

ПРЕДИСЛОВІЕ

Дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію съ дипломатическою перепискою того времени составляетъ часть сборника Императорской Публичной Библіотеки, (писаннаго въ нѣсть, тремя почерками, не позже XVII столѣтія; безъ начала и безъ конца). Дневникъ начинается съ 116 листа сборника и писанъ въ формѣ писемъ, которыя въ рукописи озаглавливаются такъ: «письмо къ маршалу королевства (Андрею Опалинскому) отъ одного изъ его друзей» или: «письмо къ маршалу королевства отъ одного изъ его друзей при дворѣ». Дневникъ начинается съ Іюля и продолжается до 31 Декабря 1581 г. Авторъ писалъ его во время самого похода и осады Пскова и посылалъ Андрею Опалинскому по частямъ, прилагая разныя письма и документы, которые считалъ почему-либо важными и которые въ рукописи сначала размѣщены въ самомъ дневникѣ, а по окончаніи его слѣдуютъ непрерывно до конца сборника.

Объ авторѣ этого дневника въ рукописи находятся слѣдующія свѣдѣнія:

Авторъ былъ ~~младшимъ секретаремъ~~ королевской канцеляріи, какъ это можно видѣть изъ его разказа о своемъ положеніи (стр. 17; слич. стр. 14 — 15) и былъ священникомъ, какъ это видно изъ того, что въ одномъ мѣстѣ (стр. 43) онъ говоритъ: «мы священники» . . .

Кто именно изъ числа младшихъ секретарей королевской канцеляріи писалъ для маршала королевства, Андрея Опалинскаго дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію, это можно вывести изъ сличенія слѣдующихъ мѣстъ издаваемой рукописи: Подъ 19 числомъ Декабря 1581 г. (стр. 172—173) авторъ говоритъ, что Замоискій послалъ къ Польскимъ комиссарамъ въ Запольскій-Ямъ условія мира черезъ брата автора, а въ письмѣ Замойскаго къ комиссарамъ отъ 22 Декабря 1581 года (стр. 439) говорится, что эти условія долженъ былъ привести имъ *Станиславъ Пётровскій*, братъ секретаря. Наконецъ, въ рукописи находится письмо къ Поссевину Іоанна Пётровскаго (№ 291, стр. 691), который, какъ видно, былъ секретаремъ при королевской канцеляріи, потому что получилъ отъ Поссевина порученіе переслать его письмо къ легату папы — епископу Массаненскому (Альберту Болоньету). Этотъ-то *Іоаннъ Пётровскій*, по всей вѣроятности, и писалъ для Андрея Опалинскаго дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію и собиралъ для него разныя письма того времени.

Кромѣ напечатанныхъ нами—дневника послѣдняго похода Баторія подъ Псковъ и дипломатической переписки, касающейся Россіи, въ сборникѣ находятся еще слѣдующіе памятники. Онъ начинается отрывкомъ привилегіи Польскаго короля Баторія г. Ригѣ отъ 22 Января 1581 г. За этой привилегіей слѣдуютъ:

1. Дневникъ Польскаго сейма 1581 г., бывшаго въ Варшавѣ, на которомъ рѣшено продолжать войну съ Іоанномъ и назначены средства на это, л. 8—82.

2. Дипломатическіе акты и письма: по дѣламъ королевы Анны (л. 83); по сношеніямъ Польскаго правительства съ магистромъ Готгардомъ Кетлеромъ (л. 90), съ Померанскими князьями Іоанномъ и Фридрихомъ (л. 91), съ Магнусомъ (л. 92), съ Англійской королевой (л. 93), съ Ганзейскими городами (93); по дѣламъ Краковской архіепископіи (л. 95), Цистеріянскаго ордена въ Польшѣ (л. 99) и Солеіовскаго аббатства (107). Затѣмъ слѣдуютъ издаваемые нами—Дневникъ и Дипломатическая Переписка.

Исторія этого сборника извѣстна слѣдующая. Онъ поднесенъ былъ однимъ священникомъ (къмъ именно и когда, неизвѣстно), покойному преосвященному Гавріилу въ бытность его Могилевскимъ архіепископомъ, который въ первыхъ пятидесятихъ годахъ вручилъ этотъ сборникъ сенатору М. К. Цеймерну и высказалъ желаніе, чтобы то, что въ этой рукописи относится до исторіи Россіи, «издано было въ свѣтъ, и чтобы приняты были мѣры къ сохраненію самой рукописи, такъ, чтобы она была легко доступна для любителей наукъ». Исполняя желаніе жертвователя, сенаторъ Цеймернъ давалъ списывать эту рукопись нѣкоторымъ любителямъ исторіи, а самую рукопись принесъ въ 1856 г. отъ имени преосвященнаго Гавріила, въ даръ Императорской Публичной Библіотекѣ ¹⁾.

Съ этой рукописи сдѣланъ былъ, между прочимъ, списокъ при II Отдѣленіи Собственной Его Величества Канцеляріи, по распоряженію покойнаго графа Дмитрія Николаевича Блудова и переданъ для изданія въ Академію Наукъ. Академія Наукъ предложила мнѣ принять на себя трудъ изданія этого памятника, при чемъ переданъ мнѣ былъ и списокъ рукописи, сдѣланный по распоряженію покойнаго графа Д. Н. Блудова, заключающій въ себѣ дневникъ послѣдняго похода Баторія на Россію и относящуюся къ этому событію переписку, такъ какъ по желанію покойнаго архіепископа Гавріила и по мысли покойнаго графа Блудова предполагалось издать изъ этого сборника только то, что относится къ исторіи Россіи. По этому списку, провѣренному вновь по самой рукописи Императорской Публичной Библіотеки, и сдѣлано настоящее изданіе. Впрочемъ, мы сочли нужнымъ сдѣлать слѣдующія дополненія къ нему изъ подлинника:

~~1~~ Изъ дневника Польскаго сейма 1581 г. мы выбрали и напечатали всѣ мѣста, относящіяся къ сношеніямъ между Іоанномъ и Баторіемъ, какія происходили между ними во время сейма.

---

¹⁾ Свѣдѣнія эти заимствованы изъ бумагъ Императорской Публичной Библіотеки, сообщенныхъ Акад. А. Ѳ. Бычковымъ.

2. Изъ слѣдующей за тѣмъ дипломатической переписки взяли нѣкоторыя письма, относящіяся къ тѣмъ же сношеніямъ или необходимымъ для объясненія событій, упоминаемыхъ въ дневникѣ и въ приложенной къ нему перепискѣ.

3. Напечатали всѣ грамоты Іоанна къ Баторію и всѣ письма Поссевина, изъ которыхъ многія были вышущены въ списокѣ графа Блудова, какъ уже изданныя прежде *). Мы напечатали ихъ вновь потому, что при сличеніи оказалось, что между письмами Іоанна, находящимися въ нашей рукописи и напечатанными въ Книгѣ посольской Литовской метрики есть много варіантовъ (указаны), а въ письмахъ Поссевина, какія напечатаны въ сборникѣ Старчевскаго—*Historiae Ruthenicae scriptores exteri*, въ *Supplementum ad historica Russiae monumenta* и въ *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce*, есть много пропусковъ противъ нашей рукописи. Письма, не принадлежащія автору дневника, мы отдѣлили отъ дневника, какъ и было предположено печатать ихъ при составленіи списка по распоряженію покойнаго графа Блудова, и напечатали особо — въ приложеніи. На тѣ изъ нихъ, которыя упоминаются въ дневникѣ, мы сдѣлали въ немъ ссылки. Печатали мы въ приложеніи письма и документы въ томъ порядкѣ, въ какомъ они слѣдовали въ рукописи. Порядокъ этотъ не вездѣ строго хронологическій, но мы не рѣшились измѣнить его, потому что многія письма расположены по категоріямъ вопросовъ и отвѣтовъ и, главное, многія письма и притомъ важнѣйшія расположены по порядку ихъ полученія (Баторіемъ, Замойскимъ, Опалнскимъ и Поссевиномъ), отъ чего не рѣдко зависѣлъ самый ходъ дѣлъ. Возстановить строго хронологическій порядокъ этихъ пи-

*) Нѣкоторыя грамоты Іоанна къ Баторію и Баторія къ Іоанну изданы въ *Книгѣ посольской метрики великаго княжества Литовскаго*. М. 1843 г. 2 ч. Нѣкоторыя письма Замойскаго и Поссевина изданы г. Старчевскимъ въ его книгѣ: *Historiae Ruthenicae scriptores exteri*. Berolini et Petropoli. 1841, и въ *Supplementum ad historica Russiae monumenta*, изд. Археогр. Коммисіи. Petropoli. 1848; въ новѣйшее время нѣкоторыя изъ нихъ изданы въ сборникѣ: *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce*. 2 т. Berlin-Poznan 1864.

20 Ianuarii.

Pan marszałek
Moskiewskij nowo posłany przibieżał.

21 Ianuarii.

Gońiecz Moskiewskij miał audientią, w ktorej pokazał się być bardzo
wozonem y zdumiałem, tak że tytułow swego Pana liczbę pomylił.

Nad oddanie listu ¹⁾ nie w poruczeniu niemiał, y poki mu renkę Kro-
wi Iego Moszczi czałować kazano, spieszil się s kobiereza nad obyczaj,
ybiancz się go deptać.

1 Fébruarii.

Poszłowie Moskiewsczi tego dnia u Krola beli, ale is się ich prziazd
długo wlekl, a Krol I. M. in consessu senatus y w assistentiei P. poszłow
czas niemały czekał, tedi interim P. marszałek Koronny oddał od K. I. M.
podskarbstwo koronne I. M. P. Ianowi Dulskiemu, ktori beł castelanem
Chelmskim y tamże zaraz castelanią Siradzką Christophorskiemu, ktor
pierwiey beł castellanem Wielunskim. Potim poszłowie Moskiewsczi tem
spesobem przisli. Beli na nocz we wsi Brodnie milę od Warszawy, tam
u nich beł przistawem P. Ian Bełzeczki K. I. M. dworzanin. Gdi przy-
jeedzac mieli, is poszłow beło trzey, wyiachali tesz przeciwko nim z na-
znaczenia I. M. P. marszałka Koronnego do ich przymowania za Wisłę
pod Borek :

P. Reczarskj castellan Warszawskj.

P. Radziminskj starosta Liwski.

Pan Hieronim Costomsky podkamorzi Rawski.

---

¹⁾ См. Приложение № 1.

Poszłow imiona te są ¹⁾).

Zetkawszi się s nimi powiedział im P. Warszawski: «Krol I. M. nas poszłał po to, abyśmy się z wami potkali, a przyprowadzili was przed ma-iestat K. I. M.»

Kozdi s nich na osobnych saneczkach siedział, w ktorich po iednym koniu beło, a sługa na inszem koniu siedzancz, onego ~~sanekach ciał~~ gnał, wiodł. Przijachłało przed nimi dworzan K. I. M. Moskwy tesz beło 350 koni, miendzi ktoremi beł W. Kniaza, wszisczi pstro w złotogłowach.

Gdi sli na wschod, wysli do wschodu przeciwno nim ~~ca~~ lani: Żarnowsky y Sochaczewskij y prowadzili ie do izby, a przede drami, ie tesz przijał I. M. P. Wilenski z laska marszałkowska, iako dnik W. X. Lith. y I. M. P. marszałek Koronny, y prowadzili przed K. I. M. gdzie, gdi się s stolkami P. urzendnikow zrownali, zostawieni są y tam. I. M. P. marszałek liaską w ziemię uderziwszy, opowiedział temi słow: «Poszłowie Hospodara W. Kniaza Moskiewskiego czołem biją W. K. M. Tam gdi czołem uderzili, kazano im iść do renkiei Krolewskej, ossob 8 (to iest 3 poszłowie y 5 dworzan) Krola I. M. witali. Potim poszłowie siedli na ławcze, ktora beła miendzi stolkami P. urzendnikow, a P. Wilenskij im od K. I. M. powiedział, isz podlug tego, iako im Pan Wielki Kniaz Moskiewski do K. I. M. pisał, aby ie po widzeniu y porozumieniu się s tem gonczem, ktori swieze przijachłał Krol I. M. przed się znowu przypuścić raczeł, a is z zleczeniem takim: coby do zgodi beło od swego Pana, przisć maia, tedi I. K. M. w tim zandaniu W. Kniaza Moskiewskiego dosyc czini y naznacza s P. Rad swych niektore, co się z nimi o tim namawiać y stanowić benda, do czego aby do inssego gmachu odesli. Za czim czołem znowu uderziwszy, od P. Wileńskiego y P. marszałka Koronnego do drzwi, a od P. castellanow Żarnowskiego y Sochaczowskiego są do inssego gmachu, ktori na przeciwno tei izbie iest, odprowadzeni. Potim gdi tam Ich M. P. Radi Krola I. M. deputowane prziszły, odeszła wszitka Moskwa od nich y odprowadzona iest z roskazania I. M. P. marszałkowego do izby poszelskiej y tam czekała do skonczenia traktatow.

---

¹⁾ Въ подлинникѣ пропускъ. Послами были: Сицкій, Пиновъ и дьякъ Суцовъ.

Ich M. Panowie Radni ei beli, co s nimi tractowali :

I. M. Pan Wilenskij.

Wojewodowie	}	Siradzki
		Lenczickij
		Podolskij
		Lubelskij
		Belskij
		Rawskij.

Pan marszałek Koronny.

Pan canclerz Koronny.

Zawarszi się s niemi, upominał ich naprzod P. Wilenski, aby tich rzeczy, ktore iusz były na placzu, daremnie nie przimowali, a słowy nie zabawiaiancz, zeby gruntownego co podali. Na co powiedali, isz iusz Wielki Kniaz Pan nas podawał Krolewi Panu wassemu pewne obyczaie do ugodi, podaycie wy nam od Krola co. Na co gdi się im powiedziało, isz w liscie swem ostatniem Wielki Kniaz pisze, zescie mieli s czimsi nowem, czego ieszcze nie podawał, przisć, przeto abyscie się s tem odkreli, tedi oni declarowali się, isz maia dostateczną mocz concludować y zatrzyć s Krolew conditiae te, ktore pod Newlem podawali, ktore takie były: aby Krol I. M. s tego, co tak rok y latoś W. Kniazowi odyął, Połocz, Wielis, Suszą y lezierziszczę, sobie zostawił, a wszitko insze powrocieł, a do tego isz mu W. Kniaz Kokonchaus s kilkiem zameczkow Inflanczkich podawa.

Powiedziało się im na to: iuzescie tego podawali, a wzięłiscie na to odpowiedz, że Krol I. M. na tim niemoze przestac, nie wam potem ze temi niepotrzebnemi rzeczami zatrudniacie, owszem macie do tego y to wiedzieć, że Krol Pan nas na tich konditiach, ktorich wam na on czas pod Newlem podawał, teras przestac nie może, bo potem ius nakładi y kosztu wielkie Krol podiał, ktorich powetowania trzeba aby sobie s tey ugodi sukali, poniewasz ich przycziną nikt inszi iedno was Pan nie iest, y im dalei się to pociągnie, tim tego wiencei będzie przibywało.

Po ktorei mowie Ich M. P. senatorow, posłowie Moskiewsczi długo tergiversabantur, niechczanc niczego inszego podać, ani się z nisczim odkricć, a zandali tego, aby tesz od K. I. M. P. Radi podali czego, mieniając, is oni iusz o to swe podanie im oznaymili.

Zaczim powiedział im I. M. P. Wilenski imieniem P. deputatow, isz wiedzą mysl I. K. M. ze I. K. M. ma chęć dobrą do zgodi y spokoynego życia z W. Kniazem y gdiby Krolowi czale Inflanti dozwoić chciał, co właśnie do Korony nalezancze beły, tedi o insze rzeczy łącznieysza by zgoda beła y mogł by pokoy dosć (doysć) bes wszelakj trudności.

Na co powiedziała Moskwa, że o pozwoleniu Inflantow wssitkich, iest to u nich tak rzecz trudna, że y pomyslić o tim nie smieią, ale imieniem W. Kniaza Pana swego do pierwszych conditiei przidawaią ieszcze Krolowi Wolmier zamek.

Na ktore swe podanie wzięli tę odpowiedź od P. senatorow, że się Ich M. temu nie pomau dziwuią, że temi prosnemi słowy zabawiacie, wie dzancz to, że Wielki Kniaz szerokie y przestworne krayny ziemie, abo provintiae razem, iednem wyciągniem od Korony abo od W. X. Lith. odehy mował, a wy tu iakoby na smiech po iednemu zameczku postempuiecie, przetho macieli co od swego Pana w zleczeniu, coby do zgodi beło podobnego, razem powiedzcie.

Wrocila się zaś Moskwa do tego, aby tesz P. senatorowie podali czego od K. I. M. powiedaiancz, atoliśmy ius podali, a poniewasz wy na naszym podaniu przestać nie chcecie, powiedzcie nam co s stronei swey.

Zaczim Ich M. P. Radi baczancz ich upor y nizezemność, wzięli przed się referować to K. I. M. co za praca do tego czasu z nimi beła.

S czym sli do K. I. M. Pan Wilenskij, Pan wojewoda Podolskij, Pan canclerz Koronny.

Y przisedsi zaś powiedzieli, że się K. I. M. ta sprawa barzo smieszna widzi, że ich Hospodar goncza swego z listem poszłał, oznaymuiancz żeście K. I. M. mieli przełożyć co takowego, czego by ieszcze przed tim w spominaniu nie beło, a tu iedno stare y dawno odrzucone conditiae od was niepotrzebnie na zwleczenie czasu są podane, a ieden tilko zameczek przyłączon, y roskazał wam to K. I. M. odnieść, abyście bes omieskania przekładali, macieli co, s czymby do lepszey y pewnieyszey zgodi postampić, czego nie macie li, tedi wasza odprawa iest od K. I. M. barzo snadna a taka, że wkrótce do swego Pana odyedziecie z nisczim. Na którą mowę gdi przy swem uporze stali, puszczono ie do ich stanowiska, y są zas do schodu od onychże pierwszych Panow castellanow odprowadzeni, y wypro-

wadzili ie za Wisłę, cize Panowie, ktorzi ie beli przyprowadzili, a przistaw ich Pan Belzeccki as do stanowiska ich do Brodna z nimi iachał.

13 Februarii.

Isz za ząndaniem poszłow Moskiewskich y obietniczą taką, że *conditiae* zgodi blisse podać mieli, onym *audientia* od K. I. M. pozwolona beła, na ten dzień tedi, czim się za ich prziazdem otiose czekać miało, K. I. M. *in conclavi* Panom Radom s sobą zasiesć kazał y tam o sprawach Królowey Iey M. *deliberatią* proponował ¹⁾).

Pothim gdi poszłowie Moskiewsci przijachali, ut *moris est*, wprowadzeni są w zamek od tich co przeciwko nim podkać ie wysli, — P. Żarnowski y P. Sochaczewskij, a do drzwi P. marssałkowie, gdzie przed Kroła prziszedzi, za opowiedzeniem I. M. P. marszałka Koronnego, czołem uderzili, a potim na ławczę uderzili, ktorei gdi ledwie dopadli, Iego M. P. Wilenski, iako *cancelerz* W. X. Lith., skoro na nie zawołał: «Słowo Hospodarskie», wneth z ławki zas powstali y stiancz P. Wileńskiego mowy słuchali, ktora taka beła:

«Podług tego iakoście K. I. Mości oto zandali, aby was ieszcze ras przed się przypuscieł, a podanie wasze zrozumiał, tedi wam Iego K. M. tego dozwała, abyscie s P. Radami I. K. M. do inszego gmachu odesli y tam im to podanie swe przełozili.»

Za czim czołem uderziwszy, do inszy izby posli.

Przisli tam potim do nich Ich M. P. senatorowie od K. I. M. deputowani.

Przed ktoremi poszłowie Moskiewsczi podanie swe takie przełozili, że do dawnych *conditiei* trzi zamki ieszcze Reziecę, Łukę, Marienhausen przidawaią.

Na co gdi się im odpowiedziało, isz to daremne słowa a prozne zabawy są, y upomioneło się ich, aby nikczemnie nie bawili, tedi powtore tego podali, isz wssitkie zamki, ktore w Inflanciech za panowania K. I. M. Wielki K. Moskiewski wziął, Krolewi puści y do tego — co pierwey podawali, a Krol, aby tesz s tego, co latoś w Moskwi moczą dobeł, Uświat

---

¹⁾ См. Приложение № 7.

telko a Iezierziszcze sobie zostawieł, a wszitko insze aby W. Kniazowi puścić.

Co isz tesz pro R. P. non erat, zaniechano iest, y s tim nie nie sprawiwszy powtore zaś odyechali, odprowadzeni zas od tychże Panow, ktorzi s nimi beli przijechali.

Tegosz dnia prziszłał Pan Philon woiewoda Smolensky z Wielkich Łuk list do siebie pissany od P. rothmistrzow y riezerstwa K. I. M. w ziemię nieprzyacielską poszłanego ¹⁾).

16 Februarii.

Isz iusz poszłom Moskiewskiem odprawa namowiona beła, tedi Krol I. M. tego dnia im przed się przisć kazał. Ale isz gończa, ktori tu 20 Ianuarij beł list K. I. M. oddał, pierwy beło odprawicz potrzeba, tedi goniecz naprzod od P. Głoskowskiego dworzanina wprowadzon przed K. I. M. Tam, gdi czołem za opowiedzeniem Iego M. P. marszałkowem uderzeł, P. Wileńskij mu powiedział od K. I. M. is iakoś od swego Hospodara do K. I. M. z listem przyachał, tak za się Krol I. M. ten list do twego Pana daie, ktorei mowy P. Wilenskiego goniecz stoiancz słuchał, y przez wssitek czas nie siedział, a zatim przistampieł do poczałowania renki K. I. M. co ucziniwszy, list od I. M. P. Wileńskiego z renki wziął, czołem uderzeł, a potem od Iego M. Pana marszałka nadwornego do drzwi odprowadzon, gdzie potim daliei do gospodi P. Głoskowsky odwiodł ²⁾).

Potim kiedi tesz porzandkiem w ynssych introductiach opisaniem, posłowie wielczy przed K. I. M. przisli, tedi I. P. Wilenskij od K. I. M. mowę do nich uczynił ³⁾).

Po ktorei mowie kazał im, aby sli do poczałowania I. K. M. ręki y podawał im tę mowę na pissmie, iako summę ich odprawy y przitim list ich Panu nalezanczi, iako respons na on list, s ktorem beli od swego Pana przijachali. Ale tego niczego przijanć nie chcieli, telko odpowiedzieli, isz za to dzieńkuią, że ich do Pana ich odpuszcza, a isz proszą, żeby ieszcze s P. Ra-

---

¹⁾ См. Приложение № 3.

²⁾ См. Приложение № 4.

³⁾ См. Приложение № 5.

dami mówić mogli. Czego gdi im ~~pozwolono~~, tam przidali obscurissimi nobis dwa zameczki do tego, co prze^{cał} obedi^{walali}, — Salcz y Pierkiel, przisiengaiancz się, że to nad rosk^{ego}, Pana swego czynią; iednak, isz to nad swe gardła biorą, że na tim Pan przestanie.

Zostali na tim Moskiewsc^o posłowie in conclauⁱ doctoris Bucellae (gdzie po wssitek czas s P. Radami rozmowy miewali), a P. Radi przisli referować ich podanie K. I. M. ktore isz ridiculum beło, kazał poszlow K. I. M. przywołać, aby koniecznie sli do czałowania renki K. I. M. y kiedi Panowie castellani — Żarnowskij s Sochaczewskiem po nie przisli, tedi Moskiewsczi posłowie ociangali się s nimi przisć, ale ich uzili, aby do K. I. M. sli a prosili, aby im ieszcze ras P. Wołowicza na rozmowę poszłał. Co kiedi K. I. M. uczynił, odniosł to P. Wołowicz K. I. M., co s nich wyrozumiał, to iest proszą, aby pokoy do pułrocza, albo inssego pewnego czasu mógł być, aby każdy Pan, iako teras dzierzi, dzierzał, a w tim czasie, żeby posłom wielkiem z obu stron wolno beło iezdzić pokoy stanowić. Co isz tesz się K. I. M. y Panom Radom barzo nie grzeci zdało, kazano im, aby koniecznie przisli. Co gdi uczinili, czałowali renkę K. I. M. 3 poszłowie y 5 dworzan, odprawy ony y listu, co im P. Wilenski podawał, wziané nie chcieli asby im do tego przidano spissek rozmow, ktore po te dni s P. Radami miewali, aby to pod pieczęcią K. I. M. Panu swemu ukazać mogli. Co isz im obieczano przidać, tedi wssitko troje obiecali w gospodzie społem przijanć, co im zas potim odniesiono. S tim odesli do stanowiska swego wyssey mianowaniem obyczaiem prowadzeni ¹⁾.

X. BISKUP PŁOCZKI Z RZIMU DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO PISZAŁ.

Nowiny z Rzymu :

Die 23 Februarii.

Przijachł tu poszeł, a po naszymu goniecz do Papieża s kilka osob, zaleczał go Czeszarz przez listi wszendzie, a tu wielcze, y przeto starano

---

¹⁾ См. Приложение № 6.

się aby go z wielką uczeiwoscią ^{zou uij p} ~~_____~~ czim iżem ia wiedział, takem to dał znać, iako przistało. I przis. ^o ze nie na pałac prowadzon y wzienth iest, iako z innemi poszlar. ^{zani} iewskiem i się działo, ktorzi tu za kielka Papiężow beli przed tim, al. ^{vad} zono to beło I. M. Panu castellanowi S. Angeli powinnemu Papieskie. ^s aby on wszitkiemu temu na wsitkie strony dogodził. I. M. P. ^{castell} wysłał kilka ossob s kilkiem koccyh po tego poszła, ktori się beł w gościnczu niedaleko Rzimu zasta nowił, wijechali s nim iusz niemal w noczi do Rzimu, a wskok biegli s nim prosto w dom Pana castellana, witania ani przyjmowania znacznego tam nie beło, telko sam P. castellan beł, kiedi przijechał, i tilko się poznali i zarazem odesli.

26 Februarii.

Miał ten poszeł audientią u Papięza, nikt przy tim nie beł iedno P. castellan, snac praczą s nim mieli, nis się dał namowić, aby Papięzowi cza łował nogi y klęczacz poszelstwo sprawował. Gdi to uczinił, mało co mo wił, list zarazem wielki y długi oddał. Potim przekładano ten list y skoro Papiesz wyrozumiał co w nim beło, kazał się do cardinała Farnezego z niem cardinałom Comendonowi de Come, a Madruczemu, ktorzi potim czi nili Papięzowi relatią około tego, co w liscie iest y co się im zdało.

Snac odtand poczinał się list: isz Xiąze Moskiewskie dawno tego pra gneło, aby beł mógł wszelaką swą chęć P. Chrześciańskim pokazać, yszby nietelko miendzi nim a Pany Chrześciańskim iale y miendzi poddanemi z obu stron mogło być dobre porozumienie y zaspokojenie, y o to prosieł, aby wolno iego ludziom wszelakie kupie do państw Papieskich przenosić y od nosić s tich tu panstw. Toż powiadaia y od Wenetow zandał. A zatim się y dalei tesz do wszitkiego offiarował, co by mogło być ku dobremu Chrze ściańskiemu naprzeciwwko Poganom, a mianowicie naprzeciwwko Turkowi y tim ktorzi s nim trzimaia. Ale iszby się w tim lepiei popiszać mogł, to na koniecz przitoczeł, iszby się w to Papiesz wdał, aby miendzi niem a Krolem Iego Moćcią Panem naszym mogł dobri pokoy mieć.

Odprawę miałby beł ten poszeł przed Wielkanoczą, ale dla tego na wienchei zatrzimano go, aby się ceremoniom y nabożeństwu w tak chwa lebne swienta przipatrzeł, azeby o wszitkim Panu swemu y innem doma powiedzieć umiał.

Die 18 Martii.

Poszeł Portugalskij oddawał obediencją Papieżowi imieniem Krola Philippa, iako Krola Portugalskiego, na co tesz ten poszeł Moskiewtkij patrzył.

Die 27 Martii.

W poniedziałek Wielkonoczny poszeł Moskiewskij od Papieża iest odprawion y dobrze uczony y udarowany stand odiechał. Dał mu snać Papież Agnus Dei oprawne pięknie, a złota iest trzysta skutow, a gotowych seść seth skutów. Łanczuch ze czterech seth skutow. Thowarziszewi iego, ktori Inflant iest, łanczuch ze dwu seth skutow, a gotowych czterista skutow. X. Moskiewskiemu posłał reliquiy zacnych y kostownie oprawnych niemało, miendzi innemi stuczka krziza Świętego. Tak ludzie powiadaia, bom ia przy tim nie beł.

Poszłał zarazem s tem gończem patrem Possevinum Iezuitę s kilkiem innych Iezuitow. Ma obaczyć, do czego się X. Moskiewskie ma: iесли chce do kościoła powszechnego Rzimskiego przistampić, albo iесли go na to namowić nie bendzie mogł, aby o to się starał, iszby kościoły budować się w Moskwi mogły, w ktorichby ceremoniae y służba y nauka Bozego słowa według Rzimskiego kościoła beła. S tich dwu rzeczy iеслиby zadnij otrzymać nie mogł, yszby wnet odyechał, a zatim Papież do tego tim wientsze y pewnieysze przycziny mieć bendzie, aby się z X. Moskiewskiem w żadną rzecz nie wdawał, ani się o to, o co prosi, starał. Wsisezi razem na kost Papieski do Weneciei iada, z Weneciei snadzby sie naprzod puscic miał P. Possevinus y do Arczixianzencia Carla do Stirij wstampić, a rożą wielką poświęconą od Papieża Arczixięznie Iei Mości oddać. Potim do Krola Iego mości prosto się obrocić y tam naprzod poszelstwo od Papieża sprawić, a przitim litteras passus na tego gonczą Moskiewskiego uprosić, aby wolno przez Polskę przeiechał, a on zarazem ma ~~przeiechać~~ do Moskwy iechać.

Die 30 Martii.

Nunciusze Papież odmienił. Do Polski naznaczył Reverendissimum D. Albertum Bolognetum episcopum Massae, ktori beł z Weneciei po ti lata nuncinszem. Do Hispaniej Reverendissimum D. Teverna biskupa z Lodii.

Do Franciey Reverendissimum D. Castellam biskupa z Ravinu. Do Weneciey Reverendissimum D. Campecio. Do Czeszarza Reverendissimum D. Sta Cruce.

Hispani oczekiwaią co dzień galer, na ktorich się wrocić ma cardinał Riarius legat papieski y Comes de-Olivares, ktori tu ma być poszłem abec-nem od Krola Hispańskiego; ma na nich przijechać snadz y Dux Medinae Cidonia, ktorego Krol naznaczył gubernatorem państwa Mediolańskiego, y Dux Osumiae, ktori ma być viceregem w Neapolim.

Zołnierze Włosci maia się tesz z Hispaniei wrocić, a do Flandriey słysząc ze ie Król chce obrocić, bo snac Niderlanczikowie przizwalaią mieć żołnierze cudzoziemcze, ale Hispanow nie chcą, tak że Włochy i Niemcze Król tam chce posłać.

O Czeszarzowey piszą, isz do Hispaniey poiedzie, choćby Czeszarz tak richło nie ozdrowiał, bo snadz barzo chori y słaby iest.

Z Weneciey nowiny te potwierdzaią, isz znowu Król Perski Turkowi ludzi wybranych do boiu niemało poraział, Irfis y Charz wziął, ciągnie da-lei w ziemie. Turek chori, ludu nie ma, słuchać go nie chcą; kazał Ber-bei Greczkemu y Aga Ianiczarow aby ciągneli do Sonan Basze na po-mocz, żaden nie chciał, bo iedno przy ossobie Czesarski iada. Pieniendzi nie masz, choc o skarbiech wielkich powiadano, głod wielki, nędza wielka.

Piszą tesz z Weneciej, isz tam przijachał ze Franciej woiewodzicz ia-kiś Wołoski, ktorego chce Turek za zaleszeniem y staraniem Krola Fran-czuskiego na woiewodztwo Wołoskie wsadzić. Iest s nim Francuzow nie-mało y iada s nim do Constantinopoliu, aby stamtand prosto do Wołoch go prowadzili. Grozą się snadz na nasz, mowiancz że ukrziwdzeni są od nas, ale podobno upamietaia się, albo ie kto upomni.

LIST OD IEDNEGO PRZYJACIELA OD DWORU DO P. MARSZAŁKA
CORONNEGO.

Nowszego sam nic nie masz, eprocz że z łaskiei Pańskiej naszym, któ-rzi na ugraniczu zostali, z Moskwą się seześliwie wiedzie. Dnia 31 Marca do Bielska prziwiedziono Krolowi Iego Mości 4 Moskwycinow od P. Phi-lona woiewodi Smoleńskiego z dostateczną sprawą, iako miasto Ruszę w

mocznem miescu lezancze miendzi dwiema portowemi rzekami, mil od Łuk 36. wziowski, krom wszelakiego bronienia, tak że as w rinek wolno wyechali, splondrowali, spalili y niedziel 3 tam mieskawszi, wszelakich korziści się mocz nabrawszi, do gruntu zborzili, było go w okrąg mil piesz 1). Bo snadź barzo niesmaczna nowina Kniazowi W. beła, bo stamtand wielka mu sła intrata, tam zupy solne miał, ktore tesz popsowali, takze wsitkie nawy, ktore tak wielkie beły, że kotficze miały u siebie, na skodę niemają nieprzijielską popsowali. Sam do Mscibowa list iego prziniesiono, że do Krola Iego Mości gonceza, a za niem poszła wielkiego poszła z wielkiem dziełem 2), dla czego Krol Iegomość do Wilna iutro wyiezdza y tam go służyć chce, iednak nie tuszem by co przynieść miał, coby przimierze uczinić miało. Z Mscibowa 9 Aprilis 1581°.

Circa 20 Iunii 1581.

Posłowie Moskiewszi po staremu drwią, ieszcze z Warszemy pissa-lem do Wasz Mosci co sprawieli. Beli potim u Krola kilkakroć, prosieli przimierza pierwij do dziesiāci lath, potim do trzech. Odpowiedziano im od Krola Iego Mości, że y do trzech godzin nie bendą go mieć; podano im te articuły: żeby Inflanti wssitkie zamki z armatą, tak opatrzone iako terasą, nie nie spustoszone, puścieli.

Item: żeby za impensa belli po trzikroć sto tisienczi czerwonych złotych dali.

Item: żeby sam Kniaz na granicę przijachał y tam s Krolem o pokoiu wiecznem gruntownie stanowią. Te beły przednieysze articuły, posłali s nimi w skok gończa swego do Kniaza Moskiewskiego, przy ktorem posłał Krol Iego Mość Pana Dierzka, którego się za tydzień w drodze spodziejamy, bo mu wskok bywać kazano. Bielski radzi żeby mu nie uffał Krol Iego Mość, choć on postampi Inflanti, latebit anguis in herba, potrzeba żeby sam Krol tam possessią brać iachał y sam Kniaz żeby przysiągł. Powiedzial y to ze rozesał spiegi, ktorich iest w Litwie nie mało, ktorim roskazał aby tu skodzieli, skorno Krol Iego Mość odyedzie. W tim tegodniu

---

1) Пропускъ въ рукописи.

2) См. Приложение №№ 14 и 15.

kilku ich sciento, którzy wyznali na mękach, że po odiezdzie Królewskiem spalić Wilno chcieli, a potim drog takowych sukać, iakoby Krola o gardło przypawić; powiedzieli y to, że ych pietnaście Kniaz wssitkich dla tego posłał, ubi sunt celari aliquando non poterint; tich co ich ścięto Bielski wydał. Co się bendzie z nami w drodze działo, za każdą occassią bendę znać dawał Wasz Mości.

Posseł Tatarski wczora posselstwo sprawował, na kozaki się skarzał, że im tam iakieś skodi poczynili; odpowiedziano im od Krola Iego Mości dzis przy odprawie, że nie z roskazania Krola Iego Mości. Posłowi do Czerkasz iachać kazano, tam zastanie posłańcza Iego Krolewskiej Mości, ktorí ma s kozaków sprawiedliwość czynić, bendą-li co winni.

Sinowiecz Krolewski drugi Balthazar Batori z Wengier do Krola przyjechał y poiedzie podobno s nami na wojnę. Król Iego Mość theras iusz z Wilna wyiachał w drogę, a my za niem, iusz ostrogi brzmią na nogach; day Boze, abyśmy się cum victoria et triumpho do W. Mości w dobrem zdrowiu zasię wrocili.

Dziś prawie na wsiadaniu, X. Rozdrzewski na Kuiawskie Biskupstwo przisiegł.

P. Soboczki nasz teras Krolowi 150 koczmarterow okazał, w deliach czerwonych a w białych kołpaczkach po moskiewsku, chocia się ruszniczami obtikali, wątpię przecie, aby co przed nassemi mieli.

Possiałam Waszmości descriptią Inflant, którą Krolowi Iego Mości spisano ¹⁾.

LIST OD IEDNEGO PRZIIACIELA OD DWORU DO P. MARSSAŁKA CORONNEGO.

Prziiachałem do Wilna 12 Iunii, zastałem Króla Iego Mości w załobie y smutnego barzo po bracie, Panu Woie. Siedmigrodzkiem; w piątek przed moim przijachaniem prziniosł mu tę nowinę sinowiecz iego Balthazar Batori z Wengier, nie niebosczikowski sin, ale brata trzeciego, ktorí dawno

---

¹⁾ См. Приложение № 30.

umarł, rodzony brat owego, co się w Połtowsku uczi. Exequiae iusz czynione są die 16 Iunii w Tumskim kościele nie z wielką pompą iako na wsiadaniu, które iakie były, na pismie Waszmości swemu Miłosciwemu Panu posyłam ¹⁾. Status rerum w Siedmigrodzki ziemi takie są, że Wengrowie sina niebosczikowego w 8 lat dziecie woiewodą obrali y chorągiew podali, iednak od Turka snadz nie barzo ma warowne rzeczy y by nie Perska woyna, mowią tu, że by periclitowała Transylwania.

Ten Bathori, co tu przijachał, pacholek we 20 lat, nie barzo politik, ow nas co w Połtowsku piu galante. Panowie czinią nań bankieti, upominki daią.

O nassi soli nie się nie mowiło s Krolem Iego Mością, dałem beł P. podskarbiemu nadwornemu znać z Warssewi przed sobą, co Oświeczimianie broią s tą, co lezi na składzie, zaczim iuzech tu przijachał do Wilna, iusz na nie mandati y pozwy posłano. Wiencz nie wiem, co się tam dali dziać bendzie. Widze, że Król o czym inszem teras myśli; P. podskarbi obmawiał nas, żeśmy quarti spełna dać nie mogli, prze trudności y niedostatek, dokładaiancz, że wrichle ostatek zaplaciemy, snać się nie gniewał, daley nie wiem co bendzie.

Prose Waszmości swego Miłosciwego Pana, abys Wasz Mość często raczeł przes pisanie swe napominać Gralewskiego w Warssawie, żeby iako nawienchei a richło pieniądze zbierał, żebyśmy co richlei koniec o tę sol mieć mogli. Powiadał y to P. podskarbi przed Krolem, że chcąc się iscić, wsi przedawamy y zastawuiemy, ale on na to y słowa.

Prosze y o to, abys Wasz Mość raczeł w czas pisać do P. Philipowskiego, gdziebyśmy mu na S. Thomas nie mogli zapłacić, aby na placzu pozostał, a dali czekał, bo Graiewski, iakom iusz z Warszawy dał znać, soli zapłacić nie może as od tego S. Iana za rok.

Pissałem tesz Wasz Mości swemu Miłosciwemu Panu z Warssawy przes P. Rambiniego o wssitkich sprawach solnych Warszawskich y Krakowskich y bardzobym temu rad, abym iaki na to odpisz mógł mieć. Nowin tu na ten czas mało, czekaia z Moskwy Dzierzka y goncza od Wielkiego Kniaza a ieśli Narew postampi, blisko tego, że pokoy bendzie. Iusz tu

---

¹⁾ См. Приложение № 29.

sobie Inflanti maluiemy y imaginuiemy, co s niemi bendzie począć, spissek wssitkich zamków w Xięstwie Inflanczkim, iakie beło przedtim, y drugi, iako terasz kto dzierzi, possiłam Wasz Mosci ¹⁾, iesli Moskiewski puści wssitko, co terasz trzyma, nie lada to accessia krolestwu bendzie, sama Narrew, powiadaia, czini mu 70.000 rubliow.

Dnia dzisiejszego iusz w imie Boże Krol Iego Mość wyiezdza z Wilna w drogę, dwie mili na nocz, prosto ku Połoczku. W drodze bendzie się zadzieriwał dla żołnierzow, aby się sciągali, s którymi wieika pracza, nie chcą koniecznie ruszyć się as im spełna zasłużone zapłacone bendzie, a my tak wiele pieniędzy nie mamy; winno się im o 300.000, a quarti nie przywieziono spełna 90.000. Priwiezli terasz tu possłowie od Ansprachu 50.000 talerow y wzięli w zastawę klenoti, okrom tego darował Ansprach 3.000 fl. Od Kurfiersta Brandeburskiego Burach przywiozł 50.000. Na poborcze trzasku dossić, że tak leniwo pieniądze oddawaia.

Woyska na ten rok wienczei bendzie nisli po te dwie lecie, y nadzieia da P. Bog, że z łaskiei Bożey tą forą (porą) zamknie się y skończy ta woyna, a my s pociechą wrociem się do domu. Wilno żołnierzow pełno by natkał, drogość wielka, około miasta niebezpieczno, bo w gorach pieszi zbijaia.

Drogę y noczlegi possyłam Waszmości swemu Miłosciwemu Panu ²⁾.

Tak iako Wasz Mość moy Miłosciwy Pan pissać mi y roskaziwać raczisz, abym starego zwyczajiu pissania do Wasz Mości nie zaniechał, czinić to zawsze bendę, bym w tim iedno woli Wasz Mosci mego Miłosciwego Pana dogodzić mogł, a na tey trudny a daleki drodze nie ustał. Rzeczy przeszłe, które się in absentia u Dworu działy, trudno wypissać mam, bo nikt sprawy o nich dać mi nie umie, roziachali się tesz beli secretarze wsisezi od Dworu, dopiero się zyeżdzaia terasz. Ia tesz, iakobym dopiero przistał, ledwo mnie ludzie znaia y Pan, widzę że sie znówu wysługować przijdzie, co mam czinić rozmyślam się, iednak ochynę się ieszcze na tę trzecią woynę. Dziękuię tesz Wasz Mości swemu Miłosciwemu Panu za tę łaskę, że iako Wasz Mość pissać raczisz, nie raczełś mię Wasz Mość pissaniem swem do Iego Mość Pana canczlerza przepominać, y przicziniać się,

---

¹⁾ См. Приложение №№ 30 и 31.

²⁾ См. Приложение № 32.

aby w tej odmianie była też ratio mei habita, aleć tego nie znam jeszcze, dopiero się baczę że kota ciągnę a z wielką skodą swoją, a iżem się iusz zawiodł, pociągnę się jeszcze na wojnę, y będę persona muta in comedia.

Trudno się ja mam przeciwieć woli Bożi, ktori mnie tak na świecie mieć chce. To iedno nawientszą mi załość czini, że ten długi czas na tej nieszczesny służbie stracieł, druga, że ludzie rozumieć będą, żech się źle zachował na niej, gdis nadgrodi ani consolatiei zadnei nie mam.

Vacantiae tak idą. Jeśli nie dziś jeszcze nis Krol wsiendzie w drogę, tedy nie długo tego czekać, że biskupstwo Kuiawskie X. Rozdrażewskiemu dać mają, a on Probostwo Płockie i do niego klucz od biskupstwa Kuiawskiego co 4 albo 5 tysienzi złotych uczyni, X. podcanczlerzemu ma pusić. Praeterea X. nominat Gnieźniński pułroka jeszcze Kuiawskie biskupstwo ma dzierzeć. Secretaria Wielka X. Baranowskiemu naznaczona. X. Gosliczki s X. Sulikowskim, Maria Matko Boża, toć się gniewaią na wssitek swiath, isz ich miniono.

Po P. wojewodzie Sandomierskim o Malbork nie słyhać, aby kto prosiel, podobno rzeczy wielkie, nie smie się nikt kusić, ale na to godzą aby go nikomu nie dawać, a zachować go dla siebie iako y Grodno. Nie widzę, aby tu kto niebsczika płakał, glossem tu wołaią drudzi, wielki prawi był skodnik Królewski y Rzeczypospolitey, czini prawi Malborg 40.000, a on mało co dawał.

P. Zborowski marszałek trzeci dzień przijachał tu wlekcze, powiada isz na wojnę chce s Krolem, służy cancellarij pilnie etc.

Nostrum pupillum y yego valetudinem P. Bogu poruczam, a dziękuie jako swemu Miłosciwemu Panu, że tak miłosciwe staranie o niem czinie raczysz, często ja y to iego zdrowie oplakiwam y obawiam się, aby ta noga iego do wielki chromoti nie przisła. Boże day, ten Bergam pomogł mu co.

S strony contractow o Samotuły, pozwolę na wssitko, cokolwiek się tam miendzi Wasz Mością, drugiemu opiekunami a I. M. Panem podkomorzem stanie y postanowi, by nam iedno nie zaszły te Samotuły, to mnie iedno cieszy, że z człowiekiem dobrem sprawa s P. podkomorzem.

Nie wiem czemu P. podstarości tak o chybi nie dba.

Witanie Iesuitów Wileńskich po Połoczkiei y Wielkołuczkiei od X. Skargi, niżem do Wilna przijachał iusz, beł X. Baranowski wziął od niego, które ma posłać Wasz Mości.

Iegomość Pan canczlerz zostanie tu w Wilnie s tydzień po Krolu Iegomości.

Na Sendztwo Posnańskie electow czekamy, skoro ie przinioszą, czinić bende staranie, żeby P. podstarości Posnański voti compos beł.

S P. podskarbiego Koronnego snadź Król nie barzo content, a widzę że nadworny nie do końca mu ziczliwem. Z Wilna 20 Iunii 1581.

Iusz biskupstwo Kuiawskie P. marssałek Zborowski terasz, gdi Król na koń wsiadać miał, X, Rozdrzewskiemu oddał, owe beneficia drugie, o ktorichem w liście pissał, zadzierżone ieszcze, ale probostwo Płoczkie pewnie ma X. Podkanczlerzi.

LIST OD JEDNEGO PRZIIACIELA OD DWORU DO P. MARSZAŁKA
KORONNEGO.

Na tegorocznij wojnie cokolwiekby się na niej działo, a ia tesz wie-
dzieć y domyslić się bendę mógł, tim sposobem, iako rozkazanie Wasz Mosci
mego Miłosziwego Pana przeszłego roku, to iest per dies acta pisać beło,
wypiszować Wasz Mosci bendę; oto iedno swego Miłosziwego Pana pro-
szę, aby y pisanie moje do czudziach rąk nie przichodziło, y iesli niedosta-
teczne, abo wiadomości, — nie tak iakoby wola Wasz Mosci beła, nie miało
w sobie, to mi żadny niełaskiei nie niosło u Wasz Mosci, gdizem tak wiel-
kiem secretarzem nie iest, abym wszitko wiedzieć miał. Wiemci żeć to
sromota moja, ale a cosz mam rzecz, kiedi tak fortuna chce mieć.

Z Wilna pisałem Wasz Mosci swemu Miłosziwemu Panu, cokolwiek
się iedno tam działo przy mnie, asz do samego odyazdu Krolewskiego. Pan
canczlerz, ia tesz przy nim pozostalismy tam beli mało nie czały tydzień.

Tu do Dzisny przijachał Krol Iego Mość 1 die Iulij, continuis itine-
ribus, nigdzie nie mieszkaiancz w drodze, poiezdzaiancz dobrą drogą, także
y pogodą, nie tak iako dwie lecie na pierwszą wojnę.

My tesz z Iego Mość Panem canczlerzem dnia dzisieyszego, to iest
3 Iulij, przyachalismy po nim; beł Pan barzo rad. Iako dnia wczorayszego
pogoniel nas w drodze xiadz biskup Wileński, dzis przecie nierowno z
nami przijachał do Dzisny, we dwie godzinie po Panu na pięci koczach
s kilkiemnascie sług. Poszeł tesz papieszki Possevinus s Panem przijachał,
y beł poczawszi z Wilna w thowarzystwie z nami, ma s sobą dwu Iesui-
tow. By iedno Dzierzek z Moskwy przijachał a wiadomość o Moskiewskiego
rzeczach prziniosł, ma tam wijachać Possevinus y tractować o pokoy y po-
dobno nawraczać samego Kniaza; dziwy to nie lada iakie benda, iesli go
nawroci.

Z Wilna iadancz zazeliśmy nabożeństwa s tim Possevinem; Pan na kazdi dzień, nisz na wosz wsiadł, wysłuchał mszy, a kiedi w swiento nie ruszał się z mesca asz po obiedzie, trzy Iezuitowie kazdi swoię mszą odprawieł, wiencz dway kapellani Pańszi, ktore s sobą s Kracowa wiezie, tesz po iedny, potim xiądz Wielogorski kollegiat Kracowski kazanie miewał; owaśmy barzo nabozni beli. Při obiedzie potim disputatie; Pan sam quaestiones movere, a Pan Nakielski, ślubuję, toć się miał o religią od nich, ale mu argumenta nie stawalo; pilnie Panu canczlerzewi służy y při ludziach iego poczet swoy mieć chce.

Pogonił nasz tesz w drodze Pan starosta Przemyski, pizano beło poń do Rusi, aby prentko bywał. Ma iachać w poszelstwie do Turek w sprawach synowcza Królewskiego nowego Siedmiogrodzkiego wojewodi, a pierwy wstampi do niego do Siedmiogrodzkiej ziemie; cicho się ta odprawa iego dzieie, y wiedzieć nie mogę pewnie, w iakich sprawach poiedzie, ale mnimam, ze podobno prosić o confirmatią tego wojewodztwa, y stand colligo, ze blisko tego, ze się damy na pokoy z Moskiewskiem łączno przywiesc, bo isz tam rzeczy sinowczowe niebarzo pewne, trzeba się tu ułączniać, zebyśmy im tesz tam zabiegali. Ten tu szinowiecz drugi při Kroliu iest in honore, na ławie siedzi, a gdi panowie przijdą, daie mu Pan canczlerz przed sobą miesce. Wengrzy wszisczy służy przed nim iezdzą, iednak widzę, ze barziei Krol affect owemu, co w Pultoffsku etc.

Iachał tesz z Wilna s nami woyewodziez Sandomierski, sin niebosczika Pana wojewodi, wiedzie 50 koni z sobą, iako voluntarius, ktore ociecz za ziwota ieszcze obieczał beł posłać, snać za Pana canczlerzową persuasią. O Lipionkę zabiega, y sieła ych, co mu tego ziczą, bo tam niebosczik ociecz iego wielki sumpt nałozel na budowanie, praeterea beło by im barzo zlie bes tego, bo oyczizna chuda, długów tesz gromada.

Konopaczki tesz przibiezał, abo o Tozef abo o Puczki prosi. Pan canczlerz, ut fit, obieczie, ze na nim schodziec nie bendzie, ale wszitko odkładaią asz po woynie. Waier się tesz stara o się, chocza iusz ma doszic, posłano go do Rigi pizac 2000 Schotow, ktore Farensbek morzem prowadzi.

Pan wojewoda Posnanski Pawłowski swego posłał, proszancz, aby beła nań ratia za tą occasią, nie nie mianuiancz; pizal y do mnie, ale

Pawłowski ieszcze odprawy nie ma, a powiada, iesli mu iakiego przywileiu nie dadzą, telko odpis na list, ze chce Pana Przijemskiego czekać, bendzie snać miał iakie nova mandata. Iesli się sam Pan canczlerz serio w to nie włoży, wantpię, aby serce Krolewskie samo przes się miało się przichylić do czego. Powiada Pawłowski, iesli nam teras czego nie dadzą, do smierci o nic nie bendziem prosić.

Są tesz po nieboscziku Panu woiewodzie iakieś pasze w Prusiech, czynią około 400 flor. o te stara się doctor Gisius; wiencz iezioro iakieś, co tesz kilkaseth złotych czyni, o te nasz Pawłowskij komornik prosi.

Chotyniecz dwie wsie tesz po Panu woiewodzie Panu staroście Przemyskiemu dano, czynią po tisiancz złotych, dano ie ieszcze na seymie beło po kuzinie, iedno niebosczik oziwał się do prawa, otosz iusz teras pacificus Pan starosta.

O Gorę, dwie wsi na Podgorzu po Zebrzydowskim koniuszim kroluowy, Pan Philipowsky z Bełzeczkiem concurrue; czynią około 800 złotych.

Zastaliśmy nowinę, isz Moskwa z Tataru miasto Orszą y wsi około Mohilowa, Skłowa y onych kraiuw, około 2000 spaliła, ludzi wiele pobrawszy y skodi poczyniwszy, a to pod przimierzem, ktore tu posłowie Moskiewscy uczinili ad diem 4 Iulij.

Barzo się Krol fraszue y posłał wskok do tich tam kraiuw dowiedzieć się pewny rzeczi o wszitkim y gdzie się ci ludzie obrocili; posłał tesz do Markowa do Moskiewskich posłow exostuluiancz o to, że fides induciarum fracta, grozancz, ettc. ale y oni y Moskiewski pewnie tę wymowkę naydą, ze na ten czas gdi ta excursia beła, ieszcze wiadomość w Moskwi o przimierzu nie beła.

Radby Krol Iego Mość stand się co prendzi ruszeł ku graniczi, żeby nie proznować, poki czas y pogodi służą, ale niemasz s kim. Pieszi dopiero nadchodzą, konne rothi iedne się s Polski dopiero ruszaią na unię, te nowe nie wiedzieć gdzie są ieszcze, a te drugie dawne, isz dopiero pieniędzy im u Wilnie iakąś trochę dano, terasz, gdiby iachać, poprawuią statkow. Wiencz percrebuit miendzi nimi, ze pewnie pokoy doydzie, y tak się leniwo spieszą, poszłaią do nich, aby się nie sadzili na tem, bo o pokoiu nie pewnego nie masz, owszem za temi excursiami nie ma się do niego, żeby ich iedno co richlei zwabić.

O tim pokoiu nic pewnego nie masz, musi być przecie coś, co iedno Krol a Pan canclerz wie, y suspectum mi barzo, że Pan canclerz gloszem wszitko mowi, pokoiowi nie tuszancz; czekamy na Dzierka; ten podobno co pewnego prziniesie, ale choczaby s pokoiem przijachał, przecie z woy-
skiem trzeba bendzie do Inflanthe na possessią iachać. A wiera byśmy tesz mogli się niebarzo drozić, pozwoli-li Narwie zacierać by, boć y my iusz za swe mamy ettc.

4 Iulij.

Xiadz biskup Wileńskij witał Krola Iego Mosci; prziszedł sam a sua posta (potestate); Pan Troczkij przed nim y brath P. marszałek nadworny; przijał go Krol doszyć ućciwie, stojacz witania słuchał y stoiancz odpowiedział. Iesli Inflanti do renku przijdą, a Riskie arcybiskupstwo y biskupstwa drugie bendzie tam Krol, tak iako się słyszeć daie, restaurował; boie się by x. biskup nie chcial tam na cokolwiek zakładać; s Panem canclerzem nie widzę takiej confidentiej, iako przed tim; xiadz widzę strzeże authoritatem, a nas tesz z miesca się nie ruszi. Zaleskij sługa iego starszi mowił ze mną, trzebaby nam zeby beł łaskaw was Pan na nas, a zeby, rzeke, swagier nie miał być łaskaw? Maia, prawi, Włochi proverbium: Gia fu il tempo che berta filana, baczemy, ze poki siostra beła żywa, łaskawszem beł. Teras gdyśmy u P. wojewody Podolskiego beli, mowił nam y radzieł, chczemyli mieć rzeczy nasze salvas, abyśmy P. canclerzewi słuźeli pilnie, otosz my tak bendziem czynić, ale wy nie wiem, bendziecie li dbać o to. Iadancz z Włoch, iachał beł prosto xiadz biskup do P. wojewody Podolskiego do Rusi y mieszkał tam czas niemały, wiencz nie wiem nas co na to.

Kozaczi pod zamkiem Niesczardi poymali nieiakiego Niewengłowskiego od Łukowa z Lubelskiej ziemie, z zoną y s pachółkiem, co chcial do Moskiewskiego zbieżec y przedać mu się; prziwiedli go tu dziś; podobny iakis chłop y mowny, słuźel pienc lat przedtim P. Zołkiewskiemu staremu, P. Bonarowi y innym. Zonę tu beł niedawno w Połoczku nierzandniczę poił, pachółek serbni iakis, co od słuģi Bornemissowego niedawno tesz beł uciekł; naleziono przy nim oratią sterminovaną, iaką miał Moskiewskiego witać; być mu podobno na palu; powiada, ze wola iego, a

czarth go do tego przywiódł. Miałby być u Moskiewskiego miesce, bo mowny iakiś.

5 Iulij.

Krol Iego Mość o wschodzie słońca na zaiancz wyjezdza co dzień. P. canczlerz czyły dzień, z gospodi nie wychodzancz, zawarszi się, swą renką pisał, nie innego, iedno expeditią P. staroscie Przemyskiemu do Turek.

Then głośz puszcza, ze go Krol stand ma do Siebieza y do Opoczki posłać, ale to u mnie suspectum, bo wiencz oni o czym głośzem mówią, s tego nic nie bywa; tak rozumieją ludzie, ze podobno Krol coniunctis viribus do iednego miesca się obroci, a wiesci te dle tego puszczaią, aby fal-lerent hostem etc.

6 Iulij.

Zbieżało coś Moskwy s Siebieza y wczora u Drissi zamku naszego, seć mil stand, traffili na konie bydło naszych na paszi — Wybranowskiego y Liubowieczkiego rothmistrzow pieszych; zabrali go niemało y ludzi kilka zabrali. Wezbrali się za nimi nasi, ale nierichło; traffili na dwu Moskwy-cinow, ktorich tu przywiedziono, alie chłopstwo iakiś; powiadaia, ze Moskwy 400 iest na Siebiezu. Iesli odjedziem stand a tego Siebieza nie weźmiem, bywać tu Moskwie pewnie. Ale to gorsza, że to iusz pewna, ze okrutnie wielkie skodi Moskwa około Mohiliowa, Skłowa, Kopysci poczyniła; traffili tam na kraj nasiadły barzo, około 2000 wsi spalili; slachci, białyehgłow, plonu wielką mocz zabrali y za Niepr pognali, sami potem za nimi wpław; zal się tego Panie Boże; była tam niedaleko Kazanowskiego y P. Troczkiego rota, ale się o nic nie smieli kusić, bo ich y s Tatarzi około 20000 było; powetował ci się nielada iako przeszłych skod na nas. Anxius barzo Krol, ze się to stało, y radby się mścił co prendzi, ale cosz rzecz, kiedi leniwo nadciągaia żołnierze.

Zdraycza Niewengłowski nawrocief się przed Iezuiti, bo był haereti-kiem; prosi, aby go ścientą śmiercią karano.

7 Iulij.

Wyjazd krolewski odmyka się stand as do tego wtorku, co idzie za tydzień; trudno co poczané, kiedy żołnierzow nie mas; terasby czas wojować; pogodi, drogi dobre; dopiero bendziem chcieli, kiedi pluti i zimna zaydą.

Pan starosta Przemyskj odprawę swoię Tureczką przepiszował sobie swą renką s kopiei Pana canczlerza renką pisaniy. Piszarz gi zaden, ani secretarz nie widział, coś musi być tajemnego ette.

8 Iulij.

Kłopotu doszie, isz rothmistrze nie nadciągają, iusz dziś niektore impedimenta wodą wyszłaiają ku Zawołoczcu; przy nich 500 pieszych isć kazano.

9 Iulij.

Possevinus przed Krolem kazał de villico; barzo dobrze uczynił adhortatią do Krola, aby te Moskiewskie wieznie, ktore przez tę wojnę pobrani są, kazał instituere in fide Catholica, ale wantpię, by pozwolni chcieli; Socolonicus ieszcze z Wilna do Kracowa się wrocieł, ustał iusz nieborak, kazancz w Wilnie na katedrze omdlał y barzo słab; iusz podobno niez po nim nie bendzie. Laterna terasz ordinarius kaznodzieia przy Krolu.

Przijachał dzis P. marszałek Zborowski, pytał mnie o W. M. ieslibym iakiego nie miał pizania. Prijachał tesz y P. Radziwił starszi marszałek Lithewskij, tak isz tu trzech marszałkow mamy; postaremu nie słyszi.

Po mszi Krolewskij śliśmy zaś na drugą mszą spiewaną y kazanie do gospodi P. canczlerza, beł tam x. biskup Wileńskij y marszałkowie.

Tamstand beła zawarta rada u Krola przed obiadem secretissime, wszitkim do iednego wyniść kazano, niewiem ieszcze co tam beło, a pewnie o wojnie.

U Pana canczlerza iadł P. wojewoda Wileński y Pan Troczkij y popili się tak wsisezi, że nas Pan spał czały dzień y nie wstawał z łoża asz do samey noczi.

10 Iulij.

Wieść z Ukrainy przisła, ze Moskwa s Tatari z niemałym ludem ciągnie dobywać Orszi; mają y działa s sobą; widzieli ich na oko spiegowie; beła rada, co czinić, conclusum P. Troczkiego posłać przeciwko nim, dano mu coś około 1000 koni Polskich roth, które tam poblizu są, y posłano listi do nich, aby się z P. Troczkiem u Witepska ziachali y ku nieprzyjacielowi pošli, iako: Zebrzydowskiemu, Kazanowskiemu, Iordanowi, Gostomskiemu, Orzelskiemu y Timrukowi, y rozkazano im, aby P. Troczkiego we wszistkim, co każe, słuchali. Wiencz niewiem, będąli; Boze ich tam prowadź. Swych tesz P. Troczkj bendzie miał do tego 500 koni, oyczewski poczet do tego, ma tesz z zamkow coś pieszych nabrać. Niebardzo się to Moskiewskij do pokoju ma; na Dzierska czekamy. Dzis tesz posłano Poszowinuszowe listi do woiew. Smoleńskiego, w ktorich o swoim do Kniaza iachaniu znać daie.

U Pana canczlerza bankiet, ćcieł wszitkie Pany co ich tu, Radziwiły wszitkie, miendzi nimi biskupa, woiew. Wileńskiego, Pana Troczkiego, marszałkow dwu, beł u nas Zborowskij. Mowią niektorzi, że nas zakłada na to, aby od Radziwiłow mogł imienia Opathowskiego trzeci części dostać. Maią tesz tam Ostroskie xiązenta dwie czeńsci, ktorzi młodemi bendancz, skoro ociecz umrze, podobno by o swe nie beli trudni.

Piszą a piszą y posyłaia przeciwko rotham, co idą, aby iako naprendzi nadchodzili. Starosta Liwskij w kilkunaście mil stand, wziął na 300 koni pieniądze, a nie ma ledwo 150. O Iezus, toć trzasku doszić! Mazurom się na woynę nie chce.

11 Iulij.

Z onych nowin nicz, co ono mowiono, ze Moskwa około Mohilowa 2000 wsi spaliła y skod pocziniła, Lithwa to beła rossiała. Dziś tamstand przijachał Markowskij porucznik rothi Kazanowskiego; to prziniosł, że 27 Iunij Moskwy pod Mohilow, iako on powiada, przisło y s Tatari około 30000, snać lud nಿಕczemnij, blahy, aby beli Mohilow wybrali, a rotha Kazanowskiego sama bez rothmistrza, osłyszawszi się o nich, przed tim przisła tam iedno 200 koni; uganiali się s nimi tego dnia naszi czałych siedm godzin, tak że do miasta przistempić nie dopuścili im; przibeła im potem Timrukowa rotha; Moskwa, nadziewaiancz się wielkich ludzi, ięli uchodzić

y doiachawszi Niepru przeprowowali się; naszi na ony przeprowie gromili ie y na onę stronę przegnali, kilku więźniow porwawszi, ktorich tu ten Markowskij (iest od naszi Kruświcze) Krolowi prziwiodł. Skodę tam wielką ta rotha wzięła w koniech; Moskwa wszitko w nie z łukow y z rusnicz strzelała, rannych tesz thowarziszow i pacholikow doszić, zabitego z łaski Bozei zadnego; skodi we wsiach niemasz tam zadny, iako ono mowiono, ani spustoszenia ziemie y kontent Krol s tich nowin ¹⁾). Litwa to wszitko te nowiny sieie. Dubrowno tilko w strachu P. Mińskiego beło, spalili mu tam coś wsi, także y Hołowrzinskiemu, ktori pisał do Krola skarzancz się, listu tego copią poszełam W. M. ²⁾). Otoszi podobno zaś Moskwa odwrot uczynili y ku Orszi, iako znać wczora dano, idą. Ieszcze wczora poiachał tam P. Troczky, bendzie miał ludzi wsistkich około 3000, miendzi nimi y rothi Polskie będą, iakom pisał wczora; wiencz nie wiem, sprawi li tam czo.

Wengrow snać kilkanaście pieszych z Zawołocza do Moskwj uciekło.

Pan canczlerz P. woiew. Posnańskiego odpisał swą renką niewiem co, ale Pawłós ten odpis maiancz, chce poczekać P. Przijemskiego; powiada, że mu tak kazano, że y Pan Przijemskij ieszcze sam ma mowić s Krolem.

Te vacantiae wszitkie zawieszono as po woynie.

Przijachali tesz tu trzey Działynszi, sinowie woiew. Chełmińskiego; znać, że domaturowie; mają się P. canczlerzem bawić.

Mowią tu wszitko, że P. Miedzirzeczkj umarł, ale widzę że Tłukomskij imieniem iego sollicituie o iakieś pozwy na Kościennikj; niebożenta toć się mają od niego.

List od Witepskiego woiewodi prziniesiono, w którym pisze, że nie-mało Moskwy posło beło dobywać Wielisza, y posłali przed sobą 400 koni, przisli na nasze y wsiscei zbici; osłyszawszi o tim co po zad beli, wrocili się na zad.

Dzierzek z gonczem iusz iedzie, s czym niemasz ieszcze wiadomości.

---

¹⁾ См. Приложение № 51.

²⁾ См. Приложение № 50.

12 Iulij.

Wyjazd stand do Połoczka naznaczony w przisłą sobothę. Co godzina to tu nowin doszic o Moskwie, raz dobrich, drugi raz złych; Krol się fraszue o to barzo. A Lithwa nawienchey rossiewa te plotkj.

Nowiny o xianzenciu Legniczkiem wyrosumiał P. canczlerz y podobno podał do Krola, powiadałechmu tesz o Głogowie, co tam mieszcianie occupowali katholikom koscioł, a isz ich tesz chce dobywac Czeszarz, discurował o tim u stołu: czemu prawi ten Czeszarz nie umrze, wszak miał dawno? mogłby ten Głogow przisć do nas. A daleko prawi Miedzirzecza, — 10 abo 12 mil. O daleko barzo. A Pana marszałka daleko? półtori, rzekę, milę od Włoszakowicz. To wszitko beło, iako wiencz, on owo uśmiechajancz się ettc. Cokolwiekby się iedno działo w Niemczach, racz W. M. piszać I. M. wiedz, ze mu to wiedzieć miło.

Dwa kroć po przijachaniu teraznieyszem moim do niego, pił do mnie u stołu publice za zdrowie W. M. w Wilnie ras, drugi ras w drodze, niepomnię gdzie, wyiachawszi z Wilna.

Inuestiturę xzianzencia Kurlandzkiego, ktora tak dwie lecie pod Dzisną in castris beła, pomnię zem W. M. posłał y ceremonia wszitkie; teras znowu drugą posziłam¹⁾. Ceremonij wielkich niebeło, telko że w polu w zatoczonem obozie namioti Krolewskie rozbito beło, w iednym maiestat niewydworny, iako w drodze, trzi stopnie wzwyż uczyniono sukнем czerwonym nakrite — xzianzencia wprowadzono do obozu: miał swych około 50 iezdi; do namiotu na to nagotowanego iachano s nim pierwy, potim prowadzono do Krolewskiego namiotu, gdzie iusz Krol z radą siedział. Tam prziszedzi klenknął xziąże, iurament uczynił w te słowa, ktore posziłam W. M. potim Krol odpowiedział, vexillum dał w renkę, siedział potim pedle Krola; insignia zadnych niebeło u Krolewskich iako u woyscze. Tamże poćcieł Król w tim obozie, po obiedzie zas na zamek iachał. Ile pomnię, inakszych ceremoniej nie beło, ale to wiem pewnie, zech beł to wszitko posłał dostatecznie spissano W. M. Niewadziłoby abys W. M. kilka słów do P. Wi-

---

¹⁾ Въ рукописи находятся только требованія Курляндскаго князя и королевское утверждение ихъ. См. Приложение №№ 8 и 9.

leńskiego napisać raczeł, zeby mi tich Moskiewskich listow dawać kazał copias dla W. M. bo Lithwa nieuzici są y w małych rzeczach; starać się s pilnością bende, abym cokolwiek bende mogł, tich spraw, ktore in absentia mea toczyły się, W. M. posłać mogł, ale nic niemas inszego, iedno około tey Moskwy ettc.

13 Iulij.

Kozak iakiś przijachał od Mscisławia, powiada ze tam coś Moskwy beło pod zamek podiachało i naszi się uganiali s nimi, niewiem co się teras temu Moskiewskiemu stało, że tak wiele broi.

Mowią o tim pomału, że Wengrow pieszych coś niemało z Łuk y z Zawołocza do Moskiewskiego uciekło.

Roti piesze nadciągają. Iezdi mało ieszcze. Widzę, że Krol wdzięczen kto pierwy przijedzie.

14 Iulij.

Krol I. M. ieszcze tego dnia u Dzisnie został, a P. canczlerz wyiachał ku Połoczku y we trzech milach noczował w puszczy pod Uszacą, ale iusz tego zamczisca niemasz, rozebrano go na drwa; poki Połoczek beł u Moskwi, mieskało tam trochi kozaków naszich, co kradli.

Tego dnia P. starosta Przemyskij w Dzisnie pozegnał y poiechał z odprawą Tureczką. Ma się zadzierzeć ieszcze z nią doma y czekać, asz mu s Siedmigrodzkiej ziemie dadzą znać, ma li iachać albo nie.

Wielką commoditatem praestat most Krolewskij woiennij, co go w Kownie robiono, na kstałt tego, co po Ferdinandzie Czeszarzu został beł u Wengrzech. Pod Dzizną postawiono go na Dzwynie za 3 godziny; druga połowicza iest go tesz pod samem Połoczkiem; barzo bezpiecny; kazdą bathe cum suo tabulatu z linami s powrosi 6 wołow ciągnie ziemią, a kiedi po wodzie, 2 chłopci prowadzą; może y 10000 woyska przeiachać po nim; wiencz go może y na wodzie uziwać, iako y drugich łodzi, do prowadzenia impedimentów.

15 Iulij.

P. canczlerz do Połoczka przijachał, a Krol I. M. tego tesz dnia w niespori, rano wyiachawszi z Dzisny, dobrich 7 mil uyachał. Nis do namio-

tów swych wyjechał, w drodze pod zamkiem marszałkowie dwaj Lithewscy wielgi i nadworny pokazali pocztę swe iezne, wielki 120 uszarzów, wiera niebarzo k rzeczy; skapy iakieś nikczemne et quasi neglecte. Ow drugi pokazał 50 koni, przecie niezłych. Niewiem, czemu ow starszi tak się pokazał; widzę, że niedbale terasz, albo się na kogo gniewa, albo mu coś niemiło; s P. canczlerzem, wybornie baczę, że nietak iako przed tim bywało, ettc.

Tamże zarazem Serny rothmistrz pokazał pieszą rothę, pachółków 200.

Skoro Krol ssiadł s koczego do namiotu, alić Dzierzek przibiezał od Moskiewskiego, oddał iakaś wielką hramotę, iak stukę koleńskiego płotna, dwiema pieczenciami wielkimi zapieczentowaną; beła y trzecia pieczęć naszego P. Troczkiego, bo kazano mu beło z Dzierskiem się potkać, list ten othworzić, przećić, aby iadancz ku Orszi dowiedział się consilium Moskiewskiego, y oddał Dzierzek także list P. Troczkiego, podobno tam contenta są ty hramoti. Smiał się Krol, patrzancz na pieczenci, — nunquam antea nobis misit tam magnas literas, fortasse a primo Adam usque res gestas describit. Woiewoda Wilenskij rzekł, podobno Miłościwy Krolu: wypiszuie wszitko, co się iedno od początku tey woyny toczeło. Dał Krol listi Panu Wileńskiemu, potim z namiotu wszitkim kazano wyniść, iedno radi zostały same ¹⁾).

Onego zdraycę Niewęglowskiego ścięntho, potim szzwiertowano, uprosieł mu taką śmierć Poszeuinus, bo go zarazem albo szzwerthować, albo na pal wbić miano.

16 Iulij.

Krol z namiotów iachał na nabożeństwo do Iezuitów na zamek, Skarga połacinie przed nim kazał; P. canczlerz tam nie beł, beła w iego obozie także msza y kazanie. Maią Iesuitowie na zamku mały kościołek, gdzie czerkiew iedna beła; kilka ich iedno, aleze się na tim początku pięknie się poczinaia rządzie; przed zamkiem, tam gdzie się miasto sadzi, buduią iusz kościół sobie drzewniany czudną proportią y stanie podobno tego roku wszitek; Krol barzo sollicitus, iakoby tu osiedli dobrze.

---

¹⁾ См. Приложение № 52.

Woiewoda Potoczkij bankiet czynił na wszystkie Pany i na Dwor; beli tam wszisczi na zamku y Pan canczlerz.

Powiada Dzierzek, ze tam beł in summa custodia; dwiema płoti go beło ogrodzono, a trzecim łubianym, ze nikogo widzieć nie mógł ani iego nikt.

17 Iulij.

Przijachali tu cztere Anglicowie żołdaczi, powiedaią ze na sławę Krolewską; dway są ossoby iakieś cziste y znaczne znać, drudzi nie tak. Isz, prawi, Panie o tim sława iest wszendzie, ze waleczny; nie maiancz we Francij y u Niderlandzie co czynić, — bo pokoy y k temu nie płaczą żołnie-rzom, przijachaliśmy tu offiarować Krolowi temu służby nasze, iesli ich po-trzebować bendzie. Ten starszi snać żołdak dobri, powiada Soboczki, chciałby na drugi rok, ieśliby chciał Krol, wywieść tu 3000 Arkubuzierow. Witali przes P. canczlerza Krola publice y iedli s P. canczlerzem; Krol im thesz za tę chenć ich podziękował.

Goniecz Moskiewskij dziś do swych posłow przibić ma, wskazał do nich Krol, aby dzis ieszcze hramoti swe przezrzeli, a iutro zarazem gdi znać dadzą u Krola bywali.

Tuszą ludzie ze pokoy bendzie y podobno wszystkie Inflanti spełna Kniasz puści.

Zakłada tu Krol kollegium Iesuitow y od tich dobr, ktore przed tim na czerkwie Ruskie beły fundowane, część uianć chce a onym dać. Slachta ta Połoczka na przesłem seymie opowiadała się przeciwko temu, proszanc, aby Krol skand inąd Iezuiti zakładał, a czerkwie dawne in robore suo zachował; odłożono im beło tę sprawę na theraznieysze tu przijachanie Krolewskie. Krol wziął ią teras przed się y uczynił dzis przedmowę do tei szlachti, ze nie dla tego Iesuiti zakłada, aby ich wolność miał łamać, ale zeby *nominis et gloriae Dei amplificatia* beła, skoła aby beła dla ichże potomstwa y dzieci, zeby in religione Christiana et politioribus moribus insti-tuerentur, na ktorei to educathey iuventutis, iako nalezi wiele, nietelko Polska zna, ale wszitek swiath. Przipominał tu o obyczaiach y życiu sprosznem tich kroiw ludzi, iako *neque humanitatem neque politiem* nie maią et *fere belluinam vitam* agunt. Prziwiedziono mi, prawi, tu w Lithwie gdzieś nie-

dawno dziecię we trzinaście lath, a przy nim niewiaste; ten chłopiec mężem był tej niewiasty, a przecię oiciecz iego mieszkał s nią iako z żoną, czekaiancz aby sin dorosł; otosz żeby taki sproszności niebeło, chcę tu skoły, kościoły, xenodochia postawić; wszak mi s mey własney skori wolno sobie bot y co chcę postanowić y uczinić; dostałem tego mieczem, czemu mi takowych ordynatij niema tu być czinić wolno; przimuszac niechcę nikogo na religią Rzimską, niechay zostanie kozdi przy swey wierze, iako bendzie chciał, wszakem zostawił Rusi czerkiew murowaną, kościół co nawientszy S. Zophiej. A tak isz powiadacie, że maientności te czerkiewne waszi przodkowie s swego własnego ninacz inszego nienadali iedno na Ruskie czerkwie, pokaszcie na to listi fundatję; co pokażecie, przy tim was zachowam, ale na co mi niepokażecie, s tim mi wolno czinić co chcę. Iusz ia te wasze czerkwie y popy opatrę, że contenci y wy y oni będa. Agrippa interpretował tę Krolewską przedmowę, ale nie do końca wyraził iako beło trzeba. Śliachta za tim: że przywileiów ani fundatjey listownych niemamy, Moskiewski wszitko na Połoczku y s nami pospołu zabrał, constat o tim certo certius, że te wsi od naszych przodkow nadane są, wiedzą ludzie o tim, prosiemy, abys nas przy tich wolnościach naszych zachował, a Iesuitom co innego dał. Owa tak conclusum, że P. pieczentarze s skarbných registrow revisorskich dawnych, które ieszcze przed wzienciem Połoczka od Moskiewskiego są, revidować maia y spiszać te czerkwie, humieństwa y fundatję; ktore się pokażą, że przedtim były podawania ślacheckiego, te im zostawione będa, a ktore podawania krolewskiego y woiew. Połoczkiego, temi Krol pro arbitrio suo disponet y bendzie obraczać wedle wolej swy. Niemiło barzo tey ślachie, ba y niektórym Panom, bo nieradzi nomen Iesuitow słyszą. Wiencz ci ziemianie sieła tich wsi occupowali, powiadaiancz że to przodek moy nadał, ma się to zasię w dom moy wrocić. A Krol zasie: nie Panowie, quod Deo dicatum est semel, ad profanos usus iterum non debet converti. Widzą, że serio w the rzeczy chce Krol weyrzeć, ettc.

18 Iulij.

Dzisieyszi noczi trafieł się nietreffny casus P. Wileńskiego. Pieczenć mu gdi spał s nami tu ukradziono. Agrippa do P. canczlerza raniuchno

s tim przibieżał do niego, porwał się zarazem Pan, iachał do Krola, zastał P. Wileńskiego s P. wojew. Wileńskim czekaiancze przed namiotem Krolewskim; ius Krol wyszedł do mszy, śli do niego y powiedzieli mu. Wyszedł do mszy Krol nie z dobrą myślą niewiem dla tegoli, czyli że go grzbieth bolał, bo chramianc wyszedł. P. Wileński nieborak turbatus barzo, iakosz iest dla czego, nie lada to co, cichuczko o tim ludzie mowią iakoby niewiedzancz o tim; Boze go w tim pociesz, widzę że y P. canczlerz pomaga mu do tego, ale to barzo cicho sprawuią.

Goniecz Moskiewskij do namiotów przyprowadzon telko z listem od boiar Moskiewskiego do naszych Panow Rad.

Zasiedli nasi Panowie w ószobnem namiocie, a on im list prziniosł, oddawszi go do drugiego namiotuh odwiedziono gi, a z listem do Krola sli Panowie y tam go, zamknąwszy się, czcili; przeciwszi zaś do onegosz namiotu przyprowadzono do nich gończa, a P. Wilenskij powiedział mu od wszitkich co boiarowie do nich piszą; do tego wszitkiego wieść Krola I. M. będa, iedno ti iedz do posłow wielgich a powiedz, aby zarazem maia li przes cię iakie nowe skazanie od Hospodarza waszego do Krola I. M. tu odnieśli. A on zaras — harast, harast, czapki nie zdyąwszy ani pokłon ucziniwszy, poiachał.

Po obiedzie zaraz posłowie wielezi przijachali, bywsi pierwy przed Krolem, a recapitulatią, iako zwykli, spraw wszitkich ucziniwszy, posli z naszymi Pany do osobnego namiotu na tractati. Cosz się tam sprawiło? nicz dobrego; Moskwa od pierwszego podania, ktore belo u Wilnie, cofaią się na zad, co iusz iedno o Narwę sło, to terasz y onych kilkudziesianth zamków które puszczali, ustempić nie chcą, tilko puszczaią Kokonhaus y kilka innych, wszitkich iest czteri zamki; powiadaia tak, to coście iusz wzięli to iest Łuki, Połoczka etc., niech iusz będa wasze, do tego te 4 zamki w Inflanciech, wiencz y naliczeli kilkadziesianth inszych zamkow w Inflanciech, iako Rigę etc., wiencz Kurlandzką ziemię, co iest w renku Krolewskich dawno; to, prawi, Kniasz puszcza iako oycziznę swą, a przimierze uczynić nam kazał do siedmi lath. Nasi Panowie zaś, — a wszakżeście pierwy wszitkie Inflanti oprócz Narwie samy postempowali? druga, czemu to puszczacie, co zdawna iest nasze. Rzekli: my to mowiemy i sprawuiemy, co nam Kniasz sprawować kazał. I niemacie inszego zliczenia? Niemamy. Nu to tu nie-

macie co czynić, a tosz iutro pożegnaycie Krola, a iedzcie. By nie beł Krol Chrzescianskiem Panem, inaczyby się z wami obchodził, nizeli obchodzi, boście wy radszy spiegowie, nizeli posłowie ettc., et sic discessum od tych traktatów. Otosz Bog wie, co dalei bendzie. Tak conclusum: iutro rano przypuście do nich Poszewina, aby on w rzeczy sam od siebie y od Papieža nawiedził ich, opowiedział drogę swą do Moskwy et aliud quasi agendo persuadował im, zeby do słusznych tractatów przistempowalj; wiencz niewiem, iesli co sprawi ettc. Są iedni co mowią, zebyśmy iusz przestać na tim mogli, aby pax tandem coeat, maiancz Łuki, Połoczki, Dzwinę wolną y te inne zamki, ale zeby do tego nie przimierze ale pokoy beł; drudzi zaś powiadaiają, że trzeba iachać dalei y prziprzeć; puści wszitko, gdi na się nastapiem; iego to fortele, aby nas iedno wlekl et tandem spe pacis decipiat. Iabych na pierwszych votum radszi pozwolił; zda mi się, że iusz satis gloriae mamy; poiedziem li w Moskwę, tedi nam tam zimować przijdzie, a on o to nie dba; pieniendzi niemaiancz, niewiedzielibyśmy co z żołnierzmi rzecz; on teras ma coś Tatarow, a co wiedzieć, iesliby ich tesz niepuścił do Wilna ettc. Więzniowie, ktore prziwiodą, ci mowią, że Kniasz mowi, że pieniendzi Krol ma mało y niedługo ich tesz mieć bendzie, druga, że dla śmierci Brata swego musi się obrocić do Siedmiogrodzkiej ziemie. A cosz wiedzieć, ieslisz się ten barbarus nie sadzi na tim? a dziwna rzecz, iako on te nowiny wie.

O Pieczęć Lithewską iusz wsziscy wiedzą, piszą unwersały o nie, co-pią poszłam ich W. M. ¹⁾).

Nieborak P. Wileński sfraszowany barzo, iakosz iest o co. Dziwna to iako zginęła, y musi być że ktoś swoy wziął, a na nie innego niegodził iedno na to; usnął Pan u namiecie, strasz około niego także posnęła, namiotek odpiąć dla chłodu kazał, skrzinka zelazna, w ktorei pieczęć, a przy ni coś portugałow y klenoti drugie zamknione beły, na zelaznem łańczusku do nogi u łoszka prziwarta leżała; podle ni leżała tesz skatula druga, na ni stała miednicza srebrna z nalewką; złodziey skrzinkę zelazną, niewiem iako łańczuch z nogi u łoska zyąwszy, wziął, także y onę skatule drugą także porwał, a miedniczę z nalewką zostawił; kiedi tego od P. Wileńskiego sukano,

---

¹⁾ См. Приложение № 53.

naleziono nad brzegiem u Dzwiny onę skatule leżancz y onę zelazną skrzinkę nieodłupioną, bo znać że niemógł złodziey, ale wierzehne wieko w iednym rogu gwałtem odwiedzione y odyente, tak co iedno renkę tam wetknąć mogł y niewziął nic innego iedno pieczęć z łańczuchem; portugały y kle-noti zostawił, skand suspitia est, że ten złodziey na pieczęć telko wazeł.

Dla audientey tich posłów P. canczlerz splendorem suum pokazał, sługom swem poubierać się w barwę kazał, w błękitne hatłaszone delije, przy nim pacholanth 4 po włosku, w błękitnych hatłaszkowych sayanikach y marinarach, capellusze także hatłaszone błękitne u nich, strusie piora białe, ieden z buławą tusz za nim wszendzie, sam na koń Tureczki wsiadszj w czerni po włoszku około niego 40 hayduków z rusniczami do namiotu Krolewskiego iachał, a przed nim daleko P. Radomskj z P. marszałkiem Zborowskim certiruiancz, przed nimi zaś tich hatłasnych cattervam pomposum coś beło, a ludzie poszeptem — y hetman wielkij! ale czekamy czego wientszego, gdj się z ludzmi swemi okazować bendzie.

19 Julij.

Rano beł Possevinus u Moskwy, potim u Krola privatim przy Paniech relatią czynił rozmowy, którą miał s nimi. Zgoła do inakszych tractatow przistempować niechczą, iedno iako się declarowali wezora, y czofaią się od Wileńskiego podania, gdzie mało nie wszitkich Inflant, wyiąwszi Narew y kilka zamków, ustempowali; tilko Kokenhaus, Askarath, Lennarth y ktoris inszi zameczek daią a przy tim Łuki y do tego Rige, Kurlandską ziemię y to wszitko, co nasze dawne, praeterea Połoczka y to, czegośmy teras woyną dostali, powiedaiancz że im Kniasz nic wienczei postempować niekazał, a telko przimierze do siedmi lath uczynić. Iasiński Lithewskj pisarz tłumaczel im do Poszewina; ućciwość mu czynili, wysli przeciwko niemu daleko przed namiot, kiedi Papieża wspomniał, tile oni razow ad nomen powstawali; on tesz znać umiał się im accommodować, iakosz chłop iest chytri; mowił im, że dla chrześciaństwa podeymie Papiesz praczą, żeby ten pokoy zwiodł; ieli zarasz prosić, — uczyni ti to, a Hospodar nas zapłaci tobie dobrze. Iesli prawi niebendziecie cheieli uczynić pokoia, tedi Krol musi iechać y woiewać, a bendzie wam potim gorzi. Bog iego serce od tego od-

wiedzie, powiedzieli; potim persuadowali mu, aby sobie lekko do Moskwy iachał, gwałtu nieczyniąc, iuześ stari, potrzebać wczasu; to dla tego, żeby uprzedzić mogli do Kniaza.

Gdi od Krola poszedł Poszeuin, introducowano posły. P. Wileńskij in eum sensum respons im dawał, niebarzo considerate bo o pieczęć sturbowany barzo, suggerebat mu Krol często s P. canczlerzem czego opuszczał. «Aczby Krol I. M. za tak lekkim uwazeniem osoby swy od waszego Kniaza, że zmienne skazania tu maiestat iego poszła przes wasz, a czas woyny fortelnie a niepotrzebnie zwłacza, przyczinę sprawiedliwą miał dochodzić tego na osobach waszych, bo za takimi waszemi postempki, nie posłami ale spiegami rozumieni być macie; lecz Panem Chrzesciańskim bendancz, czynić tego nie chce; radszi miłosierdziem, nizeli okrucieństwem obeydzie die s wami. Iuzescie beli u Wilnie wszitkę Inflancką ziemię pozwolili, telko o kilka horodeczkow małych sło, dla ktoricheście gończa beli do Hospodara posłali, y nadzieięście czynili, że Hospodar miał ich pozwolić; pod tim czasem Hospodar nieopowiednie posłał ludzie swe pustoszyć panstwa I. K. M. gdzie skodę uczynili y ludzi niewinnych pomordowali, czego I. K. M. ludziom waszem ktore brał nieczynił, niemordował, ale na służbę swą brał, ktorzi isć chcieli y pożałował, a ktorzi niechcieli, bez ukrziwdzenia wolno do ziemie waszi pusczał. Aczci tesz niewielką pociechę co beli wtargnęli odnieśli, bo na ktore ludzie naszj traffili, dali im zapłatę ich, wszakże mieycie to na ten czas w zisku. Krol I. M. sprawiedliwość swą y wszechmoczno P. Boga wziąwszy na pomocz, nie na tak małych ossobach a ubogich ludziach zemścić się tego bendzie, ale na kim bolszem, a iusz to nie o samą Inflancką ziemię, ktorei terasz chciał, ale o wszitko waszego Kniaza. A tak s tim odkazem wolno do ziemie waszei isć możecie, a czołem K. I. bijcie.» Nic niemowiane, uderziwszy czołem odesli. Niewiem iesli im ten respons smakował, podobno prziostrzi ette.

Otoszci iusz to niezart, spodziewaliśmy się pokoia, aliści woyna dopierosz. Niektorzi się spodziewaią, że ieszcze posłowie drudzi będą, kiedi się dalei podemknem. Boże day to, a wiera nas wiele cobyśmy temu barzo radzi, bo przijdzili tu zimować, biada nasza. Bog wie co się dziać z nami bendzie; kiedi by honeste być mogło, moglibyśmy tey woyny zaniechać, bo iusz doś mamy etc.

P. canczlerz z więźniow swych, ktorich na Wieliszu wziął, posłom dwu posłał daruiancz, snać zaczných, powiadaiancz, ze to na przyczinę Posseuina Papieszkiego posła czini; prijeli ie, nie niepokazuiancz, zeby o nie dbali, dziękowali iednak za to P. canczlerzowj, czini to, prawi, iako człowiek chrześciańskj.

Koss przijachał z Nizu; czinił relatią publice, co się tam s strony onych Tatar działo; inaczi iest, nis beło przed tim sprawiono Krola, Nizowczy nicz niewinni, poymali dwu Czarewiczow Przekopskich, iednego Galgę, traffiwszy na nie casu na Nieprze; uciekali s Tatar, bo się tam miendzi sobą bracia o Czarstwo rzezą y zamieszanie tam wielkie, a nie z diabła gościa. Successum rei gestae wipiszuie Krolowi Orziszowskij, co porucznikiem Nizowczow iest; listu tego copią poszłam W. M. ¹⁾.

Są ci Czarowicze w Czerkasiach u starosti, ieden Galga, ktoriby immediate miał succedere na Czarstwo. Piszą do Krola, listu tego poszłam copią ²⁾, pilnie proszancz, aby ich puściel do Czeszarza Tureczkiego do trzeciego brata, ustnie przez Kossa mirifice zaleczaiancz się Krola proszą, aby ich redimeret armis na Czarstwo albo promouował do Turka, obiecuiancz do śmierci wiare swą, posłuszeństwo y pokoi s Tarar y przisiegami to iako nawarownieyszemi utwierdzie cheą; do Tatar nie śmieią, bo Czar Krimski o gardło im stoi, poszłał do Nizowczow murzi podaiancz im za nie 70000 czerwonych złotych y 400 kaftanow hatłaszowych, a ci murzowie mieli to zleczenie, skoroby ie beło wydano, ze ie pościnać miano. Roskazał Krol Czerkaskiemu staroście, aby ie pilnie pod strażą chował, zeby się nieumkli ad aliam informationem et nihilominus, zeby ie humaniter tractował, a krziwdi zeby niemieli ni w czim. Otosz niewiem, co dalei bendzie około nich; mogłby Krol za tą occasią s Tatar i terasz iakie tractati czinić, coby s pozitkiem naszym beło ettc.

Gdi się to tam w Tatarzech działo, prawie pod ten czas wieziono tam upominki zwykłe od nas, y za timi rozruchi cofniono się s nimi nazad.

Powiada Koss, ze tam wziął tę sprawę, ze Czar Przekopskj, wziąwszy od Moskiewskiego upominki wielkie, przisiangł mu niepomagać Krolowj

---

1) См. Приложение № 54.

2) См. Приложение № 55.

Polskiemu wojować przeciwko niemu, ani ziemie jego wojować, y to niez dobrego, ode dwu bierze.

Od xieżny Słuczkiei pokazano poczet Krolowi 400; konj z dostatkiem, snać im drogo płaci; są uszarze, ale tesz y kozaczi s nimi.

Białogrodzkich Tatarow kilkanaście seth koni przijachało nam służyć. Strasz pierwszą dzierzeć maia a Haraburda ie wiedzie.

20 Iulij.

P. Boner okazował rothę swą prawie ozdobną, ieszcześmy tu niewidzieli takj; konie dobre, świehne ette.

P. Nakielskij tesz poczet swoy pokazał y P. Rozdrażewskj od P. podkomorzego Posnańskiego, tesz dobrze, konie niesbiegłe mieli; przijał Krol wdziecznie.

Listi ad maiores consiliarios pisać kazano, ktore komorniczi do Polski za kilka dni nieść maia.

Poszouinus tesz Krola pozegnał; prosto do Orszi obroci się stąd. Moskiewskiemu na list jego odpisać kazał Crol P. canczlerzowj.

21 Iulij.

Ruszeliśmy się od Połoczka ku Zawołocz; mamy tam 26 mil; wszitko puszczą a borem; Krol ma po ośmi mil na dzień wyezdzać, a P. canczlerz po 4. Ciężki to na nas bor, wszelaką żywność brać tam s sobą musiem, paszy nigdzie niemasz.

Noczowaliśmy tego dnia s P. canczlerzem od Połoczka 4 mile w boru pod soszną, a Krol przed nami ieszcze w drugich 4 milach. Ie-dzie P. canczlerz iak hethman, chorągiew solenniter nioszą, przy niei 200 koni, Uhrowieczkiego 150 a drugich Ruszakow 50; bembny hetmańskie ette. Pan Radomskj słuź.

22 Iulij.

Noczleg we 4 milach pod soszną w temże boru nad rzeką Drissą. P. canczlerz biedzi się z listem Moskiewskiem; próżno, aby mu pizarze zdołać

mieli, iest go 12 arkuszy czatych, a cosz ia wiem, czego w nim niemasz. Argumenta dziwne, łaianie sproszne; iusz tam prziczita Krolowj krziwoprzi-
sięstwo, biessurmaństwo doszić uszczipliwie. Naterminował beł Krol, iakoby
mu odpiszować krotko y exprobruiącz mu niecznoti iego; chce mu posłać
dwoie xziengi, pizane o obyczaiach iego od czudzoziemczow — Guanina
iednego Włocha, a drugie Craucij, daiancz mu znać, że wszitek swiath pe-
len iego niecznoth; naostatek tak concludował: odpiszować ci na wszitko
niechę, aleć rzeczą pokazać wolę, a co mi przypiszuiesz, żebym beł cheiw
przelewać chrześcianską krew, tedi niezawodzancz z obudwu stron ludzi tak
twoich iako y moich, wyiedz na pewne miesce sam a sam uczynwasz oba
z sobą, czego ieśli nieuczynisz, magis tua ignavia toti mundo innotescet.
P. canczlerz chce zaś, aby mu odpiszać na wszitko y kazde argumenta wy-
wrocić iego, ale niewiem, uczini li temu doszić, bo hramota zawieslana,
gniewa się, teń obieś prawi we wszitkiem perplexus. Niewiem, czemu Mo-
skiewskij tak teras podniosł się, musi podobno mieć w Tatarach nadzieię,
abo tesz podobno chce do Wilna, poki my u niego bendziem, ale P. Troczkj
zaległ z ludzmi na strazi u Mohiliowa.

23 Iulij.

Noczleg pod sośnia w timże boru we 4 milach.

Gdiśmy się dziś z noczlegu ruszali, przywiedziono do P. canczlerza dwu
Moskwycinow boiarskich dzieci, co się przedali y z Moskwy uciekli; po-
dobnj iaczisi; wziął ich Pan do siebie; powiadaia, że się spodziewać trzeba,
ze Kniaz u Pskowa y Nowogroda ludzie mieć bendzie. Te dwie miasta
snadz rozerwane są na dwoie, iedni są do Krola, drudzi do Kniazia; wiencz
niewiem, prawda li to.

Wyprawieł P. canczlerz Tiliczkiego pizarza do Cracowa do probosca
Miechowskiego z nominatią na biskupstwo Przemyslskie; otosz iusz ten
człowiek biskupem bendzie; wantpię, aby sine summa invidia ettc.

Iusz tesz W. M. wiedzieć dobrze raczisz, że Cracowskie wojewodztwo
Panu woiew. Bełskiemu dano, ale cum hac conditione, że na państwo Cra-
cowskie postompić ma, kiedi ow ustompi woiewodą Bełskim, tak tu mo-
wią, Żółkiewski starj.

Komornik wnech oto z listi do W. M. senatorow ¹⁾ wsiada, a ia tesz ten list zamknę.

Dat w boru pod sośnią miendzi Połoczkiem a Zawołoczem, poł mile od Niesczardj, gdzie niekiedi zamek beł Moskiewskj, a tak dwie lecie spalili go naszi kozaczj. 23 Iulij 1581.

AB AMICO QUODAM EX AULA AD EUNDEM.

Ia, continuando seriem pizania mego, wedle roskazania W. M., coby się dnia dzisieyszego działo u nas, niemam co pisać, bośmy teras w tich ciemnych puszczach iak w głembokie piekło zabrneli; telko s P. canczlerzem iedziem samj, Króla niemamy; aby tak tęskliwy drogi zbeł co prendzi, przed namj ku Zawołoczju biezi, po 8 mil na dzień. Iusz to pianti dzień iako się s tich puszc dozywamy; ieszcze iutro czaly dzień mamy, y w Bogu nadzieia, że się nam ukaże Zawołocze, ale y tam przijdzie trwać drugę nędzę; choc się nam ukaże niebo, ni trawy, ni owsza, skapy nasze niemuti będa, y by nie ono — gaudium est miseris — beła by nam acerba vita w takiej pracji y nędzi mieskać. Krol telko sam na koczem biezi, dworzan kilka z obożenem, a s R. podskarbiem, na nocz tilko namiotek, ni ławki ni stoliku, na południe pokarmuie w chrześciany kotarze, zedel mu czynią, kołków kilka w ziemię wbiwszy iako rososzki, a na przek druguch kilka położwszy, także y stolik s takiego stukfarku, kobierzika obicia niepytay, a kiedi się z drogi po obiedzie spać zachce albo odpoczinać, usieką drobno brzozowego liścia s chrostem miasto materazu, rozłożą na ziemię, położy się y przesypia iak w nalepszym pokoiu. Dobrze się beł zagrodziel od nas Moskiewskij temj puszczami, aleceśmy mu ich przedarli dobrze. Boże day to, by nam wszitkie te conatus na dobre wysły y dobre skończenie miały y pokoy co richlei beł, ale P. Bog wie, iako ta biera padnie; chcemy głemboko w Moskwę, a czasu mało mamy, bo zima za paszem, a niepośle li posłow o pokoy, iako się w liście declaruie, ze do 50 lath posłać niecheze, co tu będzie czinić; odyachaćli, tak daleko zaszedszi, czeli tam zimować?

---

¹⁾ См. Приложение № 56.

et quid magis expediet? Ieśli by na siem, podobno W. M. nań przijedziecie, ale ieszli podatek prorogować, niewiem dacie li się W. M. przywieść. Pie-
niędzy na to lato mało mamy y tę trochę nierichło pobarczi znoszą. Żołnie-
rzom tu w Zawołoczcu płacić obieczano y wioząc za namj 200000 złotych,
ale quid inter tantos, trzebaby tele drugie za przeszłe. Benda li żołnierze
o płaczą zapierać się, czas nam upływać bendzie y boiem się, byśmy nie
oschlj, a pogoda zaś nieprzijacielowj nie nadesła. Iakosz nie wiem, co za
mysterium, że tak hardzie y uszczipliwie teras pisał, ma w czimsi nadzieię,
u Smoleńska ma ludzi niemało y godzi na to, żeby do nas wtargnął, kiedi
my u niego bendziem. Zaległ tam u Mohiliewa P. Troczkj s 1000 koni
polskich roth, iakom w pierwszym liscie pisał, y Lithwy coś; ma wszit-
kiego woyska s pieszemj około 3000 y by się tam P. Troczkj nie wymy-
kał, a telko ti Moskwie przechodu do nas zabronieł, wielką by posługę
uczynił, Kniasz bowiem, iako baczem, barzo tam patrzy na eventum ti swoj
expeditiej tameczny.

P. canczlerz kilka dni terasz w drodze nicz nie czynj, iedno replicuie
na list Moskiewskiemu. O Iesus! toć go ieździ; kazdą sententią, kazdi arti-
cul à contrario pervertit; bendie miał Kniasz co ruminować; bendzie ten
list po łacinie y do Rzymu go posliem, żeby beł po wszitkiem świecie; bo
tesz snać on listi swe, co do nas pisze, y odpiszi nasze po Niemczech
rosszyła.

Dzis noczuiemy w tei ze puszi, nad ieziorem 5 mil, gdzie tak-rok P.
canczlerzewj żołnierze od Zawołoczca ciągnancz, wielkj nendze cum summa
illius invidia zażeli, w okrutnie złych drogach, plutach, przebyciach trud-
nych, one porzuciwszy y swoje impedimenta wszitkj odbieżał ich do Po-
łoczka naprzod. O Iesus! toć snadź beły kląthwy wielkie, boday nam to za-
bith czinił ette.

25 Iulij.

Noczowaliśmy w tim ze boru pod sośnią 3 mile nad ieziorem, do kto-
rego rzeka Drissa przichodzi. Tam zastaliśmy ano działa, kule, strzelbę y
inny aparat woieny, ktorj ieszcze u Dzisnie tak dwie niedzielj w strugi na
Drissę rzekę belo włożono, w to iezioro przisły y na land złożono to wssit-
ko, bo Drisza iusz nie w naszą stronę płynie dalej, y zarazem dziś 300 koni

Krolewskich z Zawołocza prawie świeżych przisło y kilkaseth podwod z Zawołoczkiej włosci ma przysć także, co to wszitko ziemią iutro do Zawołocza poprowadzić maia.

26 Iulij.

Pod Zawołocze prziiachalismy s P. canczlerzem, a Krol iescze w poniedzialek przed namj prendzi się przes tę puszcą spieszeł. Iako kaczka na iezierze zamek, takrocne P. canczlerza sudores; oglendował Krol I. M. s pilnością miesce ze wszech stron, a iako miesce natura munitum, tak virtutem P. canczlerza, że go w tak zły niepogodny czas dobeł, chwalił; mowieł, by na mię beło przisło, nie kusiełbym się beł; kocha się Pan s tego, a iusz to przijaciel wielkj, co powiada, ze zamek twardi, cięskj do dobycia ettc.; wsisczi mowiemy, że tak.

Zibrzik tu starostą; rządnehośmy zastali; ale iemu włosci do tego zamku, ktorei roskazuie, iest 15 mil wserz; chłopow, co mu przysięgli, ma 4000; kazdi mu na statią Krolewską zložeł po dwu taleru; powiadaia, ze przes ten rok zebrał tu przesło 30000 złotych gotowych; gniewaią się, widzę, o to nasi pocichu, ale widzę, ze Zibrzik nie o to nie dba. Gospodarstwo tu wiodł wielkie, kazdą rzecz on sam sinkował, prziwiosł kto na targ co, on zakupieł a żołnierzom przedawał, y mowia, wszitkie nasze pieniądze zostały się u niego ettc. Snać tak-rok tim Zawołoczem kilku rothmistrzow naszych éciono, nie cheiało się im, otoszei Zibrzik wie, co s nim rzecz. Bog mu przecie zapłać za to, ze nam od samego Połoczka asz tu drogi naprawieł; mosti prawie porządne y warowne na izbiczach przes ieziora, przepadliska, nie owak po polsku, pobudował, ześmy wszen-dzie w tich puszcach barzo łączne przeprawy mieli; a snać y pod samy także Psków od tego miesca drogi naprawieł, ale, co wielka, s tich tutecznych iezior wychodzą rzekj y ieziora drugie, ktoremi as pod Pskow bezpiecznie statki prowadzić cum impedimentis może, o czym Lithwa przedtim y słowka nie powiadaj; P. canczlerz sam tak-rok doszedł tego.

27 Iulij.

P. Zebrzidowskj rothmistrz od P. Troczkiego z Witepska y od Mohiliewa przijachał, oznaymuianecz, ze Moskwa, co ono beli poczełi wojować,

iusz się wrocili nazad y asz do Dorohobuza posła, y prosi P. Troczkj, aby mu tamstand, gdisz tam niema co czinić, y s temi tam rotami tu przijachać kazano. Nadyadą tu podobno iutro P. Lithewsczi, bendzie deliberatia, iako P. Zebrzydowskiego odprawić. Trwozi ta Lithwa Krola, sprawy dobrej o niczém niedaianecz.

Sollicitus Krol barzo y gniewa się na rothmistrze, ze się tak leniwo ściągają; ci co s Polskj daleko sciągnanez mieli, bardziey się spieszą, nisz ci dawni, co tu poblizu na leżach beli; wymawiają się, ze pieniędzy nie mielj; te troche, co u Wilnie dano, nierichło tesz wzielj, ano za takrocznem upadkiem y ześciem na statkach, sieła im znowu nabywać potrzeba, a tu o wszitko trudno; owa P. Bog wie, iako ta woyna poydzie; a iesli się; iako iusz tarchaia o tim, obrociem do Pskowa, przijdzie nam tu zimować, iako to bendzie rokosz, strach wspominać; niewiem, wrociemy li się do domu spełna. Terasz nam co najlepszi czas uchodzi, pogodi pienkne, drogi łathwe; dopiero kiedi się z nieprzijacielem bendziem mieli stoczyć, alić iusz zima bendzie, pluthi, nendza et id genus; niebendzie-li Krol miał swieży piechotj; wantpliwa, aby ta wytrwać miała.

Krolowa I. M. posłała od Krolowey Sweczkj list Krolowj I. M.; prosi, aby Krol, bendzieli miał być pokoy z Moskiewskiem, nieczynił go, aszby tesz beł Krol Sweczkj mąż iei wen includowan.

Pokłopotali się P. canczlerz s P. podskarbiem nadwornem: wskazał Pan do niego przez mię, że Krol roskazał posłać przeciwko Farensbecowj, oznaimuiancez, że ziwność przeciwko zasłano mu, mąki, woły ettc. na pewne miesce, y napomnieć, aby s temi Niemczi spieszeł się co richlei. P. podskarbj odkazał, że to posyłanie prozne, iusz się dwakroć pisało do niego diligenter, trzeba pieniendzi y skarbu szanować, lepiej to na co innego obrocić, co by na comornika wysło. O Iesus! toć się Pan rozgniewał, gdich mu ten respons iego odniosł; sieła mowieł; niech doszyć na tem ma, zech eierpliwy, ani mu przeskadzam, przesiodłam go, odepnę mu ten poprag, a innego podepnę, urzędnik-em pierwszy wyiezdę go ettc.; beło tego sieła; iedzcie (Pudłowskiemu y mnie rzecz) do niego, powiedzcie mu, niech tak nie wskazuie do mnie; niewyszałech ia sobie s palcza tego; co mnie Krol poruczeł, to mu opowiadam. Zaś do mnie s furią: biegay powiedz to Krolowj, że mi tak odkazał; stampie pierwy, rzeke, do niego; owac staneło

na tim, że nam s Pudłowskiem do niego iachać kazał; powiedzieliśmy, przijachawszy, że się Pan obraził barzo, do Krola iachać powiedzieć to kazał ettc. Nu on tesz na to s furją: dobrze do Krola, mam ia thesz s nim, kładą na mię wsziszi, Król, Lithwa, wszitkie mołem belli; nie wiem, iako komu dogodzić. Mitigowaliśmy go, aby się hamował, bo Pan sierdziw barzo, aby do niego obmowić się iachał; powiedział, że in contemptum nic nie czynię, znam go superiorem ettc., ale tesz pacholęciem być niechę u niego. Obaczęł się potem, przijachał do Pana, obmawiał się. Mnie się inaczej ucinić niegodziło, iedno odnieść iego odpowiedź, y tom modestissimis verbis powiedział; abym beł miał powiedzieć wszitko, co mowieł, dopieroszby beł gniew, inacziby beło. Boie się, by się to szczęście iego nieprzechyliło kiedj.

28 Iulij.

P. starosta Zmodzkj okazował swoy poczet: 30 koni wszitkich, 140 uszarzow, 120 kozakow, 40 strzelczow iezdnych, ozdobnie y porzandnie doszic, koni powodnych 4 czudnych, ale tak dwie lecie beło na Połoczkj lepiej.

Melancholizuje P. canczlerz, że się tak długo nie nierobj; na żołnierze fraszunku doszic; rzekł przedemną: bym to beł wiedział, te pieniądze, com na wojnę wydał, wolałbym beł nałożyć na budowanie. Wiesz to Bog, iaki exitum tei woiny mieć bendziem; nieucziniem-li grontownego pokoiu; albo, iesli do końca Moskiewskiego nie dokonamy, bać się trzeba, byśmy tego, czegośmy dostali, nie utracili zasię. Lithwa nam niesatisfacit w żadney rzeczy; iako tich zamków odyedziemy u nich, co wiedzieć, iesli zasię w nie niewyedzie Moskiewskj.

29 Iulij.

Rada tajemna beła s P. Lithewskiemj. Deliberatia beła, w ktorj kant się obrocić. Conclusum, że do Pskowa; do Nowogroda non tutum, boby Pskow y kilka innych zamkow musielibyśmy po sobie zostawić. Iesli Moskiewskj za przijachaniem tam naszym non descendet ad conditiones pacis, bendziem dobywać; a zada bithwę, nieda li, albo iesli niedobendziem, tedi obleżemy y tam zimować bendziem; dla żywności bendziem pusczać zagony

w ziemię, Riga z Inflanti będa gi nam tesz dodawać; mamy stand Pskowo niedaleko, 30 mil, trzeba nam mieć chodu malo nie dwie niedzielj, a ieszcze ledwie pianthego dnia wyiedziem stand.

Przecięć to niewiem iakie mysterium, że ten Moskiewskj, ludzi zadnych uieமானcz, tak teras hardzie kaze; nie wiem, na co tak piszno się się stawia; discurreią iedni, że tu z Lithwy otuchę ma; wiencz Wengrzy, co uciekaiają, mogą go wsadzać na to, aby stał; Krolowi niedługo niestanie nervum, ustanie, ettc.; niewiem, iesli to prawda; vulgus to sobie ratio-cinuje.

30 Iulij.

Odprawiwszy nabożeństwo, respons na list Moskiewskiego, ktori Gisius napiszał, czitano przed Pany; P. canczlerz sam przełozil go na polskie, bo mi piszarze tey robocie niesprostamy; s polskiego zasie Lithwa na Ruskie przełozj, ktorj Moskiewskiemu poslią; a ten łacinskj chce Pan poslać do Rzimu, aby o nim wszitek swiath wiedział.

Pan Żebrzidowskij rothmistrz do P. Troczkiego y żołnierzów do Rusi odprawion; za persuasią Panow Lithewskich pozwolil Krol, aby tamstand zyachalj, gdisz iako się onym zda, obawiać się tam nieprzijiaciela nietrzeba; kazano im iachać do Chełma y tam się zadzierzeć do dalszi naukj; w drodze maią excursię czinić. Niebarzoć Krolowj miło, ze od tego tam Dniepra odyezdza P. Troczkj, ale napał się, wiencz tu listj do Panow rospiszał, aby go tam iedno stand zwiedli.

31 Iulij.

Lithewszczj Tatarowie pokazowali się 600 konj, nad nimi Haraburda starszi.

2 Augusti.

Panie Boże day, ze ten Moskiewskj zdechł, nis do Pskowa doiedziem; iusz niewiem, iaki kłopotł wsziszi Pany y my, a ia z Gisiuszem nawien-czei mamy około tego odpiszu; czaluchny dzień dziś, od wschodu słończa poczawszi as do zachodu, nad tą niecznotliwą hramothą siedzieliśmy, ieszcze kończa niemasz przecięć; a Panu tesz niewiem co po tim, wdawać się w te Lithewskie odprawy. Krol iutro wyiezdza rano w drogę, a wszitko o list

przyskwiera; niewiem wiera, iako richło będzie gotów; Lithwa, kiedi go napiszemy, ma go na Ruskie przekładać; a cosz ia wiem, iako to prentko bendzie.

Patrz W. M., iako się y miendzi Polaki Lithewskich ościkow zawadza: Masłowskj, sin onego woyskiego Wielućskiego, co posłem bywał, a teras niedawno umarł, chciał zbieżeć do Moskiewskiego; starosta Kieskj w Inflanciech poymał go y list przy nim nalasł woiewodi Moskiewskiego, co iest u więzieniu na Gniewie w Prusiech, w ktorem zaleczał go Kniazewj, że sługę s niego bendzie miał godnego; a iakj treffunek: pod ten czas, gdi Masłowskj przisedł w rencze, przibieżał także do starostj Kieskiego Moskwyicin ze Pskowa, co się przedał do nas, a miał na 500 strzelczow; owa z obu stron zdrayczy doszić; przywiedziono dziś wieczor obu do P. canczlerza; zdumieliśmy się wszszi, Moskiewskiego uyrzawszi; czistj, podobny pacholek; gdi Pan pytał, czemu to uczynił, powiedział, że go zły rozum zawiodł; tandem kazał go oddać profossowj, y niepocciwie go porwał per suos ministros, y thuszą, że mu być na palu; żal się Panie Boże tego ettc.

3 Augusti.

Krol gdi prawie na koń iusz wsiadał, list na sendztwo Posnańskie podpisał y surrogatią P. Woyciechowi Zaiączkowskiemu, tak iako beła wola W. M. Pan canczlerz tesz iusz wsiada, pieczentować ich trudno, a Pawłós tesz iusz odyezdza; praeterea kazał mi Krol y Gisiuszowi pozostać tu y Haraburdzie dla docorrigowania y przekładania na Ruskie tego Moskiewskiego responsu, a stand zebyśmy go wyprawili za gonzem, ktorí dla iego przed graniczami zadzierzan iest; otosz tu pozostać musiem pewnych ze dwa dnj, a Krola y piezenci nie doiedziemy as u Woronczu; skoro iedno doiadę Pana, obadwa te listi zapieczentuię et per primam occasionem, gdi sie to traffi, odesłę do własnych renku Wasz Mosczi mego miłosciwego Pana ¹⁾).

My xzienia wymawiamy sobie na Panu sendziem nowym, aby na nasze dziesieńciny beł łaskaw, id est, aby ie nam przikazował spełna, bo tu zań przirzekliśmy Krolowj, ze chocież ewangelik, inaczy czynić nie bendzie ettc.

---

¹⁾ См. Приложение № 58.

Atoli do tego Pskowa iedziem, Panie Boze racz nas sam prowadzić, azeby te trudi nasze prozne nie beły; iest tam 3500 strzelcow kniazowych, iezdi 4000, a ludu mieyskiego y boyar, co w tim powiecie mieszkaia, 12000 do obrony; muri tesz są, ale powiadaia, ze stare; my 20 dział burzanczych prowadziem, a niedaleko 14000 piechotj; bendzie pewnie bie-siada; spodziewamy się, ze iakie posły bendziem mieć o pokoy; Boze day to; ia o Pskowską korziść nie dbam, byle się Pan Bog dał s całą skórą do domu wrocić. Spiegowie przynieśli, że Moskwa kilka zamkow około Pskowa spaliła, a wsziscezi się znoszą do miasta.

Tu iusz iesień y chłodi, by o S. Bartłomieiu u nas, y bliziuchno iusz zima, otoć roskoszi nie zazywiem.

Datt pod Zawołoczem, die 3 Augusti 1581 ¹⁾.

7 Augusti.

W pustyniach noczowałem u wielki nędzy, k temu okrutnie złey drogi zazełem; gori tak wielkie ma ten kray, iako na Podgorzu u nas, iedno nie skaliste, ale inszego srogiogo a gęstego kamienia pełno; ziemia iłowatha, a ddze y zimna iusz nadchodzą. Pan Bog wie, co za roskosz mieć bendziemy.

8 Augusti.

Iusz z pustiń w lepsi a obfitszy kray wciagnałem y noczowałem od Woronicza w 5 milach. Abundantia wsitkiego; derewnie, to iest, siola gęste, y człowieczka nigdzie nie masz, na polach zboza wszelakiego wielki urodzay y dostatek.

9 Augusti.

Do Woronicza przijachałem; nie zastałem nic nowego. Articuły obowowe knuia; ieszcze ich nie concludowali. Krol się fraszuie, ze rothi nie-richło nadeięgaia; iuszby się czas ruszić; czas zimny nadchodzi, drogi przypadną złe; Bog wie, co bendzie daley. Moskwa niedawno, kilka dni temu, zamek niedaleko Pskowa, Kraszny Horodek, spaliła dobrowolnie; sami y ze wszitkiem do miasta się znielj.

---

¹⁾ См. Приложение № 57.

10 Augusti.

Articuły spisane, w radzie przy wszitkich rothmistrzach czitane są. Przesłyszawszi ich, prosili P. rothmistrze przez P. Przyjemskiego, aby, odstąpiwszy tesz na stronę, około nich rozmowili się s sobą; pozwolono; zas przez P. Przyjemskiego, prziszedzsi, powiedzieli, ze się im podoba wszitko, tilko ow ieden stricte barzo napiszany, aby nikomu po swey potrzebie do dom nie wolno odyachać beło, ani się absentować. Iesli tu Krol Iego Mość sam na zimę zostanie, nie odiedzie zaden; ale iesliby miał odyachać, proszą, aby odyachać beło pozwolono. Drugie postulatam, aby iusz o tim wielgim hethmanie wiedzieć mogli. Trzecie, aby im płaczono, gdisz służą iako Krol I. M. kaze. Na pierwsze odpowiedziano przez P. Zborowskiego marszałka, ze przestaie na tim Krol I. M. Na wtore: Krol I. M., namowiwszi s P. radamj, hethmana declaruie. Na trzecie: wselakie staranie czinić się bendzie, aby płaczono.

P. Przyjemski sollicituie, aby wedle obiethnicze, którą na seymie P. sendziem Caliskiemu ucziniono o czło Radzieiewskie, o puł noteszi y wies Boguszcicze, teraz Krol I. M. dać mu na to daninę swą raczeł; są o to prziczyne listy I. M. Pana wojewody Posnańskiego. Sam tesz P. sendzia pisze, a chce y wsi Czołowa przitim; powiedziałem ia to P. canczlerzewi, ze to do Radzieiowa nalezi, a nie czija to wies insza, iedno P. starosti Radzieiowskiego, y mowił o tim sam Iego Mość s P. Przyjemskim. Otoszei iusz odstempuie Czołowa, tilko o te drugie urget; powiada: dla tego Czołowa nie chcemy sobie łaski I. M. Pana marszałka wzruszać, y P. sendzia, prawi, zaniecha. Iest tu pachole P. wojewodzine, ktore stand odprawić chce P. Przyjemskij do Polskij y prosi mnie, abym list na sendztwo Posnańskie przezeń posłał do renku P. wojewodi; ia mowie, ze to być nie może, bo się rzekło, ze do niczijch innych rank odesłane być niema, iedno do Wasz Mości. Ale P. Orzelskiego expeditią, przywileie, do renku iego odeslię, zebyśmy go tim ukoiyli; y przestałci na tim P. Przyjemski. Otoszei aby się tem sendztwem nie mieszkalo, poslię go ia quidem przez to pachole P. wojewodzine, nie powiadaianecz nie, coby za list beł, ale tilko do renku Gralewskiego do Warszawy, y napiszę mu, aby za pieniądze z defluitatiew pewnego cursora wziowszi, odesłał ie do renku Wasz Mości co

prendzei. Mam przyczyny, dla czego mi się nie zda posłać tego listu ku Wasz Mości przez to pacholę ettc.

Articuly, które wszemu riezerstwu w obecz, ktosbykolwiek do woyska Iego Krolewskiey Mosci wiachał, mają być opowiadane tak rothmistrzom, iako thowarziszom y inszem wszitkiem, ktorzibykolwiek na służbę Iego Krolewskiey Mości y Rzeczypospolitey iachali.

Stephan z Bożey łaski Krol Polskij, Wielkie Xiąże Lithewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieczkie, Żmodzkie ettc. y Siedmiogrodzkie.

Wszisczi ludzie, ktorzokolwiek w woysku naszym bendą, tak pieniądze iako voluntariuszowie, którogokolwiek stanu, powołania y narodu, mają podleczyć porzandkowi y articułom woyennym niżey opisanem, gdisz na to kazdi tu przijachał, nie zeby sprawy woienne zatrudniał, ale y owszem pomagał.

A isz iako insze wszitkie rzeczy dobre, tak tim więcej zwycięstwa od P. Boga są, thedi zeby P. Bog thei theraznieyszi sprawie naszej błogosławić y w tim, co przedsiębierzemy, pomocznem nam być raczeł, kazdi z przełożonych y panow ma swoich napominać y do tego wieść, aby kazdi terasz tu osobliwie boiaźń Bożą przed oczima miał, onemu się modlić y iako napilniei o tho się starał, aby sumnienie swe iako naczistsze być może P. Bogu oddawał.

Iako woyska bendą rozdzielone, zeby swemi drogami sli, tak kazdi drogą woyska, do którego nalezi, isć ma, y iako uffy bendą rozdzielone, tak kazdi uff ieden za drugim isć ma, nie mieszaiancz się uffie, tak ze kazdin iedna rotha za drugą ma isć; iako bendą spisane, nie mieszaiane się, i impedimenta za swem uffem kazdego uffu. Dla czego wsisczi lidzbę wozow swych tak przikritich, skarbnych, ridwanow y kocczieh, iako nieprzikritich kolass, palubow y innych dać mają. Przy ktorim uffie chciałoliby co isć synkarzow z zywnością, mają się opowiedzieć, zeby się tesz nie mieszałi, ale na swem miescu sli.

Azeby ten porządek, ktori bendzie opiszany y ktori się kazdego uffu starszemu poda, zachował sie, mają tego dozierać koleją po parze rothmistrzów.

Ktoriby upornie chciał się mieszać, tego y siekaniem wozu y buławą moze nie tilko sprawcza uffu onego główny, ale y kazdi z rothmistrzow tych, ktori na ten czas bendzie dozierał uffu onego, karać.

Impedimenta Iego Krolewskiej Mości, także y dział, nie ma żaden rozriwać; ktoby inaczi uczynił, ten tesz moze być karan od tego, ktori na ten czas bendzie od Iego Krolewskiej Mości przełożony.

Gdzieby w którym uffie woz komu się złamał, zaras ma stempować z drogi; potim, gdy naprawi woz, gdzikołwiek w koleiej, która się na ten czas traffi, mają go puscic Panowie rothmistrze, ktorzi na ten czas bendą dozierać. Gdzieby tesz uwiązł wosz iaki, powinni ci ratować, ktorem rothmistrze oni roskazą.

Na stanowisku kazdi uff ma stać, ktore mu naznaczą, a na cudzem stanowisku z uffu inszego żaden nie ma paść, ani ziwności brać; a zwłaszcza tych stanowisk mają pilnie ochraniać, ktore bendą naznaczone dla Krola Iego Mości.

Po ziwność żaden nie ma zaiezdzać na strasz, tesz y terasz w ciągnieniu; a ktoby iezdził, od tego, co bendzie strzegł, ma być poyman. A gdzieby się sprzeciwił, iako nizey iest opisano, przeciwko niemu postampić.

Profosz generalis ieden od nas naznaczony, bendzie miał authoritatem wystempne, ktoregokołwiek narodu y poruczeństwa, tak w obozie, iako y gdzie praehendendi. A przy tim profosie mają być czteri osoby: iedna z narodu Polskiego, druga z Lithewskiego, trzecia z Wengierskiego, czwarta z Niemieczkiego, zeby to beło tim rzandniej y bes ukrziwdzenia czijego, y takowy kazdi wystempny ma być zaras stawion przed te naznaczone osoby, ktore w obozie naszym zawzdi zasiadać bendą, a bendą cztery, po iednemu z kazdego wyszei mianowanego narodów, ktorzi takowych caus przesłuchawszi, to, coby miendzi osobami roznych narodow privatim zachodziło, mają rosprawiać, dopusciwszi iednak kazdemu do urzendu hethmańskiego appellaciej. A to, coby należało ad delictum contra disciplinam militarem, mają hethmanowi refferować.

Sprawy insze wszelakie, zwykłym obyczaiem przez hethmańskie sprawcze, na to naznaczone, mają być odprawowane.

Ktoby się na profossa abo draby iego renką targnął, ma być garłem irremissibilter karan; kto słowy, siedzeniem na kole.

Kozaczi wszisczi, ci, ktorzi dobrowolnie w ziemię nieprzyjacielską idą, nie mają się błakać, ale wsiscy mają się zebrać pod sprawę, któremuśmy to zlicili. A ktoby gdzie indzie tułał się przes wiadomosci tego to starszego ich, bendzie na gardle karan, y wolno go bendzie kazdemu z woyska naszego poymać y do urzendu hathmańskiego stawić. Także rothmistrze kozacczi nie mają do siebie służebnych ludzi z roth przyjmować; a gdzieby ktori czijego sługę abo pacholika zbiegłego przijał, ten, ktori uciekł, na gardle, a ten, ktori przijał, wedle zdania Krola Iego Mości y P. Rad ma być karan.

Z woyska żaden na żadną posiłkę ani na piczowanie z obozu poszłać nie ma bęś wiadomości hethmanow za strasz. A ktoby stras mi-jał, ma być od strazi imany y srodze karany. A ktoby się strazi sprzeciwił albo odcimował, ten impune może być od strazi zabity. A iesłiby się umknął, gdziekolwiek prziscignion, ma być na gardle karan. A ten rothmistrz, ktoriby straż trzymał a tego nie doyrzał, bendzie srodze karan. A gdi się dalej bendzie miało posłać, tedi porzandek się ten pokaże, iakiem kstaltem to bezpiecznie bendzie mogło być.

Zaden aby nie smiał żiwnosci psować, koni y wołow w zboze wpuszczaiancz, ale ią sobie tilko żać albo siecz. Także żaden nie ma wsi abo derewni y cerkwi palić, chłopstwa Moskiewskiego, popow, dzieci, zon y dziewczek ich mordować y usilstwa iakiego im czynić y u więzienie abo w niewolą nie brać.

K temu żaden, tak Panowie rothmistrze służebni, iako tesz voluntariuszowie y inni wszisczi, k temu przekupnie, od woyska nie mają odszłać nazad dobytku wszelakiego, w nieprzyjacielskiej ziemi wzienthego, ale w obozie ma go kazdi odbywać y przedawać; a to dla tego, aby się woysko nie ogladzało.

Wieści żadny nikt nie ma rossiewać pod siedzeniem na kole. Ale iesłiby kto co takowego wiedział, ma do swego hethmana secreto odnieść, a on do Krola Iego Mości. Także tesz coby komu Pan Bog dał do baczenia, tedi ma odnieść do rothmistrza albo starszego swego, a ten do hethmana; a o sprawach woiennych na radi wyszadzać się żaden nie ma, po stronach

niepotrzebnie mowiancz, gdisz takowe mowy scandalorum y nieposłuszeństwa u woysku częstokroć przyczyną bywają.

Gdi w oboss szikuią, tedi zaden nie ma ieden drugiemu miesca przeciwko wozowi zastempować namiotem ani kołmi, bo kazdi na swem placzu przeciwko swem wozom pozostać ma, tak iako mu kazą w oboss wiachać. Woza tesz z obozu swą wolą zaden ruszyć nie ma pod srogim karaniem.

Kazdi rothmistrz zawzdi, tak w ciągnieniu, iako tesz gdi na trwozę zatrąbią, obecznie przy swej rocie być ma.

Ktoby w służbie bendanc, a owszem u woyscze, burzki y bunty iakie działał, taki ma być na gardle karan. A dla tego, aby bunti nie były, gdi po kogo posła do hethmana, abo do tich, ktorem rozeznanie spraw y przypadkow poruczono bendzie, nie ma iść zaden w wielkiem poczie, iedno z dwiema abo trzema przijaciołmi. Także w kazdi sprawie y sami s sobą zachować się mają, a wszitkie potrzeby swe kazdey roti riczerstwo ma donosić przez rothmistrza swego do hethmana, a hethman do Krola.

Ktoby się urzędnikom albo sługom hethmańskiem, gdiby mu o iaki wystempek iść do urzendu hethmańskiego kazano, tak że tesz w noczi tim, ktorim straż, posłuchy albo wachti poruczono, bronił y sprzeciwił się, ma być na gardle karan.

Rothmistrze wsisezi y thowarzisze w sprawach wszitkich woiennych nie się sami przes się domyslać ani poczinać nie mają, ale roskazania y nauki hethmanskiei czekać, pod utraczeniem pociwosci.

Ziwnosci aby zaden od przekupniow kupować nie śmiał, ani dla niei zaszyłał, iedno gdi na miesce zwieziona bendzie na targ, aby ją kupował.

Ktoby zwadę uczynił, na hethmańskiej łasce karanie iego być ma. Iezli kto rani, tedi gardło; ieśli nie rani, ale bronil dobendzie, abo do niey tie targnie, tedi renkę tracić ma.

Gdiby miendzi kimkolwiek do zwadi przyszło, aby zaden ku poratowaniu y pomocy biec nie śmiał, pod kaznią na gardle.

Ktoby tesz kogo na renkę powabiał, srodze karan być ma.

Ludzie lozni niepotrzebni, wszetecznicze, aby za woyskiem nie sły, iedno te, co meże mają, a ziwność za woyskiem wiozą y ucciwie się sprawują. A ktoby w nierzandzie iakiem był doświadczony, abadwa na gardle karani być mają.

Więźnie kazdi powinien opowiedzieć kazdego dnia, gdyby ich dostał, hethmanowi y oddać ie wedle zdania hethmańskiego, bo wiele na tim należy, aby hethman wiedział, co za więźnie są. Także gdiby kto (uchoway Boze) s cziej rothi abo pocztu ubeł, tedi to zarasem do wiadomości hethmanskiei doniesiono być ma.

Obezego nieznaionego człowieka dla spiegierstwa aby zaden przechowywać nie smiał, ani w rothę go przyjmował, ani za sługę miał, nie opowiedziawszi go przodkiem hethmanowi; a ktoby inak uczynił a wazeł się tego, ma być srodze karan.

Koni, na ktore służbę mają, aby zaden do wozow zaprzęgać nie smiał, y nikomu ich nie pozyczał, y nigdzie na nich nie słał po potrzebach swych, pod srogiem karaniem, asby to uczynił za dozwoleciem hethmańskim.

Rzecz naleziona aby zaden dłużey przes nocz przy sobie nie chował, ale ią do urzendu hethmańskiego oddał, zeby na słupie beła zawieszona, abo przy nim postawiona, iszby tym łathwiei kazdi swe naleść mógł. A ktoby inak uczynił, ma być karan iako o złodzieystwo.

Hasło aby kazdi swe wiedział. A gdiby kto poymany w noczi beł, hasła nieumieiączy, aby na koło beł wsadzony. Przetosz gdi hasło wytrembować bendar, aby kazdi do trembacza szedł, dowiaduiancz się o nie, iakieby beło.

Po wytrąbieniu hasła, aby zaden wołać nie smiał, z rusznicz strzelać, ani zadnych biesiad głosnych mieć pod srogiem karaniem.

W ciagnieniu z zadney przycziny y dla zadnego zwierzu, wołania y krziku zadnego, aby nikt wsczinać nie wazeł się, pod srogiem karaniem.

Poki na thei woynie ossobą naszą bendziemy, zaden od nas z woyska odyżdzać nie ma. Gdziebyśmy za iaką potrzebą sami odyachalj, a woysko zastanowieli, mają także zostać ludzie służebnj; gdiby iednak kto s nich miał iaką wielką potrzebę prawną, ma być na to miano baczenie y na prozbę iego, aby mógł na czas idyachać, opatriwszi rothę swoię dobrem y rzandnem porucznikiem.

Tak w ciagnieniu, iako tesz w obozie, zaden pocztowych koni w trawę na paszą puszczać nie ma, ale ie zawsze na staniu pogothrowiu dla wszelakich potrzeb mieć.

Na ruszaniu y w obozie na leżeniu u żadnego rothmistrza aby nie smiano bić w bębny, ani trambię, iedno u hethmanow, a w ciągnieniu u sprawcze(go) uffu, oprócz gdiby hethmen za iaką potrzebą kazał.

Gdi u hethmana będa bić w ieden bemben, aby się wsziscey rothmistrze schodzili zaras sami (okrom gdiby ktorí niemoczen beł), a tho dla tego, aby wiedzieli, co im roskażą y aby tesz umieli thowarziszom swym powiedzieć; a zwłaszcza, gdyby co pilnego przissło, tedi się trzeba zarass znieść.

Pod karaniem tesz, aby zaden stanowiska palić nie smiał na ruszaniu się.

Rothmistrz powinien ku ćci powiedzieć tesz oprócz oglendowania albo pytania, gdzieby mu rotha schodziła, a wieleby mu nie dostawało.

Ieden od drugiego nie ma przyjmować thowarzisza, oprócz hethmańskiego wiedzenia; ani tesz zaden z iedney rothi do drugiej wychodzić nie ma.

Szynkarze aby pieniędzy na służbę nie brali, ale aby mieli dossyc na swem szynkarzkim obchodzie. U woyscze stawać tesz nie mają, ale przed obozem, gdzie iem ukazano bendzie.

Na zbroie y wszelaką broń albo y ristunek woieny, na barwy, zaden nie ma nikomu pożyczać, ani takich rzeczy do siebie przyjmować; także tesz na złodzieyskie rzeczy nikt, a mianowicie karczmarze nie mają nikomu dawać pod karaniem szubienicze. Thakiesz gdiby ktorí przegrał s siebie co takowego, zbroię, miecz, rusnicę, miecz, barwę ettc., tedi ten, co przegra, y ten, co wygra, iednako karanj być mają, iako o złodzieystwo.

Po wytrambieniu hasła, synkarze synkować nie mają y nikogo z obozu u siebie przenoczować ani przyjmować, y ognie pogasić pod srogiem karaniem mają. A ktoby gwałtem kazał im sobie dawać picie, albo iakie gwałti czynił między nimj, także bendzie karan na gardle iakoby tesz w obozie to uczynił.

Sługi niczyiego, coby z woyska uciekał, nie mają cis karczmarze zadenego wywozić, ani pomocy ku uciekaniu dawać, pod gardłem.

Plugastw zadnych y intestina bydłeczich w obozie y przy obozie nie ma zaden wymiatać, ale albo ma daleko od obozu wywozić, albo głęboko, namnici na pułtora łokcia, one zakopywać. Także ścierwy wszelakie, gdiby

komu bydle iakie zdechło, ma ie kazdi wywieść na miesce, które od urzendu obwołane bendzie. Ktoby inaczy uczynił, ma być karan wedle zdania hethmańskiego.

Ktoby się kolwiek z ludzi riczerskich y innych, na tey potrzebie woieniij bendących, plugawem grzechem bawił, ma być wedle zdania hethmańskiego srodze karan.

Także w opilstwie ustawicznym ktoby leżał, zaniedbywaiancz powinności swey, ma być wedle hethmańskiego zdania srodze karan.

Pieszi wsisczi wedle articułow tich, które ossobliwie około powinności y zachowania ich napissane są, zachować się maia.

A gdzieby w czym wykroczeni, maia być karani wedle opisania articułow ich.

11 Augusti.

Publice w radzie y przy rothmistrzach wszitkich I. M. Pan canczlerz przesz Pana marszałka Zborowskiego hethmanem wielgim coronnym, imieniem Krola Iego Moscii declarowany y publicowany iest. Dziękował po polsku luculentissima prudentissimaque oratione, znać że praemediate to w rzeczy swey powiedział: «zebym był radszy do sturmu szedł, nis na sobie ten urzand nosić», etc. Nie wiemy, iako mamy rozumieć to hethmanstwo, bo w oddawaniu P. marszałek nie wspominał ani dokładał, do czasu li ten urzand być ma, czili iedno przes tę tilko expeditię; drudzi zaś szepczą, iuszczi ma, prawi, być do żywota, etc. Po oddaniu Krol Iego Mosc sam solenniter winszował, Panowie pothim; był solennis actus. Do namiotu prowadzili go od Krola rothmistrzow sieła; przes P. Przijemskiego gratulowali; podziękowawszi, napominał ich, aby się s thowarziszmi skromnie zachowali, a wystempkow nie czynili żadnych, bo, prawi, na nikogo nie oglandaiancz się a płaczancz, bendę musiał powinności swey czinić doszić. Zaczim tak wsisczi mowia, ze to hethman rządny a srogi bendzie etc. Articuly zarazem obwołać kazał.

Krol Iego Mosc sam we wtorek się ruszi. Lithwa naprzod iutro po okazowaniu wyiezdza. Iest tu na drodze do Pskowa w pułdrogi zamek Moskiewskij murowany, Ostrow zową; coś ludzi niewiele na nim; iadancz, iesli się nie podda, mamy oppugnować. List do Pskowa y do Nowogroda, aby się poddali, poslią.

Lithewskim hethmanem, iako dawno, Pan woiewoda Wileńskij.

Nad Wengri synowiecz Krola Iego Mosci et habetur in honore, Rade wszitkę przy Krolu Iego Mosci posiada ettc.

List na poł Noteszi, wieś Boguszcze y czło Radzieiowskie podpisał Krol Iego Mość Panu sendziemu Caliskiemu; patrzałem w skarbie conditiej tich dzierzaw, ale na tei Notheszi y Boguszciczach summy iest stari 1000 czerwonych złotych y 610 grziwien, co iednak nielada pieniądze. Czło wolne, summy nie masz, lustratorowie na 400 złt. taxowali, stand quarta.

12 Augusti.

Okazowali się y pizali żołnierze; scriptum sit soli Wasz Mosci — wiera nas niewiele, iezdi zwłascza; nie masz ich wszitkich y s temi, co przy Panu Troczkim są, ledwie, ale nie smiem rzecz, 8000 koni; piechota dobra y dostatek iej, wprowadzić się ta trocha uderzeła by z wielgą gromadą Moskwy. Pan hethman nowy authorizuje, sam rothi stawiał, iezdzieł iako hethman y canczlerz, pieczęć na szygi, a hethmanskj proporczyk za nim na grocie u copiej, magierka czerwona s pierzem; na proporczyku rim: Fortitudo et laus mea Dominus. Na połki dzieli woysko.

Rothi wprowadzie nie wszitko odziane, ale po tim powietrzu końskiem y przesciu srogich pustiń doszić konne y ludne. Poczi Panow Lithewskich nie tak wielkie y stroyne, iako beło przedtim.

I. M. Pan hethman poruczeł zarasz tego dnia, skoro po popisie, Iego Mosc Panu Nisczickiemu połk Iego Mosc Pana Gnieźnieńskiego do przyjazdu Iego Mości, y s temj ludzmi przilanczeł Pana Nisczickiego Ich M. Panom Lithewskim, ktorzi zaras posli inszem gościńczem, nisli Iego Krolewska Mosc y woysko Polskie. Gdisz iako to dla ziwności ucziniono beło, tak wienczei isz beła wieść przisła, isz w bok tego goscincza, gdzie Iego Krolewska Mość sam ciągnąć miał, o 7000 Tatarow beło; iakoś pewnie beli, ale, osłyszawszi się o woysku wielkiem Iego Krolewskiey Mosci, nazad do Pskowa posli, gdzie tesz niedługo popaszali. Za themi thedi ludzmi zlecił I. M. Pan hethman Panu Radomskiemu rothi trzi ku iego czwartj iezne, y pieszych dwie, to iest, P. Krayczego 20 konj, P. Pieniaskowych 200, P. Lanczkoruńskiego 150, Iego Mosc Pana Radomskiego 200. Pieszych do tego Wybranowskiego 200, Tarnowskiego 200, s któremi wprzod

przed woyskiem goscińczem — Krol Iego Mość. Pan Radomskij trzeci dzień przed Iego Krolewską Mością wyszedł tegosz dnia po popisie, y zaras pod Ostrów mu iść kazano, a pokusić się on, uyrzi li podobną siłę. Panowie Lithewsczi y s P. Niszczykiem a polkiem I. M. Pana Gnieźnińskiego tesz tego dnia wysli.

13 Augusti.

Lithwa się rusza; wprzod kilkiem mil przed nami iść mają prawą stroną. I. M. Pan wojewoda Bracławski tego dnia także s kilkiem roth, alie za P. Radomskiem tim goscińczem ku Ostrowu zamku iachał.

Beła controversia przed Krolem miendzi P. hethmanem a P. marszałkiem Zborowskiem około iurisdictioni nad dworem, bo wczora harczerza iednego P. hethman o wydarciu iłowicze Moskwie iednemu na koło mało włożyć nie dał. Powiadał P. hethman, że tempore pacis et domi distincta officia sunt campi ductoris et marszalci, secus tempore belli, gdzie hethman generaliter nad wszitkimi tak żołnierzami, iako y dworem iurisdictioni ma. P. Marszałek praedicował statut de marszalcis, ktori wantpliwie nieco napiszany; a tuszą, że go Krol declaruie za Panem hethmanem. Excandue-rat beł nieco P. marszałek; z osoby swey bendę ia, prawi, we wszitkiem obediens P. hethmanowj, ale idzie mi o zelzenie urzendu; nasz tesz fortiter się za swe dzierzał; obłapiali się potim y czałowali obadwa; iesli sczerze, nie wiem.

Gołkowski dworzanin, podpiwszy sobie, iadancz na koniu w obozie, ruszył na nim; iechał s treffunku przeciwko niemu chłopiec P. Mińskiego podskarbiego na kolasie; on przitarł na onę koliaszę, że koń piersiami iakos o ołobię uderzył; iakoby mu był winien chłopiec, iął go bić nahayką; pytaiąc, czemu by go bił, rzekł: nie bielbys mię, by tu Pan moy beł; nu on: iusz mi panem grozisz, szablę na chłopcza dobeł y bił nań; chłopiec swą tesz szablą w pochwach zakładał mu się, owacz go przecię Gołkowski w głowę ranieł. Przisło skarzić do Pana hethmana. P. hethman posłał, aby Gołkowskij przed nim stanął; nie mozono go snadź naleść dzis. P. hethman sierdziw barzo y koniecznie chce ten wystempek wedle articułow karać. Dworzanie się bunthuią s P. marszałkiem Zborowskiem; othoszei dalei nie wiem, co będzie. P. Radomskij, co dzis trzeci dzień z Waierem do Ostri wyprawion iest, posłał dwu więzniow Moskiewskich; poymał ich w drodze;

powiadaią, iż w kilku milach jest 5000 Moskwy s Tatari, którzy na nasze uderzyć mieli, aże o woysku osłyszawszy się blisko, ustąpili nazad. Co wiedzieć, nie zetrze li się tam s nimi Pan Radomskj; Panie Boże racz mu tam szczęście; ma tam 300 koni; przy nim Uhrowieczkj z 700 pieszych excellenter dobrich.

14 Augusti.

Pan hethman srogość pokazuie: iednę Panią wesołą dał sciać, co, porzuciwszy własnego męża, do thowarzisza iednego z rothi P. Bonarowy przilanczeła się; drugą z obozu wychostawszy, nos y uszi oberznąć iei kazał.

Na Gołkowskiego sierdziw barzo; iusz rozkazał profoszowi, aby dzisieyszy noczi s draby szedł poń do namiotu iego. Krol sam rozkazał, aby go wedle articułow sądzieł. Zabiega Gołkowski iemu, y sprawieł to, ze P. Minskj, prziszedzi do Krola, zeznał: niewinnie, prawi, oskarzeł Gołkowskiego sługa moy; zeznawa terasz sam, ze nie od niego ranion, ale od kogo inszego.

Dwu pacholikow z roti P. Przijemskiego, gdi na polu zita dla koni szukali, porwała Moskwa; trzeci uciekł. Posłał Krol P. Karchowskiego ze 100 koni spiegować tey Moskwy. Niebarzo bezpiecno przewijać sie tu, chocia miendzi tą Moskwą, co nam iusz przisiengli, exacerbati temi krziwdamj, które od nas w ciągnieniu maia, msczą się, iako mogą.

15 Augusti.

Dzis, gdi beło pułnoczi, szedł profosz od P. hethmana po Gołkowskiego, gdi spał; obstąpieł namioth ze 100 haydukow z rusnicamj; na samego zawołał: podźcie do Pana hethmana na sprawę; gdziebyscie nie chcieli, mam was przywieść; uyrzawszy Gołkowskj, co się dzieie, wstawszy z łoszka, poszedł; prowadzieł go profosz z hajdukamj asz do pańskiego wielkiego namiotu; gdi beł dzień, iż tesz iusz miał się P. hethman naprzod ruszyć przed Krolem, kazał go rothmistrzowi pieszemu Głoskowskiemu wziané i w drogę prowadzić, y taki musiał iść przy thei pieszi rocie. O Iesus! raniuchno toć beł in populo tumultus, wrzawa na Pana. Dworzanie consilium nuerunt; posłali P. starostę Warszawskiego s P. kuchmistrem s Iarziną s Srzeniawą do Pana, prosancz o miłosierdzie, ażeby go na ich ślub wy-

puszczyć kazał, y to przekładaiancz, aby sobie w tim considerate postempował, a niebarzo się skwapiął. Odpowiedział: a cosz ia wiem, iako długo summa, ze mu się tego uczynić nie godzi, musi doszyć uczynić powinności swey, sądzić go bendzie przy wszitkich wedle articułow, y dobrze się iusz rozmyślił na to, co czynić ma. Interea P. Zborowskj s Krolem się w namiocie zawarł; przes puł godziny, gdi wyszedł, przes Pana kuchmistrza wszitko Krol Panu opowiedział, co za rozmowa beła; miał snass rzecz Pan na to: y on, prawi, sam niechay iedno co podobnego uczyni, uyrzi, nie bendę li miał sto serca porwać go. Matko Boza, as na nas skora drzi; ale dobrze tak, na łotri trzeba kari. Prziszedł Pan po nabożeństwie do Krola; zastaliśmy tam congregatos dworzany, wszitkie frementes; s nimj P. Zborowskj; ustampili od Krola Panu wsisezi, gdi od niego wychodził iusz na koń wsiadać; zastampiel mu P. Zborowskj; odwiodł się Pan s nim do namiotu w kanth, coś chwilę mowili s sobą, potim my na koń w drogę. Co daley bendzie z Gołkowskiem, nie wiem, atoli u więzieniu iest. My we dwu milach od Woroncza w polu noczuiemy nad rzeką Wielią. Krol iutro za nami wyiezdza.

Karchowskj się wrocief, pacholikow nie znalazł; powiada, że ta Moskwa, co ich porwała, musiała z Opoczki zbieżeć; widzi mi się, że nam ta Opoczka bendzie broiła.

Pan hethman wyiechał z Woroncza tim porzandkiem: sła naprzod rotha P. podczaszego Żebrzydowskiego, za nią P. Bonarowa, potim P. starosti Liwskiego, potim P. Gostomskiego, po niej P. Sieniawskiego, zatim dopiero rothi I. M. osobnych ludzi, paniąt, secretarzow, 400 konj. Za I. M. P. Iacub Orzechowskij, potim starościcz Łuczki Żorawińskij, na ostatku P. Andrzej Orzechowskij, któremu dana rotha P. starosti Przemyślskiego.

16 Augusti.

I. K. M. nazaiutrz po P. hethmanie wyiachać raczeł, pięć mil od Woroncza, tak isz nas dogonief iednem noczlegiem, co my dwa iachali. Za Krolem I. M. P. Przijemskij 600 koni polku swego, to iest swey rothi 200, P. Staręskiego 150, P. Bokiej 100. Za nim działa, za działa P. Farensbek z iezdą y piechotą Niemieczką. I tak zawzdi polk I. M. P. hethmana w czwierci mili od K. I. M. stawał. Noczowaliśmy we 4 milach nad

thą rzeką Wielcą. Krol za nami w czwieri milj. Wyezdżamy iusz w barzo wesoły y żizny kray, a cosz po tim, wszendzie pusto, habitatores mało, tu y owdzie derewnia, grunthi iako Żuławskie, ba y lepsze.

17 Augusti.

Noczowaliśmy we dwu milach nad tą rzeką Wielcą, a Krol za nami w czwieri milj. Do Ostrowa telko rowna mila, iusz tam P. Uchrowieczkj s kilkiem roth pieszych barzo blisko się podszańczował. Iachał tedi P. hethman zarasz, s konia niessiadaiancz, pod zamek; tamże iadł u P. Radomskiego, ktori iusz czteri dni tam lezał; obyachał tedi I. M. P. hethman dość blisko zamek y obozom także y szaneczom miesce upatrzył; thegosz dnia do Krola I. M. się wrociał; a isz go sobie barzo lekcze wazili s powieści, y łączno krom zabawy y bythnosci I. K. M. wziąć go obiecowali, ale gdi zamek uyrzeli y miesce iako siedział, — ze wszech stron woda, dwie rzecze mimo idą, — coś wneth na weyrzeniu zdało się difficilius, nisz niewidzancz. Zarasz tedi Krol I. M. thegosz dnia znowu y P. hethman z nim pod zamek iachali; przed wieczorom z godzinę tam przijachawszi, obyachać raczył s P. hethmanem one miesca; na stanowisko as wieczorem godzinę w nocz przijachalj.

P. woiew. Bracławskij z Wengri s Soboczkiem y P. Niszczickj, co wprzod idą, mineli iusz od kilku dni Ostrów y pod Pskow podmykaia się.

18 Augusti.

Ruszeliśmy się pod zamek; Krol I. M. został přes ten dzień; P. woiew. Bracławskij iusz beł minął y w mili stał od zamku; P. Lithewszczj we trzech milach. Zamek ten zbudowany iest na ostrowie, w puł rzekj, wielkj murowany y czteri wieże murowane ma, przistemp łączny, ale přes wodę brnąć musi, bendzie iakokolwiek do pasza pieszem. Mur nie miąsszy barzo, ale snadź za nim zbudowała Moskwa tarasz y ziemię miendzi nim a murem nafaszowali. Pisał do nich P. hethman hramodę minatoribus verbis, aby się poddali, ale y słowka na to rzecz nie dadzą, chcą się bronić.

Uchrowieczki z drugimi rothami pieszemi iusz na onem brzegu rzeki w szaneczach stoj bliżuczko pod murem. Niedalego niego iest tesz Carol Istwan s Krolewskiemj Wengri. Działa po niży zamku przez rzekę wbrod

commodissime iusz przepawiono, dzisieyszi noczi prowadzić ie do szańczow benda.

Stał P. Radomskij nad drogą prawie, którą prziszedł, s połkiem swoim; połk hethmanskij od drogi w drugą stronę, czwierć milę dobrą od P. Radomskiego. Gdi nasz uyrzeli, zaras z dział ieli bić; nam przisło barzo blisko zamku isć, tak, isz kule sprzodku przenosiły, as znowu narichtowalj. Rotha P. Gostomskiego prziplaciela tego dwiema pacholiki y koniem barzo dobrem. Pan Bog strzegł, że w ostatnj rzand, gdi iusz rotha mijała, ugodził zdraycza, bo by beła dobra dziura, by beł w puł uffu trafieł. Położyliśmy się tedi tak blizu zamku, zeby y z hakownicze — donieść mogł, iedno że iusz zabawkę mieli inszą, nie do obozu strzelać, ale do szańczow, które iusz poczethe beły bronić, ktore iednak theyże noczi zgothowano y kosze naszipano, prziczim zginęło człeka ze 40 s P. Uchrowieczkiego pieszych oszobnych pachółkow, miendzi ktoremj thesz zginęło trzy śliachziczy thowarziszow czistich.

P. hethman ubique assiduus pod zamek blisko podyazdza, do' szańczow ucząsacza ettc.

19 Augusti.

Niedobrze P. Uchrowieczkij porobieł szańcze y kosze zlie postawił, y maiąc ie zaś dzisieyszi noczi inaczi stawiać. Strzelał Uchrowieczki do południa dobrze, ale u wierzeh wieże wszitko godziel; kazano y szańczow y y koszow poprawić, aby w puł wieże bił; mur ten kruszi się mediocriter; z zamku mierno biją; puszkarzowi hethmańskiemu s smygownicze prawą renkę przeszelj.

Wengrowie tesz z drugą stronę prawie przeciw Uchrowieczkiemu się zaszanczowali, thegosz dnia w noczi działa wiedli, y w noczi kosze naszipawszi, także strzelać poczeli.

I. K. M. tego dnia przimknął wielką cwierć mile od zamku, stanął od obozu hethmańskiego ~~puł~~ mile dobre, po drugiej stronie.

P. marszałek Zborowskij zaś P. hethmanowj służj, a Gołkowskij przecie w obozie iego, podobno do Pskowa s tim sandem.

Masłowskiego onego ieszcze w łańczuchu za woyskiem profoss wodzi.

20 Augusti.

Dzis naszi dobrze do zamku strzelaią, dziurę nie małą w wiezi wybilj, ale tam snać za murem drugi tarasz.

Skoro się s tem Ostrwiem odprawiem, pospieszem się do Pskowa; mamy tam ieszcze 10 mil; snać się tam gothuią dobrze prze nas.

Sendztwo Posnańskie poszyłam do renku W. M. M. M. P. y surrogatią ¹⁾; a P. woiew. Posnańskiemu expeditią P. sendziego Caliskiego.

Datt pod zamkiem Ostrowem 20 Aug. 1581.

Czausz Thureczkj iedzie.

AB AMICO QUODAM.

21 Augusti.

Wczora wieczor circiter 21 horam ten zameczek Ostrow, niemogancz wydzierzeć strzelby naszy daley, poddał się. Od szaińcow Wengierskich y naszych Polskich dwie narozne wieze y przy kaźdi dziura w murowany scienie stłuczoney wybitha iest, tak isz by iusz beł mogł wybornie do sturmu przipuścić do nich. Poddała się Moskwa na łaskę Krola I. M. y z gardły swemi; przeto oszādzeni tak są, żeby wszisczi z gardły zdrowo z zamku wyslj, a rzeczy swe y szati wszitkie zostawili; ktorziby chcieli do Kniaza, za kilka mil odprowadzą ich y listi wolne dadzą; iesliby tesz przy derewniach swych ktorzi zostać chcieli, i to im na wolą dano. Beło wszitkich na zamku circiter 1500 człowieka generaliter, boiarskich dzieci 100, a strzelcow 200; dział podobno pięńć; hakownic, rusznicz niemało, prochu niemało; wrocieł się nasz, cośmy wystrzelali, y ieszcze cos zostało w zisku. Mur u wieżach y w scienie mało nie na dwa sążenia miąsszy, s białłego lupanego kamienia, a przecie to działa nasze stłukły. Excellenter to działa dobre, choc ich iedno 20 mamy. Woiewoda ieden, y ten test wolen być ma. Wyznawali to, że nigdi niespodziwiali się nie tilko tak w skok, ale aby ich dobyć miano. Iakosz ieden Rusin, ktori się u Wengrzech schował s pieszych Uchrowieczkiego, ktori do nich na zamek uciekł, ie zdradził, tuzanc im dobrze; oni tesz mniemali, że tilko K. I. M. drewniane zamki ogniem

---

¹⁾ Въ рукописи цѣтъ этихъ бумагъ.

bierze; a isz to beł murowany, dobrze sobie thusyli. Wieczerzali tego dnia w namiecie u P. hethmana. Zamek strażą oszadzony, aby nikt niewychodził ani schodził, isz iusz beł wieczor zaszedł.

22 Augusti. /

Moskwa wszitka wysła z zamku; każdego ze wszitkiego obłupiono, iedno przy iedny zostawiono koszuli; szaciska one wszitkie miendzi piesze rozdaia, oni zaś wszitko przedaia; na devictos misevabilis res patrzeć; niecznotliwysz to tyran, że te swoje ludzie y ziemię tak woiować dopuści. Chocz niewielgi, ale oszobliwy to zameczek; woda ze wszech stron oblała wyszepkę, na ktori siedzi. Wodę zaś Moskwa tak pod muri oszobliwie gacziami uyęła y młynow owak po polsku niemało pobudowała, że miło patrzeć; ale ogień wszitkie pozarł; zda mi się, że my takich nie zbuduiem za się. Wengrzinowi iakiemuś Krol poruczeł zamek; nasi murmurant niektorzi, a y nasz P. castellan Nakielskij grozi się na seymiki; boie się, że P. canczlerzowj bendzie žal, isz go na seymie namawiał na wojnę. Ruszełiśmy się od Ostrowa dalej ku Pskowu trzi mile na nocz, zaś w iakiś inszi kray wyeżdżamy; zboz niezayrzeć, iedno chrosti a szcere puste polia. Na tem noczlegu posłali P. Lithewszczj y P. Niscziczkj i Wengrowie dwu ięzikow swiezich boiarskich sinow, ktorich wczora telko w iedną werstę od Pskowa od strazy Moskiewskiej porwali; examinati powiadaia wszitko, co się w mieście dzieie. Capitani tam są dway Szuysezi, strij s sjnowczem; strzelcow 2500, iezdi 1000, a Duńskich kozaków 500, nad ktoremi starszim Miszko iakis Czerkaszanin, poddany Krolewskj. Hakownic, strzelby, dział dostatek; zamki s pilnością opatruią; gdzieby mury puścięły, w zremby taraszi za niemj tusz gotowe maią. Przedmieście spalili około 1500 domow; zamki telko stoia, w ktorich iest 300 murowanych czerkiew. Ziwności dostatek; samego Kniaza własny u czerkwie S. Troyczy 1000 kliczi napełnionych stoj. Owa gothuią się prze nas, iako prze goście; muri znać na dwu sązeniach, ale wantpią ci więznie o nich, gdisz te Ostrowskie puścięły.

Dla ienzika beł słał P. Niscziczkj P. Rozna z rothą P. Gnieznieńskiego. P. woiew. Wilenskij tesz coś Lithwy beł słał.

23 Augusti.

Noczowaliśmy we dwu milach. Pan Gostinski okazował się tu Krolowj s swemj fedwereszamj dobrze doczyć. P. hethman kazał mu iść przj swey choragwj.

24 Augusti.

Prziciągneliśmy milę pod Pskow do rzek iakichsi, ktorich się kilka schodzi y gdzieś u miasta w iedną Pskowę wpadaia. Patrzemy iusz na Psków. O Iesus! toć wielkiego coś, by drugi Parisz. Pomosz nam do niego Panie Boże. Skorośmy s koni śsiedli, ieszcze namiotów nie postawiono dobrze, alić P. Radomski biezi pendem do P. hethmana, daiancz znać, ze P. woiewoda Bracławskj, co z Wengri tusz pod miastem leży, dał znać, aby posiłek mu posłano, bo Moskwa z miasta nań wypadli y wspieraia go barzo; beł nieco tumultus miendzi namj; Pan ode mszy się porwał, konia długo nie miał, ieszcze uffiecz z drogi nienadszedł beł na stanowisko; posłał w skok naprzeciwko rothom; ze wszego skoku bieżeli tumultuarie P. Gostińskiego, ci nablisszy beli; nusz się przez rzekę przeprowować; iedno, wzdam chwałę Bogu, genste są y niegłembokie brodi; przibiegli tam, a nietrzeba beło y koni mordować. Uczynił beł stratagemma P. woiewoda Bracławskj: s chrostu, ktori iest iakoby we trzech werstach od miasta, ukazał się z ludźmi, część ich zostawiwszy w chroście, aby iedno Moskwę z miasta wywabieł y potim ich na sobie ku drugim, co w chroście stali, naprowadził, a tak zeby ich co beł urwać mogł. Iakosz dowiodłby tego beł, iedno Wengrowie przeszkodziłj: wypadło z miasta cos Tatarow; Pan woiewoda iakoby ku chrostu, a Wengrowie, niemogancz się odzierzeć, wymknęli się przede swały, skoczeli do nich, zatim z murów gensto z dział bić poczęto, y Tatarowie pod strzelbą stanęli ani dalei chcieli; Wengrzinowi iednemu z łuku przestrelili nogą, Soboczkiego fedwereszowi delię czerwoną przeszeli, że strzałę w niej prziniosł, a konia tesz iakiegoś z działa zabito. To wssitko tragoedia, murmur na Wengri.

25 Augusti.

Przes rzekę Czeroche P. hethmanow oboss y niektore rothi na onej stronie przeprowowały się, wozi, konie, wsisczi przes brod. Wielką nie-

wolą na przeprawach tych rzek cierpiem. Mostow nigdi statecznie zbudowanych nie mają, coby dla takiego woyska być zawzdi miało. Krol za nami ieszcze iest w mili; iutro się z dworem przeprowować bendzie. Kiedi nas tu Moskwa niebije na tych przeprawach, wierzę, że iusz bić niebendą; iesli kiedi, tedi tu mieliby oportunitatem; a w mieście niedaleko siedzą ettc.

Siela nasz iusz dziś beło pod miastem, Harczowniczi naszi pod samemi muri beli, powabiali Moskwę, ale od strzelby stopy odbieżeć niechcieli, tusz przy samych murzech stali kilkanaście seth ich, iezdi y pieszych; gdi harczowniczi nacierali, oni ustempować do murów, a renczną strzelbą sięgać naszych; iako zasie naszi ustempowali się, to oni zaś postempować za nimj, wszakże tak, że zawsze pod strzelbą beli. Działa dobre mają y dostatek ich; wyrzucały kule kilka o czterdzieści funtów ciężkich, iako głowa wielkie; bendą pestis szanczów y koszów naszych. Pan hethman czały dzień miasto ze wszech stron obyezdzał, oglenduiancz muri, obozowj miesce, szanczom ettc.; a blisko barzo podyezdza, nieważancz sobie periculum żadnego; kilkakroć z działa strzelano ku niemu. Miasto to wielkie barzo, w Polsce tak wielkiego nie mamy, murem obtoczone wszitko; czerkwie iako lasz genste a świethne stoją, wszitkie murowane; domow za murem niewidać; pozdeymowano dachy, snać się tam w ziemię kopią dla ognia. Situs loci około miasta nadobny; w nadobny rowni leży; w mili od miasta dwie rzecze, Wielika y Czerotha schodzą się, y tak iako Wisła pod Warszawą nadobnie płyną z drugi strony miasta. Trzecia rzeczka Pskowka miesza się w te dwie, a ta przes zamek płynie, y bendą obsessi tą wodą mieć commoditatem wielką. W pułmiliu od miasta są pagoreczkj piascziste, po nich wszitko jałowczowe chrostj; renkamj, goniącz na koniech, chwytałiśmy tam dziś zaiancze, pardwy, kuropathwy, przy Krolu, bo s stanu swego przijachał beł oglendować miasto; mieliśmy passum by około Dracowa ettc.

P. podkomorzemu naszemu Rawskiemu, gdi pacholię swe słał z roti swey dla piczowania, Wengrowie, ubiegaiancz ich, w chałupie iedney, słomą ich obtocziwszy, spalili dwu, trzeci uciekł; Panu tesz Nakielskiemu, na piczowaniu, pacholików iego kilku stłuklj, z żywności y s pieniędzy obłupielj; obiecuję, że ci milczeć niebendą ettc.

Dopierom kię dziś dowiedział, że Alexandra Punińskiego, sina onego, co u Kościana mieska, thowarzisza z rothi P. Gostińskiego, Moskwa, pod

Siebieżem gdi tu ciągnelj, we spiączki porwała, y iest ta sprawa od więz-
niow Moskiewskich, że go iusz posłali do samego Kniaza.

26 Augusti.

Thego dnia wszisczi przeprawili jakosz. Krol I. M. do przeprawy wo-
zow przes brod nalazł drog kilka, tak isz na iednem miesczu Wengrowie,
na drugim Lithwa, na trzeciem y na czwartem woyska Polskie, na pian-
them Wengierskie, razem się przeprawiali; do czego trzech prziszadziel
I. K. M.: P. Nisczickiego, P. starostę Liwskiego y P. Gostomskiego, aby
rzandnie, nie zacieraiancz się, wozi sły, y sam nadzieźdzal często. Skoro się
woyska wszitkie przeprawiły, Krol I. M. dopiero się przeprawił na ostatku
za działmj; telko P. Farensbek ze wszitkiem swem uffem jezdem y pie-
szem na oney stronie został, ktori nazaiutrz się ma przeprawić. Roth s Kro-
lem I. M. beło sześć. Z miasta strzelba sła y z zamku barzo gęsta; iednak
pagorki częścią, częścią częste cerkwi murowane, sadi tesz nam pomoczne
beły, y z łaskiei Bożey iedno w P. Pękosławskiego rocie dwu koniu za-
bito z działa. Tamże się beło barzo spodobało oboz położyć K. I. M. nad
rzeką Pskowką, y iusz beło posło część wozow I. K. M. y P. Nisczickj s
połkiem P. Gnieźnieńskiego na to miescze, ale tak dobrze jęli tam ciskać,
żeśmy zostali ieszcze nad wolą dzień nad rzeką, a to od przeprawy w puł-
miliu. Na inszem miescu dopiero obozowi miescze I. K. M. s P. hethma-
nem obralj.

P. hethman czaly dzień miasto obyędztał, doszyć przespiecznie pod-
yeźdzaiancz pod muri; obozowi, szanczom przepatruiancz miesce. Ale to
gorssa, że niemasz, ktoby oboz toczel; beł tak-rok Rembowski nieiaki z
Rusj, co gi dobrze toczel; nie mu nie dali za to, wiencz go teras niemas.
P. oboźny się z Ruskowskiem podyeli, przy nich tesz comornik Solimow-
skj, siestrzanek onego Laskowskiego s kempiathą głową; nie wiem, spro-
staią li temu.

27 Augusti.

Działa są ieszcze na oney stronie rzekj, y kilka roth pieszych przy nich,
y dziś o pułnoczi ni skand ni z owand, niewiem kto tam krziczeć počzał
tak, że za onem iednem, cokolwiek tam pieszych wszitkich beło, wszisczj
haniebny wrzask y krzik, huk uczynili; wsziscy w obozie Krolewskim y

hethmańskiem z niemają trwogą iedno w koszulach porwaliśmy się z namiothow do koni, y P. hethman sam; rozumieliśmy, że by iusz Moskwa, wszitkie strazi pobiwszi, na nas przipaść miała; asz potim przibieżono znać daiancz, co beło. Kazał Krol uczinić pilną inquisitią, co beło, P. hethmanowi; ale a iako to może wiedzieć; beliliśmy przecie w niemającym strachu chwilę niemają.

Dzisieyszi noczi y iusz po kilka noczi miewamy tu iakieś znaki na niebie, słupi iakieś, ktore iakoby woysk iakich do siebie iadanczych exhibitent speciem. Wiencz krzize iakieś apparent. Ale żadne to dziwy nie są, exhalationes richlej, ktore à natura pochodzą ettc.

Pułtorasta koni pocztu Niemieczkiego od xzianzencia Curlandzkiego pokazowało się Krolowi I. M. Po nich pokazał tesz Farensbek swoich 150 koni Niemczow dobrich iście. A za niemj 1600 pieszych Niemieczkich knechtow, barzo dobrich y porzandnych; ci przednieyszi stroyni, we złocie, w jedwabiu; rusznicze, alabarti, rodelle od złota wszitko; y slachti miendzi nimj, co doma maienthności y intrati niemające mają, iest około 300; nomen tilko Krola I. M. secuti; niemają ich tam na placzu przichodzili do konia, renkę Krolewską czałować. Iedno sieła ich barzo chorich; terasci iako tako, ale skoro zima, pluti nadeyda, Bog wie, co y s nimj y s nami dzieć się bendzie; atoli P. Bog z łaski swey użicza nam ieszcze pogod y ciepła. Drogość okrutnie wielka, zwłaszcza na chleb a na piwo; a iako to oboie dobre a chendogie, oy nie ettc. Niedziw, ze się choroby wsczinaią. S stanowiska tego nieruszalismy się czały dzień.

Pachołek iakiś na koniu, we zbroi, s copią, w rzeczy dla harczu pod miasto podyezdzaianc, do miasta uciekł. Wiedzą kto, ale milczą.

Posłano list Krolewski do miasta, napominaiancz ich, aby się poddali, a nie czekali; przijeli list, ze za 5 dni odpowiedzieć nań mają, y nieztorzi to listu przijencie za dobre omen mają. Posłano tesz y gleyth, iesliby posły swe chcieli z miasta poszyłać do nas.

Toczyć obozu niema kto, kłopotu doszić; naznaczono mu beło miesce thusz niedaleko miasta, y niektore impedimenta zachodziły tam iusz beły na przod; ale, obacziwszi, Moskwa kulami ich barzo wsparła, że musieli pospieszić się nazad, y mutata sententia około miesca, daleko na zad, mało nie w puł milu rownem, naznaczono insze.

28 Augusti.

Mieliśmy rowno ze dniem s tego stanowiska iusz się w obos pod miasto ruszyć, ale nie beł kto taczanc. P. obozny Ruskowski rothmistrz, comornik Sulimowskij, wziowski provincią na się, nie wiedzieli, gdzie trzi. Tem czasem, czekaiancz na ruszenie, Soboczki nas czterech Moskwycinow strzelcow przywiódł do P. hethmana, ktorich dopieruczko pod miastem iego reytarowie porwali; gdi sły Wengierskie wozi na przod ku miեսcu obozowi, wypadli z miasta, chcanc uderzić na nie. Reytarowie, bo przy Wengrach zawsze stoią, wypadli na nie, dwu albo trzech zabili, drugich poranili, a tich porwali; iest tesz kilka rannych raytarow periculose. Krolowi miła ta Soboczkiego postuga y maia ci tu raytarowie nomen dobre. Iachał P. hethman do Krola s temi więzńiamj na examen. Powiadaia, że Szuiszci chcą się mocno bronić; opatrność we wszitko wielka. Dziś posłali do Kniazapachołka nassego, co tam uciekł, oznaymuyancz, że iusz Krol pewnie z woyskiem pod miastem.

S knechtow Farensbekowych ieden nadobnie z alabartem wsedł sobie do miasta, podobno dla głodu albo tesz y s niecznoti. Narzekaią ci Niemczci, że od czterech dni nie iedli chleba; ale y my go nie mamy; bochenek tak wielki, iako za pułgrosza w Posnaniu, płaciemy po piańci groszi, a sprosznego, plugawego, że strach. Wielki nierzand. Szykarze, przekupnie, bemiernie łupią. Wiesz to Bog, co s nami chudemi, co zołdu nie bierzem, po chwili dziać się bendzie; a konie wiencz niebożęta te nędzę cierpią wielką; to pewna, że nazad przijdzie pieszo ettc.

Wengrzin iakiś ozarti, thusz przed Panem hethmanem, dał w gembę Głoskowskiemu rothmistrzowj, drugiego ranieł; porwano go do łańczucha. Patrzeć bendziem, co za sprawiedliwość bendzie. Krol na to rzekł: dabit certe collarium.

S południa dobrze ruszeliśmy się s stanowiska w obosz; pierszi rzand zatoczono taliter qualiter, Krola w posrodek, P. hethman tesz niedaleko; prowadziły potim rothi wszitkie Krola w oboz iezdne porzandnie, że Moskwa z murów mogli wszitko widzieć, wprawdzie że niebarzo blisko, dobre pułtorci czwierci mile; ni razu z miasta nie strzelono, bo by tesz beło prozno; a lepiei tesz tak opodal stać, nis iakośmy beli chcieli pierwy. Naprzod sły

wszitkie rothi y poczi Lithewskie; okazawszi się dobrze Moskwie, posli do obozu swego, ktori w prawo od Krolewskiego położel się. Za nimj szedł P. Radomskij z rothami iemu nalezanczemj, potim hethmanska chorągiew s swoimi rothamj, potim Uchrowieczkij s svoiemj pieszemi, drudzi rothmistrze pieszj za nim, na ostatku Wengrow pieszych 15 chorągwi. P. marszałek potim Zborowskij z dworską chorągwią y wszitkim dworem, na konczu zamknął P. Przijemskij z rothą swą. Trwała ta processia mało nie do wtori w nocz, y iscie to dobre woysko y potkało by się śmieie, by iedno P. Bog sam pomocz raczeł. P. Farensbek s svoiem uffem naprzod ieszcze poranu beł przyszedł i stał na placzu dla wycieczkij albo przeszkody obozowj.

29 Augusti.

Strzelba w noczy na oboz narichtowana, bo isz się nie s tey strony obozu nadziewali, tam beły znieśli działa wientsze y gothowi niebelj, przeto w noczi haniebnie strzelali na oboz, ale z łaskiei Bozj bes skodi, krom iednego Niemcza Farensbekowego, a woznicę K. I. M. zabito.

Żołnierze wszisczi prowadzili się z wozmi y z impedimenti w oboz y iusz staneli wsisczj iako ma być we trzi rzendi.

Po obiedzie wyjezdźzali z obozu niektorzi na harc temere a niepotrzebnie, bo Moskwa kroku od strzelby odstempić nie chce. Z roti Farensbekowy Niemiecz ieden Ixel, snać zacznj, popendziel się za kilkiem Moskwy, asz pod same mury zapomniawszi się na strzelbę prziszedł, y ugodzonoć gi z hakownicze w głowę, że zaras spadł s konia y wnet gi porwała Moskwa. Beli naszj, co rathować chcieli, ale prózno, bo iento gęsto z dział s hakownicz strzelać; co ziwo, bieżało z obozu, asz y P. hethman sam. Thy liuzny czeladzi, co pod same muri dla ziwności końskiej zanc i siecz iezdzili, porwała tesz dziś Moskwa do miasta trzech. Fraszue się Krol barzo.

Kule z wiesz, co dalei, to wientsze leczą, przechodzą drugie 50 funthow, y wiesz to Bog, bendą li ie kosze nasze wydzierzeć; boday nie przisło na drzewiane wzremby. Za proźbą Krolewską y hethmana wsisczi żołnierze y dwor poszyłaią wozi swe dla wozenia chrostow na kosze; nie requiruią ich o to ex debito, ale ex benevolentia.

Iest miendzi pieszemi Farensbekowemj rothmistrz ieden, Francusz, capitán Garon, muzik maluczki barzo, zaba serdeczna; dziś pod smierskiem

około murów przy Panu canczlerzu obyezdzaiancz, wazeł się wleść do przepokopu, spadał zmierzał, iako seroki y iako głembokj, y dowiedział się, co iedno wiedzieć potrzeba było. Z łaskiey Bozey, nie trudnego nie bendzie do przebycia, — y w przikopie wodi mało y sam przez się głembokości ani asperitatem zadny nie ma.

Reder nieiaki Czech, pacholek czisti, ktori na sławę I. K. M. kostem swem s kilkiemnaście koni y sług służyć przijachał, iachał na harez pod muri, do którego wnet wyiachało Moskwy pod strzelbą kilkadziesianth konj; on zatem s sługamj swemi uderzył na nie y, mężnie sobie poczinaiane, czterech więzniow dostał, prawie pod muri na strzelbie wielkiej, które I. K. M. oddał samze, co wdziecznie od niego Krol przijał y upominkiem czudnem darować kazał.

30 Augusti.

Convocował do siebie P. hethman wszitkie rothmistrze; uczynił concionem do nich, napominaiancz, aby wedle articułow napiszanych y publicowanych zachowali się s thowarzismj y s czeladzią swoią. Item, harcztich aby zaniechali, iako niepotrzebnych, gdis to impossibile, aby kto copią mur przewrocić miał, abo y głową przebić, ani to męstwo nie iest, — na kule, aby od niej zginąć, bieżć. Niebezpieczeństwo y szkoda wielka, gdi kogo na harcze porwą, k temu y niezmierne okrucieństwo, gdi tam kogo porwą. Bendzieli kto chciał pokazać chenć swą Rzeczypospolitey y Krowi, niech czeka sturmu, a da teras na registr imię swe; postawią go na pierwszym miesczu. Uśmiechali się drudzi na to, głową trzanszaiancz ette. Item, sług zadnych aby dla ziwności pod mur nie poszyłali; bendą niektóre rothi po sobie koleią za seść y ośm mil w ziemię poszyłać za nimi, ziwności doszić tam ią brać. Item, isz sam wssitkiemu sprostać nie moze y na kazdem miesczu zawsze być, kiedi przy oppugnatiej w sanczach bendzie bywał; tedi umyslił na miescu swem hethmańskim mieć zawse P. woiewodę Bracławskiego w obozie, dla nagłych przigod y potrzeb, ktoreby przipadać mogły na oboz, takze y dla dodawania posilkow, gdzieby iaki gwałth był, y iusz im go ex nunc głównym porucznikiem swoim wszitkiego woyska mianował. Item, kazda natia swe sendzie bendzie miała, ktorzi w obozie przed namiothem Krolewskim controversiae sendzić bendą, salva appellatione do hethmanow, potim do Krola. Nad Polaki — P. Przijem-

skij s Bechem, nad Wengri — Peter Kendy, Lithwa z Niemczy tesz mianować swe maia. Item, prosiel, aby s chenci swoi kazdi na koniech y woziech swych poszyłali po chrost. Zesli się potim do Krola wsiscezi P. Radi; tosz publice proponował tesz P. hethman przy Krolu; approbatum wszitko. Lithwa obiecała, rozmowiwszy się, mianować sendziego swego.

Beł w rocie Uchrowieczkiego pieszi ieden Moskwycin, ktori, dawno z Moskwy wyszedzi, we Sweciej się chował y przistał miendzi Uchrowieczkiego piesze; pod Ostrow prziszedzi, uciekł zarazem z roti na zamek; po wzienciu zamku, wzientho tesz y iego z drugimi; dziś szwarzotowan.

Co godzina czekamy, co się tesz z Masłowskiem y Gołkowskiem dziać bendzie. Beli dziś u P. hethmana wsiscezi Panowie Lithewsczj, prziciniaiancz się za Gołkowskiem; ale nic nie chciał na prozbę ich uczinić; odprawieł ich, że muszę się, prawi, dołozic w tim I. K. M.

Niemiecz ieden, co iest w Farensbekowey rocie, oddał Krolowj xziengi Niemieczkie wielkie, we złoto a zielony axamit oprawne, drukowane po niemieczku, De re militari, od graffa von-Solnis, ktore napiszał graff Renihard von-Solnis, ociecz iego, ktori beł marszałkiem woiennym u Karla Pianthego; oszobliwe xziengi, y wdzienczen ich Krol barzo; kupic ich niedostanie nigdzie, bo ten graff kazał ie doma u siebie drukować y xzianzen-
tom ludziom riczerskim telko rozesłał; othosz sin iego, maiancz ie ieszcze, poszyła ie Krolowj. Cokolwiek iedno nalezi do woyny, wszitko w nich naydzie, y dzis gdi się s Farensbkiem rachowali o zołd, beły im te xziengi iako instructars ieden, wedle ktorich opiszenia y porzandku odciento mu zołdu niepotrzebnego niemało.

Wieść o Kniazu Moskiewskim, ze w Starziczi iest, za Nowogrodem 80 mil, a do Nowogrodu stand 40 mil circiter.

Z miasta dziś y razu nie strzelano, cichuczko czemuś.

Farensbekowj Niemczy Archabusorowie, chciwi owy sławy Rederowey, podyachali pod muri na harc, do ktorich tesz wnetze Moskwa wyiachala y tak się s sobą uganiali, że ie w miasto wparli, za ktoremi się ieden Niemiecz tak zagonił, że prawie niedaleko bramy z hakownicze zabith; koń uciekł do naszich, a ciało Moskwa porwała.

31 Augusti.

Czausz Tureczkij przyachał; kazano przeciwko niemu kilka stay przed oboz dworowj y rothmistrzom wyiachać dla przyjmowania; wyiezdjali swiethno wystroieni, bo tak Krol kazał. Pan hethmān P. Bonarowj poruczeł, aby go przyjmował w poliu. Namioth rozbito mu za obozem niedaleko, wszakosz tak, że się obozowj przypatrować ani go s stanowiska swego widzieć nie może. Chłop stari, siwy, a chytri znać; wszitko to dla spiegowania, co się miendzi namj dzieie. Chcą mu prenciuchno audientią dać i stand odprawić.

P. Gostinski rothmistrz niedobrze się ma na zdrowiu; iego reytarowie amaricuią, że się im tu tak niedzieie, iako im, namawiaiancz ich na tę służbę, obieczował, y snać się W. M. wymawia, że co obieczował, na persuzią W. M. obieczował. Ale wierać nie wiem, nie we Francij abo nie w Niderlandzie to woiować.

Farensbek często adhibetur in consilium privatum u Krola koło tey woyny, bo wie dobrze consilia Moskiewskiego y co się ze Pskowem dzieie, y widzę, że iest in consideratione.

Nie wiemy, co się dzieie, że wczora y dziś ni razu z miasta nie strzelono; quae causa tanti silentii. Dzisieyszy dzień piąnthi dzień wychodzi, ktorego maia na wskazanie Krolewskie odpowiedź posłać; nic ieszcze nie-słychać. Berzewic s Transylvanij pisze, że tam pacata omnia, zgodnie to dziecie na wojewodztwo prijeli Wengrowie, chcą być in officio y co dzień spodziewaią się confirmatiei s Konstantinopola y chorągwie.

1 Septembris.

Czausza na audientią przyprowadzono do Krola. Wiedziono go na urząd przes wszitek obóz, aby widział piechoti Niemieckie y nasze; kilka tiszęczy z rusznicami postawiono wszitkich, że miendzi nimi iachał. Pozdrowieł doszić łaskawie od Czessarza, Krola brathem Czeszarskiem mianuiancz. List od Czesarza y basze oddawszi, powiedział, że wskazania inszego nie ma. Odpowiedziano mu przes P. kanczlerza bonis verbis y zatim do stanu iść kazano. Za niem poslisko iakieś od wojewodi Wołoskiego wy-

stampiwszy, list tesz oddał. Listi Thureczkie othworziwszy, kazano Dzierkowski przekładać.

2 Septembris.

Dzisieyszi noczi iusz naszi szancze kopać poczęli y podszancowali się pod samem przekopem, tusz blizuczko muru, y kosze zarazem dwoie postawili i naszipali. Tak to cicho sprawowali, że Moskwa nie postrzegła się, asz w pułnoczi ięli gęsto strzelać z dział, iednak z łaski Bozey skodi wielki nieuczynili, 4 tilko pieszych zabili, rannych coś. Peter Kendij Wengrzin z działa postrzelon, periculose snać, ale miesza tilko, kości nieruchaiancz, zaieła kula. Moskwa gensto a gensto do samego dnia strzelała; rano wysło ich beło coś z bramy, ale prenciuchno od naszych z rusnicz wsparci, ustampić nazad musieli.

P. hethman około szanczow assiduus y barzo w nich bezpiecno biega; Boze bandz s nim.

Rada beła. Przekład listu Czeszarskiego czitano, co czausz prziniosł. Iako na to odpisać albo co s tim czynić, beły variae sententiae; chcieli niektorzi nimi targować o upominkj, które im dawamy, wiencz żeby ie na okup wypuścić. P. kanczlerz z Krolem zawarli, isz to turpe, satius est cum barbaris certare humanitate; tim targiem obraziem sobie Czeszarza y w suspiciea przywiedziem. Moglić by tesz Tatarowie co dać, ale potim mogli by to sobie krwią naszą zapłacić. Wiencz by o to częste posyłania y przeiezdski czauszow beły do nas, co by bes skodi nie beło; a przecie kiedisz tedisz na to by przejść musiało, żeby ie puścić. Odpisać tedi tak Czeszarzowj, isz skorośmy się o Czarowiczach dowiedzieli, kazaliśmy o nich staroście Czerkaskiemu pilność uczinić, y iusz nam dał znać, że są u niego. Iześmy w tak dalekiej woynie barzo się odemkneli od państw naszych, trudno o tich Czarowiczach, co się s nimi dzieie y iako s Tatar y dla których prziczin wyśli, wiedzieć mamy; ani tesz s Tatar od Czara pizania o tim żadnego nie mamy ieszcze; ale skoro się do państwa naszego wrociem, dowiedziawszi się statecznie wszitkiego, chcemy w tim, tak iako prosi, Cezarzowi gratificować. A przy tim nie targuiancz innuere i dać mu znać, aby za to tesz nam gratificaretur w tim, aby nam prospiceret de meliore vicino in Valachia; k temu, żeby tego starszego Czarzewicza, gdi go odesliem, na czarstwo wsadzieł, a ten młodszi moze li to być, aby u nas

beł, ktoregobyśmy loco obsidis mieli zawsze. Takiem odpiszem Czeszarza nie obraziem; in spe, którą bendzie iusz miał za obiethniczę, zawiesiem go et interim inter os et offam moze ieszcze co przipaść. Wypuszczajancz tesz te Czarowicze, zda się Krolowj za potrzebna słowy upewniać ich, aby za to dobrodzieystwo beli nam zawsze powinni, y pamientaiącz na nie, aby y sami spokojnie się zachowali s Polską y drugich wiedli takze do tego.

Nasza liuzna czeladka nie moze się wstrzimać pod muri nie chodzić. Porwała dziś Moskwa czterech do zamku; kilku tesz Niemczow na ogrodzie rossiekała.

Moskwa tengo na szancze strzela; mieczą iusz na kosze kule ciężkie 70 funtow, a kamienne barzo wielkie; wszakże kosze nasze doszyć warowne, nie im ta strzelba nie skodzy ani ich psuie. Okruthnie iusz sieła kul y prochow z miasta wystrzelali; znać, że tam dostatek wielki. Trzeba nam prosić barzo P. Boga, żeby nas wspomogł, bo nie bendzie li łaski a pomoczi iego, wantpię ia, byśmy ty obori dobyć mogli: nie takei muri twarde, iako iusz ludzi do bronienia doszić; czułość wielka; dział, prochow, kul, dostatek niemały ette.

3 Septembris.

Barzo leniwo do tey oppugnatiei pospieszamy się; iusz tidzień, iakeśmy tu staneli obozem, a ieszcze nie strzelamy, ani szanczow gothowych nie mamy; a cosz ia wiem, co w tim iest. Niemczi Farensbekowj, isz im pieńedzi nie dano, nie chcą do szańczow, asz sam Farensbek z reytarmi swemi tam szedł. Bendzie kłopotu s temi Niemczi; nie chciał ich beł Krol, iedno Szotow; othoszczi Farensbek, nie mogancz tich mieć, owe przywiódł; niekontent Krol s tego; zdicha ich doszić, a wszitko po obozie zebrzą.

Dzisieyszi noczi z wieczora, skoro Moskwa basztę iedną drzewianą, ktora s tę stronę murow stała, zapaliła, ultro y oświecieł ton ogień muri wszitkie y pola, ba y szanicze nasze około, że tam iako we dnie prawie dobrze widzieć beło y trudno beło naszym w szanczach robić do pułnoczi, bo bessprzestanku puszczali z dział genstą strzelbę.

4 Septembris.

Robią naszi s pilnością około szaneczow, kosze gothuią; na niektorich miescach iest skała, przez którą się kopać s trudnością muszą y praczą wielką. W noczi dziwnych fortelow zaziwa Moskwa na szaneczowniki: oproc strzelby, którą gensto puszczaia, mieczą racze y kule ogniste takie na szanecze, że nietelko w naszych czinia skodę, ale nimi oświeczaią miesca wszitkie około murow y szaneczow, że naszi pod wagą robić muszą przed strzelbą, bo wszitko widzieć. Rozmawiaia tesz z naszemi z murow, nieczudnie sobie łaiancz, przypominaiancz, że Krol Łuczanom wiari niedzierzał takrok, my się tesz nie poddamy, a uyrzicie, co się to pod nas iako psi grzebienie, że my was w tich dolech samych pochowamy.

Dzis conclusum szaneczować się tesz z onę stronę miasta, y maia tam 3 działa zaszadzić, ale quid hoc inter tantos. Trzeba nam beło dział tile dwoie y ludzi na tak wielkie miasto, bo na iedną stronę bić bendziem, a druga w pokoiu bendzie, y nie podoba się drugim taka zwłoka w strzelaniu. Iusz to czteri dni y czteri noczi, iako szanecze kopiem, kosze pleciami; a Moskwa tesz, widzancz skand dobywać mamy, tę stronę prawie dobrze opatruie, buduie ettc. Trzeba beło iedny noczi, niepokazuiancz się nieprzyjacielowi, iedny noczi wszitko zrobić, kosze postawić, działa zatoczyć y zaras o switaniu strzelać iako naspieszni. Powiadaia co w szaneczach siedzą, że słyszeć w mieście okruthnie wielki huk, krzyk ludzi, niewiast, dzieci, bydła rik ettc.; czuć ano wszitko ustannie coś siekierami rąmbią; podobno to nie na nasze dobre. Atoli to nielada łaska miłego Boga bendzie, iesli tu co pociesznego sprawiem; a nie pomoże li On sam, vires nasze, boię się, by sprostać they expugnatiey mogły.

5 Septembris.

Moskwa widzancz, że koszom y szaneczownikom naszym skodzić mało mogą, działa z wierszchu murow y wiesz sprowadziła y przekuła dziury nizey y postawiła działa; ale y tak nie wedle myśli swey skodzą; iednego, dwu czasem zabijają, albo yniżają, albo przenoszą. Racze y kule kamienne y ogniste do szaneczow mieczą y niemało tim skodzą; o prochy to poydzie y kazano ie w mokre wołowe skori obijać. Roboti około tich szaneczow do-

szić, przez skały się drugdzie kopać muszą, wiencz dłygie y dalekie, y tak ie robią, że od Polskich bendzie mógł do Wengierskich przechodzić, że iakby iedne bendą dla łatwego posiłku.

Czausza Tureczkiego odprawiono; iutro iedzie nazad; na list Czeszar-skj dano odpisz; przy odprawowaniu P. canczlerz powiedział mu od Krola, isz s strony tych Czarzikow nie bendzie od tego Krol I. M., że ie Czeszar-zowj poslie, iako z listu szerzey Czeszarz zrozumie, ale isz teras daleko bendancz, dostateczny ieszcze sprawy nie wziął o nim (nich); chce się pierwy o tim porozumieć s Czeszarzem y dla tego przy timże czauszu dwo rzanina swego Dzerska poszła do Porti w niektorich sprawach porozumie-wać się. Copias tich Tureczkich listow poszłam W. M. una s instructią, którą dano Dzerskowj dla Czeszarza Tureczkiego¹⁾.

Isz in Transylvania omnia tuta, y confirmatią s chorągwią pewnie przynieść maia od Czeszarza, revocuią P. starostę Przemyskiego, aby do Konstantinopola nie iedził y iusz mu przes list nie kazano iedzić.

Piszałem wyszey 26 Augusti, isz Soboczkiego reytarowie dobrze sobie pod miastem poczynali, Moskwy nabili y nawiązali. Beł tamże s nimj w tey potrzebie y dobrze sobie poczynał Sliężak ieden — nieiaki Hans von-Reder, slachcicz snać zaczny, co tu s kilkiem koni na swą skodę przijachał Kro- lowi służyć y przipatrować się; pieniędzy ani niczego nie bierze. Dzis pro-sieł go P. hethman na obiad do siebie, prosieł tesz y porucznika So-boczkiego roti y kilku pacholików iegosz, tich co w teize ony potrzebie beli. Po obiedzie gdi beło, uczinił P. hethman do Redera rzecz y onych drugich (Szoboczki tłumacz) od Krola laudando virtutem y dzienkuiancz na imię Rederowj, za co aby Krola I. M. znali wdzienczność a potem ochot-nieyszi beli do okazowania takowych posług, opowiedział, że ten znak ła-skiej swey y wdzienczności czini im Krol I. M. y włożył na Redera sam Pan łańczuch ze dwuset czerwonych złotych. Porucznikowi Soboczkiego w papierze położono 100 abo złotych abo talerow; onem tesz pacholkom dwie-ma po kilkadziesianth złotych takze w papierze; owac tak kontenci odesli.

S Farensbekowemi Niemczi kłopotu wielki. Król się gniewa, a Fa-rensbeka wstid, do szaneczow nie chcą (a wszisczi inszi tak Polaczi, iako y

---

¹⁾ См. Приложение № 61—69.

Wengrzy tam iusz są), ani się niczego innego tknąć, alisz im zapłaczą; wiencz zołdu wielkiego owi officiales, a prawie skarbowi Polskiemu nieznoszonego chcą: porucznik chce sam na miesianc 400 złotych, locotenent iego złt. 200, nusz drudzi subsequentes po 100, po kilkadziesiąt złt. Krol powiada: certe isti, anima excepta, tanti non constant. Wolałby być Szothow, chocia mni; powiada zaś Farensbek, że by s nimi wientsza pracza była. Niemiło y Krolowi y P. hethmanowi barzo na Farensbeka; wszakże isz terasz potrzebny, znać mu tego nie dają, y mająć się iusz dziś podskarbiowie z Niemczi porownać około tich bezałunkow, oni tesz do szaneczow iść mają. Snać na miesiancz bendzie wychodziło na nie 8000 złt., a wychodziło by było 16,000, by było miało być, iako oni chcieli ette.

Farensbek zawsze, gdi rada u Krola bywa, przichodzi, y sieć mu podle marszałkow kaza, a podle niego Putlierowi, co tu iest porycznikiem nad poczem Kurlandzkiego xzianzencia, czisti tesz iakiś krigsman; synowiecz tesz Krolewskj, kiedi iedno iest praesens, primum locum zawsze obtinet in senatu.

X. Biskup Wileńskij, po intracie teraznieyszy swoiey do Wilna, począł czinić rzand: wszitkie xziengi haereticorum, ktore iedno w kramiach w mieście u kogo na przeday były, pobrawszy, publice popalić kazał. Zakazał tesz, aby haeretik zaden umarłego, albo funus swoje s swymi zwykłemi processiamj, tak iako przedtim czynili, mimo kościół Ś. Iana, a dwor iego, gdzie mieszka, prowadzić do grobu nie śmiał, s tim opowiadaniem, podka li co od kogo za to, sibi ipsi imputet ette. Skarzi się przes pisanie Krolowi na Abrahamowicza, namiesznika Wileńskiego, P. wojewody Wileńskiego, strija swego, że, fautorem haeredicorum bendancz, authoritati illius episcopali adversatur.

Z Rzimu nowego legata mamy; pierszi iusz odyezdza, s czego kontenci tu niektorzi ludzie; zegna go Krol przes list y w upominku dwa soroki soboli poszył.

6 Septembris.

Dzisieyszy noczi ostatek koszow postawiono w szaneczach y dział część zatoczono; tey noczi, co idzie, wszitkie stanąć mają y, da li Bog, iutro rano o świtaniu mamy tesz Pskowianom dobri dzień powiedzieć. Fortelow zaziwają — w noczi na nasze kule mieczą ogniste na szanecze, ktore miesca

wszitkie oświecaią, a w tim uyrzawszi, kiedi naszi kosze prowadzą, to w nie, iako do czelu — y sieła ich biją.

P. marszałek wielki Lithewskj sollicituie za brathem x. biskupem Wi-
leńskiem o listi do Papieża prziczinne dla cardinalstwa, tak iako iusz przed
tim zaczęło się to negocium ettc. y kazano iusz pisać listi.

7 Septembris.

Quod faustum felixque sit, dziś o świtanu iento z naszych dział strze-
lać do miasta s troich szaneczow — iednych Polskich, a z dwoch Wengierskich.
W Polskich ośm dział, ktore do wieże u bramy richtuią, a tam Uchro-
wiczki starszim; u Wengierskich tesz drugie ośm, ktore ku wiezi na-
rozny od rzeki Wieliki mierzą, a tam Bornemissa s Karol Istffanem starszi;
s trzecich tesz u Wengrzy strzelaią ze trzech dział s ony strony rzeki Wie-
liki do teyże narozny wieże z drugiej strony. Czały dzień sine intermissione
bitho dzis na te wieże y muri prawie fortiter y z łaskiei Bozey te wieże
dziurawili kulami y muri takze, tak ze iutro o sturmie myśleć poczniem, y
nadzieia, że ta część miasta, abo, iako tu zową, pierwszy ten zamek nas
będzie. O Iezus! toć beł dziś łoskot; muri kruszeły się iako dim, wąty
barzo, niześmy się spodziewali. Puskarza nam zabito w szaneczach, z moz-
dierzow tesz kamiennych ludzi nieco; ale bes tego być nie może. Biją tesz
z miasta niezle, ale s tich dwu wiesz prenciuchno działa strzelbę musieli
sprowadzić Moskwa.

Listi prziszły, że czaus Tureczkij drugi iedzie do nas y iusz wyiachał
z Wilna. Niebarzośmy radzi, że ci goście tak często naglandaią do nas.
Posłano przeciwko niemu, aby się s nim zadzierzano abo w Dzisnie, abo w
Połoczku, asz obaczemy, co za eventus tey oppugnatiej naszej bendzie.

8 Septembris.

Dzisieyszi dzień niebarzośmy pocieszny mieli; ale cosz rzecz, flebile
principium melior fortuna sequetur. Y Wengrzy y Polacy z swych szaneczow
stłukli po iedney wiezi y po stucze muru przy kazdi, że się ukazały dwie
dziurze, ktoremi mogłyby beł iakoszkolwiek do sturmu iść. Krol za persua-
sią Wengrow umyslił koniecznie s południa skoro przypuścić do sturmu;
wiencz mu hayduka iakiegoś przywiedli, co powiadał, że skradzi się, beł

na murzech y w tej Węgierskiej dziurze obeyrzał wszystko, że wstępnie do dziury po rumie nawalonem łączny barzo, a łącznieyszy ieszcze tam do Moskwy z muru zstęp, y bezpiecznie będną mogli pieszi wpaść do miasta, owa isz wszystko do sturmu łączno. Y P. hethman y Krol darowali hayduka za nowinę. Węgrowie tesz przepierali na to, żeby iść co richlej. Nie zdało się to P. hethmanowj y innym, iako Weierowj, Farensbekowj, ale żeby pierwy odwazić na to kilkadziesianth serdecznych ludzi, ktorziby do tych dziur wesli, obeyrzeli, iesli łączno do nich wnieść y wpaść do miasta; potom sprawę pewną od nich wzięwszy, de re ipsa consilium capere. Stanoło quidem na tym, że posłać pierwy; y naznaczył P. hethman s Farensbekowych pieszych kilka, a dwadzieścia pieszych Niemczow y Francuzow kilka s nimi, a Polakow tesz tak wiele, co te dziury oglendować mieli; a s szaneczow nikt się wyrywać nie miał k sturmowj, aszby oni zwrocili, y k temu kiediby kazano. Przed południem co ziwo się gothować, — iedni iść do sturmu, drudzi dziwować się. Pięć rothmistrzow iezdnych przisło do Krola, opowiadaiancz się, że sami osobami swemi s koni ssieść chcą y k sturmu poić; chętnie im pozwolił tego; to iest: cavalier Pieniązek, Stadniezkij, krayczy Mnissek, Andrzej Orzechowskij, Bokiej. Oblokszy na zbroie koszule białe, kazdi przed namiotem swem chorągiew wywiesił, daiancz znać, ktoby był ochocien pomocz im thowarzystwa, aby się pod ich chorągiew pisał, dla dwu przyczin: aby y Krol wiedział o kazdem y mieszania nie było. Dziwna rzecz, iako ich sieła do nich y rejestru biegło. Koszulę białą włożywszy na wierzch, a miecz goły z rodellą wzięwszy, ieden do drugiego chodzieł zegnając się, a testamenti pizancz. Y załość y radość była patrzeć na to. Na roti tesz iezdne w bembny uderzono. Gdi iusz prziszedł czas, wyiachaliśmy z obozu wsisczi. Krol nad rzeką Wielką barzo blisko szaneczow Węgierskich stanął, wszakże na prawie bezpiecznem miescu; roti iezdne nad obozem w tę stronę miasta w koło postawiono; voluntariuszowie tesz biali s swoimj chorągwiemi posli do szaneczow. Po mały chwili uderzono z naszych dział y z ręczny strzelby do muru tego y blankow, ktore między temi dwiema dziurami stoją, aby, zabawiaiancz strzelcze Moskiewskie, ktorzi na blankach stali, onych kilkadziesianth naszych, co oglendować dziury naznaczeni byli, mogli byli pod strzelbą bezpiecznie iść. Skoro ci poskoczeli, drudzi, nie czekaiancz, aszby się zwrocili, ani roskazania, Węgrzi naprzod,

za nimj Niemczy, za Niemczy naszi tumultuarie do dziur; Wengrzy a Niemczy spectatorum turba prenciuchno na naroznią od szańczow Wengierskich potłuczoną wieżę wskoczełi y czteri zaraz chorągwie wywiesili y strzelać ku Moskwie poczełi. My, patrzancz zdaleka, mniemaliśmy, że iusz miasto nasze. W czwierć godziny po tim, alić tesz naszi do drugi dziuri y drugi potłuczony wiezi pospieszyli się s chorągwią swemi; miendzi nimj białe voluntariusze iezne naprzod widzieć beło, na imie dwu, co prawie śli mężnie, Stadniczkj a Pieniązek. Jedni na onę pogruchotaną wieżę wleźli, że ich tam pełniuczko beło; drudzi zaś podle u wybitą dziurę chcąc do miasta; alić co innego uyrzeli, nizeli się nadziewali. Zaras na murze y rumie stanąć musieli; stempić s niego daley w miasto wysoko y trudno; kazdiby beł sije złomić musiał. Moskwy za murem, thudziesz strzelczow, ćma wielka; owa naszi, kiedi dalei nie mogli, stanąć musieli. Tam, o Iesus! toć kule, kamienie na wszitkie y co na dole w gromadzie stalj sły, iako grad z blankow; bito s sańczow na te błanki, ale bes ich skodi; takze y owi, co narzod pierwszą wieżę ubiegli, radzi by beli wpadli takze do miasta, ale trudno beło takze. Uderzeli potim Moskwa z drugich wież w tę wieżę u wierzeh, gdzie naszi Polacy beli, y kulą stręcili iei szith, y dach, co ieszcze beł na niei, zleciał na zad, y P. Bog strzegł, że skodi nie uczinił zadny w ludziach, co pod wieżą stali, telko kilku obrazieł; potim pod obiedwie podszipowali prochy, chcąc s nich wykurzić nasze, asz nawet y łyczywo podkładali; wiązanie drzewiane, co boło w nich, ięło się gwałtownie gorzeć w tey, gdzie Polaczi beli, tak, isz iusz necessario przed ogniem ustempować musieli na zad. Owi, co w dziurze beli, broniąc się Moskwie iako mogli, co na blankach stali y co z miasta na nie bili, musielj tesz z miesca za owemi na zad postempić, owacz tak dziuri y wieże odbiedz musieli. Owi na drugi wiezi trzymali się quidem, wszakże y ci u wieczor tesz ustempić musieli. Legło naszych przy tim sturmie nie wiem iako wiele, bo o tim mowić nie kaza; ia ich kładę wszitkich na 500; ranych kamienmi, siekierami, kijmi potłuczonych barzo wiele; Gabriel Beziesz zabit z rusnicze, Tłukomskj, pieszi rothmistrz, tesz zabit, y Konopkowskij, porucznik Uchrowieczkiego; sam tesz Uchrowieczkij ranion z rusnicze nieszkodliwie; Ketler, sinowiecz xzianzencia Kurlandzkiego, tesz ranion, y Putler, porucznik roti albo pocztu x. Kurlandzkiego, tesz potłuczon ha-

niebnie; Reder, on, co mu onegda łańczuch od Krola dano, postrzelon z rusnicze y wąpią barwierze, by miał ziw zostać. To co znacznieyszi. Dzieszantnikow pieszych, a Wengrow zwłascza y Niemczow, zginęło doszić. Mimo Krola, gdi nad rzeką stał, przisło te wszitkie ranne y zabithe z Wengierskich sańczow prowadzić do obozu, że kazdi się otarł oń. Barwierzow tak wiele niemasz, coby curationi sufficerent. Na com sam patrzeł, wypiszuie W. M. swemu M. P. Trwała ta tragoedia, poczawszi od 19 godziny asz ku 23 godziny. Krol, odyeżdzaianecz do obozu, kazał reyterom P. Gostinskiego, aby s koni ssiadzi, sańczow strzedz posli, co zarasz uczinili y dziwna. że pozwolili na to nie tilko oni, ale y reytherowie iezdni wsiscezi Farensbekowi, ssiadzi s koni, posli do sturmu; snać by w Niemczech nie uczinili tego, by iem nie wiem iako Czeszarz rosказował. Zginęło Farensbekowi ludzi znacznych snać niemało. Ten sturm isz nam minus feliciter poszedł, winią ludzie Wengrow consilia minus perpilia ettc. Trzeba beło ieszcze z dzień poczekać, dziurę wientszą udziałać, a pierwy się dowiedzieć o ni, iakaby beła, a nie spuszczać się na iednego heyduka niepewną sprawę ettc. Piszę to confidenter ettc.

Od miesczan Kościeńskich przisło dziś pisanie. Prziczinia się P. woiewoda Poznańskij za nimi, aby od pozwu Swaraczkiego wolni beli. Pozwał ie, że wybrańczow ze wsi swych posłać nie cheieli. Miał y P. Przyjemskij od P. woiewody listi. Powiadał mi P. podkomorzi Rawskij P. Gostomskij, ysz P. Przyjemskiemu pisać miano, iako P. Kaliskij sprawę swą s P. Miendzirzeczkim nizezemnie skończeł. Zyachali się do Pyzdr na poroczkij na tę przisiengę; P. Kaliski ultro non requisitus, P. Czarnkowskiego słał do gospodi do P. Miendzirzeczkiego, odpuszczaianecz mu przisiengę; P. Miendzirzeczki nietilko zeby tego miał być wdzienczen, ale nie podziękował za to P. Kaliskiemu; owszem, kiedi mu przisiengę P. Kaliski odpuścieł, sedł do urzendu na rathusz, opowiedział y protestował się, że przisiandz iest gotow z decretu Krolewskiego, y protestatią zapiszać sobie kazał. «Beło, prawi, s P. Miendzirzeczkim 80 kotezich, pełno miasteczko ludzi; s P. Kaliskiem nikt nie beł, iedno kllka pachółkow. I widzisz że to, powiada, na co ona rzecz wielka wyszła? iusz nie tak idzie o P. Kaliskiego osobę, iako o one drugie, co się za to barzo imowali. Przisiągł się P. Miendzirzeczkij, że puki mu maientności y wszitkiego bendzie stawać, że chce przemyszlawać», y

zaciął się, dalei nic nie rzekł. Nu ia na to: a nacosz się przisiągł, abo się czego chce mścić na kim? «Iusz ia, prawi, wiera nie wiem.» Wiera ia, rzekę, temu nie wierzę, by I. M. miał co brać takowego przed się; podobno iusz pokoiowi bendzie rad, Pan snać schorzały barzo. «O nie wierz temu, by schorzały; iuszei prziszedł k sobie, zdrow dobrze; widziałem, prawi, ze P. wojewoda do P. Przyjemskiego pisze ręką swą te słowa: widzi mi się, ze się ieszcze ci przeczekaią troche, co vacantiae poupraszali po nim.» Zatem go ktoś od tey rozmowy ze mną rozerwał, żeśmy się tak rozesli; a beło to w Krolewskim namiocie, y mowił P. podkomorzi głośzem, że ich niemało słyszało. To dla tego piszę, abys W. M. nietelko wojenne nowiny wiedzieć raczeł, ale y to, ze my tesz tu nowiny Wielgopolskie wiemy y czasem tesz tu, gdi woiennych niestawa, discuruiem o nich.

9 Septembris.

Po wczorayszem sturmie niecośmy turbati; fingimus dobrą myśl, ale się jej nie barzo chce; a co wientsza, quod scriptum sit W. M., iednośmy dwa dni strzelali, a iusz nam niestało prochu; poszylaia dziś w skok do Rizan poziczać go; nie wiem, wyzebrzem li co; P. hethman darował go Krolowi kilkadziesiant centnarow y 300 kul dzielnych zniperinowych, ktore tu swemi własznemi konmi przywiozł. By tak drudzi magnificowie, co tu są, s takimi praesenti wymkneli się, ucziniliby dobrze. Moskwa w dziurach, ktoreśmy wybili, znowu kosze y wzręby stawiaia y tak się zaprawuia, że mocniejszy będa, nis pierwy. Mybyśmy strzelali do nich, ale musiem osczendać prochu. Patrz W. M., do czegośmy przisli. Wengrowie nam tego nawarzeli. By się postąpiło belo, iako radzieł P. hethman, czego świadectwa pełno iest, że nie radzieł, aby tak praecipitanter ten sturm beł, mogłoby się co belo na tim początku pocieszego sprawić; przecie na nikógo innego nie obali się to, iedno na iego głowę ette.

Chcemy się ieszcze o drugi sturm kusić, wiencz y o podkopie myśliemy; kozaki tesz piesze zbieramy, aby się tesz z nami gotowali do dziuri. Pan Bog wie, co się dziać bendzie; trzeba, aby nas On sam wspomógł oszobliwą łaską y miłosierdziem swem; czego nie bendzieli, boie się, żeby ty sławy troche, ktori przes ten czas nazbierało się nam, wszitki nie rozzipaliśmy.

Chlewiczki dziecina, co ono przy niebosziku P. wojewodzie Sendomierskim bawił się, poszedł tesz beł wczora do sturmu y zabit ci tam; pod Pieńżkową beł chorągwią.

Soboczki nasz dobrze tesz w tem sturmie poczinał sobie; stłuczono gi kijmi, kamieńmj, iako psa; wiencz y nasi Miedzichoczi dobrze poczynali sobie. Brath Stadniczkiego tesz tam ranion skodliwie.

10 Septembris.

Myslemy się po tim sturmie poprawić i na to przyść musi: abo silny moczi przyłozic, abo się do fortelow iakich uciecz; nie wiem, iesli nam oboyga dostanie; to iedna, że dostatku nie mamy. Na miescze Uchrowieczkiego, troche zachorzałego, kazano Pękosławskiemu rothmistrzowi iezdnemu do szaneczow. Pdiczki, iako do woyska prziiachał, wszitko lezi; wie to Bog, iesli s choroby wstanie. Farensbek zadał beł doma niektorem Szotom pieniądze, co tu s nim być mieli, y zwantpieł beł o nich; terasz dano znać Krolowi, że ich tu znać 600 idzie, a iusz są blisko; czekamy z radością na nie; owa na te muri czerstwi polezą, ale ślubuję, o pieniądze wienszi kłopot s nimi, nizeli z Niemczy bendzie. Rannych pieszych po tim sturmie co dzień umiera niemało. Dalmatha znać Suleiowskiem opathem, a P. Fereńsowi Mogielniczę miasteczko s kilkiem wsi, od Warszawy niedaleko, puszcza. Bog wie, nie wypchnali nas s Polsky ci Wengrzy; y xzienza iusz przed nimi nic ugonić nie mogą; a iako to drugi sercze do służby ma mieć etc.

11 Septembris.

Gotuiemy to to, to owo, do drugiego assaltu; cicho wssitko widzę; podobno będziemy fortelow iakich zazić chcieli; Panie Boze racz nas wspomocz. Iusz nie wiem, iako tj Moskwie prochu, kul tak wiele stawa; nie ladać wzdram dostatek maią; we dnie y w noczi wszitko strzelaią, a wszitko naprassno; skodi z łaskiei Bozy w szaneczach, koszach ani w ludziach nie albo mało czinią.

Ten miesiancz uzieł nam P. Bog z łaskiei swey oszobliwy pogodi; dni iaszne, pienkne y tak ciepłe, iako u nas w Polsce; aleć nam tego podobno wytechnie niedługo; panowie sobie domki kietki na zimno buduia, a

piecze w nich; my chudzi nie wiemy, co za wczasz w namiectach naszych mieć bendziem.

12 Septembris.

Noczi dzisieyszi, kendi Peter od onego postrzału umarł; chocż rana w nogę niebarzo skodliwa była, ale ognia, co s prochu był, nie mógł Buccella obronić; Sekel Andreas, co tesz w sturmie ranion, snąć się tesz zle barzo ma y wantpią barzo o ziwocie.

Obiesieła Moskwa nazaiutrz po sturmie Wengrzina z muru. Dziś w noczi, powiada Pękosławskij, wołali do szanczow na nasze: «a widzieliście wisieć Wengrzina? tak wszitkich was powiesim»; a na kogo inszego grozili się dali, ale ia pisać nie śmiem. «Sztó to za Krol was? ziela nie ma (proch ziem zową) ani pieniędzy; podźcie wy do nas; u nas ziela, dzieng y wsieho mnoho». Psuią nam kosze strzelbą, y znowu chrosti na insze zwozić każą. Podkop pod muri cziniemy, iedno nie wiem, iako richło gotow bendzie; abo nie postrzegali się, bo, iako więznie sprawę daia, na wielu miescach poczynili słuchy. Przez skały się kopia nasi, wiencz na piwnicze trafiaia sklepiste. Panie Boże racz nas w tim pomocz.

P. Stephan Bielawskij prziciągnął dzis do obozu z rothą swą y pokazał 600 koni prawie porzandnych uszarzow, kozakow 60, pieszych tesz kilkadziesianth; podobali się Krolowi; a cosz ia wiem, iako on zabiegły. Pokazał tesz tamze kniaz Prońskij koni circiter 50, voluntariusz. Nusz Korff Inflandczik ieden 100 reytarow Niemieczkich pieneznich; po nim slachti Inflanczkiei, co ieszcze pod Krolelem są, voluntariuszow koni kilkadziesianth pokazało się.

Gniewoszowa strasz pod miastem porwała Moskiewskiego więźnia; wybiezało ich było coś na nasze na pacholiki, co na ogrodzi po kapusti beli posli, y porwalić tam iednego; maia ich kilkanaście y tich, co się tam przedaia od nas. Trudno tego swowoleństwa zabronić. Chcemy o tim podkopie, co go cziniem, tayno mieć; ale od tich iezikow naszych, wiesz to Bog, nie postrzegą li się.

13 Septembris.

Podkop prowadziem; nie wiem, iako richło gothow bendzie; a Boże, by succederet; ieszcze snadz kopacze do przekopu nie przisli. To inaczi nie

może być, iedno iesli dziuri mieć nie bendziem, że nic nie sprawiem; a chocia y w te dziuri wnidziem, są ieszcze tamże w mieście dwa ossobne zamki, ossobnemi muri y wieżami, na ktorich także strzelby doszić, opatrzone, ktore także nam znowu tłucz y dobywać przijdzie. Panie Boże wspomosz nasz! Mnie się zda (scriptum est soli W. M.), że się z motyką na słończe puszczamy. Nie tak się nam beło na Pskow nagotować ette.

Starosta Smatińskij pokazał Krolowi 12 konj, sudamno doszić y kostowno, každi Tureczkj, stroyny ette.

Bielawskiemu Stephanowi kazano się położyć z rotą iego na oney stronie miasta.

Oddano mi z Warszawy od Gralewskiego list. Piszze mi, ysz Zemboczkj, przijachawszi tam (z Dzisny od Dworu odyachał do Krakowa y stampieł do Warszawy), pozwał go przed Pana ochmistrza y koniecznie to chce mieć po nim, aby sol z Warszawy wyprowadzieł, przy komorach iei nigdzie nie przedawał, powiadaiancz, że to ma in commissis od Krola, y piszarczikom swem rozkazał y listi iakieś dał, aby tego bronili. Co wientsza, pisze mi, isz mu powiadał Zemboczkj, iakobym mu ia na to radzieł, aby s nim tak postampieł, y powiedział, że to sol kupieczka, nie nasza; contract, com s nim uczynił, zem mu pokazać miał ette., tak iako się W. M. s copiei Gralewskiego listu dorozumieć bendziesz raczeł. Iusz nie wiem, co ci zupnicznowi nad nami wymyślaią. Beł Zemboczki niedawno u Dworu, z Wilna prowadzieł Krola do samey Dzisny, zabiegaiancz o mandati, a cosz ia wiem iakie; nie spuściłem go z oczu swych y iedney godziny, y zabiezałem temu, że mandatu zadnego ani listu, ktoriby przeciw potomkowj albo venditiej naszi tego ostatka soli skodzić miał, nie odzierzał. Chciał quidem, ale zaniechać przede mną musiał; nabrał wosz mandatow pełen, które pierwey wszitkie u mnie w renku beły; żaden nam nie wadzieł, owszem expostulował se mną. «Tiś, prawi, przicziną, że się gniewa na P. zupnika I. M. P. marszałek; trzebaćby się nam do Krola uciecz, abyście nam s solą, ktorą w Mazowszu na komorach macie, nie przeskadzali; ale, szanuiancz łaskiei I. M. P. marszałka, damy pokoy.» Alić oto zły człowiek, przijachawszy do Warszawy, co innego spachał, y zadzierzał Gralewskiemu venditią, że grosza iednego nie bierze, y nie wiem, iako richło brać bendzie. Co powiada, bym mu ia tu radzić na to miał, abo y contractj pokazował, nie zeby to

beło, ale y w myśli my nie miałem tego nigdi; nie spodziewałbym się beł tego nań, aby istis calumnijs iść miał. Ia nie wiem co inszego, iedno poszyłam Gralewskiemu mandati Krolewskie na wszitkie komori, aby sol wolno przedawał, ktorich copią poszyłam W. M.; poszyłam y do P. Leniczkiego drugi, aby się w te sprawy solne non intromitteret, ani Gralewskiego pozwy swoiemi turbował. W. M. tesz swego M. P. proszę, abys autoritate sua na kost dzieczęnczi do P. zupnika z listem swem posłać raczeń, proszanc, aby nas w tei venditiej nie turbował, gdisz to nie kupieczka, ale własna potomkowa sol iest, a Gralewskj nas opiekunow sługą iest, ktori imieniem naszym tę sol za wiadomością Krola I. M. przedaie. Praeterea y o listi W. M. swego M. P. proszę do tich tam pisarczykow iego Mazowieczkich, aby się tak przeciwko nam y Gralewskiemu zachowali, żeby nie łaskj W. M. nie obrażali; także tesz y do Seligi, mieszanina Warszawskiego, piszarza na komorze Mazowieczkiej, bo to ten wszitko broj. Niewątpię, że to W. M. moy M. P. z łaskiei swy przeciw temu dziecienciu bendzie uczinić raczeń. P. podskarbi nadwornij wszitko o 3000 quarciane resti woła a woła. Nusz na S. Thomas 12000 P. Philipowskiemu, do ktorego abys tesz W. M. raczeń pisać, aby nam troche dalej poczekał.

14 Septembris.

P. Mikołaj Gostomskj rothmistrz od P. Troczkiego woyska przijachał z listi, z nowinami y s Tatarzinem — podkomorzemli, odzwiernemli Wielkiego Kniaza, co s Starzicze od Kniaza, w sobotę dwie niedzieli będą, zbiegł do nich. Pisze P. Troczkj, y P. Gostomski powiada, że iedno trzi mile od Starzicze, tam, gdzie sam Kniasz, beli z woyskiem w okoliczi, pałac. Patrzył sam Kniasz z zamku (powiada ten zbieg) na dim y ogień, kiedi dwori iego niektore gorzały od naszych, y płakał. Żonę, dzieci y s skarbem wodą s trzaskiem odesłał od siebie. Do Poszevina posłał, aby się odyachać tesz gotował. Odesłał mu, że niegotow, a tesz mu uciekać nie trzeba, bo się woysk Polskich nie boj. Drugie rasz posłał, aby co richlei uyezdzał. Powiedział, że mu tego nie trzeba, chyba iesliby gwałtem musiał. Dumni boiarowie iego (powiada ten zbieg), patrzancz na tę calamitatem, radzili mu, Mścislawskj mianowicie, aby z ludzmi ruszeń się do naszych sam, abo sina ktorego posłał. Nie chciał, mowiancz: «iam stari, ci tesz niebywali ieszcze».

Wtim, obrociwszy się potem do ktoregoś, iął go bić, tłucz. «A widzisz, prawi, zosłałem cię beł ono, abys beł Bierze (zamek to P. Troczkiego w Litwie) spalił; nie sprawiłeś tego, a ten teras przed oczyma memi me własne pali». Mowił tesz to: «nu a to Krol Polskij terasz ma czas, wydaie; kiedi wyda, bendę ia tesz miał swoy». Powiada tenze zbieg, że beł przy tim, kiedi z boiarmi dumnemi deliberował, ieśliby za temi conditiami, ktore mu podaie Krol, uczinić miał pokoy. Persvadowali mu, aby uczynił y Inflanti puściel, y nawet y utraci, ktore Krol chce y podaie, odłozel. Kiedi o tich czerwonych mowili, to się miotał i gniewał. Miał iusz listi od Szuiskiego tu ze Pskowa; czini mu nadzieię dobrą, że się obronić moze; a przitim pisze, że my przed głodem tu długo mieskać nie mozem, bo kilkanaście mil wkoło Pskowa ziwność przed nami popustoszel. Aleć mu w tim dał omylną sprawę, bośmy tu wszendzie czają ziwność zastali, nie nienaruszoną; terasz wprowadzie my samj iuzesmy dobrze nadtrawili, że naszeć mil dla wszelaki ziwności zaszyłać musiem. Possevin iest in honore u niego; snac tam mowi, że ma to szczęście, isz iusz miendzi niektoremi pany chrześcianańskimi pokoy uczinił, y z Moskwy odyachać nie chce, asz Kniaza z Królem poiedna; Panie Boże dayże to. To wszitko, co piszę, referował dzis Krolowi w namiocie ten zbieg, a P. woiewoda Wileńskj tłumaczel; wie sieła ten zbieg kniazowych spraw et secretorum ettc.

15 Septembris.

Nowina przisła, żeby Krol Sweczki Narew miał wziąć; Panie swagrze sieła to na wasz, a my o nię za łeb idziem.

I. M. P. Gnieźnieński przijachał do obozu; wyiezdzało przeciwko niemu rothmistrzow dość y Krol go wdziecznie przijał.

Na oney stronie miasta przełyka się Moskwa do miasta wodą w baciech. Iezdziel tam P. hethman, żeby to strażą opatrzić; gdi do obozu wraczał się, iachał przed nim nas P. Kościeleczkj; podle niego Czerny, tesz sługa Pańskj; uderzono na nie z działa; kula, przepadszi pierwey przez Czernego konia (tusz przed P. hethmanem), piętę u lewey nogi Czernemu utrańcieła, potim tesz u P. Kościeleczkiego lewą nogę ugodzieła y palcze telko urwała mu y koniowi nogę; żal się tego przypadku Boże; obadwa cierpią barzo, wszakże P. Kościeleczki nie tak periculose; kaze I. M. P.

hethman pilność czynić około niego. Takci musi być na wojnie; niemiło mu barzo, kiedi się tam około niego kupią, a Moskwa mierno barzo strzela; beło ich w ten czas około niego przeszło 40 koni.

Krolowj na zimę dom buduią, y Panowie wsisczi także staraia się, iakoby im ciepło beło; ale iesli my chudzi pozdichamy, nie wiem co sami poczną s sobą.

16 Septembris.

Przeszley noczi na oney stronie miasta przimkneły się dwie bacie z Moskwą do miasta; musiał być abo goniecz, abo kto od niego, y snać iest wyszey gdzie na wodzie wienczej, co (bo) czihaią y poszyłaią tam strasz po obudwu brzegach rzeki; na wodzie tesz dwie bacie nasze stanęły, każda u swego brzega; w iedney 100, w drugi 160 człowieka, s strzelbą, s smigownicami et id genus ettc.

17 Septembris.

W noczi 17 bath s Moskwą chciały pocichu do miasta wbiecz z gori; zaskoczeła ich strasz nasza, co na wodzie beła; iedne załapiła na wodzie; drugie, co prziloziwszy do brzegu, na ziemię uciekać wysiedli, pobila, poymała; ieszcze y terasz ich tam po polach gonia. Poyman starszi, co beł nad nimi. Wszitkich 150 beło. Wiodą ie do obozu powiązane iak bydło. Posłał ich tu Kniasz do miasta na positek. Bath 16 wzeliśmy; iedna umkneła iakoś nazad; kilka ziwność wiozły, te Niemczy załapili. Cieszemy się iako tako.

Narew pewnie iusz přes sturm od Krola Sweczkiego wzienta. Przeciento listi od Moskwy, co tam beli pizane do Moskiewskiego, y piszą, aby Iwanhorod, co przeciwko Narwi poblizu stoj na drugi stronie Narwie rzeki, opatrzeł.

Przeieliśmy tesz listi Moskiewskie tu s Pskowa, co do Kniaza piszą. Oznaymuią mu, że się pod muri podkopuie Krol, y piszą dostatecznie, iako y na ktorich miescach. Patrz W. M., iako to iusz o tim wiedzą dobrze, y przijdzie podobno podkopu zaniechać tego, by nam nie pobrali prochow. Nie wiem, co daley czynić bendziem chcielj.

Tarnowskij, pieszi rothmistrz, brath strijeczny x. refferendarza, s postrzału przy onym sturmie dziś w noczi umarł. Rannych barzo wiele umiera. Przy namieciech barwierskich, iak na czmyntarzach, pełno grobow stoj.

18 Septembris.

Połapiono Moskwycina, co z listi szedł z miasta do Kniaza, oznaymiaiancz mu, że wczora pogineło ludzi iego na wodzie niemało, a o rathunek przypominaiancz. To tesz pisze, że przy onym sturmie zginęło ich w mieście o 500.

Krol iedził za miasto s P. hethmanem, wczorayszi obłow, te bati Moskiewskie widzieć. Spiąwszy łańczuchami drzewo od brzegu do brzegu przez wszitkie rzekę rzuciliśmy ie; trudno iusz bendzie Moskwie z batamj do miasta; wiencz nad brzegiem Bielawskj Stephan, s P. Bielawskiem y Niemczy pieszi y Polsczi dla strazi leżą.

Dwie mili od tego miesca iest iezioro wielkie, okiem nie przeyrzeć, w ktore rzeka ta Wielika wpada; na nim ostrowy, na ktorych Moskwy z derewn, wsi, co się ze wszistkiem tam zwieźli, kilka tysienczy iest; trzeba strzedz, zeby się do miasta z ziwnością nie przekradalj.

P. Przijemskiemu siedm czugow woznikow porwała Moskwa y s czeladzią niedaleko Porchowa, Moskiewskiego zamku, 8 mil stand; żal się tego Panie Boże. Starościczowi Słuczkiemu snać tesz 60 konj tamże wziento, y Stadniczkiemu dwa czugi woźnikow.

P. Mikołay Gostomskj odprawion onegda; kazano się P. Troczkiemu s tamtem ludem, co przy nim iest sam, przimknąc 8 mil od Pskowa.

19 Septembris.

Komornik iusz wsiada z listi do W. M. ¹⁾, a ia tes ten list zamknę. Ex castris ad Plescoviam die, mense, ut supra, 1581.

Tego dnia, gdi P. Hethman w noci ieszdząc, s Panem Gniesznienskim rozmawiając, nieobacznie mało nie wyachał ku bramye mieiski w ręcze nieprzijacielskie, tak, że się ledwi obaczeli y wrocili nazad.

---

¹⁾ См. Приложение №№ 70 — 74.

LITERAE AB AMICO QUODAM EX AULA AD D. REGNI MAR-
SCHALCUM.

20 Septembris.

Proznujemy w tim obozie, czekamy na prochy y na podkop. Na trzech miescach kopią: na dwu nie strzegancz się, a to dla tego, żeby Moskwa tam się tesz kopała, iakosz iusz kopie; trzecie miesce tajemne, ktorego w obozie niewiele ich wie, a Moskwa snadz nie czuie, y tam prochy zasza-
dzić mają.

21 Septembris.

Pan hethman zachorzał, ode mszy zaraz się położał y czały dzień lie-
zał; rzadko spi, czałą nocz wszitko to tam to sam około miasta biega,
wiencz nie swego czasu iada, musi się zepszować. Wczora szuchego ło-
szosia na wieczerzi iadł sieła y stand stomachu napszował.

(I. M. P. wojewoda Wileńskj oddał z więźniów nieprostich, sinow
boiarskich, ktore kozak Zelazo poymał, 6 mil pod Wielkim Nowgorodem,
ktorzi pod ludzie chodzili dla ienzika y pogromini są, drudzi pobici).

(Wiezniowie ci powiadaia, ze 7000 Tatarow y Moskwy ludzi prze-
branych posło pod Porehów, stand 12 mil, aby ziwności palili, piczowniki
brali ettc. Dla czego posłał tam P. hethman 450 koni P. Potoczkiego, P.
Pudłowskiego y P. Strussa dla gromienia zagonow).

22 Septembris.

Pan hethman nie wychodził czały dzień nigdzie, ieszcze k sobie nie
przishedł; w noczi vomit miał; łoszoś y co drugiego przy tim precz wy-
padło. Lithwa gwoli Krolowi pozwoliła strazy, czego pierwy nie czynili.
Dzisieyszi noczi sam Pan wojewoda Wileńskj s swoimj personaliter strzegł;
Pan Wileńskij po niem dziś we dnie. Stadniczky s Panem Stanisławem Ra-
dziwiłem zwadziel się: gnali Stadniczkiego słudzi iałowicze z dobyczy; ko-
zaczi Radziwiłowi, przypadzi, odyeli ie; Stadniczki zasię, z obozu wypadzi
noczą ku nim, pobrał y chłopcy z iałowiczamj y do obozu przed urzand heth-

---

¹⁾ Мѣста означенныя скобками приписаны въ подлинникѣ на поляхъ другою рукою.

mańskij przignął. Skarzał się przed p. hethmanem P. Radziwił. P. hethman do P. Przyemskiego na sąd odesłał. Ieszcze koncza niemasz. Snać sobie tam nieczudnie mówili; miał Radziwił pocichu do kogoś rzecz: «ten niecznota»; Stadniczkj to usłyszał y rzekł: «to (ucciwszy uszy W. M. swego M. P.) łzesz, sameś niecznota»; Radziwił na to nie odpowiedział, iakoby nie słyszał; zatim żołnierz iakis zawołał: «ty panie Radziwile y nie słyszysz, coć rzekł»; porwałj się potim nań żołnierze, gromiancz; «coć potim, nie wadz» ettc. Tak się rozesli, a s tim do iutra.

(Przisał wieść, że naszych kozakow Moskwa s Tatari poraziła na trzech koszach, iednak na iednem prawie na głowę; gdzie ich lezało 450, nie uszło ich iedno 100).

(Zebralo się beło naszych około 100 sług y thowarziszow kniaza Prońskiego na ostrow na Moskwę, gdzie się spodziewali ziwności dosić; ale skoro ich część w batach doiachało tam, wypadło wnet Moskwy na nie około 1000, iedne pobiła, drugie potopiła, drugich tesz poymała).

23 Septembris.

Pan hethman ieszcze nie wychodzieł nigdzie czały dzień.

Gothuią s pilnoscia co iedno do sturmu potrzeba, bo spodziewamy się, że za kilka dni podkop ma być, y snadź idzie dobrze.

Dziwuiemy się wszisczi tim tu pogodam; o tim czasie tak ciepłych y pogodnych dni rzadko widać w Polsce; by w pośrodku Włoskiey ziemi; Panu Bogu bądź dzięka; folguie nam z łaskiey swy swienty; dżdżow, pluth, ieszcześmy nie ucierpieli.

Narew pewnie iusz Krol Sweczkiy wziął, y drugi zamek przeciwko niei Iwanhorod obległ, y tuszą, że gi wezmie, bośmy przeięli Moskiewskie listi, ktore tamstand do Kniazia Wielkiego piszą, wantpiancz, aby się odzierać mogli. Ma snadź Swed 40 dział s sobą.

(Dzis zabitho dwu rothmistrzow czistich, skoro iedno po obiedzie iedno wysli do szańców, pierwy P. Sernego, potim w tesz godzinę prawie P. Dalmatę tesz postrzelono, obadwa beli Franczusowie, y kilka drabikow przy nich; sługę tesz P. Lanczkoruńskiego na straży tegosz dnia zabito).

24 Septembris.

Dzisieyszi noczi Moskwa nas podkop ieden od Wengierskich szaneczow nazy, poden podkop drugi ucziniwszy, wyrzuciła; ale mało na tim, takeśmy tesz chcieli, aby się ślak tracieł, bo mamy tajemny drugi, o ktorem nie wiedzą. Wiencz nie wiem, iesli y o tim nie poczuia.

Pan hethman nie wychodzieł czały dzień, wiera sobie stomachu barzo natargał; nie wiem iako dalei bendzie; boie się, ze mu się y dwor po chwili przikrzyć bendzie. Panie Boże y nas chude pozbaw go co richlej, aby wzdam kęs chleba ułapiwszy pierwj; a nie mozeli być, aby ułapić, wiencz przecie aby Dworu pozbyć.

Moskwa iak strzela tak strzela; Sernego rothmistrza pieszego w szaneczach postrzeliła w głowę nieszkodliwie; drugiego tesz rothmistrza Carwata w ramie skodliwie; w mozdzerze gromada kamienie sypą, to ie tak z gori do szaneczow mieczą, że wielką skodę w pieszych czinia. O nieszpornych godzinach na Bielawskiego, co z one strone miasta u monasteru nad rzeką strzeże z Uhrowieczkiem, dwie bacie od ieziora prziszły strazi Moskiewskiej, usli na brzeg y pouciekali; kilka ich udławili naszymy; powiedali, że na iezierze iest bath nie mało, coby do miasta chcieli, y kazano na nie pilną straż mieć, y dawno rzekę od brzegu do brzegu drzewem a łańcuchami spięto.

25 Septembris.

Nie wiem co za weszele Moskwę dziś o wtore w nocz w mieście napadło, w bembny, w tramby hurmem piskali, że w obozie beło słyszeć dobrze; snadz heyduczy w szaneczach na dudkach zagrali sobie, nu tesz oni sprzeciwiaincz się do bembnow ettc.

Pan hethman wyszedł dziś do Krola, ieszcze nie confirmatus, iako trzeba by, cera nablądł. Porucznikowi P. hethmanowemu P. woiewodzie Bracławskiemu przisła nowina, że mu żona umarła.

26 Septembris.

Pan hethman czały dzień nie wychodzieł nigdzie; doctorowie wszitko około stomachu iego, przikładaia, mażą ettc., wiera barzo debilitatus, w

noczi mało spi, we dnie trochę, stomach trawić nie może, co się wyrzuci przez wómit. Boże nie zasmuczaj nas tą chorobą jego. Krol turbatus dla tego, wiencz przistempuie y to, że ludzie niecontenci iakoś s niego, podobno że to hethmanem, aleć pospolicie na woynie invidij doszić ette. Nicz nie robimy, czekamy na prochy z Rigi, iusz się ich spodziewamy na drodze; prowadzi ie 50 koni roti Pana Gostińskiego; mają tesz być s Połoczka drugie. Zwiesiliśmy iakoś głowy nad tą expugnatją, że non succedit iakośmy chcieli, y zda mi się, żebyśmy się teraz pręciuchno iednali, kiediby Moskiewskj posłał; ale za owakiem odpiszem, cośmy mu posłałj dla pychy, nie wiem, aby to uczynił. By ale Poszowin iesuita namowieł go, abo tu sam tractować przijachał. Sięła ich, co się iusz do dom gothuia odyachać, nie czekaiąc expugnatiej. Krol bendzie się dzierzał pewnie asz do mrozow, żeby po wierzchu iachać. Co interim dziać się z namj bendzie, Pan Bog wie; iusz nam sian, owszow niestawa, y ynszi ziwnośćj; za 10 mil zaszłać musiem, pod niebespieczeństwem wielkiem; a kiedi się konie, słuźi do obozu wroczą, wielka pociecha, iakoby ie kto znowu darował; kiedi wyiezdzią, zegnamy się s nimj, iakoby ie wienczey nie uyrzeć. Nie dziwuie się, że wiencz owo doma Krolowj o żołnierze trudno, bo a komu się na tę nędzę ma chcieć; traci się tu maiętność, zdrowie, wszitko ette.; baczenie małe. Miły Boże, byście nam tam W. M. w tich odpisiech, ktorich na listi, ktoresmy niedawno posłali, czekamy, kazali do dom co richlei, podobnobyśmy y tam traffili nie na roskosz, bo modlic się znowu de subsidijs belli, wierzem, że by nie lada beł kłopot, ale atoli-byśmy temu drudzi barzo radzi, żeby iedno iusz zostać na czwartą woynę domą.

27 Septembris.

Pan hethman wyszedł troche do Krola languens, przecie stomach nie dusz. O podkopicz zwantpiliśmy iusz, że nam nie poydą: iusz y drugi ten, co tesz beł znaczny, wyrzucięła Moskwa; a ten trzeci, co beł tajemny, o ktorem nie wiedzieli y w ktorim wszitka beła nadzieia nasza, dalei isć nie może. Gorniczi w przekopie skałę twardą nasli, którą łamać prozno mają, y wszitka pracza podobno wniwecz. Powiesiliśmy noszi. Żołnierze, to iest, rothmistrze, opowiadaią się, że im thowarzisze dalei słuźić nie chcą; powiadaią, że ku zimie przez głod wytrwać tu nie będą mogli.

Gdi im przekładaia, że się wyiezdzać nie godzi dla articułow, mówią: «bes naszeście ie sami s Krolem czynilj, obligować nas nie mogą; my wedle przypowiednych listów czasu dosłuźiwszy, dali nie bendziem.» Ale kiedi wam Krol da drugie, bendziecie musieli. «Nie, prawi; na woli to naszi» ettc. Othosci niewiem, co dalei bendzie; ia się boię, że bendarą tumultuować; a nie bendzieli do tego pieniędzy, bendzie miał Krol s nimj trudność; a pieszi dopieroszci siendarą. Wiencz dziwna rzecz, Pan hethman iako wielką invidią comparował sobie u nich; nigdzie dobrze nie mówią; każdą sprawę strofuią; powiedaią, że rzandzić nie umie; «dobrze beło na piorku telko przestać, hethmaństwu dać pokoy; nikogo biegłego w rzeczach riczerskich się nie radzi; dla niego nieszcęści się ta expugnatia, bo y nie ziczą mu niczego ludzie, y sami chenci do niczego nie maią; dawnoby, prawi, mogło się tu co pociesznego sprawić, kiediby z ludzmi inaczi sobie poczinał» ettc. Owa tego sieła. «Wiencz rzadko kto bywa u niego. Nie tak woiewoda Podolskj czynił: żołnierze, rothmistrze iako thowarzisze chwytal sobie y ustawnie s nimj familiariter conversował; ten gniewliwy, affectow nie umie moderować» ettc. Wie to wszitko Pan hethman; tak replicuie, że to wszitko z zazdrości pochodzi. Część tich wiatrow od Lithwy idzie. W thei chorobie nawiedzaia go często Panowie Radziwiłowie młodszi, ale Pan woiewoda Wileńskj y druga Lithwa nie nayrzą ettc.

Pan Gnieźnieńskj defert nam, czaszem prowadzi ettc. Mowił se mną: «barzom, prawi, content, ze P. canczlerz hethmanem; ia, czołem dworowi uderziwszy, bendę tesz swemu pokoiowi rad; a tak się sprawować przecię bendę, iako mię I. M. P. marszałek nauczeł». Otosz quis animus, nie wiem. Powiadał mi wszitkie rozmowy, które z W. M. doma miewał. P. Andrzej Zborowskij stronj iakoś od nas; podobno o Gołkowskiego nie miło; siedzi ten ieszcze pod ślubem; snadź na roziezdne puścić go maią, a łaźnię dać.

Dway Włosziska iakieś dwie Moskiewskie dziewczenta pokupili u kozakow, dali im za nie po rusniczi, y dziś w noczi w namiecie swem, tusz niedaleko P. hethmana, ze alesz sam krzik słyszał lezancz, salva reverentia W. M. mego M. P., stuprum inferre conati sunt; rano naleziono u nich te Moskiewkj y wziento; zwiezie się podobno Włochom iako czudzoziemczom ettc.

P. Otrorog podczaszi przijachał tesz na woynę.

(Moskwa wypadła z miasta około 200 dla ienzika, aby około podkopu wzięli pewną sprawę, ale ich nasi podstrzegli, chocia się beli zakreli w rowie, iednak im skodzić nie mogli, bo pod strzelbą belj).

(Wrocil się tesz P. Potoczky y inszi s Porchowa, niez nie zrobiwszy, bo Tatarowie, obacziwszy ich, ustampili pod Nowogrod).

Dworzanie nie contenci s thowarzystwa y obyczaiow naszego P. comendora Pana Czarnkowskiego, nie wiem czemu; dobrzeby, żeby z domu swoy ktokolwiek napomniał go tu w tim, bo mi go zal barzo ettc.

28 Septembris.

Przijachał sługa od Poszovina, że iego Pan iusz do nas od Kniaza Moskiewskiego iedzie; w Nowogrodzie czeka na gleyth, aby do woyska tim bezpieczniei przijachać mogł; a s czymze iedzie? ten sługa nie wie; oddał iakies listi P. hethmanowi, w ktorich co icst, nie wiemy; tajemno to maia. Oddał tesz list P. wojewodzie Wileńskiemu od wojewody Nowogrodzkiego; snadź pisze, że W. Kniaz iusz posłow wienczey do Krola poszilać nie bendzie; «ale tj, iako Rada, staray się, aby beł pokoy a krew chrześciańska nie przelewała się». Sługa ten powiada, że Poszovina miał Kniaz u wielgiei ucciwość; s czym go odprawieł, dowiemy się, kiedi przijedzie; P. Boże day to, by nas mogł poiednać. Do Opoki, zamku Moskiewskiego, 16 mil stand, posłał Krol przeciwko niemu, przijac go y prowadzić do obozu ze 300 koni, kniaza Prońskiego, Gniewosza, y Macieia Bielawskiego rothmistrze; po tegodniu się go spodziewamy, ale nie wiem, by tak richło to mogło być.

Smieszna to beła, sługę tego Poszowinuszowego tu przed obozem kilka mil telko kozak iakis naprzod obaczęł, że iedzie, y iachał napierwy opowiadać to P. wojewodzie Wileńskiemu; on s nim do Krola co richlei; tam abo kozaka P. wojewoda nie zrozumiał, albo nie wiem co; in summa Krol, wysłyszawszi obu, y P. wojewodi y kozaka, miał za to, że Poszowin y z gończem Moskiewskiem iusz iedno we 4 milach od obozu; gruchnęło to po obozie; belismy wsisczi radzi, że iusz gończa mamy, a podobno y pokoy, y Krol zarazem się P. Gnieźnieńskiemu kazał przeciwko tim gościom wyiachać nagotować w 1000 koni przed obosz. Prziszedł potim do Krola, acz

chori, P. hethman nas. Krol zarasz: «A wie W. M., że Poszewin y z goń-
czem Moskiewskiem iedno we 4 milach od obozu?» «Kto powiada M. Kro-
li?» «P. woiewoda Wileńskj, prawi, y kozaka nam tu iakiegoś przywiodł,
kteri powiada, że ich tu iusz niedaleko widział.» «Ty nie wierz W, K. M.
temu; beł tesz u mnie dopieruczko ten kozak, ale tak powiada, że sługa
telko Poszewinow tu niedaleko iest, samego ieszcze za Nowogrodem ody-
chał, a gończa przy nim niemasz żadnego.» Król zatim: «Certe nobis ita re-
tulit et kozakum interpretatus est D. palatinus.» P. woiewoda zarasz: «Com
od kozaka słyszał, to powiadam Krolowi I. M.» P. hethman zasię: «A mnie
zaś inaczey ten kozak powiedział.» Owa P. woiewoda: «Nu niech tu ten
kozak przed Krolem I. M. stanie.» Ować go przywiedziono. Powiedział, że
Poszewin ieszcze za Nowogrodem, tu telko sam iedzie, a o gonczu zadnem
nie wiem, sługem telko niedaleko obozu dziś widział. Ować nas istum
nodum rozwiązał. Był smiech po namiecie. P. woiewodzie iakoś wstid na-
stampieł, y co P. Gnieźnieńskij miał w 1000 koni wyiachać, to zasię P.
hethman Zołkiewskiemu s kilkiem sług przeciw temu pachółku wyiachać
kazał; my tesz po ony radości powiesiliśmy noszi ettc.

Ieszcze P. hethman na zdrowiu niedobrze, słab; a ktoby takowem pra-
czam nie miał succumbere; wszitko mi się zda, że tesz po chwili o resi-
dentiej pomyslj.

29 Septembris.

P. hethman nie wychodził czały dzień; doctorowie go nie odstapia.
Onegdi listi iakies prziniesiono Krolowi z Wengier. Zaś P. staroście Prze-
myskiemu z onem poszelstwem do Turek iachać kazano; poszłaią mu zaś
wierzancze listi do Czeszarza y basze; musi to tam być coś podobno trud-
ności ieszcze w Siedmiogrodzkiej ziemj, s strony confirmatiei tego młodego
woiewodj.

Panowie Litewsczi pilnymi się pokazuią, noczną y dzienną strasz ko-
leią po sobie ustawnie pod muri dzierzą oszobami swemj. P. woiewoda Wi-
lenskij s P. Wileńskiem starczj, bywaią po czałem dniu i noczi na strazj.

Iest wiadomość od ięzikow, że Kniasz W. posłał coś ludzi, strzeleczow
y boiar, aby koniecznie do miasta weslj, y są po ostrowiech na iezierze
Pskowskiem, trzi mile od miasta, w ktore Wielika rzeka od miasta wpada.
Bat niemało maia, ktoremiby rzeką wzgorę do miasta chcielj. Iest na tich

ostrowiech ludzi wszitkich s czernią, co się tam z mająściami zeszi, kilka tysięczj. Pisałem w pierwszych liściech, że ich iusz rozgromiono ras, gdi się kusić do miasta chcielj. Jest u monasteru na oney stronie miasta, nad rzeką Wielką, na strazi Stephan Bielawskj rothmistrz z 600 koni, P. Warszawskj z rotą swą y Uchrowieczkj z pieszemi swemj, Farensbekowych tesz Niemczow kilkaseth. Iezioro to tam rzecz okrutnie wielka, okiem go nie przeyrzeć, wserz kilkanaście mil, a wdłusz 20; inszuły ma iako na morzu, na ktorich są derewnie, czerkwie ette.; rzeka Wielka wpada w nie dwie mili za miastem, y zaś w zamku Wdowy 20 mil od tego miesca wypada, y iusz tam traci imie swe, ale ią zaś Narwą naziwaią y idzie pod miasto Narew y tam 12 mil od Wdowa do morza przichodzi. Drugą stroną zasie s tegosz ieziora druga rzeka wychodzi, nie pomnę iako ią zową, co pod Derpt idzie. Kiedi wiatr, tedi się woda na niem burzi iako na morzu; statki wielkie chodzą na nim; owa prozna to, ale ten Kniasz oszobliwą ma ziemię, y musi rzecz kazdi, że panem wielkiem. Nie wyiedzieli do nas na land s tich ostrowow Moskwa; nie wiem iako ich tam bendzie pozić; trzeba by wodą do nich, ale iedno kilkanaście bat telko mamy, ludzi niewiele wziąć w nie moze.

Pskow iako Pskow; lepiej Krol Sweczkj swą rzeczą idzie: iusz Narew, Iwanhorod, Białykamien, Felin, na którym był Moskiewskj, wziął; Ferstenberka wziął moczą; Pernawę tesz obległ, którą wezmieli, okrom naszi Rigi, wszitkie porti Inflanczkie przednieysze mieć bendzie, et quod sequitur, specta. Przecięć to nie swagierska stuka. My wiera nie wiem co czynić bendziem. Upatrzył Swed prawie dobri czas: Moskiewskj tam s tich zamkow zwiodł praesidia wszitkie, aby się nam tu bronił; nigdzie dobywać trudności nie miał; myśmy się tesz zabawili Pskowem. Suspectum to swagierstwo u drugich, y tak tu discurruią o tim: «a co wiedzieć, sam li s siebie to Swed czinj; nie namowili li go Rzesza y drudzi sansiedzi naszi, bo niebarzo się o przijaźń ich y pacta s nimi staramy. Duńczik tesz niepewny. Albo nie s potuchy li się tesz to samego Kniaza dzieie, abo nie na smowie; wszak poszłowie iego w Regenspurku podawali Czeszarzowj Inflanti, aby się iął z Rzeszą za nie, a przeciwko nam pomogł» ette. Chociać telko vulgus y żołnierze to mowią, atoli przecię słuchać nie bołą uszy ette.

Kul kilkaseth z Zawołocza przisło; drugich y prochow, ba y dział wienczey z Rigi czekamy; iusz snadź Korf s nimj do obozu iest w drodze. Bierzemy się na drugi sturm, wiencz nie wiem, iako się poszczęści. Na piesze nendza wielka, a po chwili wientsza bendzie, bo z onych ossobliwych pogod, a to iusz acris mutatio przisła, ostre iakieś wiatry z zimnem; być prentko sniegowj; uciekaią pieszi s szanczow, zimno na nie; nawet taki w nich furor, że blanki, co na murzech, halabardi zdzieraią dla ognia, y często w łeb biorą. Nie bendzieli tij obsidij richło koniecz; a Krol ieśli tu bendzie chciał we mrozy lezeć, nie wszystkich nas podobno W. M. oglandacie doma. Terasz się tu kazdi nauczyć może, że łączno wojnę zacząć, ale skonać niełączno, a ysz y zdrowy radi y dostatku potrzeba na nie.

Alamani, brath kuchmistrzow, canonią Warmieńską spuścił P. Batoremu, co się uczi w Pułtowsku, a x. Cromer snadź tesz uczinił go iusz coadiutorem na biskupstwo Helsberskie, co być nie mogło, asz by był canonikiem Warmieńskim pierwij; za to ma snadź być opatem Alamanj. Chwała Begu, owa y biskupem bendzie. Dobrzeć to, że ci extranci beneficia reipublicae nam slachcicom Polskiem, cośmy się w niej urodzili y co jej służemy, poriwaią. Nie wiem, raczisi W. M. Alamaniego znać. Powiada kuchmistrz, że brat iego czitać się dopiero uczj. Powiada tesz, że y P. Batori ma na wientsze beneficium postempić; a ten, co tu iest, miałby snadź być w Inflanciech xzianzenciem lennym ette.

Czarny on, co przed P. hethmanem gdi iachał, pięć mu ustrzelono z działa; umarł. P. Koscielecckj nas ma się lepiei, y non periclitatur, palczow u lewy nogi nie ma, na piencie chodzić musi.

30 Septembris.

P. hethman czały dzień nie wychodził.

Dziś nasz pierwszy mroz nawiedził, gruda prawie rządna, namiotki niepłatne po chwili bendą. Ia tesz chałupkę sobie buduję; nauczi tu drugich nas niewola robić.

(P. Gostomski strzegł; koń mu ieden postrzelon ze dwu dział i pacholek zabith).

1 Octobris.

O switaniu dzisieyszi noczi Moskwy z miasta przeszło 1500 na strasz nasze (P. Choczimirski z P. Pieniężkiem we dnie strzegł) wypadło; nie zdarzeło się im, wparli ich zaś do bramy, a piąnci swych stracieli; miendzi nimi dway rodzeni bracia boiarrowie znaczni w złotogłowiech (słudzi P. Szuyskiego młodego) od drugich wyszadzili się opodał ku naszym; nie wiem, ieśli się zapomniawszi, czili tesz tak chcąc, przisli na rothmistrza Choczimierskiego strasz; gdi copiae ku nim składać naszi chcieli, wołać ięli, czapki zdijmuiancz: «my do waszego Krola», y takei ich wzięli, iakoby że się przedali; chytrzi iacziś chłopi.

(Powiadaią ci więzniowie, ze czerń chce do Krola; co obacziwszi po nich Szuyski, kazał im znowu przysięgać).

2 Octobris.

Ieszcze przed dwiema niedzieloma przeięlismy listi nieiakiego Mikity Chwostowa, ktori z Nowogroda tu do miasta z 700 strzelców idzie. Kazał mu Kniaz W. koniecznie do miasta przisć. Dziś strasz postrzegła, że w baciech z ieziora na ład wyszadził te ludzie; otosz kazano nań pilne mieć oko.

P. hethman iusz się lepiei ma.

3 Octobris.

Przed wieczorem wpadł nam w ręnce nielada więzień Mikita Chwostow Moskwycin s sługą swoim; słudzi woiewodi Wołhińskiego porwali go na strazi, a on s tim sługą swym skradał się, iakoby beł z wieczora mógł przisć do bramy. Drugi thowarzisz iego Danięło (patrz W. M. iakiegośmy się fallo dopuścili) noczi przeszły nasze strasz uszedwszi, wszedł do miasta snadź wienczej nis ze 100 człowieka; miał tesz beł s nim pospołu Mikita wniść, iedno ustał, nie mógł isć pieszo, a tak ti drugiei noczi miał wniść za nim. Strzelcow iego 500, obacziwszi, ze pan w łykach, nazad ku iezioru poslj. Prawieć nam Bog poszcześcieł nad tem więziem. Chłopa od dawnych czasow urodziwszego nie widziałem y podobnieyszego; mogłby się ze lwy kęszać; młodi około 30 lath; wszitko woysko chodzi mu na

dziwy. Tak tu mówią, że P. Miedzirzeczkemu podobien barzo. Do tego wie consilia wsitkie Kniazowe. Examinują go tesz pilnie. Powieda wszitko, co się z naszymi prochy dzieie, że iusz z Rigi idą, kto s nimi idzie, iako ich wiele; lepiei wie nis sam Krol; mógł beł na nie uderzić, ale, słuchaiancz Kniaza W., musiał się do miasta co richlei spieszić. Powiada, że Kniaz dla pokoiu Inflanczką ziemie wsitkę puści. I tesz że Swed Narew, Iwanhorod wziął, do Derptu ciągnie y łączno gi weźmie. I tesz, że Kniaz Poszewina iusz odprawieł, ucciwszy go y dawszi upominki wielkie; chciał oszobno sam telko s Kniazem kilkakroć mowić, ale dumni boiarowie nie chcieli mu dopuścić; musiał przes boiari o wsitkim tractować; wymawiali przed nim Kniaza, że chce.

(Mroczek pierwszy rothmistrz przywiodł Moskwy 18, kilku ich zabieł, nie maiancz iedno seć haiduków).

Naszego P. Stephana Bielawskiego P. hethman winuie, że noczi dzisieyszi tego Daniela s temi ludzmi strasz iego do miasta wpuścieła; ale nie on tak dalecze winien, bo trudno on sam oney strony miasta wielki serokości ustrzedz ma; trzebaby tam nie iedno iego samego roti do tey strazi, ale takich kilka. Ma, zda mi się, aemulum Uhrowieczkiego, ieszcze one dawne Knysinskie odia; ten podobno czwikliaby mu chciał przistawić.

P. hethmanowi polepsza się iusz co dalei to lepiei.

4 Octobris.

Poszewin się iusz do nas przibliza, dziś albo iutro w obozie bendzie; posłał przeciwko niemu Król swoy kotczy dla pospiechu.

W dziesieńc bath onych, cosmy ie pobrali Moskwie, poszadziwszy Niemców, około 200 strzelczow, kazano się im do ieziora na ostrow gotować, pokusić się o Moskwę, co tam są. Boze racz im szczęście.

Matko Boza, toć tu pogodi mutatia prentka: dziś z onych pięknych dni zniienagła snieg s plutą przilecieli do nas, y zimno iakieś niełaskawe; kozuchy poczinają w dobrą czenę wstempować; kopiem się co ziwo w ziemie, iako liszi w iamy; ale z ubogiem i pieszemi w szanćiach wie to Bog co bendzie; ucieka ich po kilkanaście na dzień; na Niemcze tesz nędza y choroby przypadają, że ich po dziesianci na dzień umiera. A cosz bendzie dalei? Zda mi się, że się woysku ten Pskow da dobrze znać. Chwostowych Mo-

skwy, co go onegdi odbiegli, gdi go imano, po chrostach za miastem zbieraia tu y owdzie, do obozu wodzą (prziwiedziono ich 15). Prosieł Chwostow, aby do miasta mógł o kozuch y dwu pachółkow swych, żeby ie wysłano do niego, pisać; dopuścieł Krol y posłał tam bramotę, aleć mu anj odpiszu, ani pachółkow s kozuchem posłano.

Nie wiem kto sprawieł Krola s P. kanczlerzem, że w Połoczku na pogorzeliisku, gdzie miasto, na on czas, gdi Połoczok nas beł, ius go nam beł wzięł Moskiewskij, beło srebra kościełne y pieniądze kilka beczek zakopano, y miesce ukazuią, na ktorem to ma być pewnie. Słał tam Krol komornika; kopał tam na tim tam pogorzeliisku, ale pieniędzy niet; potim podstarości Połoczokj nie chciał mu dalei dopuścić kopać; Krol się na woiewodę gniewa; y posyłaiancz tam drugi ras tegosz komornika, ieszcze ras sześcia sukac; wiencz nie wiem, bendzieli co. Cichuczko to sprawuią dla śmiechu; trzebaby się o nię gdzie indzie starać ette.

(Przišla nowina od P. Troczkiego, że się iusz pod Porchow zamek prziblizia od Toropeza prostuiancz; na tej drodze miał potrzebę s 1500 Moskwy, s ktoremi ludzmi beł hethman kniasz Obolenskij, ktori poyman, y iego ludzie zbici y rozgromieni, że na błota y na stawiny wielkie pouciekali, iako ich obyczaj).

5 Octobris.

Czasz Panny Marij, snieg spadł w noczi y mroz uderzeł czisti, rządny; namiotki nasze nie przywykły tego.

P. woiewoda Braczławskij z Bielawskiem z one stronę miasta podiezdzaiancz pod same muri, a przipatruiancz się gdzieby Moskwa iakimj przichodami do miasta przibywać miała, naszedł na czel z hakownicze; koń zabito pod niem prawie dobri, asz Bielawskij swego powodnego dodał mu.

Poszewinus na południe do obozu przijachał; zarazem ssiadł do P. hethmana; tam iadł; po obiedzie beł privatim u Krola; nie wiemy ieszcze, co nowego prziniosł.

(Bornemissa hethman Wengierskij, widziancz Moskwę uspokoioną nad obyczaj, kazał kilkadziesianth haydukom, na basztę, na ktorei beli u sturmu, aby trwozę uczinili, ktorzi z ochotą y cicho barzo wpadli, y Moskwę

zdibalj, y na nie uderzilj s kilkunaściu rusnicz, y niemało ich zabili; co Moskwa obaczywszy, ięła z dział z hakownic, rusnicz haniebnie strzelać, mniemaiancz, by sturm; y tak musieli odstąpić).

6 Octobris.

Beł u Krola przy radach Possovinus, sive, iako gi Kniaz Moskiewskj zowie, Papin; czynił tam relatią snadz o wszitkim; okrom senatorow, nikogo tam nie przypuszczono. Aleć snadz nie prziniosł nic pociesznego: Moskiewskj stoi przy podaniu poslednim, które posłowie iego teras do Połoczka beli przinieśli; Narwie, (kteri iusz niema) dać nie chce; co wientszą część Inflańczkich zamkow puszcza, telko nam daie, co dawno nasze, Kurlandzką ziemię, Semigalską, Rigę, do tego Kokenhaus, Ascharath, Lenwarth, Połoczka, owa żebyśmy Dzwinę iusz wolną mieli, dali nie chce się dać ciągnąć, snadz obstinatus barzo. Otoszei Possowin ma tu s nami pomieskać, a swego stand ieszcze do niego posłać, wyrozumiawszi, co na to rzeczem. Iabym wiera rzekł, żeby targać; nietelko W. M. doma, ale y nam tu barzo się iusz przykrzi woyna; iesli na drugi rok na nią przijdzie, mało podobno rothmistrzow bendzie.

Mrozi tu mamy co dalei to twardsze; iusz się rzeki ścinaią, nieinaczi iedno iako o Bozem Narodzeniu u nas; pieszi niebozenta zdichaią od zimna, a my w ziemię się grzebiem, kominy buduiem.

(P. Gostomskiego strasz poymała Moskwycina, co się skradał do miasta wnieść z obozu; a ten beł spieg, co się przy iednem karczmarzu bawił ieszcze w drodze, chcanc do miasta odnosić wieści; oddan P. hethmanowi).

7 Octobris.

Dzisieyszi noczi z onę stronę miasta strasz Bielawskiego postrzegła Moskwę, co z ieziora wysiadszi, chcieli pocichu przebyć do miasta; skoro ie nasi obaczeli, dali do Lithewskij strazi trambą znać, co się s nimi stika; przibiegło w gromadę kilkadziesianth konj, uderzili w nie y rozgromili, że się rozpierzchli; kilkadziesianth ich na placzu zostało, drugich około pułtoruseth poymali; 700 wssitkich beło, miendzi nimj 100 Kozakow Strzelczow Astrachańczow; snadz się w tich Kniaz kocha; Miessoied (Krol go Carnivorax zowie) beł głową ich, nie wiedzieć gdzie się podział; iesli za-

bit, ale nalezien by beł; ieśli nazad poszedł, czeli tesz w onym pogromie, gdi się tam y sam rozpierzehli w ciemny noczi, iakoskolwiek do miasta wpadł, czego się Boze zal, bo to tesz snadz ehłop ezisti iako y Chwostow. Przecie Bielawskiego w tim aemuli winuią, że to prze strasz iego stało się. Ale nie samego Bielawskjeggo rota s P. Warszawskiem, ale kilkanaście takich ledwoby ony strony miasta ustrzedz mogli. Powiadaia ci więzniowie, że ci, co na ostrowie są, na kazdi dzień y z miasta pizania miewaią, y swe tesz tam poszylaia. Moskwie tey pogromiony nie chciało się do miasta, asz Mieszoięd kilkiem setnikom kazał ich kijem per forra poganiać. Chłopi strapieni.

Nie wiem tedi, co się dalei s tą obsidią dziać bendzie; dziś abo iutro Korff z Rigi s prochy ma przibyć; snadz tam niewiele barzo tego; prowadzi snadz tesz cos Szotow s sobą, onych, co tu słyhać beło o nich; w ponczoskach iedwabnych, w rzezanych kabacikach idą; widzi mi się, że im studeno bendzie. Ma być ieszcze sturm; gotuiemy iakies drabiny, łycziwa, pochodnie; nie wiem, na co to; chcą podobno leść na muri, kiedi ich stłucz nie mozem. Pieszi dla Boga o ten sturm proszą z desperatiei; popowiadaia: wolem od nieprzyaciela zginąć, nis od zimna a nędzę ettc.

AB AMICO QUODAM EX AULA AD EUNDEM.

8 Octobris.

Dziwno tu nam barzo, że od Panow s Polskij komorniczi z responsem tak nierychło się wraczaią; płaci nam W. M. do dom kazecie, isz tak długo ich nie odszylacie, a Boze dayże to, pociesznieszibyśmy nowiny mieć nie mogli, kazdemu tu za swe, a nam chudem prawie zlie, y ktosz nam za to zapłaci, co tu zdrowie, pieniądze utraczamy? ieśli to fructus, że sławni bendziem, a ubostwu to nie doydzie, a tesz gdi do dom przijedziem, trzi dni mowić benda, żeśmy na woynie belj, dać nam trzeba, alić potim co siedzieli doma, wczasu, dostatku, ciepły izby zaziwali, zrownaią się s nami y takuczkiemi iako y my benda. Iuzesmy się tu zimny doczekali by

o Gromniczach w Polsce; a snadź to ieszcze nic, maia twardsze mrozi być; do ziemie by bestie uciekamy; płaczia, kozucha nie pytay; ziwności asz we 12 mil od obozu nabywamy, a to z niebezpieczeństwem wielkiem; Moskwa wiąze, bije sługi, konie, statki et id genus bierze. Tu Krol y hethman nieleda stukę pokaze, iesli exercit ten salvum reducet nazad, w czym go y nas Panie Boże pociesz. Poszovinus od Kniaza s czymli przija-chał? atoli nie wiemy; tak to cicho Krol, P. hethman y on trzeci maia; a dobrze tesz tak, że ci, co nowin nie radzi, piszą, gotową occasią do nie-piszania mieć będa. Mnie powiedział za tajemniczę ieden, że nic dobrego nie prziniosł; Kniasz obstinat, przy onym stoi, co terasz pošledzi przez pošy swe podał pod Połoczkiem, y wąpiemy tu, aby nas ten iesuita mógł pojednać. Dziś albo iutro sługę swego nazad do Kniaza W. stand s pismem iakimsi pošyła, ktorego tu ieszcze czekać ma. Widzimy, że sprawy te na długą iakaś zwłokę idą. Chce ten barbarus na wytrwaną z namj. Na euentum tey expugnatiey czekamy, ktori P. Bog wie, iaki będzie. Dano znać, że Korff, co z Rigi prochy wiezie, we 12 mil telko od obozu, za kilka dni będzie. Czekamy go z radością wsisczi. Drabiny iakieś gotuia, wiencz oskardi y młoti iakieś, co renkoma mur tłucz maia, fascziny tesz s sarką, potim tam po drabinach wleść. Drabi się dziwuią, co będzie; uciekaią s sanczow od zimna, bosso bes czapki, bes suknie; o drwa, co do obozu wiozą, za łeb asz do krwie z żołnierzmi chodzą; kto się nawinie, wydrą s kozuchow, z butow zdnia; skargi zatim, narzekania et id genus, a na Wengri nawienczy; na nie woysko wszitko zgrzita, co niemilosierne łupią. Iakiegoś Wengrzina posadziel Krol na Woronczu y Ostrowie; tam ktokolwiek iedno z obozu dla ziwności pošyła, albo tesz wracza się iusz z woyska do Polskij, to ich biją, porania, wszitko zabiorą y u więzienie s koimi y sługamj wezmą, sine discretionem, powiedaiancz, że do tei Moskwy, ktorzi iusz in fide concesserunt, iezdzić na piczowanie nietrzeba, bo ci poddani nasi, niema im być krziwda. Bełem wczora, kiedi podczaszi Zebrzidowskij rothmistrz, co mu tam sługi pobrano, y tu pod samem obozem wczora także z roti thowarzisza iednego przed sendziego rannego prziwiodsz, co go stłukli około drew, głoszem wielkim z drugimi łaiał, wołał, groził, że się nam s temi Wengri niedługo przijdzie zetrzeć. Otosz blisko tego, że na przisłych seymikach articuły iakieś pisać o nich będa chcieli ette. Zło-

dzieystwa się doszć zawija w obozie, kradnie co ziwo; nieiaki Piwko, porucznik roti P. Wąszowiczowy, temusz rothmistrzowi swemu ukradł pieniędzy gotowych 700 złotych; należono przy nim te pieniądze wszitkie spełna, y do tego sam się prziznał. Chłop czisti, sprawny; na ośm koni słuzeł; konie, rinstunek, wszitko porzandnie; s Sczebrzesznia snadz rodem; wantpią o śliachecztwie; snadź zdawna przodek iego miał się tam do miasta wniesć; otoszi go profosz na swą pracę wziął, y my tuszem, że bendzie wisiał. Wąszowicz, isz ma swe pieniądze, chciałby, żeby beł wolen, y nie instiguie nań, ale iusz prozno, manifestum to crimen.

Poszylaia do x. biskupow, aby resti contributij swoich posłali do skarbu. Na I. M. x. biskupa Posnańskiego trzask wielki, że snadź nie restę, ale wszitko u siebie dzierzi.

(Moskwa, iako zwykła, z miasta wypadła pod mur pod strzelbę; tam postawszi y poharczowawszi troche, do miasta się wrocila).

9 Octobris.

W bemben na rothmistrze uderzeć kazał P. hethman; przemowę do nich uczinił, isz go dochodzi, że schadzki iakieś privatne miendzi sobą czynią, y w potrzebach swych chcą sami uciekać się do K. I. M., co go obrażać musi, gdisz bes wiadomości iego miendzi rothmistrzami schadzki nie mają być zadne, ani do Krola z nisczim nie mają chodzić; on iest hethmanem y urzendnikiem, ktori wiedzieć ma o wszitkiem, czego komu trzeba, y do Krola odnosić takowe rzeczy; dana mu iest na wszitkim władza, tak iako przed nim niekiedi P. Tarnowskiemu beła dana; otosz aby tego nie czynili, bo on w urzencie swoym chciałby się poczuwać; mają li potrzeby swe, albo doległości iakie, gotow ich iest słuhać terasz, abo wiencz niechay ie na dzień iutrzeyszi wszisci znioszą na tosz miesce. Drabom, ysz prze zimno do tego przisło, że zabieraią drwa, prosi, aby kazdi s P. rothmistrzow s chenci swey po wozie kazał im drew przywieść. P. Przijemskij (miendzi wszitkiemi rothmistrzami primas tu zawsze tenet) odpowiedział, że ia o schadzkach zadnych nie wiem, ani ich czynię, choć thowarzisz moij wielkie doległości cierpią, iednak iuzem ich ubłagał y ukoieł swym własznem się prziloziwszy, że iusz milczą, y trwać tu będa, iako nadłuzey bendzie mogło być, staraiancz się o to, aby s semną niwczim so-

bie łaski Krola I. M. nie naruszeli. Maią tesz potrzeby swe niektóre, ktore iutro przinioszą. Potim P. hethman: «cokolwiek prziniesiecie, rad wszitko obmyślawać chcę, iedno żeby sie takie schadzki zaniechały. Zarazem tesz iutro powiedz W. M. kazdi, co by rozumiał, iakoby to miasta dobywanie popierać się miało, bo potrzeby do tego nalezne z Rigi blisko nadciągają, żeby, nis przijdą, co czinić, mieliśmy conclusią gotową.»

Co się tknie hethmaństwa P. canczlerzowego, zda mi się, zem w pierszych liściech pisał W. M. o tim, y o dozywociu; przywileju iego na nie copią poszilam W. M. memu M. P. ¹⁾, ale cum cautione, abys go W. M. z renku swych nikomu dawać ani ukazować raczeł, bo to tu do skrzinki dobrze schowano. A wienczbyśmy go ieszcze sobie napiszać zle mieli?

Krol senatorow y rothmistrzow convocował do radi; powiadali tam sententias, iako dalej dobywać; beł tesz Farensbek z Waierem w tei radzie; varij varia mowili; conclusum ze trzech stron dobywać y z dział bić w miasto, starich szaneczow tesz nie opuszczać; to iednak beł scrupulus niemały y ieszcze iest, isz pewnie w pułmilu muszą być szancze od drugich, aby nie wyciekli mocno na rozdwoione ludzie, a zwłaszcza tam na te, gdzie maią nowe być, bo od obozu rowna mila; y takei ieszcze odłożono kosze, aszby prochy przibely. Otosz by iedno prochy nadesły, bendziem się o cokolwiek kusić.

Siemaskowi podkomorzemu Łuczkiemu Volhinczowi (przijachał voluntarie s 50 koni) publice Bracławską castellanią dano, a Kijowską zaś kniazu Wisniowieczkiemu, co beł Panem Bracławskiem, dać y posłać maią. Miło Wołhinczom, ze to w radzie siedzą.

Przijachał Lichtenstainer Slięzak; znaczny snadź, na swoy kost; powieda, ze na sławę królewską.

10 Octobris.

Uderzono w bemben; rothmistrze się tesz pod hethmańskij namioth zelsli. Zasiadł P. hethman pro tribunali; około niego rothmistrze; sam na krzesle; uczinił przemowę do nich, aby potrzeby roth swych kazdi przekładał. Począł P. Przijemski iako wczora, opowiadaiancz naprzod, że schadzek nie

---

¹⁾ См. Приложение № 77.

czini żadnych; s thowarziszmi componuie iako napilniei, aby trwali w służbie; ale te potrzeby kazali mi opowiedzieć, isz ieśli im pieniądze zapłaczą, a poki dostawać ziwności będa mogli, że czekać będa; gdzie tego nie będzie, potrzeba ich sama będzie wymawiała. Drudzi po P. Przijemskiem postulata na karcie podawali tesz in eundem sensum; skarzeli się na nierzandną strasz, że ich często dochodzi, piątego, czwartego dnia, czasem (strzegancz po 900 koni, racz W. M. obrachować wiele ich wszitkich) mroz, zimno na pachółki, kozucha, botów nie maia, czego Boze uchoway, potrzeby y gwałtowny wycieczkj, pachółek co by składać copiją miał, abo się do broni rzucić, to nią władać nie moze; chocia y pieniądze dadzą, tedi się nie ogrzeie imj; trzeba kozucha za nie, a dostać niemasz gdzie; konie pomorzone głodem, Moskwa ie na piczowaniu bierze, ostatek Węgrowie z Lithwą pokradną (Stadniczki to poślednie wrzucieł, gniewaiancz sie chrap na Radziwiła; kusieł się poiednać ich P. Przijemskij, ale nie mogł nic sprawić; nasłali ieden do drugiego cartelluszow nieczudnych, że te rzeczy zasły barzo; Stadniczki iako wsciekły). Drudzi się upomnieli oni starzi Gdanczi żołnierze obietnicze krolewskij, aby iem vacantiae de primo vacanti dawane beły; bo w liściech przypowiednych tak napiszał Krol, że gdi seś lath wysłużą, tedi pierwszy expectantes być maia do opatrzenia. In summa P. hethman prozby te kazdego sterminowawszi na karcie, obieczał iedne opatrować sam, drugie do Krola I. M. odnieść; «a w tim wszitkim trzeba nam, prawi, perseverantie około dalszego expugnatij miasta y woiowania poparcia; nie chce was Krol ad impossibilitates żadnych przywodzić; co nie będzie mogło się czinić, zaniecha tego; bo rozumie, że by to głupiego beło chcieć woysko stracić y głodem pomorzić; bo nieprzyjaciel ten nie muri, nie zamki, ale viscera ipsa człowiecze woiuie; o czym radzić y mówić gdi do tego przijdzie, nie iedno s P. Radami, ale y s wami wszitkimi, nie zaniecha wiencz deliberować y concludować. Iest tesz na tim Krol I. M., aby żołnierze Polsezi, co przy P. Troczkiem są a iusz się domykaia pod Porchow, przibeli tu do nas, a tei tak cęski strazi nam pomogli, zeby nie tak często dochodziła. Około zapłaty pieniędzy zasłużonych, to Krolowi odniosze; bo ia iako rzemiesnik, co mi do rank dadzą, to s tego robie. Do nagrodi za służby y do opatrzenia kazdemu rad pomagać chce, a o puńoczi niech kazdi y namnieyszi kołacze do mnie w potrzebach swych, y oznaymi,

ieśli co do opatrzenia swego obaczi, drzwi zawzdi bendzie miał othworzone (tu wsisezi powstawszi, nisko się kłaniaiancz, dziękowali). Nie mam, prawi, potomstwa zadnego, nie rozrodziłem się tesz barzo; chciałbym sobie u ludzi dobrich uczinnoscią swą y dobrzecziniem pamiątkę iaką po smierci swy uczinić, żeby mowili potim, zem człowiekiem był dobrem.»

P. Przijemski zaś dzienkował solenniter od wszitkich.

Pytał potim P. hethman, ieśli by terasz nie chcieli kazdi s nich powiedzieć, coby kto rozumiał, iako dalei miasta dobywać. Rzekli, że nie godzi się publice ó tim, lepiei privatim, bo idzie, by się nie dowiedział nieprzijaciel; na pokoy kazdi z nas przijdzie o tim się rozmawiać, kto co bendzie rozumiał.

Pro finali kazał im, aby sententias dicerent, co z Piwkiem, ktori pieniądze Wąszowiczowi pokradł, czinić, gdisz Wąszowicz nie instiguie. Chcieli iedni, aby go gdzie na straczony ras pod muri abo w sturmie postawić, gdzieby pewnie zginął; drudzi prosto, aby obiesić; drudzi, isz instigatora nań niemasz, rozumieli, że by to wantpliwy sand miał być. Drudzi mowili: «zle s nim do sturmu, bo miendzi cznotliwemi isćby nie mógł; k temu trzeba się obawiać, by do miasta nie uciekł do Moskwy; bełby ięzykiem dobrem; instigatora nie trzeba in confessatis in manifestis; uciekł, naleziono licze, prziznał się — urząd instigatorem. Tesz pod Pozwoliem okradł Harinka Wengrzinowskj; nie chciał nań instigować Harinek; Krol się niebosczik y gromada woyska przicziniali za niem do Mieleczkiego; nie mogło to być, dał go obiesić.» A P. hethman: «niechay że, prawi, iutro wisi; profosz niechay go odprawi», — prenciuchny decret.

Szuyski w mieście ludźmi bałamuci; powiada, że się tam iakiemuś chłopu staremu ubogiemu ukazała Pereczista w noczi, y animowała go, aby się mocno bronili, że Krol miasta nie wezmie.

Kul im snadź w mieście nie stawa, kują ustawnie; iusz s czerkwi zelaza łupią; powiadaią tesz więzniowie, że prochu 25000 czętnarow mają, a myśmy tu iedno s 600 przijachali beli.

11 Octobris.

Moskwa z wielką moczą piechoti około 3000 z miasta wypadli, iezdi 500; tego dnia strasz P. Gostomskiego, P. Bonarowa a P. krayczego Mni-

ska strzegła; a isz na roznych miescach strzegają miasta, dawają sobie posiłki, gdi na ktorego skrzydło wypadnie Moskwa. Ci łotrowie na rotę P. Bonarowę wypadli; ale widzancz, żeśmy wnet na posiłek przisli, ustampili wnet pod strzelbę, y postawszi z godzinę, wešli zaś do miasta. P. Gostomskiemu, gdi się nazad wraczał do szaneczow, gdzie iego strasz stawa y skand beł na posiłek wypadł, zabith osobny koń pod sługą z działa, tusz za nim w szaneczach; acz nulla dies sine linea, ale y ten dzień barzo niefortunny beł, bo haydukow tego dnia zginęło 13, y taki się traffunek traffieł: prziniosł karczmarz Ogliczkiego roti beczkę miodu do szaneczow, którą seć drabow stawiało; drudzi się naciszneli do nich; ugodził zdraycza w onę beczkę y w onę gromadę, ze ych pięć zaras zabieł, i trzem po rencze po nodze utracieł, s ktorich dwu asz dobito, bo ziwi nie mogli być. A oni się rozlecieli, osobno rencze, nogi, głowy. P. Gostomskij s P. Pękosławskiem blizu ich siedział, tak, że stuka głowy przed nie padła.

Dzień ten czały beł kłopotny y pochmurny iakoś, Piwka obieszono (wiele się ludzi y Panow przyciniali, aby gi beło ściento, ale być to nie mogło, na subieniczi w pułobozurinku musiał być zawieszon); a Gołkowskij zaś, po onem Woronieczkiem pierwszem uczinku, w recidive wpadł, skleniczą Pana krayczego Mniska spetnie ranieł w twarz. Prziszedł do Pana krayczego nieproszony na obiad, owa że Gołkowskij podpieł sobie niezle, także y gospodarz, ale wzdram nie tak barzo. Przibieł tam Pan koniuszi Macieiewski do nich, grał karti s Gołkowskiem chwilę; przestał P. koniuszi grać, nastampieł Pan krayczy, y co iedno przy Gołkowskiem pieniądze beło, wygrał na nim; asz y na iakies pierścionki grać przisło; wygrał P. krayczy coś na nich y dalei nie chcieł na nie, iedno na gotowe pieniądze; obrazielo to Gołkowskiego, iął poeichu kwaśno patrzeć, dessać się, mowiancz, że «wy, kiedi się traffi, chcecie, aby wam wierzono, a nam nie chcecie»; mowił Pan krayczy: «miły Gołkowskij, coć po tim; nie bywales nigdi takim; ieslic o to idzie, com na tobie wygrał, bendzieszli mnie prosieł, y toć wroczę»; potim Gołkowskij przypomniał mu iakąś skatułę; «prawda, rzekł Pan krayczy, żeś mi pozyczeł ras pieniędzy, aleś mnie podał człowiekowi takiemu w rencze, zem tego przypłacieł dobrze.» Pan koniuszi iął ich hamować obu; beł y Kazmirskij porucznik, y Quileczki thowarzisz s Pana Bonarowy roti przy tim, przecie Gołkowski dessać się y zgrzitać zęboma,

asz rzekł w te słowa: «przecie to sromota!» zatim P. krayczy: «słuchay, Gołkowski, wiem ia, co to iest sromota; nie dam się gi uzić nikomu; abys mi to gdzie indzie, nie pod ten czas w obozie y u woysze, rzekł, nakrenciełbym ci czupriny!» a Gołkowskj zatim (tak P. koniuszi zarazem po tim factum od nich prziszedzi, recitował casum przed P. hethmanem) rzekszi coś pierwy, w te słowa — «by mi tu gardło dać», porwał się, P. krayczy także, P. koniuszi miendzi nie, iednego za iedną renkę, drugiego za drugą; Gołkowskij, wolną renkę prawą maiancz, sklenicę krystalową nie-małą y mięszą na stole porwawszi, ciszną na P. krayczego, y tak dobrze uderzeł, że padł na ziemię, zawołał: «iuześ mię ziadł, zły człowiecze!» Słudzi P. krayczego to s kijmi, to s sablami skoczeli, chcąc go bić; ale P. koniuszi bronieł y P. krayczy także potim sam hamował sługi, kazawszi im onę budę albo klethkę obstampić wkoło, y na pieczy Gołkowskiego mieć, aby nie wychodzieł; pobiegł sam z roskrwawioną twarzą do P. hethmana; gdi do iego mieszkania nadchodzieł, traffieli się do tego P. Przijemskij s P. Niszczikiem; dowiedziawszi się, co iest, przibiegli do P. krayczego, hamuiąc, aby nie chodzieł do P. hethmana; powiedział: «uczinię, o co mnie prosicie, ale niechay istotę mam, że dostoj do sprawy — niech zań kto renczi»; rzekł ktoś: «a to P. Żółkiewskij renczi»; on zasię: «nie wdawaycie mnie w to; nie mowił on sam se mną o tim; nie wiem, co myśli.» Owa isz nie beło renkoiemstwa, nie mogli P. krayczego udzierzeć; poszedł do P. hethmana, tak zekrwawiony skarzeł. Zbiegali się do tego co`ziwo to żołnierze, to dworzanie wsisczi. P. hethman sendziemu Bechowi roskazał, aby profosza s kilkiemdziesiąnth heydukow po Gołkowskiego, do kletki P. krayczego, gdzie beł, posłał y w łańczuch wszadzić kazał, y wziąć gwałtem, gdzieby dobrowolnie isć nie chciał; bo po odeściu od niego P. krayczego, snadz się zaparł z dwiema sługami, y pozdijmowawszi rusnicze P. krayczego s kołka, nakrąncieł, groząc, że się bronić chciał. Kiedi iusz tam poszedł profosz, a dworzanie zaś wsisczi przed niem, y gdi tam prziszedzi y othworzone drzwi uyrzawszi, rzekł do niego: «P. Gołkowskij, podz do urzendu P. hethmana», Gołkowskij dobrowolnie do niego wyszedł. Dworzanie wsisczi w gromadę swą Gołkowskiego miendzi się wzięli, nie dopuszczaiąc profossa y heydukowg do niego, aby się go nie dotikali; y co do łańczucha isć miał, to go prosto do P. hethmana

klietki prowadzili wsisczi. P. hethman nie chciał ich przypuścić do siebie; przez Becha do Gołkowskiego wskazał: «izeście nietrzeźwi, a P. krayczego, strony drugi, tesz tu na ten czas niemasz, tedi do iutra odkłada P. hethman tę sprawę; a tim czasem idźcie do tego namiotu wielkiego y tamstand nie wychodźcie»; ować tam poszedł. Prosił potim P. Zołkiewski, aby nie w tim namiecie wielkiem, ale u niego siedzieć mógł. Pozwoleł tego P. hethman y haydukow tam dla strazy dać kazał. To wssitka o Gołkowskiem sprawa. Wsisczi go załuią. Wielka niebaczość, że ieszcze s pierwszego nie wyszedzi, w drugie oto wpadł. Powiada P. hethman, że o pierwsze nic nad niem czinić nie chciał, telko to tak wlecz chciał do rospuszczenia woy-ska, żeby, puściwszy go, iesli tesz także zawinił kto, nie ukazował nań; a na roziezdnem chciał go puscic y powiedziec: *vade et iam amplius noli peccare etc.*; «terasz widzę, prawi P. hethman, że dobrowolnie chce zgi-nać; niesłychana to, aby etiam in disolutissima rei militaris disciplina kto kiedi iako ziwo dwa razi grzeszić miał iednako, a karania odnieść nie miał.» Dali patrzeć bęndziem, co bęndzie. Skaradzie P. krayczy ospeczon: rana przes nos niemiała, druga w policzku, trzecia, zda mi się, na czele; przed krwią nie znać dobrze. Iedni mowią, że Gołkowskiemu dać gardło; drudzi zaś: «nie może to, prawi, być; obay się około gri poswarzeli; musiałyby y P. krayczy s nim; contentia to simplex; a tesz nie bronią ranieł, ale szklanicą; a w Articlech stoi: «kto rani», co się rozumieć ma szablą albo bronią; ale sklenicza nie broń». Drudzi zaś mowią, że pierwy P. krayczy kieliskiem nań cisnął, y oto na czele Gołkowskij ma znaki tego; dał mu prziczinę; iakosz tesz na czele Gołkowskij zekrwawion, y sam, gdi z Dworzany szedł, wołał, że mnie on pierwy ranieł; ma tesz y drugą ranę w boku; ale się ta dostała in tumultu, gdi zrazu P. krayczego słudzi nań bić chcieli. Ma Dwor, widzę, Gołkowskij za sobą wszitek, ow tesz swoich gromadę etc.

12 Octobris.

W bemben u P. hethmana uderzono na rothmistrze. Powiedział, że onegdaysze ich postulata odniosł Krolowi I. M. Co się pieniędzi ticze, obmyśliawa Krol I. M., aby zapłatę mieli, iako o to P. Nakielskij szafarz s P. podskarbiem dadzą sprawę. Około opatrzenia ich y vacantij, iako prosili, obieczał mu to dobrem słowem Krol, że nikomu innemu, iedno im

(a tim co, co doma siedzą?), zadnych vacantij dawać nie bendzie, y mają tego być pewni. S strony krziwd, differentij, ktore się miendzi nimi a Wengri dzieią, poruczył Krol I. M. P. Batoremu, sinowczowi swemu, aby de illis cognosceret; kto na kogo s nich co ma, niech tam idzie. Mniemania tego żeby nie beli, aby Krol I. M. tutecznem mieskaniem miał chcieć y pragnąć woyska swego zatraczenia iakiego; głupiegoby to rzecz była. W krotkiem czasie uczini Krol I. M. quod e re omnium videbitur esse.

P. Nakielskij s P. podskarbiem de re nummaria dawali sprawę; powiadali, że po pieniądze posłano, niedługo będą, a nietelko s poborow, ale y z inszy strony stara się o nie Krol I. M. Tim czasem, dla odziewki, niech, komu trzeba, u kupców, rzemieśników, sukna, kozuchy sobie bierze; oni iako skarb renczyć będą. Także na chore y ranne kazał Krol I. M. iakiekolwiek subsidium uczinie ettc. Ować tak hethmańskimi, iako y skarbnemi słowy satiati, discesserunt indignabundi ettc.

Snadź dziś w radzie P. marszałek w. Lithewskij, gdi tam consilium było, miał liberius wotować. Krolowi snadź niebarzo miło było. Ganił postempek tej expugnatiei, protestowawszi się pierwy, że nie quod placet, ale co rozumie, winien mówić, y proszancz, aby się tim nie obrażał Krol, to iest, isz się na Pskow lepiei było trzeba nagotować, ludzi wienczei mieć było, dział, prochow; a wiencz to, prawi, dignitas W. K. M. y nas wszitkich, żeś iedno ieden dzień do miasta strzelał? Snać był tumultus barzo. Słyszałem od P. Radamskiego.

Prosieł tesz I. M. P. hethman P. rothmistrzow, aby kazdi s konia ieden wor ziemie, to iest, ile koni w poccie, tilie worow doniosł ziemie na pewne miesce, którą ziemią mają podnosić dział, aby w miasto przes muri mógł ludziom skodzić, na co ieszcze nie wsiszczi pozwolili.

Tego dnia śnieg spadł do kostek.

Naszi thowarzisze sobie domy pobudowali, owa iedno ratuszu niemasz, ale rinek y ulicze iusz stoią, y mało nie drugi Pskow, iedno nie tak dostatnie. Thego dnia pod Hisporskim Moskwa P. Uhrowieczkiemu haydukow oszobnych chłopow koło 30 pobiła, ktorzi iemu ziwności w derewnie gothowali, na ktori niemało naszych pogineło y ieszcze ginie.

P. marszałek Zborowskij od Krolewskiego namiotu asz do samego domu P. hethmana pod rękę prowadził; rarum to; nie dla tego li, że wczora o vacantiach żołnierze przypominali ette.

P. Gnieźnieńskij iakoś nie uczęszcza do nas, wszakosz przecię czudnie s sobą. Kuszono się poiednać P. Radziwiła s Stadniczkiem, beli czały dzień u P. Wileńskiego, ale przeci rozešli się infectis rebus.

Rok dał P. hethman na dzień iutrzeiszi P. krayczemu y Gołkowskiemu przed sobą y rothmistrzami stanąć. Uyrzemy, co bendzie. Tuszą, że nie Gołkowskiemu nie bendzie.

13 Octobris.

Uderzono w bemben na P. hethmana; iusz na sządzie s P. rothmistrzami zasiadł; przisli do niego: P. podskarbi, P. oboźny, P. Buzeńskij od wszitkiego Dworu przicziniać się za Gołkowskiem, aby srogości nad niem za wystempek nie ukazował, ale miłosierdzie ucziniał; a on y stronę przeynaydzie y insze karanie iakiekolwiek podeymie. Odpowiedział, że terasz chce na tim s P. rothmistrzami zasieść; do czego mu radzić bendą, to uczini. Zatim P. Radomskij, P. Bonar, P. Niszczickij od P. Mniska przisli. P. Niszczickij prosieł, aby P. hethman nie miał za złe, że P. Mniszek na rok nie stawa; dzieie się to prze złe zdrowie, że na wiatr, za radą doctorow, ukazować się nie śmie; iednak isz oni imieniem iego gothowj są o wszitkim sprawę dać; gdzieby tesz inaczy być nie mogło, tedi się kaze przynieść. Powiedział na to P. hethman, że by lepiej beło, aby on sam praesens beł, bo na tim sandzie exceptij zadnych ani zabobonow prawnych nie trzeba; te tu nie poydą; wszakże że chor przestawa na tim, że imieniem iego Ich M. sprawę dawać bendą.

Zasiadł potim P. hethman pro tribunali z rothmistrzami na sządzie; od dworu tesz zasiedli: P. podczaszy, Ostrorog, P. podskarbi, P. oboźny. Powiedział P. hethman, że «isz de casu constat, bo onegdi P. Mniszek skargę przede mną skrwawiony, y Gołkowskij się zna, że ranieł, o to telko idzie, aby swiadkowie, co przy tim beli, powiedzieli, kto do tei zwadi dał przyczinę; a isz się obie stronie puszczają na świadcztwo P. koniuszego y P. Kazimirskiego, posłaćby poń»; y mnie zawoławszi, «biesz, prawi, prosź P. koniuszego, aby tu prziszedł, gdisz obie stronie na iego się refferuią swia-

decztwo.» Posłał tesz y po Gołkowskiego. P. koniuszego zastałem w namiocie Krolewskim, a on in corona wszitkich dworzan stoj. Beli w gromadzie wsiscezi; widziałem, że o Gołkowskiem radzili; gdich rzekł, aby szedł do Pana, wantpieł chwile, co czinić, isć abo nie isć; asz rzekł: «powiedz, prawi, że natichmiasz przijde.» Odniosłech to Panu y tę iego iakoby cunctatią. Znowu prawi chwile małą poczekawszi: «idź powiedz mu, że nań czekam; a cczę go tim, że nie z urzendu swego, ale przes cię secretarza Krolewskiego, obszyłam go w tim.» Biezę zaś do namiotu Krolewskiego, alić iusz dworzan w gromadzie niemasz, stali przed pokojem wsiscezi; pytam się: «gdzie P. koniuszi?» rzekli: «iest tam u Krola»; ia tam kołatać; nu mnie oni za suknią ciągnąć: «nie przeskadzay, miły bracie»; «y diabła, im rzekę, czinicie, muszć tam isć, gdzie mi kazą»; drugi ras kołaczę, alić sam koniuszi z Bełzeczkiem wychodzi s pokoju; «a to iusz, prawi, idę»; «po waszemci, rzekę, prziszedł; a kazał wam P. hethman powiedzieć, isz was tem ćci, że wasz przesz mię, nie przes urzand, obszyła.» Rosmiał się, szeptał coś thowarzystwu potim, podobno o takim wskazaniu. Czynili tam podobno quanquam iakies o Gołkowskiem s strony Dworu. Wszitko to naszemu urzendu ku poćciwości. Gdi P. koniuszi do P. hethmana prziszedł, prziszedł tesz y Gołkowskj; zdyęli wsiscezi czapki przed niem, P. hethman nie. Tam zarasz P. hethman do niego: «Dzień trzeci dziś, prziszedł P. krayczy Krola I. M. skrwawiony przed mię, skarzancz się, że wy, bendancz u niego, nie oglandaianc się ani powazaiancz Articulow spiszanych, przes zadny przicziny dania przezeń, zraniliście go. A tak, isz mi nalezi z urzendu mego w to weyrzeć, daycie sprawę o sobie.» Powiedział Gołkowskj strapiony et timidis verbis: «nie myśliłem P. krayczemu nic złego nigdi, owszemech mu słuzeł zawsze, anim mu myśliłem to uczinić, gdim przichodzieł onegdi do niego, Bogiem się y sumnieniem swem świadczę; a isz przed wielką załością, którą na serczu swem mam, sam sprawy tei dac nie umiem, uzełem wuia swego P. Iarziny podstoliego, aby to uczynił imieniem moijm; daie się tesz na świadecztwo P. koniuszego y P. Kazimirskiego, co przy tem beli; a izem iusz iest pod decretem W. M., sam daię sprawę o sobie, zem nie nie winien; pierwy P. krayczy cisznał na na mię y uderzeł, iako oto znaki są na czele moim.» Iarzina potim historią powiadał od niego, iako się działo, to twierdzancz, że P. krayczy pierwy

cisnął. Kazał potim P. hethman P. koniuszemu, aby świadczył, iako beło. «Nie inszego, prawi, nie powiem teraz, iedno com onegdi przed W. M. sam powiadał; to podobno W. M. pomnić raczisz.» «Pomnię, rzecze P. hethman, takeś W. M. powiadał, — y imie recitować sam Pan wskitko, co onegdi przed nim powiadał, że Gołkowskij P. krayczemu sromotę iakąś zadał, on rzekł: «Gołkowskij, wiem ia, co sromota; aby nie tu u woysze, nakrenciełbym ci ty czupriny»; zatim gi Gołkowskij skleniczą w twarz, że padł. Kazimirskiemu, drugiemu świadkowi, kazano świadczyć; powiedział, że miał widzieć, isz P. krayczy, gdi mu Gołkowskij rzekł. sromota, miał kubek, co stał przed niem, porwać i cisnąć nań, ale gi chybieł, potim się do kieliska rzucić, Gołkowskij tesz do sklanicze; obadwa mieli zaś rzucić na się y traffic się, ale się P. krayczemu barziei dostało; iedno baczić nie mógł, kto się pierwy porwał do rzuczenia. Trzeci świadek, co tesz tam beł, Kwilinskij, powiedział, że nie mógł baczić, kto pierwy cisnął, iedno słyshał brzeng od sklenicze, a isz P. krayczy ranien beł. Na te świadcztwa votowało wszitkie żołnierskie koło; beł wojewoda Bracławskij, P. Gniezniensky, P. Radomskij, rothmistrze wsisczi; nusz owi z Dworu trzy: P. P. Ostrorog, P. podskarbi, P. obożny. Atoli wsisczi powiedzieli, że Gołkowskij winien naywienzi dla tego, że terazniejszy wystempek do pierwszego onego, co pod Woronczem, złanczeł; iednak isz iusz na łasce P. hethmana iest, prosieł kaźdi w swem votum, aby I. M. łaskę a miłosierdzie swe nad niem uczynieł, a srogości Articułow nie extendował nad niem. «Prawda, zec się I. Mosczi na koła poślednie oglendać trzeba, a takowych excessus z urzendu swego nie puszczac bez kazni, żeby drudzi takowy nie ukazowali — a to temu przepuszczono; ale moze I. M. y exemplum takowego (P. Przijemskij to intulit) ostrzedz, y przecie miłosierdzie uczinić; są, prawi, więzienia, wieze, na które go skazać moze, abo od Dworu, od woyska kazać, et id genus.» Wstali potim naostatek wsisczi, o to miłosierdzie y łaskę proszancz. P. hethman nakoniecz concluduiancz, o powinności urzendu swego sieła discourruiancz, praeterea iako w kazdem woysku srogiogo a prentkiego karania trzeba, bo tu za małą przycziną y rozruchem, wnet wszitka Rzecz Pospolita, ktorei iesteśmy tu zasłoną, do wielkiego niebespieczeństwa przisć moze; iako tesz za pierwszym Gołkowskiego wystempkim chciał beł lzi począc sobie; terasz, isz znowu wpadł w recidive,

iusz się mu nie godzi, iedno animadvertere, bo choc in disolutissima rei militaris disciplina nigdi się to nie traffiało, aby ieden dwakroć ras po ras tak enormiter chciał delinquere; przypomniał y to, iako invitus ten urząd wziął na się; a widzi y czuie terasz, że mu ciężkij barzo, bo misericordia, do ktorei natura iego zawsze skłonna była, terasz iusz s trudnością mu exercere przichodzi (tu łzi z oczu ocierał sobie). «Uwazam, prawi, u siebie mądre zdania wasze y prozby, ktore za niem czynicie tak riczerstwo, iako y zacne koło Dworu Krola I. M., zadzierzę się ieszcze s decretem swoim, timeczasem dowiadować się ieszcze dalei bendę, co beło w tei sprawie, potim, co mnie P. Bog w tim nauczy, bendą W. M. odemnie wiedzieli wsisczi.» Owa tak zawiesieł wsitkich. Nie wiem, na co ta deliberatia wynidzie, tuszą drudzi, że podobno mu gardła nie wezmie, ale abo wiezą skarze, abo od Dworu precz każe.

A raczisz ze W. M. considerować, iako to my iurisdictią hethmaństwa tego funduiemy? atolić ma rozum, kto dziś patrzeł na wszitko, mogł nielada co obaczyć ette. et quod futurum spectata ettc.

Thegosz dnia barzo namawiano sturm. Po P. Troczkiego pod Porchow posłano, ktori się ma w inszi stronie miasta położyć miendzi obozem I. K. M. a monasterem, gdzie P. Warszawskij z Bielawskiem iezi.

Korff terasz u wszitkich in praedicamento, wyglandamy go co godzina s prochy, pisze, że podwodi ma leniwe, wiencz Dembinskij rothmistrz, co ie prowadzi, snadź się s Szotami, co tu idą przy nim, około zamków niektorich Moskiewskich bawi.

Tegosz dnia prawie wieczor Moskwa wycieczkę znowu, tu gdzie P. krayczego rotha stała nad rzeką Pskowką, ucziniła. P. Rezen, iadąc s przeiazdzki, stampieł troche do strazy ony, ssiadł s konia trochę, a na strzeleniu iakmiars od miasta, y tak prentko prziskoczeli, że maluczko rothmistrza w renku nie mieli, ale wnet konia dopadł, potim naszi, ktorzi beli na naszadkach, skoczeli do nich, ale ich obyczay zarasz pod strzelbę, teł podali.

14 Octobris.

Moskwa z onę stronę miasta wypadła na strasz Bielawskiego, do ktorei naszy skoczeli; oni zaszadzili w rowach kilka dni przedtem strzelczow, na ktore ie prziwiedli y dwu postrzelili, ieden zarasz umarł, nieiakiego Bzow-

skiego, drugiego ziwo poymali rano; owa tak się barzo wpasli, że na kazdi dzień wycieczki czinią, iedno s fortelmi; naszi nie maiancz miesca do zasadzek, aby się mogli schronić, a wtim ie zaskoczyć. W mieście ustawicznie buduią y fortificuią miasto, ale ludzi do obrony nienazbyth, zabili ich naszi seści.

Atoli tu nowy Pskow zakładamy w obozie; kazdi, gdzie namiot iego, abo kłiecz, abo budkę iaką stawia; kiedi się ruszem, iako miasto drugie bendzie; by do tego piéniaǳe a co ieść beło, to byśmy tu czałą zimę mieszkac mogli. Ale co dalei, to o ziwność trudniei, za 15 mil dla owsza, siana zasziłac musiem, y to pod wagą.

P. Troczkij prziciągnął tu iusz pod Porchow zamek nieprzyjacielskij. Nietelko taedium, ale nauseam czini nam tak nierichłe Korffewe s prochy nadciąganie, wsisczi go wyglandamy.

Drabiny iakies cięskie ustawnie robia a robia. Boze day to, by nam po nich wleść do siebie dopuscieła Moskwa.

Kniasz Czartorijskij umarł, pacholek młodi, przijachawszi s tei drogi s P. Troczkiem od Starzicze, na koniu biegaiancz, dzis trzeci dzień, szabla mu wypadła s poszew, koń pod niem padł, owa na sabli nogę sobie przes ud przebieł, ktora szabla iadem napuszczona beła, ogień piekielny mu się w nię wrzuciel, złego snadź barwierza miał, nie mógł mu pomoc. Voluntarius beł, miał 50 koni stroyno, kazdego konia s wsiedzeniem na kilkaset złotych saczowano, za koń pod się dał 1500 złt., utraciel przes 200000. W młodich leciech swych żonę młoda zostawił Burkulabownę, wziął s nią wszitkiego 100000 złt. poszagu; ktoby chciał, swieża wdowa.

15 Octobris.

Szancze nowe ku sredny bramie P. Uhrowieczkij kopać kazał, abo-wiem iusz iedno we dwunaście mil s prochy Korff, przeciw którem posłał Krol I. M. wozi y woźniki swe. Nielada chęć pokazali Rizanie K. I. M. W tak nagły potrzebie y krom zadny obmowy 400 beczek prochu posłali y kul do tego. W tich sanczu kopaniu legło kilkanaście tei noczi haydukow.

Poszewinus kazanie ucziniel u P. hethmana: reddite caesari quae sunt caesaris, Deo quae Dei, — cum admiratione omnium, in praesentia rothmi-

strzow y Dworu wszitkiego. Admonitiones do żołnierzow efficacissimas czynieł, ad poenitentiam invituiancez; prozno, aleć oszobliwy chłop.

16 Octobris.

P. woiewodi Nowogrodzkiego słudzi na strazi bendancez, poymali Moskwycina co z miasta od Szuyskiego z listi do Kniaza poszedł; naleziono ich gromadę wielką przy nim; do zon Moskwa pisze, do woiewod y do Mieszoida, co się kusieł wnieść mało co przedtim do miasta, aby się znowu kusieł do nich przibyc, a oni przeciw niemu obiecuią wycieczkę uczinić tak potężną, że go zdrowo obiecuią do miasta prowadzić. Do kniaza pisze Szuyskij co się z miastem dzieie, iusz prawi Krol 20 sturmow stracieł, quasi verum; wiencz ten a ten zabith w miescie, ziwność iusz s kazni Hospodarskiej bierzem, konie zesły głodem wszitkie, rathunek miastu aby beł, pisze y to dziwuiancez się, czemu Kniasz ludzi nie poszyła, nierzandnie prawi Krol lezi, y piczowniczi na wszitkie strony w koło iezdzą, łaczno by ie bić.

Kozaczi sprawę daią, że biezun iakis z 700 strzelczow iest na iezierze na ostrowie, chce przibyc do miasta, y onegdi przypadło ich na batalach coś do brzegu, zastali w derewni iedney Wengri y s końmi, a oni się rozgościli iako doma, chłopy, konie w stuki rossiekawszi, zaś na iezioro posli, beł tesz tam koń ieden Ferenssow.

Tego dnia wysło beło Moskwy z miasta pieszych strzelczow 1000, iezdi drugi 1000 y uszikowawszi się pod strzelbą tusz pod muri; kilkiem roth, P. Przijemskiego, P. Niszczickiego, P. Gostomskiego, P. Bonarowy, P. Pękosławskiego kazano ku niem. Strasz beła P. Gostomskiego y P. Przijemskiego, ze oni naprzod przed inszemi przibeli, ale Ich M. Panowie Moskwa, nastawszi się y napatrzywszy z godzinę dobrą, wrocili się do miasta, nic nie zrobiwszy.

Przijachął P. Leniek rothmistrz s P. Diniskiem, ktorzi beli posłani pod ludzie, ktorzi leżą pod zamkiem Wdową, 16 mil od Pskowa, ktorich iest około 5000 Moskwy s Tatari, co piczowniki zbierać maią. Prziwiedli iężikow, ktorzi powiadaia, ysz sin Kniaza W. ma z drugiem i ludzmi przibyc do tegosz zamku, ktorzi maią obosz y piczowniki trapić, a gdzieby Krol I. M. nie wziął Pskowa a odciągnął, tak za niem chcą isc a woysko tra-

pie, a bendzieli takie, iako od Luk, co wiedzieć, nie da-li nam strapionym swiezi lud bithwy, a wiera się spodziewamy wientszego ześcia koni, nis pod Lukami abo od Luk.

Nie mamy iusz ziwności, iedno około Porchowa, 14 mil stand, trochę, gdzie coś ludzi P. Troczkiego ma zalecz, a sam tu do obozu s Polskiem i rothami ma przibyc.

Szancze nowe Uhrowieczki poczinieł od rzeki Pskowki, od dawnych szańczow na strzeleniu z łuku, ale tak że iedne drugim ratunek dawać mogą, y na kilku miescach y stronach strzelać maią, trwozić, drabinami grozić, zebysmy ich tak w mieście rozerwali.

Gołkowskij in malis terminis, chce gi P. Hethman dać ściać. Dwor y Panowie Lithewsczi proszą, aby inaksza kaźń być mogła, zeby abo do sturmu szedł, abo więzieniem iakiem, abo y od Dworu precz kazan; ale nie chce nic rzecz na to. Otosz nie wiem, co za exitus tei deliberatiei, abo iaki decret bendzie. Dworzanie semrzą ette.

17 Octobris.

Moskwa po zwykłemu obyczaiu wycieczkę ucziniła, chcancz czerkiewkę iedną murowaną, ktora tusz nad muri na strzeleniu dobrem z łuku iest, ktora im nieco skodzi na ich wycieczki, prochy podszadziwszy zburzić, y puścili barzo częstą y ogromną strzelbę s tei strony miasta niezwykłą, aby nasze odgromili stamtand, ale im to nie posło, bo musieli nazad wedle zwyczaiu cofnąć.

Korff iusz przijachał, prochy y Szothowie iedno za rzeką stand leżą; nadzieia, ze zaś nowego co bendziem czinić. Gotuie się wszitko s pilnością, co do sturmu nalezi.

P. hethman, gdi około miasta iezdził, prziszedł na czel, uderzono z działa, ieśli ze kula czili gruzła kamienia, co z ziemie skoczela od kule, wiedzieć nie mogą, koń iego powodny Thureczkij, co za niem wiedziono, w nogę obraziela, ale nieszkodliwie, nic mu nie bendzie. Bepieczno barzo iezdzi pod murami, wiencz y w szańczach odkriwa się barzo.

P. Gnieźnieńskij s P. Radomskiem beli na ćci u Poszovina; P. Gnieźnieńskiego czały dzień nawraczał; odszedł P. Gnieznienskij strwozony od

niego, y mowi iusz o Papieżnikach inaczi, a iusz nietak Lutrowi addictus. Boze day to, by się obaczeł, a Iesuita niemozeli Moskwy, wiencz Lutri aby nawraczał.

Gołkowskiego snać co godzina wywieść maia, iusz przed ministrami nabożeństwo odprawieł y testament uczinił. Dworzanie powiesili noszi.

18 Octobris.

Prochy iusz do obozu przisły cicho, ześmy nie widzieli, ale ich mni, nis gloszi beły; wie to Bog, iaki to sturm bendzie; gotuią się ze wszitkiem, zeby mógł być w niedzielę.

Szothów tesz 150 przisło, czistich wiera chłopow, y coś maia przed Niemczy czerstwością y ochotą. Okazowali się Krolowi zarasz; byśmy takich kilka tisienczi mieli, śmielibyśmy się o Pskowskie muri pokusić.

Gołkowskij z więzienia y z obozu uciekł o zachodzie słońca, y tich pieszych, co go w Zołkiewskiego mieszkaniu strzegli, nie wiedzieć, abo od boiaźni, abo przenaieci od niego, uciekli. Przijachał P. hethman od szanczów trzy godziny w nocz. O Iesu, iaki kłopot, odesliśmy wsięczy od niego, kazał wszendzie po obozie szukać y P. Batori po Wengierskiem także, ale o coć się tu Gołkowskij zabawia; nocz iusz terasz; nie wiemy, co iutro bendzie.

Moskwa na wycieccze porwała pacholika, eo drwa zbierał pod murami, strasz P. Gnieźnieńskiego ich wsparła nazad.

19 Octobris.

Rada z rothmistrzami u Krola poranu beła o dalszei oppugnatiei; iest ich sieła, co radzi chcą do sturmu, drudzi zaś tego niechwałą, et hoc principale, ze dostatku niewiele. Niepodoba się drugiem ten sturm, co ma być.

P. hethman okruthnie się fraszue o tego Gołkowskiego, na wszitek się swiath gniewa, y o Krolu suspicue, zeby ta iego ucieczka za conniventią iego stać się miała, piszarze tesz suspecti są, że pasport dali. Na kuchmistrza także crucifige, że to sprawa iego. «Nie nadziewałem się prawi, by się ten semną miał obhodzić inaczi, nis ia s nim.» Po te dni miał snadz chodzieć kuchmistrz persvaduiancz Panu, aby go ścinać nie dał, ale zeby, iesliby uciekł z więzienia, przes spari na to patrzeł, y stand suspitia. Na Zołkiewskiego tesz,—«obchodzi się prawi semną nie iako krewny, wziął go do siebie na więzienie y potim upuścieł.» Ano nic w tim niewinien Zołkiewskij ette.

Dworzanie, widzē, contentissimi, smieją się; snadz mu niektorzi pieniędzy y koni dodali; otosz boli ten despect P. hethmana.

Zyaciali się Panowie wsisczi do Radi, beli tam asz do czwarti w nocz in secretissimo consilio. Snać proponował Krol, co dalei rzecz s tą oppugnationią. Sententiae rozne snać bely; iakom zrozumiał, —iedni: strzelać do muru, a wybiwszy dziurę, do sturmu kusić się, drudzi: «a ieśli nic nie sprawiem, to sromota bendzie, ludzi potraciem wiele, wielka bendzie calamitas.» Drudzi oppugnatione abstinendum radzili, ale odciągnąć, bo zimno, głod; zostawić tu po tich zamkach żołnierze, Ostrowie co iusz nas, a Porchowie y Wdowie temi prochy, co tu mamy, wziowski ie, zostawić. Litwa się protestowała, że dalei trwać nie mogą. Krol to z zamarszczoną twarzą od nich przijał, iednak iutro się wsisczi szedysz, maia między sobą namawiać o tim y przeciw do Krola.

In summa, —atoliśmy in angustias reducti, dobywać Pskowa nie mamy czim. Korff iedno snadz 100 czternarow prochu przywozł; quid inter tantos? Iezda y piechota w szanczach od głodu y zimna zdicha, wiencz roti oboie daleko nie spełna; pierwszy co miał rothmistrz 100 koni, terasz ledwie 40, także y piechota; vehementer diminutus et attritus exercitus głodem, zimnem, strazami, wiencz y ranami od sturmu pierwszego. Gdzieby sturm drugi miał być, extrema by calamitas beła, bo Moskwa na wszitkie strony tak się opatruie, ze lepiei być nie moze. Czula, isz Wielika rzeka zamarznąć miała, gdzie nasłabszi iest mur, y nadziewaiancz się, żebyśmy tam sanczować się mieli, wzręmbly za murem haniebne pocziniła; iakosz to propositum beło nasze; otosz ci nam zaskoczela od spaszi, ale azac to na iednem miescu. Nie wiem tedi, co dalei bendzie. Żołnierze narzekaią to na Krola, to na P. hethmana, a Lithwa zaś, o Iesus, toć ich tęskno.

Thegosz dnia kozak nieiaki Paweł, maia z sobą telko 60 koni, szedł s niemi w ziemie nieprzyjacielską ku Moskwie miastu, mil 40 od Pskowa, y traffieł na iednego kniazika, ktori ze 100 koni sinow boiarskich iachał do woyska Hospodarskiego, ktorego rozposzonego traffiwszy, porazieł na głowę, samego s kilkunaście znacznych boiarow poymał, y dziś więznie Krolowi I. M. przez P. wojewodę Wileńskiego oddawał.

Moskwa po staremu tesz beła wyciekła do (od) miasta, y wozi dla drew pod strzelbę, ale ie wnet naszi spędzili, y do miasta przez drew wpędzili

y iężika dostali; powiada, isz im o drwa ciężko, głód tesz miendzi czernią, iedno chleb a wodę strzelczy maią. My tesz bez soli barzo się zle mamy.

20 Octobris.

Lithwa radziela w swoim obozie, szedzi się do P. wojewodi Wi-
leńskiego, czały dzień; do Krola się zyachali o 22 godzinie; beli także in
secreto consilio wsisczi do trzeci w nocz; snadź Lithwa declarowała się, że
iedno do 18 dni czekać tu chcą, dalei prze głód y zimno nie mogą, snadź
się tem Krol obraził barzo y nieczudnie patrzeł, ale mowmy co chcemy, ia
nie wiem, iako dalei bendzie trwać; iusz nam nie ze Pskowskiemu muri
woyna, ale z Bogiem, bo w te ciężkie mrozi a iako pieszi w szanczach,
iezdny na strazi wytrwać nie moze; tak tu wielka zima, iako o gromniczach
u nas. Wielika rzeka stanęła dobrze, że sobie iezdziemy po niej; wpraw-
dzie nam iusz o drwa nietrudno, ale kiediby co ieść do tego; po chwili za
20 mil przijdzie słać po ziwność od obozu. Snadź Lithwa w thei radzie
duże ruszali dzwonka, przekładalj impossibilitates tei expugnatiei za tim
niedostatkiem naszym, my ich zaś winuiem, czemu nam prochu nie dali do-
statek z Lithwy, bo targ o to ich beło. Patrz W. M. iakośmy wielkie fallo
commisimus, — dla 20000 złotych, ktore wyłozic beło na prochow wien-
czej trzeba, przislismy do tego extremum, że podeymiemy haniebną skodę
nieoszaczowaną, tak w ludziach, iako y w dostatkach naszych, k temu nie
wiedzieć, iako się zdrowo do domu wrociem; co wientsza, przijdzie podobno
cum summa turpitudine solvere obsidionem, zaczim strzesz Boze, by tą tro-
chą sławy, ktoreieśmy po te dwie lecie nazbierali trochę, terazz oto wszit-
kiei nie rossipali. Ale to by niedziw; bywało to, ze y monarchowie wiel-
czy, zamkow y miast nie wziawszi, odciągac musieli od nich, nie zawzdi
tesz wygrać.

Possevinus iakoś nasz słabo iedna, radzi abyśmy oppugnatiei zaniechali,
(bes prózby podobno tak ucziniem) roszarzicie, prawi, bardziei Moskiewskie-
go, ze difficilior do tractatow bendzie. Aleć widzimy, ze Possevinus barziei
tego kończa patrzy, aby Kniaza na wiarę mógł przekrzić, co rzecz iako
smieszna, tak y niepodobna. Bendancz u Kniaza chciał s niem mowić o
wierze; w zadne się rozmowy wdać nie chciał, y Moskwie srodze zakazał,
aby zaden patrzac, kiedi mszą miewał, nie chodzieł do niego. Zostawieł

tam u Kniaza dwu Iesuitow, powiada on zeby dla tego, ze Kniaz tak chciał sam, zeby loco obsidum beli u niego dotand, poki go s Królem nie ziedna. Drudzi zaś powiadaia tu, maia prawi w Moskwi za dozwoleciem Kniaza collegium budować, ale absurdum to.

Die 9 Octobris posłał Possevin slugę swego z obozu do Kniaza z listem swem, za ktorim to slugą czekać nam tu podobno przijdzie asz się wroci, a co wiedzieć, iako go Kniasz richło odprawi.

To śmieszna, brath moy, co tu przy mnie iest, beł u Tiskiewicza woiewodzicza Smoleńskiego (sit hoc secretum proszę) Lithwina w Lithewskiem obozie (ma s niem znaiomość, gdi u Ingolstadzie s sobą pijali); beło tam na ten czas coś Lithwy, ieli wsisczi na naszego hethmana wołać, amaricować, nakoniecz ieli sobie pasquillus powiadać w te słowa: «z łotra pan, s klechy pleban, zak sądzi, desperat rządzi, klecha hetmani, Panie Boze racz być s namj.» Wiencz brath: «a skądżeście się nauczeli tego?» «Wszak to prawi do nas z waszego obozu przisło.» «A ktoz tu żakiem?» «Bech prawi.» «A klecha kto?» «P. canczler.» «A czemu?» «Wszak rectorem beł w Padwi.» Dalei nie pytał. Powiedział mi to brath prziszedzi, nu ia do Pana s tim, znać ze nie wiedział tego, zadumiał się: «nu ieśli poesi na się chcemy, dostanie iei nam wienczei, y to zli prawi ludzie.» Długo to rosumował sobie, beł potim obiad, przy nim uśmiechał się wsitko na mię, a wszitko to na to beło. Po obiedzie potim zawoławszi Becha, szeptał mu coś długo w ucho; gdi odszedł, kinął y na mię: «powiedziałem to prawi Bechowi y kazałem mu, aby na to co odpiszał na Lithwę, bo widzę, że to od nich ten wiatr leci, a kazałem mu in eum sensum pisać, że kazdi Lithwin abo bękarth, abo złodziey; wiecz (wiedz) ti tesz o tim, ale palecz do ust przioziwszi, proszę, niech to in silentio bendzie.» Otosz nie wiem, napiszeli co Bech, mowi przedemną: «wije diabeł, iako to mam pisać, co ia za poeta.» Zda mi się, że y Krolowi powiedział Pan hethman o tim.

Kurer (kuryer) Czeszarkij z listi do Krola przijechał, a po czosz? — w sprawie Braunowy a P. Rozdrzewskiego; raczisz podobno W. M. wiedzieć o tim; kazano gi wskok odprawić y iutro podobno wyiedzie; bendą do W. M. listi w tei sprawie. Inhibitia tei causi pisać kazano; mowiliście, że to nie wedle prawa bendzie, ale Krol s furią: «pomnię prawi, że na seymie o tim rzecz beła, musi tak być, bo negocium to, ktore publicam tranquillitatem

afficit ette.» Orosz W. M. racz suspendere causam, abo strony uyać, wie-
dzancz mentem Krola I. M. ette.

Czausz Thureczkij przijachał do obozu, około sta koni dworu y rothmi-
strzow wyiezdzało przeciwko niemu. P. hethman kazał P. staroście Liw-
skiemu przijmować go od Krola; iutro audientią ma mieć; dowiemy się,
co bendzie za nowych rzeczy prawil.

21 Octobris.

Czauszowi audientią dano, list od Czeszarza oddał, a od siebie upo-
minki, koń thureczkij chromy, koncerz oprawny y bunczuk. Dziś listi prze-
kładać maia, iutro odpiszować, a w poniedziałek odprawić go, żeby zara-
zem iechał¹⁾. Spieguią to podobno, co się s nami dzieie.

Gisius mi tesz powiedział terasz, że wczora prawi wieczor był u P.
canczlerza. P. Nakielskij powiadał, że I. M. P. marszałek pisał mu o
złem barzo zdrowiu swem, proszancz, aby to P. canczlerzowi powiedział, y
potomstwo mu swe zalecił, gdzieby umarł, y zarazem prawi posłał mnie
Pan, abym to Krolowi powiedział. Krol, gdim był u niego, niecontent był z
nowiny, miał rzecz: «certe valde dolendum nobis et Reipublicae esset, si tali
viro et senatore orbari deberemus.» Powiedziałem ia Gisiussowi, — nie
wiem co to za list u P. Nakielskiego, nis do P. canczlerza s nim szedł, miał
się być porozumieć pierwey semną, bo s mego listu, ktori mi teras oddano
od I. M. znaczy się, że się nie tak barzo zlie z łaskiei Bozei I. M. ma, i
boię się, że P. Nakielskij bendzie tu siał tę nowinę po woysze.

22 Octobris.

Miał dziś Czausz Thureczkij mieć odprawę swą, y listj, ktore prziniosł,
czitane być miały, ale przeszkodziel prijazd P. Troczkiego. Przijachał solen-
niter do obozu, ociecz y wszitka Lithwa wyiezdzała przeciwko niemu. P.
starosta Zmodzki w polu witał go od Panow s dlugiem quanquam, a inte-
rim w cięski mros. Ociecz P. wojewoda Wileńskij, czapkę z głowy zdyaw-
szy, z odkrita głową stał, asz sin prosieł, aby głowę zakreł; smieszne ce-
remoniae. Do Krolia potim witać; iusz nie uyrzę, iako ta Lithwa na fumy
zdechła.

---

¹⁾ См. Приложение №№ 78, 79, 80 и 81.

Po obiedzie mieli się beli Panowie Radi zniść do Krola, co Turkowi odpisać, alić P. wojewoda Wileńskij posłał proszancz do P. hethmana, aby ich obmowił, bo się zabawili czancz P. Troczkiego.

Powiada P. hethman: «mieskaymy tu ieszcze 50 dni, Pskow nasz bendzie», nie wiem, quo modo.

Moskwa po staremu wycieczkj czini, przecię co porwawszi, uciecze zaś nazad, a onych tesz kilka leże czasem pod muri.

Dat ex castris 22 Octobris 1581.

ALTERAE AB EODEM.

Die 23 Octobris.

Dzis P. Troczki w Radzie relatią czinił woiowania swego, y iako Porchowa odyachał; powiadał, że 250 mil wzdłusz splondrował Moskiewskij ziemie, pod oczima samego Kniazia beł, «więznie tesz oddam, ale ieszcze są w drodze, od ktorich się W. K. M. wszitkiego dowiesz.» U Porchowa zastał Haraburda s swoimi Tatari, ale od kilkunaścieseth nie zostało ich s nimi, ledwie sto, wszisci się na kozactwo rozbiezeli. Trzeba mu tedi co prendzi posielku dać, bo w 6 milach za Porchowem lezi około 5000 Moskwy s Tatari, ktorzi piezowniki brać bendą. «Roti te, co tu przijachały semną, ponędzniały, konie od saden zdichaią, bo nie maiancz wozow s sobą, wszitkie potrzeby musieliśmy na konie kłaść. Thowarzisz pachołikow spełna nie maią, iedni pouciekali, drudzi na kozactwo posli, proszą o nagrodę, ktorą w koniach, w statkach podyeli. Proszą tesz, aby im u obozu beło naznaczone miesce, gdzie się położyć maią.»

The przibyle żołnierze Persiany zowiem, beli prawi pod samą Persią, nieprzepominaią powiadać o praczach wielkich swoich: ci są, Kazanowskij, Zebrzidowskij, Gostomskij, Orzelskij, Iordan, Temruk.

Maią się iutro położyć z onę stronę rzeki Wieliki, niedaleko Stefana Bielawskiego na drugi stronie, a pociągną tak, że Moskwa z miasta patrzeć bendzie na nie, żeby rozumieli, że nam ludzi przibywa, a isz o odciągnienu nie myślęm.

Consultatia beła, iako Haraburdę posilić dla tych piezownikow. Beli co chcieli wyprawić co ludzi, zegnać tę tam Moskwę, ale P. Troczkij powiedział, że im nie ucziniem nic, strasz maia; gdi poczuią o naszych, ustanpią do Nowogrodu, a bić się nie będa, bo to roskazanie od Kniaza maia; proznoby się tesz kołatali naszi; skoroby tesz naszi tamstand się wrocili, oni zaś za nimi pomykać się będa. Lepiei tedi posilić Haraburdę, żeby tam ustawnie beł dla strazy. Othosz maia to opatrzić Panowie hethmani ette.

Beła potim druga deliberatia wiensza semotis arbitris. Proponował P. hethman nasz szerokiemi słowy, przypominaiancz, na czym iest praesens belli status, to iest, isz do tego przisło, że expugnatia miasta difficilis, czaszi tesz trudne a zimne zachodzą, prijdzie nova consilia quaerere, co czinić; tego strzedz by potrzeba, abyśmy cum ignominia nie odciądneli, abo żebyśmy tu pokoy concludowali, a s nim przijachali do dom, bo wojnę dalei prowadzić wielkie incommodum, trzeba nova subsidia apud ordines Regni szukać, znowu się wyprawować, żołnierze zaś po liezach rozłozić ette., to wszitko molestissimum y na chłopki gravissimum. Possovin rozumie, że gdisz iusz Swed Narew y Iwanhorod wziął, o którą Narew, aby ią nam puścić miał, Kniasz zaparł się beł przed nim, gdi snim tractował, terasz prendzi pacificatia być może, bo y on y my nie mamy iusz ocz contendować. A ze przedtim gdibyśmy zaniechali Narwie, podał Possewinowi, aby iego boiarowie z naszemi commissarzami, u Nowogroda gdzie w stronę, zyachali sie na tractati. O czym pisał ius Possevin do Kniaza y posłał sługę swego, ktorego się spodziewa niedługo, ma nadzieię że pewnego co prziniesie. Gdisz rzeczy do tego przisły, widzi Krol I. M. że inter duo mala, minus eligendum, lepiei troche poczekać, a ten głód y zimno cierpiancz ciężko, do słusznego czasu wytrwać, nizeli abo expugnatiei pewny, abo pokoiu odbieżeć. Iest nadzieia, że tesz y miasto do miesiacza, do dwu głód mieć będzie, tak twierdzą y ięziki y co tu przedali się do nas, niedługo temu być, że ludzi gromadę, — czerń z miasta wypendzą, nie zostaną, iedno sami zolnierze, ktorich P. Suyski niema wiele. «Coście W. M. przed kilkiem dni podali, declaruiancz się, że ieszcze do 18 dni trwać chcecie, inconsultum barzo taką temporis definitionem głosić, bo nieprzyjaciel słyszancz to, dopieroby sercze poczinał brać, a iuszby rozumiał, żeśmy we wszitkim ustali, przeto nie zamierzać trzeba czasu, a

ziednamy się przed 18 dni, tim nam lepiei; iesli że tesz troche dłużey poczekać bendzie potrzeba, niewadzi wytrwać dłużei dla dobrego a pocieszego koncza.» Przipomniał tu exempla, że za przodkow naszych, by beli naszi, dobywaiancz Malborka, chcieli poczekać kilkannaście dni, a nieodyezdzać od niego, wzieliby go beli, aniby potim mieli takie trudności dla niego, ktore zaś przes kilkannaście lath cierpieli. «Beło to y tak rok, gdim ia Zawołocza dobywał, niepodobno beła u ludzi, żeby tak zamek obronny miescem y prze tak trudne czashi, miał się beł wziąć, a wzdi P. Bog w ten czas, gdiśmy beli zdesperowali, raczeł nas beł pocieszyć. Co się ticze ziwności, tei dostatek woysku moze być za temi mrozi; gdzie przedtim piczowniczi prze błota, wodi dochodzić nie mogli, terasz wolno wszendzie. Dla zimna, a to Krol I. M. posłał do Rigi, do Wilna do kupczow, aby sukna, kozuchy y czego na odziewkę trzeba, do woyska wiezli, upewnialancz im zapłatę pewną; niczego tedi tu nie dostawa, iedno chenci W. M.»

Krol potim in eundem sensum tosz przełozeł, aby nie rozumieli, zeby tim swoim mieskaniem tu w tim zimnie chciał woysko swe potracić; nie iest tak insanus, aby sibi ipsi deberet infigere cultrum in pectus; in salute huius exercitus salus iego consistit, dignitas, honor et existimatio; aby się s tego miał chcieć exuere, niemysli o tim. Przeto aby poczekali, a tich 18 dni nie zamierzali; niech to indifinitum bendzie, boby tak tractati przes Possowina poczente rozerwali y nieprzijiacielowiby serca dodali; osłyszawszi się Kniasz, wnetby spachnął. «Magnam ego concepi spem in Deo omnipotente, quod civitas haec, modo perseveraverimus, veniet in potestatem nostram fame adacta. Iest tam snadź, iako ci co się przedali do nas twierdzą, dusz wszitkich 100000; iusz to 8 niedziel w oblężeniu są; kładancz beczkę chleba przes ten czas na iednego, to by iusz ziedli 100000 beczek; kiedi drugą 8 niedziel tu poczekamy, tedi zaś tak wiele zieść muszą; aby tam tak wiele ziwności być miało, niepodobna. Przijdzie P. Szuyskiemu do tego, że wkrótce wyzenie wielką gromadę ludzi z miasta, telko zostanie cum defensoribus, ktorich tam niewiele, bo niedopusciliśmy drugiem wnieść do miasta, y k temu zbitich w mieście niemało, otosz nie sprostą, aby ze wszech stron miał statecznie murow bronić. Kiedi zalezemy Nowogrodzką drogę, bo iedno tamstand a nie skand inąd y ziwność y auxilia miasto mieć moze, Porchow tesz wzięwszy y Pieczari monaster,

żeby pabulatia wolna beła exercitui, musi przisć miasto ad extremam necessitatem. Nieprzyjaciel tesz constantiam et perseverantiam nasze widzancz, tak długo nas w domu widzanc, bendzie facilior ad pacificandum. Baczic to trzeba, gdzie stand temere odiedziem, że znowu wpadniemy in summas difficultates, ktorembyśmy iusz finem imponere radzi; przisłoby zaś cum ordinibus de novis subsidijs agere, żołnierze na Lithewskich liezach zostawić, coby nam nie integrum uczinić propter conscientiam, patrzancz tak często na płacz y skwierk ludzi ubogich. Przeto perseverandum iest tu; nie uczini-li nieprzyjaciel pokoju, zostać, wkoło Pskowa 20 mil wypustoszyć, wybrać, wypalić co iest, exercitum około Porchowa, około Russy, około Woroncza położyć, żeby tam domicillium illius beło, tam zarasz zależe się od Nowogroda droga, że miasto auxilia zadnych mieć nie bendzie, żołnierze tesz commoditatem mieć będą y ziwność. Oto mi P. Troczki powiadał, że około Russi, za Porchowem wsi tak są gęste, iak w Mazowszu, tak wielkie, że sub tectis w iedny wsi kilka tisienczi żołnierzow lezeć może; zith, ięczmieniow, owszow tak wielkie y długie tam sterti widział, że chłop kamieniem iedny ledwie przerzuci; iesłize by owsza y ięczmienia nie stało, moze zitem konia y siebie uziwić.»

Wotowali potim Panowie Lithwa generaliter wsisczi, że to niepodobna, aby tu mogli wytrwać; nie idzie im o maiętności, o zdrowia swe, ale prawi o osobę W. K. M. «abyśmy cię in periculum nie przywiedli; czekać prawi bendziem, poki bendziem mogli, nam (to wojewoda Wileńskij) teraz wszitkiego ubywa, a Moskiewskij zaś commoditates ma sieła, ktore mu przibywać będą od Niepru, od Donu; swięze ludzie, gdi lodi są, mieć może, o ktore mu lecie trudno beło. Pomniemy (to marszałek W. Lithewskij) onę expeditią pod Ulę, bełem ia tesz tam prawi; w onę zimę także, cokolwiekeśmy zaczeli, to się nam nie powiodło, iakoby szachy graiącz, tak y my lusimus effigiem belli, iednośmy 500 ludzi, od renki nieprzyjacielskij co zginęli, stracili, a około 8000 poginęło, pouciekało od zimna, y powiadam to M. Kroliu, że naylepiei lecie wojować w Moskwie, a zimie doma u ciepłego się grzać komina. Poczekamy (to P. Wileńskij) asz się sługa od Kniaza Possewinow wroci, iusz chocia zadnego czasu mieszkania nie zamierzaianc, iesłi pewnego a prawdziwego co prziniesie, żeby zgodi Kniaz Wielki chciał, tedibyśmy dotand słuźeli W. K. M., pokiby ta zgoda nie

dosła, a znak bendzie, bendzie-li prawdziwie a szczyrze Kniasz tej zgodj chciał y do niej się miał, iesli tego slugę prentko zaś nazad odesle, co kiedi by tak beło, o niedzieli bym się ia slugi tego nadziewał; ale iesli że po staremu chytrnością a na zwłokę bendzie chciał isć, pewienem, że dla tego nierichło odprawi slugi, y pewny to bendzie znak tego. Chocia barzo cięsko (to starosta Zmodzkij), ale a cosz by rzecz, wolemy zaś te żołnierze mieć na lezach u siebie, nizeli tu przisć do extremum.»

Naszi Polsezi senatorowie nie praefigowali czasu, telko że mieskać bendziem, poki bendziem mogli.

P. marszałek Zborowskij: «isz prawi ieszcze niepewna, co się tu s nami stanie, wezmiem li Pskow, czili pokoy ucziniem, iesli neutrum fiet, trzeba iusz myśleć o czasie dalszem, to iest, o dalszej woynie na drugi rok, a podobno de nervo fortiori cogitandum, ktorego wantpię prawi, abyś W. K. M. apud ordines Regni tu mieszkaiancz mógł dosiandz; przez seymiki nie sprawiłoby się nic; syemby musiał być, ktori chciał li by W. K. M. aliquid efficere, trzeba praesetij, co iesli by być miało, prze dalekość miesca, na ktorimeś W. K. M. terasz, y prze nierichłe przibycie do Korony, także prze długie pizania, rosszylania, publicowania listow, terasby zarazem syem złożyć trzeba, bo czas porachowaszi y złożywszi, sieła go na to wynidzie.»

P. hethman przed P. marzałkiem mowił po polsku, na Krolewskie się votum refferuiancz, y na pierwszą przemowę swą, «trzeba nam prawi in spe et patientia perseverare; iesliby kto woynie nierad, tedi ia sam, bo iusz- bym tesz praczom swem koniecz uczinić chciał, a o swem postanowieniu pomysleć, bo widzicie, zem iusz dospiały wdowiecz. Niebendziecie-li chcieć mieć się do tego, abyście quam honestissime skonczeli tę woynę, a iako coronidem iey uczinić y ia łączno przestane na zdaniu W. M., rad tesz swemu pokoiowi bende, a czas mi go tesz sobie uczinić, bo niedawno prziniosł mi sluga na spisku długow 24000 złt., iuzem tesz y czynsz swiento-marcińskij, iako ono mowią, cum clausula ante diem wybrał. Bendzieli mi się chciało kiedi wojować, mogę mieć zawsze occasią, siedzancz doma, bom się w tim kącie urodziel, gdzie o takie dzieło nietrudno. Zda mi się, aby mieszkania naszego tuta czasu niepraefigowaliśmy sobie dla nieprzyjaciela, czekać nam na tego Possovinowego slugę, potim wedle rzeczy, którą prziniesie, bendziem radzić, co dalei czinić.»

Krol nazad concludował, zeby tempus mieszkania nie definitum beło, czekać sługi tego, potim e re nata capere consilium, a co P. marszałek tknął o seymie, y rad to considerował, y umyśliel proponować, ale asz iutro, bo iusz się dziś skrocieł czasz.

Thegosz dnia Moskwa pod Hisporskiem pogromieła Wengri na piczowaniu, y koni coś wziętho.

Solito more, Moskwa ucziniła wycieczkę niebywałą, przez rzekę umarsła na naszą piechotę, ktora im usła do iedny czerkiewkj, y tam się bronieło kilkanaście drabikow, asz posiłek prziszedł, zaczim pierzchnęli y legło ich kilka na placzu.

.24 Octobris.

W bemben P. hethman na rothmistrze uderzić kazał, poszedł s niemi do Krolia.

Krol I. M. do Panow rothmistrzow: «Convocavi huc Dominationes vestras, ut de ijs quae in hac necessitate temporum sunt exequenda, cum Dominationibus Vestris communicarem.

Cum nuper non semel, sed saepius Domini Lithuani me accessissent, et multa de suorum praesertim vero voluntariorum militum egestate exposuissent, petijssentque, ut illos missos facerem, cum multi inter illos iam aetate confecti et grandaevi senes, multi itiam valetudinarij mecum contra hunc hostem exissent, neque sperassent diutius tantas se expensas facturos, cum iam non parvam quisque suae rei familiaris iacturam fecisset in hoc servitio bellico. Tandem cum illis Reipublicae necessitatem pene extremam demonstrarem, doceremque, in quantum discrimen Rempublicam, si discederent, adducturi essent, potius extrema quaeque perferenda iudicarunt, quam ab instituto desistere vellent.

Ego certe sic existimo, viro forti et strenuo potius quicquam vel maxime adversum perferendum esse, quam honoris et existimationis suae vel minimam iacturam faciundam.

Scio ego multos esse inter Dominationes Vestras, qui iam sex integros pene annos in militia peregerunt, in eaque callum iam obduxerunt, aliquos, qui tres, nonnullos etiam primum hoc anno nomina militiae dedisse.

Veteranos illos, qui tantum temporis in re militari consumpsissent, tot incommoda pertulissent, tot pericula subijssent, ut non postremam sibi glo-

riam inde comparassent, turpe profecto esset nunc in medio cursu deficere et, majoribus antea saepe perpensis, minus incommodum perferre non posse, eamque gloriam, quam, tanto tempore variis periculis vitam obiectando, quaerebant, et quam ob eam nacti sunt, gloriam Principis sui uno momento amittere; id profecto non prudentis, sed temerarij hominis esset.

Si inde ulla virtus, constantia certe et perseverantia in milite, maxime vero in Polonis semper laudabatur.

Novos illos, qui primum militiae viam ingressi, initio statim consistere atque se ita inconstantes oculis hominum obijcere, non solum turpe, sed etiam ignominosum esset.

Quod si solutionem tardari conqueruntur socij Dominationum vestrarum, scio ego militem sine stipendio militare non posse, sed tamen hortor, ut hanc exiguam moram patienter ferant, Dominationes vestrae. Misi inde iam aliquot nuncios, et scio pecuniam in via iam esse, sed iter longum est, Stephanowscium quoque notarium thesauri nuper Vilnam expedivi, ut de recenti curru provideret, quo citius haec pecunia adferri possit, ego certe omnino spero intra aliquot dies affuturam.

Similiter, si qui ex socijs non ita se contra hyemem, ut opus erat, munierent, curavi Riga et Vilna panni et pellium copiam advehi, quae omnia vestrorum servitorum qui volet, poterit petere ab ijs, in quorum haec erunt potestate. Quod etiam si non esset, mirarer tamen, si de solutione desperaretis, cum optimum fideiussorem habeatis Rempublicam, quae in proximis comitijs exsoluturam se recepit, et id, quod ex contributionibus superit pecuniae, Ravam se deportaturam.

Si praeterea socij obstrepere non desinent, rothmagister est caput, illi socius quisque obedire debet, et ille eum ad officium in illis, quae ad militiam pertinent, baculo cogere poterit, ut itaque in officio contineantur, do ego Dominationibus Vestris hanc in illos potestatem.

Neminem volo nomine compellare, sed tamen scio duos esse vel tres inter Dominationes Vestras, qui reliquos inficiunt et turbant, suadentque ea, quae magis ad seditionem, quam ad bonum commune spectant, qui quidem ita mihi sunt noti, ut omnia dicta et facta eorum bene observem.

Conqueruntur etiam de excubijs Dominationes Vestrae; non primum

hoc est bellum, quo Poloni eunt ad excubias, iverunt omnibus alijs et multo graviora pertulerunt incommoda.

Et certe, si quae magna fuerunt, fuerunt ad Polociam tanta, quanta ego nondum vidi, quae tamen magnis militum et constantibus animis perferiebantur.

Haberem et ego fortassis meas rationes quae me ab incoepto desistere admonerent, sed quam video, hic agi de honestate et dignitate mea et Reipublicae, quae antequam in discrimen addici debeat, prius extrema quaeque tentanda sunt.

Neque tamen talis sum, ut omnino extenuare vellem exercitum meum, et ad impossibilia quaeque cogere. Absit hoc a me, cum in omnibus rebus meum velle hoc, quod, volo, in exercitus et vestris omnium voluntatibus, consistit, et illo perditio vel frigore et inedia enecato, res nostrae summum in discrimen adducerentur. Haec igitur mea monita eaquo animo suscipiant Dominationes vestrae, et interea, dum subsidia et nervum expectamus, animent suos socios, et si qui vel rebelles vel importuni esse voluerint, ad officium, ut dixi, baculo cogantur.

Ego vero id in me recipio, iis omnibus qui macum pondus et aestus dies pertulerint, et usque in finem perseveraverint, non solum illis momentaneis praemiis, sed omnibus quibus parerit modis, illorum labores me recompensaturum, ostensurumque, nemini me plus debere quam militibus.

Pan Gnieźnieńskij — obmawia thowarzisze swe, że dziś gdi iem na strasz kazał s sobą iechać, wymowieli mu się, nie z zadnego zuchwalstwa, ale prawie co nendza sama y niedostatek ich na nich wyciskał, że nie mogą iachać, bo nie mają w czym, ani o czym, nawet wozi, namioti swe pokazowali, że nietelko pacholikow ale y thowarziszow siela iest, ktorzi ani futer, ani sukien dobrich na zimno nie mają.

P. hethman Koronny — prosi, aby Krol I. M. nie nie wątpieł o żołnierzach swych, bo nie inszego ich na tę służbę nie wywiodło, iedno chenc sama przeciwko W. K. M. a miłość Rzeczypospolitei.

«O tich, ktoreś tu W. K. M. raczeł przypomnieć, które tak buntuia insze, nie slyszalem, ale radbym temu, aby ieslize by to bela łaska W. K. M. abyś mi W. K. M. naymnieyszemu sludze swemu y urzendenikowi koronnemu powiedzial, a ieslize to ieden, albo dwa czinia, czinia to nie z nie-

chenci, ia wierzę, przeciwko W. K. M. ale s głupstwa, y tim nie maia praeiudicare inszim chentliwem y wiernem sługom W. K. M. ani tego W. K. M. masz o inszych rozumieć, bo iam tego dobrze swiadom, z iaką chencią ich tu siela wyachało; ktorzi nawet doma ieszcze pokazowali im trudności y zabawy swe, ktore ich tesz słusnie doma zadzierzeć mogły,—zawiedzione y utraczone maientności, to wszitko iednak na stronę odłoziwshi, a tu przijachali służyć W. K. M. y służą tak, iako dobrem ludziom przistoiij. Że tu na niedostatki swe stiskuią, tichem ia sam dobrze swiadom, y to sama potrzeba na nich wyciska; powinienes W. K. M. ich w niedostatkach ratować y defectus ich sublevare. Nie dla tego to mowię, żebym nie wiedział, bendancz tesz Radą W. K. M. iako W. K. M. często to obmyślawasz, y iakobys rad rathował, gdibyś mógł, ale że to urzand moy niesie y iestem powinien za nimi mowić, bendancz głową y pasterzem ich, y ich niedostatki y potrzeby odnosic W. K. M.»

P. Gnieźnieńskij — prosi Kroła I. M. aby mu dopuścieł wynisć s P. rothmistrzami, gdisz tesz onemu beł źlicieł regiment nad niemi tak rok, aby mógł namowiwszy się s nimi, dać odpowiedź I. K. M. na to, co mi teraz powiedzieć raczeł.

P. hethman Koronny: «izem iest z woli Bozy y z rozkazania W. K. M. powołany na urzand hethmanskij, baczę tę powinność swoię być, abym doglądał tego, coby beło s sławą W. K. M. y Rzeczypospolitei, y starał się o to, poki go na pleczech swych trzimam, aby mu się żadna derogatia w niczem nie działa.»

«A isz I. M. P. Gnieźnieńskij moy dawny prijaciel chce tu namawiać s P. rothmistrzami ossobno, tedi to iest rzecz własna hethmana Koronnego, y articuły to uchwalono, aby thowarzisze odnosieli potrzeby swe do rothmistrzów, rothmistrze do hethmana, hethman do Kroła I. M.»

«Wszakem do tego urzendu nie ubiegał się, y owszem, gdiś mi go W. K. M. roskazować raczeł (isz tak rzecz muszę) na się wziąć, wymawiałem się s tego W. K. M. nieprzeto, aby to nie beł urzand zacznij, y zeby nim non ornaretur ossoba moia śliacheczka, ale że wiem, fragilitatem y defectus moie, że mi siela nie dostawa ette. y I. M. P. Gnieźnieńskiemu zarasz, skoro tu przijachał, iezdząc s niem około szaneczow mowiełem, żebym beł sobie tego ziczeł, aby beł richlei przijachał, bo by mnie beł s tei prace

wybawieł, gdisz mu to prziznawam, że on iest w sprawach woiennych biegleyszi, nisli ia, y dawni się w nich czwicz. Ia, aczem się urodzieł w domu tem, s którego tesz ludzie wychodzieli, ktorzi sprawami riezerskimi sławni bywali, alem się niedawno dopiero przy W. K. M. moim Miłosciwym Panu czwicz iął.»

«Nie wziąłbym beł przecie tego urzendu na się, ale zeby podobno ludzie przepiszowali to beli pusillanimitati meae, dla tegom się w tim nie przeciwił W. K. M., ktori iednak maiancz po te czasi na sobie, nie moze mi tego nieprzijiaciel moy pokazać, zebym w czym albo na pilności, albo na czułości moiei a nakoniecz y na przewadze zdrowia mego małego schodzić miało. Czinię dalibog to, co poćciwemu slachciczowi y hethmanowi czinić przistoj.»

«Owszem proszę W. K. M. wiesz li W. K. M. kogo godnieyszego y ktoriby temu urzendowi lepiei sprostać mogł, nisli ia, racz go W. K. M. ze mnie złożyć, gdizem go nie tą conditią na się wziął, abym go zawsze trzimać miał, iakozem to y natenczas I. M. P. Gnieźnieńskiemu powiadał: hodie mihi, eras tibi, mam go ia dziś, moze go iutro W. M. mieć.»

«De iurisdictione tego urzendu, coś się beło wspomniało miendzi nami, niczim inszim się to tak rozumiem nie działo, iedno że u nas w Polsce dawno Koronnych hethmanow nie beło, iakosz sławney pamięci Pan s Tarnowa y po nim ich mało.»

P. Gnieźnieńskij — wymawiał się, że tego nie mowieł z waśniei zadney przeciwko I. M. P. kanczlerzu swoim M. P., ani ku derogatiei urzendu I. M. ktoremu on zawzdi rad słuzeł, y oyczowie ich miłowali ich społem. «Ale ze P. rothmistrzow kilka, ktorzi tu około mnie stoią, wziwali mnie teraz, abym s nimi wyszedł namawiać, iakobyśmy W. K. M. odpowiedzieć mieli, s czego się mnie im wymowić niegodziło, ale łączno się tu rosprawiemy, racz mi iedno słowko rzecz W. K. M., — nie wychodź, tedi nie wynidę, abo — wynidź, wynidę, zeby iedno P. rothmistrze thowarzisze moi obaczili, że nie mną się prośbie ich dossyc nie dzieie, ale zakazaniem W. K. M.»

«Urzendu tego, Bog wie, ze nie pragnę, anim pragnął nigdi, samem W. K. M. swiadcę, zem się w Niepołomiczach tim zaklinał W. K. M. Boday mię Bog karał y na duszi y na ciele etc., ieslim go drugi ras

chciał wziąć, y ukazowałem natenczas piendź swą W. K. M. że się jeszcze umiem swą piandką pomierzyć. Wiem fragilitatem y niedołość swoją, czego nie z zadnych ceremonij mówię, bo wiem zem prostak, nie rad się podeymuie, czemu sprostać niemogę, wiedząc przipowieść onę—nie podeymuy się szaszku legawego pola, a pilnie proszę W. K. M. abyś ten, ktori terasz na sobie trzymam, raczeł W. K. M. ze mnie złożyć, ieśli na niem bendancz, nie czyniełem tego, co poćciwemu y dobremu śliahcziczowi przistoj, a ieśli to czynieł, co dobri hethman czynić ma, niech by mi tesz to prziznano beło, aby tesz potim w drugich laudata virtus cresceret.»

«I. M. P. kanczlerzowi ziczę dalibog tego urzendu y widzę, że on dosić s siebie czini. Boze day, aby tak długo, gdisz y tę łacinę umiem, — si finis bonus, laudabile totum.»

Na ow baculum obrazili się żołnierze barzo.

Beła potim Rada. Proponował P. hethman. «stantibus sic rebus, ieśli abo Pskowa nie weźmiem, abo pokoju nie ucziniem, złożyli syem, abo potrzebali go.» Wsisci concludowali, że trzeba seymu, y złożyć go w czas in omnem eventum, żebyśmy gothowi mieli, gdzieby się interim nie skończyła woyna; gdzieby tesz skonczyła, tedi tesz może nie być. A dobrzeby, żeby Stany uczinić to same s siebie chciały, żeby s seymikow powiatowych na generalne Kolskij y Korczinskij ziachawszi się wszisci, na nich postanowili co ma być, żeby walnego niepotrzeba y Krolowi nań iezdzić; nie mozeli tesz to być, wiencz aby walny po tich generalnych beł, iaki niemały czas złożon, żeby Krol stand z daleka commode przijachać mogł; bez iego praesentij nie trzeba się spodziewać, aby się tam co sprawić miało. A isz obyczay iest przed listi seymowemi pisać pierwszy titeras deliberatorias radzancz się de loco et tempore, tedi od Ostrowa iusz dawno wyiachały komorniczi z listi, w ktorich się znać dawało de successu rerum, y gdzieby inaczi nizełibyśmy ziczeli sobie, rzeczy się nam wodzieły, y co dolei czynić, tedi dominorum senatorum exquisitae sententiae,—iusz to są deliberatoriae literae. Dziwna rzecz, że tich komornikow nazad tak długo niemasz, wszakże miesce pewne—Warszawa, czas iako naprentszei może być, na to pewnie pozwolą wsisci, gdisz potrzeba to sama wyciska.

Othosz iusz syem mamy. Co tesz tam nasi rzeką? Podobno, że trzeba

dać. Dla Boga! niechay się nie skrobą; wolałbym dać 10 złt. z łanu, niż z Poznania do Pskowa iachać.

Lithwa w swych votach radzili, aby w Lithwie był syem pro hac vice, ale powiedzieli Polaczi, że s tego nic nie bendzie.

P. marszałek Zborowskij votować nie chciał, powiedział: «na wszitko pozwalam, co Ich Mość powiedzieli, a tezem teras perturbatus, bendę W. K. M. o kilka słow prosieł.»

Po conclusiei Krolewskiej, gdi Krol wstał do komina grzać się, iął P. marszałek rzecz o iakimsi pasquillussu czinić, że mu gi dzisieyszi noczi ktoś do kletki prziniosł y wedrzwi iego wetknął. Mowił potim y P. hethman na to. Co za rzeczi, to pisać mi się niegodzi w liście, ale boię się by zaś iakie simultates miendzi temi ludzmi nie zaszły, a potim zasie podobno y P. Gnieźnienskij stronić bendzie, etc. To piszę chocz głucho ku przestrodze W. M. etc.

Moskwa dziś wycieczkę niezwykłą we trzi części razem z miasta uczinili, którą strasz nasza dobrze wsparła y do bramy ich pognała. Wengrowie, s ktoremi P. Batori sinowiecz K. I. M. strzegł — z iedney strony, z drugiej P. Gostińskij, ale sam nie był, bo chori, s trzeci P. Soboczkij, na ktorego wienczei odprawić przisło y wparł ich ku bramie, y sam od nich mało nie był poyman; koń co nalepszi pod niem zabith; gdi gi mastalerz do obozu wiodł, y w mastalerza y w konia z działa uderzono. Moskwy kilkunaście zabili. P. Miedzichoczki młodszi dobrze tam poczinał sobie, koń postrzelono pod niem.

Tego dnia sam P. hethman był w szaneczach u pieszych rothmistrzow, namawiał ich, aby mężnie znosili te wszitkie niewczaszi, obiecuiancz im za to nagrodę słuszną, ktorzi obieczali służyć poti, poki wytrwać bendą mogli przed głodem y srogiem zimnem. W tenczasz P. hethmanowi, gdi szaneczów iechał, koń powodny z działa w nogę postrzelon, y kilka haydukow, iako to nie nowina, zabito.

Dziś tesz odprawę Czauszowi namowili P. Radi, odpisać Czeszarzowi, ze na kreiny posliem. P. woiewoda Wileńskij powiedział, — rzazaczek mu prawi posłać, ale podobno kostowny być musi. P. starosta Przemysłki, ieśliby się do Maija w Konstantinopoliu miał bawić, miałby to tam odprawić. Snadź y Czeszarza Chrześciańskiego y Franczuskiego Krola na te krei-

ny prosił, trzeba im podobno bendzie dobrego co więzać etc. P. Mińskij na owo, co w liście pisze, — totam multitudinem et plebem etc. mowił: «nie wiem prawi, nie tributu-li to chce.»

Possowin dziś przez drugiego sługę Moskiewskiemu list posłał, oznajmując, że po przijachaniu iego do Krola, przy bytności iego, z Wilna, z Rigi przibeło tu do obozu prochów, dział y ludzi sieła, y chciał iusz Krol dalei miasta dobywać, ale za iego prozbą y persusią, aby krwie rozlanie nie beło, zadzierzał się Krol; — otosz aby Kniasz miał się sam co richlei do tego, żeby beł pokoy, aby abo posły abo kommissarze ad pacificandum posłał, ażeby szczyrze a prawdziwie do tego przistempował, tak iako to samemu obieczował, on tim czasem staraniem swoim Krola ab oppugnatione hamować bendzie.

Kozakow około 600 zebrałszy się, mają iść w ziemię plundrować asz pod samą Moskwę, Krol pozwala.

P. rothmistrze niektorzi bunthi czinią; beli dzis w noczi u rothmistrza Stadniczkiego Leśniewolskij, Kazanowskij, Iordan, Orzelskij y drudzi consultuiancz. Gniewa się Krol barzo, by mógł, kazałby ie zewleksi s koszul, chostaiiancz z obozu wygnać. Ci nagorszi, co s P. Troczkiem przijachali. Mowi Krol: «lepiej żeby się beli nie wrocili tu nigdi, niżeli turbas in exercitu excitować mają etc.»

P. Lesczińskij stara się na oycza swego P. Lubelskiego o woiewodztwo Sendomirskie y o Malbork, a na się o consens, żeby mu ociecz starostwo Sendomirskie spuścić; przez kuchmistrza practuie, daie mu 1000 złt. a P. canczlerzowi 2000; zda mi się, że s tego nic nie bendzie, ba y przirzekę za to; smieszne dumy etc.

25 Octobris.

Moskwa tesz dziś na strasz wyciekła, ale nie uczyniła, wsparto ich zaś do miasta. Musi im być iężika pilno.

26 Octobris.

Czausz odprawion, odpisz wziął¹⁾, za kilka dni poijedzie.

Dziwuie się, że w takie zimna woiuiemy, powiada, że Thureczkij

---

¹⁾ См. Приложение №№ 80 и 81.

Czeszarz woyska swego nie mógł by żadną miarą w takich mroziech odzierzeć.

Moskwa uczynili wycieczkę wpołodwieczor, kilkaseth ich wypadło iezdi y pieszych na strasz P. Lanczkoruńskiego y P. Mniska. Ex improvise traffieł się do tei biesiadi P. woiewoda Braczławskij; chciała strasz ustempować, ale on miendzi nie wpadzi sam, animował ich y uwiał się, iako trzeba. Wodza Moskiewskiego, co beł wyiachał w atłasie y w axamicie, znaczny ktoś; copiją przebili nieszkodliwie; gdi tkwi na copij, nasi się kupili, chcancz ziwego wziąć; Moskwa uyrzawszi, przypadła do tego gromada; nasi widząc, że snim trudno beło umknąć, sablami gi rossiekali. Moskwa zasię także porwała Zaydlicza thowarzisza P. Mniskowego; chcieli tesz s nim umknąć do bramy; nasi tesz co richlei ratować go, y widzancz tesz Moskwa, że także trudno gi beło odzierzeć, rossiekali gi tesz. Owa powiadaia wsiscezi, że tam oszobliwa krotchwila beła; ieszcze nigdi takowy wycieczki nie beło. Moskwy kilka a dwadzieścia na placzu legło, rannych niemało. Z naszych Zaydlicz a sługa P. woiewodi Braczławskiego zabici, coś tesz rannych niewiele, sam P. woiewoda dwie strzale, co mu giermak do łenku prziszeli, do obozu prziniosł. By on niebeł, snadz by beli nasi confuse stanęli; daią mu tu wsiscezi sławę, ze un bon zoldato etc.

Zelazo-Lithwin, iakis kozak, ktori koszem swoim lezi, od Pskowa mil 20, od Nowogrodu mil 8, przywiodł więźniow kilku Krolowi I. M. P. woiewoda Wileńskij K. I. M. oddawał ie przy nim, a to beli ze Pskowa posłanczi do W. Kniaza, a w noczi na snurze spuszczeni beli y strasz naszą usli, asz w kilku a 20 mil poymani beli; z listow tich pociechy namniei nie widzę, bo piszą, że maią wszitkiego dostatek, nie zawzdi tesz prawdę piszą Kniazowi.

Piczowników nam barzo wiele ginie, tak isz na roznych miescach w tim tegodniu przes kilka seth zginęło ich. P. Kościeleczkim wczora, we 14 milach od obozu, gdzie dla ziwności beli zaiachali, dzieiesięć sług y koni 19 wzięto, ba y Szaporowskiego komornika, czistego chłopca y serdecznego, dobri to ienzik bendzie.

They noczi działa na basztę zaprowadzono, którą beli Wegrowie ubiegli y zbili ją z dział tak, isz ją Moskwa opuściła, ale przeciw niei uczynili drugą drewnianą ufortificowawszi ją.

27 Octobris.

Wielika rzeka prawie dobrze zamarzła; mur mieyski, pod ktori płynie, nasłabszi, y nie masz tam ani bast, ani poboczny strzelby zadney; dwie dziele od nas na onę rzeki stronę zawieziono, y dziś do muru bić poczęto y dobrze się mur kruszi. A boć podobno sturm drugi bendą chcieli mieć, ci-chuczko o tim. P. hethman s P. Gnieźnieńskim iakoś nie^z poczinaią być dobry woli s sobą; ten mowi, «ze się bes przycziny na mię gniewasz» a nas zasię «a ti semną nieszczerze, iako mnie dochodzi, a iabym s tobą chciał po staropolsku, diabli to hethmaństwo dali, że go nam nie ziczą.» Dla przestrogi, zda mi się, że to W. M. potrzeba wiedzieć etc. Wieść przisła, isz kupcze y wozi P. Lithewskich niektorich, ktorzi beli srebra y drogie ristunki prosto na Inflanti odesłali, Moskwa z zamkow ssciekszi pobrała, y wielką, korziść tam wzięła, isz moze tam wszitko na kilkadziesianth tysiencki saczować; tak z Opoczkij na boru od Połoczka biorą posłańcze, y barzo przejazd niebezpieczny.

Zaś Moskwa wyciekła, ale zaś wsparci do miasta; trzeba im to podobno iezika; dziwuią się, dla czego to ludzie P. Troczkiego przibeli.

W Szanczach mni, nis kiedi, w tim tegodniu ludzi uszkodzono.

28 Octobris.

O Iesus, toć haniebne zimno, mrosz iakiś z wiatrem niemiłosierny, iam w Polsce takiego nie cierpiał.

Lithwa zadnem sposzobem na strasz niechciała, słał Krol proszancz, acz nic: «prawi, do iutra asz się naradziem co czinić»; tosz ci posłali kaźdi z nich, «ia prawi tele, ia tele koni posziłam». Biją pachółki kijem w łańczuch szadzaiąc, co się im niechcze; wymawiaią się, że kozuchow nie maia; gdziesz to terasz przijachali tu s nimi kusnierze, chocia soboli zaniechawszi, z barany mieliby dobri targ. P. hethman wskazał do Krola, że iusz nie wie co s nimi rzecz, «homines sunt ita angariati, ut ego illos ad ulteriores excubias eos cogere non possim.» Scisnął ramiona Krol, «moze im prawi pozwolić, żeby na strazi czynili ognie y grzali się, a po sobie przecię po kilku dla posłuchow przeiezdjali się pod muri.»

Nie wiem, co dalej s nami bendzie; powiadaia ludzie, że to tu ieszcze

nie mrozi, ale dopiero przimroski, przijdzili nam tych mrozow czekać, obiecuję, że nam bes noszów przijezdzać do domu.

Krol I. M. Farensbeka posłał pod monaster, ktori zową Pieczari, ktori iezdę Niemieczką swoię y P. Gutlierowę s sobą miał, przy nim P. Deniska y P. Lenieka rothmistrzow dwu Polskich, ktorim to zleczenie dał, aby te ludzie, ktori tam leżą pod tem monasterem, przepłoszeli, ktori naszym skodzili w piczowaniu, y monaster obeyrzeli, a ieśliby uyrzeli podobieństwo do wzięcia, aby gi zarasz obegnali a po piesze y działa posłali do Krola I. M.

Z onych dwu dział za rzeką biją do muru naszi; iusz niemała dziura, ale cosz potim, tusz za murem ściana stoi drzewiana, seroka na szążeń a ziemią nabitha; dobrze sie armuią ad futuros casus. Wengrowie oskardami, czekanami, czim kto ma, renkami mur nad fundamentem kuią, a iusz się w mur wkwali, że ich nie widać; Moskwa ani strzelbą, ani warem, co z gori leie, nie nie skodzi im; próżno, aleć to przeważni chłopi etc.

Listi seymowe iusz piszemy, seymik Szredzki y wsitkie u Wielgi Polsce na ieden dzień złożeliśmy ad diem 29 Decembris, Kolski ad diem 12 Ianuarij, walny w Warzawie ad diem 9 Martij. Chciałby Krol, abyście go W. M. stand na syem nie odriwali, ale na głównych seymikach w Kole y w Korczynie sami per se concludowali, co ma być; nie bendzie li to być mogło, a to syem walny składa y nań przibiezi.

29 Octobris.

Dzis o 4 godzinie w nocz beliśmy w strachu. W rocie P. Lanczko-ruńskiego zagorzał się ogień, budki, staynie pogorzały, ośm thowarziszow w statkach skodę wielką podieli, — drugi y bronni wynieść nie mógł. P. Bog tak chciał, że rozerwali stukę rzendu w obozie, wiatr beł silny, wiencz budki, staynie wszitkie s słomy wzdi ugasili.

Czałą się nocz naszi wycieczki spodziewali, asz po naszym ogniu u nich tesz w mieście zapaliło się y chwilę gorzało, skand iem wielka twoga urosła; zdradi się iaki spodziewaianecz, wnet na ganki s kagańczami, wskoczeli, ognistemi kulami strzelali, beczki przyprawione z grzebiami, smołą s prochy z muru ciskali, aby pod muri widzieli co się dzieie, gdisz barzo nocz ciemna beła; owa zewszand z blankow swieciły ognie. Od ony

strzelby zginęło naszych w nowych szańcach, pieszych około 30, rannych kilka a dwadzieścia postrzelono y dwu rothmistrzów-Włocha a Lubowieczkiego, y thowarzisza z rothi Pękosławskiego Raczkiego, z iezdny roti. Ale tesz w murze dziurę niemałą naszi uczinili, a Wengrowie wkwali się w mur y w nim siedzą, a Moskwę iusz nie wiem, iako ich tam mierzą,—ognie, prochy, kamienie, war na nie z muru mieczą y leią; oni deskami się załozeli, podkowali wielką stukę muru rękami y dali kuią. Iusz dopiero o nowym sturmie gruchnęło w obozie; chcą s kilku stron miasta pokazać drabiny, łycziwa, s nimi do muru pochodzić, żeby ich iedno w mieście na części rozerwać, a tey dziury, do którei naszi poydą, żeby odbiezeli.

Z ostrowow, co na iezierze są, Moskwa wszitka po ledzie pouciekała do zamku Wdowy; naszi tam przypadzi, nikogo nie zastali, ale ziwności wszelakiei wielką obfitość pochowaną w iamach, ktemu sieci gromadę, bo tam wszitko ribaczi mieskali, miasteczko tam, iedno iest dwie cerkwi. Tę wszitkę ziwność Moskwa prowadzić miała do zamku w baciech, ktorich tam 200 zamarzłych zastali naszi. Mamy stand coniecturę, że w mieście ziwności mało.

30 Octobris.

Wczora Farensbek z Niemczy u Pieczor zaskoczeł Moskwę, tak powiada, że ich około 80 na placzu zostało. Więźniow kilka dziś przywiodł; powiadaia ci więźniowie, że na Pieczarach niemało więźniow naszych iest, Saporowskiego do Kniaza odesłali.

Rederowi Slięzakowi zabrali tam przed kilkiem dni wos skarbnny s kilkiemnaście koni, ktore wyszilał do Rigi; miał w tem wozie supellectilem swoje wszitkę—łańczuchow kilka złotych y on, co mu tu od Krola dano; powiadaia ci więźnie, że to wszitko na Pieczarach zapieczętowali, chcąc Kniazowi odesłać. Iest tam strzelczow 200, czerni coś niemało. Monaster murem obtoczony iak zameczek. Krol tam do Farensbeka 3 działa wyprawuie dobywać go.

Moskwa okrutnie a nad zwyczaj do szańczow strzelała, acz tesz y na strasz, ale wszakże z łaskiei Bozei mało im skodziła, kilkanaście ich zabito y wielkiego Pawła rothmistrza pieszego zabili.

Z onych ciężkich mrozów dzisiejszy dzień ciepły się barzo pokazał, śnieg zginął, a deszcz poczyna kropić. A P. hethman zatrąbić hasło kazał. Ogrzewa Pan Bog, iusz mogą nie skwierczeć żołnierze. Naszi tłuką mur, Wengrowie kują; iusz nie wiem, iakich na Moskwę szukaiają fortelow, gdi na Węgri, co mur kują, abo wodę leiają, abo kamienie, abo tesz y prochy rzuczaiają, w ten czas, — kiedi się z muru wychylaiają, oni na długich powroziech zelazne wendi s kilkiem hakow ostrich na gorę, ku nim rzuczaiają, iako wenda zachwyci suknie abo y renkj, to Moskwycina w net z muru na doł zemkną, a często się trafia tego.

Lycziwa, drabiny do szaneczow znoszą, palić miasto snadź mamy. Pannie Boze day, byśmy tam iedno wniść mogli.

List od P. Kijowskiego prziniesiono Krolowi.

Copią listu, co pisał do P. hethmana, poszłam W. M., taki tesz pisał Krolowi in eundem sensum ¹⁾).

31 Octobris.

Dziś beła larma; strzelali naszi do muru, ale Moskwa w dziesiencioro-naszob oddała; sieła naszych pogineło od ich strzelby w szaneczach; wczora a dziś 4 puskarzow naszych zabilj; iusz nie wiem, iaki tam dostatek maiają, — kiedi od nas ras do nich strzelą, to zaś oni dziesieńć do naszych, a tak dobrze, że rzadko darmo. Nad murami pobudowali wzremby y baszti wysokie, s ktorich na wszitkie strony biją, gdzie się iedno kto ukaże, a na nasze z muru wołaią «czemu wy nie strzelacie, by dwa hodi liezeli, niewismotrite gorodu, po co tu iezdzieli, kiedi ziela nie mieli.» Prozna to, ale nie widziemy possibilitatem do tei expugnatiey; trzeba się nam beło inacze nagotować.

Zbiegł tu beł do nas niedawno Moskwycin znaczny, powiadał się być podkomorzem W. Kniaza, chodzieł po obozie, u P. hethmana familiaris bywał na pokoiu, y kochał się w nim Pan, alie wczora uciekł do miasta; slubuję, że bendzie mógł dać sprawę, co się s nami dzieie.

Pisał niedawno starosta Riski Krolowi, że woiewodowie Pernawzczi, chcieli by tractować de deditiōne Pernawy y przisli by do Krola, by iedno

---

¹⁾ См. Приложение № 82.

gleyth mieli. Posłał im Krol gleyth po rusku napiszany; te listi zachwyciła w drodze Moskwa, y posłancza Riskiego wzięła, były tesz tam niektore listi Krolewskie do Rizan — cautiae o zapłatę, aby sukien, kozuchow do woyska wyprawili, także wszelakiei ziwności etc.

Iusz zaś słabi o tim sturmie słyhać, nis pierwy; prosto prochu, kul niemamy, ludzi także, a Moskwa co dalei, to barziei mocznieie.

Zda mi się, żeśmy głos o tim sturmie puścili dla tego, abyśmy iedno żołnierze zabawili, żebyśmy ich nadzieią y expectatią zadzierzeli, asz się Possowinow sługa od Kniaza W. wroci, abo asz pieniądze nadeyda s Polskij. Tich ci quidem niedługo moze cokolwiek, a zda mi się, że nie wiele przisć, ale ten pacholek, wie go diabeł kiedi przijedzie, a iusz to znak zły, że go tak długo nie widać; podobno Kniasz, iako to umie, chce na zwłokę z nami; kiedi by miał wolą sincere, prętkoby zaś odprawieł do Possovina.

Atoli, quod scriptum sit W. M. memu M. P., radzibyśmy temu pokoio-wi, kiediby honeste mogło być. Iesuita li poiedna, kto li inszi, by iedno richło. Po onych twardich mroziech, zaś iakieś mgliste a mokre dni nastempuią, trochę się ogrzało y milczą żołnierze o zimno, ale azaby tego długo miało być? O ziwność, co dalei, trudniei, iusz za 20 dni w piczowanie zaiezdzamy. Iesli te Pieczari weźmiem, tam snadz iest ziwności nieco. Skoro iezioro zamarzło, Moskwa ona, co tam beła z insuł, abo s tich ostrowow, precz pouciekała, a naszi tesz tam po ziwność, iakosz iei tam iest doszić; tim czasem iako tam ziwność biorą, alić zaś za temi mokrimi dniami rozerwało się iezioro, a naszi tesz pacholęzi na ostrowie-cz zostali; ani ich tam, ani ich sam, do nas nie mogą.

Nie wiem, kto od nas do miasta strzelił z łuku strzałę z złamanem zelesczem, wystrzeleła ją zaś Moskwa do naszych czańczów, napiszawszi na niei,—«bledni sinowie, chudo strzelacie na nas.» To prawda, że chudo, bo oni tłustsi proch mają; noszono tę strzałę do Krolia.

Działa 3 y piechotę Niemieczką do Pieczar Farensbekowi posłano.

Die 1 Novembris.

Niewiem, co dalei czinić bendziem; nie strzelamy, Moskwa tesz da pokoy; żołnierze co godzina, to tęsknią barziei.

P. marszałek W Lithewskij pozegnał iusz dziś Krola, do domu iedzie;

powiada, że prze złe zdrowie dłużej mieskać nie może; co wiedzieć, nie-poydali zaniem drudzi.

2 Novembris.

Conclusum-zaniechać oppugnatiei, a Krolowi ruszyć się stand, — kiedi? ieszcze nie publicatum. P. hethman glosz pusciel, że tu zostać ma z żołnierzmi, iachać do Porchowa, wziąć gi y tam w okoliczj na zimę collocare exercitum, y zalecz Nowogrodzką drogę, żeby do Pskowa ani ludzie, ani ziwność nie przybywała. Wymyka się tesz s tim P. hethman, że tu sam z żołnierzmi zostać chce, a do Polskij nie iezdzić. My discurrem, że to dla tego, aby iedno żołnierze zadzierzeć, tu ie postanowić, żeby się nie rozieźdzali. To sprawiwszy, sam za się na syem przibiezi, bo by wielkie nie k rzeczj, by syem bez niego miał być. Wczora o tim tu zimowaniu z żołnierzmi mowiancz, obiecował im, żeby w zapłacie nie wąpieli, «Król, prawi, na wolnych dobrach stołu swegouczini wam pewną istotę, naweth y ia sam na dzierzawach które mam etc. Praterea wiedźcie to pewnie, że wszitkie vacantiae teraznieysze y które potim othwarzać się bendą, nigdzie indzie, iedno miendzi was dawane bendą, fidem suam w tim oblige wam Król.»

Moskwa wypchnęli z miasta chłopca wyrostka, aby obosz palił, podgoliwszy go czuprinę po Wengiersku; poymano gi; powiada, że mnie prziniewolili, abym to czynił, dali mi krzesiwko, ale wyszedzsi z miasta, odrzuciłem ie od siebie y nie chciałem palić, ale służyć temu, ktoby mię poymał. Wie to Bog, nie wysłiali takich wienczei do obozu. Powiada ten chłopiecz, żeby Suyskij ieden, z działa od nas s zarzecza miał być zabith; siedział w izbie, tam kula uderziwszy, drzewo miało go zabić. Ale przecie nie ten Szuyskij, co wszitkiem rżądzi. Mor tesz w Mieście ma być, ziwności destatek maia. Powiada tesz, żeby strzelczy y czerń do nas radzi, ale woiewodowie nie pusezają; snadź od naszey strzelby wiele ich w mieście ginie.

3 Novembris.

P. hethman dał znać rothmistrzom, że Król iusz ich tu zostawić umyslił na liezach w Moskwi, które im ukazane bendą, pieniądze tesz bendą zapłacone, ale żeby miał kazdi spełna rothę wedle przypowiednych listow,

a maiancz 40 koni telko, nie mowić, że mam 100; gdzieby komu nie dostawało, niechay wczasz s pocztow Lithewskich, które oto rozieżdzać się będa, stara się ó slugi. O tim wszitkim niechayby się P. rothmistrze dzisieyszego dnia s thowarziszmi namawialj, a iutro rano, gdi w bemben uderzą, aby się zesli y przinieśli, co wolą czinić będa mielj.

Iusz iest wiadomość, że słyga Possewinow od Kniaza W. iedzie do nas na Łuki, s czym, nie wiemy. Tarchaią drudzi, że za nim poszyła Kniasz kilka tisienczi Tatarów, ktorzi w około Nowogroda palić y pustoszyć maia ziemię, odeymuiancz nam ziwność, ale tei wieści certum authorem niemasz.

Nowina przisła, że Lwowskij arcybiskup umarł, nie wiem kto successor bendzie, wiem pewnie, że nie ia.

Snadz Tczew w Prusiech Mikołaiowi Zebrzidowskiemu dać maia. Pruszaczi, widzę, zgrzitaia zemboma, etc.

List do Papieža pisać będa dla onego kommissarza.

Do xięzi tesz pisać mamy, o contributią prosić.

Naszi uyrzawszi słaby mur, ktorí beli Węgrowie podkowali, ze dwie godzinie przed wieczorem, Burnomissa-starszi u Wengierskich szanczach, kazał s kilka dział weń uderzić, ktori wnet upadł. Zarasz tedi naszi skoczeli nań y ieli strzelać, y na nieopatrzna Moskwę traffiwszi, pobili ich nie mało. A isz za temi muri taraszi beły zbudowane y przekop, na ktorich Moskwa miała dobra obronę, tedi Wengrowie pieszi prawie na onem parkaniu z niemi się siekli, y kosze palili. Zaczim naszi sol obaczili w nowych worach miendzi koszami, a isz nie często s nią iadaia, wnet się wsparli o nią y nabrali iei; wnet się drudzi w obozie dowiedzieli, biegł kto mogł nachutniei do szanczow, tak że w noczi znowu uyrzawszi tam sieła soli, nu do niei, iedni się bili z Moskwą, drudzi sol brali, przecie iei stamtand kilkanaście worow wywliekli.

4 Novembris.

Uderzono w bemben na rothmistrze y thowarziszze; powiedział im P. hethman, że «za wczorayszem daniem znać mieli się P. rothmistrze s P thowarziszmi porozumieć, na podanie Królewskie, y terasz opowiedzieć, co miendzi sobą postanowili. Krol I. M. podawa tego, gdisz Pskowa dobyć

trudno, folgującemu temu, aby wojsko przez głód i zimno, tu na tym miejscu do zniszczenia nie przyszło, że i tu w nieprzyjacielskiej ziemi na pewnych miejscach, które iusze on wie, pod dachem i przy dobrej żywności rozłożyć chce, a sam do Polskiej dla nabywania i obmyślania dalszego nierzwi i pieniędzy dorwać się. Co żeby się co przyszło stało, a wy abyście się wczas stali na te tam miejsca ruszeli, rozumie być za potrzebną Krol I. M., bo obawia się tego, że za zwołką, osłyszawszy, się nieprzyjaciel, że wojsko w jego ziemi zostanie, popali i spustoszy te kraje, aby iedno ogłodzieł. Pieniędzy co się tycze, s temj iusze iadą, nie wielec ich quidem, y wszitek zołd, co się winien, wypłacić się imj nie będzie mógł, ale obmyślawa się, aby wrichle przibeło ich wienzi. To, co gotowego terazsz iest, wszitko się międzi was rozda, na tym tam miejscu y lezach, na ktore pojedziecie, przeto żada Krol I. M., abyście się iusze sami mieli do tego. Mnie tesz kazał Krol I. M., abych na tych lezach zimował s wami, s czego iako z zadny posługi nie wymowiłem się, y uczinię to, alem sobie tego u Krola I. M. ostrzegł, abych od was spełna roti wszitkie wziął, tak iako kto wedle listu przypowiednego służyć ma, bo z okęszonemi rothami nie chciałyby mi się tu zostać y wazić in periculum sławą y existimatią Koronną.»

Powiadali zatim rothmistrze po sobie, co wczora kazdi s swoimj thowarziszmj postanowił: iedni zostać na zimę obieczali, iedno żeby lieze dobre mieli, a pieniądze tu u tym obozie, nis sie ruszą; drudzi zaś s tego wymawiali się, że iachać chcą do dom, konie im zesły, pacholikowie, thowarziszczj iednj iusze puciekali, drudzi się tesz za nimi gotuią, trwać przez choroby y zimna nie mogą. Drudzi praetendebant, że do dom necessario, dla prawa y dłużnikow odyachać muszą, bo by o skodi wielkie przisć mogli. Beli tesz, co wołali: «poki nam nie zapłaczą wszitkiego spełna, nie ruszem się,» a drudzi: «chcemy istoti pewny od Krola, że pewną zapłatę mieć będziem.» Maciey Bielawskij wyrwał się: «mnie prawi thowarziszcz moij powiedzieć kazali, abys im W. M. P. hethmanie na dobrach y dzierzawach swych istotę uczinił, nie żeby chcieli, abys im płacił s swego, ale żebyś potim pilniei do Krola za nimi sollicitował.»

«Powinienem ia prawi, rzekł P. hethman, z urzędu swego przicziniać się za wami, tak o zapłatę, iako o wszitkie inne potrzeby, a niechęć tego z więzienia czinić, ale z powinności moiej gotowem zawsze. Krol I. M.

gdzie terazniejszych pieniędzy niestanie, uczini na się obligacją prawną, nawet by tesz y na wolnych dobrach słołu swego, nie bendzie was wlekl z zapłatą, iako to wiencz u przodkow iego bywało. A isz się zaszadzacie na tim, że pieniędzy nigdzie indzie brać nie chcecie, iedno tu, rozbaczcie, że to cum magno incommodo bendzie, bo y niewiele ich wiozą y nie wie-dzieć ieszcze, iako richło przibendą, a na lieze spieszć się potrzeba, iakom powiedział wyszy, aby ich nieprzyjaciel przed nami nie popalił. Co się tknie domowego prawa, ktore w Polsce macie, przes posły swe Krol I. M. na seymiki wskaze do braci, wziwaiancz ich, aby s wami w prawie nie postempowali, asz się wrocicie, da P. Bog. Te listi do urzendor rozeslie napominaiancz ich, aby się z executiami takowemi zadzierzeli, tak isz to bierze Krol I. M. na się, że w tim mieć skodi nie bendziecie żadny.»

Wołali potim, że «się nie ruszem bes pieniędzy, poiedzie li Krol stand, my go poprowadziem do dom.» Awa trudna beła conclusia.

Thowarzisz ieden P. Przyjemskiego zabith w szańczach z działą, gdi kupował sol u haydukow.

Działą iusz sprowadzamy z szańczow do obozu. Zal się Boze pracz y kostu, ktoriśmy tu pod tim Pskowem stracili. Ale takei musi być, niezaw-sze tesz wygrać.

5 Novembris.

P. hethman bankietował, mało newsiszczi rothmistrze beli na obiedzie u niego—Panowie Radziwiłowie, beł tesz P. Gnieźnieńskij s P. marszałkiem Zborowskiem. Nis beł obiad, zawarł się P. hethman s P. Gnieźnieńskiem na pokoiu sam na sam, o połtori godziny beli w zamknieniu s sobą, snadź tractati s P. Gnieźnieńskiem beły, aby tu z żołnierzmi został; nie wiem, na czym rzecz stanęła, dobrze zaś s sobą. Ćcieł P. hethman P. Gnieźnieńskiego, y obadwa do siebie za swe zdrowie pili.

Rothmistrze zawijaią się o vacantiae, trudno by terasz ugonić mieli przed nimi, co doma siedzą. Pytaią się drudzi, żyw li P. Miedzirzeczeki etc.

Pruskich vacantiej ieszcze nie rozdano, być tam Polakowi ktoremu; powiadaia, żeby Puczk Waierowi miał być; dziwna rzecz, iako temu Niemczowi sieła daia, a niewiem za co.

Zasłuchnałem in secretis, ze woiewodztwo Sendomierskie P. Sendomirskiemu, a Bełskie Żółkiewskiemu staremu posłać maia, a kastellania Sendomirską do czasu zadzierzeć.

Lwowskiem arcybiskupem nie wiemy kto. In praedicamento x. Gosliczkij s x. Solikowskiem; iach tesz Pana prosieł, prawda li to, ze ieden s tich bendzie, aby de micis illorum na naszą stronę dostać się co mogło etc.

Farensbek z Niemczy Pieczar dobywa. Dziś począł strzelać do muru; tam korziś wielka; w tim monasterze y naszych kupczow z maientnościami y s pieniędzmi, ktore do domu z obozu wiezli, sieła tam iest w poymaniu. Ziczelibyśmy Niemczom, aby się tam pocieszeli.

6 Novembris.

Z żołnierzmi burda wielka; niezgoda miendzi rothmistrzami; iedni pieniędzi chcą czekać a ruszyć się, drudzi słowa nie dadzą rzecz na to; «nie da-li, prawi, pieniędzy Krol, poiedziem do Wilna za niem.» Thowarzisze zasie crucifige na rothmistrze, dobrze im w oczi nie pluią. By beło tich pieniędzy dostatek, łącznoby rzeczy beły y daliby się przywieść do wszitkiego, coby iedno Krol chciał. Wielki niedostatek u nas; nie wiozą, iedno 60,000 od Gołuchowskiego z Warszawy; telko się im, iako oni mowią, po 3 złote dostanie na koń, a winno drugiem za 2 cwierci. A Niemczom y Wengrom, quod caput est rerum omnium, co? Nie wiem, co dalei bendzie.

7 Novembris.

Noczi dzisiejszi iusz s szaneczow od miasta pieszi naszi odešli wsisechi do obozu; Moskwa zarasz w trąmby, w bembny uderzeli, strzelbę wypuściela in signum laelitiae; gdi beł dzień, wysła do naszych szaneczow oglendować ie.

P. rothmistrze beli wsisechi u Krola. Proponował im P. hethman, aby w tich potrzebach terazniejszych powiedział kazdi zdanie swe przed Krolem, co dalei czynić, bo wczora iedno 60,000 złt. przywieziono; nie iedno aby się im wszitko zapłacić, co się im winno, miało, ale gdiby iedno po iakiei trosze udzielać się miało, sromota wspominać, iakoby się mało na każdego dostało. «Nikt, prawi, inszi nie iest przyczina, że tak mało pieniędzy, iedno

poborezi; bendzie się na nich wszitkiego patrzeło; ci są winni, nikt inszi, że y Krol I. M. y my wsiscezi do tich trudności przychodziem.» Król potim uczinił przemowę do nich, naprzod skarzancz się na poboreze, że «ci et me, et rempublicam, et vos omnes produnt. Timi pieniędzmi, co przisły, trudno placić wszitkim; co potrzebnieyszem może się ich udzielić cokolwiek; a isz wielkieby niebespieczeństwo stand nadesło, gdiby się stand rozyachać mieli a w ziemi nieprzyjacielskij nie zostać, boby zamki nowo dostane, kiedi obrony nie będa miały, zaś by w rencze nieprzyjacielskie przisły, a zatim te trzelietne nakładi, pracze y gardłowania nasze w niweczby posły, także y sła-wa, ktoreieśmy dobeli; tedi lepiej daleko, że ieszcze troche czekaiancz, troche przecierpiem, nisbychmy do tich incommoda przejść mieli; othosz honestum potius, quam utile sequendum, et inter duo mala minus eligendum; kiedi tu zostaniecie, iusz nie iedno Pskow scisniecie, ale wszitkę Inflandzką ziemię, bo to są wrota iei; będa tam Moskwa na zamkach musieli zdichać, et sua sponte bes krwie y woiowania przijda dalibog w rencze nasze, abo sam Kniaz da polem bithwę, a iusz finaliter ta sprawa na rossadek samego Boga przijdzie, w ktorem my nie wąpiemy, że nas wspomozie, iako po te czasy czynieł. Tam, gdzie lezeć macie, nendze nie ucierpiecie zadny: wsi, miasteczka gęste są, ziwności obfitość wielka; kiedj, piesze przy sobie maiancz, oszańcuiecie się w derewniach, strazi iakiekolwiek maiancz, nie trzeba się bendzie bać nieprzyjaciela, na ktore y excursiae bendziecie mogli czynić. Sinowcza swego zostawię tesz przy was, ktori, przijdzili do tego, gardło swe przy was położj. A y sam takem beł umyśliel mieskać tu s wamj, ale mam pizanie s Polskij à praecipuis senatoribus, od x. arcybiskupa, od x. Krakowskiego, od P. Sandomirskiego, że beze mnie trudno się tam co sprawić moze, co z iaką mi to przychodzi roskoszą, sam Bog swiadek; a wolałbym być z nieprzyjacielem in periculosissimo conflictu, niżeli doma na seymie naszym. Przeto kazdi necessitatem hanc patienter ferat; do tego się gotuy, iakoby tu zostać, y thowarzisze swoje namawiay, y persuaduy im, żeby zostali; pieniądze, co na Ś. Marcin znoszone być do Warszawy maia, niedługo nadeyda, o drugie staranie się czynić bendzie; a te wasze chęci nie tem telko zołdem, ale łaską wszelaką nagradzać będe, y co iedno terasz iest w dispositiei moij, y napotim także przijdzie, to wszitko wam, a nikomu innemu nie będe dawać.»

Wotowali na to P. Radi naprzod, potim rothmistrze zoszobna wsisezi. P. Gnieźnieńskij naprzod obiecał (iusz terasz inakszi nis pierwy widzę, za onegdayszą rozmową u P. hethmana, którą w zamknieniu mieli s sobą, odmieniła iei) służyć, poki go stawać bendzie; «bendę, prawi, s thowarziszmi swemi mowił y tractował, aby zostali; mam srebra trochę, rozdam miendzi nie; po drugie do Walpij posłę.» P. Radomskij także. Gdi na rothmistrze przisło, P. Przijemskij naprzod począł z długim zaleczaniem obiecować operam suam, wszitko swe włożyć na to; «mam, prawi, srebra trochę, łańczuch s kilkaseth czerwonych złotych, to wszitko dam miendzi thowarzisz, aby się nie roziezdiali.» P. Bonar, Niszczickij, Zebrzydowski także in eam sententiam; drudzi zaś młodzi za nim in eam quidem sententiam dla wstidu posli, ale nie obiecowali za thowarzisz, aby pozwolić mieli, ale obiecali ich fortissime namawiać. Gdi odmowili, powiedziano im, aby dziś s thowarziszmi te namowy mieli, a iutro z responsem zaś do Kroła przislj. Rozesli się rothmistrze, kazdi drapiancz się w głowę a dumaiancz, co s thowarziszmi czinić.

P. Gnieźnieńskij iusz tu snadź zostanie przy P. hethmanie; ale żeby P. hethman długo trwać miał, ia wątpię.

Piszę P. sendziemu Posnańskiemu, aby pilnie wybierał te pobori a iako nawieczey odszilał pieniędzy, żeby culpa na nim nie beła zadna. Za takowem dzisieyszem poborców wspomianiem y zaleczaniem, do śmierciby mi się takiego urzędu nie chciało, y wiera na seymie bendą mieć łaźnią.

Niemczom nie zdarza się u Pieczar; wybili tam dziurę y posli do sturmu; odbieła ich fertiter Moskwa y skodę w nich niemałą pocziniła. Ketler, sinowiecz xziążencia Kurlandzkiego, polasł beł na mur; złamała się pod nim drabina; wpadł tam za mur do Moskwy; nie wiedzieć, iesli tam dał gardło czili u więzienie prziszedł. Poszilaia im tam prochu wiecei.

8 Novembris.

Przibiezał od woiewodi Nowogrodzkiego goniecz Moskwyin, z listem do P. woiewody Wileńskiego. Nie postrzegli go naszi, asz kiedi się o strasz obozową oparł. Piszę Nowogrodzkij woiewoda, że goniecz od W. Kniaza o gleyth na wielkie posły iedzie, aby gonczewi temu gleyth posłany beł. Za tą nowiną iesteśmy utcunque erecti, że pokoy bendzie. Boze wszechmoganczi dayze to. Ten Moskwyin privatim tam powiada, że woiewoda,

prawi, Wileńskij bolszi y dobri Pan choczet miru, a wielki hethman nie choczet, kruczi się.

9 Novembris.

Gończa woiewody Nowogrodzkiego odprawiono, iusz iachał z gleythem do gończa, nie wiem, iako richło bendzie; do Nowogroda daleko; nis tam doiedzie, nis się tu wroci, pod same dwie niedzieli bendar. Nusz zasię nis wielki poszeł nadiedzie, wezmie y to czasz niemały.

Cośmy się nadziewali ruszić stand niedługo, to iusz zaś przijdzie nam podobno zmieskać, poki ten wielki poszeł nie odprawi się. Zołnierze nalegają; iusz ci moźnieyszi thowarzisze swoje ukoieli, y istotę na się uczinili im, że trwać bendar poki wola krolewska bendzie. Ci zaś chudsi mówią, że «my nie mamy na czym swoim istoti czinić; niechayby nam aby po 10 złt. na koń ad rationem dano»; ale gdzie ie wziąć? ta trocha, co prziewieziono, Wengrzy, Niemczy wziąć muszą. O Iesus! toć-to biedna Polska woyna! woiować się nam chee, a pieniędzy mieć nie mozem. Wierę by lepiei dać pokoy. P. Gostinskigo y Soboczkiego Niemczy zadnem sposzobem trwać nie chcą, missionem proszą i zapłati; «nie moze-li, prawi, zapłata być, niech wolni bendziem telko; a choczyby nam wszitko, co miano, zapłaczono y ieszcze nanowo dano, zostać tu nie mozem; poiedziem, by y wszitkiego tu odbiezeć» etc. Krol się gniewa.

Niemczom się u Pieczar nie szanćzuie; poszilaia im dział wiency, y Wengrow kilkanaście seth. Ci tam mniszi dziwy broią, dobilj Niemczom silno, y Farensbek nie naciera iakoś etc.

10 Novembris.

Z zołnierzmi się ucieraia rzeczi; podaią im napiszaną cautią krolewską s strony zapłaty; obliguie się Krol na dobrach wszitkich wolnych stołu swego, gdzieby im nie zapłacieł; oni zaś chcą inszą cautią napiszać; mówią, ze to nie warowna. P. Przijemskij piszarzem ma być.

P. Przijemskij posłem na seymik Srzedzkij naznaczon; P. Bonar, starosta Rabstyńskij — do Proszowicz.

Poczekamy tu na tego wielkiego posła, y bendziem rzeczi do tego prowadzić, abyśmy pokoy iaki-taki tu, nie odiezdzaiancz, concludowalj; ale

przecie u nas przed ziemiany milczeć o tim trzeba, bo nihilominus na seym poiedziemy dla pieniędzy, o ktore dla żołnierskiey zapłaty myśleć bendzie trzeba, wiencz o tim, iako xziażentom zapłacić, cośmy poziczeli u nich etc.

Ślubuję, ze terasz dobri piask mają żołnierze: ktori o co śmie poprosić, kazdemu wnet dadzą; ba zda mi się, że y drudzi po tich, co ieszcze ziwą, iusz poupraszali. Widzi mi się, że W. M., co siedzicie doma, dłuży czekać bendziecie musieli; ale azabyście iusz W. M. przemyśliwać o sobie nie mieli? zrownacie się W. M. podobno za kilka dni z woiownikami, kiedi się do dom wrocą etc.

11 Novembris.

Przijdziemy do wielkiej nędzy, tak długo tu mieszkając, y rzecz pewna, że woysko nigdi ieszcze do wientszi kleski nie przisło, iako terasz przijdzie. Iusz nam ziwności nie staie wszelakj, u woziech niemasz nic, za 20 mil dla siana poszłać musiem z wielką trudnością i niebezpieczeństwem. Pieniędzy niemasz, suknie, kozucha. Iesli nam ieszcze za te fatigi ziemianie, co doma u ciepłego piecza dobre piwo pijącz, łaiac bendą, a ieszcze czego dać nie bendą chcieli, beła by to impietas wielka.

12 Novembris.

Dziś komornik przijachał od W. M. z listi s Polskij od P. Rad, ktoricheśmy długo czekali; dziwna rzecz, iako nasz tu nierichło dochodzą listi, aleć się iednak nie masz czemu dziwować, aza — małe chaos miendzi nami a W. M.?

13 Novembris.

Moskwa pozarszi się w mieście, wypadła na rothę P. Gnieźnieńskiego, co strzegła; nie wskorali; dobrze tam sobie poczynali thowarzisz P. Gnieźnieńskiego; snadz 15 Moskwi na placzu zostało. Tatarzin P. Gnieźnieńskiego ranion barzo, co mu thowarziską służy. Iednego Moskwycina boiarzina zranionego do obozu prziwieźli na kolasie, ale sprawa zła z nim, ozarł się, że mowić nie moze; muszą do iutra czekać, asz się przetrzezwi. Snadz teras w mieście mieszopustuią.

14 Novembris.

Goniecz Moskiewskij, on, co go czekamy, dziś iusz w obozie być ma; chwała Bogu, ze tak richło; posłano iusz przeciwko niemu; nie ten podobno nie powie, iedno abyśmy gleyth posłali na wielkie posły, ktorzi iako richło benda, s czim przijadą, P. Bog wie; nam tak długo ieszcze tu mieskać na tim ledzie przijdzie, poki się nie odprawia.

Komorniczi iusz terasz s seymowemi listi wsiadać maia, ia-tesz list zawrzeć muszę.

I. M. P. kanczlerz prosi, abys W. M. we Srzedzie rzeczy wiodł do tego, iako sam pisze W. M.

Do P. woiewodi pisze wierząci list na P. Przijemskiego; nie wiem, co tam za wskazanie etc. Ex castris eodem die 1581.

Regestr Ich M. P. rothmistrzow wszitkich, iako ktori wiele rothi ma.

1. I. Mszcz Pan Gnieźnieńskij . . .	330
2. P. Stadnickij	140
P. Gniewosz	150
P. Kuszowicz	100
3. P. Lesniewolskij	130
P. Pękosławskij	150
P. Bielawskij	100
4. P. Radeczki	150
P. Choczimierskij	150
P. Bokiey	100
5. P. Potoczki	150
P. Strus	150
P. Sieniawskij	100
6. P. Ierzi Orzechowski	150
P. Ruskowski	150
P. Stareczki	100
7. P. Radomski	200
P. starosta Liwskij	200

8.	P. podczaszi Zebrzidowskij . . .	180
	P. Iacub Orzechowskij	120
	P. Sorawiński	100
9.	P. Lanczkoruński	200
	P. Mniszek, krayezi	200
10.	P. starosta Rabsztiński	200
	P. Pienięzek	200
11.	P. Przijemskij	200
	P. Gostomskij	200
12.	Panow Wengrów	200
	P. Gostinskij	120
	P. Soboczki	130
13.	P. Niscziczki	150
	P. Rozen	100
	P. Konieczpolskij	150
	P. Lienko	150
	P. Denisko	150
	P. Pudłowski	90

Summa iezdi, okrom P. Bielawskiego, P. Warszawskiego, P. Uhrowieczkiego, P. Iordanowy rotti, P. Farensbekowych Niemczow, P. Butlerowych, okrom woluntariuszow wszitkich y Dworu I. K. M., 5570.

Porzandek strazy, tak dzienny, iako y noczny, P. rothmistrzow, spisany, kto s kim y iako ich wiele na strazi bywało. Poczina się na nocz ze srodi na czwartek ab 11 Octobris.

P. Bielawskij	500
P. Warszawskij	200
P. Iordan	30 Wengrow połowica.
P. Farensbek	150
P. Butler	80

Co s P. Troczkiem przisli:

P. Mikołay Zebrzidowskij . . .	200
P. Mikołay Gostomskij	200

P. Radzanowski	150
P. Orzelski	150
P. Temruk	150

Pierwsza strasz na nocz:

P. Gnieźnieński	330 konj.
P. Gostniński	60

Dzienna:

P. Stadnicki	150
P. Gniewosz	150
P. Wąsowicz	100

Wtora na nocz:

P. Pękosławski	150
P. Lesniowski	150
Bielawski	100

Dzienna:

P. Lanczoruński	200
P. Mniszek	200

Trzecia na nocz:

P. Choczimerski	150
P. Radecki	150
P. Bokey	100

Dzienna:

P. Potocki	150
P. Strusz	150
P. Procop Sieniawski	100

Czwarta noczna:

P. Iendzey Orzechowski	150
P. Ruskowski	150
P. Starecki	100

Dzienna:

P. Radomskij	200
P. starosta Liwskij	200

Piąta noczna:

P. podczaszi Zebrzydowski . . .	180
P. Iacub Orzechowski	120
P. Zorawiński	100

Dzienna:

P. Prziemskij	200
P. Gostomskij	200

Szosta noczna:

P. starosta Rabstinskij	200
P. Pieniązek	200

Dzienna:

P. Niszczycki	150
P. Rozen	150
P. Konieczpolski	100

Siodma strasz noczna:

Panow Wengrow	200
P. Soboczkij	130
P. Gostinskij	60

Tu się konczy iusz strasz y porządkiem swem, to iest alternatim poczinać się bendzie, wedle rachunku siodmego dnia, także y noczi podlegać bendzie, wytrącaiancz powodne, ktorich na strazi nie trzeba, także bębennicze y trembacze, okrom iednego, ktorego przy rocie potrzeba do strazi. Tedi kazdi, kto ma na 200 koni, ma wyprawować na strasz koni 154, giermkj w ten poczet tesz kładancz. Wytrąciwszy na to 40 koni w piczowanie, dwu trębaczow, bębennicze y trzech koni powodnych.

A kto ma na koni 150, tedi ma na strasz wyprawić 115, giermki w ten poczet tesz kładacz, wytrąciwszy na piczowanie koni 30, dwu powodnych, dwu trembaczow, bębennicze, bez ktorich się na strazi może obeysć.

A na to zostaią te trzi roti na posiłki y na wszelakie potrzeby, aby ius strasz swym porządkiem sła, P. Lienka 150 koni, P. Deniska 150 koni, P. Pudłowskiego 150 koni.

A strasz bendzie powinna wyiezdzać y stawić się na placz wedle zwy- czaiu, tam kęndi straznik komu miesce naznaczy; a nie ma zaden ziezdzać s placzu, asz druga strasz stanie, pod karaniem zwykłym P. hethmanowem. A ten, ktori to w poruczeniu ma od P. hethmana strasz zawodzić, doglen- dać iei bendzie powinien, y tego przestrzegać, iakoby się w tim zadnemu ublizenie nie działo: gdi ieden we dnie strzedz bendzie, tedi tesz y w no- czi ma strzedz; a ten, co we dnie strzeze, tedi w noczi drugą strażą ma strzedz, to iest alternatim, zeby każdego iednako dochodziła.

A zeby miasto strazi tim potężniei piczowniczi starali się o ziwność sobie, tedi od 60¹⁾ koni w thowarzystwie niechby poszyłali w liczbie — od 200 koni po 40, od 150 po 30 koni, od 100 po 20 koni; tedi wszitkich bendzie w liczbie 140²⁾ koni, ktorzi y strasz mogą rad temi odprawować y ziwno- ści bezpiecznie dosięgać, ktorzi niechayby się spisowali, ktoby s kiem w thowarzystwie chciał poszyłać, w liczbie kładancz po 600 koni.

Summa defalcatiei od 100 koni 23, to iest 20 na piczowanie, trem- bacz ieden, koń ieden powodny, ieden bębennicza. A od 200 koni 46, a a od 400, 92 koni. In summa zawsze strazi być może wedle tego posta- nowienia I. M. P. hethmanowego koni 308.

LITTERAE A QUODAM EX CASTRIS AD PLESCOVIAM AD MAGNI-
FICUM DOMINUM MARSALCUM REGNI MISSAE.

15 Novembris.

Dzisz goniecz Mosziewskj słuchan, list od Kniazia oddał y gleyt na po- sły nasze, czo szię takze z iego posły ziachacz maią.

Kiedy Pan Wileńskj, wziawszy listy od niego, dawał mu respons, ze gdy I. K. M. zrozumie z listoff, czo w nich iest, dacz respons, on rzekł: «nie umieiut po-rusku», drugi ras imie mu tesz słowa P. Wilenskj powta- rzacz, alic zas «nie umieiut po-litewsku»; a P. Wileńskj s furią: «bakala-

---

1) Должно быть 600.

2) Должно быть 120.

rzem u ciebie nie bendę! idźże do swego stanu, a przidiesz zaszcie po odprawę, kiedycz znacz dadzą»; y tak poszedł. Szmiechu beło dosycz.

16 Novembris.

Goniecz za prozbą iego do Possewina przypuszczon ad colloquium; s godzinę beł u niego, potim do Krolia dla odprawy przyprowadzon. Dano mu odpis y gleit także na posły. Drugi ras zatrefnował, gdy odebrał listy: kazano mu iszcz rękę czałowacz Krolewską; on, kołpak na ławie połozivszy, poszedł, iamułkę, czo pod kołpakiem miał, na głowie zostawieł. Pan Troczki rzekł: «czapku zdym»; a on, idąc a szmiejąc się, «iamułka to, nie czapka.» Krol w szmiech y Rady wszytkie. Nasz Pan kanczlierz: «ten chłop sconfundował nam cancellarią Litewską»; ieden poczichu na to: «barzy kto inszy». Pana Wileńskiego proszielech imieniem W. M. o copias tych Moskiewskich listoff y responsu na nie. Obieczał. Zartował: «ten, prawi, Poliak wielki doma sziedzi, a chce wszitko wiedziecz, czo się na wojnie dzieie; czemu na nie nie iedzie?»

U Pieczar Bornemissie s Wegry y Farensbekiem s Niemcy nie szan-czuie się: czo wybiią dziurę a poskoczą ku ni, to staną przed nią a dali nie chcą. Dziwuią się wszysczy, czo to iest; mowią iedni, że czary, drudzi, że miejsce święte. Iusz to wtory sturm straczieli tam naszy. Dziwy broią czi mniszy.

17 Novembris.

Goniecz odiachał; wziął y od Possewina listj do W. Kniazia. Tuszemy, że podobno doidzie pokoi, czo Panie Boże dai. Czichocz to chcą miecz barzo, podobno dla seimu, y ziachacz się maią komisarze utrinque na pewne miejsce miedzy Porchow a Zawołocze, a Possewin tesz do nich. Beli rotmistrze u Pana hetmana wszyscy; około ystoty zapłaty rzecz beła; uczieraią tę obligacją miedzy sobą. Pytali się o czaszcie ruszenia stand y o mieisczu. Powiedział im, że się ma ieszcze rozmowicz w tym s Krolem Iego Moscją. Armate, działa, zeby iedno droga dobra przypadła, sprowadzicz naprzod kaze przed sobą Krol I. M.

Dziwna rzecz, iako tu wielkie teras niepogody mamy; descz ustawnie s ciepłem, drogi barzo złe, pabulatio difficilis etc. P. hetman publice mowi, że tu zostanie na zimę etc., a drudzy zasz — «nie wierzem temu.»

18 Novembris.

Posłano znowu prochoff do Pieczar.

Moskwa na przepych z miasta na oboz strzelaią; podnieśli wyszy dział y mieczą kule asz w puł obozu, miedzy namioty; y mnie dzisz kon zabięła kulia; potrzebny barzo; iusz to trzeci na tei woinie; czwarty mi tesz podobno zdechnie; owa blizuczko tego, ze pieszo przydzie nazad.

19 Novembris.

Pan Wileński odesłał mi listy do W. M., w ktorich copiae listoff Moskiewskich bycz maią¹⁾, podobno tesz y nowiny iakiesz pisze, ktorych ia nie wiem.

Pilno się pytamy, rychło li stad iachacz; by iedno droga przypadła dobra, podobno się pospieszem; sznieg iakisz gesty a mrozny pada, owa da-li Bog naprawi się droga?

Każdy więzien, którego iedno przywiodą naszy, twierdzi, że Moskiewski zbiera ludzie y za 18 dni kazał się wszitkim na iedno miejsce sięgacz; za złe mu nie trzeba miecz, że to czini; iuześmy mu się tacy goscie naprzykrzeli. A wiera, za 3 albo 4 niedzielie, kiedyby na ten oboz przypadli ludzie iego szwiezy, mogliby zaigracz.

U Porchowa kilka tysięcy Tataroff nad Haraburdą, czo od zamku piczownikow strzeze, wiszi; iako się ruszą, bycz piczownikom naszym w łykach. Dla ziwności posyłamy za 20 mil, drudzy za 26, a iako się konie pomorzicz nie maią?

20 Novembris.

Rotmistrze w gromadzie u Pana hetmana beli, czo tu zostaną; kazdy dał mu na spisku, wielie koni ma swoei rotei. Powiedział im tesz, że iutro publicowano bendzie, kiedy się stand ruszycz.

21 Novembris.

Przes P. marsalka opowiedziano dworowi, że Krol I. Mszcz rusza się stand ku Wilnu od tego czwartku za tydzień, na Iflanty, a Pan hetman po

---

¹⁾ См. Прилож. №№ 86, 87 и 88.

nim w sobotę na leżą Moskiewską; nie pojedzie s Kroliem, zostanie tu, a powiada, że y na seimie nie bendzie, quod ego non credo.

O vacantie biegaią a biegaią żołnierze. Powiedziano gim, że szię Krol ze wszystkiemi zadzierzy a nie da tu nikomu nicz. Alecz podobno przednieyszim iusz namieniono, czo komu ma bycz; albo ich tesz kiną przes nogę, doidzieli pokoi a więcy ich potrzebowacz nie bendar; rzekną: «wszakeście zółd brali etc.

Powićał mi Pan podkomorzy Rawskj, że umrze-li, prawi, Pan Miedzyczekj, o nicz nie bendzie prosieł po nim. Pan Przyemski nie chce przeszkadzacz Panu wojewodzie Posnańskiemu, by go tym nie obrazieł, od ktorego dobrodzieystwo zna, bo, prawi, Pan wojewoda wszystko po bracie mieć chce. Powićał mi Pan Gnieźniński, że s nim tractuią, aby tu przy Panu hetmanie został, y barzo proszą, mowiacz: «non nos deserat D. V.» Więcy rzekę: «W. M. zostan, alie żeby nie darmo.» «Porwani, prawi, diabłu, niechai mi nicz nie daia, iedno mi czo mam niechai nie biorą»; wszystko to podobno o Gizego a o Pana Przyemskiego, s którym nie prawie w dobry woli widzę. Miał bycz Pan Przyemski do Szody posłem, alie rozmysliaia szię zaszię, chcą naznaczycz kogo inszego, a on privata persona ma bycz, y iakoby od żołnierzoff y woiska wszistkiego do braczy prozby odniesz ma etc. Iedzie tesz y Pan podkomorzy Rawski do domu; racz go W. M. przywiesz do tego, aby W. M. o tych tu sprawach confidenter powićał. Mozesz szię W. M. rzeczy dziwnych y szmiesznych nasłuchacz od niego. Malcontentoff tu dossycz; rwie szię drugi za łeb, że na tey woinie beł etc. Pieniędy nie dawaią, a gniewaią szię, że zostacz nie chcą; cautia zbywaią etc. «Trembacz hasło hetmanskie trambi — piesczoni do domu, skampi do domu, leniwi do domu», szmieiemy szię quidem, aliecz nie-barzo smaczno. U Litwy nie mamy ni kaska łaski; czo ieszcze troche beło, wszystkośmy teras tym hetmaństwem utracieli; niczego nam dobrego nie zyczą etc.

22 Novembris.

Czicho radzą, ktore posły na te tractaty z Mosquą posłacz. Snadz szię wymawiaia drudzy. Na to godziem, iako baczę, abyśmy iaki-taki pokoy concludowali teras, y s nim przyachali za Kroliem do domu, alie żeby przecie ziemianie naszym radzieli doma, iako długi popłaczycz. Possewin u dru-

gich suspect, że non sincere agit, Moskiewskiego ad sidera tollit. «Nie wiedziałem, prawi, w nim barbariem taki, iako ludzie mowią. Kto sprawy iego s sprawami woiska tego conferuie, dalieko tam więszą boiaźń Boga naidzie.» Stand mu szię podoba Kniasz, ze czo słowo, to szię przezegna, a obraskoff około niego pełno. Wie zły duch, iako iusz i iezuitom uffacz. Mowią drudzy, że po tym nicz nie beło, słacz go do Moskwy. Strzegł tego Zigmunt Pierwszy zawsze, aby posseł papieski do Mosquy nie iezdzieł.

Od tych tam Pieczar nicz ieszcze nie słychacz. Boie szię, że tym mnihom nicz Niemczy y Bornemissa nie uczyni. Owa mało szczęscia tego roku mamy; takczy wiecz bywa, że nieiednacie zawsze.

23 Novembris.

Żołnierzom cautia albo obligacia dana, cuius tenor est talis.

Cautia albo obligatia, żołnierzom dana:

«Stefan z łaski Bozy Krol Polski, Wielkie Xiąze Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieczkie etc. y Siedmiogrodzkie.

«Oznaimuiemy kazdemu zossobna, komuszkolwiek to wiedziecz naliezy, ysz prze niedostatek skarbu pospolitego s kontributij koronnych, za żądaniem naszym y rycerstwa naszego przeciw nieprzyacieliewi Moskiewskiemu, z wiary y chęczy swei, naszliaduiącz w tym sławnych przodkoff swych, pozwolili nam zołdu zasłużonego do seimu przyszięgo poczekacz, na którym seimie s Stany koronnemi porozumiawszy szię, obmyszliawacz to bendziem, iakobyśmy im we wszistkim beli prawi za tak wielkie ich chęczy, ktore nietylko celuiącz w tym przodki swe, alie tesk snadź przechodzancz, ossobie naszymy Krolewski y Rzeczypospolitei wszystkiei znacznie y sławnie pokazali, bo w takowy nędzy y obnazeniu siebie samych, zołdu, iednym od prawie czwierezi roku, a drugim roznie za przypowiedzeniem służby zadzierzanego, z uprzyjmej miłoszczi swei przeciwko nam Panu swemu y Rzeczypospolitei, szniegiem, mrozem y poczęsci tesz trudnym y dalekim dostawaniem zywnosci bendącz uczisnieni, dali szię w tym uzycz, choc im to z wielką ciężkosczią przychodziło, ze w ziemi nieprzyaczielski s Panem hetmanem koronnym zostawaią, widząc, że ten nieprzyjaciel uporny y fortelny tym napręcei ukroczon bycz moze y do uczziwych a pozytecznych

Koronie condycij przywiedziony, gdy woysko nasze w gardlie mu usziendzie a do zywnosci głemboko w ziemię iego poiedzie y tam położone bendzie. Czego yżeśmy skutecznie po żołnierzach narodu Polskiego doznali, iako oni Pany swe y sławę swą y dobro pospolite umiełowali, iesteśmy powinni im wdzięcznością wszelaką y łaską naszą Kroliewską za kazdą occasią to pamiętacz, y tak wielie koszty, ktore podeimuią, iako przewaznym sługom Maiestatu naszego y Rzeczypospolitei strzegącym, nadgradzacz. Obieczuiemy tedy tym żołnierzom naszym, ktorzy nam chęcz swą takową pokazuią, że na służbie Rzeczypospolitey zostawiają, tak rotmistrzom, iako y towarziszom tę sumnę y zołd ich zapłacicz, y zupełnie sine ullo impedimento oddacz, według porachowania tego, które uczinieli kazdi na rotę swą, w skarbie naszym przez szafarza Rzeczypospolitey obranego y podskarbiego naszego nadwornego koronnego, iako o tym kazdy s nich ossobliwy swoy rachunek y cautią na tę sumnę y zołd otrzymał, według ktory wszystkim razem obieczuiemy zapłacicz na dzień Ś. Marcina w Warszawie w roku przyszłym 1582. A gdzieby (uchoway Boże), w czym wątpliwosezi mało mamy, doszycz się od nas żołnierzom naszym we wszystkim nie stało, y zupełna zapłata wskystkich na czas pomieniony nie doszła y do rąk się ich nie oddała, tedy w tei summie wszystkiei w zołdzie zasłużonym, ktoryśmy tym żołnierzom naszym winni zostali, obieczuiemy y warunek czyniemy na Malborku y na wszystkich prowentach iego, y na wsziach Żuławy Wielgi, takze na Tczowie y na Puczku, na Gorze na starostwach tych y dobrach stołu naszego, ktore teras vacuią y vacowacz będa, y w naszym szafunku są, albo ieszcze bycz maia, takze y na wszystkich starostwach, ktorekolwiek są na arendach wolnych: na tych wszystkich żołnierzom tym naszym tę istotę czyniemy. Którym wolno bendzie, gdyby czas naznaczony minął, w te-to starostwa y dobra nasze pomienione wiachacz y one do swojej possessyi wziącz, y pozytkoff wszelakich s nich uzywacz do zupełnego zołdu ich zapłacenia. Obieczuiemy tesz to tym żołnierzom naszym na tym seimie blisko przyszłym, do tego wszystkie Stany koronne przywiescz, aby od wszech Stanow ta obligacia nasza auriate conventus beła approbowana, albo żeby wiecz im zupełna zapłata tam teras oddana beła. Czo wszystko ziszcz y do skutku czało przywiescz na ossobę swą Krolewską obieczuiemy, opatruiącz to, iakoby stąd rycerskiego rzemiesła oni y potomkowie gich tym więszy

pochop wziąć mogli. Na cośmy się własną naszą Krolewską ręką podpisali. Datum w obozie pod Pskowem, dnia XXII miesiąca Novembra roku Pańskiego MDLXXXI. Panowania naszego VI.»

Czo żywo malcontenczi, ba y czi, których tam W. M. doma witacz bendziesz raczeł. Dano in arbitrium P. Przyemskiemu posłem do Szrody uczniu kogo on bendzie cheział, albo P. Mikołaja Tomiczkiego, albo x. Powodowskiego proboszcza Posnańskiego, y na obu ma listy; widze, że P. Thomiczkiego chce. Strasz pogimała Moskwiczina, czo go Szuycki s miasta s listy do Kniazia W. posłał; torbeczkę pełną listoff naleziono przy nim. Szuycki mało pisze, telko credens na tego chłopca. Beł in quaestionibus. Powiedział, że ma in commissis Kniaziewi powiedziecz, że w mieszcze nedza y niedostatek, głód; wąpi, aby czerni długo trzymacz mógł, żeby się nie poddała; aby Kniaz dał ratunek. Stąd przypadaia na tę deliberatją naszymy, żeby tu obsidionem continuare, y rosmislaia się, czo czinicz.

Sługa Possewinow s gońcem do Nowogroda iachał; czo godzina ma się tamstand wrociez y dacz sprawę o poszliech Moskiewskich, rychło y iako do tych tractatoff wyachacz y ziachacz się z naszymi maia; skoro ten przijedzie, naszymy tesz ruszycz się maia; do tego deputowani: Pan wojewoda Bracławski, P. marszałek nadworny Litewski a Garaburda trzeci.

O tym pokoiu iedni tuszą dobrze; drudzy, iako Litwa, wąpia. Panie Boże racz że nas nim pocieszycz. Litwa mowi, że się prawi Krol drozycz bendzie, czo obaczy-li Moskiewski, sprachnie.

24 Novembris.

Rótmistrze kazdy na spisku P. hetmanowi oddał liczbę pocztu y roty swoiei, ktore tu zostawia. Nie barzocz ich wielie bendzie. Iezli ręki Bożej nad nami nie bendzie, trzeba się bacz o nie barzo. We 30 mil około Pskowa zywnosci zadnei nie masz. Mikuline mrozy iako przydą, szniegi wielkie iako zapadną, pozna żołnierz Moskiewską woinę. Iescze in corde samego Pana hetmana gdzie woisko położycz.

25 Novembris.

Iusz Pan Przyemski odiezdza, ia tesz koniecz pisania czynię. Przes te kilka dni do czwartku, iako tu Krol Iego Mość zamieszka, bendzie-li

czo, nie zamieszkał W. M. swemu Miłosciwemu Panu napissacz. Datum s obozu pod Pskowem, eadem die anno 1581.

LITTERAE EX CASTRIS AD PLESCOVIAM AD MAGNIFICUM D. MAR-
SALCUM REGNI MISSAE.

25 Novembris.

Dnia dzisiejszego pissałech W. M. przez P. Przyemskiego. Po iego od-
iachaniu, w kilka godzin, sługa Possewinoff z Nowogroda przijachał, a przy
nim goniecz od posłoff W. Kniazia; przyniosł list do Possewina od nich y
do Panoff Rad naszych drugi, w ktorym piszą, ysz iusz na tractaty z Nowo-
groda ruszają się na miejsce, ktore zową Zapolska lama, a tak abyśmy
tesz y my posłali nasze.

26 Novembris.

Conclusum, aby iutro Pan woiewoda Bracławski, P. marszałek Ol-
briht Radziwił, Haraburda, ruszeli się do Zapolski lamy ku tractatom z
Mosquą, a Possewin s nimi. Baczycz nie mozem, do czego się nachylił
rzeczy. Maią snacz posłowie W. Kniazia concludowacz o wszystkim ple-
nam facultatem; alie iakocz on plenam facultatem daie? Naszy podobno li-
mitatam miecz będa. In summa chce się wszystkich Inflant, anobyśmy
się wiera mogli nie drozycz. Dobrą iedni maią nadzieię o pokoiu, drudzy
wątpią; będzie-li pokoi, to Pan hetman do Inflant odbieracz zamki, immi-
nus zimowacz w Mosqui. Declarował się dzisz rotmistrzom, ze by consultius
beło z obozu tego nie ruszacz się przez te dwie niedzieli ieszcze, poki wiado-
mosci nie będzie, co ci comissarze sprawią; bo a czo, prawi, wiedzieć, nie
będzie-li pokoy? ktory iezliby doszedł, proznobyśmy się na te nowe leze
kołatali, a muszielibyśmy się tedy zasz wracacz; miastu tesz przypieracz
będziem tym czasem. A ysz o zywnosc trudno, opatrzy się to, że ku
Wdowie y w insze strony, gdzie ieszcze nie ruszona ziemia, czokolwiek lu-
dzi poydzie dla picowania bezpiecnego. Przesłali rotmistrze na tym y con-
clusum tu czekacz; dobrzecz quidem s tei strony, ześmy się tu w miesz-

kania y w budowania w sposobieli, alie zasie głod wielki, konie odchodzą etc.; z łaski Bożej zbytkiem tu nie grzeszem. Wyazd krolewski ieszcze sie odwlekl do piatku — drogi złe, ziemia puszcziela, mrozu nie masz. Przecie wycziaka Mosqua a przecie (s) swą szkoda. Dzisz dwu pogimali naszy na wycieczce boiarzynoff; powiadaia na mękach, że w mieszczie zywnosci y wszystkiego dostatek; mięsa tylko braknie, alie chleba dosycz; konie tesz wyganiaia z miasta.

27 Novembris.

Odprawuia iusz posły nasze s instructią do Zapolski lamy. Possewin naprzod wyjezdza, oni za nim maia.

28 Novembris.

Przeciwko posłom Moskiewskim Zeliaza rotmistrza kozackiego s gleitem posyłaia, ktory ich prowadzić ma do Zapolski lamy dla bezpieczenstwa. S radoscia czekamy wszysey tego pokoiu, ktory Panie Boze racz dacz; proszą iusz on y woioowniczy. Pieczary wczalie sziedzą; nie mogą tam Węgrzy s Bornemissą y Niemczy s Farensbekiem nicz sprawicz. Tak mowia: «albo czaruie Mosqua, albo szwięte miejsce bycz muszi», bo poszli iusz beli do gotowy dziury, przed murem wszyscy, iak ich wreł, staneli, a dali nie szmieli; Mosqua iak w snopy strzelali. Ze wszytki Mosqui chodzą tu na odpust do tej Pereczysti, iak Czystochowa u nas. Alie podobnieisza to przyczyna, że dostatku nie masz, skampośmy sam stand prochow posyłaia; gdy dziurę wybiacz poczęto, nie stało go; nisz drugiego posłano, wnet zasz zaprawieli Mosqua.

29 Novembris.

P. Baranowskiemu secretarią wielką publice Pan kanczlierz od Krolia oddał, proficiat. Pana Mikołaiia Zebrzydowskiego s rotą iego wyprawuia do lamy Zapolskiej; ma tam przestrzegacz wszeliakiego rządu, gdy s posły Moskiewskimi tractaty benda, żeby s posły niepotrzebnych rokowania nikt, iedno czy czo nalieżą do tego, nie czynieł, tesz benda li towary iakie, a Mosqua na konie handlie iakie czynicz benda chezieli, żeby doirzał tego, aby dobrego konia nikt nie szmiał odbywacz do nich, iedno psy; czo żywo,

chce stand prowadzicz konie do nich. Przydano tesz Pana Zebrzydowskiego roty, P. Kazanowskiego, P. Jordanowe, P. Orzelskiego.

Moskwyczina pogimano, czo z listy od Szuyskiego poszedł beł s miasta; pisze Kniaziewi, że Pieczary w czalie, w mieszczie wszystkiego dostatek; alie tak rozumiemy, że takowe pizania poszylaia dlia tego, aby w nasze przychodziły ręce, niechezacz o nedzy znacz dawacz.

Pod Nową-Russą porazili kozacy około 400 Tatar y trzech wojewod więzniöff Mosquy przywiedli.

30 Novembris.

Iusz czo zywo, w droge iedzie; my tu in exilio zostaiemy; wiera nas tu barzo trocha zostanie. W sobotę okazowacz szie maia żołnierze.

1 Decembris.

Dnia dzisieiszego, gdy Krol Iego Moscz z obozu od nas ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu odiezdzał a nas w tych Indiach iako sieroty zostawował, posłałem ia tesz list swoi do W. M. mego M. Pana, przes ręce Pana podskarbiego nadwornego, ktory mi obieczał, że doisz pewnie W. M. miał.

Teras iusz podobno niewielie materij bendzie pisacz, chyba iesliby doszedł pokoi pocieszny, czo racz dacz Panie Boże. Iusz tam posłowie naszym wyachali; za tydzień ziada szie podobno z Moskiewskimi; tak rozumiemy, że szie tam za trzy dni abo tam abo sam odprawia ze wszystkim. Instructia albo informacia naszym iaka iest dana, nie wiem; nie bełem w tei radzie.

Żałosno iakosz po odiachaniu Krolewskim, a wiera szieła nas ubelo; Litffa pendzi won, nie ogliandaiacz szie. P. hetman strasz opatruie, abysmy tu bezpiecni beli od miasta; iakosz gdy usłyszą, że Krol odiachał, śmielszy pewnie benda. Tych derewni y budowania, s ktorych dwor y Litffa wyachali, zakazał P. hetman, aby nikt na drwa rozbieracz nie szmiał, dlia pieszych y onych rot, czo niedawno s P. Troczkim przyציagneli; nie mogli szie odzierzeć niektorzy; wsział sam P. hetman na koń y s furia bieżał tam; casu traffiel, ano woznice na dwu woziech derewnia rozebrana wiozą; gdy pytał, czij gi, powiedzieli, że Pieniąszka rotmistrza; nu w one

chłopy korbacem; zbieł, stłukł; biegał potym do stanu Pieniąszkowego; gdy do niego s namiotu wyszedł, pusczył się słowy popędliwymi; «zły, prawi, niecznotliwy człowiecze!» iął się sprawowacz; on gi potym, ręką za kołnierz u zupana uchwyciwszy, porwał y przy koniu przez kilka staj, chcąc na koło dacz wsadzić, spieszo wiodł, że dobrą inochodą przy inochodniku iscz musiał. Wołał Pieniązek na Gniewosza rotmistrza, czo s Panem iachał: «hamuiczie P. Gniewoszu Iego Mosczi»; on, czo miał pomoci, to rzekł: «nie mieliscie się Panie ważycz tego etc.» Natargawszy się tak Pieniąszka, pusczył gi. Rotmistrze s tego przypadku niekontenci, murmurant. Pieniązek niborak narzeka, płacze; «na iego, prawi, persvasią y prosbę przyachałem tu, y teras zostałem, utraciełem się, a on mi to despectem płaczi.» Widzę, że za złe wszyscy Panu hetmanowi mają, alie mussitant etc.

Pan Gnieźniński odiezdza stąd do domu za kilka dni.

2 Decembris.

Beł P. Radomski u P. hetmana o Pieniąszka, alie s gniewem przemowe iego przijał, daiąc znacz, iesli Pieniązek przeznaidowacz go nie ben-dzie, ze mu to zawadzi. Załośny nieborak Pieniązek. Są niektorzy, czo mu radzą, że inaczy despectu tego nie złoży, iedno przed wszystkimi rotmistrzami opowiedziawszy, czo mu się stało, a porucznikowi zlicziwszy rotę, sam aby odiachał od woiska. Nie wiem, dobrze li mu radzą.

Druga burda: Pan Gnieźniński s kniazem Prońskim na valeczie dobry mysli beł; rosiachawszy się potym, potka się s pachółkiem porucznika swego, a on się gimie skarzycz przed nim, że «mi, prawi, drabi Uhrowieczkiego bydło pobrali, czo ono idą». Skoczeł Pan Gnieźniński ku nim. Ieden iakis zuchwalecz miedzy nimi miał zawołac na drugie: «do kurkoff!» prawi; czo usłyszawszy P. Gnieźniński, rzuczył się do nich; powiadaia, żeby szablą potłucz ich niemało miał; iadąc potym na skargę do P. hetmana, s furią łaiał mianowicie Uhrowieczkiego; «niech, prawi, Berdebuszewi dadzą pokoy», bo Berdebusz u P. hetmana beł skarzeł; zbeł gi bonis verbis; widzę, że Berdebusz poczuwa się, nie chce dacz wsziadacz na się.

Mosqua iusz smielsza; wyciekło ich o 1000 piechoty, kilkaset iezdy na strasz P. Gostyńskiego 40 koni. Muszieli Niemczy ustempowacz, wszakże dossycz s sziebie czinieli: zbieli kilku Mosquy s bachmatoff y postrzeliali ich niemało; samych tesz kilka rannych; porucznik Minkwicz tesz rohatiną ranion, alie snacz nie smiertelnie; Pan Gostinski beł in periculo: iusz mu Mosquiczin łuk na szygie zakładał, chcąc gi pogimacz.

3 Decembris.

Wycieczka zasz z miasta wielka; wielką gromadą wychodzą po kilka tysięcy; a czosz po tym, od strzelby y kroku odstampicz nie chcą.

Po dzisieiszycz roracziech uderzono s działa z miasta, prawie tusz blizu namiotu, gdiemy nabożni beli, y padła kulia tusz przed samym krolewskim namiotem, czego ieszcze nie beło przed tym. Puszkarcz tam od nas uciekł y ten to brogi. Namioty, gdzie Krol stał, na tymże miejscu stoią; wprowadzieli się do nich P. Batory, synowiecz krolewskj.

4 Decembris.

Roty iezdne pisały się na czały dzień wszystkie. Wieraśmy się nie spodziwiali, by ieszcze tak wiele ludzi beło. Iest około 7000 wszystkich. Konie dobre ieszcze, iedno pacholikoff niemało chorich. P. Gnieźnieński 300 koni swych, dobrych ieszcze, okazawszy, pozegnał P. hetmana. Dzisz noczą ku domowi na Inflanty iedzie. Wiera się spodziwamy, że ten pokoi doidzie, że to odiezdza P. Gnieźnieński, bo nie tak beło conclusum. W piątek przyszły siachacz się deputaczi naszi s Moskiewskimi w Zapolski Iamie maią.

5 Decembris.

In aurora przestraszeła nas Mosqua; wypadło ich kilkadziesiąt nad rzeką ku obozowi blisko; przyszli na Wengry; wnet ich odstrzeliali nazad; alie zatym szynkarze, przekupki, mniemaiącz, aby mieli do obozu wpasz, krzyczecz, wołacz ieli; mimo P. hetmana Wengrzyn iakisz, przez oboz, wołaiącz, że Moskwa w obozie, do P. Batorego bieżał; zlekliśmy się; czo ziwo do koni; y iam czasu obucz się w szkornie nie miał. W trambę, w bemben P. hetman uderzycz na trwoę kazał; chorągiew wystawiono;

biezeliśmy za obos, a Mosqua iusz w mieszczie. Prozna to, alie straszna rzecz trwoga. Trzeba szię nam częstych goszczi s miasta spodziewacz. Nie uczyniacz nam niez za Bożą pomocę, byśmy iedno sprawni beli a czuini. Bielawskiemu nieborakowi na onei stronie s P. Warszawskim cięższko, y onegdy porwali mu towarzysza, czo na ośm koni służeł.

6 Decembris.

Na tym goszczinczu, czo przes rzekę Wielikę ku Pieczarom iezdzą, sziała Moskwa naszych, wypadaiacz, bierze; otosz insidias na nie założycz umysliel P. hetmen. Iest tamże na tymże goszczinczu miejsce takie, że pagorki y rowy, doły są, że szię tam zakrycz może, że nikt nie widzi z miasta. Kazał P. hetman komornikom swym dwiema, iednemu wszesz na koliase, a drugiemu ią powozicz, y na tym miejscu, gdzieby prawie Moskwa uyrzecz mogła, stanącz, y iakoby szię czo złamało u woza, poprawowacz, ażaby ich tak elicere; a tusz za gorą Węgierską iazdę y kilkadziesiąt iezdy Polski zasadziel. Dwie godzinie przede dniem począwszy, asz zaszię godzinę w nocz strzegli tam, alie przecie nie wyszła Mosqua: muszieli albo szię ostrzedz, albo tesz nie chcieli, ysz to Ś. Mikołaiia świento u nich festinitas wielka, bo czałą nocz y czały dzień wszystko zwonia, a zwonoff y wielie y ossobliwych dossycz, wszystkie s naszych Inflant. P. hetman stał tam sam na tey zasadze czały dzień y nagotował szię tesz beł s Mosquą czinicz. Listy od PP. komissarzow, czo na traktaty do Zapolski lamy iadą, do P. hetmana przyszły y od Possewina; odesłał ie zarasem P. hethman za Krolelem I. M. Nicz ieszcze nie masz; piszą, że w drodze są ieszcze około Porchowa; wiadomosci o Moskiewskich poszliech nie maią; posłali przeciwko nim kozakoff kilka dowiadowacz szię.

P. podkomorzy Kostka do Pieczar Niemce odprawowacz iachał; pieniędzy teras nie wezmą, alie iscz do Rygi maią, tam zapłatę wezmą.

Szotoff nowych idzie tu 200 s Rygi, nie w czas, a my pieniędzy nie mamy na nie; pisze P. hetman do Krolia, czo s nimi czynicz każe¹⁾.

Minkwicz, porucznik roty P. Gostinskiego, Niemiecz czysty y mężny, onegdaiszy rany, ktorei na wycieczce od Mosquy dostał, dzisz umarł; za-

---

¹⁾ См. Приложение № 89.

biel tesz tego Mosquiczina, od ktorego razu umarł. Tegom beł zapomniał pissacz przedtym. Syna niebosczyza P. wojewody Sandomirskiego, starszego, czo bes oka, przy Lipionce zachowano.

7 Decembris.

Dzisz w noczi y kilka godzin na dzień gorzał wielki ogień w mieszczie, za Pskową rzeką; musiało tam czosz wielkiego zapalicz, a by to prochy, abo spichlerze. Chciał Pan hetman trwozę iaką na nie uczyniecz, alie nie zdało szię drugim. W południe insidia wczoraysze successerunt. także szię zasadzieli naszy w gorach, iako y wczora; iachał porucznik P. Prokopa Szieniawskiego sobie casu do Bielawskiego, na onę stronę; Moskwa nań wypadła z miasta kilkadziesiąt koni; on, ysz gwałt beł, iął poiezdacz nazad, oni za nim, y przywiódł ich na zasadzkę naszą; tam naszy zaskoczyli gim od miasta, a Węgrowie tesz w oczy, owacz ich w sak wegnali. Liegło Moskwy około 20, pogimanych dziewięcz, rannych dossycz. Uganiali szię naszy s nimi rzetelnie, że ich prawie w bramę wegnali. S naszych, chwała Bogu, niez szię nie stało zadnemu, telko ieden Węgrzyn postrzelion w rękę. P. Boże racz bycz pochwalion. Nad Polską iezdą beł tam nasz P. Zołkiewski od P. hetmana, a P. Kretkowski s rotą P. Przyemskiego, et horum auspicijs res gesta. Żal szię Boże, ze tam przy tym P. hethman nie beł; ucieszelby szię beł; wczora czały dzień piłiował na to, a przecie szię zdarzycz nie mogło; powiada Mosqua, że gim wczora Szuyski wyciekacz dlia Ś. Mikołaiia nie kazał; miał ich na czczy u siebie. Szlubuię, że na ten goszcziniecz wypadacz więcy nie bendą.

Kilka wiezniöff znacznych pogimano, ktore do Krolia odeszlie P. hetman. Powiadaia, że w mieszczie nędze nie masz, chlieb s kasni hospodarski wszysczy iedzą y czerń, czerń tesz mrze dobrze na kazdy dzień. Od sieczy szię spodziewaia od Kniazia, y maia sprawę, że około Nowogroda Mikita Romanowicz y Czar Szemion, s roskazania Moskiewskiego, ludzie zbieraią poczichu. Iakosz podobno to ku wierzeniu, bo iusz na dwa haki Moskiewskiemu przydzie s nami: albo szię ziednacz, albo szię bicz; nie pozwoliam li na iednanie, iakie on poda, pewnismy tego, że abo da bitwę, albo, więcz bitwy nie dayącz, bendzie nas chciał trapiacz; ia-

kosz mogłby dokazacz tego: tu iusz nie mamy czo ieszcz, 30 mil szliemy po zywnosc, konie zdychaia, ludzie barzo, a wielie ich chorych. A iesli szę tesz stąd dali bendziem ruszycz mieli, a czo wiediecz, iesli tych nowych lez, gdzie chcemy, nieprzyacieł przed nami nie popali? In summa nie wiemy ieszcze, czo s nami bendzie. Czekaemy, czo szię w Iamie Zapolskiej między posły stanie ¹⁾.

8, 9, 10, 11, 12 Decembris.

W tych dniach nie stało szię nicz nowego. Iest iusz wiadomosc, że posłowie Moskiewscy z naszymi iusz od siebie są poblizu, dzisz abo iutro do Iamy ziachacz szię maia społem y na tractacziech zasziacz, Panie Boze racz zdarzycz. Powiadaia czy, czo ich w drodze widzieli, że mowicz maia, ysz z dobrym dziełem iada; więcz nie wiem, prawda li to. Trzei wszystkich Mosquy iest, a koni wszystkich 180 maia: starszy imieniem Dymitr Iieczki, kniaz, snacz znaczny; wtory Bessenin, dworzanin; trzeci diak. Czekaemy na eventum tei sprawei. Gdy tam rot y nasze ku nim szły przy P. Zebrzydowskim, dla bezpieczenstwa y rządu deputowane, mijajacz Porchow, 30 koni Pana Kazanowskiego podiachalo pod zamek; wypadło na nie 80 koni Mosquy y 200 pieszych; natarli naszym na nie, kilku ubieli y asz w brame wiachali na nich w zamek. Possewin tesz chciał zamek widiecz, s Panem wojewodą Bracławskim blisko podiezdzał poden; ięto z dział bicz gęsto, a Possewin w strach, wziawszy w rękę listi, kiwał na nie, alie oni nicz nie dbali.

Niekontent P. hetman s Possewina; publice mowi: «czo diabeł każe o nim; nie widziałem, prawi, wszeteczniejszego chłopca nadeń; chciał secreta krolewskie wiediecz, aby mu powiedzial, na czymby chciał Król w tym iednaniu od Moskiewskiego przestacz; tesz chciał w radzie przy Kroliu sziadacz, kiedy o instructij beła namowa do Zapolia. Przysiaglby, że Moskiewski nań łaskaff, a ysz k woli iemu okrzeci szię na papieską wiare, ano niech iedno bendzie po tych tractacziech, dawszy mu kijem, wyzenie od siebie. Asz (to do mnie poczichu) y Litffa wszyscy slali do niego, proszacz go, aby pokoy, iakokolwiek bycz może, uczynieł, y wsadzili go tym

---

¹⁾ См. Прилож. №№ 89 и 90.

na barzego. Iach im mowieł, że to imprudenter uczynieli, bo choczbyśmy radzi pokoiowi wszyscy, przecie nie pokazując tego, ręką grozicz mamy, iako on xiądź z kapituły wychodząc, gdy go tam wzięzo» (zwięzano) etc. Niech to, prosze, nie wychodzi od W. M. Mnie się nie podoba ta simultas, y boie się, by zatym do pokoju prziszło. Posłał P. hetman kozaki niektore y Iordana rotmistrza ku Nowogrodu dowiadowacz się o zbieraniu iakich ludzi, czo o nich Piotr Kołtowski s miasta pogimany twierdził, żeby s Mikitą Romanowiczem bycz mieli. Po onym okazowaniu nie mamy tu y połowicze ludzi w obozie; szieła się ich rosiachała na picowanie, a Mosqua w miescie o każdy rzeczy wie. Chce się im wszystko s naszymi rokowacz, alie P. hetman nie każe; wszystko to na to, aby s naszych czo expiscari mogli.

In subsidium P. Bielawskiemu na onę stronę ku monasteru s każdy rotę po pięci pieszych s rusznicami, kto ma sto koni, a kto pułtora — po siedmi, iscz P. hetman kazał, a Panowie rotmistrze ich zywnosc gim tam na każdy dzień zassyłacz maia. Trzeba tego Bielawskiemu barzo, a dziwuie się barzo, że kiedy nań potężnie nie wypadną z miasta; mogli by go tam wykurycz; wprawdziecz na dobrym miejscu tam siedzi, iakoby w okopie iakim; iakosz y Moskwa tę tylko przyczynę daie; mogłby ich bezpiecznie długo na sobie dierzecz, aszbyśmy go s obozu ratowali.

13 Decembris.

Dsisieiszy noczy oszm mil od Pskowa Grodzieczkij, towarzysz P. Gnieźnieńskiego, bendąc w swej derewni około ziwnosci, traffieł, ano goniecz Moskiewskiego samo-iedenast goszcinczem Pskowskim w nocy iedzie; obaczwszy Grodzieczkij, że Mosqua, skoczeł s towarzistwem do niego, — kto by beł? pytał; powiedział, że W. Kniazia goniecz, z listem do posloff y legata papieskiego iedzie. A czemu tym goszcincem? wszak do nich nie tendy droga; iał się krzeszticz; powiada, że zbłąndzieł, miał drogą Porchowską iachacz. Grodzieczkij cheział go na Porchowski goszciniecz naprowadzicz, a wtym on, sługi zawoławszy iednego, iał mu czosz szeptacz; on, przestawszy iakoby trochę, na koń powodny, który wiodł na rence, przesiadszy się, iał pendem uciekacz; Grodzieczki za niem; przyparł gi w cziaszne miejsce;

on, skocziwszy s konia, w lias uciekł; a Grodziecki wziął konia; pytał goncza: «czemuby uciekał sługa?» powiedział: «chłop, prawi, nigdy w tym nie bywaiącz, boy się, y ziękł się. Obacziwszy Grodzieckij, ze to fortel iakis, czo gi na goszcziniec Porchowski prowadzicz miał, rosmysliwszy się, wiodł go do derewni swei, aby deliberował, czo czinicz s nim; tam zasz drudzy słudzy trzei od goncza uciekli; Grodziecki dopiero, samego na koliassę wzięwszy, przywiozł gi do P. hetmana do obozu. Kazał gi examinowacz P. hetman PP. Nakielskiemu s Roznem: czemu, iako zwyczajai, nie dano znaez o nim pierwy? czemu Pskowskim goszczinczem? znaez, że do Pskowa wiachacz chciał; czemu w nocy, nie w dzień? s czym iedzie? czemu uciekaią słudzy? Powiedział, że nie do Pskowa iedzie, alie pewnie do posłoff s tajemnym barzo listem. «A gdzie ten list?» pytali go. Powiedział, że «u tego konia, czo sługa s niego uciekł, w sziodło iest zaszyty w wołok, ktorego konia waszy wzeli.» Gdy tak gończa Panowie czy pytali, beli barzo miłosierni, że mu tego konia wroczieli y s sziodłem; a nie trzeba beło, bo-by ten list beł mogł wpaszcz w ręce. Potym przy przystawie Mroczkowi wyparał z wołoka ten list, czo Mroczek widział sam. Suspectus ten goniecz barzo, a pewnie albo na zdradzie woiska, albo s ostatnią resolutią do posłoff s strony iednania iedzie. Odsyła gi pod strażą Pan hetman s tym listem do naszych posłoff, y pisze gim, aby przed Possewinem serio expostulowali s Moskwą, czemu to tak czy gończy nieopowiednie iedzą; druga, aby się starali, żeby mogli wiedziecz, czo w tym liscie prziniosł¹⁾).

Dzisz tesz przyniesziono od Possowina listy do Pana hetmana, także y do Krolia Iego Mosczi, ktore zarazem posyła za Krolem. Pisze Possowin, że iutro albo poiutrze Moskwa się s naszymi ziachacz maią na miejsce; dwa dni iako się iusz z Moską ziachał, y obiter iusz zrozumiał troche intencią ich, ze zliczania nie mayą Inflant puszczacz wszystkich, tylko częsz iakasz, y pisze Possevinus śmieszny list tak do Pana, iako y Krolia, radzi, aby to na seim odłozycz. In summa atoli nam podeirzany ten xiąd; cheząc wilka ukrocicz, y owce uszarpnąc chce; przysięgłby, że Moskiewski papieznikiem ma bycz; creditu iusz nie ma za pieniąd u nas; a tak rozu-

---

¹⁾ См. Приложение № 100.

miemy, że tu podobno ex parte Austriaci na zdradzie przyachał; snacz tesz Krol Szwecki za syna swego arcyksiężcia Karola dziewczkę razi, sed hoc soli W. M. sit scriptum. Pan hetman sierdziw nań barzo. Posłom do Zapolski lamy znacz daie, aby się na pieczy mieli, a na Wlocha oko pilne mieli ¹⁾, przy Inflancziech wszystkich mocno stali, bo ich pewnie Moskiewski odstampiecz muszi; wziął mu Szwecki Narwę, Parnawę głodem czisznie y y Felin, Biały Kamień obległ; my iezli tesz u Pskowa stateczni bendziemy, nie wytrwa pewnie; iakosz się tu przy Inflancziech odzierzeć ma? Ieslizebyśmy na części tylko przestacz mieli, tedy on zasz ex commercijs marinis wzmógłszy się, mogłby pristinas vires recuperare; alicz nam znowu taka druga burda; lepi go iusz teras zarazem konacz.

W tych kilka dniach bendziem miecz pewnie resoluacją s Zapolia, czo się tam stanie. Mnie serce barzo zlie tuszy, że s tego pokoju nicz nie bendzie.

14, 15 Decembris.

Od tego dnia okrutne dzdze, pluty y niepogody czierpiem; czas y dnie iakiesz mgliste y cziemne. Dzisz tencza apparuit na niebie; w Polsczem tego nie widał. Mosqua tesz dzisz beła wypadła s miasta, pieszych y iezdy niemało. Uganiali się s nimi naszi iak za zaiączem. Beł tam, patrząc, P. hetman przy tym, maiącz dwie roczie przy sobie. S obu stron nikt nie zginął.

16 Decembris.

Listy s lamy Zapolski od Possewina y posłoff naszych do P. hetmana przyszły, nie godzi się pissacz s czym, a y Kroliowi nie chce ieszcze o tym dacz znacz dlia przyczyn pewnych ²⁾. Iezli Moskwa nie simulanter czyni, mało pokoiowi nie bycz.

17 Decembris.

Possyła P. hetman P. Zołkiewskiego do Zapolski lamy s instructią do posłoff na ich quaesita, ktore posłali.

---

¹⁾ См. Приложение № 100 — Cedula.

²⁾ См. Прилож. №№ 102, 103 и 116.

Krol Szwecki Biały Kamien wziął, Pernawę obległ; patrz W. M., czo ten chłop czyni; miecz nam s nim burdę pewnie.

Hetman iego posłał do P. hetmana naszego, prosząc, aby kozakom zakazał szkod czynić tym ludziom, czo iusz in fide*m illius concesserunt*. Dał Pan do kozakoff list.

Starosta Kamienieccki umarł. O starostwo przyczynia się P. hetman za Włodkiem, szwagrem swym, czo tu iest s nim. By mnie tak zaliczał, iako iego, byłbym za rok Gnieźnieńskim arcybiskupem.

P. Batory bankiet uczynił na P. hetmana y rotmistrze; czcił dostatkim. Nasz P. Nakielski mowieł tam niepotrzebnie szieła przeciwko Węgrom, a nabarzy przeciw P. Batoremu. «Rad, prawi, M. P. Batory, patrzę na W. M., alie żebysz w Iflancziech nie był; tesz mowią ludzie, że W. M. masz miecz z za morza zone, a potym xiążęciem bycz Iflanczkim; zonycz, iaka na szwiecie nabogatsza iest, zyczę, alie xiążęciem bycz nie zyczę.» Modeste mu odpowiadał P. Batory na wszystko y Wengrowie żołnierze trączali Pana Nakielskiego y za złe mieli niektorzy, alie prozno beło. Wiedziecz to pewnie Królowi niedługo.

Listy przyniesziono od Krolia s drogi do P. hetmana s pod Lucen ¹⁾ Moskiewskiego zamku s Iflant. Zła tam okrutnie drogę maia; wozy, konie porzuczaią. Posłał Krol pod zamek rokowacz z Moskwą Sobieskiego s P. Troczkim, aliecz Sobieskiego w prawą rękę szkodliwie postrzelili.

18 Decembris.

Posseł od hetmana Szwedzkiego, podpoiony dobrze, wyznał, że tu przychał nawięcy dowiadowacz się, czo się między nami dzieie. Otosz tesz Pan hetman possyła do woyska ich Charleńskiego szpiegowacz, w rzeczy dla skupowania potrzeb niektorych, do Narwie. Ten tam hetman Szwecki iest Franczus, chytry znacz, alie tesz nie na prostaki traffieł.

19 Decembris.

Bendzieli Szwed tak barzo brał w Iflancziech, podobno się nam nicz nie dostanie; otosz trzebaby nam tesz łapacz czo rychli. Possyła Pan het-

---

¹⁾ См. Приложение № 103.

man do posłoff za Panem Zołkiewskim brata mego s drugimi y s trzecimi, a iusz ostatniemi condiciami ¹⁾, za ktoremi nie zawrą li tam pokoju, to iusz nie wiem czo dali bendzie. Moskiewski, widzę, mrze na Szweda, y, iako baczę, radby się czo rychli s nami uspokoił, żeby się mógł s nim stoczycz, a czo mu pobrał, zeby zasz wydarł. Alićbysmy tesz chezieli tak o Narwę, iako y o drugie zamki s Panem szwagrem tractowacz, a omnino Moskiewskiego od niei odstrychnąc, więcz nie wiem, bendzie li facilis szwagier do tego; sobie każdy woli. Zatrudniaią się te Iflantj barzo, nad nadzieie nasze; a strzesz Boże, czo mnimamy, że iusz koniec bendzie wojnie, żeby nie był dopiero początek.

20 Decembris.

O Iesus! tocz haniebne mrozy y zimna przypadły! kłietki nasze trzeszą; kilka pachółkoff na strazy, s koni spadszy, umarło na mieisczu; dali Pan Bog wie, czo s nami bendzie; ze wszech stron czisznie nas wszystko złe: głód, niedostatek, choroby, koni upadek etc. Mosquy iusz to dwa dni ani widacz z miasta; czichuczko tam; nie wiem czemu, y razu nie strzelia.

21, 22, 23, 24 Decembris.

Ieszcze po dziś dzień od posłoff nicz nie mamy. Brat moy nie przyachał ieszcze. W tych dniach nadziewamy się, że abo wojnę dalszą, abo pokoi miecz bendziem. Iezli pokoi, to my do Iflant zamki odbieracz; więcz nie wiem, iako Szwedowie nam radzi benda; boję się, przydzie li do tego, że się powadziem.

Zbiegł boiarzyn ieden od posłoff Moskiewskich do naszych, ktorego Panu hetmanowi posłali. Powiada, że-by beło Kniazia nie tak boliało, gdyby mu te zamki Krol beł pobrał, iako ysz Niemczyna ²⁾).

25, 26, 27, 28, 29 Decembris.

Przyachał brat moy od posłoff s listy ³⁾; blisko tego, że pokoi bendzie; iusz się o mało roschodzi. Przyskrą naszy, że gim podobno Mosqua wszyst-

---

¹⁾ См. Прилож. №№ 125, 126 и 128.

²⁾ См. Приложение № 135.

³⁾ См. Прилож. № 139, а также №№ 129, 130, 131, 133 и 134.

kie Iflanty puscza, niez sobie nie zostawuiaz, za te wszystkie zamki, ktoreśmy tak-rok pobrali. O Iesus, tocz Possewin za pieniadz nie ma creditu u nas; barzośmy suspecti, ze duplici corde etc. Eventus pokaze, iesli nam sincere sluzel. Puscza li nam Iflanty, wiera nie wiem, czo bendziem miecz za sprawe s Szwedem; widze, ze myszliem pokuszicz szie on s ludzmi, ktore tu mamy; wiecz nie wiem, nie benda li nam W. M. laiacz. Pobral zamkoff czo przednieiszych niemało, między nimi Biały Kamień, między wszystkimi w Iflancziech namocznieiszy; nad Pernawą lezy; my gryziem łuszczyny, a on iadra ie; za naszą strażą spokoino sobie po brzegu łowi, a my po morzu wielkim; na sobie dzierzemy wszystko. Mocni szie kapitan iego Pontus-de-la-Garda barzo; szliachta szie kupi do niego; libertates daie; potrzassa, ze Krol Węgry chce Iflanty ossadzicz. Pissal P. Gnieźnieński list do P. hetmana de omni statu, ktory w Iflancziech, iadacz przes nie, widzial, ktory list Kroliowi zaras odeslal, y bacze, ze go pisanie iego permovit barzo. Skoro iedno przyda listy od posloff naszych, ze zawarty pokoi, iusz gotowe rotysa, czo wskok s dworany Moskiewskimi naprzod do Derpta poida odbieracz gi; a podobno szie ieszcze od Pskowa nie ruszem, asz wiedziecz bendziem, ze Derpt nasz, dla iakich forteloff, — boie szie ia barzo, ze nam te Iflanty Szwed zatrudniacz bendzie.

Mortificuiem szie w tym obozie; bycz li nam do tego w czyscu; nendzna condicia nasza; zasluzelibysmy zaras do nieba: mrozy haniebne, nigdy nam niewidane, glod, pieniedzy niemasz, konie odchodza, sludzy choruia, umieraia; gdzie sto koni roty, to 60 chorych między nimi; sed hoc non divulgandum propter invidos. Gdy szie ruszacz przydzie, szlubue, ze calamitas nie ladaiaka bendzie. Wengroff pieszych barzo wielie do miasta ucziaka; nie wiem, czo to za ludzie; w Ostrowie naszuch bija, zabijaia; wielkie szie exacerbacie wsczynia od naszych; boie szie, tego Izba posselska nie zamilczy. P. Nakielski glossem mowi, czo rozumie; powiada, ze o opatrzenie nie dba. Belesz tesz tu W. M. na placzu, mial se mna P. hetman rozmowe, gdy pokoi bendzie, ktoby szie szcedl w Iflancziech gubernatorem, «poradz», prawi. Rzeklech: «trzeba czlowieka magnaе autoritatis, praeterea wiernego a zyczliwego Kroliowi; Litwina nie radze.» «Tak iest, prawi; mysalech o marsalku wielkim Litewskim, bo by po-niemieczku umial s Iflanty.» «Ten, rzekę, nie pozwoli na to, bo chor, udal szie na pokoi.»

«Kiedyby, prawi, P. marszałek koronny chciał, dobrzeby uczynił, y sprostałby temu.» «O, rzekę, wątpię, aby to wziął na się; od domu on nie odiedzie; więcz tesz generalstwo ma na sobie, praesens by tu bydz nie mógł.» «Iaka rzecz, prawi; także do tego domu przywiązany; żone tu przywiosszy, takby mu tu było, iako y tam; a rok przemieszkawszy tu, mogłby zasz odiachacz na czas, kogo na swym mieisczu zostawiwszy.» «Nie wiem, rzekę, czoby rzekł na to; a kiedybysz tesz, rzekę, W. M. sam to wziął?» «O porwano diabłu, prawi, wszystko, nie chcę ia tu woiovacz, wolę do dom na Tatary, a tesz ingritudinem wielką ludzi baczę, k temu zdrowiem portargał sobie; rozłoziwszy tu rządnie woisko, poiadę do Rygi y tam zoładek opatrze sobie przes iaki czas, bo mi się zepsował barzo.» Mowieł tesz y s drugimi, powiadano mi, o tym gubernatorze, y proponował P. Gnieźnieńskiego, y P. wojewodę Podolskiego, y W. M., a snacz y na W. M. przypadał; o Podolskiem snacz mowieł, że-by się szedł dobrze na to, alie z ową swą powagą nie puszczałby Iflantoff do siebie, a ledwie ras w rok mowiełby s nimi. Te takowe discursi nie wiem na czo; tu zasz vulgus spargit, że abo sam nim bendzie, abo P. Batory lennym xiążęciem; a wiesz ich Bog, czo ezinicz benda. Tegom tesz zapomniał przed tym pisacz W. M., ysz do P. kanczlerza, między onemi odpisami, czo Panowie Rady Krolowi na deliberatorias, ma li sam bycz na seimie, czeli nie, posłali, x. Karnkowski pissał, radząc, aby Krol Iego Mocz beł sam na seimie, bo by tak liepi; a gdzieby więcz dla tei woiny bycz nie mógł, tedi, prawi, nie widzę, ktoby seimu praesidentem lepszym mógł bycz, iako Iego Mocz P. Marszałek koronny. To dla tego W. M. swemu Miłoscziwemu Panu piszę, abysz W. M. raczel wiedziecz, że choc W. M. doma sziedzacz pieniądze zbieras, przecie iednak liudzie o W. M. myszlą. Scriptum sit hoc soli W. M. memu M. P.

P. Szuiski ani się teras z miasta rusza; strzeliania nie słychacz nicz; my tesz radzi temu.

30, 31 Decembris.

Iescze się posłowie targuią. Moskiewskiemu się nie chce o szcietą szycę z Iflant, a na Szweda o Narew, Pernawę, Biały Kamień wendzidło gryzie; bylie tylko s nami dokonał się pokoi, bycz mu u niego. W Nowo-

grodzie ludzie przybywają, działa gotują; wołają, że s Krolem Litewskim pokoy, a s Szwedem woina. Naszy tesz posłowie ciągną na to, aby w pissaniu przymierza y te zamki, czo Szwed pobrał, nie beły pisane na stronie Moskiewskiego, alie na naszą; alie Moskwa słowa nie da rzecz na to; mówią, że o tym mowicz nie chcą, ani tego pissacz nie będa; więcz nasi podali: niechaize się ani na naszą, ani na Kniaską stronę nie piszą; nie przestawali na tym; mają się protestowacz naszy, a nihilominus pokoi o te zamki, ktore puszcza, zamknącz. Possewin czo dali w większą suspicią przychodzi u nas; niebarzozmy mu wielkimi przyacioły; pissał przedtym w lisczech, że gdy Krol wroczi, czo tak-rok pobrał, posłowie Moskiewsczy omni prorsus Livoniâ cedent Kroliowi, w czo się iusz y zamki Nareff etc. pobrane od Szweda includowały; teras zasie, wariat, pisze, że ustapią, prawi, *Livoniae arcibus quae in manu Magni Ducis sunt. Tu videntur: «excipite»*, czo Szwed pobrał. Włoskie to sztuki; alie nie miecz mu za złe: po tei pacificatij iedzie zasz do Moskiewskiego, by go zasz iako nieczudnie nie przywitał, gdyby mu tu zlie posłuzeł.

ПРИЛОЖЕНИЯ.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

1.

LISTU (KNIAZA W. MOSKIEWSKIEGO) PRZEPIS.

Bożą miłością Czar i Wielki Kniaz Iwan Wasilewicz wssitkiei Rusi Włodzimirskj, Moskiewskj, Nowogrodzkj, Czar Kazanskj y Czar Astrachanskj, Hospodar Pskowskj y Wielki Kniaz Smoleńskj, Twierskj, Iuhorskj, Permskj, Wiaczkj, Bolharskj etc. Brathu naszemu Stephanu Bożą miłością Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Kniazu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkiemu, Mazowieckiemu, Xzianżenciu Siedmigrodzkiemu etc.

Przisył miendzi nami mnogie nieprziazni y krwie rozlania, y siłania były miendzy nami, y chciales brat nas Stephan Krol, żeby nam ku tobie słać swych wielkich poszłow, y my y przez pirwsze obyczaię, czego nigdy nie bywało, poszłow swych wielkich stolnika swego y namiessnika Nizechoroczkiego Kniaza Iwana Wasilowicza Sielego ¹⁾ Iaroslawskiego, s towarziszmi tobie brathu swemu Stephanu Krolowi poszłali, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nami przistoi być braterstwu y miłości. I ti brath nas Stephan Krol naszych poszłow czekać nie chciał, y niedoczekawszi poszłow naszych, poszedłes z woyną w naszą ziemię, y prziszedzi, mnogie nasze zamki pobrałes: Wielisz, Uswiath, Łuki-Wielkie, a naszym poszłom rosказаłes za sobą iść y wodził ich s sobą pospołu iakoś nasze zamki brał, na co się w niektorich (niktorich) państwach nie zachowywa, a ktoregoś przistał gończa swego ku nam s pod Łuk Hrehora Łozowickiego s swą hramotą, a swym (s nim) pospołu wielileś odpuścić naszym poszłom naszego sina boiarskiego Mikifora Suszczowa, a w hramocie swoj k nam poszłałes, żeby nam predcze oznaymić y dać dostateczną naukę swoim poszłom o ziemię Inflandzką, o woynie, by wtenczas zawściagnąć się y dobraby prziazń za uspokojeniem

---

Поправки изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчїи, помѣщенной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго (Москва, 1843, т. 2, № 60): ¹⁾ Сицкаго

państw waszem między nami stać się mogła. I my y przez pierwsze obyczaje, czego w niektórych ziemiach nie bywało, że poszły nasze od nas ku tobie bratu naszemu poszelstwo prawią, o brackiej miłości namowy czynić chcą, a ty brath nas Stephan Krol zamki nasze bierzesz, a poszłow naszych za sobą wodzić kazesz, a dla pokoiu chrześcijańskiego ktoby²⁾ brathu naszemu Stephanu Krolowi Hrehora Łozowiczkiego twego goncza, y s swem sinem boiarskiem pospolu z Mikiforem Susczowa odpuścili y naukę dali zupełną o wszitkim k swym poszłom tegosz czasu, nie zatrzymawaiancz nic, y ti brat nas y na to nie patrzancz, swego gończa nie doczekawszi, wzięwszy Łuki, poszedł w swą ziemię y wziął nasze zamki Newel, Ozierzisce, a ku zamku Zawłocz, iakoś poszedł o dług³⁾, poszłał swych ludzi, a ludzie twoi zamek Zawłocz wzięli, a woyna y krew y do tego czasu nie przestawa, a my iako tobie brathu naszemu poszłali poszłow swych, tak z niktórego miasta za granicze twoie y w ziemie twoij nasi ludzie nie bywali, a poszły nasze y po ten czas u ciebie bratha naszego y⁴⁾ Stephana Krola zatrzymani y wprzod posłani (posłani) iako między nas chodzi (chodzić), kiedy poszli chodzą a dzieła niakiego nie działają; a my k tobie do bratha naszego Krola Stephana poszłali s tą naszą hramotą gończa swego Repeczuka Klymancziowa⁵⁾, że byś nam o tim wiadomo uczinił, mirić-li się tobie z nami albo się woiować. I ty⁶⁾ brat nas Krol Stephan to rozszadził — nasze ku tobie we wszem przychilność ku wszelki brackiej miłości, czego nigdi naszym przodkom⁷⁾ nie bywało, a ty nas brath Stephan Krol y taką widzancz nasze przychilność ku wszelkiemu dobremu, ni na ktore dobro ku pokoiowi chrześcijańskiemu nie przychylił się, y ty brat nas bendancz, iako iesteś gospodar chrześcijańskij, tei⁸⁾ dzieła albo sprawei, ktore między nami s tobą ku rozlaniu krwi chrześcijańskiej nastempuią, odstawił, y s nami chciał dobrego pozicia y zgodi, brackiej miłości, y Panom swem kazał o wszelakich sprawach z naszymi poszły namowę czynić ku wszelakiemu pokoiowi chrześcijańskiemu, y mirne postanowienie czynić, iako y przistoi, y poszły nasze ku nam odpuscił, y swoich byś tesz do nas poszłow poszłał po dawnemu obyczaiu; a przykazałeś mi⁹⁾ swem gończem do poszłow swych, y o naszych sprawach, iako naszym poszłom s tobą bratem naszym dzieło działać. Ty byś naszemu gon-

---

²⁾ къ тобѣ. ³⁾ отъ Лукъ. ⁴⁾ у Стефана. ⁵⁾ Климентеева. ⁶⁾ ты бы. ⁷⁾ межъ нашими предками. ⁸⁾ те (тѣ) дѣла. ⁹⁾ да приказали есмо съ своимъ гонцомъ.

czowi kazał być u naszych poszłow dla naszych dzieł s tobą bratem naszym, iako my sprawę naszą stanowią mamy. Pisan w gospodarstwi w Moskwi roku 7089 miesiancza Grudnia.

2.

LIST OD P. WOIEWODY SMOLEŃSKIEGO KROLOWI IEGO MOSCI POSZŁANY.

Daie wiedzieć Waszey Krolewskiej Mości nassemu Miłosciwemu Panu, is iako przed Bozem narodzeniem we wtorek Decemb. 29 dnia s Chełma kozaki Chełmskie, mianowicie Brilowy bracia dwa s towarzistwem swem naiachawszi na grunth Wielkołuczki w staw Dumańskj od zamku 8 mil, wzięli thowarziszow trzech z roti rothmistrza Waszey Królewskiej Mosci Kniaza Orsienskiego, na imie Stanisława Gutta y s pachółki iego — Choieczkiego y Skotniczkiego, ktorzi beli wyiachali dla spossobienia ziwności, tak tesz y thowarzisza rothmistrza Waszej Krolewskiej Mości P. Marcina Kurcza — Dielawskiego, także y poddanem Waszey Krolewskiej Mości skod nie-mało poczynili; a skoro znać dano, zarazem wyprawił riczerstwo Waszej Krolewskiej Mości z rotami ich: P. Wacława Żapkę, P. Piotra Sthabrowskiego, P. Stanisława Choyniczkiego y Hołuba, a podstarościego mego Wielkołuczkiego Andrzeia Szewerdzicza z moiem thowarzystwem y s słu-gami, y służebnika moiego Dmitrassa Bonichowskiego rothmistrza nad poczem pieszim kozackim y Tataru ku wientszemu ich posiłku, zlieciwszi starsseństwo nad nimi P. Żapcze, ktorich pocztu beło ieznych y piessich wiencey tysiancza, ktori na samo swientho Boże narodzenie pod Chełm przisli, przeciw którem bendanc woiewoda Chełmski Kniaz Piotr Boratin-ski przestrzeżony, miał strasz, którą poymali, nad którą strażą beł starszem sin boiarski Nazar Iwanowicz Dziezin, a potim sam s kilkaseth człowieka iezdnych y pieszych z miasta beł wyiachał, y nie ucziniwszi z riczerstwem Waszey Krolewskiej Mości podkania, do miasta y do zamku uciekł, y za-rasz riczerstwo Waszej Krolewskiej Mosci do miasta wpadszi, prosto do zamkowy bramy, która iusz beła zamkniona, przypadli. A isz przipraw do zapalenia zamku nie mieli, nic uczinić nie mogli, y mocno tego zamku im broniono, y kilku postrzelono, wszakosz zaden na placzu nie został; a po-tem miasto zapalili, ktore się na trzi części dzieliło, ktorego mała część zo-

stała pod strzelbą, także cerkwie, monasteri y okoliczne solia (sioła) y dwori boiarskie wssitko pogorzało, y wielką skodę ogniem y sablą uczinili, ktore skodi ten woiewoda Chelmskij lutuiancz, słał do riezerstwa Watzej Krolewskiej Mości czerncza, prossancz, aby takowych skod gospodarowi ich Wielkiemu Kniazu nie czynili, nie palili y ludzi nie gubili, gdis, powiada, «hospodar nas Kniaz Wielki z hospodarem waszem mir dzierzeć chce, y ieszcze poszły swe wielkie drugie chce słać.» Panowie rothmistrzowie Waszej Krolewskiej Mości dali mu tę odpowiedź, że ta woyna nie iest póczątkiem z Waszej Krolewskiej Mości, ani od riezerstwa Waszej Krolewskiej Mości, ale za poczantkiem samego tego woiewodi s Chełma albo od ludzi iego; ktori do nich y powtóre roskazał, że o takowy woynie nie nie wie, opowiedaiancz y to, is im Kniaz Wielki krzepko przikazał y pissał, aby żadny woyny s Krolem Polskiem y s horodi iego pogranicznemi nie wsczinali, y prosieł ten woiewoda przez posłańcza swego, aby panowie rothmistrzowie dali mu tich na cedule, s którích się woyna ta wsczeła. Panowie rothmistrzowie pothwierdzaiancz powieści swoiei, mianowicie tich na registr spisawszi, y od tich thowarziszow przez posłańcza iego czerncza iemu w zamek poszłalj, ktorego registru przepis Waszej Krolewskiej Mości poszilałam; y ucziniwszy tak znaczną skodę u Chełma, ciągneli dali y położili się za Chełmem w 6 milach w dworze weremennika, to iest kochanka Kniazu Wielkiego Bogdana Bielskiego, w Rownym; stamtand puścili w zagony pod Nowograd plundrować ziemię nieprzyjacielską, wszakosz wiencey palić y ludzi gubić, czerni zwłascza, białyehgłow nie kazali, opocz ludzi woiennych, iedno maientności brać a pustoszyć z dobyczą, ktorei zagonei dochodzili asz do granicz mianowicie do miasta Dubna od Nowogroda mil 12, gdzie powiadaia taieszni (tameczni) ludzie, is tam Withuł, gdi Nowograd Wielki napo-
 tei z Mokiewskiem graniczeł, u tego Dubna swei części do Wielkiego Xięstwa Lithewszkiego graniczą zakładał. W drugą stronę zagon chodził pod Rusę, a wrocili się od Russi w 10 miliach; tam odtand wrociwszy się, ciągnęli przez te wszitkie ziemie, y choć się na nie ludzie zbierali, oni ich za pomocą Bożą gromili, a woyska wielkiego nigdzie w tim kraiu nie widzieli. Tamze u Chełma y w tich uczechkach dostali więzni dzieci boiarskich, mianowicie sina boiarskiego Nazara Iwanowicza Dziessina, tego na strazi poy-
 mali, Iakowa Harbuzowa, Dmitra Gołochcionowa y inssich dzieci boiarskich,

ktorzi daią sprawę iednostaynie, is natenczas woysk nieprzyjacielskich nigdzie w tim kraiu niemas, kromia w Alexandrowy slobodzie, ktorzi zdrowia Kniaza Wielkiego strzegą y nikogo do niego nie przypuszczaią, asz komuby on s poddanych swych wnić do siebie rosказаł, strzeganc tego, aby go w niczim nie frassowali; a o tim sprawę daią, is Kniasz Wielki w tych czasiek seym u siebie miał, chezancz od wssitkich ludzi poddanych swych wolą ich wiedzieć, iesli z Waszą Królewską Mością o woynie abo o pokoy stanować, y tak sprawę daią, że wssitka ziemia prosili Kniaza Wielkiego, aby o pokoy stał, opowiedaiancz, że wienczei s tego sieł ich nie masz, przeciw silnemu gospodarowi trudno woiować, gdisz dla spustoszenia ich oyczizn, nie maią na czym i s czym; y na tim, powiada, postanowili, że się z Waszą Królewską Mością mirzić, wssitkie zamki Ifflaczkie chce puścić, aby telko przimierza doszedł, a nietilko z Waszą Królewską Mością, ale y inssemi y s Czarem Przekopskim, dla czego, powiada, Kniaz Wielki gończa do Waszey Królewskiej Mości dworzanina swego Chomę Buturlina z Moskwi iusz odprawieł, a posły, powiada, wielkie Mikitę Romanowicza y z inssemi boiarj dumnej y s dworem swem ius wyprawuie, y wyprawy iem barzo kostowne sprawuie, ktorich, powiadaia, za tem gończem Buturlinem wrichle poslie. Które riczerstwo Waszej Królewskiej Mości z łaskiei P. Boga wrocili się z ziemie nieprzyjacielskiei swego nic nie utraciwszy, y tak znaczny posługi świadcztwa podpieraiącz, te więznie siny boiarskie mnie słuźce Waszej Królewskiej Mości oddali, ktorich ja do Waszej Królewskiej Mości Pana nassego Miłosciwego possiłam przez sługi Waszej Królewskiej Mości, thowarzisza mego P. Arnolpha Werzikowskiego, a thowarzisza rothmistrza Waszej Królewskiej Mości Hołubowego P. Piotra Kokliny, ktorzi na tei posłuźce sami ossobami swemi beli y ucciwie słuźili; o czym oni więznie sami ięziki swoiemi y ci słuźi Waszej Królewskiej Mości o wssitkim dostateczną sprawę dadzą. A prosiem pokornie Pana nassego Miłosciwego, aby te posługi nasse Wasza Królewska Mość nas Miłosciwy Pan wdziencznie, łaskawie a miłosciwie przyjmować raczeł, y nam wernem słuźóm y poddanem Waszej Królewskiej Mości miłosciwie łaską swą Królewską iako Pan chrzesciáńskij pamietał. A is wysłuğa wysła za wszitkich iednostaynie riczerstwa Waszey Królewskiej Mości, proszę gdzieby do słuźb Waszej Królewskiej Mości beła ich wientsza potrzeba, aby zapłata im

nie omieszkała, gdis wssiscezi thowarzisz Panom rothmistrzom tak y mnie śludze Waszej Królewskiej Mości opowiadali, ze bes datku przy tim zamku wiencei służyć nie mogą ani chcą. S tim nanisze służby etc. Datum z Wielkich-Łuk 8 Ianuarii 1581. Philon Kmitha Czarnobelski, woiewoda Smoleński, namiessnik W. K. M. Wielkich-Łuk, starosta Orssański.

3.

LIST OD PANOW ROTHMISTRZOW Y RICZERSTWA KROLA IEGO MOSCI, W ZIEMIĘ NIEPRZIJACIELSKĄ POSŁANEGO, DO PANA PHILONA WOIEWODY SMOLENSKIEGO.

Miłosziwy Panie woiewoda Smoleńskij. Daiemy Wasz-Mosci znać, is dnia dzisieyszego, za 4 godziny przed swithaniem s piątku na sobotę, przislśmy do Chełmu y przypuścili roty piesze P. Borukowskiego, P. Grzymałę y P. Merieńskiego, ktorzi zarasz, maiancz prziprawy do zapalenia, brone zamkową zapalili, a rotą rothmistrza Krola Iego Mości P. Hołuba z rothmistrzem swem, a my s służebniki Wasz-Mości s nim pospołu, maiancz wiadomość, ys woiewoda z dziećmi boiarskimi na possadzie stoj, Tatar kilkaseth koni myśmy s P. Hołubem na poszad przypuścili; ale woiewoda z dziećmi boiarskimi, wziąwszy wiadomość od strazy o woysku Krola Iego Mości y na oko obacziwszy, do zamku uciekł; myśmy s P. Hołubem, nie maiancz zadnego zahamowania na posadzie, zamek wkoło obstampiwszy, do scian przypuścili, a woiewodowie, dzieci boiarscy y strzelcy zamku mężnie bronili. A zatim I. M. Pan woyskij z rotami hussarskimi także wkoło zamku obegnali, y za szczęciem Iego Królewskiej Mości y za dobrą sprawą Wasz-Mości nassego miłosziwego Pana y starssego nassego P. woyskiego Witempskiego, ktori na ten czas nad nami iest przełożonem, y za mężnem riczerstwem Iego Królewskiej Mości, prziczim tesz wssiscezi służebniczi Wasz-Mości beli, zamek wssitek przez zapalenie ogniem iest wzienth, od przipuszczenia ludzi do niego za dwie abo półtori godziny. Nad którym wzienth iest starszi woiewoda kniaz Piotr Iwanowicz Boratinskij, a drugi woiewoda Menzik Pankratowicz Panak, a głowa strzelecza Michaiło Axieniewicz Zybin, a trzeci woiewoda Iuri Wasilowicz sin Kussieczkoi nie wiemy iesli zgorzał, iesli zabith, miendzi trupy ieszcze nie nalezion, a sethnikow 5, o ktorich ieszcze wiadomosci wzięć nie mogli, iesli zywi abo

zgorzał ktori z nich. Dzieci boiarskich kilka wzientho zywych zacnych, a wssitkich dzieci boiarskich beło 100, a strzelczów 600, pospołu 700.

4.

PRZEPISZ LISTU GOŃCZEWI DANEGO.

Od Wielkiego Hospodara Stephana Bożą miłością Krola Polskiego y Wielkiego Kniazia Lithewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmodzkiego, Mazowieczkiego, Inflanczkiego, Xiążencia Siedmiogrodzkiego Wielkiemu Hospodaru Iwanu Wasilewiczu Bożą miłością Hospodaru wssitkiei Rusi y Wielkiemu Kniazu Wołodimirskiemu, Moskiewskiemu, Nowogrodzkiemu, Kazańskiemu, Astrachańskiemu, Pskowskiemu, Iuhorskiemu, Permskiemu, Wiackiemu, Bolharskiemu etc. Przisłaliście do nas gończa swego Repczuka Klemancziowa z listem, przypominaiancz nam o posłaniu do nas poszłow waszych stolnika y namissnika Nizechorockiego kniazia Iwana Wasilewicza Siczkiego Iarosławskiego s thowarziszmi, po tim wssitkim, iakośmy¹⁾ przez listi y poszłancze nasse s tobą roku przeszłego obszyłali się, y wiedzieć chcesz, ieśli wprzod przimierza abo woyny chcesz z nami²⁾, a daiecie naukę poszłom waszem przez tego poszłancza swojego stanowiąc dzieła miendzi nami a tobą, abyśmy dopuscili mu widzieć się s poszły wassemi, y żebyśmy s niemi Panom Radom naszym namawiać się y zastanowienie ku dobremu pozitku czynić roskazali, y ich bes omieskania do was odprawili, y naszych poszłow wielkich do was posłali. Temu wssitkiemu s pissania wassego rozumieliśmy, y dziwno to nam, że iakoby niechcancz rozumieć pierwszemu pizaniu nassemu, dowiadujesz się umysłu nassego do woyny, abo do pokoiu; a my iusz y pierwy nie ieden ras o tim do was pissali, y poszłom wassem przez Panow Radi nasse oznaymili, okrom czego woyny zastanowienie być nie moze, przez³⁾ dworzanina nassego Hrehora Łozowiczkiego, przy ktorem tesz y poszłowie twoi do ciebie dworzanina twego Mikiffora Susczowa possłali, dostateczniśmy pisać⁴⁾ wam w liscie naszym roskazali. Co y teras tim listem nassem oznaymujem, że my dla dobrego chrześciańskiego chcemy s wami dobrego postanowienia, i oznaymilismy wam, że do-

---

Поправки изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчїи, помѣщенной въ Посольск. Книгѣ Метр. Лит. (т. 2, № 61): ¹⁾ и о томъ всемъ. ²⁾ естли впередъ миритисе намъ з вами albo воеватисе. ³⁾ и черезъ. ⁴⁾ выписать.

kand ludzie waszi w ziemi Inflanczkiej będa, nigdi miendzi nas y państw nassich dobri y slussny pokoy stać się nie moze. Tosz y teras poszłom wassem od nas iest odpowiedziano, is poszłańczom (i s posłańczem) twem z Repezukiem Klimuncziowem dopusciliśmy rozmowy mieć, ale iako wy sami do nas pisali, barzo za lekką rzecz ukrziwdzenie państw y poddanych nassich pokładaiącz, telko czterech zameczkow nam postempowali, takiesz y poszłowie twoij odstempowali nam niektorich zamezin, co nassi poddani na poziwienie swe mieli y tąs woyną spustoszałe, za wciagnieniem nassem⁵⁾ do oney ziemi nassei Inflanczkiej, a i tego nie darem odstempowali, ale domawiali się, żebyśmy postempowali wam zamków, które P. Bog z łaskiei swey s roku przeszłego w rence nasse podał, y takowych, s ktorich ieden abo dwa wientszei serokości y možności nizli wssitkie, co od was y od posłow waszych podawano nam, a s tego porozumiecie⁶⁾ po wssitkich postempkach wassich y poszłow swych, iesli się zgadza s pissaniem wassem, iako nam piszecie y roskazuiecie⁷⁾, że z nami bractwa y przyazni żądacie, a tego, co iest sprawiedliwie nasse, odstąpić, y o dawnych dzielech, iakoby w zapomnienie połoziwsi, zadnego narownania y nagrodi czinić nie chcecie. To rosądziwsi u siebie dobrze, nie naydziesz żadney przycziny we wssitkich sprawach y postempkach nassich przeciwko sobie, tilko co iest przistoynego panowaniu nassemu, ze wszelakim politowaniem chrześciaństwa y s poważeniem a skłonnością ku dobremu poziciu. Gdis y miendzi rodzoną bracią, za ukrziwdzeniem bes nagrodi y slussnego pomiarkowania, przyaźn gruntowna zatrzimana nie bywa; niemni miendzi nami y woyny⁸⁾ za tak besmiarnem skrziwdzeniem s przeleniem krwi poddanych nassich, takiemi lekkimi postępkami bes slusznei nagrodi nigdi ku postanowieniu przisć nie moze. I acz poszłowie wassi takowy czas zmieskali w państwach nassich, oczekawaiącz wiedzieć wolą twoię, a teras ius za tem wtorem poszłaniem od was tego gończa wassego, oznaimili nam, is ku dalssemu zastanowieniu nauki od was, zwłaszcza o ziemię Inflanczką nie maia, przetośmy poszłow wassich do was odprawili y tego gończa waszego przy nich naprzod ich, do was odsyłamy, a posłow nassich stać do ciebie nie mamy s czym, gdis twoij poszłowie nie nie postanowili. Wssakosz zachcesz li krwi przelanie

---

⁵⁾ вашимъ. ⁶⁾ порозумейте. ⁷⁾ всказуете ⁸⁾ в вами.

uijać, y z nami w przijazniei być, y ti by k nam poszłow poszłał nieomie-
skanie z dostateczną nauką, uwaziwszy to podług pierwszego pizania
wassego⁹⁾, y porucziwszy im, czymby rzeczi tak wielkie y dawno zassę ku
przimierzewi y uspokoieniu przywieść się mogły, y grunthowna prziaźń
miendzi nami y panstwami nassemi y twoyemi na wieczne czassi zmocz-
niła się; a gdi z nami bracztwa y przijazni sczerem serczem zachecie,
naydziecie nas s takową przijaznią przeciwko wam skłonnem, że nietilko
nam samem, ale państwam zobopolnem wssitko dobre y wielki pozitek
przywieść moze. A zatem, iako nam piszesz, y brackiego tytułu miendzi
sobą sprawiedliwie uziwać mozem¹⁰⁾.

5.

ODPOWIEDZ OD KROLA IEGO MOŚCI POSZŁOM KNIAZA WIEL- KIEGO MOSKIEWSKIEGO PRZESZ P. WILEŃSKIEGO DANA.

Przissłaniście od Hospodara wassego do Krola Iego Mości dla zastano-
wienia wojny y prziaźni miendzi Iego Krolewską Moscią y Hospodarem
waszem, y któremeście obyczaiem postempowali, a co za rzeczi wam po-
ruczone od Hospodara wassego mieli, powiedzieliście przed Iego Krolew-
ską Moscią a szerzey na obmowach bywaiancz z I. M. Panami Radnemi,
ktorich Iego Krolewska Mość ku namowom z wami za pissaniem y roska-
zaniem Hospodara wassego naznaczyć raczeł. Ponawiaiancz wam spomina-
niem nie trzeba, bo to sami mozecie dobrze wiedzieć. A co was Hospodar
słownie przes was ku Iego Krolewskiej Mości rozkazał, w lisciech swoich
nie po ieden ras pissał, chcąc w prziaźń Iego Krolewskiej Mosci wstam-
pić, y pokoy miendzi panstwy zatrzymać dla dobra chrześciańskiego, ale rzeczą
tego nie pokazał y nie pokaze, gdisz wolności (własności) panstw Iego Krolew-
skiej Mości nad sprawiedliwość posięgnionych nietilko nie odstempuie, ale
y moczi wam nie dał mowić o tim, s czego wojna nawiencey mnozić się
musi, w czym potrzeba iest wassemu samemu Hospodarowi uznać się, a co
nad sprawiedliwość zabrano, wrocić. Przeto Iego Krolewska Mość was po-
szłow wielkich do Hospodara wassego ius odpuszczyć raczi, a w tim P. Bogu
się oświadcza, a Hospodarowi wassemu iako przes list, tak y terasz przes

---

⁹⁾ нашого. ¹⁰⁾ Писанъ у Варшаве, лѣта Божья naroженья 1581, мѣсяца.

was oznaymuie, że uspokoienia y dobra chrześcijaństwa Król Iego Mosc zicić raczi, za słusznem postanowieniem, ktore się począć nie moze, aszby Hospodar z ziemie Iego Krolęwskiej Mości Inflanczkiej ludzie swe wywiodł, a iako własności państwom Iego Krolewskiej Mości nalezance, odstampieł. A gdi to uczini, tedi przes poszły o Siewierską ziemię y o zamki, o Smoleńsku y o przigrodi Smoleńskie, także y o Nowograd Wielki, o Psków, o przigrodi y ziemi ich, nad sprawiedliwość od panstw Iego Krolewskiej Mości oderwane, chce Iego Krolewska Mość namowy y postanowienia z wassem Hospodarem czinić iako bendzie przistało, działaiąc to dla uspokoienia chrześcijańskiego y dla dobrego pomieskania z hospodarem wassem. A zatim y braczkiego tytułu, o którym was Hospodar pisse ku Iego Krolewskiej Mosci, uziwać Iego Krolewska Mość z waszem Hospodarem przistojnie chce, na wieczny pokoy miendzy hospodarstwy.

6.

LIST MOSKIEWSKIEM POSZŁOM DO PANA ICH OD KROLA IEGO MOŚCI DANY.

Pzrisłaliście do nas poszłow wassich wielkich, stolnika swego y namiessnika Nizechoroczkiego k. Iwana Wasilewicza Syczkiego Iarosławskiego, dworzanina dumnego y namiesznika Ieliatowskiego Romana Michałowicza Piwowa, a dziaka Chomę Druzinę Panteleiewa sina Peterkina, pissancz y wskazuiancz do nas o przimierze y o dobrei zmowie, do czego wsitkiego, co beło z dobrem chrześcijaństwu y porownaniem dawnych dzieł y ukrziwienia państw y poddanych naszych, skłonność naszą poszłowie twoi znać mogli, y dla tego tak długi czas w państwach nassich pomieskali, żeby ich dostateczna nauka od was dosła w tich rzeczach, które miendzi nami nieprziażń mnożą, czymby się przistojnie zastanowieć mogło; wszakosz isz od wasz zupełny nauki za possyłaniem od was, y powtore za drugim wassem possyłaniem do nas przez posłańcza twego Repeczuka Klimancziowa, ku gruntownemu zastanowieniu y narownaniu wssitkiego, co s stroney słusnie przeciwko nam y państwam nassem wassei pokazano być ma, nie mieli, i my poszłow wassych do wasz odpuścili y przez państwa nasse ze wszelaką ućciwością prowadzić roskazali. A wy ieśli zachcecie z nami dobrego

pozycia, y krwie przelania uijąć, żebyście k nam niemieskanie odprawili poszłow, którzyby mieli dostateczną mocz wssitkie różnicze y nieprzijaźniei ku słussemu uspokoieniu przywieść; a my, zandaiancz dobra chrześciaństwu, do wsitkiego tego, co nam Hospodaru chrześciańskiemu przistoi, iakośmy zawsze skłonni beli, tak y wprzod przichylnosc nasse doznacie etc.

7.

STEPHANUS DEI GRATIA REX POLONIAE, MAGNUS DUX LITHUANIAE, RUSSIAE, PRUSSIAE, MASOVIAE, SAMOGITIAE etc., PRINCEPS TRANSYLVANIAE.

Anna eadem gratia Regina Poloniae, Magna Dux Lithuaniae etc. Significamus his litteris nostris, universis et singulis, quorum interest vel intererit. Quod nos Anna praefata Regina, de consensu serenissimi Regis supradicti Stephani, coniugis nostri charissimi, recognovimus et per praesentes recognoscimus in praesentia notariorum publicorum infrascriptorum, ad id specialiter vocatorum et requisitorum, nihil nos prorsus iuris et proprietatis vigore alicuius successionis et devolutionis, sive post serenissimos parentes, sive etiam fratrem nostrum desideratissimum, in bonis aliquibus in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae ac dominiis illis annexis, aut haereditario, aut obligatorio, aut alio quocunque nomine, tum et in summis in bonis itidem aliquibus inscriptis et serenissimae matri nostrae reformatis, habere neque aliquid nobis ad ea ipsa bona et summas competere posse vel debere. Proindeque spondemus et cavemus pro nobis et successoribus non esse nos unquam et successores nostros ordines Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae et dominiorum illis annexorum nomine eiusmodi successionis et bonorum ac summarum inquietaturos, vel aliquod negotium illis exhibituros. Omnimodo et nobis et successoribus nostris perpetuum silentium imponimus, atque insuper si Regni et Magni Ducatus Lithuaniae ordines maiorem et ampliorem cautionem et assecurationem in eo negotio desideraverint, eam proximo deinde generali Regni conventu ita, quemadmodum necessitas postulaverit, daturas et facturas nos esse promittimus. Quae tamen melioratio etiamsi aliqua ex causa non fuerit consecuta, nihilominus haec recognitio nostra eiusmodi pondus habitura est, ac si in

amplissima et sufficientissima forma esset facta. In quorum omnium fidem utriusque nostram, sigilla praesentibus sunt apposita, et manuum etiam nostrarum ac qui vocati fuere ad hunc actum notariorum publicorum subscriptione, ea omnia roborata. Datum Varschoviae in conventu Regni nostri generali, die XX mensis Februarii anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Praesentibus reverendis magnificis et generosis: Petro Myskowski Cracoviensi, Stanislao Carnkowski Vladislaviensi et Pomeraniae, Victorino Wirzbiczki Luceoriensi, Adamo Pilchowski Chelmensi, Martino Białobrzieski Camencensi Dei gratia episcopis; Nicolao Radziwił duce in Dubinki et Bierke, palatino Vlnensi, supremo exercituum Magni Ducatus Lithuaniae capitaneo, Ioanne Kostka de Stangenberge palatino Sandomiriensi, capitaneo Marieburgensi, Pucensi Derschoviensique, Eustachio Wołowicz castellano Vlnensi, cancellario Magni Ducatus Lithuaniae, Brzestensi, Cobriensique capitaneo, Alberto à Lasko Siradiensi, Nicolao a Mielecz Podoliae ac capitaneo novae civitatis Corczin, Grodecensique, Ioanne Tarło de Szezkarczowicze Lublinensi et capitaneo Pilsnensi, Andrea comite in Thenczin, Belzensi et capitaneo Oswieczimensi, Zatoriensi Hrubresoviensique, Petro de Pothulicze Plocensi, Stanislao Kriski de Drobnin Masoviae et capitaneo Płocensi, Nicolao Kiska de Ciechanowicz Podlachiae et capitaneo Drohiciensi, Bielszensique, Anselmo Gostomski Ravensi — palatinis; Paulo Sczawiński Lanciensi et capitaneo Sochaczewiensi Varecensique, Stanislao Herbore de Fulstin Leopoliensi et capitaneo Samboriensi, salinarum in Russia praefecto, Mniska Volhiniae, Andrea Firley de Dambrowicza Lublinensi et capitaneo Samboriensi, Gregorio Fielieński Plocensi et capitaneo Zakroczimensi, Alexandro Lascz Czernensi et capitaneo Chelmensi, Nicolao Firlei de Dambrowicza Brecensi, curiae Regni referendario et capitaneo Cazi-miriensi, Stanislao Sirakowski de Bogusławicze Landensi et capitaneo Przdecensi, Ioanne Siemenski Zarnoviensi, Ioanne Grodzienski Krzivinensi, Stephano Grodzieński Naklensi, Ioanne Koscielczki Biechoviensi et capitaneo Bidgostiensi, Stanislao Gostomski Sochaczoviensi et capitaneo Ravensi, Alberto Raczański Varschoviensi, Andrea Ilowskij Visnensi, Sandivogio Drohiczanski Lubaczoviensi — castellanis; Andrea Opaleński de Binn, Regni supremo marschalco, Maioris Poloniae generali Sremensi Rohatinensique capitaneo; Ioanne de Zamoście cancellario Regni nostri, Belzensi, Knysinensi

Miedzirzecensique capitaneo; Ioanne Borukowski de Bielino vicecancellario Regni, praeposito Lanciensi, decano Karschoviensi; Ioanne Dulski thesaurario Regni generali, Branscensi, Rogoznensi, Swieccensique capitaneo; Ioanne Hliebiewicz thesaurario Magni Ducatus Lithuaniae, Radoskoviensique capitaneo; Andrea a Zborow curiae Regni marschalco, Radoniensique capitaneo. — Stephanus Rex. Anna Regina.

Et quia ego Mathias Mathiae Clodzinski, dioecesis Posnaniensis, sedis Apostolicae protonotarius ac serenissimi Poloniae Regis secretarius, praemissis omnibus dum ita agerentur praesens una cum subscriptis testibus interfui, eaque sic, ut supra habetur, facta fuisse vidi et audivi, ideo has litteras manu mea propria subscripsi, et signo, quo in talibus uti consuevi, notavi, in fidem praemissorum vocatus et requisitus. Similiter quoque ego Mathias Alberti Bech, dioecesis Cracoviensis, sacrae auctoritatis Apostolicae publicus notarius et etiam serenissimi Regis Poloniae secretarius, quum praemisso negotio una cum subscriptis testibus praesens adfui, et ita rem hanc actam fuisse vidi et audivi, ideo etiam easdem litteras manu propria subscripsi, et signo, quo in eiusmodi negotiis usurpare consuevi, notavi, in praemissorum vocatus et requisitus.

8.

POSTULATA DUCIS CURLADDIAE.

Cum Sacram ac Serenissimam Regiam Maiestatem Dominum nostrum elementissimum non lateat restare in privilegiis illustrissimi Ducis Curlandiae et caet. nonnulla negotia ad debitum finem nondum deducta, proinde Eius Illustritas pro ratione suae necessitatis magnopere et humillime rogat a Sacra Regia Maiestate ea, si non omnia, saltem subsequenter per occasionem aliquam, quae in his Comitibus se forsitan offerre poterit, clementissime ad effectum suum promoveri.

I. Si ex Comitibus institutis a Sacra Regia Maiestate aliqui nuncii ad serenissimum Regem Daniae ibunt, commendandum illis esset negotium permutationis enervati et exhausti consumptique episcopatus Curlandici pro tam egregia et fertilissima ditione Senneburgensis arcis et eius attinentiis, ut sine longiore dilatione dudum promissum effectum consequatur. Si vero ali-

qui ad S. R. M. a serenissimo Daniae Rege venturi sunt, idem cum illis agendum, ne in suscipiendis forte tractatibus negotium hoc praetereatur, sed potius secundum pacta conditionibus includatur.

II. Similiter in ista occasione habendam esse rationem viginti millium talerorum per magistrum Furstenbergium in usum equestris ordinis a Serenissimo Daniae Rege acceptorum, pro quibus Illustris Curlandiae Dux ex iure suae cessionis tenetur, quomodo eius Celsitas intercedenda S. R. M. promotione isto debito exonerari possit, quod quidem ex Dania illustri Duci Holsatiae Magno concessum iam prius est, ut hoc ipsum pro se repetat.

III. Ut percommoda media eliberorum Crobinensium in prima Livoniae ad inclytum Regnum hoc concessione et subiectione tam sancte promissae nunc tandem satisfia(n)t, et arx cum districtu illustri Duci concedatur, antequam a moderno possessore omnes commoditates (quarum interceptio irreparabile haereditariumque damnum eius Celsitati infert) funditus devastentur et plane in nihilum redigantur. Causae promovendi faciliusque obtinendi eliberationem fere hae sunt: 1) quod in decuplum illustrissimus Dux Prussiae pro expensae summae debito Crobinensi districtu per tam multos annos functus sit. 2) quod concisione nemorum aliarumque commoditatum, devastatione, haereditarium damnum et omnino huic summae non comparandum illustri D. Duci Curlandiae ibidem sit illatum. 3) Habendam esse rationem aliorum quoque suae Celsitatis damnorum, fere integros viginti quatuor annos, durantibus in Livonia continuo bellis, perpessorum, unde eluctari eius Celsitas cum suis haeredibus vix unusque poterit. 4) Sedisse Dominos Pruthenos per tantum temporis haec tanquam intra muros, nihil vero vel parum opis vicinis afflictissimis Livonibus subsidio contulisse. 5) Igitur et gratitudinis et christianae commiserationis, atque adeo aequitatis ergo (si necessitudinis et vicinitatis jus illos non movet) ad voluntariam et liberam restitutionem Crobniae flecti se citius forsitan passuros. 6) Quodque maximum est in gratiam S. R. M. utpote quae communem omnium ditionum ac provinciarum inclyto Regno adiunctarum salutem curat, tuet, promonet, facere hoc minime recusaturos.

IV. Et quando quidem illustris Dux Dominis Gedanensibus certam pecuniarum summam in necessarios Livonici belli usus acceptam debeat; dignabitur S. R. M. humillimo illustris Ducis rogatu secundum Regium et cle-

mentissimum promissum Eius Celsitatem inde liberare et absolvere, ne molestias aliquas ab illis in posterum experiatur.

V. Cumque similiter ante annos summam in belli necessitates conversam a Rigensibus illustris Dux acceperit, proque ea quaedam sui Ducatus bona illis pignoris nomine inscripserit; hanc vero secundum pacta commodiori aliqua ratione Sacra Regia Maiestas ex thesauro suo hisce bellorum difficultatibus nimium gravato aequè minus ac Sua Celsitas dependere possit; petit Illustris Dux summam illam Ripensibus pro multis violentiis, injuriis, et damnis Suae Celsitudini illatis (quae sua atrocitate summam istam longè superant) decurtari, ab iisque in posterum caveri, quod ab ejusmodi gravaminibus sibi temperatosi sint, et intra officii sui metas permanere velint.

VI. In consilio de recuperanda Pernavia annexo non gravabitur Sacra Reg. Maiestas suam vel Illustri Domino Duci vel ipsi praefecto arcis Rigensis, quam citissime, perscribere seu denuntiare sententiam. Petitur vero ab utroque, si quid in hoc ex voluntate et nutu Sac. Reg. Maiestatis suscipiendum sit, secretissime illud servari, ne quid hosti de hoc innotescat.

Pro quibus omnibus illustris Curlandiae Dux immortales gratias debere et debiturum se agnoscit, suisque paratissimis servitiis ad gratitudinem praestandam paratissimum se semper exhibebit.

9.

RESPONSUM SACRAE REGIAE MAIESTATIS ILLUSTRIS PRINCIPIS DOMINI GOTHARDI, CURLANDIAE DUCIS, LEGATO GENEROSO OSWALDO A GRABAU DATUM.

Quam Sacrae Regiae Maiestati Illustris Principis Curlandiae Ducis legatus ab Eius Illustritate salutem cum testificatione observandae fideique erga Majestatem suam nunciavit, eam Regia Maiestas gratam habuit, parique salute Eius Illustritatem impertit, ac omnia ei comprecatur, quae ad Eius Illustritatis felicitatem pertinere possunt.

Quod ea adinet, quae Eius Illustritas cum Serenissimo Daniae Rege agi desiderat, cum Sua Maiestas hoc tempore apud Serenissimum Daniae

Regem legatum neminem habeat, neque causa sit, cur isthuc ullum e suis nunc mittat, commendari res Eius Illustritatis non possunt. Faciet autem Sua Maiestas, ut Eius Illustritas intelligat, cùm occasio earum rerum agendarum se dederit, Maiestatem suam auctoritatem studiumque suum libenter interposuisse.

Apud Illustrem Principem Dominum Georgium Fridericum Marchianensem Brandenburgensem Sua Maiestas ad Crobinensem negotium auctoritatem suam libenter accommodaret, nisi multis se hoc tempore nominibus impediri intelligeret, quò id facere minus commode posset. Ubi vero Sua Maiestas se bellicis istis occupationibus liberaverit in id incumbet, ut Eius Illustritas voti sui hac in re compos fieri possit. Ad idem Sua Maiestas ad id in hisce suis bellicis occupationibus responsum det, quod Eius Illustritas de Gedanensium ac Rigensium credito expetivit. Palense negotium, de quo illustris Domina Anna Curlandiae Ducissa scripsit, ac per eundem legatum egit, Sacra Regia Maiestas ex relatione commissariorum suorum perspicit eo in statu esse, ut jure iudicioque non incommode Eius Illustritas eo pervenire possit, quod a Maiestate Sua concessum habet. Qua in re Maiestas Sua prima quaque oportunitate, qua agi de ea poterit, officium suum in se desiderari non sinet. Ad haec Sua Regia Maiestas non dubitat, quin Eius Illustritas, cuius potissimum salus ac status hoc in bello, quod Sua Maiestas cum Mosco susceptum habet, versatur, nihil praetermissura sit, quodcumque et ipsa navare et inferre ad res contra hostem gerendas possit; tamen Maiestas Sua facere non potest, quin, cùm Eius Illustritas hoc proximo biennio quieverit, Eius Illustritatem etiam atque etiam moneat, ut hoc anno maiore aliquo conatu Suae Maiestati adsit et, excitatis eam ad rem subditis suis, ope aliqua salutem communem adiuvet, quò bello huic finis quam primum imponi possit, quod ipsum ad Eius Illustritatis earumque ditionum, quas Eius Illustritas habet, quietem, securitatem, utilitatemque plurimum pertinere, satis Eius Illustritas intelligit. Haec Sacra Regia Maiestas ad ea, quae a commemorati illustris Ducis legato exposita fuerunt, habuit respondere. — Datum Varssaviae, die XXIII Martii, anno Domini MDLXXXI.

10.

LITTERAE PRO COADIUTORIA REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI DOMINO, STANISLAO KARNKOWSKI G. C. ARCHIEPISCOPO GNESNENSI NOMINATO, SYNCERE NOBIS DILECTO.

Stephanus Dei gracia Rex Poloniae etc.

Reverendissime in Christo Pater, syncere nobis dilecte. Cum S. V. coadjutoriam, morte reverendissimi olim archiepiscopi interveniente, effectum suum non esse sortitam, atque ita evenisse sciamus, ut nostrae erga S. V. benevolentiae quam semper gessimus, maius extet documentum, mittimus S. V. per generosum Franc. Wiessellem cubicularium nostrum novas nominationis nostrae litteras, quibus, quod Deus ecclesiae suae, nobis, reipublicae nostrae, ipsiusque (ipsique) S. V. felix, prosperum ac diuturnum esse velit, archiepiscopum Gnesnensem nominavimus et designavimus. Credimus autem S. V. eam benevolentiam nostram, qua illam ante alios amplexi sumus, studio et officiis suis, prout hactenus diligenter fecit, ubi usus postulaverit, semper nobis cumulatissime relaturam esse. Quum vero Soleioviensis monasterij loci ordinarius factus est, postulamus a S. V. ut intrusum illorum non modo non investiat, sed electionem novam indicat, omnemque in gratiam nostram det operam, quo ab istis fratribus maior dignitatis et iuris nostri in eo habeatur ratio, ut, postposito electo suo, iuri nostro se accomodent ac Ven. Georg. Fabium praepositum Praemisliensem in abbatem suum eligant. Id ut S. V. sibi et illis persuadeat, nos neque compositionibus neque aliis rationibus adductos iri, quin a proposito nostro dimoveamur. Efficiet itaque S. V. ut (ne ad duriora consilia procedamus) dignitatis, commendationis ac iuris nostri potissima ab illis habeatur ratio, illeque intrusus ex abbazia deponatur, ac monasterio illi praedictus praepositus Praemislensis praeficiatur. Quod S. V. dum ad eam rem animum suum apposuerit, nobisque gratificari voluerit, minimo negotio perfecturam rem facile nobis persuadeamus. Non enim de abbazia Soleioviensi agitur, sed veremur, ne, si isti fratres temeritate sua ad eum finem, quem illi cupiunt, rem perduxerint, abbatiarum omnium dispositio, quae semper serenissimorum Regum iuris erant, ad temulentos fratres contra ius nostrum et antiquam consuetudinem cum summa indignitate nostra devolvatur. Quod illius prudentiae ac erga nos studio et observantiae committi-

mus. Quid Internuncius Moschi nobis attulerit, quidne illi responderimus, ex exemplo, quod praesentibus adiungimus, S. V. cognoscet, quam bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XXI mensis Aprilis 1851 anno, regni nostri quinto. Stephanus Rex.

11.

LITTERAE NOMINATIONIS.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Reverendissime in Christo Pater, sincere nobis dilecte. Posteaquam de obitu reverendissimi olim archiepiscopi nuncium nobis allatum fuisset, inter frequentes cogitationes nostras, quas eo nomine suscipiebamus, quem potissimum in locum illius sufficeremus, nullus nobis in mentem veniebat, qui cum pietate in Deum et erga fidem catholicam propensione, tum meritis erga nos et rempublicam, consilij iudiciiue maturitate ac rerum cognitione et usu, a nobis S. V. praeponendus esset. Itaque cum ea omnia in S. V. cumulata esse videmus, quae ad munus archiepiscopi non modo cum dignitate nostra et reipublicae, sed cum utilitate illius et inprimis ecclesiae Dei obeundum necessario existimatur, cumque S. V. suam erga nos et rempublicam fidem, merita, labores et pericula, quae difficillimis quibusque temporibus patriae suae ac nobis probavit, ita sunt omnibus perspecta, ut iudicio omnium dignissima habita sit, cui tanti honoris fastigium a nobis deferatur; itaque, vacante ad praesens archiepiscopatu Gnesnense, Sinceritatem Vestram archiepiscopum Gnesnensem, quod Deus ecclesiae suae, nobis ac reipublicae, tum ipsi S. V. felix ac diuturnum esse velit, nominamus, designamus, et esse praesentibus iubemus. Scripsimus diligenter, cum Summo Pontifici, tum illustrissimo protectori et viceprotectori regni nostri et aliis cardinalibus id (ut) apud suam sedem efficiant, quo hanc nominationem nostram rectam et gratam habere ac auctoritate sua quamprimum approbare et confirmare velit. Cuius divini nostrique in se collati beneficii credimus Sinceritatem Vestram gratam ac memorem futuram. Litteras itaque nostras ad S. D. N. et Ill. Cardinales, quomodo illi commodius videbitur perferendas Romam curabit. Sinceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, XXII mensis Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Stephanus Rex.

12.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA
KORONNEGO.

Wszitkiegoć wiedzieć nie mogę, moy Miłoszeziwy Panie, co się sam (tam) po odyachaniu W. M. działo, bo na tey zgonie wiencei człowiek u kałamarza tkwiał, nis s to czasu y ułacznienia mógł mieć do wzienca wiadomości o rzeczach. Iednak to, o czym wiadomosć mam, o tim krotcze W. M. znać dam, iusz tesz prawie nogę w strzemieniu maiancz. Tam ku swym skoros W. M. odyachać raczeł, odprawował K. I. M. te poszły czudzoziemskie, ktorzi beli pozostali, s czym? to iusz W. M. lepiej, nisli ia, wiedzieć moze; posliedzi przyachał tesz beł woiewodi Wołoskiego poszłaniecz, prziniosł officiosas litteras, officiosas odniosł, inne rzeczy, iako de commercijs, około kommissarzow, s stroney zobopolnych krziwd oretenus opowiedał, et non caruit suspicione, aby tu raczei na spiegi, nisli s czym gruntownem prziszłan beł. Odprawował tesz post dominicam passionis K. I. M. relacijne sądi, skoro po kwiethni niedzieli limitował wssitko; limitatiei nie widziałech, ale tę mam sprawę, isby as post reditum in regnum ex bello; acz w tei limitatiei iest kilka exceptiei, ktore w Mscibowie miały być odprawione. Te tesz pro more exceptae causae fisci et redemptionis bonorum regalium. K. I. M. wczora stand iusz wyiachał. Na rostaniu beł u Krolowey Iey M. dobrej mysli, y liberalius pił, y tak consortem odyachał; co się przed tim skarzono, nie wiem na jakie rozyachanie, to teras contenci. I. M. P. kanclerz w przeszłą wielgą szrodę poyachał tesz stand do Garwolina na swientha, dziśby stamtand do Rusi wyjachać zaś miał. P. Gnieznienskij przibeł tu wczora; nie nie powiada, aby się miało co ponowieć s stroney Moskwy; iakosz gdi nasi pod Ruszą beli, miasto spalili y z wielką korziscią stamtand się wrocieli. Frassuie sie snadz na poszły swe Moskiewski, że, rebus infectis, iadą, y theby snać voces iego być miały: «Poszłatech po Krolestwo Polskie poszły, nie nie sprawili; poszłatech mierzić się, także; kolibych beł sam poiachał, y krolembych beł, y zastanowieniebych beł uczinił s stroney pokoju; ale nielza, iedno muszę się sam uyrzeć s Krolem.» Othosz wiera nie wiem, iakoweby to miało być uyrzenie; Boże day to, lubo w

dobry obyczaj lubo inaczy, byłby richlei, a nadzieja w P. Bogu, żeby dobry s nim koniec. Iakoby długo K. I. M. w Mscibowie mieskać miał, niewiem nic pewnego; tom nadstychnął, żeby w Wilnie miał być sub finem Maij, a stand tam iusz do woyska circa medios dies Iunii. Miedzi P. Kamienieczkiem, ktori tesz sam beł nadbiezał, a P. Philipowskiem doszło iednanie, y przeproszenie zobopolne s karti. Ma P. Kamienieczki dać P. Philipowskiemu 8000 flor. za skodi iakieś, albo raczei za to, że czorki iego nie poiął, ani poymie. P. wojewoda Siradzki stoj w kontrakcie s P. Czechowskiem s strony spuszczenia Spiskiego starostwa iemu; miał mu dac 24000 flor. za doziwocie, wiencz nie wiem, doydzie-li; s strony dania pieniędzy iusz obradzono, skand y kiedy benda, y nie masz w tim dubium, iedno s strony P. Czechowskiego; by się nie kajał, przywątpiwam, y słyczałech iednego tei tam familiei mowiancz: «tak pięknie Macieiewskiemu na spisku yako y Łaskiemu» i boie się, by im swoij nie rozradzili. Tak to rozumiem, że tego starostwa in eum finem dostawaią, aby z Ruberem ieść kwaśne iabłka, bo Kiezmark trzima; iuzechmy go po dwakroć pod nim brali, puscićeśmy musieli; podobnobyśmy ieszcze chcieli weń wyachać, tak żeby iusz z niego nie wyjachac; co iesli się zdarzi, łącznie y głupi baczic moze, quorsum haec evadent. Przijachali beli temi czaszi snadź P. Czarnkowskij, on nas referendarz do Łowicza do x. arcybiskupa y s P. Zborowskiem marszałkiem y Samuelem, — snadź siplać około coadiutoriei x. Kuiawskiego. Nie kazałci ich do siebie puscić, y nie barzo trefnie P. Pawłowi sinowczowi; by byli z zamku, abo z dworu iego nie ustampili do miasta, kazał ie częstować. Radby I. K. M. x. Fabiusza Dalmatę miał opatem Suleiewskiem, sed non succedit; trudnią się rzeczi; zas mni-szi drugiego mnicha z Wangrowieczkiego klasztoru, Ostrowskiego obrali, postposita autoritate Regis, czim się barzo Pan obraziel, y usza-dziel się na to, aby koniecznie został się na pliaczu; ziechało się tam snadź sliachty niemało, qui sibi ius foundationis vendicant, przy electiei stoią y protestuią się, że obtruditur extraneus contra statuta. Wiencz nie wiem, quis exitus erit comoediae. Varschoviae, 28 Martii 1581. X. Baranowski.

13.

LIST OD X. BISKUPA KUIAWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Miłosziwy Panie marssałku koronny y generale Wielgiei Polski. S tey przyazniei y chęci, którą z W. M. dawno y statecznie, dalibóg, wiodę, oznaymuję W. M. śmierć arcybiskupa nieboszika, ktori wczorayszi noczi P. Bogu duszę oddał, iako przistało chrzescianskiemu y tak zacnemu senatorowi, na ktore arczbiskupstwo K. I. M. Pan nasz Miłosziwy s przeirzenia tego, per quem reges regnant, nominować y dac mi ie niegodnemu kapłanowi (raczył), o ktore, Bog wie sercze moie, nigdim się u K. I. M. nie starał; wierzę, że W. M. moy M. P. pomozesz mi wespołek Panu Bogu dzieńkować za tak wielką łaskę y dobrodzieystwo, y pomocz mi, dalibog, bendziesz raczeł do tego, abych powinność pristoyną, na tem miejscu bendącz, P. Bogu y rzeczipospolitey tim lepiei oddać mogł, iako ten, ktoris W. M. iest magna pars reipublicae nostrae, a co wientsza, w takiej wierze powszechny, którą W. M. pomnaza, et non erubescit profiteri hoc in medio inimicorum ecclesiae Dei. Za co wszitko benedictionem Domini bendziesz raczeł mieć w domu swym, y iusz masz. A ia, maiancz takiego zacznego y senatora y mego M. Pana y przyaciela, wiele dobrego w kosciele Bozem y w rzeczipospolitey za pomoczą miłego Boga uczinić bendę mogł. Nunc eae partes erunt W. M., isz iakom znał przedtim wielką chęć W. M. przeciwko sobie, ieszczem teras tim wienczei tego pewien, że y teras in primordio regiminis mei y potim zawsze nie opuscisz mię W. M. Co ia altiori iudicio W. M. comitto. Pewien tesz tego W. M. byc mozesz, że, dalibog, chęć moia y W. M. tatze y domowi W. M. się przigodzi et ipse occasiones quaeram. Iterum atque iterum łascze y miłosci W. M. mego M. P. pilnie się zaleczam. Vladislaviae, 7 Aprilis 1584.

Miłoszeziwy Panie marszałku, posziłam W. M. list od K. I. M., ktori iusz po moim wyiachaniu dobrze oddan mi iest, y zdai mi się potrzebny. — Stanisław Karnkowski, biskup Kuiawski, nominatus archiepiscopus Gnesnensis.

14.

KOPIA LISTU MOSKIEWSKIEGO, NA POLSKIE PRZEŁOŻONEGO.

Z Bozey łaskij Czar y Wielki Kniaz Iwan Wasilowicz, Czarz Kazański, Czarz Astrachański, Hospodar Pskowski, Wielki Kniaz Smoleński, Twierski, Iuhorski, Permski, Wiacki, Bolharski y innych. Bratu nassemu z Bozey łaskiej Królowi Polskiemu y Wielkiemu Xięnciu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkemu, Mazowieczkiemu, Xięnciu Siedmiogroczkiemu y innych. Poszyłaliśmy k tobie bratu nassemu gończa naszego Czerepczuka Kliemienteiewa z listem, a przezeń żeśmy w tim swoim liście k tobie pissali, isz miendzi nas przisły wielkie nieprziaźni y krwie rozlania. Thedi my y nad pierwszy obyczaj posłaliśmy k tobie swych poszłów wielkich stolnika swego y namiesnika, Nizehorodzkiego kniaza Iwana Wasilowicza Syczkiego Iarostawskiego s towarziszami, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nas przistoj być braterstwu y miłości. A ti brat nas poszłów nassich u siebie zadzierzał, y na nasze takie ssyłania się, widząc ku ~~wsselakiemu~~ dobru, na żadne dobre ku pokoiowi chrześciańskiemu nie skłonisz się. Tediby ty brat nas Stephan Krol z naszemi poszły postanowienie miał uczynić ku pokoiowi chrześciańskiemu y przymierze postanowie przistoyne, y poszłów nassich do nas odpuścić, y swych poszłów do nas posłać, według pierwsich zwyczaiow. A ti teras brath nas tego goncza naszego Czerepczuka Kliemienteiewa do nas odpuścił, a przezeń do nas w owem liście pisał, isz poki ludzie nassi w Inflanczkiej ziemi będa, nigdi miendzi nas s tobą y miendzi panstw nassich dobri y słuszny pokoy stać się nie moze, y poszłów nassich odpuścić z nisczim, y gończa nassego Czerepczuka Kliemienteiewa przed nimi do nas odpuścił, a swych poszłów ty brat nasz do nasz posłać nie chcesz, a chcemy li krwie roslanie uyać, y s tobą w prziaźni być, abyśmy ku tobie stali, nie mieszkaiancz, swoich innych poszłów z dostateczną nauką, porucziwszy im, czymby takie rzeczi ku usmierzeniu y uspokoieniu prziwieść się mogły. My tedi listu twego, brata nassego wysłuchali y poszłów swoich wielkich stolnika swego y namiesnika Nizehorodzkiego kniaza Iwana Wasilowicza Syczkiego Iarostawskiego s towarzissami ku tobie bratu nassemu possiłali, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nas przistoi być braterstwu y miłości, we wsit-

kiem na się postempuiancz y nad pierwsze obyczaię, y poszłom swym zamkow w oycziznie naszym Inflanczkiej ziemie (co nie przystoi) bes krwi rozlania tobie bratu swemu oddawać roskazali, co w żadnich państwach nie zachowuie się, a to dla tego, aby krew krześciańską uiać y ku pokoiowi przywieść. Iednak ti brat nas Stephan Krol y na takie nasze znoszenie się na żadne dobre namniei nie skłonił, y poszłow naszych ku nam z nisczim odpuścił. My tedi y taką wyszoką miarę twoię brata naszego widzanc, y na to patrzanc, co y nie przystoi, zebychmy czynili, ieszcze na się postempuiancz, a ciebie brata swego napominaiancz, żeby krew chrześciańską uyać, possyłamy ku tobie bratu swemu poszłow swych, dworzanina swego y namieszniaka Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Luskina (Puszkina), a dworzanina swego y namieszniaka Szaczkiego Phiedora Andreiewicza Pieziemskiego, a dijaka swego Iwana Andreiewa sina Traphanowa, dawszi im zupełną naukę, iako miendzi nas przystoi być braterstwu y miłości. A iakoś brat nas Stephan Krol pisał do nas w liście swem, isz poki ludzie nasi w Inflanczkij ziemie będa, tedi miendzi nas nigdi s tobą y miendzi państw naszych dobri y słuszny pokoy stać się nie moze; to tedi ti brat nas Stephan Krol sam mozesz rosządzić, iako tak wielkiej rzeczy mozo stać się, y ludzie z zamków wywodzić bez namowy (albo postanowienia). Przeto aby ti brat nas Stephan Krol przisłał do nas na te nasze poszły gleytowny swoy list s tim naszym gończem Hrehorem Skabardeiomym nie mieszkaiiancz, iszby naszym poszłom przejść y odyść dobrowolnie bes wszelakiego zadzierzenia. A iako u ciebie nasi poszłowie będa, tyby brat nas Stephan Krol swoim Panom radnem roskazał z naszymi poszły postanowienie uczinić ku wszelakiemu pokoiowi chrześciańskiemu, a my swoim poszłom o wszitkim y o Inflanczkiej ziemie roskazali namowy uczinić, iako ktori rzeczy przystoi stać się. A poki u ciebie brata naszego poszły będa y namowę uczinia o wszitkim, tyby brat nasz ludzi nie zbierał y umnieyszenia skarbu swemu nie czyniwał, a nasi poszłowie będa u ciebie tegosz czasu, y oczekawaią gleytu twego w drodze; a ludzie po naszych posliech, iako tu tobie poszłow swych stolnika swego y namieszniaka Nizehorodzkiego kniaza Iwana Wasilewicza Syczkiego Iarosławskiego s towarziszami posłaliśmy, po wssitkim ukrainam bes przestanku woiiu, nie wychodząc, nad pierwszy obyczay. A s tem listem posłaliśmy do ciebie brata swego Stephana Krola lekkiego

gończa swego Hrehora Skabardeiewa, tyby onego nie zadzierziwał y do nas odpuscieł richło, a s nim na nasze poszły list swoy gleytowny posłał. Piszano na Moskwie roku 7089 Martij 15 dni.

15.

RESPONS KROLA I. M. DO MOSKIEWSKIEGO.

Od Stephana z łaskiei Bożej Krola Polskiego etc. Wielkiemu Hospodarowi wssitkiei Rusi, Wielkiemu Kniazu Włodzimirskiemu etc. Tich czasow przisłałeś do nas goncza wassego Hrehora Skabardeiewa z listem swem, w ktorem pisałeś do nas, wyrozumiawszy y wiadomość wziąwszy od posłów swych wielkich, którzy przedtim u nas beli, od stolnika swego y namiesznika Nizehoroczkiego kniaza Iwana Wasilowicza Siczkiego Iarosławskiego y od thowarziszow iego, dla czego przes tich poszłów twych miendzi nami y tobą rzecz dobra na pokoy chrześcijańskij nie postanowiła się, y ehczane, żeby krwie rozlanie w chrześcijaństwie nie beło, oznaymuiesz nam, ys posyłasz do nas poszłów swych innych, dworzanina swego y namiesznika Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Puszkina, a dworzanina swego y namiesznika Siczkiego (Szaczkiego) Phieodora Andrzeiewicza ¹⁾ sina Traphanowego, dawszi im zupełną naukę, ktorim obyczaiem, miendzi nas przistoi być bractwu we wssitkim, y o Inflanczką ziemię kazałeś im postanowienie uczinąć. A tak abyśmy na te poszły twe gleyt nas do ciebie posłali, a poszłowie twoi w drodze tego gleytu naszego oczekiwać bendą; a nisli do nas poszłowie twoi przijdą y postanowienie o wssitkim uczinią, pisałeś do nas, abyśmy ludzi nie zbierali, y skodi w skarbie swem nie przyjmowali, cośmy z listu twego do nas pisanego dostatecznie wyrozumieli. Iusz kazde sprawy nasze według woli Bożej rzandzić zawzdi zandamy, a s pomoczą Iego swientą o dobrem chrześcijańskim obmysliawaiancz, y wienczei nadewssitkie sprawy nasze od czasu szczęśliwego naszego panowania na państwach naszych Koronie Polskiej y W. X. L. etc. z wolei Bożej przekładali y uważaliśmy uspokojenie y swiebodę chrześcijańskiego narodu, pilnie strzegane, abyśmy lud Boży, zwierzehney władzy naszej od Boga zliczony, nie na krwie rozlanie w chrześcijaństwie obraczali, przykładem inszych Krolów

---

¹⁾ Пропычено: a dijaka swego Iwana Andrejewa.

chrześcijańskich braci naszi, y s tobą zaścia y niepriazniei nigdismy nie ziczili. Is to do tego czasu przisło, oświadczamy się przed Bogiem Stworzycielem, is nie s nas ani z naszej przycziny przisło to, i sam możesz bacić, y poszłom twym, gdi u nas beli, Panowie Radi nasze, za roskazaniem y wolą naszą, to dostatecznie opowiedzieli y okazali, coś s powieści ich mógł wyrozumieć; i aczkolwiekeśmy teras do wientszych nakładow nis pierwey przisli, y bendącz pogotowiu z woyskiem naszym, iesteśmy za pomocą Bożą mało iusz nie w pułdrodze, czego wssitkiego, a co wientszego trudzenia y praczy persony Maiestatu nasego Krolewskiego nie lituiancz, iedno chsącz, aby wientsze krwie rozlanie w chrzescianstwie nie przichodziło, tego ciągnienia na ten czas niechawszi (zaniechawszi), za tem teraznieyszem pizaniem twoim, list nas gleytowny na poszły tve wielkie przes tego gończa twego Hrehora Skabardeiewa do ciebie posłaliśmy. Tiby za tem listem naszym gleytownym poszłow twych wielkich, dawszi im zupełną y dostateczną naukę we wsitkiem ku zastanowieniu pokoju, ku nam przisłał, ktorzi aby beli do nas do miasta naszego stołeczkiego Wileńskiego, od dati tego listu naszego nizei napissaney, za 6 niedziel, to iest, blisko przisłego miesiancza Czerwca czwartego dnia, niczim tego roku nie omieszkiwaiancz, gdisz przedłużenie w takowych rzeczach y omieskanie zadnego pozitku nie przinosi. Iako w timże liście swem piszes do nas, is od ludzi naszych państwam twem skoda się dzieie, a my teras tobie oznaymuiemy, że ludzie twoi w państwie naszym około Orszi także niemało skodi poczinili w tich czasiach; co aby ku uspokoieniu przisło, potrzeba iest nieomieskanego zastanowienia, a my uspokoienia chrześcijaństwu ziczimy za postanowieniem słusznem, w dobrei przyazni s tobą być chcemy. Dan w Grodnie, roku 1581, Apr. 21.

16.

LIST OD X. BISKUPA KUIAWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

O iakim chenci zawsze sobie obiecował, takasz isz po Wasz-Mości ku sobie s pisanja znam, iestem barzo pocieszon y wielcze dziękuję W. M. Prawdać iest, ze ta accessia summi honoris, kórei mi W. M. z łaskiei swei winszować raczisz, iest u ludzi wielką, ale u mnie mała, iesli się nie bendzie wspierała favore et benevolentia zwłaszcza tich, na ktorich w onem

kraiu kościołowi Bozemu wiele nalezi; o to nawienczej P. Boga proszę y prosić bendę. Iako P. Bog W. M. dał organum w onych kraiach ku roszerzeniu chwały swy święty, aby mię tesz takowem uczinić, y eodem zelo ku roszerzeniu chwały swey zapalić raczeł. W ktorem zawodzie tak pomnozenia chwały swienty, iako y spolny miłości, tak pociągnę, że się nikomu nie dam poprzedzić. Przeto nie s tego się tilko wesełę, zem arcybiskupem, ale że za generalstwa Wasz-Mości, zelatora wielkiego ecclesiae Dei. Laboramus igitur in vinea Domini, zaczim y chęć moia ku W. M. rość bendzie y błogostawieństwo Pańskie pewnie poydzie. Iesliby iaką trudność kto czynił x. capitule, albo tesz mnie in adeundo archiepiscopatu, nicz nie wantpię, że W. M. bendziesz mi raczeł być consilio et auxilio, o co proszę, o czym mam za to, że Wasz-Mości iest oddan list Krola Iego Mosci. A nie czekay W. M., abych oznaimieł, bo tam richlei y lepiej W. M. bendziesz wiedzieć raczeł. Iusz ia sam na Lowiczu siedzę, nie iako arcybiskup, ale iako executor testamentu niebosczikowego. Co się doticze arendi wioszek u Kalisza, W. M. wiedzieć raczisz, że to regiment capitulny, a ia się w zadną rzecz wdać nie mogę, bo expeditiei do tego z Rzimu nie mam. Z Lowicza, 21 Apr. 1581. Stanisław Karnkowski, biskup Kuiawski, nominatus et electus archiepiscopus Gnesnensis.

17.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transilvaniae.

Magnifice sincere nobis dilecte! Misit nobis magnificus regni nostri cancellarius cedulam eam, quam illustr. dux Legnicensis Posnaniae Synce-ritati Vestrae scripserat; quare cùm istius principis erga nos studium complectimur, gratiae sunt illi agenda, quod ad servitium nostrum et reipublicae propensam gesserit voluntatem, quod si id tempestive fecisset, haud dubie non defuissemus studio illius erga nos optimo promovendo, verum subducta ratione temporis, quod adhuc superest, non videmus, quomodo praesenti expeditioni tam longinquae nunc praesto adesse possit. Nihilominus

deinceps, si opera illius uti voluerimus, non dubitamus Illustritatem illius idem studium ad obsequia nobis praestanda conservaturam esse; de nobis vicissim ea sibi persuadeat, quae de principe studii et officii grato expectari possunt. Sinceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XXIII Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto. Stephanus Rex.

18.

LITTERAE ALTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD EUNDEM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transylvaniae.

Magnifice syncere nobis dilecte. Commendationis Sinceritatis Vestrae, qua pro generoso Gaiewski, ut iudicatum Posnaniensem illi conferremus, usa est, eam habuimus rationem, ut cum illum virum probum, legumque regni nostri peritum esse sciamus, ante alios omnes iudicem Posnaniensem, posteaquam electus fuerit, declaraturi sumus. Credimus autem Gaievium hanc nostram benevolentiam obsequiorum suorum promptitudine relaturam esse. Sinceritatem Vestram bene valere cupimus. Datum Grodnae, die XVI mensis Aprilis, anno Domini MDLXXXI, regni vero nostri anno quinto.

Cedula manu Regia scripta.

Hodie eccepimus Moscos Dabrownam arcem castellani Minscensis omnium finitimam excursionem tentavisse, ubi nulli licet fuerint nostri milites, propter summam omnium victualium in illis oris penuriam; tum vel ab ipsis castellani Minscensis praesidiariis ita est eorum impetus exceptus, ut in expugnanda arce, atque oppido arci proximo, nihil plane efficere valuerint, atque ita villis adjacentibus depraedatis retrocesserunt; haec autem 3 Aprilis gesta sunt, cum iam goniecz eius Orszam transivisset; quid igitur adferat nobis iste legatus, cuius vestigia nubes sequuntur, ex illius adventu, qui iam iam futurus est, liquebit. Stephanus Rex.

19.

LIST OD P. BUZEŃSKIEGO DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO.

Miendzi tą summą, ktorei Krolowi I. M. Pan margrabia pozicza, miaby mi dać 32,000 czerwonych złotych Rinskich, kazdi po g. 40½ Pol-

skich, to iest, po 27 g. Czeskich A is mam zakazanie od Krola I. M., abych taki moneti nie brał, a owdzie tesz zasie inakszym uprosić nie mogł, iestem barzo rozerwan, co mam czinić, obawiaiancz się, aby się Krolowi Iego Mości zle nie posłuzeło. I umyślnie dla tego iezdziłem do Lipska na iarmark, tractować o przewexeloffanie, alem nic sprawić nie mogł prze odległość Kestrzina, kendi mi te pieniądze dawać maia. Potim słałem do Iego Mość Pana kurfirsta Saskiego, ale y ten się s tego wymowił, pozwoleł odmienić, ale groszem tanie, coby wienczei skodi prziniosło, nis tysiancz złotych, a iusz się wprawdzie niemały kost na te pieniądze uczynił y dwoią legatią y wozeniem srebra, tak isz wynidą pewnie na Polskie interesse. Bendącz tedi rozerwany, zdało mi się uciecz się w tim do Wasz-Mości mego Miłosciwego Pana o radę, cobyh dalei czinić miał. Mnie wprawdzie Krol Iego Mość powiedział, is woli bes pieniędzy być, a nis takie brać; wsakże wiem tesz z drugiej strony, że ius Krol tich pieniędzy pewien, i nie w smak to poydzie, kiedibychmy ich wywozić nie mieli. Proszę tedi Wasz-Mości, iako mego Miłosciwego Pana, abys mię Wasz-Mość rezolwować raczeł, co mam czinić; k temu są kupczy w Posnaniu dość zamożisci; proszę racz Wasz-Mość s nimi mowić; iesłizeby o odmienieniu pomyslić nie mogli, mogłoby się im cokolwiek za praczą odłożyć. Aczci Pan Bog wie, zadnego roskazania o tim nie mam, wszakże wazełbym się sto złotych na to odłożyć. Proszę iako mego Miłosciwego Pana o richły odpis. Maia mi te pieniądze dawać w Kostrzynie 1 die Maij, dla czego ius tam iutro wyiezdżam. W Miedzi-rzecz, 27 Aprilis 1581. Ian Bużeński, starosta Ostrogski.

20.

LIST OD P. WOIEWODI POZNAŃSKIEGO DO PANA MARSZAŁKA KORONNEGO.

Miłosciwy Panie Marszałku. Prawie na wyiezdżaniu moiem do Chodzieza, przisli do mnie kupczy wsisezi tak cudzoziemczy, iako y tuteczni koronni, opowiedaiiancz mi nową doległość swą, ktora ich potikać miała mimo opiszenie uniuersału pospolithego seymu walnego koronnego; czimem się zabawiać nie mogł dla iachania swego do Chodzieza, o czimem tam przyjachawszi, ucziniłem beł wzmiankę przed Waszmością. Znowu gdim sam

przijachał, mało nie wnet, iakom z wozu ssiadł, wszisczi takze przisli, ukazuiancz mi y uniuersał drukowany pod pieczencią, pokazuiancz mi y extract z xiąg Wasz-Mości grodu Gnieźnińskiego declaratiei iakis nowy Kroła Iego Mości około wybierania czwartego grosza od kopi wszelakich, nietilko co s Korony, ale y do Korony idą, y innych rzeczy, wkładaiancz to na mię, nietilko iako na dzierzawcze miesca sam tego, ale tesz iako na woiewodę y Radę koronną, pokazuiancz, is przes te trzy lata wedle uchwały pospolity iawnie wydany, sprawiedlwie się we wssitkim zachowali, takze y teras tesz powinność swą Krolowi Iego Mosci y rzeczipospolitey oddaćby chcieli, a nad uchwałę pospolitą nie się innego dziać nie miałyby. Dokładaiancz tego, ze od zadnich rzeczy, które do Korony idą, cła zadne płaczone nie bywaia, a gdzieby to tak miało być, iako ta declaratia w sobie ma, przisłoby zatim, żeby zaden cudzoziemiec z żadnemi towarami nie przijachał tu do nas, swoijby tesz trudno wozić mieli, bo oniby na tem stali, a podnosząc w zgorę ceny towarow, tediby to wssitko obywatele koronni stanu każdego zapłacić y na tim wielce skodować musieli, iezdzić tes iem do czudzieh ziem dla potrzeb swych, na coby przisć musiało, z iakąby to trudnością kazdego beło, y iakoby podle woli ich tam każda rzecz kupić się musiała? Czemu wssitkiemu dobrze się przisłuchawszi y przipatrziwszi tak uniuersałowi, iako y declaratij, tedi tego nie ziczę, że ktoś na takie rzeczy Kroła Iego Mości prziwodzi, skand pozitek mały, ochyda u ludzi Panu, ucisk y niewola ludziom zatim. A co nas przedtim mierziało, że się tesz w Lithwie działo, widzę, ze timże kstaltem ktoś to do nas wnosi. A tak wiedzancz powinność swą, przisięgą dobrze obwarowaną, co y przodkowie tak moi, iako Wasz-Mości na tych miescach bendączy cziniali, że nie przeciw prawu dziać się nie dopuszczali, tosz y mnie uczinić się godzi, tosz y Wasz-Mości memu Miłościwemu Panu y przijacielowi. O co Wasz-Mości proszę y napominam z miesca mego, boć tu iusz nie kupczom, ktorim tesz y wolność łamana nie ma być, ale się to wssitkim w obecz obywatelom dzieie to besprawie, dzieie się y prawu gwałt, gdis mimo uchwałę pospolitą, iawnie wydaną, nie się dziać nie ma. Co nie wątpię, ze Wasz-Mość ode mnie to przijmiesz, iako od przijaciela y collegi, iako tos prawnie vocatia u nas requiruię nassa. Z Gniezna, 30 Aprilis 1584. Stanisław Grabia z Gorki woiewoda Posański, Buski, Kolski etc. starosta.

21.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI
MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae etc., Princeps Transilvaniae.

Magnifice syncere nobis dilecte. Dedimus id postulatis Summi Pontificis, ut venerabilem Antonium Possevinum, Eius Sanctitatis internuncium, et Thomam, qui nomine Moschi munere legationis apud Eius Sanctitatem fungebatur, per regnum et dominium nostrum in Moschoviam ire et transire permitteremus. Quamobrem hortamur Sinceritatem Vestram, ut quandoquidem Wratislavia per Maiorem Poloniam transibunt, ita itinera eorum disponat, ut per loca ea, quae illi commodiora videbuntur, conficiant. Quod Sinceritatem Vestram non gravatim esse facturam confidimus, quam bene valere cupimus. Datum Vilnae, die XII Maij, anno Domini MDLXXXI, regni nostri anno quinto. Stephanus Rex.

Volumus autem, ut illi aliquem virum idoneum, ut vocant, przistavum, adiungat, qui illum usque ad fines Moschoviae deducat.

22.

LITTERAE A SACRA CAESAREA MAIESTATE AD D. REGNI POLO-
NIAE MARSSALCUM.

Rudolphus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, Germaniae, Hungariae Bohemiaeque Rex etc.

Spectabilis ac magnifice syncere nobis dilecte. Quid litteris nostris ad te adhuc calendis Augusti praeteriti LXXIX anni datis, ratione obligationis generosi fidelis nobis dilecti Georgij à Braun baronis à Wartemberg, consiliarij et praesidis nostrae camerae Silesiacae, ut Useztensis obstricti praedes missi facti nullis iniuriis aut ulla fortunarum iactura afficerentur, sed ut causa in adventum legati nostri ad Serenissimum Principem D. Stephanum Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae ac Russiae, Prussiae, Masoviae Samogitiaeyue, Dominum amicum, vicinem et affinem nostrum charissimum missi, ex aequitate terminanda rejiceretur, gratiose requisite-

rimus, te firma memoria tenere plane nihil dubitamus. Quamvis vero hac de re cum Sua Serenitate egerimus, tamen non ita pridem praenominatus a Braun denuo nobis exposuit, generosum Ioannem Rozdrazewski, succamerarium Posnaniensem nomine Regio ad iudicium terrestre Pyzdrensis districtus ratione obligationis et fideiussionis, pro iam nominato a Braun praestitae peremptoriae, cittatum (citatum) atque eidem mandatum, ut coram dicto terrestri iudicio personaliter legitime et immediate ad instantiam generosi Adami Mieleczki compareret. Quoniam vero haec citatio litteris Suae Serenitatis die sexta praeteriti mensis Martij ad nos datis, nec non eiusdem declarationi et promissioni, (se ipsas obligationes, quibus se — et Baro a Braun et eius sponsores — obligarunt, omnino distulisse) ut ante causae per deputatos cognitionem transactionemque nemo ex iis conveniri aut interpellari possit, hac in parte plane sit contraria; itaque saepe nominatus a Braun submisso a nobis petiit, ut interim de dilatione huius controversiae clementer tecum ageremus. Cumque haec ita se habeant, nos benigne iterum a te requirimus, ut, habita ratione supramemoratae declarationis Regiae, processum istum eo usque differas, donec inter nos et Ipsius Serenitatem hac de re conventum et aliquid definiti statutum fuerit. In quo facies rem nobis apprime gratam, Caesarea benevolentia recompensaturam. Datae Praga nostra Regia. XXIII die Maii, anno Domini MDLXXXI, regnorum nostrorum: Romani et Imperii sexto, Hungariae nono, Bohemiae vero sexto. Rudolphus.

23.

LITTERAE A VENERABILE PATRE POSSEVINO SOCIETATIS IESU
AD D. REGNI MARSSALCUM.

Magnifice et admodum Illustris Domine. Cùm ego hodie litteras acceperim a Vestra magnifica Dominatione cum patentibus litteris Sacrae Regiae Maiestatis, quibus ego cum Moschis ad Eius Regiam Maiestatem, atque inde in Moschoviam possim tuto transire, id sane mihi fuit quam gratissimum, sicuti et Summo Pontifici erat peroptatum, cuius Sanctitati, antequam hinc discedam, mittam Vestrae Magnificae Dominationis litteras, ut etiam studium ipsius agnoscat, et qua licebit ratione compenset. Ego vero hinc post tri-duum (ad summum) discedam, indeque Calissiam veniam cum meo comi-

tatu, nam unus e Moschis justas ob causas Lubecam discessit; sed quae erant necessaria huic negotio agendo, de quo me Summus Pontifex mittit ad Serenissimam Regiam Maiestatem et ad ipsum Moschum, ita mecum fero, ut ei, qui me meosque deducet, sim non parvas nomine Eius Sanctitatis gratias habiturus. Quas interim ago ex animo Vestrae Magificae Dominationi, cui et defero omnia mea obsequia quam promptissime. Dominus Iesus illam omnibus bonis et donis coelestibus augeat. Vratislaviae, XXV Maii 1584. Vestrae Magnificae Dominationis servitor deditissimus in Christo Ant. Possevinus.

24.

LITTERAE AB ILLUSTRISSIMO IOANNE FRIDERICO, DUCE STETINENSI etc. AD D. REGNI MARSSALCUM.

Iohannes Fridericus, Dei gratia Dux Stetinensium, Pomeranorum, Casubarum, Vandalorum, Princeps Rugiae et Comes Gutzkovieae etc.

Magifice et generose amice, nobis syncere dilecte. Gratissimum nobis est, quod ex litteris Magnificenciae Vestrae cognovimus studium, pro voluntate serenissimi potentissimique Regis Domini, affinis et vicini nostri charissimi, ad dirimendas finium communium controversias, a Magnificencia Vestra nunc iterum susceptum. Et ut utrique genti propter eam, quae ad commerciorum et alias vicinitatis mutuas, easdemque non tam utiles, quam necessarias essent operas, impimis requiri videtur, aliorum coniunctionum nihil sit accommodatius, quam ut, e medio sublatis omnibus contentiosarum rixarum in finibus materia (materiis), pax et tranquillitas utrinque constituatur. Ita in nobis quoque, quod ad eam consequentiam faciat, nihil omnino laboris studiique patiemur desiderari. De tempore vero, quae Magnificencia Vestra scribit, etsi negotio huic tractando satis accommodata nobis ipsis quoque videantur, tamen cum diversis, quibus haec causa demandata est, consiliarii et ministri nostri destinati iam sint sub idem tempus negotiis, ut certum designare Magnificenciae Vestrae nunc diem conventus non possimus. Paulo post et brevi quidem per litteras eandem de tempore et loco, quod erit consilii nostri, gratiose certiore reddemus, quam hoc ipso protectioni divinae commendemus, ac eidem gratiam benevolentiamque nostram be-

nigne et elementer deferimus. Datum in ducali nostra veteri Stetino, 27 Maii 1581. Iohannes Fridericus, manu propria.

25.

LIST OD P. PODSKARBIEGO NADWORNEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Zastałem tu w Wilnie sługę Wasz-Mosci, mego Miłościwego Pana, nieodprawionego w oney sprawie P. Gaiewskiego około arendi czopowego y czwarthego grossa; przycziniłem się do tego sam, y s Królem Iego Mością mowiłem. Przystał to Król Iego Mość acz niebarzo rad, bo by był radniejszy wienczei pieniędzy miał, wszakosz wolnem P. Gaiewskiego uczynił, co Waszmość z responsu Krola Iego Mości wyrozumieć bendziesz raczeł; pewienem, że to Wasz-Mość z miłosziwą łaską przijać bendziesz raczeł.

Okolo czwartego grossa y deliberatiei o celny wydany, — bo correctura moią ręką była dana, ieszcze gdi Palczewski o nie się starał, y tam kilka słow opuszczono potrzebnych, drugie zamieszano, a potim według tamtei drugi ti przepissano, iam tesz w zatrudnieniu ani obaczel ani do końca czytał, gdizem to był pierwszy scorigował, — pewienem, że Wasz Mość zastanowienie uczynić raczeł y P. Karssniczkiego napomniał, przeto teras nie powtarzam. Proszę pilnie, żebyś Wasz Mość mój Miłościwy Pan pilnie weyrzeć raczeł, iakoby czło nie swankowało dla tego czwartego grossa, a ten zid zaniechał handlow listi Krola Iego Mości.

Poszłowie Moskiewsczi odprawili posselstwo, wszitko w tąż, iako y drudzi, sieła słow, a rzeczi mało; puszczaią w Inflancziech zamki, ale Narwi y Derptu nie, a to są miasta portowe, y o te nawienczei idzie, ktorich Krol Iego Mość nie odstąpi, a iesli tich nie pozwolą, pokoy nie bendzie. Krol Iego Mość dla niedostatku pieniędzy wyiazd swoy ad diem 20 Iunii odłodzi, a do Dzisny ku Połoczku poydzie, stamtand gdzie? iusz nie moy sząd. Piechoti Wengierskiei bendzie miał do 4000 wienczey nis tak-rok. Farensbek Skotow ma 1500, iusz w Ridze iest. Nassich tesz Polskich drabow bendzie przeszło 6000. Iezdi nowy 3200, starei przes 8000, iedno iako ich ruszić z lesz — tu szek. Winno się im przeszło pūlczwartakroć sto tyssieneci flor., a Wengrom pieszem y iezdzie przed wyiachaniem Krola Iego Mo-

ści wynidzie przez 50000 flor. potim na miesiąc gotowemi płacić; a legomości Pana Nakielskiego saffarza nie słyhać. Pisz Krol Iego Mość poń, aby z gołemi renkoma nie przijezdzał, bendzie miał komu dać. Datum Vilnae, 28 Maii 1581. Iacinkt Młodziejewski.

26.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI
MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Magnifice syncere nobis dilecte. Quod Synceritas Vestra surrogatorem et vicecapitaneum suum Posnaniensem, nobilem Ioannem Gaiewski ab arenda Ducillorum ac quarta parte denarii theloneorum liberum et immunem esse cupiat, facile postulatis Synceritatis Vestrae acquiescimus, modo, ut locationum litterae omnes ab illo ad thesaurarium nostrum transmittantur, quas quidem illico mitti oportebit. Caeterum, quantum attinet ad officium exactionis publicarum contributionum, illud, ut mutari possit, non videtur sane in nostra potestate tantum esse situm, cum et ex comitiorum decreto nomen ipsius in universales litteras est insertum, et tempus contributionis conferendae iam translapsum sit, unde necesse esset multa hinc sequi incommoda, nec etiam totam rationem exigendae contributionis in ordinem revocari posse. Quare, ut coepit, fungatur a se suscepto officio, quem speramus potiore illum rationem Reipublicae quam sui ipsius habiturum. Synceritatem autem Vestram interim bene valere cupimus. Datum Vilnae, die XXVIII Maii anno etc. Stephanus Rex.

27.

LIST OD X. PODKANCZLERZEGO DO P. MARSSAŁKA
KORONNEGO.

Iako iedno I. M. Pan kanczlerz pissać raczeł, y list Waszmości do Krola Iego Mości poszłał za P. Gaiewskim, aby z arendi czopowy beł wypuszczon, kazał Krol Iego Mość wypuścić, y list około tego kazał P. pod-

skarbiemu nadwornemu napissać, ktori Waszmości possiłam. Possłowie Moskiewsczi iusz słuchani; opowiedzieli się mieć zupełną mocz ku dokończeniu zaczentich tractatow; tedi przedsię more solito targowali, postampili iednak ku pierwey postampionem zamkom kilkanaście zamków w Inflanciech, y acz Panowie Lithewsczi powiadaia, że ius postempuia, kromia Derptu y Narwi, mało nie wssitkie zamki, iednak isz Derpt y Narwa — głowa wssitkiego, nic się nie concludowało, y owszem odesłali się do gospodi s tą othuchą, iesliby nie odstampili zupełnie Inflant, bendą odprawieni do Hospodara swego. Co potim dalei bendzie, Bog to wie; iednak choć zgoda doydzie, choć nie doydzie, przecie Królowi Iego Mości iachać, bo y za zgodą musi tam Krol Iego Mość sam być y ludzie mieć; wozni (mozni) tam że (takze) slachta possessiei nie wezmie; za postampienie zamkow tich Inflanczkich chcą mieć od Krola Iego Mości Wielkie-Łuki, Zawołocz, Wielisz y co Krol Iego Mość tak-rok wziąć raczeł. Vilnae, 28 Maii 1581. Podkanczl. koronny.

28.

LIST OD P. KANCZLERZA DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Sprawa I. M. Pana Gaiewskiego podstarosciego Wasz Mości Posnańskiego około czopowego odprawiła się tak, iakoś Wasz Mość chciał, y ma ius w tem sługa Wasz Mości odprawę zupełną. Za wozniki Wasz Mości swemu Miłosciwemu Panu wielcze dziękuję; odsługować bendę tę łaskę Wasz Mości y oddawać, czembym mogł, — nieieno gdyby Wasz Mość sam na woynę się tesz wyprawował albo sina P. Piotra poształ, ale i pod kazdi inszi czas.

Nie mam inszego nic pissać Wasz Mosci, iedno że Iego Krolewska Mość iest prziczieszem barzo s temi Panami poborcami, ktorzi wielcze tępo w tei potrzebie y Królowi Iego Mości y rzeczpospolitey służą, y nie taki, iakaby być miała, pilności w rzeczach czynią. Ia bełem po te dni nie do koncza spossobnego zdrowia, ale z łaski Bozei poczinam się iusz lepiei mieć, iutro da Bog iusz w drogę w imie Pańskie wyiezdzam. Datum w Knyshinie, 2 Iunii 1581. I. Zamoyski.

29.

PORZĄDEK OBCHODU, KTÓRI BEŁ SPRAWOWAN W WILNIE, NA
TUMIE W KOSCIELE I. M. P. CHRISTOPHOWI BATOREMU, WOIE-
WODZIE SIEDMIGRODZKIEMU, DIE 16 IUNII 1586 R.

Grob w korze axamintem czarnem przikriti, na ktorim krziz biały srebrogłowy beł przisziti. Na grobie czapka xiążęcza pozłocista na axamitnym wezgowku czarnem w głowach leżała. Miecz goły po lewy ren-
cze. Buława pozłocista po prawy. Ostrogi srebrne na dole u nog. Herbow wkoło grobu na axamincie, ktori przikriti beł, nawiessano, kor wssi-
tek czarnem suknem obiti, na ktorem takze herbow po scianach wssen-
di nawiessano. Herbi wssitkie iednacie, to iest, trzi zemby w czerwonym polu, nad nimi wielgą literą złotem napis takowy napissano: «Ill. Christo-
pherus Bathori de Somlio, Princeps Transylvaniae et Siculorum Comes.» Pod gerbem takasz literą to simbolum beło napissane: «Virtus unita valet.» Ołtarz takze czarnem obity beł płotnem, a w poszrodku axamit, na nim krziz srebrogłowy biały, po stronach takze zawieessone gerbi. Około grobu ssranki (schränk) wysokie quadratowe, na nich swieczek wosko-
wych wkoło gęsto natikano, a na rogach tich ssrankow czteri wielkie gromnicze woskowe postawione beły. Około ssrankow stali dwiema rzen-
doma harczerze y dworzanie w czarnych kapach, kazdi s czarną swieczą zapaloną. Takze ubodzi w kapach kor wssitek dwiema rzendoma (s) swie-
czami obstampili. Krol I. M. w czarny kapie w formie stał; sinowiecz iego Baltazar Bathori, co prziiachał z Wengier, podle formy tudziesz wedla niego w takisz kapie, w tei ze formie; ku konczowi stali P. Litewsczi wsiscezi. Przeciwko Krola I. M. w drugich formach beł legath Papiieski y dway posłowie margrabie z Anspachu. Na gankach w kolo koru wzgorę Pań Li-
tewskich y białyich głow z miasta pełno wsędzie beło. X. biskup Żmodzki miał mssą, w pułmszey x. Skarga łacinskie kazanie uczinił, w ktorem ge-
nus, vitam Christophori Bathori, item splendorem, virtutem et res gestas familiae Batoreae brevissime perstringebat, do annales się pissanych re-
feruiąc. Zarasz po kazaniu Krol sedł na offiarę, za nim legat, potim sino-
wicz krolewski, potim P. wojewoda Wilenskii, P. kanczlerz y inni Pano-
wie katolikowie, potim dwor wssitek s swiecami, inssi Luterianowie nie-

sli okrom P. wojewodi Wilenskiego. Wedla grobu dzierzało dwoie pacholąt na srebrnych pułmiskach pieniędzy w monecie niemało, od których Panowie brali y na offiarę odnosili. Posłowie margrabie z Anspachu, co w formie stali, na offiarę nie sli. Ostatek pieniędzy, co zostało, po mszi wsi-pali pacholenta w miedniczę srebrną, którą beło postawiono dla offiari. X. bi-skup Żmodzki, odprawiwszy mszą, sedł s xieżą do grobu; tam kropienie, kadzenie y insse ceremoniae, ktore przy takich actiach sprawowane bywaią, gdi odprawili, młodzienecz ieden od Iesuitow w czerzni wystampieł, y tamze przed Krolem elegią Łacinską, w ktorei dom Batorich wysławiał, recitował. Zatim Krol y Panowie wysli s kosciola.

30.

XZIENSTWA INFLANCZKIEGO MIASTA I ZAMKI.

Arczibiskupstwo Riskie:

1. W Ridze dwor murowany zburzony i ulicz kilka s kamieniczami nie mało murowanemi.	9. Marienhauzen, Mo.
2. Uxkul, Mo. ¹⁾ .	10. Runeburg, Mo.
3. Lenewarth, Mo.	11. Zerben.
4. Kokenhausen, Mo.	12. Szmilthen.
5. Kreuczburg, Mo.	13. Pebalg.
6. Laudon, Mo.	14. Treidan.
7. Zesuegen, Mo.	15. Lemsil.
8. Swancburg, Mo.	16. Wansel.
	17. Sales, Mo.

Capituły Ryski:

1. Dalen.	3. Sancel.
2. Kremon.	4. Nerchow dwor.

Slacheczkie zamki pod arczibiskupstwem:

1. Muian.	7. Kalczenaw.
2. Rop.	8. Tyrzen.
3. Rozenbek.	9. Erle.
4. Naben.	10. Festen, Mo.
5. Hochrosen.	11. Perkel, Mo.
6. Berzon, Mo.	12. Eichenanger.

¹⁾ Должно быть — Moskiewski X. trzyma.

Biskupstwo Derptskie :

1. Derpt, Mo.	5. Oldonthorn, Mo.
2. Falkenaw, klastor, Mo.	6. Newhaus.
3. Werbech, Mo.	7. Odenpe.
4. Kierempe, Mo.	

Slacheczkie zamki:

1. Ringen, Mo.	5. Kawelicht, Mo.
2. Randen, Mo.	6. Sommerpal, Mo.
3. Konktel, Mo.	Oprocz dworow, ktorich barzo wiele.
4. Ulzen, Mo.	

Biskupstwo Rewelskie:

1. W Rewlu dwor biskupi, S. ¹⁾ .	4. Fegfeuer, Mo.
2. S. Brigitta, klastor, Mo.	5. Lell, dwor, Mo.
3. Padis, klastor, S.	6. Borcholin, Mo.

Biskupstwo Osel y ziemia Wyk :

1. Arensburg, D. ²⁾ .	6. Leal, Mo.
2. Sonneborg, D.	7. Kukenkan, Mo.
3. Dagden, insula, D.	8. Margema, Mo.
4. Hapsel, Mo.	9. Stan Pernawa, Mo.
5. Lode, Mo.	

Slacheczkie:

1. Tykkel, Mo.	2. Ander, Mo.

Zamki olim magistri Liuoniae:

1. Riga.	10. Trykathen, Mo.
2. Dniemonth.	11. Wolmer, Mo.
3. Kircholin.	12. Bortnik.
4. Asskerath, Mo.	13. Lude.
5. Dineburg.	14. Wolfarth.
6. Rozythen, Mo.	15. Riuen, Ma. ³⁾ .
7. Liuczon, Mo.	16. Ermes, Ma.
8. Mariemburk, Mo.	17. Helmeth, Ma.
9. Adsel, Mo.	18. Karkus, Ma.

¹⁾ Должно быть — Szwedski Król trzyma. ²⁾ Должно быть — Duński Król trzyma.
³⁾ Должно быть — X. Magnus trzyma.

19. Felin, Mo.	30. Pernaw, Mo.
20. Oberpoln, Mo.	31. Kiess.
21. Lais, Mo.	32. Arries.
22. Terwes, Mo.	33. Zeigwold.
23. Narew, Mo.	34. Neumuhl.
24. Białykamień, Mo.	35. Rodenpais.
25. Wesenberk, S.	36. Lemborg.
26. Newszlos, Mo.	37. Nythaw.
27. Tolczborg, S.	38. Ssuien.
28. Talkofen, Mo.	39. Iurgiensburk.
29. Rewel, S.	

Biskupstwa Kurlandskie :

1. Pilthen.	} Te zamki trzima x. Magnus.	6. Newhans, trzima x. Magnus.
2. Edwalen.		7. Ambothen.
3. Hasenpoth.		8. Czyraw, dwor.
4. Angermunde.		9. Sake, slacheczkie.
5. Dondangen.		

Xzięstwo Kurlandskie :

1. Goldingen.	} Te zamki x. Kurlandzkie trzima.	7. Sabel.	} Te zamki x. Kurlandzkie trzima.
2. Grebin.		8. Kandaw.	
3. Windaw.		9. Tukom.	
4. Durben.		10. Hasenpoth, slacheczkie.	
5. Sranden.		11. Alswangen, slacheczkie.	
6. Frawenborg.			

Xzięstwo Semigalskie :

1. Dobilin.	} To tesz x. Kurlandzkie trzima.	4. Zelburk, X. Kurlandzkie trzima.
2. Mithaw.		5. Newborg, slacheczkie.
3. Bausk.		6. Riwenthal, slacheczkie.

31.

ZAMKI INFLANCZKIE IAKO KTO ROZNE TRZIMA ¹⁾.

Zamki Inflanczkie, ktore I. M. Polski trzima :

1. Riga.	3. Dalen.
2. Dniemonth.	4. Nircholin.

¹⁾ Между этимъ спискомъ и предъидущимъ есть разницы въ названіи городовъ и укрѣпленій. Мы ихъ оставили безъ измѣненій.

5. Uxkul.	21. Wenden.
6. Dineburg.	22. Muian.
7. Erle.	23. Wolfarth.
8. Sanczel.	24. Lude.
9. Nowomlin.	25. Bortnik.
10. Rodenpeus.	26. Eichenanger.
11. Iurgiensburg.	27. Lemzel.
12. Lemborg.	28. Rop.
13. Nithaw.	29. Treidan.
14. Szuien.	30. Wansel.
15. Arries.	31. Rozenbek.
16. Zerben.	32. Hochrozen.
17. Pebalg.	33. Naben.
18. Kalczenaw.	34. Zeigwald.
19. Tyrzen.	35. Kremon.
20. Szmilthen.	36. Newhoff.

Zamki, ktore Moskiewski trzima w Inflanczech:

1. Lenewarth (Lienwarth) ¹⁾ , za. ²⁾ .	20. Pernaw (Pernawa), M. za.
2. Asskerath (Skrowien), za.	21. Stare Pernawa, kosz. ⁷⁾ .
3. Kokenhausen (Kokonos), m. ³⁾ za.	22. Ander, d.
4. Krenczburg (Terzisburk), za. P. ⁴⁾ .	23. Tykel (Kolowier), za.
5. Laudon.	24. Margema, kosz.
6. Rozythen (Rezycza), za.	25. Kukenkain, d.
7. Liuchen (Liuza), z.	26. Leal (Liwel), za.
8. Berzon, za.	27. Lode (Lioden), za.
9. Festen, d. P. ⁵⁾ .	28. Hapsel (Apsel), za.
10. Seswegen (Czestwin), za.	29. Sancta Brigitta, klasztor.
11. Swaneborg (Gulbin), za.	30. Fegsewen, za.
12. Marienhausen (Owlioch), za.	31. Lell, d.
13. Runeborg (Rowne), za.	32. Borcholin, za.
14. Adsel (Gowia), za.	33. Newszlos, za.
15. Trykathen (Trykath), za.	34. Talkofen, za.
16. Marienburg (Olist), za.	35. Białykamien (Paida), za.
17. Wolmer (Włodimirzecz), za. M. ⁶⁾ .	36. Narew (Narwa), m. y za.
18. Perkiel (Ungorpil), za.	37. Derpt (Iuziew), m. y za.
19. Sales (Salsa), za.	38. Falkenaw, klasz.

¹⁾ Вставки эти сдѣланы въ самой рукописи. ²⁾ Zamek. ³⁾ Miasto. ⁴⁾ Polski. ⁵⁾ Должно быть — dwor Polski. ⁶⁾ Zamek Moskiewski. ⁷⁾ Должно быть — koszeziół.

39. Werbech, za.	47. Konktel, za.
40. Kierempe (Kierepieth), za.	48. Randen, za.
41. Oldenthorn, za.	49. Ringen, za.
42. Newhaus (Nowi Horodek), za.	50. Felin (Wieliiian), m. y za.
43. Odenpe, za.	51. Oberpoln (Polcziew), za.
44. Sommerpal, za.	52. Lais, za.
45. Kawelicht, za.	53. Ferwes, za.
46. Ulzen, za.	

I. M. Krol Sweczki trzima:

1. Rewel (Iwanokol), m. y za.	3. Tolczborg, za.
2. Padis, klasz.	4. Wesemberg (Rakubor), za.

I. M. Krol Duński trzima:

1. Arensborg, m. y za.	3. Dagden, insula.
2. Sonneberg, za. P.	

I. M. xziążę Magnus trzima w Inftlanciech zamki:

1. Riwen.	3. Helmeth.
2. Ermes.	4. Karkus.

Xzięstwo Kurlandzkie:

1. Goldingen.	7. Sabel.
2. Grebin.	8. Kandaw.
3. Windaw.	9. Tukom.
4. Durben.	10. Hasenpoth.
5. Sranden.	11. Alswangen.
6. Frawenborg.	

Xzięstwo Semigalskie:

1. Debelin.	4. Zelborg.
2. Mithaw.	5. Newborg.
3. Bausk.	6. Riuenthal.

Biskupstwo Kurlandzkie, ktore x. Magnus trzima:

1. Pilthen.	6. Newhaus.
2. Edwalen.	7. Ambothen.
3. Hasenpoth.	8. Czyraw, dwor.
4. Angermudo.	9. Sake, slacheczki.
5. Dondangen.	

32.

DROGA Y NOCZLEGI KROLA I. M. IADĄCZ Z WILNA DO POŁOCZKA.

Nad Wilno.	mil	2.
W Lawarziskach	»	2.
Do rzeczki Wrony.	»	3.
Nad rzeką Wiliją za Michaliszkami.	»	2.
Nad rzeką Straczi.	»	2.
Do Kobilnika.	»	3 ¹ / ₂ .
Do Postaw.	»	3 ¹ / ₂ .
Do Luczaney Pana Szemiotha	»	3.
Do Hozniowego Ogrodka	»	3.
Do Chlubokiego	»	3.
Do Plissy	»	4.
Do Czerniowicz	»	3.
Do Dzyssny	»	3.
Do Ussacza	»	3 ¹ / ₂ .
Do Połoczka.	»	3 ¹ / ₂ .
Za dwa dni do Nieszardi s Połoczka	»	10.
Za drugie dwa dni z Nieszardi do Zawołocza	»	12.

33.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Possyłam Waszmości odnowioną commissią Pomorską, y listi do Panow kommissarzow ku niej. Miasto P. sendziego P. Szemskiego na iego mieszcze włożyć kazano. Ani Krol Iego Mość, ani P. kanczlerz informatiei in-szi do tei commissiei Waszmosci dać nie mogą, bo y de iuribus regni na ten czas nie wiedzą; w tem iednak resolwue Waszmości Krol Iego Mość, is limites nie mają być à feudali Pomerania, bo te granicze są opissane, nec de illis ambigitur, ale mają być od Walcza, Usczia y Drahinnia tilko s Pomorską ziemią xzianzant dziedziczną; alioquin gdzieby ze wssitką Pomorską ziemią graniczyć, eius est sententiae Iegomość Pan kanczlerz, isby do tego potrzeba y Prusskich kommissarzów, y poszłoby to w długą.

Sit sacretum. Snadź kiedis P. Czarnkowski stari referendarz ad eum actum finium regnandorum inter regnum et Pomeraniam miał beł s skarbu wziąć przywileie, et, quo casu, nescitur na rathuszu Posnańskim, gdi granicze nie doszły, zostawić ie; potim ku thei sprawie obyasnienia, ne unum iota quidem snadź znaleść nie mozono inter privilegia regni, a te zaś nazad dotand nie wrocieły się. Ex consilio tedi Iegomości Pana kanczlerza około tich przywileiow tak głucho, aby to xziązanth nie doszło, dał się mandat do Posnaniczikow, aby miendzi wssitkiemi swemi listi y pismy sukali pilno listow, ktoreby rzeczypospolitey albo Królowi Iego Mości aliquo modo należały. Otosz to Waszmość wiedzancz, racz Waszmość twierdź uczinić s strony listow, quo ad eum actum, taki, iakiego sama rzecz potrzebuie. P. Gaiewski surrogat Waszmości per omnia wolen od arendi czopowego, tilko niech listi, iesli które na to miał, odeslie nazad; mozes Waszmość, ani on nie być w tim sollicitus. Posnańcziczi wolni są à termino et à causa ex nunc, że nie postampili delectum peditum po wioskach swych; praeter scitum Regis to się stało, isz są pozwani; Pan Młodzieiowski to sam s siebie zrzandzieł, iako ziczliwy Pana swego sługa, zaczim meretur eo facilius veniam. Na Kalissany mandat s strony czinienia lidzby possyłam Waszmości, przitim tesz y podwodę Lithewską. Teras na krotkiem toporzisku in isto pro-cinctu, wienczim rzeczy tich, którích dałeś mi Waszmość terminatę przepissanych poszłać Waszmości nie mogę żadną miarą, tilko investiturę Anspachowę a reformacją y cessią Królowey Ieimości. A tesz tich xziąg dawnieyszych nie maia tu s sobą, w którích xzianzencia Pruskiego salonego sub actu Lublini investitura iest; iednak suo tempore, si Deus voluerit et si vixerimus, postaram się, owa te drugie rzeczy Waszmość moy Miłościwy Pan z renku mych mieć bendzie raczeł, interim o patientią proszę absque taedio. X. Skarga possyła Waszmości witanie od Łuk, gdi Krol Iegomość z oni wrocieł się; witanie od Połoczka iusz Waszmości snadz posłał dawno, co, tuszę, wyrozumieć Waszmość bendzie raczeł z listu iego, króri przy tim swym possyłam Waszmości. Gizius dziwuie się, żeś Waszmość niecontent s tego, co Waszmości posłał; powiada, ze to wsitko Waszmości posłał, czego Waszmość chciał po niem, y wienczi nie mógł posłać, chybaby non solum historiam texere, sed etiam rem omnem gestam ob oculos ponere et consilia miał aperire, co iako iest operosum, tak do tego s tho czasu nie

ma in continuis occupationibus, chce iednak sam w tim purgować się Waszmości przez list swoy. Oney przestrogi Waszmości, co się ticze, maszli się Waszmość wozic s prosbą, si quid illi humanitus acciderit, ta zadnem spossobem na ten czas być nie mogła; nie rozumiey Waszmość, zebym w tim niedbalny był, ani tesz tego niechenci iakiey Iegomość Pana kanczlerza nie racz Waszmość prziczitać. Bog wie, zemci y ia mowił y przypomi-
nał, y Iegomości beło to cordi, ale occasia na ten czas nie beła pod tak prentki wyiazd, y trudność o pieniądze na żołniedze, ktorich nie miałby był Krol Iegomość, by był quarti między nie nie rozdał, gdis na ten czas ad manum inssich zadnych pieniędzy nie beło, zeby commode principis animus w tim pertentatus fuisset. Do czego raczisz Waszmość wiedzieć, iesli że mak siać pogotowiu, w ti mierze pogodi barzo trzeba patrzeć, wszakże iednak nie dłngo tam czekać, że w tim bendziesz Waszmość mieć raczeł rezolutią. Iście w tim niedbałem nie pokaże się Waszmości. Skoro sam bendzie posłana electia sendzięgo P. do renku na owę ossobę, poslie się list Waszmości, albo przez P. Piotrowskiego albo przez mię, iusz to ha-
beo in commissis.

Stand Krol Iegomość wyiachał 20 Iunii; nigdzie się w drodze nie zabawi, asz doiedzie Dzissny; tam spodziewa się goncza swego z Moskwi Dzierzka zastać, albo wiencz oczekiwać nań bendzie nieco; iego reditus—
finalis resolutio de pace vel de bello. Iusci snadź o mało gra idzie, ut rumor est vulgi; ia nihil scio penitius, tilko o Narwę a Iwangroth, y o które sto tysienzi na żołnierza. Thimi czassi załosna nowina o smierci nieboszczika P. wojewody Siedmigrodzkiego barzo nam beła rosfraszowała Króla Iego Mości; videbatur alius homo, co cziniło ludziom zatrudnienie w rzeczach; y ta tesz poczęści prziczina beła, żeś Waszmość w onei rzeczy nie resolutus; cziniono mu tesz tu exequias. X. Røzdrazewski die 20 Iunii nominowan na biskupstwo Kuiawskie; po nim probostwo Płoczkie I. M. xiądz podkanczlerzi ex nunc bierze, a ow ieszcze poczeka sacri. Ma tesz ieszcze s tego biskupstwa x. arczibiskup nominat participare. Secretaria wielka namnozeła invidiei między starszemi a młodszemi secretarzmi, bo chcą, aby młodi był choć non ambit, a owi dobrze ziwi, iednak iei ieszcze nikomu nie dano, podobno volunt experiri diligentiam in castris. Iesli tak, dobra nassa młodszich, bo nam woyna odstraszi starsze, zaczim tam nie bendzie tesz nad

nas, aleć to rzeczy są in manu Domini. Iegomości P. kanczlerzowi iusz przybeło nieco Wengrów piechoti. P. Radomski tesz się przybeł stand, po dwu dniu tesz wyiedzie ku Dzissnie za Krolem I. M., a ia dzis ieszcze, byliech ten list zawarł. Nowin sam z owand inssieh Waszmości memu Miłościwemu Panu pissać nie mam, chybabych plotki Waszmości pissać miał. Datum Vilnae, prawie u strzemia, 23 Iunii 1581. Alb. Baranowski.

34.

LIST OD NARWITA DO P. GNIEZNIENSKIEGO.

Ia dzisia za Krolem iadę; pogonię go we dwudziestu mil; ciągnie ku Dzissnie, stamtand do Połoczka; tam bendzie goncza swego, którego posłał do Moskwy, Dzierzka czekał; stamtand pociągnie ku Łukóm, y tam popis. Wywiadowałem się s pilnością, doydzieli pokoy; nie mas sam iednego podobno, ktoriby mu nie tuszeł. Iakosz nie wiem, czegoby iusz Krol po Moskiewskiem chciał; puszcza mu zgoła wssitkę Inflanczką ziemię, zadnego sobie zamku nie reserwuiancz, okrom portu Narewskiego, y o ten się iusz nie rozydzie, tak naszi, iako y Moskwa tussa. Król chce po nim, aby za nagrodę dał po 300,000 fl., gdi się iusz pogodzą; chce mu Krol Wielkie Łuki wrocić y ti zamki, co iego własne beły, okrom Siebiessa, ten aby rzucieł, ani fortificaciey zadny na tem miescu nie beło. W tim wępić nie trzeba, że pokóy doydzie, a s tei przicziny Król Szweczki barzo mu silen, wziął mu temi ezaszi wienczei nis 20 mil ziemie. Tatarowie Przekopsczi uczynili mu wielką skodę w ziemi, popalili, wybrali ludzi, plonu barzo wiele, owa zewszand nań «pohibil», iako mowi, «y diaki mene woiiuth.» Gdi sli s plonem Tatarowie, traffili na Nizoweze, którzy duże dokołatali y poymali dwu czarczikow y murzę iednego, y posłał do nich Krol P. Kossa Trukezasza, aby te więznie przissłali, maiancz im za złe, ze to Tataróm wyrzandzili. Brath krolewski umarł woiewoda Siedmigrodzki, po ktorim barzo załośliw; wssitek dwór w załobie chodzi; sinowiecz tesz iego przyjachał chudo, ale iusz obrasta pierzem nienagorzi. Thussą mu być nie lada indigeną w ziemi Inflanczkiei. Wengrow sam przy Krolu dossić; nigdi ich tak wiele nie beło; iest ish przeszło 10,000. Polakow, Lithwy przy Krolu nie nie mas tak znacznego. Piechota Wengierska idzie s nim z obu stron,

on wposrzodku, a iezda Wengierska pozad, y dla tego sam był hard veteranis militibus, że się miserami dobrze ossadził. Czekaia Waszmości iako Boga; nie maia nikogo po sobie; kiedi się o mnie dowiedzieli żołnierze, bes przestanku sli a sli, sukaiancz mnie, a dowiaduiancz się o przibyciu Waszmości, bo są sicut oves absque pastore. Aczci są pastores, ale którzy telko de lana curant, a ad placitum Panu wssitko czynią. Racz Waszmość tego być pewien, że przibyciu Waszmości nad podziwienieby radzi. Król, iako mam sprawę od P. marszałka, brata Waszmości, którzy ieszcze w Wilnie iest, za złe Waszmości ma, że Waszmość nie przijachał, o czym, powiadał mi, że do Waszmości pissał. Nie wie Krol bowiem, co kogo dolega; tak rozumie, że Grudziandzem wssitkie poszlugi Waszmości nadgrodzieł. Wieć go diabeł, z sercali to mowi, że-by rad Waszmości sam miał, bo wie, że Waszmość nie nie zmilezi, a on tego nie rad widzi.

P. kanczlerz bendzie miał pod swem regimentem 10,000 ludzi; iest ieszcze sam w Wilnie; assistentia nigdi wientsza około niego nie była; alter rex. Iac ius sam muszę podobno przy żołnierzach być, a to aby u popisu, iako obiecano, do pieniędzy przisć. Terasz, bendancz przy Królu, wlegę w P. podskarbiego pilnie o pieniądze; obiecał być łaskaw. Inochodnikowi był barzo rad y dziękuie. Z Wilna, 24 Iunii anno Domini 1581.

35.

LITTERAE A PRAEFECTO GLOGOVIENSE AD D. REGNI POLONIAE MARSSALCUM.

Illustris, Generose et Magnifice Domine, Domine et amice observandissime. Cum quatuor elapsis diebus peregre abiret generosus et magnificus D. Carolus à Byberstein, ducatus huius capitaneus, et ad unum mensem, mihi dum hinc abesset, me vicarium sui muneris et laboris esse vellet, dedit inter caetera et quidem imprimis in mandatis, ut curarem, ne aliqua offensio pacis et tranquillitatis publicae inter vicinos regni et huius ducatus incolas oboriretur. Meminit autem procul dubio Illustris Magnificentia Vestra, quae inter D. Ioannem Rechenbergium et D. Żichliński de finibus sit controversia. Et tertio huius mensis die ad satis prolixam D. capitanei epistolam de

hoc negotio ad Illustrem Magnificenciam Vestram perscriptam, eadem D. capitaneo rescripsit studium et diligentiam huic rei a D. capitaneo adhibitam, summopere Illustitati et Magnificenciae Vestrae probari. Et quod ad officium Illustris Magnificenciae Vestrae attineret, mandaturam ipsam esse D. Zichlinski, ut ab omnibus injuriis ac invasionibus sibi temperaret, donec legitime controversia ista de fundi huius possessione cognosceretur et determinaretur. Quemadmodum vero Rechenbergius a fundo illo controverso ex mandato et iussu D. capitanei plane se continuit, et ne minimam quidem occasionem alicuius querellae dedit, ita refertur mihi contra a Rechenbergio: quod Zichlinski ipsi quotidie iniurius est, et fundum illum controversum invadere non desinat, nam et pecora sua pastum (pastu) eo depellit, et gramina resecat, et iactationibus atque minis adversus ministros et subditos Rechenbergii insolenter utitur. Refert praeterea mihi Rechenbergius visum esse filium D. Zichlinski cum aliquibus armatis eo in loco hisce diebus obequitantem. Quamobrem summopere a me contendit, cum ipse modestia continentia atque quiete sua nihil proficiat et Zichlinski Illustri Magnificenciae Vestrae inhibitionem floccipendat, atque inexplebili voluntate aliena invadendi ardeat, ut iustam sibi sui iuris defensionem permittam et concedam. Caeterum, ut regulam atque normam a D. capitaneo mihi praescriptam servarem, monui Rechenbergium severe, ut Zichlinski temeritatem, audaciam et iniurias tantisper sufferet, donec Illustris Magnificencia Vestra de his omnibus certiolem facere possem. Studiose itaque et obnixe Illustrem Magnificenciam Vestram rogatam volo, ut ipsa ex hoc Zichlinski temerario et inquieto ausu atque conatu, quomodo in Rechenbergum animatus sit, et quam nihil pensi habeat pacem publicam conculcare et violare, pro sua sapientia dispiciat et dijudicet, et hominis insolentem cupiditatem et audaciam refrenet atque compescat, ipsumque iusta animadversione edoceat ipsi pro lubito suo vivere, et magistratus sui iussa et decreta pro nihilo habere impune non licere. Non dubitans Illustrem Magnificenciam Vestram istam Zichlinski licentiam et temeritatem severe vindicaturam esse, ne Rechenbergio inevitabilis necessitas se suaque adversus manifestam iniuriam et invasionem legitime tutandi et defendendi imponatur. De caetero studia et officia mea Illustri Magnificenciae Vestrae commendatissima esse cupio, eamque diutissime atque optime valere exopto. Glogoviae, 27 die Iunii, anno Domini 1584. Illustri Magni-

ficentiae Vestrae deditissimus. Fabianus à Kottwitz in Weiskoltz, ducatus Glogoviensis praefectus.

36.

LITTERAE A BRAUNO AD D. REGNI MARSSALCUM.

Spectabilis atque Magnifice Domine atque amice honorande, praemissa salute cum servitiorum meorum deditissima oblatione. In recenti adhuc absque dubio Spectabilis Magnificencia Vestra memoria habet, quae Serenissimi Regis Poloniae Domini mei clementissimi in comitiis superioribus Varssaviensibus, cum, tum temporis eandem in consilio Regio fuisse audiam, in gravissimo hoc negotio, quod mihi est cum comite Gorcano, fuerit sententia; et quid Maiestas sua Regia Caesareae Maiestati litteris suis significavit, et de conventionem inter utramque partem et de utroque Regno seligendis, ad causae cognitionem commissariis constitutum fuerit. Interim autem Maiestatem suam Regiam omnes obligationes, quibus vel ego vel fidejussores mei adstricti esse possint, omnino distulisse, ut ante causae per delectos cognitionem, nemo ex iis vel conveniri aut ad respondendum cogi possit, se expresse declaravit. Nihilominus tamen Adamum Mielinski succenturiatum Gorcani generosum D. Ioannem Rozdrazewski sponsorem et vadem meum, nomine Regio ad iudicium terrestrem Pysdrensem citasse, et non solum de obligatione liberanda, sed et de gravissimis quibusdam damnis, quae praetendit, convenire velle intelligo. Id an scitu Magnificentiae Vestrae factum fuerit, ignoro, hoc tantum mihi de Magnificencia Vestra persuasum habeo, Magnificenciam Vestram pro suo singulari aequitatis amore et summa prudentia nunquam admissuram, ut quidquam contra voluntatem Regiae Maiestatis, praesertim absente eadem, in perniciem publicae quietis aut attentetur, aut in executionem producat. Atque hoc idem ut de Magnificencia Vestra mihi persuadeam, singularis eius benevolentia efficit, quam semper in rebus meis, praesertim in hac adversa fortuna perspectissimam habui. Quare non dubito Magnificentiam Vestram talem rationem inituram, quae Voluntati Regiae respondeat, et mihi nullam ulteriorem conquerendi occasionem praebeat. Eandem esse mentem Sacrae Caesareae Maiestati Domino meo clementissimo Magnificencia Vestra ex Maiestatis suae litteris, hisce adjunctis, abunde cognoscet, qua-

rum Magnificentiam Vestram condignam rationem habituram (et si noverit eandem alias id facturam, quod justitia et aequitas postulat) omnino non dubito, ea enim de re, Maiestate Regia tam procul absente, ad Magnificenciam Vestram scribere Maiestas sua Caesarea necessarium duxit. Quicquid autem Magnificencia Vestra tam in praesenti negotio, quam in futuro favoris et benevolentiae pro autoritate sua mihi impenderit atque exhibuerit, intelligo Magnificenciam Vestram ultra praeterita beneficia, quae in me contulit adhuc, multo magis me ad servitia Magnificenciae Vestrae obligatiorem reddere et devincire. Deus Optimus Maximus contineat Magnificenciam Vestram diu longaevam et florentem. Datae Vratislaviae, 1 die Iulii anno MDLXXXI. Magnificenciae Vestrae additissimus amicus, Georgius a Braun liber Baro in Wartemberg et Bralin, Sacrae Romanae Caesareae, nec non Hungariae et Bohemiae Regiae Maiestatis consiliarius et praefectus camerae Sylesiacaе, manu propria.

37.

MIELEŃSKIJ POZWAŁ BEŁ P. IANA ROZDRAZEWSKIEGO,
PODKOMORZEGO POZNAŃSKIEGO O RĘKOIEMSTWO,

które mu za Brauna renczeł w iego poymaniu, is mu doszyć nie uczinił. Przeto Braun te listi wssitkie cum re, ut gesta est, pisał do panów sądowuch, ktorzi w Pyzdrach sądzieli poroczki.

Copia litterarum ad iudices et assessores iudicii provincialis
Pyzdrensis in palatinatu Calissiensi.

Magnifici, generosi et nobiles Domini et amici observandissimi, officia mea etc. Cum in Germania, tum in regno Poloniae omnibus perspectum sit, quibus artibus Andraeas à Gorka absque omni iusta causa, elapso (15)78 anno, pecunia corruptos et in suam sententiam pertractos multos homines subordinaverit, qui mihi contra foedera publica, quae regno Poloniae cum Bohemico constant, insidias collocare et vim afferre sunt conati; nec prius destiterunt a nefario suo studio, donec tandem, dum in pacata provincia nihil hostile metuo, mihi et conjugi meae lethalia aliquot vulnera inflixerunt, pueros quosdam ex antiquis familiis oriundos graviter sauciarunt, virginem

denique Kotwicianam praecipuae nobilitatis tribus globis tormentorum traiecerunt atque peremerunt, meque captivum abductum duro in carcere per multas septimanas detinuerunt, quemadmodum dominationes Vestrae ex inclusa brevi, attamen vera narratione sub litera A ¹⁾, quam et ante hac Regiae Maiestati Poloniae miseram, fusius cognoscent. His inauditis sceleribus, quibus pax publica turbatur, cum Adam Mielenski, peccunia a Gorcano, facinoris auctore, conductus ministrum sese praeberet, ab altero quodam, cuius nomen propter honestam, in qua ipse est, familiam, nunc reticere volo, opera sibi egregia navata, adiutus est. Verum, ut indignum hoc Gorcani facinus honesto aliquo praetextu admissum esse demonstraretur, contendit Mielenski litem istam a limitibus, de quibus inter me et ipsum iam antea saepius disceptatum esset, originem sumere; etsi autem res ita se haberet, quemadmodum ille praetendit, aequum tamen potius fuerat — iuris via, ad quam ipsi aditus ratione foederum nunquam est interclusus, quam armata manu agere.

Quapropter cum ego manifestum in vitae periculum adductus, neque ullo alio modo, quam si me durissimis, eisque iniquissimis conditionibus obstringerem, inde liberare possem, ad libidinem illorum, qui tum in sua me potestate habebant et mortem quotidie minabantur, contra omnem aequitatem me obligare, et fideiussorem generosum D. Ioannem Rozdrazewski sub mulcta decem millium florenorum, sicuti obligationis formula vigorem stipulationis verbis expressis germanica lingua continet et exemplum hic annexum sub littera B. ²⁾ docet et testatur, praeter omnem aequitatem constituere sum coactus. Posteaque vero non solum ego, sed imprimis ipsa Caesarea Maiestas et litteris et per legatos suos de eiusmodi vi apud Regiam Maiestatem Poloniae egerit, declaravit se ea de re Sua Maiestas Regia, quemadmodum et fide digno exemplo litterarum, sub littera C. hic annexo apparet, Sacrae Caesareae Maiestati animi sui sententiam ac negotium ipsum, suspensa fideiussione, usque ad commissarios ex utraque parte deligendos reiecit, ea lege: ut obligationes omnes suspenderentur, nec quisquam eorum, qui se obstrinxissent, ulla de re interpellaretur vel

---

¹⁾ См. ниже.

²⁾ Этого документа и ниже подъ буквой С нѣтъ въ рукописи.

conveniretur. Sed Mielenski, post habita expressa amborum principum declaratione et voluntate, Gorcani instinctu nominatim sponsorem meum, in ius Provincialis iudicii Pysdrensis vocavit, praetenditque ac si mea causa in bonis suis tuto versari non posset, remque suam familiarem cum magna iactura sua negligere, sumptusque non necessarios facere cogeretur, quos in tantam summam exercuisse audeat affirmare, ut illum non pudeat iniquissima et inaudita a fideiussore meo petere, cum tamen ille ad nihil aliud obligatus sit, quam ad poenam depositionis 10,000 florenorum, si forsan meae obligationi factae non satisfactum fuerit, hacque ratione ne minimum quidem vel ad damna, vel ad quaevis alia iure agere possit, et de Dominationibus Vestris pro certo affirmare possum, me nunquam vel ullo modo ab illo tempore captivitatis meae Mielenskio ullas, quemadmodum me iniuste insimulare audet, struxisse insidias, tametsi illatae hactenus iniuriae suae et tentati insidiosi conatus, una cum subministratis complicibus Gorcani, me saepius ad hoc tentandum irritaverint, et occasionem praebuerint.

Verum ut semper mihi curae fuit mandatis Sacrae Caesareae Maiestatis parere, ita nunc etiam in iis, quae cum Sua Maiestate Rege Poloniae constituta habet, acquiescere decrevi. Mielenski autem in contrarium ea omnia contempsit, sex mensibus fere, postquam ego dimissus sum, expeditus aliquot equis ad subditos meos nobiles Sigismundum Salysch in Scheibersdoff, Casparum et Ioachimum germanos fratres Pritwicios noctu venit, ac illorum et capitanei mei Warttembergici Ioannis Stoltzjij apertum hostem se declaravit. Quapropter cum tantis iniuriis provocentur, si hosti suo Mielenscio eiusque vi et armis opponant, mirum non est, et iure se id facere existimant, quod si Mielenski pacis et tranquillitatis adeo amans est, par erat ipsum quiescere, neque sanguini aliorum renunciando causam ulli periculo praebere, pro quo Rozdrazevius nunquam spondit, ubi Mielenski quicquam hostiliter tentaret, ut damnum resarciat.

Quantum ad limites attinet, antiqua callis est, et disceptata ab antecessoribus meis iam, antequam ego ditionem Wartenbergicam possiderem, eaque controversia non solum me concernit, sed praecipue ipsos Poloniae et Bohemiae regnorum milites; quin et testes a meis antecessoribus producti, iam olim ad acta relati sunt; si quid itaque statui debet, secundum normam illorum et pacta nervisque regni mediana iustitia procedatur.

Itaque cum res ita sese habeat, et litteris regiis planum sit, Suam Maiestatem totum negotium de sponsore et obligatione mea ad commissarios ex utroque regno seligendos reiecisse, non dubito, quin Dominationes Vestrae rationem authoritatis et voluntatem principis eorum sint habiturae, nec quicquam, quod contra declarationem Suae Maiestatis fiat, esse admissuras. In hanc etiam sententiam Sacra-Caesarea Maiestas denuo ad D. generalem Maioris Poloniae scribit. Quandoquidem Maiestas Regia propter absentiam et longinquitatem itineris, tam subito, prout res ipsa postulat, attingi non possit, quare certo mihi persuadeo, Dominationes Vestras, pro aequitate eorum, sanguinaria et violenta eiusmodi facinora minime probaturas, multo minus autem absque Maiestatis Suae Regiae scitu et voluntate, ullam sententiam vel contra me vel fideiussorem meum laturas. Non enim dubito Dominationes Vestras pro prudentia sua perpendere posse, quanti haec res, in qua amborum regnorum quies consistit, momenti sit, et facile animadversuras, qualis inde perturbatio multorumque periculum exoriri atque inde evenire possit. Quae omnia ut Dominationibus Vestris scriberem et ad animum inducerem, omnino necessarium existimavi. Quibus me eamque causam, quam sedulo, commendatam esse cupio, Dominationibus Vestris rursus officia et servitia mea offerens, quas felicissime valere percupio. Datum Vratislaviae, die 1 Iulii 1581. Spectandarum Magnificarum atque Generosarum Dominationum Vestrarum addictissimus Georgius a Braun liber Baro in Vertemberg.

A.

Anno 1581 die 19 Iulii. Cùm D. Georgius à Braun ad levandum baptismo infantem à capitaneo Miedziboriensi invitatus esset, atque eò secundum morem huius pacificae atque tranquillae regionis proficisceretur, ac pio illi christianoque operi adesse vellet ipse D. Braun cum conjuge, virgine nobili, ac duobus pueris curru vehebatur, octo comitatus equis et unum in usum proprium, sine sessore, quibus duo imbelles pueri, filius tredecim annorum, duo alii nobiles et tres insidentes servi currum anteibant, nec quicquam mali denuo suspicari licuit, cùm nullius inimiciciae eum quoque aut alicuius diffidationis sibi esset conscius. Postquam milliare unum ab oppido Wartenberg progressus in sylvam subditi ipsius, nobilis Casparis à Prytwicz, sesqui altero milliari a finibus Regni Poloniae distante, comitis

Andraeae à Gorca equites, quorum praecipuorum nomina sub litera B. ascripta sunt ¹⁾, cum Tartaris eiusdem comitis, armis, loriceis ac bombardis egregie instructi, nulla praecedente hostili denunciatione, circiter sexaginta, D. Braun invaserunt, globis ac verberibus rem gerentes. Ac etsi D. Braun, nunquam hostem fugere solitus, sese, quantum posset, defenderet, verum tamen antiquum esse proverbium — «nec Hercules adversus duos, ut tantam multitudinem taceam», res ipsa tunc comprobavit. Namque numero hostium superatus, gravissime vulneratus est; conjux sua, quae mariti prostratum corpus tegere nitebatur, clavarum ferrearum ictibus atrociter verberata; virgo ex antiqua et nobili Kotwiciana familia orta, globo bombardae interempta ac ex eius corpore aliquot globi praeterea exempti, qui apud iudicium Wartenbergense asservantur. Tum quoque capitaneus D. Bernardus a Prithwicz lethale vulnus accepit; item patruelis Braunij globo caput, alter item nobilis à Seydlitz per brachium traiectus, et Ianus Sorowski quoque malleo aculeato duriter percussus, duo quoque aurigae inermes vulneribus graviter notati sunt. Hostes, heroico hoc perpetrato facinore, Dominum saucium ab (ac) seminecem abripuerunt, ac per sedecem horas, nullo adhibito vulneri remedio, styllante undiquaque sanguine ac debilitatem summam causante, duxerunt, tandemque noctu in quadam villa, ubi pernoctarunt, vulnus obligari iusserunt. Mane, Domino currui Polonico ocluso imposito, ulterius progressi, in sylva pernoctarunt. Inde in Colo capitaneatum Regiae Maiestatis, cui D. Stanislaus comes Gorcanus praeest, devenerunt, ubi per triduum totidemque noctes D. Braun detinuerunt, post sub vesperem iterum discessum in Russiam se porrecturos dicentes, nocte, converso curru, Gneznam perrexerunt atque in suburbiis per quadriduum habuerunt, quo scriba civitatis Wengierski et aliqui senatores videndi Dimini gratia, aliud simulantes, venerunt, nec tamen sciri voluerunt qui essent; inde, additis aliquot equitibus, in nobilis cuiusdam Gerzinski nomine domum Guluitz dictam D. Braunium duxerunt, ubi per aliquot dies ex gravi debilitate periculose decubuit. Inde noctu iterum in Usez capitaneatum quoque regium ad Cassubiorum fines deventum, qua in arce Braunius usque ad tempus dimissionis simplici victu à comite praebito captivus detentus erat, custodientibus ipsum comitis servitoribus.

---

¹⁾ См. ниже подъ буквой а.

Ac etsi Sacra Maiestas Regia Poloniae mandasset Braunium sine omni recompensatione dimittendum, nullius tamen ponderis fuit id mandatum, verum si liberari voluit, summo oppressus languore, obligare sese comiti Gorcano coactus est, apud Sacram Caesaream Maiestatemque procuraturum, quo dicto comiti contra D. Sigismundum à Kurzbach in ipsorum controversiis iustitia administraretur, id nisi fieret, cum decem equis et servitoribus ad Dominicam cautate in arce comitis Coznin sese sisteret, nec illinc discederet, nisi liber sponte dimitteretur. Haec an fidei promissae Illustrissimo principi Georgio, duci Ligniciensi et Bregensi correspondeant, honestatis virtutisque amantium esto iudicium¹⁾.

Erga reliquos vero Gorcani servitores, praecipue Mielenski iniquissimam omnique in re invalidam obligationem accipere violenter iussus est, se commissum in se facinus non ulturum, nec juris via nec ex nunc Saer. Rom. Caes. et Reg. Maiestati Polonorum non conquesturum nec cuiquam ipsius nomine concessurum; hoc nisi praestaret, decem millia florenorum Ungaricalium numeraret. Cumque Dominus tam arcte custodiretur, nec quisquam germanus ad ipsum admitteretur, nec in gravi morbo praesentiam sacerdotis, quo coenae Dominicae particeps fieret, impetrare posset, immo a plerisque frivole jactaretur — «mandaret Rex Poloniae quicquid vellet, vivum tamen manus illorum non evasurum, nisi assentiretur iis, quae ipsi vellent» (prout talia, existente Braunio in captivitate, Mieleczki ad filiolum ipsius Wartenbergum praescripsit, cuius litterae produci possunt) neque de iis, quae mandato Regio comprahendebantur, certior fieri posset, eo ipsum descendere oportuit, quo hostium vis et insolentia urgebat; post ubi iam liberatus, extorta ab ipso obligatione, rescisset, quae esset voluntas ac quale mandatum Regiae Maiestatis; operam dedit, ut priusquam Poloniae fines egrederetur, D. Andream, Opalenski, supremum regni marschalcum ac Majoris Poloniae capitaneum generalem compellaret prout et fecit. Cumque intellexisset mandato regio contineri, ut sine omni recompensa liber dimitteretur, id tamen nequaquam factum esse, sed obligationem iniquam a se extorsam, cuius exemplum quoque exhibuit addita petitione, ut, eius mandati ratione habita, vigore officii mandaret D. Braunio contra jura extorsae obligationes redderentur, ac ju-

---

¹⁾ См. ниже подъ буквой в.

ris processus in ipsius arbitrio maneret, velle se enim causam totam Reg. Maiestatis cognitioni prout aliquoties in carcere sese obtulisset, sed nihil plane obtinisset committere. Promisit tum quidem D. generalis D. Braunio se ea omnia, quae ex ipsius relatione cognovisset ad Reg. Maiestatem perscripturum ac effecturum, ut regio mandato per omnia satisfaceret, aliud se nihil hoc in negotio facere nunc posse. Nec dubitat D. Braun Maiestatem Reg. id, quod semel aequum ac iustum censuit, ad effectum quoque benigne deducturam executionique mandaturam. Offerebat tum quoque in carcere D. Braunius hostibus sese sub aliquot centenorum millium summa ex Sylesia et Polonia fideiussores daturum, de comparendo, si ab aliquo ad iudicium Maiestatis Reg. vocaretur, se quoque summae ibi pronunciatae staturum ac rei iudicatae, quae iure et aequitate niteretur, satisfacturum; verum ethaec quoque omnia ab hostibus reiecta nec accepta. Nil aliud rursum quam nequaquam liberationem sperandam ex illorum potestate, nisi eorum voluntati satisfaceret D. Braunius.

Hae aequae, justae et christianae conditiones, cum nullo apud hostes haberentur loco, victus carceris iniquitate et vulneris doloribus, de tecto magna ex parte erraneo, a quo malo post semestre tandem peritia medicorum Vratislaviae convaluit, quo corpus et vitae spiritusque, quod supererat reliquum, retineret, in praescriptas sibi conditiones descendit, illorumque immani cupiditati accepta obligatione acquiescendum pro ratione temporis et circumstantiarum duxit.

α. Имена участвовавшихъ въ нападеніи на Брауна.

Stanislaus Zarembo, cui comes aliquot centena talerorum numerasse dicitur, ac omnem indemnitate[m] promississe. Quam praestiterint Zaremboe praedecessores regibus Poloniae ac quam laudabilem operam, ex chronicis Polonicis apparet, eam nobis celebritatem ut renovaret, huic praeclaro facinori adesse voluit.

Georgius Lipski, praefecti aulae Andraeae comitis à Gorca filius, qui innocentem puellam nobilem interfecit.

Wyelski D. Stanislai comitis à Gorca quondam aulae praefectus.

Adamus Mieleczki comitis Andraeae Mieleczki servitor.

Sokowski comitis Andraeae servitor.

Quidam à Kromenan servitiis quoque comitis addictus.

Kobylinski Dominae de Wyerussow capitaneus, nunc in Grabowo habitans.

D. Pakosławski Jacobi Pakosławski filius, D. Brudziecki, quorum alter Bannitus dicitur.

Hi cum famulis aliisque et comitis Gorcani Tartarís huic facto interfuère.

b. Exemplum obligationis comitis Andraeae a Gorca etc. illustrissimo principi Bregensi etc. Domino Georgio traditae.

Postquam ego Andraeas comes a Gorca, castellanus Miedzirzeczensis in quibusdam Regni Poloniae negotiis iter suscepi et me Cracoviam versus contuli, ubi forte fortuito accidit, ut me generosus D. Sigismundus a Kurczbach, baro in Trachenberg et Mielecz vi et armis cum suis copiis detineret et Bregam duceret. Caesarea vero Maiestas, pro innata virtute et justitia, hoc ipsum Kurczbachi factum haud approbavit, meque dimitti jussit, hoc etiam praedicto principi Braegensi, hac tamen conditione, ut omnis animi vindicta adversus Kurczbachium a me deponeretur, quam dementissime injunxit. Gratias Caesareae Majestati debita reverentia ingentes ago, quae me, sub hac adversa fortuna, contra jus et aequum, oppressum virum in pristinam libertatem collocavit, polliceorque me hoc totum negotium in indictis et proxime futuris comitiis Regni Poloniae statibus expositurum, ut secundum eorum consilium et voluntatem regiam, ratione initi foederis intra regem Ferdinandum et Sigismundum, sine ulla vindicta, hae res transigentur; quicquid etiam ibi conclusum et pro optimo putatum fuerit, id sequar.

Haec omnia comes praenominatus verbis expressis, nec non stipulata manu promisit, in praesentia illustrissimorum ducum Ioachimi Friderici et Ioannis Georgij, principis Georgij Bregensis filij, Zeifridi à Promvitz baronis Soraviensis, Henrici Valdi capitanei, Ioannis Zisnij in Tirpitz, cancellarii Ernēsti à Prittvicez, marchalci Bregensis. In partibus vero comitis steterunt et haec omnia, ut verissimi testes, audiverant: magnificus Dominus Andraeas Opalenski, marschalcus Regni Poloniae, Albertus Sandivogius Czarnkowskij generalis, castellanus Rogosnensis, Dobrogostus Potrworowski iudex terrae Calissiensis, Ioannes Malachowski et Ginsdersch Gerdenski. Actum Bregae, decima die Martij, anno Domini 1576.

38.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD CAPITULAM
WLADISLAVIENSEM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Venerabiles, devote nobis dilecti. Exponere nobis curavit reverendissimus in Christo pater Stanislaus Carnovius, nominatus noster Gnesnensis, quibus incommodis et angustiis fortunarum non tantum ob sumptuum magnitudinem, in quam reipublicae et ecclesiae causa, tum interregni, tum aliis temporibus incurrit, verum etiam ob archiepiscopalium bonorum damna et incommoda, quae, proveciore iam superioris proximi archiepiscopi aetate, gravissima accepere, tum quoque ob ingentes impensas, quas novae istius dignitatis, cum domi, tum foris Sanctissimi Domini Nostri rationes requirunt, destineatur, quibus ut sublevari possit, etiam atque etiam nos rogavit officere dignaremur, quo illi ex episcopatu Vladislaviense anni, qui a die confirmationis suae archiepiscopalis incipiat, dimidii fructus omnes capere liceat, quorum subsidio et novae dignitatis suae et ecclesiae consulere posset. Quam rem cum iustissimis eum causis petere exploratam habeamus, facile ita petenti assensi sumus, neque ad episcopatum Vladislaviensem quenquam nominabimus, nisi dimidios illos anni fructus ipsi reverendissimo nominato Gnesnensi concesserit. Qua de re nostras etiam ad S. D. N. litteras dedimus, quibus rogavimus, ut Sua Sanctitas huic rei suam approbationem accomodare dignetur, et Dominationes Vestras etiam atque etiam hortamur, operam omnem dent, ut dimidios illos anni praedicti fructus reverendissimus nominatus certo ac sine ulla difficultate percipiat. Meretur hoc ipsius nominati pietas, et merentur summa ipsius in rempublicam merita, tum in ecclesiam ipsam Vladislaviensem ac Dominationes Vestras studia, quibus plures per annos diligentissime isti ecclesiae praefuit. Qua de re Dominationes Vestrae operae, curae et diligentiae nihil praetermittent, quo id, quod scripsimus, ipse reverendissimus nominatus noster Gnesnensis, quocumque modo cum successore suo ea de re convenerit, consequatur. Bene valeant Dominationes Vestrae. Vilna, 19 Iunii 1581, regni nostri anno sexto.

39.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD SUMMUM PONTIFICEM.

Sanctissime ac Beatissime.

Post oscula. Cum nuper ad Sanctitatem Vestram de mea nominatione reverendi in Christo patris Stanislai Carnovii ad archiepiscopatum Gnesnensem scriberem, orabam Sanctitatem Vestram, ut nominati illius mei, graviter sumptuum magnitudine ante hac attenuati, in iis impensis, quae ad confirmationem a Sanctitate Vestra impetrandam ad sacrum ipsum pertinent, clementissimam rationem habere dignetur; et quibus id de causis facerem pro viro optime de ecclesia, optime de republica semper merito, et superioribus proximis interregnis aliisque temporibus magnitudine sumptuum necessariorum admodum exhausto, tum exposui. Commendo eandem causam iterum atque iterum Sanctitati Vestrae, et ad superioram illam commendationem hanc etiam addo, ut rogem Sanctitatem Vestram, ut qua pecunia illi nominato meo Gnesnensi ex Sanctitatis Vestrae arbitrio et clementissima moderatione solvenda erit, eam inter nos (hos) annos divisam ternis aequalibus pensionibus persolvat. Neque enim in summa archiepiscopatus vastitate, maximisque bonorum illorum damnis, quae effecta et valetudine et aetate antecessoris sui allata sunt, ullo modo se efficere posse intelligit, ut pecuniam omnem una muneratione dissolvat. Confido, ut caeteris in rebus, pro quibus ante hac intercessi Sanctitatis Vestrae facilitatem summam expertus sum, ita me in hac aequissima causa eandem quoque cogniturum. Commendo me etc.

40.

LITTERAE AB EADEM SACRA REGIA MAIESTATE AD SUMMUM PONTIFICEM.

Sanctissime ac Beatissime.

Post oscula. Posteaquam reverendissimum in Christo patrem Stanislaum Carnovium et, superstite adhuc reverendissimo Iacobo Uchanscio archiepiscopo quondam Gnesnensi, in coadiutorem, et mortuo paucis post diebus Uchanscio, plane in successorem Sanctitati Vestrae nominassem, explicari mihi reverendissimus nominatus curavit, quibus in difficultatibus atque angustiis

suarum fortunarum versaretur, non tantum ob superiorum temporum immensos sumptus, quos et ipsis interregnis et aliis temporibus pro republica et ecclesia necessario fecit, verum etiam ob incommoda atque damna, quibus bona archiepiscopatus Gnesnensis, extrema superioris proximi archiepiscopi aetate, plurimum affecta essent, quemadmodum iis de rebus per mandatarium suum Sanctitatem Vestram uberius certiore faciet. Qua de re me quam diligentissime oravit, ut illi ex episcopatu Vladislaviensi, a quo discedat, quocumque a me ad successionem nominato, dimidium anni fructus reditusque capere liceret, quò accessione huiusmodi aliquo modo et novae dignitati suae (qua hoc meo in regno nulla prior est) consulere, et archiepiscopatus detrimenta sarcire, bonaque eius ecclesiae ad statum frugemque meliorem revocare posset. Quae cum iustissimis de causis a me peti ab hoc nominato meo Gnesnense exploratum haberem et pro aequitate rei, et pro mea in ipsum nominatum singulari benevolentia, quae praestantem pietate et meritis in rempublicam ecclesiamque virum, plurimum complector, denique studio meo, quo archiepiscopalis ecclesiae bonis consultum cupio, benigne isti petitioni assensus sum, ut anni a confirmatione, quam archiepiscopatus sui causa a Sanctitate Vestra impetrabit, vertentis fructus dimidios ipse nominatus ad archiepiscopatum percipiat. Quod ut sine ulla difficultate facere possit, et ea de re cum successore Vladislaviensi, quem nominaturus sum, diligenter agam, et hoc tempore a Sanctitate Vestra etiam atque etiam peto, ut hanc rem assensu suo clementer approbare dignetur. Quaquidem in re et archiepiscopali ecclesiae plurimum consuluerit, et nominatum meum, summae pietatis maximorumque meritorum virum, qui non minus sumptuum ingenti magnitudine, quam redituum magna tenuitate hoc tempore premitur, sublevaverit, et mihi hoc diligenter petenti gratissimum fecerit. Quod ego omni observantia cultusque studio Sanctitati Vestrae compensare contendam.

41.

AB EADEM AD TICINIUM.

Stephanus Dei gratia etc.

Venerabilis, devote nobis dilecte. Quanto nos studio a S. D. N. flagitemus, ut Eius Sanctitas reverendissimo in Christo patri Stanislao Carne-

vio, nominato nostro Gnesnensi, ad anni dimidii post confirmationem archiepiscopatus ex Vladislaviense episcopatu fructus atque redditus percipiendos, assensum suum accomodet, Devotio tua ex litterarum nostrarum ad S. D. N. exemplo, quod hisce addi iussimus, intelliget, et causam omnem uberius ex ipsius nominati mandatorio cognoscet. Hortamur vero ac mandamus Devotioni tuae, ut hanc in rem omni cura atque studio incumbat, quo eam S. D. N. comprobationem et assensum, reverendissimus nominatus noster Gnesnensis facile et quamprimum consequatur. Nihil igitur Devotio tua hac in re studii, operae diligentiaeque praetermittat. Datum Vilnae, XIX Iunii 1584 anno, regni nostri sexto.

42.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD D. STANISLAUM
CZARNCOVIUM.

Stephanus Dei gratia etc.

Generose, fidelis, nobis dilecte. Pervenit ad aures nostras Fidelitatem tuam nullo prorsus iure, sed facto atque temere occupare Zvenam cum suis pertinentiis, bona mensae archiepiscopi Gnesnensis, neque eadem bona venerabili capitulo ecclesiae metropolitanae Gnesnensi, ad quod ea res, quoad archiepiscopus non fuerit pleni iuris, de iure et recepta antiquitus consuetudine pertinet possidenda, concedere velle. Quod quidem Fidelitatis tuae factum et cum praeiudicio non vulgari capituli, et cum insigni iniuria reverendissimi in Christo patris Stanislai Carncovii nominati et electi archiepiscopi Gnesnensis coniunctum esse cum advertamus, facere non possumus, quin pro eo, ac nobis vigore iuris patronatus nostri, protectionis atque patrocinii id incumbit, maxime curemus, ut ea bona quamprimum de occupatione Fidelitatis tuae temeraria, suis modis et rationibus vindicemus. Quo priusquam descendamus, placuit nobis primum hasce ad Fidelitatem tuam dare litteras, quibus eandem monemus serio, ut ea bona, quae Fidelitas tua nullo iure tenet, in possessionem et administrationem venerabili capitulo Gnesnensi suoque oeconomio quamprimum visis praesentibus concedat, neque amplius in eorum occupationem sese ingerat. Quod nisi Fidelitas tua fecerit, non solum sibi omnem aditum ad gratiam nostram percludet, verum

etiam omnino videbit, quod erit, cuius facile Fidelitatem tuam intempestive forte poenitebit. Vilnae, XV Iunii anno Domini 1581, regni vero nostri sexto. Stephanus Rex.

43.

LITTERAE A REVERENDISSIMO D. NOMINATO GNESNENSE AD
SUMMUM PONTIFICEM.

Beatissime Pater.

Post oscula pedum beatorum et humillimam precum mearum commendationem.

Placuit omnipotenti Deo, ut, mortuo non ita pridem reverendissimo Domino archiepiscopo Gnesnense, regni primate, post serenissimi Regis Domini mei clementissimi nominationem ego successor eidem electus ac postulatus sim. Quamvis autem facile perspiciam, quam grave ac difficile hoc onus sit futurum, tam infaustis ac periculosis temporibus, in regno diversis hoeresibus referto, licentia hominum ac audacia in dies excrescente, primas ac praecipuas partes in ecclesia Dei et senatu sustinere; tamen confisus Dei optimi clementia, Sanctitatis Vestrae benedictione, multorumque piorum, quae hoc nomine ad Deum fundi certum est votis et precibus, divinae vocationi resistere vix audeo.

Proinde mitto venerabiles Iacobum Lempicium decanum Valboriensem et Albertum Stanevium canonicum Scarbimiriensem familiares meos ad Sanctitatem Vestram, ut confirmationem sanctae sedis apostolicae nominationis ac electionis istius obtineant, a qua humillime supplico, ut iisdem in aliis quoque rebus, quas nomine meo exposituri sunt, benignas aures praebere, mihi que gratiam suam paternam declarare ac benedictionem apostolicam impertiri clementer dignetur. Ego vero Deum quidem imprimis pro diuturna ac felici vita Sanctitatis Vestrae ad incrementum ecclesiae ipsius continuo deprecabor. Deinde etiam, quod semper hactenus praestare pro viribus studii, tanto diligentius omni studio contendam, ut me totum deinceps, viresque meas omnes, non nisi ad Dei optimi gloriam, ad apostolicae ecclesiae defensionem et ad omnium mihi commissarum animarum salutem procurandam convertisse, Sanctitas Vestra intelligat, cui iterum cum omni subiectione ac reverentia pedes exosculor, precesque ac obsequia mea humillima defero. Datum etc.

44.

LITTERAE AB EODEM AD REVERENDISSIMUM PROTECTOREM
REGIUM.

Illustrissime ac reverendissime Domine D. observandissime.

Visum est Deo optimo maximo, sublato e vinis non ita pridem reverendissimo Domino archiepiscopo, ad me per nominationem serenissimi Regis Domini mei clementissimi dignitatem eam, quae prima ac praecipua in regno est, deferri. Quamvis autem hoc tempore periculoso ac perturbato longe difficilius sit ecclesiastici regiminis, quam antea fuit, ratio, tamen divinae confisus misericordiae, ita me iudicio ac voluntati Serenissimi Regis submittere volui, ut et me ipsum et omnia mea consilia, operas, intentionem denique gloriae Dei propagandae, inserviendique ecclesiae Dei a sanctae sedis apostolicae benedictione ac patrocinio dependere inprimis cupiam et exoptam. Et quia ad S. D. N. pro confirmatione nominationis regiae mitto reverendos Iacobum Lempiezki decanum Valboriensem Regiae Maiestatis secretarium et Alb. Stanevium cantorem Scarbimiriensem, dedi hoc illis in commissis, ut in omnibus meis negotiis, quae in urbe tractaturi sunt, consilio patrocinioque Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Vestrae inprimis nitantur, de cuius gratia ac benevolentia singulari quemadmodum nihil dubito, ita obnixè peto, ut eosdem et benigne audire et in omnibus promovere mea causa non dedignetur. Cui ego vicissim mea studia et officia paratissima defero. Bene feliciterque valeat Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra. Datum etc. Similes scriptae sunt litterae ad nonnullos cardinales.

45.

COPIA LITTERARUM A REVERENDISSIMIS D. ARCHIEPISCOPO
GNESNENSE ET EPISCOPO POSNANIENSE AD SACRAM REGIAM
MAIESTATEM.

Sacra et Serenissima Regia Maiestas, Domine, Domine Clementissime.

Haud fugit Sacram Regiam Maiestatem Vestram non ita pridem inter commissarium ordinis Cisterciensis, plus debito sibi usurpantem, et episcopos huius regni de retinenda in eiusdem ordinis monachos auctoritate ac

iurisdictione contraversiam agitari coepisse, quaecumque callidis ipsius consiliis ac machinationibus, inflamatisque adeo hinc inde studiis processit, ut ad apertam dissensionem nec vulgare scandalum tendere videamur. Commissarius etenim longius fortasse, quam et facultates ipsius cum debitis cautellis a S. D. N. concessae, et regni huius inveterata consuetudo, nostraque privilegia paterentur, progressus, cum nullo episcoporum re communicata (quod tamen principio se facturum nobis receperat), abbates quosdam conatibus suis, nonnihil metu periculorum et subitae mutationis repugnans, quod a principio foundationum cunquam factum, sed neque permissum est, ad supremum ordinis illius magistrum detulit, eosque, ut sese in Galliis Cistercii pro prima Septembris sistant et coram illo causam suam agant, datis libellis compellere conatur. Ad haec summa, temeritate, nulla dignitatis nostrae episcopalis ac senatoriae ratione habita, nonnullos ex nobis per publicos notarios, praeter ius et consuetudinem, impetere et vexandi, uti putamus, magis quam alia causa, Romam evocare ausus est, Soleioniae vero, quam insolenter in multis sese gesserit, extant publica documenta. His ita egregie gestis, nemine nostrum salutato, regno se subtraxit. Nullum dubium cum sit ipsum, quemadmodum hic fundamenta iecit, ad suos reversum liberius, pro ingenio suo, studio vindictae abbates huius regni persecuturum, et, latis pro capitulo generali ordinis decretis contra eosdem, ad sanctam sedem delaturum, nos loci ordinarios obtreccionibus aliisque modis divexare conaturum, mature providendum et ad Sacram Maiestatem Vestram refugiendum esse nobis censuimus, ne postmodum motibus aliquibus, inde concitatis, difficilius remedium adhiberi queat, praesertim cum res nostrae, et quidem magis sub absentia et tantis occupationibus Sacrae Maiestatis Vestrae, eo in statu hoc tempore sunt, ut difficillimae huiusmodi contentiones, quae ad plures ordines sese extendunt, haud facile cuiusvis arbitrio sopiri aut definiri queant. Proinde, communicatis cum reverendissimo D. episcopo Cracoviense collega nostro consiliis, nihil opportunius nobis in praesentia visum est, quam si omnes, quaecumque hoc nomine emergunt, contraversiae, una cum aliis quibusdam, quae ad ecclesiasticum statum restituendum pertinent, ad synodum provincialem reiiciantur. De cuius quidem synodi, ante comitia celebrandae, Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae voluntatem, quae nobis id postulantibus lubentissime annuit, memoria tenemus. Iam

vero ne interea temporis, commissarius suis huiusmodi litigiosis actionibus et conatibus inprimis abbatibus, eos extra regnum evocans, negotium facessat, deinde nos hoc nomine in Urbe traducere ac molestare, tum motibus ac perturbationibus in regno sub absentia Sacrae Maiestatis Vestrae, per emissarios suos fomites praeberere pergat, supplicandum duximus Sacrae Maiestati Vestrae, nostro et collegarum nostrorum nomine, ut datis ad Sanctissimum Dominum Nostrum litteris postulat, ut nihil in Urbe ad conatus commissarii Cisterciensis innovetur, neque cuique ad ipsius instantiam negotium facessatur, donec ex synodo provinciali, collatis hinc inde rationibus de universis ordinis ecclesiastici consensu, sancta sedes, interposita Sacrae Maiestatis Vestrae auctoritate ac intercessione, plenius informetur. Quam ad rem accedet oportunum, reverendissimi D. nuncii apostolici, in regno praesentis, testimonium. Idem ab antecessoribus Sacrae Maiestatis Vestrae ex monumentis ecclesiasticis comperimus habemus, cum Colonienses extra regnum pro restitutione monasteriorum quosdam abbates nostros ad commissarios, a sede apostolica obtentos, evocassent, atque contra eosdem, non comparentes, decretum privationis obtinuissent, quod serenissimus Rex Sigismundus Augustus datis ad Summum Pontificem litteris non modo rescindi impetravit, sed etiam perpetuum silentium Coloniensibus impositum esse obnituit. Non equidem Serenissime Rex nostra postulatio eo spectat, ut solutam monachorum disciplinam, vivendique licentiam ad sanctissimas illorum instituti leges revocari nolimus, cum nihil habeamus antiquius aut optabilius, quam florentem veterem disciplinam, vitaeque pristinam sanctitatem in monasteriis a maioribus nostris erectis restitutam aliquando videre; verum ut turbulentiora hominis exteri consilia, maturitate atque prudentia ita corrigantur, ut sine cuiuspiam offensione suis cuique honos, suum ius et sua praerogativa integra ac inviolata conserventur. Non dubitamus, quin Sacra Maiestas Vestra in hisce suis bellicis occupationibus nobis, si propter bonum publicum illi molestiores sumus, benigne veniam datura sit, et pro sua singulari prudentia et pro ea, qua est erga ordinem nostrum, propensissima voluntate, nobis in hac petitione nostra gratia et auctoritate sua non defutura, pro cuius felicissimis successibus ac victorioso ad nos reditu continuo Dominum Deum deprecamur. Commendamus nos humillimaque obsequia nostra Sacrae Maiestati Vestrae. Datum Thoruni, IX Augusti, 1581 anno.

46.

COPIA LITTERARUM AB EISDEM AD REVERENDISSIMUM EPISCO-
PUM PLOCENSEM.

Reverendissime Domine frater et amice observandissime.

Oznaymuiemy Waszmości spólnie, na ten czas nie mogane I. M. xiendza Kracowskiego dosiędz, ktori iednak z nami się we wszitkim zgadzać raczi, isz commissarius Cistericensis, Francusz niespokoiny, nie tak o reformatią w klasztorach sui ordinis, quo praetextu tu beł przijachał, y dozwole nie Krola Iegomości, nobis insciis et inconsultis, otrzymał, starał się, gdisz to y skutek pokazuie, bo żadni nie uczinił, y owszem barziei mnichy zbiesził, iako oto, aby ie wyiawszy ex loci ordinariorum praescripta pietate statutisque formata wyiął, a do Cistercium do Franciej obrocił, s tim dokładem, zeby nihil commune z nami sive cum alio clero nie mieli, ale singularem quandam rempublicam, cuius caput Cistercii esse deberet prae se ferrent. I ułowił incautos et imprudentes abbates, ze nie baczancz się w powinności y w przisiendze swy, którą pierwy kazdi z nich nam uczinił circa benedictionem, a wszisczi spólnie na synodzie Piotrkowskiem de servandis statutis, post receptionem S. Concilii Tridentini sancitis, na iakieś iego artykuły, które apertissime, iako sprawę mamy, cum iuribus nostris et regni pugnant, iemu przisięgać musieli. Loci-ordinarios we wszitkiem się strzegł, y cokolwiek iedno stanowieł, to nam skand inąd, nie z niego do wiadomości przichodziło. Nakoniecz tak się rozbuiał, że aperte nietelko nam, ale Krolowi Iego Mości repugnare et sese opponere wazić się smiał. Notarios publicos sobie nacziniwszy y sposobiwszy, dziwy broić począł, opati niektóre do Cistercium poziwać, także niektóre biskupy do Rzimu, w czym maxima indignitas dignitatis nostrae subsecuta est. I chocia exemplo antecessorum nostrorum mogłoby się to beło zahamować zwykłemi spossobami, aby wiedział czudzoziemiec, a k temu arrogans monachus, iako episcopus et senatores regni wazyć, ale woleliśmy ineptias et levitatem iego patientia nostra eludere y Sanctissimo Domino Nostro pokazać. Iakosz mamy za to, ze iusz po wielki części raczisz być Waszmość informatus około tego to mniszka postempków ex relatione x. Lempiczkiego y inszych, ktorzi mieli Waszmości nie-

które rzeczy authentice pokazać. Terasz tesz ex istis scriptis et instrumentis przypatrzeć się bendziesz raczeń, co dalei czynił. Iuszei, irritato Rege et episcopis et superindicta licencia obedientiae abbatibus nonnullis, sthand odiachał: ale isz tam pewnie motus Gallicos excitare nie przestanie, poki Król Iegomość sam nie napisze do Waszności abo y do papieża, o co prosiliśmy, ale propter occupationes bellicas et remotam absentiam tak richło listu mieć nie możemy, prosimy Waszności, iako brata, abys Waszność S. D. N. in tempore dobrze w tei sprawie informować raczeń, także illustrissimum D. cardialem Fernesium protectorem nostrum, aby na iego abo generalis Cisterciensis excommunicatiae iakie przeciw opathom naszym się nie skwapiali, także tesz y przeciw nam, ze relatia iego pleczę, cum evocationibus; gdisz my tu mamy co s sobą czynić, tak in ecclesia in tanta multitudine haereticorum, iako in republica in tanta diversitate et dissensione ordinum. Nie trzeba do tego mnichów, a tim wiencei exteros na nas wisadzać; wie dobrze sancta sedes, co na biskupiech w Polsce nalezj, a co na mnichach, którzy, periculum est, aby temi swemi zabobony et contentionibus, gdi defensores ex nobis mieć nie bendą, bona monasteriorum in manus secularium nie podali, co w Niemczech y gdzieindzi widziemy, co się stało, y tu się barzo na to zanosi, a ci telko praesentia et se ipsos curant. Co się opathow tieze, od poczantku fundatij nigdi evocovani nie beli s Polski, iako tesz to Waszność ex protestatione ich wyrozumieć raczisz. Niechaize ie Pater Sanctus zachowa circa consuetudines antiquas et statuta nostra, et niechaj sam stand informuie się ex reverendissimo D. nuncio, co się w tei mierze przez kommiszarza et quo fine toczęło. Damy tesz my o tem sprawę per litteras nostras S. D. N., gdi listi Kroła Iegomości mieć bendziemy; interim, aby tam nas iako nieprzystoynie nie odnoszono, Waszności prosimy y wzywamy, abys, sprawiwszy się ex instrumentis et scripturis hisce, tim sprawę dać raczeń, quibus interest. W czim iako nie wantpiemy, tak wszelakiemi zasię officiis fraternis staranie y uczinność Waszności zadziaływać chcemy być gothowj. Quam bene feliciterque valere, ac prospere ad nos reverti optamus. Datum Toruni, die IX Augusti, 1581 anno.

47.

COPIA LITTERARUM AB EISDEM AD CARDINALEM FERNESIUM.

Illustrissime ac reverendissime Domine, Domine observandissime.

Tanta fuit arrogantia Cisterciensis ordinis commissarii Galli in hoc regno, ut cum pro reformatione sola monasteriorum iuxta regulae suae praescripta huc missus et a Sacra Regia Maiestate admissus esset, novam quandam inauditam et inusitatam auctoritatem sibi usurpare praesumeret, et studiose statuta provincialia, per sanctam sedem approbata, infringere, jura regni consuetudinesque antiquissimas (quod nemo unquam a regni huius principio non modo ex regularibus, sed ex sanctae sedis apostolicae etiam de latere nunciis tentavit) perturbare, ac Serenissimi Regis jus et auctoritatem, nec non loci-ordinariorum jurisdictionem, ab immemorabili tempore fundatam, convellere ausus sit. Postmodum Cistercium abbates evocare, episcopis bellum indicere, quosdam ex nobis litteris quibusdam, ex urbe obtentis, praeter jus et consuetudinem, nulla dignitatis nostrae episcopalis et senatoriae ratione habita, per assertos quosdam notarios publicos, homines leves impetere, et talia moliri, quae summum discrimen bonis ecclesiasticis, scandalum haereticis, motus inter ordines regni et alia plurima incommoda post se trahere videbantur. Atque ita rebus perturbatis, Serenissimo Rege irritato, ac nobis omnibus offensis, regno discessit. Qua de re scribet suo tempore Serenissimus Rex ad S. D. N., ubi a belli occupationibus liberior fuerit. Scribemus et nos omnes, quod quidem ex synodo provinciali commodius fore existimamus; interea vero temporis petimus ab Illustrissima ac Reverendissima Dominatione Vestra, ut, accepta informatione de his, quae hactenus gesta sunt, a reverendissimo D. Plocense episcopo serenissimi Regis oratore, vel etiam ab aliis, quibus hoc, missis documentis, commisimus, ita velit nos dignitatemque nostram sibi habere commendatam, ut sub illius protectione ac patrocinio nemo audeat nobis temeritate aut levitate sua insultare. Sat nobis equidem molestiarum est, cum tanta haereticorum multitudine in ecclesiae muniis, neque desunt continuae difficultates in dissensionibus ordinum pro officio senatorio componendis. Novit quinetiam Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra, quantum pro sanctae sedis apostolicae firmitate subinde laborare soleamus, et quod nostra solitudine et

opera haec ipsa monasteria, pro quibus commissarius se agere simulat (quae iam dudum negligentia suorum superiorum in manus saecularium, uti et in Germania, devenissent), cum juribus suis salva et integra permanent. Non igitur permittat ad infinitas molestias, quas sustinemus, a levibus hominibus aut monachis nos ab officio retrahi aut temere molestari; suus cuique, ubi manserit, honor et vocatio optime et sanctae sedis firmitati et huius regni consuletur tranquillitati. Vix tantum profecto in Galliis, ubi caput ordinis Cisterciensis existit, tentare praesumpsisset bonus iste frater, quantum hic non sine scandalo et ordinis ecclesiastici perturbatione ausus est. Non dubitemus Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem Vestram gratia ac prudentia sua nobis apud S. D. N. non defuturam, cui nos humillimaque nostra obsequia studiose commendamus. Datum Toruni, IX Augusti, 1584 anuo.

48.

LIST OD NARWITA DO P. GNIEZNIENSKIEGO.

Gdim iusz do Waszmości swego Miłościwego Pana Tatarzina z Wilna odprawieł, iusz tesz po wyiachaniu Królewskim y żołnierzów z Wilna ku graniczóm długom się namysliał, gdziebym się obrócić miał. A isz mi się zdało za potrzebną za Królem iachać y dla obmowy, ze Waszmość nie przybyć raczeł, y zebym tesz beł u popiszu dla pieniędzy, tedim tak uczinił: napierwy iachałem do roti Waszmości do Miedziała, stamtand za Krolem do Dzisny. Zastałem Króla barzo frasobliwego, ze żołnierze nie sciagneli się, a nawiencezej na Waszmość się fraszuie, kładącz wszitkę być przicinie nieprzibycia żołnierzów y łupiestwa, które się dzieią od żołnierzów na piczach, isz Waszmość przy nich mieskać nie raczisz, mowiancz: «certe non stat promissis D. Gnieźnieński»; twierdzi, żeś Waszmość miał przibyć, nisz się miał z Wilna ruszić, y nie tuszi, abys Waszmość miał przibyć. Baczę to dobrze, ze Waszmości wiele na tim nalezi, ale y Krolowi niemało, a podobno wiencezej; ma-li się rzecz prawda, nie ma s kim do ludzi (woyny); zaczął wojnę, a ludzi zadnych nie ma; samby chciał wszendzie, a temu doszić uczinić nie może wszitkiemu. Gdi się obmowa cziniła przez P. marszałka, bratha Waszmości y przez P. Philipowskiego y czini mało nie na kazdi

dzień, wdzięcznie przyjmuie, powiadaianez, że miał czasu doszić ku odprawowaniu swych y przyjacielskich spraw; owa na kazdi dzień amaricowania doszić. Iac wiem y kazdemu, kto mię pyta, umiem powiedzieć, co Waszmości y nie lada potrzeby swe y P. woiewodziczowe zatrzymywaia; ale iednak iesli Waszmość ma wolą na tei expeditiei być, racz Waszmość richło przibyć; a nie ma-li Waszmość woli być, racz Waszmość Krolowi za piękną obmową odpiszać; mniei go tim sobie Waszmość obruszi; iakosz y sam mowi: «gdiby mi iusz dał znać, że nie ma być, wolałbym, a nie spuszczałbym się na przyjazd P. Gnieznińskiego.» Ziczełbym sobie tego wiernie, aby Waszmość mógł ieszcze do tei potrzeby być, bo rzeczy Waszmości wszitkie smarownieiby sły. Isz się Król gniewa na żołnierze, że się nierichło sciągaią, zda mi się, niebarzo słusnie: zatrzymał im pięć czwierci roku, dopiero trzi niedziele ledwie na szóstą im dał, a pięć tatrzimano; iako się tu miał drugi wyprawić, ktori nie miał konia, ktori ristunków co się pozastawiał, pacholczy się poodzierali etc. Łathwiei Wengróm, ktorim y wietszej zold y nie zatrzymawaia go. Nie s siebie samego to Król ma, że żołnierzóm teras nie chentliw, ala naszi sami Panowie Polaczi y Lithwa ie chydzą, a nie ma ich kto podeprzeć; dopiero (acz y zawsze) baczą, że im zle bez Waszmości.

Wczora przijachał P. Dobrziliewskj, porucznik roti P. Żebrzidowskiego, chczancz się pieniędzy upomnieć, y w swoich tesz niektórych potrzebach; uyrzawszi go, posłał do niego tamze w izbie oboźnego pytać, iezli to z rotą przijachał; odpowiedział, zem rothi na lezi odyechał; sfukał, zgromił y kazał mu zaras do rothi iachać, aby tu bywała iako narichlei, y zatim rzekł: «certe digni sunt patibulo tales milites»; y taki nieborak odiachał s żalem. W takie uszanowanie przychodzą veterani milites. Rota Waszmości iutro pewnie spodziewam się, że przibendzie sam do Dzisny, bom posłał upominaianez dla Boga y proszancz, aby bywali, nie się nie bawiać. Iesczem nie widział nigdi Krola tak gniewliwego na kazdi dzień, iako teras; zaczął wojnę bes pieniędzy, y nie wie, co dalei; iuszby dawno sam stand wyiachał, a nie ma s kim; zgoła, wszitkiego ludu godnego do bitwy nie masz przy nim 10,000 człeka. Teras się ius sciągaią roti, takze y voluntariuszowie, ktorich mało. Pisałem beł do Waszmości, swego Miłościwego Pana z Wilna, tuszancz pewnemu pokoiowj; ale się nietelko ku nie-

pokoiovi, ale ku wielkiemu krwie rozlaniu zaniosło. Ktosz nie tuszeł pokoiowi? Przes posły postampieł beł wszitkie zamki w Inflanciech Krolo-wj, telko port Narewski in tractatis został, a o summę nagrodi sło; czemu wszitkiemu ludzie thuszeli, że miał postampić Moskiewskj; ale ten zły, nie-prawdziwy Pan co uczinił w tich tractaciech: posłał die 25 Iunii ludu swe-go — Moskwy y Tatarów 45,000 w kraie Ruskie, wypalił te przedmieścia y włości, zamki, iako Król zostawiwszy, — naprzod Orszą, Kopyesz, Skłow, Mohiliow, Kniezicze, Odruczk, Hołowczin, Kruchla, Sowkiany etc. tam popaliwszy, posiekszi ludzie, dziatki, białęgłowy, z wielką korziścią nazad przes Dniepr przeprowili się; y by beł nie Pan Kazanowskj s Timrukiem a połkiem P. Troczkiego, ubiegliby beli y zamek Orszą; czynili sobie to, co mogli, ale ze lud wielki, trudno beło; a tesz Król barzo sierdziw na Mosk-wycina, by iedno beł dusz; Boże day to. Niskand inąd nie przisło to Moskiewskiemu, iedno stąd, że wtargnął w ziemię, iedno musiał mu goniecz, ktorí z Dzierskiem bieżał do Moskwy, sprawę dać o niegotowości Krolew-skiey, którą baczeł, bendancz w Wilnie; a za sam zdradi mało? nie trzeba mu spiegów chować; więźniowie, których pełno po Wilnie y wszendzie, ci dawaia o wszitkim znać, a nasi ieszcze dostateczniei. Poymano w przesłem tegodniu nieiakiego Niewęgłowskiego Poliaka, ktorí poiachał beł do Sie-bieza; ieszcze go nie straczono — kata nie masz. Obieszono u Zawołocza pięci Wengrów, którzy tesz beli posli do Moskwy; kilka ich uciekło. Po-wiadaia, że y iezdi Wengierskiei kilkanaście koni wyjechało, ale tego taja. Boday Misikakusz czego nie traffieł, bo nie się nie poczeło, a iusz zdradi doszić. Nieprzyjaciel wojuie. Die 6 Iulii Moskwa piechoti, która sła przy dzie-lech, kilkadziesianth urwała, y nie beli od dział, które sły Dzisną, iedno w mili; ia wierzę, że o nich nie wiedzieli, boby ie pewnie potopili, a ludzi nie beło przy nich y 200 człeka. Iam głupi a owszem w riczerskich rzeczach, ale confuse iakoś ci Panowie hethmani rzandzą. P. kanczlerz — ten sam totum fac, do niego we wszem się dokładaia, eius imperium, pewnie tuszą, że przed nie-dziela poydzie pod Siebiez, bendzie miał w swoim połku przesło 10,000 człeka; z dostatkiem wielkim się wyprawieł, czemu się nie trzeba dziwować; łathwiei mu dworować, weźmie co chce, dadzą mu co każe, sic volo, sic jubeo.

Dzisia nowina pewna przisła, ysz Moskwy y Tatarów przeprowie się przes Dniepr, w ośmi milach od Orszi, 40,000; zarasz wczora zasiadł w

radę y uradzili P. Troczkiego tam posłać, ktorí zarasz wczora wyiachał, ad polko dworskich żołnierów bendzie miał P. Kazanowskiego, P. Iordana, P. Pękosławskiego y innych roth nie mało, którebykolwiek mogły się ściągnąć. Kiedy przisła ta wieść, dopierosz się na Waszmość iał fraszować y na żołnierze, bo nikogo nie miał woli tam posłać Krol, iedno Waszmość z ludźmi; ale cosz czynić, kiedy tak fata mieć chcą. Dzierska ieszcze nie masz z Moskwy y nie słyhać o nim, a miał być z gońcem Moskiewskiem 6 Iulii. Iutro Król wyiezdza do Połoczka; tam iedno przes dzień zmieszkawsz — do Zawołocza, y tam popis; iusz Król chce konać tak wojnę, y tamże zimować, a nie odiezdzać, poszcześci-li się, aszby mu dobrze przisiódłał. Thuszą woysku być wientszemu, nisz tak-rok beło; ale ia tego ieszcze nie baczę. Węgrów wszitkich iezdnych y pieszych nie masz spełna 5000; voluntariuszow mniei, nisz tak-rok; żołnierów ma być wienczei, nis tak-rok, ale u popiszu snadniei się obaczyć bendzie mogło. Panow przy Krolu nie masz teras, iedno P. woiewoda Wileński, Pan Troczkj, Panowie marszałkowie Lithewsczi oba, wielki y nadworny, Radziwił biskup Wileński, kancelerz etc. Ia sam w tim frasunku w sprawach Waszmości nie śmiem nic mowić, iedno tak ulegam, czasz upatruiancz. Dziwna rzecz, intrati wielkie, czła, zupy, pobori etc., a pieniędzy nie masz; żołnierze narzekaią, dwor potemusz; sami Wengrowie milezą; co w tim iest, nie wiem. Gdi Waszmość bendziesz raczeł przijachać, racz Waszmość w załobnij szacie Krola witać y tak się nosić, bo wszitek dwór w czernj po bracie iego chodzi. Popisz u Zawołocza, skornoby się ściągneli; rozesłał Krol komorniki, srodze roskazuiancz, aby bywali, niczemu nie folguiancz. Gdzie abo ku któremu zamku Król się obroci, pewzie nie wiedzą, oprócz samego Krola a kancelerza; ale pewnie thuszą do Pskowa; ale chcą pierwy zwalić Siebiez; drudzi odrazaiają, aby s swiezem ludem do głównieyszego zamku ciągnął; wiencz nie wiem, co czynić będa; ale pewnie thuszą, kancelerzewi tam isć. Iezierski tesz s pocztem Waszmości przy rocie z wozmi, z końmij y s sługami Waszmości wszitkiemi y z hayduki iest; tilko 12 haiduków w Wolpie zostawił, a to dla posług Waszmości, którzy ze dobre wałasce maią, zdają zawzdi przy Waszmości. Ziwności Iezierski doś sposzobieł, tak, że się nie trzeba Waszmości ni ocz fraszować; masła i iarzin iakich oszobliwych dla Waszmości, teby się zisć mogły, wszakże y tego iest po częsej. Słudzi y czeladz

insza pocztu Waszmości tedi się odziała s tich pieniędzy, co ich tu kęsz dano, ktorich ieszcze zostało kilkaset złotych, które są wczalie przy Iezierskiem.

Skoro się woysko do Krola Iegomości ściągnie, tedi dopiero w ziemię nieprzyjacielską poydzie. Nowiw inszych zadnych nie mas godnych ku pissaniu Waszmości. U Dzisny, 9 Inlii, arno 1581.

49.

CONDICIAE, S KTÓREMI KROL IEGOMOŚĆ DO KNIAZA MOSKIEWSKIEGO PRZI DZIERZKU GONCZA POSŁOW MOSKIEWSKICH POSŁAŁ.

I. Naprzod aby Inflanti puścić y ze wszitkiemi powiathi, zamki y z działy, prochy, ziwnością y z inszemi potrzebami, y prawa wszelakiego, ktoreby mienil mieć na ziemię Inflanczką, aby mocznie odstampieł, y do rąk Króla Iegomości albo ludu iego, ludzie swe zwiodzi, podał, nic sobie nie zostawuiancz, bo ich Król Iegomość zadną miarą odstampieć nie moze, bo chce, y dla przisięgi swey, którą Koronie uczynił y Wielkiemu Xięstwu Lithewskiemu, takze dla uchwały seymu blisko przeszłego, to wykonać.

II. Isz chce przywrócenia Wielkich-Łuk, Chełma, Newla, Zawołocza, Wielisza, ale Newel y Wielisz aby został przy Krolu Iegomości, iako te, które zdawna do Witepska y do Połoczka należą; a za przywrócenie Wielkich-Łuk, Zawołocza y Chełmia zeby zapłacił y nagrodził wszitek nakład, ktorí Krol Iegomość na woynę czynił. Siebiez aby podał do rąk Króla Iegomości, ktorí na gruncie Połoczkiem iest zbudowan, albo wiencz zeby go rzucił, zeby tam naostatek zadnego wstempu nie miał; a wszakze przecie aby do Połoczka należał grunth.

III. Aby pokoy beł nietilko na czteri abo na sześć lath uczynion, ale na wieczność zeby beł postanowion.

III. Aby beł nalezion obyczay z obudwu stron na wyswobodzenie więźniów, iako posłowie powiedzieli, że mają mocz do tego zupełną, iedne dać na odmianę, a drugie wykupić.

V. W który pokój aby się przyjaciele y sąsiedzi Króla Iegomości wło- zeli i zamknęli, iako Król Szweczkj y Król Duńskj.

VI. Gdiby się listy i przywileymi pokoy utwierdził, nie iest od tego Król Iegomość, aby się s Kniazem Wielkim ziachał y sam oczywiście s nim się widział y rozmowił około rzeczy riczerskich, pociesznych y sławnych, obiema państwóm potrzebnych, a także tesz y Ich Moszcziam samem po- zitecznych; a to wszitko Król Iegomość uczini, wienczei pragnąc przijazni y dobrego rzeczypospolitey chrześciańskiey.

VII. Ku stanowieniu tego wszitkiego, aby zupełną mocz przes swego góncza tim posłom, którzy przy Królu Iegomości są, Kniaz Wielki posłał, za trzy niedziele od pierwszego dnia Czerwca, nie nie mieskaiącz.

50.

COPIA LISTU OD P. HOŁOWCZINSKIEGO DO KRÓLA IEGO MOŚCI.

Naiasnieyszi, Miłosciwy Królu Panie a Panie nas Miłosciwy.

Oznaymuję Waszmości Panu swemu Miłosciwemu przypadek nieszczę- ścia krainy Ruskiej, która w tych czasach przes lud Moskiewskj iest spu- stoszona. A to tem sposobem, isz lud Moskiewskij, przeprawiwszy się przes Niepr na tę stronę ku Orszi y ku Mohilowu dnia 25 Iunij, bes wiadomości, zaszedszi w zagon, wielką skodę poczynili, iaka nigdi za pamięci naszi nie beła: wszitkie wołości, począwszy od Orszi, Kopyści, Skłowa, Kruchlenska, Dudakowska, Sapienska, Kniaziczka y Waszey Królewskiey Mości Mohilewa y przedmiescia Mohilewskiego kilkaset domów popalili, iakosz wielkością ludzi mało się do miasta y do zamku Mohilewskiego nie wciszneli, iednos za pomoczą Bożą lud Waszey Krolewskiey Mości żołnierski roti I. M. Pana Troczkiego, P. Kazanowskiego y P. Timrukowa, którzy się na ten czas beli zebrali, odparli ich y bronili zamku y miasta, y bitwę z nimi mieli, lecz prze wielkość ludu zdołać im nie mogli, gdzie tesz w tei potrzebie z roti I. M. Pana Troczkiego inszych ubito, a trzech thowarziszów ziwych poy- mali, Gulskiego, Zbikowskiego y Kuroieda; w którym tesz tak nieszczę- słiwem przypadku, tenze lud Moskiewski, zaiachawszi w zagon, ubogie moje imienie Hołowczinskie spustoszeili, y włości tegosz imienia mego wszitkie

popalili, a ludzi, którzy beli nieostrzezeni, w plon pobrali, iakosz y wielu ich, skodi wielkie takze przes ogień tu w tim kraiu Ruskim ucziniwszy, mało co uszkodzeni usli, o czym nie iedno naimnieyszego sługi y poddanego Wasza Królewska Mość, ale y od wielu ich wiadomość wziąć raczisz. A isz Naiasnieyszi Mości Królu barzom iest na tim imieniu moim Hołowczyńskim zubożony, s którego podpomozienie swe miewał, y sługi sposobne do kazdi potrzeby woiennej, na to tesz ubezpieczony, przybieczałem do Waszej Królewskiej Mości potrzeby na teraznieyszą wojnę poczet stawić, ci terasz wszischi z majątności swej od nieprzyaciela złupieni, y in-szi, ktorich bes wiadomości zassły, w plon pobrano, za którym tak nie-szczęśliwym przypadkiem nie mogancz według potrzeby do posługi Waszej Królewskiej Mości na poczet się sposobić, gdziem na ubogi majątności moij y na sługach zniszczony, unizenie a pokornie proszę, aby mi na ten czas nieuyczenie wierności poddaństwa mego, miłosziwey łaski Waszej Królewskiej Mości przeciw mnie nymnieyszemu słudze y poddanemu Waszej Królewskiej Mości nie obrażało. A k temu ze iest pewna wiadomość od wielu ięzików Moskiewskich, którýchsmy w tim zagonie dostawali, że ie-sze powtóre tenze lud Moskiewski we zniwa pod kopę, mają wtargnąć w w tenze kray Ruskij, zaczim, abych ubogiei majątności moij y tego imienia mego Hołowczyńskiego zamku y poszadi iako mógł obronić, niebezpieczno mi samemu odyachać; wszakże bes ratunku Waszej Królewskiej Mości, s trudnością ten kray Ruskij od nieprzyaciela obronić się bendziem mogli, co wszystko mądremu baczeniu y miłosziw y obronie Waszej Królewskiej Mości pilnie zaleczamy. Datum w Hołowczynie, 30 Iunii, 1581. Szessny Iarostławowicz Hołowczinskij.

51.

COPIA LISTU OD P. STRAWIŃSKIEGO Z MOHIŁOWA DO KRÓLA
IEGOMOŚCI.

Donosimy to ku wiadomości Waszej Królewskiej Mości, Panu nasze-mu Miłosziwemu, isz lud nieprzyaciela Waszej Królewskiej Mości Moskiew-skij, wtargnowszy w państwa Waszej Królewskiej Mości, palącz y pusto-szanez, począwszy od Dubrowna, przisli pod miasto Waszej Królewskiej Mo-

sci Mohilow, we wtorek Iunii 27, na dzień godziny trzeci, przedmieście wypalili, za Dubrownę Luczkowa także 6 domów spalili; w posiadzie nad Dnieprem, ktori naziwaią slobodą, takies domów ze 100 spalili; nad ktorým ludem beli woiewodowie starszi: Michaiło Piotrowicz Kaiterów, drugi Andrei Iwanowicz Chworostenin, trzeci Izmaiłow, czwarti Roman Dmitrowicz Buturlin, piąti kniaz Michaiło Wasilewicz Nozdrowati, sosti kniaz Iwan Michaiłowicz Wołchowski, siodmy kniaz Merculey Sezerbati, osmy Iwan Michaiłowicz Baturkin, dziewięti Feder Fustow, dziesiąti Michaiło Hliebów Sałtikow, iedenasti kniaz Iwan Boratinskij, dwanasti w strożowym polku tatarzim kniaz Iwan Kulanczuk Czermikoy tatarzin, trzinasti Wołodimir Holowicz, czternasti Wasiley Ianów, woiewoda kozaków Duńskich, pietnasti Iermak Czimofieiewicz, otoman kozaczki; s ktorými beło ludu Tatarów, to iest Temnikowskich, Kadomskich, Kasimowskich, Woie-maskich, Swiaskich y Czobosarsich, także y Moskwy 45,000, strzelców z Donu y Moskiewskich 1,000 na koniach, ktorzi przes czały dzień wtorkowy wielkiem gwałtem nabiegaiąc, do ostrogu mieyskiego usielowali, chezancz ostróg wypalić, czegochmy za pomoczą Bożą strzelbą z zamku y z ostroga, także maianc strzelców z rusniczami miendzi opłotkami y w domiech wycieczkami bronili y im nie dopuszczali; iakosz za pomoczą Bożą a za szczęciem Waszey Królewskiej Mości, w tim przedmieściu wyszei mianowanem spaliwszy kilkaset domów, w ludziach zadnij skodi nie uczynili, y zgoła na ten czas nikogo od nas nie poymali, iedno dwu postrzelili, a wielki swank y upadek w ludziach swych od strzelby tak w zamku, iako y z ostroga mieyskiego wzięli, y tegosz dnia we wtorek o zachodzie słońca nieśli się precz od miasta do wsi Waszey Królewskiej Mości Barotcie, pułtori mile od miasta, która lezi nad rzeką Dnieprem; tamze skoro prziszedzi do Dniepra, zarazem porobiwszy dla starszych woiewod kilka tar, sami wsisczi wplaw posli, y teize noczi ze wtorka na szrodę przes Dniepr wsisczi się przeprawili, a gdi iusz beła godzina na dzień, tedi tego czasu rospuścili w zagony ludzie y poczeli wsi palić, idąc ku Radomlu, Mscisławlu zamków Waszey Krolewskiej Mości. I tę sprawę mamy od więzniow, ze temu ludowi Kniaz Moskiewski, odprawując je z Dorohobuza, rozkazał, aby sli pod siedm zamkow Waszei Krolewskiej Mosczi, to iest pod Dubrownę, pod Orszę, Kopyesz, Skłow, Mohilow, Radoml y Mscisławl,

iakosz to y uczinieli. A stamtand kazano im wyniść na Rosławle zamek Moskiewski, a z Rosławla zasię kazano im być do Dorohobuza, y tam ludziom tem wszitkiem odpocziwać, a woiewodom wszitkim do siebie być, chczancz od nich pewną sprawę wiedzieć o wszitkim, ieśliby iaki potężności przeciw iemu od woysk Waszey Królewskiej Mości nie beło, maiancz wolą im dodać ieszcze ludzi y dział etc.

52.

COPIA LISTU OD WIELKIEGO KNIAZIA MOSKIEWSKIEGO, KTORI DZIERZEK, DWORZANIN KROLA I. M. PRZINIOŚŁ DO POŁOCZKA DIE XV IULII, ANNO MDLXXXI.

Wszechmoganczi, swienthi, ziwoth daianczi Throijczy, Oycza y Sina y Swienthego Ducha, w iednoszczi chwalanczego istotnego Boga naszego, wszehmoczny prawicze iego niezwycięzony moczi, My ¹⁾ Iwan Wasilewicz godnimysmy się stali nosić chorągiew krziza Christusowego wszitkiego ²⁾ czarstwa y innych wielu panstw y czesarzow y sceptrum trzimaianczi wielkich panstw Czeszarz y W. Xiądz Wszei Rusi, Włodzimirskij, Moskiewskij, Nowogrodzkij, Czeszarz Kazanski, y Czeszarz Astarachanskij, Hospodarz Pskowski y W. Kniaz Smolenski, Thwierski, Iuhorski, Permski, Wiaczki, Bolharski, Czernihowski, Nowogroda Nizowskiej ziemie, Rezanski, Połockki, Rostowski, Iarosławski, Biełozierski, y Hospodar oyczizny ziemie Niemieczkiego narodu Inflanczkiej, Udorski, Obdorski, Kondzinski y wsitkiej Siewierskiej ziemie ³⁾ y Siwerny strony rozkazuiączy y innym wielu ziemiom wschodnym y zachodnym thiwiernym ⁴⁾ Ociecz ⁵⁾ y Dziedzicz y Potomek z Bozei wolei, a nie po wielie zamieszany ludzkiej woli, Stephanowi z Bozei łaskiej Krolowi Polskiemu y W. Kniazu Lithewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Żmodzkiemu, Xianzenciu Siedmigrodzkiemu y innych. Coś przisłał do nas goncza swego, Kristopa Dzerska z listem, a w liscie swem do nas pisał, isz posły nasze wielkie — dworzanin nasz y namiestnik Muronski Ostaphiey Michayło Wyczupilowicz ⁶⁾, a dworzanin nasz y namiestnik

---

Варианты изъ той же грамоты на Русскомъ языкѣ, напечатанной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго (Москва, 1843, ч. 2, № 68): ¹⁾ смиренпый. ²⁾ Росейскаго. ³⁾ и всея Сибирскія земли. ⁴⁾ сивернымъ. ⁵⁾ отчичь. ⁶⁾ Михайловичъ Пушвинъ.

Schacki Eiedor Pisiemski, a diak Iwan Andrzeiow sin Triffanowa do ciebie przisli z listem naszym wierzanczem, w ktorem piszem do ciebie, aby ti im wiare dał, coby oni imieniem naszym tobie mowili, jakosz oni obyawili tobie, isz z zupełną nauką przisli na pokoy chrzescianskj stanowią. A gdis im pozwolił s Pany Radami twoimi namowy czinić, oni czteri zamki w ziemi Inflanczkiej — Nowogrodek Liflanskij, Szemeszadziecz y Zachodziew⁷⁾ w stronę nasze miec chcieli, y ieszcze domawiali się k temu zamkow, ktore przeszłego lata za pomocą Bożą w rencze twoie przisły, zaczim sprawy nie sprawiwszy, odprawieni od ciebie być mieli, a zatim prosieli, abys dozwolił im posłać do nas o naukę o wszitkich sprawach, ktore im ob-iawione od ciebie, jakowem sposobem miendzi nami przijazni stać się prz-istoi, czegoś im pozwolił, y nam by, weyrzawszi w swoich posłow pisanie, we wszitkich tich rzeczach naukę dostateczną im dać, y mocz zupełną na liscie swem othworzistem przisłać, za ktorem by listem posły nasze sprawy takowe stanowią y dokonczować mogli, na pokoy chrzescianskij, ku twiedze-niu przijazni y bractwa miendzi nami, a tobie by ymowierno ku zastano-wieniu pokoju przichodzić, a poszilać by nam do posłow swoich z nauką y moczą zupełną y dostateczną nie omieszkiwaiancz, gdisz tobie woiska ze-brane dzierzeć w państwiech swych skoda, a y prziwiodszi ich blizei ku graniczi, tediby y naszemu państwu od nich bes skodi nie beło. A coś po-słom naszym kazał przypomnieć o zamek Siebiesz, na ziemi Połoczkiei zbu-dowany, y ucziniłes to nie dla ktorego pozitku¹⁾, tilko dla tego, aby przijazń postanowiona swowolnemi ludzmi nie beła naruszona miendzi nas, gdisz około Siebieza wszendi sioła y ludzie Połoczkie są, a namby iednać się miendzi sobą, tak iakoby sprawa dobra nieporusznie uthwierdzała się na dobre chrzescianskie, a miendzi nas by przijazń mnozeła się, wszakosz to puszczać na baczenie y uwazenie wasze⁸⁾, a ti dla dobra chrzescianskiego tą małą sprawą wientszych spraw poruszyć nie chcesz. A ktore ludzie twoie niewinne kupieczkie zadzierziwani są w ziemi naszi, tich abyśmy ze wszit-kiemi maientnosciami ich terasz dobrowolnie wypuszczyć kazali, czim tobie znak przichylności twoij, ku dobremu s tobą pomieskaniu ukazem. A s tim listem swem posłałes do nas dworzanina swego Kristopha Dzierka, y nam

---

⁷⁾ Вместо Szemeszadziecz y Zachodziew — Серенескъ, Адежъ и Ругодывъ. ⁸⁾ наше

by, niczim go nie zatrzymywaiancz, do ciebie odpuscić, iszby on na rok, ktoris posłom naszym naznaczył, do ciebie być nie omieskał, a posły nasze— dworzanin nasz y namiestnik Muromski Ostaphiei Michaiłowicz Puskin s towarzisami pizali, isz Panowie twoi Rada im od ciebie mowili, ze tobie z nami inaczei pokoiu nie mieć, aszbychmy tobie postampili wszitkiei Inflanczkiei ziemie do ostatniego kęssa, a Wielisz, Usmiath y Ozierziscza — to iusz gotowo u ciebie, a zamek Siebiez zrzucić, a czterikroć sto tysienzi czerwonych złotych za nakład twoi dać tobie, że się tij wyprawuiancz chodzieł nasze ziemie woiewać, a Łuki Wielkie y Zawołocze, tosz y Rzewa pusta y Chełm za grzbietem w milczeniu porzucili. I my takiego wielkiego wynosenia nie słychali nigdzie, y themu się dziwuim, że terasz pokoiu zandasz, a takowy niepokoij Pany twoie mowią, a kiedi się pokoi rozerwie, wtenczas na czim miara bendzie? Panowie twoij y Rada mowili naszym posłom, że oni przyachali targować Inflanczką ziemie, tedi to zle⁹⁾, a to dobrze, ze Panowie twoij nami y naszymi panstwy graią y sprawuią hardzie się piszuiancz, czemu się stać nie moze? a to nie targ — rozmowa. A kiedi beli pierwszy krolewie na tim państwie chrzescianskie, pobożne, począwszy od Kazimierza asz do ninieyszego Zigmunta Augusta, y oni rozlania krwie choc cięsko załowali, y posłow swych k nam poształj y nasze posły k nim chodziwałj, y nasi Panowie z ich posły słuszne rzeczy mawiali, a ich krolewskie Pany Rada z naszymi posły słuszne rzeczy mawiali, y wiele rzeczy sprawowali¹⁰⁾, co iakoby się obiema stronom podobało, a chrzescianska by krew niewinna prozno nie przelewała się, a miendzi krolami pokoi beł; tego szukali pierwszy Panowie Rada; isz iezdzaiancz się wielekroć poszwarczają się s posły, ale się zas poiednaią, a sprawuią długo, a nie iedną godziną odprawuiancz; a theras widzim y słyszim, ze w thei ziemi chrzescianstwo umnieysza się, tedi dla czego¹¹⁾ twoie P. Rada, nie załuiiancz o krwi przelaniu chrzesciankiemu, sprawuią prętko. I tiby Stephan Krol¹²⁾ y roszan dzieł ich, że się to chrzescianskiem obyczaiem stanowj¹³⁾, iakos przisział do nas swoich wielgich posłow woiewodę Mazowieczkiego Stanisława Krziskiego s thowarziszmi, y oni na czem z naszymi bojari stanowili, y listh w

---

⁹⁾ а ино наши послы торгуютъ Лиляптскою землею, ино то лихо. ¹⁰⁾ и многие приговоры дѣлывали. ¹¹⁾ для того. ¹²⁾ помятоваль на то и... ¹³⁾ христианскимъ-ли то обычаемъ такъ дѣлается?

twoje słowo napiszali, iako chcieli potwei¹⁴⁾ woli, y na twoiem liszcie krziz czałowali, y pieczenci swe do tego listu przywiesili¹⁵⁾, y przed naszymi posły na tem liszcie nam przisięgę uczinić, y według tego przemirnego listu asz do wyscia tych lat pomienionych ti się miał ku nam zachować y posłów naszych s tim thwoiem listem, niezadzierzaiancz, do nas odpuścić. I my według postanowienia posłów twoich z boiari naszymi posłali k tobie posłów swych dworzeczkiego Twierskiego y namiestnika Muromskiego Michaiła Dolmathowicza Karpowa y kaznodzieia swego y namiestnika Thulskiego Pietra Iwanowicza Hołowina, Awtharza¹⁶⁾ Taraszia Kurbata Hrihorowego sina Hramoczina dokonczować tei sprawy, co posły twoje sprawili¹⁷⁾ u ciebie przemirny list wziąć, y na tem liszcie ciebie ku przisiendze przywiesić. I naszego wientszego posła Michaiła Dolmathowicza Karpowa w ziwocie nie stało, nie wiedzieć jakowym obyczaiem; thowarzisz eiego podskarbi nasz y namiestnik Thulski Piotr Iwanowicz Hołowin, a pisarz nas Tarasz Karbath¹⁸⁾ Hrehorow sin Hramocin, gdi do ciebie przisli, y thito, wniwecz obrociwszy przisięgę posłów twych, ich postanowienia niewypełnić ześ chciał, y naszych posłów obelzaiancz, oszadził eich za strażą, iako więzniow, w wielkiei nędzy. A co nasi posły tobie poszelstwa nie sprawowali, y oni, widzancz twoje hardosć, iześ przeciw naszego imienia nie wstał y o naszym imieniu sam nie pytał, nie smieli bes nasi wiadomości tobie tei hardosći scierpieć; a wprzod, iusz jakokolwiek czinić się hardem, to tobie iusz nie po myśli poydzie; ku urzendum twoim posłom naszym u siebie w gospodzie poszelstwo sprawować nie godziło się, bo tego u przodkow twoich nie bywało; ale o tim wiele mowic terasz nie iest potrzeba. A theras przisłał eś do nas Piotra Haraburdę z niesłusznem listem, a sameś poczał na nas yz wielu ziem woysko zwodzić, a ktoris list do nas przisłał s Piotrem Haraburdą, y w tim swoim liszcie pizalaś, zebyśmy to postanowienie, co posłowie twoj uczinili, na stronę odłozili, a do swoich posłów nowy swoj wskaz posłać y roskazać znowu stanowić o Liflanczkiei ziemi. I to gdzie się zachowywa, zeby, czałowawszi krziz, a poruszyć przisięgę? Chocz y posły co nie dobrze sprawią, tedi się to nie rusza, cierpią y trzimaią to do zamierzonych lath.

---

¹⁴⁾ своей. ¹⁵⁾ пропущено: на томъ, что было тебе написать грамота своя такова, какову твои послы написали у насъ на Москвѣ ¹⁶⁾ да дьяка Тарасья.... ¹⁷⁾ и у тебя. ¹⁸⁾ Курбатъ.

Posły co przewinią, tedi na nich za to gniew wkładano, a co postanowią, tego zadnem sposobem nie przemithniaią y nigdzie tego nie przemieniaią, a przisiengi nie naruszaia; nie tilko co w chrześcianskich panstwach to się nie zachowywa, zeby tak przez przisiengę sprawować, iako ti chciał uczinić; naziwaiancz się panem chrześcianskim, a nie po chrześcianskiem sposobem chciałeś czinić, urangaiancz się naszemu chrzestnemu czałowaniu, ześmy k tobie na liscie krzisz czałowali, y przez przisiengę posłów twych, którą oni uczinili¹⁹⁾ y mimo to wszitko z nami co stanowić²⁰⁾, to nigdzie nie bywa; y w Besurmańskich państwach to się nie zachowywa, zeby przisiengę y prawdę przestampić; chocia y w Besurmianiech, y hospodari urodzone y rostopne to dzierzą mocno, a na siebie zgany nie nawodzą, a kto poruszi prawdę, y oni tich ponizaią y gania, y nigdzie prawdi nie przestempuią. I w przodkach twoich to nie bywało, zeby poruszyć thę sprawę, co posły zastanowią, iako ti uczinił nową rzecz. I w xziengach swych wszitkich kaz szukać,— ni przy Olgierdzie, ni przy Iagiele, ni przy Witułcie, ni przy Kazimierzu, ni przy Olbrichcie, ni przy Alexandrze, ni przy Zigmuncie Pierwszim, ni przy terazniejszym Zigmuncie Auguscie, y nigdi to nie bywało, iakoś ti uczinił nową rzecz; a gdi tich pierwszych panow piszesz przodki swemi, czemu się według ich postempkow nie sprawuiesz, a swoje obyczaię nowe wscziniasz, ktore przichodzą k niewinnemu krwie rozlaniu chrzescianskiemu. A te wszitkie pierwsze przodki twoie, co posły ich stanowili, tego nie rozrusziwali. I myśmy, słyszawszi takie niepodobne stanowienie, twego goncza Piotra Haraburdę pozadzierzali, a spódziwaiancz się, że ti do słuszney rzeczy przychylić się y thę sprawę dokonczyć s posły naszemi bendziesz chciał, ale nas dosta wiadomosć, ze ti na woynę podniosł, y my thwego goncza Piotra Haraburdę do ciebie odpuscili, a s nim do ciebie odprawiliśmy swego goncza Andrzeia Michałkowa z listem, a w liscie swem pizaliśmy do ciebie, isz się to stać nie moze, aby, wzrusziwszy przisiengę, znowu stanowić. I thibys tę sprawę z naszemi posły dokonczył, iako twoie posły postanowili z naszemi bojari o Inflanczkiei ziemi, słałbys do nas inszych swoich posłów, y my s nimi kazem boiarom swem czynić jako przistoi. I ti tego nie usłuchnął, wiencz ześ się na to podniosł²¹⁾ y złamałeś przisiengę posłów swych,

---

¹⁹⁾ учинили за твою душу. ²⁰⁾ и черезъ все то да изнова делати. ²¹⁾ болма на ярость подвигся еси.

naszichę posłów wybił z swy ziemie, iakoby złodziejow, nie dales im swych oczu widzieć; a za nimi wrichle przisłalesę gończa swego do nas Wacława Lopaczynskiego z listem, w ktorim o nasze państwo wiele niesprawiedliwych słow pisałesę, nas ponizaiancz, o ktorich nie iest nam potrzeba pisać z osobna. A potim gończa naszego Andrzeia do nas odpusciłesę, a s nim swoj list przisłałesę takze s furią, a sam prziszedłesę z wielą narodow y z naszemi zdrajczami s Krubskim (Kurbskim) y z Zabołoczkiem, y s Czieczerzinem²²⁾ y z innemi naszemi zdrayczami z woyskiem y naszą oycziznę zamek Połoczck zdradą wziąłesę; nasze woiewodi y ludzie przeciwko tobie nie dobrze bronili, y zamek Połoczck tobie zdradą poddali; a ti, idancz do Połoczka, list twój pisałesę do wszitkich naszych ludzi, zeby nas nasi ludzie zdradzili, a tobie z zamki poddawali się y z miasti, a naszych zdraiczi karać chlubiłesę się²³⁾, a ufać²⁴⁾ nie na riczerstwo; ale na zdradę. A my tego nie spodziwaiancz się, żeś tak uczinić miał, maiancz nadzieję na krzestne całowanie posłów twych, czego y z wieku nie bywało, iakoś ti uczynił, posliśmy beli s swy oyczizny Inflanczkiei ziemie ocziszczac²⁵⁾, y iakośmy przisli w swoje oyczizne we Pskow, y nam sie dało o tobie wiedzieć, że ty prziszedł do naszej oyczizny k Połoczku z woyskiem; y my nie chcancz prze przisiengę s tobą krwi rozlania działać, sami przeciw tobie nie sli y ludu wielkiego nie posłali, a posłaliśmy w Sokoł niewiele ludzi, powiadaiancz się o sobie²⁶⁾. I prziszedzi pod Sokoł woiewoda twój Wilenski z niemałym ludem twoiem, zamek Sokoł nowym obyczaiem spalił y ludzie pobił, y martwemi urągali się bes-zakonnym obyczaiem, czego y w niewiernych nie słuchano: ubiją kogo na woynie y porzuczą, to woienny obyczay, a twoi ludzi psim obyczaiem czynili, wybieraiancz woiewodi i dzieci boiarskich lepsich martwych y u nich brzucha rozprowszi, sadło y zołc wymowali, iakoby kłamliwem²⁷⁾ obyczaiem. Piszec y mianuiesz się hospodarem chrześcianskiem, a sprawy przy tobie dzieią się nieprzistoinie chrześcianskiemu obyczaiu. Chrześcianom nie przistoi krwi się radować y zaboistwem y podobno barbarom czinić. I my ieszcze bendancz w cierzpliwości, a spodziwaiancz się tego, ze ti miarę poznasz, pozwolili bojarom swoim s twoimi pany

22) съ Тетеринимъ. 23) а насъ еси за нашихъ изменниковъ карати хвалился. 24) надеешъсе. 25) пошли были есмь своей отчизны очищати, Лиелянтское земли. 26) проведати про тебе. 27) волховнымъ.

obesłać się, sami s sobą²⁸⁾ obsyłałiśmy się nie ieden raz, y ti rozniosłeś się bes miary,—iako s przodkow twoich bywało, takosz czinić nie chciał, y wedla pierwszych obyczaiow, posłow swoich do nas posłać nie chciałeś, a sameś począł na naszą ziemię gothować się z woyskiem. A ktoriś list do nas przisłał gonczem swoim Wacławem Łopaczynskiem, y w tim twoim liscie napiszano, ze posły nasze przed maiestat twoi wezwani, tedi to jakoby niejake nieznaime sieroti, a nie posły, y przywiodzi ich, iakoby sieroth postanowiwszy u odwiernego podnoska, y stamtand, jako na niebie, podobien Bogu cziniancz sie, siedziałeś²⁹⁾. Takowe naszych posłow przed twoiem maiestatem stawienie y twoiei hardosci przeswynoszenie! I we wszitkich ziemiach tego niesłychano; choć rodnie³⁰⁾ wielkiego hospodara posły prijdą do wielkiego hospodara, nie tilko co od rownego, y oni posłow dzierzą poszelskiem obyczaiem, a nie za prostich ludzi ani dańszikow, przed maiestatem ich nie stawiają. Takze y z naszych boiar człowiekiem Lwem Stramouhowem³¹⁾ przisłałeś k nam swój list gleythowny na nasze posły, a twoj Panowie Rada pizali do naszych boiar, zeby my k thobie po tim thwoim gleithownym liscie posłali posłow swoich; a ten thwoi gleithowny list pisan nie tem obyczaiem, jako się piszą gleytowne listi posłom: ten twoj list pisan, jakoby małym kupieczkiem ludziom, przes twe gospodarstwo przeiezdaianczim; y takowe twoie wynoszenie czemu przypodobać? I do swoiego ti woiewodi Wilenskiego tak hardzie nie napiszesz, iako ten list pisan. A takiegośmy urągania nie słychali, ni od Turka, ni od³²⁾ bezurmianskich hospodarow. I my ieszcze dla krwi przelania chrześcianskiego w cierpliwości bendancz, poszilałiśmy do ciebie dworzanina swego Christoffa³³⁾ Ophanaszowicza Naszokina z listem, a w liscie swoim tobie pizaliśmy yzeby ti po zwykłemu obyczaiu posłał do nas posłow swoich, a słowemeśmy swoim dworzaninem do ciebie wskzali: «ieslibyś ti nie chciał po zwykłemu obyczaiu posłać do nas posłow swych, y tiby k nam przisłał na nasze posły swój gleytowny list słuszny, y nie taki, jako przes Lwa Stamoucha, y my do ciebie posłow swych przes pierwsze obyczaie tegosz czasu pošlem, a tibyś naszych posłow dozdał się w swoim panstwie.» I ti naszego dworza-

---

²⁸⁾ да и сами съ тобою. ²⁹⁾ беседовати. ³⁰⁾ отъ невеликаго. ³¹⁾ Стремоуховымъ. ³²⁾ ни отъ нихъ. ³³⁾ Григорія.

nina Hrehora k nam odpuscił, a s nim do nas przisłałeś swoj list, y posłów swych po zwykłemu obyczaiu k nam posłać nie chciałeś, a w swoim liście pisałeś, żebyśmy k tobie przisłali swoich posłów y gleytowny list na nasze posły przisłał, a rok ucziniłeś naszym posłom u siebie być, iako rzecz niemozną, nie tilko isz posłom przibyć, ni gonczu k temu roku nie bywać. A sameś, jako odpusciwszy naszego dworzanina Hrihora, chezanc widzieć krwie rozlanie chrześcianskiej, tegosz czasu na koń wsiadł, nie czekaiąc naszych posłów, poszedłeś na nasze ziemie z woyskiem. A tego przy przodkach twoich nigdi nie bywało, isz posły idą, a oni by z woyskiem sli; asz posły czego nie sprawią, tosz dopiero woysko poydzie, y tak nie zaras; a teras przy tobie za mieczem iednać się, tedi to iakie jednanie! I my widzancz twoię nie lutość o chrześcianstwie, posłów ześmy swoich posłali k tobie wrichle, stolnika swego y namiestnika Niznego Nowogroda kniaza Iwana Wasilewicza Siczkiego Iarosławskiego, a dworzanina swego radnego y namiestnika Ielathniewskiego Romana Michałowicza Piwowa a pisarza swego Ionuj³⁴⁾ Druzinu Panteleiewa sina Pieczelina³⁵⁾, a przed nimi posłaliśmy k tobie parobka swego młodego Fiedku Siszmarowa z listem, żebyś naszych posłów poczekał w swei ziemi. I ten nas gonczik potkał ciebie na dorozie blisko Witepska, y ti na ten czas w list nie poyrzał, a sameś poszedł na naszą ziemie woienym obyczaiem, nie nie opuszcaiąc, ani załuiąc krwie chrześcianskj. I my roskazali swoim posłom k tobie y w woysko isć, czego nigdzie nie bywa, żeby w woysku posłowie być mieli. I my y twy³⁶⁾ ciebie cieszili, a nie ucieszili! I tiś naszych posłów nie doczekał y w Witepsku, y poszedłeś na naszą ziemie z woyskiem, a naszych posłów kazałeś za sobą prowadzić cicho. A w tem czasie nasi zdrayczy Wielis y Uswiath y Ozierzicza za twoiem łaskawem³⁷⁾ pizaniem ludziom twoim podali; a sameś poszedł do Luk, a naszych posłów kazałeś za sobą wiesć, y prziszedzi do Luk, począłeś dobywać, a naszym posłom roskazałeś w tem czasie poszelstwo sprawować: y tu jakie poszelstwo bić miało! Tak wiele niewinny krwie chrześcianskiej sie rozlewa, a posły posselstwo sprawują. A Pany twoie Rada do naszych posłów przichodzanc, mowili bes obrzesku, iednem słowem: «abo uczini tak, tedi bendzie pokoi, a nie uczinia tak, jak Panowie

---

³⁴⁾ Хому. ³⁵⁾ Петелина. ³⁶⁾ и тутъ. ³⁷⁾ жалованнымъ.

mowią, tedi pokoju nie masz»; a y tak co za pokoy! Panowie s posły w namiecie mówią o pokoju, a w tim czasie w zamek nie przestaiacz biją; o czem posłom s Panami twemi czinić, a ti wszitko to pobrał, y posłom iusz y poselstwa sprawować nie masz o czym, ano iusz y poszelstwo ich wszitko rozrusziło się. A do nas przisłałeś goncza swego Hrehora Łozowiczkiego z listem, y z nim odpuszczał naszego sına boiarskiego Mikifora Szuszczowa, y co³⁸⁾ pisałeś niepodobną rzecz, co się stać nie moze; a drugiego goncza swego Hawrila Liuboszczinskiego przisłałeś do nas z listem, ześ wziął Luki, iakoby grozancz nam y pochwalaiacz się; a roki składasz niepodobne, na ktore się pospieszyć niemozna rzecz, nie tilko naszym gonczom, ale ani twoie goncze k tim rokom ku nam nie przyjezdzią, a iezdzą drogami leniwo, a w tim niewinna krew chrześcianska rozlewa się. Takowy niepobożności ani w bezurmianskich panstwach nie slychano, zeby woysko się biło, a posły poszelstwo sprawowali; kiedi posły, y oni poszelstwo sprawuią, a kiedi zachczą walczyć, y oni cokolwiek zmyslą, poszelstwo rozerwą y z woyskiem poydą. I włocziłeś posłow naszych za sobą przez wszitkę iesien y zimę wszitkę dzierzałeś ich u siebie y odpusciłeś ich z nisczim, a tim wszitkim nam polzenie czyniacz y uragaiacz się nam. A co twoie Pany Rada mówili naszym posłom pod Newlem, y na czem chcieli na ten czas zastanowić, a iak u ciebie beli posły nasze u Warschawie, y Pany twoie Rada po temu nie chcieli zastanawiać, a w ktori czas przichodzili twoie Panowie Rada do naszych posłow z odkazem, wtenczas przisło z nimi twoich ludzi 40 człowieka, a Pany twoie Rada naszym posłom powiedzieli, isz to twoia mnieysza Rada: y tego ni przy ktorich twoich przodkow nie bywało, zeby tu krom Panow Radnych inszi ludzie beli; y to znaeczno, isz twoie P. Rada wszitkę ziemię nawodzą na rozlanie krwi chrześcianskiej, zandaiacz rozlewać krew chrześcianską. A to twoie Pany, załuianc li krwi chrześcianskiej, naszym posłom w Warszawie mówili:³⁹⁾ «y czegoście prosili, y co przeciw tego obiawili, to tim sposobem na pokoi chrześcianski stać się nie moze, bo potem się przedłuzeł długi czas, y nakładi Panu naszemu y utraci przimnozeli się u woioванию niemałe, y wziął Pan nas u Pana waszego

---

³⁸⁾ и тутъ. ³⁹⁾ пропущено: которые дѣла подъ Невлѣмъ мы съ вами, а вы съ нами говорили.

potim Zawołocze, a teras iusz począł Pan nas woysko swe zbierać znowu, y to wszak nie bes nakładu». I to chrześcianskie słowa Rada twoia mowi? O rozlaniu krwi chrzescianskiej nie załuią⁴⁰⁾. A kiedi tobie ubytek, y tibiś Zawołocza nie dostawał; kto tobie o tim bił czołem? A toć nie iest zandanie krwi chrześcianskiej: posłow u siebie dzierzisz, a zastanowienia z niemi nie czynisz, a od brata swego obszłania nie czekasz⁴¹⁾, a woysko znowu zbieray, y to poczитай w nakład? Kto ciebie zastawuie ku skodzie się przywozdić? A iakoś odpusciel do nas posłow naszych, rosказаłeś przes nie do nas, iesli my s tobą zachczemy dobrego zastanowienia, tedi by ieszcze posłow kiedi nam posłać do ciebie. I my ieszcze w cierpliwości bendancz, a nadziewaiancz się tego, ze się ti uznasz y niepokoy odłozisz y na mierze staniesz y posłaliśmy do ciebie drugich posłow, — dworzanina swego y namiestnika Muromskiego Ostaphieia Michaiłowicza Puskina s thowarzismi; y thi y tu na podobną miarę nie prziszedł, wessołą myślą obrałeś się⁴²⁾, wskaziwałeś s Pany Radami swemj do naszych posłow, że tobie inaczei nie iednać się bes wsitkiei ziemie Inflanczkiei y bes stronati, co w tich zamkach, a Siebiez abysmy tesz tobie postampili, a Wielisz y Newel gotowy u ciebie, a Luki y Zawołocze y Chełm, to za grzbietem porzucono y Ozierziscza y Uswiath; a k temu by ieszcze, abysmy tobie zapłacili twoie nakładi, coś się wyprawował na nasze ziemie; a tego czterikroć sto tysienchi czerwonych złotych, a poiednać by się wiecznym pokojem, a rzkomoś ty na to przisiengał, żeś miał odyskiwać u nas Inflanczką ziemie, y inszych dawno zasłych spraw, ktore ieszcze przy W. Hospodaru błogosłowniony pamięci Iwanu dziadu naszym y przy Alexandrze krolu sprawy toczely się. I kiedi to tak ma być, ino jaki to pokoy? Teras skarb u nas wziąwszy y ubogaciwszy się y nas zuboziwszy y za nasze pieniądze ludzie naiąwszy, a ziemie naszą Inflanczką wziąwszy, y napełniwszy ją swoimi ludzmi, a niewiele poczekawszi, zebrawszi się mocniej thego, na nasze wojować y ostateczne odijac, co y nie poyednawszi się, tosz czinić y niewinną chrześcianską krew przelewać. I znaczna iest rzecz, ze bez przestanku walzić chcesz, a niepokoiu szukasz. My⁴³⁾ tobie y wszitkiei ziemie Inflanczkiei postampili, alie ciebie przedsię nie ucie-

---

⁴⁰⁾ пропущено: а о накладе жалуютъ. ⁴¹⁾ не жди. ⁴²⁾ высокою мыслию обьявлялся.
⁴³⁾ пропущено: бы.

szić; potim ti przed się krew rozlewać bendziesz; o to y teras u pierwszych posłów naszych czegoś nie prosiel, a z dzisieyszemi posły naszymi przibawiles Siebiesz, co gdiby iedno tobie to dano, ty za się nad to innego zaprosisz y ni w czem miari nie postawisz y nie poiednasz się. My sukamy tego, iakoby rozlanie krwi chrześcianskiej uskromić, a thi sukasz tego, jakoby walczyć, a krew chrześcianską niewinną rozlewać. A tak dla czego nam się s tobą iednać? A wszak nie poiednawszi się, temusz być. A to wszitko teras przy tobie się czini nie po chrześciansku obyczaiu. A piszaliśmy k tobie o tim nie ieden rasz, zebyś do nas przisłał swych posłów po pierwszych obyczaiach, thedi by za czasu krwi rozlanie niewinne chrześcianskie uyeło się. A naszi posłowie postanowienie pokoiu nie bendą umieli skonczyć dla tego: s ktorem postanowieniem k tobie posłów swych posliemy, y ti na tem przestać nie shcesz, a insze stanowienie przidasz, y rozerwawszi, woiować, a k temu ieszcze abyśmy do ciebie ślali chcesz, a sam zawsze na koniu siedzisz, a roki składiwasz z bezurmianskiego obyczaiu, iako się nie moze pospieszyć. Owo y terasz my mnimali tho, isz ciebie ucieszyli y posła⁴⁴⁾ posłali posłów swych ze wszitkim tim, jak tobie potrzeba; y ti tego wszitkiego nie ulubił, a ustawiasz ktori sprawy nie przistoi czinić, a stanowienia nie cziniwszi, sameś na koń wsiadł y poszedł na nasze ziemie z woyskiem; yno to tak się stało, iakośmy do ciebie piszali, że naszym posłom nigdi u ciebie dobrei rzeczy nie zastanowić. A co o naszej oycziznie o Inflanczkiej ziemi, y to sprawowano nie po prawdzie, iakoby ta ziemia miała być twoia, gdisz nigdi tego nie mozesz ukazać od Kazimirza, ni przy ktorich przodkow twoich, zeby ona kiedi beła ku Koronie Polskiej, y W. X. Lith.; a bendzie-li u ciebie temu pismo iest, abo jakie uthwierdzenie, tedi thi przislj do nas, a my thego opatrzawszi, po temu bendziem działać, iako przistoi. I thi tego nie mozesz ukazać, iedno tilko jak Luterstwo w twei ziemi uczyniło się, thedi o Inflanczkiej ziemi począł woiewoda Wilenski Radziwiłł Mikołay Ianowicz y inszi Panowie Rada dla przelania krwi chrześcianskiej mowić od roku 7067, iako przisłał Zigmunt August posłów swych woiew. Podlaskiego Pana Wasilia Ciskiewicza⁴⁵⁾ s thowarzismi, a przes nich do nas wskazował o Inflanciech, jakoby o czudzei ziemi, co Hospodar ich im poru-

---

⁴⁴⁾ Слово posła лишнее. ⁴⁵⁾ Тишкевича.

czel, nie tylko między sobą y nami zastanowienia czynić, ale y wszystko chrześcijaństwo radby w pokoju widział; a wiedząc, że to my walkę wie-
dziem z Zakonem Rzeszy Niemieckiej ziemie y Inflanckiej, czego nie spu-
ści Czeszarz y Rzesza Niemiecka, a ku temu isz książę Brandeburskie Wil-
ter⁴⁶⁾, arcybiskup Riski y powinni jego, dla ktori⁴⁷⁾ krzywdi na tę ziemię prze-
szłego lata ciągnął, pokiby się uznali w swoim występku y jego prosili,
a on, przywrociwszy xianzencia arcybiskupa we wszystko pierwsze dostoi-
stwo, ich prozbę przyjął, a ich ziemię nie psuiancz, bo chrześciane są,
przeto y nas napomina, abyśmy strzegli rozlania krwi chrześcianskiej, a
lepiej s xianzenciem arcybiskupem Riskim, s powinnym jego spokojnie się
zachować. I tiby weyrzał w to: kiediby ta ziemia Inflancka była do Kor-
ony Polskiej albo y do W. X. Lith., y on by się przypominał, ale sie on nie
przypomniał niczem y swoją ziemią nie zwał, iedno wskazywał o niej, jako-
by o cudzej ziemi, a na nie chodził z wojskiem nie dla tego, aby mu się
pokorzili, ale dla swego krewnego arcibiskupa Riskiego Wilhelma⁴⁸⁾, isz go
Inflanci skrzywdzili y on za jego krzywdę chodził, a nie za to, aby mu w
czim winni byli, a tam napiszał, że «ich ziemi» nie psuiancz; pamiętayze
na to, że «ich ziemi», a nie swoi. A potim prziszedł do nas Krol Zigmunt
August roku 7068 swego posłanca Marcina Wołoczkowa⁴⁹⁾, i s nim do nas
wskazował o Inflanckiej ziemie, że ona zdawna przodkom jego od czesar-
stwa chrześcianskiego poddana do oycziznego państwa ich W. X. Lithew.
pod mocz y obronę. I ti Stephanie Krolu rosszandź, iesli to słusznie Ho-
spodarom nieiednostaynie rzeczą mowić; s posły swemi rosказowałeś jako-
by cudzej ziemi⁵⁰⁾, a tesz tu rosказał, jakoby mu od czessarstwa poddana, y
ktemus począł swoją nazywać, y w liscie swoim pisał⁵¹⁾, co xianzę mistrz
Kietler y inni uciekli się, przypadaiancz do maiestatu jego. I takowe nie-
prawdziwe sprawy Panowie twoi Rada Korony Polskiej y W. X. Lith.
ucziniwszy, zaczęli nazywać Inflancką ziemię swą poddaną, y wesłali w
nią swoich rothmistrzow łgarzow⁵²⁾. I gdiby to prawda była, tediby iedno
słowo było, a tho roznemi słowy nieprawdziwie mowili y pizali, czymby
przistampić do Inflanckiej ziemie y niewinną krew chrześcianauską przele-

---

46) Вилгеръ. 47) для котораго кривды. 48) Вильгеръма. 49) Володкава. 50) о чужой зе-
мли. 51) писалъ. 52) баламутовъ.

wać. A potim Panowie twoj poczęli mowić, bandz to my przes przisiengę wstapili w Inflanczką ziemię, a tego nie mogą ukazać y po te czaszy, na jakim my to liście przisiengę czynieli. I potem poczęli Panowie twoie Rada mowić, iakobychmy przisiengę y listi swoje gleytowne naruszeli⁵³⁾; y w liściech przimiernych s przodki twemi nigdzie nie piszano, ni w którą stronę y w liściech gleythownych nigdzie to nie napiszono, żebyśmy swej oysziny Inflanczkiej ziemię ocziszczać nie mieli. Ieśliżeby u ciebie thwoich przodków o Inflauczką ziemię nassich przodków y nasze listi były, y ti ich do nas przisli, abo tesz kopia z nich przisli, a my wienczei nad to o Inflanczką ziemię mowić nie bendziem. A to okrom krwie przelania prawdi u ciebie nie masz niktorj, a czego na pismie nie masz, ale tę sprawę wynaleść, ano to nigdi nie bywalo, y to tako zruszać. A u Panow twoich to słowo: «Inflanti walcz», a u Panow twych to słowo: «że o Inflantj wojować, naruszył przisiengę, naruszył y gleytowny list»⁵⁴⁾. A gdj ta ziemia osobna była, beli oni naszemi dannikami, był⁵⁵⁾ w niej mistrz, arcybiskupi y biskupi, a po zamkom beli przełożeni, Litewskiego czleka y innych państw zadnego nie było, y thedi z Lithwą przisienga y gleytowne listi naruszoneli były, y kto jemi władnął, Lithewskieli rothmistrze? A ty tego nie możesz pokazać. A gdi oni nierosproszeni beli, k nam⁵⁶⁾ przisztyli, biiancz czołem, a sami z naszemi oycziznami, iakowe sami, z Wielkim Nowogrodem y ze Pskowem, w swoiey zgodzie miendzi sobą pokoy zastanawiali⁵⁷⁾ y w tich ich proźbach spisano, co oni u nich za tem odzierzeli, że oni przistampowali do Krola Polskiego y Wielk. Xiążęcia Lith., a wprzod insimi⁵⁸⁾ do Krola Polskiego y W. Xiąż. Lith. ni iakiem sposobem nie przistempować y niczim nie pomagać. A chcesli to wiedzieć y my k tobie s tich ich listow copie w tim swym liście poszyłamy, a bendziesli chciał tich samych listow oglandać, y thi przisli dla oglandania swoich wielgich posłow, a my im te listi za pieczenciami ukazem, iako Inflanti naszym przodkom dziadu naszemu sławney pamięci Wielk. Hospodaru Iwanu, oiczu⁵⁹⁾ naszemu Wielk. Hospodaru Wasilu y Czarui wszistkiei Rusi bili czołem, zasz nie wiemy, iakośmy od Korony Pol-

⁵³⁾ пропущено: а вступилисе въ Лиелянтскую землю; а мы того ничего не рушили.

⁵⁴⁾ здѣсь неправильно написано; въ Русской грамотѣ сказано: «А у пановъ твоихъ то и слово о Инеланти воюеть, порушилъ присягу, порушилъ опасный листъ» — и только.

⁵⁵⁾ и былъ. ⁵⁶⁾ и къ намъ. ⁵⁷⁾ въ своихъ сплеткахъ миръ имали. ⁵⁸⁾ имъ. ⁵⁹⁾ и отцу.

skiey y Wielk. Xięstwa Lith. odłanczili się⁶⁰). I gdiby to była ziemia Inflanczka k Polsce y k Lithwie, Inflantiby tak w swych liściech zandaianczych nie pizali. Czemuś tedi przodkowie twoi ich od tego nie wsciangali, że oni k pradziadu naszemu sławny pamięci Wielk. Hosp. Wasilu Wasilewiczu przysyłali, proszancz, roku 6968, o ktorego ti piszesz, jakoby on s Kazimierzem Krolem o Wielkiem Nowogrodzie stanowienie wiodł? I gdiby ta rzecz słuszná była, tediby przez Nowogrod Inflanti k pradziadu naszemu nie przysyłali proszancz. Takze y k dziadu naszemu sławney pamięci Wielk. Hosp. Iwanu y oyczu naszemu sławney pamięci W. Hosp. Wasilu, Czaru wszei Rusi y do nas czensto prziszłali zandaiancz; y te były prziscia poslow ich y zandanie do nas, do Moskwy pospolithemu narodu wszelakich wiar y czuđdziemczom wiadomo, nie tajno, iawno. A przodki twoie k przodkom naszym y k nam o tim nie pisziwali (ieszcze my beli w niedorosłych leciech), żeby my ich prózby nie przyjmowali, y w nich nie wstempowali się y swoimi Inflantow nie mianowali. I gdiby to była ich ziemia, przodkowieby twoi o tim nie milczeli, a gdi milczeli, ino to iusz nie ich ziemia. A co thwoi Panowie mowią, gdiby to ziemia nasza była y nam beło czemu s nią przimierze brać: ino ta ziemia była osobna, a u nas była ta nasza oyczizna w przykładzie, a mieskali wszitko w niej Niemieckie ludzie, y pizali przimierne listi z naszymi oycziznami z Wielkim Nowogrodem y ze Pskowem po naszymu załowaniu, iako my im roskazem, po temu, iako chłopi prosto miendzi sobą zapiszi piszą, iako im targować, a nie po temu, iako Hospodari miendzi sobą przimierze piszą. Thi piszes się Pruskim, a w Prusiech swoje xianze y u ciebie tesz przisienga z nim iest, ino tim sposobem Pruszi nie twoie. A tim sposobem Inflanti były nasza przirodzona oyczizna, iako u ciebie Pruszy.⁶¹) Mybyśmy im y przełożonych dawali, ino ta nasza oyczizna Inflanczka ziemia nie naszej wiari, a mieskali w niej Niemieckie ludzie, a nasze przodki y my ich pozałowali, dali im w tim wola, ze im mistrzow y przełożonych obierać wedle ich wiari y obyczaiu, a dla Ruskich kupechow, ktore przijeżdżali k nim targować, były w nich czerkwi chrześciańskie y dwory y wolności. A choć y przełożonych oni obierali, tedi wszak brali u pāpieza,

---

⁶⁰) били челомъ за свои вины и какъ они от Корувы Польское и отъ Великаго Княгства Литовъскаго отписались. ⁶¹) пропущено: А что панове твои говорятъ, коли бы то была наша отчина и мы....

arcybiskupow wszitkich wszak stawi papiesz, a nie krol, a przodkowie twoi biskupow nie stanowili. A co arcybiskup Wilhelm beł starego Krola Zygmunta krewny, ino mu miesca nigdzie nie beło, a po krolewskiej proźbie Inflanti dali mu biskupstwo Riskie, a wszak go stawił na arcybiskupstwo papiesz⁶²⁾. Krolowie wiedzą swieczkie rzeczy, a kościelne rzeczy wiedzą papieze, a arcybiskupi y biskupi, ino tim sposobem Inflanczka ziemia, wasza-li beła. A co Panowie twoi mowią, że Inflanti wojnę wiedli sławnei pamięci z Wielk. Hospodarem Wasilem y Czarem wszei Rusi oyczem naszym, temu dziwować się nie masz czemu; wielekroć poddani, chcąc s poddaństwa wystampić, a panu swemu się sprzeciwić, ino go za to karaią. Iagełło y Wityłt, gdi s Pruszi wojnę wiedli, y przodki twoie s Konradem xianzeniem Mazowieczkiem walczeli, a do oycza naszego sławny pamięci W. Hosp. Wasila Czara wszei Rusi prziszłał proszancz xianze Pruski Olbricht, Niemieczkiego narodu wielki mistrz Pruski, margrabi Brandeburski, Stanczinski⁶³⁾, Pomorski, Kaszubszi, y Wiedziskudulca⁶⁴⁾, burgrabia Norimberskij kniaz Rumberskij⁶⁵⁾, o pomocz na starszego Zigmonta Krola. A ti sam dla czego do Gdanska chodził walczyć? Wszak on twój iest, a do swego po co walczyć y chodzić? A ta⁶⁶⁾ Inflanczka ziemia przeciwko oyczu naszemu pothemusz ucziniła. A co Panowie twoi mowią, że Inflanti uciekli się do was Krolow Polskich y Wielk. Xiążąt Lith., tedi miastom⁶⁷⁾ w swei woli beli, czemu się do was nie uciekali? A iako oni nas zdradzili, my na nich gniew swoi położeli y ich rozruszeli, a oni się do was uciekli. Tedi po wszitkiei ziemi kto zdraycze przyjmuie, ten z niem zarowno nie praw bywa, y to czy nie w cudze-li się wstampieł? A o czym, kiedi oni beli nie rozruszone, y wy im nie umieli władnać? A kiedy Witołt z Iagiełłem roznicze wiodł o oyczowskie zabicie, w ktorich on beł Niemczach y s ktoremi Niemczy do Wilna z woyskiem przichodziel y mało Wilna nie wziął? I tego tobie zadnem sposobem ukazać nielza, kiediby⁶⁸⁾ beła Inflanczka ziemia nie rozruszona, żeby ona beła posłuszna Krolestwu Polskiemu y Wielk. Xięstwu Lith.; y to po wszelakich sprawach moze się znać, że Inflanczka ziemia wienczei przisiengala naszemu państwu, nisli waszemu. Co iusz o tim wiele y mowić, kiedi to iusz

---

⁶²⁾ пропущено: а не король. ⁶³⁾ Статинской. ⁶⁴⁾ и Вендиский, Дука... ⁶⁵⁾ Рунгенский. ⁶⁶⁾ А такъ. ⁶⁷⁾ покаместа. ⁶⁸⁾ бы — вѣтъ.

ukazano, co wy za smiech naziwacie Inflanczką ziemię swoją, a to wszitko dla tego, isz chcecie niewinny krwie rozlania chrześcianskiej, Pany twoie naziwaią niesprawiedliwie ziemię Inflanczką swoją poddaną. A co twoie Panowie Rada mówili posłom naszym, żeś ti na tem przisiengął, że tobie Inflanczkiej ziemie dostawać, to chrześcianskie li sprawy, ze dla tego przisiengać że za posmiech, prozno chezancz hardosei y korzisci y roszerzenia panstw, niewinną krew chrześcianską rozlewać. Ino ty pisał, że przodkowie naszi niesprawiedliwie sywoie panstwo rozmnozeli, a ti z wielką prawdą odyskiwasz ze krwie przelaniem przez przisiengę? A co Panowie Rada twoi mówili naszym posłom, że oni za Inflanti stali wszitką ziemią, że Inflanczka ziemia — kosciół Rzimski, z nimi s Polaki — iedna wiara, thei wszitkiei ziemi przistoi być w thwei stronie, a w iedny ziemi dwa hospodari — tu dobremu nie bywać, «a u nas Pana wolno obierać, obieramy sobie Pana kogo zachcemy, ktori Pan u nas bendzie, tedi bes nas nie moze nic sprawować, y choć co zachce sprawować, ino my nie damy, a theraznieyszego Pana naszego iakośmy obierali, y myśmy mu to powiedzieli, że wiele miast od naszej ziemie po nieprawdzie Hospodara waszego y przodkow iego odłanczone, a Pan nas na tim nam przisiengął, że mu dawnych zasłych miast odyskiwać, Inflanczką ziemię ocziscić»: y to jaka chrześcianska sprawa? Naziwacie się chrześciany, y u Panow y u wszitkich Rzimian, y łacina⁶⁹⁾ to y słowo, co iednaka wiara Greczka y Łacinska, a gdi zbor beł w Rzimie przy⁷⁰⁾ papiezu Rzimskim od stworzenia swiata roku 6947, y tedi beł na tem zborze Grecki czar Carikrada Iwan Mamijłowicz⁷¹⁾, a z nim patriarcha Czarihradski Ioseph (na tem sinodzie on umarł), a z Rusi tam beł Sidor mitropolit, y zastanowili się na tem sinodzie, że iednako być Greczkiej y Rzimskiej wierze: yno Panowie twoi, iesli ze tak chrześcianstwo trzimaia, że nienawidzą pod Greczką wiarą Inflanczkiej ziemie? A oni y swemu Papiezu nie wierzą: papiez ich ustawieł, że iednaka wiara Greczka y Łacinska, a oni to naruszaią y odwodzą ludzie od Greczkiej wiary y⁷²⁾ Łacinskiej, y to iestzeli rzecz chrzescianska? A co nas⁷³⁾, ktorzi w naszej ziemie dzierzą Łacinską wiarę, my ich gwałtem od tego nie odwodziem, y dzierzemy ie w swoiey łasce s swoiemi ludzmi zarowno, kto iakiei ćci go-

---

⁶⁹⁾ и Латынь. ⁷⁰⁾ при Евгенъи. ⁷¹⁾ Мануйловичъ. ⁷²⁾ въ русскомъ вмѣсто: и — къ. ⁷³⁾ А у насъ.

dzien, wedla ich urodzenia y zasług, a wiare dzierzą, iakową zachezą. A co Pany twoie mowili, że w iednei ziemi dwa Pany y tu dobrze nie bywa, y my iusz o tim k tobie piszali⁷⁴⁾, żeby z nami postanowienie uczinił o Inflanczką ziemię, y ti z nami postanowienia słusznego nie czynisz. A coś ti przisięgał na tim, że tobie dawnych zasłych miast odyskiwać y Inflanczką ziemię ocziszczyć, także y Panowie twoi miendzi sobą o tim przisięgali, że im o to się starać, yno to dla niepowinnego krwie rozlania chrześcianskiej ucziniono z bezurmianskiego obyczaiu, y ten twoi mir znaczny, — nie inszego nie chcesz, telkoby chrześcianstwo zgubić; iednacli sie tobie z nami⁷⁵⁾, tilko tobie swoje chenć y twoim Panom ugodzić na zgubę chrześcianską, yno to co za iednanie, ale⁷⁶⁾ chitrosć. A iesli nam wszitkę ziemię Inflanczką postampić, y nam to wielki uszerbek bendzie, ino to co za mir, kiedi ubytek. A ti nie inszego nie chcesz, tilko by tobie nad nas wprzod silnieyszem być. A czemu nam tobie samem nad sobą mocz dawać? I kiediś silny y pozondliwy krwie chrześcianskiej, y ti moczą, przelewaiancz krew chrześcianską niewinną⁷⁷⁾. Lecz y pod Newlem Panowie twoi Rada posłom nassem — stolniku naszemu y namiestniku Nizehoroczkiemu⁷⁸⁾ s towarziszmi, takiesz, zandaiancz krwie chrześcianskiej, mowili, iesli my tobie nie postampiem wszitkiei ziemię Inflanczkiei, y ti chcesz tich wskitkich miast dostawać, ktore od W. Xięstwa Lith. do Moskiewskiego panstwa odłanczone, a na tim tobie nie przestawać, y nie pospiałoli się czego terasz dostampić, to y wprzod nie uydzie. A kiedi takowe⁷⁹⁾ y Panow Rad twoich nie przestanie umyslenie y zandanie na niepowinne rozlanie krwie chrześcianskiej, y tu jakemu pokoiu być y dobrej sprawy czekać? I s poczantku, ciebie biorancz Panowie na panstwo, na tem ciebie do przisięgi przywiedli, że tobie wszitkich dawno zasłych rzeczy odyskiwać, ino na cosz tedi beło y posłow posyłać? Iedną duszą dwa razy przisięgać — panom y z niemi⁸⁰⁾ tesz przisięgał, że tego mas odyskiwać, a s posły naszemi, co postanowisz pokoj miendzi nami y tibus na to przisięgać miał, ustempuiancz nam innych miesc, według przistoinosci, y na tem tesz przisięgać: tedi nie wiedzieć, ktora bendzie przisięga mocnieysza; iesli że tę przisięgę wczale zacho-

---

⁷⁴⁾ послали. ⁷⁵⁾ и твоимъ паномъ бранитилися. ⁷⁶⁾ то хитрость. ⁷⁷⁾ пропущено: емли. ⁷⁸⁾ пропущено: Ивану Васильевичу Ситцкому Ярославскому. ⁷⁹⁾ пропущено: твое. ⁸⁰⁾ и земли.

wać masz, na czemes z niemi przisiengął, abo-li tę przisięnę strzimać mas, co miendzi nami thwoi posły postanowią, abo nassi posły s tobą postanowią miendzi nami: a tak tu icdney przisiendze ktorikolwiek stąd byc wzruszoney, a to się stać nie moze, żeby obie przisiengi były wczale zachowane a nie wzruszone, y tu jako dobrej sprawie być, y po temu miendzi obu naszych ziem do wieku krwie przelanie chrześcianskiej nie ustanie. I to iesli że się chrześcianskiem obyczaiem dzieie: iakoś dał znać naszym posłom do nas, odpuszczaiancz naszego sina bojarskiego Mikifora Susczowa, y twoie Panowie Rada kazali ten list, któryś do nas poszłał, do siebie przynieść, a przeczytali, a kazali pisać tosz, co ti piszes, a nie inszego pisać nie dopuscili. Ino to niewiedzieć, iesli posły abo niezmowić⁸¹⁾ niewiedzieć — twoie ludzie, nie więc⁸²⁾ moje, że zadnego słowa bes twei wiadomości niesmieią pisać; ino to prawie⁸³⁾ ścisnienie, a nie tak, iako twoie posły po swej woli czynili y tiś tę przisięnę złamał. A na cos y posły possyłać, kiedi wy ze wszitką ziemią na przelanie krwie wparliście się? Ile posłów chcesz poszłać y coś cokolwiek dawa, niczim nie wblagać, a pokoiu nie bywać. A co twoi tesz Panowie mowili, że oni na to ciebie wzięli, że dawno zasłe rzeczy odyskać, y sameś pisał, wskaziwał przes posły y posłancze nie ieden ras, y to ktoremu dobremu wczinku przistoi, z obudwu stron nie ieden Pan zwiodł się, yno ci iusz posły na Bozi sand, a ti wienczi nis za sto lat odyskiwasz. Ino ci wszitkie hospodare nie uimieli tego czinić⁸⁴⁾ żeby mieli za swę stać, a ktore beli przy nich boiari y Pany Rada, głupi beli, że tego nie odyskiwali niktorimi obyczaymi, nietilko krwią, a ti nad tich wsitkich przodkow twoich mężnieyszi y Panowie twoi mędrsi oyczow swoich, y czego oycze ich nie umieli odyskiwać, to oni przelaniem krwie odyskiwaią, a po chwili iusz co y od ladama⁸⁵⁾ się działo, y tego bendziesz chciał odyskiwać? I kiedi dawno zasłe rzeczy odyskiwasz, y tey bes krwi przelania inszego nie masz czekać; y kiediś ti prziszedł krwie przelewać, a Panowie thwoi wzięli⁸⁶⁾ na hospodarstwo krwie przelewać, ino na co belo posłów prosić? Wszak niczim nie ucieszyć, poki krwie przelany naszyczą się chrześcianskiej. Tedi znaczo, co ti czynisz, przedawajancz chrześcianaństwo bezurmianom. A iak umorzisz obiedwie ziemi, Ruską y Lithewską, tak wsitko to za bezur-

---

⁸¹⁾ ПОЛОНЯНИКИ. ⁸²⁾ НЕВѢДОМО — МОИ ЛЮДИ. ⁸³⁾ ПРЯМОЕ. ⁸⁴⁾ ЗДУМАТИ. ⁸⁵⁾ АДАМА. ⁸⁶⁾ ТЕБЯ.

miany bendzie. I ty się chrześcianinem mianujesz, Christusowe imię na języku obnosis, a chrześciaństwu zguby żandasz. A co wiecznem pokojem z nami chcesz się iednać, ino przedtim przy przodkow twych przimierze mocne bywało pokoiu y przimierza nikt nie rozriwał, a przimierza zawsze ruszeły się, a teras y pogotowiu niemasz czemu wierzić dla tego, że tobie przisienga nizacz wzruszić, miasto gri albo żartu: co posły twoie na czym nam przisiengali na liście, y ti tę przisiengę poruszeł, a krew rozlewać począł, ino niemasz czemu wierzić, kiedi za przisięgnięcie nie twardo się dzierzisz, y dla tego wiecznemu pokoiu między nas nie być, tobie nielża wierzić. A zamek Siebiez, ktoriśmy z woli Boży ieszcze w niedorosłych swoich leciech na swe imię postawili przy starem Zigmuncie Krolu, y on s swy pobożności nie chcancz widzieć rozlania krwi chrześciańskiej, chcancz pokoj widzieć w chrześciaństwie, tego miejsca nam postampieł, a za to z nami rozlania krwi w chrześcianstwie nie działał; y ten by zamek nam abo zburzić, abo spalić kazali, a ziemie by nam tobie do Połoczka postampić. A ti prziszłaiancz⁸⁷⁾, tego prosisz, co nie grzeci nie przistoi: ino tu iak dobremu zastanowieniu być, kiedj twoie takje niepodobne prozby? A coś pisał w swoim liście, żeśmy posłaj do ciebie posłów swych y co posły nasze wielkie — dworzanin nas a namiestnik Muromski Ostaphiei Michałowicz Puskin a dworzanin nas y namiestnik Szackoi Fiedor Andreiow Pisiemski a pisarz Iwan Andreiow sin Trifanowa do ciebie przišli z listem naszym wierzanczem, y w tem liście pisze, żebyś ti iem wiarę dał, co oni imieniem naszym bendą tobie mowić, ino to we wszelakiem gleytownem liście tak się pisze, y co bendzie nie według zwykłego obyczaiu w thei się ziemi działa ieszcze do ciebie, y ti starich Panow zapytawszi, przeto się od nich dowiedz. A co oni tobie obyawią⁸⁸⁾, że oni zupełną naukę wezmą, a siela się⁸⁹⁾ na ich list y po tem twoim liście do nas posli nasze pizali, ino ti o wszitkiem tem Panom twoim roskazał posłom naszym mowić, y po temu, jako posły nasze pizali do nas, że twoimi w nas zaprosić⁹⁰⁾ dobra sprawa doić nie może. A żeby nam dać zupełną naukę posłom swym, tedi zupełniejszą naukę iako mam dawać? I tak tobie posły nasze postempowali wienczei siedmdziesiant zamkow, Połoczka s przigrodzie insze oyczyzne w

---

⁸⁷⁾ пришлецъ. ⁸⁸⁾ объявили. ⁸⁹⁾ а ссылаешся. ⁹⁰⁾ что твои у насъ запросы.

ziemi Inflanczkiej zamkow oprócz Kurlandzkiej ziemi, a Kurlandzka ziemia tobie ku temu przidatek, a w niej jest zamkow trzidzieści. A tego w niektórych panstwach się nie dzieie, żeby zamkow postempowali; nikto nikomu ni iednego zamku nie postampi, a my tobie s tilko zamkow postempowali, a ciebie ani w dobre dzieło przywieść nie mogli! A co oni prosili u ciebie do naszego państwa z naszej oyczizny Inflanczkiej ziemi Nowogrodek, Sirenesk, Adzies y Ruchodziew⁹¹⁾, a ti y tego nam nie chcesz posztampić. A co oni u ciebie prosili naszej wiecznei oyczizny, co ti pobrał, y ta nasza oyczizna przodkow naszych, y my iakośmy mieli tobie tę oyczizne postampić? To nasza oyczizna przodkow naszych. I ti tego wszitkiego czinić nie chcesz, a chciałeś ich odpuścić bes sprawy, y oni ciebie prosili, żebyś się im pozwolił z nami obesłać, a ti im obyawieł, iakowem obyczaiem miendzi nami przijazni stać się przistało, y namby spatrzawszi w pisanie swoich posłow, we wszitkich rzeczach naukę im dostateczną y mocz zupełną dać. I my pisanie swoich posłow wyczitawszi dobrze, y wszitkie twoie objawienia wyrozumieli: y na⁹²⁾ takowe twoie obyawienie nie tilko miendzi nami prziazń stać się ma, y w dobre pozicie y pokoj chrześcianstwu rozrusza, a krwie rozlanie nawodzi, tedi y potomkom naszym na wiele lath nie mozno w prziazni być, tilko miendzi sobą na długi czas krwie przelanie bes przestania, a naukę dostateczną y mocz zupełną wienczei tego jako mamy dawać? A co piszesz o swoim woysku, że bendzie blizu naszych granicz, ino od tego ubytek bendzie; tedi to dawno wiadomo, że ti rad wszitko pragniesz na krwie przelania chrześcianskiej. A co zamek Siebiesz nam zburzić, a ziemie iego tobie postampić, ino to ku dobrei rzeczy nie przistoi; a kiedibys ty chciał w chrześcianstwie pokoju, y tiby do zamku Połoczka nie chodzieł y iego nie brał, ino by to beła wsitko iedna ziemia, ino beło by się wa dzić⁹³⁾. I tuth bendzies li chciał prawdi dzierzeć, tedi Siebiesz s Połockiem przy starem Zigmuncie Krolu y przy drugim Zigmuncie Auguscie Krolu w przimierzu beł, a woiowania ni o czem nie bywało; a ti terasz wszitko zajsciem piesz. A to twoie Panowie Rada mowili, że ti przeciwko Siebieza kazesz Driszę spalić, — ino tak dzieci oszukiwaią, iako twoie Panowie nam to mowili, a nam w tem ktori przibytek? My Siebiez kazem spalić, a ti ka-

---

⁹¹⁾ Ругодевъ. ⁹²⁾ ино. ⁹³⁾ ино бранитися не о чемъ.

zesz Driszę spalić, a obie ziemie u ciebie będa, y ti spaliwszy, y zaś kazesz postawić: ino to twoich Panow chytrosć a nie dobre zastanowienie. A co pisesz w swoim liscie, żeby nam iednać się między sobą tak, iakoby dobrei sprawy nie poruszony umocniło się na dobre chrześcianskie, a między nas by się prziazń mnozeła, a małem by rzeczam wientszych spraw poruszyć nie chciał: a ti pisesz, żeby była sprawa dobra, nie poruszona, a sam wszelakiem obyczaiem dobrą sprawę rozruszasz, a małymi by rzeczami wientszych nie poruszyć, y tim⁹⁴⁾ małego albo bulszego zastanowienia w krepkości nie dzierzisz, tilko iedno to, żeby woiować. A coś pisał o kupieczkich ludziech, ieno tich zadzierzamy dla tego, że się uczinił między nas rostirk, a dzierzą ie we wszelakiem pokoju, a nie tak, iako więznie, y towari u nich wszitkie nie odiente, na tichze dworzech u nich stoią⁹⁵⁾; a nie odpuściem ich dla tego, żeby oni, przisedsi do ciebie, wiadomości nie doniesli, co oni w naszym gospodarstwie wiedzą, — po temusz jako ti, dla wiadomosci, za naszą prozbą, naszych więzniow nie wydaiesz na okup y na odmianę dla tego, żeby nam o tobie y o twoi ziemi wiadomości nie beło; a kiedi Bog da między nas dobrą zgodę, y my ich w ten czas odpuściem ze wszitkimi ich maientnościami bes wszelaki skodi, a uprzejmieśmy do ciebie o tim ossobny swoi liszt pizali; a, zeby nam twego dworzanina Christoph Dzierka nie zadzierziwaianc, do ciebie odpuscic ku temu roku, jakoś naszym posłom obyawił, y my go odpuscili, jako nas pospiech beł; a ten twoi dworzanin Christoph Dzierzek przijachał k nam za trzinaście dni od tego roku y iemu beło na ten rok do ciebie trudno się pospieszyć; a choczabychmy go y richlei tego odpuscili y choczaby ku temu roku przibeł, y ciebie beło na tim niecocieszyć (nie pocieszyć) o od krwie rozlania uiąnc⁹⁶⁾, przibendzieli, nie przybendzieli, pokoi-li albo nie, — iednako krwie rozlaniu być. A przodki twoie wszitkie tego czekali na swoich stołecznych miastach, a nie u woysku, ani na pogranicznych miastach. I my do ciebie go odpuscili, iako czas zniósł. A co pieniędzy za utraci prosisz, y to ustawiono z bezurmianskiego obyczaiu; tak nie zaprosi proszą Tatarowie⁹⁷⁾, a w chrześcianskich państwach nigdzie tego nie zachowuie się,

---

⁹⁴⁾ и ты ни малого... ⁹⁵⁾ пропущено: на которыхъ дворехъ они стоятъ. ⁹⁶⁾ не уняжь.
⁹⁷⁾ такие запросы просятъ Татарове.

żeby promieszku siebie nakładi dawali⁹⁸), a y bezurmianie promieszku siebie utrat nie biorą, richlei na chrześciancech biorą utrat, a ty się zowiesz hospodarem chrześciansziem, dla czego na chrześciancech prosisz utrat z bezurmianskiego obyczaiu? A co nam tobie utrat dawać? Nas ześ ti woiował y takie plenie uczynieł, a na nas prawy⁹⁹) ubytek. Kto ciebie zastawił woiewać? My tobie o tim nie bili czołem, zebys się ti uczinił łaskę a wowiewł! Dochodź sobie na tim, kto tobie kazał woiewać, a nam tobie nie masz za co zapłacić; ieszcze przistoiniei tobie nam te ubytki popłacić, co napraszno ziemie nasze, przichodzancz, woiewał y ludzi wsitkich z darem oddać. I to iesli ze się po chrześciansku u ciebie czini, że chodzą do ciebie posły nasze y posłańcze y goncze za twoiemi gleytownemi listami, y ktorich oni ludzi od siebie wraczaia nazad podwodi, tedi twoie ukrayne ludzie— Orszanie y Dubrowlanie y z inszych zamkow tich naszych ludzi y przewodnikow, ktorich wraczaia posły nasze y gonczi, ich samych grabią, obyskiwaiancz woiennym obyczaiem, y konie u nich odeymuią? A co wiele piszać, kiedis się udał na krwie przelanie y hardosć, a poboznosć chrześcianską na stronę odłozel, y w takowe brzmre¹⁰⁰) y wyszokosć wzięles się, iakoby chcesz zaraz połknąć y chwaląc się jako Amalikech y Senacherib, abo jak oprichozdroie (przi Chozdroie) Sarwar woiewoda, chwalancz się na Czargrod, mowił: «nie mylcie się na Bogu, w ktori wierzicie, iutro bowiem zamek was iako ptaska renką mą wezmę». Lecz my położyliśmy sobie na ucieczkę Naywyssego, ufamy na mocz ziwot daianczego krziza, y ti wspomni na Maxenciusza w Rzimie, jako moczą swienthego y ziwot daianczego krziza zginął, y wsisczi, ktorzi się hardzie wynoszą, nigdi zginienia nie uyda, iako mowił Prorok: «widziałem złosliwego wynoszącego y wywyszaianczego się iako cedri Libanske y sedłam mimo onego, nie beło, y sukalem go, a nie nalazło się miesce iego, choway dobrotliwosć y widz prawdę, jako iest ostetek człowieku spokoinemu», y powtore tenze Prorok mowi: «nie wybawi się krol wielką moczą swą, y ricerz nie wybawi się tesz męstwem moczi swey, omyłką iest koń w wybawieniu, w męstwie, bowiem siłą swą nie wybawi się y Pan zebranie narodow rosprasza y odrzuca mysli ludzkie, ale zakon

---

⁹⁸) чтобъ господарь господару выходъ давалъ, того во вкрестянехъ не ведется, то ведется въ бесерменехъ, а въ христаньскихъ господарствахъ нигде того не сыщешъ, чтобъ межъ себя выходы давали. ⁹⁹) да на насъ же правъ убытокъ. ¹⁰⁰) безмирье.

Panskij trwa na wieki, abowiem nie w sile konskiej kocha się Pan, ani w moczach męskich kocha się Pan boianczich się iego y ufaianczich na miłosierdzie iego». A ti gdiś mocny w woynie¹⁰¹⁾ «Pan mnie bendzie pomocznik, nie bendę się bał, czosz uczini mnie człowiek; dobrze iest ufać Panu, nizeli ufać czlowiekowi, dobre iest ufać Bogu, nizeli mieć nadzieię w xianzenciu; wszitkie narodi obstampili mnie, co imieniem Panskim przeciwiłem się im; odszedzi odstampili mię, y imieniem Panskim przeciwiłem się im; obstampili mię iako psczoły plastru miodowe y rospaliłem się iako ogień wczerniu¹⁰²⁾ imieniem Panskim sprzeciwiłem się im; mocz moją y spiewanie moie Pan bendzie mnie ku zbawieniu». I gdisz iusz tak, ze wsitko iest krwie przelanie, a pokoiu nie masz, tiby naszych posłów do nas odprawieł, a błogosławionego¹⁰³⁾ chrześcianstwa y¹⁰⁴⁾ krwie przelania ich¹⁰⁵⁾ nas s tobą sam Bog rosszandzieł¹⁰⁶⁾. A iesli że bendzies chciał zatrzymać się od niewinnego rozlania krwie chrześcianskiej y my s tobą chcemy przimierza y wiecznego mieskania, a iako nam być s tobą — u wiecznem pokoiu aboli w przimierzu, bo ti tak, jakosmy do ciebie wskaziwali przes swoje posły — przes dworzannina swego y namiestnika Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Puskina y s thowarismj iego, w przimierzu z nami po temu byc nie chciał: tedi iusz my dziś s tobą w przimierzu y w wiecznem pokoiu być nie chcemy tak, iakochmy wskazowali do ciebie s swymi posły — stolnikiem swem y namiestnikiem Nizehorodskim kniazem Iwanem Wasilewiczem Syckim Iaroslawskiem s towarzismj iego, a s teraznieyszemi posły swemi z dworzanninem y namiestnikiem Muromskim Ostaphieiem Michałowiczem Puskinem s thowarizsi iego; a chcemy s tobą w przimierzu być y w wiecznem pokoiu po temu, iakośmy dopiero do swych posłów wskazali y list nas do nich posłali, y naukę naszą dali o tey posledniej sprawie, ktorem sposobem miendzi nas y tabą mocno dobre zastanowienie czynić. A żeby nam przisłać do posłów swoich list nas otworzony taki, jakoby nam pomiesku s sobą w dobrei przyazniei być, a tobieby tim wierniei beło ku zastanowieniu pokoiu przichodzić, y na liscie swoim othworzonym to napiszawszi, przisłać, za ktorem by listem posły nasze takowe sprawy stanowiąc y doko-

---

¹⁰¹⁾ и коли еси силенъ и ты плени. ¹⁰²⁾ и разгорюшася, яко огнь въ терни. ¹⁰³⁾ православнаго. ¹⁰⁴⁾ и — нѣтъ въ русскомъ. ¹⁰⁵⁾ и насъ. ¹⁰⁶⁾ разсудить.

nywać mogli dla pokoju chrześcijańskiego: y my temu list swoy posłali othworzony za swoją pieczęcią do swoich posłów, a wienczei nad to nam w przimierzu s tobą byc niełza; chcemy s tobą w przimierzu być po temu, iakośmy teras do ciebie pizali; a inne rzeczy posłali y wskazaliśmy do posłów swych o tim tobie mowić; a gdi tak zachcesz z nami w dobrei przijazni w pokoju y w przimierzu być, y tibyś po temu beł, iakośmy teras do posłów swych wskazali, do dworzanina y namiestnika Muromskiego Ostaphieia Michałowicza Puskina y thowarziszow iego; a iesłize ti nie zachcesz dobrei sprawy y dokończenia uczynić, a bendziesz chciał rozłania krwi chrześcijańskiej, y tibyś naszych posłów do nas odpuscieł, a iusz wprzod na czterdzieści y pienćdziesianth lat posłom y gończom miendzi nami nie chodzić y nie bywać; a iak do nas posłów naszych odpuscisz, y tibyś ich prowadzić roskazał do granicze, żeby ich ci twoie Ukrayni łotrowie nie pobili y nie obrali; a iesłi się nad nimi skoda jaka stanie, tedi ta nieprawda od ciebiesz bendzie. My bowiem zicziliśmy sobie y tobie dobrego, aleś ti niechczane być posłusznem iako łoś, abowiem koń na woynę gotow, a od Pana pomocz. My we wszitkiem położyliśmy ufanie swe na Boga, ten jako bendzie chciał dokonczi (abo sprawi) nam dobrze moczą swego, ziwoth daianczego krziza. Na iego mocz ufaiancz y uzbroiwszy się we wszitko oreze krziza swienthego, przeciw nieprzijacioł swoich, obtočiliśmy się jako hufem moczą krzizową. A ten list swoy zapieczentowaliśmy swoją więtszą pieczęcią, oznaymuiancz tobie, jakowe nam Bog poruczeł państwo.

Pisan państwa naszego dworze zamku Moskwi lata 7059, Iunij 29, indikta 9, panstwa naszego 46, a panstw naszych Ruskiego 34, Kazan-
skiego 28, Astrachanskiego 27.

53.

UNIVERSALE PRO AMISSIONE SIGILLI MAGNI DUCATUS LITHUANIAE.

Universis et singulis cuiuscunque status, dignitatis, conditionis atque sexus et nationis hominibus, ad quos hae litterae nostrae devenerint, notum facimus. Accidisse casu quodam (quod tamen in tanta praesertim, quae hic nunc habetur, diversorum hominum congregotione mirandum non est), ut si-

gillum Magni Ducatus Lithaniae magnifico Eustachio Wołowicz, castellano Vilnensi, ducatus eiusdem cancellario, nocte praeterita, quae diem 18 mensis Iulii, feriam nimirum 3 post dominicam 9 post pentecostes festa praecessa, in eius tentorio cum ferrea cistula furto subtraheretur. Cum vero plurimum nostra intersit, ut a quo facinus hoc perpetratum sit, scire possimus, hortamur omnes in universum tam ordinis equestris, quam alios quosvis subditos nostros, tum et peregrinos aliarumque nationum homines, qui nostris vel subditorum nostrorum servitijs sunt addicti, ut pro debita nobis fide, quem boni subditi suo principi, bonique servitores suo domino praestare tenentur, ut qui aliquid forte de eo ipso sublato sigillo compertum et cognitum ratione quapiam habuerit, atque vel conspexerit illud apud aliquem, vel de illo auditu aliquid perceperit, id ad magistratum proximiorum quam primum deferat, vel alioqui eum, quem hoc ipsum sigillum habere aut habuisse certo cognoverit, comprehendendum, et ad magistratum . . . . . tradendum curet, quod equidem summa cum fide studioque ac diligentia facturum esse quemlibet non dubitamus, cum praesertim facile quisque animadvertat, quantum nostra intersit, ne supprimatur ullo modo tanti momenti factum. Cuius vero cura ac diligentia investigatum et indicatum illud fuerit, gratissimam is suam operam nobis esse futuram sciat, benignamque semper illius rationem nos esse habituros. Quod si e contra quis celare voluerit factum hoc, neque cognitum, aut aliqua saltem ratione perceptum revelaverit magistratui, in eum gravissime tanquam conscium sceleris animadvertetur. Illud praeterea scire omnes volumus, nos in locum ablati illius sigilli aliud novum parandum et sculpendum mandavisse, sequuti ea in re exemplum antecessorum nostrorum, maxime vero serenissimi Regis Sigismundi Augusti, qui itidem, dum Regni sigillum reverendo olim Philippo Padniewski, vicecancellario Regni furto Cracoviae ablatum fuisset, aliud in illius locum conficiendum curaverat. Quare cum ea de re omnibus publicatum a nobis sit, diligenter quisque caveat, ne quis litteras sub signo veteris sigilli, quae datam diei praesentis et subsequentium in se contineant, admittant. Quod si etiam habeat quispiam sua negotia, ac litteras signatas illo sigillo, et aliquam in illis dubitationem inesse suspicaverit, ne silentio id praetereat. In quorum omnium fidem ponentes, manu nostra subscripsimus. Datum in stativis ad arcem nostram Polocensem 18 Iulij 1581, regni 6. Stephanus Rex.

54.

COPIA LISTU P. ORZISZOWSKIEGO DO KROLA IEGO MOŚCI,
CO POD POŁOCZK PRZINIESIONO.

Waszei Krolewskiej Mości oznaymuie, Panu swemu Miłosciwemu wsitkę sprawę, która się sam na Nizu dzieie. Prosto z wiosny przypadł na te ludzie, s którymim w Czerkasiech zimował, głód y niedostatek wielki; musiałem s nimi iść na Dniepr dla łącznieyszego poziwienia rybą y zwierzem, przestrzegaiancz tesz tego, aby się nic nie działo nad wolą y roskazanie Waszi Królewskiej Mości; iakosz się zadne zacepki y skodi do tego czasu nie działy Czaru Krimskiemu, a zwłaszcza od tich ludzi, którzy pod mym poruczeństwem beli; o inszych strony nie mowię. Bendancz z nimj na Dnieprze, przichodziła mi wiadomość pewna każdego dnia od więźniow tich, ktorzi do nas s hordi wychodzili, że się stało zamieszanie w gordzie u Czara Krimskiego: poszilał bracią swą na Kiczulbaszi, którzy go w tim nie chcieli słuché; za nieposłuszeństwo kazał iednego brata s sinem swoim stracić, a inszi bracia iego rozbiegli się do Nahayczów y do Piecihorczów. Ci zaś dwa Alipkieri Galga a drugi brath iego młodszi Solometkieri z mężami, którzy im beli przichyli (przestrzegli ich, aby do Czara nie iezdili, bo im kazał do siebie przijachać, gdi bratha kazał stracić na ten czas gdi s sinami iego chodzieł na Moskwę) y niemało Tatar s nimi przestawało, w tim sposobili sobie Białohroteczów także i inszych Krimeczów, którzy za nimi mieli iść, wziąwszy ten umysł przed się: wywabić s Czerkas P. starostę Czerkaskiego za Dniepr na Moskwę, iako przedtim z nimi zwykł chodzić, zwłaszcza z Białogroteczami, ku służbie Waszei Królewskiej Mości, do którego posłańcze swe poszilałi as do imienia iego, czego przedtim nie czynili, oczekiwaiancz go kilka niedziel. A tam gdiby iusz wyszedł, mieli nad nim fortelu użyć y bithwę mu dać, a pogromiwszy go, mieli się nazad wrocić y Cirkaszy wziąć, y s tą przislugą do Czeszarza Tureczkiego iachać, bo tam mają rodzonego bratha foritarzem w sprawach swych, Aslam Soltana. Powiadali sami, isz im miał ziednać ludzi u Czara Tureczkiego, a s temi ludzmi mieli iść na Czara Krimskiego, brata swego y opanować Czarstwo Krimskie. Ia tedi maiancz o tim pewną wiadomość od pewnych więźniów, którzy ustawicznie z hordi wychodzą, czyniłem takie pilne starania z ludzmi temi, którem około

siebie miał, iakoby prześcia mieć nie mogli na przewoziech zwykłych, y tam, gdzieby iedno podobieństwo beło ku przebyciu rzeki, wszędim strażą dobrze opatrzył, — z iednemim ludzmi został wyszei progów, a drugim ludzie posłał nizey progów. W tim przisli na niezwykłe miesce nizei progów na przewóz przezwyskiem Nosakowskij ostrów, traffili na strasz w małym poczie, a tam ludziem dali znać, ktorich obskocziwszy poymali, bo na wodzie im trudna bitwa; co się wszitko działo za łaską miłego Boga a za szczęściem Waszei Królewskiej Mości, bo kazdi takowy nieprzyjaciel, ktorí chytróścią chodzi z maiestatem Waszei Królewskiej Mości, musi być pod nogami, s przeyrzenia Bożego, Waszei Królewskiej Mości, mego Miłościwego Pana. To tesz Waszei Krolewskiej Mości oznaimuję, że w niebytności mey, niemem z wierchu do tich ludzi przibeł dowiedziawszi się, ci kozaczy dali znać Panu staroście Czerkaskiemu oznaymuiancz, isz tich Czarowiczow poymali, nie wzięwszy sprawy o nich dostateczny, a Pan starosta Waszei Królewskiej Mości zarazem to odniosł, nie czekaiancz ode mnie pewney wiadomości; tamże tesz Murzow dwu i kilka Tatar puścili na okup, aby niedostatek y nagość swą przikrili; także tesz y Czarowiczowie wielką im summę pieniędzy za siebie postempowali. Ię gdim wtim do nich przijachał, tedim im tich saczunkow nie dopuścieł, że się to musiało oprzeć o maiestat Waszei Królewskiej Mości, bo to nie nasza rzecz takiemi sprawami saffować. Wtim nam przisło pisanie Waszei Królewskiej Mości, abyśmy sli ku służbie Waszei Królewskiej Mości na Moskwę; zarazem się s nimi ruszeł, nie czekaiane tego okupu, bo y ten datek, ktorí mają z łaski Waszei Królewskiej Mości, do tego czasu w Czerkasiech go nie masz, nie wiem gdzie go P. Ianczi na drodze zostawił. Czar tesz Krimski przisłał Asana tłumacza tatarzina do nas, obiecuiiancz okup niemały, y do tego, okupiwszy ich, tamże przed naszemi oczima głowy im pozdijmować, bo się na nich barzo oglanda, żeby przes nich o gardło y o straczenie ziemie nie prziszedł; iakosz y listi pisał do nich trzi przes tego tłumacza swego, które Waszei Królewskiej Mości poszyłam, s ktorich Wasza Królewska Mość dostatecznie będziesz raczeł zrozumieć ich sprawę, y s nich samych, gdi z nami będą przed maiestatem Waszei Krolewskiej Mości; bom y tich listów nie czytał y nie wiem, co w nich iest, nie beło komu czytać. Potim zasię przijachał do nas P. starosta Czerkaski za porohi, zandaiiancz nas o

tei więznie, aby mogli iść przez iego rencze do maiestatu Waszei Królewskiej Mości, naszego Miłościwego Pana. My, uwazaiancz zwierzchność Waszei Królewskiej Mości, także onego, któregoś nam Wasza Królewska Mość we wszitkiem słuchać kazać raczeł, podćciliśmy go tim, zechmy ich do rank iego dali, maiancz z nim pospołu przy nich iachać do maiestatu Waszei Królewskiej Mości, aby ich przy nas oddawał, y o nas daiancz taką sprawę, że tego przestrzegamy, co nam poćciwem riczerskim ludziom przistoi. Gdim prziszedł s temi ludzmi do Czerkas, zastałem P. Kossa dworzana Waszei Królewskiej Mości, ktorí mi wolą y rosказanie Waszei Królewskiej Mości oznaymił. Ia, Miłościwy y Naiasnieyszi Królu, wszitkę sprawę, co mi-kolwiek do wiadomości przichodziło, y co się iedno sam działo, dałem dostateczną sprawę Waszei Królewskiej Mości dworzaninu P. Kosowi, aby to Waszei Królewskiej Mości odniosł. To, cokolwiek iedno do wiadomości Waszei Królewskiej Mości piszę y odnoszę, thedim to zrozumiał wsitko s tego Murzi Surina, tego Czarowisza starszego, także y s tatar, sług Czarowiczowych; skoro się dowiedzieli Czarowicze, że brath ich Czar Krimski wskazał do nas przez tłumacza swego, abychmy ich do rąk iego podali, tedi sami prosieli, isz «wolem, że nas oddacie do maiestatu Iego Królewskiej Mości, a nisli nas macie dacz w rencze bratha naszego.» S Czirkas, 3·Iulij 1581. Ian Oriszowski, porucznik Kozaków Nizowych Żaporoskich.

55.

COPIA LISTU OD CZAROWICZOW TATARSKICH, KTÓRZI SĄ
W CZERKASIECH, DO KRÓLA IEGO MOŚCI.

Wszitkiei ziemie chrześciańskiej Panu Stephanu, z łaskiei Bozei Królowi Polskiemu, my sludzi Waszei Królewskiej Mości pokłon przinosim. A oznaymuiemy Waszei Królewskiej Mości przigodę naszą, isz brath nas Czar Krimski siny swe dwa, ktorí s Kozolbass przisli przeciw brata nassego Czangireia Czarewicza, ktorí na służbę Waszei Królewskiej Mości w ziemię Moskiewską chodzieł, posławszi, kazał go na śmierć zdradliwie zamordować, zadawszi tę przicinę nań, «ys ty chodzisz woyować Moskiewskiego, a o nam dań daie»; także y nas bracią swą zdradliwie pomordować chciał;

o czym my, wzięwszy pewną przestrożę, uciekliśmy z Ordi z gardłami naszymi, tylko człowieka dwadzieścia z nami Tatar sług naszych, y przisliśmy do Dniepra, trafiliśmy na Kozaki, krórim daliśmy tesz sprawę, isz uciekamy z gardłami naszymi do brata swego, który służy u Czessarza Tureckiego, także y u samego Czessarza Tureckiego być ześmy chcieli. Ci, wzięwszy nas na słowo swoje y obiecali nas dobrowolnie puścić, gdziebyśmy sami chcieli, a my im wierzyli y wsiedliśmy dwa nas do Kozaków w czołn, zabrawszy s sobą wszitkie rzeczy swe, a Tatarzi, co s nami beli, w ostrowie zostali y dwa dni tam stoieli nago y bosso, y nie mogancz wytrwać od nich, seść człowieka zaś do Ordi uciekli, a drudzi Tatarzi służy nasi zostali; tich do nas nazaiurz przywiedli y za tą przycziną, co Tatarzi pouciekali, nas poymali y w więzienie, to iest, w zelazach nas za rence y za nogi wsadzili y iednego dobrego sługę naszego ścięli, a drugiego męczyli, a nas na okupie poszadzili na 70,000 czerwonych złotych a na 400 kafftanów atłasowych. My ten okup acz obiecali, ale za wielką niewolą tośmy uczinić musieli, bo nas chcieli sprzedać albo Moskiewskiemu, albo Czaru Krimskiemu, nieprzyjacielewi naszemu; wszitkiego beliśmy u nich 40 dni; nie spodziewaiancz się okupu na nas mieć, iusz beli chcieli któremu s tich nieprzyjacioł naszych nas odesłać. Potim starosta Waszei Królewskiej Mości Ukrainy xiąże Wisniowieczkie nas, prziszedzi z woyskiem, u Kozakow odyął, y tim iako znowu odrodzieł, u którego wielką dobroć poznaliśmy y s strony tego inaczi go sobie nie mozem mieć, iedno własnie za oycza. Ia Alapkirei bełem hethmanem Krimskiem, a u mnie w Ordzie beł y goniecz Waszei Królewskiej Mości z listem Tatarzin Ilia, przez którego Wasza Królewska Mość raczeł do mnie pisać, abyśmy na nieprzyjaciela Waszei Królewskiej Mości y swego — Moskiewskiego posli z woyskiem. Iam to beł Waszei Królewskiej Mości obieczał, y przycziniałem się do Czara, aby na tę potrzebę Waszei Królewskiej Mości ludzi posłał, czego brath moy Czar uczynić nie chciał, powiadaiancz: «izem Moskiewskiemu przisiągł przeciw iego nie woiewać.» A iakosz przed się bratha swego młodszego Czangireia Czarewicza bes wolei czarskiej puścić beł do starosti Waszei Królewskiej Mości Urkaynego x. Wisniowieczkiego pierwey zimą, a teras latem, za co brath nas Czar kazał go zatracić, y przeto umysleł beł zimą brat nas Czar w ziemię Waszei Królewskiej Mości posłać woiewać, iakosz

s 30,000 ludzi wysli beli, tam ich asz na Siny wodzie nazad wrocieł, chcąc się Waszei Królewskiej Mości w tim przisłużyć y zachować. To tesz Waszei Królewskiej Mości oznaimuję, isz brath nas Aslamkirey Sołtan na czarstwo Krimskie od Czeszarza Tureczkiego iest pewnie naznaczon dawno, iednosz, wiedząc o zgodzie y miłości teraznieyszego Czara bratha naszego z nami, nie chciał iemu w tim czarstwie przekazy czynić. A teras skoro się dowie o tei niezgodzie miendzi nami bracią, tedi zaras Czarem Kriskiem bendzie, y my beli dla tego do Turek do tego bratha nassego poiechali, a nie z zadnem złem umysłem na państwo Waszei Królewskiej Mości, ale iako teras przisiengami naszemi tego się dowiesz Wasza Królewska Mość, tak y napotim tesz pothwierdzić w czas przisły chcemy, ys nie skodliwego państwu Waszei Królewskiej Mości myślić y sable naszej podnosić nie bendziemy, y tego brata nassego Aslamkireia, który, iesli Bog da, Czarem bendzie, do wszitkiego dobrego y zgodliwego z Waszą Królewską Mością przywodzić bendziemy; tilko za to pokornemi prosbami naszemi Waszą Królewską Mość, iako Pana chrześciańskiego, prosimy, aby Wasza Królewska Mość, iako Pan sprawiedliwy, a miłuiączi wolność, ulitowawszi się tak nieszczesnego pripadku nassego, nas ludzi wolnych dobrowolnie y bes zadnego omieszkania s państwa Waszei Królewskiej Mości wypuścić roskazać raczeł, abychmy mogli za pomoczą Bożą przeciwko nieprzyjaciela nassego umysłowi swemu dossyć uczynić. A nadto ieszcze obiecuiem Czessarzowi Tureczkiemu, Panu nassemu y Bassam iego, także y brathu nassemu, który ma być Czarem, taką dobroć Waszei Królewskiej Mości powiadać y sławić bendziemy. Co my wssitko miłosciwy łasce y woli Waszei Królewskiej Mości poruczamy. Alphirey Sołtan Galga. Solomietkierey Soltan.

56.

LITTERAE A SACRA REGIA MAIESTATE AD DOMINUM REGNI MARSSALCUM.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae etc. Princens Transylvaniae.

Magnifice, syncere nobis dilecte. Quod pluribus ex causis suspicati fuimus, hostem pro sua perpetua vanitate de pace perfidie se nobiscum agere,

id hoc tempore experiundo cognoscimus. Miserat ad nos Vilnam Magnus Moscoviae Dux oratores suos, quibus multas post licitationes nobis reliqua Livonia se decessurum suspicabat, Narva arce et portu, itidemque vicinis tribus parvi momenti arcibus exceptis, vicissim a nobis Vielicolucum aliis cum arcibus, superiore proximo anno a nobis occupatis, excepta Usviata et Iezierzisca reposcens. Quod vero nobis non committendum videretur, ut arcem portumque Narvensem (cum Livoniae quodammodo caput ostium certe sit, quo ille perpetuo et opes et vires et militiae instrumenta ab externis nationibus, contra Regni nostri Magnique Ducatus Lithuaniae ditiones accipere, ac prima quavis occasione in Livoniam vicinasque nostras ditiones invadere posset) hostili in potestate relinqueremus in universa Livonia una cum Narva repetenda perstitimus. Qua de re cum oratores nobis spem facere viderentur, orarentque, ut de eo e suis hominem certum ad ducem suum mittere liceret, et ut mitterent, praescripto certo tempore reditus, consensimus, et unâ nuncium atque aulicum nostrum cum litteris generosum Christophorum Dzierzek misimus, postularunt a nobis oratores, ut, dum ista de pace agerentur, milites nostros ab iniuria in Moscos contineremus, et sponponderant Moscum interea suos a maleficio cohibiturum. Quam quidem rem pacem minime moraturam sentiavimus, verumtamen dum illi in Moscoviam missi apud Magnum Moscoviae Ducem agunt, eius exercitus in ditiones nostras ad Boristenem excurrit, subitoque se in Moscoviam retulit, cum illum aliis atque aliis locis copiae nostrae forte ex propinquo excitae, quamvis impares numero non mediocriter dimicando afflixissent. Rediit tandem ad nos una cum oratorum Moscoviticorum nuncio Dzierzek noster, cum litteris ad nos scriptis, plenissimis inanum verborum et longissimae de principio pro more suo rerum praeteritarum recitationis; ac cum oratores ipsius nova mandata accepissent, postulassentque, ut de iis cum senatoribus nostris agerent, nuper acta a nobis concessa retexentes, cum Narvam non tantum, verum etiam arces Livoniae primarias triginta amplius Ducem suum retenturum, nobis Curlandiam, Rigam ac arces anno superiore in Moscovia a nobis captas, ac alias in Livonia plerasque nostrae potestatis concessurum significaverunt, qua in vanitate ac ludificatione cum perseverarent, nec alia se mandata habere responderent, ipsos, infecta pacificatione, a nobis discedere ac reduci ad fines hostiles iussimus; nos vero cum exer-

citu rectà in hosticum movemus, ubi quae de Republica esse putabimus, omni cura suscipiemus operamque dabimus, ne tempus nobis temere consumatur. Haec Sinceritatem Vestram, regni nostri senatorem scire volumus, quam bene valere exoptamus. Datum ex castris ad arcem nostram Polocensem, die XX Iulij anno Domini MDLXXXI, regni nostri sexto. Stephanus Rex.

Cedula.

Misimus ad Imperatorem Turcarum generosum Io. Thomam Drohoiowskijskij capitaneum Praemislensem, per quem postulamus, ut Petrus, superior proximus Valachiae Palatinus, in integrum restituatur, hoc, qui praeest, amoto, a quo iam semel atque iterum litterae, quae ad nos adferuntur, interceptae et apertae sunt, simul etiam obiter negotia filii fratris nostri Domini Sigismundi Transylvaniae principis commendamus. Inter Tartaros nata quaedam dissensio est, ob quam frater principis Tartarici, summus Tartaricorum copiarum praefectus effugiens una cum fratre germano suo, in nostram potentatem pervenit, et a capitaneo nostro Circasiensi custodia tenetur; quam rem non parum ad nostras atque Reipublicae rationes pertinere existimavimus, ut interim perspiciamus, quid ex eo in Tartaria, quid in Turcia consecuturum sit.

57.

LIST OD P. PODKOMORZEGO RAWSKIEGO DO P. MARSSAŁKA KORONNEGO.

Acz wiem, Miłościwy Panie Marszałku, że Waszmość od wielu ludzi wiadomość mieć raczesz, co się sam u woysku Iego Królewskiej Mości prowadzi, y serszą sprawę od tych, którzy przy boku Pańskim zawsze siedzą, mieć mozesz, o rzeczach, które z namiotu Pańskiego nie idą, wiedzieć słusznie mają; iednak bendancz służebnikiem Wasmości, mego Miłościwego Pana, udało mi się tesz krociuchno cokolwiek napiszać ku Waszmości, tilko abym powinności moiei y chenci doszić uczinił. — XXIX Iulij przijachaliśmy społem s P. Przijemskiem y s P. Niscziczkiem y z rothami swemi pod Zawołocze, przeciagnąwszy z wielką skodą nie śliachetnie bor głodny, o którym słychałem, alem tesz y doznał, bom na nim sam swych własnych koni

12 zostawił, ale y drudzi niemniei, krom P. Przijemskiego, ktorí iedno dwu tam zostawił. A ddzem srogiem, ktorí nas prawie w boru 8 mil zastał, srogi niewczas podijawszi, ledwo po mili na dzień uyeżdzać mogli; żywych koni wozowych prawie w błocie odijeżdżając y nędze wielkj uziwaiancz, czała 8 dni, bo pewnie iest boru mil 30 naszych¹⁾; iednak nie wszendi tak droga zła; żywności pusto, iedno ptasztwo a zwierz. Króla Iego Mości zastaliśmy weszelszego po fraszunkach y poszelstwie tem Moskiewskiego; na żołnierze iednak niepomału fraszowliw, których do tego czasu z dawnych roth niewiele, a Iego Mość Pana kanczlerzowych żadnego dawnego połku do tich czasów ieszcze nie masz przy Krołu Iego Mości, ale tesz iedni w kilku mil, drudzi trochę dalei doganiaią Iego Królewską Mość, o co niepomału się Iego Mość Pan kanclerz fraszucie, y rowno s Królem Iego Mością 3 Augusti z Zawołocza się ruszeł prosto ku Pskowu, gdzie w pułdrogi zamek Woroniecz Iego Królewskiej Mości lezi, u którego rozumiem przinamniei pułtori niedziele zmieszkać Król Iegomość wola ma; tamże nowem y starem rotham popiszi, wprawdzie nigdi nie słychany we 230 mil; mnie o co acz się mowiło, ale łagodnemi słowy, y mało nie zandanie Pańskie; w ochotę to, Bog wie, obrocieło, acz s krziwdą naszą, iednak służba od Zawołocza idzie, dokand nam 8 niedziel dano na prziciągnienie; tamtendi nie spora nam droga, bo tego dnia, to iest 3 Aug., Król Iegomość ujechał 5 mil iednego dnia, działa trzeci dzień wysławszi, których dogonieł pierwszem noczlegiem, y dzis, to iest 4 Aug., czały dzień w gaju rządne przy dobrei paszei nad mnimanie swe gwolei działa na lezi; które tak wczorayszi y dzisieyszi dzień wiprawieł; ddzmi wielkimi ie z wielką trudnością przeprawuią przes haniebne starinj, wiencz się wozi zatarły, tak isz 5 ledwo się ruszi. My w boli s P. Przijemskim y s P. Niscziczkiem idziem, bo ieszcze prosto, iako doma, ciągniemy nię w ordunku as do Woronicza. Iednak nam Krol Iegomość dał znać, isz dziś w południe iężika dostano, ktorí tę sprawę dawa, ysz w tim lesie, przes ktorí to dziś iedziem, dwa tiansiancza strzelczów zapadło, których spiegować posłano; na ostrożności się mamy; iedno descze, które się srodze poczeły nam stawić, nasze konie bardziej trapią. Na tem tedi wtorem noczlegu od Zawołocza, acz srogą nie-

---

¹⁾ Тутъ есть пропускъ.

pogodę mamy, ale paszy oszobliwe na zmoczone konie nasze, iakie iem od samego Głubokiego nowina; k temu zbosz prawie wszitkiemu woysku dostatek, y znać to na Panu Zubriku, bo wielkie a prawie pańskie dostatki koło niego, tak isz gdi 30 Iulij écił na zamku Iego Królewskiej Mosci P. rothmistrze, Dwor wszitek, nie chudego pachółka, ale xzianżenczem dostatkem, srebra, złota mocz; y ius iedno drugiemu responduie — chłopów kilka tisienczi do tego osiadłych, y bronią nam Panowie Wengrowie ziwności u nich brać, iusz za swoje to zowiancz, o czym Król Iego Mość mało wie, y ziwność u nich brać każe, krom bydła. Panowie Lithewsezi, których barzo mało, iedno Panowie Radziwiłowie wszisezi, P. Wileński, P. podskarbi, P. starosta Żmodzki, wojewoda Połoczki, inszych drobnych kilka, ei na Newel posli, u Woronczu się z nami ziada, nie bendancz w Zawołoczcu, prosto s Połoczka. P. Troczki s kilkiem tisienczi ludzi iezdi y piechoti, iakosz z Dzisny wyprawion przeciw onem ludziom, co beli pod Orszą y Mohiliowem; tam na Witepsk prosto ku Łukom się ma obrocić, a byłaliby tego potrzeba, tam s tim ludem zetrwa. Inszi Panowie Lithwa brali się nie biorancz, pokoiu się pewnie spodziewaiancz, któremu iako wszisezi, tak y Waszmość tuszeł, y mnie doma być na Ś. Marcin obieczował, ale widzi mi się, ledwo na drugie godi, podobno y włodarz nie pozna y bormistrz we srzedzie, przeto tedi nas zda mi się nie zbytnie wiele. Ferensbeka Król Iegomość s chencią czeka, ktorí słyszę ma iezdi y piechoti przeszło 2000 ludzi wybranych. We Pskowie słyszeć ludzi wybranych strzelczów 6000, iezdi 3000, krom miesczan y boiar innych; tam ledwo co bendziemy przed Ś. Barthłomieiem; co z nami y s czym naszym bendzie, to . . . .¹⁾.

58.

ODPISZ IEGO KROLEWSKIEI MOŚCI NA LIST WIELKIEGO KNIAZA MOSKIEWSKIEGO, PRZYNIESIONY PRZES DWORZANINA DZIERŻKA DO POŁOCZKĄ DNIA XV IULII, ROKU MDLXXXI.

Piętnastego dnia Lipcza, gdiśmy przijechali do Połoczka, wrocieł się do nas Christoph Dzierzek, dworzanin nas, ktori beł gończem do ciebie od nas

¹⁾ Окончанія нѣтъ въ рукописи.

z Wilna posłanem, ktorí nam prziniosł od ciebie list swoy¹⁾ barzo długi, pełny sprośności y wszeteczeństwa y omylności, w ktorim sieła wszcipliwie przeciwko nam bes przycziny naszej y nieprzystoynie, nieoglandaiancz się na stan swoy, piszes. Ktori list od ciebie wziąwszy, acześmy dobrze to baczyli, że nam sprośność pizania twego skodzić nie nie mogła, y owszem tobie samemu wienczei, gdisz kazdego serce y sprawy ludzie baczni z mowy iego sandzą²⁾, rozumieiancz, isz niepowściągliwie ziwie, ktorí się niepowściągliwie na kogo puszcza, k temu widzancz to, że wszitkiemu swiathu sprawy twoie sprośne y barbarzkie³⁾ są iawne, zycie nasze ućciwe a pobozne iest tesz wszem iawne, gdiżeśmy w ziemi they, która iest na oczach wszitkiego chrześciaństwa, urodzili się, schowali się y zelj, k temu, isz te sprawy, ktore są wstempkiem naszym na panowanie Korony Polskj y W. Xięstwa Lithewskiego beł⁴⁾ miendzi namj, doszić znaczne są wszitkiemu swiathu tak że kazdi sam przes się, choczyśmy milczeli, wie kto krziw z nas, a kto praw, s ktorich przyczin rozumieliśmy, żeśmy mieli słusznie tę twoię bystrość y wszeteczność wzgardzić, ani onę za godną mieć, abyśmy mieli co na pismo twoie bystre, fałszywe y nieprzystoynie tobie odpiszować; jednak z drugiej strony, maiancz na to wzgland, abys za milczeniem naszym nie podnosieł się, y cierpliwości naszej inaczej, aniśbyśmy iey wedle baczego y chrześciańskiego człowieka powołania uziwali, ti z grubych⁵⁾ swoich nieprzystoynych y niepowściągliwych obyczaiow inaczi nie wykładał, a tim się nie pogarszał, nakoniecz umysłilim odpisać, nie tak w tim potrzebie naszej folguiancz, jako miłosierdziu chrześciańskiemu nad tobą. Wedle nauki Zbawiciela naszego Iezu Christa, iest to ucinek chrześcienskj, gdiby kto iaką niemą twarz y od rozumu wszelakiego y od baczenia oddaloną, czeibykolwiek beł, osła albo wołu z błota wiciangnął. Iest tedi chrześcienskj ucinek, że do ciebie lezanczego w błocie sprośności y niebaczenia twego schylimy się, a tobie renkę podamy, chczancz cię s niego wyciangnać, odtarszi naprzod błoto z oczu twoich, abys mógł przeyrzeć, a plugastwo y sprośność swą obaczyć. Ieslić słowa nasze nie bendarz smakowały, tyś sam tego przycziną, żeś na nas się targnął y wprzod nas niesmacznemi y by-

---

Варіянты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчїи, помѣщенной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго, ч. 2, № 74: 1) твой. 2) зъ любви его, або статечные, або быстрые судать. 3) поганские. 4) были. 5) гнусныхъ.

stremi słowy nagrał. My cokolwiek czynimy — w obronie czynimy, która wedle przyrodzenia y praw wszelakich iest kazdemu dopuszczona. List twoy, ktoriś pisał do nas tak długi, iako iest pełen wszeteczeństwa y popendliwości, tak w sobie zadnego porzandku nie ma; wszitko w niem pogmatwano, pomieszano, powichlano iest, skand się pokazuie, że tesz podobno y rozum twoy na ten czas barzo się pomieszał y naruszeł; przetoć wedle porzandku onego nie bendziem odpiszować, aleć naprzod krotko, prawdziwie a rzetelnie przełożem to, co po wstempku naszym na państwo nasze miendzi nami a tobą beło, y przycziny, dla ktoriches, iako piszesz, conditie, o ktorich panowie⁶⁾ miendzi namj zaczenho beło, odrzucieł, iako słuszne są pokazemy; potem ci tesz na twoie dotikania niesłuszne y niewstydlive ossoby y obycaiw naszych odpowiemy, odmierzaiancz ci tą miarą, iakaś ti mierzeł, acz nie fałszywą y nie niesprawiedliwą, iako tj. Listu twego, ktoriś do nas pisał, powtarzać — proznegoby człowieka rzecz beła, gdisz prze wielomowność y popędliwość twoię tak barzo długi iest. Wzdi iednak pamięthasz podobno, co do kogo piszesz? Ale znaczy, że podobno nie pamięthasz. Ba pamięthasz, ale dla thwoiei przewrotności pamiętać nie chcesz, ale wzdj iednak atoliś sobie schował copią tego tak długiego bachorstwa twego. Naprzod wspominaasz w liście swoim poszelstwo nasze wielkie ku tobie, odkand my tesz poczniemy y to, co beło miendzi nami, co my tesz przełożemy sczirze, nie tak iako ti inaczy to wsitko chcesz udać. Iakosz my za wolą Bożą y wezwaniem iego na stolicze Korony Polskiej y W. Xięstwa Lithewskiego są powołani wedle chenci naszej y uprzejmości chrześcianskiej, pragnąc z wsitkimi pany sansiadi naszymi przijazni y tego, ieśliby beły iakie roznicze przodkow naszych s niemj, abyśmy radzi przes znaszanie przijacielskie y obszyłanie przes posły s nimj się rosprawili, anizeli przes miecz, obesłaliśmy wszitkie, panowanie swe iem opowiedaiancz y chencé tesz swoię, która od wszitkich wdziencznie iest przijenta; posłaliśmy tesz y do ciebie po tenże czas gończow naszych y dworzan, Giorgia Grudzińskiego y Lwa Buchowieczkiego, timże kstałtem ciebie obszyłaiancz. Ktorzi gończowie nasi gdi do ciebie prziiiechalj, acześ y na onem pierwszym poczantku popendliwości y niewstidu swego y tirańskich obycaiw w sobie pohamować nie

---

⁶⁾ становеньє.

mogł, żeś wzdi bendancz iednem⁷⁾ monarchą na swiecie usti swemi safować nie umiał, aleś nad wszelaką przistoyność y prawdę ku krziwdzie y wzgardzie naszej sieła na ten czas bystrze y plugawie przeciwko nam mowieł; iednak żeś ie tim kstałtem od siebie odpuścieł, żeś nie beł od tego, abyśmy się nie mieli snieść miendzi sobą spokojnem obyczaiem, woleliśmy tey krziwdy swoiey dla dobrego y spokojnego chrześcijaństwa zaniechać, a na tośmy barziei patrzeli, nis na twoie płoche wspomnianie ossoby naszej, coś nam o chenci swey ku dobremu poziciu chrześcijańskiemu wypisał, dokładaiancz tego, żeś swoim pogranicznym wszem ludziom zakazał, aby od wszelakich zącepek zatrzymawali się, dokandby posłowie naszi y twoj miendzi nami wszitko dobre stanowiąncz, naprzod naszej do ciebie, potim twoi do nas, nie iezdźili, a potim napominaiancz nas, abyśmy s swy strony tesz ludziom naszym pogranicznym roskazali; przisłałeś przitim, czego beło do tego potrzeba, list gleytowny na te posły, czemu wiare im daiancz, a rozumieiancz, że nie telko pan żaden, ale nakoniecz człowiek nalissi⁸⁾ chrześcijańskiego powołania taki nie iest, ktoriby przeciw takowemu pizaniu co przeciwnego uczynić chciał, naznaczywszy posły ku tobie ludzie znaczni y wielkie Radi nasze, Stanisława s Drobnina Kriskiego—woiewodę Mazowieckiego s thowarzismj, (kazał) im ku tobie co narichlei iechać z nauką tą, aby upomniawszi się u ciebie tego, co przodkowie twoj od państw naszych niesprawiedliwie posiadli, do kilku lath s tobą uczinili stanie, abychmy tim czasem około tich państw s tobą się obszikać mogli, a obaczyć, ieslizebyśmy za sprawiedliwością naszą y obaczeniem się twoim co sprawiedliwego od ciebie odnieść mogli, na czymbyśmy radni przestali za zdaniem Stanow naszych, anisby beło iako przisć do przelania krwi miendzj namj miało. Posłowie naszi w drogę iachali, myśmy obrocili się do inszych spraw państw naszych, a zwlaszcza żebyśmy beli ziemie nasze Pruskie uspokoilj, ktore, przes rozroznienie od inszych się ziem, Stanow koronnych zgodj, miasta Gdańskiego, nieco w sobie zamieszania miały. Gdiśmy tak daleko beli od tutecznych swych państw W. X. Lithewskiego, gdi posłowie naszi ius pri graniczach twoich beli, ti nabozny y bogoboyny człowiek, co terasz tak barzo pismem swięthem narabiasz, coś uczynił? Ruszełeś się do ziemie Inflanczkiej, w

---

⁷⁾ Слова iednem — однимъ, вѣтъ въ русскомъ. ⁸⁾ наменьшій.

nadzieję dalekości naszej y zabawy w dalekich stronach, k temu od odmiennych y niestatecznych ludzi wezwanj. Pod ten ze czas wiedząc iusz o poslech naszych, nie kazałeś ich zaras bliską drogą do ciebie przizwać, aleś ie kazał asz do Moskwy prowadzić, abys pod tą zwłoką tim snadniei tę robothę swoię zrobić y tę stukę swoię wyprawić mógł. Dosta do nas o tim wiadomość, iednakeśmy do posłow naszych, ktorzi na ten czas w granicę twą wchodzili, piszali, aby przed się ku tobie iachalj, przidawszi to do pierwszi do naukj, aby tę nową krziwdę tobie przełożilj, y zebys się nam sam usprawiedliwił, ciebie chrześciańskim obyczaiem napomnielj, pokuszaiancz tego, iako się im beło przed tim rozkazało; iesliżeby w tim, w czimeśmy y państwa nasze przed tim beli ukrziwdzone, usprawiedliwienia od ciebie odnieść zaras nie mogli, aby wzdi iednak, zastanowienie jakie woyny byli ucziniwszi od kilku lath, mogli to od ciebie odnieść, żebyśmy ieszcze tim czasem spokoynem obyczaiem w tei mierze obszilać się s tobą mogli beli. Ty, co na ten czas obżarti y upiti szczęciem swem, ktore przewrotność może sposzobić, ale tak spossabia, że takowe szczescie nigdi długie nie bywa,—upiti tedi tim szczęciem, uwiedzony bystrością ienzika, zapalone maiancz cheiwością niezmierną czudzych państw serce, myśl swoię asz pod niebiosza podnoszancz, siełaś przez Radi swoie przeciwko nam zuchwale, sprosznie, popendliwie, cheiwie mowił y podawał, lzancz nas ku wzgardzie y krziwdzie naszi y państw naszych, sieła mowiancz bes wszelakiei ludzkośćj, ktore nietilko chrześciańskie, ale y pogańskie narodi przeciw posłom wszitkiem zachowuią; s posły obchodziłeś się, ucziniłeś to, co niesłychana rzecz iest po wszitkiem swiecie od wieku wiekow, że gdi posłowie naszi na zastanowienie woyny do trzech lath w rozmowie z boiarmi pozwolilj y o tem zastanowieniu wedle obyczaiu list swoy napiszalj, ktoris ti list, nietilko nie przidaiancz zadnych inszych conditiej, ale y słow nie odmieniaiancz okrom samego tytułu twego, w thesz słowa, tak iako za przodkow twoich bywało, wydać żeś miał y poprzisiandz⁹⁾, ucziniłeś to, żeś do swego listu przypiszał, isz my tobie za zastanowienie do trzech lath pozwalamy wszitkiei Inflanczkiei ziemie z Rigą y Kurlandzką ziemią as do ziemie Pruski, tak że choczbys ti ie chciał pod mocz swoię podbijać, nie mieliśmy ich

---

⁹⁾ по присягнути вчинилъ еси то....

ratować, choćby się do nas ktori z Inflanthe uciekał, nie mielibyśmy go do siebie przyjmować, w czym cię tak barzo ziemie Inflanczkiei cheiwość zasliepiła, zaś nie wiedział, że między Inflanczką ziemią a między Pruską zachodzi część ziemie Żmodzkiej. Gdi posłowie nasi poprzisięglj list swoy zgoła o zastanowienie woyny do trzech lath, tiś tesz poprzisięglj swoy, w ktorem ta beła conditia o Inflanczkiej ziemi od ciebie przidana. Czegośmy się gdi dowiedzieli z listow posłow naszych, ktore nam do Warszawy na syem walny beły prziniesione, za podaniem tego ku wiadomości y rozmowie wszitkich stanow, iako się nam nie zdało na to pozwalac, ani takiego podstempnego przimierza y listow fortelnych pothwierdzić, tediśmy zaras ku tobie posłaj gończa naszego Haraburdę¹⁰⁾, oznaymuiancz ci to y opowiedaiancz, że my się tobie takowem zastanowieniem y takowemi listj uwichlac nie damy, chrześciańskie od ciebie tego usiłuiancz y ciebie napominaiancz, abys do tego gruntownieyszego y szerszego do nas przistampieł, y inakszem się kstałtem s nami obchodził, a ześmy gothowi są o the wantpliwość, ktora zostawa o ziemj Inflanczkiei, s tobą chrześciańskie porozumiewac y obslac się. A tj, iako sczeri człowieczek, w ktorego ustach psalmy brzmię, gończa naszego Haraburdę zadzierzałes, tim czasem, nie odpiszuiancz nam nic, posłałes posly swoje do nas, abys nas beł mogł tą zwłoką twoią y podstempkiem swoim pozic. Czos? Na tiś iedno stucze iedny przestał? Pomyslaiancz na to, żeśmy mogli na tę wendę nie brać, wyprawiłes zaras woyska twoie pod Kies zamek nas. Posłowie thwoi do nas poiachalj, woyska do Kiesi ciągnęły. Posłowie kluczkamj¹¹⁾, ktoriches ich nauczeł, na nas czihali, woyska twe na zamek nas strzelali. Co się doticze woyska twego, Bog wszechmoganczi sendzia sprawiedliwj, ktorego ti woli bendancz przeciwny, imię tak często nadaremnie bieras, woysko twoie małem poczem ludzi naszych, ktorich On sam rencze umaczniął, rosproszeł, pobieł, działa thwoie y wszitek sprzenth woieny, ktori tam beł, do rąk naszych podał. Odprawiwszy sprawy swoje Ruskie w mieście naszym Lwowie y stamtand przijechawszi na ten czas do Krakowa, miesca naszego stolecznego, kazaliśmy tam ku sobie z ućiwością przistoyną przyprowadzić posly twoie. Tam na mieyscu onym, ktore iest na oczach wszitkiego chrze-

---

¹⁰⁾ Петра. ¹¹⁾ хитростями.

ścianstwa y w ktorim ze wszitkiego chrześciaństwa y na koniecz swiatha ludzi postronnych sieła¹²⁾, panow chrześcianskich posłow u nas beło, tam tedi, co za zachowanie, co za postempk posłow thwoich iest,—hardi, sprosny, głupi tak, iakie twoie sercze iest, którego duchem y ktorego nauką to wszitko czynilj! Wezwanj przed osobę naszą krolewską y przyprowadzenj przez urzendiki nasze, ludzie zacne y przednie w państwach naszych, wylicziwszy tytuły twoie, długie, niezliczone, ktoremi wienczei do pośmiewiska s ciebie, anizeli do uwazenia iakiego osoby twoiej ludzie baczne we wszech państwach chrześcianskich pobudzasz, kazali nam na wzmiankę imienia twego niezwykłem obyczaiem dudkować, y przitim, iakobys ti beł iakim czudzotworeczą, w imię twoie ienzikiem tim, któregośmy nietilko nie umielj, ale przedtim iako ziwj nie słyszeli, mowić; czego ostatniego gdiśmy uczinić nie mogli, a oboyg¹³⁾ uczinić się nie godziło, ci popendliwie u nas się upominawszi tego, niechczanz dalei w sprawowaniu poszelstwa postempować, a okrom tytułu twego nie nam inszego nie powiedziawszi, naprzod z pałacu naszego krolewskiego od nas, a potim z miasta Krakowskiego precz jachalj. Co im¹⁴⁾ thedi, dendancz naprzod od ciebie postempkiem twoim podkanj, potim tesz y hardością twoią ku wzgardzie naszej, co po wszem swiecie richło roslawić się musiało, podkanj, dopuściwszy posłom twoim ku tobie iachać co naprości, iako się sami belj napanli, samiśmy tesz do państw naszych, tobie prziległych, w imię Pańskie iachalj, pokładaiancz nadzieię naszą w Iego świętej miłości, że nas wspomagać miał przeciwko fortelom y przeciwko gardości twoiej. Tosz asz dopiero, gdiśmy w Wilnie belj, Hara-burda od ciebie do nas przijachał s tim telko, żeś przez gończa swego nam odpiszował. Przijachał potim y goniecz twoy s pizaniem twoim, w ktorim to beło, abyśmy to postanowienie, o ktorimeś do nas posły twoie posłał, poprzisienglj y do ciebie posły nasze o ziemi Inflanczkiej namawiać posłali, przekładaiancz y to, iakobysmy posły twoie hamować mielj, a zandaiancz, abyśmy one odpuscilj. Jusz nam łathwiei beło, sparziwszy się kielka kroć przedtim na postempkach twoich, przestzedz się y te fortele twoie obaczic, żeś na nas częć dobremi słowy, iakoby iedną renką nas głasczancz,

---

¹²⁾ Пропущено: и на тотъ часъ надъ иныи люди и иныихъ становъ постороннихъ много пановъ. . . . ¹³⁾ Въ русскомъ неправильно — а у Бойга. ¹⁴⁾ мы.

część chytrnością, iad nam pod cukrem podaiancz¹⁵⁾, część tesz hardością, prawą renką potrzasaiancz, a przitim niepowściągliwemi ustami swoimi nas skaluiancz, na nas zwykłeś isć nieprawdziwie a niepowściągliwie. Wymiotaleś nam na oczi posłów naszych przisiengę w tim, na co oni nie przisiengali y czego stanowić zleczenia nie mielj y o czym, aby to posłowie nasi postanowilj, zadnego nam posłowie twój pisma nie pokazowalj, iakosz pokazać nie moglj, gdisz to w rzeczj nie beło. Potim chezancz to udać przy stanowieniu posłów naszych, czegobyśmy nietilko za dobrowolnemi tractatj, ale, Boże uchoway, y moczą przicisnienj, nigdi belj niepozwoleli, abyśmy mielj ziemie thei, ktoriśmy obronę poprzisiengli, odstąpić, a zeby się to iakoby dziedziczu¹⁶⁾ iakiemu od ciebie snadnj udało, zawieszaiancz nas nadzieią tractatow iakichsi y poszylania do ciebie około ziemie Inflanczkiej, ktore, do czego by beły dobre, albo iakieby miesce miały, gdibyśmy iusz się beli tą subtelnością twoią omamienj Inflanczkiej ziemie odprzisienglj? a nietilko ziemie Inflanczkiej, ale, iakoś napiszał, y części ziemie Żmodzkiej asz po granicze Pruskie. Przetośmy tobie się uwieść nie dalj y na to nie pozwolilj, aleśmy posłom twoim do ciebie, tak iako się iusz samj belj przedtim na to uparli, dalei w drogę iachać pozwolilj, nie cięmięzancz ich, iako tj płonnie piszesz, ale ućciwie y przistoinie odprowadzaiancz y staciamj opatruiancz; samiśmy iusz tesz musieli radzi nieradzi statecznie począc myślić o woynie, gdisz do takowych twoich tractatow y to beło przistampieło, żeś tj iusz twoie woyska wszitkie beł zebrał do Pskowa: zaś tedi z gołem bokiem mieliśmy beli miecza twego czekać? albo zasz miecz mieli¹⁷⁾ przed oczima naszemi nad obywatelmi ziemie Inflanczkiej poddanim naszym dopuścić pastwić się y państwa nasze posiadać, do ktorich obrony przisiengą iesteśmy obowiazani? A¹⁸⁾ zaś my mieli przes tractati upominać tak, iakoś nam pisał? A podobnoś beł¹⁹⁾ nalasł sobie prziczinę subtelniuczka, zebyś beł chciał y zastanowienie stroni Lithwi zrzucić, przekładaiancz, ześ nie innaczi, iedno za ustampieniem ziemie Inflanczkiej asz po Pruską ziemie, Lithwie przimierze do trzech lath dał, gdi tedi upominamy się Inflanczkiej ziemie, ześ nie

---

¹⁵⁾ якoby подъ медомъ даючи. ¹⁶⁾ дѣтяти. ¹⁷⁾ зацмить. ¹⁸⁾ пропущено: и чи моли сьмо тобе ихъ допущать поседать въ надею того, жесъмы ихъ за ся мели в тебе упоминати. . . . .

¹⁹⁾ и подобно бы.

powinien przimierza Lithwie dzierzeć. Wszitkobyś to beł ti wykładał, wedle czasu y pogodi, iaką byś beł miał, i iako się to rimowało, wziwałeś nas, abyśmy do ciebie posły do tractatow około ziemie Inflanczkiej posłalj, a pod tenze czas zaras z woyskamiś iusz iachał dobywać ziemie naszej Inflanczkiej. Gdi tedi iuześ woyska beł zebrał u Pskowa, umyśliliśmy się tesz podemknąc pod woyska twoie, co gwałth iusz sam na nas wyciągał. Ucziniliśmy to, co zwykli panowie chrześciasej czinić, żeśmy do ciebie Lopaczińskiego gończa naszego posłalj, opowiadaiancz ci woynę. Tiś iusz beł we Pskowie; myśmy²⁰⁾ do Połoczka pociągnęli tak s tei przycziny, żeśmy chcieli dostawać pod tobą naprzod zamku tego, ktoregoś ti beł niedawno pod przodkiem naszym swienti pamieni Zigmuntem Angustem niesprawiedliwie y podstempnie dostał, y baczancz tesz to, że, by beło serce w tobie, żeśmy się mogli tem sposobem richlei miendzi sobą zetrzeć²¹⁾, gdisz niedaleko beło ze Pskowa rathować Połoczka, a zwłaszcza bendancz iusz dawno gothowem z woyskamj swemi, prziciągnęliśmy pod Połoczka, y prziciągnąwszy, naprzod, za pomocą Bożą y za sprawiedliwością naszą, potim za męstwem y cznemi sercamj riczerstwa naszego, dostaliśmy go, ktoremu to riczerstwu naszemu przy opatrzości thei, ktora beła na zamku, przy pilnem wsiłowaniu ludzi twych, ktorzi na Połoczku beli, y wierze swojej przeciwko tobie doszić cziniąc, przeciwko kulom, mieczom, ogniowj, statecznie zastawiali się y niepogodi wielkie, ktore na ten czas beły, nie przeszkodziły. Wziąwszy Połoczka, chcieliśmy y ostatek ziemie naszej Połoczkiej oczyszczyć: wzięliśmy Sokoł, y na tim że Sokole ludzie twoie, ktoreś beł od woyska twego posłał, zbici są; przitim po Kozianie, Krassnem, Sithnie y Thurowla do rank naszych przisła. Tegośmy as za niemały czas, gdiśmy dowiedzieli się, że do Moskwy pendzis, nie do nas, wrociliśmy się do miasta naszego Wilna, y podczas y Susza zamek do rank naszych przisedł, gdiś go ludziom swoim sprośnie odbieżeć sam rosказаł, miasto tego, cobyś im beł miał iaką pomocz dać. Myśmy w Wilnie naprzod beli, potim z Wilna na seim walny do Warszawy iechali, abyśmy s stanamj wszitkiemi koronnemi o postempkach wszelakich s tobą namowieli się y o dalszem odparciu woyny, ieslibyś sie nie upamienthał. Z Warszawy ruszeliśmy do W. X. Lithewskiego naszego.

---

²⁰⁾ НИЖ МЫ. ²¹⁾ ВИДЕТЬСЯ.

Zatim goniecz twoy przijachał do Panow Rad naszych Lithewskich do Wilna od boiar twoich s piszaniem, w ktorim boiarowie twój Pany nasze Radj napominali, aby starali się o zgodę między nami a między tobą, żeby nas do tego wiedli, abyśmy posły nasze ku tobie posłali. Co gdi do nas od Panow Rad naszych odniesiono było, pokazaliśmy to, że iakośmy nie beli, tak nie bendziemy od pokoju y od stanowienia grunthownego y szerego, że posłów do niego ślać się nam nie godzi y za tim obelżeniem, które potkało ludzkie nasze zacne od niego w ziemj jego y za temi tesz postempki posłów jego hardemj przeciwko nam, żeby było wiadomo wszitkiemu swiathu, że my tesz przed tim, co namj gardziel, nie tulemy się. Posłan iest przitim od nas list gleythowny na posły twoie, ieślibyś ie chciał był do nas posłać. Zatim tesz potim do Wilna do nas przijachał Nasczokin goniecz twoy s pisanem twoiem, które w sobie tos miało, co pisanie boiar twoich do Panow Rad. Odprawion iest od nas timże kstałem, że my od pokoju prawdziwego y grunthownego nie iesteśmy, y owszem iako się fortelnego strzezemy, tak prawdziwego y gruntownego pragniemy, ale że posłów swoich do ciebie nie poslemy, gdisz iusz raześmy ich naprzod ślali, y gdi lecze oni y osoba nasza od ciebie uwazona iest. Odszedł s tim odkazem Nasczokin od oczu naszych, wzięwszy list, pozegnawszi nasz tak, iako iest obyczaj tim kstałem, że iusz nazaiutr miał z Wilna wyiechać. Gdi mu nazaiutr przichodziło na koń wsiadać, przeciwko wszelakiemu zwyczajowi Panow, ktorzi poważnie między sobą zwykli rzeczy stanowić, uprosiwszj przez Pany Radi nasze, abyśmy go znowu do siebie przypuscielj, inny list nam rozny od ciebie oddał, obiecuiancz, żeś miał do nasz posły swe posłać, telko żebyśmy ich w Wilnie poczekalj. Przestrzegaliśmy się y w tim, żeś tego dokładał, abyśmy posłów twoich u Wilnie czekalj, że to wszitko na zwłokę; iednak przestrzegszj tego, nie chcieliśmy zagradać drogi do stanowienia przistoynego, przeto odpowiedzieliśmy, że w Wilnie posłów twoich czekać nie mozemy, przeto isz iusz woyska zebrane mamy, ktorich nam długo zadržiwac w ziemi naszej nielza, aby iey nie pustoszili, ale że posły twoie, gdziekolwiek przijda, przistoynie przijmiemy, y przy nim²²⁾ P. Radam naszym namawiac roskazemy; y zatim zaras żeśmy posłali tobie list nas gleytowny

---

²²⁾ и з ними.

s poprawą taką, iakiei od nas Nasczokin potrzebował. Gdiśmy do Scziduthu²³⁾ po Nasczokinie gończu twoiem wyiachawszi, s ciężari wielkimi y z działy przeciagnęli y tam coszkolwiek czasu, sporzandzaiancz sprawy nasze wo-
yenne, strawili, przibiegł do nas gończik twoy z listem twoiem, w kto-
rimeś do nas pisał, isz poszły swoje poszyłasz do nas, przekładaiancz
krotki czas, ktori im iest zamierzon, a napominaiancz nas, abyśmy się do
Wilna wrocieli posłów twoich słuchać. Ktori list gdi nam kanczlerz nas
W. X. Lithewskiego przeczytał (bo nie beł od nas tak wzgardzon, abyśmy
nań y weyrzeć nie mieli, iako ti omylnie piszesz), odkazalismy, iesli po-
słom thwoim zda się to krotki czas, że kiedikolwiek bendą chcieć, wolno
im bendzie przijachać, gdzieszkolwiek y w posrzodek woysk naszych, ażeśmy
wyechali tak, zebyśmy się na gołe słowa czije do Wilna nazad nie wra-
czali. Zaczim w imię Boże, porucziwszy onemu swoje sprawiedliwość, ru-
szeliśmy swoje woyska daley, ktore on sam swoją moczną renką prowa-
dzieł, bacząc, isz nie moze nic być przed nim skrito, obłudne serce twoie.
Część ludzi naszych obroczona iest od nas ku Wieliszowi, ktori ze trzech stron
zapaliwszy, wzięli; potim gdiśmy ciągnęli ku Łukom na Uswiath, y Uswia-
thowi takowy gwałth beł, że musiał niti puszczać²⁴⁾. Potim w imię Boże slišmy
do zamku Wielkołuczkiego. Zatim tesz posłowie twój—Iwan Wasilewicz na-
miestnik Nowogrodzkij s towarzismj za nami nadijachali bendancz pod Łu-
kamj, przed tim niześmy do dobywania zamku przistampilj. Przipusciliśmy
posły twoie przed nas, chocia jusz tak daleko zatłukszi się y wszitkie rze-
czy maiancz pogothrowiu, iednak radniej chezancz przes ugodę swe różnice
s tobą skończyć, a nisz za przelaniem krwie, do ktorego iusz tak blisko
beło. Patrzze swy szcerości, patrz swych powaznych postempkow, z iakie-
mi posły swoje wyszyłasz: widzancz iusz tak bliskie niebespieczeństwo
twoi posłowie, y iako się beło zaniósło na przelanie krwie, azasz co sku-
tecznego podali? zaś statecznie w sprawę wkroczełj? Zaczęli ią odtand, że
namnieyszi rzeczy sprawować nie chezą, aszbyśmy się beli do Wilna wro-
cieli, co beło barziei podobno na kuglarstwo, anizeli na poszelstwo. Zatim
tedi widzane my tę niestateczność, w imię Boże siekierę do pnia przilożeli-
śmy, — zamkuśmy Łuczkiego strzelbą, mieczem, ogniem poczęli dostawać.

---

²³⁾ Щудуту. ²⁴⁾ крепкость свою оставити.

Posłowie twoj s stanu swego mało nie kazdą rzecz, co się z zamkiem działo, widzancz, gdi co nie wedle myśli ich zamkowi się powodziło, usiełowali, aby co ras beli przypusezeni do rozmowy s P. Radami nassemi; gdi, iako onij rozumieli, co się zamkowi ulziwało, zaś znowu od rzeczy zaczentich wspak odbiegali, iako w czym inszim, tak y w tim doszyć pokazuiancz niestateczność spraw twoich, y ze nie z uznania sprawiedliwości y dobrego rossądku, ale tilko wedle chciwości abo boiaźni y wedle czasu te rzeczy sprawowalj, poruczenie to od ciebie maiancz, gdisz to iawnie pokazowali, że chciwość w tobie nie przestawała, abyś beł naszi sprawiedliwości przy sobie zadzierziwać nie usiełował, ieslibyś mogł. Co baczancz my, bendancz Panem sczerim, wedle przyrodzenia naszego szerego y uprzymego, kazaliśmy im to powiedzieć, że im nicz po takowem czihaniu, ale ze nad to wszitko, co nam powiadali y postempowali, trzeba nam co wientszego, czym by y trudom naszym y pracom y nakładom, y co nawientsza iest, sprawiedliwości samy barzi dogodzić się mogło; bo ci posłowie twoy naprzod nam Rigi y Kurlandij postempowali, potim Połoczka, Uswiatha y Iezierzisca za wieczne²⁵⁾, co wsitko, oprócz Iezierzisca, w renku naszych beło, nietilko ze nam sprawiedliwie z wielem inszych państw, ktore przy sobie zadzierziwasz, należało. Gdi nad te fraski y te rzeczy, ktoricheś ti nie miał²⁶⁾, nie chcieli nam nic dalei posłowie twoj postempować, nakoniecz to powiedzieli, że choćby dalei chcieli postampić, iusz dalszei naukj od ciebie nie mają, zandaiancz nas o to, abyśmy dozwolili im gończa do ciebie posłać y swegom tesz posłalj, czegośmy im dozwolili nad obyczay wszelaki twoy y przodkow twoich, ktorzi nigdi do tego czasu nie dozwalali posłom Krolow Polskich. Posłali tedi posłowie twoj gończa do ciebie, oznaymuiancz ci to; posłaliśmy tesz swego, napominaiancz cię, abyś się nam kiedi usprawiedliwieł, a tim richlei usprawiedliwieł, żeśmy im²⁷⁾ w sprawach, ku skodzie naszej omieskania zadnego czynić nie mieli. Potim Pan Bog zaras za czteri dni od zaczenia dobywania w rencze nasze zamek Luczkj przes miecz a ogień dać raczeł. Posłaliśmy zatim ieszcze drugiego gończa naszego, oznaymuiancz ci to y napominaiancz y przestrzegaiancz, abyś nie mieskał dalszei nauki posłom twoim dać, że nas beło trudno sło-

---

²⁵⁾ за вѣщи. ²⁶⁾ не менилъ. ²⁷⁾ имъ — имъ — цѣтъ.

wy zadzierzeć, abyśmy y czas y nakład prozno nie trawili. Pod te czasi woysko twoie, ktoreś beł wyprawieł pod woysko nasse, y owszem ktore bendanc pod Łukamj, naprzod ku Wieliszowi się beło pomknęło, potim od Bobrojedowa do Turopcza umknęło, a woysko, w kotorem Tatarow niemało beło, ktore ti słowem pieprziacielmi zowiesz y brzidzisz się iemi, a rzeczą nawientszą mocz w nich pokładasz y s nimj się swagrzisz, gdi na to wedle nauki waszi, ktorąś sprawczom onego dawał przes listi swoje, ktore my mamy, cziało²⁸⁾, aby piczowniki nasze mogło beło kraść, posłałiśmy tam kilka roth naszych iezdnych, ktore to rothi nasze ony rosproszeli, dobywsi mu²⁹⁾. A wiesz że ti o tim, czili nie? Snać ci weszela tą nowiną nie chciano przeskadzać, żeś się na ten czas zenieł, ale wzdi iednak pytaeś się o swem Demencie, o Nasczokinie, ktorich ci niedostawało. Iam ci to chciał przypomnieć, obawiaiancz się, abyś z niewiadomości tego w liście swem zaniechał³⁰⁾. Wzienth potim od naszych ludzi iest Neweł, Iezierziska, także iusz odstrichniony od inszych twoich państw, po wzienciu Łuk, Newła, Uswiatha, w rencze nasze przisły. Tiś gończow twoich y moich nie odsziłał. My posłałiśmy część woyska swego pod zamek Zawołocz. Wrocili się gończowie, gdismy, nazad ciągnąc, beli pod Newlem; tam nam podawali te rzeci z roskazania twego, na ktoricheśmy zadną miara przestać nie mogli, a nie mogancz przestać, odłozeliśmy wszitek rozmysł około tego stanowienia na syem walny koronny, ktoriśmy iusz beli w Warszawie złożeli. Tiś iusz rozumiał, żeś iusz przebrnął, że zła pogoda beła, ddze, pluti, sniegi, a zatim y zima iusz beła nastampieła y w tę nadzieię takeś lekkie conditię ku podaniu nam posłom oznaymił. Ale my za pomoczą Bożą przecię y tego zamku, ktori beł od ludzi naszych obleżon, dostaliśmy, y abyś wiedział, że y ludzie nasi umieją y zimie woyować, zostawiliśmy część woysk nassich w zamkach nowo od nas dostanych, co musiało być s kosztem naszym; tobie tesz musiało być nie ku wczasu, że cię po tak nowym, swiezem wesseliu musiały nowiny onych przebudzać. Posłowie twoij przijechali na syem Warszawskj, tam płacz mieli w tim³¹⁾, co by beło grunthownieyszego iusz odkryć się, albo wiencz pokazać³²⁾, że tilko na zabawę a zwłokę czasu belj posłanj. Do namow s nimj naznacziliśmy Pany nasze Radi przednie,

---

²⁸⁾ пригало. ²⁹⁾ а добивъши имъ. ³⁰⁾ абы безъ неведомости не пришло, жесь того в листе своемъ занехаль. ³¹⁾ тамъ мечьце въ томъ, што... ³²⁾ а то большей показать...

przizwawszi do tego y przednie posły stanu sliacheczkiego, gdisz, iako to nizei okaże się, ku thwemu to lepszemu beło, to iest, ku statecznieyszemu y grunthownieyszemu zastanowieniu tych spraw, iesli by beło co gruntownieyszego y statecznieyszego posłowie twoj od ciebie podali: czosz? posłowie twoj maluczkie iakieś zameczkj podawalj, główniejsze zamki na cię zadzierzwaiancz, rozumieiancz, zebyśmy tak głupi beli, abyśmy chcieli co mieć to pod przykaznikami twemi. Przydawali potim y to y owo, ale stany wszitkie na walnym seymie, wedle ktorich zgodi iednostainj przisienga wszech krolow około odyskowania państw oddalonych od Korony miarkuie się, na to się zezwolili, y o to nam wedle przisiengi naszi czołem bili, abyśmy s tobą o zadnem zastanowieniu nie mowili, dokandbyś nam naprzod wszitki ziemie Inflanczkiei nie postampikł, y sni ludzi swoich zwieść nie przyrzekł, przekładaiancz to, że lubo z twoiei takiej zapamiętałości, folguiancz krwi chrześciańskiej, mogliby czego inszego zaniechać, ale że się im zaniechać niegodzi ziemie Inflanczkiei, przeto isz onę na wiarę swoię wzięli; że można kazdemu swego odstampić, gdzie przisienga nie zastała, a gdzie przisienga zastała, trudno odstampić. To tedi iest twoim posłom opowiedziano, y do ciebie s tim odpuszczeni są, okazuiancz to, ześmy gotowi o pokoju s tobą namawiać, ieslibyś ludzie zwiodł z Inflanczkiei ziemie, izeć wolno w tim posły twoie poszyłać do nas, na ktoreśmy y list gleythowny zaras im dać beli kazali. Iusz wedle namow seymowych od nas woyska nasze zbierali się, także y inne rzeczy nalezancze do woyny sposzabiały się, gdy goniecz troy do nas do Grodna przijachał z listem, ktorimeś nam oznaymował o zwroczeniu się posłów twoich do ciebie, y ze drugie do nas poszyłasz, zandaiancz nas, abyśmy ich w Wilnie słuchali, a gleytowny list na nie posłali. Odpiszaliśmy, że twoie posły przistoinie przimiemy, a ze w Wilnie dalej do ostatniego dnia miesiancza maia czekać nie mozemy; gleytheśmy tesz zarasz przes tegosz gończa na posły tve nowe posłali tobie. Przibeli do nas w Wilnie posłowie twoj—Ostaphiey Michałowicz Puskin namiestnik Muromski s towarzismj. Ci postampili nam od ciebie Inflanczkiei wszitki ziemie, na cię tilko zostawuiancz zamkow czteri: Nowogrodek Iurowski, Rochodow, Agiesz, Seremesz³³⁾, upominaianc się u nas nazad zamkow

---

³³⁾ Новгородокъ иелянскій, Ругодевъ, Адежъ и Серенескъ.

tich, ktoreśmy przeszłego roku za pomoczą Bożą beli dostali: Łuk, Zawo-
łocza, Wielisza³⁴), Newła, Chełma. Co gdi na rozmowie Panom Radom na-
szem posłowie twoj opowiedzieli, a potim do nasz oni odniesli, iusz wzdi
na ten czas nieco o tobie rozumieiancz, ześ się wzdi obacziwać miał, a ześ
miał nie do zmyślonego, ale do szirego zastanowienia s nami przistempo-
wać, kazaliśmy posłom twoim szirze odpowiedzieć, żeśmy się tak s stany
seymu walnego roziechali, że nie mozemy zadny najmnieyszi rzeczy w In-
flanciech odstąpić. Posłowie twoj obłudnie, iako się potim pokazało, po-
stawę tę pokazali, żeby nie ziczeli, aby prze tę trochę miał się ten pokoy
rozerwać, zandaianc tego, aby mogli goncza swego do ciebie posłać i ze-
bysmy tesz swego do ciebie posłali, nie zaniechiwali y tego przipytiwać
się o wszitkich condiciach s strony naszi, aby się im beły odkreły, żeby
się tobie oznaymić mogły. A co-li? Prziznamyć się, żeśmy iusz beli poczeli
cośkolwiek o tobie dobrze rozumieć, y ze obłudności twoiei poprzestawszi,
iuześ miał do czego prawdziwego przistąpić. Odkriliśmy się tedi uprzej-
mie y rzetelnie ze wsitką myślią swoią posłom twoim, że gdibyś ze wszit-
kiej ziemie Inflanczkiej ludzie szwoie zwiódł, a nam ią puścieł, także gdi-
byś nam albo podał Siebiesz, albo zburzeł go, choc y za tą conditią, aby-
śmy tesz y Driszę zburzeli, przeto isz ten zamek barzo się wemknął mien-
dzi panstwa nasze y pokoyby miendzi nami zawsze wzruszał, gdibyś nam
strony nakładow naszich woiennych choc telko tego roku iaką nadgrode
uczinił, a nakoniecz przestaliśmy na 400,000 czerwonych złotych, chocia
to mała iest rzecz, zostawiwszy przy sobie Wielisz, koji iest założony na
gruncie Witepskiem, y także Newel, koji na Połoczkiem, ześmy chcieli
dopuszcć Radom naszym s posły twemi, około Łuk, Zawołocza, Chełmu,
Pusti Rzewi domawiać, ieslibyś chciął, o pokoiu wiecznem. S czym posło-
wie twoj goncza swego do ciebie posłali, dołoziwshi y tego, abyś kupcze
nasze Wilenskie, ktoreś przed woyną zatrzymał, s skupiami y maientno-
ściami ich wypuścieł, gdisz to zadzierzenie ich nie należało nic do roznicz
woiennych. Uprzedali sobie w ten czas piękną y nabożną postawę twoj po-
słowie, — sami prosieli, aby P. Radi sami przeyrzeli ich list, iesli wszitkiego
dołozeli, co im beło podano od P. Rad; daliei prosieli, abyśmy zadzierzeli

---

³⁴) Велижь пропущень.

woyska swoje do niedziel³⁵), dokandby gończowie nie zyezdzi, żeby żadnych skod w panstwach twoich nie czynili, żebyśmy to tak żołnierzom naszym, jako starostom pogranicznym przez listi nasze roskazali. Nie zdało się nam tego uczinić, pomysławaiancz na pierwsze postempki twoie; przekładaliśmy³⁶) te sprawy między sobą, —znaszać się mogą z obu stron, a przecię kazdi swego dzieła pilnować, tak jako przeszłego roku było, ale gdi oni tego potężnie się domawiali, iusz gwałtem sobie roskazuiancz, abyśmy o thwoi stateczności rozumieli, y na tośmy pozwolili. Wyiachał goniecz nas do ciebie Christoph Dzierzek dworzanin nas, wyiachał tesz y goniecz posłów twoich. Gdi w ziemię Moskiewską przijachali, gdisz łątwie było z gończa posłów twoich wyrozumieć, na czym rzeczy stanęły, nad zastanowienie to posłów twoich zaraześ ludzie swoje pod zamki nasze pod Dnieprskie posłał, ktore wioszek coś trochę y posadzisk poskodziwszy, czarnich ubogich ludzi w plon zagnawsz, gdi nazad pilnie pospieszali, iednak za pomocą Bożą od ludzi naszych na roznych miescach gromieni są. Zadzierzałeś, folguiancz tej posilcze do ziemie naszej, gończa naszego y posłów twoich; potim nad zamierzony czas obu odesłałeś z listem do nas y do P. Rad naszych y z nauką do posłów thwoich. Posłowie twój, przisedzi do nas, opowiedzieli nam, że nową naukę mają od ciebie, pragnąc, abyśmy im uiczele s P. Radami naszymi rozmowy. Na cośmy pozwolili, zwłaszcza isz tesz P. Radi opowiedzieli nam, że boiarowie twój do nich pizali, uziwaiiancz ich, aby o pokoy między nami starali się. P. Radi nasze tedi zešli się s posły twemi; tam zarasz się pokazała odmiennosc y niestateczność twoia y to, ześ y na ten czas do nas był posły swoje obłudnie posłał, bo nie telko ostatnich czterech zamkow nam nie postampieli w Inflanciech, ale y przesło trzidzieści inszych uieli. List twoy przitim, ktoris do nas pizal, iako wielomowności, tak wszelakiei brzydliwości y nieprawdi pełen, s ktoregośmy tesz tę twoię, ktorąś był do czasu pokreł, złość y przewrotnosc obaczeli; zacim odpuscielismy posły twoie od nas, opowiedziawszi im, ze za takowemi twoiemi nieprawdziwemi y fortelnemi postempki, iusz między nami dalei nie o Inflanti telko, ale o wszitko poydzie. Poslysmy twoie kazali odprowadzić, opatruiane ie stacyami wedle dawnego zwyczaju, chocia czego inszego beli podobno godni,

---

³⁵) четырехъ. ³⁶) же.

iako ci, ktorzi na zdradzie, ku zwłocze tilko czasu beli przyachali, y iako ci, na ktorich ubezpieczenie ludzie Moskiewsczi zdradliwie na państwa nasze przisli. Ta iest krotka, prawdziwa y nieomylna sprawa tich wszitkich rzeczy, ktore się od początku panowania naszego asz do dzisieyszego dnia miendzi nami a tobą działy, ktore ti opakuiancez niewstydlivie y wszetecznie, częstokroć w liście twoim powtarzasz y hanbić nas chcesz. Na co, gdiśmy się zawiedli, iuszei do końca odpowiemy, tilko naprzod te twoie przycziny, ktore w liście twoim są, około ziemie Inflanczkiei, około Siebieza, około nakładu woiennego, około pokoju wiecznego y kupeczow Wileńskich, tobie odpowiemy, iasnie pokazuiancez, ze co ludzie ci, ktorzi nie mają po sobie prawdi, czinis³⁷⁾, wymawiaiane się s tich condicij, ze nie na istny rzeczy, ale na zmyslonych od ciebie wywodach wymowki swe zaszadzasz. O Inflanczkiei tedi ziemi piszes, chczac dowieść tego, ze nie nalezi do Korony Polskiej y W. X. Lith., ale nalezi tobie, y znaszasz niektore wantpliwości, s ktorichby się znaczeło, ze Inflanczka ziemi tobie y przodkom twoiem prawnie y słusnie należała. Powiadasz, ze nam nie nalezi s tey przycziny, isz to Krol Zigmunth August, św. pamięci przodek nas, gdi przywrocieł beł na stolicze arcybiskupstwa Riskiego powinnego swego Brandeburskiego, prziznawał one być pod opieką Rzeszi Niemieczki Ordunka Krzizaczkiego, zaleczaiancez tego arcybiskupa przywroczonego od siebie, abyś s nim dobrą przyaźn wiodł, y ztandze tedi Król Zigmunt August obszyłał cię, oznaymuiance ci, ze mu się Ordunk y Riczerstwo y wszitka ziemia³⁸⁾ oddała, iako ta, ktora pod przestroge³⁹⁾ Krolow Polskich y Xianzanth Lithewskich od Papiezow y Czeszarzow beła podana, okazuiancez być to podeyrzane prawo Krolow y W. Xiążąt, o ktorem Krol Zigmunt August tak poroznie pisał. S strony twoy tak wywodzisz prawo, ze przodek twój jakosz przed kielkiem seth lath w tamtei stronie woiował, potim listami, ktoreś do nas posłał, w ktorich to iest, ze się beło do 14 lath zastanowienie stało miendzi Inflanti a między przodkiem twoiem, y także około handlow y kupiecztw y innych roznicz, jako-by miały być rostrzigane, postanowienie się stało. Dalei pełną gębą mowisz, ze przodkowie twój krzizakom tei ziemie beli postampili tak, iako dzierzi terasz w Koronie naszej Polski powinny nas z domu Bran-

---

³⁷⁾ тымъ инымъ ³⁸⁾ Июлянтская. ³⁹⁾ пресегаю.

derburskiego Xięstwo Pruskie, że wszystkie nadania przodków twoich tam są. I iako się nie wstydasz tego pisać? Azasz rozumiesz, żeśmy takim gościem są w państwach naszych, abyśmy tak iaszny rzeczy nie tylko widzieć, ale dotknąć się nie mogli? Żadne państwo udzielne niezłemu panowaniu nie podlega, iedno gdi kto albo go skutecznie we wszystkim y pozitkow sam uziwa, albo lenna komu na nim pozwoliwszy, zwierzchosć nawysszych praw sobie zachowuie, y w ych uziwaniu zawzdi iest tim kształtem, y⁴⁰⁾ naprzod za przywilejami iego lennik wnidzie w dzierzenie państwa onego, potim ze wszelaką odmianą tak pana zwierzchnego, iako tesz lennego, lennik hołd panu lennemu⁴¹⁾ czini, odnowienie przywileiu co rasz od niego bierze, chorągiew, także y pothwierdzenie zwykłemi słowy praw swoich w ten czas, gdi na miejscu iawnem y zawołanym⁴²⁾ hołd y przisiengę panu zwierzchnemu oddaie. Azasz my nie mamy wszystkich przywileiow ziemie Inflanczkiej, nadanych y od Papieżow, Czeszarzow y inszych Panow, ktore przywileie Zigmuntowi Augustowi przodkowi naszemu są oddane w ten czas, gdi się onemu y namiastkowi iego Ordnung Riezerstwa miasta y ziemia Inflanczka podawała. O przodku twem, o ktorem wspominasz, że przed kilkiem seth lath poszedł był woiować do ziemie Inflanczkiej, nie mowiemy, bo choćby tak było, nie należy do pokazania prawa, że kto iakiej ziemie pragnął dostać, a nie odzierał iei. Listi te, ktoreś posłał, iakie są, iuści się powiedziało, to iest, że 14 lath zastanowienie telko było między przodkiem twoim a Inflanti, co nie znaczy panowania skutecznego y wiecznego, a tim mniei stanowienia około kupiectw, ktore bywa y z nadalszemi narodi, nie tylko s swemi sąsiadami, s swem własznemi poddanemi nie bywa. A isz się na tim roszadzasz, że tam iest, isz nie mieli stać przeciw przodkowi twemu s Krolem Polskiem y W. X. Lithewskiem, toć musiało być, gdiś s nimi zastanowienie do 14 lath uczinił. Ale gdiby beli twój, tediby beli tego dołożeli, żeć zawzdi poddanemi będą, że s tobą przeciwko wszem nieprzyjacielom, przeciwko Krolom Polskim y W. X. Lithewskim walczyć będą, co każdy poddany powinien iest panu swemu. A w tych lisciech, ktoreś nam posłał, tego nie masz. Udaiesz się za tego, że nie tylko psalmy pilnie czitasz, ale y letopysi, szukayze prawdziwych letopisow, a nie twierz

---

⁴⁰⁾ ижъ. ⁴¹⁾ зверхнему. ⁴²⁾ власнымъ.

baiek bachorow twoich, albo sobie tego nie zmyslay, czego w rzeczy nigdi nie beło, iakoś zmysleł o Prusie bracie swoim Augustowem, w czym głupie zmyslenie twoie iusz iest iawne wszitkiemu chrześcianstwu z okazaniem tim lekkomyślności y fałszu twego; ale tim listom tak wątłem, ktoreś posłał, wiele lath iest? ieszcze nie masz spełna sta, a iusz krzizaczi wienczei nis od pułczwartasta lath w Inflanciech beli; kilkadziesianth lat potim, iako tesz zadany⁴³⁾ na Konrada bratha Krola Polskiego Władzisława przodka naszego do ziemie Chełminskiej y Pruskiej weśli beli, na ktorich miesce potim od Krola Zigmunta Albricht z domu Brandeburskiego siestrzeniecz iego xzianzenciem iest postawion. Ukazze tedi nadanie iakie przodka twego tak dawne, za ktoremby w tamtej ziemi w dzierzenie wsedł ten Ordunk albo biskupi, ukasz ich zeznanie listowne, co w takowych rzeczach zwykła iest, ze za nadaniem ich do dzierzenia thei ziemie przisli; ukasz naypierwszego mistrza hold y przisiengę pod listem iego y pod pieczencią iego; ukasz potim, gdi albo mistrz ktori umierał, a inszi na iego miesce wstepował, albo ktori przodek twój po smierci drugiego na panstwo nastawał, odnowienia thesz hołdow y zeznania ich, takze tesz y pothwierdzenia nowych praw ich przodkow thwoich, iako wszitkim inszem panom chrześcianskiem lenne xianzenta y panowie czinią y iako czinią y czynili xzianzenta Pruskie za przodkow naszych y iako za panstwa iusz naszego na początku Ierzi Fridrich xzianzę teraznieisze Pruskie pod niebem⁴⁴⁾ na przedmieściu Warszawskiem na miesce do tego zbudowanem, wedle obyczaiu, gdi y wszitko pospolstwo na to patrzało, nie tilko Radi nasze y posłowie czudzoziemscy, hołdował nam, poklęknąwszy y przisiengę ucziniwszy, tak że tesz od nas pothwierdzon iest na xięstwo y słowy pewnemi, na ten czas od nas wedle obyczaiu wymowionemi, y podaniem chorągwi y przywileiu nowego. Ukasz, kiedi co takiego przed twoim panowaniem beło. Nie możesz nic wspomnieć, chyba byś chcial te swoje krotchwile przypomnieć tich blisko przesłych lat, kiediś nieboraka Magnussa, młodzienca rodu Krolow Duńskich, zaprowadzonego do ziemie twojej y do ciebie radą ludzi salonych y niedobrych, podobri mysli y po chmielu do hołdu iakiegoś przywiódł, przed ktorim, ukasz, iesli co takiego od wiekow w ziemi twojej beło tobie s strony Inflanczki

---

⁴³⁾ за давнюю. ⁴⁴⁾ на переднейшемъ сеймѣ валномъ Варшавскомъ прошломъ.

oddawano; ukasz zaś, czego nad nadanie, nad hołd, nad pothwierzenia y odnowienia prawa potrzeba, coć za służbę beli powinny y⁴⁵⁾ zawzdi były oddadawane. Piszes, że nie dziw, ys biskupow przodkowie twoi w Inflanciech nie dawali, przeto isz beła ziemia zakonu Rzimskiego i że ani krol Polski, ani zaden nie stawi biskupow, iedno papiesz; znać że o rzeczy niewiadomy sobie mowisz, y ze w niej błądzis; to tak musi być, aleć to iest niezmierny wszeteczności wedle cheiwosci swojej rzecz niewiadomą twierdzić. Mianuiemy my y przodkowie nasi mianowali ludzie, ktore znamy y ktore znali przodkowie nasi pobożnego ziwota y nauki dobrei oyczu swienthemu papiezowi na biskupstwo: ociecz swienthy ie pothwierdza y drugim biskupom zlecza, aby ie swiencili. A zasz ti tedi pokazesz, że przodkowie twoj ktorego biskupa Inflanczkiego, iako swiath stoj, mianowali oyczu swienthemu? Przikładasz dalei o zgodzie zakonu twego Moskiewskiego s kosciołem św. Rzimskim. Boże day to, abyś beł cheiwszy zgodi w rzeczach wiecznych y dusznych, anizeli iesteś w zgodzie z nami około rzeczy docześnych y cielesnych; lecz nie baczemi, abyś ti to kiedi rzeczą y skutkiem samem okazał y zeby przodkowie twoi okazali, y owszem coś roznego; gdi wspominas zbor, ktori beł za papieza Eugeniusza przy bythności lana sina Emanuelowego czeszarza Czarigrodzkiego y patriarchi Czarigrodzkiego, na on czas Issidora metropoliti Ruskiego: ukazze tedi, że w twoiej ziemi tak uczą y tak się zachowują, tak iako na ten czas beło postanowiono. P. Boże day, aby tak beło, ale w Moskwie, oddalony od wszitkiego chrześcianstwa y poroznie do tego czasu z Nohayczy y z inszemi Tatari, a nis s chrześciany obczuiancz, to w czerkwiach cziniono y to za zakon dzierzano, co albo cheiwosc przodkow twoich y lubiezność chciała, albo co twoie duchowienstwo, prze boiaźn waszego okrucienstwa, pochlebuiancz tobie i przodkom twoim, wymysliło, skand y to urosło, że ciebie y przodki twoje nad wszitek zakon wysse poddani twoj wyznawaią. Okasz, gdzies kiedi po tim stanowieniu za Eugeniusza na zbori wszitkiego chrześcianstwa biskupy swoje y posła swego posyłałes ti albo przodkowie twoi tak, iako

---

⁴⁵⁾ Пропущено: што за обовязки были тебе от старшихъ земли Июлянское такъ, яко намъ от кнежати Прускаго повинни суть и передъ тымъ продомъ нашимъ были повинни (завжды отдаваны).

panowie wsisczi inszi chrześcijańsczi? A widział ze kto na blisko przesłym powszechnym zborze Tridenczkim ktorego biskupa Moskiewskiego, albo czerncza, albo posła twego? Wspominasz, ze dopuszczasz w ziemi twój wiarj powszechny Rzimskiej: uczin to dla mnie, proszę cię, posli mi na re-gestrziku, w ktorich twoich miesciech wiele iest kościołow zakonu Rzim-skiego? Zapomniałeś podobno, bo iusz temu kilkanascie lath, o mnichach na-uki s. Biernata, ktorzi beli przy kościele Rzimskiego zakonu wtenczas, gdiś beł wziął Połoczko; proszę cię, oznaymi mi, gdzieś im kościół w ziemi swej zbudował, aby wedle zakonu Rzimskiego P. Roga chwalili, albo iesli ich nie stało, proszę cię, gdzieś ich pogrzebł, y iako? Snać w lezierze pod Połoczkiem z židami, a wszak powiadasz, ze wiara ziemie twej nie iest rozna od wiari kościoła Rzimskiego! A czemuż ich topieł, iako powia-daią? A topiełeś społem z niewiernemi židami! Ale obaczemy y teraz, iako bendierz dbał na napominanie naywyssego pasterza, abyś inakrzey chenci, anize dotand beł ku społeczności swientych y kościołowi powrzechnemu chrześcijańskiemu Rzimskiemu. Wroćmy się do ziemie Inflanczkiej. Wiado-mo to wszitkiemu swiathu, są pisma o tim, są kroniki ludzi iusz dawno zmarłych, na ten czas, gdi się to działo, pizano po wszithiem chrześcijań-stwie, rozdrukowano, y takież bezpiecny y niewstydlivy, że powiadarz, isz od wieku przodkowie twój ziemie Inflanczkiej panami beli, ktorzi przed stem lat z Inflanti nakoniecz samsiedztwa nie mieli, y nie tilko samsiedz-twa, ale iako chronikarz stari miast Pomorskich pizze, coć poszyłamy y wiadomość o przodkach twoich, nie tilko tam panowanie beło nie dosło, bo miendzi państwem przodkow twoich, a miendzi Inflanczką ziemią w po-srzodku beły państwa Nowogrodzkie y Pskowskie, ktorich iako przodkowie twoi dostali pod ten czas, gdi woynami Pruskiemi przodkowie nasi zaba-wiali się, (a zasz to iest rzecz takowa, żeby się zataić mogła? czegoby beli nio ucznili nie tilko Tatarowie—swagrowie twój, ale y ono pogaństwo ie-szcze głupsze, ktore w słupy, w laszi, w bałwany wierzeło, przestrzegaiancez praw gościnnych y wiari tei, ktora od kazdego ma być zachowana, ktori chleb swoy daie komu, albo ktori chleb czij ie) wezwawszi przełożonych miasta Nowogroda na biesiadę przodek twoy y inszych przednieysich ludzi miasta tamtego, one zradliwie, przeciwko wszitkiej cznocie y zachowaniu wszitkich narodow, w ktorich by co namniei ludzkosci beło, pobrał, powią-

zał, tak powiązał, że gdi nędzni tamci a oplakani ludzie miasta tego, mił-
iarcz one, do miasta wpuscili go, one pomordował, podrenczył, posiekł,
pomenczył. Zowiesz się być narodu Greczkiego, nie tylko Prusza bratha
czeszarza Augnsta, ale iesliś poszedł z Grecow, pewnieś poszedł z Tiesta ty-
ranna tesz, iako ti, ktori⁴⁶⁾ gościa swego dzieci iego własne, krijomko wzię-
wszy y powarziwszy, onemu iesć dał. Tiś takze nie iedno tilko albo drugie
dziecię, ale wszitek narod miasta tamtego od przełożonych gości twoich
asz do wszech innych namnieyszego szczantku, s potomki swemi niewolił,
tracił, gubieł, niszczył. Them tedi prawem przodek twój, nie masz ieszcze
sta lath, iako samsiedztwa z Inflanti dostał nie inszem prawem, iedno że
mu na czesć wierzili się prełożeni, a że pospolstwo dla miłości przełożo-
nych swoich wierzić musiało. Tać iest starozitnosć władzi domu twego nad
ziemią Inflanczką. My s strony przodkow naszych krolow Polskich y W. X.
Lith. nie chcemy starodawnych rzeczy serocze wywodzić, - co byśmy mogli
podobniei ku prawdzie uczinić, bo to iest nie wątpliwa, że wszitkie narodi Li-
tewski, Zmodzki, Łotewski, Iaczinskie⁴⁷⁾ y niektore inne z iednego porzandku
idą y s przodku⁴⁸⁾ iednego a potim powinne pany mieli, tak w Litewskij Li-
twa, iako Zmodzki Zmodz, w Inflanczkiei Lothwa y inne w innych ziemiach
swoich mieskaiancz. Okazuie to y sprawy⁴⁹⁾, ienzik, ktori do tego czasu prości
ludzie tich narodow proznie bendancz, iednak do tego czasu miendzi sobą
zadzierzeli. Isz nie beło to miłosierdzie panskie nad temi narodami, aby ie
beł richło oswiecił znaiomością prawdziwego bóstwa swego i że długo w
bałwochwalstwie trwali, zatim stało się, że iako się beło staranie papiezow
y czesarzow, aby takowe narodi albo do wiari chrześcianskiei przywodzili,
albo niszczeli, sposzabiaiancz do tego riczerstwo Krzizaczkie pod roznemi
przewyskj y daiancz im te przywileie, że gdziebykolwiek wetknęli chorą-
giew swojeę na ziemiach poganskich, poti napotim dzierzeć mieli. Stało się
tesz, że zabiciem w Inflanciech naprzod Menarda, potim Albrechta biskupa,
potim za posłaniem Wilhelma kardynała Mutinskiego ze zboru powszechnego,
kteri beł w Lugdunie, timże sposobem do ziemie Inflanczkiei naprzod Krzi-
zowniczi przewyskiem riczerstwa P. Christuszowego przisli, potim, gdi ci

---

⁴⁶⁾ Въ русскомъ тоже: яко ты, который; по ходу рѣчи, — который — должно отно-
ситься къ Тiestу. ⁴⁷⁾ Латыголыские. ⁴⁸⁾ съ предковъ. ⁴⁹⁾ исполный языкъ.

zesli, bendancz w pewny potrzebie zbici, riczerstwo P. Mariei domu Jeruzolimskiego nastanęło, ktore iusz beło przed tim w niedalekiej ziemi od Inflanthe — w Prusiech. Gdi P. Bog wszechmoganczi krola Jagiela y narodięgo naprzod z niewiadomości wiari wywiodł, a potim oswiecił y ocziscieł przez wodę krztu s. y nakoniecz na stoliczi krolestwa Polskiego poszadzon, iusz za towarzistwem y społęcznoscia, z mieszczem tak na zborzech powszechnych, iako gdzie indzie miendzi monarchami a krolmi chrześcianskimi, przywroczon iest do wsistkich swoich spraw, ktore miał kiedi, y te wszitkie prawa, ktore przeciwko niemu, jako niewiadomemu wiari chrześcianskiej a przeciwko przodkom ięgo komuszkolwiek wydane beły, podniesione są, o czem mogą się pokazać pissma nawysszych kościoła Bożęgo pasterzow, ktorzi na ten czas beli. Isz krolowi Jagielowi zakonu riczerstwa onęgo nie zdało się za pierwszem onem wstępkim swem do kościoła chrześcianskiego wzruszać, ktorego kościół Bozi mógł kiedi przeciwko Saracenom y innym poganom, ktorzi go na ten czas cisnęli, s pozitkiem uziwać, zaniechał pod timze ordinkiem Krzizakow tich ziemi Inflanckiej, zaniechali tesz y drudzi potomkowie ięgo, gdisz P. Bog, wsczepiwszy ich w winnicę swoię w kościół swoy, tak beł roskrzewił, że okrom Polski y Lithwy krolestwa Węgierskie, Czeskie, Dalmackie, Kroackie y inne dzierzeli, przecię iednak tak oyczowie s. iako czeszarczowie dozor y obronę ziemi Inflanckiej należec im rozumieli, y zawzdi za conserwatori, jako to połącnie zowią, tich ziem one wyznawali. Ale s tobą, ktori spraw chrześcianskich narodow y praw nie iesteś swiadom, iedno swych dzikich a grubych, prozno o tim mowić. Dawszi pokoy tim wywodom, toć telko przidam, na czim samem doszić masz: gdiżęś ti s przodkow twoich zadnego prawa na Inflanti nie miał, choc krol tesz Zigmunt August zastarzałe y słabe miał, albo, niech iusz bendzie, y tim cię poćciemy, zadnego nie miał, tedi ci tam arczibiskupi, biskupi, mistrzowie, stany, miasta to wszitko, cokolwiek prawa mieli, a nikt iusz wienczi nad nie nie miał, y onęgo rzeczą samą nie uziwał, na krola Zigmunta Augusla y nas potomki ięgo wlali, y zniosszi sami dobrowolnie przełożęnstwa wszitkie inne swieczkie, że miasto nich wiecznemi czaszi za przełożone pany y dziedzicze krole Polskie y W. X. Lith. mieć będa s potomstwem, swem wiecznemi czaszi przisięgli, nad ktore prawo, ktore moze być waznieysze, pytaj się ti, ktori praw chrześcianskich y pobożnych

nie rozumiesz? A zasz twoie iest prawo lepsze? ktoris za rostirkami ludzi tamtich, ktore P. Bog beł na nie prze grzech dopuscieł, upatrziwszy czas, iako wilk do owczarni miendzi owcze wdarłes się, y drapiestwem swoim, okrucienstwem, morderstwem poczałes ią, naprzod Narwę wziąwszy, potim Derpt, posiadać? A zasz tedi ten twoy postempek ma co podobnego do prawa? Barziei do rozboystwa! I te są prawa twoie y przodkow twoich, ktori państw pod chrześcianskiemi ludzmi nabywacie — fałsz, zdrada, krzywoprzisienstwo, rozboystwo. Iwan przodek twój Nowogroda biesiadą y cześcią pobożną przełożonych panstwa onego, tak iako tesz czarth Jadama y Ewę ćcieł jabłkiem, dostał; także tesz y niektorich inszych panstw przodkowie pod przodkami naszymi mimo zaprzisienzenie, gdi im duffaiancz, czim inszem się w dalekich inszych ziemiach zabawiali, dostawali. Tiś spokoyniczek, widzancz w Inflanciech rosterk miendzi ludźmi, chciał je uspokoić y rozwadzić, rozwadziłes tak y uspokoił, iako wilk czini owczam, pozeraiancz ie, albo iako rozboyczowie, morduiancz, a to, co ich beło, sobie biorancz. To iusz widzisz, żeć iusz trudno około ziemie Inflanczkiej y plotek twych za prawdę udać.

Około Siebierza odpiszuies nam, ze go nam niechces postampić, ani zburzić s tich prziczin, że w dzieciństwie twoim zabudowan iest za panowania krola Zigmunta starszego, i że Połoczki mieli krolowie Polsezi, a przedsię Siebies od onego czasu zawzdi stał, i ze gdibyśmy my Driszę, a ti Siebiez zrzucili, przeciębyśmy zaś znowu Driszę zabudowali, ktemu ze gdibiś nam Siebiez postampieł, tedibyśmy zas czego innego od ciebie narparli się. Proszę cię, na iawiesz to mowisz, czilić się po chmielu sni? Co za sprawiedliwosc na Siebiez, ze go dopiero niedawno zabudowano za Zigmunta krola, y owszem tą iest przeciwko tobie, isz zachodził grunt nas Połoczki ku Dzwynie, a dopiero od kilkudziesianth lath iest tam ubiezan: znaczy się iasnie, ze nie słusznie iest zbudowan. Toś s woiey dumy y obyczaiu przidał, ze gdibyśmy zrzucili Driszę, zasbyśmy ią zbudowali. Tiś tak zwykł czinić, mybyśmy tego nie uczinili przeciwko wierze naszej y dla nawientszego państwa. Siebiez stał kilkadziesianth lath bes Połoczka, stał, ale to nie beło bez krziwd y zacepek ludzi Lithewskich. A co piszes, żebyśmy się czego inszego narparli nad te conditję: skostować beło tego a pozwolić nam tich wszitkich conditij, pewnieby się onemi beł pokoy miendzi nami zastanowił,

ktore zastanowienie, iako być beło poziteczne, za rossandkiem Bozem sprawiedliwym czas sam pokaze. Zatwardzaj ze iusz serce twoie, iako chceś, Pharaonie Moskiewski.

O czterikroć sto tysienzi czerwonych złotych s strony nakładu wojennego odpiszuies nam, że nie zachowywa się to nie telko miendzi narodi chrześcianskimi, aby wychod mieli brać, ale y miendzi bezurmianskimi wsitkimi okrom Tatarow. Widzimy, że do inszych stuk swoich y mincze subteln y uziwać chceś; fałszywą nam mienczą kost nas płacić chceś. A zasz to iest nie słusna y prawem powszechnem wszitkiego chrześciansstwa nie opiszana rzecz, isz kto kogo przywiodł prziciną swą y krziwdami do utraci, onemu nie tilko to, w czym go ukrziwdził, wrocić, ale y skodi y utraci nagrodzić ma, na ostatek y z dobr krziwdą dzierzanych pozitki y dochodi wzienthe wrocić? A zasz to nie działo się zawzdi po chrześciansctwie? Zasz karzeł pianti cesarz nie słowny, iako ti, ale skuteczny chrześcianski pan tak s Francuskim krolem niedawno przeszłych lath zastanowienie beł uczynił, ze nadto co mu zamki miasta wzienthe wrocieł krol Francuskj s poznych państw⁵⁰⁾—krolestwa Neapolitanskego, zxięstwa Mediolanskego, Flanderskiei ziemie praw się wyrzekł, y za nakładi wojenne czteri milony złota mu dał? A tobie, ktoriś s przodkami swemi tak wiele państw, tak wiele zamkow oderwał, ktoricheśmy wiele przy tobie zaniechiwali, ktoriś s przodkami swemi skarby y maientności nie mało, iako s Połoczka, y z inąd do Moskwy wywiozł, dochodyś s nich brał, ktoriś się nam niecheiał usprawedliwić, alesz do tich nakładow wojennych po kilka lath nas przywiodł, zdać się cięsko dać 400,000 czerwonych złotych, ktore nam ledwie iaką małą część kostu tego to iednego samego roku mogłyby nagrodzić? Zdałoc się to cięsko? Poczujesz, iesli nas P. Bog, ktoremu duffamy, wspomoze, że mogłes z dzięką ie pozwolić, bo, iakośmy to dawno kazali powiedzieć ieszcze pierwszem posłom thwoim Iwanu Wasilewiczu namiestnyku Nowodrodzkiemu y thowarziszom iego, im dłuzy bendzies wlokł, pragnąc abyś co u nas utargował, tedi co rasz bendzies musiał co przidawać, gdyśmy za trudami y kostami naszemi podania naszego nie bendziem uymować, ale prziciniać, asz da Bog y wszitkim tego przypłacisz. Łatwieć

---

⁵⁰⁾ спорныхъ паньствъ.

tedi to rozumieć, boś nas⁵¹⁾ prosił o to, abyśmy kost na cię czynili; nie uprosił nas, ale wycisznął to na nas upor twoj, wycisznęli krziwdi, te nas na koń nas wsadzieli y przymuszaia nas, abyśmy na nim siedzancz, w renku broń dzierzancz, s tobą tractowali.

Pokoju wiecznego nie chcesz, powiadaiancz, że się doswiadczeło, isz stanowienie doczesne richlei bywało dotrzymane, pokoy wieczny nigdy nie beł. A czija przicina, albo kto go nie dodzierzał? A zasz przodkowie nasi krolowie Polsczi! pewnie nie, ale przodkowie twoi, hospodary Moskiewskie.

O kupczach—to nakoniecz do namow około stanowienia miendzi nami nie nalezi, y,—by namniei w tobie beło sprawiedliwości, ani byś ich beł przed tim zadzierziwał, y teras zaras byś ie wypuścił, że ci, za ubezpieczeniem twoiem ieszcze czasu, pokoju w ziemi twy handluianc, od ciebie zachowani są. Przeto nie czekaiancz tesz skonczenia woyny, maia być od ciebie słusznie wypuszczeni y nie tilko tak ciaszno, iako od goncza naszego wiemy, chowani być nie maia, ale zgoła puszczeni być maia. Boisz się, powiadasz, gdiby beli wypuszczeni pod woyną, aby sprawy twoiei nam nie opowiedzieli, y piszes, że dla ti prziciny y my nie wypuszczamy więzniow twoich, ale my więzniow twoich nie wypuszczamy dla tego, isz by te odmiany, ktore nam podaiesz, nie stały za nasze, y gdiby beł pokoj miendzi nami stateczny się skończył, moglibyśmy beli chrześcianskie jakie miłosierdzie z nimi s chenci naszej uczinić; że o to nam nie idzie, abyć nie powiedzieli, co się w naszej ziemi dzieie, stand baczić mozesz y kazdi człowiek moze, żeśmy woiewodi twoie Wieliskie terasz przes pošy twoie pošłać dozwolili; kupczowie nasi azasz w twoiej radzie siadaia, żebyć twoie taiemnicze nam mieli wydać? Ludzi woiennych trudno zakrić, kto ich iako wiele ma y iako dobrich. Powiadasz, że się boisz, aby nam wiadomości z ziemie twoiei nie prziniesli: wiemy to, że się boisz, bo kiedy byś się nie bał, tedy byś się nam wzdi na czoło kiedi postawił y z nami starł. Odkrełem iusz pizaniem swoim y powieścią prawdziwą y szcerą krotcze, co się miendzi tobą a miendzi nami od zaczenia panowania naszego działo, a inaczei działo, aniześ ti wszetecznie napiszał. Odpowiedziałem ci tesz y na prziciny twoie wątle y nikczemne, przecz na rzeczy od nas tobie ostatni

---

⁵¹⁾ жесь насъ.

ras podane pozwolicieś nie chciał. Zostaie, abyśmy tes odpowiedzieli y na przimowki y na przigany niewstydlive twoie, ktoreś nam zadał bystrze, a nieprawdziwie, to tam, to sam nas w liście swoim dotikaiane, na ktore (powtarzamy to drugieras nie dla ciebie, ale dla nas y dla wszech bacznych ludzi) przestrzegaianc oszoby naszi y dostoiensstwa naszego, nie radzi byśmyć beli odpiszali, ale twój początek y twoia pobutka doszić tego wszitkiego nam ostrzegła, że nam do tego przisło nie s chenci naszej, ale s przicisnienia twego y nie dla tego, abyśmy się na cię targnęli, ale dla tego, żeśmy się twy wszeteczności musieli bronić. Lecz iakie nasze zicie iest y beło na swiecie, iaszno iest przed oczima wszitkiego chrześcianstwa, twoie tesz sprawy, liubo od ciebie pełniły się y płodziły, iako od iakiei dziezi w kancie gdzieś na kraj swiatha, miendzi lassi, iednak takowe są, ze się tam zakrić nie mogły, aby o nich wszitek swiath wiadomości nie miał. Nadto nie chcemy Bogu winni zostać, abyśmy cię mieli cierpliwością swoją pogorszić y fałszowi nad prawdą, łotrostwu nad cznotą miesce dać; gdiżesmy poczeli, iusz dokończemy, żeć dostatecznie y naostatek odpiszemy. S tich tedi twoich przimówek niektore do tego się ściągają, że nas ganis, że nie zachowuiemy wedle obyczaiow przodkow naszych krolow Polskich y inszych panow chrześcianskich. A naprzod przypominas nam Gedimini, Olgierdi, Jagiełły, Kazimierze, Albrehti, Alexandri, Zigmunta, przypominas y panow radi ich, iako się w tractatach s tobą y s przodkami twemi zachowali. Pewna to, ze my sławnich przodkow naszych przykładi radzi nasladuiemi y powinniśmy nasladować, y to, co chwalebnie w państwach swoich postanowili y skończili, chwalemy y radzi dzierzemy, ale co się doticze spraw s przodkami twemi, barzoć to zasmakowało, iako wilkowi w czudze stato wriwać się, a pasć się. Zaczni oni przodkowie naszi miewali wielkie sprawy przed sobą. Caźmierz, za ktorego naprzod przodkowie twoi wilczem obyczaiem poczeli państwa nasze nawiedzać, wielką y długą woynę naprzod s Krzizaki niewdziecznemi o Pruszi wiodł, potim po kilka kroć rzeczy Litewskich musiał odbiezeć, gdi Bayzeth czesarz Tureczki z woyskami swemi do Wołoch ciągnął. Olbrachta prozno wspominać, gdisz on Litewskiego państwa nie dzierzał y samsiedztwa s tobą nie miał, ale to twój obyczaj nie s pewny wiadomości, iedno z wymysłu twego rzeczy thwerdzić. Alexander, częśc bendanc na samem X. Litewskim, nie mógł wszitkiem oko-

licznem nieprzyacielom zaraz podołać, część tesz potim krolem zostawszi, musiał proźbom zony swy Heleny rodu twego folgować; zatem choroba y potem śmierć zasła, ys W. X. Lith. dawnieyszego y potim nowego państwa swego korony Polskiej w tei tak wielkiej okoliczności rosprawić tak, iako pragnał, nie mógł. Zigmunth tesz miał swoje trudności, znowu s Krzizaki y z wielu inszych nieprzyacioł, oycza twego Walissa (Wassila) woyska bijał, ktorego (który) tobie podanymi obyczaimj, to iest omylnymi postęmkami, często s nimi⁵²⁾ stanowiącz, a nie nigdi nie dzierzane, podchodził, co mu łathwiei przichodziło, ze on pan lubo mandri, ze go wsisczi panowie chrześciansczy oyczem krolow zwali, radby beł nie tilko s tobą, ale y s kazdem inszem nieprzyacielom swem przezwyska chrześcianskiego y z iaką skodą swoią pokoj uczinił, a to nie s prostoti, abo nie dla małego serca, ale ze serdeczny a bogoboyny pan zawsze do tego ciangnał, zawzdi o tim myślił, iakoby beł gdzie z bratem swoim naprzod, a potim s sinowczem krolmi Wengierskiemj potężnie chrześciansktwu pomogł. S Zigmuntem Augustem tiś sam podstempnieś się obchodził y państwa iego obyczaiem przodkow twoich krziwdził, Połóczk, gleit mu na posły posławszi, wzięteś, o ktore krziwdi s tobą woynę wiodł, acz dla inszych trudności swoich, a tim wienczei dla zdrowia swego mdłego y schorzałego nie barzo potężną, na ktore sprawy myśmy nastampieli y tesz od ciebie nie słusznego otrzymać nie mozemy. Iako się nie sromasz tamtich czasow wspominać, y iako cię twoie sumnienie nie rusza, abys się Boga bał, za takie krziwdi twoie y przodkow twoich? Nie pokładaj w tim nadzieię, żeć się zdadzą rzeczy zasłe, bo im wienczei lath, tim wienczej krziwdi y zwykł Bog tim, ktorim długo ich złości cierpi, a oni się ieszcze barziej w swych złościach roskochywaią, nakoniecz po długiej cierpliwości tim srossze kazni przidawać, ktora ius bespochybnie y nad tą (tobą) wisi. Cierpiał ei P. Bog tak długo y przodkom twoim: sownie w ossobie thwei y grzech twój y rodziczow twoich pokarze, żeś cierpliwością onych s. krolow gorszeł się y przodkowie twoi gorszili, żeś pod czasem (czasy) ich trudne ukradkiem ich krziwdzieli y przodkowie twoi krziwdzieli, żeś pobożnych y chwalebnych spraw, nad ktorich wssitkiego chrześciansktwa zdrowie należało, umnieyszaiancz w tim y sławę y zakon naywyssego Boga, prze-

---

⁵²⁾ съ нимъ.

skadzał y od onych one krole bogoboyne odkriwał⁵³⁾ y przodkowie twoi odkriwali⁵⁴⁾, zes nie znał, ani przodkowie twoi nie iednego, ale sieła dni nawiedzenia naszego⁵⁵⁾ y gdi krolom onem s. podawał do sercza ich zawzdi nadzieię, że rozumieli, żeście wzdi się mieli kiedi obaczić, a iakoście się zwali y zowiecie chrześciany, tak chrześcianskie zachować się s chrześciany mieli kiedi począc. Im wienczi tedi tim gardziliście y ty po dziś dzień gardzis, tim wienczei nie przczynias sobie sprawiedliwosci na to, co czudzego dzierzisz, tim wienczej gniew Boski przeciwko siebie poruzas, a co wiedzieć, iesli iusz nie iest siekiera do pnia przitkniona. Powiadasz, że oni dla pokoiu s tobą y s przodkami twemi zaniechiwali to tich, to owych zamkow. Kto co chwali, ma nie słowy, ale rzeczą chwalić, tem sposobem prawdziwem się być pokaze. Czemuś tesz ti tego nie uczynisz? A tim barziei mas to uczinić, gdi idzie o to tilko, abyś czudze wrocieł. Zadaiesz nam, że s tobą walcząc, ziemię Polską y Lithewską y twoię niszcząc, z obudwu stron słabiemy, a zatem że te państwa od pogan tim snadniej mogą być posiedzone. Pobożny, chrześcianskij człowiecze! prawie byś tak zniszczył wsitkę Lithwę y Polskę; gdibyś coras od niej co uymowano y podawano, tedibyś nie słabiał, ale by te państwa słabiały y poganin by nie miał co brać, bo byś ti iusz wszitko pobrał. Ten stoi za poganina, niech się iako chce chrześcianinem zowie, ktori cziję krew przelewa, oyczizne wojuie, niszcz, wydziera. Od takowych rozboynikow powinien iest kazdi krol ziemie y ludzie onemu powierzone bronić, bo dla tego krolowie są postanowienj y, iako s. Paweł mowi, na złe miecz noszą; a ktori s krolow poddanych swoich, mogancz, nie bronj y dopuszcza ie mordować, nie mniej grzeszi, a nis by ie sam swą renką mordował. Tak tedi przodkowie nasz sprawowali się y my sprawuiemy się, tak im radi ich radzili, tak nam nasze radzą. Przekładasz to, że gdi twoi posłowie przedni⁵⁶⁾, że wszech ziem koronnych do tego beli przypuszczeni, co nam od kazdego bacznego pana ma być chwalono, isz swobodnie poddanym naszym roskazuiemj y łaskawie się s nimi obchodziemy, poniewasz że w sprawiech twych, ktore się ich tesz dotikaia, nie bywaią od nas uposledzonj; a tibyś nam miał y dzienkować

---

53) отрывалъ. 54) отрывали. 55) вашего, 56) Пропущено: были у Варшаве, и мели розмову з радами нашими, же тежъ послове передние со всехъ.....

za to, żeśmy w tem rzeczy twoich ostrzegali, y cobyśmy s tobą stanowili, warownie stanowić chcieli, coć nizej w liscie tim dostateczniej objasni się. Co się doticze posyłania posłów, że ich do ciebie nie posyłamy, w tim nie masz zakonu inszego okrom potrzeby samey; ten ie ma poszłać, komu tego potrzeba, y wierzymy pewnie, że za 40 albo za 50 lath ich do nas nie poslesz; długi to wiek y na dobrego człowieka i na okrutnika; niech ci się nie śni, abyś tak długo miał być na swiecie: przeto wiemy to, że za 40, albo za 50 lath do nas posłów nie poslesz, ale richlej bendzies mógł posłać, y my się nie odrzekamy y do kogo inszego y do ciebie, kiedi nam bendzie tego potrzeba poszłać. Acz y to bywa, że panowie chrześciansczy ieden drugiego, ludzkosć mu pokazuiancz, nawiedza, obszyła, choczaby inszy potrzeby nie beło, czimeśmy tesz ciebie na poczantku panowania naszego, goncze swe y posły do ciebie poszłaiane, počcili, ale ześ tego uwazić nie umiał, iusz dalei, iako pismo mamy (mowi), nie bendziem miotać pereł przed swinie, bo co przidawasz na inszim miescu, że gdi do ciebie posły nasze poszłaamy, zrozumiesz richlei na czym staniemy, a zasz myć nie oznaymili teras z Wilna? Ale być Angioł, abo Apostoł Bozi co powiadał, tedi ti nie uczinis, iedno to, co iest wedle myśli twoiej. To iusz poti powiadas, że nie wedle obyczaiow przodkow naszych, a to że nie wedle obyczaiow panow innych chrześcianskich, a nakoniec, że nie wedle obyczaiow y niktorich bissurmianskich, że od ciebie za nakład woieny chcieliśmy tilko 400,000 czerwonych złotych, o czem nie trzeba wienczei mowić, gdić się wyssey opowiedziało. I to powiedasz, że przeciwko zwyczaiu wszech narodow chrześcianskich, że poszłom twoim kazaliśmy za sobą do woyska isc, a że przodkowie naszi ich na stolicy swy w Wilnie słuchali. Co się doticze przodkow naszych, oni posłów twoich w Wilnie, w Krakowie, w Lublinie y w Grodnie, w Warszawie y indzie, gdzie się traffiło słuchywali, to iest wedle tego, iako gdzie na ktorem miescu beli, ale to grube głupstwo mieć to za przeciwną rzecz y niezwyčajną s posły w woyskach namawiać. Poszelstwa pewnie dla potrzeby bywaią poszłaane, w ten czas ich nasłusznieysza słuchać y tam, gdzie tego nawiętsza potrzeba. A gdzieś y kiedi bywa nawiętsza potrzeba, iedno gdi iusz woyska wywiedzione są, gdi iusz tak bliske do przelania krwi przichodzi, w ten czas napilniei posłom stanowić, zabiegając, aby się krew nie przelewała. Dla tego tedi wszendi po wszitkiem

swiecie w woyskach pod takim czasem naywiecei (s) sobą tractuią, chyba aśby kto chciał nagosć iaką swoię y niedostatek zakriwać, żeby nie śmiał, aby posłowie niepryacielszi woysko iego widzieli. Tim sposobem Rzymianie waleczni ludzie czynili, tim spossobem inne narodi chrześcianskie czynili y czinia y tak pozitecznie, że częstokroć iusz sykowane woyska, stojące przeciwko sobie, za postanowieniem s placzow zwodzone bywały, a do pokoju przichodziło. Tim sposobem nakoniecz y sami krolowie osobami swemi znaszali się, albo ieden podle drugiego obozem w mili, albo dwu od siebie stojąc, posły miendzi sobą syłali, a zaścia skodliwe y przelania krwie zadzierzowali, co i nie dawno beło miendzi krolew Hispanskim Philipem, ktori y po dziś dzień kroluie, a miendzi Henrikiem krolew Francuskim oyczem dzisieyszego krola Francuskiego. Ale my rozumiemy, że ti ieszcze mni na to nacieras, nizeli na posyłanie posłow, abys się gdzie blisko z nami zysć miał, gdis na wskazanie nasze o tim, aniś wzmianki zadny uczinił, y gdi do tego czasu co nadalei się zawzdi od nas umykasz⁵⁷). To iusz masz o zachowaniu wedle obyczaiow przodkow naszych y ludzi chřeścianskich y baczných. A o przimowkach twoich,—acz wedle obyczaiow grubých twoich, ale przeciwko rozumowi y wszelakiemu baczeniu; jako roznosć spraw naszych od spraw pierwszych krolow polskich y narodow chřeścianskich ludzkich nam w tich rzeczach listem swoim przypiszales, tak tesz przypiszuiies nam y hardosć, ktora tak grubem ludziom, iakoś ti, iest y tobie samemu y przodkom twoim zawsze beła przizwoita. Zarzucas to nam naprzod, abyśmy z wyszoki miari sieła u ciebie domagać się mieli: czego się domagamy, toś my iusz powiedzieli y pokazali, a isz się domagamy swego, tedi nie my z wyszoki miari tego się domagamy, ale ti z łakomy miari y

---

⁵⁷) Пропущено: Жалуешъся, ижъ тые, што послы твои до границы проводятъ подводы ихъ, наши люди забираютъ; певне не естесмо лакоми на вязни народу Московскаго, досыть ихъ и мы и подданые наши маютъ; жалобы тое николи есмо передъ тымъ не слыхали: тые, которые бы точили (то чинили), карали бы есмо. То добре ведаемъ, ижъ Нащокниъ ворочаючися з Литвы, человека нашего, который его проводилъ, уватилъ, але его Богъ покаралъ за то, же самъ борздо потомъ достался в лыка; а такъ тотъ неборакъ з везенья до земли наше вышолъ. Затрасаешъ и тымъ, яду полный человекче, ижъ неведаетъ, яко одинъ посолъ з напершихъ пословъ твоихъ, до насъ отъ тебе посланный, отшолъ, и, злый человекче, бы намъ о горло шло, потаемне бы есмо никого не губили! А на того твоего посла смерти што намъ належало? Не хочемъ мы тебе пытати, яко не стало брата твоего Володимера; а то ведаеть каждый, же, абы былъ умеръ, треба было!

nie pobożny nasze przy sobie zadzierzwasz. Zadaiesz nam y to, żeśmy iakoby iakie sieroti posły twoie w Krakowie przed nas kazali przywiesć, y na maiestat swoj, iakoby Bog iaki, patrzeć. O, nikczemny człowiecze! co to bredzis! Posłowie twoi z ućciwoscją są przyprowadzeni przed nas przez marszałki radi nasze przednie y przyprowadzeni z ućciwoscją, tak się zachowali przeciwko nam hardzie, iakośmy przed tim piszali. A ze cancellaria nasza, piszanc do ciebie imieniem naszym tego słowa uzeła, ze beli przyprowadzeni przed maiestat nas, uzeła tego słowa, ktorem osobę naszą y napřednieyszi pasterz y panowie chrześcianscy potikaia, a ktorem my tesz słowem osoby czeszarza chrześcianskiego y krolow chrześcianskich potikamy. A ze to słowo powiadasz nalezeć Bogu, głupie to y niewiadomie piszes; tim przezwiskiem łacinskiem znaczy się mocz władzi ziemska, ktorego słowa zwyczaj poszedł od R. P. Rzimskiej, ktorzi to słowo nie tak wyszym przełożonem y senatowi, iako pospolstwu wszitkiemu Rzimskiemu przydawali. Polaczi timze słowem poczęli naziwać zasiedzenie krolewskie, ktore u nas, y gdiśmy posły twoie słuchali y gdi wszelakie inne sprawy korony panstw naszych odprawuiemy, takowys iest s strony ochędostw y ozdob, iakowe za przodkow naszych beło, a nie inaksze y iakiego krolowie inszy chrześciansczy zwykli wziwać. A przy ochędostwie tim zasiadaia około nas panowie radi nasze, ludzie statecznj, zaczni, nie stawiają, gdi posłów słuchamy, przy boku naszym, iako około Iwanow z dobytymi broniami y siekieramij oprawcze. Toś tu iusz okazał głupstwo twoie, nie hardosć naszą. Dalej ia tim okazać chcesz, żeśmy o wzienciu Luk oznaymili, iakoby się chełpiący grozanc ci. Czemuś nie wspomniał tego, zem ci o wzienciu Połoczka dał znać, y iako dał znać? Czemuś tes tego nie wypiszał, iakom ci o Lukach dał znać? Bo do tego się pewnie rzeczy wiodły, aby dalsze przelanie krwi nie beło, a żebyś wiedział, ze lubo za takowem pomnozeniem spraw naszych, za błogosławienstwem Boskiem my w tich zwycięstwach nie kochamy się tak, abyśmy beli nie radzi uczinili s tobą słusznego zastanowienia, dla ktorego abys beł czym przendzi, do grubego y upornego człowieka, iako osła, gdi się baczeniem y sprawedliwością nie rzandzi, czym inszym musi poganiać do powinności iego, żebyś nas leda czym nie odbywał, tediśmy to oznajmili. Ktore oznaymowanie od ciebie się poczęło, nie od nas, iedno chciei sobie przypomniec, iakies listi, wzięwszi fortelnie a przez zmowy niektoremi

złemi ludzmi niektóre zamki nasze w Inflanciech, gdiś nas, iakośmy wyżej przypomnieli, listem o posłaniu posłów beł ubezpiecił, pamientasz iakoś chełpliwie do nas, do Krupskiego⁵⁸⁾ y nie wiedzieć do kogo telko, a temeś pisał to z wielką popendliwością. Przipominas, zesmy na posły twoie na pierwszy gleith beli posłali nie s taką wystawą, iako ti piszes, że się go-dziło: y to foremna; a zasz dla uraczenia czijego glejti na posły wydaia, albo na iakiekolwiek ossoby insze, a nie dla tego tilko, aby beli przepie-czni, żeby wolno y wyechali y wyiechali; innich pism y listow uziwaią lu-dzie baczni ku ozdobienu się a nis gleythow, a naprzod tego, aby obyczajmi y postemkami swemj okazali się byc godnemi wszelaki éci y powagi. Ale oto potim darowaliśmy cię tim, zesmy poprawili gleythu, iakoś zadał. Do hardosci prziczitasz nam lekkomyslnóć w traktaciech s tobą, iakobyśmy coras czego innego od ciebie chcieli, iakobyśmy nigdi żadną się rzeczą od ciebie, choć byś nam wszitko pozwoleł, nie ucieszili. Pewnie nie ucieszi-my się, ani przestaniemy, gdi nas iedno słowy a nie rzeczą bendzies zby-wał, gdi nam nie pozwolisz, co by za nasze stało, boś nam w tich wszitkich tractaciech naszych tego, coś od panstw naszych odebrał, y utrat, do ktoriches nas przywiodł, nie nagradzał, iedno: naprzod posłaniem posłów twoich do nas, na ktorich nam mało należało, gdisz nam tego, co nasze beło, nie od-niesli; potim przezwyskiem brackiem, ktorego iako od zadnego człowieka nie gardzim, tak od ciebie nie pragnęliśmy, tim kstałem, abyśmy y iedny zwłoki⁵⁹⁾ zań odstąpić mieli, (brat brata ma od krziwdi hronić, nie sam krziwdzić); pothim postempuianecz nam zameczki jakieś, a powientsza części te, ktoreśmy dzierzeli; dali, choc ieszce do nich co przidaianecz, ale przida-ianecz, kiedyśmy się w wientsze kosti zaciągnęli, tak ze nam nie lza beła, iedno się czego wientszego od ciebie upominać; a nakoniecz s timi swo-ieni przewrotnemi a głupiemi wywodi, chocia ie ti za barzo mądre u siebie mas, ktoremi by y dzieci trudno ułović, nie tilko nas y Radi nasze. Sły-szeli to posłowie twoi dostatecznie, że my⁶⁰⁾ dłuzezy mieli tę sprawę wlec, czym nas do wientszych kostow y utrat przywodzili, że tesz nieumnieyszać, ale przczyniać conditiej mieliśmy, jakosz ze tak być musi, sama to rzecz pokazuie. A myśmy do tego czasu tobie żadnych conditiej nie podawali,

---

⁵⁸⁾ Курпского. ⁵⁹⁾ волоки. ⁶⁰⁾ чимъ должей.

telko słuchali tego, co byś nam był podał, potim ze wszitkimi Stanami koronnemi y W. X. Lith. kazaliśmy opowiedzieć posłom twoim, że nam s tobą trudno o pokoiu mowić, dokandbyś nam wszitkiej Inflanczkiej ziemie nie ustąpięł; gdi będziemy wiedzieć, że iej nam ustampisz, tedi dalej wszitkiego domawiać kazem, co ti wiedzancz od posłów twoich, przes posły twoie ostatnie pozwolięś nam był wszitkiej Inflanczkiej ziemie okrom 4 zamkow. Iako stateczność naszą skalujesz, tak tesz za przewrotnego y podstempnego nas udać chcesz; powiadasz, że na koniu siedzancz, s tobą się obszyłamy, s posłami twoiemi tractuiemy, żeśmy na zamek Luczki strzelali, gdi radi nasze s posły twemi namawiali, że krotkie roki posłom twoim ku zychaniu składaliśmy: dziwnyś człowiek, gniewas się na nas, zem się oszukać nie dali, czasu sobie zwlecz, ktori u każdego człowieka iest drogi. A cos? a zaśmy pod Lukami mieli proznować? A zaśmy tobie tego, gdiś do nas gończe swoje o poslech poszłał, tego nie oznaymili iawnie, że my swego dzieła bendziem pilnować, czasu nie bendziem trawić, ti abyś tesz nie trawieł. Kto nas na koń nas wszadzieł, toś my iusz przed tim wypiszali, żeś ti sam, a tim wiencej, isz gdzie kto przes czas jaki co cierpiał, za sprawiedliwość to swoię iusz miał; y piszes, że gdić się kto tego upomina, iakobyć się miał ieszcze od Iadama upominać, a o tich rzeczach piszes, ktore dopiero za Kaźmirza dziada Zig. Augusta swagra naszego poczely odchodzić? I to za podstempek udaiesz, żeśmy niezwyuczaynem sposobem przes ogień zapaliwszy, Sokoł zburzili. Czos my krziwi, że ti, jako sieła inszych rzeczy dobrich nie wiesz, tak tesz nie wszitkich rzeczy do woyny nalezanczych iestes świadom? Cosz? A zaś my powinni uzić ciebie postemkow y priprav woiennych? Co iest ciessa y zdradliwe postemki zarzucasz nam, a miendzi innemi rzeczami twierdzis, żeśmy s twoimi zdrayczami Krupskim, Włodzimirzem y Ciecierzinem⁶¹⁾ Połoczki brali. O, wielka to pomocz, że trzi osoby, ktore przed okrucienstwem twoim z gardłem tilko uciekli; znać że podobno inszych nie barzo wiele masz, gdi tich tak rzewno wspominasz; od przodkow naszych czy nie dla zadny pomoczi, ale dla miłosierdzia chrześcianskiego przyenci beli y szodrobliwie chlebem opatrzeni. Zarzucasz nam, żeśmy listi swe respissali, isz twoich poddanych mordować

---

⁶¹⁾ с Курскимъ, Заболотскимъ и Тетериномъ.

nie chcemy, przeto isz od ciebie samego mamy tilko krziwdę; popędlivosć twoia nie chce rozumieć praw pobożnych chrześcianskich y tego, ze się to wszitko w chrześcianstwie zachowywa, aby mimo napominanie, opowiedzenie krziwdi y odpowiedź zadnego człowieka krew nie beła przelewana; bo co o Połoczku, Wielysu y Iezierziscach piszes, że przez zdradę nam są podane, to iusz wyszei się pokazało inaczi tak, iako w rzeczy samey beło, a nakoniecz Iezierzisce nie w ten czas, kiedi ti piszes, skand znać żeś nie dobri gospodarz, ys nie wiesz gdić co zginie; wziente beło, ale asz potim, kiedi za wzieniem Luk y Newla iusz od twoich państw daleko odrażone beli, w rence nasze przisć musiali. Nie gań że ti poddanych twoich, ani hańb, ktoricheś sam Bogu nie zasłużył y ktoricheś chenci za niechencią twoią y okrucienstwem przeciwko nim nie godzień, y⁶²⁾ dla ciebie kul, ognia, miecza nizacz nie maia, maientnosci, gardła, dzieci traczą; od ciebie samego oni opuszczeni są; myałeś tak dwie lecie woyska gotowe pod Pskowem, czemuś swych nie ratował, a nakoniecz po wzieniu Sokoła sameś im pisał, aby zamki popaliwszy, prochij popsowawszi, działa, odbiegali. Iesli się przis, pokażem ci to własznem listem twoiem. Gdiśmy pod Lukami beli, miałeś woyska u Thuropeza, czemuś do nas s swemi woyski nie przijachał, czemuś swoich poddanych nie bronił, czemuś nakoniecz y woyskom swoim na ludzie nasze nacierać nie kazał, tilko piczowniki krasć? I biedna kwoczka przed srogiem iastrzembem y orłem kurczęta swoje skrzydłami swoimi okriwa, a ti, orle dwugłowny, bo się tak pieczentuiesz, kryeś się! A nie tilko zdradę, ale y krziwoprzisięstwo, sam krziwoprzisięsza y s przodkami swemi, nam przypisuiesz, częstokroć przypominaiane nam przisiengę posłów naszych, co iako się działo jawna iest y wyszyć się pokazało, że ta twoia potwarz nigdzie miesca nie bendzie miała. Iakom cię miał upasć ubezpieczonego przisiengą, iako ti powiadasz, posselską, gdzieś ti pierwy woysko zebrał, s ktorem gdiś iusz beł u Pskowa, posławsic odpowiedź, dopierom się do Połoczka zebrał. I w tim nie ucieszis się, co (z) zmyslenia iadowicie piszes, że y ti (te) posłów naszych stanowienia y nasze, ktoreśkolwiek beły s tobą, z małym uwazieniem sumnienia y przisiengi naszej beli, gdiżeśmy na koronaciei przisiengli rzeczy odiente od panstw naszych

---

⁶²⁾ и жъ.

odyskiwać, a gdibyśmy s tobą co postanowili a przisięgli, żeby to beło tilko ku oszukaniu ciebie, abyśmy wziąwszy Inflanti y pieniądze, a twoim się wspomogsi, zaś znowu ciebie wołowali, gdisz te obiedwie przisiengi, iako sprzeciwne, społem by stać nie mogły. O, marny człowiecze, iadowiti potwarcza czudzego sumnienia, zły strozu swego! Iako tego korona Polska y W. X. Lith. potrzebuie, aby swoje od ciebie odebrała, tak tesz moze co chrześcianskiemu pokoiu darować, a twego podpomozenia nie potrzebuie; ma doszić s cię (się) moczi; czuiesz ią teras dobrze y do końca, dalibóg, poczuiesz. Ti, kacie narodu ludzkiego, nie panie, ktori poddanym swoim, iako bydientom, nie iako ludziom roskazuiesz! Zasz rozumiesz, że wszendzie tak się sprawują, iako w Moskwie? I owszem inaczij. Wszendzie kazdi krol, gdi bywa za wolą Bożą na krolestwo mazany, kazdi, mowię, krol chrześcianski y pan to przisienga, aby o to się starał nie tak bezrozumnie, jako ti rozumiesz, ale bes naruszenia tego, na czym by wszitkiemu chrześciansktwu należało y bes gorszego poddanych iego y panstw; na czym isz panstwam y poddanem nawieczey nalezi, zwykli się krolowie prawdziwi y bogoboyni ze wszitkimi stany poddanych swoich znaszać y za wiadomością ich czynić; woyny podnosić y składać: dla tegośmy na seymie do rozmow posłów twoich ze wszitkich ziem naszych przednie posły przizwać kazali, abyśmy w tim y sumnienia swego ostrzegli y ciebie warowali, aby to stanowienie, ktorebyśmy s tobą uczinili, moczne y nienaruszone beło. Widzisz, widzisz, iako my się s tobą szczyrze y w tych rzeczach, ktorich nie rozumiesz, ani ich sobie warować umiesz, obchodzimy. I swy własności y domu swego nie zamiechałeś nam prziczitać, okrucienstwa pokazuiancez stand, że ciebie woiuemy, żeśmy stanowienia s tobą nie uczynili, okazuiancez y tim, że pod Sokołem z martwych ludzi po zbiciu ich sadła iakie ktoś wymował. Że twoię ziemie y ciebie woiuemy, tyś sam przycziną, ys nas do tego niesprawiedliwością swoią przimusieł y przimusas y ti sam ludzi swych krew przelewas, gdis nas krziedzane, miecz nas na ziemie twoię przywodzi y poddanych swoich nie bronis. Bo co się doticze sadła tego, myśmy o tim nie wiedzieli; gdiśmy się o tim pytali, dano nam tę sprawę, że Niemczy barwierze coś tego wzięli na lekarstwa, iakosz to bywa po wszitkiem chrześciansktwie, że ciała zmarłe y w naymnieysze kąski rozrzeziwaią, przypatruiance położenie członkow wszitkich y wnętrzości, aby w chorobach y

ranach ziwe rathowali. To iest okrucienstwo ziwych, gdi moze być bes tego, mordować, nad więźniami się zmęczać,⁶³⁾ czegośmy nie czynili, bo y wieleśmy ludzi twych puszczać kazali y te, cośmy w więzieniu zostawili, ludzkie chowamy, nie w turmach ich gnoiemy, ubogich czerni woyskom naszym mordować nie kazemy; y tośmy posłom twoim scierpieli, czego do tego czasu zaden pan chrześcianski nie scierpiał, gdi s takowem postempkiem, do ktorego posłowie przyezdzali, jakosz y z listow, ktore wyszyłać chcieli z ziemie naszej do ciebie, pokazało się, ze podstempnem obyczaiem, chcane tilko nam czas zwlec, przyachali y dla tego nam podobnieysze rzeczy przed tim podali od ciebie, potim ich umknęli, y gdi u nas stanie do czterech niedziel usilnie uprosieli, potim, jakośmy listi dali do starost y żołnierzow naszych około zachowania tego stania, skoro goniecz tich posłow do ziemie twoiej wszedł, woysko twoie na ziemie nasze Podnieprskie uderzeło. Y radam naszym nie przepuszczas, ganiąc ich, że inaczy się zachowuią, anis radi pierwszych krolow, y żeby mieli posły twoie do tego przimusić, aby im list swoy do ciebie ukazali, na co oboie iusz ci wyszei opowiedziano y to że twoim posłom powiadali, ze niechcą ziemią Inflanczką targować. Coś mieli inszego mowić, iedno co prawda beła y co na seymie beło postanowiono, że trudni mi Inflanczkiej ziemie ustempować, ktore i z inszemi stany bronić poprzisięgli, a nis czego inszego ustempować, na co nie przisięgli. Widzę, że się gniewas na nie y na nas, że ie miłujemy y na baczeniu mamy, co my radzi cziniemy y czinić bendziemy⁶⁴⁾ kazdi chrześcianskij pan, a nakoniecz, — ktori się iedno rozumem rzandzieł, czuiancz się być człowiekiem mdłym, gniewu, popendliwości y chciwości tesz czaszem wedle krewkości ludzkiej poddanjm, ze wszitkiego sam siebie dorozumieć, oczema swemj wszitkiego wiedzieć, uszema słyszeć zawzdi nie moze, zawzdi miał radi dobre, cznotliwe, ućciwe, zasłużone y s siebie y s przodkow swoich do ławicy swoj bierał, część brzemion y ciężarow krolestw swoich na nie wkładał. S tich tedi prziczin radi nasze ganis, nas sczipies y skaluiies hardem, lekkim y przewrotnem, krziwoprzisięscą, okrutnem y nakoniecz bezboznem, a niemal poganinem nas zowiącz, Senacheriba, Maxenciusza, Amelicha, ktemu często biessurmiany nam przypominaianc, pismo Swienthe y

---

⁶³⁾ надъ вязными ярость показывати. ⁶⁴⁾ чинити будеть.

psalmy Duchu Sw. pelne dla chwały Bozey, dla nauki zbawienny napiszane, — ktorich nie do czego inszego ludzie pobożni uziwaią, nie do nasiczenia iadu swego, skalowania bliznego, co nic innego nie iest, iedno imię Panskie brać nadaremno, — przypominaiane y słowa z nich te wybieraiancz, ktore napiszane są częś przeciwko ludziom, ktorzy żadney boiazni Bozey przed oczema nie maią, ktore słowa na nas stoszuiesz, takze, ktore są o człowieku niewinnym, ktori nadzieię swoię w Bogu pokłada, ktori sobie przypisuiesz. Ti tedi człowiecze pokorny, stateczny, nie fortelny, szczeri, strozu przisiengi, miłosierny, pobożny, co iest za pokora stateczność, prawda, wiara, dobrośliwość, pobożność twoia! Nadętość y hardość twoia iawna iest wszitkiemu swiathu; wszitkie postempki twoie przisle⁶⁵⁾ to pokazuią, pokazuią y sprawy te z namy, ktore się wyszey wypiszaly, okazuią tytuły twoie, ktorich nie mas miari, co ras insze a insze sobie wymyslias, państw tych, ktorich nie mas y ktoreć zadnem prawem nie przinależą, wyliczanie, iako się poczitasz być Czarem wszei Rusi, ktori iedno częś trzymasz, — zowiesz się panem państwa Połoczkiego, ktoregoś beł niedawno podstempnie dostał y zasięś go iusz postradał, — wyliczanie włości drugich małych, nad ktore wientsze sliacheicy niektorzi pod nami dzierzą, odmiana nakoniecz y imienia twego, bo czemuś iest teras Iohannem, ktoris się przed tim zwał Iwanem Wasilewiczem, zaś iest ti Grekiem iakiem, Rzymianinem, albo Włochem, albo Hispanem, nie Moskwycinem? Wiencz nowe przidatki do tytułu — oyczicz, dziedzicz, wienc y spokojnem y pomiernem się w tytule zowiesz, niewinna owczinko! A dla czego to tak często powtarzasz oyczicz, dziedzicz, iakoby kto w tim wantpieł, żeś ti iest sin oycza twego z matkiej twoiej dziedzic panstwa Moskiewskiego! Nie zadaieć tego zaden, anić się tego trzeba sprawować około oycza twego, wiedzą wsisczi, ktoregoś oycza sin, wiedzą tesz ktorej matki, — corki zdrayczy przodka naszego Zigmunta Glinskiego. Czili to dla tego czinis, że nam urągas, żeśmy krolem obrani są? A żeśmy się z oycza krola nie urodzili? I przed tim (w) wielu przednich państwach y podziś dzień takze w panstwach chrześcianskich (wiele) iest państw y krolestw, ktorich panowie y krolowie obierani bywaią y nie mniej poziteczni krolowie y panowie bywaią ci, ktorich by obyczaie ich y godność, nie urodzenie, pany

---

⁶⁵⁾ прошлые.

czyniło. Tym kształtem najwyższego biskupa y przełożonego powszechnego kościoła papieża kardynałowie obierają, tym że kształtem cesarza, którego najpierwsza też jest świeczka dostojność⁶⁶⁾ y inne stany w innych królestwach, które y pany sobie obierają, którym sposobem i my wedle praw korony naszej uczynienj iesteśmy królem za rozsądkiem o nas wszitkich stanow y tak wiele ludzi, tak że tobie tego najmniej nie zarzycz, że ciebie nie świadcztwo o cznoci twoj wielu ludzi, ale żywot niewiasty na państwo Moskiewskie włożył. A żeśmy się nie s króla urodzili, tobieby to było ciężko, gdybyś ty był tym sposobem nie urodził, iakoś się urodził, bo byś był państwa zadnego nigdi nie dostał, musiał byś być albo pasterzem, albo zbójcą. Ja tego nie żałuję, ani żaden między narodami chrześcianskimi wypolerowanemj, które cnotą się rządzą. Słiachetny stan takowy jest, że cesarzowie, królowie wsisczj nigdi tego stanu się nie wyrzekają y gdy najwiecej utwierdzenie s prawem czynić chcą, słiachecztwem swoim je utwierdzają, y zawzdy kazdi to rozumiał bacznj człowiek, że daleko lepiej z dobrego słiachcica y s cnotliwy słiachcianki rodzić się, a nis ze złych króla y królowey. Żesmy się tedy z łaski Bozey urodzili z rycerskich ludzi y z rycerskich przodkow, które chrześciansktwu mężnie y godnie służyło, władze wielkie, urzendi y przełożenstwa, a nakoniecz y udzielne ziemie sprawowali, a sprawowali cnotliwie y pobożnie, choć królami nie byli, my na tym tak przestajemy, że za to P. Bogu dziękujemy y wolem, żeśmy się tak urodzili, a nisby się mieli tak urodzić, iakoś się ty urodził, ktori podobno na urodzeniu tym swoim nie przestajes, że albo dla łakomstwa, albo dla pychy do Prusa iakiegoś fałszywego, a nigdi na świecie nie będącego brata cesarza Augusta rod swoj wywodzis. My Króle Polskie przodkami swemi, co wspominas, zowiemy, bośmy ich są namiestnikami, rodzicielmi nie zowiemy, gdzieśmy się nie z nich rodzili. A ten przyczinek — państw wschodnych (w tytule) y zapadnych — skądci urosł? Czart pisny, przeciwiaincz się Bogu, chciał położyć stolicę swoję na północzi; ty sobie prziwłaszczas zachod y zapad: iusz jedno czwarti kąć s czartem Bogu zostawicie. Wiencz zowiesz się noscą Krzyża S. ty, ktori z diabłem północzi wschod, zachod odeymujesz, ktori go nie nosis, ale na poddane swe krzyże

---

⁶⁶⁾ Пропущено: Курейрство немецкие избираютъ.

wkładasz nieznośne, ktori gdić się co poszcześci, tak się podnosisz, chełpliwie, nadęcie piszesz y na krole chrześcijańskie się puszczasz: to iusz jest twoja takowa pokora! A stateczność jaka? Iaka w tych namowach pokazała się, postąpiwszy wszitkiei ziemie Inflanckiej okrom czterech zamkow, zasię umknął nam trzidzieści y seść. Co ras, gdi nowa biesiada, to nowa zona. Koronowałeś na krolestwo Inflanckie Magnussa, iakoś go potim ćcieł, chcąc wiele? Innych rzecz mijam. A szerokość twoja jaka? Gleytow na posły dawanie, posyłanie gońców twych, zadzierzwanie nasich, pisanie listow, zadzierzwanie nas w Wilnie, postępkę pierwszych y terazniejszych posłów twoich, poszelstwa, ktore się iusz doszic przełożęły, nie dla czego statecznego, iedno dla zwłoki czasu y oszukanie nas osobliwą twą szerokość pokazują. I bendies narzekał na nas o krotkość rokov, iakoby dziecie, ktoremu, gdi czego nie dadzą, to płacze. Tak ti, zem ci się nie dali oszukać, gniewasz się na nas. Miei na tim doszic, ze nas posłowie twoj uproszeniem stania do 4 niedziel podmamili, aby twoi bohaterowie s czernią naszą zetrzeć się beli mogli. A wiara twoja jaka? Niewspominam przodków twoich: beło za Iagiełła, za Witułta zastanowienie, ktosz ie wzruszeł za Kazmirza? Kto czye państwa sarpał? Beła y przisienga y zekrwienie z Alexandrem, beły za Zigmunta starego, — kto komu co urwał od państw iego? Ale o tobie samem mowię, a zasz to nie jest grać przisiengą y krziwo-przisiengać, — podrzuciwszy list, w ktorem co innego beło piszano, a nis co się namowiło, nań przisiengać? U Rzymian, choć ieszcze pogan, y teras w chrześcijaństwie, ktoby fałsziwie pisma nalezancze do czyei sprawiedliwości podrzucieł, lubo by ich nie poprzisiągł, iakoś ti poprzisiągł, gardłem karzą. A ludzkość twoja co zacz jest? Gdzieś jest brath twoy Władimirz, tak wiele ludzi, tak wiele boiar gdzie się podziało? Gdzie tak wiele ludzi twoich, o ktorich ti trupy gniewasz się, a gdi żywi są, nie gniewasz się o nie, y owszem na te się gniewasz, ktoreśmy gardłem darowali y do ciebie puścieli, zdrayczami ie zowęż. Iusz to podobno mnicysza u ciebie pastwić się nad obczimi, iako teras czernią Podnieprską pod staniem wojować, iako nad więziami zmęczać się, s ktorymi iakoś się obchadzał, gdić Bog zwycięstwa uziczał, tak w Inflanciech, iako gdzie indzi, iakoś nie tilko męsziznom ale y białogłowom, a nakoniecz y dzieciom w żywotach matek swych bendzącem nie przepuszczał, iakoś dziewczeczki poganom przed oczima twemi hań-

bić kazał, skąd to ci wiedzą, co to po wszitkim świecie rospiszali y rozdrukowali? Pytay ich sobie. A pobozenstwo twoie, iakie iest? Owocze same takie twoie sprawy okazują, uwazenie sacramentu małzenskigo, stanowienie wedle mysli swey o rzeczach kościelnych y to, żeście s przodkami swemi nauczeli ludzie swe wyznawać, żeście są nad wszelaki zakon: poznay się tedi sam, bo to iest naywientsza mandrosć — sam siebie znać, a żebyś się lepiei poznał, poszłam ci xiengi, ktore o tobie po wszitkim świecie, nie tilko za przywileiem krola Augusta przodka naszego, ale za przywileiem czesarza Maximiliana rospiszane są y posłęć ich wienczei potem, iesli cheesz, żebyś się w nich, iako we zwierciadle y rod swoy obeyrzał, a przypatrziszi się sam sobie, tosz dopiero na drugie bystrze się puszczaj. A iako nam śmiesz przypominać tak często biessurmianstwo, ti ktoris krew swoię s nimi pomieszał, ktorego przodkowie za mastalerze, za podnoskj wsiadaianczem na koń czarom Przekopskim mieli, ktorzi klacze mleko ukanione na grziwie tatarskich skap lizali. My, iesli mamy s czesarzem Tureczkiem zastanowienie, mamy ućiwe y przistoyne, iako przodkowie nasi krolowie Polsczi miewali, a nie inaksze. A wiencz ti nas, człowiek tich obyczaiow, bendies przyrownywał do Senacheribow, Amalechow Maxenciuszow, sam Kaimie, Phalarisie, Pharaonie, Neronie, Herodzie, Antiochu? A zasz bendies kłamał Duchem S. a pismo onego wyspeczaianc nas hanbiel y przeklinał, sam się wilk drapiezny za owcę udawał? Nie pisałeś przed tim — z udrenczenia swego wołałem do Pana, aleś mowił, iako oni olbrzimowie do swych — podźmy, roszerzmy sobie ezarstwo, ktorego by wierzch dotknął do nieba y wielbim imię nasze. A gdić się fortele twoje w Inflanciech powiodły przed tim, niześmy s tobą za krziwdą naszą woiować poczęli, pamiętasz z hardości, mysli twoiej iakoś wsiadł na koń twoy, przepaszawszi się na krziz łańczuchami, w ktorim iednym Evangelia, na drugim zegarek wisiał. Wziąłeś drzewcze, iakoby Goliath przeciwko Dawidowi y popiszałeś się przed polonnikami, ze się tim bić cheesz ze mną, a bojariowie twoi u stoła twego, gdi beł Haraburda goniecz nas, iako się nasmiwali y urągali narodowi Polskiemu y Lithewskiemu, mieniącz ie być nikczemnymi na wojnę, a prawie iako oni Holofernoszowi s ludzi mowili — ustąpin do ostatka z ziemie Inflanczkiej, a potim y gdzie daley, — aby to uznano beło, że Iwan Wasiliewicz Bogiem ziemie iest, a okrom niego za-

den nie iest. Pierwey, niześ imię panskie miał wzywać y ten psalm przypominać, miałes złość swoię uznać y radniey od 50 psalma począć: zmiłuy się nad nami Panie Boze wedle wielkiego miłosierdzia twego. A mało na tim, cosz by kto ieszcze usti wyznawał y załował, gdiby tego nie uczynił, co Zacheus pokutuiancz, ze go w czim oszukał, czworako mu wrocieł, a ti częsci naszego wrocieć ześ nie chciał, iako mowi Zbawiciel: prozno kto idzie do ołtarza y dar do niego niesie, ktoby się nie usprawiedliwił bratu swemu. Modleł się tesz Antioch, gdi go Bóg za iego złości iusz do końca karać począł y srogością plag iemu śmiertelnych zranił, nie tilko modleł się, a by y kościoły chciał budować, cosz o nim pismo? To, co y tobie się przida. Modlił się ten złośliwy człowiek Panu, od ktorego miłosierdzia nie miał otrzymać. Zamkniemy iusz ten list do ciebie tim,— aby się tim znaczniei pokazała zdrada twoja, sprawiedliwość nasza aby się pokazała, ze ti nie folguiane zastanowieniu, ktore miendzi mną a miendzi tobą przesz latha przisło nie beło, ale prze boiazń, ktora iest wszitkich okrutnikow iednem katem, a chciwość drugiem, ześ się do tego czasu przed nami kreł, a czoła twego nigdi nam nie ukazał, ktemu żeby się pokazało to, ze fałszowie miłość poddanych swych sobie prziczitasz, a ze my swoje miłuiemy,— wsiądz na swoy koń, a porozumieymy się miendzi sobą o czasie y miejscu; tam pokasz się mężem iako sprawiedliwosci duffasz; sami s sobą uciūmy dwa; tak mniei krwie chrześcianskiej bendzie przelano. Iesli do tego się dasz przywiesć, oznaymi nam, bo my s tobą radzi uczinimy y tim kstałem Bog sendzia sprawiedliwy okaze, czyia iest prawda; jesli nie, sam się oszandzis y pokazesz, ze ani prawdi, ani sereza, nie tilko czarskiemu powołaniu, iako się zowiesz, ale mężowi (nie niewieście) przistojnego nie masz. Iakoszkolwiek uczynisz, lubo się nam stawisz, lubo nie bendies smiał, my nie wątpimy, ze przecię nam P. Bog pomoze y szcerości y prawdzie gorę da, a sprawy tve wszitkie ku pociesze naszej, a ku zgubie twoiej przywiedzie. Dan w Zawołociu roku 1581 wtorego dnia Augusta. A zapieczentowan iest pieczenią Maiestatną koronną, w niebytnosci na ten czas przy nas kanclerza Wielkiego Xięstwa Litheńskiego.⁶⁷⁾

---

⁶⁷⁾ Въ русскомъ за тѣмъ приписано: а то списокъ въ томъ листе посланъ. А посылаемъ тебе при семъ листе нашомъ и препись тогожь листу нашего езыкомъ латинскимъ,

59.

LITTERAE A SACRA MAIESTATE REGIA AD DOMINUM REGNI
MARSSALCUM.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae etc.

Magnifice, sincere nobis dilecte. Posteaquam superiores proximas nostras ad Synceritatem Vestram Polocia literas dedissemus, quibus cum de irritis nostris cum hoste pacificandi actionibus fecissemus certiolem, cum exercitu propius ad hostiles ditiones progressi sumus. Eo in itere, cum senatoribus nostris, qui nobis adsunt, ac praecipuis militum nostrorum praefectis communicavimus, quo potissimum nobis hac expeditione tendendum, quidque ante omnia oppugnandum esset, veniebant hanc in deliberationem duo tamen modo, ut aut Novogardiam aut Plescoviam moveremus, quod, alterutro loco nostrae potestatis facto, hostis ad aequabiliorem pacem impelli posse videretur. De Novogardia tamen facile repudiata sententia est, quod remotior esset, quam ut tanto cum exercitu et gravioribus pluribusque cum tormentis, vel mature satis pervenire, vel, si pervenissemus et nobis forte res minus secundae fuissent, nos sine incommodo inde recipere (non) posse videremur, ubi arcem nullam, quae nostrae ditionis esset, a tergo propinquam haberemus. Itum igitur eam in sententiam est, ut Plescoviam potissimum moveremus, a qua arx nostrae potestatis Voronecia non amplius sexdecim miliaribus abest, quoque nobis omnia ob propinquitatem fluminis itinerumque facilitatem opportuniora sunt, quaque capta, hostis ab Livoniae aditu maxima ex parte excludi, terroris vero et detrimenti ob celebritatem civitatis amplitudinemque ditionis plurimum illi afferri posset. Qua de re Plescoviam versus progressi sumus, quo in itinere nobis nunciatum est, hostem Wieliam arcem, deductis tormentis, deseruisse, Crasnohrotka itidem incensa, praesidium deduxisse, utrumque locum iam militem nostrum tenere, ac Crasnohrotkam opere tumultuario munire. Ad Voroneciam, quo loco haec scribimus, cum pervenissemus, exercitus nostros lustravimus, ac quod in

---

который мы умѣемъ, когдажъ тебѣ ты до насъ пишешь листы языкомъ Московскимъ, которого мы не умеемъ.

medio itineris, quod nobis Plescoviam habendum est, arx Ostrovia ab hoste teneatur, e qua cum ad Plescoviam versabimur, nostri, qui itinera faciunt, excipi et infestari possent, mandavimus cancellario regni nostri generali exercituum nostrorum capitaneo, (huic enim cum, milites nostri a nobis aliquem efflagitarent, qui pro more maiorum ipsis cum imperio praeesset, et nos anno superiore proximo experiundo cognovissemus, quam praefici aliquem necessarium esset, id muneris contulimus) ut certas copias cum aliquot tormentorum numero praesidij illius deiciendi causa praemittat, quas iam praemissas ita sequetur, ut eadem die ad copias venire et oppugnationis rationem ostendere possit. Nos eodem omni cum exercitu, nulla cum mora, itineribus ita divisus, progrediemur, ut dextrum latus nobis Lithuanicae aulicaeque copiae nostrae, sinistrum Vielica fluvius, secundum quem iter faciemus, claudant. Quem exercitum ob excursionem hostilem ad Boristhenem miseramus, accessione turmarum et cohortium nostrarum, quae illis in locis versabantur, et nobilium consursu non mediocriter auctum, Drohobusum versus movere, ac inter illum locum et Toropciam Bialamque versari, tum ubi Plescoviam accesserimus, prope Chelmam (quo de loco tertio aut ad summam quarto die ad castra nostra pervenire possunt) considerare iussimus, ut istarum copiarum in omnem partem vigilantia hostilis exercitus facile ab excursionibus averti possit. Qui quidem exercitus ab Boristhene iam longius se in Moschoviam retulit et, cognito nostro itinere et oppugnandi coepto, Plescoviam versus, ut exercitui nostro immineat, et pabulatores nostros (quod solent illi) infestent, iturus esse rumoribus affertur, quod si erit, nos, quod facere convenit, non praetermitteremus. Cum vero exitus oppugnationis nostrae Plescoviensis, ad quam progredimur, in manu praepotentis Dei, in quo spem positam habemus, situs sit, et nobis omnem in eventum mature sit cura nostra providendus, rectius nos facere non posse intelligimus, quam ut exercitus nostros (si hostis ad iustam honestamque nobis pacem, animum sincerum ac constantem non adiecerit) in hybernis hostili in ditione retineamus. Neque enim exercitus noster in tanta itinerum iniquitate et longitudine, ac autumnalium tempestatum iniurijs, vastis adeo et difficilibus in locis, sine maximis militum incommodis, magnoque iumentorum interitu reduci, neque sine sumptu ingenti ac temporis ad res gerendas opportunissimi iactura, (quam partim publicorum consiliorum in comitijs tarditate, partim

exactorum pecuniae publicae indiligentia quotannis summam incurrimus) rursus adduci potest. Ad quae accedit et illud, quod si ea praesidia, quae nobis in finibus necessario retinenda sunt, ab hoste premi contingat, nos, si exercitum reducamus, ipsis nullo subsidio esse possimus, ac parta summo labore sumptuque anticipi fortunae varioque discrimini maxima anni parte committenda sint,—ne quid dicamus de maximis subditorum nostrorum detrimentis, quae dum miles noster saepius it reditque, et in ipsis hybernis in Lithuania haeret, accipi necesse est, quaeque Lithuania perpeti diutius nullo modo potest. Vitari haec, si exercitus in solo hostili hybernis contineatur, omnia poterunt, et interea (si hostis pergat a pace alienus esse) excursionibus per hyemem res geri, omniaque vere ineunte solutis hybernis maturius multo administrari poterunt, quam si maxima aestatis pars, exercitu reducendo consumatur. Quod ea de re Sinceritati Vestrae scribimus, ut et ipsa consideret et aliorum in regno nostro hominum iudicia vocesque cognoscat, quid nobis, si hostem ad aequabilem pacem adducere non possimus, potissimum faciendum sit; et si exercitum in hybernis retineamus, quomodo providere necessariis rebus et aliis subsidiis, quae ad res in futurum gerendas requirerentur. Conventibus tantum separatim habitis, brevi quodammodo manu, consulere et ordinum sententias cognoscere possumus, quae expeditior ratio plurimum momenti ad summam rerum omnium, quas cum hoc hoste susceptas habemus, afferre posset. Neque vero nos alium hoc in negotio spectamus, quam ut belli istius et sumptuum reipublicae et nostrorum incommodorum (quae etsi magna sunt, tamen libenter cum detrimento etiam valetudinis nostrae suscipimus) finem atque exitum quanto ocius assequamur. Cum igitur (quo scripsimus) belli exitum nostra in potestate non habemus, et ut erit praeclare, caepta plurimaeque Dei Optimi maximi beneficia, temere obiicienda non sint, mature omnem in eventum providendum est, ac si hostis diutius rem pertinacia sua ducat, tempestive paranda praesidia, quibus prospera initia secundique adhuc progressus nostri ad faelicem itidem exitum perducantur. De iis igitur Sinceritas Vestra considerabit, et consilia cum aliis, ad quos haec pertinent, communicabit, et hominum voluntates iudiciaque cognoscet, et ex iis nobis sententiam suam, quid fieri possit, quam primum perscribet, nosque de rebus omnibus, quae huc pertinere videbuntur, faciet certiores. Bene valeat

Synceritas Vestra. Datum ex castris nostris ad Voronecum XIII Aug. Anno M.DLXXXI regni vero nostri anno sexto. Stephanus Rex.

Cum ex itinere arcem Ostroviam in insula Wielicae fluminis, a quo undique circumluitur, sitam, muro lateritio turribusque itidem lateritiis munitam oppugnare caepissemus; verberatis duarum turrium propugnaculis lateque patefactis praesidium saluti diffisum, arcemque in potestatem accepimus, universoque cum exercitu iam Plescoviam movemus.

60.

RESPONSUM MAGNIFICI D. MARICHALCI AD LITERAS SACRAE REGIAE MAIESTATIS.

Sacra ac Serenissima Regia Maiestas, Domine Domine clementissime.

Simul atque quarto ab hinc die accepi literas Sacrae Maiestatis Vestrae, decima quarta Augusti sub Voronecio ad me et alios maioris Poloniae senatores scriptas, quantocius deferri, ad quos pertinebant, curavi. Ipse quin etiam cum illis, quorum copia dabatur iuxta votuntatem Sacrae Maiestatis Vestrae, conferre consiliaque mutuo communicare minime neglexi: praesertim cum Reverendissimo Domino episcopo Posnanensi et item Magnificis D. palatino et castellano Posnanensi. Neque sane alienum abs re fore putabam, si omnes unanimiter sententiam nostram unis literis perscriberemus, praesertim quod ea ratio non modo Sacrae Maiestati Vestrae tam variis atque arduis bellorum negotiis occupatissimae cumprimis accommodata, verum etiam ad stabiliendas inter nosmetipsos voluntates, tum ad conciliandos ac confirmandos in re proposita nobilitatis animos, plurimum momenti allatura fore videretur. Sed quia quibusdam secus visum est ex speciali, procul dubio, erga rempublicam affectu et Sacrae Maiestatis Vestrae studio, quid mihi item videatur, breviter meo more et candide perscribam. Inprimis vero, non possum non satis admirari singularem divinam providentiam, quae omnia Sacrae Maiestatis Vestrae consilia et actiones ita pro sua clementia dirigit ac disponit, ut in iis non nisi singularis ac vere paternus affectus, indefessum studium, constantissimusque ornan-
dae ac ampliandae hujus reipublicae animus partibus omnibus elucescat;

quo nomine maximaeque eaeque immortales non solum a nobis, sed ab universa posteritate nostra debentur Sacrae Maiestati Vestrae gratiae. Quantum ad hybernationem exercitus in solo hostili, optime Sacra Maiestas Vestra cum sibi assistentibus consiliariis iudicat multis nominibus expedire rei-publicae, ne milites, in tanta itinerum longinquitate ac difficultate, nec non temporum iniuria deducantur, quin potius ibi stativa figant, summo labore parta tueantur, atque in omnes hostis atterendi et ad aequabiliores in posterum tractatus adducendi, occasiones sint intenti (sic!). Quod vero Sacra Maiestas Vestra cum exercitibus in hybernis sese continere debeat, id mihi uni minime videtur, tum quia praesentia Sacrae Maiestatis Vestrae in regno desideretur ac necessaria appareat, tum quod multum momenti allatura sit non modo ad subsidia, eo facilius et citius comparanda, verum etiam ad mille difficultates, quae in tanta hominum varietate oboriri solent, amovendas; praesertim, cum ibi non minus vigilanter ac faeliciter ex nutu et praescripto eiusdem Maiestatis Vestrae res geri possit per eos, quos Sacra Maiestas Vestra ibidem ad ista munia exequenda relinquere voluerit. Porro, quomodo exercitui in terra hostili hybernanti providendum sit de rebus necessariis, aut quomodo subsidia (quae propter continua militum exercitia, varios bellorum ac incursionum casus et discrimina, tum vero temporum iniurias necessario submitti oportere, facile quivis animadvertit) in tempore comparanda, eo difficilior mihi videtur consultandi ratio, quod dum ipse mecum multa et varia considero, et aliqua ex praecedentibus de iis, quae consequi possunt, coniecturam facio, in tanta temporis angustia et fatali quadam hominum anxietate, iudicia hominum explorare aut voluntates cognoscere minime possum. Ad utrunque profecto parata pecunia opus est; nam neque miles conscriptus retineri, si stipendia non persolventur, et sustentatio aequae hominibus ac iumentis non suppetierint, in hostico poterit, neque novus pro subsidiis ad res in futurum incunctanter gerendas submitteendis comparari, nisi sumptus adsint. Proinde quamvis facile assentior de iis commodissime tractari posse ac debere per conventus particulares seorsim habendos, tamen non possum non addubitare, quin aliud quidpiam proponi aut obtineri possit a nobilitate, quam ut contributio agraria, quae pro anno futuro laudata est et cuius exactio ad mensem Maium usque producitur, infra decursum praesentis anni ad finem usque mensis De-

cembris conferatur integre. Quod si praeterea ex civitatibus contributiones Sosz aut Czopowe dictae obtineri queant, ita ut ante anni decursum corradantur, aut summis paratis per communitates urbium redimantur, magna et utilis foret tam ad praesentes res, quam ad consultationes in futurum constituendas accessio. Quod aliud in praesentia proponam, non habeo, etenim quomodo de novis aliquibus rationibus augendi nervi belli, atque adeo rerum caeptarum continuandarum proponendum sit, quoad priores modi ultimis in commitiis omni consensu approbati effectum suum non fuerint sortiti, et quoad animi hominum saltem aliquantulum respiraverint, ego non video. Verum quaecunque tandem ratio magis ex re reipublicae et praesentis expeditionis videbitur Sacrae Maiestati Vestrae, ad hanc ego me quoque lubenter accommodabo, et quidem ita ut ad conciliandos hominum animos confirmandasque voluntates nihil studii et operae sciens sim intermissurus. Cuius gratiae me obsequiaque mea subiectissima diligenter commendo. Denique precor, ut in omnibus viis et consiliis Sacram Maiestatem Vestram prosperet, dirigat, defendat ac feliciter incolumem victoriisque gloriosam ad nos quamprimum reducat. Posnaniae 24 Septembris 1581.

Sacrae ac Serenissimae Maiestatis Vestrae humillimus servus. Andreas Opalinski.

61.

FORMA LITERARUM IMPERATORIS TURCARUM, A CZAUSO SACRAE REGIAE MAIESTATI REDDITARUM IN CASTRIS AD PLESCOVIAM, DIE 4 SEPTEMBRIS, ANNO 1581.

Inter Magnanimos atque Excelsos Iesum commitantium ex progenie Messiae, Princeps etc.

Potentissimo Regi Poloniae Stephano, cui Deus omnipotens concedat in omnibus prosperos successus finemque desideratissimum. Cum hae altissimae omnique honore dignae literae ad Maiestatem Vestram pervenerint, - ex eisdem Maiestas Vestra cognoscet Sultan Islamum filium Imperatoris Tartarorum demortui, habitantem in civitate nostra Samboli, per literas suas denunciasse, quod potentissimus omnique honore atque splendore

undique circumdatus Mehemet Kierey Chan, quem Deus omnipotens in omnibus magnum beatumque faciat, discordias inimicitiasque apertas cum fratribus suis habebat. Unde accidit inter horum altercationes, unum ex eisdem Dzichan-Kiereium vitam cum morte mutasse, duos quoque fratres Aleb et Selamet Kiereios ob metum mortis, vitae consulere volentibus, au- fugisse, atque in Boristhene fluvio a kasakis, subditis Maiestatis Vestrae mancipatos, tandem ad praefectum arcis Circasiensis deductos esse. At cum Maiestati Vestrae ex antiquis temporibus profluens integra amicitia sincerusque amor, tam sanctae memoriae avorum praedecessorumque no- strum, quam Tartarorum imperatorum sit optime perspectus, qui cum sese fidelissimos sincerosque semper demonstrabant, tum ipsimet, tum fratres ac propinqui illorum ad omnia officiorum genera parati, contra quoque omnes inimicos nostros aperto Marte certare non dubitarunt, atque hucusque in officio sese constanter conservant religionis; ergo, quod cum ita sit dignum et iustum nobis visum est, illos ipsos fratres, sorores et uxores, totamque progeniem illorum sub tutela nostra firmiter asservare, illisque in omni- bus, quoad fieri potest, congratulari. Qua propter misimus ad Maiestatem Vestram Husein Czaussium (quem Deus locupletem faciat) hoc in negotio. Obsecramus diligenter itaque Maiestatem Vestram, ut pro mutua nostra sincera, sancta constantique amicitia, quae hucusque inter nos inviolabilis permanet, eosdem fratres germanos imperatorides, liberos et absolutos pro- nunciat, atque ad nos per praefatum Czaussium, adhibente aliquo bono viro famulo Maiestatis Vestrae, propter maiorem securitatem, transmittere fa- ciat. Nos autem dabimus operam, ut eosdem quam citissime ad Tatar Cha- num dimittamus. Iam enim concordia et pax omnisque tranquillitas per li- teras nostras inter ipsos facta est. Scripsimus enim ad unum quemque mandata nostra, quibus contenti amore pristino sese prosequi iurarunt. Tandem Maiestatem Vestram diu longeque felicissimam bene valere cupi- mus. Ex urbe nostra Constantinopoli 989 diebus Iunii.

Summa literarum Islam Sulthani. Denunciat, quomodo frater illius cap- tus est, et quo loco. Ad ultimum supplicat Maiestatem suam tanquam frat- rem charissimum, ut hos duos fratres liberos dimittere velit.

62.

SUMMA LITERARUM SIAUSS BASSAE.

Inter praestantissimos totoque orbe celeberrimos principes Christianorum, Serenissimo atque Potentissimo Regi Poloniae Stephano, salutationes sine numero, amicitiam sinceram, unguentis preciosissimis floribusque odoriferis plenam, cum commendatione officiorum suorum etc.

Cum autem non ita pridem tempore praeterito facta esset inimicitia, certaeque altercationes inter Chanum Tartarorum Serenissimum Mechmedum et fratres suos, sic ut nescio, quo fato unus ex eisdem Deinan Kierey Sultan nomine occisus est; quo facto caeteri perturbati, ubi fieri potuit, sese absconderunt, duo autem horum Aleb et Selameth Kierey Sultan, vitae consulere volentes, tandem in laqueum latronum Borysthenensium inciderunt, ac postea a Circasiensi capitaneo in captivitatem deducti sunt. Haec cum ita sese habeant, Serenissimus atque Invictissimus Imperator Dominus meus vehementer desiderat, ut eosdem in excelsa Porta sua videre possit, quo in negotio honorificentissimas amicabilesque literas suas, cum ea, qua par est, reverentia per strenuum virum Husein Czausium misit. Quae cum ad Maiestatem Vestram delatae erunt, nil dubito, immo certus sum easdem locum obtinuisse, Maiestatemque Vestram petitioni Invictissimi Imperatoris Domini mei facile satisfacere posse, ita quod eosdem supra nominatos imperatorides, cum aliquo strenuo viro in tranquillitate securos, ad excelsam Portam transmittere non dubitabit. Tandem Maiestatem Vestram bene valere atque omnia secundum animum consequi, ex animo cupio. Datt. ut supra.

63.

COPIA LITERARUM PALATINI VALACHIAE, EODEM TEMPORE
AD PLESCOVIAM, UT SUPRA, SACRAE REGIAE MAIESTATI
REDDITARUM.

Serenissime Princeps ac Potentissime Domine, Domine amice ac Domine vicine, nobis observandissime.

Paratissimorum servitiorum nostrorum in gratiam Serenissimae Regiae

Maiestatis Vestrae plurimam commendationem. — Infinita Serenissimae Regiae Maiestatis Vestrae in nos collata officia nos prope in admirationem hactenus duxerunt, praesertim cum semper viderimus eandem paratiorem ac faciliorem fuisse in faciendo rem quamquam, quam nos in rogando. Qua propter cum potentissimus Turcarum imperator nobis literas per Czaussium allatas iniunxerit, ut pro ea vicinitate, quam hactenus sancte ac inviolate inter nos coluimus, ad Serenissimam Regiam Maiestatem Vestram scriberemus iuxtaque supplicarem, ut profugum illum Tartaricum, nuper a finitimis Christianis Scythis, alias kozacis captum, Serenissimaeque Regiae Maiestati Vestrae oblatum, huc ad nos Moldaviam transmittere clementer dignaretur. Nos aequissimo animo imperatoriae Maiestati suae mandatis parendo ac penes pro inviolata mutua nostra vicinitate, id facile fieri posse nobis certo persuadendo, amice praesentibus Serenissimam Regiam Maiestatem Vestram supplicamus, dignetur id clementer, quatenus fieri possit, ut facile id Serenissimae Regiae Maiestati Vestrae factu arbitramur, sapienter causis fortassis dubiis profugationis clementer perpensis, in gratiam et Imperatoris Turcarum Maiestatis et nostri facere. Nos, quem si clementer transmiserit, eundem Imperatori Turcarum Maiestati transmittemus. Hoc, de Serenissima Regia Maiestate Vestra omnibus servitiis demereri studebimus, eandemque iuxta quam diutissime faelicissimeque valere pro pio vicinitatis affectu cupimus. Dat. ex curia nostra Sochaviensi X Iulii M.DLXXXI. Eiusdem, Serenissimae R. M. Vrae. syncerus fidelisque vicinus Jakula Dominus et heres Moldaviae. Nos scribimus mandate Turcarum Imperatore. Serenissima tua R. M. V. sciet consuetudinem illius regni, denique, quid facto opus sit.

64.

RESPONSUM SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD LITERAS IMPERATORIS TURCARUM.

Serenissimo ac Potentissimo Principi, Domino Sulthano Amurato, Imperatori maximo Constantinopolitano, Asiae et Europae, Persarum, Arabum Syriaeque et Aegypti Domino, Amico vicinoque nostro charissimo.

Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae

etc. salutem et optatos rerum successus ac nostri mutui amoris continuum incrementum.

Serenissime et Potentissime Princeps, Amice et vicine charissime! Quod ad nos Serenitas Vestra de duobus fratribus illustribus — Aleb et Selamet Kierey Tartaris perscripsit, est ita illud, quod dum fratris sui illustris principis Tartarorum persecutionem fugiunt, in manus kazakorum, qui in Borysthene versantur, inciderint, ex quorum manibus a capitaneo nostro Circasiensi, iussu nostro, non sine labore et sumptu liberati sunt. Cum autem Serenitas Vestra a nobis hoc tempore per literas petat, ut eos liberos ad Portam Serenitatis Vestrae dimittamus, desideramus nos quidem Serenitati Vestrae, pro constanti amicitia nostra, ea in re gratificari; sed cum hoc tempore, longo terrarum intervallo ab illa ditioe nostra Circasiensi, bello occupati distemus, et de illorum statu non satis exploratum habemus, an ad nos religionis causa se contulerint et nobiscum permanere diutius velint, de illorum voluntate et statu, quamprimum fieri poterit, cognoscemus. Quo cognito, faciemus, ut Serenitas Vestra intelligat nos suae intercessionis libenter rationem habuisse. Quandoquidem vero non dubitamus, quin Tartarorum princeps, ob cuius inimicitias fratres illi fugerent, nobis deinceps fratrum istorum causa ob dimissionem infestus futurus sit, postulamus a Serenitate Vestra, ut alium ex istis fratribus, qui a nobis dimittentur, in principatu Tartariae collocet. Nam ita euectum in principatum, Serenitati Vestrae, ob tanti beneficii memoriam, ut caeteris in rebus, ita in conservandis nobiscum pactis, obsequentiozem futurum iudicamus. Iustum vero est, ut Serenitas Vestra efficiat, ne ex eo, quod Serenitati Vestrae hoc in negotio gratificabimur, nos aliquid molestiae accipiamus, quae etsi ab illo nulla talis adferri potest, cui nos subito non succurreremus, tamen nos illud vel pactorum causa, quae nobis cum Serenitate Vestra intercedunt, et quibus Tartaros contineri scimus, praecaveri et vitari maluimus. Non dubitamus igitur, quin Serenitas Vestra curatura sit, ut nostrum istud Serenitati Vestrae gratificandi studium nobis ac subditis nostris quietem potius, quam ullam molestiam adferat. Deus Serenitatem Vestram diutissime salvam conservet. Ex castris nostris ad urbem Pleseoviam, die III Septembris, M.DLXXXI anno, regni nostri sexto.

65.

RESPONSUM AD LITERAS BASSAE.

Stephanus etc. Illustris Princeps, syncere nobis dilecte! Retulit ad nos strenuus Husein Czaussius Invictissimi ac Potentissimi Imperatoris Constantinopolitani, amici et vicini nostri charissimi literas, attulit et alteras Synceritatis Vestrae de fratribus duobus, illustribus — Aleb et Selamet Kierey Tartaris, scriptas, qui, ut in illis literis scriptum est, cum illustris Tartarorum fratris sui persecutionem fugerent, in manus kosacorum Borystenensium pervenerunt, ex quibus per capitaneum nostrum Circassensem, iussu nostro, non sine sumptu ac labore liberati sunt. Quod vero Imperatoreae Serenitatis intercessionem attinet, ut eos fratres liberos ad Portam suam dimittamus, cuperemus nos quidem eius Serenitati ea in re gratificari; sed cum nos longe a ditone nostra Circasiensi, ubi fratres illi sunt, hoc tempore distemus, neque satis scimus, quis eorum status, quae voluntas sit, an religionis nostrae causa, et ut nobiscum diutius maneant, ad nos venerint; ea de re cognoscemus, et cum certiores de eorum voluntate erimus, faciemus, ut intelligi possit nos intercessionis, quam apud nos eo in negotio sua Serenitas interposuit, rationem plurimam habuisse. Quandoquidem autem nos non dubitamus, quin ipse Tartarorum princeps, qui fratres suos inimicitiis persecutus est, nobis propter ea, quod iuxta intercessionem eius Serenitatis eorum rationem habuerimus, infestus futurus sit, postulandum nobis ab eius Serenitate putavimus, ut alium Tartariae principem, unum scilicet ex istis fratribus, quem dimittemus, efficiat, eum enim ita principem effectum, eius Serenitati cum aliis in rebus, tum in conservandis nobiscum pactis obsequentiore futurum esse iudicamus; et est in primis iustum, ut eius Serenitas curet, ne nobis ullam hoc molestiam adferat, quod hoc in negotio eius Serenitati gratificamur. Etsi enim ab isto Tartarorum principe talem molestiam nullam nobis afferri posse satis videamus, quam non subito depulsuri essemus; tamen quod iis pactis, quae nobiscum ipso Invictissimo Imperatore Constantinopolitano intercedunt, Tartari contineantur, malemus istis rebus mature provideri et, alio Tartarorum principe effecto, talia incommoda praecaveri. Quam in rem, ut Synceritas Vestra incumbat, plurimum hortamur,

idque eam facturam esse pro suo erga nos studio, de quo libenter cognoscimus et nobis bene persuasum habemus, non dubitamus, benevolentiam nostram, quibus nos in rebus Synceritati Vestrae declarare poterimus, semper singularem praestabimus. Bene valeat Synceritas Vestra. Datum, ut supra.

66.

RESPONSUM AD LITERAS ISLAM SULTHANI.

Stephanus etc. Illustris, sincere nobis dilecte! Quae, fratribus Synceritatis Vestrae in manus kosacorum Boristenensium prolapsis et ex illis per capitaneum nostrum Circassiensem, non sine labore et sumptu, iussu nostro, liberatis, Serenissimus et Potentissimus Imperator Constantinopolitanus, amicus et vicinus noster charissimus, atque etiam Synceritas Vestra nobis scripsit, cognovimus, et libenter quidem ad Serenissimi Imperatoris intercessionem hoc etiam tempore gratificati fuisset, nisi longius ab illis ditionibus nostris, in quibus Synceritatis Vestrae fratres sunt, distarem, quam ut de ipsorum statu et voluntate, quo animo ad nos venerint, quam redeundi voluntatem habeant, cognoscere possimus. Dabimus vero operam, ut ea de re, quam primum fieri poterit, cognoscamus, ac tum, quando certiores erimus, faciemus, ut intelligi possit nos eius Serenitatis, pro mutua nostra amicitia, quae nobis cum Serenitate eius intercedit, rationem habuisse; nosque facultatem nobis oblatam potius ad benignitatem, beneficium praestandum, quam ad iniuriarum vindicationes aliasque rationes nostras contulisse. Iudicamus vero et fratres et ipsam Synceritatem Vestram operam duros, ut eos meriti nostri memoriam gratam conservare, nos vero beneficium bene collocasse intelligi possit. Synceritatem Vestram bene valere optamus. Datum ex castris, ut supra.

67.

RESPONSUM AD LITERAS PALATINI VALACHIAE.

Stephanus, Dei gratia Rex etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Cognovimus ea, quae ad nos cum Serenissimi ac Potentissimi Imperatoris Constan-

tinopolitani aliorumque, atque etiam Synceritatis Vestrae literis, de fratribus illustris Tartarorum principis, qui apud capitaneum nostrum Circasiensem sunt, perscripta, Generosus Husein Czaussius attulit; de quibus ita ipsi commemorato Imperatori respondimus, ut intelligi possit, nos eius intercessionis rationem habere velle,—quod Synceritatem Vestram scire voluimus, quam bene valere cupimus Dat. ut supra. Stephanus Rex.

68.

INSTRUCTIO SACRAE REGIAE MAIESTATIS, AD SERENISSIMUM PRINCIPEM SOLDANUM AMURATHEM, IMPERATOREM CONSTANTINOPOLITANUM ETC. GENEROSO CHRISTOPHERO DZIERZEK, SUAE MAIESTATIS AULXO, DATA IN CASTRIS AD PLESCOVIAM, DIE V. SEPTEMBRIS, ANNO M.D.LXXXI

Sacra Regia Maiestas suo isti ad Imperatorem Turcarum nuncio ante omnia mandat, ut cum Constantinopolim pervenerit et admissus ad Siausium Bassam, et ea, quae in mandatis habet exponendi et communicandi causa fuerit, omnia ex isto huius instructionis praescripto dicat, agat, communiect, nec quicquam sibi vel amplius, vel minus, vel aliis autem modis aut verbis, asperius aut levius faciendum aut dicendum putet, quam literis hisce praescriptum habet, a quibus sibi nulla in parte rerum aut verborum discedendum esse statuatur. Verba autem sic faciet:

Sacra Regia Maiestas, Dominus meus elementissimus Serenissimum Imperatorem re ipsa cognovisse existimat, quo studio erga eius Serenitatem semper fuerit, quaque cura pacta ea, quae mutua uterque, tanquam per manus, ab Serenissimis quisque antecessoribus suis tradita accepit, integra adhuc conservaverint. Pro quo quidem studio, cum eius Serenitas fratres duos Tartaros, qui suae Maiestatis iussu e kosakorum manibus erepti et incolumes servati sunt, dimitti per literas petiisset, Maiestas sua prompte eius Serenitati gratificari, et sua voluntate semel erga eius Serenitatem et (erga) mutua pacta suscepta constantiam declarare voluit; plane nunc et diserte eius Serenitati per me significat se eos liberos facturam et de regno suo dimissuram esse. Etsi enim causae multae gravesque sint, ob quas sua Maiestas secus facere possit,

tamen hoc tribuere amicitiae eius Serenitatis, hac (ac) fiduciae suae, quam de eius Serenitatis mutuo erga se ac pacta animo susceptam habet, dare voluit, ut eius Serenitatis petitioni locum hac de causa relinqueret. Quod ut sua Maiestas prompte et libenter facit, ita vicissim de eius Serenitatis erga se animo amicissima quaeque pollicetur et expectat; et si paria gratificandi studia ab eius Serenitate requirat, id se pro iure amicitiae mutuorumque officiorum recte facere intelliget, quod synceros amicos inter se pari promptitudine ac candore et gratificari et gratificandi studia requirere conveniat. Pro eo igitur candore et sinceritate amicitiae mutuae, sua Maiestas ab eius Serenitate hoc in primis requiret: ut, cum Constantinopoli proditor quidem suae Maiestatis, e Trausylvania profugus versetur, a quo se Maiestas sua improbis maledictis proscindi et nomen animumque suum falsissimis calumniis traduci certo sciat, ac passim spargi cognoscat, Maiestatem suam nulla sinceritate erga eius Serenitatem affectam esse, nec candide cum ea vereque amicitiam colere, denique, a quo hoc maxime egi intelligat, ut inter Maiestatem suam eiusque Serenitatem mutuae amicitiae et fiduciae sinceritas talibus calumniis magna cum utriusque hostium voluptate labefactetur, — non potest hoc sua Maiestas, et nominis dignitatisque suae et mutuae amicitiae causa, quam nullis improborum artibus et calumniis violari cupit, aequo animo pati. Quamobrem petit sua Maiestas eius Serenitatem, ut proditorem illum nefarium vinculis constrictum ad se mittat, in eaque re mutuum gratificandi studium, et tam erga nomen dignitatemque suae Maiestatis, quae a scelerato illo improbissime proscinditur, quam erga mutuam amicitiam animi sui studium declaret, — idque cum ipsius Maiestati, tum maxime exteris hominibus patefaciat, qui non poterunt non aliena a mutua eius Serenitatis cum sua Maiestate coniunctione suspicari, si videant publice apud eius Serenitatem suae Maiestatis calumniatorem proditoremque versari, haec vero Maiestatis suae postulata iusta honestaque apud eius Serenitatem locum minus reperiri. Fecêre hoc saepius Summi et Clarissimi Principes atque Imperatores, cum Romani, tum aliarum potentissimarum gentium homines, neque id amicis tantum, verum interdum et hostibus fecêre, ut proditores vinctos traderent, et fecisse eius Serenitatis bonae memoriae patrem sibi, etiam tum in Transylvaniae principatu constituto, et meminit et libenter praedicat, ut profugum ac proditorem similem Constantinopoli ad se in Transylvaniam mitteret. Quo

sibi magis eius Maiestas pesuadet eius Serenitatem; tum aequitate rei; tum mutuae benevolentiae studio; tum paterno aliorumque Summorum Imperatorum ac Regum exemplo adductum iri, ut Maiestati suae gratificetur et nefarium illum hominem sibi vinctum transmittat. Praeterea non potest sua Maiestas non conqueri de Petri Ianiscoli, qui hoc tempore Transalpiam ditionem ab eius Serenitate obtinet, hominis importunissimi et iniquissimi iniuriis, qui cum quovis potius, quam cum Maiestate sua, confinium tranquillitatem et vicinitatis iura observare instituit, ac quo (qui) ab initio infestum erga Maiestatem suam animum ostenderet; cum in eam provinciam pervenisset, nullis tum atque adeo nedum quidem literis appellavit, quod mos et confinium ratio, mutuae suae Maiestatis cum eius Serenitate, a qua ille provinciam accepit, amicitia postulabat; accedunt graves iniuriae, quibus subditos nostros mercatores imprimis, qui suas illis in locis (negotiationes) pro consuetudine temporum superiorum ac pactorum ratione exercent, vexat et spoliat; qua quidem violentia iniuriaque facit, ut hoc tempore negotiationes, quae olim nostrorum subditorum illa in loca magnae fuere, magno cum detrimento eius Serenitatis redituum omnino iaceant et extinctae sint. Progreditur vero longius etiam eius protervia, et in servitores suae Maiestatis se exercit, quos ille per eam provinciam proficiscentes, semel atque iterum detinuit, excussit et iniuriis affecit; literas etiam ad nos scriptas iis, qui perferrent, eripuit et resignavit; cumque in illis eorum, quae suspicaretur, nihil reperiret, apertas ad suam Maiestatem contemptim remisit. Denique ita se gerit, ut Regiam Maiestatem, quae eius Serenitati summa amicitia perpetuisque faederum pactis imprimis coniuncta est, quotidie summa insolentia violet et lacesset, cum cum vicinis aliis negotia ac consilia, in primis vero cum Rubero Caesaris Germanici praefecto consilia habeat; provinciales itidem et externos, et maxime Maiestatis suae subditos, negotia isthic exercentes vexet et expilet, quaeque compilat, alia in loco clam transferat, ut dubium nemini sit, quin tandem per fraudem et cum incommodo eius Serenitatis se iis cum rebus atque opibus, quas pernicias contrahit, alio subducturus sit. Conqueritur igitur Regia Maiestas gravissime de illius protervia et iniuriis, et eius Serenitatem de hominis improba mente admonet expetitque, ut eius Serenitas incommodis maioribus occurrat, neque diutius per illum aut perturbari finitimorum Maiestatis suae subditorum rationes negotiationesque,

aut ipsius Maiestatis dignitatem contemni, ac facilitatem qua sibi Maiestas sua pactorum cum eius Serenitate sibi intercedentium causa adhibendam putavit, diutius laedi patiatur; — quin potius ut eius Serenitas hoc potius Maiestati suae mutuaeque amicitiae ac pactorum integritati et ipsius Transalpinae provinciae finitimorumque Maiestatis suae subditorum tranquillitati et commodis tribuat, ut improbum et insolentem et fidei incertae hominem illa ex provincia removeat. Hoc Regiae Maiestati, pro suo cum eius Serenitate eiusque subditis amicae vicinitatis studio, ac sua pactorum sine ulla offensatione et nimia conservandorum cura, perquam gratum atque adeo ipsi sibi atque illae Transalpinae provinciae commodo et utilitati factura est. Atque haec esse nuncius suae Maiestatis significabit, quae, ut coram verbis exponeret, a Regia Maiestate mandatum habeat, neque dubitare Sacram Regiam Maiestatem, quin eius Serenitas suae Maiestatis postulatis eadem facilitate locum relictura sit, qua sua Maiestas et antehac semper et hoc tempore eius Serenitatis flagitationes apud se plurimum valere sunt (scit или sentit). Haec nuncius primo in colloquio apud commemoratum Bassam. exponet. In altero vero colloquio, si perspiciet Imperatorem Turcarum ad removendum e Moldavia Petrum Ianiscolum animum adiicere, addet, Regiam Maiestatem merito et vicinitatis et suorum subditorum causa, qui ea in provincia negotiationes magnas habeant, tum etiam ob pactorum integritatem, quam suae Maiestati cum eius Serenitate intercedant, de eo curam habere, quem eius Serenitas illi Ianiscolo rectissime sufficiat, ac habere se annos iam complures sua in aula hominem, eam ad rem perquam idoneum¹⁾ — Balassy Transalpinum, e genuino palatinorum Transalpinae provinciae genere ortum, quo nomine illum provincialibus optatiorem charioremque futurum existimet, hunc, spectata modestia et summa integritate innocentiaque morum, praeditum esse et posse eius Serenitatem sibi de ipsius fide et obsequio, ubi illum Transalpinae imposuerit, summa omnia polliceri. Quamobrem Sacra Regia Maiestas eius Serenitati hunc Balasium palatinatus Transalpini causa, etiam atque etiam commendare et intellegere, si ille provinciam illam ab eius Serenitate impetret, ab eo et vicinitatis et pactorum iura, quae cum eius Serenitate Maiestati suae finitimarum provinciarum nomine intercedunt, rectissime observatum

---

¹⁾ Въ рукописи пропускъ.

iri. Ut igitur eius Serenitas huius Ballasii in conferendo palatinatu Moldavico ante alios rationem habeat, Maiestatem Regiam etiam atque etiam desiderare, et quo ea res ipsi Bassae et maiori curae sit, nuncius Sacrae Regiae Maiestatis ipsi nomine Balassii, si Moldaviam ab Imperatore Turcarum impetret et altero submoto consequatur, viginti atque adeo 80.000 Talerorum poterit polliceri.

Haec igitur omnia Sacrae Regiae Maiestatis nuncius hoc ex prescripto aget diligentissime, sibi que clam habenda, neque ad quemquam Constantinopoli potissimum communicanda putabit, nisi quibuscum necessario agenda et tractanda erunt. Data, ut supra.

69.

LITERAE FIDEI.

Summo ac Potentissimo Principi, Domino Sulthano Amurati etc. Stephanus, Dei gratia etc.

Serenissime ac Potentissime Princeps, amice et vicine charissime! Etsi per literas Serenitati Vestrae de eius petitione, quod attinet fratres duos Tartaros illustres Aleb et Selameth Kierey, responderimus, tamen de nostro ea in re studio, pluribus per certum aliquem nuncium nostrum voluerimus facere cerciorem. Misimus igitur ad Serenitatem Vestram generosum Christopherum Dzierzek aulicum nostrum, qui quaecunque nomine nostro exponet, ut iis Serenitas Vestra plurimum fidei adhibeat, non secus ac si coram a nobis dicta essent, etiam atque etiam postulamus. Serenitatem Vestram bene valere cupimus. Datae ex castris nostris ad urbem Plescoviam, die 4 Septembris, anno Domini M.D.LXXXI. regni vero nostri sexto. Stephanus Rex.

70.

LITERAE A SACRA REGIA MAIESTATAE. AD D. REGNI MARCHALCUM.

Stephanus, Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc.

Magnifice, sincere nobis dilecte! Cum, capta Ostrovia, de qua superioribus proximis literis Sinceritati Vestrae significavimus, Plescoviam movis-

semus, ad eam tertiis castris pervenimus, triduoque, postquam fieri proxime potuit, castra posuimus. Civitatem magnitudine ingentem, frequentem oppidanorum et e vicino nobilium atque agrestium hominum multitudine, nec parvo militum praesidio firmam, situ vero loci ipsius aequabili, et ex parte una flumine Wielica, praeterea muris propugnaculis, turribus lateritiis satis munitam, conspectu nostro comperimus. Munitiones qua oportunissimum esse iudicavimus, ex parte australi agi ad maenia iussimus, quae ingenti militum Polonorum atque Ungarorum labore, quinto tandem die effectae et quo oportuit perductae sunt. Ea enim, quae circa urbem planities est, maxima ex parte non terra, sed contiguis albi lapidis quasi tabulis constat, ut non tam fodiendae quam sarculis excindendae fuerint. Deinde, ubi murum tribus ex partibus biduo, summa vi tormentorum omnium verberassemus, proximis propugnaculis tritae (tribus) perfractis et muro patefacto, visum nobis fuit aliquem delectorum militum numerum intra ruinas immittere, qui diligenter explorarent idonea ne iam loca ad irruptionem effecta essent; verum non tenuit se ardor caeterorum militum, quin, non expectato eorum, qui loca explorare debebant, inditio, unà sublatis signis irrumpent. Geri vero res ex sententia ob loci intra maenia iniquitatem et praeruptum altumque descensum non potuit, et tamen miles noster illo suo ardore locum ac propugnacula duo hostilia diutius tenuit et cum hoste acriter sclopetis depugnavit, tandemque imperio revocatus sensim se intra munitiones nostras recepit. Ex captivo, qui postea e civitate exceptus a nostris est, facile cognoscimus rem maiore cum hostium, quam nostrorum interitu ac detrimento gestam esse, parvus enim pro dimicatione acriore et longiore numerus ex omnibus nationibus, minimus vero e Polonica desideratur. Nos, qui in civitate hac summam belli pacisque versari videamus, omne nostrum studium, curam, conatum, vires in eam expugnandam diligentissime conferemus. Cum autem pro magnitudine rei et bellorum casuum varietate, obsidio haec duci diutius possit, et ut Deus (cui confidimus) celerius conatus nostros fortunet, tamen cum committendum nobis non sit, ut autumnali et primo hyberno tempore pessimis tempestatibus, longissima et iniquissima via, magno cum iumentorum interitu et militum nostrorum detrimento (quod quidem iam bis perpessi sunt) nos hinc retro in Lithuaniam aut regnum referamus, hoc idem Sinceritatem Vestram hortamur, quod proximis lite-

ris hortati sumus, ut quomodo subsidia ad diuturnius bellum necessaria, minore cum negotio et temporis dispendio Respublica praebere possit, etiam atque etiam consideret, et senatoria sua cura in id sedulo incumbat, ne publica salus et praeteritarum rerum, quas contra hostem istum adhuc gessimus, facilitas (cui nos quidem opera, conatu, atque omni labore non deerimus) ab iis, ad quos ea maxime pertinet, quique una cum posteris suis omnem eius fructum capturi sunt, nervis subtractis aut tardius praebitis, periculose deseratur. Synceritatem Vestram bene valere optamus. Datae ex castris nostris ad Plescoviam, die XIII Septembris 1581, regni sexto.

Cedula manu Regia scripta.

Hortamur Dominationem Vestram: intueatur diligenter in studia hominum, ipse autem verbo et exemplo anteeat, easque sequatur partes, quae cum salute et dignitate nostra ac reipublicae quam optime conveniant, denique faciat nos certiores, quid omnino sperare debeamus. Stephanus Rex.

Residua contributionum annorum praeteritorum, unde non parva accessio nervi sperabatur, non sunt temporibus in universalibus literis praefixis comportata numo, et contributio ex decreto proxime praeteritorum comitiorum Warsaviensium promulgata, ne quidem hactenus ab ipsis exactoribus transmissa est vix enim aliquid tam residui, quam etiam ipsius modernae contributionis supra centum millium florenorum dispensatori traditum esse constat; cum ad minimum septingentorum millium florenorum summa ex praesenti contributione et ipsis praeteritorum annorum residuis cogi potuisse sperabamus, nunc vero vix unius quartualis idque non integri stipendiorum solutio praestari poterit, cum alii totius anni, caeteri vero trium quartualium stipendium emeruerint; peditibus vero tam domesticis, quam externis citra quinquaginta millia florenorum in quemlibet mensem erogantur, qui iam diutius retineri non poterint. Proinde exactores ipsi, qui neque literis nostris, neque officio suo moventur, similiter et capitanei, qui executionem tot extractionum prorogant, omnino et serio in conventibus publicis admoneantur et urgeantur.

Altera.

Scriptis hisce literis nostris, Deus ad decimam septimam huius mensis diem res nostras satis feliciter fortunavit; nam cum hostis certis cum

copiis in urbem irrumpere per flumen de nocte cogitaret, a nostris custodiis, quas eam in rem et in flumine et in terra collocaveramus exceptus, partim demersus in flumine, partim cum se in ripam coniecisset, concisus est. Ex captivis et literis praesidiariorum interceptis constat, superiore maxima in irruptione plurimos ex omni militum genere hostes cecidisse, magnamque cladem Mozcos in civitate accepisse.

71.

LIST OD P. KANCZLERZA DO P. MARSCHAŁKA KORRONNEGO.

Isz Krol legomość pisze do Waszmości, daiancz znać de statu rerum praesentium, j ia nie chciałem zaniechać, abym tesz nieco do Waszmosci pisać nie miał, pewien bendanc, iako Waszmości rad służę, chenci Waszmości ku sobie. Krótcze Waszmości oznaymuiancz,—summa rerum strony opugnatiei sam miasta tego w nienagorszy klubie, aczkolwiek na pierwszym wstempie ardor militis uprzedził y wolą y sporzandzenie, iakie beło, z wientszą iednak szkodą nieprzyjacioł, a naszą, a zwłaszcza Polaków, barzo małą, i nie iesteśmy sine spe bona, że sam, dalibog, labori et operi nostri Pan Bog błogosławić y dobrze zdarzić bendzie raczeł wrichle. O to tilko idzie, tu się odprawiwszy, czym dalei rzeczy poprzeć, a potrzeba zarazem poprzeć skoro, na początku zimy, nie daiancz się wiele roskurczyć nieprzyjacielowj, (chcemyli richło sobie s nim koniecz uczinić y Rzeczypospolitei dobrze posłużyć iakosz, gdiby terasz w Starziczi, kendi tam głowę swą beł, obległ się beł, iusz by beło s nim po wszitkim prentko), a tō poparcie inaczi być nie może, iedno żeby Król legomość nieodyezdzał, ani woysk sam z owand zwodził przes zimę, które czymby się sam pod ten czas zadzierzeć mieli, y iakoby w to potrafić bes odyachania sam z owand Krola legomości, racz Waszmość wyrozumiewać o tim animusze ludzkie, y z miłości Rzeczypospolitei y z ziczliwości wszego pociesznego Oycziznie swey miły radzić o tim, y do tego wieść rzeczy y obiema renkoma się prziczinić, żeby bes omieszkania beło sam co w renku, czymby woysko to beło zadzierzane przes zimę. Gdzieby wiencz to być niemogło, mybyśmy sam z owand gementes et flentes wrocić się musieli; ale to rzecz pewna, żeby tego Rzcz-

pospolita nie odzałowała nigdi, gdzieby takiej pogodzie dobrego skonczenia rzeczy z nieprzyjacielem tem upłynąć dała, y przewłoką w tim iaką sama siebie zaniedbała. Z obozu pod Pskowem, 16 Septembra 1851. Ian Zamoyski.

Po napiszaniu listu tego wzięła Moskwa dobrą chłostę od nasz, 17 Septembris z soboti na niedzielę w noczi, na rzece Wielikiei; chcieli 17 bathów w miasto wwieść.

Zawczorem przisła beła wiadomość, że 17 bath ludzi Moskiewskich do Pskowa noczą Wieliką rzeką wpaść mieli wołą. Czemu aby się beło zabieżało, (iakosz się zabieżało tak, ze się dobrze zdarziło) gdim poiachał z obozu sporzandzać rzeczy, iechał tesz przy mnie Koscieleccki, co go z renki Waszmości mam, y Czerny powinny mój, którego Zamoyska urodziła, y innych nie mało; w tim strzelono z działa z miasta, y kulą ugodzono Czernego w nogę w piętę, tasz kula zarazem przepadzi, Kościelecckiemu palce u nogi iedney utracieła; bendzie iednak spodziewam się mógł dobrze na nogę chodzić. Miałem po te czasz zawsze s tą młodzią kłopotu y frasunku doszić, ilemkroć iedno z obozu ku miastu wyiachał, rozganiaiancz ie, aby się około mnie nie kupili, ale żeby rozzipką iездzili, a tom ich przecie tego oduczyć nie mógł. W ten czas prawie anim się w tim obaczęł, o czym inszem zamysliwszy się, iako to nie nowina temu, co takowe rzeczy ma na swej głowie, iako ia sam mam, zem ich od siebie nie odegnał. I takci oto nieszczęście to na nie przisło.

72.

LIST OD X. BARANOWSKIEGO AD EUNDEM.

Oznaymuję Waszmości to, co być rozumiem wiadomości Waszmości godnego, choćci to non satis tutum, bo sam nietelko pisać, co się komu podoba, ale ani mowić nie wolno koło sam od tego; wszakże podymę tę przewagę gwoli Waszmości Panu memu miłościwemu. Iako się nam sam sturm nie wadał (nie udał) pierwszy, to iusz skand inąd wyrozumieć Waszmość bendziesz raczeł. Gabriel Bekiesz y nas Tłukomskij rothmistrz tam na ten czas od postrzałow gardła dalj; Kendi Peter na zakładaniu szańców przed tim z działa w ud postrzelon, w tidzień po tim umarł; zawczorem tesz wyiez-

dzaianecz z obozu przy IMPanu kanczlerzu albo hethmanie (a hethmanie do-
ziwothnem, co niech bendzie secretum) gdi iachał za miasto dla zaszadze-
nia strazi na Moskwę, która, iako z iezików wiadomość beła, przibyc woda
do miasta miała, iednem strzeleniem, na czwierć mile od miasta, postrze-
lon powinny Iegomości Czerny; wytrancieła mu kula pientę wszitkę, konia
pod nim zabiła, zaś tasz kula Panu Kościeleczkemu naszemu młodszemu
IMPana Bidgowskiego sinowi, u nogi palcze odtrancieła, y koniowi pod
nim nogę ucieła. O Czernym wantpią, aby żyw być miał, Panu Koscielec-
kiemu zaś tuszą, choc pozbeł palczów, zeby ani chramać miał. Iście beł
s tego Iegomość załościw y frassowliw barzo; imputat imprudentiae, ze się
około niego kupią barzo. Wielki Knias pod ten czas, kiedi Philon s Panem
Troczkim pod nos mu kurzą, tak, że ogniom s okna swego s płaczem się
przapatrował, bo działo się to trzi mile od Starzicze zamku, miendzi Wolhą
a Starziczą rzekamj, na wyssocki skale leżączego; co miał odpor ludziom
naszem dać, to on w ten czas Theologią się bawi; sam odpiszuie xiendzu
Possewinowj, musiał mu iaki podobno script podać, chcane s schismatica
uczinić catholica, dziwnie snać strwożony. Dowiedziawszi się o ludziech,
siny z żonami y skarby do Iarosławia wodą wyprawieł, sam tesh gotów
beł zwionąć dalei wodą także, iakosz zwionął snać; X. Possewinowi tesh
wijeżdzać kazał, ale stę tim wymowił, że beł niegotów, a że tego pewien,
ze mu nie Króla Iegomości woyska nie uczinia, ani się ich boi, gdisz za
dozwoleniem Krola Iegomości tam iachał. Mieli się niektórzi snać z Dworu
iego prosić sami przeciw ludziom naszem odpor im dać, ale nikogo puścić
nie chciał, częścią nie uffia gim, czeńścią strwożony boi się tracić ludzi,
którich iusz nadtracieł. Owak wiencz dobrze: kiedi tak małem ludziom (bo
nie beło wszitkich s Panem Philonem a P. Troczkiem 4000) dał się z
miesca ruszyć, a nie dał im bithwy, nie mas iusz nadzieie żadny, aby z
wientszemi woyskj Króla Iegomości zwianzać się miał. Iednak te są iego
voces, że «teras krol Stephan ma pogodę na mię, mało poczekawszi y ia ią
mieć bendę nań,»—czego boday, zdechnąwszi u nas w łykach, nie doczekał.
Haec et alia pleraque zaczny Tatarzin, co w ten czas, gdi ognie około Sta-
rzicze widać beło, beł przy Kniazu na pokoiu, słyszał y wszitkiemu się
przapatrował, ktori w noczi, położywszi spać Kniazu, snać łóżniczim u niego
miał być, do P. Troczkiego na wiarę y służbę Krola Iegomości zbieżał;

przed Królem legomością in magna senatorum et aliorum plurimorum frequentia przed kilką dni pytany z osobna o kazdą rzecz dostatecznie opowiedział.

Tey noczi naszi w mili stand, za miastem gromili Moskwę na wodzie, co 17 bath chcieli przibyć do Pskowa, ale to Waszmość dostateczniei wyrozumieć raczisz z tego spisku, ktorí Waszmości possyłam; także s porzandzenie, iakie beło na on czas do sturmu, które ludzie gloriae cupidi uprzędzili, s tego drugiego spisku wyrozumieć Waszmość bendziesz raczeł. Wczora za pewną rzecz z ienzika Moskiewskiego wiecz miano, acz iusz przed tim u woyska o tim beł rumor, ze Król Szweczki Narew pod Moskiewskiem w tim xzieniczu wziął sturmem. Iście czisti swagier, ze to odbiera, ocz my sam woiuem, iakoć upatrzeł pogodę. Dat. ex castris pod Pskowem. 17 Septembris 1581.

73.

INSTRUCTIO ORDINIS AD ASSALTUM.

Ex parte munitionum Polonicarum:

Primi praecesserunt Poloni 20; debuerunt explorare fossas diligentius, posteaquam ii, quae de fossa cognoverunt, retulerunt. Ad assaltum imprimis praecedere debebunt 50 selecti ex cohortibus Germanicis, qui oppugnationibus alias interfuissent. Iis datum erat negotium, ut explorarent, qualis esset ad irruptionem aditus, qui si esset bonus, simbolo — Gott mit uns — signum dare debebant, ac tum cohortes omnes germanicae illos debebant sequi. Germanicis cohortibus suppetias ibat D. Uhrowieczki cum aliquot rothmagistris-Wybranowskj, Serny, Charlewskj, Gloszkowskj, Nath, Georgius Chorwath; istis suppetias ferebat (sic!) D. Stadniczkj, D. Pieniązek cum suis, qui voluntarie cum illis ibant, atque hi erant omnes ex equitibus et animis et armis parati; erant ordinati alii rothmagistri equitum-D. Incisor et D. Andreas Orzechowskij; peditum vero rothmagistorum nomina nescio, sed erant multi. Ii expectabant apud cophinos imperium, ut sive irruptioni (si id quod plerumque hoc tempore solet accidere) obsisterent, sive in quamcumque aliam partem necessitas foret, imperio ducis, qui ad cophinos praesens erat, parerent.

Eventus rei:

Poloni 20 missi explorarunt recte fossas. Germani cum ad turrem et murum, fractum a Polonis, accedere debuerunt, primi eo progressi aliquantisper reliqui ad murum fractum ab Ungaris se contulere, quos et primi illi sequere necesse habuerunt.

Ex parte munitionum Ungaricarum:

Ungari a peditibus quibusdam, qui murum subierunt nec recte omnia explorarent, persuasi omnia plana esse, impetum ad murum a se fractum dedere-Uhrowiecicus, Wybranovius, Charlevius, Gloscovius; cum in murum Ungari signum intulissent, ne viderentur socios deservisse, et ipsi turrem alteram occuparent. Iis suppetias ivit D. Stadniczki et D. Pieniżek, sed sub eam turrem, quam Poloni occuparent, cum ex ea angustus ac prope nullus in urbem esset aditus, primo ac secundo pulvis iniectus, tertio igne ab hoste fundamentis illato et concepto, ut plane trabes omnes arderent, receptui signum a generali datum periere ad 50 homines. Ungari etiam, cum diu tenuissent locum, nec difficultate aditus superare possent, revocati sunt. Captus boiar Mosehoviticus retulit se vidisse nuncium ad Ducem, qui in arce multos cecidisse diceret, solaretur tamen suos, quod et nostros non paucos cecidisse diceret. Stephan Missienko boiar ex arce pridie dum prodirent, paulo ultra portam aliqui hostium captus, dicit, tum multos alios caesos, tum Michaellem Kosizki praefectum militum, cuius consilio et opera inprimis uteretur Ioannes Petri filius Suyski, qui praest Plescoviae.

XVII. Septembris ad Plescoviam.

Castra regia posita sunt versus flumen Czerotham, inde ad monasterium quoddam infra arcem et civitatem sunt ad 8000. passuum; id est positum supra flumen Wielicam, quod fluit ad maenia civitatis et arcis. Cognitum ex captivis ac excubiis hostem navigiis suppetias expectare, ac etiam aliqui primi vento secundo, velis expansis, summa cum celeritate urbem inirent. Inde re cognita, communicato cum rege consilio, cancellarius et praefectus Uhroviecio, quid fieri vellet, demonstrat, ac inprimis ex mandato regis, duas naves repertas ad flumen in aquam demittit, iis Rame-

lium et Ketterum cum peditibus Germanis imponit, Polonos quosdam pedites adducentes in littore excubare iubet, Alexandrum item Iawinski, capitanei Lucensis filium cum sua equitum turma, ut in angustia temporis pro nocte prima curare potuit. Quae primum a Gdova arce ex iis copiis, quod suppetias veniebant, navicula excurrit, illata inter duas naves graviores, mobilitate sua, adiuta summa celeritate, retro refugit. Alia etiam ex arce tentavit reditum, sed, animadversa custodia, subito se in arcem recepit. Sequenti die maiores eo a castris translatae copiae equitum (castellani Warszawiensis et Bielavii turmae, Lithuani trecentos addidere ad latus equites D. Pronski 150, Uhrovecius suos ad se 150 pedites advocavit) flumen ipsum trabibus ac cathenis ex mandato cancellarii impediunt. Ad maiores duas naves adiecta minora aliquot et agilia navigia, a Iacobo Bessobrasow et Ivano Offucomeiow ducebatur; in mandatis habuit in arcem irrumpere vectis 17 navibus, vento secundo, expansis velis, ac ad pugnam paratus, summa cum celeritate Plescoviam ingredi tentavit, sed serpit ad iniectum flumini cathenarum et trabium impedimentum, inde bombardis ex navibus regiis ac ex littore exceptus, profligatus est. Hostes partim caesi, partim mersi, maior pars in adversam ripam exiliebat, sed et ii ab Ungaris, qui ultra Wielicam flumen curabant, excepti, ac item immissis peditibus ac equitibus Polonis, qui eos tota die sequenti persecuti sunt, capti ac trucidati sunt. 150 nobiles Boiari fuere. Alter dux hostium Iwanus captus, alter Iacobus periit.

Dnia 18 Septembris, więzien przywiedzion od Kardassa sługi IMPana woiewodi Bracławskiego. Więzien ten po sturmie nazaiutrz wysłany iest z miasta do zamku Moskiewskiego Gdowa.

Hospodinu Dimitru Andrzeiowiczu Wasiley Suyskij y Iwan Suyskij s thowarzissmi y Sulmen Bułhaków y Offanas Walichin czołem biją. Piszaliśmy do was częstokroć, isz Król prziszedł do Pskowa y z dział do zamku biie, y wybieł zamkowe ściany y basti na wielu miescach, y w sturmie wiele dzieci boiarskich y strzelców y kozakow y puskarzow y czarnych ludzi pobili y poranili, y innych wiele ludzi y s temi, a wy nam na posiłkę ludzi nie przślecie. I wy Hospodinie co za rzecz czinicie, czemu Pskow wydaiecie za pośmiech, chociaszby wam y Hospodar nie nie kazał, wybyście się y sami domyslili, ze w Hospodarskiey oycziznie pomocz uczi-

nić. Bo y Hospodar wam to roskazał, o czym my do was pissać bendziemy, żebyście nas posłuszni beli, a wy po Hospodarskiemu roskazaniu nie czynicie y naszego pissania nie słuchacie, y waszem niedbaniem Hospodarskiemu dziełu wzgarda czini się, a wy Hospodinie rossandźcie, — po grzechom które poruszenie uczini się nad Pskowem y nam gdzie zić. A Bog zachowa Psków, y waszi ludzie bendą wssitkie u was, a przedsię wassem ludziom możne ieziozem y Wieliką rzeką, a wy Hospodinie nie uczinicie tego, co wam nie przesłać nam ludzi na przibawkę czasu tego. A o innych rzeczach roskazaliśmy do was z Andrzeiem Wołosniowem słowem.

74.

LIST OD P. MARSZAŁKA NADWORNEGO DO P. MARSZAŁKA
KORONNEGO.

Iesteśmy sam pod Pskowem mało nie odetrzech niedziel, ktorí, na Inflanti iadancz, seścdziesiant mil od Wilna telko lezi, od Połoczka także 60 wyachaliśmy, a od Połoczka do Wilna omijaiancz Inflanti 50 mil z drogi. Wieleia y Krasnegohorodka odbiezała Moskwa. Ostrów zamek murowany na drodze Pskowski, a pierwy Woroniecz na poły moczą, na poły poddaniem do renku przissedł; na innych zameczkach, ba y na wszitkich zameczkach w Inflanciech płocho siedzi Moskwa. Tim tesz czasem P. Troczki s P. Philonem woiewodą Smoleńskim złączywszy się na Witepsko prosto wyprawieni; za Turopczem ius to exercitu kilka tisienczi woyska maiane, plundrowali ziemię nieprzyjacielską w bok Moskwy asz ku zamkowi Starziczi, gdzie sam Wielki Kniasz y poten czas iest, y iusz się zdrowo wrocili ku Wielkiemu Nowogrodowi. Nieprzyjaciela kilka razi gromili, richlei go sukaiancz, bo im nigdi nie smiał nie tilko bitwy dać, ale y na nie nacierać; strach tedi ogarnął nieprzyjaciela Króla Iegomości y ieszcze nie iesteśmy bes nadzieie pokoiu, że go prosić stateczniei iusz kiedi bendzie, zwłaszcza za tim tam iachaniem X. Possovina posła papieskiego, a ktemu że snać ludzie króla Sweczkiego Narew, która 30 mil od Pskowa lezi, oblegli. etc.

Nam o Pskow idzie, bo ten wziąwszy, nie tuszemy, aby sam nam co innego trudności zadało, bo rownego temu Moskiewski nie ma drugiego; wssitko iest w murze, które acz nie zrowna z naszymi murowanemi miasti,

iednak wielkością przerowna, y ma tesz suum splendorem w owych sam pułnocnych kraiach, iednak słabe iest; ale nam apparati trochę omieskały, y to że się żołnierze ruszyć bez pieniędzy nie chcieli z liesz, y tak nam Iunius et Iulius upłynął; pewnych my iednak nadzieie o dobrich succesiech, y tego za pomocą Bożą dostaniemy miasta, na czteri części murem rozdzielonego. Mielśmy iusz dzis tidzień sturm do nich, ale isz troche beł kwapliwy y niepodobny, odesli naszi; wienczei ich 150 nie zginęło; sieła tam ślacheiczów y zacnych ludzi upraszało się, iednak ich wienczei pięci nie zginęło, a z Wengrów P. Gabriel Bekiesz y P. Sekel Andreas; P. Kendi Peter tesz z rany od działa umarł, ale przed tim nisli sturm beł. Czau-szaśmy tesz sam odprawieli, ktorí beł po Czariki Tatarskie przijachał, co ie beli Nizowczy poymali.

Iusz to tesz Waszmość, moy Miłościwy Pan, pewnie wiedzieć raczi, ze Iegomość Pan kanczlerz koronny ieszcze w drodze u Woroncza od Króla Iegomości postawion iest głównem hethmanem na tę expeditią, zaczim Iego Mość nad dworem y chorągwią dworską iurisditią wziąć chciał, daiancz mi ią znowu s swey ręki, iako temu, ktorim do tego aptus. Iam na to powiedział, że m ia iusz dawno przisięły urzendenik koronny, nie potrzebuę na ten czas urzendenikiem być u Iegomości. W tim tesz Iegomość sandzić chciał causi dworskie, y tak y do tich czassów rozumie, y tamże pod Woronczem zaras P. Gołkowskiogo Trukezassa wziął do więzienia swego hethmańskiego o iakiś przeciw artykułom woiennem wystempek albo obładzenie. Cziniłem koło tego instantiae wielkie, ale Krol Iegomość powiedział, że mu się tak zda, że artykuły woienne sam tilko główny hethman exequie nad kozdim, nemine excepto. Ia słyssancz to od Króla Iegomości, a wiedzancz s kim rzecz, a wiedzancz ze Panowie Radi owe sam małoby dotarli, a PP. marszałkowie oba Lithewsczi w obozie swym sam, w to się nie wdawaiancz, tak cicho siedzę, nie chcancz wiedzieć, aby mi się kto wdawał w iurisdiction sadow y roskazowania, a w innych rzeczach swoje porę za przignaniem Króla Iegomości. A tosz Miłościwy Panie, ysz Waszmość tego urzendu iest przedni Pan, proszę o radę, a możeli być, y pomocz, bo ia IMPanu kanczlerzowi rad służę, iako dawno, ale w tej mierze trzeba mi tak postempować wedle przistoyności moiej. Ex castris, 15 Septembris 1581. Andrzej Zborowski Marszałek Nadworny.

75.

LITERAE AB EPISCOPO BRITTONORIENSI AD EPISCOPUM
POSNANIENSEM.

Reverendissime Domine! Priusquam ex Lithuania in patriam discederem, eos expertus sum reverendissimi episcopi Vilnensis in sua dignitate tuenda, audaciaque haereticorum hominum coërcenda spiritus illudque animi robur, ut facile mihi persuaserim praeclare brevi cum ecclesia Dei in Polonia actum iri, si plures nostri ordinis eius exemplum sequuti ad consimilia decoris ornamenta inflammarentur. Ipse enim authoritatis atque jusjurandi sui memor et haereticos libros palam coram auctoribus inspectantibus et gementibus comburi imperavit et edicto suo vetuit, ne quis postea eos vel venales in civitate sua Vilnensi haberet, vel de integro iniussu suo typis excuderet atque divulgaret; iis addidit, ne quis mortuorum haereticorum, cuiuscunque sectae ii fuerint, ante aedes suas funus duceret, cadaveraque eorum efferret, qui secus fecerit, non impune laturum. Iis fortibus dictis et factis percussi haeretici usque eo animo consternati sunt, ut de deducendis exequiis mortuorum ante aedes episcopi sponte remiserint, et sibi maiora multo atque graviora imminere vereantur. Hoc in genere spectatae indolis ad omnem virtutem adolescens Stanislaus Radzivilius episcopi frater germanus ita egregie in defendenda propagandaque fide catholica sese gerit, ut omnibus admirationi sit. Quae cum sint magni cuiusdam episcopi et viri facinora, nihil prius habui in hoc discessu meo, quod cum Reverendissima Dominatione Vestra conferrem et simul congratularer. Etenim confido Reverendissimam Dominationem Vestram pro sua virtute ac pietate non facile passuram ab adolescentioribus in munere suo vinci, et tantam summae laudis gloriam sibi a quoquam prae-ripi. Quod ut faciat, etiam atque etiam hortor atque oro. Institutam autem inter nos amicitiam ego vel absens usque eo religiose colam, ut ne minora quidem vel officia vel studia, quae a me proficisci poterunt, Reverendissima Dominatio Vestra sit desideratura. Opto Reverendissimam Dominationem Vestram in Domino semper valere. Warsaviae die 9 Septembris 1581. Joannes Andreas Episcopus Brittonoriensis.

76.

EDICTUM. GEORGIUS RADZIWIŁ, DEI GRATIA EPISCOPUS
VILNENSIS, DUX OLICAE ET NESVISI ETC.

Traditum nobis per Dei gratiam munus custodiendi Christiani gregis exequi diligenter studentes perspicientesque nihil magis infecisse populum nostrum, quam pravorum adulterinorumque librorum impressionem et evulgationem, in eo praesertim navare operam nostram intendimus, quod Sanctorum Patrum decretis et nuper constitutionibus synodi provincialis metropolitanae ecclesiae Gnesnensis nobis maxime est iniunctum, ut pessimum genus librorum haereses, blasphemas maledictaque continentium, quantum per nos fieri poterit, explodatur et exterminetur. Mandamus itaque universis et singulis, bibliopolis et librorum quorumcunque venditoribus, qui in hac urbe officinas habent aut libros venales quoquomodo exponunt, ut indicem omnium et singulorum librorum, quos vendunt, nobis aut officiali nostro ad hoc deputato ostendant, neque librum aliquem prius vendant, quam index ipse a nobis vel ab officiali nostro praefato fuerit examinatus et per subscriptionem approbatus. Impressoribus autem omnibus librorum praecipimus districte et mandamus, ne librum aliquem cuiuscunque qualitatis, neque parvum neque magnum, neque folium etiam unum imprimere audeant sine expressa licentia, quam a nobis aut officiali nostro petere in scriptis et obtinere, illamque in fronte libri impressam opponere debeant et teneant. Si quis autem huic mandato sive edicto nostro non obtemperaverit, praeter ammissionem librorum paena etiam vel pecuniaria vel corporali ex sacrorum canonum perscripto mulctabitur. Datum Vilnae in palatio residentiae nostrae, 12 Augustis 1581. Ludovicus Fulgineus Cancellarius de mandato.

Illustrissimus Dominus Stanislaus Radzivilus in oppido seu civitate sua Olica non patitur aliquem haereticum habitare, quinimmo omnes illos expulit et eorum synagogas evertit. Ruthenis etiam edixit se non posse eos amplius ferre, quare vel coujungant se cum ecclesia latina, vel discedant, minaturque, nisi convertantur, velle eorum ecclesiam diruere, ac certum praestituit tempus, infra quod latinae ecclesiae se coniungere debeant, aut

abire, relictis bonis. Interea tum compellit hos atque alios catholicam ecclesiam invisere, ibique divina officia et sacramentum audire.

Exturbavit ex eodem loco omnes ministros haereticos, et quoniam capitaneus loci item haereticus quendam praedicantem clam aliis penes se retinebat, aususque est nebulo in angulo civitatis concionari, deturbatus de suggestu turpiter virgis caesus fuit publice per universam civitatem, et capitaneus propter eam causam fuit eiectus a capitaneatu.

Familiaribus antiquis parentis sui eam obtulit conditionem, ut aut convertantur ad fidem catholicam, aut dimittant bona, quae obtinent ab eo.

Neminem recipit in familiam suam, qui haereticus sit, immo quendam sibi gratissimum familiarem ideo domo exegit, quod obstinate haeresim retinebat.

Fundamenta iecit lapideae ecclesiae in oppido Olicae sub invocatione S. Crucis, et brevi fabricam totam absolvit, et in caeteris suis bonis sive in Volhinia sive in Lithuania in animo habet excitare ecclesias novas, et de suo dotem congruam adijcere ad sustentationem ministrorum ecclesiasticorum.

Ipsa legit studiose bonos et catholicos libros, sua detque familiaribus suis, hoc idem ut faciant, et sedulo dat operam, ut haereticos ubicunque convertat, disseminat libros bonos, et aliis operibus piis intentus est.

77.

KOPIA PRZIWILEIU NA HETHMANSTWO P. KANCZLERZEWI KORONNEMU.

Stephanus Dei gratia etc. Significamus, quorum interest, universis et singulis. Quod cum nobis summae curae sit, ut rempublicam nostram rebus omnibus florentissimam, firmissimamque reddamus, eamque ad rem plurimum esse facturum arbitremur, si munera reipublicae amplissima quaeque diligenter conservemus, nos et ea de causa et necessariis expeditionum nostrarum rebus adductos, cum bellum contra Magnum Moschoviae Ducem ut diuturnius ita gravius gereremus, praetermittere noluisse, quin munus atque officium supremi campiductoriatus et generalis exercituum regni nostri omnium capitaneatus in republica pristina in dignitate et potestate, quae ante hac apud serenissimos

antecessores nostros ei muneri tributa fuit, conservaremus. Cumque toto regni nostri tempore, maximis difficillimisque nostris et reipublicae rebus, Magnifici Ioannis Zamoyski de Zamoscie, regni nostri supremi cancellarii et Cracoviensis generalis, Knyssinensis, Miedzirecensis, Krzessoviensisque capitanei nostri ut summam in nos et rempublicam fidem, ita animi, ingenii, prudentiae studiique de nobis et republica optime merendi magnitudinem plane singularem explorando cognovissemus, cuius opera et felicitate egregie cum aliis bellis a nobis, dum regnum nostrum Poloniae obtinemus, gestis, tum imprimis superiore proxima expeditione patefactis, ac cum exercitu peragratis densissimarum sylvarum et impeditissimorum locorum itineribus Wielisia et Zawolocia ab eo expugnata, ac in ipsa etiam Wielicolucensis oppugnationis administratione, nos et respublica usi essemus, recte et maxime ex usu reipublicae facturos nos esse iudicavimus, si illi potissimum ad omnium bellorum reipublicae gestionem, omnemque varietatem temporum atque rerum, quae accidere possunt, hoc munus hancque dignitatem supremi campiductoriatus et generalis omnium exercituum regni capitaneatus, ad extrema eius vitae tempora conferremus. Ac habito ea de re senatorum tam regni nostri quam magni ducatus Lithuaniae, qui nobis hoc tempore in hac nostra expeditione adsunt, consilio, ex omnium eorum sententia in senatus nostri consessu et praefectorum nostrorum militarium corona, ipsum commemoratum Joannem Zamoyski regni nostri cancellarium publica renunciatione per Magnificum Andream Zborowskj aulae nostrae marschalcum facta, autoritate nostra regia, supremum campiductorem et generalem omnium exercituum regni nostri capitaneum fecimus atque creavimus, quemadmodum etiam diplomate hoc nostro regio eundem facimus atque creamus, dantes illi et conferentes dignitatem, praeeminentiam, auctoritatem, jurisdictionem omnem in omnes et universos cuiuscunque dignitatis, praeeminentiae, status, conditionis ac nationis homines, qui in exercitu nostro regnique fuerint, denique campiductores tam Russiae quam aulicorum, et aulicarum copiarum ac alios quosvis exercitus praefectos, denique omnem universamque potestatem, quaecunque ante hac alii optimo jure supremi campiductores et generales exercituum regni capitanei, ac imprimis Magnifici Joannes à Tharnow et Nicolaus a Sieniawa supremi regni campiductores ac capitanei generales, temporibus divini Sigismundi

Augusti antecessoris nostri habuere aut habere debuerunt, eidem praedicto supremo campiductori et generali exercituum capitaneo damus et concedimus, promittentes verbo nostro regio pro nobis et Serenissimis successoribus nostris, quod, durante commemorati cancellarii supremique campiductoris et generalis exercituum regni capitanei vita, ab illo munus dignitatemque supremi campiductoriatus sive capitaneatus exercituum regni generalis nullo tempore adimemus, neque Successores nostri adiment. Mandamus igitur univèrsis et singulis, cuiuscunque dignitatis, ordinis, status hominibus, imprimis vero exercitibus regni nostri, et in iis sive reipublicae stipendio conductis, sive sponte militantibus, aut in posterum militaturis aut versaturis, quibuscunque cuiuscunque nationis fuerint, ut commemoratum Magnificum Joannem Zamoyski regni cancellarium, pro supremo campiductore et generali exercituum omnium regni capitaneo habeant et agnoscant, eius auctoritati, iurisdictioni, imperio pareant, omnemque ei dignitatem, praeeminentiam, ius, denique omnia deferant et tribuant, quae unquam iis, qui optimo iure supremi campiductores et generales capitanei exercituum regni fuere, delata ac tributa sunt; neque secus pro gratia nostra fideque sua ac militaris disciplinae observantia, severitateque faciant. In quorum omnium fidem, has manu nostra subscripsimus et sigillo regni nostri iussimus sigillari. Datam ex castris nostris ad Voronecium, die undecima mensis Augusti anno M. DLXXXI. regni vero nostri, anno VI. Stephanus Rex.

78.

PRZEKŁAD LISTU CZESZARZA THURECZKIEGO, KTÓRI CZAUSZ KRÓLOWI I. M. PRZINIOSŁ Y ODDAŁ W OBOZIE POD PSKOWEM EODEM DIE.

Post usitatum titulum, facta salutatione nomine Potentissimi Imperatoris faelicissimo amicissimoque Regi Poloniae, ita sonant literae:

Filium nostrum Mehmet Chana, gratia et iussu Dei et secundum propheticam legem nostram, decrevimus curare circumcidi. Veteris ergo amicitiae causa, quae hactenus intercessit, ac etiamnum intercedit inter Potentissimos Turcarum Imperatores Serenissimosque Poloniae Reges, rogamus, ut Maiestas Vestra particeps quoque sit huius laetitiae nostrae. Et quoniam

propter negotia regni Maiestatem Vestram scimus fieri non posse, ut ipsa-
met huic circumcissioni filii nostri praesens adsit, iuxta receptam inter om-
nes principes consuetudinem, aliquem dignum hominem, qui nomine illius
congaudeat nobis, loco sui ad nos mittat. Simulque senatores regni omnes,
capitaneos, universamque plebem ac multitudinem Maiestatis Vestrae invi-
tamus ad hanc laetitiam nostram, quam futuro mense Maio celebraturi su-
mus. Quodquidem nuncium nostrum per Jliam dapiferum et Czaussium no-
mine nostro denunciamus Maiestati Vestrae. Dat. Constantinopoli etc.

79.

**PRZEKŁAD DRUGIEGO LISTU CZESZARZA TURECZKIEGO, KTÓRI
TENŹE CZAUSZ TEGOSZ DNIA ODDAŁ.**

Post hanc salutationem. Cum literae hae nostrae pervenerint ad Maie-
statem Vestram, fidelis dignusque servitor et mercator noster nomine Mahmut,
quem in Moschoviam quibusdam in negotiis nostris et propter necessarias res,
ad celebritatem circumcissionis filii nostri, eamque laetitiam nostram pertinen-
tes misimus, et de quo Maiestati Vestrae per literas nostras antea significave-
ramus, adhuc ibi subsistit. Pars quidem earum rerum pervenit iam ad Por-
tam nostram, reliqua vero pars cum eodem mercatore, ut itidem reducatur
ad nos, scribimus ad Moschorum Ducem, mittimusque ad eum cum literis
servitorem nostrum Iosoff Mettertium, quem cum rebus omnibus committa-
tuque suo ut Maiestas Vestra ad Moschoviae fines tuto ac secure deduci,
ac de salvo conductu ipsi provideri curet, iterumque inde cum mercatore
eodem nostro isthic redeuntem per ditiones itidem suas, cum rebus omni-
bus, sine theloneorum exactione et absque ullo cuiusquam impedimento
ad nostrorum dominiorum fines, iuxta mutua pacta, iubeat tandem reduci,
rogamus. Dat. ut supra.

80.

KOPIA RESPONSU NA LIST TURECZKI.

Serenissimo et Potentissimo Principi Domino Sulthano Murathi, Impe-
ratori Maximo Constantinopolitano, Asiae et Europae, Persarum, Arabum

Syriaeque et Aegypti Domino, amico et vicino nostro charissimo. Stephanus Dei gratia etc. Salutem et optatos rerum successus ac nostri mutui amoris continuum incrementum.

Serenissime et Potentissime Princeps, amice et vicine charissime! Attulit ad nos literas Serenitatis Vestrae eiusdem dapifer et Czaussius Ilia, quibus nobis Serenitas Vestra significat, se curaturam esse, ut serenissimus princeps D. Mechmet Chana Serenitatis Vestrae filius, secundum legem suam Maijo mense circumcidatur et nos eam ad laetitiam suam humaniter invitat, rogatque, ut aliquem ad Serenitatem Vestram mittamus, qui tum laetitiae Serenitatis Vestrae nostro nomine intersit. Cum igitur sciamus eam id pridem inter Serenissimos antecessores Serenitatis Vestrae, itemque nostros amicitiae sinceritatem fuisse, ut omnia, quae alteri eorum magnae alicui laetitiae fuerint, ea alteri etiam laeta acciderint, nos quoque, qui illam amicitiam utrique nostrum a Serenissimis antecessoribus nostris quasi per manus traditam omni constantia conservare cupimus, laetitiam illam Serenitatis Vestrae, quam ex Serenissimo filio suo capit, nobis perquam iucundam habemus, et de ea Serenitati Vestrae plurimum gratulamur. Quod vero ipsam celebritatem, quae mense Maijo futuro est, attinet, mandabimus oratori nostro, qui eo tempore apud Serenitatem Vestram erit, ut nostro nomine ea faciat, quae ad testificandam pro consuetudine Serenissimorum antecessorum nostrorum, laetitiam nostram tanquam regis Christiani pertinebunt. Serenitatem Vestram bene valere optamus. Dat. ex castris nostris ad urbem Pleschoviam die 26 Octobris 1581. regni nostri 6. Stephanus Rex.

81.

AD ALTERAS.

Serenissimo et Potentissimo etc. Quod Serenitas Vestra a nobis per literas petiit, quas ad nos servitor Serenitatis Vestrae Joseph Mettertius attulit, ut illum cum rebus omnibus comitatuque suo ad fines Moschoviae tuto ac secure deduci, ac de salvo conductu ipsi provideri curemus, iterumque cum mercatore Serenitatis Vestra Machmut redeuntem per ditiones nostras cum rebus omnibus, sine theloneorum exactione et absque ullo impedimento ad fines dominiorum Serenitatis Vestrae proficisci sinamus, il-

ludque utrumque pro mutuis inter Serenitatem Vestram pactis, et nostro studio Serenitati Vestrae prompte gratificandi libenter faciemus ac salvum conductum iam illi dedimus, deducique ad Moschoviae fines curabimus, iubebimusque, ut cum inde redierit, cum omni comitatu rebusque ad fines ditionum Serenitatis Vestrae per dominia nostra tute proficisci possit. Serenitatem Vestram bene valere optamus.

82.

KOPIA LISTU KNIAZA WISNIOWIECZKIEGO KASTELLANA
KIIOWSKIEGO DO P. HETMANA PISZANEGO.

Wasznie Wielmożny Panie kanczlerzu, Panie a Panie dobrodzieiu mnie miłosziwy! Służby me nanisse etc. Oznaymię Waszności, Panu swemu miłosziwemu, izem sam staraniem swoim y iezdzeniem na Nis, przy czym był dworzaniin Iego Królewskiej Mości Pan Koss, riczerstwo wssitko Nizowe zwiodł, s którym y ten poczet ludzi, ktorí za pieniądze Iego Królewskiej Mości przy sobie wiodę y com ieszcze do tego ludzi swych zwiesć mógł, liczbą 1580 człowieka, wyprawiełem naprzod wodą w wierszech asz do Czeczirska zamku Iego Królewskiej Mości, a sam konno za nimi. Do której kupy w thowarzystwo ze mną zwykłej chenci swej riczerskiej, a miłości przeciwko maiestatowi Iego Królewskiej Mości Pana naszego Miłosziwego, z dobrze niemaliśmy pocztami ludzi, starostowie Iego Królewskiej Mości przibeli, to iest: Kniaz Iarosz Zizemskij starosta Rzeciczki we 200. P. Abraham Myszka starosta Owruczki, P. Sapięha młodi starościcz Chomelski s pocztem oycza swego, P. Kilian Liatosinski czasnik Kiiowski, ktorí wyciągajanez chudobą swą tey posługi nie omieszkał, tak tesz porucznik Ponizowski, P. Ian Oriszowski podstaroscicz Czeczirskij y Propoy-skij z ludzmi pana swego. Ziachawszi się, a wziąwszy P. Boga na pomoc, a szezście Iego Królewskiej Mości Pana naszego Miłosziwego, posliśmy na granicę na służbę Iego Królewskiej Mości w kray Siewierskij, w ziemię nieprzyjaciela Iego Królewskiej Mości Moskiewskiego, miesiancza Augusta die 15. maiancz Starodub po prawey rencze za rzeką Szudocz, przez włość Poczepowską pod zamek Trubesk, ktorí lezał nad rzeką Dzizną, doszić moczny samem położeniem miesca y opatrzonny nowem budowaniem, ludzmi

y strzelbą; przez wielki gwałt y męstwo ludzi naszych ogniem zburzeli y prawie na grunth spustoszeili, przy którym ludzi nieprzyjacielskich od szable y ognia kilka tysienzi na placzu zostało, skądśmy tesz wielki plon wygnali, isz dobrze liczbą ludzi naszych przechodził, pospołu z Woiewodą tamesznem, ktorí od Kniaza Wielkiego Moskiewskiego na tim zamku beł, na imie Hrehorem Radziłowem; y tam tę włość sablą y ogniem popustosziwszy, puszczaiancz zagony, sliśmy nazad ku państwu Iego Królewskiej Mości. A woiewodowie Moskiewsczi z zamków pogranicznych Siewierskich, iako s Putiwlia knias Wasiley Chiłkow, s Nowahorodka kniaz Wasiley Sczerbatij, s Staroduba knias Michaiło Mezoczki, Iaków Pronczistczew sprawcza od Kniaza W. pogranicza tego, y wathamam kozaków Dońskich Stephan Modywanin y z innych zamków, iako s Rilska, z Brańska, z Poczepowa, z Orlia, maiancz ludu kilka tisienczi zebranego, zasli nam beli wprzod na przewozie u rzeki Sudoszi, przez którą się ia telko s pomienionemi Pany starostami Iego Królewskiej Mości a swem poczem beł przeprawieł, a kozaczi, isz się beło spozniło, na drugiej stronie zanoczowali. O czym Moskwa wiadomość wzięwszy, isz się lud rozdwoył, na obosz moy bes wieści ze dwu stron, z iedny pieszo, a z drugiej konno uderzeła, ktorimeśmy bitwę dali; a ci tesz ludzie naszi z drugiej strony rzeki przisć nie omieszkali, gdzie za pomocą Bożą, a szczęściem Iego Królewskiej Mości porazieliśmy ich nie mało, że ich na placzu zostało przez 1500 pobitych, a my sami s łaskiei Bożej dobrze zdrowo y czało ze wszitkim riczerstwem do państwa Iego Królewskiej Mości przisliśmy. Za co pokornemi y uniznemi prozbami swemi Waszmości, swego Miłosciwego Pana proszę, aby ta posługa moia y wszego riczerstwa Iego Królewskiej Mości Panu swemu Miłosciwemu, przez Waszmości mego Miłosciwego Pana, iako głowy y wodza wssitkiego riczerstwa beła zaleczona, y od Waszmości, mego Miłosciwego Pana za wdzienczne beła przijenta. A w potrzebach tego riczerstwa Nizowego, takze y tego, które za pieniądze z łaskiei Iego Królewskiej Mości wiodę, y w innych pisałem do Iego Królewskiej Mości, dawszi instructią temu słudzę memu Andrzeiewi Skarzewskiemu, wedle którei pokornie y unizenie proszę, aby się Waszmość, moy Miłosciwy Pan, iako miłosnik ludzi riczerskich, włożyć do Iego Królewskiej Mości raczeł, aby ten sługa mój s temi potrzebami bes omieszkania mógł być odprawion,

gdisz ia s strony potrzeb moich wszelakich nie mam ni w kim innym nadzieie, iedno naprzod w Bodze a w łascze Waszmości, mego Miłosziwego Pana, którą ia wiecznemi czasi nanisszemi służbami swemi, gwoli Waszmości, memu Miłosziwemu Panu zasługować bendę powinien. Co ia wszitko Miłosziwy łascze Waszmości, mego Miłosziwego Pana poleczam, maiancz w niej zupełne uffanie, że za miłosziwą przycziną Waszmości, Pana swego Miłosziwego mnie te koszt i y utraty na służbach Iego Królewskiej Mości, Pana swego miłosziwego, na których iuzem się by lis wyciągnął y oyczizny swy własny nie mało zawiodł, bendą nagrodzone. A s tim po drugie samego siebie etc. Dat. z Brazinia Octobra 8, 1581. Waszmości mego Miłosziwego Pana powinny y nanissy sługa, Michał Wisnioweczki, kastellan Kijowski renką swą.

83.

LITERAE A SACRA MAIESTATE REGIA AD D. REGNI
MARSSALCUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Quae a Serenissimo Sueciae rege in Livonia gerantur, perscribere Synceritati Vestrae caeterisque regni nostri consiliariis majoribus visum nobis est. Iam is anno superiore proximo, cum ad Plescoviam ducturos nos esse exercitum arbitraretur, copias suas ad Narvam misit eius portus expugnandi causa, verum quod Plescovia tum ab obsidione nostra libera esset, ita Narvensibus ab ea succursum est, ut irriti Suecorum conatus fuerint et, non levi detrimento accepto, exercitus ab incaepo discesserit. Hoc anno, cum eius Serenitas per opportunitatem belli nostri iterum in Livoniam copias suas misisset, dum hoc loco hostem gravius distinemus, atque omni Livonia non tantum nova eius subsidia excludimus, verum etiam praesidia pristina magna ex parte inde educere et ad hunc locum tuendum contrahere cogimus, haeque omnia recuperandae Livoniae causa facimus, de eaque cum hoste tractamus, a tegro nostro Narvam et propinquam Narvae arcem Ivanogrodum et vicam universam maritimam oram prope Pernaviam, quatuor ea arcibus Iode, Leal, Tekel et Hapsel, cum pleraeque ab hoste desertae essent, occupavit. Qua de re quomodo quidque nobis agendum sit, hortamur, ut Synceritas Vestra

consideret, nosque suo de consilio faciat quamprimum certiores. Bene valeat Synceritas Vestra. Dat. ex castris nostris ad Plescoviam die 1. Novembris, anno Domini MD. LXXXI. regni nostri VI. Stephanus Rex.

84.

LITERAE AB EADEM SACRA REGIA MAIESTATE, AD D. REGNI
MARSSALCUM.

Stephanus Dei gratia Rex Poloniae. Magnifice, syncere nobis dilecte! Quo consilio nos, cum hostis omnem iustae pacificationis rationem atque adeo spem vanitate et perfidia per oratores suos sustulisset, Plescoviae potissimum oppugnationem susceperimus, Synceritati Vestrae, cum primum ad Voroneciam cum exercitu pervenissemus, pluribus perscripsimus. Rectissime vero nos facturos esse, cum a consiliariis nostris, qui adsunt nobis, tum aliis militari scientia praestantibus viris iudicatum est: si in ista hostis tergiversatione studioque ducendi belli, caput quodam modo et ad eam recuperandum, quae recipi maxime reipublicae interesset, et ab hoste fraudulento certiore evincendum aggredieremur, quae quidem sive quis Livoniae universae liberationem sive facultatem, qua suis penitiores etiam Mosci (Moschi) ditiones oppugnandi spectet, quin in urbe Plescovia sita sint, dubium esse nemini potest. Cum vero dum ad Plescoviam exercitum duceremus, neque urbis amplitudinem, neque magnitudinem praesidii bellicique apparatus, qui ea in urbe esset, plane ignotam haberemus, notissima vero nobis esset eventuum bellicorum incertitudo, mature providendum, si forte res se difficiliiores nobis dedissent existimavimus, eoque iam tum Voronecio ad maiores omnes regni nostri senatores scripsimus, ostendimusque, si aut tarditate successuum, aut hostis pertinacia serius a nobis bellum pace sancita conficeretur, aliter nos facere non posse, si maxima reipublicae incommoda, quae tum recensuimus, vitare vellemus, quam ut cum exercitu in solo hostili hybernaremus, cursumque rerum gerendarum omni perseveratione tantisper continuaremus, quod hostis a nobis ad eas conditiones, quas nostra et reipublicae dignitas, pacisque certitudo requireret, perductus esset. His pernecessariis nostris et reipublicae rebus, cum subsidia proximis comitiis decreta, non satis esse perspiceremus, hortati ut Synceritatem Vestram, ita alios regni nostri senatores maiores fuimus,

dispicerent, possent-ne minoribus primum conventibus habitis, deinde in conventibus generalibus sive regni comiciis necessitatibus regni consuli et bello diutius gerendo, ii nervi, qui requirerentur, comparari, quod quidem nos rebus bellicis et tutius administrandis, et ocius perficiendis aptissimum esse perspeximus. Cum vero dubitanter nobis responsum fuerit, an istis conventibus generalibus res tota confici posset, nos quidem in magna et temporis angustia et rei properandae necessitate, nullis aliis literis ad senatores regni maiores missis (cum earum vim atque summam priores nostrae ad Voroneciam scriptae habuerint) hoc, quod consultissimum esset et maxime expedire intelligimus, in conventibus generalibus ita nobis urgendum esse iudicamus, ut si iis locis res non concludatur, eadem opera usitatum pro more maiorum ad generalia regni comitia aditum progressumque faceremus. Indicimus igitur minorem conventum Srzedensem ad diem XXIX mensis Decembris, generalem vero Colensem ad diem XII mensis Ianuarii, quem ad conventum ab exercitu nostro internuncium nostrum misuri sumus, qui et de statu rerum nostrarum, quid gestum sit, quidque geramus et geri posse existimemus, exponat, tum ostendat, quid publica necessitas, quid ratio belli diuturnioris requirat, denique hortetur, ut necessaria subsidia istis in conventibus maioribus, absentibus nobis, decernantur. Hortomur igitur Synceritatem Vestram, ut conventui isti intersit, cum internuncio nostro consilia sua communicet, omne suum studium, auctoritatem, curam atque operam eo conferat, caeterorum etiam voluntates sententiasque eo inclinare contendat, quo nos, non nostra (qui nihil e bello hoc praeter quam incredibiles capimus et animi et valetudinis molestias) sed reipublicae causa rem deduci desideramus. Quod si postulationi nostrae locus in conventibus illis generalibus non relinquatur, nos quidem praedictum monitumque volumus nostrum cum exercitu ex hostili ditione discessum, hostem acceptis iam a nobis calamitatibus ac metu (si caepta continuemus) impendentium atque urgentium maiorum malorum admodum fractum, et animi et copiarum viribus iterum erecturum, bellum nobis deinceps et diuturnius et fortasse difficilius futurum, maximam temporis ad res gerendas opportunitatem contrahendis ex locis longinquissimis, tam regni nostri, quam externarum nationum militibus, et reducendis in hosticum exercitibus nostris consumptum, quae geri interea ex hybernis in hostico possent, praetermissum, maioreque sumptu

bellum, quo diutius ducetur, deinceps gestum iri, nosque iterum in incommodissimas tempestates, cum res quaeque gravissime gerendae erunt, incursuros esse, praesidia nostra in finibus, si absentibus nobis et retracto exercitu vis aliqua insperata ab hoste inferatur cladem accipere, parta superioribus victoriis convelli posse; Lithuaniam, in quam exercitus hybernandi causa reducendus erit, et per quam novis supplementis iter habendum fuerit, prioribus calamitatibus iam nimium afflictam, plane devastatam iri, denique non posse eam rem universae reipublicae non magno detrimento esse, quod quidem detrimentum nos perseverantia nostra, ac quibusvis rerum nostrarum adeoque valetudinis nostrae incommodis libenter a republica averteremus. Testatum igitur volumus, nos officio nostro functos esse, rectissime nos consuluisse, cavisse conscientiae nostrae, nihil nos eorum praetermisse, quae fieri, moneri, declarari potuerint; denique eo nobis ac dignitati nostrae cavemus, ut si quid per absentiam nostram nostrique exercitus respublica detrimenti caeperit, constet nullam eius in nobis culpam haerere, qui quantum in nobis fuit, ne quid istius modi accideret, elaboravimus. Quod si igitur, ut sine regni comitiis subsidia in generalibus conventibus decernantur, obtineri non poterit, nos ne ullas rationes praetermississe videamur, quibus consuli huic reipublicae bello posset, post conventus illos minores et generales a nobis iam indictos, pro more maiorum et reipublicae institutis, regni comitia ad diem IX mensis Martii indicimus, ut ea Varssaviae habeantur. Ne verò rerum varietate, de quibus deliberetur, tempus rebus gerendis necessarium (quod superioribus proximis annis, magno cum incommodo accidit) nobis eximatur, eademque incommoda incurramus, quae ante hac ductis consiliis publicis incurrimus, nullam rem aliam istis comitiis publicam in deliberationem vocabimus, quam hanc unicam, quomodo rebus deinceps gerendis subsidia quam celerrime contrahi, et publicis necessitatibus suppeditari possint. Quod si enim sex septimanae deliberationibus consumendae erunt, tardius potissimum comitiis haece initium habituris, facile videmus consilia nostra irrita reddi, nosque anni illius conatu frustrari posse. Hortamur igitur Sinceritatem Vestram, ut si decerni de subsidiis in generalibus conventibus non poterit, operam det, ut ad universalem illam reipublicae conventum, nuncii ad publica consilia quam maxime idonei eligantur, qui studium omne suum ad publicam potius uti-

litem et cum caeteris consensionem facillime conferant, quique plena cum facultate ad concludendum cum aliarum terrarum nunciis ordinibusque universis mittantur; tum in id diligenter Sinceritas Vestra incumbat, ne quid aliud aut consiliorum aut interpellationum supplicationumque, quibus bona pars temporis consumi ni comitiis solet, suscipiatur aut nunciis committatur, quam quod ad id, quod a nobis proponetur, pertineat. Nam quod alias ad res et incommoditates attinet, quae rempublicam itidem domesticasque regni rationes attingunt ac urgeri ab ordinibus solent, nos earum causa, nulla cum mora comitia ordinibus indicemus simul ac hoc cum Mosco bellum pacaverimus, de quo quidem pacando hoc ipso tempore, per Reverendum patrem Antonium Possevinum, pontificis maximi legatum agitur, qui cum nuper a magno Moscoviae duce pacis causa ad nos venisset, nihil quidem aliud nobis ab hoste attulit, quam Polotiae eius oratores deterioribus, quam antea Vilnae fecerant, conditionibus obtulissent. Quod tamen pontificis maximi legatus speraret et plerique arbitrarentur hostem motum periculo huius civitatis, quam a nobis omni perseverantia premi videt, et quod Narvam, quae prioribus de pace actionibus sola propemodum pacem remota est, serenissimus Sueciae rex per opportunitatem belli nostri nostro a tergo illi eripuerit (ut nobis iam id facilius dare possit, quod habere desiderit, nobis etiam ea res, quam in potestate hostis amplius non habet, minus iam ab eo postulanda sit) aequiorem promptioremque ad inducias ineundas hoc tempore fore, facile passi sumus, ut nuncium suum pontificis maximi legatus cum literis actionum de pace continuandarum causa ad magnum Moschoviae ducem mitteret, cuius quidem nuncii reditus in dies expectatur. Quod superest, hortamur Sinceritatem Vestram, si conclusio de subsidiis omnino ex conventibus generalibus ad regni comitia reiiciatur, mature ad indictum comitiis diem Varssaviam veniat, ac consilio omnioque studio suo in id incumbet, ut cum nos in reipublicae salute, amplitudine, ornamentis curam studium, opem, operam, fortunas nostras, valetudinem, atque adeo vitam, si opus sit, consumere non pigremur, sibi ipsi ad salutem quietemque respublica minime desit, qua nobis in terris charius atque commendatius fieri nihil posset. Bene valeat Sinceritas Vestra. Dat. ex castris nostris ad Plescoviam, die 4 Novembris, anno Domini M.D.LXXXI. regni vero nostri sexto. Stephanus Rex.

85.

LIST OD P. POLICZKIEGO DO P. MARSZAŁKA KORONNEGO.

Wielmożny, Miłościwy Panie! Znam się do tego, Miłościwy Panie, że do Waszmości, mego Miłościwego Pana nie pisał, z przyczyn tych, przez chorobę mą długą y niewiadomość, gdi kto do Polskiej iachał, y rozumieiancz tesz to, że Waszmość od IMPana kanczlerza hethmana koronnego wszitkę wiadomość o tey wojnie mieć raczisz, abo y od inszych przyjaciół Waszmości, którzy w Radzie s Królem Iegomością zawsze bywaią. A isz Waszmość mnie słudze swemu roskazać raczeł, żebym wypisał to co wiem, przez chorobę swą mało wiem, ale to co wiem, Waszmości, memu Miłościwemu Panu oznaymuię.

Naprzod, gdim do Zawołocza na podwodach przijachał, koni swych odyachawszi z wielką skodą swą, Iegomość Pan kanczlerz beł wdzięczen przijazdu mego; tam w Zawołoczcu król Iegomość długo czekał na Pany żołnierze tak piesze, iako y leżne, az 7 die Augusti do Woronicza przijachał, tam popis beł. Król Iegomość oczekiwał na drugie rotti, asz 18 die Augusti pod Ostrów ześmy prziciągneli. Iegomość Pan kanczlerz przipatrował y radzieł się s nami niektoremi, gdzieby sańczować. P. Ernst, Waijer, P. Kostka y ia na iednośmy się miesce zgodzili, ale IMPan kanclerz na Włochów radzie przestał, y sańczowali Wengrowie z iedney strony rzeki, a Polaczy przez rzekę od zamku za Włoską radą, y stracili tei noczi sańczuiancz przez 100 człowieka, bo Polskie sańcze beły zlie postawione, że nie mozono z nich ugadzać wedle potrzeby, ażeśmy drugiei noczi s P. Waijerem za rzeką sańcze na inszem miescu odmienili, y żadnego człowieka za pomoczą Bożą nie obrazono. Nazaiutrześmy czały dzień strzelali, tegosz dnia 20 Augusti zamek poddali, bo, by beli nie poddali, bełoby burdi dosyć, bo za tim sańczowaniem musieliby beli dwa kroć do sturmu przez wodę chodzić. Od Ostrowa iadancz, rozniemogłem się prawie barzo, y przijachałem pod Psków 28 die Augusti, y tamem seć niedziel nie wstawiać leżał, y o sobie małym wiedział, y doktorowie królewsczi o mem zdrowiu złą nadzieię mieli. Potim, gdi mi P. Bóg pomogł ku zdrowiu, przipatrowałem się dobywaniu miasta y prosiłem po trzi kroć Iegomość Pana

kanclerza, żeby posług mych uziwał, gdizem służyć przijachał; wdzienczen odemnie tego beł y dzienkował, dokładaiancz to — nie zaniecham was, a tak ia tesz — ad consilia non accesseris, antequam voceris. Alem widział, że właśnie Pskowa dobywano iako Gdańska, bo często odmieniały się namowy abo rada, a zwłaszcza po tim sturmie, do ktorego śli 8 die Septembris, nie wiem za cziją radą, pierwy nis dobrą dziurę uczinili, y marnie ludzi potracieli. Chodziło tesz nie mało paniąth y sliachty z ieznych do tego sturmu, y ci niepotrzebnie iedni śmierć, a drudzi guzów dostali. Owa po tim sturmie wsitkie sprawy iako odmienne, tak y niepotrzebne dobywanie, strzelanie y podkopywanie to tam, to sam beło, asz prochow y kul nie stało. Naostatek Wengrowie muru nie mało oskardi abo motikami z wielkiem niebezpieczeństwem y skodą swą połamali y palili, na com sam patrzył, y to im nie sło. Ale im to musi prziznać, isz mężnie y nieras sobie poczynali, bo w tei dziurze, gdzie sturm beł, Moskwa drzewem y kossmi y wormi solą naprentcze beli zabudowali; tam się Wengrowie nie ras z iedney, a Moskwa z drugiej strony tich koszów bijali, a ony soli z muru z wormi Wengrowie nazdzierali, ale to wszitko niepomogło, trzeba beło Królowi Iegomości potężniejszy y wienczei strzelby y piechoti, y z inszi strony tego miasta dobywać, chocia nie za Włoską radą. Miasto to wielkie y na troie iest wewnątrz zamkami rozdzielone, y podobno beło lepiey ku posrzedniemu zamku miasta dobywać, nis s kończa, bo choczabyśmy beli wzieni tę stronę, gdzie dobywano, bełoby ieszcze z drugimi zawarciami burdi doszić, ale iusz próżno o tim mowić, gdi prochow y kul nie stało, także y piechoti nie wiele, y iusześmy tesz s szanczów ze wszitkim wyciągneli. Krol Iegomość pod Pieczari kliastor, abo zamek, iusz dalei nis tidzien z działą Niemcze posłał, y iusz sturm stracili, a Ketler sinowiecz xzianzencia Kurlandzkiego, nie wiedzą, na tim sturmie iesli poyman abo zginął. Wycieczki abo potrzeby, które z Moskwą bywały, zawsze się z łaskiei Bozei naszym szczęściły, y tim, co wodą do miasta przibyc chcieli, dobito, że do miasta nie mogli. Suyskiego starszego we Pskowie od nas z działą zabito, więźniów tesz nie mało y drugich zacnych. Dwa piszarze Suyskiego ze Pskowa do nas uciekło, y ieden z dworu abo s komori Kniazia Moskiewskiego; ci powiadaia, isz Moskiewski ludzmi Królowi Iegomości odporu dać niemoże, a sznadź prawda, bo P. Troczkij, który chodzieł przeciw Moskwie ku Orszi,

spustoszeł y popaleł wienczei, nis na sto mil, ziemie Moskiewskiej, y beł iedno w pięci milach, ale przes rzekę, od Moskiewskiego Kniaza, ktorí w ten czas w Starziczach leżał. Drugi znak, isz ludzi nie ma, ysz kozaczi nasz, ktorí na swą skodę przisli, popustoszili około woyska we 20 y dalei mil, więźniów y korzisci mocz nabrali, a to się iedno po kilkaseth y tam y sam rozdzielili, a wzdi pod Nowogrod, Russów, y gdzie się im podoba, bes skodi idą. Owa tak sam w tei Siewierskiej ziemi, okrom zamków, bydła niez y ludzi mało co zostanie, bo co nie wybiją, to panowie y kozaczi do Lithwy wypędzą. Nam chudem nagorziei, musiem po żywność sobie y koniom y po biedne siano przes 20 mil posyłać; okrom miessa, co naydzie, kupić by, iedno zacz? Mię zabije za ziwe. Nie bendzieli nagrodi za pomocą łaski Waszmości, bo wssitko na gros, com miał z roskazania y łaskie Waszmości; okrom tego, com pierwy miał gotowego, tedim się ieszcze na drogę 400 zł. zadłużeł; by nie to, tediby zle; a niewiem, s czym się do domu wrocę. Niewiem, cobym wienczey Waszmości pissać miał, zachowam to sobie do szesznegu uyrzenia Waszmości mego, Miłosciwego Pana. Tesh to rozumiem, isz Iegomość Pan starosta Romińskij Waszmości dostateczną sprawę o tei woynie dać może, iako ten, ktorí w woieny radzie s Królem Iegomością bywał; iedno to wiem, isz Król Szweczki potężniei woiował, nis my, bo iako sam u nas wieść pewna, isz Narew moczą wziął, y Iwanhorod drugie miasto na drugi stronie rzeki, a to od Pskowa we 20 y kilka mil, do tego ieszcze kilka zamków w Inflanciech. Ale nie dziw, isz wziął, bo gdzie do zamku abo miasta ze dwu stron po 20 dział zatoczi, y bije bes przestanku, asz muru położy wedle potrzeby po kilkudziesianth sążeń, iako on uczinieł, snadnie potim do sturmu, a ktemu ieszcze bezpieczen beł, bo królewskie woysko Inflant od Moskwy zaległo. Woluntaryuszów się mocz rozyezdza, żołnierze tesh o pieniądze wołaią, a nie dziw, bo nędza, zima, a po wsitkich błotach y rzekach może zyachać, nocz długa, na strasz a bes kozucha; y mnie nie wiem, co dalei bendzie, telko sam gończa snadź y posła Moskiewskiego tak potem czekać mamy. In summa, ziczeliby beli wsiscezi, aby beł Pskow wzienth, ale nie wsiscezi ziczą y owszem zayrzą sławy, a iako wiencz mowią, nemo ab omni parte beatus. Dat. ex castris pod Pskowem, we wtorek po S. Marcinie roku 1581.

Waszmości mego Miłosciwego Pana nanisszy służebnik, Ian Policzki.

86.

KOPIA LISU W. KNIAZA MOSKIEWSKIEGO, PRZYNIESIONEGO
DO OBOZU POD PSKÓW DNIA XV NOVEMBRIS.

Dlia miłosziedzia y miłoszci Boga naszego etc. My Wielki Czar y Wielkie Xiąże Iwan Wasziliewicz wszytki Ruszy, Władimierski, Nowogrodzki, Czar Kazanski, Czar Astrachański, Hospodar Pskowski, Wielki Xiąże Smoleński, Twierski, Iuhorski, Piermski, Wiaczki, Bołharski y innych, Hospodar oyczyzny ziemie Inflanczki Stephanu s Bożej łaski Kroliewi Polskiemu W. X. L. Ruskiemu, Pruskiemu etc. etc. Przysyłał do nas Hryora papieza trzynastego posłannik Antoni Possevin sługę swęgo Iendrzejia, y które rzeczy mówił s tobą o dobrym pokoiu, y czo ty Stephan Król iemu powiedział, on to nam pissaniem swym oznaimieł, y nam by o tych rzeczach dlia pokoiu krześcijańskiego s tobą Stephanem Królem zesłacz posły swoimi z Nowogroda w Nowogrodzkim wiezdzie abo gdzie indzie na którym miesczu przystoinym, dawszy gim dostateczną naukę w tych rzeczach¹⁾, o których do nas Antoni pisał, iak im s twemi posły na ziezdzie przystoine pomiarkowanie czynicz, y mowicz, y posły nasze s posły twoimi zesławszy się, między Porchowem y Zawołoczem po drodze Wielkolucki od Porchowa na Zapolskiej Iamie ziachawszy się, mowicz bendą y czynicz postanowienie. I abysz²⁾ Stephan Król od Pskowa odszedł y spokojnie się po wszystkich mieiszczach zachowacz kazał, zeby się krew krześcijańska przestała rozliwacz po wszystkich mieiszczach, poki naszi posły s twoimi posły o dobrych rzeczach, to iest o pokoiu, postanowienie uczynią na ziezdzie. A my także spokojnie się zachowacz rozkazem po wszystkich mieiszczach, a teras posłaliśmy do ciebie gończyka swoiego Zacharia Bolcina, a z nim na posły twoie gleytowny list possyłamy, których ty zesliesz na ziazd na tym, czo s posły naszemi zesławszi

---

Варианты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчїи, напечатанной въ Книгѣ Посольской Метрики Великаго Княжества Литовскаго. М. 1843 т. 2 № 76.

¹⁾ Пропущено: а ты своихъ пословъ къ тому же мѣсту пришлеши мирное постановенье дѣлати. И мы для покою христіанскаго посылаемъ на зѣздѣ пословъ своихъ, давъ имъ полную науку о тыхъ о всехъ делехъ. . . . ²⁾ и ты бѣ.

szę, posły twoi o słusznym przymierzu namowę czynicz maia. I ty Stephan Król gończa naszego Zacharia czo narychli, nicz nie zatrzymiwaiącz, odpuszcz, y s nim do nas o posliech swych napisz, y posłów swych do naszych posłów na ziazd poszli na tym, czo na Zapolski lamie po Luczki drodze od Porchowa o dobrych rzeczach y o przimierzu namowę czynicz, y gleitowny list tym naszym gończem abysz do nas posłał, za czym naszym posłom na ziazd iachacz,— takowyże, iakiśmy swoi list na posły twoie do ciebie pisali, czo naszym posłom y ich ludziom y kto z nimi bendzie przewodników y dla strazy przyachacz na to miejsce y odiachacz od twoich służebnych ludzi dobrowolnie bes wszelakiego zatrzymania y ubicza; a naszymy wielkie posły czekaią gleytownego listu twego w Nowogrodzie, y list wierzaczy s posły swemi posyłamy. Czo bendą naszymy posły s twoimi posły na ziezdzie mowicz, tedy to s poruczenia naszego. A ty by Stephan Król także s swogimi posły wierzaczy list posłał, czo bendą twoy posły z naszymi mowicz, to są twoie rzeczy, czoby naszym posłom y twoim Stephanowym Kroliowym papieżowym posłańcem Antonim na ziezdzie o wszystkich rzeczach namowicz y zamknącz; czoby naprzod s tobą Stephanem Krolem między nas mocna, braterska miłoścz y przyazn mocnieła się nieodmiennie. Pisan w Hospodarstwie naszym dworze Słobodzie³⁾.

87.

KOPIA GLEITU MOSKIEWSKIEGO NA POSŁY POLSKIE.

Miłosziedzia dla miłoścz Boga naszego, w czym nawiedziel nas z wysokosci nawyszy y naprawiel nogi nasze na drogę pokoju, tegosz Boga naszego w Troicy iedynego My wielki Hospodar, Czar y Wielki Xiążę, Iwan Wasziliwicz, wszyscy Ruszy, Władzimierski, Moskiewski, Nowogrodzki, Czar Kazański, Czar Astrachański, Hospodar Pskowski y Wielki Xiążę Smoleński, Twierski, Iuhorski, Piermski, Wiacki, Bolharski y innych, y Wielkie Xiążę Nowogroda, Nizowski Ziemie, Czernikowski, Rzezański, Rostowski, Iarosławski, Biało-Ozierski y Hospodar oyczyzny ziemie

---

³⁾ лета семь тысячъ девятдесятого, октября двадцать сегого дня.

Inflanczki, Udorski, Obdorski, Kondynski y wszystkiei Sziewierskiej ziemie y Sziewierskiej strony Powieliciel y innych Stephanowi s Bozei łaski Krolowi Polskiemu etc.

Kogo ty Stephan Król poszliesz posłow swogich na ziazd z naszymi posły po Łuczki drodze od Porchowa na Zapolskiej Iamie, między Porchowem y Zawołoczem, y tym twogim posłóm ziachawszy się z naszymi posły, o słusznym pokoiu postanowienie czynicz; y przyachacz twogim posłóm, ludziom ze wszystkimi ich ludzmi y mаетnościami y nazad odiachacz dobrowolnie, ze wszystkimi ich ludzmi y mаетnościami, bes wszeliakiego przenagabania y od naszych służebnych ludzi, przyachacz na to miejsce, zesławszy się, twoi posły z naszymi posły zyadą się, y nazad odiachacz ze wszystkimi ludzmi y z mаетnościami; y kto bendzie s twogimi posły ludzi twoich prowadzicz y kto bendzie dla straży, y tym wszystkim ludziom przyachacz na to miejsce y odiachacz ze wszystkimi ich ludzmi y mаетnościami od naszych służebnych ludzi zdrowo, bes wszego przenagabania y ubicza, wedlie tego listu naszego. A ten list nasz y ktemu gleitowny posłóm twoim pissan w Hospodarstwie naszym, w dworze Słobodzie. Roku 1581. Octobris 27.

88.

RESPONS KRÓLIA IEGO MOSCI NA TEN LIST.

Od Wielkiego Hospodara Stephana, z Bozey łaski Krolia Polskiego, Wielkiego Xiazęcza Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmuczkiego, Mazowieckiego, Inflanczkiego, Xiazęcza Sziedmigrodzkiego y innych Iwanu Waszilewiczu, z Bozei łaski Hospodaru wszystkiei Ruszi y Wielkiemu Kniaziu Władzimierskiemu, Moskiewskiemu, Nowogrodzkiemu, Kazańskiemu, Astrańskiemu, Pskowskiemu, Twerskiemu, Iuhorskiemu, Permskiemu, Wiadskiemu Bulharskiemu y innych. Piszalęsz k nam list twoi przez gończika twego Zacharia Bolkina¹⁾, oznaimuiąc, ysz przysyłał do ciebie naiwieleb-

---

Варианты изъ той же грамоты на западно-русскомъ нарѣчїи, напечатанной тамъ же № 78.

¹⁾ Болтина.

nieiszego y najwyszego pasterza Grzegorza trzynastego papieża Rzymskiego posłannik, wielebni Antoni Possevinus, y dał tobie znac pissaniem swym te rzeczy, które o miernym postanowieniu z nami mowieł, y ty dla pokoiu krześcianskiego posłoff swych possyłasz na ziazd między Porchowa a Zawołocza po Łuczki drodze na Zapolski Iamie, z naszymi Posły ziachacz się, dawszy gim zupełną naukę o wszystkich dzielech stanowicz y utwierdycz²⁾. A my abychmy od Pskowa odcziagneli y ludzi woisk naszych od rozliania krwie krześcianski zadzierzcz kazali, czoby miedzy nas s tobą wprzod na stwierdzenie przyaczielski miłośczi przychodziło. Tedy my iako zawzdy, tak y na ten czas, umysł nasz wolią Boga Wszechmogącego stwierdzamy, abyśmy ze wszystkimi pany krześcianskimi także y s tobą, dla dobra krześcianskiego w dobrei przyazni y spokoinym pozycziiu beli, y krwie przelania krześcianskiego ostrzegalichmy się. I na to my nigdy bes dany przycziny przystapicz nie chcemy y nie żądamy, czo nie po ieden ras iawnieśmy tobie odkrywali, y oznaymowali przychylnosc z naszę do zgody dla uspokoienia krześcianskiego, gdyby tylko s strony twei sczyrą sprawiedliwosczią przystepowano. Iakosz y teras za tym posłaniem twogim, teize zwykły skłonności naszej dla uspokoienia krześcianskiego używając, possyłamy posłow naszych na to miejsce od ciebie naznaczone do Zapolskiego Iamu, na drodze tei, która idzie s Porchowa do Zawołocza, dawszy gim zupełną naukę o wszystkich dzielech, iako im s twymi posły na zieżdzie mierne postanowienie działacz³⁾, y list wierzączy, mocz daiąc posłom naszym wszystkie dzieła miedzy nas na koniec stanowicz. A list gleytowny, to iest opasna hramota na tve posły przes tegosz goncza twego Zacharego Bołkina⁴⁾ possyłamy o iakowysz pisał; za którym im dobrowolno na to miejsce przyachacz y odyachacz, nie wystrzegaiąc się od lu-

---

2) Пропущено: и листъ верущий з своими послы посылаешъ, што будутъ твои з нашими послы на зъѣздѣ говорити, то суть твои рѣчи. А намъ бы по тому жъ пословъ нашихъ на тоужъ местце з верущимъ листомъ послати, штобы нашимъ и твоимъ посламъ съ посломъ найвелебнѣйшаго и найвышшаго пастыра папежа римскаго з велебнымъ отцомъ Антоніемъ Посовинусомъ на зъѣздѣ о всякихъ делехъ приговорить и наконецъ и утвердить.

3) Пропущено: веѣ sprawy становити, утверженьемъ пристойнымъ змоцнити и ку конечному выкованью привести, какъ будетъ пригожо.

4) Болтина.

dzi woysk naszych. A czoś pisał, abyśmy odciągneli od Pskowa y woyska nasze zadzierzeli od przelania krwie krześcijańskiej, o czo tesz nas y wielebny oyciecz Antoni Possevinus imieniem naywyszego pastyrza pilnie prosieł, abychmy to na przyczynę naywyszego pasterza papieża Rzymskiego uczynieli: a tak my, chcąc wedle przystoiności naszymy krześcijaństwa postrzegacz, a mającz w słusznym uwazeniu przyczynę nawyszego pasterza, odpowiedzieliśmy oyczowi Possovinowi y oznaymieli, czo się nam godzi uczynicz y czego się tesz nie godzi, przestrzegaiącz, iakobyśmy sami sobie y sprawam naszym winni nie zostali. A wszakże wszystko na tym należy, aby posłowie twogi czo napretcy na to miejsce z zupełną moczą y nauką pospieszeli s takowymi rzeczmi, na którychbyśmy przestacz mogli, gdysz y my niez w tym nie mieszkaiącz, posłoff naszych tam na to miejsce possyłamy. A tego twego lekkiego gończyka odpuszczelichmy, nie zadzierzwaiacz. Pisan w obozie naszym pod Pskowem, roku 1581 dnia 16⁵⁾ Novembris.

A Krolia Iegomosci Gleit dano na posły Moskiewskie, w te słowa, iako y iego gleit obmawia.

89.

LITERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELARIJ REGNI AD S. R. MAIESTATEM EX CASTRIS AD PLESCOVIAM POST DISCESSUM ILLIUS SCRIPTAE:

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Heri nostrorum Plescouiensium summum silentium fuit. Duabus horis ante lucem ultra flumen Vielicam in convalle collocaveram turmam capitanei Lucensis et meos ad triginta commilitones, Hungari itidem alio in convalle occultaverant se. Etsi magna vis lixarum ultro citroque commearet, quievere tamen devotionis credo causa, quod D. Nicolai dies festus fuerit. Experiemur etiam deinceps, an nobis melius succedet. Farensbegius significavit mihi ante aliquot horas per Garomnam Gallum ducentos Scotos bi-duo tantum itinere a Pieczary abesse; Germanorum quidem dimittendorum

---

⁵⁾ 14.

causa profectus eo heri est D. Kosthka. Cum his vero in tanta pecuniae inopia, quid faciendum sit, ignoro. Etsi nulla necessitas esset, cum ad famam nominis Majestatis Vestrae tantum maris ac terrarum emensi sint, tamen eos prorsus spernere non liceret. Quid vero, si necessarij erunt, si pax non coibit? Quamprimum igitur Majestas Vestra, quid fieri de illis velit, perscribat. Ferensbegio dum praesente Majestate Vestra de iis loqueretur, responderam ex jussu Majestatis Vestrae, Majestatem Vestram jussisse, ut illorum opera utar, si pax non coiverit; si coiverit, ut eos missos faciam, sed tum dicebat eos adhuc Rygae esse; peditatus certe Polonicus magna ex parte dilapsus est: itaque hac incertitudine pacis tutius est hos Scotos non reijcere. Mitto Majestati Vestrae litteras Possevini et commissariorum Majestatis Vestrae ad conventum Zapoliensem missorum. Cosaci isti aut Russam aut Zaiaczkovum sex ulterius miliaribus progressi sunt; scribo ad eos, ut sub hos tractatus, quoad eos fieri potest, a populatione abstineant. Commendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 7 Decembris anno 1581.

Cedula iisdem inserta:

Hodie quoque in convallibus ultra Velicam flumen tendimus hosti insidias; ante auroram in civitatis parte, ultra Pscovam flumen, magnum incendium fuit.

90.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Hora meridiana hodie, cum Hungari et Poloni cum Żołkiewski et Kretkowskj, cum turma D. Przijemski occultarent se in convallibus, Mosci exiverunt magno numero ad capiendos nostros, quos ex instituto sinebam ibi vagari. Per Dei gratiam profligati, non pauli caesi, capti ad minus novem. Etenim nondum captivi ab omnibus adducti fuerunt, nostri illos ad flumen sunt persecuti. Quae ex captivis cognoscam, Majestati Vestrae significabo plenius, et unum alterum captivum cum Illustrissimo Domino Battori mittam. Sed nunc paucis tamen, properante ad Majestatem Vestram puero D. Struss, hac significare volui. Commendo Majestati Vestrae diligenter nego-

tium D. Strus; periclitatus certe de patrimonio; si quid illi gravius accidet, ego in culpa ero, quod illum vix non vi retinuerim. Commendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 7 Decembris A. 1581. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi, fidelis subditus et servitor Ioannes Zamoiski.

91.

PATRI POSSOVINO.

Reverendissime Domine, Amice observantissime! Salutem et officiorum meorum commendationem etc.

Litteras Dominationis Vestrae sine mora misi ad Regiam Majestatem. Vehementer doleo ab isto Burba non satis esse commode Dominationem Vestram ductam. Oro, ut Dominatio Vestra de iis, quae inter Regios et Moschorum legatos per Dominationem Vestram tractabuntur, quidque futurum sperabit, me quanto ocius reddat certiolem. Post discessum Regiae Majestatis, ad murum ipsum bis se nobis ostenderunt hostes, inde nudius tertius, et heri ductas ante diem duabus horis inter convalles quasdam equitum turmas occultabam, nostros vero prope urbem oberrare ex instituto patiebar. Cum vero aliquorum ex iis capiendorum causa Mosci equitatum suum ex urbe ultra flumen, quod conglaciavit, transmisissent, nostri illos ex insidiis adorti sunt. Caesi hostium non pauci, captivi nobiles ad decem, qui quidem ad me deducti sunt capti, aliquos praeterea ad castra Bielaviana deductos esse audio. Primarius illorum Petrus Koltowski ait — cogi sub hoc tempus ad Novogrodiam, nescio, quem exercitum ferendae opis Plescoviae obsessae causa. Nobis post pacem bonam nihil gratius accideret, quam ut pugnandi facultatem haberemus. Commendo me favori Dominationis Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Mensis Decembri, anno Domini 1581.

92.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Mittimus Majestati Vestrae cum Illustrissimo Domino Batori duos captivos, unum scri-

bam Andrea Chorosin, quem Hungari coeperunt, alterum Bohdan Motovidło filium bojari, quem Grodzienski commilito Domini Przijemski; praestantior his Petrus Koltowskj, vulneratus vehementer in cubitum mitti non potuit; apud Hungaros est. Res sic gesta est: cum iterum heri ante lucem Hungari in suam convallem se abdidissent, Zołkiewskj vero cum militibus Przijemscianis in aliam itidem proficiscebantur, ex castris Bielavianis Dominus Plater, item Lipski, commilito D. Szieniawski, et alter quidam commilito D. Varsoviensis cum servis—in universum sex fuere—cum prope murum equitarent, hostes, qui pridie et tum iam diu nostros vagari viderant, eruperunt, secuti sunt nostros, nostri ad latebras, de quibus compertum illis erat, fugiebant; Mosci ita acriter persequebantur, ut, si amplius currendum fuisset, commilito D. Varsoviensis captus fuisset. Sed cum ad convallem Hungaricam perventus fuisset, Hungari eruperunt ac illos pellere coeperunt; ex altera parte item Zolkiewski ex latere in eos impetum dedit, inde eos pepulerunt ad flumen usque, ubi maior hostium caedes facta dicitur, quod eo loco impeditos adepti essent melius; in campo septem sunt occisi, ex nostris unus Lipski et ipse ad flumen vulneratus; laudant omnes equorum hostilium celeritatem. Hodie duabus horis ante lucem, alias in semotiores latebras ultra Velicam versus castra Bielaviana missus est Zolkiewski cum Konieczpolski; collocavi praeterea quosdam, qui statim ultra flumen Velicam ex adverso castrorum Hungaricorum pabulatores longiore ambitu versus Pieczary ire iubeant, item alios, qui a castris Bielavianis ad nostra castra, tertios, qui venientes a Pieczary nullius propius urbem, quam ad insidias illas novas equitabunt. Itaque, si illis cura erit de captivis, eo excurrere necesse habebunt, cum quibus nostri rem gerere poterint majore cum hostium securitate, quod semotius a castris majoribus id futurum sit, poterunt etiam, si opus fuerit, Bielaviam iuvare. Pristinis etiam in latebris collocavi Kossynskium, meae turmae legatum, ut cum longius Zolkiewski et Konieczpolski absit, si majores copiae eruperint, eos juvet; quod a me deinceps aliquot continuis diebus eodem modo curabitur. Iter etiam versus Wdowam longis a me adhibitis custodibus rejectum est, ut Pscova flumen, supra ecclesiam illam, quae pro Majestate Vestra designata fuerat, transmittatur, et inde versus sylvas declinando longiore prorsus intervallo, se nostri euntes Wdowam ab urbe removeant. Quae vero Petrus Koltowski

de copiis, quae Novogrodiam coguntur indicavit, ea, utrum vera sint, nec ne, curabo, ut cognoscam adeptus aliquos captivos per cosacos, quibus negotium dedi. De Bielavio melius firmando communicabo cras cum rotmagistris, ut vel aliqua turma ibi eat, vel quod quivis se excuset, per quinos praesidiarios ex singulis turmis mihi attribuant, qui ibi excubent, iis vero praeficiam Pekoslavium. Dicunt rotmagistri: «facilius illos posse istis ita delectis victualia submittere, quam turmam aliquam cum impedimentis se tam difficili tempore transferre». Quae de Moschorum legatis mihi scribit D. Palatinus Braczlaviensis, ea de ipsius pugillaribus descripta Majestati Vestrae mitto. Is, qui ad illum ipsum scripsit, est Tomas Bieleczki. Magna vis hominum ex castris fugere post Majestatem Vestram dicitur, atque etiam militum famuli, et aliqui commilitones, praesertim ex castris Bielavianis. Providere Majestas Vestra dignetur, ut, qui reperiri poterunt, capiantur. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Decembris. A. D. 1584.

Cedula iisdem literis inserta.

Hodie, hostes versus latebras pristinas progressi sunt, paululum ad ripam fluminis suorum caesorum corpora quaerentes; cum longius non progredierentur, sed aliqui acrius versus convallem inter montes per ingressum in Velicam fluvioli illius stagnantis inspectarent, qui cum Kossinio fuere, tenere se non potuerunt, quo minus ad illos ruerent, sed in fugam versos tam longe remoti adipisci non potuerunt; Zolkievius et Konieczpolius suis in latebris ad noctem usque subistere.

93.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Germanorum lustratio jam est perfecta. Eam informationem D. Kostka dederam, ut, si detrectarent eam lustrationem, pecuniamque sibi non dari causarentur, diceret missionem non dari, nisi data pecunia cum statim miles ex ejus regno qui debeat excedat; cum vero iter facturi sint, per ditionem Regiae Majestatis Vestrae, et priusquam illa excedant, stipendia retenta accepturi sint, eos nihil causa adferre posse, quominus recenseantur.

Res perfecta est, juvante Farensebegio ipso inprimis, deinde Ramelio, misserant ad me legatos; legationis haec capita fuere: primum, ut juxta lustrationem postremam duo menses illis exolverentur, eaque in re haberetur ratio praefectorum, qui militem ipsi suo sumptu armassent et vestivissent; alterum, ut vexiliferorum ratio haberetur, quibus ab aliis principibus in trimestre, vel pecunia pro novis vexillis, vel vestes sericeae darentur; tertium, ut aegrorum, qui moveri loco non possent, cura aliqua haberetur; quartum, ut sub signis ire possint Rigam, ne scilicet miles, sublato imperii metu, insolentius se tendendo gerat; postremum, ut ad ducem Curlandiae Majestas Vestra scribat, ut eos in sua provincia, sine damno provincialium, ad solutionem subsistere patiatur. Respondi: (ut me certiore fecerat D. Nakielski et Stanislawski) Majestatem Vestram de uno mense assensam esse; de altero ac ipsorum aliis petitionibus, me ad Sacram Regiam Majestatem Vestram interressurum; aegros ne pellantur domiciliis, me D. Bornemissae commendaturum, ut victus aliquid habere possint provisurum; subsistere debere militem Hungarum et Polonum isthic ad aliquot tempus ita, ut interim aegroti vel moriantur, vel convalescant; sub signis-ne procedant vel non, nihil ad Majestatem Vestram pertinere, me putare modo sciant se jam exauctoratos a Regia Majestate Vestra esse, nec illis stipendia processura. Rogo igitur, ut Majestas Vestra et de altero mense et de vexilliferis illis respondeat quamprimum litteris Rigam scriptis, pecuniam etiam quamprimum mittat. Puto jam responsum aliquid Majestatem Vestram habuisse de pecunia a duce Curlandiae. Ramelium Majestati Vestrae commendo, dignetur etiam illi Majestas Vestra aliquid extraordinem donare. Poterit illi dari quietatio in Prussiam, si quidem gnavus est et studiosus nominis Majestatis Vestrae, praedicabit nomen Majestatis Vestrae apud suos Pomeranos et in posterum, si opus fuerit, ad equestrem militiam adscribi poterit. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei elementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 8 Decembris, A. D. 1581.

Cedula iisdem litteris inserta.

Duo tormenta et duas campanas Ostrovia jussis meis aufere. Confido Majestatem Vestram id aequo animo pro sua benignitate laturam; melius

me his uti in servitio Majestatis Vestrae, quam ut, pace facta, Moscho cedant.

94.

Sacra Regia Majestas, Domine Domine clementissime! Die Martis praeterito, cum praetergrederentur quidam equites Kazanoviani Porchoviam, in eos exerce impetum dederunt, sed, supra decem coesis, ex nostris vero uno tantum famulo leviter vulnerato, rejecti sunt in arcem. Possevinus noster voluit videre Porchoviam et penes eam praetergredi, sed, exorto alio, quam ecclesiastico aeris sonitu, refugerat sanguen, litteras Moschi acceptas in manus, dum jacularentur, exalbescens ostendebat. Die Veneris ad decem Verstas post Porchoviam versus Zapoliam, legati Moschorum Demetrius Ileccki dux sine ducatu, Beseninus item aulicus et scriba quidam divertere, habent in comitatu centum octuaginta equites, voluerunt ingredi Porchoviam, sed a nostris, ne id facerent, admoniti sunt. Diligentem curam adhibebo, ut prorsus sciam, quae Novogrodiae agantur, propter judicium Petri Koltowski captivi de adventu Mikitae Romanowicz cum exercitu. Cras Bielavio pro subsidio per quinos ex singulis centuriis equitum praefecto iis Pekoslavio mittam. Iam etiam equum conscendo, ut revisam, quomodo ibi agatur. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 11 mensis Decembri A. D. 1581.

95.

LITTERAE P. POSSEVINI AD MAGNIFICUM D. CANCELLARIUM
REGNI.

Magnifice, Illustrissime Domine, plurimum in Christo observande!

Paucas ante horas accepi litteras V. M. octavo huius mensis datas, quibus, eo brevius respondebo, quod quaecunque Serenissimo Regi scribo. Sic mitto ad V. M. manus, ut ea perlegere ac, si quid venit ei in mentem, proponere eius Majestati queat, ad quam non dubito, quin statim easdem omnes meas, obsignatas proprio in fasciculo sit missura. Quae autem mihi scribit

V. M. de coesis quibusdam sub ipsis Plescovia moenibus et captis decem nobilibus, quorum primarius Petrus Koltowski aiebat — copias cogi ad Novogardiam ferendae opis Plescoviae causa, eadem legatis Moscis legenda curavi. Ipsi vero mirari, quid istud esset de copiis, quae cogarentur. Quicquid autem id sit, certe hujusmodi litterae, si identidem ad me mittantur, quae vero contineant incommoda, non sub eliciendis hominum sensibus, si qui latent adhuc interius. Rogo autem V. D. M. ut per sorcium iubeat, quae-nam spes valetudinis sit, in meo Andrea Apollonio, quem isthic, sub patrocínio V. M. reliqui jacentem. Qui, si sine magno salutis discrimine ad me mitti posset, is mihi pernecessarius esset, sin ille attritis adhuc est viribus, obsecro V. M. vel adolescentem illum ad me quamprimum mittat, qui litteras Mosci mihi scriptas in itinere, ex Rutenico idiomate in Polonicum vertit, vel alium aliquem fidum, tractandis et Rutenice interpretaudis rebus. Unus enim Basilius, si in morbum incideret, quo interdum laborat non haberem, qua ratione negotia promoverem, de quibus, si quid statueretur, certe allato mihi isto subsidio, neque a Regia Majestate proemium V. Magnificentiae deerit, neque ego huius beneficii memoriam unque deponam. Deus interim cor ac dexteram Vestrae Magnificentiae Illustrissimae semper muniat coelesti suo praesidio. Ex Criszenka pago prope Porchoviam fere tribus milliaribus, die 11 ad noctem mensis Decembi 1581. V. Magnificae et Illustrissimae D. addictissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

96.

LITTERAE EIUSDEM AD COMMISSARIOS.

Illustres et Magnifici in Christo DD. plurimum honorifici!

Ante horam accepi schedam Illustrissimarum Dominationum, qua mihi significant sese omnino statuisse non progredi ultra Iamum Zapolseiae pagum, quicquid antea secus deliberassent atque adeo ipse nobis diligenter eo iter facientibus, proposuissent de Paderonicio pago potius deligendo, quandoquidem, ut scribebant, Iamum a cozaxis sic erat combustum, ut ne palus quidem equis alligandis circumquaque reperiretur, nec vero in tota illa vicinia quidque esset, quod hoc mense Decembri, nobis legendis, hominibusne et

equis sustentandis haberi posset ad manum. Quae nova Dominationum Illustrium deliberatio licet visa sit non usquequaque commoda, facillime tamen magnis Mosci legatis persuasi, ut crastina die summo mane, cum hac hora iam advesperascet, Paderovicium versus una mecum se dent in viam, eo vero ulterius proficiscantur, quo magis Vestris Dominationibus Illustrissimis collibebit. Nam quod ad me attinet, in cuius gratiam se Paderovicium, ne mihi deesset hospitium, delegisse, nunc denique scribunt, non est, quod valde doleant,—cui et reliqua et bonus itineris dux sic pene hactenus inter medios exercitus et globorum ferreorum eiaculationes defuerunt, ut nisi in unam ipsius Dei voluntatem inspicerem, mentemque pontificis maximi optimam prae oculis haberem, quae tota nullum ad privatum commodum, sed ad christianam pacem spectat, alia quoque iustior immutandi consilii ratio subeunda erat. Quod vero Vastrae Dominationes Illustres putant pertinacia horum Mosci legatorum fieri, quo minus in iamum recta processerint: certe, ut ne pro sexcentis quidem Poloniae regnis mentiar, ita fateor, me in hac eorum bidui commoratione, nullam noxam ac ne minimam quidem pertinaciae suspicionem agnovisse. Cum neque in Psaga vel Solecz, expectato regio equitatu, qui per duos tabellarios illis fuerat promissus, statim, acceptis litteris nostris, in Biscovicium magnis itineribus Novogardia accurrerint, nec ipsi quisque, nisi ex litteris ac proposito Vestrarum Illustrium DD. decreverint. Quantopere vero iuri gentium, ne dicam, pietati christianae ac regiae consulatur, quod illos mecum inter cozacorum stationes et militum aliorum, a quibus semper aliquid illis adimitur, nullo cum praesidio, nullo item pro equis saltem collecto pabulo, quod saltem pecunia posset comparari, cum nulla eis facultas danda sit, ut sibi necessaria excurrando conquirant, iudicium esto Vestrarum Illustrium Dominationum. Praeterquam quod si vera sunt, quae nobis de Iamo ipsaemet, a nemine requisitae scripserunt, non video quantopere ad rem faciet, ut sub dio maneamus diem ac noctem equites pene sexcenti, vel si legati prope ab se aberunt, quantum temporis brevissimis hisce diebus deseretur, antequam simul ad me conveniant, cum, ut celerrime res expediretur, et Serenissimus Rex et ratio temporis ac reliqua omnia postulare videantur. Ut, ut igitur res habeat, veniemus, Deo, qui unicus Pristanus (sic!) est noster, duce, cum interim nihil amissum temporis sit, eliciendis iis rebus, quas paci tractandae non

incommodas fore, Vestrae Dominationes Illustres intelligent. Iesus Vestras Dominationes Illustres sua sapientia et desiderio sincero suae sanctissimae voluntatis impleat. Amen. Ex Criszenka pago, die 11 Decembr. 1581. ad vesperam.

97.

LITTERAE COMMISSARIORUM AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine! Hodie, scilicet media nocte, accepimus schedam Paternitatis Vestrae, qua nobis persuadet, ut vel Bolcinum vel Pazdzierovice cum legatis Mosci conveniamus. Nos vero Paternitati Vestrae significamus non ulterius nos progressuros, quam in locum litteris Regiis et Moscis designatum, scilicet in Zapolska lama. Cum enim videamus litteras passus nobis et illis nullibi alibi, quam in Zapolscia lama inservire (item cum et alia, quae nobis summopere spectanda sunt, noviter nobis in notitiam venire), ulterius progredi nos ullo modo posse Paternitas Vestra certo sciat, nam id, quod Pazdzierovice et monasterium eligeramus, ob nullam aliam causam id fecimus, quam ob commoditatem Paternitatis Vestrae. Cum vero ipsi in suo proposito pertinaciter perseverent, et nos certo sciant ulterius Zapolsciam non ituros, facilius enim ab illic duo miliaria conficienda, quam nobis iterum novem retrogredienda poterant. Igitur nos, Deo volente, cras, scilicet die Lunae, ad locum designatum progressuros esse Paternitati Vestrae significamus, ubi responsum expectabimus, simulque rogamus, ut illos admoneat, ut, si fieri possit, eadem illa hora, qua puer meus illuc veniet, itineri se accingant, ut die Martis convenientes, eodem ipso die negotium inchoemus, nam hanc moram nec nobis nec exercitui nostri Regis inservire. Quamobrem cum nec Paternitatem Vestram ulterius hisce schedis molestandam ducamus, quasi pro conclusione nostrae sententiae hanc mittimus, in Zapolsciaque Paternitatem Vestram una cum legatis expectabimus, Deum optimum maximum precantes, ut Paternitatem Vestram salvum et incolumem inveniamus. Dat. ex monasterio, media nocte futuri diei Lunae. Paternitatis Vestrae devotissimi amici et servitores: Ioannes Palatinatus Braczlaviensis, Albertus Radziwił.

98.

LITTERAE P. POSSEVINI AD SERENISSIMAM REGIAM
MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine in Christo clementissime! Ex Coroczinio, ubi monasterium erat, nunc autem equitum alae Regia Maiestatis Vestra statio est, prope Porchoviam, scripsi ante quadriduum Maiestati Vestrae. Deinde in Biscovicium pagum, Mosci legatis et mihi assignatum, me contuli, cum ex itinere Porchovienses egregie nos ferreis globis ex turribus salutassent. Postridie vero, quam eo perveni, legati Mosci satis mature, ne expectato quidem Opocae Regiae Maiestatis Vestrae equitatu, supervenere, qui me Magni Ducis nomine (ut solent) pluribus verbis consalutatum accurate interrogarunt, ecquid a Maiestate Vestra de pacis conditionibus deliberatum fuisset? Ad quae cum id, quod res esset, respondissem, caeterum (praeter Livoniae restitutionem ac quaedam alia, arces nempe captas esse retinendas ob bellicos sumptus) nescire me, si quid aliud Vestrae Maiestatis legati haberent in mandatis, interdum identidem unum illud verbum preferebant: «Veliki, Veliki», — magna sunt haec. Cum vero paulo post se venisse ea cum potestate referrent, ut eadem, quae Maiestati Vestrae attuleram, firmarent et ad effectum adducerent, ego autem dixissem, nisi Livonia tradatur, nulla me ratione intelligere, quorsum utrisque legatis ac mihi conveniendum sit unum in locum, illico Besseninus secundus legatus subdidit: «est quoddam aliud, quod afferimus», quod cum a me petiissent, ut reticerem, nec vero prae illo, quod a Vestra Maiestate petitur, magni momenti sit, spero Maiestatem Vestram in bonam partem accepturam, si tantisper illud reticuero, dum in conventu proponetur. Sic enim expedit, ut fidem meam illis praestem, quam illibatam Vestrae quoque Maiestati servabo. Praescriptos autem illis in proponendo gradus fuisse ex eo etiam intellexi, quod nonnunquam iis excidere haec verba suo more loquentibus: «quandoquidem, Antoni, (ajunt) princeps noster demissior factus est, elatos autem deprimat Deus; aequum est, ut Stephanus Rex modum imponat suis petitionibus, tu vero si qua in re videris haerere nos pertinacius, de ea nos admoneas. Sed ut prorsus Livoniâ Magnus Dux caedat, cui et commercia cum alienis gentibus ac praecipue amicitia cum Summo Ponti-

fice et Christianis principibus colenda sit, fieri non potest. Sed Stephanus Rex contentus sit ea, quae tradetur, parte, ne, cum totum voluerit, ne partem, quidem illam fortassis postea consequi possit». Quid vero ad haec responderim, quidque consillii in re praesenti coeperim, cum illi tabellarium, de suo in Biscovicium adventu, mandato Magni Ducis, in Moscoviam essent missuri, cognoscet Vestra Maiestas ex adiuncto litterarum exemplo, quas eidem Magno Duci misi, ut si longior noster legatorum conventus haberetur, ipse adhuc ad alias conditiones legatis suis proponendas adigeretur, paxque, Deo juvante, quamprimum componeretur. Sequenti autem die, cum ad hunc pagum venissemus, male habebat illos, quod neque in Porchoviam arcem ingredi, neque inde necessaria capere possent. Sed et rationibus et necessitati parendum fuit, quod nec dum pax esset, nec fidei publicae litterae a Vestra Maiestate acceptae, quibus illi nitebantur, eo spectarent, ut eo praetextu obsessis aut opem, aut consilium aliquod adferrent. Cum vero de iis quaesivissem, num si paulorum dierum ipse inducias inter exercitum Vestrae Maiestatis et obsessos tentassem, id ipsi Magni Ducis nomine ratum habere potuissent, sic quidem, ut interim nemo ex obsessis arcibus egredi, nemo in eos ingredi posset, se eiusmodi facultatem non habere exposuerunt. Quamobrem postea nihil mihi amplius negotii facessiverunt, cum saepe viderentur antea mirari, cur Vestrae Maiestatis exercitus tempore tractandae pacis alio non deduceretur. Sed et cum, occasione oblata, innuissem inaudivisse me — a Vestra Maiestate propositum fuisse, ut Sueciae rex inter ipsas pacis condiciones admitteretur: «quid inquis, nonne Suecia Magni Domini est»? Quamobrem credo vix eam rem habituram inter reliqua locum. Porro hic biduum substitimus, quod legati Vestrae Maiestatis, antequam huc pervenissemus, litteras mihi scripssissent, quibus Jamum in Zapolscia combustum fuisse, monasterium autem esse in ditione Vestrae Maiestatis significabant, cui rustici illi iam jureiurando erant obstricti, in quo, nisi Mosci nollent convenire, Paderovicium saltem pagum deligerent, procul hinc tredecim passuum millibus, quem ad locum omnes conventuros, licet octo, decem — ne tantum domus in eo extarent. Ei rei cum legati Mosci statim assensissent, qui in ditionem Vestrae Maiestatis se ingredi non posse affirmassent, admoniti a ducibus seu praefectis quibusdam equitum Polonis, qui hunc nos adduxerant, Bolcinum,

hinc quatuor verstis abesse, commodum, et cuius in vicinia non rari sunt pagi, proposuere legatis Vestrae Maiestatis locum illum; si vellent, eo se ituros, sin minus, Paderovicium ab illis propositum se petiuros. Quorum dum responsum expectamus, quod hodie ad priores meas litteras miserunt, immutata eorum consilii ratio est, ut scilicet in Jamum eamus, quo quidem licet statim Mosci, me audito, statuerint summo mane, crastina die proficisci, non potui tamen non dolere, vel immature res provideri, vel aliis tribui, quod in eosdem aptius cadit. Mitto autem Maiestati Vestrae et eorum legatorum Maiestatis Vestrae schedam ac quicquid illis respondi. Quod si fortassis dubitarunt hosce legatos Mosci propiores, quam par erat, esse Porchoviae, id prospectum (antequam ipsimet aliud proponerent) oportuit. Sed fortassis post hac ista melius noscent et in rem conferent.

Iam cum nobis crastina die vel perendie, cum legatis Vestrae Maiestatis conveniendum sit, possimque vereri, Livonia universa Moschum non cessurum, obsecro Vestram Maiestatem, ut me quam citissime certiore faciat, num si, soluto conventu, Livoniae coedere noluerint, ego, in Moschoviam rediens, ex me agere debeam, ut Moschus — vel hos, vel alios legatos comitorum tempore Varsoviam ad Vestrem Maiestatem remittat, an vero hinc id ipsum Moscho a me scribendum sit, ut hosce Norogardiae tantisper detineri jubeat, dum tempus veniendi appetat? Negotium enim hoc, quod ad decretum reipublicae de tota obtinenda Livonia pertinet, priusquam arma deponantur, aut tum liquidiorum habeat declarationem, aut Moschos Varsoviae praesentes ad solidiorem deliberationem adiget, si ordines regni in eo perstantes viderint. Vestra porro Maiestas sapiens est, quae novit momenta temporum, quisque cernit, quantam in regno suo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus statuendis non minus jurejurando obstricta est, quam Livoniae universae obtinendae, quam tamen Deus adhuc se Vestrae Maiestati nolle tradere totam vult, dum fortassis non totos nos in eius obsequium tradimus. Ipse Vestrae Maiestati uberrimam suam gratiam ac denique coelestem gloriam impertiat, quae plus omnibus regnis ac mundo ipso exoptanda est. Ex Cryszenka pago, die 11 Decembr. 1581. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae perpetuus et fidelis in Christo servitor, Antonius Possevinus.

99.

LITTERAE P. POSSEVINI AD MAGNUM MOSCHORUM DUCEM.

Serenissime Magne Domine! Magni Serenitatis tuae legati, qui huc in pagum Biskovicium heri pervenerunt, in quo eos expectabam, tibi significabunt, ecquid satis longi inter nos colloqui hesternae die fuerit. Ego vero, ut debito legationis et officii erga te mei satisfacerem, antequam hinc longius discederem, existimavi mihi faciendum, ut non solum me tibi reverenter inclinarem, omniaque a Deo bona Serenitati tuae praecarer, verum etiam instructionis eius exemplum ad te mitterem, quam mihi Stephanus Rex suo chirographo signoque munitam tradidit, cum ab eo novissime disressissem ex castris. Ex hac enim, quinam sit ejusdem Regis de pace animus, prope modum intelliges, facileque cognosces nihil a me praetermissum fuisse, quo illi suaderetur, ut exercitum ex regione tua, pace quamprimum absoluta, deduceret. Verum enim vero, ut dubito, vel peccata hominum, diuturnius et gravius flagellum commerita, bellum producent, aut nisi pro ea, quae in tuo pectore residet pietas, deliberes de aliquibus rationibus tuis, adhuc potius remittere, quam ne christiani sanguinis plus effundatur, vel denique in (nisi) Deus ipse multiformi sua sapientia Stephano regi liquidius declaret nolle se, ut hoc bellum continetur, erit mihi caeterisque fidelibus tuis, plus quam putabatur, laborandum, praesertim si Stephanus rex, primo vere exercitu aucto, regeque Sueciae altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incepto, in quo si nihil aliud promoveretur, certe miserandum et horribile spectaculum erit, quicquid ubique Novogardiam usque (ne dicam ulterius) cernetur. Templata enim diruta, vel in equorum stabula conversa sint, ubi saltem divini nominis laudes exaudiebantur. Imagines piaae in ignem impie proiectae, vel scommatis et ludibrio ab iis habitae, qui coelites ipsos vix membra esse Christi agnoscunt. Hominum et puerorum cadavera passim jacent et ab ipsis jam equis in itinere atteruntur. Nec desunt utriusque sexus imbellium rusticorum coedes et raptus, ad quos rusticos in sylvis venandos, relicta ferarum venatione, avidissime discurritur. Virgines stuprantur et turpius etiam violantur. Incendia vero latissima visuntur incredibili cum tuae dictionis vastatione, quae ubique agricolarum et jumento-

rum defectu jam sylvescit nullo cum fructu, difficiliore autem ad multos annos advenarum commercio cum tuis. Quae quamvis ipsi Stephano Regi displiceant, nec propterea desistat his rebus illa quae potest adhibere remedia, difficillimum tamen est ejusmodi exercitum in vastitatibus istis in officio continere. Sed et ego eadem, quae magni tui legati Serenitatis tuae nomine mihi narrarunt ac multo quidem plura voce ac scripto retuli. Verum quod ante triennium in comitiis regni Varsaviae de obtinenda Livonia decretum est, proemissaeque a tuis legatis magnis postremae condiciones Vilnae, sumptus quoque bellici, quos propterea hoc etiam anno fecisse Stephanus mihi objecit, expugnatae vero a Sueciae rege non paucae tuae arces, quam sibi victoriam, ut affinis et amici, Stephanus Rex putat esse non minus communem, quam ea fuit, qua, collatis cum Sueco viribus, Vendam a te coepit, copiis autem, quas in castris ad Plescoviam reliquit, annum stipendium assignatum ad bellum continuandum,—dubium porro in quo animus Regis versatur, ne semper nova belli materia praebeatur, nisi Livonia in principis unius potestate sit, ac jusiurandum ab eo cum regno inauguraretur praestitum de Livonibus liberandis, qui se in fidem Poloniae Lituaniaeque regni tradiderunt. Quodque tu, ut dicunt, foederis tempore, antea quidem Sigismundo Augusto rege Polociam, deinde Henrico rege Pernaviam invaseris, nec vero videatur futurum, ut, data occasione, conquiescas et a bello abstineas, rationes illae sunt, quibus sibi in proposito perstandum Stephanus Rex dicit, asserens, quamvis hactenus Plescovia a se capta non sit, obsidione tamen ita se illam pressurum, ut in suas manus veniat, nisi quamprimum pax componatur; scire enim se magnas civitates, ut sanguinis effusioni parcatur, hac ratione esse expugnandas, cum et foelicis memoriae avus tuus, ipso quidem, ut ajunt, foedere vigente Novogardiam non unius anni, sed septennii obsidione redegerit in suam potestatem. Quamobrem si post omnem diligentiam et fidelissimam certe sinceritatem a me adhibitam, Stephani regis legati magni ad eas condiciones non poterunt descendere, quas tu cuperes, vel tui legati magni non attulerunt ampliora mandata, quam ex eorum sermone videor mihi hactenus potuisse colligere, ipse, tua cum gratia et voluntate, Deo iuvante, excurram ad te, ut si quid aliud iniri consilii queat ad reliqua absolvenda, id, eodem volente Deo, fiat. Idcirco, tuam Serenitatem rogo, ut, ubi apud

nos actum de tota re fuerit, digneris iubere — mihi, ut ad Serenitatem tuam redeunti benignus ac tutus ille reditus pateat, quem fidei publicae, litteris, pontificis maximi legatis ac nunciis pollicitus es. Ac Iesus tuam Serenitatem omni gratia et benedictione cumulet. Ex Biscovicio pago, duobus milliariibus germanicis prope Porcoviam, die 7 Decembr. A. D. 1581.

100.

KOPIA LISTU P. HETMANOWEGO DO PP. KOMISSARZÓW.

Miłoszcziwi Panowie! Zalieczywszy służby moye w łaskę Waszmościow, zdrowia y wszeliakich innych pocziech od Pana Boga Waszmościom zyczę etc.

Oznaimię Waszmościam, że dzisz, trzy godziny przededniem, przijachał do mnie P. Grodziecki towarzysz Iegomosci Pana Gnieźnińskiego, powiadaiaz, że gdy do swei derewni iezdzieł, oszm mil stad, w nocy potkał nieiakięgo Mosquicina, Iurgego Iwanowicza Kussikowa samoiedenast, pytał go, kto by beł y dokad by iachał; odpowiedział, że beł gońcem od Moskiewskiego, a że iachał ku Porchowu do posta papięskiego na ziazd Zapolski. Uwierzęł mu Grudziecki y powiedział mu, że nie ta droga, y kazał go na nie nawodziez; tym czassem z iednym sługą ten to Iurgi iał szeptacz, który potym wpadł na koń tego Iuriego y pedem poszedł; Grodziecki s swymi za nim, przyszedł na cziasne miejsce, konia zbeł, a sam pieszo w lias tak że zginęł. Iurgi ten powiedział, że niebywaiacz nigdy w takich sprawach, s boiaźni uciekł nie za wiadomoscią ięgo, przyrzekaiacz za drugie, że niemieli uciekacz. Potym trzei ich pierzehneło; zatymze go iusz nieszmiał possyłacz na drogę Porchowską, alie go tu obroczeł do mnie. Gdy tu przijachał, kazałem go tam postawicz, gdzie inszy gonce stawali, zesłałem do niego Pana Nakięskiego, Pana Rozna, aby sprawę o sobie dał y o tei swoiei iezdzie, że szieła rzeczy go podeizrzanym czynią, ysz on pod płaszczem listu do posta papięskiego cheział wiachacz do Pskowa; że o nim przedtym nie dano znacz do woiska Krola Ięgo Mości, tak iako przedtym o innych gonczach; że nie tą drogą iachał, która idzie do Porchowa, alie tak wielie stampieł s niei; że w nocy iachał, nie w dzień,

iako posłowie czynią; że pierwszy towarzysz iego po szeptaniu s nim, drudzy po przyrzekaniu, poucziekali. Na czo on metu perterritus krzeszczył się że zbłądał y że přes wiadomości iego czi poucziekali, y że nicz tajemnego nie miał, okrom listu iednego Kniazia Wielkiego do posłoff, który mu kazano krycz y strzedz go pilnie pod wszelaki przypadek, aby nikomu inszemu oprócz posłoff nie dostał się, a że ten list beł w wołoku wszyty na tym koniu, na którym towarzysz iego pierwszy uciekał, ktorego naszymy wzięli. Wnet tam panowie, iako miłoszerni, nie pytaiacz mnie, ani mi tego odnoszacz, kazali mu wrocziacz y konia y wołok. On list wyproł s niego przy Mroczk. Szukaiacz w tym, czo mi sie godzielo dali uczynicz, nie mogłem nicz inszego naliescz, iedno abym go tam y s tymi listy do Waszmościow odesłał, abyscie W. M. uczynieli sobie rzecz s legatem papieskim y s tymi posłami, uskarzaiacz sie, ze tym xtaltem między wojska Krolia Iego Mości gonzowie Moskiewszy iezdzą, bes dania wszeliakiego o nich znac przedtym, noczą, nie dniem, drogą tą, ktora sie cziagnie do miasta obliezonego, odsyłaiacz od siebie sługi y listy kniaskie w wołoku. Zeby sie nie pamietalo na sławe Króla Iego Mości y na powołanie krzeszianskie, mogł by beł liada jak ten zaginacz, a nakoniecz y od kazakoff, samopasz tak bes wiadomosci naszymy między wojska iездzacz,—bo y drogę swą opowiediecz y listy w reku mogł niescz, ktore by go beli tym snadni bronieli w drodze od wszystkich. Alie choczy beł iachał do Pskowa, nie do legata, że przecie sie ostrzega sława narodu naszego, czo woliemy w tym krzywdę czierpiecz, a nizelibyśmy beli podeirzani, zebyśmy posłowi mieli besprawie uczynicz, alie iako ochronicz sie posła godzielo; tak tesz Waszmościom, posłami bendancz Krolia Iego Mości, trzeba ostrzedz s swei strony, aby pod tym pretextem ziazdu y Waszmościow posłow samych y czego inszego nie łowieli; bo słusznie ma bycz podeirzany, który nie iawnie niesziono, alie w wołok wszywano. In summa, albo s tei albo s owei miary, iako sie tam Waszmościom naliepi poda, staraiczie sie Waszmość tylie, ilie iest namoznieisza, abyscie Wasmość wiedzieli, czo w tym liscie iest, bo s niego—albo iezli by nas trzymano na słowie, a pokoiu gim beło trzeba, — obaczycie Waszmość ostatnie kondicie, albo tesz wiecz, iezliby czego inszego, nie pokoiu patrzył, czo mniei rozumiem, snadniei by iego fortel obaczył się. Wiedzcie Waszmość, że ten goniecz wijachał

od Kniazia tydzień w niedzielie minął, a do Nowogroda przijachał w niedzielie, w nieszporne godziny; przeto listy te, tak do legata, iako do posłoff mają bycz barzo swięze. Dan s obozu pod Pskowem, dnia 13 Decembris 1581.

Ceduła w tenże list włożona.

Oddano mi dzisz od x. legata list, przy którym, — czo Waszmośc raczcie miecz przy sobie, — iest list iego do Króla Iego Mości, którego kopia Waszmościom possyłam, item — kopia listu Moskiewskiego, item — któryście Waszmośc pissali do niego, który Krolowi Iego Mosczi possyła, iest tesz y kopia listu, iako Waszmościam odpissał. Nieraczszie Waszmośc tym obrazacz, iezli tam czo iest nie k myśli Waszmości, czo innego teras na strone; ia tylko to Waszmościom possyłam, żebysie miała piecza na to, czo Krola Iego Mosczi y rzeczpospolitą obchodzi. Widzę, że dobry pasterz, chcąc wilka ukroczyć, radby owce czo uszarpnął. Ia nie wiem, iako nie musi Moskiewski nakoniecz Inflanczki ziemie puszczyć? Narew straciel, Białego-Kamienia dobywaią, Pernawę głodem czyną, Felin iusz podobno, Pskow acz opiera się, alie bendzie li statecznosc w nas, albo odbiecz od niego musi, albo wiecz y Pskowa y czego innego postradacz; a to bes pochybna, choczy sie y Pskow opierał, że dali w ziemi swei goście bendzie miał, tak że gdzie sie zaimie, nie rychło bendzie uprawiał potem, a zatym przecie mu dosczeta ostatek ziemie Inflanczki wyschnie. Pisce x. spominaiacz, aby to na seim odłożycz, alie y na seimie, nie wiem, kto bendzie tak nieżyczliwy oiczyźnie swoiei, aby radziel czo upuszczic Inflanczkiei ziemie, żeby wkrótce nieprzyaciel wzmogszy stamtad w woieny aparat, zasz wrychlie podniósł woine przeciwko oiczyźnie naszej, ktora by beła y wientszą praczą y nieznoszniejszym nakładem naszym, a teras moze się s mniejszym konczycz. Przeto micze się Waszmośc na pieczy y to po sobie iawnie pokazcie, że bes Inflant próżno, odkładacz tesz tych do seimu — że nie maczie Waszmośc zlicenia, y że baczycie, że tych odkładoff rzeczpospolita nasza nie potrzebuye. Dalei przypatrzcie sie Waszmośc, iako sie Waszmościom y xiendzu posłowi Moskwa poda, a nim sie Waszmośc rosiedziecie, o tym czo bendzie, oznaimicie mi Waszmośc.

101.

LITTERAE M. D. CANCELLARII AD P. POSSEVINUM.

Reverendissime Domine! Salutem... Quae Dominationi Vestrae de eruptione Moschorum, deque illorum castigatione scripsi, vera sunt; quae vero de indicio Petri Kołowski vere scripta, vera ut sint, magis opto, quam arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quaeram, nisi me ipse quesiverit, sed haec satis. Litteras D. Vestrae summa celeritate mitto ad Regiam Maiestatem. Frustra tamen D. Vestra rem differt, ut ego iudico, ut de coëdenda aliqua Livoniae parte in comitiis deliberetur, nemo enim patriae bene in futurum prospiciens, vel in conventu etiam ipso regni de ea decedere suadebit, re jam ad extremum adducta, ut nobiscum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac urbe periclitari et una de tota Livonia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco, Album Lapidem oppugnante, premente Pernaviam et Felinum ita, ut vix jam illa Moschus non amiserit. Sed de Derpato saltem laborare videatur. Ordines vero quid? Vel ad educendum in posterum militem plus sumptuum impenderent, quam in hunc deductum iam et in supplementum inde, vel ad Augusti (angustias). At quae interim tentari possunt? Hostis vero instructus omni apparatu ex commerciis marinis, quam erit postea potentior? Audio istos bonos legatos Moschorum cunotari; si expectant novam informationem, jam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eo jussi deduci, quam graviter vero rem gerente(m). Cum diceret ire se Porchoviam et inde Zapoliam cum litteris ad D. Vestram, jam tamen tantum versus Plescoviam adflectens de itinere Porchoviensi; cum ductores Novogardia haberet, processerat, ut octo saltem militaribus a Plescovia abesset, noctuque non die iter faceret, dum in nostros incidisset et in viam Porchoviensem reduceretur, unum ex suis, dato illi equo, sub cuius sella litteras ad legatos a Principe insutas habebat, fugere iusserit, inde etiam alios tres comites contra fidem datam fugere iusserit. Haec certe inquirenda et dijudicanda diligenter erant prius, quam pro nuncio, non pro perduelle haberetur. Verum tamen apud me vel umbra juris gentium plus valuit. Itaque, adhibitis ductoribus a me, ad locum conventus mittitur. Ex novis istis litteris, quas affert, et praesertim tam dili-

genter occultatis credo, quod ad exitum quemvis isti tractatus facilius deducuntur. Appolonius jam foeliciorem quam nos vitam vivit. Scribum Russicum unum tantum in castris habeo. Commendo me favori D. Vestrae. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 13. Mensis Decembris A. D. 1581.

102.

LITTERAE MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO A DOMINIS
COMMISSARIIS SCRIPTAE.

Wielmożny Miłościwy Panie Hetmanie! Oznaimuiemy Waszmości, naszemu Miłościwemu Panu, że przebieglecz do nas od tych posłoff uczięł, syn boiarski, na imie Fiedor Iwanow Zubatoy, ktorego teize no czy do Waszmości, naszego Miłościwego Pana odsyłamy. A to czośmy breviter mogli s niego srozumiecz wypisawszy, do Waszmości, naszego Miłościwego Pana przy tym lisczie possyłamy. Dostateczniei, czo trzeba, bendiesz Waszmość raczeł sam s niego zrozumiecz, bo dla krotkości czassu dali sie s nim rosmawiacz nie mogło. To tesz oznaimuiemy, ze dopiero wczora, to iest 12 Grudnia, posłowie dopiero ku Zapolskim Iamam przijachali, a dzisia, da-li Bog, iako ysz mamy sie u xiendza Possevina ziachacz; czo zrozumiemy, za pierwszym razem Waszmości, naszemu Miłościwemu Panu nie omieszkamy dacz znacz, iedno ysz iakoss barzo leniwo w rzeczach postempuią, bo po drodze mieszkali, po kilka werst uiezdziacz. Na ten czas ysz tesz czasu nie masz y nie masz czo pissacz, tedy inszym pisaniem sie nie bawiacz, łasce sie Waszmości, naszemu Miłościwemu Panu pilnie zalieczamy. Dat. s Zapolskich Iam, die 13. Decembris A. D. 1581.

Waszmości, naszego Miłościwego Pana powolni y zyczliwi służy:
Janusz Zbaraski, Albrycht Radziwieł.

103.

Miłościwy Panie! Oddano mi dwa listy Waszmości, Miłościwego Pana 12 Grudnia godzinę przededniem, w derewni tusz pod Zapolskim Iamem.

Racz że Waszmość, moy Miłościwy Pan wiedziecz, żeśmy iusz dawno gotowi dla tych posłów, lecz ysz Zapolskie łamy spalone, nie masz na nich nicz, pisaliśmy do x. Possevina, zeby za Zapolski łam posłowie, dla wczasu iego samego, iachali do monastera na Piaszciech, tak go przezywaią, Mikolski, 3 milie ku Łukowi. Otosz iako wiem od sługi swego, ze beli spierwu chcieli, podaliśmy tesz y miasteczko Pazerowice, 3 mile bliżey Porchowa. Odpissal nam x. Possevin, ze nie chcą iachacz do tego monasteru dla tego, ze tam są chłopi przysiegli Kroliowi, alie do Bolczinia miasteczka, od Porchowa 3 milie, tam chcieli iachacz, a potym do Pazerowicz. Mychmy tesz x. Possevinowi odpissali, żeśmy iego wczassom folgowali; alie gdy tak, tedy my na tym mieisczu naznaczonym czekamy w Zapolskim łamie. X. Possevin nam iakoby s frasunkiem odpisuye, alie przecie albo w Zapolskim łamie, albo mil 2 za nim, da-li Pan Bog, iutro we szrodę ziedziemy szie y w imie Panskie poczniemy gadacz. Czokolwiek bendzie na pierwotku, Waszmości zaras starcie nasze s nimi damy znaczei godziny. Około zbierania woiska przez Mikite Romanowicza, zebym tesz o tym sam poczuwał, racz że Waszmość, moy Miłościwy Panie wiedziecz, że sam wiedziecz nie mogę, alie Waszmość racz sam kogo nie mieszka iacz posłacz y do kosakoff, aby szie w tym poczuwali, bo iako widze, że liedwo szie owi Berezińscy tak niewiadomie do domu nie roschodzą, y myśmy tą drogą, ktora idzie do Łuk, torowną iachali, znaczei że nie proznuią; żołnierzy tez tam dossycz, krom tych, czo blisko Porchowa liezą; czy strasz maią, bezpiecni liezą, nisz doma, ieden od drugiego nie bliżu lieży, ieden o drugim mało wie. Acz niepewne nowiny, lecz woiny każdy trzeba doszwiazycz. Hołubek, ktory pod Porchowem lieży, ten przed tym posłańcem, ktory listy od Waszmości niosł, wspomniał, że gich iusz to dochodzi, ze woisko ku Nowogrodu ma bycz; Bielieczki, ktory przeciw posłowi iezdzieł, zbraczieł szie z niektoremi; około iednania wspominaią, a to tesz ze gim kazano przeciw Szwedu gotowacz szie. Inflanty sna (snać) wracza, alie Rohadow y insze przy sobie zostawuie. Bielieczki powiedział, że Rohadiowa nie dzierzycie; oni na to powiedzieli, że nam łączno y łopatami Niemczow zahrebiem, y nie może Kniaz tego odstapicz. On mu powiedział, że wam tesz iusz trudno, bo was Szwedowie, Krol Polski woiuia y Kryemcy; powiedział mu na to: «nie tuszy brat nie dołho, y wam Kryemczy dokuczacz, a iezli

szę s wami nie poiednaiem po chrestnomu czełowaniu, wiemy, szto y sam Wieliki Kniaz na koń swoi wsziadaiecz hodietoh (?);» — iakosz sam pacholek dziewiatego powiedział przed Panem Haraburdą, kóry iachał s Litwy, że pospołu z woiewody Kijewskiego sługą iachał, który do Iego Królewskiey Mosczi iachał, daiacz znac że Czar pilno idzie w Podole. Posłałem znowu Bielieczkiego, aby s nimi znowu ieszcze iachał, ażeby się ktory namowicz dał, albo czo od nich wiedziecz mógł. Czo bendzie, dam znac; iednak do Pana Kurcza szlę, ktorego P. Troczki nad Litewskimi żołnierzmi zostawieł, aby się tam ku Nowogrodu czuł, iednak sie na to Waszmośc nie spusczaj. Powiedział mi tesz Bielieczki, że skoro ziachawszy sie s Possewinem posłowie, minawszy Porchow, z wolią Possewinową gończa posłali, daiacz te przyczynę, że taki obyczai zawzdy dawacz znac, zesmy zdrowi przyszli y dobrze nas przijeto, y Bieleczkiemu kazał Possewin dacz przewodnika, alie powiedział, że go nie ma. Bielecki zasz powiada, że tak sły-szał, pewnie tesz nie wie, że dla tego snacz goniecz iachał, że czy posłowie mało nie tak albo tak łudzacz, iako y przedtym przijachali, to iest stanowicz, naobieczowacz szieła, a potym wrocicz się do Kniazia, y tamże dopiero Kniaz na one postanowienie miał by inszych słacz przysiege czynicz y Krolia słuchacz, y dopiero podawacz zamki, a oni iedno stanowicz, a żadnego kończa nie czynicz; czo wszystko omylno zda mi sie dla tego zwłoczą, snacz zeby gich w tym Possewin ostrzedz miał, że my s zupełną moczą do stanowienia iedziem, iezli ma na ktory czas s Krynskim zmowe, to bendzie zwłoczęł. A służby me łasce Waszmośczi zalieczam. Dat. na lamie Zapolski, 12 die Decembris A. D. 1581. Ianusz Zbaraski.

104.

LITTERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Mitto ad Majestatem Vestram litteras Possevini, ita ut eas ad me misit non clausas, cum exemplis, quae adjunxerat litterarum ejus ad Moschum et legatos Maiestatis Vestrae, ac item litteris legatorum Maiestatis Vestrae ad illum datis. Video bonum pastorem, dum cupit ex lupo facere ovem, de ove

aliquid eius eicurandi causa abscindere velle. Iam Suecus Album Lapidem oppugnat, premit Pernoviam et Felinum fortasse, quibus etsi toleratura esset diu Plescovia obsidionem, hostis interim nihil opis potest affere, quomodo igitur ad extremum Livoniam non dimittet, ut Plescoviam et alias ditiones suas servet? Supplico igitur, ut Maiestas Vestra illi rescribit vix se putare, ut aliquis futurus sit in comitiis, qui suadeat decedendum de aliqua parte Livoniae. Nunc minoribus impensis bellum finiri posse, quam brevi post ab hoste aucto ex commerciis marinis apparatu bellico renovatum geri. Extremum rogo, si quid inducat, ne illi credat, cum et ille Maiestati Vestrae ultimo loco a Moscis dicta credere se non debere ipse litteris suis profiteatur. Mihi Maiestas Vestra, quid velit, perscribat, urgente re, ego eo descendam, non delusus ob aliquo, sed necessitate premente. Propterea suadeo Maiestati Vestrae de Livonia, quod et patriam meam brevi deinceps ab hoc hoste pressam iri videam, et quod etiam Maiestatem Vestram et eius existimationem amem, non alia certe ratione, quam hanc Maiestas Vestra cum bona existimatione sua apud exterarum nationes pacem faciet. Superiore nocte deductus est ad me Georgius Iwanowicz Kuzikoff Zeslawin Moschus, undecim cum equitibus processerat ad octo milliaria versus Pleschoviam, itinere Porchoviensi infra Opocam relicto, quae 80 Plescovia werstis distat. Obvium habuit commilitonem D. Gnesnensis Grodzicki quendam, qui ad pabulatores suos excurrerat. Ab eo interrogatus, quinam esset, quo iret, dixit se tabellarium Magni Ducis missum versus Porchoviam et inde Zapoliam ad conventum cum litteris ad nuncium pontificis, quas ostendebat. Creditum illi, reductus est in viam Porchoviensem, mox comiti cuidam in aurem quaedam; is consesso equo in fugam; nostri illum sequuti, adactus ad loca difficilia ex equo desiluit, inde in sylvam se subduxit. Hoc elapso Georgius jurare nullam fraudem subesse, metu inani hominem timidum permotum, illo ruscio se subduxisse, spondere pro aliis neminem fuga se subducturum. Post tamen tres itidem fugere. Inde Grodzicki, cum non Zapoliam, sed ad me ducendum putavit, unaque eadem traha cum illo, jam illi non fidens, vectus est. Postquam in castra venit, in illudque tugurium, in quo alii Mosci divertebant, deductus fuit; missi ad illum a me Domini Naklensis et Rozen, quod nihil in illum gravius statuendum putarem, saltem verbis perterrere iussi. Dixit ille se missum ad

conventum ab itinere aberrasse, comites suos metu permotos profugisse se in scio, nihil se habuisse occulti, praeter litteras Ducis, quas ad legatos; in pulvinum (qui sellae cosaciarum supponi solet) inseruit; de iis, si in quem incidisset casum, subducendis sibi praeceptum fuisse, sed equum ac ephippium cum litteris a nostris, desiliente ex eo, dum fugeret, priore illo comite,— interceptum. Nostri me non consulto, statim illi et equum et ephippia reddiderunt, ex quibus ille litteras ad se recepit. Nec ego sane vel umbram juris gentium maximi faciendam esse non putavi, sed tamen diligentius causam inquirendam putavi, ut utra ex parte culpa foret, prius cognoscerem, quemadmodum etiam cognoscam. Hoc vero in statu, adhibitis Ungaris, mihi ab Illustri Domino Baltasaro datis ductoribus, recta illum iussi versus locum conventus duci. Scripsi ad legatos Maiestatis Vestrae id, quod accidit, hortatus sum, ut intenti sint in eas litteras, si qua ratione honesta eo pervenire possint, ut illis ostendantur. Plescovienses nostri superioribus diebus non commovebant se, etsi dispositis in dies alio loco insidiis, quos capere tentarent, illis obijcerentur. Heri extra portam versus Bielavium magno numero exiverant sub ipsa luce. Iam Andreas Orzechowski vicino in loco ultra flumen in insidiis erat, atque ex suis latebris, quod nondum illuxisset prorsus aliquantisper, ut non cerneretur progressus, ad flumen pervenerat. Cum hostes illum a latere animadverterunt, si qui in urbem se receperunt; missus jam a me ad Bielavium est Pekoslavius cum quinque ex singulis centuriis, ut ad Maiestatem Vestram scripseram, delectis. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 13 mensis Decembris. Anno Domini 1581.

105.

LITTERAE SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnificere, sincere, nobis dilecte! Gratum nobis est et laudamus Sinceritatis Vestrae studium, quod collocandis insidiis hostibus et reprimendis excursionibus adhibet; ita fiet, ut icti talem in modum aut moenibus se illi contineant, aut si proterviores sint, protervitatibus ipsos poeni-

teat. Captivos, quos ad me Synceritas Vestra misit, vidimus ac grato animo istud officii genus accipimus. De legato Moscovitico iam ante ex puero, quem ea de causa Ostrovia miseramus, quique ad nos hoc in itinere rediit, cognoveramus illum ante superiorem proximum aut sabbati aut dominicum diem in loco non futurum esse. Reliquimus Crasnohorodii puerum cum duobus equis expeditum, qui celerrime, quae allata fuerint, ad nos perferat. De Germanis militibus quae nostra sit singulis de rebus, de quibus ad nos Synceritas Vestra scripsit, sententia, Duneburgo Rigam mature perscribemus, mittemusque eodem de loco ad Curlandiae ducem et Rigenses aliquem, qui de pecunia agat, ne quid sit, quod militem ibi remorari possit. Deus Synceritatem Vestram una cum exercitu servet, foelicitetque. Ad Lucenam, die 12. Decembris, Anno Domini 1581.

Pannos ac pelliceas vestes iam Duneburgum Vilna apportatas esse accepimus; mandabimus, ut in castra ad Synceritatem Vestram quamprimum mittantur.

Tormenta bina et campanas binas libenter concedimus auferenda.
Stephanus Rex.

106.

LITTERAE TIDEMANNI GISAE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Cum huc pervenissem, abessetque Reverendus Dominus secretarius, ac rescribere Illustritati Vestrae verbis Regiae Maiestatis iussus essem, officii mei tuendi causa, hae mihi addendae fuere: etsi quod scriberem, nihil esset, nisi irato nobis, qui discessimus, Deo nostro, Sacram Regiam Maiestatem hanc in viam esse coniectam, qua ulla alia tetrior, horribilior, lutulentior, impeditior fieri aut fuisse unquam nullo modo potest. Luctamur et volumur iam duodecimum diem in maximis et viae et commeatus incommodis, ut omnes eos fortunatos praedicemus, quibus manere in castris apud Illustritatem Vestram contigit. Ut Vilnam ad festum Natalis Domini diem Sacra Regia Maiestas perveniat, sperari vix potest, et video ipsam Regiam Maiestatem diffidere id se assequi posse, etsi vehementer cu-

piat. Distrahuntur maximis intervallis impedimenta et haerent in lacunis, alii longius ab hoc loco etiam nunc octo militaribus, abest enim miliaribus hic locus Crasnohorodio plane duodecim; qui postremi cum impedimentis erunt, vereor, patientur, ut servus apud Plautum, hostium. Hodie cum Dominus Sobieski vexillifer ad arcem accedere et cum hoste colloqui jussus esset, ac hortatu Domini Trocensis pileo significationem colloquendi daret, cum responderet nemo, eiacularentur plures, dum manu pileum in caput referre vult; supra manum proxime caput, in brachio vulnus accepit, pervasitque glans tibiam brachii unam; sperat tamen D. Bucella eum integram manus vim motumque retinere posse. Litteras hodie e Polonia allatas, quas mitti Sacra Regia Maiestas Illustritati Vestrae iussit, hisce addidi. Commendo me Illustritatis Vestrae benignitati, quam Deus salvam victricemque servare pergat. Ad Lucenam, die 12 Decembri 1581.

Litteras, quas Illustrissimus dux Marchio ad Regiam Maiestatem misit, Illustritati Vestrae mitto, si forte placebit monere in tempore, quid respondendum existimet. Tidemannus Gise.

107.

LITTERÆ MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD SACRAM MAIESTATEM REGIAM.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine elementissime! Die Iovis proxima, quae fuit 14 Decembris, post prandium adductus est ad me a commilitone Bielavii Cyrillus quidam, qui adolescenti cuidam bojari filio, Theodoro Bizanczojo, Derpatum, Felinum et Pernoviam cum litteris Pleschovia de Martis missis, pro ductore cum altero quodam Awdakin adhibitus fuit, fessusque, ut est aetate satis provecta, substiterat. Is etsi admonitus esset, ut verum diceret, nec, aut nos deterrendo, aut nobis assentando, in diversam a vero partem diverteret, dixit de urbis difficultatibus: plebem magna ex parte fame premi, mensum fuisse illi antea de penu principis frumentum, sed deinceps detractum, illis saltem de plebe praëberi et maligne satis praëberi, qui in stationibus in muris aut in aliquo opere versentur; reliquam omnem multitudinem egere; alios ab aliis

mutuo sumere, alios esurire. Respondi: «falsa haec esse, cum diversa a captis nuper cognoverim». Dixit: boiaros coniurasse, ne aperiant etiam capti urbis difficultates; praeterea, eos qui emittantur, non vagari per urbem, alimenta quidem ipsis praebere, sed plebi non; se melius haec nosse et sentire, qui de plebe sit, et cum nihil daretur, difficulter se toleravit; inde, addidit, pestem in urbe grassari, ad trecentos in dies mori; avenae prorsus iam pusillum superesse, ita ut reliquum equorum paucos post dies sint amissuri; plebem necesse habituram rebus suis consulere; nunc illam deliniri spe pacis, et si pax non coiverit, discessus nostri, quod hic (ut dicunt) non nisi urgendorum tractatum, non obsidionis causa, relictis simus. Sequenti nocte adductus est etiam uterque illorum, cum quibus exiverat — Teodorus Bizanczow et Audakin, — sed hi discrepabant cum Cirillo de commeatu; dicebant satis frumenti esse, plebi etiam dari. Cum Cyrillum advocatum in praesentia illorum ob mendacium obiurgare iussissem, constanter in os illis dixit — rem de plebe se compertam dicere; dicit Audakin — se item de plebe esse sibi tamen datum; respondit — datum credo, si stationes obivisti, quod alter confessus est; de avena vero, de peste prorsus consentiebant. Dixere item cum litteris missos tabellarios alias in arces Livoniae et in Moschoviam — Demetrium Turhinoff, eodem die Martis. Heri sub vesperam Moschoviticus equus stratus, in urbem a via Vdovensi currebat, captus a Gostinianis, qui in excubiis erant, ad sellem in capsula litteras alligatas habuit. Eae cum a me perlustrarentur, multas privatim scriptas ad amicos in Moschovia, ad ipsum vero principem nullas reperi, ita ut in illis, quod ad nos pertineret, nihil esset, praeter quod scribat quidam — Maiestatem Vestram Pleschovia discesisse, copias Maiestatis Vestrae, quae manserint, non magnas esse. Credo vero litteras ad principem tabellarium in sinu habuisse, qui aut caesus sit, aut metu proiecto equo in sylvas se dederit. Pulvinum (pulvinarium?) sane sellae illius equi diligenter excuti iusseram, sed penula, non pulvino equus substractus fuerat. Non diffiderem ego, obsidione ad Paschatis (festum) producta, praesidiarios ac imprimis plebem malis cesuram, etsi haec gens, ut Maiestas Vestra scit, facile quovis vivat. Verum altera ex parte et exercitum Maiestatis Vestrae sua praemunt mala; jam nimis remotam habemus pabulationem, ita ut, ne nostri equi pereant, periculum sit, et cum in longinquo sit pabulandum, ne nos dispersos hostis occupet,

verendum est. Admonitus sum quoque a Domino Zybrzyk peditatum magno taedio affici; adhuc si non moriantur, multi tamen ac ex famulitiis praesertim morbis pressi iacent ita, ut universus exercitus a me flagitet, ut hoc loco moveatur, quod fortasse facere necesse habebo. Ad haec festa omnes pabulatores cogam, interim et tractatus ipsi, quem eventum habituri sunt, animadvertam, et de Pleschoviae statu melius cognoscam. Movere me necesse erit versus Russam. Sueci vdovam arcem tormentis oppugnant et vix illo non patientur, quod praesidium peste laboretur. Nec ego quidquam in hoc statu rerum contra aut scribo aut facio; etenim si illa patientur, me ex leva (sic) parte exercitum habente, illi quoque a leva (sic) Pleschoviam prement et a comteatu intercludent. De pulveribus nihil adhuc audio. Hoc tempore apud nos aliquot diebus pluit. Pridie hora tertia noctis exiverunt Moschi aliquot ex arce secundum ripam, et cum nostras excubias animadvertissent, subito se in arcem receperunt, Moliar et ipse aliquid ex mea parte et iam fecissem, nisi, quas quaero rationes eliciendi hostis, aquae, pluviae et coenum impedirent. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 16 mensis Decembris 1581.

108.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Novogrodecum Livonicum, Serenescum, Lagis - arces, quas Moschorum legati Vilnae, ut audio, pro suo principe cum Narva excipiebant, ulterius a Livonia lacus partis littora tuentur; proptereaque, etsi parvae sint, puto de illis Moschum solliciturum esse; quod si eas illis concedemus, promptius fortasse pax coiret, et plures arces ex captis retinere possemus. Navigationis vero fructus non in iis arcibus, sed in Narva tantum consistit, cujus ager agris aliarum arcium, quas Maiestati Vestrae redderet, continens est et coniunctus. Dixerat Maiestas Vestra de reliquendis aliquot chartis apud me vacuis, cum suo chirographo (quas vocant blancas), quod puto postea Maiestati Vestrae memoria excidisse; incidere possint occasiones, si apud me erunt, ne res hasce vehementer, litteris pro tempore scriptis, sublevare possint. Mittat igitur illas ad me Maiestas Vestra; postquam rediero,

de iis Maiestati Vestrae sufficientem rationem reddam. Intellexi vacare capitaneatum Kameneensem; rogo, ut Maiestas Vestra velit eo ornare Dominum Vlodek. Cum pudore id peto a Maiestate Vestra propter meam cum illo affinitatem; sed tamen Maiestas Vestra scit et omnes profitentur, cum hominem etsi taciturnum, militarem tamen esse, cuius hoc tempore, in absentia Domini palatini Braslaviensis, opera utili utor, proptereaque a me, etsi gravissimae difficultates domesticae illum revocarent, retentus est. Scio, non ita meorum me debere esse studiosum, ut illos Maiestati Vestrae benemeritos, repellendo, obtrudam; sed si non minus, quam quidam plus etiam, quam nonnulli praestent, Maiestas Vestra facile pro sua prudentia iudicet, meum pudorem illis obesse non debere, nec etiam alieniores multum sibi fortasse de mea constantia pollicentur, si meis, quos ipse evocem ad servitium Maiestatis Vestrae, desim. Hoc Maiestati Vestrae vix non auderem promittere, Maiestatem Vestram hominibus illis nullum gratiorem capitaneum praefecturum, tum ob eius probitatem, tum ob scientiam rei militaris, tum ob memoriam patris eius, viri fortissimi, qui eum capitaneatum gesserat, sibi vero quoque nullum commodiorem, — cum et ego ipse, ita omnes mei nullum alium quam ipsam Maiestatem Vestram spectent; sed haec ego comitto gratiae et favori Maiestatis Vestrae. Supplico Maiestati Vestrae, ut Maiestas Vestra Scotos illos ducentos huc iubeat venire, si quid mihi pecuniae dono adferet et de meo aliquid illis dabo. Videt enim Maiestas Vestra, iam magnam dubitationem de pace esse, quae etiamsi coiret, tamen ad ipsam Livoniam in suum statum reducendam, (scit Maiestas Vestra, quid dicam) necessarii sunt. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 16 mensis Decembris A. 1581.

109.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! Docet aliquid in dies me cognomine suum Ioannes meus Schuiski, et ipse docetur. Eae sunt officiorum inter nos vices. Quod heri praedixeram Wlodkoni et Oborscio, dum dissolveretur glacies, ut ex urbe ultra Pleschoviam flumen milites emitteret, id fecit; sed maiori cura et diligentia, quam

putarem, fecit. Putavi enim raptim missurum, qui pabulorum aliquem rapere tentarent, sed ille prius in adversum murum et tures contulit plura tormenta, eaque infra demisit, peditatus ad mille in insidiis collocavit, etiam equites textit, saltem paucos ostendit, qui nostros elicerent. Duae nostrae turmae erant in excubiis, tertiam in subsidium provisus castris adduxi. Turmas stare iussi, aliquot excursores delegi, qui et ipsi eos elicerent; dum emittantur, iussi a latere in eos, qui se ostentarent, impetum dare; admonui de insidiis et quoad progredierentur, ostendi; — quatuor acrius invecti illos ad insidias refugientes urgebant, quos ad viginti alii nostri cursu celeri prope sequebantur; priusque eques hostiles erupissent, omnes pedites — pixides, sublato clamore, exoneraverunt, ut si quid campi superfuisset, supra illas fossas, impetu dato, peditatus omnis contritus fuisset. Ita tota Schuisciana machinatio, morte unius — Moschi tamen, non nostratum, terminata est. Narro Majestati Vestrae pugnas Emanuelis Oborsciana historiae, sed scio Majestatem Vestram minutissima quaeque cupere scire. Opus illud collatorum et demissorum tormentorum, non puto, statim Schuiscium relicturum; traducam igitur silentio ante lucem quatuor turmas, easque in insidiis collocabo, addam duplices barbatae, bono numero, et peditatum; obijciam pabulatores; si longius progredientur, confliget cum illis equitatus; si consistent supra insidias, et ipse equites aliquos mittam, qui illos eliciant; si supra locum stabunt, iubebo reversos ire ad tumulum vicinum, barbatae lateribus tegens: quibus dispositis, propius adigere equos iubebo, ut sicut antea, hostilis peditatus, explosis pixidibus se ostendat, nostri equites ad latus refugiant, interim omnes barbatae, quod minime timebunt, in hostem emittantur. Vehementer supplico Maiestati Vestrae de pulveribus. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 16 Decembris A. 1584.

Cedula iisdem litteris inserta.

A capitaneo Iwanogrodensi regis Sueciae venit ad me tabellarius cum litteris, quibus conqueritur de facinoribus cosacorum. Rescripsi id fieri praeter meam voluntatem. Litteras patentes, quibus cosacos, ut a maleficiis abstineant, moneo, illi mitto. Is tabellarius dixit, ante dies octo,

Album Lapidem arcem, fame adactam, in potestatem Succorum venisse; nunc Pontonem Pernoviam obsidione premere.

110.

LITTERAE AD CAPITANEUM IWANOGRODENSEM REGIS
SUECIAE.

Generose Domine, amice charissime! Salutem et omnem foelicitatem.

Vehementer doleo cosacos molestias eas miseris hominibus adferre, quod certe praeter meam voluntatem fit. Sed genus hoc hominum vagum est, quod praedae tantum causa a lateribus penes exercitum oberret. Mitto Dominationi Vestrae litteras, quibus eos admoneo, ut ab his facinoribus abstineant. Mittam etiam brevi ad Dominationem Vestram aliquem nobilem ex regio exercitu, quo praesente, aliqui, qui non cessabunt a maleficiis, capi et ad me adduci possint, quos ego in conspectu exercitus, ut merebuntur, puniam. Si, quae nova habebit Dominatio Vestra, certiolem me reddat, grtaissimum mihi faciet. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Decembris 1581.

111.

UNIVERSAL.

Ian Zamoiski s Zamosczia, kanczlierz y hetman wielki koronny, glowny Krakowski, Bełski, Knyszyński, Miedzyrzeczki, Krzeszowski, Zamechski, Garwolski starosta, — wszem w obec y kaźdemu z ossobna, liudziom Królia Iego Mości, tak słuźebnym, iako y kozakom. Kapitan Królia Iego Mosczi Szwedzkiego, szwagra Pana naszego oznaimieł mi, ysz we włosci Iwanogrodzki y Iwanhorodzie okrucienstwa y obrzydliwości takie czynicie, ktoreby y poganom zlie czynicz. Czego wam koniecznie zakazuie, y abyście tam tym mieiszóm dali pokoi, roskazuie. Kto szie czego uczynicz waży, bendzie pogamin y srodze karan. Dan s obozu pod Pskowem, dnia 17 Gruonia 1581.

112.

PATRI POSSOVINO.

Reverendissime Domine, amice observande! Mitto ad Dominationem Vestram consanguineum meum, D. Stanislaum Zolkiewski, palatini Bel-sensis filium; ex eo D. V. de eo, quod a me scire vult, cognoscet. Ei vero non solum dicenti fidem adhibere debet, sed etiam si quae cum illo communicabit, prorsus tacita fore, pro recto confidat. Hoc illi ita prorsus futurum esse spondeo. Commendo me D. V. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 17 Decembr. 1581 an.

113.

LIST DO PP. KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Milosciwi Panowie Posłowie! Zalieczywszy służby swe pilnie Waszmościam etc. Zeście mi Waszmość zaczęcie tych traktatoff y postempek oznaimieli, o dalszem zemną szie porozumiewaiacz, rozumiałem, ysz szie snadni wszystkiemu dogodzicz miało, gdybym był ku Waszmościam posłał Pana Zołkiewskiego, s ktoregobyście Waszmość ustnie czo trzeba zrozumieli. Przeto go tam ku Waszmościam possyłam, napominaiacz Waszmoście, abyście Waszmoście nie rosieźdzali szie, aszbyśmy ieszcze znowu, bendzieli trzeba, s sobą porozumieli szie. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 17 Decembris 1581.

114.

LITTERAE SAXONIAE ET BRANDEBURGIAE ELECTORUM
AD REGIAM MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine et affinis charissime et observande! Serenitati Vestrae Regiae salutem, incolumitatem, rerumque progressus et eventus foelicissimos precamur, aliaque amicitiae et observantiae nostrae officia omnia pollicemur. Serenissime Rex! Cum superioribus mensibus legatione apud nos fungeretur Serenitatis Vestrae Regiae internuncius Iohannes Buzenski de Buzenin, inter alia legationis capita exposuit — cupere

Serenitetem Vestram Regiam atque hac de re amanter et perbenigne nos interpellare, ut, auctoritate nostra interposita, negotium, quod Serenitati Vestrae Regiae cum Illustrissimo principe Iulio, duce Brunsvicense et Luneburgense, consanguineo, affine et compatre nostro intercedit, ratione haereditatis a delectionis ejus matre ad sororem, Serenissimam Poloniae Reginam, Regiae Vestrae Serenitatis conjugem dilectissimam, devolutae, transigamus. Nos, qui pro amicitia et conjunctione, quae nobis cum utroque est, parati essemus ad amice et observanter gratificandum Serenitati Vestrae Regiae, nec minus ipsi Illustrissimo principi Iulio bene cuperemus, facile hoc in nos recepimus, atque ad delectionem ejus ea de re retulimus, quae quidem, quo minus de amica compositione tractationem instituamus, salvo tamen jure suo et reconventionem non recusat.

Interim Sacra Cesarea Maiestas, Dominus noster clementissimus, demandatis nobis per litteras Maiestatis Suae vicibus, nobis iniunxit, — cum Serenissimus rex Sueciae etc. dominus consanguineus noster, etiam de eadem haereditate, contra Illustrissimum principem Iulium agat, ut, citata utraque parte, vel ipsi, vel per subdelegatos ad hoc consiliarios nostros, de negotio cognoscamus, illudque compositione, vel, si obtineri haec non possit, juris processu expediamus. Cui mandato cum merito pareamus, commodissimum nobis visum fuit de utraque causa simul cognoscere, eiusque gratia conventum indiximus — ad diem lunae proximam a dominica Laetare, quae erit XXVI mensis Martii anni octuagesimi secundi sequentis, in urbe Magdeburgensi, idque et regi Sueciae et duci Brunsvicensi notum fecimus. Quamquidem diem Regiae Vestrae Serenitati hisce litteris nostris significandam duximus, atque amice et observanter petimus, ut Serenitas Vestra Regia huius negotii expediendi causa legatos suos ad diem dictam Magdeburgum mittat, ita sufficientibus mandatis instructos, ne frustra haec tractatio tunc suscepta fuisse videatur. Daturi sunt operam subdelegati consilarii nostri, quos eo missuri sumus, ut negotium hoc ex aequo et bono, et ad tollendam, quantum fieri poterit, inter partes controversiam, componatur. Nec dubitamus et Regiam Vestram Serenitatem ad hoc propensam, et Illustrissimum ducem Brunsvicensem in amicam tractationem esse concessurum. Serenitati Vestrae Regiae optime valere optamus. Dat. XXIII Iulii A. M.D.LXXXI.

Augustus, Dei gratia Dux Saxoniae, Sacri Romani Imperii Archimarsalcus et Elector, Landgravius Turingiae, Margravius Misniae et Burgravius Magdeburgensis, — Augustus Churfurst.

Ioannes Georgius, Dei gratia Marchio Brandenburgensis, Sacri Romani Imperii Archicamerarius et Elector, Prussiae, Stetinensis, Pomeraniae, Cassuborum Vandalorumque, nec non in Silesia, Crosnae Dux, Burgravius Norimbergensis et Princeps Rugiae, — manu etc.

115.

LITTERAE DOMINI CANCELLARII AD DOCTOREM TIDEMANNUM.

Caetera ex litteris ad Regiam Majestatem et ad Dominum secretarium maiorem, quod attinet ad Brunsvicense negotium, nunquam certe huiusmodi fora Reges Poloniae obiverunt. Melius est tamen eo ad diem designatum mittere; mittendus est autem, qui non ferro, sed iure manu concertum vocare possit. Communicandum est item negotium inprimis cum Regina ipsa et Patricio, propterea litteras Electorum Dominationi Vestrae remitto. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 17 mensis Decembris Anno Domini 1581.

116.

LIST DO IEGO MOSCZI PANA HETMANA OD PANOW KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Miłosciwy Panie kanczlerzu! Wedle rozkazania Iego Krolewskiej Mości y Waszmości chcąc szie zachowacz, tedy zarazem na tym początku tractatoff posłaliśmy tego to sługę, dając Waszmości, naszemu Miłosciwemu Panu znacz, żeśmy 13 Decembris na tych tractacziech zasziadszy, wedlie instructij Iego Krolewskiej Mości nam podany, domawialiśmy szie, aby nam plenipotentia ukazana beła; którą gdyśmy widzieli, niez inszego w niej nie beło, iedno po wyliczeniu tytułoff oboiğa napissał: «żeśmy posłali posłoff naszych na ziazd s posły Krolia Polskiego, y ktoreie rzeczy oni uczynicz, howoriecz, to są nasze rzeczy». My widząc, że to tylko credens, obmawialiśmy szie

niemało razow, aby nam plenipotentią ukazali, za którąby oni mocni beli postanowienie czynicz, a przytym naszemy plenipotentia pokazali, dokładając, że y oni takowaze miecz mieli, zwłaszcza że Krol Iego Mość do Kniazia Moskiewskiego pissał, aby z zupełną moczą posłów słał. Alie gdy nam odmawiali, że zawsze y z dawnych czassow był obyczai zwykły Kniaziu Moskiewskiemu, nie z inakszymi listy wieruisczemi posły posyłać, iedno s takimi, za którymi zawždy pokoi stanowiony bywał, y ich Hospodar to trzymywał, czo sie za takowymi listy stanawiało; tedy y teras Pan ich s takowymże listem ich posłał, y czo oni za takowym listem postanowią, to Kniaz Wielki neodmiennie przyjmie, y trzymacz bendzie. I za pytaniem naszym odkryli się s tym, że mają mocz, roskazanie y dozwole nie Hospodarowe to, czo postanowią, przysięgą potwierdzicz, zamki odbieracz y oddawacz, y ludzie s zamkoff zwodzicz. My na roskazanie Iego Krolewskiej Mości pomniacz y przypatruiacz sie instructij, koja expresse nas uczy, że napierwszy początek nasz w tej sprawie ma bycz, abyśmy sie plenipotentij domagali widziecz, koja oględywaiacz, abyśmy sie dobrze przypatrzeni, iakoby iaki kluczki w plenipotentij nie beło: w tej, ysz nietylko kluczka, alie nihil solidi nie beło, zrozumiawszy, że inszy nie mieli, protestowawszy sie przed Possevinem, tegośmy dnia do gospody odiachali, powiadając niecheziecz wieciz tam przyjeżdżacz, gdysz żadnego pewnego fundamentu do poczęcia swych rzeczy nie mają. X. Possevin potym cedula posłał do nas, radząc nam y żądając nas, abyśmy naziutrz do niego przijachali; myśmy na prozbę iego gdy to uczynieli, a zasziaszy, znowu okołosz tego niemały czas strawiewszy, za szielnym usziefowaniem x. Possewinowym, przystampieliśmy do tractatoff, s tym warunkiem, ysz pierwy, niżli dokończemy tych tractatoff, sie stanie, abyśmy taki warunek na to mieli, iakiegobyśmy potrzebowali, czo posłowie zarazem przyobieczali; a cheząc s nich to wyczerpnąc, s czymby przyachali, y żebyśmy sie tak liadaiko nie rosiachali, przystampieliśmy ad actum; gdzie znowu niemały czas na tym straciwszy, kto by miał począć podawacz, mającz w tym roskazanie Iego Krolewskiej Mości, abyśmy sie w niepotrzebne ceremonie nie udawali, ięliśmy wedlie instructij ich pytacz, aby nam powiedzieli, iezeli wszystkich Inflantoff odstępuią, bes których o żadny rzeczy począć mowicz nie chcemy. Potym oni po wielkim ocziąganiu y

wywodzeniu nam tego, iako Inflanty oicyzna ich Hospodara iest, podali tesz zamki Inflanczkie, które przes Possevina podawał Książ, przykładając do nich wszystkie te zamki, które Król pobrał, na strone krolewską; za czo e contra chcieli, czobyśmy im tesz Kniaziu w iego strone od Krolia postempowali. Alie sgoła zasadziwszy sie na tym, że nie chcemy postampicz w żadny rzeczy, aszby nam Inflanty wszystkie oddane były, oni do x. Possevina y do nas ieli mowicz: «wy od nas tak wielki rzeczy chcecie, ku temu iuzesmy wam tesz nie mało podali, a od was niez takowego nie słyszemy, czobyście nam tesz za to podawali.» My za częstym napomina- niem x. Possewinowym, który nas żadał, abysmy ie tesz czymkolwiek poczcieli, obiecaliśmy im naprzod woiska z ziemie wywieszcz, potym ię- liśmy pomалу sumptoff upuszczacz, potym pro conclusionie nie skwapiaiacz się y nie za iednym razem, obiecaliśmy tych zamkoff odstampicz: Ost- rowa, Krasnohorodka, Wiely, Woroncza, licząc im do tego osiadły zie- mie na 40 mil, którą przy tych zamkach Król posiadł. Oni na to dali nam przes Possevina zrozumiecz, żebysmy gim powiedzieli: iezeli mamy te mocz — Łuki, Zawołoczcie, Newel y Wielisz oddać, ze oni dopiero nam, zrozumiawszy, chcą się s tym odkryć, iezeli mają wszystkie Inflanty pu- szczyć. Mysmy prosząc, żeby nas wiecy iusz nie bawieli, iachaliśmy do gospody, iednak przy odiezdzie, posłowie proszieli nas y x. Possevin, że- bysmy ieszcze iutro ziachali. Alie ysz x. Possevin powiada, że pro conclu- sione iutro sie zeisz mamy, a choziaby te mocz mieli Inflanty wszystkie puszczicz, iednak ysz my dalszy instructij od Krolia IegoMości nie mamy, a widziemy, że bes Łuk y inszych tych zamkoff podobno pokoiowi nie bycz; rady y ostatniei conclusij od Waszmości, naszego Miłosziwego Pana pro- sziemy, abysz nam Waszmość ręką swą raczeł napissacz y porade dacz. Naprzod, ysz ta plenipotencia niepewna iest, czo mamy czynicz, iezli gim do Kniazia po inszą dopuszczicz iachacz. Druga, naukę o tych zamkach, to iest o Łukach, o Zawołoczcu, o Newlu y Wielizu, żebysmy iusz do ostat- niei conclusii przychodząc, wiedzieli czo czynicz. Iednak iutro proznowacz nie bendziem, wyczerpywaiąc na nich o Inflanty asz do tego czassu, poki sie ten posłaniecz s tą instructią od Waszmości wroczi. Iakosz naprzod prosziemy, abysz Waszmość raczeł, albo ten list, albo swoy, o tym da- iąc znacz, do Krolia IegoMości nie mieszkaiąc posłacz, a przytym tesz

czo narychli sługę swego s tą instructią, o którąśmy pissali, do nas ode-
słacz, żebyśmy iusz wiecy do Waszmości nie posyłali, bo y posłanczow
tak wielie iusz niemamy, y przed wielkim głodem y chorobami, ktoremi
nasza czeladź choruie, długo wytrwacz nie możem. To tesz Waszmości,
naszemu Miłosciwemu Panu oznaimuiemy, że kiedyśmy w tych tracta-
ciech Szweda wkładali, ani sobie dali o tym powiadacz, powiadaiać, że
żadnego nakazu od Kniazia o tym nie maia. To tesz racz Waszmośc wied-
dziecz, że te ziazdy nie na Zapolskim lamie, alie dwie mili od niego by-
waią, dlia tego ze na lamie nie masz ni palia do czego konia uwiązacz, a
pod ten czas sub dio versari — barzo y nam y xiędzu beło trudno. Iednak,
ieżeli do iakiego dokończenia przydzie, tedy na naznaczonym mieisczu ben-
dzie musiało to bycz. Czi czo od tych posłoff na łaskę kroliewską ucziecz
chezą, powiadaia, że czwartego dnia po odiezdzie, ich czoś niemało ludzi
do Nowogroda przybeło, y posochę dlia dział zbieraia. Zatym sie łasce
Waszmości, naszego Miłosciwego Pana pilnie zalieczamy. Pisan w lamie
Zapolskim 14 Decembris w nocy 1581.

Waszmości, naszego Miłosciwego Pana powolni y zyczliwy przya-
czielie y słudzy: Ianusz Zbaraski, Albricht Radziwił, Michaiło Haraburda.

117.

LIST DO IEGO MOSCZI PANA HETMANA OD PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Miłosciwy Panie! Raczełesz mi Waszmoscz, moy Miłosciwy Pan po-
słać cedułę, którą mi dzisz oddano s południa, w ktorei mi Waszmośc ra-
czysz pissacz, ieślibyśmy rozumieli tractaty fałszywe, abyśmy zadzierzawszy,
Waszmości oznaimieli, abysz sie Waszmośc przestrzegł, takze y o woisku,
ieżeli by czo slychacz, zebyśmy oznaimieli etc. O tractacziech szerokośmy
wypisali Waszmosczi, o mocz — mnie się tak zda, że choc iei niemaia, tedy
to nie do prawa; gdzieby tego dzierzecz nie chciał, tedy mu łączno y ple-
nipotentia zrzuczicz, a miedzy takimi pany sędziogo niemasz iedno sam Pan
Bog, kto komu nie zisczy, ten tego szablą dochodzi. Aczezi w tym wielka
wątpliwosc, że do Iego Kroliewskiej Mości, mianowicie takze y do x.

Possevina posłów mianował, sam tylko Woiewoda Nowogrodzki do Panoff imiona ich pisał, zaprzecz szię ich on nie może, mocz tesz dossyć płocha, iakośmy Waszmości wypisali. Ludzie, powiadaia, nie wiedzy wedle ich zwyczaiu, nie buczno przijachali y mowia; acz widze, że pokazuia to, iako barzoby szię im chciało pokoiu, alie boie szię, by tego sobie nie smyszliali. Mnie by szię zdało, abyśmy szię s nimi krótko rosprawiali, bo choc moczy dostateczny nie maia, liecz ich przecie za posły na tractaty possyła y przyznawa; iezli szię nam od nich dossycz stanie według instructij od Iego Królewskiey Mości nam danij, abyśmy s nimi czo rychli konczeni, a oni poniewasz szię s tym ozwali, że mogą zamki postempować, aby główny postampieli pierwij. Gdzieby szię czonapęcij nauka od Waszmości nam dostała, a koniec mogł być, tedy abyśmy rychliei tego skosztowali; łatwieiby iednym tysiącem pieszych, nie ruszaiąc ludzi drugich, do Iuriewa skosztować, iezli tam postapia, bo szię w tym podawia; iezli do czego przydzie, nawietszego fałszu od nich spodziewać. Ukazuia iakoby tę postawę, że chcą Inflant ustampić, iedno wszystkich zamkoff swoich tesz sobie zechezą, liecz uffać nie bacę aby czemu, trzeba szię miecz na dobry pieczy, alie racz nam Waszmośc przez swego w skok dacz znac, żebyśmy s nimi, niebawiając szię długo, konczeni. Około tych ludzi od Nowogroda nam trudno wiedzieć, bo daliekom liezem, a posłać nie masz, konie szię w niwecz obroczieli, a słudzy choruia. Na Porchowską strasz szię Waszmośc nie spuszcza, bo chyba czy czo pod zamkiem liezą od zamku szię strzegą, dalieko wiedzieć nie mogą, a drudzy po derewniach różno stoia; pytamy szię sam iako mogąc miedzy nimi; czy starszy Possewinowi, gdy od sziębie pytał, powiadaia, że ludzi nie masz, alie inszy spominaia, że po nich przyszło czosz 4 die; ustawicznie tam mamy, abyśmy czo wiedziecz mogli. Naparli szię dzisz, żeby im wolno sługi s luznymi konmi do Nowogroda; iam im powiedział: «dam znac do Pana Hetmana, żeby dał dla woiska przewodnika»; na tym rosiachaliśmy szię. Alie ia tak widzę, że szię ich trzeba barzo pilno strzedz, a tractowacz bes mieszkania, bo szię ludzie tym ubezpieczia barzo; widze, że ich tesz y owędy niemało do domu iedzie. O Szweckiego nie chcą nicz, nicz tesz bystrze, iedno łagodnie zamileczaiąc, przeciwko niemu nie mowia, iakoby im nicz niewinien. X. Possevin Iego Królewskiey Mości do tego czassu dobrze służy, sam mie-

dzy żołnierzmi; czy czo po derewniach leżą, chorych szięła, y umieraia po czesczi, iako tesz baczę, żeby radzi posłowie przesełali do Nowogroda, pilnie szię oto staraia; czo szię ponowi, nie omieszka Waszmości dać znac; zatym służby me łasce Waszmości zalięcam. S łamy 14 die Decembris 1581. Waszmości mego Miłosziwego Pana służebnik, Ianusz Zbaraski.

118.

LITTERAE PATRI POSSEVINI AD SACRAM REGIAM
MAIESTATEM.

Serenissime Rex, Domine in Christo clementissime! Secundas ante diem litteras meas, postque ex castris discesseram, misi Vestrae Majestati Regiae, quibus, quicquid vel Moschi legati mecum egissent, vel ipse Magno Duci Moschoviae scripsissem, vel denique, quid Majestatis Vestrae legati subinde mihi significassent, continebatur. At cum heri quatuor ferme millia processimus, legati Moschi ad hospitium meum conveniunt, de tota ratione tractanda pacis quaesituri. Cum quibus ad multam noctem, colloquio producto, eiusdem capita summam Majestati Vestrae scribam, cum et eadem, (uti quoque omnia alia) Vestrae Majestati legatis hodie sim ostensurus. Sic enim paratior erunt, ac breviori compendio tractatio absolvetur. Porro, summa haec fuit; ut Deo se ex animo commendarent in tanto negotio ad exitum promovendo, quod ut fieret, comitatu meo, me praeter reliqua orationes et sacramenta hodie indixisse, qui sincerius agerent, divinamque voluntatem rectius spectarent, iis tandem a Deo vel pacem, vel victoriam adjudicatum iri. Me a Vestra Majestate discedentem habuisse instructionem quandam, quam Rutenice versam eis non minus ostendere volebam, quam feci; cum Vestrae Majestati de litteris iis, quas mihi Staricia profecto Magnus Dux in itinere misit, ex ea illos posse cognoscere, ne tempus frustra seratur, quorsum Vestra Majestas spectet. Itaque et ipsi sua sic comparent, ut ne in disputationibus et altercationibus dies consumantur. Tum illi altius ordiri sua, Livoniam ab origine mundi pertinuisse ad Magnos Maschoviae Duces, principem suum abstinuisse a committendo praelio tribus annis, atque adeo nunc abstinere,

ne sanguine populi sui ac subditorum Vestrae Maiestatis fuso, Turcae se ad Moschoviam Poloniamque capiendam facile insinuarent; viginti annis non expugnaturam Vestram Majestatem arces, quas petit, si singulis copiis obeat suis; vidisse Majestatem Vestram aliam in ligneis arcibus, et ubi non essent homines fortes, aut autoritate praesentes, aliam in Plescovia, et eiusmodi civitatibus expugnandis rationem esse; Plescoviae ad quindecim annos esse cibum et commeatum; habere Vestram Majestatem exercitum, ex variis nationibus conflatum, qui cum stipendio, non voluntarie serviat, Reipublicae istius iam esse exhaustum aerarium; quod ubi prorsus exhaustum sit, scire Magnum Ducem, quam facile illi esset victorias suas cumulare, nisi mallet fundendo sanguini parcere; ad extremum, rogare me, ut aequus velim esse iudex; ac si cui rei pertinacius inhaeserint, eos ut dimoveam, paratos ad omnia, quae aequissima sint, dum Vestra Majestas aequitate contentus sit, utque Moscho reliqua sint, quibus amicitiam cum principibus christianis foveat. Respondi — auctorem me illis esse, ne quid de Livonia ab origine mundi (dicitur); Livoniam catholicam fuisse, ac proinde ad principes catholicos semper attinuisse, ubi haeresibus discerpta est, discerpi item iustissimo Dei iudicio, ut nemo hactenus gloriari potuerit, eam se totam obtinuisse; obtenturum cum denique totam, cui in oculis Dei cordi sit, illam serio ad avitam fidem redigere; Magnum Ducem, rationes omnes mihi suas scripto, penitioresque formulas ex regestris deprompsisse, quibus putabat summum in ea ius esse, sed revera vix solidi aliquid comperiri, quod validis rationibus Majestas Vestra non evicerit; quod a praelio abstineat, ut sanguini parcat, — id esse pium, sed secus Polonos eam abstinentiam interpretari, tot enim Moscicis caesis, superioribus annis, arcibusque et captivis in Vestrae Majestatis manus redactis, non restare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat credere, vel adeo justum exercitum possit conscribere. Livoniam vero difficilem expugnatu non videri; cum Sveciae rex, dux magnus vel unus, nescio, quis Biringus arces illas quotidie capiat. Quod si Vestra Majestas Pleschoviam caperet (quam revera generali irruptione non tentaverit quidem adhuc) futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Ligneas, quas dicerent arces esse ceptas, eiusmodi fuisse plerasque, ut fortissime dimicaverint Mosci milites; nec vero (ut dicebant) confederent, sed vel in mediis flammis, ad extremum

usque spiritum, illas tuerentur. Quod Pleschoviae tantus esset comitatus — aliud Pleschovienses ipsos effari; quod variarum nationum exercitum Vestra Maiestas comparaverit — id studio fecisse, ut regni sui vires semper integras servaret, Polonicum autem equitatum ac Litvanum, cum in Moschovia aestatem et hiemem ex hostico vivat, relinquere uberiores et intactos agros suos; sicque nihil roboris ex hoc bello reipublicae Polonicae decedere. Quod aerarium exhauriatur — id tota re perpensa secus accidere; quod enim in otio Poloni nobiles in convivia vinumque expendunt, id libentius, utiliusque, propagandis reipublicae terminis, velle eos impendere, cum etiam qui in alia illa sumptus fiunt, in mercatorum cedunt utilitatem, qui vero in ipsos milites vel externos, vel Polonos ac Lithuanos fiunt, hi pecuniam ipsam in propriam domum et reipublicae ipsius usum convertant. Quod de meo iudicio requirunt, si liberrimus essem iudex, facilius rem confici posse; sed quando Vestra Maiestas victorem in hostico habet exercitum, nolitque reliquias serendi belli remanere, nescium me, quantum efficere mihi liceat propter ea, quae fortassis aliis quibusdam in rebus autoritate pontificis maximi complanari poterunt; hoc unum scire, me neutri parti, nisi quam optimam esse intellexero, (si meo iudicio standum sit), adiudicaturum. Denique — Magnum Ducem per suos legatos Livoniam promisisse, quam si serio promittebat, cur promissum non praestat? At nisi serio, sed arte ad tempus eximendum pollicebatur, ne mirentur, si Deus, quae sincere non aguntur, ea sincera justitia corrigat. — Hic nocturni huius colloquii exitus fuit: mirantibus legatis in rationum istarum angustias sic sese coniectos, ut revera vix responderent. Itaerea, cum media nox appeteret, legati Vestrae Maiestatis mihi scripserunt, num velim, ut huc ad nos duobus miliaribus a Zapolscia venirent, cupere se ordiri hodie tractationem pacis. Qui litteras mihi attulerunt, dixere in campo (si procedamus) utrisque legatis esse hoc tempore manendum. Quid ipsis legatis responderim, quos hoc de luculo expecto, cognoscet (Regia Majestas) ex schedae meae exemplo, quam ad ipsos ea ipsa huius noctis hora, misi. Reliquum quod agemus, accurate ac sigillatim Vestrae Maiestati significabo, sperans et eam mihi sensum animi sui exposituram, si quid erit aliud mihi in Moschovia tentandum, cum illuc, Deo dante, rediero. Caeterum, obsecro Vestram Maiestatem, ut cum omnes rationes perquiro, quibus tantum negotium perquiri possit, ita

ut Vestra Maiestas reliquas perquirat, quibus in ipsum, qui est pax nostra, Christus intuatur; ut nisi prorsus omnia consequi possit, se tamen plurimum consequutum fuisse, tam difficili tempore cogitet, si, magna parte rerum, quas vellet, sine sanguine obtenta, iam exercitui, dignitati reipublicae sanguinique Christiano, ut Christianus Rex, consulat. Iesus Vestrae Maiestatem suis sanctissimis donis et ad sui gloriam diutissime incolumem servet. Ex pago Kiwerowa horca, prope Paderovilium uno miliari, die 13 Decembris 1581. S. Regiae Maiestatis Vestrae perpetuus ac fielelis in Christo servitor, Antonius Possevinus.

119.

LITTERAE EJUSDEM AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Magnifice Domine, in Christo plurimum honorande! Quae, antequam omnes una legati convenere, mecum iterum egere, cognoscet Vestra Dominatio Magnifica ex iis litteris, quas huic adjunctas fasciculo, mitto serenissimo regi. Quae vero postea fuit, hoc biduo inter legatos, me praesente, consecuta, ea pertinent ad duo capita, quorum alterum spectabat ad plenipotentiam utriusque legationis, alterum ad ea, quae utriusque partis legati hodie proposuerunt. Plenipotentia Moschorum simplicissima visa est, ac praeter regia satis infirma, ne dicam, suspicionis plena; haec enim verba continet: «Misisse Magnum Ducem legatos ad conventum, pacis statuendae gratia; cum legatis regiis in conventu loqui et illas res esse Magni Ducis». Auctor fui, ut quas regi mihi per Bolcinum Magnus Dux litteras scripserat, eae ipsis perlegerentur, quibus significabat: «legatos mitti, plenissima cum potestate, ad omnia transigenda». Conficienda-ne? Ubi res diu disceptata est, regique legati haerent, quod super infirmo fundamento tractatio haec pacis nec niti, nec extrui debebat, dixi—restare duo, quae essent facienda: tum, ut coram me de tota re protestarentur; tum, ut mihi utraque pars legatorum exempla suarum plenipotentiarum traderet. Noctem insequentem, re Deo commendanda et consultanda, denique legatis Mosci interrogandis accuratius, num alteram aliquam solidiorem plenipotentiam haberent, me insumpturum; quod

ubi factum est, praesentibusque regiis legatis, singillatim unumquemque Moscorum legatorum quaererem: num semper huiusmodi patentes solitae sint a Magno Duce tradi, idque vellent iurejurandō affirmare? Zacharias vicenotarius, se id facturum, inquit, qui cum Mosci secretariae acta centum annorum legerit, alias nunquam plenipotentiarum formulas se, quam istas, legisse ostendit. Mikitha autem notarius, unus e legatis idem asseruit, quod et postea Romanus Basili, qui aliquandō ante viginti annos ad Sigismundum Augustum fuerat missus, ac denique Demetrius Dux, princeps legationis testatus est, addens: «sese ut christianos venire ad hoc negotium integerrime conficiendum, nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internunciorum remissione; in litteris Magni Ducis ad regem et ad me scriptis extare suae plenipotentiae expositionem; visuros nos, si pax conficiatur, ad effectum omnia deduci». Ego, qui viderem multum teri temporis, nec praesentique aliquod ipsa protestatione legatorum regionum esse remedium, testatus etiā ipse Moscis perpetuo dedecori hanc rem, si qua subesset caliditas, futuram, quippe quae innotescere omnibus christianis debebat principibus, nisi ad eam rem veniretur. Nihil enim vel induciarum, quae non essent, ratione, vel exercitus deductione regi ex hac tractatione perire, quae alioquin; si bonum haberet exitum, multa bona pareret; sin in irritum caderet, ius regium esset apud omnes roboraturum. Sic regiis legatis fatentibus, se Pontificis Maximi autoritate, meoque consilio sic moveri, ut tamen vellent, antequam ab hac tractatione discederemus, certo sibi, quae de plenipotentia Mosci pollicebantur, in rem conferri. Ad alterum, de quo dixi, caput ventum est. Id fuit de Livonia tota petenda, de arcibus, superioribus annis captis, de rege Sveciae Serenissimo inter conditiones pacis admittendo; quae cum prudenter D. palatinus Braslaviensis ac cum dignitate proposuisset, multaque ultro citroque dicta fuissent, Moscis praesertim urgentibus, neque se posse tota Livonia cedere, nec vero, si possent, debere legatos regiones ea reticere, quae ipsi vellent contra Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquiis exempta est. Cum autem legati regii respondissent: arces, quae ad Pleschoviam quatuor pertinerent, iam captas se tradituros, si tota Livonia cederetur, tum in eo perstare Mosci: si regii legati dicerent: an reliquas omnes arces, a rege serenissimo superioribus annis captas, reddere possent, se hac nocte cogituros, quid

responsuri crastina die essent. Addidi ipse: Serenissimum Regem non parum se adhuc traditurum, qui Pleschoviam et Novogardium non sine magna spe earum potiendi liber esset relicturus, qui una cum Pleschoviensibus arcibus triginta milliaria germanica ditionis Mosci, in quam hoc anno processum erat, ab exercitu regio, finibus usque pene Pleschoviam propagatis, exercitus si deduceretur, restitutus esset. In qua ubere regione, si cosacis varia loca distribueret, eorumque quasi coloniis deductis, varias arces excitandas traderet, ab iis perpetuo omnem interiorem Mosci ditionem turbatum iri. At ut Vielicolucum, Vielisia et aliae arces traderentur, id esse pene plus quam ipsum, quod Livoniae Moscho restat in manibus.— Cum ergo legati regii discederent, in diem crastinam ea lege, (meque eos orante, ne discederent, quod ita factum oportuit) huc redituri ad me, ut liquidissime, quid unaquaeque legatorum pars haberet in mandatis, exponeret, detinui Moschos apud me, re cum regiis legatis communicata, ut aliquid certi V. M. D. scriberem; quandoquidem nec Mosci regiis sese volebant omnino apperire, et regii Moscis testarentur, sibi non esse mandatum, arces ut captas superioribus annis ulla ratione redderent; cum vero mihi dixissent Serenissimum Regem iam Vilnae fortassis esse, Vestrae vero Magnificae Dominationi plenissimam esse relictam harum rerum deliberationem, scribendum de tota re liquidius mihi ad ipsam per certum tabellarium, unumque nobilem, quem habeo in meo comitatu, existimavi. Sciat autem me ex ipsis Moscis, qui, regiis legatis abeuntibus, apud me horam fuerunt, haec cognovisse, summa difficultate, jureque jurando meo interposito, ne scilicet alicui, quam V. M. D. penes quem totam potestatem dixi a Rege Serenissimo relictam fuisse, quae sequuntur, communicarem. Moschum nempe illis mandasse, ut nulla ratione arces, superioribus annis captas, Regi Serenissimo relinquerent; si Livonia tota esset iis cedendum, hoc est: arcibus, quae in Mosci ditione sunt, ne Neveliam quidem se Regiae Maiestati relicturos, de qua ego difficillimum esse dixi, ut unquam Rex ei restituendae assentiatur. Tum vero me enixe, identidemque rogare, ut quatuor, sexne arces saltem, ad titulum in Livonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarem, tum enim me posse pacis spem Serenissimo Regi dare, cum quo uno de pace, (omisso autem Sveciae rege) velit agere; eidem regi suam gratiam Moschum ostensurum, si juste ac pacate secum agere voluerit. Denique

petere a me, ut eorum diligentiae, ac quanto studio rem sui principis agant, Magno ipsorum Duci non solum scripto, verum etiam ipso in reditu meo velim testimonium reddere. Quod si serio dicunt (quod mihi, nescio an fallor, verisimile sit) obsecro V. D. M. ut non minorem mihi, quam Mosci faciunt, adhibeat fidem, quò tota res ad divinam gloriam quamprimum confici possit. De arcibus autem, quae superioribus annis captae sunt, si quae in regis potestate possint remanere, summa id fide ac diligentia fiet. At vero, nisi possent ea omnino retineri, quaero V. D. M. per sanguinem Christi, ne, minium volendo, cuncta amittamus, praeclarissimaque occasio elabatur e manibus statuendae reipublicae Livoniaeque assequendae et alia meliora aggrediendi, exercitum vero non solum victorem, sed sapientis imperatoris exercitum in arces Livonicas sic deducendi, ut divinum eò nomen cultusque catholicus duplici cum Régiae Maiestatis laude ac V. D. M. inferatur. Caeterum, quae arces a Moscis in Livonia petantur, schedula, quam modo mihi Mosci legati per vicenotarium Zachariam miserunt, nocte ad gallicinium inclinante, videbit ex hac, quam mitto ab eis Rutenice scriptam, schedula ad V. D. M., ad quae omnia celerrimo ac planissimo responso opus est, si cito in meliora hiberna exercitum suum cum gloria deduci velit. Sed est quiddam non magni momenti, de quo V. D. M. rogatam in Domino velim. Andreas Apollonius noster, post reditum ex Moschovia suum, incidit in febrim, ex eaque istis in castris, antequam discederem, Sanctissimis omnibus sacramentis expiatus, ad Christum post meum discessum abiit,—adolescens optime de reipublica meritis, proque ipsa et pro perhonorificae pacis tractatione, tanto itinere ter confecto, mortem adeptus. Quod illi praemium a Regia Maiestate sperabam, id non dubito, opera et studio V. M. D. aliquibus, qui ad eum proxime consanguinitate pertinent, aliquando datum iri. Interea vero, cum aliquam non minimam pecuniae summam haberet, ea si praeter vestes et reliqua mandaret, ut mihi afferentur, eius consanguineis fideliter restituenda, id a benignitate et aequitate V. M. D. agnoscam. Quod si fidelem item alterum interpretem Rutenum ob reditum in Moschoviam meum, ut antea scripsi assequi possem, maximam habebō gratiam V. M. D. quae novit, haec me, nonnisi ad divinam gloriam propagandam, remque istam publicam, si quo possim officio, cum Dei gratia promerendam expetere. Haec vero omnia, uti Serenissimo Regi scio esse mittenda a V. M. D. ita

non dubito, quin me apud ipsam Regiam Maiestatem excuset, si minus alias meas ad has litteras adiunxero, appropere enim tabellarius, et haec satis futura videntur. Deus Vestram Dominationem Magnificam et Illustrissimam plenissima sua gratia coelesti impleat. Ex Kiwerova Gorca pago, prope Paderovicium et Zapolsciam, nocte, diei insequentis 15 Decembris, 1581.

Versio schedae ruthenicae.

In partem Magni Ducis arces, quas in dominio ipsius apud Ducem Rex capit: Vielikoluki, Nevel, Zavolocia, Vielizia, Chelm et omnes arces Pleschovienses; ex terra Livoniae in partem etiam Magni Ducis: Novogrodia Livonica, Sarigia idem Narva, Kerepez, Makow, Raudech, Rindol, Konhocz et, exceptis istis arcibus, omnes aliae arces Livonicae, quae nunc apud Megnum Ducem, in partem Regiam.

120.

LITTERAE MAGNIFICI DOMINI CANCELLARII AD CAPITANEUM
REGIS SUECIAE IWANOGRODENSEM.

Generose Domine, amice charissime! Salutem et officiorum meorum commendationem... Mitto ad Dominationem Vestram nobilem Simonem Charlenski familiarem meum, cui in mandatis dedi, ut cosacos, si qui contra litteras a me ad Dominationem Vestram missas ausi fuerint aliquid comittere, auxilio Dominationis Vestrae captos ad me deduci curet, ut in conspectu exercitus puniri possint. Cum vero aliquibus rebus, ad culinam nostram et alios usus spectantibus, opus habeam, et aliae omnes urbes bonae longe hinc distent, iussi, ut de iis, quae Naryae haberi possint, recognoscat et eas emptas ad me deinceps impositas curribus adducat. Quod ut ipsi facere liceat, a Dominatione Vestra maiorem in modum peto. Si quid etiam novi habebit, de eo per eundem me faciet certiore. Benevaleat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 18 Decembris, 1581.

121.

LITTERAE EJUSDEM AD CAPITANEUM EJUSDEM REGIS
NARUENSEM.

Cum Generosus Dominus capitaneus Iwanogrodensis Serenissimi Regis Sueciae ad me litteras dedisset de facinoribus quorundam cosacorum, equidem vehementer, re intellecta, dolui, quod huiusmodi facinora semper abominatus fuerim. Itaque ad ipsius dominum misi litteras patentes, quibus omnes nostros, ut a maleficiis cessent, moneo. Mitto et nobilem Simonem Charlenski familiarem meum, ut, si qui tales haberi poterunt, qui contra meas litteras delinquent, eos auxilio Dominationum Vestrarum capiat et captos ad me deduci curet, ut in conspectu totius exercitus puniantur, aliis exemplo sint, ne huiusmodi facinora patrent. Cum vero aliquibus rebus, ad culinam meam et alios usus spectantibus, opus habeam, et aliae omnes urbes bonae longe hinc distent, iussi, ut de iis, quae Narvae haberi possint, recognoscat et eas emptas ad me deinceps impositas curribus adducat; quod ut ipsi facere liceat, a Dominatione Vestra maiorem in modum peto. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Plescoviam, die 18 Decembris, anno Domini 1581.

122.

LIST OD IEGO MOSCZI PANA HETMANA DO PANA
DEMBIŃSKIEGO.

Moy łaskawy Panie Dembiński! Zalieczywszy przyacielskie chęci swe łasce Waszmości etc. Isz mnie tu Iego Krolewska Mość s woyskiem swym zostawić raczeł, radbym wiedział, czo się w teł od Inflant dzieie. Mam te sprawę, nie wiem, prawda-li albo nie, zeby hetman krolia Szweckiego Pernawę miał oblecz; proszę, pewna-li to, oznaimi mi Waszmość; także, czokolwiek by się tam z woyskiem iego działo, y o wszystkich przypadkach w Inflanczech, niechai wiem od Waszmości. Oznaimię Waszmości, ysz mam sprawę, że temi czasy czar Sziemion woisko kniazia Moskiewskiego niemale, chcąc Pskowu dać odsiecz, zbiera do Nowogroda;

za nim Mikita Romanowicz s Msczislawskim młodym przybycz maia; posłałem kilkanaście set koni pod nie, dowiaduiacz sie rzeczy pewnei. Proszę tedy y napominam Waszmości, abysz Waszmośc o tym tesz wiedząc, porozumiawszy się s rotmistrzami y s ludzmi, czo na zamkach Krolia Iego Mości Inflanczkich są, gotowym beł, a to bycz może bes znacznego niebezpieczeństwa, nieogaliając pod te potrzebę y czas tych tam zamkoff, żebyście Waszmośc kupieli sie tu do Tyrzymuzy, ze gdzieby tu na nas potrzeba przyszła, mógł byś prętko na ratunek przybyć; y sława sama, gdy się Waszmośc tak s ludzmi gromadzić y tu podmykać bendiesz, na wielki mi pomocy bydz może. Zalieczam zatym powtore przyacielskie chęci swe łasce Waszmości. Dat. z obozu pod Pskowem, dnia 18 Decembra, 1581.

123.

DO ZOŁNIERZOFF INFLANCZKICH.

Moj łaskawi Panowie, rotmistrze y żołnierze wszyscy zamkoff Inflanczkich Iego Królewskiej Mości Pana naszego! Isz mnie tu Iego Krolewska Mośc w ziemi nieprzyacielski z woiskiem swym zostawić raczeł, przyszła mi wiadomość, ze pod ten czas czar Sziemion woisko kniazia Moskiewskiego niemale zbiera do Nowogroda; za nim Mikita Romanowicz z Msczislawskim przybyć maia; pod ktore, dowiaduiacz się rzeczy pewnei, posłałem kilkanaście set koni. Proszę tedy y napominam Waszmościow za tym, iako się z Waszmościami Pan Dembiński porozumiewać bendzie, iezliby bes iakiego niebezpieczeństwa, nieogaliając tych tam Inflanczkich Krolia Iego Mości zamkoff bycz mogło, abyście Waszmośc ku niemu skupiwszy się, do ostatnich Krolia Iego Mości zamkoff pod Pskow podemkneli sie y beli gotowi tu dać prętko ratunek woisku Krolia Iego Mości, gdy potrzeba bendzie; bo y sława sama, gdy Waszmoście podmykać sie tu bendzie, pomocna bycz przeciwko nieprzyacielowi może. Zalieczam się zatym dobry przyazni Waszmościow. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 18 Decembra A. 1581.

124.

AD DUCEM MAGNUM.

Illustris Princeps, Domine, amice charissime et observande! Dum hinc Sacra Regia Maiestas discederet, meque hic cum exercitu reliqueret, iniunxit mihi, ut prout res inciderent, in iis omnibus, quae ad praesentis contra Moschum belli administrationem pertinerent, uterer ope Celsitatis Vestrae. Porro, cum intellexissem exercitum Magni Moschoviae ducis czar Siemianowicz Novogrodiam cogere, eumque Mikitam Romanowicz et Msczislawski iuniorum cum aliis copiis, ut conjunctis viribus obsessae Plescoviae opem ferant, subsequi, mature providendum ei rei putavi. Hortor itaque Celsitatem Vestram, ut quamprimum militem suum ad arcem Kerepetensem cogat, ut, si opus fuerit, eo facilius cum milite Sacrae Regiae Maiestatis conjungi et hostis advenientis impetus sustineri possit. Rem gratam Regiae Maiestati et sibi gloriosam Illustritas Vestra faciet; rogo vehementer, ut litteras hasce ad Dembinskium, Sacrae Regiae Maiestatis aequitum praefectum, Celsitas Vestra mitti iubeat, quod ego officio omni referam Celsitati Vestrae. Itidemque, quid novi agatur istic, faciat me certiore. Cupio bene valere Celsitatem Vestram. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 18 Decembris 1581.

125.

LIST DO PANA ZÓLKIEWSKIEGO.

Obawiając szie znirozumienia iakiego sziebie przez Waszmośc, y przestzegając w tym tak osoby swei, iako y Waszmości; posyłam Waszmości na pismie conditie te około tych zamkow Inflanczkich, ktorymby xtaltem mogli bycz postąpione; czo Waszmośc odkrij Panom posłom naszym tylko samym, tylko dostatecznie, y przyczyny, dla czego to czynię, powiedz. Spominaliśmy, gdysz Waszmośc iachał, y Nowokoster, aliem się potym dowiedział; ysz to nie iest zamek, tylko pohost, przeto niemasz czo podawacz; wszakże iezeli by szie y na ten rozlakomieli, niech idzie; tylko zeby go tak dzierzał Moskiewski, iako iest, nieumaczniając go,

y niech go pohostem albo possadem, nie zamkiem zową y piszą. Zadalesz mi Waszmośc quaeſtią, czo czynicz, iezliżeby na tym nie staneło; odpowiedziałem, że nicz inszego tylko Łuki pozwolicz z inszemi zamki, które poſłowie pozwalaią, to iest: Chołm, Ostrow, Krasnohorodek, Woroniecz, Wielia, nie dodawaiącz tych zamkoff Inflanczkich—Nowogrodka, Sereneska, Laissa, alie y to woliałem Waszmoſczi na piſzmie poſłać, y nakoniecz ieszcze y czo dalszego poſyłam, gdysz widzę, że przedłużaiącz, straczielibyśmy czo więſzego w Inflancziech do Szwedzkiego; a nadto iusz tesz nie bendzie dali o czym mowicz y myſlicz okrom woiny. Odday Waszmoſcz x. legatowi te pierwsze condicie, tak iako są oſſobno napissane, za wiadomością PP. poſłow, alie niech prae se ferant, jakoby o tym nie wiedzieli dotąd, asz Waszmoſczi każe to powiedziecz x. legat; iezeli by te condicie miescza nie miały, tedy iusz te drugie y trzecie finaliter za wiadomością PP. poſłow onemu Waszmoſcz ukasz. S tym Waszmoſcz Panu Bogu poruczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 19 Decembra, roku 1851.

Ceduła w tenże list włożona.

Panie Braczie! Maią tesz Panowie poſłowie w instructij, aby iezli mogą, za więznie wytargowali ktory zamek ea conditione, zeby z obudwu stron wolni beli, a w przypadku, ysz u nas ich więcy y lepszych, aby o Sziebiesz mowieli. A tak y to Waszmoſcz powiedz xiędzu legatowi, alie powiedz w ten czas, iesli by na tych conditiach pierwszych, czom ie Waszmoſczi poſłał, nie staneło. A może to podać ku tym zameczkom Inflanczkim za Łuki, Zawołoczcie, Wielisz, Newel, Sziebiesz, o czym Waszmoſcz naprzod powiedz PP. poſłom. X. legat może sobie tego argumentu uzywać na poſły, że Pan ich tym wielgi rzeczy sobie dostanie, miełoſczi u poddanych swoich, gdy pokaze, że tak ie sobie waży.

126.

LIST DO PP. POSŁÓW MOSKIEWSKICH.

Miłoſcziwj Panowie Poſłowie! Zalieczywszy uprzeime a powolne służby swe Waszmoſcziom etc. Te conditiae, o ktorychem do x. legata y do

Waszmoścziow przez Pana Zołkiewskiego wskazał, zdało mi szię na piśmie posłać dla wszeliaki mełki; przeto i Waszmoścziom Pan Zołkiewski ukaże. Dla czego to liepi uczynić y sami Waszmośc baczą y Pan Zołkiewski Waszmoścziom odkrije. Gdyby więcz y to wszystko mieiscza nie miało, tedy y dalsze condicie drugie y trzecie teras posyłam; a nadto dąli iusz ia nicz nie mogę. Iezliżeby Pan Zołkiewski odiachał pierwy, a nisz tam te listy moje przydą, tedy ie Waszmośc otworczcie y przeczytaiczie, a, przebog, sami tylko trzei o tych rzeczach wiedzczie. Iezeliby tesz czo lepszego nad to szię iusz sprawieło albo sprawicz mogło, tedy szię s tym Waszmośc zatrzymaiczie. S tym szię powtore łasce Waszmoścziow zalieczam. Dat. s obozu pod Pskowem, die 19 Decembris A. 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Gdysz to Waszmośc maia w instructij, staraiczie szię Waszmośc, abyscie Waszmośc, mozecie-li Waszmośc, iaki zamek za więznie wytargowali, czo za occasiami w condicie odemnie podane, iezeli za liepszymi Waszmośczie pokoiu skończycz nie mogą, mieszaiczie Waszmośc tak, iako szię Waszmoścziom naliepi poda posłużyć rzeczypospolitij. Czo Waszmoścziom tam y iako szię zdarzy, nim szię Waszmośc rosiadą, oznaimiczie mi Waszmośc.

127.

LITTERAE AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine, Domine in Christo observande! Etsi jam antea miserim ad Dominationem Vestram Zolkiewium, per quem illi aperui, quid id sit, quod in Livonia concedi possit, tamen postea venit mihi in mentem, scripto comprehensum D. V. mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. V. cum ex eodem Zolkievio, tum vero imprimis ex Dominis legatis cognoscet. Bene valeat D. Vestra. Datum ex castris ad Pleschoviam, die Decembris, anno Domini 1581.

128.

CONDICIAE PIERWSZE, POSŁANE PRZES PANA
ZOŁKIEWSKIEGO.

Si maneat penes Regiam Maiestatem Vielicolucum cum arcibus Zawolocia, Newlo, sique Siebiesum Regi a Moscho traditum fuerit, Vielisium item penes Regiam Majestatem velictum fuerit, de quo nunc moveri quaestio a legatis Mosci non debet, cum in antecedentibus tractatibus non repetitum fuisset, sique eius rei concludendae statim, non mittendo pro alia informatione ad Principem suum (atque hoc propterea, ne Pernavia pereat interim, quod Dominationi Vestrae saltem scriptum velim) legati Moschovitici facultatem habuerint; audebo illis concedere in Livonia arces Novogrodecam Livonicam, Serenescum, atque etiam arcem Lais cum arcibus Ostrow, Chelm, Crasnihorodek, Voronetz, Vielia.

Wtore.

Si non habuerint facultatem Moschorum legati, statim (non mittendo pro alia instructione ad Principem suum), accepitis arcibus Novogrodeco Livonica, Serenesco et Lais, cedere Regiae Maiestati Lucum, Zawolociam, Newlam, Vielisium, dare Siebiezum vel saltem demoliri; neque etiam a Regia Maiestate illis per me concedi possunt arces Novogrodeus Livonica, Lais et Serenescum; sed, retenta tota Livonia pro Regia Maiestate et tradito vel demolito Sziebiezo, retentisque Zawolocia, Newlio et Vielisio, (id quod Regia Maiestas Dominationi Vestrae et mihi crediderat), adijciat Moscho Vielicolucum ad arces Chelmam, Ostroviam, Crasnohorodkum, Voronecium, Vieliā, ut hae arces cum Vielicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte regis omni Livonia cum Nowogrodek, Serenesk ac Lais et suprascriptis arcibus — Zawolocia, Newlio, Vieliso, traditoque vel demolito Siebiezo.

Trzecie.

Ad extremum audebo et hoc, propter bonum pacis, et ne labor Dominationis Vestrae, praesertim cum nomine summi pontificis susceptus sit in irritum cadat; non dando arces Nowohorodekum Livonicam, Lais, Serenes-

cum, sed his et tota Livonia retenta pro Regia Maiestate, retentoque Vieliso, dato Regi vel demolito Siebieso, concedere Vielecolucum, Zawolociam, Newlum, Chelmam, Ostrowiam, Voronecium, Krasnohorodkum, Vieliam Principi Moschorum. Quae conditiones nisi accipiuntur, iam liquebit Deum nolle nobis pacem hoc tempore concedere. Et enim quod amplius facere valeam, vel audeam, nihil prorsus (testor Deum) habeo, nec vero, tam Dominationis Vestrae causa, de cuius optimo studio et sinceritate et Regia Maiestas et ego optime persuasi sumus, quam ut conscientiae meae pro debito meo erga Regiam Maiestatem et patriam, satisfaciam. Obtestor Dominationem Vestram per Deum vivum, perque filium eius Iesum, cuius Dominatio Vestra tremenda mysteria tractat ac nomen gerit, ut ad nullas conditiones graviores, quae illi conceduntur, descendat, si levioribus rem evincere poterit.

129.

LIST OD PP. POSŁOW MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożny Miłościwy Panie! List Waszmości do nas pissany Pan Zołkiewski, przijachawszy owdzie dnia wczoraiszego, we wtorek 19 Decembris, iusz w nocy, nam oddał. Porozumiawszy sie s x. Possevinem pierwij, mowieł nam słowem od Waszmości w tych rzeczach, w którycheśmy pierwy o naukę do Waszmości pisali, to iest, abyśmy Moskiewskiemu ustampieli zamkoff Inflanczkich Serenesca, Nowogroda Inflanczkiego, a Nowokostera za Sziebiesz, czego sie x. Possewinowi i nam uczynić nie zdało, a to dlia tego, żeśmy maiącz na instructii od Iego Krolewskiej Mości ziemie Inflanczkiej nicz nie ustempuiącz, przes wszystek czas tractowania naszego s posły Moskiewskiemu, domawialiśmy się pilnie, aby wszystkiei a wszystki ziemie Inflanczki Iego Krolewskiej Mości odstampieli, y wieliekroc opowiadaliśmy sie s tym, ze poki wszystkiei ziemie Inflanczki nie ustampia, pokoi stać sie nie może. A teras gdybyśmy sie s tym odkreli tych zamkoff ziemie Inflanczki ustempować, bes pochyby pewnie podałyby sie im droga czego wietszego w ziemi Inflanczki domawiać. A ieśliby sie nam z iakich przyczyn tych mianowanych zamkoff Inflanczkich

podawać nie zdało, tedy P. Zołkiewski imieniem Waszmości nam mowieł, abyśmy Wielkie Luki na strone Kniazia Moskiewskiego podali, a oni nam ku wszystkie ziemi Inflanczkiej aby Sziebieza ustampieli; y aczechmi tego, czo Pan Zołkiewski nam mowieł od Waszmości, nie pokazawszy nam tego na pismie, przedsie wazeliśmy się tego, folguiacz czasowi, u x. Possevina dzisz przy Panu Zołkiewskim s tymi posły sie ziachawszy, podać; y gdyśmy zaszedli s posły, naprzod to im przypominali, że bes Inflanczki ziemie w zadną szia rzecz s nimi wdawać nie możemy, asz iei ustampią wszystkie Krolowi Panu naszemu; oni nam na to powiendzieli, że u nas Inflanczki ziemie chcecie, a o Lukach, o Zawołoczju, o Newlu, o Wielizju nicz nie wspominać, żebyście ich na strone Kniazia Wielkiego puszczic mieli. Na czo sie im wedlie potrzeby odpowiedziało, a potym x. Possevin czicho nam powiedziało, wiedząc, żeśmy o Lukach chezieli mowieć, tedy nam tak radzieł pocziehu, abyśmy nie mianuiacz, ieden zamek s tych czterech, przypuszcziwszy to na x. Possevina, któryby mu się zamek s tych czterech zdał, aby na strone Kniazia Wielkiego podali. Myśmy mu powiedzieli, gdysz Iego Kroliewska Mosc Pan nasz Waszmości uffa, my za radą Waszmości, który sie nam zamek bendzie widziało s tych czterech zamkoff, ieszcze ieden zamek na strone Kniazia Wielkiego przydamy, tym sposobem, aby wszystkie Inflanty y Sziebiez puszczic Krolowi Iego Mości. A tośmy czynieli dla tego, że zamku nie mianowali, ysz nam było potrzeba czas przewlecz, abyśmy o tym Waszmości oznaymiwszy, naukę od Waszmości mieli. O czo prosziemy, abysz nam Waszmość pod pieczęcią s podpisem ręki swei, bes mieszkania dostateczną naukę dacz raczeł; gdysz my bes nauki Waszmości, na pismie danij, w takie sie rzeczy wdać nie możemy, bo y na instructij tego od Iego Kroliewskiej Mości nie mamy, iezlize przedsie te trzy zamki Inflanczkie, o których nam Pan Zołkiewski od Waszmości mowieł, nie strzegąc sie tego, czego się strzżemy, na strone Kniazia Moskiewskiego podać mamy (o czo y powtore pilnie prosziemy, abyśmy dostateczną y niemieszkaną naukę od Waszmości mieli) albo tesz same iedne Luki bes przygrodkow Pskowskich y Chołmu, za wszystkie ziemie Inflanczką y za Sziebiez, w strone Kniazia Moskiewskiego podacz mamy; oznaimuiemy Waszmości, że gdysz przypomineli Sziebiez, posłowie Moskiewscy zaras powiedzieli, że nieiaki nauki od Pana

swego o Sziebiesz nie mają, y mówić o tym nie chcą. A yżesmy tesz zrozumiełi s peremietnika Moskiewskiego, ktoregośmy do Waszmości przedtym posłali, ze Kniasz Wielki chce Sziebiesz spalicz, iezliby tesz Krol Iego Mocz Drissę spalicz rozkazał, czo iezliby nas od posłów podkało, a domawiali się, aby Drissę spaliono, chcąc takiesz Siebież spalić, mamy li na to pozwolicz, y w tym o naukę Waszmości prosziemy. Czo się tesz tycze gończa Moskiewskiego, tedy posłowie oczazali, ze go pogimano, wiazano, sług czterech zabito, rzeczy pobrano; natośmy obmawiali, iakośmy s pissania od Waszmości wiedzieli, y czośmy potrzebnego k-temu bycz rozumiełi. O xiedzu tesz Possevinie Waszmości oznaimuiemy, ysz się uskarza, ze sie na wszystkim zlie ma, a Burba się tesz uskarza, ze iusz pieniedzy nie ma, powiadaiącz, ze go na ieden tydzień wyprawiono, a to iusz trzy niedzielle, iakożeśmy sie wszyscy na strawe mu składali, a teras, zebyśmu czo więcy mieli dać, alie y sami nie mamy, czym się strawować, a Burba go tesz iusz Moskuie chce zdać. Racz Waszmość poradzić, czo s tym czynicz, bo nie wiemy, z iaką by to sławą Krolia Iego Moczci beło. S tym służby swe w łaskę Waszmości, naszego Miłosciwego Pana zalieczamy. Dat. s Zapolskich Iam, 20 Decembris, A. 1581.

130.

LIST P. WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO DO P. HETMANA.

Miłosciwy Panie! Peremietczyk, który od posłów do nas przyachał, zarazem teize noczy dawszy go Umarowi w ręce, y to, czo nam tu powiadał, zaszywszy w list, do Waszmości, naszego Miłosciwego Pana posłali. Lecz nam P. Zołkiewski powiedział, że tam nie beł; barzo sie temu dziwuiemy; racz się Waszmość rozkazać dowiedzieć; Umarowi go dano. S temi posły belismy dzisz frassowliwi o tego gończa, odmawialismy, iako tego beła potrzeba; lecz Waszmość racz wiedzieć, ze tu s nim nie przyachano asz 18 die, y zastał nas ten posłaniecz u posłów z Waszmości listy, ktorycheśmy nie mogli czytać acz w nocy tego dnia; a yżesz nam Waszmość napisał, abyśmy sie stąd albo s owąd starali, zebyśmy wiedzieli, czo w tych liściech, myśląc o tym, zadzierzelismy go przez dzień, alie

liedwie nie pierwszy, a pewnie równo s nami Moskwa o nim wiedziała. Potym gdy Pan Zołkiewski przyjechał, odesłano go, alie od nas dali, nisz milie albo pułtory beł, o czym Waszmości Pan Zołkiewski da sprawę o wszystkim. A o Szweda, dla czegośmy tak długo trzymali, iedno dla zwłoczenia czasu, a insze Pan Zołkiewski wie, o czo Moskwa słowa nie chcą mowicz; acz cziho a niezuchwale mowią, alie znać, ze mu nie są przyacziły. A kiedykolwiek nam przydzie o Inflanty mowicz, to nam zawzdy Łuki, Zawołocze, Nevel y Wielisz spominaią, ze s nami tesz mowić nie chcecie; alie przecie acz szię nam x. Possevin sam s siebie odkrywał s tym, zeby za to postampieli Iuriowa, zostawiwszy sobie czo zameczkow, y to potym na tym mogło bycz, iedno dokłada, si verum dicunt. Ukazuie szię Iego Krolewskiej Mości chętliwie, alie widzę, ze więcy podobno wie, nisz my; więcz nie wiem, iezli Rzymianin zawzdy traffi naszemu zimnu dogadzać. O Łuki, gdyśmy szię nie chcieli odkryć dla pewnych przyczyn, on powiedział, ze mu to Iego Krolewska Mość powiedział, tego dokładaiacz, ze y to od Krolia Iego Mości słyszał, ze nam miał dacz tajemną instructią swą ręką, czo wszystko P. Zołkiewski powie. Alie ilie mogę rozumiecz, ze oni Iuriewa a Narwie nie odstapiają, wszakosz to sam P. Bog wie; dzisz po tym gonczu zmienieli szię nam inaczy, y przypominali nam, lezli szię nie zijdziem, dzierzcie wy, czoście wzieni, a my tesz swoje, a potym postanowmy do czasu mier, a niech szię Panowie zeszią, a my do swego, a wy do swego Pana odiedzmy. Myśmy powiedzieli, ze to nie może być, y odiachaliśmy od nich, ukazuiacz ze szię dali nie wdaiemy. Proszeli Possevina, aby za nami posłał, zebyśmy zaś iutro beli; raczże nam Waszmość bes mieszkania dać naukę, iezeli dali tego Waszmości trzeba zwłoczycz, czeli konczyc, zebyśmy dostateczną naukę mieli. Na Szweda trzeba szię ogliedacz, by w tym czasie my łuszczyn nie gryzli, a on zeby iadra nie ziadł; y tego szię boie, by s Moskiewskim Korelią, Iwanogrodem o Inflanty nie practicował, choc nie o wszystkich; a Niemczom nie masz komu uffać. Często tesz, iako y dzisz przypominali, ze tu mieszkamy, iako niewolnicy, nie mozemy wijachać, wysłać; y powiedzieliśmy im, ze za przystawy dla woiska wolno wam słać; na to mowią: «nie trzeba nam przystawow, bo to nie w Wilnie»; Haraburda im ukazował, ze to ziemia Krolia Iego Mości. Uskarzali szią tesz: «zesmy, Antoni, za twym pissaniem od Kniazia przy-

achali, tractuiemy, a krew się ustawicznie lieie pod Nowogrodem; koliby nie twoie ubezpieczenie, każdy na konia sziada». Obmawialiśmy. Naparli się do Nowogroda dla zywnosci słać; muszeliśmy pozwolicz, y dałem im przystawem Bienieczkiego, dawszy mu na to, aby tesz, moželi, czego dowiedział się; czo bendzie, oznaimię. Xiądz barzo się blaho ma, iescz nie ma czo, asz go Moskwa karmi; Burba pieniedzy nicz a nicz nie ma, asz y furmani uciekli, y iezli go Moskwa odiedzie, ktorzy sie barzo o iego wczas staraia, nie wiem iako poiedzie; mogli by go s Ostrowi potrzebami podiać, to iusz na zdaniu Waszmości niech zostawa. Iezli się bendziem roziezdzać, a czego Boże uchowai z nisczym, racz nam Waszmość naukę dacz, ieśliby nam iaki protestatij nie trzeba; acz zisku nie masz, alie dla sławy Krolia Iego Mosczi u postronnych, acz nie wiem, na kogo kruczyna od xiędza przijdzie, ieżeli, czego nie day Boże, nie sprawiem. Iezlibysz tesz Waszmość raczeł miecz roskazać do nas o postąpiecie czego więcy nad Łuki, tedy racz Waszmość na dwoie rosdzielić, ażebyśmy pierwy nizli xiądz mogli wiedziecz. Takze proszę, racz mi Waszmość oznaimicz, gdzie sie stąd, ieżeli kończa nie bendzie, mam obroczić. A zatym służby me Miłosciwy łasce Waszmości zalieczam. Dat. s Zapolski Iamy, die 20 Decembris A. 1581. Waszmości służebnik Ianusz Zbaraski ręką swą.

131.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM REGNI.

Magnifice, Illustrissime in Christo Domine! Hac ipsa die binas a Magnifica D. V. litteras accepi: alteras ab eo, qui Magni Ducis tabellarium ad me adduxit, commoratum in itinere, seu alibi integros octo dies, alteras a Magnifico Domine Stanislauo Zołkiewski, consanguineo Vestrae Magnificentiae, qui ea, quae legatis Regiis ac mihi videntur esse pernecessaria, fusius referet. Ad quae, si Vestra Magnificentia manu signoque suo obsignatum scriptum nobis remiserit, progrediemur in incepto, non sine spe pacis perhonorificae; sin minus, in optimam partem accipiet, quicquid erit nobis hac in re deliberandum, cum etiam nobis reddenda ratio sit actionum no-

strarum reipublicae isti, Pontifici Maximo, Magno ipsi Moschoviae Duci, caeterisque principibus fortasse, ne quid dicam de ordine Societatis nostrae, cuius tot certa pignora et obsides habet Polonia, ut etiam iis, eorumque bono nomini mihi maxime consulendum sit. Porro scio Vestram Magnificentiam pro perspicaci sua prudentia optime iam intellexisse, quanto-pere expediebat, ut quam instructionem manu sua scriptam legatis Rex Serenissimus pollicitus fuerat, ea ut ipsis traderetur. Sic vero reliqua discuterentur, ne tanti boni confectionem, Satanas, ulla cunctatione, hocque rigidissimo tempore interturbaret. Meam fidem probari Vestrae Magnificentiae sic gaudeo, ut sperem nunquam illi jure improbatum iri. Iesus dexteram et cor Vestrae Illustrissimae Magnificentiae coelesti praesidio muniat. Ex Kiwerowa horca, die 20 Decembris nocte 1581.

132.

LIST PANA RADZIWIĘŁOW DO PANA HETMANA.

Wielmożny, Miłosciwy Panie Hetmanie! Isz widzę, ze te nasze sprawy w długą idą, a podowno z małym pożytkiem, ia, ysz mnie tym upewniono beło, ze dłuży dziesięć dni to trwać nie miało, tak liekiem szie wyprawiwszy y potrzeb swych domowych y pilnych odbieżawszy, na roskazanie Iego Kroliewskiey Mości tam iachał. Teras ysz widzę, ze dali nie masz czo czynicz, gdysz podobno dla iakich forteliow ten szie czas zwłoczy; proszę iako swego Miłosciwego Pana, abych nie mieszkaiącz na tę kartkę odpowiedz miał, bo szię boię, by te fortelie mnie tak nie powichrali, ze bych napotym Iego Kroliewskiey Mości dłuży służyć niemogł. Przeto proszę, może-li iusz tu besemnie bycz, abych wzdy, gdysz iusz przed Szwięty nie mogę, abych w dzień s. Szczepana iusz do domu dniem szię y nocą pusczył; bo ezom w swych sprawach nadzieję miał, ze brat Pan marszałek miał mnie tam prozbą ratować, to słyshę nie ziednać nie mogł; ktemu te trzy niedziewie iusz sam taką nędzę czierpiemy, ze nam y służy umieraia, konie zdychaia, wie to Pan Bog, iako ieszcze te 100 mil do Wilna uiadę. Proszę tedy powtore, abysz mnie Waszmośc tu dali bawić nie raczył, gdysz widzę, ze szię nie nie działa, a może tesz tu to bycz bezemnie,

bocz Bog wie, zebych naostatek prze trudności swe musiałbych stąd uciecz. Zatem szej łasce Waszmości, mego Miłosziwego Pana pilnie a pokornie zaliczam. Z Iamy Zapolskiej, 20 Decembris A. 1584.

133.

LIST OD PP. POSŁÓW MOSKIEWSKICH DO PANA HETMANA.

Miłosziwy Panie Hetmanie! Posyłamy do Waszmości, cedule xiędza Possevina, s ktorij Waszmośc, nasz Miłosziwy Pan zrozumieć bendziesz raczeł; ktorą nam oddano dzisz rano; dla tegośmy dzisz nie iachali, żeśmy od Waszmości wiadomości nie mieli, przewlekaiąc czas a ukazuiąc to, że mamy xiędza Possevina pozegnać, iutro rano przijachawszy, gdyżeśmy się wczora iakoby zmarsczenie roziachali. Racz że nam Waszmośc, nasz Miłosziwy Pan oznaimić krom wszego mieszkania: iezli że Waszmośc, nasz Miłosziwy Pan masz to rozkazanie od Iego Królewskiej Mości, żebyśmy te zamki Zawolocz, Newel, Wielisz za wszystkie Inflanty onym puśczieli. A prosziemy, iezli ze nam Waszmośc rozkazesz, zebyśmy mieli od Waszmości dostateczną naukę na pismie z ręką Waszmości y pieczęcią, bes ktory się my zadny rzeczy wazyecz nie możemy. A ogliądaiąc szej na to, żeby nam Szwed więcy tego nie wybrał, tedy by prętko dobrze czynić, czoby miało bycz; a iezli Waszmośc nam naukę poszliesz o Łuki, Zawołocz, Newel y Sziebież, zda szej nam, aby nie o wszystkim xiędz Possevin wiedział pierwy, a nizeli my od Waszmości bendziem wiedzieć, y s nimi stanowicz, y zda szej nam, abysz Waszmośc instructią tę na dwoie rozdzielił, to iest: czobyśmy naprzod mieli podać, aby xiędz Possevin o tym nie wiedział; a ostatnie rzeczy, którebyśmy zadzierzeć mieli, zebychmy iusz tak zachowali, asz iezli by nam gwałt przyczisnął, zebyśmy dopiero to podali. Iakosz y Wielkich Łuk, chocia nam Pan Zołkiewski od Waszmości słowem powiedział, oddaćbychmy na ich stronę nie mogli, aszbychmy od Waszmości instructią s ręką y s pieczęcią Waszmości mieli. Gonczamy im dopusezili posłać y przystawa dali; acz widziemy że zwłoka, alie dla tego, aby się rzeczom nie mieszkalo. Prosziemy, abysz nam Waszmośc prętką a dostateczną naukę dać raczeł, o więznie tesz Iego

Kroliewska Mosez nam dał inszą informatią ręką swą pissaną, — zrozumiesz Waszmość s Pana Zołkiewskiego, bo ią czytał. Zatym służby nasze do łaski Waszmości, naszego Miłosziwego Pana zalieczamy. Dat. z Zapolskich Iam, die 21 Decembris A. 1581.

134.

CEDULA PATRIS POSSEVINI AD DOMINOS COMMISSARIOS.

Illustres et Magnifici Domini! Heri ad multam noctem manserunt mecum legati Mosci, qui cum a me petissent, ut omnino revocarem Vestras Dominationes Illustres, quod agerem, ut illos satis consternatos in officio continerem. Dixi haec omnia fieri, quia mihi, ut illorum Magnus Dux cupiebat, nolebant omnia sincere aperire. Tandem cum mihi omnia dixissent sub fide, ne quid Vestris Dominationibus Illustribus dicerem, omnia perscripsi Magnifico Domino cancellario; utinam autem Vestras Dominationes Illustres haberent eam potestatem, quam decuisset, hodie utilissimam et perhonorificam pacem haberemus. Nunc quando a me petierunt, ut possint statim remittere suum tabellarium ad Magnum Ducem et ego existimo, expedire omnino, ut quam citissime vadat, rogo Vestras Dominationes Illustres, ut statim mittant unum, qui illum recte et tuto deducat prope Novogrodiam. Quod si Dominus cancellarius poterit dare arces captas a Rege, ut petebant, spero in Deum, quod statim habebimus, plusquam sperabat senatus, nec erit opus ullum responsum expectare a Magno Duce, nec a Serenissimo Rege. Si vero Dominus cancellarius existimabit esse mittendum aliquem ad Regem, cum iis rebus, quas ad eum scripsi, interea etiam a Magno Duce multo citius quam a Rege, ut spero, habebimus responsum, quo iubeat istis suis legatis, ut faciant omnino, quae dixere, ita enim etiam ex parte mea datum est iis. Scribam autem ita ad Magnum Ducem, ut necesse est, sicut postea intelligent crastina die Vestrae Dominationes Illustres, quae poterunt cogitare, an expediat afferre aliquam rationem, cur ad me rogati; officii potius causa, quam ad conventum veniant, semper autem aliquid elicietur cum Dei gratia. Interea sicut totum hoc negotium, quod pacis est, Dei est, obsecro illas, ut se illudque Deo commendent, cum

sine Deo nihil sit factum, neque fiet. Caeterum quaeso, cogitent, quam ratione nostra pecunia, dato a Vestris Dominationibus Illustribus aliquo ductore, possimus habere necessaria quaedam ad victum equorum et familiae nostrae. Antonius Possevinus.

135.

POWIESCZ PEREMETCZYKA CHWIEDORA IWANOWA ZUBATOWA.

Naprzod powiedział, że kazał te zamki oddać, które na ten czas po-
brał, kiedy Król pod Gdańskiem był.

Potym znowu powiedział, że wszystkie zamki puszcza, oprócz samy
Narwi, który aby Król nie bronił, kiedy jej pod Szwedem dostawacz ben-
dzie. A on od Króla chce Łuk y s przychrodkami.

Sziebiesz chce, aby był spalony, a przeciwko niemu aby Drissa spa-
lona była. A ziemia Sziebieska, połowicza tamtej ziemi aby do Połoczka,
a połowicza do Pskowa obroczone była.

Sam jeżeli Król odciągnie od Pskowa, do Łuk chce ciągnąć; jeżeli
Król ostanie, tedy nie; a ludzie w Nowogrodzie, a jeżeli odciągną, tedy we
Pskowie zbierać się mają, a pieniądze im dwoje iusz dano.

To też powiedział, że mają kilka gońców, których do kniazia posłać
mają, jeżelibyśmy na ich condicie nie przyzwolili, których tak zowią: Pro-
kopiei Bałakirów, Iwan Sulmien, Prokopiei Tałkoi; a Piotr Zegzulin po-
słan iusz do kniazia dzisz trzeci dzień. A czy mają do kniazia iezdzić, dając
mu znać, iako tractaty idą, nie kończąc ich; a jeżeliby gońcom nie do-
zwoliono do kniazia iezdzić, to mają, nie pytając się, kończyć. Te gocy
Sziemieisko, Adadurowa, — ten do Nowogroda przybiegł dając znać, że syn
starszy na szmierz choruje; y tenże rozkazał, aby wszystkie ludzie s
turm powypuszczano, y inszych, czo na prawiczy stali byli, —doprawiono na
nich 240.000, a zostali 70000, — to odpuszczono.

To też powiada, że tym posłom ani przysięgać ani do Króla iachać
nie kazał, tylko zapisy między sobą poczynić y zamki Inflantskie oddać, a
od nich królewskie odebrać. Na czo dworzanie s nimi iadą, którzy ludzie

z zamkoff zwodzić mają: Piotr Sczulipnikow, Iwan Olifierow, Piotr Strumiłow, Waszilei Zybin, a dwu nie pamięta.

To tesz powiada, ze goniecz, czo u Króla beł, posłom znać dał, oni Kniaziewi, że Król w piątek iachał y ludzie pod Pskowem mali zostali. Cysz s drogi Kniaziewi dali znać przez goncza, ysz naszymy po derewniach liedaiako stoią, ktorychby małymi ludzmi mogł gromicz. Przy tym dali znacz, ysz strasz niemałą naszymy około siebie czy posłowie mają, a ysz s papieskim posłem się ziachali. To tesz powiedział, ze Nahaiskich Tataroff więcej trzech set nie ma; a powiada, zeby go to nie tak beło boliało, by beł te zamki Krol pobrał, alie go to boli, że Niemczyna, to iest Szwed. A o tym powiada, zeby y na wieczność, tedy oni pokoy uczynicz chcą. A potym zasz powiadał, ze tym posłom iedno na dziesięć liat kazano pokoiu proszić, a więdzy posłowie, czo iusz do Krolia puidą, czy o wieczne mają mowicz. Te ludzie, czo w Inflanczech, kazał na Łuki zwiesć, ażebyśmy my posłowie między sobą przysięgi odebrali.

Posłowie, ktorych na to posselstwo naprzod naznaczono beło,— Offanasiey Fiedorowicz Nahi, Andrei Szerefedinow, a drugich— Iwan Waszilewicza Hodonowa, da Michaiła Beznina, a diak Offanaziei Demian; alie ysz to znaczni ludzie beli, aby ich czo nie potkało, iezli się nie zgodzą, tych trzech postać.

To ten powiada, ze nie na podmianie te posły posłano.

Powiada, ze gończa ostatniego kroliewskiego odpuszczał Kniaź.

Przewodził go Andrzej Miłkow, setnik Strzeleccki.

O Kniaziewi powiada, ze po nich iusz do Mosqui przyachał.

Gdzieby beli zastali, że Król Iego Mośc stąd odezciągnął y woisko odwiodł, tedy mieli rozkazanie niez nie skończywać, alie przyczynę iaką zadawszy, rosiachacz się, a miał wyprawicz woiska swe dobywać Łuk.

136.

LIST DO PP. KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD P. HETMANA.

Iasznie Wielmozni, Miłoscziwi Panowie! Articuł około podania Łuk ossobno, y drugi także około podania Zawołoczia s Newlem napissany os-

sobno, posłałem Waszmościóm, iusz wiedząc, że mogło do tego przyszc, podpisawszy oba ręką swą, czo rozumiem, ze iusz Waszmościóm odniósł Stanisław Piotrowski, brat secretarzow, y teras tosz znowu Waszmościóm posyłam. Restat iusz tylko sam Wieliz, ktorego nie upominał się Moskiewski w pierwszych tractacziech, acz tesz kilka zamkow Inflanczkich excipował sobie, y o Sziebieżu, zeby miał mu odpadać albo ustawacz, nie wiedział. A tak to na mie natrudniejsza, czo ia iusz zdaniu Waszmościów przypuszczam, gdysz około Wieliza radzić więcy ludziom Wielkiego Xięstwa Litewskiego a nisz mnie należy. Przeto legomośc Pan Marszałek, iako Rada Litewski, y Pan Haraburda, iako syn y urzędnik tego państwa, niechay radzą: lepi-li ustampić y Wieliza a uspokoić oyczyzną swą, czeli nie ustempować, a dia niego tylko samego woinę wieść. Iezli Waszmościóm tam na to pozwolicz się zda, więc y ia z Waszmościami przyznam się, na czo Waszmoście ten list moy sobie chowaicie, zem y sam oyczynny nie chciał zawodzić w więsze koszty, dla tego tylko zamku, a zwłaszcza, gdy iusz Pernawa podobno na szmiertelny poscieli y niektore podobno insze zamki Inflanczkie, za któreby Wielicz nie stał. Acz y insze przyczyny ieszcze do tego niemałe tesz są, ktorych papierowi zwierzyć się nie godzi; w czym Waszmośc nie tak dla Waszmości samych, iako czyniąc dossię sumnieniu swemu, s strony tesz swoiei y wierze przeciwko oyczyźnie napominam, abyście Waszmośc ze wszeliaki wiary swei y chęci do tego sie przyloželi, zeby bes tego Wieliza być mogło; także czo Waszmoście możecie innego wytargować, abyście wytargowali; nie ben-dzie-li mogło bycz, iusz zda-li się Waszmościóm czo czas wycziska, uczynicie, poniewasz że zwłoka barzo szkodliwa; by nie to, nabezpieczniejsza by nam rzucić do Krolia Iego Mosczi, alie nie tylko za kilka niedziel, bo by to posłanie wiele czassu wzięło, alie inter os et offam multa cadunt. S tym powtore służby me łasce Waszmościów zaliczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 22 Decemara A. 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Czo się dotycze tych zamkoff Inflanczkich, tedy dla tegom tak liche podał, zeby s tego nie beło nicz, a xiędza zebym pocieszę, a zatym zeby wiedząc impossibilitatem, iusz tych Inflant zaniechał. Gdzieby tesz tak beło

padło, aby Łuki za nie były zostały z Zawołoczem, s Wielizem, s Newliem, s Sziebiezem, nie utracielibyśmy beli na tym targu; bo nie tylko pożytki które mogą bycz, które by były większe, alie y gdysz trzeba na dalsze czassy patrzeć, obrona y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y Inflant, by nam była łączniejsza s Łukami, liecz ysz to iusz ukoilo się, tedy zaniechacz iusz tego, a dali postempować, iako się Waszmościom zda na liepi. A to tam dla warunku swego bendą Waszmość mieli drugą y trzecią cedulę, podpisaną ręką moją, y list moy; pomyślecie tam Waszmość na to, iakoby się temu zabiegło, pissaniem listu ostrożnym, żeby o Biały-Kamień y o insze zamki Inflanczkie Moskiewski nie iednął się s Szwedz-kim; — za Iwangorod Iangrod, Koporią, Korelią; podobno by pissać y te zamki, czo Szwed posiadł w Inflancziech, czego posłowie Moskiewscy bronić nie mogą. A gdzieby więcz Narwi nie chcieli pissać s strony Waszmościow, tedy protestatią Waszmość uczynicie, tak iako w instructij macie, a nie dopuszczaicie iei na iego stronę pissać. A o Drissę iako bendzie? bendą sie Waszmoście o nią swarzyć, żeby iei nie rozmiotywacz; y owszem pilnie napominam, abyście Waszmość zadzierzywali ją, czo nai-barzij; iednak iezli mają dla niej rozerwać tractaty, albo nie, iezli mnie Waszmoście spytacie, pozwolie na to, czo się Waszmościom bendzie zdało, y do tego się przyznam; iuszezi y sama podobno do tego czassu rozliczała. Zda mi się kiedy wazem koszt na Nieszarde, która bendzie korrespondowała zamkom Inflanczkim tamtego kąta, tedy dla Pieszko-wego starosty Horodka woyny wieść dali nie wiem, aby nam beło potrzeba. Liecz iednak opierać się, czo iusz tam liepi Waszmość in re prae-senti obaczą.

Iezli czo się zawrze, bendzie trzeba pilnie dworanow Moskiewskiego do Pernawy, do Białego-Kamienia, iezli go ieszcze nie wzięto, acz Szwed czo tu beł, twierdział, do Derptu, do Felina etc.

Cedula wtóra.

Niemoże-li być Opoczka s Sziebiezem za więznie, a Wielisz nie może przes tractaty zostać przy nas? A kiedy by na Wielisz więznie wytargować, ostrzegsz y to, czo iest w liscie Krolia Iego Mosczi, acz y tym, czo mają więznie szaczowane, może Krol Iego Mocz liesznymi towary s tam-

tażde to nadgrodzić, wszakże y w tym liepi dogodzić, ilie może być, woli Królia Iego Mosczi.

Ceduła trzecia.

I na tym mi szieła nalieży, iezli pokoi doidzie, aby beł czo narychli do Laissa y do Senesca dworanin posłan do oddawania ich.

Ceduła czwarta.

Stanisławowi Piotrowskiemu rosказаłem, aby fascicuł beł oddał Panu Zołkiewskiemu, a Pan Zołkiewski aby wszystko beł okazał Waszmoścziom; gdzie by tesz Pan Zołkiewski odiechał, aby to Waszmoścziom wszystko oddał, żebyście Waszmośc z y Pana Zołkiewskiego list, nie tylko swoje otworzeli. Listum tesz do xiędza Possevina kopia Waszmoścziom posłał, szery beł credens na Waszmoścziow a na Pana Zołkiewskiego.

Ceduła piąta.

Proszę Waszmoścziow, odprawuiczie Waszmośc z czo nayrychli do mnie to pacholie, skoro Waszmośc z bendą czo miecz pewnego, do czego Waszmośc z za pierwszą y za wtórą rozmową s posły, ilie baczycz mogę, przydą, że szię okaże, czo ma bycz, a czy da-li Bog y postanowią. Trzeba mi pilno obmyszliawać, iako y kiedy mam woisko obraczać.

137.

AD PATREM POSSEVINUM.

Reverendissime Domine, amice observande! De iis rebus, de quibus ad me retulit D. V. per D. Zolkiewski, scripsi DD. legatis, ut cum D. V. communicent. Difficultatum, quae de iis intercesserunt, explicatio tanto magis impedita est, quod quarundam earum Moschus in prioribus tractationibus, ut Vielisij, nullam mentionem fecisset. Sed haec plenius D. Vestra ex DD. legatis intelliget, quibus etiam chirografa mea, ut voluerunt, misi de iis, quae concedenda putavi. Commendo me amori D. V. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 22 Decembris 1581.

138.

LIST DO PANA MARSZAŁKA NADWORNEGO LITEWSKIEGO
OD PANA HETMANA.

Nie racz Waszmośc sz sobie tesknicz; począwszy, trzeba iusz kończyć, a to iusz Waszmoście dostatecznieyszą bendą miecz informatią. Iusz Waszmośc sz na czas, o którym Waszmośc sz piszesz, nie bywszy, wszystko za iedno, tak troche prędy, iako y pozdni przyachać; a y tu wszystkiego odbieżeć y tam zatrudnione rzeczy zastać, na obie by stronie gorzy beło, w czym nie wątpię, ze Waszmośc sz umiesz dobrze u sziebie powinność swoje uważycz. Tym odiazdem Waszmości wszystko by kliasnąć musiało, gdysz Waszmości imie iest w plenipotentij. S tym powtore powinne służby swe łasce Waszmości zaliczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 22 Grudnia 1581.

139.

LIST DO PP. POSŁÓW OD P. HETMANA.

Miłosziwi Panowie! Pissalem wczora ku Waszmościom dostatecznie o wszystkich rzeczach przez Ruszeczkiego; przez to pacholie Iego Mosczi Pana marszałkowe to mi szię tylko zdało przydać, ysz około tego Wieliza tym xtaltem szię Waszmośc sz zapierać maczie, że go we wszystkich in-szych tractacziech zawždy Moskiewski przy Kroliu Iego Mosczi zaniechiwał. A iezli Moskwa powie, ze wtenczas Moskiewski zaniechiwał Wieliza, gdy sobie zamki w Inflancziech zostawował, tedy na to powiedzieć, że tesz Moskiewski potym potraczył zamki do Szweda w Inflancziech, czoby nie-beło tedy tesz więcy, teras Moskiewskiemu szię wracza Ostrow, Krasny-horodek, Vielia, czo ia liepszemu baczeniu Waszmościow przypuszczam. Wszakże nakoniec, iakom Waszmościom wczora pissał, nie zda mi szię dlia niego tylko pokoju rozerwać, y iusz bywszy u brzegu, zasz na głębokie morze odepchać szię, aby tym czasem za strażą naszą czicho łowieł. I iusz tak Waszmośc sz w imie Boże nakoniecz raczenie uczinicz, a dawai-czie mi Waszmośc sz niemieszkanie znać, iezli szię do czego skutecznego

pochyli, iakosz iusz za iedną, za drugą rozmową obaczą Waszmośc, czo bendzie mogło być, a czo nie; a mnie tego trzeba wiedzieć pilnie, żebym wiedział, iako y woisko obraczać mam, y do czego go spossabiać, y tesz iako impedimenta z zamków na zamki przewozić. Przypisałem wczora Waszmościom, że między inszymi zamki dworanina prętko potrzebują Lais s Sereneszkim, bo blisko Szwedow są; y na to trzeba pieczę mieć, ieżli oni s tym Wielizem na więznie nie zassadzią się. S tym się łasce Waszmościow zaliczam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 23 Decembra A. 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Posyłam Waszmościom ceduły na podanie każdego zamku z osobna, ieżli Waszmościom trzeba tego na podanie każdego osobnie.

Cedula 1.

Tradita a Moscho Regiae Maiestati omni prorsus Livonia, quod Regia Maiestas, reverendo domino Possevino et mihi crediderat, adijciant Domini legati Moscho Vielicolucum ad arces Cholmam, Ostroviam, Krasnohorodkum, Voronecium, Vieliam, ut hae arces cum Vielicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte Regia, omni prorsus Livonia, Zawolocia, Nevlo, Vielizio, traditoque vel demolito Sziebiezo. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 23 mensis Decembris. A. 1581.

Cedula 2.

Si pax coire aliter non potest, addant Domini legati Zavolociam ad Ostroviam, Chelmam, Crasnohorodek, Vieliam, Vielicolucum, ut hae cedant Moschorum principi, restituta omni prorsus Livonia et retenta Vielizio, Nevlio, traditoque vel demolito Sziebiezo. Dat. etc.

Cedula 3.

Ad extermum, possunt Domini legati addere et Nevelum et Lucum, Zavolociam, Nevelum, Ostroviam, Chelmum, Crasnohorodek, Vieliam cedant Moscho, tradita Regiae Maiestati omni prorsus Livonia, retentaque a Regia Maiestate Vielizia et tradito vel demolito Sziebiez. Dat. ut supra.

140.

LIST DO PP. POSŁÓW OD P. HETMANA.

Gdysz Moskiewskiego posłowie postępują Serenezka, albo Naiszlosu po niemieczku, który tesz lieży nad rzeką Narwio, to iusz Rohodiowa pokuście Waszmośc (ieżeli Waszmośc baczą, aby to innych rzeczy nie wzruszeło) aczey y Rohodiuw dadzą na naszą stronę wpiszać, y zaprzecie się Waszmośc na tym. Nie bendzie-li mogło być, tedy Waszmośc uczynicie to nakoniec, czo Waszmośc w instructij macie, abyście Waszmośc protestatią uczynieli, ażeby iako na nasze, tak na Moskiewskiego stronę pisany nie beł. Dat. s obozu pod Pskowem, 24 Decembris 1581.

Proszę Miłosciwy Panie Woiewoda, ieżli te sprawy skonczą się, bądź Waszmośc u mnie. Dobrze tesz, aby ze mną beł w Inflancziech lego Mocz Pan marszałek albo wzdy Pan Haraburda.

141.

LIST OD P. HETMANA DO KROLIA JEGO MOSCZI.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine clementissime! A Moschorum legatis ad nostros legatos subduxit se quidam Theodorus Ioannis Zubatoff, quem Dominus palatinus Braslaviensis ad me misit; quid indicet, ex inclusa scheda Maiestas Vestra cognoscet. Legatus pontificis litteras has ad Maiestatem Vestram scriptas misit ad me, quas ego ad Maiestatem Vestram itidem mitto; non erant colligatae, sed prorsus solutae. Ad me vero, obtestatus meam fidem, quod ea tantum modo mihi crederet, scripsit haec, quae Maiestas Vestra ex incluso litterarum eius exemplo cognoscet, easque arces flagitare Moschorum legatos significavit, quarum nomina Russice descripta mihi misit. Cum sibi prorsus credi vellet et de Livonia urgeret, atque si vel minimum aliquid in ea concederetur, plurimum ad rem collaturum, non modo nunc per litteras, sed etiam ante mihi confirmasset; ut homini et credere et aliquid concessisse viderer, quod Maiestas Vestra mihi subinuerat, propter arcem Lucam et aliquas Moscho-

viticas, non incommode aliquid posse exile in Livonia concedi, et viderem et ad famam ipsam et ad vectigal et ad rationem defensionis in posterum Magni Ducatus Litvaniae et Livoniae; plus Vielicolucum, Zavolocium, Vielizium, Nevlum, Sziebiezum conferre, quam illa tria castella, de quibus Maiestati Vestrae scripseram, Novogrodecum livonicum, Serenescum et Lais. Misi ad illum Zotkievium obtestando, ut desineret urgere de Livonia; si urgeret et sciret prorsus non expectata alia informatione, Moschos posse Regiae Vestrae Maiestati Lucum, Nevlum, Zavolociam, Vielisium relinquere, tradere Sziebiezum, me ausurum illi permittere in Livonia Novogrodecum Livonicam, Serenescum et Lais; sed nihil amplius, sub meo iureiurando illum posse obtinere, nec has quidom arces in senatu nominatas esse; proinde videret, quid faceret, ne his propositis tractationes magis impediret; nam non solum nihil addi ad conditiones posse, sed nec mitti quidem ad Principem Moschorum a legatis eius pro informatione, cum periculum sit, ne Pernovia interim capiatur, qua amissa, nec ea quidem castela Moscho reliqui posse. Ita satisfactum est homini, ut et sibi fidi credat nec quicquam occultari, et ipse iudicet, si quid de Livonia proponatur, etiam illius rationibus tractandi id obfuturum esse. Iam igitur persvasit Moscis, ut missam prorsus faciant Livoniam, urgent saltem de omnibus arcibus superiore et hoc anno captis reddendis. Propositae sunt illis iam diu a legatis Maiestatis Vestrae Ostrova, Chelma, Crasnohorodkum, Vielia; instant illi de Vielicoluco, Zavolocia, Nevlo, Vielisia. Legati Maiestatis Vestrae Regiae miserunt ad me, cum res coire non possint, quid habeam de arcibus hisce a Regia Maiestate Vestra mandati? Quid haberem, illis manu mea subscriptum et obsignatum mitterem. Feci, ut de singulis trium istarum arcium Luco, Zavolocia, Nevlo, Moscho permittendis, singulas schedas illis mitterem, ut sigillatim illas proponerent ac viderent pro sua fide, ne quod minori conditione perfici possit, id maioribus conditionibus nimium properando agatur. Ac de hisce tribus arcibus facilius me fuerat illis perscribere; cum et clarum mandatum de iis Maiestas Vestra mihi crediderit, et antea semper hae arces a Moscho petitae fuerint. De Vielisia difficilius; primum omnium scripsi, ut hanc petitionem refutarent hoc modo: quod nunquam antea Moschus arcem hanc a Maiestate Vestra poposcerit; si responderent, tum cum non posceret, poposcisse aliquot Livonicas, responderent inter-

ceptas etiam aliquot a Sueco, quas Regiae Maiestati Vestre obtulisset, in Moschovia etiam amplius recipere Ostrovam, Crasnohorodkum, Vieliam, quae post captae sint. Ad extremum scripsi legatos nationis Litvanicae, quos res ista attingat, apud se disquirere posse, num praestet propter Vielisiam pacem infectam relinquere, an pacem facere. Si illis placebit pacem facere, me quoque assensurum; neque enim me putare, tanti censere debere Vielisium, ut propter illud Livonia excedere nolimus Moschum; et iam in portu constituti, iterum nos velimus praeiicere in altum mare ut, nobis excubias agentibus, interim alii in tuto et tranquillo piscentur et nostris laboribus fruuntur. Si Pernovia amittatur, Vielisiam pro illa satis non fore, quid vero si aliae aliquot arces! Propterea fidentius haec scripsi, quod Maiestas Vestra mihi aperuisset, e republica sibi videri, ut sub hoc tempus pax cum Moscho prorsus statuatur, excedente hoste ex Livonia; praeterea vero quod et ordines scopum belli totius in recuperatione eius provinciae collocassent; demum, quod et ipsi ordines Litvaniae tantopere pacem a Majestate Vestra ursissent, et quidam magni nominis senator Vielisii quoque cedendi mentionem in senatu intulisset; et profecto et illi etiam urgentur suis incommodis, nec fortasse Vielisii solius causa amplius tantas aerumnas vellent ferre. Quod vero iste transfuga de Sziebiezo saltem demolienda, non Majestati Vestrae tradenda, si Majestas Vestra Drissam pariter demoliatur, Moschum legatis suis praescripsisse indicavit; consului legatis Majestatis Vestrae, ut et Sziebiezum tradatur et Drissa maneat, contendendum, non tamen obstinate, ad extremum in eo, si hoc pacem dirempturam esset, persistendum. Nam et Maiestas Vestra Regia id ipsum hosti proposuerat, et video Dominos Litvanos satis habituros esse aliarum arcium, in quas sumptus faciant, satis est si fundum utriusque habebunt; pro excubiis vero ipsius Polociae et tuendo littore Dvinae, Niesczardam muniant, quae cum adversae alicui Livonicae arci respondebit, facile illam omnem oram tutabitur. Existimo igitur Dominos legatos laboraturos diligenter non solum de Vielisia retinenda et Sziebiezo retinendo, sed de aliis etiam arcibus, quas poterunt, retinendis. Nihilominus in eum eventum, si res aliter teneri non poterit, mittat quamprimum Majestas Vestra Regia litteras ad D. palatinum Vitepscensem de Vielisio tradendo et ad praefectum Drisensem de Drissa demolienda, si legati Majestatis Vestrae significarint; dentur singulae

epistolae singulis cubiculariis, qui ad utrumque excurrent, unus Vielisij vel Vitebsci, alter Drissae subsistat, nec litteras publicet, priusquam a legatis aliquid significatum fuerit, neque enim hoc vulgandum est, si pax aliter concludi poterit. Jam vero pace conclusa, redeundum mihi erit per Livoniam, et curandum ne vel Suecus aliquid intercipiat, vel etiam occasiones recipiendarum arcium occupatarum negligentur. Facile enim Regia Maiestas Vestra videt, nisi hoc ac tutum fiat, actum fore de hisce arcibus, etenim progrediente tempore, eas ita commeatu et apparatu bellico instruet, ac praesertim Album-Sapidem, si ab eo captus est, ut summa cum difficultate deinceps tentandae essent, nec amplius opus habet Suecus, quam ut res saltem ad navigationem primi veris differatur. Interim vero etiam, sine ulla dubitatione Moschus et Iwanogrodum et ipsam Narvam, nisi praevenimus, aggredietur. Ex altera etiam parte, videat Majestas Vestra an, exorto inter Suecum et Majestatem Vestram bello, is classe sua Prussiae gravis futurus non sit; amplius igitur Maiestas Vestra Regia de eo me informet, et informet quamprimum, ne prius fortasse Ponto habeat Pernaviam, aut Moschus ex Novogrodia et Pleschoviã misis copiis et tormentis, Narvam aggrediatur, quam ego litteras a Maiestate Vestra accipiam; recta hinc irem Derpatum, inde Felinum ad arces recipiendas, et donec aliquid aliud Majestas Vestra statuere, administrandas, aliquot ex rothmagistris designabo. Et de hoc mihi perscribendum est, quem numerum copiarum retinere debebo, et iis, qui dimittentur, et loca aliqua et spatium temporis ad reficiendos equos et aegros famulos curandos concedendum; peditatus quidem omnis est, ut ego existimo retinendus. Cogito mecum, etiamsi sibi id persuaderi patietur, ducere mecum Dominum Haraburdam, nam Dominus marsaleus difficultatibus domesticis urgetur, ut quamprimum redeat. Hic ad Plescoviam utraque ex parte quiescimus, neuter alterum appetit, sed saltem se tuetur, utrumque horridissimum frigus impedit, cujus causa ter in singulas noctes vigiliis muto. Propter vero indicia Koltowski et huius Theodori, ut exercitui et pabulatoribus prospicerem, misi Jordanum Holubek, Temruk et Alibek sub Novogrodiam, habuerunt isti suas turmas supra Livonicas versus Russam, ita ut haud cum magna fatigatione eo excurrere possent. In horas aliquid novi ab illis expecto. Cosaci etiam quidam nostri, progressi sunt usque ad viam Moschoviticam, supra Novogrodiam; pabula-

tores cogo in castra ad quintam Januarii. Jam ante, dum Maiestas Vestra in castris esset, in arcem nebulo quidam Ioannes Zaba transfugit; is graviora quaeque Szuischio indicavit, quod et illa, quae scripto comprehensa ad Majestatem Vestram delata fuerunt, subaudivisset; liberalius illum, quam ullum alium transfugam a Szuischio haberi. Michael Durnacow, post discessum Maiestatis Vestrae, dum ex arce erupisset, captus ait. Commendo me in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi.

Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 26 mensis Decembris 1581.

Cedula iisdem litteris inserta.

Dominus Zybrzyk res suas Jezierziscium efferet, quam ad rem illi Maiestas Vestra mittat litteras ad locumtenentem eius loci, immo et capitaneatu eius loci illum ornet, ne quam diminutionem dignitatis propter hanc pacem passus esse videatur.

Cedula 2.

Quod fortasse propter invidos haud vulgandum est, et morbi, qui in exercitu grassantur, adferunt necessitatem accelerandae pacis. In quibusdam turmis ex centenis equitibus sexaginta prostrati morbis iacent.

142.

LITTERAE DOMINI CANCELLARII AD DOMINUM TIDEMANUM.

De aulaeis ita cogito, ut insignia — una ex parte Caranus Emathius cum capra, et altera Solon Palladius cum olea teneat, supremo vero scuto, supra cuspidem tertiae hastae, quae pingitur in medio, cherubin emineat. De symbolo Dominatio Vestra cogitet, nam illud — Utriusque, et illud — Sarissae Utriusque non placet jam. Stanislaus discessit a me; admoneat illum Dominatio Vestra de iconibus arcium, anno superiore et hoc captarum, ut illas diligenter asservet. Cupio etiam scire, an omnium habeat icones, cognoscat Dominatio Vestra et ad me indicem earum perscribat. Bene valeat Dominatio Vestra. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 26 mensis Decembris, 1581.

143.

LITTERAE AD MAGNIFICUM AC REVERENDISSIMUM DOMINUM-
EPISCOPUM PLOCENSEM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO.

Reverendissime Domine, affinis observandissime! Nos hic ad Pleschoviam, profecta Regia Maiestate ad obeundum conventum regni, ab eius Majestate relictis adhuc sub dio bellamus, et per Dei gratiam, castigato hoste, qui nonnihil se ex urbe ostenderat, fortiter nonminus vel ipsum principem Moschorum excipere parati sumus; quàm quod sere majus est, summas in hac horridissima regione regentis Boreae iniurias in campo sustinemus. Cosaci vero nostri ad 50 inde milliaria supra Novogrodiam versus Moschoviam hosticum populantur; et Deo nos iuvante, tam diu deinceps in hostico perseverabimus, donec, si Deus voluerit, aut Pleschovia in potestatem nostram venit, aut id, quod in comitiis superioribus Varsoviensibus decretum est, hostis ex omnibus arcibus Livoniae praesidia deducet. Quam provinciam una cum ipsa Pleschovia, omnibus itineribus, etiam super arcem Vdowam et Iwanogrodum obsessis, ita vallatam et circumsessam tenemus, ut nullus aditus in eam ex Moschovia pateat, atque ita arces quaedam a suo avulsae corpore, velut exangues et emortuae, in potestatem ducis Magni Dembinscij, Burindi et, nescio, cuius tertii, venerint ac hi quidem subditi Regiae Majestatis sunt. Interim vero Sueciae rex belle agit; nobis velut in alto mari, ad excipiendos omnes hostium et tempestatum impetus positus, ipse ad littus in tuto et tranquillo piscatur et arces aliquot a Moscho, in regem intento et omnes vires in Pleschoviam contrahente neglectas, occupavit, caetera sine sudore et sanguine. Narvam quidem oppugnavit, sed oppugnavit cum, omnibus Pleschoviam collatis, opidum et arcem septingentorum praesidium teneret, arxque et opidum paucis tormentis, iisque, quorum maiora non maiores, quam duodecim pondo ferreos globos projicerent, deffenderetur. Tentaverat hoc idem anno superiore Suecus rex, sed paulo longius a Narva, nostro exercitu ad Lucum ducto, egregie a Moscis pulsus fuerat. Inter has bellicas curas, angit me cura templi eius et seminarii; quod ad laudem Dei in Zamosczie inchoavi, in quo me impedire videntur, qui maxime iuvare deberent; sed puto id proficisci ab ignoratione instituti

mei; quod si scirent viri isti pii et religiosi, promoverent potius, quam impedirent. Res ita se habet: cum meum consilium de ecclesia et schola Zamosciana moraturum operariorum inopiam (inopiâ) viderem, delegi aliquos pueros et adolescentes, quos in eum usum alendos in gymnasiis existimavi, misi etiam adolescentes duos Leopolienses Romam. Ex iis alterum, natu maiorem,— Martinum, cuius ingenii et industriae fructus me, vel non tam me, quam ecclesiam illam et seminarium paucos post annos percepturum existimabam; persuasionibus quorundam trahi intellexi, ut se ad societatem Iesu aggreget, eiusque institutis ac disciplinae addicat. Scio hanc societatem salutare fructus humano generi proferre, verumtamen per Dei gratiam tanta multitudine praestantium ingeniiis hominum abundat, ut facile hoc uno adolescente in Sarmatia nato carere possit, cuius opera eo loco, ubi nulli sunt operarii, magis Deo et ecclesiae necessaria est, praesertim vero in ejus patria et ea regni istius parte, quae velut abominatio quaedam desolationis esse videtur, si neglectum cultus divini, vastitates templorum, haeresium foedissimarum varietatem consideres. Quaeso igitur, oret Dominatio Vestra patrem Generalem, ne me et illam oram hoc incommodo afficiat. Confido, qua pietate et sanctimonia est, contra sententiam Natan prophetae, non commissurum, ut pauperculis, quam habent, oviculam adimat, cum tot et tantorum ingeniorum copia ex altissimis quibusque nationibus collectorum abundet. Qua in re, Reverendissima Dominatio Vestra et ipsum, si opus fuerit, Sanctissimum Dominum nostrum apellet, eiusque sanctitati nomine meo supplicet, ut suam auctoritatem interponat, Illustrissimum etiam cardinalem Comensem roget. Adolescens ipse scripsit ad me litteras, quibus a me hoc sibi concedi petit; sed et hunc advocatum Dominatio Vestra castiget verbis. Ingrati animi vitio nullum gravius esse, quo qui peccat, non solum a se, sed et suis et multis bonis hominibus, dum et ipsi eodem modo ingrati videntur futuri, beneficia avertere; debere illum vel aliquot annis saltem, in illa ecclesia et schola operam mihi navare. Inde vero, si confirmata aetate, hanc inire societatem illi placuerit, constantiori cum proposito et exactiori iudicio id facturum. Reverendo Patri Generali dicat Dominatio Vestra, quod pro hoc adolescente ipse hoc in regno Iesuitam agam; nec fortasse minus ex meo studio et opera hoc in regno, quam ex unius adolescentis ingeniolo utilitatis societas percipiet. Commendo hoc negotium, maiorem in quem possum modum,

Reverendissimae Daminationi Vestrae. Bene valeat Dominatio Vestra et me amet. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 24 mensis Decembris 1581.

144.

LIST OD PP. KOMISSARZOW DO P. HETMANA.

Dnia dzisiejszego w piątek, miesziacza Decembra 22, przijachał owdzie Pan Piotrowski, ktory, niezastawszy Pana Zołkiewskiego, nam tisty oddał, ktore listy za pissaniem Waszmości przeczytawszy, wyrozumielismy wolią Iego Kroliewskiej Mosczi; iakosz według czassu y occasij, iaka szię nam poda, bendziemy szię według tych instructij zachowywać. Wszakże dnia dzisiejszego tych instructij xiendzu Possevinowi nieukazowalismy, stoyąc przy onym naszym pierwszym podaniu, iakośmy przez Pana Zołkiewskiego Waszmości oznaimieli. Czo gdy szię tractowało od xiendza Possevina, posłowie Moskiewscy pytani y napominani beli, aby iusz, dali nie zwłoczając, odkreli szię s tym, iesli wszystkiei ziemie Inflanczkiej Iego Królewskiej Mosczi ustąpić mogą. Oni za wielkimi obmowami nakoniecz do tego przyszli, ysz iezli im te zamki bendą pusczone, ktore Krol Iego Moszcz pobrał, to iest: Łuki, Zawołoczcie, Wielisz, Nevel, Cholm y Pskowskie przygrodky, dokładaiąc tego, zeby tesz o Sziebiezu zmianka nie beła, tedy o ustąpienie Iego Kroliewskiej Mosczi wszystkiei ziemie Inflanczkiej przypuszczaią szię na rossadek xiendza Possevina. A po tym tractacie, wstawszy na tajemną rozmowę, a xiendza Possevina do sziebie przyzwawszy, ieli go oto s pilnością proszić, aby szię starał, zeby kilka zamkoff mogło szię przy ich Hospodaru w Inflancziech zostać. Naczo xiadz Possevin gdy ich pytał, iezliby on od sziebie u Krolia Iego Mosczi czokolwiek zamkoff Inflanczkich Wielkiemu Kniaziowi mogł uproszić, maiąli oni tę mocz o tym tractować, y tych czterech zamkoff, ktore Krol Iego Moszcz przeszłego roku pobrał, na Krolewską stronę ustąpicz; na czo mu oni, czego przedtym za częstym pytaniem iego nie chcieli mu szię s tym odkryć, odpowiedzieli na tenczas, że mamy; czego potym przed nami samymi nie zataieli, y wziął to sobie xiadz Possevin do dnia iutrzejszego na rozmyszlenie, do Soboty. A myśmy przecie Inflanct wszystkich nie odstępując, s tym szię rozeszli. Teras tedy nauki od Waszmości, naszego Miłościwego Pana potrzebuemy,

naprzod: gdysz widziemy, że posłowie Moskiewscy, dla zatrzymania tytułu Inflanczkiego przy Panie swym, tych zamkoff w Inflanczech potrzebujących, ysz tesz nie mało należy, iezliby iusz żadną miarą od tego tytułu nie chcieli odstąpić, czo nam Waszmośc kaze czynić? — mamyli na to pozwolić, albo nie; druga: iezliby wszystkich Inflanczkich zamkoff odstąpiwszy, od tych czterech zamkoff, wyszy mianowanych, Łuk, Zawołoczia, Vieliza y Newla odstąpić nie chcieli, iako się odzywaią, gdysz my w instructij od Waszmości iedno o trzech mamy, kiedyby inaczy nie mogło być, czo Waszmośc nam kaze czynić? trzecia: iezeliby Siebieza ani postąpić, ani zburzyć nie chcieli, iako się ozywaią, ysz nauki o to nie maią, czo s tym czynić? Ktore wszystkie dubia Waszmośc pilno przezrzawszy, nam czo napręci naukę y respons dacz raczeł, bo my zadnij s tych rzeczy nie możemy dokończyć, asz nas od Waszmości nauka doidzie. Dat. s Iamy Zapolskiego, 22 Decembris 1581.

A nawietsza prozba nasza, abysz nas Waszmośc, nasz Miłościwy Pan ex hoc purgatorio czo narychli wybawieł, bo bendziemyli tu dłuży, tedy y nas y koni naszych dłuży nie stanie.

145.

LITTERAE PATRI POSSEVINI AD D. CANCELLARIUM.

Nudius tertius D. Piotrovius reddidit mihi litteras, 19 huius mensis datas a Vestra Magnificencia, postea hodie supervenere aliae, 22 scriptae, cum chirographis; quae egerim, Dominus Piotrovius et alii poterunt referre. Postremum sensum cum multis argumentis et obtestationibus mihi se aperuisse hodie dixerunt, quae tria proponunt: vel, ut Lucum, Vielisium, Neveliam, Zavolociam praeter alias arces Pleschovienses rex tradat, et ipsos statim omni Livonia cessuros; vel, ut rex Novogardiam Livonicam et Cherepecium cum Luco et Zavolocia tradat, se reliquam Livoniam et Nevelium et Vieliziam regi relicturos; aut denique significetur Moscho, et regi, num contentus sit, secundis conditionibus a Vestra Magnificencia propositis, quamvis dicunt Serenescum in manibus esse Sueciae regis, Lais in interiore Livoniae aliis arcibus cinctum. Hunc autem Cherepecium audio esse in manibus ducis magni Daniae, regis fratris. De Siebiezo se illam combus-

tores, si Drissa comburatur. Si haberent decem capita singuli, illa sibi amputatum iri a Moscho, si quid praetergrederetur, quod non haberent in mandatis; haec pro postremis mihi et cum lachrymis et iureiurando, dixerunt, addendo, nisi priores conditiones Duce admittantur, decem dierum spatio se habituros a Moscho resposum. Ego usque ad sanguinem fidelissimam operam praestabo, aliisque fortassis in rebus Vestra Dominatio Magnifica id liquidissime experietur, quam Iesus sua benedictione impleat. Ex Chiverona chorca, die 24 Decembris 1581. Vestrae Dominationis Illustrissimae servitor ex animo, Antonius Possevinus.

146.

LIST PANA WARSZAWICZKIEGO DO PANA CANCZLERZA Y HETMANA WIELKIEGO KORONNEGO.

Iasnie Wielmozny Panie, Panie, a dobrodzieiu moy miłosciwy! Aczem przed dniema dwiema przess Pana Zołkiewskiego pissał, iednak y terass zaniechaćem thy powinności przeczyw Waszmości nie chciał. Małóć się czo ponowiło, liec iednak ym dali, thim barzy do brzegu się przypicha, czo Waszmość s panow posłow pissania, ktorich ta wssithka sprawa obchozić ma y wzbudzac (iako czym), słussnie wyrozumiecz bendiesz raczył. Tho tilko przypomnie, że iesli się czo dobrego sprawi, (iakom przy nadzieiei wielkij iesth) przypissać tho słusnie przidzie Panu Bogu naprzod, a pothym Stolicze Swięthy sładze y posłanczowi temu, któremu tho wssisezi prziznać muszą, że gi chce iawnie rzeczypospolity nassy w thij, a podobno y w kaszdij ynny mierze, znaczne posługi ku czci wirządzacz y czinicz, y tak tę sprawę prostować, że podobno bez niego w tak ciężkich y zatrudnionych obudwu stron rzeczach zegluga nie byłaby łatwia, iedno uffać iako Waszmość czynisz, a sercza dodawać chęcią y uprzeimoscią takiemu człowieku potrzeba. Nie macz on ynssego czeliu, iedno sławę y posługę Rożą y kosciola iego, liecz choćby dobrze czo się przymieszało w thij sprawie, mymo tho, czo się powiedziało, łatwie bi to barzo, czego terasz by nametrszy y namni posliakować nie może, a ieszli subtelną tho tam waga, na który on thy sprawy rachube położiacz bendzie wynien, y ma thu zakładow u nasz nieczo, thowarzystwa swego braczi; a czo naiwiejsza bogo-

boiność z rozumem y rossądkiem głembokim złączona; czo oboie tak się dzierzy, że y dla naiwiethsego požitku albo chęci albo nielubosci, od biegu zwikłego y powinnego się nie oddali. In summa, bendziem mieć pokoi dalibog, Bogu uffam, y dobry y uczciwy, iedno iusz Waszmość moi miłosciwy Pan, iakosz począł, racz tym zagłóm, które się rospędziły, wiatroff nie uchylacz, a tego sobie zyczycz y rzeczypospolitij, żeby za sławnego hetmansthwa Waszmości woynie, która trwa liath 24, koniec się teras uczinieł. S thim moje uniżone słuszby miłosciwy łascze Waszmości zaleczam, z Zapolskij lamy, w niedzielie przed Bożym Narodzeniem 1581.

147.

LIST PANOW ROTHMISTRZOW (KOMISSARZOW) DO HETMANA WIELGIEGO KORONNEGO.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłosciwy Panie Hetmanie! Zrozumieliszmy s pissania Waszmości, któreś Waszmość pisać racził do Pana Żółkiewskiego, także y s tych wssitkich trzech instructij, któreś w nich posłać raczył na podawanie posłom Moskiewskym condicij, które ysz nie nam należą, alie włassnie xiędzu Possewinowi; przetho, yżeśmy są posłani od Iego Królewskij Mości, prossiemy, abys Waszmość, nasz Miłosciwy Pan, nam thakie drugie w thesz słowa, dołożywszy thego, że Waszmość za rozkazaniem Iego Krolewskiej Mości the condicye nam posyłacz raczycz, daty y rok w tich condicyach napissawszy, za którymibyżmy maiancz tho czało, iezli nam da Pan Bog, kończycz pokoi mógłi. Alie tesz wiedziecz s tich posłow możemy, że oni ieszli zechczą pokoi stanowicz y Inflanti wszithkie Iego Krolewskiej Mości postampicz, tedy thess swoich zamkow nie chcą odstampicz—Łuk, Zawołocza Newlia y Chołma y tich drugich Pskowskich przigródkow. Otosz prossiemy, racz nam Waszmość dać dostateczną naukę około Wielisza, ieslibi go oni, oddawszy ziemię Inflanczką, onego ustampicz nie chezieli, ieszli thim mamy rozerwacz, czyli ustampicz. Thesz około Siebieza potrzebuiemy nauki Waszmości, iesli bi go nie chezieli ustampicz. W tych condicyach ostatnich, któreś nam Waszmość posłał, czo ucziniecz, bo daie się thess s thim Moskwa sliszecz, że gdzieby Siebiesz był spalion,

tedy chcą, aby thesz Dryssa przecywko niemu spalona beła, y wspominaią, yszby iusz o thim beło pisanie Iego Królewskiej Moszci do Kniaza Wielkiego. Tak thesz Waszmości naszego Miłosciwego Pana prosyemy, żebyś nam Waszmość raczył oznaimicz, iezliże by na tych ostatnych condicyach nie staneło, mamy li się iusz s niemi rosyechać, nieczekaiancz dalszego roskazania Waszmości, bo my thij rzeczy kończicz nie bendziemy, asz pierwy od Waszmości, naszego Miłosciwego Pana takie instructij mieć będziemy, to iest, tractować będziem na the spyszki xiędza Possevinowe. Gdy do przysięgi przijdzie, uczinicz nie możemy, asz od Waszmości dostateczną instructię mieć bendziemy; inszechmy rzeczy poruczeli słowem Panu Piotrowskiemu mówycz. A czo się tknie pierwszych condicij około postampienia tych trzech zamkow w Inflacziech, tedy my, widzancz do czego wietszego, nie chczieliszmy sami tego wspomynacz, alie przy thym stoiemy, domagaiancz się ziemie wszithkij Inflanczkij. Liecz xiądz Possovin miał sam od siebie o tych zamkach Inflaczkich mowić, y czo s nych zrozumie, ma nam odpowiedzieć. Dat. z Zapolskich lam, die 23 Decembris. Anno Domini 1584. Ianusz Zbaraski.

Cedula w ten list włożona.

Wielmożny Miłosciwy Panie Hetmanie! Dzisia iako w niedzieli prziniosł nam pacholye listhy Waszmości, s któremi nasz thusz przed xiędzem Possevinem podkał, na ktore listhy nicz nie odpissuiemy, bo ktoreszmy dubia mieli, przesz Pana Piotrowskiegoszmy ie wipissali, na które responzu pręthkiego prossiemy; teras na listh xiądz Possovinow się referuiem, s którego Waszmość dosstatecznie wyrozumiesz, czo nowego zaś Moskwa między nass wrzucieła, to iest około Kerepeczy, na czo nam responsu trzeba; y iesli na thym nie stanie, iesli dali nieczekaiancz, mamy się rosiechać, gdisz tha mora, widziemy, iako ani nam, ani woysku Iego Królewskiej Moszci nie służy. A o Wielisz czos Waszmość raczył do nass pissać, my nad tho, czo w instructij mamy, domysliać się więczy nie możemy, y acz sami widziemy, że lepszy pokoi niszly tho, alie gdysz nie na tho szmy thu posłani, abyszmy mieli radzić, alie tho czinicz, czo nam kazano, tedy nam Waszmość nie będziesz raczył za złe mieć, że się domysliać nad instructiä nie możemy; iednak iesli by wolia na tho Waszmości była, żebyś

Waszmość raczył rozumieć, że tho s pozithkiem rzeczipospolitij y z wolią Iego Królewskiej Mości bendzie, około tego Wielisza; racz nam Waszmość instructią w thym thaką posłacz, s podpissem ręki swij, iako y ynsze, a my się postaramy, żebyszmy do końca dobrego rzeczy przywiedli; w ynszych rzeczach wedlia nauki Waszmości bendziem się sprawowacz. Około wiazniow thesz, ieślibyszmy any Opoczki s Siebieszem, ani Wielisza wytargowacz nie mogli, czo czinicz? 24 Decembris 1581, s Kywerowy.

148.

LIST PANA WARSZAWICZKIEGO PANU HETHMANOWI
KORONNEMU.

Iaśnie Wielmożny, a moi Miłościwy Panie! Aczem wczora w noczy do Waszmości, swego Miłościwego Pana pissał, iednak gdy mi dzisz rano oddano listh od Waszmości, chciałem zań podziękować znowu, a oznaimicz, że z łaski miłego Boga, w thy sprawie czo dzień, tho wietszą nadzieię rzecz sama o pokoiu mi czyni. Wszakże iednak znowu się do Waszmości posseła quaesitum de Kerepecz, a mamli prawdę rzecz, czo mi się widzi, że choć do thy missij, iako ono mowią, mnie nienapissawszy, nie podoba mi się tho, że się Moskiewskiemu w Inflancziech czo zostawuie. Choczezi thesz to tu z drugi strony liube wsi Zawołoczcie y ynne zamki, wszakosz iednak Bogu to iusz poruczicz, a w nich, iakosz począł, życz za swego hetmaństwa rzeczypospolitij y kraiom thim pokoiu; bendzie tho taki harth, iakiby się słussnie mógł y znacznymi victoriami porownać. Inflanth by mi się chciało czałych y dla reputacij y dla ynnych względow, alie czoss rzecz, et ne sus minervam. Ex Kyverowa horca, die 24 Decembris 1581. Varssawiezki.

149.

LISTH DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD IEGO
MOSZ PANA HETHMANA.

Zda mi się, że przez Russieckiego y przez chłopca Iego Moszi Pana Marssałkowego dossyczem iusz o wssitkim Waszmościom oznaymił, y na

tho mi beło poślednieisze czo odpissacz, gdyżeście Waszmość raczeli mieć szwiesze rzeczy, anysz the przez Piotrowskiego, na ktore mi Waszmość odpissuiecie.

In summa, Inflanczka ziemija niech iusz będzie wssithka na Krolya Iego Mosczi, y o ustapieniu w ni by namni iusz Waszmość nycz wieczy nie mowczie, bo tho bycz nie może.

Iesly ynacz pokoi bydź nie może, Luk Waszmość ustampecie.

Iesli y tak bydź nie może, tedy przidać ieszcze Zawołocz.

Iesli y postampiwszy Zowołocz bydź niemoże, tedy przydać ieszcze y Newel.

Siebieza się upominać; iesli go nie dadzą, na spalieniu go przestać.

Wielisz, iesli tesz ynaczy bidź nie może, zdami się puszczycz.

Dryzą, iesly ynaczy bydź nie może, pozwolić snieść.

Za więznie chcieć dostać, albo zadzierzecz iakiego zamku, obwarowawszy iednak o tych, co się iusz szaczowali, gdysz tho Król Iego Moszcz Waszmoścziom snadz na cedulie napissał. Liecz y thim, co ie szaczowane maia, mogłoby się s yaky miary ynny nagrodzicz. A iesli nie będzie się mogło co wytargowacz, thedy na okupy a na odmiany puidą wssyszczy wieznie.

Onero Waszmości w tym sumnienia, więczy dossicz w thy mierze swemu sumnieniu czyniącz, a nisz żeby thego potrzeba beło, gdysz Waszmość zacznemi, uczczywemi ludźmy iesteście, abyście Waszmość thak w tich tractaczyech postempowali, żebyscie Waszmość asz za gwałtem przez the gradus ydancz, czo może bycz mnieiszą rzeczą odprawiono, czym wietszym nie sprawowali, czihaiancz na tho, abyście Waszmość czo z nalepszym pozythkiem rzeczypospolitij pokoy then uczinili.

Wssakże nakoniecz y tak liepi skończycz, a nisz woynę dali wieść, dla tego, co się dzieye w Inflancziech y dla ynszych prziczin, ktore Kroliowi Iego Mosczi y Waszmoścziom ustnie powiem. Nie przewłaczaicie Waszmość tich tractatow, ani dopuszczaicie po instructye słać do Moskwy, gdysz by nam them czassem w Inflancziech sieła ubeło, że czego inszego teras zamilczemy. Skoro tho Waszmość samkniecy, dawaicie mi Waszmość znacz w skok, ze o Inflancziech bendę radzył, y o dworzany do tich zamkow, żeby zarass wybiegli, mieiecie Waszmość pieczę; trzeba prethko biegać do Pernawy.

Posyłam Waszmościam listh swoi do xiędza Possowyna, zebyscie Waszmośc wiedzieli, czo w nym iesth; kopyą thegosz listhu posiłam. Dat. s obozu pod Pskowem, dnia 26 Grudnia A. 1581.

Cedula w tenże listh inserowana.

Xiędzu Possewinowi bendzie się zdało dzywno, zem za ostatnią condycyą podał Zawolocz s Newlem, gdyby przichodziło do czego dalszego. A tak opieraiczie się Waszmośc o then Wielisz, a nakoniecz powiedczcie, ze tho z wielkym strachem Waszmośc czynią, gdzieby przisło go ustampicz. Iam się thesz wachał na tho barzo, y pierwszego dnia nie zdało mi się, as y rada owych, czo sam są, y potrzeba mnie do tego prziczyszneła.

Druga Cedula.

Tak ya rozumiem iednak, że gdy się Waszmośc oprą a powiedzą, że Waszmośc dali nie mogą, że then Wielisz zostanie się przy nasz; alie nie będzieli mogli się zostać, iusz liepi go puszczcz, a pokoń zawrzecz.

150.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, Domine amice, in Christo observande! Reverentens Zołkievius ita ad me retulerat, Reverendissimae Dominationi Vestrae et Dominis legatis non videri, ut de aliqua arce Livonica vel minima mentio fiat, quod mihi etiam placuit, praesertim cum, quoad isti iam tractatus isthic progressi essent, intellexissem. Nunc vero multo minus id faciendum est, cum Moschi dicant se instructionem de Luco penes Regiam Maiestatem relinquenda non habere, absque vero Luco, pro aliis minoribus arcibus ne pugillum quidem terrae Livoniae, auderem concedere. Praeterea vero informationem expectare non possum, cum, quid in Livonia nunc agatur, Reverendissima Dominatio Vestra sciat, et illa mora nobis aliquot arces Livonicas sit ereptura, quas alii occupearunt. Sinat igitur iam Reverendissima Dominatio Vestra prorsus Livoniam ita, ut prorsus Regiae Maiestati cedat. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 26. Decembris 1581.

151.

CAPITANEO IWANOGRODENSIS.

Generose Domine, amice charissime! Detinuit, ut audio, Dominatio Vestra nobiles quosdam ex Regiae Majestatis Poloniae Domini mei exercitu; qui in illa vicinia pabulabantur, atque, ut audio, iam a longo intervallo, sine cuiusquam contradictione pabulabantur, et quod mihi persuadeo, cum sint nobiles, non ita grassando sceleribus, ut de quibusdam cozacis Dominatio Vestra scripserat. Rogo, ut Dominatio Vestra illos cum equis et rebus quamprimum dimittat, nominibus illorum perscriptis, si quid commiserint, a me castigabuntur. Nam si ipsa Dominatio Vestra isthic aliquid in eos gravius faceret, posset haec res exacerbationem aliquam animorum inter istos exercitus parere. Nec certe ita sunt ista confinia designata, ut omnibus nota sint, aut si quid pabuli inde captum sit ab amico exercitu, communem hostem persequente, ut id adeo acriter persequendum sit. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra actum istos Nobile et eorum famulos dimittat, quod facturam esse Dominationem Vestram pro nostrum regum inter se affinitate prorsus mihi persuadeo et promitto. Bene valere cupio Dominationem Vestram. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 26 Decembris Anno 1581.

152.

DO PANA IORDANA.

Moi łaskawy Panie Iordanie! Isz Waszmość raczisz iscz pod Nowogrod, Panie Boze Waszmości błogosław; thego Waszmość pilnie przestzegai, abisczie Waszmość nie palieli, gdisz by to mogło tractati rozzerwacz, y gdisz ia thesz dla iezika iedno thilko y dla wiadomości Waszmoszcz tham posyłam. Roskazałem był, zeby Pan Themruk y Pan Halibek nazad wrocziwszy się, położili się na drodze Wdowski, liecz u to puszczam . . . . (дальше въ рукописи четыре листа вырѣзано).

153.

DUCI MAGNO.

Illustris Princeps, domine amice charissime et observande! Rumores illi de hoste iam consederunt, itaque non commoveat se Celsitas Vestra, et quavis die expectet a me alia nova. Celsitas Vestra quoque, quaecumque nova habuerit, velit ad me in dies perscribere. Litteras vero meas ad Dembieńskium, rogo, transmitti iubeat, quod ego Celsitati Vestrae omni officiorum genere referam. Cupio bene valere Celsitatem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 mensis Decembris. Anno Domini 1581. Illustrissimae Celsitati Vestrae deditissimus Ioannes Zamoiski.

154.

DO DEMBIENSKIEGO.

Moy łaskawy Panie Dembieński! Iusz się Waszmośsz na woisko Moskiewskie z Nowogroda nie oglądai, alie miey pilną pieczę na tho, co się tam około Waszmośzi dzieie, a o wszystkim dawai mi Waszmoścz znać bes omieskania. Takze y Panom rothmistrzom dai Waszmoścz znać, aby się takze na owe sam sprawy nie ogliandali, iedno takze pieczę społem z Waszmoszczą mieli o thym, czo się w Inflanciech dzieie, a znać o wszystkim dawali. S tym się przyazni Waszmośzi zaleczam. Dat. z obozu pod Pskowem, die 27 Grudnia, Roku Panskiego 1581.

155.

EXERCITUS SUETORUM REGIS GENERALI PONTO DE LA GARDE,
NOMINE ROTHMAGISTRORUM.

Magnifice ac generosissime domine, amice honorandissime! Non possumus non concurrere coram Magnificam Dominationem Vestram de iniuriis per homines domini capitanei Iwanogradensis nonnullis commilitonibus nostris ex exercitu Sacrae Regiae Majestatis, Domini nostri clementis-

simi factis; ut nescimus, qua mente domini capitanei accidisset, quod interim dum nos hic, pro communi hoste illius impetum sustinendo, excubamus, aliquot illorum famulos cum plerisque rebus, praetextu pabuli, per vim intercipi iussisset; quod sane graviterque molesteque ferimus. Idecirco rogamus, Magnifica Dominatio Vestra praecipiat restitutionem fieri famulorum rerumque oblatarum hisce commilitonibus nostris, confidimusque ipsis ex auctoritate Magnificae Dominationis Vestrae, pro mutua affinitate Serenissimorum regum nostrorum, in omnibus satisfactum iri. Bene valere cupimus Magnificam, Generosam Dominationem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam. die 27 mensis Decembris. Anno Domini 1581. Magnificae ac Generosae Dominationis Vestrae amici additissimi: Ioannes Kretkowski, Stephanus Starewski rothmagistri Serenissimi Regis Poloniae.

156.

LIST DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożnyey Miłościwij Panowie! Zaleciwszy etc. Nie raczcie Waszmośc thych spraw tham długo wlec. Pisał mi Pan Gnieznienski z Inflant, ze wszystkie ziemi niemal Inflanthski kliasnącz, weznieli Pernawę Szwed, a nie bendali tham rychło ludzie Kroliu Iego Mosczi. Sliachta tham patrzy, Biring y tesz ci wszyscy, czo zamki Magnussowe dzierzą, bo są wszystkie w zastawie.

W thym liście, ktorego Waszmoścziam copią posyłam, trzy rzeczy mi proponuie xiądz Possevien:

Iedna, aby Inflant wszech Moskiewski Kroliowi Iego Mosczi ustąpić, wziął zamki Ostrow, Chelm, Krasnę, Welią, Luki, Zawolocz, Woroniec, Wielisz, Newel; Siebiesz aby był spalion, także Dryssa.

Druga, aby Newel z Weliszem został przy Kroliu Iego Mosczi, a przy Moskiewskim Kerepeth z Nowogrodkiem Liwonskim.

Trzecia, aby do Kniaza y do Kroliu Iego Mosczi po naukę posłać. Na wtorą y trzecią odpissałem mu w the słowa, iakom Waszmoścziam przes Tatarzyna copią posłał, y Waszmoście powiedzcie, że y garści ziemi w Inflanczech za the zameczki, ani zadne nie ustąpiecie. Na ostatnie po-

wiedzie Wasmończ, ze tak nam odłożie do nauki Moskiewskiego, iako y do liatha, a woisk mi trudno prozno dzierzeć, muszę iemi robić. O pierwszą Waszmońzie domawiaicie tak, iakom iusz Waszmońzią wypissał, iezli co moziecie wytargować, godni Waszmończ będą dzięki, iezli nie, czo czas wyciska, uczynić się musi. Zwłoka w thym, y powtore piszę, ysz barzo będzie szkodliwa. S tym się Waszmońzią łasce poruczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 27 Grudnia. Roku Pańskiego 1581.

157.

(LIST KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH DO P. HETMANA).

Iasnie Wielmozny a nam Miłosciwy Panie Hetmanie! Zrozumieliśmy s pisania Waszmońzi, naszego Miłosciwego Pana, w ktorym Waszmończ pisacz raczysz, żebysmy Newlia, Luki, Zawołocia do przygrodków Moskiewskich ustąpieli, a Inflanty całe Iego Kroliewskiej Mosczi zostawili. A iesliby na tym nie staneło, thedy Waszmończ s nami pospołu y Wielicza pozwaliać raczysz. Racz-że Waszmończ, nasz Miłosciwy Pan wiedziez; że Mosqua dawno tho iusz nam podaie; oddaicie nam zamki, ktore król pobrał, a my Inflanty na roskazanie Possowinowe puszczamy wam, a myśmy nie do tij doki nad Pskowskie przygrodky postąpić — Luki, Chełm nie chcieli. A gdy nam od Waszmońzi pisanie przyszło, dziś postąpieliśmy Rzowa, a na rozsądek tesz y na zdanie Possowinowe przypuściliemy Zawołocz do tego; a nacięsza gdy przijdzie — chcemy się s nimi iusz Newlęm pożegnać; da-li Pan Bog iuthro tym obyczaiem, żeby iusz Possewin mały nadzieie o nas nie był, że iusz przecz iedziemy, y dzis thośmy mu powiedzieli; w thym iezli oni tesz przes zarthu zechcą odiachać, dopierosz o Wieliz mowić będziem. A Waszmończ nam naukę racz dać w tym czasie, iakosz się y dzis na szję swe ukazuiąc declarowali, że mimo the wszystkie zamki, które król pobrał, Inflanhow puscic wszystkich, ani się iednać mogą; tego dokładaia, iezeli chcecie Newlia, daicie nam Kerepeth, a iezli Wieliza — Nowogrodek; a iezli tego oboiga, thedy the dwa zamki nam puście albo wszystkie, a my tesz wam Inflanty. Dziś przed xieżem Possewinem powiedzieliśmy, ze my dali Rzowa y Zawołocza nie puścimy; choć nam Iego Mończ Pan kancelerz rozkazuje, nie powinniśmy go słuchać, abowiem w tym nauki od Iego

Królewskiej Mości nie mamy; w thym nam Iego Królewska Mość rozkazał, u Pana Canczlerza szukacz, a o Rzowie naukę mamy od Iego Królewskiej Mości; słuchać go nie będziem, iedno Iego Królewskiej Mości. Xiadz Possowin Waszmość obmawiał, wspominając, że na Waszmość kładzie tho, żeś Waszmość iedno z Iego Królewską Mością, a tho w thym że Iego Królewska Mość Waszmości wolią swą w thym zwierzeł; myśmy przed się s swym przedsięwzięciem odiechali, że Waszmości słuchać w tym nie chcemy. Zathym służby nasze Waszmości, łasce naszego Miłościwego Pana pilnie zaliczamy. Pissan w nocy die 25 Decembris, Anno 1581. Waszmości, naszego mościwego Pana służebnicy. Ianusz Zbaraski, Woiewoda Braclawski, Olbrycht Radziwił Marszałek K. I. Michał Hara-burda.

Ceduła w ten listh włożona.

Miłościwy Panie Hetmanie! Waszmości, swemu Miłościwemu Panu skarzę na Wonara, ysz naiachawszy gwałtem chłopcy y zabrawszy iakieś kozacthwo na gospody sług moich, sługę mi uczciwego sliachcicza związał y rzeczy mi pobrał, a ieszcze mi do thego grozi. Proszę mego Miłościwego Pana o sprawiedliwość. Pisan z Zapolskich Iam, die 26 Decembris. Anno Domini 1581. Waszmości mego Miłościwego Pana służebnik Ianusz Zbaraski.

158.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice et Illustrissime in Christo Domine! Nudius tertius scripsimus omnes Magnificentiae Vestrae per Dominum Petronium. Et erat meridies, cum hinc regii legati discedentes indicarunt, haud expedire, ut Moschos legatos alloquerentur, postque unam tantum ante horam tertias pacis condiciones a puero Vestrae Magnificentiae accepissemus. Dilata igitur in hesternam diem res est eo consilio, ut si quid ex Moscis interim elici potuisset, fieret, heri vero res ipsa liquidius illis declararetur. Usus ipse industria, ut ita Moschorum consilium rescirem, ut que minima difficultas conficiendo negotio restaret, — scripto (ad vitanda postremo subterfugia) petii ea, de quibus omni-

no se deliberasse ac posse conficere dixerant. Cum autem heri mane haec regiis legatis immisserim, ipsi hodie sese discessuros dixerunt, nec pene, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri bene respondi, si quidquid 22 die huius mensis Vestra Magnificencia ad nos scripserat vel totum vel ex parte (sicut polliciti fuerant) legatis Mosci proposuisset; cum dicerent regii legati se a mandato regis pendere, nec iis conditionibus sese permonere, quas Vestra Magnificencia scripserat, respondi: credere me a Vestra Magnificencia sciri et sincerissime proponi regiam voluntatem; negotium, quod ordiri cepimus, nequaquam istis variationibus posse pertexi; adieci: me pro certo habere ipsos, qui jam tertio hisce de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quae soli Vestrae Magnificenciae perspecta et credita fuit, in castra misisse conquestos plenam sibi (ut scripto) re ipsa potentiam non fuisse traditam, non posse non adhibere fidem Vestrae Magnificenciae, sed id vel aliunde (quia novas se litteras ex castris accepisse dicerent) vel ex se ipsis aliqua arte id modo consilii in mutando proposito (sive ad rem sive ad speciem) cepisse, quasi hoc causae conducere aut mecum (si Deo placet) esset nectum, qui si centesimam partem laboris pro Moscis, quod pro regiis feci, suscepissem, non eò forsitan redacta res esset, ut proxima (si vellemus) pacem haberemus, nisi tandem adhuc altiores in Moscis latebrae sint, quas quantacunque circumspeditione vestigare potuerim. Porro, non Moschos, sed ipsos legatos regios hactenus mea opera usos, ut diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donec a Vestra Magnificencia liquidiora subinde responsa accepissent; sic denique eos rogans obnixè, ne tantae rei honorificum exitum impatientia desererent, aut si discedere statuissent, non id toties Moscis sine effectu comminarentur, qui forsitan ea de causa suspicabuntur regiis; licere aliquid ultra id, quod obtulerant, concedere; dixerunt meo sese heri usuros consilio, hodieque Rzowam et arcem unam e duabus—Nevelia et Zawolocia Moscis ad meum arbitrium proposituros dixerunt, sicuti et fecere ad Moschy mirati Hrszowam se jungi a Zawolocia, eamque divisionem majori ostentationi tribuentes; non abnuerunt tamen, ut sententiam meam de alterutra illarum artium in hodiernam diem (quod regiis legatis a me petentibus feci) reiicerem; Mosci cum autem mihi instructionis suae capita ostendissent atque aliarum adhuc forsitan mitiorum pro Rege conditionum tanquam extremam schemam tradidissent, quidquid voluerunt legati Regis ea de re a me audire,

omnia illis retuli, schaedae vero ipsius exemplum una cum ejus versione mitto Vestrae Magnificentiae. Nunc si a Moscis aliquid amplius extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc illis de sola Vielisia regi relinquenda illis a me communicata) summo studio tentavi, hodie sciemus, si hodierna tantum dies dissolvendo conventui restat, ut legati regis dixerunt. Qui si ob unam arcem vel Novogardiam Livonicam Moscho relinquendam, vel Vielisiam a Moscis libere regi relinquendam, pauci nuncium remittere rogantur: ibo, quo serenissimus rex mihi concessit, nempe in Moschoviam aliis de rebus, mihi certissime persuadens divinum oculum multo meliora, quam nos, multo antea prospexisse, alterutri autem principi (ne dicam utrique) ex belli continuatione immensae suae sapientiae atque justitiae vias, facto potius quam dicto ostensurum. Itaque fiat sincerissime sola ejus voluntas et gloria in aeternum. Amen.

Interea vero non mentiar, si dixero non nihil me aegre sensisse variationes istas, quas etiam Mosci possint vereri, habere speciem licitationis. Celeres autem D. marszalci Alberti Radivilij motus aliquando moderatiores esse optavi, cum nihil nisi Vilnam cogitare videatur, de quo testem coram Deo possum Vestrae Magnificentiae adhibere, quam accurate egerim, ut et ob catholicam fidem, et ob reverendissimi ejus fratris bonum ad hanc legationem mitteretur; sed ut ista minimi momenti sunt, nisi causa reipublicae non mediocriter ledatur, facile fero, et feram omnia. Utinam autem fuisset hic Vestra Magnificientia unica die: pacem habuissemus. Ac tamen sive hoc, sive alio tempore, (quidquid Satanis sanguinis humani sitiatur et oblalam regi praeclarissimam occasionem bene merendi, suosque cum ipsa republica promovendi ad multo majora invidet) non desinam sperare meliora, licet interea videam, pro una arce, quae alterutri negatur, plures in dies in Livonia cadere in alienas manus, reliquis autem consiliis nostris non defuturas graves difficultates, cum in rem conferentur.

Quod si pax componi hodie, aut cras posset, duo mihi venerant in mentem: alterum, ut elimandam pacis conditionum, quae (quas) scripto prodire debent, formulam Vestrae Magnificentiae proponeremus, ne quid in ipso rerum exitu more interponeretur; quam quidem formulam cum regiis legatis tentavi conferre, sed mirum, — discedendi desiderium ostenderunt. Quamobrem, ut debito meae conscientiae satisfaciam, eam mitto Vestrae Magnificentiae, cum

antequam una cum legatis convectorus sim, dixerit mihi Dominus palatinus, ut Vestrae Magnificentiae scriberem, ad quem puer confestim approperearet; alterum autem est de Domino Varssavicio a Vestra Magnificentia ad serenissimam reginam mittendo, qui cum illam facturus esset certiozem, quanta a serenissimo rege in hoc conventu ratio habita sit serenissimi Svetiae regis, eamque animaret ad scribendum de tota re serenissimae Svetiae reginae, tum nomini, item et causae serenissimi regis nostri consuleret, sed et eidem Domino Varszavicio, ut post Svetica ista negotia maturius a rege ac senatu tractata, forsitan erit in Svetiam trajiciendum, aliquam gratiam et auctoritatem eo ab rege non incommodam celerio expeditioni conciliaret.

Sin autem pacem haud habuerimus, videat, si quid mihi in itinere scribere voluerit, in quo meae fidei satis probatae nunquam deero, tum erga regem serenissimum, tum certe erga Vestram Magnificentiam Illustrissimam, cui faustissima futuri anni initia et progressus exopto. Ex Chiverona horca, die 26 Decembris ante diem, 1581. Vestrae Illustrissimae Dominationis servitor in Christo addictissimus Antonius Possevinus.

Adscriptum in eisdem litteris.

Quod mihi in scribendis aliis exciderat, id est: Moschi cum heri ad multam noctem a me saepissime, quod antea fecerant, petiissent, ut si nulla pacis alia ratio esset, decem ipsos dies, de quibus antea Vestrae Magnificentiae scripsi, assequi possent, ut ad Magnum Ducem rescribere possent ac responsum habere: cumque eam spem prorsus illis ademissem, quin vero item adiecissem, paratos esse equites, qui eos crastina die reducant in Moschoviam, saepe ingemiscentes, se Deum testari dixerunt per se non stare, quin plusquam aequis conditionibus pax coivisset; sperare se ejusdem patrocinio virginis Mariae, ob cuius honorem et templum ipsam tantum in Livonia Novogardiam Livonicam peterent, Deum non minus pro Moscis pugnaturum, quam ex arce Pieczarij fecerat, ubi eadem Beatissima Virgo magna habetur in veneratione. Doluisse autem vehementer Magnum eorum Dominum, quod Derpatum sibi esset restituendum, in quo cum cultum divinum instituisset, vladicam, poppos et archipoppos constituisset, videbat fore, ut statim Lutherani Livones ac Lithvani pedem essent fixuri, templa piasque imagines, ut passim fecerant, demolituri; verum tamen, ne sanguis Christia-

nus funderetur, cessisse Magnum Dominum ei desiderio; sed Deum justum judicem, qui aufert et statuit regna, esse ista ulturum, in quem causam suam omnino rejecerant, cum tandem non minus futurus esset in armis Magnus Dux, quam Stephanus Rex fuisset. Respondi: Stephanum Regem et Vestram Magnificentiam, plurimosque Polonos esse catholicos, stare sententiam regni, ne quid ejusmodi adversus templa, sanctorumque debitam venerationem consequatur, sed rectiorem adhuc cultum, id est, catholicum in Livonia esse statuendum. Quae cum dixissem, subiit animum meum cogitatio, num inter pacis conditiones ea inserenda esset, tum ad indicandam mundo Serenissimi Regis pietatem, tum, ut milites in praesidia imponendi ab eo cohiberentur, quod christianos atque adeo ethnicos haud decet.

Caeterum, cum illos acriter monerem, ne sinerent item ipsi unam ob arcem et corbem (ut interdum illi vocabant) occasionem sibi adeo commodam elabi, nec certe scire se dicerent, quid amplius facere possent,—idem mihi dicendum est, nisi quod Deum enitar exorare pro nostra omniumque salute.

Si mihi abituro per unam horam, posset mihi occurrere D. Thomas eius sacellanus, statim remitteretur ad Vestram Magnificentiam perpetua huius beneficii memoria. Die Nativitatis.

159.

DIE NATIVITATIS DOMINI, A. 1581, PROPOSITA A LEGATIS MOSCI PER MICHITTAM BUNZONKA ANTONIO POSSEVINO, IN CHIVERONA CHORCA.

In partem magni Ducis: Vielikoluki, Zavolocia, Chelm, Nevelia, Velisia, Pleschovienses arces omnes, et Siebieziam non comburere; et in partem Regiam: Livonicae arces omnes, quae sunt in manu Magni Ducis, quod, si et ita non fieret, tum in partem Magni Ducis, ex arcibus Livonicis, Nowogardia et Kerepeth, et in partem Regiam contra istas Vielisiam et (si) esset magna necessitas, ut comburatur Siebiezia et Dryssa.

Si vero et ita non conficietur, tum in partem Magni Ducis ex arcibus Livonicis una arx Nowogrodek, et in partem Regiam contra id Velisia.

160.

Iasnie Wielmożny, a moy Miłościwy Panie y dobrodzieiu! Rad tho barzo czynię (by mi thu papieru w tym kraiu tak wiele dostało), ze do Waszmości, mego Miłościwego Pana, ilie się kroć traffi, pissać nie zaniecham. Bo acz podczas nie napełni się list rzeczą, iednak tho Waszmość officium, iako mądry Pan, z mościwą łaską przyjmować raczysz oth tego, który nie czo innego, tedy wszdy chęć przynosi ku dosić uczinieniu woliey y roskazaniu Waszmości. Im daliey postępuiem w rzecz, thym tho baczę więczy (by beło mogło bydz), ze thu beła barzo potrzebna ossoba Waszmości, chcąc y dobrze y prętko zawrzeć the tractati, w których, a czosz tho wiedziedz, iako pod czas nie czo się rozumieią ci, którym tho nabarziey należy. Iednak iestem przy nadzieiey, ze się tho da-li Bog szczęśliwym koncem zawrze, z wielką sławą koronną y Waszmości, mego Miłościwego Pana, który teras na tych wszystkich deliberatiach siedziedz raczysz. Nam tesz poprawdzie trzeba tesz o cierpliwość Pana Boga prosić, która acz zawszdy, alie teras napotrzebnieysza, gdy gi niewczas się przykrzy przes miary, gdy do brzegu się człowiek przypycha, aby nie w ostrogach, iak ono mowią, y uffam Bogu, że tego człowieka gi modlithwy y usielne w nocy y we dnie staranie y żegluga według wiatru potrzebna, wszdy daremna nie będzie, który tam do Waszmości, iako rozumiem, o wszystkim y pilnie y szeroce znać daie. A ia thym koniec uczynię, ze się miłościwy łasce Waszmości y s służbami moimi unizonymi zaleczam, y przy dobrym zdrowiu wszelakich pociech na then nowy rok Waszmości, memu Miłościwemu Panu y dobrodzieiowi, od Pana Boga proszę. Ex Kiverova Gorka, ipso die nativitatis Christi 1581. Waszmości, mego Miłościwego Pana wierny y wieczny sługa Warszawicki.

161.

LIST DO PP. KOMISSARZY MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożnyey, Miłościwy Panowie! Zalieciwszy etc. Po napisaniu pierwszego listu do Waszmości przez xiędza Thomasza, przyniosło mi

pacholię list Waszmościow y xiędza Possowinow; czo do mnie pisał xiędz Possowin y co mu odpisuję, sprawią się Waszmoście s kopij listu mego do niego, którą Waszmościom posyłam. Samym Waszmościom nic na then czas dali nie piszę, telko że chwalię tho Waszmościom, ze się Waszmość starają, abyście Waszmość czo nalepiey posłużeli, a nie iestem tak ambitiosus, ani poważny, żebym się mowom Waszmościow, że mnie Waszmoście słuhać nie chezą, obrazać miał; dziś mię wieść doszła, acz nie wiem ieszcze ieźli pewna, żeby y Pernawa iusz snać kłasnęła, a Felin zaś miał być in periculo. Proszę raczie mi Waszmoście radę swą wypisać, czobym miał czynić; wszystko woysko Szweckie na dwu mieyscach leży nierządnie, ażciby mu się mogło posłużyć, liec o Inflanciech mnie, by y namni, mislić trudno, dokąd o konczu od Waszmościow nie usłyszę; przetho proszę dawaicie mi Waszmość znać rychło; obiecuię sobie czo od Waszmościow slyszeć nadaliey w niedzielię. Zaliecam zathym etc. dath z obozu pod Pskowem, dnia 27 Decembris, anno Domini 1584.

Cedula.

Pan Iordan s kielkiem inszych roth dla ięzyka szedł pod Nowogrod, gdysz się tam coś ludzi skupią, acz nie tuszę, aby wielie, acz nie ma palić, pustoszyć, telko ięzyka dostawać.

Skorobyście Waszmoście zawarli pokoi, prze Bog, w skok posłaicie dworzanina do mnie, ktory by bieżał do Felina y ku Pernawie; mam iusz pewne rothy pogothrowiu, ktore zaras s nim wypadną.

Boie się, abyście się Waszmość ieszcze, zawarszy te rzeczy, pismem kielka dni nie zabawieli. A tak trzeba by się Waszmościom s pisaniem pospieszać, albo więc radzie Waszmość o thym, iako się Waszmościom rzeczy podadzą.

162.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, Domine amice charissime et observaude! Iam discessurus erat ad Dominationem Vestram Dominus Thomas capellanus, cum venit ad me puer meus cum litteris a Dominatione Vestra

et Dominis legatis. Quae ego consului Dominis legatis, ea semper me probare Regiae Maiestati posse confido; scit etiam Dominatio Vestra, id et prioribus et hisce seculis, ubi ius passim observatum esset, ut praefectorum exercitus auctoritati aliquid huiusmodi in tractationibus tribueretur. Sed ipsi Domini legati etiam, credo, quod scient facti sui rationem reddere; ego, cum senatores sint et mei collegae, illos cogere non possum; suadere possum, quod etiam nunc facio; verumtamen illud de Vielsio et mihi ipsi grave est, quod illius nunquam ante hac, ullis in tractatibus facta fuisset mentio. Tollat igitur Dominatio Vestra, si potest hoc impedimentum. De exprobratione prophanationis futurae templi Novogardiae Livonicae vere Dominatio Vestra respondit, nemo enim illud luteranorum aut attinget aut immutabit, sed si pax perfecta fuerit, illo in loco primi Vielogorsceus et Thomas nostri more catholico Deum praecibus et sacryficiis colent, ac proventus illius ecclesiae in perpetuum eidem addicentur, ad laudem Dei omnipotentis et memoriam Beatissimae Virginis; id ego ita facturum esse Dominationi Vestrae spondeo. Varszavicius inde recta se conferre debet ad Regiam Maiestatem, ego vero ad Regiam Maiestatem scribam, ut eum deinceps ad Serenissimam Reginam mittat ad peragenda ea, quae Dominatio Vestra scribit. De eventu totius tractationis rogo, ut quam citissime sciam. Commendo me amori Reverendissimae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 Decembris, anno Domini 1581.

163.

PANOM POSŁOM.

Zaliecivszy etc. Aczēm iusz do Waszmościow o thym pisał, wszakże zda mi się ieszcze powtorzyć, że trzeba tego, abyście Waszmość the zamki, co Szwed wzioł, pisali na stronę Iego Krolewskiej Mości w liście przy-miernym, by xiądz zaś Szweda z Moskiewskim themi zamki nie poiednął na nasze złe, gdysz w iakiś caedule, czo mi theras przysłał pisze, ysz Moskiewscy posłowie ustępuią wszystkich tych zamkow, ktore ieszcze dzierzy Moskiewski w Inflanciech, a przed tym pisał, tota Livonia, to iest, ysz ustąpi wszytki Inflanczki ziemie, iako Waszmość obaczycie w thy copiiey; ktorą Waszmościom posłał, ktorych się Waszmoście słow tak, iakom Wasz-

mościom pisał, trzymaicie. A iezliby insze zamki dopuszczali wpisowac, a Narwi telko samy nie dopuszczali, tedy Waszmoście nie dopuszczacie tesz iey na iego stronę pisać, a na swą tesz nie piszcie chocia, a protestatią uczynicie, tak iako macie Waszmość w instructiey Krolia Iego Mości, y iako tho sam xiądz Possevin podał Krolowi Iego Mości, aby i na thę y na owę stronę pisana nie była, a protestatia zeby była uczyniona, czo powiedzcie Waszmoście, że Waszmościom powiedział Krol Iego Mość; acz zda mi się, że tho y w radzie było, y beli Waszmoście sami przy thym, a protestatią thę miał Waszmościom wydać pod swym podpissem, y pod swą renką xiądz Possevin; — pisze tesz xiądz, aby w liście przymiernym warowano tho, czo Moskiewski nadał na kościoł, zeby tego nie odeimowano, w czym trzeba ty przestrogi, czom się wczora dowiedział od Thaubą, ze mało nie wszystkę włoszcz Nowogrodka Livońskiego przyłączył do Pieczar; a tak tho nie rym, zeby do kosciółow Moskiewskich miały należeć grunty krolewskie, y thu Waszmoście przestrzegaicie podsady; powiedzcie Waszmoście, ze Moskiewski moze dać do Pieczar, będzieli chciał, Ostrow, iezli tak bogoboiny, na to miejsce; a w zamkach Inflanczkich będą kościoły katolickie, które Krol Iego Mość nada; a tego w conditiae kłaść nie trzeba, bo by tho z małą uciwością Krolia Iego Mości było, zeby nie sam s siebie, ale s konditiey, włożonych od Moskiewskiego, nabożnym był. Ale oboiga Waszmoście nie wsczinaicie sami mowić, niech Pan Haraburda napisze list wedlie potrzeby, iakosz wiem, że dobrze w to potraffi; a gdyby kto Waszmości na the podsady nawodzieł, tedy dopiero Waszmoście tych ratij uzijcie sami s siebie.

Iusz rozumiem, że do tego czasu Waszmoście zawarłiscie pokoi, alie gdyby, czego nie rozumiem, inaczy padło, tedy proście Waszmość xiędza, aby w Ostrowie zmieszkał do nauki Krolia Iego Mości, zeby Król Iego Mość informatią mu posłał, iakoby miał dali postępieć z Moskiewskim; bo gdzie by iachał, niewiedząc intentij Krola Iego Mości, tedy, gdysz by mu musiało przyjść do rozmow s kniazem, mógł by co s inszij miary s nim zacząć, a krol Iego Mość czo mu inszego potym oznaimie; zaczyby wiet-sze zatrudnienie w tych sprawach urosło. Pisząc iako sama rzecz iest, idzie mi o tho, ysz ten xiądz nie jezuidzki modestiey y szerosci iest, y widzę, że pilni sobie we łbie kryslia then swiath, a nizli chory niebieskie;

boie się, by nam czego złego przyczyną nie był tam, przypatrzysz się dobrze naszym niedostatkom; widzę że cholera y chliuba gim bardzo włada. A tak iezli się Waszmościam zda, y to Waszmość mieicie na pieczy, acz dla tych niedostatkow, iakom się Waszmościam często deklarował, życzełbym, aby pokoi doszedł, y także dla Inflanczki ziemie; Pernawa snac ieszcze się opiera. S tym się etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, roku Pańskiego 1581.

Cedula w ten list włożona.

Czo zywo zamki theras bierze, wziął Dembiński Aschakarát, Szuchodolski tesz drugiego, Kokenhausen naszymi blockhausami scisnęli, y nadzieię mają, że go dostaną, bo głód w nim.

164.

LISTH OD P. IORDANA DO IEGO MOŚCI PANA HETHMANA.

Wielmożny, a mnie wielce Miłościwy Panie! Zalieciwszy etc. Waszmości, memu Miłościwemu Panu oznaimuję, zem był pod Nowogrodem wedle roskazania Waszmości, mego Miłościwego Pana, y czynili przedni ludzie zagon aż do samego miasta, ktorem był posłał naprzod przed sobą, iako tego obyczai iest, a samem stał na zasadce z drugimi y w posiłku, na takim mieyscu, gdzie się drogi wszystkie tu ku Pskowu idące schodziły w iedno od Nowogroda na gościniec główny, a tho dla tego, aby nam w teł ludzie zaść nie mogli, gdyżem iusz od ięzykow sprawę miał, że pięć połkow ludzi przybyło do Nowogroda w piątek przed wilią, a iam prawie tijże nocy przyszedł pod Nowogrod. Tym ludziom przednim, s ktorymi był Alibek, pan Pawłowski porucznik moy y porucznik pana Hołubkow, kazałem pierwij na ieden monaster uderzyć, we czwierci milie od miasta, gdzie mi dali ięzyki sprawę, że tam miało bydz kielkanaście synow boiarskich, dawszy naukę swoim, iak się sprawować mieli, alie trudno zbierany druzynie rozkazować, bo zarazem w tym monasterze y za monasterem upadli na łupiecz y zabawili się na łupiech, a drudzy pierzchneli z monasteru; w mieście się postrzezono, poczęli z dział strzeliać s hakownic na the, czo podbiegali do Kobylinia; we zwony zwonieli, piechota wyskoczyła do Ko-

bylinia, a naszych niewiele tam przypadło, ledwo dwanaście albo piętnaście koni, bo drugim łup przeszkodził albo zdobycz, w którą się sam, widzę, barzo zaprawieli y roskochali się w ni; iusz się tesz musieli y ta trocha wrocić od miasta, gdysz posiełku nie mieli; y nie sprawieli tego, czo gim było rozkazano; alie się wszdy iednak stawieli na thym mieysczu, gdzie byli powinnij; ięzykow nałapali dosić, alie znacznego żadnego y dla tego mnie było wstyd chłopstwo Waszmości, memu Miłościwemu panu posyłać, gdysz tho między ludzmi rycerskimi bywa w lekkim uważeniu, y nie zachowuie się; ale temu Waszmość moy, Miłościwy Panie, może zapewne wierzyć, zecz się ludzie naszy o same ścianę Nowogrodzką oparli, y nie pokaze się inaczy. Kiedy się ludzie nazad zaś do mnie wrocili, czekałem do południa w niedzielę, za nami kto, chcąc szczęścia Waszmości, swego Miłościwego Pana pokusić s nimi, ale nikt nie wyszedł. Ruszełem się pothym w drogę nazad, a zostawiełem zasię w iednym monasterze koni stho tajemnie, aby iezliby była za nami pogonia, oni w teł uderzyli. Sthali przez czaty dzień, nie mogli się doczekać nikogo, ani ia sam, a yszem tam iusz nie mógł dłuży czekać na thym mieysczu dla koni strudzonych, ruszełem się sam do dworow; skoro mię iacy minął goniec moskiewskij, co bieżał do posłow; a wrociełem nazad siedmdziesiąt koni, aby zapadli przez dzień ieszcze na pewnym mieysczu; a pothym w noczy z wigiliey na dzień Bózego narodzenia mieli bieżać na drogę Moskiewską, czo do Nowogroda idzie, starać się o ięzyka znacznego, ktorych ieszcze do tych czasow niemam, alie nadzievam się ych, dali Bog, dziś s czym dobrym, o czym zarazem, niemięszkaiąc, Waszmość, mego Miłościwego Pana wiadomym uczynię. Iakom Waszmości, memu Miłościwemu Panu pisał o liusnych ludziach, czo się wlekli stronami bes sprawy dla zdobyczy w moię nadzieię, ktorymem się ia żadnym sposobem nie mógł odiać; poimano, słyszę, iednego, z legomości Pana kraiczego rothy, iakiegoś Szwieikowskiego, który się mnie nie ukazował, anym o nim wiedział, kedy się obracał. A czo się tknie Miłościwy Panie wieści od ięzykow, tedy tho powiadaia, a wiele się ich zgadza na iedno, choć chłopstwo, ysz syn starszy Iwan kniaza wielkiego umarł, y kniaz sam z wielki żałosci zachorzał, a do cerkwi przysłał jałmużny, aby za duszę syna iego Boga proszono. Ludzie upewniaia woiewodowie y kazali wołać po mieście, aby byli pokoia pewni, a mieszkali w swoich de-

rewniach. Wołaią tesz na kozaki y na strzelce, dawaiąc gim pieniądze przeciwko Niemczynom, iako oni zowią, nie przeciwko Lithwie; działa gotuią, y potrzeby woienne, gospody zapisuią dla zacnych ludzi y sławia, że maią przyjść niedługo z ludzmi niemałemi, iako Mscisławskij y Mikita Romanowicz, a za nim potym sam kniaz wielgi; teras czo tha pięć połkow ludzi przyszła — Razańczow y Astrachańczow, powiadaia ie bydź podłymi ludzmi, na złych koniach y chudych, y nie zbroiny, z rusznicami więtsza połowicza, na skapach. A czo się tknie drog przepatrowania, iako mi Waszmość, moy Miłościwy Pan roskazał, abym ie przeyrzał, y położył kogobym rozumiał na nich; tedy nie mogłem namowić żadnego rothmistrza kozackiego, chociam im obiecował wiele od Waszmości, mego Miłościwego Pana, y naweth, gimem groził niełaską Waszmości, mego Miłościwego Pana, nie pomogło ym tho nic; żadnego sam człowieka nie masz na potrzebnych mieyscach albo zgoła na wielkim gościnczu, a kozacy wszyscy zgromadzili się w kupe, cztery milie za Ruszę, w stronie, na spokoinieysze mieysce, a w nalepszy zywności, tak ysz żadny potrzebny posługi Waszmość, moy Miłościwy Pan s nich mieć nie możesz, bo oni telko rzeczom swoim dogadzaia a woisko głodzą. Kniaz Themruk radby iachał tham, gdzieś mu Waszmość, moy Miłościwy Pan roskazać raczył, — ku Wdowie, alie się skarży na podbycie koni y potłuczenie na liedziech; czeka iednak dalszy nauki mego Miłościwego Pana y roskazania. Alie widziemy tho, zeć się y Moskwie nie sporo ruszyć z Nowogroda, a yszeby mieli myślić na odsiecz prijse Pskowowi, o tym nie myślą, a nie masz ich tesz widzę s tho. Z gończam tesz tego zrozumiał, który bieży do posłów, że pokoiu barzo pragną z nami, a Niemcom się chcą otrząsnąć. Zalieczam Waszmości, swemu Miłościwemu Panu chęci owych Panow rothmistrzow, którzy ze mną sam beli do przysługi Waszmości, mego Miłościwego Pana, bo na nich nie nie schodzi, chyba ze thowarzyszthwo trochę nieposłuszne. A ysz tesz sam ze mną pan Pawłowski był, dworzanin Iego kroliewskiej Mości, dawam Waszmości, memu Miłościwemu panu o nim tho świadectwo, zem go widział chętlwym do uczynności, gdyby była pogoda albo czas taki; który mi się, Bog zna, widzi godnym łaski Waszmości, mego Miłościwego pana. Nic nie piszę, telko tho Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimię, iakom się sam zaliecił ustnie, bydź sługą zawzdy nieodmiennym Waszmości, mego

Miłościwego pana, tak tesz ustawicznie serce moje pragnie occasiey sobie y godnij przysługi Waszmości, mego Miłościwego pana, a gothowem zawsze głowę swoją położyć dla sławy nieśmiertelnij Waszmości, mego Miłościwego pana; a teras czekam dalszij nauki Waszmości, mego Miłościwego pana, ktoryiem gothow bydz posłuszen we wszystkim. Dan z Doworzecz w dzień sw. Scepana, roku Bożego 1581. Nanisszy y domowy sługa Waszmości, mego Miłościwego Pana, Spytek Iordan z Zakluczyna.

165.

Magnifice, domine Illustrissime! Literas Vestrae Magnificentiae hac nocte accepi; cum hodie in meridie redditae Magnificis Dominis legatis fuissent, — eorum dies erat adscripta XXVI. Decembris, — ac cum iidem legati velint discedere, licet ea ijs proposueram, quae mihi videbantur et optata reipublicae et facillima factu, quemadmodum ex harum litterarum exemplo cognoscet, quod ad Serenissimum Regem mitto, non possum tum non sentire interius quiddam solatij, quod Deus brevi, meliora sit ex toto isto negotio, ipsi mundo ostensurus. Ego crastina die-vel perendie me cum legatis Mosci in viam dabo; cupivissem fieri posse, ut in itinere aliquid et legatis Serenissimi Regis statim Vestra Magnificencia scribenda ac mihi, sed nescio, an erit in tempore, quamvis, ut video, id sane effici posset; et quas mitto Serenissimo Regi, Vestra Dominatio Magnifica iudicaret, easdem esse opportunas; nunc quidem rogo Vestram Magnificentiam eas perlegere ac mihi omnino hoc donum elargiri, ut D. Thomam, suum sacellanum mihi mittat, quem statim remittam. Iesus sit cum Vestra Magnificentia in aeternum. Ex Kiverova horka die 28 Decembris, 1581. Servitor in Christo additissimus Ant. Possevinus.

166.

LITTERAE AD COMMISSARIOS MOSCHOVITICOS A LEGATO PONTIFICIS MAXIMI.

Illustres ac Magnifici Domini Legati. Post Basilium nostrum ad Vestras Illustras Dominationes hac nocte allegatum, per quem ipsis significabam,

quae mihi iurantes ac flentes legati Mosci eadem hac nocte dixerunt prohibitos se ab eorum principe, ne tota Livonia cederent; si quid a rege captarum artium ipsi relinqueretur regi, sibi que ac suis, si secus facerent, illico vitam ademptum iri; haec ad extremum Vestris Illustris Dominationibus perpendenda propono.

Num nisi hodie et hac nocte insequenti venerit a Magnifico Domino cancellario responsum de Vielisio reddenda; nec ne Moscis, velint mihi vere, in gratiam Summi Pontificis ac principum Christianorum, quorum nomine, quam possum enixe, ipsas rogo, concedere triduum vel quatrimum, donec ad eundem Magnificum Dominum cancellarium haec, quae sequuntur, mittantur consideranda. Ut vero nihil pereat temporis, Vestrae Dominationes Illustrae, ne alio quidem responso expectato, haec statim in castra mittere possent, scribentes id propterea fieri, ut, si Magnus de Vielisio scribere non statuisset aliud tamen id, quod nunc proponam, perpenderit, ac quam citissime responderet. Quod si interim de Vielisio tradenda rescripserit, tum Vestras Dominationes Illustres istud alterum responsum ab eius Magnificencia non esse expectaturas, sed admissuras esse pacis conditiones. Sin autem ne haec quidem Vestrae Illustrae Dominationes in gratiam Pontificis velint concedere, dent saltem hominem fidum ac celerem, quem statim ad eundem Magnificum possim mittere. Id vero, quod proponendum existimavi, primum hoc est, (nisi utrique legati aliter statuere possint, quam hactenus sese posse indicarunt) num Velisium in manu Regis et Novogrodia Livonica in manu Magni Ducis tantisper relinquendae sint, dum ab Rege et a Moscho responsum de ijs accipiatur; interea vero reliqua omnia statim restituantur ac tradantur, quod quidem legati Mosci mihi promittunt se pro sua parte sine mora facturos. Quamobrem Magnus aliquos subito huc mittere confestim posset, qui cum aulicis Magni Ducis, qui ad eam rem huc venerunt, et acciperent Livoniae arces, et a Rege captas redderent Moscis; ut vero Serenissimo Regi ac Magno Duci caveatur, ne cui parti ea res fraudi vel damno sit; in integrum utrique Principi relinquatur, ne de duabus iis arcibus jurent, donec ea utriusque arcis controversia aut mutuo eorundum principum ac (si opus sit) ordinum regni consensu sopiatur, vel denique a Pontifice Maximo pro aequitate decidatur; quod si Livonicam Novogardiam Rex omnino voluerit, tum ejusdem Ponti-

ficis Maximi vel precibiis vel authoritate vel denique, si id consequi potero, aliqua pecunia Velisium cedat magno Duci, aut Vielisium (si hoc poterit a Magnifico obtineri) comburatur.

Ut aut hujus rei dilatio vel sententia nihil obsit paci absolvendae, reliqua omnia (uti dictum est) restituantur ac tradantur, deducatur exercitus, vera fraternitas sanciat.

Quod si neque haec probantur, peto, num velint aut concedere, aut a Magnifico Domino cancellario concessionem Moscis legatis procurare decem dierum spatio, quo pollicentur se a Magno eorum Duce responsum accepturos, quemadmodum eodem temporis spatio, plus minus novissime, ego ad meas litteras ex pago Crysenka missas, ab eodem Duce accepi. Ac tamen hoc spatium Moscis non concedatur, nisi iureiurando promisserint, se nihil voce scriptone curaturos, ut Magno Duci de aliis rebus, quam de Vielisio cum tota Livonia regi relinquenda significetur. Cum vero expediret, ut interea statim reliqua Livonia traderetur. Mosci vero hoc non inchoarent, nisi ad id tempus de Livonica Novogardia caveretur, propterea in manu utriusque principis alterutra earum arcium retineatur.

Quod si intra illud decem dierum spatum a Moscho responsum pervenerit de Vielisio regi relinquenda, Mosci nunc jurent se sine ulla cavillatione regis dicturos, ac prorsus arcem illam relicturos una cum Livonica Novogardia.

Quod si interim regii quoque legati a rege vel per literas, vel per Magnificum Dominum cancellarium cognoverint Vielisium restitui posse Magno Duci, id etiam ipsi iurent, se sincere dicturos ac protinus tradituros.

Ac tamen, si, nulla habita ratione harum rationum, Vestrae Illustres Dominationes voluerint istic se cedere, eas rogo per ipsam sanctae sedis apostolicae auctoritatem, quam visae sunt ita magnificare, perque sanguinem Christi, ne invicem disiungantur per quatrimum, quo a Magnifico Domino cancellario responsum accipiamus, ac vero non procul ita abeant, quin eos vel cum ipsis Moscis assequi possim, si pax, Deo miserante, coire posset.

Quod si neque haec velint admittere, et aut aliae rationes aut privata desideria publicae saluti anteferuntur; obsecro eas, ut memoria repetant,

quanto cum sanguine, nullo cum fructu viginti duos totos annos Livonia consistit, quam multae arces, earumque bona pars, quae non lignae sunt, sed ex latere lapideve extractae, cum dignitate reipublicae, uno momento ad regnum Poloniae sint accessurae, si ista, quae peto, quaeque nihil earum verum excedunt, quam Vestrae Illustrae Dominationes habent in mandatis, tententur! Deinde cogitent, quo in statu, annique tempore, ac quali hujus anni successu exercitus prope Pleschoviam sit obsidens aut obsessus, qui, velimus — nolimus, illuc deducendus est. Quid in commitiis respublica, quid Christiani principes, totaque posteritas denique dictura sit, cum ego coram Deo possim testari eosdem decem dies, quos Mosci legati a Vestris Dominationibus Illustris petebant, ut responsnm ab eo principe expectarent, jam dilatione ipsarummet esse elapsos, dum ipsi me uterentur, ut diem de die ducerem, ut a Magnifico Domino cancellario majorem lucem haurirent, cum quidem multo antea legati Mosci se tota Livonia cessuros dixissent; qua trabe amota, uti objecerunt heri Domino Haraburdae, qui id dixerat, reliqua omnia fore plena (quod) ab eodem fuerat initio dictum. Porro meminerint — contra jus gentium detentum fuisse Moschorum tabellarium hoc in agro triduum, antequam mihi legatisque Mosci litterae ab eodem principe et a Magnifico redderentur, quae sane ad hujus negotii celerem confectionem maxime faciebant. Meminerint item occiduum in itinere, ex castris ad me missum eundem tabellarium minitum (sic), sed a regio ductore coactum substitisse, ut de reliquo tempore taceam; quo abductus ille tabellarius in castra, si quid commeritus fuerat, litterae tum illico ad nos, ut mitterentur, cogi poterat, quae ad reipublicae bonum liquidissime spectabant, si mature deliberare de rebus hic voluissemus. Itaque etsi scio me tanti boni, quantum videbatur hoc fore, si pax fiebat, esse indignum, atque etsi non ignoro haeresim, schisma et fidem catholicam nullo unquam glutino ad diuturnitatem tenaci conglutinari potuisse: protestor tum Vestris Dominationibus Illustribus, coram Deo, de sanguine, qui fundendus sit, de damno reipublicae, de Pontificis auctoritate, re sane parum ac verbo tenuis aestimata, ac ne verbo quidem tenuis aliquando, nisi id, quantum id proficit eventibus nostris minus prosperis, quos eadem auctoritate conteximus. Interea Vestras Illustras Dominationes id sapere a Deo praecor, quod sit plenum salutis et pacis. Ex Kiverova horka, die 28 Decembris, 1584.

167.

Serenissime Rex et Domine clementissime! Quae hodie Magnifici Vestrae Majestatis legatis scripsi, ea ex adjuncto litterarum exemplo cognosces. Quod quidem feci, tum veritate rationum adductus, tum ut desiderio Vilnam redeundi Illustrissimum Dominum Albertum Radivilium, istuc properantem, biduum adhuc vel triduum detinerem.

Quod cum, una cum aliis, nulla ratione effici posse responderit, discedimus Deo dante crastina die Moschoviam versus, dolentes, quod unum ob Vielisium Deus noluerit Livoniae maximam partem tradi Vestrae Majestatis Regiae. Cum vero judicia Dei — abyssus sit multa, spero non multo post fore, ut meliora sapiant ii, qui melioribus non acquiescunt; ego ubi namque ero, qua fide Vestrae Majestatis Regiae negotia procuravi, eadem immobiliter pergam porro. Ex postremis litteris, quas ad Magnificum Dominum cancellarium scripsi, uberius adhuc poterit cognoscere, quo in statu res erat, nisi sathanas adhuc sanguinem sitiret, et hisce tum multibus utrinque plurimas adici regi suo animas videret. Iesus sit semper cum Vestra Majestate. Ex Kiverova-horka, die 28 Decembris, 1581. Vestrae Regiae Majestatis Servitor in Christo perpetuus et addictissimus Anthoniu Possevinus.

168.

LIST DO PP. KOMMISSARZÓW MOSKIEWSKICH OD IEGO MOŚĆ
PANA HETMANA (scriptae, sed non missae).

Iasnie Wielmożny, Miłościwy Panowie! Zalieczywszy etc. Przyjechał sługa Tatarzyna tego, ktoregom do Waszmości z listy słał, który mi żadnego od Waszmości listhu nie przyniosł, czemu mnie barzo dziwno. Posłał mi x. Possevin kopia listu, który ku Waszmościam pisał, w którym około Wieliza tak pisze: id vero, quod proponendum existimavi, primum hoc est, nisi utrique legati aliter statuere possint, quam hactenus sese posse judicaverunt: num Vielizium in manu Regis, et Novogardia Livonica in manu Magni Ducis tantisper reliquandae sint, dum ab Rege et a Moscho responsum de iis accipiatur, interea vero reliqua omnia statim renstuantur ac tra-

dantur, quod quidem legati Mosci mihi promittunt, se pro sua parte sine mora facturos. Quamobrem Magnificus subito aliquos huc mittere confestim posset, qui cum aulicis Magni Ducis, qui ad eam rem huc venerunt et acciperent Livnniae arces, et a Rege captas redderent Moscis, ut vero Serenissimo Regi ac Magno Duci caveatur, ne cui parti ea res fraudi vel damno sit; integrum utrique principi relinquatur, ne de duabus iis arcibus iurent, donec eo utriusque arcis controversia, aut mutuo eorundum principum, ac (si opus sit) ordinum regni consensu sopiatur, vel denique a Pontifice Maximo pro aequitate decidatur; quod si Livonicam Novogardiam Rex omnino voluerit, tum ejusdem Pontificis Maximi vel precibus, vel auctoritate, vel denique, si id consequi potero, aliqua pecunia Velisium cedat magno Duci, aut Vielisium (si hoc poterit a Moscho obtineri) comburatur. Ut aut hujus rei dilatio vel sententia nihil obsit paci absolvendae, reliqua omnia (uti dictum est) restituantur ac tradantur; deducatur exercitus, vera fraternitas sanciat. Nie wiem, czo się Waszmościom zda około thego sequestru, alie nie może-li się zostać przy nas Wieliz, a chciałby Moskiewski wrocić Nowogrodek, a za Wieliz ieszcze iaką summę postąpić y to by nienagorsza. Lec głucho napisał, iakoby dla papieza, wziawszy czo od papieza piniędzy, miał krol Moskiewskiemu ustąpić Wieliza. A tak spytać by go, ktoby the sumę miał dać, iezli nie Moskiewski; iezliby na papieza ukazał, niebełoby o czym mowić, bo by tho iedno zatrudnienie beło, a do tych piniędzy by nigdy nie przijszło, y sromby się ich upominać. Spalenie tesz Wieliza, któreby miało bydź y tho ieszcze niepewne, nie wiem, iezliby miało zwłoczyć the sprawy dali, żeby Nowogrodek przes ten czas miał bydź w ręku Moskiewskiego, ktory ma snać włość niemalą; więc ieszcze z Moskiewskim nie zawarliśmy skutecznie przymierza, y dla tego musielibyśmy Szwedowi cierpieć tego, czo nam broi. Więc trzeba się tego bać, że ani pokoi, ani woina będzie, y na tho się tesz trzeba ogliędać, ysz czo Moskiewski teras, gdi woisko w ziemi ma, nie uczyni, nie wiem da-li sobie potym argumentami samemi perswadować. Na dekrety stanow koronnych, ani papieskie, nie wiem, aby wiele dbał, choć sobie wiele o tym x. Possevin obieczie. Barwierza teras, ranny będąc, wozi na wosku; skoro zdrow będzie, barwierzowi isdz do domu nazad piechothą, zawiesiwszy somki na grzbiecie. Czo ia wszystko lepszemu uważeniu Waszmościow poruczam, proszę iednak,

żebyscie Waszmość the rzeczy zawierali rychło, bo iest tego wielka potrzeba. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, 1581.

Więc nie wiem, iakaby tho była suma, podobno czo błachego, y monetha fluri Tholosanij, bo s tamtych kraiw ociec thego xiędza do Włoch wyszedł, a rzeczy wątpliwe mieć s tym nieprzyjacielem, a ono sieła przypadkow; alboby iusz s nim resolute walciez, albo taki pokoi mieć, żeby się iusz nań nie oglądać. Iezliby tho stać mogło, żeby Nowogrodek puścili krolowi Iego Mości zaras, a xiędzu samemu Possowinowi żeby Wielisz był dan w sequestr, dokądby krol Iego Mość s nim on nie porównał, albo przes papierza, albo przes spolne obsyłki, czo podobno y xiędzu będzie smakowało, bo mu się chce authoryzować, po swiecie ieszdząc: radnibym na thym przestał, alie iusz wilkowi nie dać y stopki grzać w Inflanciech.

Iterum napominam, oglądacie się Waszmość, abyśmy czego inszego w Inflanciech thym czassem nie stracili; przetho obaczywszy, czo może bydź, iusz lepi zawrzeć the sprawy.

Waszmościow życzliwy brath, szwagier y przyjaciel, służycz gothów, I. Zamoiski.

169.

(LIST KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH DO P. KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie! Zalieciwszy etc. Tak, iako było roskazanie krolia Iego Mości y wolia Waszmości, przystępując ku końcowi, dzisieyszegośmy dnia zasiadali s posły Moskiewskimi, gdzie prawie iusz do restu przychodząc, zasadzili się na tym, nie chcąc koniecznie tych zamkow, czo Szweczki pobrał, krolowi Iego Mości ustąpić, o czo było niemało rozmowy z obu stron. A po wielkich sporach odpowiedzieli posłowie Moskiewscy, ysz w roskazaniu y w poruczeniu od Hospodara swego tego nie mają, — nie tylko o tych zamkach co stanowić, alie y mowić; zaczym domawialiśmy się tesz, aby tho było w list wpisano, żeby tych zamkow wolno krolowi Iego Mości pod Szweczkiem dostawać, a on żeby themu na przekazie nie był; na czo posłowie Moskiewscy nie pozwolili, powiadając, że iako krolowi Iego Mości, tak y naszemu Hospodarowi wolno. Mowieliliśmy tesz, żeby tylko o the zamki, które pod Szwedem, woina była, iezliby bes tego bydź nie mogło, a Wielkiemu xięstwu Lithewskiemu

y wszystkie ziemi Inflantski, aby pokoi był zachowan, a od króla Iego Mości ziemi Moskiewski takisz pokoi będzie zachowan; alie posłowie Moskiewscy wdać się w to y nie mówić nie chcieli, dokładając, że gdy pokoi postanowi się y zaprzysięgnie się s strony ych Pana Wielkiemu xięszthwu y ziemi Inflanczki, a s strony króla Iego Mości ziemi Moskiewski, tedy się to trzymać będzie bes tego warunku. W czym według instructiey króla Iego Mości protestowaliśmy się przed posłem papieskim, że tego Iego królewskiego Mość, iako własności swy nie ustępując, dobywać chce, y protestatją s pieczęcią y s podpisem ręki od xiędza Posewina mamy mieć. Teras czo w thy rzeczy czynić, trzeba nam od Waszmości, gdysz w instructiey iasnie napisano, abyśmy po takowy protestatney przecię pokoy stanowili. My, widząc ysz króla Iego Mości na to intentia była takim kxtaltem ten pokoi kazać konczyć, żeby Inflanty wszystkie przy króliu Iego Mości in toto zostały, a teras ysz inaczy pōsło, Infant wszystkich nie puszczają, a czo lepszych zamkow y przygrodkow Pskowskich od króla Iego Mości chcą: żeby za iaką podmaną kłopotuśmy nie mieli, nie skwapiając się s tym, chcieliśmy od Waszmości odpisu czekać, o który Waszmości pilnie prosimy. Druga rzecz, na którą nam nauky od Waszmości potrzeba iest, ysz dzisiejszego dnia, kiedy nam przyszło o Siebierzu s nimi czynić, na to sobie Moskwa y słowa rzecz nie dała, powiadając, ysz na ten czas, kiedyby mieli zburzyć Siebiesz, Dērpt miał przy nich zostać, alie ysz sgoła przy nich w Inflanciech nie zostało, tedy tesz o Siebiezu nie chcą wiedzieć; wszakże za wielkim usiłowaniem naszym ku końcowi, nad rozkazanie kniaza pana swego, ieli nam ustępować Wieliza, żeby się Siebiesz przy nich został. My, ysz koło tego nie mamy nic w instructiey opisanego, umyśleliśmy tak uczynić, iezliby się tak Waszmości, naszemu miłociwemu panu zdało: Wieliz y ten Siebiesz dać ich do rąk xiędzu Possewinowi, iako poisrzednikowi, który niechby ie thym czasem trzymał, pokiby się król Iego Mość s kniazem Moskiewskim nie pogodził, ażeby teras do tractowania pokoiu tha rzecz nie zawadzała; iedno y w tym nam trzeba wiedzieć, czo czynić, iezliby się Moskwa do tego przywieść nie dała, żeby Siebiesz Possewinowi do rąk dać chcieli. Racz nam Waszmość poradzić, iezli Siebiesz na Wielisz frymarczyć mamy, gdysz widziemy, że go inacy dostać nie możemy, a ten pożyteczniejszy by królowi Iego Mości był Wie-

lisz, niż Siebiesz spaliony. A ysz listhow do starostw Zawołoczkiego y Newelskiego, o podanie y postąmpienie tych zamkow nie mamy, potrzeba, abyś nam Waszmość takie listhy y posłańce posłał, którzy by themu dosić uczynić mogli; także y do inszych zamkow, acz y listy są, tedy tych przecie, którzyby the zamki zdawali, nie mamy ich; iako widziemy, że oni z gothowymi dworzany na tho przyiechali, przetho y do tych zamkow potrzeba, abyś Waszmość kogo naznaczywszy, przysłać raczył, żeby zasię z Węgrami, którzy na thamtých zamkach są, kłopotu y zatrudnienia w rzeczach nie było. Iakosz y thu, nietylko żeby nam iaki żywności według roskazania krolia Iego Mości za pieniądze dodawać mieli, alie nam nie dopuszczaią kupować y sługi ieszcze biią; o czym wiedząc, ysz tham w obozie iest pan Zybrzyk, prosiemy iako swego miłościwego pana, abyś się Waszmość raczeł około tego rozmówić s nimi, żeby zasię do czego gorszego sam nie przyszło, gdysz my wiatrem żyć nie możemy. A iako na początku listu naszego, tak y przy dokończeniu prosiemy Waszmości, naszego miłościwego pana, w tych wszystkich rzeczach o prętką naukę, a my przecie nieproźnując, w inszych rzeczach stanowić będziemy. A na ten czas się Waszmości łasce naszego miłościwego pana zaliczamy. Dath. z Zapolskich Iam, die 29 Decembris, anno 1584. Waszmości, naszego miłościwego pana powolny y życzliwy przijaciele y słudzy: Ianusz Zbaraski, Albriht Radziwił, Michaiło Haraburda.

170.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a moy wielce Miłościwy Panie! Nietelko tak małą rzeczą, iako iest pisanie, lec y naywietszą radbym sobie pozyskał łaski Waszmości, w ktorij się barzo kocham. Dziękowałem panu posłowi papiejskiemu imieniem Waszmości zarazem, gdym list Waszmości przecieł, y prosiłem go o tho, o coś mi Waszmość roskazać raczył, tho iest, s strony Wieliza, a właśnie tesz na tenże czas o thym rzecz przypadła była. On, iako w każdy inny mierze, tak y w thy pogotowiu chciał się Waszmości przysłużyć y wziął tho iakoby posłom Moskiewskim z rąk, waruiąc w tym od wszelkiego niebezpieczeństwa s strony pana ich, nietelko słownymi obietnicami, alie tesz y daniem listhu pod ręką y pieczęcią swą, o czym,

mnimam, wszystkim, Waszmość, moy Miłościwy Pan szerszą sprawę s pisanía Ichmość Panow posłow wziąć będziesz raczył. A ysz się zatym iusz pewnieysza nadzieia o pokoiu stanęła, tedy się niepomału raduję, że się tho za hetmaństwa Waszmości kończy, czo się za wiele inszych hetmanow kończyć nie mogło. Inflanty mamy wszystkie od Moskiewskiego, na czo (пропускъ въ рукописи) day Boże, iako się the kraie iusz uspokoią, aby za tegosz chetmaństwa Waszmości y inne granice koronne požądany y potrzebny pokoi miały. S tym służby moje unizone Waszmości w miłościwą łaskę Waszmości zaleczam. Z Zapolskich lam, w piątek po Bożym Narodzeniu, roku 1581. Waszmości wierny y wieczny sługa Warszewiczki.

171.

LISTH DO PANOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH OD IEGO MOSCI PANA HETMANA.

Iaśnie Wielmożni, Miłoseziwi Pańowie! Zalieciwszy etc. Poczujęm tho czyście, że tak miało bydz około tych zamkow od Szweczkiego wziętych, y dla tegom do Waszmościow dziś umyślnie posłał; nie Moskiewská tho, ale zda mi się Włoska; czo Waszmość tam w intentij (instructii) macie, lepiej Waszmość wiediedz możecie, gdysz ia; Waszmoście czo-ras możecie sobie przeczytać, ale ia pamietham, że namowy nasze o thym do Narwy się ściągaly; przetho zda mi się, abście Waszmość posłóm powiedzieli, że Waszmoście bes tego pokoiu nie zawrą, aszby y zamki od Szweda wzięthe na stronę królewską beły pissane; y dziwuiecie się Waszmość themu, że posłowie mówią, że nie mają roskazania teras o tych zamkach mówić, a wysłano ich wtenczas, kiedy ieszcze beł Białego Kamienia nie wziął Szweczki, bo iusz byli nad Zapoliem, gdy go Szweczki wziął, y Oberpolia ieszcze beła nie odbiegła Moskwa, alie asz po wzięciu Białego Kamienia; ktemu Moskiewski przedtym postempował wszystkich zamkow Liwońskich przes posły, ktorzy byli w Wilnie, także y tych zamkow, czo Szweczki teras dzierży, postempował, y tych, ktorzych iusz beł przed thym dostał, telko o Narew mu sło; y we wszystkich pierwszych Waszmościow mowach tosz beło, żeście y posłowie Moskiewscy z Waszmościami zgoła mawiali o wszyckiey Inflackiey ziemi, y poseł Moskiewski także mówił o wszystki ziemi In-

flączki; y gdyby się nie puszczały the zamki, czoszby król Iego Mość za tak wiele zamkow, któreby miał pusić, wziął; bo y s tego ostatka, czo Moskiewski dzierzy, Dębinski s Suchodolskim pobrali zamki, y Kokenhausen do tego czasu iusz podobno królewski iesth; ktemu, czoby tho był za pokoi, gdyby pod którym zamkiem, czo Szwed dzierzy, ziachały się woiska krolia Iego Mości y Moskiewskie; niewiem, ktoby komu po dobry woli ustępował; musiałyby się s sobą bić. Posłowi papieskiemu powiedzcie Waszmość y tesz ratiae, y tho, że o wszytkiey ziemi Inflandskiey, że iey miał Moskiewski ustąpić, y z Waszmościami mowieł y do mnie pissiwał, y listym iego królewii Iego Mości iusz odesłał, a takby tho beła dziwna królowii Iego Mości; przetho niech w tym przestrzeże dignitatem suam y tych wszytkich traktatow y mniemanie Waszmościow, aby nie rozumiał król Iego Mość, żebyście Waszmoście tego, czo iusz beło pozwoliono, zaś odstąpieli; y by beł on Waszmościóm nie powiadał o wszytki Inflączki ziemi y do mnie nie pissał, tedybyście Waszmość nie postąpieli beli tako wiele zamkow, alie asz na końcu, wyciągnąwszy wszystko, zaś znowu wathpliwoscz o rzeczach skończonych czynić, nie iest rzecz słusna. I tak rozumiem, abyście się Waszmoście na thym zaparli. Widzę ia w thym the inconvenientią y trudności, że naprzód Szweda mogą na nasze złe tymi zamkami poiednać z Moskwą; druga, snadnie nas poprzedzić do nich Moskiewskiemu, gdysz na samym Pskowie tusz siedmdziesiąt y dwie dział burzących ma, którymi y ziemię pod tymi zamkami może zmieszać, nietelko zamki potłuc; dali, ieżli się przydzie wadzidz z Moskiewskim o the zamki, tedy w cziasne kąty y głodne napędzisz króla, to iest, żeby tylko w ziemi Inflączki z Moskiewskim walczeł, nie bełoby tho ku rzeczy naszymy, y dla tego Król y przedtym, chocia mu Moskiewski chciał przymierze dać od Lithwy, aby zinąd beł pokoi, a w Inflanciech walke, woliał Moskiewską ziemią obiezdzać Inflanthy y tym kxtaltem ich dostawać; raczcie się Waszmoście na thym zaprzec. Tucz się to urodzieło, Moskiewski sam iedno o Narwi mysleł, tak iako Waszmoście y s Chwiedora peremythczyka wiecie, y potym, gdy się Waszmoście zaprzecie na thym, a iakoby się postąpiacie, aby Narew nie była pissana na stronę Krolewską, ani na Moskiewskiego, tedy rozumiem, że na thym przestaną. Wszakże nakoniec, ieżliby do tego przyszło, o tę Narew uczynicie Waszmość przecię protesta-

tią wedle instructiiey. Mam nadzieię, że tym kxtaltem się tho zawrze; ie-
 żliby nie mogło zawrzeć, przeczytaicie Waszmoście znowu sobie instructiã,
 a wedle instructiiey się zachowaicie. Piszę tesz w tym do xiędza Posse-
 wina list, ktorego Waszmościom kopią posyłam; iezli się Waszmościam
 będzie zdał do czego pożyteczny, tedy Waszmoście oddaicie mu go, iezli
 nie zda, piecie (?) go. Wielisz mnie się zda że lepszy, niż czali, nietelko
 spaliony, Siebiesz, a tak nie może-li byđz inaczy; radni niech król dzierzy
 Wielisz, a Moskiewski Siebiesz, a w liście przymiernym niech się tho do-
 łoży, że gdzie by woliał Król Iego Mość Siebiesz, nisz Wieliz, tedy ma
 oznaimić w tym roku Hospodarowi, a Hospodar go będzie powinien puscć
 Kroliowi Iego Mości, a Król Iego Mość tesz onemu Wieliz. A zathym Wasz-
 mościom tu tesz nastąpi mowić o więźniach, za które Waszmoście będą się
 upominać Opoczki s Siebiezem, a na Siebiezu samym będą mogli zostać,
 acz y thym kxtaltem y Siebiesz y Wieliz przy Króliu Iego Mości zostanie.

Węgrowie niepochybnie puszczã thę zamki za mymi listhy, telko Wasz-
 moście zawrzycie czo tham, a przythym pošlicie mi kopią tego przymierza;
 ktemu niech będą gothowi dworanie bieżeć zaras do Pernawy, Szereneska,
 Laissa, bo się ieszcze dzierzą, a w niebezpieczeństwie są od Szweda; prze-
 tho trzeba się rychło do nich pospieszyć, także do Felina, Derptu, Marien-
 burku, Marienhausen, Nowogrodka, Lucen, Reżycy, a pothym do inszych.
 Ia tesz iusz zaras listhy do tych Węgrow zgotuię, y pošłańcza także będą
 miał pogothrowiu pošłać do ubogich zamkow y z dworzany Moskiewskimi;
 iednak trzeba Waszmościam namowić s nimi, iako tho ma byđz, y oznaimić
 mi, abym wiedział, czo za ludzie y iako wielie ich mam pošłać. S tym się
 powtore etc. Dat. z obozu pod Pskowem, dnia 30 Grudnia, roku Pańskiego
 1581.

Cedula w tenże list włożona.

Choćby tak było w liście przymiernym tymi słowy napisano: «odstąpię
 tesz Gospodar wielki Królowi Stephanu wsiech gorodow Liwonskich, które
 Szweczki ięmlieł y ięmlith, kromia Rochodiowa», a na Rochodiow niechby
 iusz beła protestatia. Postąpiwszy we wszystkim tak, iako się Waszmoś-
 ciam pisze, iusz Waszmoście zawieraicie nakoniecz wedle instructiiey ten
 pokoi, czo narychli, boć periculum in mora s strony tij Pernawy. W prote-

statiey to Waszmościę dołozcie, że Krol Iego Mość będzie dostawał tych zamkow, czo są teras pod Szwedem, czo tak zawiesić, żeby się rozumiało y na tho, iezliby potym y u kogo trzeciego bely. Liec przy thy protestatiey, trzeba będzie zaras woiska, iakosz iednak muszi tam bydz teras w Felinie y gdzie indzie, na-przyległych zamkach y włościach Szwedom, by iedno miało żywność.

172.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, amice charissime et observandissime! Literas Dominationis Vestrae, ad me 28 Decembris datas, hoc die, qua est 30, vespere accepi, una cum litteris ad Regiam Majestatem et exemplo litterarum ad Dominos legatos. Ad eas litteras Dominationi Vestrae satis me est respondere, me missurum esse litteras Dominationis Vestrae cum exemplo litterarum ad legatos ad Regiam Maiestatem; de conditionibus, quas in exemplo litterarum ad legatos vidi, nihil me attinet scribere, cum alias recensiores litteras acceperim, ex quibus jam longius progressum in hoc negotio video. Cognovi de Dominationis Vestrae diligentia et studio ex litteris Warszawicij, tum ante ad me, tum nunc ad consanguineum meum D. Zolkievium scriptis, quo nomine Dominationi Vestrae gratiam habeo, et, ut Deus juverit, vel ipsi vel ipsius societati hoc in regno referam. Hortor modo Dominationem Vestram et quaeso, ne patiatur istos Moschos novis dubitationibus negotium impedire, et jam vix non perfectum inficere. Quid enim illud est, quod nunc moverunt de arcibus, quas rex Svetiae possideat, et quam putida illa est excusatio — interdictum illis esse a principe, ut ne cederent arces a Sveco captas; cederent vero, quas princeps ipse possideret, et interdictum — de non tradendis arcibus a Sveco captis, quae adhuc captae non fuissent, cum discederent, etenim patior (posterior) omnium post Narvam Albus-Lapis, Faidam Mosci vocant, jam cum ad Zapoliam oratores essent, fama adacta, Sveco cessit et post Herbopolium quandam ultro ipsi Mosci deseruere; ab oppugnatione vero Albi Lapidis ad oppugnationem Pernoviae itum est, etsi haec resistit adhuc. Quae vero, aut quot arces jam restarbut, quas nobis redderent pro tanto terrarum tractu, quem illi reddimus? et pro Viel koluco, quam arcem ego, nisi ordinum decretum intercessisset, decem ar-

jam habemus. Ne igitur isti homines, quaeso, inepti
ignitas Dominationis Vestrae ne, cum sit vir gravis, ea
istos effutire patiatur. Praeterea vero Regia Majesta
em de tota Livonia sibi credenda (cedenda) concipie
ribus verbis, sed totidem prorsus, quod ad me Domini
ris scripserat, scripsi — Mosci legatos omni prorsus
Majestati, si ex parte Regiae Majestatis arces capt
um principi restituerentur; concipiet et senatus, eter
natu recitabuntur. Inde vero, si aliquid diversum,
t scriberetur, putat-ne Dominatio Vestra, quod Regia
aliquo glossemathe a me satisfieret? ac alii quide
e meae aliquid adscriberint, Luterani vero, qui in c
litteris Dominationis Vestrae et chirographo, quod
nt? Oro igitur, liberet me hac cogitatione et modesti
nt, scio ego Moschum saltem de Narva laborare, n
liis arcibus dandis non retinendis, cum illos mittere
enim eam jusserat dare, quae alio pendeat, Al
eliqua Dominatio Vestra cum Dominis oratoribus co
e haec delata sunt, Magni Ducis primogenitum filio
se, Coreliam a Moscis iterum Sueco ademptam esse.
e benevolentiae Dominationis Vestrae. Dat. ex cast
ie 30 Decembris, anno Domini 1581. Ioannes Zar

, ita ut si infra vertentem annum Majestas vestra
Siebiezum a Moscho, illud ipse tradat, reddito Vielisio;
deinceps Majestas Vestra semper Vielisium, Moschus
nilominus vero pax sine dilatione concludatur. Livoni
tradatur, ipsi aliae arces tradantur, sed cum deinceps
tentabitur iterum a legatis, an pro illis Opoczka
saltem Siebiezum obtinere possit.

utraque ex parte horridissimum frigus continet in q
ati Vestrae Regiae non scribo, cum putem me t
t diem, rebus conclusis, missurum eum, qui summ
m Vestram curret, ita ut existimem prius illum,
Suzeny, etsi praecedat, ad Majestatem Vestram ventu
in gratiam Sacrae Regiae Majestatis Vestrae, Domini
Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 2 Januarii, 1

Cedula iisdem litteris inserta.

tivis et ex ploratoribus Novogardiae intellexi, maj
obisse. Ferunt idem exercitum cogi Stauritiam, ut
am; Correliam arcem jam a Moscis receptam.

illorum orbitatis. Comendo me in gratiam Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 2 Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae Regiae Majestatis Vestrae fidelis subditus et servitor, Ioannes Zamoiski.

175.

LITTERAE A PATRE POSSEVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrissime Domine, plurimum in Christo observande! D. Thomas reddidit mihi litteras Vestrae Magnificentiae eo iucundiores, quo cum eas ille mihi adtulisset, (cui expiendam confessis sacramento familiae meae partem dedi), tum ex Vestra Dominatione intelligebam Novogardiae Livoniae, ceterisque in arcibus non periturum cultum Deo debitum, ac Beatissimae virginis venerationem fore cordi Vestrae Magnificentiae, cum primum Livonicae illae arces Regiae Maiestati tradentur. Ceterum de Vielisio caput meum legatis Moscis obtuli, ut illam arcem Regi reliquerent, me vel ipso vitae meae discrimine Moscho purgaturum illos, si quid hac in re mandatum principis sui pretergrederentur. Post multa, eo ventum est, ut Vielisia integrum maneat regi, sed Siebiezum Mosci, (ut) stet item integrum Magno duci, volunt, si Vielisium non habeant, aut non evertatur. Iam cum ego mentem Serennissimi Regis hac de re perspectam nonnunquam habuerim, spero id negotium nobis non exhibiturum, si alia successerint, ut cras fortassis in nomine Iesu absolventur. Stet Regi Drissa, Sebiesium Magno duci, de quibus, Deo dante, reditu in Moscoviam meo agam, si qua ratione potuero evincere, ut viva voce, quae rationes hac de re efferentur, Moschum eae ad complanandam hanc differentiam et ad utramque arcem solo equandam permoveant. Quod si pax fiet, illico Porcoviensis palatinus ex Porcovia et quinque alii Novogardia magna unius diei ae noctis spatio accersentur, ut arces Livoniae dedant captas, aut a Rege accipiant, datis a Vestra Magnificentia fidelibus viris, per quos ista peragantur. Aiunt autem Mosci distare Siebiesium Drissa centum verstis; si stetisset ijs Derpatum, concessuros fuisse, ut Siebiesium solo aequaretur. Quod si quid amplioris lucis ad ea, formulamque conditionum, a me missam, a Vestra Magnificentia accepissem, aliqua forsitan ad celerius expediendum totum negotium his litteris addere potuis-

sem; sed non dubito, quin omnia legatis perscripta sint, quidquid tardius denique mihi declaraturi sint. Hoc unum dicam, sperarem me de Magnificentia Vestra eam iussuram, ut mature cosaci, reliquaque illa fex sanguinaria, si cibum et reliqua capiant, iam a pueris, ex innoxiiis nec militaribus hominibus manus abstineant: neque dum putant incutere hosti terrorem, desperationem inferant, laesaque patientia fiat furor. Quod si Vestrae Magnificentiae visum fuerit, ut hinc in castra nobilis aliquis Moschus mittatur, qui post iuramento legatorum sancitam pacem, Pleschoviensem palatinum de tota re, evocato ex ipsa civitate aliquo coram Vestram Magnificentiam, certiore faciat, id forsitan rationibus ipsius exercitus non erit incommodum. Cum vero Mosci instent, ut captivi liberaliter omnes tradantur, eaque res ad me a legatis Regijs relata hanc adhuc habeat difficultatem, quod Mosci diserte ac plane in litteris velint sine alia delatione fieri: videat Vestra Magnificentia, quid christianam pietatem deceat, quidque et mea de fide quereretur, si rem mihi delatam non praestarem; itaque praestaret, ut qui sunt in castris captivi vel mecum venirent vel certe candide efficeretur, ne aliquo ab militibus ablegarentur. Sic fidelius victorias cumulabit Deus iis, qui fidem sinceriores servabunt. Ac quidem hoc anni initio, conclamata pace partium Vestrae Magnificentiae esset, ut in die trium Regum plurimi ad gratias Deo agendas, sanctissimumque sacramentum sumendum adducerentur, ut jam Polonicum regnum novi anni et exitus incremento majora benedictionum eaelestium percipiat incrementa. Iesus Vestrae Magnificentiae Illustrissimae cor et dexteram Divinis muneribus ditet. Ex Kiverova Horca ultima die anni 1581. Quid mihi post has litteras scriptas legati Regii scripserint, quidque ego illis responderim, videbit Vestra Magnificentia ex adiunctis schedis. Prudentiae Vestrae Magnificentiae erit, ut omnibus rebus remedium adhibeatur. Vestrae Magnificentiae Illustrissimae addictissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

176.

CEDULA OD PP. POSŁOW DO XIĘDZA POSSEVINA.

Mościwy xięże Possewinie! Dziś u Waszmości bydź nie możemy dla tego, ysz posłaniecz nasz od Iego Mość Pana kanclerza ieszcze nie przy-

jachał, a tego pilna potrzeba iest, abyśmy go doczekali, czo iedno sam Waszmość wiedząc, prosimy pilno, żeby Waszmość, wynalazwszy iaką przyczynę, u posłów Moskiewskich odmówić nas raczeń podług baczenia swego, żeby nam u nich tym dzisiejszym nieprzybyciem naszym domniemania iakiego nie czynięło y Waszmości samego niełaski nie niosło. S tym służby nasze przyjacielskie łasce Waszmości zaliczamy. Waszmości życzliwi przyjaciele y słudzy: Ianusz Zbaraski, Albriecht Radziwił, Michał Haraburda.

177.

RESPONS PP. POSŁOM OD XIĘDZA POSSEVINA.

Illustres et Magnifici Domini! Libentissime faciam, quod Vestrae Dominationes Illustrissimae mihi scribant. Quod ad Moschos attinet, ipsi se dicunt esse paratissimos mittere Novogardiam, ut veniant quamprimum palatini ad reddendas arces; verum sese non solum non missuros, sed etiam in deliberationem inituros, nisi de Siebiezio a Vestris Illustrissimis Dominationibus omnino et clare respondeatur, quandoquidem illi clare Vielizium tradiderunt, si Siebiezium stet. Mirantur autem rationem istam agendi, nec desunt hic, qui dicant esse satis puerilem; ego tegam, quantum potero, omnia, sed videant, quod agant; et iterum dico, videant si celerrime mittent responsum, celerrime mittetur Novogardiam tabellarius, sin minus, expectabitur, quid desiderabitur a Vestris Illustrissimis Dominationibus, quibus a Deo rogo optimum consilium. Vestrarum Dominationum Illustrissimarum servitor in Christo, Antonius Possevinus.

178.

LIST DO IEGO MOŚCI PANA HETMANA OD IEGO MOŚCI
PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwi Panie! 27 die Decembris, iużeśmy s tym się rosthali y pożegnali z Moskwą, nie chcąc nic o Wielizu wspominać, ani tesz także o czym. Possewin gdy nas zrozumiał, żeśmy iusz się s thym pokazali, ysz więczy nauki nie mamy, a o then sam Wieliż roskazanie Iego Królewskiey Mości mamy, abyśmy go nie ustępowali, z wielkim rozważaniem nam cedula posłał, szeroko nam przekładaiać, y

przypisał nam to, abyśmy się oglądali na rzeczy pospolite y upadki y na woisko, które teras musi zisnąć precz, a potym yszbyśmy w drogę pospołu iachali pomału, asz on od Waszmości będzie mieć wiadomość, albo sterzy dni tij wiadomości od Waszmości poczekali. Powiedzieliśmy mu, żeś nam Waszmość pisał iusz ostatnie, y frasując się że tak do Waszmości posyłamy, a Waszmość mimo to większego roskazania nie masz, czekać nie mamy czego, alie iadąc w drogę, wstąpiemy Waszmość pożegnać. 29 przychaliśmy tamże, z okolicznych słów zesłiśmy się o Wielisz, chcąc go dać Possewinowi a potym w przymierzu tego nie pisać, asz bełaliby wolia Króla Iego Mości ustąpić, albo przy sobie zostawić, do syłki aby to zostało. Oni dopiero się nam wczora ze wszyckim grunthownie declarowali, że ustąpią Wielizą Królowi thym obyczaiem: aby przy nich Siebiesz został czało. O Inflanty żadną miarą nie chcą inaczy, iedno aby czo Szwed dzierzy zamilczeć; ysz tego żadną miarą uczynić nie mogą, bo tego w nakazie od Kniaza nie mają; y po długim naszym spieraniu, nie chcieli nam tego pozwolić, y owszem spominali — wolen nas y was Hospodar w tym. Odłożywszy to według instructey, gadaliśmy s nimi dali o Siebiesz y Wielisz, do iutra sobie na rozmyślanie wzięwszy, s czym zamki chcą oddać: ukazali, — z uiazdy, włóściami, s strzelbą, która na zamku wziętha, krom tych dział które Kniaz Wielki w bitwach pobrał; «liudzie y strzelbę y wszystkę maiętność waszę swymi liudzi kążem do wasze granicze wyprowadzidź, a wy tesz nam także uczynicie». Iezeliby się ze wszystkiewy zaraz wybrać nie mogli, to potym swe rzeczy wolno każdemu wiiskać, — nie zabronią. O więźnie wspominali, y iezli oni zamilczą, my ich nie wspomniemy. Mym zdaniem woliałbym Wieliz niewątpliwie zostawić przy Iego Kroliewskiej Mości, gdysz nam Siebiesz spaliony pożytku nie uczyni, a przedtym choć Siebiesz beł, navigatia wolna była bes przekazy; liecz Ich Mościam drugim mimo instructią uczynić się nie zda, alie go chcą Siebiesz y Wieliz do syłki zawiesić. Byśmy mogli thę zimę y liatho potężnie podzierzeć woinę, liedwyby nie lepiej, bo iako widzę, że sobie żądło woiny the zamki, czo pod Szweczkiem, zostawuia, aby kiedy chcą mogli tym wrzucić przymierze, a nabarziey się tego rychło boię, — Łuki darem y Chełm, któremu we wnętrnościach siedzą, weźmie; łączno mu ie posłuszeństwem naprawić, s częścią ludzi Inflanczkich ossadzidz, Inflanty gołe nam pusezą,

w których chleba niemasz y na drugi rok mało czego czekać, pieniędzy zaras dla ossady trzeba y ludzy y chlieb skąd rozmyślić, gdysz on z owąd ludzmi y spizą opatrował; potym za tą occasią by nie chciał za czasem pokusić, bo nam y tego nie chcieli pisać, gdyśmy im mowieli: «wy do zamku Szweczkiego a my tesz do tegosz, a będzie nam bithwa z wami, aby za the Lithwa Inflanthy y wy w pokoju siedzieli, a iedno o tho woyna»: nie chcieli nakoniecz nie mowić, zgoła milczeć, nic o tym nie wspominać, ysz tego w nakazie nie mają. O Szerenezk tesz wspominaią, którego będziemy się starać, żebyśmy mianowicie mieli y insze. Znaczy się barzo, że im albo tij zimy albo ze Pskowa na wiosnę wodą bydz pod Rochodiwem, albo ieżli pokoi zechcą do czasu chować nam, konać mu Szweda, aby potym ieżli z nami pocznie, nie miał mu kto przeszkadzać; na ktorego barzo zgrzythaią, a nie daią znać posobie; y tho pewna, że się nam y po iednaniu na pieczy mieć, by nie zmieniał. Gdy o przymierzu pytali, iakiego im trzeba, powiedzieli, — do iutra na rozmyślanie; wielkie tho rzeczy iusz są, daliśmy im o podanie zamkow, ei chcą oddać, na który się czas zmowiemy; dworzan na tho y na odbieranie mają podawać, — Iwan Zerebcow, czo w Porchowie siedzi, a dwa teras przy Bieleczkim do Nowogroda przyiachali, czo tesz ludzie zwodzidz mają we 100 koni, y Nachnaty Kobiakow, a Fiedor Zaskirow. Takeśmy umyślieli do śrzody w Imie Pańskie tho albo owo zawrzeć, a dali Pan Bog, w piątek albo sam Waszmości oznaimię, albo kogo posię; ieżliby się Waszmości czo zdało albo czego poprawić w thym czasie, racz Waszmość dać znać. Bieleczki z Nowogroda 29 die przijachał, ludzi zgoła nikogo niemasz, iedno coś o Siemienie powiadaią, alie ieszcze w Moskwy, że ma bydz we dwudziesthu tysięcy. Dziś dali Bog, o tych drugich rzeczach mnieyszych domawiać chcemy. A zatym służby me miłościwey łasce Waszmości, mego Miłościwego Pana zaliczam. Z Zapolskich iam, die Decembris 29, 1581. Waszmości służebnik Ianusz Zbarski.

179.

OD PANOW KOMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iaśnie Wielmożny a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Dzisia na dzień nowego liatha, godzinę w nocz oddano nam dwa listhy Waszmości naszego,

Miłościwego Pana, przez pacholęta Waszmości, w których raczysz Waszmość pisać do nas, abyśmy w tym stanowieniu z posły Moskiewskimi tego strzegli y domawiali się, żeby the zamki, które Szweczki pod Moskiewskim pobrał, na stronę Iego Kroliewskiej Mości w liście przymiernym były wpisane. Thego Miłościwy Panie po wszystkie czasy s pilnościąmy strzegli y teras strzeżemy, y domawiamy się, żeby Moskiewskie posły zamkow, które pod ich Hospodarem Szweczki pobrał, wyrzekli się ich, ustąpieli Krolowi Iego Mości, czego tesz y x. Possevin po niektorij części nam dopomaga. Alie baczemy, że snacz żadnym obyczaiem posli Moskiewscy do tego się przywieść nie dadzą, gdysz po wszystkie the dny z nimi o tym mówiąc, nicechmy się na nich domowicz nie mogli: y zatym się wszytka rzecz omieszkiwa, ze my, bacząc czo Iego Kroliewskiej Mości y rzeczypospolitey natym należy, łączniew tego puścić nie chielibyśmy; iednakosz tho Wnszmości oznaimuiemy, ysz w thy rzeczy iasną y dostateczną naukę mamy Iego Kroliewskiej Mości, którą s instructey słowo od słowa w tym naszym liście ku Waszmości wypissuiemy, y tak się w sobie ma: « a czo się dotycze zamkow, które krol Szweczki pobrał pod Kniazem Wielkim Moskiewskim, panowie posłowie mają tego strzec, żeby posli Moskiewscy tego w list nie wpissowali, y niktóry wolności ku dostawaniu tych zamkow pod kroliem Szweckim, y niktorego prawa Kniaza Wielkiego do tych zamkow nie ostawowali; alie w swoi list panowie posłowie mają tho wpisać, ysz Królowi Iego Mości wolno będzie tych zamkow u Krolia Szwedzkiego odyskawać. A iezliby posli Moskiewscy na tho pozwolić nie chieli, tedy panowie posłowie, protestowawszy się przed posłem papieskim y protestacją wziąwszy, mają pokoi stanowić». Przetho prosimy, abyś Waszmość the instructią przeczytawszy y dobrze s niey zrozumiawszy, raczeń nam dostatecznie y znacznie odpisać y naukę dać,— iezlibyśmy tego na posłach Moskiewskich nie mogli domowić się y przywieść, żeby tych zamkow, które krol Szweczki pobrał, w stronę królewską odstąpić nie chieli, iezlize mamy pokoi stanowić, nieopisuiąc tych zamkow w liście przymiernym na stronę Krolia Iego Mości, tak tesz y Kniaza Wielkiego, ani ich wspominać? abo tak to rostargnąwszy, y nic nie postanowiwszy o pokoiu, rosiachać? w czym o barzo prętką naukę prosimy, która żeby mogła nas dość we czwartek przysły, barzo rano, gdysz tego y sama potrzeba y posłowie Mo-

skiewscy na nasz wyciskają, y x. Possevin tesz do tego się przyczynia. A czo się dotycze Siebieża, niżli to pisanie Waszmości nas dosło, tedysmy w tij rzeczy uczynieli, nieź się nieróżnić s nauką Waszmości, że oni Wieliza Krolowi Iego Mości ustąpieli, a my im Siebieża; przyczym y tego warunku, o ktorym nam Waszmość racysz pisać, nie zaniechaliśmy przypomnieć, alie tho bydź nie mogło; a na podanie zamkow Iego Kroliewskiej Mości w ziemi Inflanckiej y na wyprowadzenie s tychże zamkow, posli Moskiewscy za przystawem naszym, iusz iako dnia dzisieyszego posłali do Nowogroda, s ktorymi dworzany, powiadają posłowie Moskiewscy, liudzy bydź sterzy sta, albo pięćseth koni; o czym ia, Woiewoda Braclawski, pisał oznaymując y tego dokładając do pana Iordana, aby się w dobrij ostrożności miał, ni nacz się niubezpieczając.

Przy thym, iakośmy wyszy napisali, tak y powtóre y potrzecie naszego Miłościwego Pana pilnie prosiemy o barzo w tym rychłą naukę. Zatym służby nasze Waszmości, łasce naszego Miłościwego Pana zaliczamy. Dath. s Zapolskich iam, dnia 1 Ianuarii, anno 1582.

Waszmości, naszego Miłościwego Pana życzliwi słudzy: Ianusz Zbarski, Olbriht Radziwił, Michaiło Haraburda.

Czoś tesz nam Waszmość raczeł napissac w liście swoim, ysz Kniasz Wielki włość Nowogrodzką wszystkę oddał ku Pieczarom, tedy o tym między nami żadnij wspominki nie było, ani z ich strony; alie iusz s tij strony od Nowogrodka, Kerepecia, Marienbursku y tych zamkow, które poszlij Lucen y Rrzycza, iako się z maliowania zamkow malowanych Inflanckich od Waszmości danych panu Haraburdzie sprawuiemy, iuz rzeczy mamy namowione, przyczym y zamku Białego Kamienia na stronę Krolia Iego Mości ustępują.

180.

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie! Po the wszystkie czasy tedysmy s posły około Inflanthów tractowali, którzy żadną miarą nie chcą o tym mowić, aby się tych zamkow, czo Szwed pobrał, odpisać mieli; alie y owszem, iako widzę, mocno ich dobywać chcą, iakosz y dziś z rzeczy się odkreli, spomniawszy Rakobor, że go nasz Hospodar wezmie. Zamkow nam

tesz nie chcą na piśmie ukazać, asz kiedy poczną chramothy pisać, y zdami się, że tą stuką chcą isdz, żeby nad morzem zamki Szwedem zasłonić, choć że ich nie wziął, aby tak czo pod tym płaszczem zachować. Panowie posłowie mają tesz tho na dobry pieczy,— ukazać im tho Possewinowym spiskiem, że tho on dzierzy, y Biały Kamień nam postąpieli; alie gdy nie będziemy mogli mocz wymoc, czo czynic? tho Waszmość racz przemyślać, by ieśli nie nie będzie, iako długo ich Waszmość nam dzierzeć roskaze? Bo iezli isdz pod Nowogrod, albo gdzie wolia Waszmości, tedyby liepi się woisku ruszyć pierwy, niż oni stąd poidą, żeby wszędy blisko za nimi, gdzie Waszmość umysli przyjść; w tym Waszmości nauki trzeba. Mnie się wszystko widzi, że chytro chodzą, y kiedy który czo bystro rzecz, tho się sami upominają: «mołczy, wiedaiesz, że nam Hospodar zakazał wysoko mowiet dla tego, aby się nie mieszkało». The rzeczy, które oni albo my brali na rosmysłiania, theśmy na stronę do naznaczonego czesu odkładali, a o inszych, tedyśmy mowieli y ucierali, iakosz o postąpienie zamkow,— chcieli rok Zwiastowania Panny Marij, tym obyczaiem, aby tymże Łothyszom kazano ich wywozić y do nich zaprowadzić, abyśmy za szkodę ręczeli, iezli im Szwedowie uczynią. Myśmy powiedzieli, że tho nie może bydź, «my waszych do waszych granic, a wy naszych odprowadźmy bes szkody nazad, prochy chleb etc». O chlebie mowiliśmy: «tego nie wywozić, bo tho s tychże włości»; powiedzieli: «poznacie y wy, iako s tych tam brać, gdy swego nie przywieziecie». Do tego przyszło, żeśmy mowieli, że «was bes chytróci do waszych granic odprowadzim, alie iezli na naszych ludzi Szwedowie uderzą, a oprzeć się nie będziemy mocz za nieszczęściem, nie nasza wina». O wywożenie,— «tak wiele Łotyszów nie będzie, powiedzieli, nie strzeszcie nas od Szwedow, ani woście, a rok zdawaniu S. Piotr, a kniaz woisko y posochę przyslie zwozić». Byliśmy przeciwko themu, alie tak się mowieło, aby po przijachaniu dworzanina trzeciego dnia zamek zdawano; ieszcze się nie zamkneło, alie my iusz na thym stoiemy. Około tego wywożenia nie wiem, czo się Waszmości, memu Miłosciwemu Panu będzie zdało; mogłby pan Zybrzyk w Zawołociu, Ostrowie, Krasnym, Wielij chlieb kazać gothować czo naiwięczy, tymisz chłopcy chlieb do Iurijowa odwieść, y władykę y te drugie tam s Iuryowa na tho mieysce wziąć, do ich granic Piczor albo Zborszka odprowadzidź; choćby przymierze nie było,

chlieb się w tych zamkach samych przyda. O dworzany— tak chcą, abyśmy y oni nam razem sobie dali ku oddawaniu zamków; który iako rychło przijedzie, iako się mu sprawować, namowiem, których, kogo Waszmość chcesz słać, racz posłać do nas, dawszy mu naukę, iako ma postempować. My tesz czo sam potrzebnego obaczem, nie zaniechamy, iedno żeby ku temu czasowi beli sam u nas ci posłańcy. Do Łuk y Chołma rozumieliśmy słać Choinickiego rothmistrza; u nich ma bydź dworzan siedm osob, po ktore iusz odprawieli; daliśmy im za przystawa pana Iordanowego thowarzysza, a tam pan Iordan, kogo będzie rozumiał, da, któremu pissał y nakazał, aby się nieopłaszał, bo nie wiem, na iaki fortel 500 albo więczy ich ma bydź; pytalіśmy, czemu tak wielie: powiedzieli, że tho ludzie zaczniey woiwodowie, siedm ich, a s każdym po dziesięć synow boiarskich, a sług po 20 y więczy, a s synmi boiarskimi po kilku sług; myśmy się dali nie wdawali, nie ukazując po sobie, że tho nam dziwno. U Porchowa naszych mało, y ieźli ich monstrować, nie spodziewam się spełna, także y kozactwo do domu iadą sieła. O działa tak mowią, że s którymi zamek wzięth, the oddamy, alie ktore niemieczkie w bitwie pobrano, tych dać nie chcą, choć w zamkach są; chcą, aby the possochę Łotyszowie sprowadzieli. O przymierze na wielie lath, pierwy na pięć, wiedz na siedm, ledwo na nich Possowin wymogł na ośm; myśmy się w to nie wdali, alieśmy przypuscieli z roskazania Krolia Iego Mości na Possewina, który od siebie tho odłożył do iutra; powiedzieliśmy, że my na ośm godzin, gdy nam Possewin każe, przijmiem; y widzę, nie mogę rozumieć, dla czego w tym się barzo a barzo opieraią, y widzę, gdziebyśmy na krokki czas wzięli, przyzwoleliby. O więznie, o teśmy im, gdy nas pytali, a nawięczy z Niemczy się pokazuią, powiedzieliśmy, że nauki nie mamy, czekaiącz na tho, żeby z nami gwałtownie o tho poczęli mowić, bo maią naukę, za occasiā mowić o Opoczkę y Siebiesz, iakosz y Possewin u nas pilno chciał wiedziedź, y tegośmy tak zbyli: «tractui między Krolem y Moskiewszkim thy sam od siebie»; powiedział, że on o Iego Mości Kroliu wie, iako ma bydź; myśmy powiedzieli, że nie wiemy. Przyminali tesz, abyśmy posłom czas przijęli, na ktoryby do kniaza słuhać przysięgi iachali; alie iako widzę, na tho gonia, żeby tam naszy iachali naprzod, powiadaiącz: «pełno nas gospodar uze posyłać naperwij». Iako widzę, Moskwa chce pilno od Rochadiowa do Newlia, nie chce się

im morza puścić. Othosz thu w czas nauki Waszmości potrzeba. I tho kiedyśmy im ukazali, ysz krol, iako swe poddane, wszystkie Inflanty chce mieć, kiedy przijdzie do Rochadiowa, że chce go dobywać; rzekli: «tho on wolion, a nas hospodar sobie wolion»; wspominaliśmy, że s tego bithwa, zamilezaią; y thośmy spominali — «niechaize iedno o tho woina, a insze zamki w pokoiu» — nie chcieli, iedno milczeć; y thośmy spominali, «a kiedy nas krol pierwy wezmie, abyscie nam za pokoi renczeli» — rzekli: «na ten czas niechai do naszego hospodara slie, on budzieth wolien». Owa mym zdaniem, wierzyć nie masz komu, liudzy zawsze pilno trzeba, odda zamki pusthe, głodne, trzeba przemyślać w czas żywnością y pieniędzmi, bom ia pewien y po iednaniu nie zdierży. A ieżlibyś się Waszmość, moy Miłościwy Pan, ieżli by mir nie doszedł, miał wolią ruszyć: racz Waszmość oznaimić, gdzie Waszmości mam przyjmować, bo by mi do obozu nie było po czo, wszakosz niech tho przy woleiy Waszmości zostanie, iako Waszmość roskaże, iedno niech wiem. A zatym służby me Waszmości łasce zaleczam. Z Zapolskiey Iamy, dnia 1 Ianuarij, roku Pańskiego 1582. Waszmości słuźecnik Ianusz Zbaraski

181.

ODPIS OD IEGO MOŚCI P. HETMANA NA LISTY P. POSŁOW.

Iasnie Wielmożniey, Miłościwy Panowie! Zalieciwszy etc. Dziwuię się themu, żeście Waszmoście nie doczytali się tego w liscie moim, co było napissano iasnie: ieżliby nie mogli się rzeczy do tego przywieść, aby zamki Szweczkie pissano na stronę naszą, tedy uczynić protestatią wedlie instructiey; życzełbym ia sobie tego y Waszmościam, y życzę, abyśmy ieszcze lepiej, niż w instructiey sthogi (stoi), posłuźeli, może-li tho bydz, a lepiej by pewnie beło tym kxtaltem dla przyczyn, ktorem Waszmościam wypisał; lecz dla tego pokoiu rosrywać nie smiem, ani mi się godzi, a Waszmościam ieszcze tym mniey, iako posłom, gdysz Waszmościam zliczono nie rosrywać tym miru, y owszew iasnie napisano: ieżli niewpiszą tych zamkow na stronę Krolia Iego Mości, że na protestatiey przestać. Przetho przestać nakoniec, iednak s tym postempkiem, aby napissal pan Haraburda, czo narychli, copią przymierza, wszystkie zamki, czo do sząndku, żadnego nie

miałacz wpisał; obaczą Waszmoście, które będą chciały wymazować. Sze-
renesk jest pewnie jeszcze w ręku Moskiewskich y Pernawa także; niech
oni posła y mnie też nie będzie lepiej posłać; obaczem, kogo tam naidziem;
potym znowu mowcie Waszmoście s Xiędzem Possewinem o to y po-
przycie, zwłaszcza za owym listem moim, którym do niego pisał, a zatym
Krolia Iego Mości, który do rąk Waszmościow posyłam, y copią onego. Fi-
naliter gdy iusz inaczej nie będzie mogło być, przestancie Waszmoście na
protestatę; jeżeli będzie się chciało Moskwie z nami bić, więc będziem się
bić znowu, a ci, czo doma zostaną, nie będą mówić, że przez nas wojna,
ale obaczą, że prze niecznochę Moskiewską, y aczej się na nie będą barziej
gniewać; proszę, zawrzycie Waszmoście iusz the sprawy, abo tam abo sam.
Woisko Waszmoście iedno wiednicie; iusz zwiezli się wszyscy piczownicy;
ktemu lepi mieć Pernawę w ręku, niżeli na liscie, by tym czasem nie kla-
sła; y nakoniecz pilni mi będzie po żywność the konie słać, na których tak
często do Waszmościow posyłam, a iusz też nie mam y s czym, wszakem
do Waszmościow o wszystkim pisał. Xiędzu Possewinowi nie wadzi ten
list Krolia Iego Mości mieć, ysz ukaże Moskiewskiemu, że staranie czynił
o Inflanczką ziemię, y na nim nie nie schodziło, ale że inaczej być nie
mogło.

O to się Waszmoście staraicie, aby to oddawanie zamkow czo na-
rychleisze było, dla Pernawy y dla ogłodzenia woiska. Uberpol zameczek
Moskiewscy ludzie porzucili po wzięciu Białego Kamienia; rozumiem, jeżeli
Biały Kamień dali wpisać, tedy y ten dadzą, ale nakoniecz y ten niech
nie rosrywa dzieła, niech idzie w protestatę.

Około Wieliza czo się postanowieło, tego niewzruszam. Że Iego Mość
pan wojewoda Bracławski przestrzegł pana Iordana około tych ludzi, kto-
rzy poidą z Nowogroda z dworzany Moskiewskimi, dobrze to uczynił, y
proszę, aby pan Kurcza y roth Litewskich napomniał. Czo się dotyczy dwo-
rzan s strony naszy, niech Iego Mość pan wojewoda Bracławskiej przy-
bierze w rocie pana Zebrzydowskiego kilka osob, także y Waszmoście
maczaicie tam, kogobyście Waszmoście mieli przy sobie, aby ich ukazać
Moskwie, że ci przy dworzanach ich, do tych zamkow, gdzie będzie po-
trzeba, poidą, a oznaimicie mi Waszmoście dzień, ktorego dnia y ktore
zamki mają naprzod sobie podawać; a dobrzeby, aby się tu zaczęło od No-

wogrodu y od Ostowa, gdzie ia zeslię pana Bielawskiego z rothą, że iusz poidzie wdłusz, szrodkiem między Ostrowem, Wielą, Woronczem, Krasnem, Zawoliczem, a między Nowogrodkiem, Marienburkiem, Marienhausen, Lucen, Roszyten asz do Kokenhausa. Sam tesz poiadę na Derpt, na Laiss, na Felin, gdzie mi w bok łacno bendzie Sereneczka dosiąć, także asz do Pernawy, a kogo trzeciego poslię do tych zamkow, ktore są w poszrodku ziemię. Przetho tym dworzanom tak z naszy strony, iako s tamty, ku oddawaniu tych drugich zamkow, ktorych nie będzie odbierał pan Bielawskiey, bydźby thu w obozie czo rychliey. A otho iusz Waszmość, iakoście Waszmoście postanowieli, s Choinickim rothmistrzem poslicie do oddawania Chełma, Łuk, Newlia. W Wostrowie tak wiele iest rzeczy Krolia Iego Mości, że skoro się nie wywozą, a thym więczij prze the przyczynę, że mają bydź wiezione część do Nowogrodka, część do Derpta, ktorych ieszcze nie oddano, wszakże y tego zamku podanie nie omieszka, bo ia rzeczy każę na dwor s zamku wyprowadzidź, a zostawię liudzie przy nich, co ie poprowadzą do Nowogrodka.

Prochy tesz przywiezione do Łuk teras, o ktore Waszmoście piszcie do pana wojewody, aby ie podał do Ostowa, bo ich trzeba na the zamki pograniczne Moskwie y Szwedom. Czysz dworanie którzyby thu przijachali z naszymi dworany do obozu, mogą tho uczynić, ocz prosi xiądz Possewin, że Szweczkiemu oznaimią o zawareiu pokoju.

Posyłam Waszmościam listhy do Węgroff około puszczenia tych zamkow; waruicie Waszmoście tho sprowadzenie tych rzeczy; informatią do starostow, około wywożenia y sprzątnienia tych rzeczy, czo na zamkach będą, y iako się mają w thym oddawaniu zachować, trzeba abyście Waszmoście na piśmie przes the, ktore Waszmoście poslicie przy tych dworzanach Moskiewskich, do każdego zamku posłali.

Oddano mi od Waszmościow dziś list, na zachodzie słońca, zaras we trzy godziny potym; z odpissem wyprawuję do Waszmościow. S tym po wthore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Stycznia, 1582.

Cedula do pana wojewody Bracławskiego w tenże list włożona.

Miłościwy Panie wojewoda Bracławskiey! Skoro Waszmoście zamkną pokoi, oznaimi Waszmość panu Iordanowi, aby s tymi tam rothami

pospieszeł się do obozu, także y rotham Lithewskim każ Waszmość do obozu, y kozakom, czo leżą za Russą; każ Waszmość nazad z Łuk do Połocka przeprowadzić wszystko, y piechotha tameczna niech idzie na Połock do nauki Krolia Iego Mości; iesdy inny dla odprowadzenia z Łuk rzeczy nie trzeba nad tę, czo tam iest w Łukach, iako ia rozumiem. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Stycznia, 1582. I. Zamoiski.

182.

LITTERAE AD PRAEFECTUM ZAWOLOCENSEM, UT AULICIS MAGNI DUCIS ARCEM ZAWOLOCENSEM IN MANUS TRADAT.

Generose Domine! Ioannes Zamoiski de Zamoscie etc. Cum iam magnificus et generosus dominus Ioannes a Zbarasz, palatinus Braczlaviensis, Albertus Radivil, dux in Olika et Nieswiesz Magni Ducatus Lithuaniae marszałeus, et Michael Charaburda Magni Ducatus Lithuaniae notarius, Sacrae Regiae Maiestatis Domini mei clementissimi legati, cum legatis Magni Ducis Moschoviae pacem concluderint, atque ex conditionibus eiusdem pacis, quasdam arces Regia Maiestas recipiat a Magno Moschorum Duce, quasdam ipsi reddat; auctoritate Sacrae Regiae Maiestatis mando: ut postquam litteras hasce meas cum litteris Dominorum legatorum acceperit, huic, quem dicti Domini, Sacrae Regiae Maiestatis legati mittent, arcem Zawolocensem in manus tradat, ut is eam deinceps aulico Magni Ducis sibi adiuncto tradere possit. Qua de re plenior informationem a Dominis legatis Generositas Tua accipiet. Nec secus faciet. Dat. ex castris ad Pleschoviam, die 3 Ianuarii, anno Domini 1582. — In simili ad praefectos Woronicensem et Ostroviensem extraditae sunt.

183.

LISTH OD PANA ZEBRZYDOWSKIEGO.

Iasnie Wielmożny, Miłościwy Panie! Oznaimuję Waszmości, memu Miłościwemu Panu, że przed kielkiem dni, dwa słudzy Dymitra przedniejszego posła do mnie przijachali, ktorych się on barzo doprasza; boią się

(iako drudzy daią sprawę) aby nie był na probie, skoro się nazad wroci, dla czego xiądz legath pilnie mnie o tho y często prosi, abym się (nie wiedząc aby u mnie byli) o nich dowiadował; około czego proszę, abym wolią Waszmości, mego Miłościwego Pana, zwłaszcza iezliby się pokoi skończył, wiedzieć mogł, także y o thym, iezli mi Waszmość każesz u siebie a iako rychło bydz, y czo s tymi chorymi, ktorych wielie (iakom Waszmości, swemu Miłościwemu Panu przed tym oznaimił) w rocie swij mam, czynić będę miał. Zatym unizone służby me łasce Waszmości, mego Miłościwego Pana pilnie zaleczam. Pisan niedaleko od Iamy Zapolskiego, w sobothę przed nowym latem 1581. Waszmości mego Miłościwego Pana poki żyw sługa Zebrzydowski z Zebrzydowa rothmistrz.

184.

ODPIS NA TENŻE LISTH.

Moy łaskawy Panie Zebrzydowski! Zalieciwszy przyacielskie chęci swe Waszmości etc. Potrzeba tego iest, abyś tu Waszmość do obozu przyjechał, skoro się te tam tractaty skończą, żebyś tesz Waszmość, tam szedł, gdzie drudzy poidą. A tych peremethczykow nie wydawai Waszmość, bo nie iest obyczai wydawać ich, y Waszmość bis zlie uczynieł, gdybyś ie wydać miał. S tym powtore przyacielskiey chęci Waszmości się zaleczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 3 Ianuarii, anno Domini 1582.

Cedula w tymże liście.

Kogo tam między thowarzyszmi Waszmości obierzą panowie posłowie za dworany ku dworanom Moskiewskim dla odbierania y podawania zamkow, niech iadą koniecznie.

185.

LISTH OD PANOW POSŁOW DO IEGO MOŚĆ PANA HETHMANA.

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy Panie Hetmanie! Wczora, w poniedziałek w noey, odprawiwszy y posławszy ku Waszmości, a wyrozumiawszy z mi-

nuti listu Waszmości, pisanego do Possewina, że iest potrzebny, a pożyteczny, odesłaliśmy iego iemu; a potym dnia dzisieyszego, we wtorek samismy beli u niego y mowielismy, że się tho przez niego działo, ysz sam nam obiecował, że posłowie Moskiewszy wszytkiey ziemie Infląckiey Krowi Iego Mości ustąpić mieli, dla czegosz my tesz (s) strony Krolia Iego Mości tak niemało zamkow ustempić Kniazu Wielkiemu Moskiewskiemu obieczeni. Xiądz Possewin powiedział, że y z nami mawiał y do Waszmości pisał tym wyrozumieniem, że posłowie Moskiewszy wszytkiey ziemie Inflanckiey, którą Kniaz Wielki Moskiewski trzyma, ustempić mają, a tych zamkow, ktore Szweckiey pobrał, żadną miarą posli Moskiewscy odstąpić nie chcą, powiadając że nie mają czego ustempować, gdysz tego Kniaz Wielki nie trzyma; czegośmy się tymi przyczynami, iako od Waszmości naukę mamy, y czego tesz sami ku lepszemu rozumiejąc, domawiamy się; ale Moskwa nic tego nie słuchając, przecie przy swym przedsięwzięciu sthoiey, chociażeśmy y tho podawali, żeby o Rochodiuw tak zostało za protestacją, niepisząc tego w listi na obie stronie, y czyniwszy około tego dosić sporow, rosiachalismy się dziś, nicz nie postanowiwszy, telko że xiądz Possewin powiedział nam, ysz posli Moskiewscy chcą pokoi postanowić na dziewienć lath. Myśmy dali w rzecz nie wdawali się, dogadzając, żeby nas pierwy wiadomość y nauka od Waszmości dosła, na wczoraisze y dzisieysze nasze pisanie. Iakosz pilnie a pilnie Waszmości, naszego Miłościwego Pana prosimy, żeby Waszmość ze wczoraiszego y dzisieyszego pisania naszego wyrozumiawszy, raczeł nam czo narychły naukę znaczną dać; iezliże bes odstąpienia tych zamkow, które wszytkie pobrał, uczyniwszy protestacie, y wzięwszy ię na pismie pod pieczęcią y podpisaniem ręki Possewinowy, mamy pokoi postanowić, albo tak zgoła nie postanowiwszy rosiachać się? A które zamki Moskiewski Króliowi Iego Mości postempuie, y które tesz zamki Król Szwecki pod Moskiewskim pobrał, to na caedule w tym liście naszym posyłamy ku Waszmości. Przytym służby nasze powolne w łaskę Waszmości, naszego Miłościwego Pana zaliczamy. Dan z Iamy Zapolskiego mieyscza, Ianuarii 2 dnia, anno 1582. Waszmości zyczliwi słudzy y przyjaciele: Ianusz Zbaraski, Albrycht Radziwił, Michał Haraburda.

186.

ZAMKI, KTÓRE MOSKIEWSKIEY IEGO MOŚCI KRÓLOWI
POSTEMPUIE.

To iest:

1. Lienieward.	17. Salacz.
2. Okrowna.	18. Nowogrodek.
3. Kokonaus.	19. Kierzepieth.
4. Krosbord.	20. Iurzijew.
5. Borzien.	21. Mokil.
6. Landun.	22. Randeck.
7. Czeszdwiem.	23. Rynchol.
8. Luza.	24. Konzad.
9. Rezijsza.	25. Kawled.
10. Wlech.	26. Kurolew.
11. Wołodzimierz.	27. Lucze.
12. Rowny.	28. Tanrusz.
13. Gowia.	29. Olchiow.
14. Thrykath.	30. Paida.
15. Alisth.	31. Wilan.
16. Pierzkiel.	32. Pernawa oboia.

Zamki, które Król Szweckiey pod Kniaziem Moskiewskim
pobrał.

1. Rochodow.	7. Padcza.
2. Sereneszk.	8. Kolowierz.
3. Adesz.	9. Lichowiersz.
4. Delszczepar.	10. Absiel.
5. Rakoborsz.	11. Holomyza.
6. Koliwan.	

187.

LISTH PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO DO IEGO MOŚCI
PANA HETHMANA.

Iaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwy Panie! Po wczoraiszym pissaniu moim do Waszmości, mego Miłościwego Pana, tesz rano oddaliśmy xiędzu Possewinowi listh Waszmości, który wyczytawszy, sam nań swemu Miłościwemu Panu Waszmości odpissać chce. Zamki, które Moskwa na stronę Królia Iego Mości postempuie, Waszmości possyłam na spisku, a które pod Szwedem mianuie na drugim ossobno; alie ilie mogę baczyć, poki Moskwy stanie, nie wiem, aby occasią upuścieli, aby swego wethować nie mieli; y tych zamkow żadną miarą odpisać nie chcą, ani myślą, czo są pod Szwedem; y widzę, że tak chytro idą, iako z malowania znać, że poczawszy od Serenezka do Narwy asz do Newlia, a za Newel asz w kąć morza ku Pernawie, iakoby kołem krom Ryskiego, a Pernawskiego porthu, sobie morze brzega po Szweczkim chcą mieć; — nie chcą oni ani na naszą, ani na swą stronę zamkow Szwedzkiego pissać, alie zamilczeć; s tego się dobrze znaczy, że chcą prętko w to uderzyć pierwy. Nizechmy się dziś zesli s nimi, mowielismy, aby nam napissano w ramocie (hramocie) pomieniwszy zamki, że iusz na kniaza żadnego wielkiego zamku, ani żadny rzeczy w Inflanciech nie zostawieli; xiądz Possewin powiedział, że tho nie szczerze, a nie po krzesciańsku, bo oni nie chcą, iedno tych zamkow szrzekaią, czo teraz z rąk kniazijch puszczaią, a inszych nie mogą, bo powiada, by Moskiewski nie beł taki nadzieie, że pod Szwedem tego dostać może, nigdyby tak wielie nie postąpiel, o czymem ia, powiada, s królem mowieł, y król tho widząc, na tho zezwaliał; iakosz w instructiey tak iest; — otosz o ludziach nie smiem mowicz, lecz się boię, że xiądz, iednaiąc chrześciany według swy dumy na Turki, zamniemawszy wielie o Moskwie, na czudzą skórę chcąc go s Persi, iako przyległego, złączyć, aby mu się przymileł, Szwedowi tesz aby pokoi ziednał, może-li, tymi ostatki Inflant; bo gdy Szweda nasz Pan odstąpi, woli mu iego wrocić y the zamki postąpić, a niż Filandij stracić, y w swym pokoi mieć; a choćby tesz y tego nie ziednał, tedy dogodzi Moskiewskiemu, że tho przy Szwedzie zostanie, iako przy słabszym.

Iakosz acz przyjacielskie, alie przecie barzo rad nasze niedostatki wspomni woienne, a ledwo nie lepiej, nizli ia, bo się tesz y nie pytam. Otosz Waszmość, mój Miłościwy Pan racz obaczyć, ieźliby lepsze Łuki, a dali mogli poprzecz; racz że nam Waszmość dać znać, żebyśmy się s nimi dali piątku nie bawieli y rosiechali; ieźliby tesz nie mogło się czym teras zrazu dobrze poprzecz, mym zdaniem wziąćby 32 zamki mianowane, a za the 9 liath przymierza, po spustoszeniu 4 liatha woliey dawszy, iako w ziemi dobry mogły by się poprawić, a potym 5 liat miawszy, po onych 4, mógł by kto dbały, patrząc więcey na pożytek pańskiej, albo rzeczypospolithe, y mógłby się tak dobrze opatrzyć, żeby za małą pomoczą duszemu (sic) y dobrze mógł stamtąd bronić y za czasem nabywać. A ysz oni tak chcą, aby iedno królewskie a the zamki y które Moskiewski postempuie, były mianowane, a o tesz 10, aby y zmianka nie była, wolność Panu swemu dobywania zostawuiąc; my tesz swym także, oni nam tego nie zabraniaią; a gdyś my mowieli: «a więcz gdy się woina pocznie otho, aby iedno w tym samym mieyscu beła, a indzie aby się nie ściagała», tho s tych słów w Iego Królewskiej Mości y woina y pokoi by beł w ręku, albowiem tych zamkow, iako pod Szwedem woiną dobywać, także y pod Moskiewskim, gdyby ie wziął; otosz obeyrzywszy się na swe dostatki, gdybyśmy chcieli, tedy by przy nas woina; a tho żebyśmy w the zamki uderzyli, zaras s nim woina, bo sobie pod kimkolwiek dobywanie tych zamkow zostawuią; ieźlibyśmy tesz duży nie byli, tho nieruszywszy tego, w to przymierze swe rzeczy opatrować ten pokoi. A ieźliby tesz s Szwedem teras po przyjacielsku, tho w czas go skostować; wszakosz tho niech wszystko przy zdaniu Waszmości, mego Miłościwego Pana zostanie, iedno prosiem o prętką naukę. Wiem, że o sejmowych idzie, alie yszby się zamki nie mianowały, o Narew wszyscy wiedzą, a o Lichowieru albo Kolowiru nie wszyscy posłowie słuchali; wszakosz ia tho nie piszę do Waszmości, mego Miłościwego Pana, żebym się czym z woiny zdierał, a tho iusz poki Iego Królewska Mość do zły drogi rozkazał thu zostać przy Waszmości, mym Miłościwym Panie, rad zostanę, pokim dusz, będę służeł; — ieźli tesz iusz na tym zostanie, raczże nam Waszmość zaras dać znać, — kto tego posła poprowadz ma y kiedy, bo sam y tak ludzi mało. A kiedy by nam nierychło wiadomość przyszła, tedyby ci dworzanie, o którychem Waszmości pisał

wczora, przybędą, s którymi 600 chłopow, a gdzie byśmy wiedzieli wczas, moglibyśmy przeciwko nim posłać, aby zostali; bo sam ludzi trocha y często iadą, a od niktórych Litewskich żołnierzow słyszałem, że im rok minął, kiedy im pieniądze mieli dać, ani przypowiednych listhow maia, y skoro by się tho iedno przethoczyło, thedy thowarzysze odieszdzaią y o thym Waszmości dobrze w czas wiedzieć. W zamczach tesz tych trzeba żeby rządnie siedzieli potym przymierzu, by czego zmyślnego nie było; także y wthen czas, gdy się Waszmości, da-li Pan Bog, fortunnie gdzie ruszyć raczysz, boię się ich fortelow; tak tesz przy zdawaniu zamków, by tego łotrostwa sztuk iakich nie zażywali. Na wszitko acz wiem, że Waszmość pomysliać raczysz, iednak my tesz y kto blisko nas przestrzegać będziem. O xiędza Possewina roskazałeś nam Waszmość, abyśmy go od Królia Iego Mości prosieli, aby w Ostrowie zmieszkał do nauki Królia Iego Mości, lecześnie ieszcze czekaiąc na naukę Waszmości nic nie mowieli, alie iaka nam przijdzie, potym się według pissania Waszmości sprawiem. Alie xiędz ani formana, ani przystawa, czoby go karmił niema, bo ten, co przy nim — Burda, iuthro iedzie, nie ma ani szeliąga; my go prosić będziemy; alie iako ma iachać, tego nie wiem, y na czym, racz Waszmość przemislić. Moskwa mu iusz y sanie pogothrowała. Racz nam Wasmość dać zaras naukę do kogo o wszystko, a zatym służby me miłościwy łasce Waszmości zalieczam. Dath. z Zapolskiego Iamy, 2 die Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego Pana służebnik Ianusz Zbaraski.

188.

RESPONS NA LISTY PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożniey, Miłościwi Panowie! Iuszem Waszmościam pisał dziś w noczy, abyście Waszmoście dla tych zamkow Szwedzkich nie rosrywali pokoju, y owszem, żebyście go Waszmoście zawarli wedlie instructiey, protestatią wziąwszy od Possewina, pod iego renką y pieczencią, że ich Waszmoście nie odstempuiecie, a zaniechawszy ich pissać s strony Królia Iego Mości, tak żeby tesz nie były pissane na stronę Moskiewskiego; wiem ci, że trzeba na tho pieczęć mieć, co się y pissywało odemnie ku Waszmościam, y na tho tesz, czo do mnie Iego Mość Pan woiewoda Bra-

czławskiej ossobnie pissał; ale tesz są insze ratiae in contrarium, żebyśmy y Pernawy y czego inszego tym czasem nie straceli, k-temu u domowych rozumiem, że dziwne fantaziae we łbach będą, a czo wiedzieć, iako then seym obroci się a, quod summum est, nie godzi się Waszmościam, iedno iako instructia naucza; przetho iusz tak Waszmoście uczyńcie, a uczyńcie niemieszkanie. Około Szerenezka, tego ysz powiadaia, że go Szwed wziął, tedy napisać w liście, wyliczaiąc insze zamki, te słowa: «Serenesk, ieśli iecho Szweczki nie iemlił»; ieżli y tho nie puidzie, tedy ossobliwą Waszmoście protestatją drugą uczyńcie na Sereneszk s tą narratją, ysz mienieli posłowie Moskiewscy y przyrzekali, że Sereneszk Szwed wziął pod panem ich, y dla tego, że Kroliowi Iego Mości nie podawali, a o thym ysz Waszmoście posłowie nie maiąc dostateczny wiadomości, a nie mogąc iey tak prętko dosięcz od Iego Kroliewskiej Mości, tego zamku nie odstempuiecie, alie że go Król Iego Mość będzie patrzył od tego, czije liudzie tham naidzie, tak od Szweczkiego, iako y od Moskiewskiego. Mowiełbym że posłać obwiedać, alie tho nie może bydź tak prętko, bo tham dotąd iest kielkadziesiath miel; k-temu trzeba iachać między zamkami, które Moskiewskiej ieszcze dzierzy; a mogą-li ieszcze nad tę protestatją y Possewina wyciągnąć, aby przyrzekł za tho Waszmościam, że go iusz Szwed dzierzy; wszakże iusz Waszmoście nie zwłaczaicie, a koniec uczyńcie. Nie może się tham w tym zameczku wiele liudzi zawrzeć, iako ia słyszę, że choćby przyszło on się bić, nie trudno go dostać. A tak finaliter, choć iusz iakom wyszy pissał, protestatją tę odprawić. Piszę listhy do roth Polskich y Lithewskich, które tam są blisko, ieślibyście ich Waszmoście w czym używali, za przybyciem dworan tych w tak wielgim poczie, aby uczynili tho, będąc obwieszeni od pana wojewody Braczławskiego, czo Waszmoście roskażą. Łuk oddawanie stosuicie ku oddaniu Derpthu, Felina y Pernawy, by nam ich nie umkneli iako; ostatek baczeniu dobremu Waszmościow poruczam. Nadziewam się od Waszmościow w sobothę, a nadali w niedzielę wiesci o skończeniu tych wszystkich spraw y do czego tesz sam s strony spraw woiska owego wszystkie rzeczy ssthossuie. O xiędzu Possewinie ysz tho iesth w liście Krolia Iego Mości, którym posłał Waszmościam, że ma iachać do Moskwy: niech iusz iedzie w Imie Boże. S tym się etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Stycznia, 1582.

189.

DO PANA IORDANA.

Moy łaskawy Panie Iordanie! Isz tham iadać snac nie w małym pocze-
cie dworanie iacys Kniaza Moskiewskiego, ktorzy mają zamki Kroliowi Iego
Mości oddawać; czobykolwiek Waszmości oznaimił pan wojewoda Bracz-
ławskey imieniem moim y panow posłow, tego Waszmoście wszytkie rothy
któreście tam, przestrzegaicie tak s strony bezpieczeństwa swego, iako tesz
s strony bezpieczeństwa panow posłow; przy prowadzeniu tych dworan,
odprowadzeniu posłow wielgich Moskiewskiego y w czymkolwiek iedno
Waszmości Iego Mość pan wojewoda Braczławskey napomni. Tho Wasz-
mość y inszym wszytkim rotham, ktore tam w tym kącicie są, roskasz
imieniem moim y then listh im moy ukaz. S tym przyjacielskie chęci swe
Waszmości zaleczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Ianuarii, 1581.
Ian Zamoiski.

W tesz słowa pisze się do p. Kurcza.

190.

DO PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożniey, Miłoseziwi Panowie! Zalieciwszy etc. Oznaimię
Waszmościam, że nas dzisieiszego dnia Pan Bog raczeł pocieszyć. Uciekło
beło w tych dniach kielka pieszych do zamku, ktorzy thę sprawę dali,
żeśmy się mieli ruszyć w poniedziałek przeszlij, y że w obozie liudzij
barzo mało; zaczym y we wtorek y we srzodę Szuiski ukazował liudzie
pod mury; czo się trochę naszych przeciwko im porwało, tom zaras zaga-
niał nazad, bo aczem ich dumy nie wiedział, aliem inszym obyczaiem
przemysliwał, iakobym ich mogł wywabić w polie, przeth chciałem, aby
byli zbezpiecznieli. Dziś tedy naprzod przesz rzekę iesdę wypuscieł Szuiski,
ktora uderzyła tam iakoby od Pieczar na naszą strasz, ktora była za Wie-
liką rzeką w pewnym wąwozie, y zaras wteł przepuscieli kielka seth pie-
szych, s hołową z Michałem Szudowym, ktorzy occupowali owę wszytkę
gorę, czo iesth za czerkwią nawysza, za Wieliką rzeką, asz po droge, ktora
idzie dolyną nad owymi stawiszczami; tak się nadziewali, że strasz, ktora

beła nad obozem, miała skoczyć rathować tamty straży, a zathym, że mogli snadni brzegiem rzeki y poliem uderzyć na obos pierwszy, anizelibyśmy mogli do sprawy iakiey przyść. Iakosz tak się sthało, że pan Skarbek skoczeł s thę stronę przez lioth, rathować tamthę strasz, którą trzymał Oryński, y która mężnie z nieprzyacieliem, lubo w małej liczbie, czynieła. Posiłkowa tesz rotha pana Przyemskiego społem s panem Skarpkiem także przez liod skoczyła, y wziełi w teł dobrze liudzie, tak, że na tamtym po-boisku stho y dziewięć człowieka ubitho. Tym czasem Miessoied s Kosseczkim ięli s thę stronę nastempować, alie nie tak skoro, iako beli przedsięwzieli, y iezda węgierska beła za kosciółkiem dla posiłku piechoty, tam starła się piechotha węgierska, starli y iezdni naszymy s nimi, y legło Moskwy niemało, a zwłaszcza nad szanczmi y w owym piecysku, gdzie cegłę paliono, pełno trupow beło. Tych s gory, czo dali się beli udali ku obozu, niemało się ich spuszczało pod brzeg rzeki na liod, alie y tam wczasu nie mieli; za pieniądz posiłkowa rotha s Sarnaczkim porucznikiem rothy pana Gosthowskiego, rzeką się beła udała pod brzegiem ku miasthu y one gromieła. Mni nie zostało na placzu, nad trzy stha człowieka, okrom rannych, bes ktorých nie mogło bydz, y więzniow, ktorých iest kilka dziesiąt; z naszymy chwała Bogu iedno Grodzki liegł, a Kobor Ferreus węgrzyn, Piątkowskiego tesz z rothy pana Gnieznienskiego nie dostaie; nie wiedzieć, iezli ubith, iezli pogiman; iesth kielkanaście rannych, alie nie szkodliwie, telko sam nieborak Oryński na Bożym smiełowaniu. Zaczynała się tha potrzeba własnie w then czas, kiedy komornik pana wojewody Bracławskiego wsiadał ku Waszmościam. Tey nocy czycha Uchrowieczki s Pilchowskim porucznikiem pana Gniewozewym, s Koszyńskim moim porucznikiem y s panem Gostinskim na nie, iezli będą chcieli ciała bracz. Oglądaiącz się na tho, aby ieszcze Waszmościam wathpliwość iaka nie została, któraby the tractati zwlecz mogła, tedy przychodzi mi na pamięć tho, co mi tesz Iego Mość pan wojewoda Bracławski przypomniał w pisaniu swoim, około przysiępi Królia Iego Mości y Moskiewskiego, iezli żeby się Moskwa na thym zaparła, aby pierwszy posłowie Królia Iego Mości iachali Moskiewskiego słuchać przysięgi, tedy oprzeć się, aby do Królia Iego Mości pierwszy Kniaz posłał, przekładaiącz, że na proźbę papieską to teras Król Iego Mość uczynieł, że thu do Zapolia posły swoje posłał, y iezli na thym

stanie, iusz tak będzie dobrze, a iezli nie, tedy może się tho medium po-
dać, aby na pewny ieden dzień, verbi gratia — na Boże wstąpienie, albo sw.
Ian stawieli się naszym posłowie w Smolensku, a iego versy (sic), a pothim
żeby iachali dali, naszym do Moskiewskiego, a Moskwa do Króla Iego Mości;
tak oba równo zostaną każdy przy swojej powadze, acz Król Iego Mość nie
trwa o powagę, iedno żeby czo nawięcy wziął; a chce-li tesz Królowi Iego
Mości puscic Opoczkę y Siebiesz za tho, żeby Król Iego Mość do niego
wprzod posłał, tedy może na tho Miełość Wasza pozwolić. Boże dai tho, by
się then żarth w prawdę obrocieł; iuszby y ia na iednym s tych poprze-
stać raczeł, alie żarth na stronę odłożywszy, iusz Waszmości y the contro-
wersią uczynicie tam wedlie zdania swego, wiedząc intencję bydz the Kro-
lia Iego Mości, że się radni bawi rzeczą, a niż dymami. S tym etc. Dath.
z obozu pod Pskowem, dia 4 Stycznia, 1582.

191.

LITTERAE AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine clementissime! In eventum
hunc novum annum, ut Maiestas Vestra Regia prosperum habeat, Deum
optimum maximum precor; cuius primordio Majestatis Vestrae Regiae pro
futuræ deinceps felicitatis auspicio, hunc non malum nuncium impertior, —
hodie ad Pleschoviam non leviter castigatum esse hostem Majestatis Vestrae
Regiae. Res sic facta est: cum dixissem diem praeteritam 29 Decem-
bris cogendis pabulatoribus, eam rem pedites quidam profugi Schijscio in-
divicavere; is putabat rem ita se habere, tamen ut catus homo, die hae-
sterna et nudius tertius, saltem copias ad murum ostentabat, nec longius
promovebat; egixeram ego superioribus diebus, nequisquam congregaretur
cum hoste, sed ut illi cederet; et quantum potui, continebam in castris mi-
litem, atque heri etiam ipse, cum numerosi hostes starent in glacie et alii
ad munitiones Ungarorum, et aliqui tam equites, quam pedites progressi
essent versus hostem, eos ex instituto cedere jussi, ut hostis longius pro-
gredi asuesceret. Itaque ratus robur exercitus jam motus, reliquias saltem
aliquas mansisse, oprimere eas instituit; cum equitatu non abundaret, op-
pidanis, quicumque equos haberent, ademit, auxitque ad aliquod centenos

equitatum; hodie vero rem tentandam ratus, prius exploravit, quae ultra flumen Wielicam essent nostrae excubiae; cum animadvertisset parvas esse, emisit ducentos equites, qui ulteriore ex parte a via Pieczarensi in nostras excubias impetum darent, partem etiam peditatus cum duce Michaelae Sczudoff per glaciem transmisit ad viam usque, quae est trans flumen Wielicam in convalle post ecclesiam, volens nostros utraque ex parte concludere, hoc consilio, quod putaret excubias nostras, quae essent ad castra, transituras flumen ad operam ferendam suis, interim vero castra nudaturas, atque sic recte impetum fieri posse in castra, aliis omnibus imparatis, ut putabat, arbitrabatur; quo instituto, emissit, praefectis Michaelae Kossecki, Hrehoru Mieszoidow, Constantino Paliwanow, omnem ex arce peditatum, qui partim per glaciem, partim ex Pocroviensi turri, qua fuerunt munitiones Ungarorum, et per portam, Wielicam tendendo ad flumen, qua munitiones fuerunt Polonorum, tendebant. Inde expediebat equitatum reliquum, qui peditatum a campo tueretur. Et factum est quidem ita prorsus, ut existimabat. In illis excubiis ultra flumen erant triginta equites domini Gnesnensis, quibus praeerat Orynski; itaque Skarbek cum reliqua turma vix ex ripa non ruens per praeceps in flumen, per glaciem in adversam ripam contendebat, et cum eo dominus Krethkowski, legatus rothe Przijemscziacz (Przyemscianae), qui per vices, ex instituto meo, ad ferendam opem excubiis cum aliquot aliis turmis paratus, subito ex castris moverat; super castra etiam aliae, quod futurum non sperabat Szhujski, subsidiariae turmae subito successere. Ac Skarbek quidem et Krethkowskiey peditatum illum trans Wielicam a tergo clausum sternebant; illi etiam stationarii, alia ex parte, magis adactis equis, peditatum hostilem caedebant, cum equitatus hostilis celeriter in glaciem sub arcem se recepisset; ex allera vero parte cum alii, tum Ungari versus munitiones procurrere hostium, pars se sub ripam fluminis demittere, ubi commode Sarnaczki cum sociis per glaciem currebant, atque eos, qui deicientes se infra ripam in eum improvise incidere, caedebant. Ultra flumen strata hostium corpora numerum centum et novem; in glacie dicebantur esse non pauca; supra munitiones Ungarorum etiam magnus numerus; ita ut existimem non minus, quam ad trecentos in campo occubuisse, praeter saucios; captivos supra triginta habemus; si necessitas non fuisset allata juvandarum subito excubiarum, quae duabus

ex partibus ab hoste claudebantur, unde etiam opus fuerit aliis in partibus rem non differre, longius ivisset hostis et maiorem damnum cepisset. Hac nocte Uchrowieczki cum suo peditatu et Pilchowskiey cum turma domini Gniewosz, cujus est legatus, ac itidem Kossinski meus legatus, et idem dominus Gostinski intenti erunt in eos, si qui ad colligenda corpora, quae illorum consuetudo est, ex arce exhibunt. Ex nostris cesus est Grodziecki, commilito domini Gnesnensis, non in praelio, in quo strenue certe rem gessit, sed iam supra castra revertens, ictu tormenti, et alter quidam nobilis commilito Piątkowski; desideratur Orynskiey, in sclopetarios innexus et rem fortiter gerens, ictus sclopeto in latus; vix credo miserum superstitem fore; reliquorum levius vulneratorum nomina mitto in scheda Majestati Vestrae. Ex Ungaris audio Franciscum Kobor occisum esse; de reliquis credo certiorum redditurum Majestatem Vestram Illustrem Dominum Baltazarum Batori. Pacem existimo cogituram (coituram), etsi legati hostis identidem alios atque alios scrupulos iniiciunt; crederem illos haec omnia per speciem agere, ducendi temporis causa, si illis hoc expediret, sed quod expediat, non video, cum, dum de illorum copiis exploro, nullas tantas aut Novogardiae aut Stauritiae cogi intelligam, quibus nobiscum rem gerere possint; existimo id verius esse, quod omnes captivi et exploratores narrant, illum apparatus in Suecum fieri. Non mirum certe est, etiam si serio agant de pace, illos identidem subsistere et haerere, et Livoniam, qua excedendum est, intueri, tanquam illos, qui Albam Romam pellebantur. Etenim haec provincia, si unius esset, merito possit praeponi alicui regno, in qua occupanda jam viginti aliquot annos Moschus fatigabatur, ejusque causa regnum suum, tum milite, tum colonis exhausit atque illud ad eam inopiam et vastitatem, quae nunc est, redegit. In eum igitur eventum, si pax cogibit (coibit), mature Majestas Vestra consilium capiat et provideat, quae providere, nulla interposita mora, necesse est, ac praesertim de instruendis arcibus, quae recipientur, commeatu et apparatu bellico, item, quae lapsa sunt et corrupta ab hoste, restaurandis. Cum vero exercitus ducendus sit in Livoniam, si in illa provincia nunc adeo famelica miles commeatum non habebit, unde petendus erit. Ego quidem ea, quae pro tempore a me procurari poterunt, procurabo, tum mitendo ex hoc exercitu militem, tum quicquid hic est apparatus bellici, in aliquas arces dispensando. Sed pro omnibus haec satis non erunt, et amplius in

diuturnum tempus; haec a Majestate Vestra diligentius providenda sunt. Exercitu, quali opus erit, melius Majestati Vestrae Regiae censere poterō, cum ero in re praesenti; jam tamen et hoc Majestas Vestra praemeditetur, et de hoc, quod habuerit praemeditatum, me certiore reddat. Equitatus Polonicus praemonet de pecunia, et certe illis promissum est hujus quadrantis stipendium in ante diem futurum Purificationis, quae jam instat, et nisi solvatur ad diem: nullo modo, etiam si cuperent praefecti commilitones, retinere poterunt, premuntur enim certe non uno genere incommodorum et aerumnarum, et hoc illis graviōra haec incommoda atque aerumnas faciet, quod aliis videbunt allatam pecuniam, sibi vero non. Supplico igitur Regiae Majestati Vestrae, ut pecunias, quae collatae sunt ad callendas Ianuarii Warszaviam, et eas, quae ex Prussia adferentur, in eum usum destinet, et ad exercitum quamprimum mitti curet. Diu certe deinceps Majestas Vestra Regia alacribus illorum studiis uti poterit. Supplico Majestati Vestrae Regiae, ut Majestas Vestra Regia designet aliquem, qui exercitui in Livonia praesit, nam ego in Livonia diu subsistere non poterō; urgeor vitio sthomachi, cui nisi mature obviam inero, sentio me aliquem graviorem morbum contracturum. In Poloniam quamprimum me reddere opus est et valetudinem curare; etiam si pars tractationum in irritum recideret, vel si mihi moriendum est in Moschovia, ut recipi subsistam, quo ad opus fuerit. Sed hoc novum opus est: misso, ut credo, Bielavio ad recipiendas arces — Novogrodecum, Marienburgum, Marienhausium, Resiciam, Lucenum, atque aliquo alio ad intermedias, ipse progrediar per Derpatum, Laisium, Felinum ac Pernoviam usque, si manet superstes, et si quae rei recte gerendae occasio offeretur, eam non negligam, sed tum brevi post, acceptis a Majestate Vestra litteris, primum Rigam, inde vero in Lithuaniam ac Poloniam me referam. Commendo me ac mea servitia in gratiam Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 mensis Ianuarii, anno 1582. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus et servitor Ioannes Zamoiski.

Cedula iisdem litteris inserta.

Nudius tertius allatae sunt ad me litterae a Maiestate Vestra Duneburga per cosacos. Tabellarius Moschoviticus, de quo scripseram, remissus

est a me Zapoliam ad legatos; Possovinus litteras, quas ad illum scripsit, ostendit Zolkiewio; quarum is capita, dictante Basilio, praesente Possovino, connotata attulit, ea Maiestati Vestrae remitto. Video non satis illi placere haec hiberna militum Maiestatis Vestrae in Moschovia. Nec pecunia, nec merces ulla adhuc allatae sunt; cum adferentur, ita dispensabuntur et administrabuntur, ut Maiestas Vestra praecipit. Rogo vero, ut Maiestas Vestra Regia solutionis aequitatis Polonici rationem habeat, quibus stipendium quadrantis istius, ut est constitutum, prorsus est persolvendum ante diem Purificationis. Militum omnium, qui me inscio ex castris profecti sunt, mittam Maiestati Vestrae nomina, ut eos Maiestas Vestra cittari iubeat, nam quidem sunt, qui, etiam criminibus commissis, profugerunt, declinando iudicium; rogo nullas excusationes Maiestas Vestra admittat, nisi quis litteras meas ostendat. Speculatores quidam mei redierunt ex Livonia, qui renunciarunt mihi Pernoviam nec captam, nec obsessam esse, spargi tamen famam, quod exercitus Sveticus obsessurus sit Felinum. Dicunt exercitum Sveticum non in villis, sed Revaliae hibernare. Ferunt Svecum opera Christophori Meckleburgensis parare sibi nova subsidia in Germania. De Vielisio ac Siebiezo scripseram ad Dominos legatos, ut ita intenderentur transigere, ut maneat penes Maiestatem Vestram Vielizium, Siebiezum penes Moschum; si vero intra vertentem annum posceret Maiestas Vestra a Moscho pro Vielisio Siebiezum, tradere teneretur; rescripsisse: priusquam meas accepissent litteras, venisse hoc idem illis in mentem et diligenter contendisse, sed obtinere non potuisse, ut res ampliaretur, sed ursisse Moschos, ut statim concluderetur, ut unus alterum penes Moschos maneret aut Vielisium aut Siebiezum. Concluisse igitur de Vielisio atque illud mansurum esse penes Maiestatem Vestram. Ante quindecim fere dies venere Schoti infra centum, credo ad octuaginta, Pieczaram. Iam necesse erit, restituta Luco, Zawolocia ac Newlo, maiorem curam Polociae habere. In primis sollicitus sum de commeatu, quo arces istae Livonicae, quae a Moscho recipientur, instruantur. Iordan fuit sub Novogardia, sed nec rei gerendae, nec insignis ullius captivi nanciscendi occasionem habuit, etsi summam adhibuisset diligentiam. Mosci nocte illa post cladem non se commoverant, postridie mane aliqua cadavera tollere voluerunt, sed dum duos saltim turmae domini Lesniowolski eques vidissent, (turma vero reliqua

in proximo convalle erat) trepidi in arcem refugerunt. Misi hodie, concedendo illis, ut ea libere auferent et sepelirent; et illi quidem, quibus hoc primum dictum fuerat, laetis animis hunc nuncium accepere; «quandoquidem in quid estis tam pii et christiani; referemus hoc woiewodis; post duas horas revertimini»; cum reversi essent, respondere: se illos, qui interfecti essent, parvi facere, dicerent aliquid aliud ac si nuncium de pace inter principes accepissent; nostri respondere se nihil de pace nunciandum illis venisse, nec de ea scire; corpora, quod illis traderentur, humanitatis et christianitatis nostrae signum esse, illorum animas, qui insepulta suorum corpora sinerent et nostram humanitatem contemnerent, paenas sensuras. Iterum revocati ad colloquium, cum nihil illis aliud, praeterquam de sepultura cadaverum nunciarent, et illi in eandem ut ante sententiam responderent, aequos, ut redirent, converterunt, illi in nostros contra fidem grandinem globorum ex sclopetis (nam de proximo loquebantur) proiecerunt, atque etiam barbatae et tormenta exploserunt; neminem tamen per Dei gratiam laeserunt. Tres erant: Zołkievicus, Theliathowski et familiaris meus Zavisza; unum saltim Zaviszam ex schlopeto attigerunt, sed cum globus pellem pardi transiisset, arma ferrea non penetravit, sed saltem contudit. Fieri potest, si Deus voluerit, ut violatae fidei paenas dent. Credo ego Szuisium timuisse, ne, illatis tot cadaveribus, animi populi consternarentur. Miesoiedovus cecidit in praelio, deiectus ad munitiones ex equo, in quo ex instituto Moschorum peditatum promovebat, a Francisko Turi et a quodam Ungaro confossus. Id ita esse, collatis omnibus signis, de quibus me hoc vespere Illustris dominus Baltazar certiore fecit a Nicolao Szrzesnioff, centurione, quem cepit commillito domini Potoczki. Colligo praeter hunc centurionem et tres boiarorum filios; alii omnes captivi pixydiarii sunt, quorum aliquot si nunc ad Maiestatem Vestram misissem, non tam celeri cursu Pruski potuisset ad Maiestatem Vestram contendere. Livonicarum vero arcium provisio moram non patitur. Commendo me meaque servitia in gratiam Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 6 Ianuarii, anno Domini 1582.

192.

LISTHU MOSKIEWSKIEGO DO POSSEWINA SUMMARIUS, KTÓRY
PAN ZOŁKIEWSKI S IAMY ZAPOLSKIEY PRZYNIOSŁ.

Oznaimuję, że wzięł listh od Possewina, który do niego pissał przez Baziliusza sługę swego etc. Oznaimuie, że posłom swym zlicieł około stanowienia pokoju; a ysz mu tesz Possewin dał znać, że Krol zosthawuie woisko przy hethmanie kanczlerzu woiewodzie Zamoiskim, a Bathora z liudzi Ucherskimi y Filona na Lukach, y o nowym woisku znać daie: a tak żeby załowania iego nie zabywał, a do pokoju krolia namawiał, tak żeby woisko s sobą zwiodł, powiadaiącz przy thym, iako pragnie braterskiey przyazniewy s kroliem Iego Mością.

A iezli się w czym miedzy posły sporka sthanie, żeby się obesłać do trzech albo do 4 niedziel, a w tymże mieyscu, aby od niego okazu (odkazu) czekali.

Niesłychana rzecz, że pod tractati krew liudzie krolewscy przedsię przeliewaią. Czo sam Possewin ma rossądzić, iezli to tak ma być.

Żeby Possewin pissał do krola, yszby woiska zachamował od przeliewania krwi.

A posłom żeby tesz krol rozkazał nierosieszdzac się, ażby pokoi uczynili.

193.

SCRIPTA RAPTIM A MAGNIFICO DOMINO CANCELLARIO, NON
CONCLUSIVE, SED UT AMPLIUS DISQUIRANTUR.

Si pax coibit cum Moscho, videndum in primis est, quomodo arces Livonicae, praesertim Moscis et Suecis finitimae, providendae sunt tormentis, pulveribus, globis, tormentorum directoribus, commeatu, peditatu, aliquo equitatu; quomodo quae lapsa in iis sunt, restituentur, cum non integra omnia hostem redditorum certum sit, quemadmodum nec nos ipsi omnia integra in arcibus reddemus. Hae vero arces finitimae Moscis erunt: Lucen, Rositen, Mariemborg, Marienhausen, Novogrodek Livonica, Derpatum et Serenescum, nisi interceptum sit a Suecis, etenim novem milliaribus tantum distat a Narva, supra hoc ipsum flumen versus lacum. A Suecis

vero hae: Lais, Felinum, Pernovia, nisi intercepta iam sit, et forte aliquae aliae parvae. Opidum autem Narva quinque milliaribus a mari distare dicitur. Deinde vero multa impedimenta sunt in provincia, de quibus tollendis necesse est diligenter cogitare. Omnes passim studiis feruntur ad Svecum; de Magno magnum dubium; etsi vellet esse constans, tum non posset, quoniam eius rationes non constant; quas arces habuit, eas hominibus externis dubiae fidei omnes oppigneravit, qui etiam sub hoc tempus colonos ditionis Felinensis et Derpatensis magna ex parte parere sibi adegerunt, quos cum retinere deinceps non debeant, fortasse et ipsi rebus novis studebunt, ac in eos, qui illis lingua et nationis communione et morum similitudine coniuncti sunt, oculos convertent. Biringius vero male sibi conscius; an bene sit acturus, incertum est. Nobilitas vero tentatur a Sveco, propositis, ut audio, edictis, quibus, ut redeant ad suas possessiones quasvis hortatur, restitutum se promittens non solum, quae ipsi possedissent, sed quae parentes et avi. In contrarium vero spargitur falsus rumor, Maiestatem Vestram omnes pristinos Livones provincia eiecturum, eorum possessiones externis hominibus ac in primis Ungaris divisurum. Haec cum ad gentis et linguae eiusdem vinculum invitamenta accedunt, haud dubium est magnopere illorum animos commoveri. Qui vero arces aliquas possederent, vel propterea, quod in aqua turbida piscari minus sunt assueti, malent duos, quam unum dominari in Livonia. Ac nescio, an omnes etiam, qui Maiestatis Vestrae arcibus praesunt, cum adhuc verbo saltim fuerint hae arces Maiestatis Vestrae, fructibus ipsorum, summa cum faciendi, quid vellent, et alios tractandi, ut placeret, potestate, laetabuntur cogi se in ordinem et ad aliquam disciplinam et obedientiam redigi. Quod vero attinet ad colonos, etsi illi proposito edicto de imminuendis operis et mulctis abrogandis, quibus nimium torquentur, laetari poterunt; tamen ex altera parte, dum prementur a milite, omnem hanc laetitiam amittent. Videat igitur Maiestas Vestra, quae malis hisce remedia possint adferri, etsi ego existimo reliquis de rebus omnibus praeter Svecum in ipsa provincia in re praesenti melius statui posse et deinceps in diligenti exploratione omnium ac consiliis, quae ex tempore capienda erunt, posita remedia horum morborum esse, praeterea vero in ipsa aequa ac humana ac prudenti administrationis ratione.

Inde sciat Maiestas Vestra Regia, nec Derpati, nec Pernaviae, nec ullo

in oppido Livonico Moschoviticae ditionis ullum futurum esse oppidanum, quod, priscis oppidanis in servitutum abductis, ea Moschus suis Moscis replevisset; credo repleta iri oppida publicatione aliquarum libertatum advocatisque Hollandis et aliis id genus hominibus; interim tamen hominibus maioribus praesidiis illas civitates finitimas tueri necesse est.

Ineunda etiam est ratio, quibus institutis, quibus legibus gubernanda sit illa provincia, qui ad consilia, qui ad iudicia adhibendi, qui magistratus constituendi, quibus in omnibus nec praetereundos esse prorsus existimo Livones, nec etiam omnia illis solis praemittenda.

Quod attinet ad iudicia, illis magna cum sua calamitate diu iam carere dicuntur. Meminerit Maiestas Vestra Regia in privilegio ducis Curlandiae, a divo Sigismundo Augustho dato fuisse, quod qui ab illo gravarentur, ad conventum ordinis equestris, qui institueretur in Livonia, illis ius esset provocandi; id in privilegium etiam Maiestatis Vestrae ex privilegio divi Augusti translatum est. De conventibus igitur etiam huiusmodi constituendum est, et huiusmodi in quibus aliqua subsidia, procedente tempore, ad sublevandas necessitates publicas peti possint; inde arbitror nec Rigentes quidem ab hisce conventibus semovendos esse.

Item videndum de arcibus, in quibus defensio totius Livoniae posita erit, proptereaque revisio illarum necessaria est, descriptio etiam possessionum ac omnis vicinitatis, ut ex se ipsae sumptum et in aedificia et in omnem apparatus bellicum habere possint, ne quicquam in posterum ab illis possit abstrahi; praeterea vero etiam aliquae ditiones intermediae, quae habeant commoditatem fluminum ac navigationis, unde perpetuum vectigal illius provinciae sit, designandae sunt, quaestor aliquis constituendus.

Iam ultimum negotium de Sveco: si res non differetur, clamabunt fortasse aliqui, non publico consilio, sed privato, bellum motum, quanquam non movetis bellum, qui sibi eripienti aliquid resistat et illi, qui fraudulenter arces reipublicae invadit; progressus Maiestatis Vestrae contra tyrannum Moschum, cum auctor belli fuisset, retardavit, victoriarum Maiestatis Vestrae et nationis Polonicae et Lithuaniae famam corrumpat; sed tamen procul dubio, erunt, qui bellum ante decerni in commitiis oportuisse criminabuntur; si vero differetur: et alias fortasse arces occupavit et, cessante Maiestate Vestra, ad studium rerum novarum provinciales concita-

bit; et enim ferunt et nunc Gardiam spargere: assensu Maiestatis Vestrae ista per Svecos in Livonia geri, facile Maiestates Vestras tanquam affines transacturas fratrem regis Svetiae Carolum, cui Livoniam traditurus sit rex Svetiae; si opus fuerit, Maiestati Vestrae vel homagium etiam facturum, ut faciat dux Prussiae. Quae vero nunc nugis firmat, magis prima veris navigatione firmabit milite, commeatu, apparatu omni, ita ut deinceps diu, pro recipiendis arcibus, ademptis insudandum esset, quod facilius celeritate ipsa perfici posset. Quid vero, si interim Moschus Narvam occupabit, aut quid in contrarium, si receptis ab illo Narva, Iwanogrodo et Moschoviticis arcibus, pacem illi dabit?

Quod vero attinet ad belli cum Sveco administrationem: primum, ut dixi, celeritate opus esset, ut si fieri possit, mature equitatus eius omnis opprimeretur, quo ille amisso, difficile alium compararet, etenim Svetia non abundat equitatu. Inde statim castrum Albi Lapidis castellis esset obsidendum, et Pernovia ipsa, si quod adsit, interim caperetur, facile enim per se liquet, cum tam cito bene commeatu istas arces instruere non posse, oppugnare vero in has arces maioris operis esse et apparatus, cum sint bene munitae.

Interim Maiestas Vestra conqueri posset, apud communes affines — marchionem electorem et marchionem Anshpachum de iniuria illata, de impedito omni cursu belli Moschovitici; si Deus iuvaret, equitatu hostili profligato et famae suae ac nationum nostrarum Polonicae et Lithuanicae satisfaceret, et deinde facilius cum illo per tractatus agere posset, ad quos ego mallo adhiberi a Maiestate Vestra quosvis alios, quam Franco-Italum, licet Iesuitum.

Deinceps ad bellum gerendum ista requirerentur: peditatus et bonus et numerosus, et qui usum irruptionum in arces muratas habeat; tormentorum bonus apparatus ac globorum et pulverum, ita ut si res, adigendo ad famem, non succederet, binae arces et Pernovia et Albus Lapis, vel si Pernovia non veniet interim in eius potestatem, Narvam unam oppugnari posset; item commeatus, cuius etsi erit maior difficultas in Livonia, ob arctiorem pabulationem, tamen subvectio a Riga et Dvina facilius erit, ac etiam vel a Gedano ipso mari, si qua ratione securitas a classe Svetica procurari poterit.

Equitatum non puto tantum alendum, quam tum ad bellum Moschoviticum, praestantio rem tamen seligendum et iusto numero relinquendum, neque enim hostis vel minimus parvifaciendus est. Praeterea vero hic idem equos, possessiones et suburbia Renaliensia (Rigaliensia) populari poterit, et hisce incommodis, propositis viribus Rigensium, altera ex parte et aliquibus aliis incommodis ad communionem cum reliqua Livonia adigere, ut taceam, si Moschus ad Iwanogrodum veniet, Narvam parvo cum equitatu non esse obsidendum.

Quod attinet ad sumptus belli, urgendum tributum novum in committijs, item tributum anni futuri iam decretum, in eum usum convertendum; tentandum forte esset, an turmarum praefecti pro debitis suis, nisi aliunde solvi poterit, possessiones in Livonia accepturi sint, et si nolint, an reperientur, qui emant. Praeterea vero ne Maiestatem Vestram impediatur solutio debitorum, quod iam ante in castris admonui, mittendum est subito ad principes de prorogatione diei solutionis.

Frumentum vero omne cum avena in eum usum asservari Maiestas Vestra iubeat, quodcumque messum est Grodnae, Olithae, et id aut Michaliscum aut alibi quam proxime ad Duinam convehi curet. Praeterea vero et id quidquam Marienburgi natum est, ut vel Regiomontum, et inde in Lithuaniam, vel inde mari, si tutum erit, Rigam aut Pernoviam, si Maiestatis Vestrae potestatis erit, duci possit. De pulveribus ac globis iam aliquid Maiestatem Vestram Gedani tentasse, persuasum habeo, si Gedanensium opera cito coëmi et conduci poterunt. Iam videat Maiestas Vestra Regia, si qua ratione Moschus, pace facta, ad eum persequendum armis incitari possit, ut scilicet Maiestas Vestra Regia scribat ad illum, distenturum se eius vires in Livonia, de commerciis, maris Baltici commodis, utraque ex parte conditionibus, ita ut illis non privetur, transacturum; — pelleret eum ille arcibus sibi in Moschovia ademptis, et in Filandiam arma promoveret, sinumque maris, quae ostium Wolchowae fluminis est, amplecteretur. Si opus foret, aliquem equitatum Maiestatem Vestram cum exercitu eius coniuncturum, animadvertendi causa; in hominem affinitatis et veritatis oblitum, qui ipse Regiam Maiestatem Vestram ad bellum Moschoviticum incitasset, inde vero defraudasset, ipsi Moscho tanto principi perquam ignominiosum futurum in regulum, totius christianitatis ac orbis reliqui,

omnibus imbecilliozem pro susceptis iniuriis, non animadvertisse. Videndum praeterea, an Danus ad societatem aggregari possit, ut alia ex parte desertum regnum Svetiae, contractis viribus in Livoniam, invaderet et classem illam, quam semper etiam tempore pacis paratam habet, urgeret; quo Maiestati Vestrae nihil certe commodius accidere posset; hoc solum timeo, ne praemium belli vicum deposcat. Videndum tamen, an non satis sit isti vicum, quam alteri fraudulento et urbes et arces concedere; hoc tamen ab initio tentandum esset, an non satis haberet, si illi promitteretur, Maiestatem Vestram sine illo pacem non facturum; si quid communicandum esset cum Dano, per Farensbegium communicandum foret. Causam belli haberet, tum vicum interceptum, tum etiam maris commertia impedita etc.

Fortassis etiam non alienum esset, si civitates maritimas tentare vel per Gedanenses vel per Danum, sed hic cautione maiori opus est etc. Venit mihi in mentem quaerere, an Sveco suscepto belli, ditionibus Maiestatis Vestrae Regiae, aliis etiam in locis praeterquam in Livoniam aliquid incommodi adferre possit, et primum intueor in Prussiam Maiestatis Vestrae et Ducalem; ducalem credo non attinget propter Marchiones; in Maiestatis Vestrae Prussia de Puczko agitur, de Elbingensibus, de Gedanensibus ad tuendum Puczum haud magno praesidio opus erit. Elbingenses etiam angustias accessus ad Habum providere oportebit, quanquam ea res ad ducem Prussiae quoque spectabit; Gedano oculus ne effodiat, an timere habeam, ignoro, sed certe et isti non sunt adeo infirmi, ut interim vero commertia segura sint, efficere, si volent; poterunt per Danum et civitates Ansaе, quorum alterius portorium aliarum commoda aguntur.

Lorichius technarum istarum administer Gedani non est sinendus; detinendus est, si ad bellum res inclinabit.

Iactant Sveci per Livoniam regem illorum pactum esse cum Tartaro, ut si gerant bellum contra Polonum, is regnum Poloniae altera ex parte invadat; eius rei causa legationes a Tartaro in Suetiam missas. Scio Tartarum magis promptum ad accipienda munera, quam ad auxilium ferendum, praesertim cum domi etiam turbatas res habeat, et, ocluso aditu per Poloniam, non tam brevi itinere ad se munera defferri posse ex Svetia videat; tamen ne hoc quidem silentio praetereundum esse putavi.

Haec Maiestas Vestra diligenter considerabit, cum praesertim iam

iamque, ut credo, intelliget eventum comitorum particularium, iam iamque etiam a consiliarijs litteras ex Polonia acceptura sit, ex quibus intelliget, quid de Sweco censeant, cum iam diu Maiestas Vestra de eo per litteras ad illos retulerit.

194.

LITTERAE AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Orynski miser obtestatur me, iam fere animam agens, ut Maiestati Vestrae Regiae supplicem, ut Maiestas Vestra fratris eius rationem habeat. Solicovius item scripsit modeste de archiepiscopatu Leopoliensi; video certe inter alios huius rationem merito posse in primis haberi. Baranovius, ut dignitate secretariatus, quae magna fuit semper hoc in regno, auctus est a Maiestate Vestra, ita etiam proventibus aliquibus est augendus, ne videatur Maiestas Vestra inter tot reges sola pannosum secretarium maiorem habere. Dignetur igitur illi Maiestas Vestra Solicovio evecto ad archiepiscopatum, concedere scholastiam Lenciciensem, nam, dum aliquid aliud expectandum est, interim quomodo se tollerabit. Mortuus est etiam quidem in castris scriba meus Mosciczki, qui molendinatorias mensuras habuit molarum in Mosciczka, quibus illi pater cesserat, est homo decrepitus. Supplico, ut illi Maiestas Vestra has mensuras confirmet, et eum in integrum restituat. Habuit item advocatiolam in eodem oppido, quam supplico, ut Maiestas Vestra pro aliquo decurione peditum manco, ex ictu globi facto, servet, etenim huiusmodi sunt plerique. Cum in castra allatus esset nuncius de morbo Domini capitanei Hrodlensis, retuleram ad Maiestatem Vestram supplicando de capitaneatu Hrodlense pro Domino Belzeczki aulico Maiestatis Vestrae, quod et nunc iterum peto. De Dolina-altera eiusdem praefectura monitus sum a quibusdam militibus, quibus spem feci, ut promisserat Maiestas Vestra rem ad missionem exercitus dilatam iri. Dixi etiam me supplicasse Maiestatem Vestram pro affine meo Domino Włodek, sed, allato alio nuncio de capitaneatu Camenecense, commutasse petitionem. Rogo igitur, ut Maiestas Vestra pro aliquo ex praesentibus nunc ad Pleschoviam hoc in bello Dolinam hanc retinere velit. Dominus capitaneides Lucensis sup-

plicat Maiestatem Vestram de succamerariatu Lucense pro Matia Woroneczki, consanguineo suo. De subiudicatu Cracoviensi, si placebit Maiestati Vestrae, gratificabitur Domino palatino Cracoviensi, et si cum sim capitaneus illius loci; ex gratia Maiestatis Vestrae, propter servitia Maiestatis Vestrae, fortasse me necesse esset istic mihi, ut ille dicebat in comedia, — facere populum, sed nunc cedo Domino Palatino. Quae omnia et me ipsum commendo arbitrio et gratiae Maiestatis Vestrae Regiae, Domini mei clementissimi. Deus diu conservet Maiestatem Vestram. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Ianuarii, 1582.

Cedula iisdem litteris inserta.

Nescio, quas villas Orynski miser a Maiestate Vestra impetraverat, dignetur Maiestas Vestra eas fratri ipsius concedere, qui et ipse nunc in castris adest, militat in turma Domini capitaneidis Lucensis; pro Grabskio multi milites petunt, quod excursionibus equos amississet, et ante et nudius tertius, duos, atque etiam eum potiozem, quem habebat et cui insidebat, ita ut amisso equo, pedibus rem gerere cum hoste necesse haberet; ut Maiestas Vestra illum gratia sua relevare velit. Moscicius scriba cancellariae, pro cuius patre peto, hic in castris mortuus est.

195.

LISTH DO PANA KUCHMISTRZA KRÓLA IEGO MOSCI.

Moy łaskawy Panie kuchmistrzu! Nowiny iako od Pana Bracławskiego..... vide supra in litteris de datha 4 Ianuarii. Acz Moskwa y tak y siak wierci, alie iusz iednak nacheliło się do pokoiu, a tho nawiętsza, ysz iusz z Inflanthski ziemie wszycki Kroliowi Iego Mości wieszdz; — nie dziw, że y na tym y na owym posłom się kazał zaszadzać, musi mu przychodzić, iako onym Albanom, których pendzono do Rzymu, Albę, którą beli przywykli, paliono, często się nazad oglądać; bo ieszczem ia beł w szkole, kiedy, iako Waszmość pamiętasz, począł tij ziemie dostawać, y w dostawaniu tij ziemie tu, mocz iego, która beła tak wielga przed tym, kliasła; tu ryczerskie liudzie, thu czerń y pochothę pendząc z żywnością y z działą, potraciel, y takie pustki z ziemie swoiey własnij uczyniel, iakie teras są.

Bendzie przecie za łaską Bożą za nasze sthało; s zamkow wziętych tak rok, Wielisz przy nas zostanie, bo mi beł Król Iego Mość kazał, nakoniec Zawołocia y Newlia ustąpić, czom oznaimieł PP. posłom, gdy inaczy nie mogło bydź; mieli tho roskazanie posłowie, gdzieby Król Iego Mość woisko odwiódł, nie nie zawie rać; rozumiał, że mu ieszcze liepi beło patrzeć pogody swy y iakiego przypadku asz do Augusta, ktorego asz nowy expedycij spodziewał się, albo więc rozerwania iakiego miedzy nami w radach y przedsięwzięciach naszych. Znamienitha snać tho ziemia Inflanczka, lecz ieszcze w ni na przeszkodzie nam szwagier, iako przedtym w teł nas pogody uzeł, tak s strony iego dzieią się rosmagithe practyki, y podobno poprzedzi nas do tych zamków, czo ie dzierzy; leć Possovin ma nadzie, że ich poiedna; na tho czyha, ilie baczyć mogę, aby przy Szweczkim Inflączkie zamki się zostały, a Iwanograd y zameczki za Narwą aby wrocieł Moskiewskiemu. Proś Waszmość pilnie Królia Iego Mości, aby w the rzeczy weirzał, któremu około ty ziemie Inflączki sterminowawszy posyłam; sieła Iego Królewskiej Mości na thym należy. Sam kłopotu mam poczęści w woisku, czo Waszmość iednak miew sam czicho przy sobie, a Króliowi Iego Mości y panu Ferensowi dlia przestrogi telko powiedz, ysz mordy y swawola dzieie się od tych ludzi liekszych narodu Wengerskiego, iednak mogłby tho zachamować; tho iusz mimo tho, że w piczowaniach się biał, sieką, alie y niektórzy naszymy skarżą się, że ich imaią y okóp pod nimi biorą; więc rosboistwa wielkie w obozie po noczach; stała się wielga szkoda Pakoszewi, panu wojewodzie Bracławskiemu, któremu srebro wszystko wyłupano, alie tho ieszcze occulta; tho clarius, ysz gdy onegda w nocy Niemiecz iakiś Soboczkiego zabił podlie bud Wengerskich sługę nieiakiego Trścieńskiego kupca, w nocy piącz s nim, zaczym Trścieńska krzykneła, zbiegszy się tham Wengrowie, poroszarpywali wszystko, czo miał then Trścieński, nietelko pieniądze, kupie, alie y sieła srebra rynsztunkowego żołnierskiego, ktore u niego beło w zastawie, y żonę odartha, także nakoniecz y thego zabitego. Także otho y kielka ty chaliastry s piechoty Serbinow tych, abo nie wiem kogo, uciekło do zamku y mieli się tham dobrze, alie że ich o dzisieyszą klęskę przyprawili, podobno im wythnie tij czci. Wczora na rynku przes stho przekupniow s tego, czo beli wyłozeli na targ rozbieli, załapieli dwu ludzie, y thumultem do Becha

przywiedli; Bech będąc zruszony przymówkami, że passim mowiono nań, że musi kraść s nimi, że ich nie karze, nie powiadając mi nic, dwu przylicach kazał obiesić; gdy mi o tym dano znać, kazałem mu się zadzierzyć, lubo cum summa invidia naszych ludzi, alić iusz ieden beł obieszon a drugi przywiązany, tego drugiego obciętho. Nie chwalię ia przecie tego Bechowi, że sobie tho arrogował, nie pamiętając mię, liec wielgie są convitia wszystkiego woiska przeciwko niemu y przeciwko mnie; y mnie samemu, przyszedszy do stajnie moiey własny, gdzie konie moje beły, odzierać słomę, którą beła przykrytha; usiekli maszthalierza, połknąłem y tho, tając tego przed ludźmi, iakom mogł; kazałem się poiednać, liec iednak nie może tho bydz tainą y bes urągania przeciwko mnie. Dobrzeby, aby sami miedzy sobą karali the lekkie ludzie, bo zatym y sliachciocy od bystrych ięzykow cierpią o sławę, y czo mnie nawięcey boli y ten narod wszytek, s którego nam Pan Bog dał tak cznotliwego krolia; iusz to tak in secretis powiedz Waszmość Krolowi Iego Mości y panu Ferensowi; dobrzeby aby przy panu młodym beł porucznik iaki cum autoritate y z dobrym rossądkiem. Theras iezli pokoi doidzie, iachawszy w Inflanti, ossobno ich położę w iakim zamku, y ossobne piczowanie ukażę, żeby się z sobą nie mieszali, a nie wasnieli, bo by y na dalsze czasy s pożytkiem nie beło. Mnie tesz trzeba, zwiodszy z Moskwy woisko do Inflant, do domu; bo mi żołądek czym dali, tym gorzy służy, boię się iakiego znacznego upadku na zdrewiu; by chciał pan wojewoda Bracławski zostać, barzo by dobrze, liecz obawiam się tego, że nie bendzie chciał, bo y teras beł liedwie się dał uprosić, y wymowieł tho sobie beł, zem go nie miał zostawiać, gdybym sam odiachał; wszakże iednak niech Iego Królowa Mość raczy pissać do niego, a iezliżeby ten koniecznie zostać nie chciał, tedy niech raczy obmyślić drugiego. Pieniędzy, proszę, niech nieomieszkiwaią woisku posłać przed gromniczami, bo pewnie tym woisko rozbieży się; y tych nakoniecz pieniędzy, o których dano znać, że slią dlia czudzoziemczow, do tego czasu nie widać, ani żadnij rzeczy nie widać. Około wacantij, iezliby iakie przepadły, nie godziło mi się teras pisać do Króla Iego Mości, oglądając się na invidia woiska, które, wiersz Waszmość temu, że ma sam za swe, wszak iednak iusz tam sam uirzę się da-li Bog wrychlie z Waszmością na kilka dni, a potym mnie Waszmość puścicie gdzie kąt na iaki czas stopki lizać po tych

trudziech. S tym się łasce Waszmości zaliczam. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 4 Ianuarri 1582. Chwiedor Miessoiedow w tij bitwie zabith.

Cedula w tenże listh włożona.

Po napisaniu pierwszego listhu, beli u mnie panowie Wengrowie, uskarżając się na niechęć Polską y na Becha, a odpowiadając, że mają swoje osobne urzędniki y iesdni y pieszy, y że nigdy po the czasy nie beli pod iurisdietią żadnego hethmana Poliaka. Odpowiedziałem im, że the mowy od nich a zwłaszcza narodu sliacheckiego wdzięcznie przyjmuję, iako od braciey swoich, którzy mogli moję chęć iusz przez kielka dni poznać; bo iako Iego Królewskiey Mości s sercza rad służę, tak tesz y narodowi iego wszystkiemu rad się zachowam; zaczym wierzę, że tesz tho odemnie za wdzięczne przyjmą, czo im iako brath ich życzliwy powiem, a zwłaszcza dla tego, ysz gdy czo od pospolstwa naszego słyszę przykrego o nich, tedy mnie to tak boli, iakoby o mnie samym mowiono, a zwłaszcza dla Iego Królewskiey Mości pana tak cznotliwego, którego nam Pan Bog dał narodu, y dla tego, że tesz od niektórych do korony rzeczy takowe podają się, które potym y frasunki panu tak cznotliwemu czynią; że o żadnym z nich śliachezczu nicz nie wierzę, choćby mi kto czo złego nań powiedział, bo tesz o iego sliacheccztwie czo o swoim rozumiem; lecz iako w Polskim y w każdym inszym narodzie, tak tesz y w onym, ludzie mniejszy conditiey, nie umiając u siebie wszystkiego, czo potrzeba uważyc, mogą y tho y owo brpicz, iakosz że częstę a wielgie skargi są o tych drobniejszych ludziach; odsyłano ich odemnie do nich ustawicznie, y naszy przecię tak mienieli, że nigdy sprawiedliwosci nie odnieśli; skąd odia między narodami naszymi mogą urosć, których rozumiejąc o nich, że oni tesz chenciami naszymi nie gardzą, bo iako każdy baczny Poliak iesth wdzięczen tego od nich, że oni teras oyczyźnie naszy służą, tak tesz y my mozem im kiedy służyć, y naidą się ci, czo nietelko osobami, alie y dostatkami swymi służyć będą, miełując Króla Iego Mości pana swego, y na tho tesz ich gardłowanie dla nas pamiętając; przetho że ich proszę, aby the drobniejsze ludzie sami między sobą uskromieli, czo będzie dali - Bog y ku pomnożeniu miłości między nami, y ku pociesze Króla Iego Mości, y s sieła frasunku zbawi Króla Iego Mości. Około tego pieszego, którego wczora dał Bech stracicz,

że tho iesth quidem zwyczaj koronny, ysz sendziowie takowe sprawy o rosboie y złodzieystwa odprawuią, a hethmani na nich nie siadaią, lecz iednak ysz mu nie mam za dobre, że gdy sło o czudzoziemcza, nie powiedział mi tego, albo iesli tho prawnie albo nieprawnie uczynił: tedy niech kielka sliachczicow na thym usiądą semną, wezmę tesz kielka rothmistrzow Polskich, przypatrzymy się themu. Proszę ich, aby dla tych wszeliakich spraw, tak iako Król Iego Mość postanowieł, który od nich obran beł z narodu ich, albo przes Iego Mość pana Bathorego dan, bes któregoby Bech w takowych sprawach nie postempował, y owszem iezdnych sprawy do porucznika Iego Mości pana Bathorego, pieszych do pana Karla będą, iako przed tym, odsyłane, telko żeby sprawiedliwość działa się y żeby tho iaśnie zawsze wszystko woisko baczyć mogło, kto winien a kto niewinien; bo nakoniecz dla tego nietelko ony przymowki, alie y ya urąganie y nienawisdź od woiska cierpię, y dali mnie do korony s woiska podawać będą. Wiedzą sami, iakom ia wiele wytrwał y tu w woische, folgując braterskiey miłości, — nie tam, gdziebym beł s frasunku przyachał, alie właśnie przed moim namiotem, w którymem stał, na łokciu iedno albo na dwu odemnie, y śliachcicza mi heiduk ieden stłukł przed oczema mogimi, y nakoniecz uczciwego śliachcicza z ich narodu, pana Kanazego, gdy go o tho napominał, także uderzeł; przeciemy ia y tho wytrwał, że liubom go dzierzał w więzieniu, alie takim go dzierzał z umysłu niedbalie, żeby był uciekł. Także potym y po odiezdzie Krolia Iego Mości, odzierali mi słomę s stainie, gdzie moje konie żywothne stały, y zatym, gdy masztalierz wołał, aby dali pokoi, powiadaiącz, że tho moia stainia y moje konie, usiekli go, czom ia dla mów ludzkich zatarł, y nakoniecz przed ludźmi zaprzął, acz tho nie mogło bydź tak thaino; przecię że stąd urąganie cierpię, bo iako żywo żadnemu hethmanowi koronnemu y w Polsce y nigdzie indzie nie stało się tho. Wiem, że Ich Mość, będącz uczciwymi ludźmi, uczciwymi sliachciczami, mają swoje prawa y swoje wolności, alie że tesz nam życzą tego, abyśmy y my przy swoich zostali: wiedzą podobno, że iako indzie, tak y thu w Polsce urząd hethmana koronnego iest tak uprzywileiowany, że mimo on nie mogą bydź żadnego iurisdictione inne, a zwłaszcza mimo hethmana koronnego pleni iuris, tak iako mi then urząd Iego Królewskia Mość raczeł dać; lecz iegnak y (iż?) mnie w tym więczy uczcieł Iego

Królewska Mość, thym baczę, że mnam tego używać urzędu nie ku przykrości Króla Iego Mości y iego narodu, alie radni ku służbam Iego Królewskiey Mości y ku pomnożeniu miłości z narodem iego. A tak iakom czcieł, tak ich będę rad tym czcieł y dali, że takowe sprawy im bende oznaimiał y do nich odsełał; telko aby czynieli sprawiedliwość słuszną y rychłą, iako nie (im?) godzi się winnego karać, a thym więcey dla tego, aby przyczyną nie beł rozruchów y nierządu w wojsze; przetho niech by tego pilnie dogładali, a sprawiedliwość czynieli, bo gdy ieszcze będę odsyłał the sprawy, a sprawiedliwości by nie beło, musiałbym tho y na Iego Królewską Mość włożyć, y drogami swymi starać się o tho, aby na moiey powinności nicz nie schodziło, przestrzegaiancz w tym y służby Iego Mości Króla y sumnienia swego y sławy dobry domu swego sliacheczkiego; gdyszby szkaradszij pamiątki o sobie nie mogł podać po sobie na pthomne czasy y zmazy więtszy na swym domu zostawić, iako gdyby ten urząd, tak wielgi y tak uprzywileiowany w koronie, na osobie moiey obelżon y umnieyszon beł; do czego nizli by mi przyszło, wolałbym Iego Królewskiey Mości, pana swego prosić, aby iako ten urząd na mię miłościwie włożyć raczeł, tak się tym nie obrażał, że go radni złożę, anizbym z zelżywością swoją y domu swego na nim miał bydź. Słałem potym pana Kanazego o tego deputata; wiencz nie wiem, dadzą-li go.

196.

DOCTORI TIDEMANO.

Generose Domine! De illis aulaeis rogo, ut sit Dominatio Vestra sollicita, ut parari possint, de quibus iam conclusive Dominationi Vestrae scribo: debent esse foliata insignia; ponenda sunt satis grandia; ex dextera parte ea teneat Caranus Emathius, armatus macedonice, pictus penes aliquod capris, adscripto nomine, — Caranus Emathius; ex laeva — Solon cum olea palliatus, adscripto nomine — Solon Palladius; supra tertiam partem hastae cuspidem; infra tamen coronam, qua urgentur insignia, emineat facies Michaelis archangeli, ut pingitur armata, nomen tamen non apponatur, et infra in imo scuto, in medio — seraphin, ut vulgo pingitur, non adscripto nomine. Symbolum hoc esto: effudi viscera mea. Corona laurea cingatur insignia. De meo

titulo hoc tantum sit: Ioan de Zamoscio. Michaelis archangeli et seraphin imagines proportionis causa pusillae pingendae sunt, ita ut saltem quales sint, appareat. Bene valeat Dominatio Vestra. Datum ex castris ad Pleschoviam, die 7 mensis Ianuarii, anno Domini 1582.

Cedula.

Superius ponatur seraphin, cum sit altioris chori, inferius Michael. Dominationis Vestrae amicus, Ioan Zamoiski.

197.

LITTERAE SACRAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM
DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Mittimus Synceritati Vestrae exemplum responsi nostri ad litteras Possovini, ut inde scire possit, quid porro agere debeat. Moschus iste Georgius Iwanowic Kuzikow, de quo ad nos Synceritas Vestra scribit, si tabellarius erat, erroreque de via deflexit, quod per Grodziezki retractus sit, non admodum probaremus factum per illum, etenim data esset hostibus occasio nos forte calumniandi, quasi per nos salvus conductus nunciis violatus esset. Quod tamen ita oberraverit, comitesque itineris aliquot ab eo profugerint, magnum de se praebuit suspicionem — alium se, quam tabellarium esse; si illi ephippium restitutum non fuisse, ex litteris, quas in pulvino occultatas dicebat, is planior fuisset. Nos hic nihil dum quidquam habemus certi, nec de pecunia pro militibus, nec de iis rebus, quae ad Synceritatem Vestram atque exercitum illum pertinent. In solutionem exauctoratorum Germanorum militum procuramus pecuniam, ea de causa expedimus ad ducem Curlandiae et ad Rigenses Gisium. Pessimo admodum itinere huc ex Crasnohorodek septimo vix die pervenimus. Via erat omni resoluta gelu, ex aliquot dierum et noctum continua, eaque calente pluvia. Accessit ad hoc, quod nusquam difficiliore transitus ullo ponte erant strati; curruum potior pars adhuc retro est; vix infra alios septem dies ad locum hunc pervenire poterunt omnes. Hoc toto itinere, nihil per Moschos nostris datum est damni; profuit cautio, quam adhibimus sub id tempus, quo huc pervenimus. Advectae huc Vilna

sunt merces in usum militum ad duodecim millia florenorum valoris; eas, quamprimum restituetur via (iam vero frigus intensius praeterita nocte restituere coepit), hinc Crasnohorodkum et inde Ostroviam deduci curabimus. Sinceritas Vestra videbit ex registro, quod Mlodzieiowski thesaurarius illi remittet, quid alicui, quove pacto de iis mercibus concedi debeat. Pretium earum mercium satis tollerabile esse putamus. Mittimus Sinceritati Vestrae nomina militum, qui ab exercitu decedentes atque huc et illuc inter currus per viam euntes visi, non amplius comparent. Perscribat nobis, num missionem a Sinceritate Vestra acceperint; quod si etenim resciverimus absque missione decessisse, causam dicere illos quamprimum faciemus, in eosque animadverteri curabimus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Duneburgi die 18 Decembris, anno Domini 1581. regni vero nostri anno 6.

Manu Regiae Maiestatis adscriptum.

Constitueram ad faesta Natalia omnino Vilnam venire, et iam magna pars impedimentorum, magis necessariorum traiecerat, cum die Dominico, sub vesperum insignis cochorta tempestas omnem remorum usum eripuit, ita ut secundo fluminé remotissie naves raptaverit. Eadem porro nocte, frigus, intensum crebris glaciei volitationibus, semel saltem toto die navis una traici potuit; hac autem nocte ita glacies auctae sunt, ut nullus omnino relinquatur modus traiciendi, nisi firmata glacie etc. Stephanus Rex.

198.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD PATREM POSSEVINUM.

Stephanus etc. Reverende in Christo Pater, grate mihi dilecte! Hodie hic Duneburgi accepimus a Paternitate Vestra litteras, atque una iis adiuncta ad Moschoviae Ducem et ad nuncios nostros litterarum exempla. Inter caetera, quae ad nos Paternitas Vestra scribit, praecipua intelleximus Paternitatem Vestram in primo congressu cum legatis Moschoviticis percepisse ex eisdem — Moschum in eo conventu mutuorum legatorum tota Livonia nobis minime cessurum, requirereque a nobis Paternitatem Vestram, ut se redderemus certiore, quod si, quemadmodum ex legatis Moschoviticis percepisse,

se scribit, eo res devenerit, ut isto in conventu universa nobis non fuerit concessa Livonia, num ex se agere debeat cum Moscho de mittendis porro ad nos, pro tempore comitiorum regni, propter perficiendum hoc negotium, legatis Moschoviticis? Atque (ad quae?) quidem epistolae Paternitatis Vestrae capita tale resolutum atque directum damus Paternitati Vestrae responsum nostrum: perstare nos omnino constantissime in nostro proposito totius Livoniae recuperandae. Quod si nobis ex toto ultro non fuerit concessa, sciat nos aliter omnino non facturos, quam inhaerendo decreto ordinum regni publico, promoturos propositum nostrum ad eum eventum, quem Deus optimus, maximus fieri voluerit, neque hac in parte ullis difficultatibus, laboribus, sumptibus, vitae denique ipsi nostrae, quominus propositum hoc nostrum prosequamur, parsuros esse; nec putamus aliquem reperiri posse in toto ordinum regni, comitiorumque coetu, qui non videat, nunc minoribus impensis bellum finiri, quam brevi post, ab hoste aucto ex commertiis marinis apparatu bellico, renovatum geri posse, quique non cupiat magis propositum hoc nostrum prosequi atque promoveri, quam ut decretum hac in parte omnium ordinum regni publicum rescindi aut aliqua ex parte immutari velit! Quantum attinet id vestrum: an Paternitas Vestra agere debeat cum Moscho de mittendis ad nos pro comitiis regni nunciis suis: quemadmodum nunquam hactenus missionem ad nos legatorum a Moscho requisivimus, nec etiam prohibuimus, ita nec etiam nunc requirimus, nec requirere volumus, nec quoque prohibemus. Faciat ille, utrum libet,—sive mittat, sive non; nos nihilominus nihil quidquam remitemus a proposito nostro agendi ea, quae res ipsa requiret. Interim Paternitas Vestra, si, infectus rebus, iste legatorum mutuorum conventus fuerit solutus, in Moschoviam poterit redire ad peragenda illa alia, quae illi incumbunt. Bene valeat Paternitas Vestra. Duneburgi die 18 Decembris, anno Domini 1581. regni vero nostri anno 6. Stephanus Rex.

199.

LITTERAE PATRIS POSSEVINI AD M. D. CANCELLARIUM.

Illustrissime Domine, plurimum in Christo observandissime! Heri Vestrae Magnificentiae puer litteras mihi reddidit, quas trigesima die Decem-

bris rescripsit ad eas, quas ego vigesima eius mensis octava isthuc miseram. Nudius autem tertius idem puer legatis regiis litteras, uti mihi dixit, attulerat, qui, si mature ac fidenter ea mecum contulissent, res minus incommode ad eorum constantiam, dignitatemque regis gesta fuisset. Praemonueram tum eos, ut tantum conscientiam suam interrogarent ac vero recordarentur, quae antea de arcibus Livoniae a Moscho, quae in eius potestate essent, regi tradendis, acta essent et definita ex instructione regis, quam mihi ostenderant, protestationem fecissent, mihique adeo formulam protestationis Ruttenicae scriptam dedissent, cui subscriberem; eam scilicet rem, de quo agebatur, id est, de titulo ac iure Livoniae, caeterisque Sueci arcibus, quas recuperare rex vellet, non obstare paci absolvendae, dum Mosci iisdem cedere se non posse constanter atque usque ab ipso conventus exordio dixissent, dumque si quid a rege, Moschove adversus Suecum tentaretur, in reliqua Livonia et Lithvania, sicut neque in reliqua Mosci regione pax non violaretur. Quod autem Magnificentia Vestra novissime mihi scribit, Moscos ineptire, qui novas dubitationes ingerant, exemplumque mihi litterarum mearum, 24 a die Decembris ad Magnificentiam Vestram scriptarum remittit, quibus significabam Moscos omni prorsus Livonia cessuros, senatui porro, ubi et Luterani sunt, (quemadmodum Vestra Magnificentia scribit) meas easdem litteras esse legendas: respondebo ad omnia, fretus Vestrae Magnificentiae candori, quem non minus aequum veritatis ponderatorem scio esse, quam bonus est artifex ad Moschos vexandos, rempublicamque adjuvandam. Ac primum (ut dixi) nunquam Mosci se iure, tituloque Livoniae, arcibusque, quae in aliena essent potestate, cedere posse dixerunt; quum in eo sic constanter persisterent, ut remedium illud, a rege propositum de protestatione facienda, reliquis rebus tractandis adhiberi oportuerit. Atque hoc coram ipso Deo verum est, quodque in nullius hominis gratiam dico praeterquam veritatis, quam Deus ipse exercet semper atque tuebitur; quod si, quemadmodum regios admonui, actis huius conventus scribendis aliquem (ut fieri oportuit ac fit) assignassent, quod quidem ipsi Mosci per Zachariam vicenotarium pro sua parte curant: haec adhuc liquidius constarent, quamque ut constent, et ipsa, quae Basilius noster, ei rei a me adhibitus, ex colloquiis omnibus describit, quaeque Dominus Zebrzydovius et Dominus Varszavicius hac de re persaepe audivere,

omnibus semper fidem facient, ita, ut dixi, rem habere. Nam quod attinet ad litteras meas, scio Magnificentiam Vestram prudentem ac iuris peritam esse, quae novit secundum subiectam materiam (ut aiunt) accipienda esse, quae scribuntur. Quaestio erat tum de arcibus, quas in Livonia Vestra Magnificentia, dato ad me scripto, Moscis offerebat, si arcibus a rege captis cedere voluissent; responderunt sese aut arces omnes a rege captas velle, si tota Livonia cedere deberent regi, aut duas in ea velle arces retinere, duas captas a rege regi relinquere. Quis hic dixerit eos pollicitos fuisse iure, tituloque Livoniae et arcibus a Sueco captis cedere velle, quae non essent in sua manu? Itaque iis in litteris adieci statim haec verba: vel ut rex Novogardiam Livonicam et Kerepecium cum Luco et Zavolocia tradat, si reliquam Livoniam et Vielisium regi relicturos, (relicturos inquam, quae tradere poterant, cum quas non possent, eae nunquam ab iis petitae fuisse). Ac testis est mihi Deus, testarique poterit Dominus Petronius, me tum longiores, quas eidem ipsi perlegeram, litteras Vestrae Magnificentiae eodem die afferendas scripsisse, sed veritus (esti vera scribebam), ne aliquem offenderem, eas retinui apud me, quas ipsas nunc (non sine Dei consilio, ut puto, postquam ad id cogor) Vestrae Magnificentiae mitto, Deum vivum testatus, easdem prorsus ne addita quidem aut mutata syllaba esse, quas ipsi Petronio (Petrovio?) perlegi. At cum legati supervenissent, dicerent autem (actum?) eum esse dimittendum, raptim eas litteras scripsi, quas et legatorum litterae et quae eodem semper tenore scripsi Vestrae Magnificentiae, quae Mosci, suis ad me schedis datis et eisdem litteris adiunctis, formula item conditionis pacis, quam Vestrae Magnificentiae misi, ac res ipsa potuere facillime non solum ita perspicari, qualis ipsa est, sed qualicumque ingenio interpretari. Quod si Vestra Magnificentia in memoriam reddit, me regi usque Maiestati in castris persaepe atque adeo quadraginta totos dies ante discessum meum auctorem fuisse, ut a Moscho titulo, iureque Livoniae cessio peteretur, ne qua novis bellis ansa resteret; si item recordetur, quam saepe cum quidem ipso in discessu meo rex nobis ostendebat: «det nobis vitulum, retineat sibi Moschus titulum»; si denique ea repetat, quae, senatu approbante, meamque epistolam perlegente, quam vitio ex castris ad Moschum de legatis mittendis dedi Andreae Appolonio, quibus continebatur, dictante haec verba ipso rege: «quandoquidem Narva et aliae arces in Sueci

manu essent, sublataque illa esset controversia, traderet ea, quae in manibus haberet Moschus, hic a Moscho regem fore modo contentum»: haec, inquam, omnia fidem faciant, quod cogitatum sit, quod actum, quamque ob causam instructionem, regiis signis et chyrographo munitam sequentes, legati regii protestationem fecerint, eique rei acquieverint. Quam quidem rem vel a senatu ipso maturius (ut semper urgebant) prospectam oportuit, ne post factum sapientes diceremur, vel modo certe taceremur, ne non solum varii haberemur, verum etiam ne mihi ad ipsam rei, quae in manibus est, absolutionem aditus praecideretur. Nam cum heri Dominus Palatinus mihi significasset, posse in litteris adiici clausulam, quam Mosci testarentur, si quidquid haberent aut eo amplius (erant enim similia et perflexa verba), reddituros; respondi: candide agendum esse; Livoniam potius totam peterent, iusque ac titulum ipsius, licet, si regii fidem servare vellent, nec iam deliberata in dubium vocare: nunc fortassis satis esset, ut eas sibi arces tradi peterent, quas Moschus haberet, nec traderet tantum, sed et eorum traderet iure; neque vero id solum efficeretur, verum etiam tentaretur, ut ne in litteris titulus Livonici Domini Moscho adscriberetur, quamvis ut hoc fieret, protestatio facta et quae fuerunt definita, viderentur quadantenus adversari; sed cum ipsi veritati nescirent Domini palatinus et Michael Charaburda respondere ac vellent ea tum sequi, quae aliunde iis novissime vel suggesta vel scripta fuerunt, dixit Dominus palatinus: nihil arcium cepisse Suecum in Livonia, proinde et eas esse restituendas, aut iis a Moscho ceddendum, cui cum, quidquid mihi rex persaepe dixerat, scribique ea de re ad Moschorum inserat, cumque litteras Vestrae Magnificentiae novissimas, atque eius item ipsius dicta inter nos privatim obiecissem, adieci: si quae arx in Mosco adhuc potestate sit, quae non sit in manu Sveci, scribendum esse in litteris, ut praeter eas quidquid ad hanc usque diem in manu sit Mosci, cum iure finibus integris, arcibusque in Livonia restituendum illico esse Regi. Haec omnia cum vera sint, non solum pertimesco, ut in senatu Polonico legantur, sed ut....(eidem?) hae ipsae et (ut?) reliquae omnes litterae meae mittantur, obsecro per sanguinem Christi Vestram Magnificentiam, quam ipsam veritatis patronam semper adhibebo, licet id et hisce atque aliis litteris, quas semper duobus itineribus in Lithvaniam misi, id abunde iam possit esse testatum.

Caeterum, quoniam Vielisio a Moscis concessa, cuius se potestatem concedendae habere negabant, (sicut etiam regii (regiis?) et adeo Vestrae Magnificentiae aliarum, quas postea concesserunt, tradendarum artium facultatem sibi non esse dicebant) ea potuit subire mentem Magnificentiae Vestrae cogitatio, Moschos, si urgeantur, totius Livoniae iure cessuros, quod quidem mihi optatissimum semper fuit, et ut in tempore foret, non solum id in castris regi usque Maiestati, sed et legatis, praesente rege, cum de iis actum esset apud ipsos silentium, proposui. Quin vero regios hic multos ante dies praemonui, videri mihi ex aliis litteris, quas novissime Moschus mihi scripserat, quasque statim ad eos misi in Zapoliam, legatis Mosci ampliorem fuisse datam facultatem, quam habuissent; scripseram enim Moscho ex Kryssenka, paulo antequam in hunc locum omnes legati convenirent, regem non solum totam Livoniam, sed et arces a se captas velle retinere, miseramque eius instructionis exemplum, cui rex a me dictata sua manu subscripserat, ut Moschum quacunpue ratione impellerem ad ea, quae essent quam optima. At legati regii neque unquam mecum in tempore aliqua conferentes, meque tantum ad tegenda sua utentes, diemque ex die eximentes, vel modum in scripto quaerebant, vel a Magnificentia Vestra de omnibus petebant nova consilia, et non minimam occasionem (quod in se fuit) mihi praebuissent, ut ille mihi refrigeret animus, quem tum, Deo miserante, de ista republica benemerendi gero et geram, quidquid denique accidat. Nam et nudius tertius quoque Moschos recusantes adegi, ut Novogardia palatinos ad reddendas arces evocarent, urgebant enim responsum de Siebiezo magno duci reliquenda, quam ad rem triduum, ut regii responderent, expectaverant. Cum autem Magnificentia Vestra aliis mearum litterarum capitibus non existimaverit esse rescribendum, et vero nunc unius earum brevissimum mihi remittat exemplum, omnia in eam partem accipio, ut ea ratione mihi calcar admoneat ad ea, quae coepi iuvanda, quae certe ars (licet bona) mecum haud necessaria est. Nunc vero doleo cunctatione ista fieri posse, ut aut Mosci, si novas litteras a magno duce accipiant et ipsi discant a nostris variare sententias, aut in multas suspiciones veniant, quae causae ipsi minime commodent; heri enim ad noctem mihi dixerunt, putare se a regiis, quandoquidem legatum Dominum marszalcum secum non adduxerunt, praetextentes eius, nescio, quid

morbi et variis circuitionibus, vel veritatem tegere, vel novas res ingerere coepissent; totam hanc moram interponi, ut rustici captivi in Litvaniam abducerentur, aliaque parum christianae pacis ipsius in exitu fierent, quae ut scriberem Vestrae Magnificentiae, ter me rogarunt enixe, cum etiam per Deum vivum iurassent, ne syllabam quidem mutaturos earum rerum, quas semel promisissent. Dederant enim heri scripto 31 arces, quas esset Moschus redditurus, inter quas Derpatum, Pernovia, Kokonchausen, Albus-Lapis, Felinum et aliae, quae an cum arcibus ligneis illis, quas rex cepit, vel solo, vel vectigalibus, vel munitionibus, vel ratione causae a regno susceptae comparandae sunt, iudicium esto Vestrae Magnificentiae; scio enim fore, ut pro prudenti iudicio suo caveat, ne ista cunctatio incommodum aliquod et reipublicae et isti exercitui afferat. Quod si (ut credo) ea certissima Vestrae Magnificentiae mens est, ut illico Derpati, ubi reditus multi sunt, qui erant wladicae et aliis attributi, caeteris item in Livoniae civitatibus cultus ipse divinus rite excitetur, audeo in Dei nomine regi, Vestraeque Magnificentiae polliceri, non diu futurum, cum undecim illae minoris momenti arces, quas cepisse Suecum dicunt ac nomina scripto dederunt, deinde quidquid in Livonia sit, in manus Serenissimi Regis cadent; sin vero eundem tum haut statim secuturum, Divinus oculus videt, sed iam (cum?) intelligit, quae in iis praesidia, sectae ne se insinuabunt, eas (ea?) non fore secundum cor suum, auferet consilium a nobis, maturioresque in nobis mentes ad percipienda sua beneficia expectabit. Iesus clarissimis suae bonitatis donis ac radiis semper augustius illabatur. Ex Kiverova horca, die 3 Ianuarii, anno Domini 1582. Magnificentiae Vestrae Illustrissimae . . .

Quoniam Domini legati, cum ad Vestram Magnificentiam tabellarios mittunt, non amplius, ut facere solebant, monent, ac Dominus palatinus, qui heri mihi pollicitus fuerat, se unum ad me missurum, quem tum adhuc, cum iam advesperascit, non missit: fui coactus hominem hunc certum allegare ad Vestram Magnificentiam, cui, obsecro, iubeat, ut quamprimum revertatur. Quid vero hac ipsa hora mihi, vel ad eximendum tempus, vel ad aliud Domini legati, qui hodie polliciti fuerant sese hic futuros, mihi scripserint, ex adiuncta illorum schedula intelliget; ego tum illos excusavi, nec in omnibus citra mendacium unquam eis deero. Verus et addictissimus in Christo servitor, Anthonius Possevinus.

200.

CEDULA OD PP. POSŁÓW DO XIĘDZA POSSEVINA.

Miłościwy xięże Possewinie! Dnia wczoraiszego wzięliśmy od posłów Moskiewskich wiadomość, które zamki Królowi Iego Mości postępują. Także y the zamki które Szweczki pobrał, ukazali nam. Alie ysz między tymi zamkami są niektóre imiona nieznacne y nam niewiadome, przeto prosimy, żeby Waszmość od posłów Moskiewskich raczeł sobie wziąć dostatecznie napisane wszystkie zamki Inflanczkie, których Królowi Iego Mości postempują y które Szweczki pod nimi wziął, y przepis tych wszystkich zamkow, może-li bydź, Moskiewskimi y Niemieczkimi imiony y przezwiskami, do nasz przez tegos naszego posłańcza posłacz, a then spisek racz Waszmość przy sobie schować. A ossobliwie Waszmości prosimy, żebyśmy u Waszmości wymowieni beli, że dziś się Waszmości nie stawiemy; czyniemy tho przetho, że nie mającz wiadomości pewny o zamkach tych, niemogliśmy niez sprawowacz. S tym się łascze Waszmości zaleczamy. Z Zapolskiey Iamy, 3 Ianuarii 1582. Waszmości przyaciele życzliwi: Ianusz Zbaraski, woiewoda Braczławski, Michał Haraburda.

201.

PATRIS POSSEVINI AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice Domine ac Illustrissime! Dominus Petronius cum litteris Vestrae Magnificentiae, huius mensis decima nona scriptis, pervenit ad nos nudius tertius, atque paulo post a regiis legatis sui ad hospitii pagum abductus, rediit heri ad me post meridiem, inquiens, se ab ipsis legatis responso ad Vestram Magnificentiam accepto, in castra properare: si quid vellem, darem, se recte rediturum. Miratus sum non nihil, neque mihi chirographum Vestrae Magnificentiae de arcibus Magno Duci in Livonia relinquendis traditum, nec aliquid communicatum earum rerum fuisse, quas Vestra Magnificentia scripsit — legatos inprimis mecum esse communicaturos. Itaque cum iidem regii legati supervenissent, rationibus iis adducti, quas Dominus Petronius audivit, tandem chirographa (sic) duo deprompsere de sinu

mihique, ad quem mittebantur, reddidere. Tum auditis iis, quae a Moscis elicueram, meque non mediocriter affectum animadvertentes, quod et sollicitiessent (sic), ita mecum ad spetiem potius, quam ad rem agere, quodque triduum apud D. Zebrzydovium Mosci tabellarium non sine levi totius causae incommodo detinuissent, antequam Magni Ducis litterae et eae, quas Vestra Magnificentia 13 a die Decembris scripserat, redderentur, ad pagum suum reversi sunt, aliquid, ut puto, ad reliquas litteras adiecturi, quas pridie eius diei minus consulto scripsissent, ac certe quod ignorant — medicina non sanat, neque unquam peperit aliquid boni mixta suspitione diffusio eorum, qui trepidant, ubi non solum timendum non est, verum adeo ubi sincerissimam operam non sine fructu quotidie experiuntur. Caeterum, quod ad rem attinet, ut illi consilio Moscis heri dixerunt: denique de Livonia nihil sibi agendum amplius esse, nisi prorsus totam redderent, ego vero eorum consilio Moscis denique Lucum obtulissem, ad Moschum autem adjunctas huic epistolae litteras scripsissem, cum primum Vestrae Magnificentiae animus mihi D. Zolicevius (Zolkevius?) apperisset, idque propterea fecissem, ne quid morae negotio absolvendo adderetur, quod legati Mosci arces, a rege captas, cum aliquibus Livonicis permutandi mandatum habere se noluerant unquam (ut fecere postea) mihi indicare: aduocavi eos diluculo, quo haec scribo, ad me, quantaque potui industria ostendi: si unquam tantummodo terrae possum iis in Livonia obtinere, debere illos optatissime arces illas regi Serenissimo relinquere — Zavolociam, Neveliam, Velisiam, Lucum; me tantum apud Deum et Vestram Magnificentiam egisse, ut denique non nihil illis Livoniae possem offerre, quod tamen sensim ac tanquam meo ipsius tantummodo iudicio proponens, neque haec scire, quae ageremus, regios legatos, dicens; insinuavi quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere, nempe, ut si Mosci Novogardiam Livonicam et Serenesium obtinerent, inde illis arcibus — Zavolocia, Vielisio, Nevelia, Luco nil amplius peterent; denique item Lais adieci, finalissimam, inquit, hanc esse rationem, quam pacis conficiendae cernerem. Itaque apperirent candidissime animus, quod si tantam gratiam abnuerent, testari me coram Deo hac ipsa hora Deum ipsum omnem gratiam in regis exercitum conversurum, qui facile, quae magnus haberet in Livonia dux, esset, ut alii faciunt, capturus, Pleschoviam autem obsessam ad se redacturus, atque in Moschoviam copias inducturus,

quae sunt sub signis; legatos porro Mosci, qui mihi vulnus haud ostendissent, cui medicinam potuissem afferre, rationem effusi sanguinis esse Christo iudici reddituros. Costernati atque identidem me rogantes, ut tantisper vellem adhuc paucis eos audire, sese mihi vel juramento et crucis osculo nihil colaturos, haec addiderunt: primo, si eorum singulis decem capita essent, ea sibi amputatum iri, si quid principis sui praetergressi fuissent, quod in mandatis non haberent; se mihi hodie suam ostensuros instructionem fidentissime; tria se coram Deo videre, quibus pax, quam vel suo sanguine expetunt, coire possit: imprimis, si tota prorsus Livonia, quam habent in manibus, cedendum sit, id se illico ne passum quidem pedis retinentes, facturos, si, quas Stephanus rex arces cepit, eas cum Pleschoviensibus, Lucum, Vielisium, Zavolocium, Neveliam, Magno Duci restituerit; si nolit hoc rex, sese, si Zavolociam et Lucum, atque item Novogardiam Livonicam et Kerepetium obtineant, cessuros reliqua Livonia et Neveliam atque Vielisiam regi relicturos, Siebiezum vero habere in mandatis, ut comburatur, si rex Drissam combusserit, fines vero Pleschovienses et Polocenses antiquum in statum redeant; sic et Derpato, de quo saepissime et efficacissime me urserant, cedunt; nisi rex his conditionibus assentiat, nullam sibi restare rationem aliam, quam ut ad ipsum Magnum Moschoviae Ducem scribatur, a quo decem dierum spatio responsum pollicentur; ad extremum contendere, ut omnino pacis absolutionem procurem. Inter loquendum autem dixere: Serenescium in Svetiae regis manibus omnine esse; Lais arcem esse in media Livonia circumquaque aliis arcibus septem; Kerepetium esse arcem haud munitam, sed tantum audio a Petroanio in potestate esse eam ducis Magni, regis Daniae fratris, de qua, si restituenda sit, dispitiet, quid effici quaeat, ut promissum praestemus. Itaque hoc illud est, quod ad hanc usque horam, Deo juvante, efficere potui. Restat autem, ut quam plamissime ad omnia et quam citissime Vestra Magnificentia nobis rescribat, ac tandem legatos hosce regios admoneat, ut vel serio, vel in tempore mecum agant, aut liberaliter ipsimet per se tentent, quae effici possint. Petii vero a legatis Mosci, mihi ut sub jurejurando fiderent, num una arce denique Zavolocia vel Luca faturi essent contenti, si reliqua fierent, non autem duas illas omnino acciperent? Responderunt se certissime nequaquam posse; esse ea extrema, quae haberent in mandatis.

Itaque et eadem itero, ut enixe a Vestra Magnificentia contendo, ut ita scribat, ut non restet ambigendi locus — vel de Siebiezo, sive ager nec ne eius reddatur, sive Drissa, nec ne comburenda sit. De captivis, si qui in manibus regis superfuerint, ut qua ratione illi vel redimendi, vel reddendi sint, de que aliis liberrima et plenissima legatis facultas tradatur, tum de modo restituendi arces aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, ut Vestra Magnificentia eam in tempore perpendens, liquido mihi, ut omnium, quodcumque unquam habebat, sincerissimo servitori animum suum aperiat. Offero Magnificae Dominationi Vestrae mea officia praecaciosa divina bonitate, salutem et omnem faelicitatem. Kiverova horca, 24 Decembris 1582. (1581?)

202.

DO PANOW POSŁOW OD IEGO MOŚCI PANA HETHMANA.

Zaliecivszy etc. Oznaimuję Waszmościam, że mi wczora spiegelowie przysli z Infland, (od?) których pewną sprawę mam, że Pernawa y Oberpolani są wzienthe, ani oblieżone. Szweczki hethman grozi się iść do Felina, alie czo wiedzieć, ieżli śliaku nie straci. Dla tego tho Waszmościam piszę, ysz widzę, że na cedulie, którą Waszmość raczyliście mi posłać, Moskwa ustempuie Pernawy, a Oberpolia, nie wiem, ieżli ustempuie, bo nie wiem, iako go po Moskiewsku zową; toć mały zamek, alie snacz ma włosć dobrą; szkodaby go upusezać. Zawieraicie iusz, proszę Waszmościow, the sprawy. X. Possewin pisał do mnie list przez thowarzysza pana Zebrzydowskiego przydłuszy, na który tesz czasu trzeba odpisać mu, y boie się, abym czego nie napisał z inssy miary, a nis Waszmoście traktuiecie, czoby beło ku przekazie Waszmościam. A tak ieżli by czo wliekł, powiedzcie Waszmość, że iusz Waszmoście dość iesteście odemnie informowani, y dalszych informatiey, choczy odemnie przychodzieli, słuchać nie bendziecie, a że Waszmoście iesteście na thym, abyście Waszmoście rzeczy iusz zawierali. Iusz ie Waszmoście proszę kończcie. Woliałbym beł, aby beło sprzodku zaras mowieło się o wojnie, nie o thym pokoju, bo za tą sławą pokoju, widzę, że ci, którym tho należy, tam przy Królu Iego Mości podobno nie czynią taki pilności około potrzeb do woiska, iakoby rzecz sama niosła.

S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 5 Ianuarij, roku Pańskiego 1582.

Przypissano.

Xiadz mi pisze w tym liście, że, trzeba-li, bendzie się domawiał tij klausuły, si qua arx in Mosci adhuc potestate sit, quae non sit in manu Sveci, scribendum esse in litteris, ut praeter eas quicquid ad hunc usque diem in manu sit Mosci, cum iure, finibus integris, arcibusque in Livonia restituendum illico esse regi. A tak y o thym wiedzcie Waszmoście, iezli się tho Waszmościam na czo przygodzi; a iezli przygodzi, tedy sami s siebie, iakoby o tym nie wiedząc, tho Waszmośé podaicie; pamiętaiącz, że do mnie tho pisał, rozumiem, że nie bendzie przeczeł themu, czo ras pisał. Waszmościam życliwy brath, szwagier y przyaciel Ianusz Zbaraski. (Jan Zamoiski?)

203.

AD REGIAM MAIESTATEM A PATRE POSSOVINO LITTERAE.

Serenissime et clementissime Rex! Quas mihi Regia Majestas Vestra Duneburgo litteras scripsit, eas heri accepi, cum, non multo post, alias a Magno Moschoviae Duce accepissem, quas hac nocte (et?) reliquas omnes (ternas enim hic accepi) legatis Vestrae Maiestatis legendas misi; ex iis autem, quarum exemplum ad Vestram Maiestatem mitto, cognoscet, quantum mihi pergat princeps ille calcar addere, ut pacis compositionem procurem: quae (nisi aliud latet, quod mihi ignotum sit) intra biduum, triduumve certis conditionibus statuatur, ita ut Maiestati Vestrae Moschus tota, quam habet in manibus, Livonia cedat; Velisium item relinquat; tormentorum partem iis in arcibus quondam de Polonis captorum restituat, intra octo hebdomadas arces illas omnes Livonicas dedat, quae in eius potestate sunt, ab ipsaque civitate Derpatensi incipiat. Vestra vero Majestas Lucum, Zavolociam, Neveliam, Helmam, quasque Pleschovienses arces superiore anno cepit, cum iis tormentis, quae erant Mosci, Moscho restituat, exercitum Pleschovia deducat, novemque ad annos pax utrinque sit, quamvis ut haec sit longior, (cum quas dixi, bis a magno Duce litteras acceperim) tentaturus sim. Restat modus de captivis. Secus enim, quam in castris statutum

fuerat, nobisque Vestra Maiestas dictaverat, legati regii dicunt fieri (novo mandato accepto) oportere. Hodie vero altera in legatorum conventu plenipotencia lecta est, quam Moschus misit, admonitus primam invalidam esse; missum est enim hinc ad ipsum plenipotenciae Vestrae Maiestatis exemplum, quod ego tradideram Moscis. Cum vero ex aliarum litterarum exemplo, quas mihi Moschus paucos ante dies misit, sit adhuc Vestra Maiestas planius intellectura, quid ipsi ex Biscovicio scripseram; propterea non est, quod longius respondeam litteris Vestrae Maiestatis, quibus dignatur me urgere, ut curem a Moscho, quid habet in Livonia, ut libere tradat. Id enim sic, Deo juvante, curavi, ut etsi nobis fuerat scriptum ex castris licere, ut aliquas Livoniae arces Moscis offerri, legatique Vestrae Maiestatis eas parati erant offerre, si Zavolocia, Velisium, Nevelia etc. Vestrae Maiestati relinquerentur; fuerim tamen auctor, nihil in eorum offeretur, cum e Moscis interius, quae ea tenus abdiderant, elicuissem. Exemplum vero novissimae plenipotenciae, quam Moschus misit, nisi Magnifici Domini cancellarii puer, qui in castra appropereat, poterit expectare, per alterum istud recta venturum confessim, Deo juvante, mittam. Nunc quod ad ipsam tantae victoriae absolutionem spectat, fortissimo et christiano regi fidenter proponam — Derpatum primaria civitatum episcopalium est, quam Deus Vestrae Maiestati tradit, earum, inquam, quae nunquam in regnum (regum?) Poloniae potestate fuerunt. In eo novi quid Vestrae Maiestati consilium fuit, quasque litteras ad Pontificem Maximum scripsit, quidque mihi identidem dicere dignata est, cum et episcopatum catholicum et collegium atque eius generis pleraque omnia statuisset imponi: id eo erit facilius Vestrae Maiestati, quod e quibus redditibus wladica, poppique atque archipoppi a Moscho attributis alebantur, ex iis divinus cultus rite restitui poterit; verum quoniam haeretico palatino in Polociam redeunte, novit Maiestas Vestra, quantum non ipsi modo collegio nostro, sed universae catholicae regioni (religioni?) impedimenti illatum sit: obsecro Vestram Maiestatem Regiam per misericordiam Christi, per quem reges regnant, ut cum syncerum neque mutantem catholicum toti Livoniae praefecerit, tum arcibus eos praeficiat, a quibus nomen ecclesiae Dei non blasphemetur. At vero Derpati nemo (quod sciam) raptior (aptior?) videretur, quam Dominus Zebrzydovius, qui sexennium, ut audio, Vestrae Maiestati inservit, praeter eius patris antiquiora erga rempublicam merita. Quem Ze-

brzydovium etsi in castris noveram, quod, Lublini collegium de societate nostra cum instituisset, in ipsa pene acie diligentissime me urgebat, ut in eam vineam satis incultam operarios quamprimum mitti curarem; interius tamen eius pietatem cognovi, cum mihi adhibitus est in hoc itinere comes, tempore autem huius conventus fuditissimam reipublicae ac vere christianam operam praestiterit; hunc ergo de christiana nota Vestrae Maiestati comendo, testatus Deum, neminem hac de re mecum esse locutum, priusquam, me rem Deo commendante, id mihi ipsi venisset in mentem. Quod si Vestra Maiestas id effecerit, paxque haec videbitur non in firmis fundamentis niti, audebo in reddito ex Moschovia meo rogare Vestram Maiestatem Regiam, ut Illustrem Dominum Andream Bathorium paret ad eam vel legationem vel missionem, quam in castris Vestrae Maiestati scripto ac voce proposui; id enim quantae Dei gloriae, dignitatisque Illustrissimi illius principis et Livoniae firmitati futurum sit, non dubito, quin optime Vestra Maiestas intelligat, quam, hoc novi anni cremento, omnibus divinae sapientiae donis augeri, percipio atque a Deo contento. Ex Kiverona horca, die serenissimae epiphaniae advesperascente, 1582. Vestrae Regiae Maiestatis perpetuus et fidelissimus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

204.

EJUSDEM AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice Illustrissime Domine! Etsi per certum hominem ante triduum fastius scripsi ad Vestram Dominationem Magnificam, tamen ne nihil huic adolescenti ad ipsam festinanti literarum darem, scribam paucis, quae fortasse Domini legati non attingent. Cum nisi aliud interciderit, videamur honorificam habituri pacem, capitaque rerum omnium, quae maioris fuerant momenti, praeter illud caput, quod ad captivos attinet, sint pene complanata. Derpatum autem primo restituendum sit; rogo et obtestor Vestram Magnificam Dominationem in Dei nomine, ut recordetur earum rerum, quas mihi pollicita est in castris, ut nempe is Livoniae totae praeficiatur, qui non solum catholicus sit, sed catholicam novit et velit religionem promoverè; quae vero de Domino Zebrzydovio deque reliquis ad Regiam Maie-

statem scribo, ex ipsis ad Serenissimum Regem litteris liquido cognosces. Quae omnia, ut in rem conferantur, si e re futurum esse iudicatum fuerit, Vestrae Magnificae Dominationis pietati commendo, praecatus illi ab immensa Dei misericordia omnem veram ac solidam faelicitatem. Ex Kiverova horca die sanctissimae epiphaniae 1582. Vestrae Magnificentiae Illustrissimae servitor addictissimus in Christo, Antonius Possovinus.

205.

EXEMPLUM LITTERARUM, NOVISSIME A MAGNO DUCE AD ANTONIUM POSSEVINUM SCRIPTARUM.

Mielosierdzia radzi mielosci Boga naszego etc. Od Wielkiego Hospodara etc. Hrihoria Papi XIII posłanniku iego Antonu Possewinu. Przysłałeś k nam swoię ramotoę z naszym synem boiarskim, s Prokopem z Bala-kierewym, a pisał k nam o naszym dziele, w czem między nas(i) Stephanem królem nie soidzietsza o miernym postanowieniu: y nam tho wiadomo, y my thobie samemu Anthoniu s thwogimi boiary o Inflanczki ziemi y o wszzech dzielech, o wsiakom Stephanowie krolewie besmiernie obiawieli, y mir dobro, żeby na obie stronie rowno było lubo, a nie na odnu stronu; a tho stho za mir, stho na odnu sthoronu? A ysz iest naszych posłów s Stephanowymi kroliowymi posły o miernym postanowieniu po Stephanowyy krolowy opassnij hramocie, stho naszym posłom y chto z nimi będzie prowożących ieich ludziom przyachać na ziasť y odiachać dobrowolnie: a ninie nad naszymi posły y nad naszymi honczy takie nasilstwo od Lithewskich ludzi; naszych honczow bią, chrabia y do smierezi zabiaią, y w polon possolskich y honczow naszych ludzi biorą y wsiakoe nasilstwo y ciesnothę posłom naszym dzialaią, czego nigdzie nie słychano, a czeres opasną Stephanowę krolewą hramothę: sam Antoni mozesz rozsądzić! Da my y na takie na Stephanowe krolowe wszytkie dziala nie smotria, budu- czi ucierpieni wo wsiem na siebie, postupuiąsią, swoim posłom dziełać wielieli s posły Lithowskimi o wsiakich dzielech, iak budu przychoże, y chramothę nową wierzącą s tego spiska, iako posły nasze k nam posłały, takowa chramota u Litowskich posłów napissano, za swoią pieczencią po-

słali k swoim posłom; y tobie Anthoniu Possowinusew, widieza między nas wsiakie dzieła y rosmotriew takie wysosci Stephanowi krolowi sthorony, Stephana korola uchoworycz y przywiescz na tho, iakoby y wpiered nam bydź w krepkim braterstwie y w družbie niepodzwizno, y nam byś służbu swoiu s radzieniem w naszych dzielech pokazał, widzia nasze takoi scho-dzicielstwo ko wsiakomu dobru, żeby naszym posłom z Lithowskimi posły o miernym postanowieniu piereth s thobą przychoworyci na pieremiere y postanowici, budziedź zachociacz y na mnoha lieth pieremiera działacz, lieth na dziesiench y na dwanaście, y k posłomeśmy swoim obo wsiem pisali, stop wpiereth krew chrestianska uniała się, y mies nas by liubow uczwierdziała się. Pisan na Moskwie lata siedm-tysiącznego dziewiecdziesiąt-nego, Decembra miesiąca.

206.

OD PANOW POSŁOW (DO PANA KANCZLERZA).

Iasnie Wielmożny, a mnie (sic) Miłościwy, panie Hethmanie! Oznaimuie-my Waszmości, ysz iako dnia dzisieyszego w sobothę, w dzień Trzech Kroliow ziachawszy się nam do posła papieskiego s posły Moskiewszkimi postano-wieliśmy iusz pokoi; iako posli Moskiewszy pierwszym razem podali na dziewiench liath, alie chocia nieznacznie postaramy się, że y na wientszy czas pokoi będzie. A zamki the wszyczkie, ktore w Inflanczech Krol Iego Mość do tego czasu trzymał, także y the zamki, ktore Moskiewski w In-flanczech trzymał, wszytkie będą wpisane w listh przymierny na stronę Krola Iego Mości; y doszukaliśmy się ieszcze do tych zamków, któreśmy pierwij na cedulaie ku Waszmości posłali, — dwoch zamkow, ktore Moskwa beła zataiała, powiadaiącz, że ich Szwed trzyma; nizli the zamki, które Szwed pod Moskiewskim wziął, na stronę tak Iego Krolewskiej Mości, iako y Moskiewskiego, sgoła wszytkie nie będą spisane, a Sereneszk — yszby Szwecki, tedy y teras thu Moskwa pewnie twierdzy; wszakosz iako o wszytkie zamki od Szweckiego pod Moskiewskim pobrane, że ich nie odstempuiemy, tak y o Sereneszk protestowaliśmy się przed posłem papieskim, y protestatią weśmiemy, a minutha na listh przymierny dawno iest sgothowana. Iutro, da-li Bog, w niedzielę ziachawszy się s posły, the mi-

nutę przeczytamy, y zgodziwszy się na list przymierny, w poniedziałek się napisze, a we wtorek y przysięgą naszą y posłów Moskiewskich potwierdzi się. A gdy się list przymierny napisze y przysięgą się potwierdzi, tedy tegoż czasu Waszmości tego listu minutę posliemy y o wszystkim szerzy oznaimiemy. A około postąpienia zamkow Iego Królewskiej Mości od Moskiewskiego w Inflanczech, mieliśmy niemałe trudności, y wielkiego a szerokiego prawie s poszwarkami mowienia s posły Moskiewskimi, nie-maiąc ni od kogo niaki w tym pomocy, zwłaszcza około postąpienia Derptu, Felina, Pernawy, a nawięczy około postanowienia Derptu. I obaczeliśmy tho dobrze, że nie leda czego Moskwa w tym szukała; wszakosz za łaską Bożą y tho postanowiło się y iusz dobrze warowało się. Przy tym tesz Waszmości oznaimiemy, yżeśmy się s posły Moskiewskimi namawiali, aby od Moskiewskiego były zdane zamki ze wszystką tą strzelbą, s którą iemu do rąk przyszły, a od Króla Iego Mości tecz zdane gim będą zamki s tą strzelbą wszystką, s którą pod panowanie Iego Królewskiej Mości przyszły. Alie oni okazali registr, s którą strzelbą który zamek Kniaz Wielki Moskiewski wziął, y iako wiele strzelby swy własny y Inflanczki do którego zamku przyczynił, która pobrana w rosgromach Inflant, w poliu y w bitwach; y mianowicie opissano, iako wiele ktorij strzelby s ktorego zamku wzięcz, y iako tesz wiele zostawicz, dokładaiąc, że ta strzelba zostaje na każdym zamku, z iaką który zamek wziętho; y domawiaią się u nas posłowie Moskiewscy, abyśmy tesz na pismie dali, z iaką strzelbą który zamek od Króla Iego Mości Kniazu Moskiewskiemu postąpion będzie; a ossobliwie domawiali się, aby Łuki y Chełm s tą strzelbą, która na tych zamkach była, podane gim były, czegośmy im odmawiali roznymi y słusznymi racyami, a naostatek powiedzieliśmy, że na Łukach y Chełmie wszystka strzelba pogorzała, a nicz się iey Królowi Iego Mości nie dostało. Zaczym iusz o Łuki y Chełm koniec, a strzelbę na nich; alie czo się dotycze strzelby inszych zamkow, bacząc, że dosicz niemało strzelby zostanie na zamkach Inflanczkich, które mają byđ Królowi Iego Mości postąpione, y przestrzegaiadz, aby nie beło iey zmniejszono, pozwolielismy ten registr u posłów Moskiewskich do siebie wzięcz, a im registr strzelby tych zamkow, które Kniazu Wielkiemu postąpione byđ mają, przestrzegaiąc, aby małą rzeczą dobrze więszy nie stracicz. Przetho

Waszmości, naszego Miłościwego pana, pilnie prosimy, żeby Waszmość, posławszy do Zawołocia, Newlia y Ostrowa, y roskazawszy spisać strzelbę, s którą Krolowi Iego Mości w ręce the zamki przyszły, s którą miały by podane bydź, czo narychli y spieszniey bydź może, do nas posłać raczeł, żebyśmy u nich registr wziąwszy, swoiey tesz gim dali. S tym służby nasze w łaskę Waszmości, naszego Miłościwego pana zaliczamy. Dan z Iamy Zapolskiey, w dzień Trzech Kroli, 6 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego (sic) Miłościwego pana, powolni przyaciele y gothowi służyć: Ianusz Zbaraski, Albrycht Radziwił, Michał Haraburda.

207.

(LIST OD PANOW POSŁOW DO PANA KANCZLERZA).

Miłościwy panie! Dziś domowielśmy ledwy nie wszyczko, okrom ysz ani chcą (пропыць) y nie chce się im tego odstępić, aby naszym posłowie do słuchania przysięgi naprzod do niego iachali, a potym iego posłowie Iego Kroliewskiey Mości tesz dla przysłuchania przysięgi, przypominając tho, że Kniaz iusz trzy-kroc do Iego Kroliewskiey Mości posyłał, abyśmy tesz the ucziwość na iego pana włożyli. Pan Haraburda dosycz mi (im) tho szeroko wywodzieł, ukazując tho, że przedtym, gdy tego król Polski potrzebował, trzy kroc y wiencyz posły swe posyłał raczeł wasz Wielki Kniaz, — ysz mu thego beła potrzeba, tesz posyłałi (posyłał?); a ysz y teras przymierza potrzebuie, tedy thu posłał, a nasz pan gwoli papieżowi thu nas posłał; thetas gdy się dobre dzieła między pany sthaią, niech wasz poseł do pana naszego iedzie, a potym nasz; naostatek y tho podał, iakosz Waszmość nam pisał, aby rowno do granicz przyiachali: nie chcą. My acześmy wiedzieli, że tak małą rzeczą nie beło czem targacz, wszakożeśmy sobie wzieni na corrigowanie chramoth przymiernych na iutro, dla tego y the sprawę do iutra na rosmyślanieśmy wzieni, y bawicz się tym dla krótkości czasu nie będziem, y ieżli nam thego wszitkiego nie odmienia, czo postanowieli, tedy nadziewam się, że iusz koniecz, dali Pan Bog, iutro bendzie. Około wywożenia y zdania zamkow takieśmy się zgodzieli, ysz oni nas, a my ieich wywozicz z zamkow podwodami będziem do Pskowa, a oni nas; otosz tak się namowieło:

gdy mu dziś dam podwody, powinien się za tydzień wywieszczyć od dania wozów pod nie, a zamek здачь; iakosz oni sami powiadaią, że w Nowogrodku a Iuryowie Łotyszów tak wiele, że mogą zaraz wybrać wszystkie Iurijów. Mnie by się zdało, żebyś Waszmość, mój Miłościwy pan raczył do starosth wszystkich Inflanczkich pisać, aby się do tego sami przyczynili, a podwod czo nawięczy dali, abyśmy ich czo rychli zbeli; a nie chcieli inaczej, żebyśmy za to przysięgli, ostatni zamek za 6 niedziel wywieszczyć, a gdziebyśmy tak nie chcieli, tedy abyśmy im do św. Piotra odłożyli, a kniaz z wojskiem dla Szwedów a s posochą chce po nie przysłać, czegośmy im nie przyzwolili, ale iakom na wierzchu pisał, takeśmy postanowili. Do Iurijowa dobrze by, abyś Waszmość napierw raczył zebrać, bo to nawięczy zamek; powiadaią, tam krom władyki a woiewod 3000 ludzi. O działa, o te koniecznie nie chcą, iedno aby spełna były, otosz trzeba pilno a wszlak rejestrow, wiele strzelby a s czym wzientho, bo chcą, abyśmy im to oddali a im przysięgli; a gdziebyśmy im tego nie uczynili, nie chcą nam w Inflanczech strzelby oddać; a widziemy, że na rejestrze nie mało iey iesth, którą nam chcą dać, a mała rzecz by miała przekazać, lepi sobie więszą nagrodzić. Do Pskowa też gończa mała posłać; chcą aby wiedzieli o pokoju, a ludzie więczy nie wychodzieli, a my mamy na tym przysięcz, żebyśmy a ostatni zamek sprowadzili dla Szwedów, dla bezpieczensthwa do Pskowa. Racz że Waszmość o tym wiedziedz, a wczas przemyślacz, bo też wedlie Boga a rozumu inaczej by być nie mogło. Działa też, które w bitwach pobral a czo ie tam uwiosł, umowili, że ie swoją posochą my wywieść mamy. I widzę, że im ciężko barzo a nie s roskoszą przychodzi tych zamków puszczać; zaliczają ich barzo, wspominając «bodaieśmy nietelko my, ale a dzieci nasze takich czasów nie doczekali». Dano też nam listh od Waszmości, w którym Waszmość raczysz pisać, że za łaską Pana Boga wszechmogącego a Waszmości, mego Miłościwego pana staraniem, nieprzyaciel Iego Królewskiej Mości upadł, a s podziwieniem na takim mieysczu przykrym, pod ścianami, s tak małą szkoda a tak wiele trupów, s czego się raduiemy, a Panie Boże dai, aby tak po iednaniu nad pogańczy tym więczy beło; a prawie nam na czas trafiło; tusz przed posłami, przyieszdzając do nich, tamżechemy przed Possowinem go czythali; prosił, abyśmy go po rusku prze-

pisali; chce go kniazu posłacz. Samym posłom thezechmy powiedzieli the wdzieczną nowinę naszą, alie im niebarzo, y barzo nam pomogło, bośmy się z nimi w piątek długo w nocz siedząc y ledwo nie o wszystkim poswarzywszy, zwątpiwszy, odiachali; alie po nowinie y skromniey y rychliśmy się z łaski Bożij za dnia sprawiwszy rosiachali. Panie Boże dai, abym Waszmości, mego Miłościwego pana w dobrym zdrowiu ogliądał, a służby me miłościwij łasce Waszmości zaleczam. Dan z Zapolia, we trzy Krolie. Waszmości służebnik, Ianusz Zbaraski.

208.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a mój Miłościwy panie! Iakom zawsze pierwij czynieł, tak y teras nie chciałem zaniechać, abym pissaniem swym Waszmości, mego Miłościwego pana łasce służb moich zalić nie miał. Nowego, iako y sam nie wiem, bom iusz po dwa dny prze niesposobność zdrowia u posłów nie beł Moskiewskich, tak tesz pisać nic nie będę, a zwłascza, że wiem, ysz Waszmość s pisania Ich Mość panow posłów królewskich wszystko snadnie y szerzy wyrozumiecz bendziesz raczeł. Tho telko przypomnę, że y dla dobrego rzeczypospolithi y dla nas samych, radzibyśmy iusz w ty sprawie wiedzieli koniecz, iakosz y sam czas y wiele niedostatków, w których thu prze długość mieszkania niespodziewanego bydz musimy, na nas tho wyciska; bo tho iusz sterzy niedziele, iako thu na mieysczu mieszkamy, w kraiu nie nazbit obfitym; wszakże z drugi strony nie dziwuję się, gdy wielkie rzeczy małym pędem idą, bo y tak bezpieczniey y trwali, gdy się wszystko w czas a nie po czasie ostrzeże; mam iednak za tho pewnie, gdzieby się teras pokoi nie skończył (o czym y prokować niechcę), że go pan Possowin, doiachawszy ieszcze z ras do Moskiewskiego, dokończy y zawrze; iednak non differe paratis, a nazbyth pilny dozor w rzeczach bywał pod czas do zawarcia ich. S tym się łasce Waszmości, mego Miłościwego pana zaleczam, a żebym Waszmość w dobrym zdrowiu prętko w Wilnie ogliądał, Pana Boga proszę. Z Zapolskiey Iamy, 6 Ianuarij 1582. Waszmości uprzeimie powolny sługa, C. Warszewiczki ręką własną.

209.

DO PAŃOW KOMMISSARZOW MOSKIEWSKICH.

Iasnie Wielmożni, Miłościwi panowie! Zalieczywszy etc. Wyrozumiałem z listhu Waszmościow, iakoście Waszmoście daleko w tych sprawach postąpieli. Iusz ie Waszmoście przywódcie do koncza w imie Boże. Pi-szę do Zawolocia, do Newlia, do Ostrowa, aby regestr strzelby Moskiewski posłano, alie nie tak prentko podobno s tym sieszdzą. Liecz piszę do tych tham starostoff, aby prostho Waszmościam tham o nich oznaimieli, abyście Waszmość thym rychli o thym wiedzieli; nie dostanie ich pewnie dwoiga pulthornich y falkonetu y falkoneczyka małego, wszytkiego tego czworo, ktorem ia wziął s tych zamkow za wiadomosczią Krolia Iego Mości, y gdysz tesz tho mieli zawzdy prawo hethmani, ktore działa iusz albo w Knyszynie, albo gdzie głemboko w Lithwie są. Alie tho łatwia dać im in-sze takowesz na tho mieyscze, a niech się tym iusz nie roschodzi, bo tam-tych by puł roka trzeba czekacz, a niżby ie nazad przywieziono. Do sta-rosthow tesz Inflanczkich pisać będę zaras, skoro mi Waszmoście dacie znacz de finali conclusionone pacis, czego czekam od Waszmościow, bo tak będącz zawieszony, a spodziewaiącz się czo godzina ruszyć woisko, trapię ie bes potrzeby. Pisałem Waszmościam o Pernawie y Oberpoliu, że ie Moskwa ieszcze dzierży, żeby tam Oberpolia przed Waszmościami iako nie utaiono, gdyż choć niemoczny tho zameczek iest, ale ma wielką włoszcz. O działach mogę Waszmościam powiedziecz, że żadnych nie ruszą, które są, alie tho nie może bydź w takowych nierządziech, iaki bywa po wziętych zamkach miedzy różnymi narody, aby beły wszystkie, y drugie tesz poporczeły się, y spiża też na czo innego obroczo, alie nie może-li bydź inaczy, że telkiesz drugie im dadzą. Chwiedor Miesoiedoff, który liudzie wiodł thą stroną ku obozu, został ilie baczę na placzu; wołał na Tury (sic) Ferensa, ktory go zbieł s konia, że iest Chwiedor Miesoiedoff, aby go niedo-biał, gdy s konia spadł; Węgrzyn, czo nie rozumiał nic popolsku, przebieł go, o czym asz dopiero wczora wieczor dał mi znać pan Bathory; ysz siedział na gniadym koniu, czarną brotkę miał, saidak ze szrebrem, teliey czerwony, szubkę kunami podszythą y kithaikami albo thaszmmami iakimiś

się był przepasał, że krzysz miał na grzbiecie, gdym pytał więźniów, a zwłaszcza sethnika Mikitha Ssrzesniowa, którą by bronią wyszedł Miesoiedoff y na iakim koniu był, iako był ubran: tośmi wszystko by z rejestru powiedział. Kazałem trupa szukacz iutro rano, bo tho wieczor piszę, lecz boie się, aby go nie zdięntho, bo ubieth iesth u szanczow, blisko zamku. Pierwszy noczy po ty potrzebie łowiełem ich na trupiech za Wielgą rzeką, alie w noczy ani się ruszyli; nazaiutrz przed dwiema iedno z rothy pana Liesniowolskiego pierzchali; pothym kazałem wołać na nie, że iako człowiek krzesczianski, nie chcąc, aby braczi ich ciała psi mieli ieść, dopuszczam im ie zebracz y pogrześć, albo więcz; iezli nie duffaią wynieść daleko, każę ie im zwieść na liód pod zamek. Ci, do których to mowiono: «poniewasz że chethman iest tak człowiekiem krzesciańskim, powiemy tho woiewodom, prosiemi was, wroczie się za dwie godzinie». Za dwie godzinie przyachał do nich z rozkazania mego Theliatowski, miał tesz bydź tam Zołkiewski alie zdaleka, lecz y then z Zawiszą moim sługą przymknęli się bliży, a nisz beło trzeba, gdzie nie strzymawszy słowa, mowiwszy naprzod tho, tho owo, kielka seth rusznicz na nie wystrzelieli, hakownic także coś y działo, lecz z łaski Boży żadnego nie obrazieli; trafeli Zawiszę, alie kulka telko lampart przebieła, a zbroię wgniotła, onego nie obraziła; rozumiem, że podobno czy zdraiczy naszy, czo do nich uciekli, opowiedzieli im beli Zołkiewskiego. Możem ieszcze, da-li Bog, s kniazem Szuiskim oddać sobie thę zmianę; wszak nam ieszcze wolno, dokąd nam Waszmoście o zawarciu pokoju nie oznaimiczie. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 7 Stycznia, roku Panskiego 1582, Ianusz Zamoiski.

210.

LITTERAE AD CAPITANEUM OSTROVIENSEM, UT REGISTRUM TORMENTORUM ET BARBATORUM MOSCHOVITICARUM D. D. LEGATIS MITTAT.

Generose Domine, amice charissime! In hisce tractatibus dant legati Moschorum principis regestrum tormentorum, quae Moschus relinquet in arcibus Livonicis, postulant vero, ut itidem ex arcibus Ostrovia, Zavolocia, Nevlia illorum principi reddantur, quae ipsius fuere, atque ut regestrum

illorum, quae reliquentur, ipsis tradant. Moneo igitur Dominationem Vestram, ut Dominatio Vestra primo quoque tempore eorum tormentorum et barbatarum Moschoviticarum, quae in arce Ostroviensi supersint, regestrum Dominis legatis mittat, conscribat vero omnia prorsus Moschovitica, etenim multo plura illi nobis reddant, quam nos reddere possimus; itaque id cedet in utilitatem Sacrae Regiae Maiestatis. Mittat vero hoc regestrum primo quoque tempore, ne haec res sola conclusionem pacis moretur. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 7 Ianuarii, anno Domini 1582.

Dominatio Vestra recta Zapoliam regestrum tormentorum et barbatarum Moschoviticarum mittat ad Dominos legatos, non ad me, ne tempus perdatur, Ioannus Zamoiski.

Similes datae sunt ad Zavolocensem, Nevlensem praefectum Dominum Zebrzyk.

211.

(LIST PANOW POSŁOW DO PANA KANCZLERZA).

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Nietelko ze wstydem, alie iusz y z boiaźnią przymuiem, tak często do Waszmości, swego Miłościwego pana posyłaiać; liecz gdy potrzeba docziska, tedy chociazby y nieradzi musiemy, abyśmy iedno w niczym nie zostali winni, nad naukę Waszmości, naszego Miłościwego pana. W thym, gdyśmy iusz się prawie do końca przybeli, żeśmy iusz między sobą poczeli beli, iako dnia dzisieyszego, w niedzielę 7 die Ianuarij, terminy na listhy czytać, na początku tych listhow ysześmy nie napisali ich kniaza czarem Kazańskim y Astrachańskim, uięli się zaras za tho, powiadaiącz, że gdzie nasz gospodar nie będzie napisan czarem Kazańskim y Astrachańskim, tedy mi próżno byśmy mieli czo z wami sthanować, a musielibyśmy się z nisczym rosiać. My, maiącz od pana Haraburdy pewną wiadomosc, który tych spraw dobrze wiadom, że za krolia Sigmunta Augustha, za Henryka y za theraznieiszego pana naszego Krolia Iego Mości, nigdy nie był pisan Wieliki Kniaz czarem, alie mu był ten tytuł. zawszdy zbranian, natymechmy z nimi czały dzień rozmawiaiać, a potym się y dobrze poszwarzywszy, rosia-

chali; na tym stanęło: aszbyśmy im tego tytułu postampieli, niechząc s nami niez kończyc; przydaia do tego, aszbychmy go ieszcze y Smolenskim napisali. Otosz tho baczem, ysz się na thym zaparli, że tego ustąpić nie chcą. My ysz tego w instructiiey nie mamy, alie mamy tho roskazanie Krolia Iego Mości ustne, żebychmy mu go więczy tego tytułu nie pisali, telko iako za przodkow Krolia Iego Mości, a na instructiiey telko mamy the słowa napisane: «a za postanowieniem pokoju, y tytułu brackiego od Iego Kroliewskiey Mości Kniazu Wielkiemu panowie posłowie odmawiacz nie maia» etc. Oni chcą tym czarem y thym Smolienskim rozerwać. Prosiemy Waszmości, swego Miłościwego pana o naukę, czo bendziemy miecz daliey czynić, bo maiaż na instructiiey tho napisano około braczthwa, pozatrzymawszy się niewiele y na thym, napiszemy go w naszym liście Krolia Iego Mości brathem, alie ieżli oni, na thym nieprzestawiając, alie domawiając się, aby czarem ieich hospodara napissano, nie zechcą stąd pokoju zawrzecz y przysięgą utwierdzidz: mamy-li go czarem pissać, czyli tytułu mu tego nie przyznawiając y nie postanowiwszy pokoju, rosiachacz się. W tym y powtorę o dostateczną, znaczną y nieomieszkałą naukę Waszmości prosiemy. A posłowie Moskiewscy proszą na dziesięć dni, chcąc posłać do Wielkiego Kniazu po listhy, y okazać xiedzu Possowinowi y nam, że iakoby król Sigmunth August hospodara ich czarem pissywał; a pan Haraburda daie o thym sprawę y upewnia nas y śmielie tho twierdzi, że nigdy ani Sigmunt Augusth, ani Henryk czarem go nie pisywał. A iakośmy pierwy do Waszmości pisali, tak ytheras prosiemy, yszby Waszmość raczeł nam posłać czo narychli regestr strzelby, s którą Newel, Zawołocie y Ostrow w ręcze Krolia Iego Mości dostały się; bo ieżli przijdzie do pokoju, tedy nam tego regestru pilno potrzeba. Zathym służby etc. Dath. z Iamy Zapolskiey, anno Domini 1582, Ianuarii 7 die. Waszmości, mego Miłościwego Pana służebniczy, Ianusz Zbaraski, Michał Haraburda.

Przypissanno.

To tesz Waszmości oznaimuiemy, żeśmy pamiętaiancz słowa Królia Iego Mości, chociaz tego na instructiiey nie mamy, mowielismy posłom Moskiewskim, aby ustampieli Królowi Iego Mości za tytuł czarskiey Smoleńska, Łuk, Opoczki, Siebieza; alie oni y słowa o thym mowicz nie

chcieli; wszakoz tego posłom Moskiewskim pozwalamy, aby oni w swoim liście . . . . (здѣсь пропускъ) y czarem y Smolienskim hospodarem pisać go nie chcemy, w czym Iego Mość pan marszałek dworny s nami nie iest zgodny, iako tho Waszmość dostatecznie z listhu Iego Mości zrozumieć będziesz raczeł.

212.

(LIST PANA RADZIWILLA DO PANA KANCZLERZA).

Wielmożny, Miłościwy Panie Hethmanie, panie szwagrze y dobrodzieiu moy Miłościwy! Służby swe zaleciwszy etc. Dzisieyszego dnia, iako 7 Ianuarij, iusz. osthadni ras zasiedliśmy beli s posłami Moskiewskimi, dlia znaszania minuth na listhy peremiejne, gdzie in primo puncto około tytułow, na trzech rzeczach Moskwa się zasadziła. Naprzod, ysz mu nie napisano — wielkiemu czaru y kniazu Moskiewskiemu; druga, ysz mu nie napisano — czaru Kazańskiemu y Astrachańskiemu; a trzecia, że tesz nie beło — kniazewi Smolienskiemu; na czym tak się do tych czasow duże zasadzieli powiadaiącz, bydź gohowymi dlia tego pokoi rozerwacz. Około pierwszego, — czara wielkiego, tego prętko ustąpieli, bośmy my im w naszymy instructiiey ukazali, że nam Król Iego Mość tak kazał pisać, iako mu za przodkow Iego Królewskiey Mości pisano; na czo oni zezwolieli, powiadaiącz, że wprowadziedz pierwszy panowie tak nie pissywali, bo tesz taki pokoi bratherski z oboiga stron z oddawaniem zamków nigdy nie bywał. Około Smoleńska, tho się im na tho tak odpowiedziało: gdysz tho pokoi doczesny, a nie wieczny, a Smolienskiey iest Lithewskiey, tedy po wyszczu peremiera, król go pod kniazem odijskiwać pochoczecz: przetho nie godzi mu się tego usthempowacz, bo by thym iaką własność waszemu kniazewi do niego przypisywali. Na czo acz directe nicz nie odpowiedzieli, iednak, iako baczę, łączno się dadzą s thego odwieść; iednak iezlibyśmy ich s tego zbycz nie mogli, dai nam Waszmość znac, czo s thym czynicz. Trzeci punct, na ktorym wszystkie się sieły zasadziły, iest then, około tego, żeby mu beło czar Kazanski y Astrachanskiey pissano, powiadaiącz, że od Augustha krolia pissywano mu tak; panowie posłowie naszymy zasadzieli się tesz na thym, pomniącz naukę Iego Królewskiey Mości, abyśmy mu no-

wych tytułów nie pisałi, iako pierwszy posłowie w thym error uczynieli beli, alie żeby mu się tak pisało, iako od przodkow Iego Królewskiej Mości, na czo pan Haraburda, iako tego świadomy, gdy od nas pytan był, pod sumieniem y pod przysięgą tak powiadał, że mu ani od Augustha, ani od żadnego króla nie pisywano inaczy, iedno — gospodaru Astrachańskiemu, Kazańskiemu; oni e contra chcąc tego dokazacz, prosili sobie dziesięci dni, aby mogli listhy Augustowe pokazać, że tak pisywano; bo iezliby nie ukazali, aby tho nie było pisano, a iezliby e contra tego dowiedli, aby im w list pisano było, przeklinaiąc przy thym tego, przeciwko którego by się prawdzie inaczy naliazło, aby na tego wsia krew niewinna, która thym czasem przeliana będzie, na duszę iego była; wielie do tego przysięgaiąc przydawali, że inaczy nie było. Na czym gdy wszytka rzecz staneła, a daliey póż nie mogła, panowie posłowie roskazania Iego Królewskiej Mości nie (się?) trzymaiąc, w thym się užycz nie dali. Ia ysz tesz nie o czyię inszą oyczynę y skórę nie idzie, iedno o moię, widzę, że w thym periculum rozerwania niemałe, ysz by dla thy fraszki totum negotium non corrueret, smiałem Ich Mościam radzidz na tho, aby około tego Astrachańskiego czarstwa, czo oni za królesthwo rozumieią, pozwolili, gdysz niemy, że na thym Iego Królewskiej Mości y rzeczypospolitey zawadzidz tytuły nie miały, bo y w Lithwie czarzykow Tatarskich dosyć, co ich y po dziś-dzień czarzykami zowią, a przecie błaznowie; a ieszczeby sława więtsza królewska, kiedy by czara zwoiował, biorąc sobie ieszcze y na tho słowa Króla Iego Mości y listh onegdaiszy Waszmości, gdys Waszmość pisał, że się Król Iego Mość tymi niepotrzebnymi caeremoniami nie rad bawi, y owzem, iako ia pomnię, mawywał tho Iego Królewska Mość: «habeat ipse titulum et ego vitulum», a tho ieszcze o Inflanciech, quanto magis Astrachan y Kazan, ktorego podowno tego roku nie będziem dobywacz. Na tym nie mogszy się zgodzidz sami s sobą, do Waszmości, naszego Miłościwego panaśmy posłali, czekaiąc prętki na tho odpowiedzi, gdysz in hoc puncto ostatek rzeczy stoiey; każe-li nam Waszmość albo tego postampić, albo tym pokoi rozerwacz, albo medium — posłać po the listhy, iezli ta rzecz iest tak magni momenti, iedno de mora agitur, bo iako ia widzę, trudna tho kłoda na nich, aby ią mieli dać zwlec s siebie, bo przed dwiema niedzielami, chocia ieszcze czo przednieysze tractaty nie były skończone, iusz około

tego przez Possowina tractowali. Thom Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimicz chciał nie dla tego, abym ia w swym liście miał o thym dostateczniei napisać, niżeli Ich Mość, alie ysz wiem, ysz Ich Mość w szwym tego dołożyli, zem in hoc puncto differentią s nimi trzymał; tedy rationes suas, dla ktorychem tho czynieł, Waszmości, memu Miłościwemu panu oznaimicz chciał, a Waszmość czo rozumiesz bydź cum commodo reipublicae, racz nam poradzidz, a my iako inszy, tak thy posłuchamy; także około tego, iezli o Inflanczki tytuł poidzie, czo czynicz, bo panowie posłowie się declarowali nie chciecz w tych y mnieyszych rzeczach domysłać się nad instructią Iego Królewskiey Mości, a nad poradę Waszmości. Także iesli byś Waszmość aliquod dubium widział, czego my ieszcze theras wiedzieź nie mozem, racz nas Waszmość s iednego ostrzecz, żeby nie potrzeba wtóry y potrzeci ras w tych małych rzeczach posyłać, bo czas iako woda plinie. A zatym się powtore łascze Waszmości, mego Miłościwego pana pilnie zaliczam. Z łamy Zapolskiey, 7 die Ianuarij, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego pana powolny y życzliwy szwagier y sługa, Albricht Radziwił.

213.

(LIST WARSZEWICZKIEGO DO PANA KANCZLERZA).

Moy Miłościwy panie, a dobrodzieiu! Mam za tho, że iezli nie wszystkie, tedi wszdy niektóre listhy moje Waszmości mego Miłościwego pana dochodzą, ktore świadczą poniekąd pilnoscz w powinności y chęci my do służb Waszmości, y teras acz niez nie beło ku pissaniu godnego, iednakem zaniechać nie chciał, gdy się posłaniecz trafieł, abym czego do Waszmości, mego Miłościwego pana napisać nie miał. Rzeczy y namowy the około pokoiu (ilie wiem y domysłać się mogę), są w takowym postanowieniu, że ieszcze nie iesteśmy u samego brzegu, bo Moskwa, aby sobie podobna zawszdy beła, targować się y o tho y o owo nie przestawa, y zawszdy czo nowego wtrąci, s czym się do Waszmości posyłać musi, iako teras o then tytuł; a choeci widzę, xiąndz Possowin ie zbiaa s ty drogi, iednak iako ono mowią, wilk choć s siebie sierszchl wymiecie, przecię obyczaiu swego używa, także y oni choecz płaczą, choć się przysięgaia,

iednak swych po staremu się thargow dierzają, a proszą, żeby im na documenta s strony tytułu do hospodara na posłanie dziesięncz dni czasu dano, s czym, tak mnam, Ich Mość panowie posłowie do Waszmości posyłaia. A ia ysz na then czas nie mam czo więczy pisać, tedy tym zawrę, prosząc, abis Waszmość moim Miłościwym panem bydz raczeł, ktoremu od Pana Boga dobrego zdrowia y wszeliakich po myśli pociech, iako sobie, wiernie y uprzejmie życzę. Dan s Zapolskiey Iamy, 7 Ianuarrij, anno Domini 1582. Waszmości, mego Miłościwego pana wierny y zyczliwy sługa, C. Warszawiczki.

214.

DO PP. KOMMISSARZOW OD IEGO MOŚĆ P. HETHMANA.

Iaśnie Wielmożni, Miłościwi Panowie! Zalieczwszy etc. Liepiby, abyście Waszmość the tham sprawy około tych tytułow sami ucierali, czasu nie trawiąc; s kancellariey Polskiey nigdy do Moskwy nie pissywano, przetho ia tesz w thym experientiey nie mam. Dobrze beło panu pissarzewi wziącz (s) sobą ostatnie przymierze, czo beło miedzy Sigmunthem Augusthem a Moskiewskim, ukazawszy tho, gdyby im się tak beło napisały, iako Augusth pisał, bełby beł koniec; y druga, iusz wszdy Waszmość sptacie ich y mowcie, aby dali na spisku, czego potrzebuia, a czo ras tho inny pliotkiey nie wrywali, a czasu nie wliekli, bo tak rzeczy wliecz z wielką tho szkoda woiska Krolia Iego Mości. Powiedzcie im Waszmość sgoła, że niech iusz będzie albo woina albo pokoi zaras, bo ieśli powlioką, mogą usłyszecz ieszcze nowinę, która im nie będzie smaczna. Ilię wedlie mego zdania, gdy iako mi pisze pan marszałek, ustąmpieli tego, aby pana ich nie pissano czarem Ruskim, a telko Kazańskim y Astrachańskim czarem domagaią się aby beł pissan, ktore państwa dobrze nisko są w iego tytule, ilie pamiętam, y pierwy w nim piszą kielka kniastw, a nisz the czarstwa, rozumiem, że tho mu nie przyda niez powagi, y owszem pośmiech u wszytkich przyniesie: iakie czarsthwo, taki czar. Poszło tho na tho, iako ktoś s iedney wioski zwał się w Polsce graffem, kogoś tesz zwano u nas w Belskiey ziemi kroliem Zacharańskim. Wszakże y na tho, ieźli trzeba, raczcie Waszmość uczynicz protestatiją y wziącz od xiędza posła, ysz ieźli

nie pokaże przez posły wielkie, którzy poiadą przysięgę odbieracz od Krolia Iego Mości, że mu tak krol Augusth pissywał, że mu pothym takowego tytułu pissywać nie będą. Około Smolieńska iam nieświadom, iako przedthym pissywano. Prze-Bog, iusz Waszmoście the tham sprawy uczieraicie; nigdzie do hethmanow takowych spraw nie donoszą około tytułow, iedno około miasth, zamkow. Wiem tho, że ma Possowin u siebie przepis listhu przymierneho Ich Mości panow woiewod Mazowieczkiego y Mińskiego, y then mógł by bydź Waszmościam ku pomocy do tych spraw; nie mowie tak, żebyście Waszmość mieli pisać wszystko, czo byście Waszmość tham naliezli, gdysz może bydź czo takiego, czego nie trzeba w tythulie pisać, alie gdyby nie beło y w thym liście czego takiego w tytulie, czego się oni domawiaią, tedy by thym łathwi zbicz tho, ukazawszy Possowinowi: a tak mogą-li go Waszmość od niego miecz, nie zawadzi; a trzeba-li, może nie wiediedz dla który przyczyny. A iusz Waszmoście do tego rzeczy przywodcie, żebyście Waszmość wszytko zaras słyszeli y kończeli, żeby iusz zaras wszytkie wąthliwości powiedzieli, a s czasem nowych nie pomysliali. Nie odpisuią mi tesz Waszmoście na moje listhy, a zwłaszcza ieźli Waszmościow doszło, czom pisał iusz dwa kroć o Oberpoliu, że go Moskwa dzierży, y włosc ma nie małą then zamek, liubo iesth niewielgi; nie wiem, iako go po Moskiewsku zowią; trzeba się strzec, aby go posłowie Moskiewszy nie uthieli. Około strzelby iuszem Waszmościam odpisał, czo się dzieie, y tho, że u mnie registrow iey niemasz, alie są u Węgroff, do korychem pisał, aby ie Waszmościam posłali; iako tho rychło będzie, tego ia nie wiem. Alie tak by podowno posthanowicz wkrodtszą, że wszytkie działa, ktoreby beły na tych zamkach, wrocą się, a korychby nie dosthawało, tedy takowysz miary dadzą albo z Łuk albo s zamku którego Inflanczkiego. Proszę, kończcie Waszmoście the sprawy, a nie nędzie woiska, a iusz Waszmoście s nich zaras wszytko chcieycie wiediedz, y minuthy the przymierne wszytkie zaras Waszmoście raczie przeczytacz, a czokolwiek wąthliwości uczinia, tedy terminuiecie sobie Waszmoście, a zaras na wszytko im, wszytkiego wysłuchawszy, dopiero raczie odpowiadacz. The Waszmościow namowy są iakoby iakiesz sessiae na concilium, ktorego więcz bywa rok y pułtora; ukrucie Waszmość, a na wszytko zaras Waszmoście raczie mowicz, nie po iednemu. S tym powthore

służby swe etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 9 Stycznia, roku Pańskiego 1582.

Przypissano.

Kopią listhu do xiędza Possowina posyłam Waszmościam. Posyłam Waszmościam registrzyk armathy z Ostrowa, posłany mnie od kapitana; mam wątpliwosc o thym, aby nie pissał, czego iusz tham nie masz; druga, że dzwonoff telko napissał, aby y tho rosruchu iakiego nie uczyniło, gdysz oni mówią telko o strzelbie, tedy by tesz dzwonoff nie wspominać, bo ie snacz wywieziono tamstąd do Lithwy za roskazaniem Iego Kroliewskiey Mości. Mnie by się zdało, żeby tak liepi o thym postanowicz, że pod wiarą tho, czo beło strzelby, wroci się im, a czoby stamtąd zwieziono, albo na czo inszego obroczo, teby albo tesz wroczą, albo takowysz miary.

Themu Tatarzinowi raczcie Waszmoście recognitią (dać?), ktory godziny y kiedy Waszmościam the moie listhy odda. Waszmościam życzliwy brath, szwagier y przyjaciel Ianusz Zamoiski.

215.

DO XIĘDZA LEGATHA.

Reverendissime Domine, amice charissime! Commilito Domini Zebrzydowski, qui ad me attulit litteras Dominationis Vestrae, me inscio et tum ad Regiam Maiestatem scribente, sine meo ad Dominationem Vestram responso discedit. Ppersuadeo mihi de Sinceritate Dominationis Vestrae ita, ut scribit illa verba — omni prorsus Livonia, illam intellexisse, sed verborum istorum quae sit vis et praesertim tunc scriptorum, dum urgetur, ut aliquid etiam ad conditiones addatur, nolo pluribus disquirere, nec enim necessarium est; iam rebus, ut audio, a legatis compositis et occupationibus urgeor; licebit tamen deinceps inter nos hisce et de alijs rebus amice conferre. Iam audio iterum exortas novas, nescio de quibus Kazanys et Astrachanys, questiones. Dicant iam isti tandem conjunctim omnia, quae volunt, ut appareat, quis sit ipsorum sensus, — an pacem concludere, an tempus extrahere. Si cunctantur, fieri potest, ut aliquid deinceps, etiam si Deus voluerit, ingrati audiant. Bene valeat Dominatio Vestra et me amet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 9 Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski.

216.

(LIST P. ZBARASKIEGO DO P. KANCZLERZA).

Miłościwy panie! Po onegdajszym pissaniu naszym, po the dny wszystkośmy o tytule praczowali, iakosz pan Haraburda, będącz wiadomy dosycz statecznie y pilnie przestrzegaiącz, wszystkiego thego bronieł, wywodząc im rozmaiczie, że tho przecie z łaski Boży przewiedli, ysz go iusz po stharemu nie czarem, alie dawnym tytułem pissali, iako s xięszthwa pissywano. Daliey, gdy przyszło do hramoth y tam nie chcieli nam granicznych zamkow pissać, iedno telko: «iednamy się y bierzemy mir s koroną y z Lithwą», a pan Haraburda, iako pissarsz, miał s nimi dosyc wielki poswarek, y liedwo pissać poczęli; inaczy nie chcą, iedno pissać: «a rubiesz Lithewski y Inflanczki po staremu ma iusz bydź». Zgadzałiśmy dziś hramothy y iezli nam czego nowego iusz nie wydrą, iakich niepotrzebnych rzeczy, tedy iutro, da-li Pan Bog, hramothy pissać poczną, a w piątek do przysięgi, iezli nam czego nie odmienia, da-li Pan Bog, puidziem. Po dworany tesz iusz posłano, s którymi skoro czo postanowiem, nie omieszkam; iedno Nowogrodek, Iuriow, Pernawę, the maia naprzod zdawacz thym obiczaiem, że ich tymi Łothyszami wywiescz do Pskowa mamy, tho iesth, mamy zabracz the podwody, a skoro po oddaniu podwod, za tydzień oni wsiadać y zamek oddacz maia, a my ich prowadzidz asz do Pskowa dlia Szwedow mamy; drugie zamki możemy-li rychli wywiescz, a wszakosz ostatni rok wywiezieniu 4 dnia Marcza ostatniemu zamkowi. Proszą tesz, aby lordana ruszycz y woisko ku Pskowu zabracz, «a tham stoicie, asz wam przysiężem». Otosz do pana lordana posyłam, gdy dworzanie z Nowogroda pominą a przysiężem, aby zewszystkim szedł ku obozu; iedno sam urągania od nich cierpiemy, że chłopcy w dymie wieszaią, biią, prawiaćz na nich pieniędzy niesłychanych; iakosz bes mała tak trzeba tego postrzedz, aby pothym, gdy przysiężem, tak nie beło, czego się barzo po naszymy przysiędze boiemy. O strzelbę s tych zamków, iakośmy pierwy pissali, prosiemy że-byśmy iey krom mieszkania mieli registr. Gończa do Pskowa posyłaia, aby liudzie nie wychodzieli, y iusz się s pokojem zachowali, iakosz po pierwszy nowinie radzi by tho czynieli. Do Waszmości go s tym Tatharzynem

posyłam. Iescześmy nie przysięgali, alie hramoty, da-li Pan Bog, iutro poczna; iezli czego nam nie smienia, thedy skoro dopiszą; przysięga doidzie; wszakosz nie rozumiem, aby zmienili. Iezlibys się Waszmość ogliądał na naszą przysięgę, a gończa przy sobie zadzierzał, do Pskowa go nie puszczając, tho niech przy woleiy Waszmości zostanie, alie się mnie zda, że thym nicz nie spłynie, y owszem iezli się czo, czego Boże uchowai, nie stanie, że nam thego gończa byczie nie zawadzi y pomoże; alie mniemam, że się nie odmieni. Protestatją pan Haraburda napisze dostatecznie. O Szwedzkie zamki Possowin iakoby spierwu nie chciał dacz taki, alie tak rozumiem, że da, bo go iusz Pan Bog na Moskwę obrocieł. Ta koscz miedzy nimi iest: my chcemy pissać, —praesente Possowino, w naszym liscze, Moskwa nie chce o sczięnthą sziję ani sami pissać, ani s thym od nas listhu bracz. Ta koscz na protestatją dobra y tak się podało: otosz się iusz tham gniewa na nich barzo. My czo s pożytkiem Krolia Iego Mości obaczem, uczyniem. Nie mi Waszmość za złe, że tak długo tych spraw nie kończemy; nie nami się dzieie, bo y w noczy praczuiemy, alie imi; acz w rzeczach wielkich tak musi bydz, wszakosz da-li Pan Bog dobrze się odprawiwszy, do Waszmości, mego Miłościwego pana przyadę. Miłościwy panie, brath moy pan Baworskiey pisał mi prosząc, abym się do Waszmości, mego Miłościwego pana przyczynieł; miał sprawę s panem woiewodą Kiowskim: Iego Mość xiąże Ianusz założył się listem, że iesth z Iego Królewską Mością; otosz ysz mu treba listhu Waszmości, mego Miłościwego pana hethmańskiego, zeznanego, że nie beł thu przy Kroliu Iego Mości, o czo proszę, iako w rzeczy słuszny, abym mógł z łaski Waszmości, mego Miłościwego pana taki listh otrzymacz, a ia the łaskę y z nim społem Waszmości, memu Miłościwemu panu zasługiwacz bendę. A zathym służby me etc. Dath. z Iamy Zapolskiey, we wtorek po Trzech Kroliach, wieczor. Waszmości mego, Miłościwego pana służebnik, Ianusz Zbaraski ręką.

217.

RESPONS NA THENŻE LISTH.

Iaśnie Wielmożni, Miłościwy Panowie! Zalieczywszy etc. Wyrozumiałem około tych tytułów; iakoście Waszmośczech tam skończeli, podoba mi się,

także y około granicz. O tho wywożenie — natrudnieysza; iezli o the podwody mówią, które będą w który włości thego zamku, który wracać maia, tho łąthwia, alie inszych nad tho nie wiem, gdzie szukać; w Dębińskim y inszych starostach Inflanczkich prózna nadzieia; nie doczekaliśmy (by?) się thego, y snacz na koniec y samego Dębińskiego nie masz w Inflancziech. Patrzciesz Waszmoście, abyście Waszmoście occasij iakiey fortheliow nie dali; na tho Waszmoście mogą pozwolicz, że ilie-kołwiek w thy włości bęndzie tych podwod, thelie im ich dadzą do wywożenia rzeczy; thobym tesz rad widział, aby przy Derpcie y Pernawie zaras Felin podali, można-li rzecz, bo gdy iusz bęndzie tho troie w ręku, łąthwi by im beło o ostatek wierzyć; czo im Waszmoście s thy miary podaiecie, że im samym trzeba rychło stamtąd zwozić się dla bliskosci Szwedów; że ich striecz będziem od nich, alie w głodnym tham tym mieysczu woisko długo bawicz trudno bęndzie. Iordana mi thak naglie zwozić y insze trudno, bo od Moskwy mi strasz dzierzą; druga o żywność idzie, bo by iey w obozie nie beło; alie po przymierzu zwieziony bydź może. O tho chłopoff męczenie będe się starał, abym mu czo nabarzi mogł zabiegł, a zabieżą themu posłowie Moskiewscy tym łąthwij, gdy rychło pokoi skończą, bo y theras u Wdowa zebrało się beło chłopow kielka seth, cheżancz na nasze piczowniki pod Wdowem uderzycz, w czym naszymy postrzegli się y tych chudzianth chaniebnie sieła czos pognietli. By moje dziedzidzthwo beło Wdoff, tedy woliałbym beł żywoth tych chłopow, o sam Astrachan nie mówiancz, a niszsze telko sam tytuł Astrachański, dla ktorego the traktaty posłowie zwlekli. O strzelbie tij iuszem Waszmościom odpissał, a na tho ieszcze od Waszmościow direkte odpissu nie mam; iakosz dobrze by, abyście Waszmośc na the capita moie, o których do Waszmościow piszę, odpissowali, by nicz, abym wiedział, że Waszmościow moie listhy dochodzą, acz ie przes pewne do Waszmościow posyłam. Posłałem Waszmościom registr Ostrowski; pissałem do pana Zybrzyka, aby Newelskich y Zawołoczkich posłał; rychło tho będzie, tego ia nie wiem. The tesz tham drugie, iakom Waszmościom pissał, rowno s Kroliem Iego Mością powieziono do Lithwy, alie nie będzie miał krzywdy, gdy mu takisz miary na tho mieyscze inne dadzą. Gończa tego mogą Waszmoście sam posłać po przysindze, alie przed przysięgą nie posyłaiecie, bo nie spodziewaiāncz się żadnego przy-

padku za thym posłaniem, poidą w długą, a iezli ieszcze goniecz będzie ciekawy, że się przypatrzy naszym niedostatkom, y przekradnie się kto od niego, thymby gorzy; k-temu y tho nam sławy nie poniesie przed zawarciem przymierza; stanie s nimi czynicz, iakoby nam mieli bydź cięszcy. Protestatia, nie wątpię nicz, że bendzie wedlie potrzeby, wszak podowno naidą Waszmończ tham y publicum notarium, będzie-li potrzeba. Iam mni- mał, że po skończeniu przymierza mieli Moskwa uwierzycz w Possowina y obras iego postawić podlie Mikuły albo Przeczysthy w Pieczarach, a ono y w przymiernym liście pissać go nie chcą; lepsza stara przyjazn, iako żywo pewnieysza. Iako Waszmończ, Miłościwy panie, woiewodo Bracławski, piszesz około przyazdu swego, proszę abyś Waszmończ raczeł bydź, Pa- nie Boże dai, aby rychło, a wszystko dobrze sprawiwszy, y tho by dobrze, aby beł pan Haraburda, iezli można rzecz, o czo proszę. Panu Baworow- skiemu dadzą listh iakiego potrzeba, iedno niechai da informatią około imion. S thym powtóre uprzejme, a powolne służby swe zaliczam w łaskę Wasz- mończy. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 11 Stycznia, 1582. Wasz- mończyam życzliwy brath, szwagier y przyaciel, służycz gothow, Ianusz Zamoiski.

218.

LITTERAE AD CAPITANEUM IVANOGRODENSEM.

Generose Domine, amice charissime! Conquestus est apud me gene- rosus Dominus Stanislaus Stadniczki de Smigrod, Sacrae Regiae Maiestatis Poloniae, Domini mei clementissimi equitum praefectus, servos quidem il- lius, rebus quibusdam et equis ablatis, ad milites serenissimi regis Svetiae profugisse. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra iubeat hos maleficos capere et huic, qui has illi reddet litteras, tradere. Quod confido Dominationem Vest- ram tanto magis facturam, quod sciam nullos in illis Svetiae copiis latro- nibus delectari, et quod nullus eos recepisset, si aliquod crimen ab iis commissum scivisset. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris, ad Pleschoviam, die 10 mensis Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski.

219.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Sine mora propositum per nos in senatu id dubium est, in quo Sinceritas Vestra resolutionem a nobis petit, utrum, facta cum Moscho pace, ne interim Pernovia capiatur, cum Pontone de eadem arce ferro decertare debeat. Ea vero hac in parte cum senatoribus nostris concors est sententia: si coibit pax et Pernoviam hic idem Ponton obsidione premere perrexerit, ut eidem Sinceritas Vestra significet, arcem hanc nostram esse, ut a vi eidem inferenda absteineat, atque inde in instanti cum militibus decedat. Quod si vero forte ad ipsum facere minime curaverit, Sinceritatem Vestram aliter omnino, ut faciat, non convenire, quam ut, quae nostra sunt, tueatur atque vim vi repellat. Si itaque post admonitionem Sinceritatis Vestrae eam arcem missam faciet, bene quidem; sin vero in proposito perseveraverit, faciat omnino, ut illi cum exercitu vi resistat, indeque eum submoveat. Arces illae—Novogrodek, Serenezsk et Lais, quamvis parvi sint momenti, attamen a proposito nostro totius Livoniae recuperandae esset alienum, si concederentur Moscho. Nam quod alii arcium illarum Livonicarum qualitatem ignorant, existimare possent plurimum in illis arcibus esse momenti positum, et vicinitas atque divisio illa nobis quoque foret suspecta et modesta; satius igitur est, si illae arcium restitutae fuerint Moscho, quae per nos ipsi belli iure ademptae sunt. Attamen si hoc saltem obstare paci, quominus coiret, deberet et de iis arcibus non admodum resistendum nobis esse, quominus Moscho concederentur, censemus, studio pacis, cuius tanto studiosiores nos esse oportet, quanto magis experimur hominum animos ex discursibus atque satis ridiculis interpretationibus atque sententiis, a nobis Sinceritati Vestrae missis, taedio atque fastidio captos esse ad promovendum magis propositum nostrum, quod est reipublicae negotium; ut inde non obscure conijcere possimus, in commitijs aut nihil nos de subsidiis effecturos, vel saltem id impetraturos, quod ad rem peragendam minus sufficiens erit. Cartas blancas mittimus Sinceritati Vestrae numero tres; eas Sinceritas Vestra

obsignabit. Camenecensem praefecturam quod attinet, scit Sinceritas Vestra, nos iam plerisque palam in genere de vacantiis animum nostrum declarasse, nos iis non dispositurum, nisi in maiori numero fuerint, atque tum cum graves causae, quarum per nos magna habetur ratio, idipsum facere requirent; itaque nihil quidquam ab ea declaratione nostra, quae pervulgata est, recedere possumus, ne, si vel huius unicae vacantiae collatione contrarium quid faciamus, linguis hominum, quasi minus stabiles in factis, dictis ne simus obstrictandi, ansam praebeamus. Hanc igitur moram Sinceritas Vestra boni consulat; postea videbimus, ut postulationi Sinceritatis Vestrae, quatenus licebit, locum demus, servitorumque Domini Wlodek rationem habeamus. Satis ineptae et frivolae istius Szuisceij sunt excursiones atque insidiae; putaremus illi facilius succedere posse, si non ex tam ampla civitate, sed ex aliquo angusto castro fierent. Pleschovia satis obsidionis habebit, si Sinceritas Vestra, antequam inde loco moveat, insulas illas omnes victualibus penitus privabit; si non possint ex integro inde per exercitum auferri, vel saltem igne exuri, ne quidquam in usum hosti cedat, curet. Praeterea quodque si viam Novogrodensem, unde commeatu civitas illa iuvari possit, milite providebit atque custodiet, vel potius, ut Novogrodum ipsam in cineres redigatur, ne hosti quidquam remaneat spei, efficiat; ut vero id effectum curet, requirimus ab eadem Sinceritate Vestra. De tempore movendi exercitus et quorsum, nihil scribimus; permittimus id arbitrio Sinceritatis Vestrae; faciat hac in parte, quod optimum atque consultissimum esse factu videbit. De Scotis nihil scimus, ubinam locorum versentur; cognoveramus ex Dembinskio hoc solum, illos esse in via; postea nihil de iis audivimus. Quoniam vero Tidemanum Rigam ad milites Germanos expeditivimus, putamus, quod ipse, qui sciat intentionem Sinceritatis Vestrae, si eos ibi alicubi esse persenserit, id cum eis statuet, quod voluntati Sinceritatis Vestrae commodatum erit. Cubicularium Wasilewski cum pulveribus iam sub id tempus in Wielge Luki esse omnino arbitramur; talem expeditivimus, qui maxime in servitio sedulus atque diligens nobis est visus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die penultima Decembris, anno Domini 1582. regni vero nostri 6.

Manu Regiae Maiestatis adscriptum.

Pluribus agerem de pacificationis necessitate, nisi scirem in hanc vel illam partem hactenus definitam esse; tempus breve, defectus multi, pecunia fere nulla et, quod caput est, hominum ingratisimorum iniqua aestimatio dignitatis reipublicae nostraeque; ubi tamen certior fuero de eventu tractationis pacis, nulli parcam labori, nec nulla frangar ingratitude; omnem certe movebo lapidem, ut tempestive parati ad opus continuandum accedere possimus. Sthephanus Rex.

220.

OD PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO LIST.

Miłościwy Panie hehmanie! Widzę s pisania Waszmości, mego Miłościwego pana, że się Waszmość iusz y frasowacz raczysz, że się tak nie rychło w thy sprawie odprawuiemy. Bog zna, zecz tho nam tesz nie w smak przychodzi, zwłaszcza ia barzobym się rad odprawieł thu, y do Waszmości czo rychli przijachał, nizli thu dzień - w - dzień y w noczy, iako na offiarę iesdzidz, y woliałbym tham bydź, gdzie y drudzy liudzie ry-czerseczy bywaią. Pisz Waszmość, abyśmy the thu rzeczy ucierali między sobą: kiedykolwiek do Waszmości posyłamy, tedy iedno dla tego posy-lamy, abyśmy o wszystkim Waszmośczia wiadomego czynieli y od Waszmości wiadomosc mieli, a w thym przecię nie proźnuiem, iedno za-wszdy ucieramy, iakosz iuzechmy wszystko utharli, iedno chramothy piszą, ktore iutro we czwartek albo w piątek rano będa, a w thym zaras y przysięgać będa, skoro się tho zgothuie. Po dworzany tesz wskok biezano, ktore iedni są w Porchowie, a drudzy w Nowogrodzie; dniem y noczą ka-zano im bywacz; skoro będa, tedy ie ia do Waszmości, mego Miłościwego pana zaras posię, a sam tesz do Waszmości, mego Miłościwego pana poiadę za nimi, skoro ustanowiwszy the sam rzeczy. Possowina tesz — praesente — nie chcą pisać, o czo się Possowin gniewa na nich. Raczy Waszmość pisać do nas, abyśmy wszystko razem utarli, y że tak długie sessiae czyniemy, iako na concilium: po nas my bychmy radzi tho utharli, by y iedny godziny, alie oni chocia się na iaki articul deliberuią sami, tedy

by dzień y dwa nie postąpią, asz pierwy then utrą. O czaru pisalichmy do Waszmości; tedychmy tho przecię utarli, że go czarem nie piszem, ani Smolenskim kniazem. O Oberpol dawnochmy do Waszmości pisali, żechmy go między zamki naliezli,—oni go zowią Polczow, y musieli go nam za poswarkiem napisać; y czo się może wiedziedz, żadna się rzecz nie upuszcza. Protestatią gdychmy czynieli (na the zamki, ktore pod Szwedem powiadaia) przed Possowinem, ieden się ozwał s posłow, że tho nie ma bydź, a starszy posseł offuknął się nań: «moczy-że, a koli budet papa napiszeth Moskwu, y themu niestat szię; alie sztho ia, da y napiszem, da przysiachnem, tho staneth się». Racz-że Waszmość, moi Miłościwy pan wiedziedz, że my się wskok będziem spieszycz, iako naprędy będzie mogło bydź. Na Magnussa y na Birinka racz się Waszmość u kogo wiadomego przepytować, żeby czego między Kołowirem y Lichowirem nie mieli, żeby iakiego zameczku nie trzymali, yszby tam od tych za czasu zaiachać. Żołnierzow tesz skoro po przysiendze a dworzanny oddadzą; wedlie roskazania Waszmości, mego Miłościwego pana, posię do Waszmości do obozu, alie o kozaczthwie żadny wiadomości nie mam; powiadaia, że daleko w ziemi pusthoszą y wielkie morderstwa czynią; w thych Waszmościa, mego Miłościwego pana nie upewniam; nie wiem, iako rychło zijdą. Moskwa tesz tho sam powiada, iako wielkie ungariae w przysiendze dzieią się, powiadaiancz, ysz s każdy obszy po szesci rubli teras daia chłopi. Zathym me służby w łaskę Waszmości, mego Miłościwego pana zaliczam. Z lamow Zapolskich, anno 1582, Ianuarii 10 die, w noczy. Waszmości, mego Miłościwego pana służebnik powolny, Ianusz Zbaraski.

221.

DO PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożni, Miłociwi Panowie! Zaliczywszy służby swe przyjacielskie etc. Wziołem listh od Iego Mości pana Bracławskiego wczora wieczor. Podoba mi się tho, że Waszmość pospieszacie, bo liubo w mieszczie teras znacz, że wielga thrwoga, alie przecie kopiami muru nie połamacz, y woysko ma za swe: przetho zawieraicie Waszmość wszystko w imie Boże, gdysz iusz wszystko liedwie się nie skończyło, iako baczę, bo

rozumiem, że y do tego czasu iusz dostatecznie y skończyło, y przez Waszmościow przysięgami utwierdziło, telko o thym iusz dostateczniejszy wieści czekam. Raczie Waszmoście wiedzieź, że sam iest u mnie poseł krolia Szweczkiego z listem,—nie do mnie, alie do krolia Iego Mości, nie od krolia Szweczkiego, ale od hethmana Szweczkiego—s poselstwem dosić subtelnym: abym ich używał, także tesz gdyby mnie potrzebowali, reto-wał; pokoiu z Moskwą, minowszy krolia Szweczkiego, abym nie zawierał; przekładaiancz tho, ysz morze y złe pogody niedopusciły ich do krolia Iego Mości s tym poselstwem, że dawno byli wysłani. Posłem iesth kapitan Lorenzo Cagnolo Włoch; przy tym wszytkim prosieł mnie, abym go przepuścił do Possowina; wzięłem sobie do rosmowy s pany radami, które by beły w woiscze; odpowiem mu, że o tych wszytkich rzeczach nie mam zliczenia, a bendę radzieł, aby do krolia Iego Mości samego czo narychli bieżał. A tak thym spieszni Waszmość the tam rzeczy zawieraicie, by iaki kości nie wrzucieł, spąchawszy się Włoch z Włochem, bo choć sam nie poiedzie, trudno ustrzec, aby listów iakich nie przesłał, iesli nie s tąd z oboza, bo na tho pilnie oko się ma, tedy s drogi gdzie przes kozaczysko iakie; na które listhy y Waszmość proszę mieycie tham pieczę, y pana Zebrzydowskiego przestrzeszcie, aby pieczę miał, w tym go tesz napomniawszy, żeby tho rozkazanie Waszmościow umiał tesz w tajemności chować. Wiedzie Waszmoście tesz, że Merienburg albo Olixta zamek iest barzo mocny thu skraiu, y o thym Waszmoście myście, aby oddawanie iego rychle mogło bydz, bo gdyby beła w rękku Olixta, Derpt, Felin, Pernawa, iuszbył się ia zdrady żadny nie bał. Proszę, Miłosciwy panie, wojewodo Bracławski, racz Waszmość zaras z Ich Mościami kollegami swymi skończywszy pokoi, do obozu pospieszać się. Radbym wiedział, kto-rendy Iego Mość pan marszałek będzie raczeł się obrocić; nie wiem, iezeli Iego Mości tendy na Inflanti nie będzie y bliży y bezpieczniey; także niech wiem, iezli pan Haraburda poiedzie semną na Inflanti, czyli nie. Pissał mi pan Zebrzydowskiey, że dwai Moskwicinow od posłow do niego uciekli, a że xiądz Possowin namawiał go, aby ie wydał; odpisałem, żeby tego nie czynieł, alie owszem do mnie ie posłał, o czym od niego do tego czasu odkazu żadnego nie mam; proszę y o thym się Waszmoście dowiedziecie: ezi to Wengrowie wprawiaią na the przysiężniki te kopy, tedy napomnić

pana Młodego, aby zakazał, y kapitanow, aby themu dali pokoi. S tym powtore przyacielskie etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 13 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ianusz Zamoiski.

Cedula.

O gończu Moskiewskim pissaliście Waszmoście, że miał przyachać s thym Tatarzynem. Nie przyachał y nie trzeba go przed przysięgą beło, y k temu z iednym telko Tatarzynem posyłać go nie bełoby bezpiecno. Alie zesz Waszmość pissał, miłościwy panie, wojewoda Bracławskiey, że iusz iachał s thym Tatarzynem, a nie masz go, y na tho pomysliam, aby się co nie trafiało, żeby się albo nie przekradł, albo czo takiego.

222.

RESPONSUM EX CONSILIO DOMINORUM CONSILIARIORUM REGNI, IN EXERCITU PRAESENTIUM, GENEROSO DOMINO LAVRENTIO CAGNIOLO, SERENISSIMI REGIS SVETIAE MILITUM PRAEFECTO DATUM IN CASTRIS AD PLESCHOVIAM, DIE 13 MENSIS IANUARI, 1582.

Quod attinet ad priora capita, quae ad me retulit Dominatio Vestra, optassem sane, ut Dominatio Vestra Regiam Maiestatem offendisset, vel saltem, ut Regia Maiestas scivisset, quod Dominatio Vestra ventura esset; etenim procul dubio aliquid mihi mandati hac de re dedisset; sed cum aliquem hoc tempore in castra a serenissimo Svetiae rege venturum minime sperasset, nihil mihi tale commissit, nec sane me etiam decet aliquid, quod non mei, sed plane regii muneris sit, mihi arrogare; praesertim vero cum Regia Maiestas pro benevolentia et constantia sua erga serenissimum Svetiae regem iam aliam rationem negotia ipsius Maiestatis regiae iuvandi, quoad fieri potuisset, instituerit, de qua legatis ad conventum Zapoliensem, ad tractandum cum Moschorum legatis missis, mandata dedit. Communicavit item cum reverendo Domino Antonio Possovino S. D. N. nuncio, et deputavit etiam quemdam secretarium, qui a Domino Possovino remmitteretur statim ad Regiam Poloniae Maiestatem et Reginalem Maiestatem, ut in quo statu res istae forent, statim illarum Maiestates certiores redderentur. Quam rationem immutare mihi non licet; hoc solum monendam et hortan-

dam Dominationem Vestram puto, recte illam facturam, si, ut missa est ita ad Regiam Maiestatem, celeriter contendat, et si voluerit id facere breviori itinere, recta hinc, dabo eum, qui deducat; si vero voluerit Narvam redire, et inde per cultiora loca proficisci, hoc etiam in arbitrio eius erit, sed certe ut eat, pertinet id ad mutuam cointelligentiam et amicitiam regum, et cum res celeritatem requirat, poterit inde cras discedere. Quod attinet ad cosacos, de quibus dominus capitaneus Iwanogrodensis conqueritur, iam respondi me castigaturum eos, qui aliquid maleficii commiserint; rogo modo, ut ad me vel saltem ad Charlenskium mittantur. Certe, hinc in eos edito exemplo, facilius alii continebuntur; praeterea vero id fiet sine exacerbatione animarum istorum exercituum; quod ego itidem facturum me recipio, ut exercitus Svetici homines, si quid commiserint, itidem ad Dominum praefectum mittam. Rogo vero, ut etiam nostris iustitia reddatur, etenim multi loqueruntur nobiles se affici iniuriis, et multorum famulos ac equos ab hominibus illius exercitus in (iis?) abductos esse, quod non dubito Dominum capitaneum pro sua aequitate et humanitate facturum. Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus etc.

223.

CAPITANEO IVANOGRODENSI.

Generose Domine, amice charissime! Accepi litteras binas Dominationis Vestrae, unas 28 Decembris, alteras 3 Ianuarii datas, quarum inprimis quod scribit de cosacis, eos ego itidem officii admonebo, et fortasse, negotiis Regiae Maiestatis ita postulantibus, iam alio inde transibunt; si quid aliquod ob delictum comprehensus sit, quemadmodum antea promissi, me in eum animadversurum, ita et nunc promitto. Mittat Dominatio Vestra ex iis aliquem ad me, vel saltem ad familiarem meum Charleski Prybuszoviensem; nam si Dominatio Vestra ipsa in eos animadverteret, fortasse hoc exacerbationem animarum inter nationes istas facere posset, quod nobis propter affinitatem regum nostrorum, utraque ex parte vitandum est. Certe, si quis ex exercitu serenissimi Svetiae regis in exercitu Polonico detineretur, et ipse eum ad Dominationem Vestram mitterem. Doleo certe, quod Dominatio Vestra eos, quos iam in manibus habuerit, ad me non miserit; fecit

tamen id humanitas Dominationis Vestrae; rogo, ut Dominatio Vestra iis militibus nostris, qui de iniuriis itidem conqueruntur, ius reddat. Qui hic novissit, ex generoso Domino capitaneo Laurentio Cagnolo Dominatio Vestra cognoscet. Pro sale gratias habeo, et etiam ut referam, operam dabo. Caeteris de rebus ex eodem Domino Cagnolo Dominatio Vestra cognoscet. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 12 mensis Ianuarii, anno 1582. Ioannes Zamoiski etc.

224.

AD SACRAM REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Cum legati Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae in conventu Zapoliensi omnia, quae haberent in mandatis, proposuissent, nec tamen quicquam proficerent, iam etiam credo prioribus conditionibus passim ante vulgatis, nisi has ternas conditiones in schedis descriptas, quas legati Possovino arbitrato suo ostenderent. Primae scriptae fuerant propter sedandum animum Possevini tantum et apud Maiestatem Vestram et apud me, de reliquibus arcibus Livoniae urgente; igitur ex his primis conditionibus cognovit me tam longe, ut vellet, procedere non posse, et quo procedere ausus essem, non esse tanti, ut cum Luco et aliis arcibus, quas retinebam, conferretur: igitur cum hoc videret atque cerneret, si amplius de Livonia loqueretur, magis illum de laude pacificationis, quam unice expetebat, periclitatum iri; respondit mihi satius esse id omittere; inde denuo etiam se tenere non potuit, quominus eidem rediret, et pro Nevlo et Zavolocia, Novogrodekum et Kerepetiam posceret; respondi illi, sine Luco me ne pugillum terrae Livoniae concedere audere. Litterarum harum exemplum ad Maiestatem Vestram mitto. Iam igitur tandem eo descensum erat, ut omni Livonia Mosci decederent. Nova disputatio de Vielizio et Siebiezo exorta, summaque fide et cura Dominorum legatorum eo res deducta, ut Vielisium penes Maiestatem Vestram maneret. Inde ventum est ad arces, quas Svecus cepisset, quas ego, si fieri posset, existimabam pro parte Regiae Maiestatis Vestrae in litteris pacificationis scribi debere, ac maxime cum rumor spargeretur de Pernovia iam fere capta, metuens, ne aliquo interprete Svecus, concessa Narva, Iwa-

nogrodo, Iamhorodo, Koperia Moscho, obtineret ab illo et pacem et arces alias Livonicas captas; ex altera parte constanter dicebatur vetitum id esse a Magno Duce: monui legatos, ut dicerent vetari non potuisse, ac maxime de iis, quae post captae a Sveco fuissent, quam ipsi ad locum conventus venerint, ut acciderat de Albo Lapide et de Oberpoli ferebatur. Post tandem eo res deducta est, ut et Albus Lapis et aliae quaedam arces, quas excipiebant, tanquam a Sveco captas, pro parte Regiae Maiestatis Vestrae concedentur, ita ut reliquarum nulla mentio fieret, de quibus tamen protestationem facere Domini legati, quod Maiestas Vestra, non obstante pace, ius suum persequi vellet. His ita rebus maioris momenti omnibus conclusis, Moschorum legati iterum, nescio quibus in parvis quaestionibus, quas ipsi proponebant, nimis immorari ceperunt, praeterquam de ceariatus totius Russiae titulo et magni ducatus Smolenscensis, etiam de ceariatus, si diis placet, Kasanensis et Astrachanensis, sed et haec impedimenta iam industria Dominorum legatorum sublata sunt, ita ut hoc die veneris se pacem conclusuros esse, et iuramentis utrinque firmaturos crederent, quod ut faciant, eos hortatus sum. Etsi enim ex omnibus rebus cognoscam summam in civitate Pleschoviensi esse trepidationem, tamen commeatu adhuc non deficiente, hastis murus confringi non poterit. Praeterea vero video, quid mandet Maiestas Vestra hisce in litteris, quas ad me penultima Decembris Vilna scripsit. Exercitus etiam suis incommodis premitur; interim tamen utrum ea, quae ad Pleschoviam acciderunt, aliquid calcaris legatis Moschorum subsistentibus ad progrediendum longius addiderint, Maiestas Vestra ex litteris Domini palatini Braczlaviensi intelliget; quod et antea inculcabat Possovinus de induciis cum Pleschoviensibus, et nunc denuo suggestit de mittendo internuncio a Moscis in castra; id ego non esse faciendum ante scripsi Dominis legatis, quam iuramenta intercederent, nec ullus adhuc internuncius huc venit. Mitto Regiae Maiestati Vestrae litteras Possovini, quibus respondet Maiestati Vestrae ad literas a Maiestate Vestra Duneburgo datas. Sunt qui omnes Iesuitas sycophantas appellent, certe falso, sed qui hunc unum appellaverit, vae, ille fortasse haud erraverit. Cur enim scribit scriptum ad se ex castris? Cur non diserte potius scriptum a me cancellario? Inde cur dicit aliquas arces Livoniae? Cur non Sereneseum, desolatam Lais et Novogrodecum nominatim? Quid vero pro

Zavolocia, Nevlo, Vielisio ait, Lucum praeterit, sine quo ne pugillus quidem glebae Livonicae illi concedebatur; reticet item Siebiezum? Cum vero ut spiritualis sciret in iure canonico non minus damnari veri reticentiam, quam falsi suggestionem. Particula etc. sibi cavendum egregius Iesuita existimavit; at hac particula leviora (sic) quoque potioribus enumeratis comprehendere mos est. Quid deinde, cur tacet se ursisse post de Novogrodeco et Kerepetio? Verum iam et ille fortasse incipit cognoscere meliores esse veteres quam, quae sperarentur, amicitias. Arbitrabatur ille pro moderatione ingenii sui et modestia vitae regularis, se, pace facta, a Moscis pro Divo habitum iri, et suam imaginem penes Nicolai in aede Pieczarensi, de cuius miraculis, ut audio, nova per orbem terrarum cum ignominia nostra spargit, collocatum iri. Iam videt, Moschus ne nomen quidem eius in litteris pacificationis ferre posse, unde habet, quid de aliis maioribus rebus speret. Supplico Maiestati Vestrae Regiae, ut Maiestas Vestra diligenter curet ea, quae ad instruendas arces Livonicas spectant, tum ad recreandum exercitum, nec tantum aliorum diligentiae tribuat, ut in ea prorsus conquiescat, sed in horas, ut maturent, urgeat et instet. Iordanus misit ad me nudius tertius tres boiarorum filios insignes, sub Novogardia captos; nihil inde nunciant quod magnopere cavendum sit. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 11 Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus ac servitor, Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Scripturae ad me Domini legati, conclusionem pacis ad diem Dominicam dilatam.

225.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Exercitus hic maximis certe aerumnis premitur, tum ob intensissima frigora, tum ob aegestatem; unde non solum milites membris (sic) capiuntur, in varios morbos in dies multi incidunt, sed etiam gregarii milites latrociniis grassantur, et aliqui etiam ad hostem profugere; sublevabam, ut poteram, alios peregrinos, et Sthepanus Carolus Ungaros itidem sublevabat, sed iam et is deficit,

corradebat itidem et Stanislawski, quae poterat; heri illi catenas dedi, ut amplius aliquid inveniret, sed aegre id fit. Hoc scribo, ut Maiestas Vestra regia moneat, ut, quae mandat, hi, quorum interest, diligentius exequantur. Iam sunt sex hebdomadae postquam Maiestas Vestra hinc discessit; prorsusque perveniret Duneburgam, de pecunia audiebatur; ad hanc tum diem ne obolus quidem allatus est, nec quicque aliarum rerum, quas Maiestas Vestra mittere iusserat. Haec providenda sunt in utrumque casum — sive pax coibit sive non, etenim tendendo ad arces Livonicas et in praesidiis collocatus artium vastarum et commeatu destitutarum, satis certe miles fatigabitur et vereor, ne ad festum Priscae eques Polonus stipendium quadrantis istius anni flagitet; iam mussitare incipit. Quod etsi ego illis stipendium istius quadrantis promisserim in ante diem purificationis, tamen quidam praefecti cum suis commilitonibus cum aliud impetrare non possent, ad—Priscae saltem constituissent. Rogo igitur, ut vel saltem ad diem a me designatam pecunia adferatur. Scripseram Maiestati Vestrae regiae Zolkievium et aliquod alios, qui cum Moscis, fide data de sepultura caesorum hostium colloquebantur, fraude Szuiscey vix non periisse. Postea Ostromecius detulit ad me cistam, quam fistulis ferreis et pulveris subtilis ponderis ad viginti pondo implevit, adiecto silice et ferramentis, quibus ignis, vel minimum mota cista, excigaretur, dicens, ea in arcem missa, si non ipsi Szuisceio, multis certe aliis cladem adferri eiusque fraudem vindicari posse. Reieci rem ad consilium maiorum natu rothmagistorum et etiam ipsius Veieri, qui omnes me hortari, ne Ostromecium impedirem, quominus artificio suo utetur. Hac ratione transfugia impediri posse, et hosti metum novarum in dies machinationum incuti, in his praesertim morbis et incommodis, quibus exercitus premere-tur, cum magno commodo exercitus; si etiam ipse Szuiscei concideret, facem in futurum exercitandi belli, quae unica extaret in Moschovia, extinctam iri. Huiusmodi esse omnes artes, huiusmodi artificia bellica, ea, quae ab initio nimis insidiosa sunt, usu ipso militaria prorsus videri, et ita ut ea fere maior pars rei militaris redacta sit, ut pyxides, ut cuniculos et id genus infinita; nullas artes in bello, quod aperte indictum sit, non licere, dummodo hosti fides data non sit, contra quam ipsi hostes non dubitave-rint committere, quod merito in illis reprehendi debeat. Ita Ostromecium dimisi, ut nec prohiberem, nec nimis etiam mandarem. Igitur Ostromecius

nocte, quae inter diem lunae et martis intercessit, captivum cum hac cista misit ad Szuisium, se Ioannem Millerum esse, inuens, qui cum Farensbachio in Moschovia fuerit, benignius, quam hic, ibi habitum; velle se, maxima re, quae obsidione civitatem solveret, patrata, ad eum transfugere; praemittere se hanc cistam; orare, ut integra servetur, vel si apperendam putaret, illo inspiciente, ut aperitur. Duabus horis postquam introivit captivus in civitatem, in hypocausto humili et levi super iniecto tecto, in quo palatini coire solent, ut captivi indicarunt, ignis emicuit, inde diligentius in muris excubiae haberi ceptae, ac cum lucernis lustrari, nemo extra portam emitti, non paucaque signa trepidationis edita sunt; atque ita dies martis transactus. Die mercurii proiectae sunt litterae nomine Szuisij ex arce, quibus accusabar, quod illum latenter voluissem occidere; respondi illum: nosse quos contra datam fidem violari iusserit, si hi per bombardarios ulciscantur suas iniurias, an iuste faciant, iudicaturum mundum, praesertim cum illi ipsi fidem non dederint, sed hostes ex professo sint; me nulla alia artificia ad ipsum ulciscendum requirere praeter dexteram meam; prodiret medium in locum inter castra et arcem; me illic expectaturum eum vero fore. Postquam proxime pileus cum pennis in hasta ferretur, aliqui equites Mosci fuerunt ad portam versus Velicam flumen, sed cum Mosci collocati in turri illud meum signum vidissent, trepidanter se in opidum reiecerunt. Explorate nihil scio, etenim nunc diligentius quam usque cavent, ne quem ex oppido emittant, sed tamen si non ipsum Szuisium caesum, aliquid tamen insignis detrimenti hosti datum esse existimo. Nunc rumor passim de eius morte negatur, quem credo ad ipsos legatos Moschoviticos perventurum, et fortasse aliquid momenti allaturum ad pacem citius conficiendam. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 11 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Sacrae regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus et servitor, Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Deus scit, quomodo movebo hinc exercitum vel si saltem reducendus erit propter tam intensa frigora, ut multi milites membra amittant. Dicunt quidam se vidisse aviculas ex frigore emori; exercitus vix non maior pars

est morbis implicata; aegrorum vero reducendorum quanta sit difficultas, facile Maiestas Vestra potest iudicare, cum milites equos curules omnes fere amiserint; — nihil panni, nihil pellium adhuc allatum sit, pecunia nulla allata, et si afferretur, saltem parti exercitus distribuetur; si vel aliquot millia florenorum submissa fuissent, protervioribus ex Polonico equitatu. Faciant igitur isti, qui haec curant, ut vel saltem ante diem purificationis pro quadrantis istius stipendio plene illis satisfiat, ut est promissum.

Cedula.

Cum mortuus est Dominus capitaneus Cirvonogrodensis, rogatus sum a dominis Struss et Lanskorunski, ut pro illis ad Maiestatem Vestram intercedam; uterque dignus est gratia Maiestatis Vestrae, uterque in servitiis Maiestatis Vestrae versatur; sed cum sciam Maiestatem Vestram, ut alias vacationes, ita et hanc ad finem belli dilaturam, deinceps etiam arbitror tempus me hac de re cum Maiestate Vestra colloquendi habiturum.

226.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Die mercurii proximo, quae fuit 10 Ianuarii, venit huc in castra ad me Laurentius Cagnolus Svetiae regis militum praefectus, et cum ipso Pontone generali arc-tissima familiaritate coniunctus. Is (sic) generalis nomine me salutavit, deditque mihi litteras fidei, non ad me, sed ad Maiestatem Vestram scriptas, nec a rege Svetiae, sed ab ipso Pontone; ad litteras addidit viva voce, missam fuisse legationem ad Maiestatem Vestram a serenissimo rege Svetiae, quae cum propter tempestates et ventos, tum propter alia impedimenta non potuerit tam mature ad regiam Maiestatem Vestram pervenire. Eam legationem marszalko campestri Svetiae et sibi demandatam fuisse, et cum tandem venissent in Livoniam, intellexerunt regiam Maiestatem Vestram profectam esse ex castris, me vero hic a Maiestate Vestra summa cum potestate ad exercitum relictum esse; proinde mandato Pontonis venisse, ut mihi eius legationis mandata exponeret. Eorum vero haec capita esse: primum, ut uterer Sveticis auxiliis, libenter illos propter regiam Maiestatem Vestram mihi non esse defecturos; alterum, ut itidem copiis Maiestatis

Vestrae illos, necessitate poscente, inveni. Inde cum ad illos perlatum fuerit de tractationibus pacis cum Moscho, ne pro affinitate et amicitia regum illam concludam, non incluso in eam Svetiae rege. Tum vero conquestus est de iniuriis cosacorum et militum, quae tantae sint, ut iam amplius ferri non possint. Addidit ad extremum: si permetterem iturum se esse ad conventum Zapoliensem, ut de rebus principis sui cum patre Possovino communicare possit? Respondi illud: de iniuriis prorsus mei muneris esse, atque iam me scripsisse Domino capitaneo Ivanogrodensi, hoc idem conquerenti; haec non fieri meo mandato, quinimo me in posterum in litteris meis cosacis prohibere; si vero aliqui contra committere ausint, ut communicato, consilio cum Charlenski, qui isthic in vicinia in Pribusz esset, caperentur et ad me adducerentur; me in eos in conspectu totius exercitus adversurum id, quod magis illos ab huiusmodi facinoribus deterrare posse, quam si Ivanogrodi plecterentur; interim vero id commodi etiam proventurum, quod nulla inde exacerbatio animorum inter exercitus sequitur, nec vero me plus ab ipso poscere, quam tribuere velim; facturum me etiam, ut exercitus Szuetici homines, si quid tale, dum hic sunt, committunt, ad ipsum remittam, hoc idem me nunc etiam facturum promittere; orare vero, ut etiam nostris ius reddatur, nam non cosacos, sed homines honestos ac nobiles conqueri ipsorum famulos ac equos vi a Moscis captos et Ivangorodum abductos esse. Quod attineret ad illa priora capita, commissum mihi a Maiestate Vestra regia esse, ut nulla in re alicui ex exercitu Svetiae regis iniuria aliqua affici a nostro milite patiar et benevolentiam tuear, sed nihil aliud praeterea mihi commissum esse. Quod optavissem, ut regiam Maiestatem Vestram in castris praevenisset vel saltem ut Maiestas Vestra scire potuisset, quod venturus esset, etenim procul dubio Maiestas Vestra aliquid mihi mandati his de rebus dedisset; sed cum aliquem hoc tempore in castra a serenissimo Svetiae rege venturum minime sperasset, nihil mihi amplius quam, quod significarem, commisisse, nec sine (sane?) me etiam decere aliquid, quod non mei muneris, sed plane regalis auctoritatis sit, mihi arrogare; praesertim vero cum regia Maiestas Vestra pro benevolentia et constantia sua erga serenissimum Svetiae regem iam aliam rationem negotia ipsius serenissimi Svetiae regis iuvandi, quoad fieri potuisset, instituerit, de qua legatis ad conventum Zapoliensem ad tractandum cum Mos-

chorum legatis missis mandata dederit. Communicaverit item cum reverendo Domino Anthonio Possevino S. D. N. nuncio et deputavit item quendam secretarium, qui a Domino Possevino remitteretur statim ad regiam Maiestatem Vestram, et reginalem Maiestatem, Maiestatis Vestrae coniugem, ut, quo in statu res istae forent, statim Maiestates Vestrae certiores redderentur. Quam rationem, ut scilicet praetereatur Maiestas Vestra, mihi mutare non licere, etsi credam ipsam Maiestatem Vestram regiam, si praesens foret, facile, ut iret, assensuram fuisse, sed me servum esse, cui nihil, in scio domino, facere liceret; hoc solum monendum et hortandum illum me putare recte illum facturum, si ad regiam Maiestatem Vestram, ut missus est, celeriter contendat, et si voluerit ire breviori itinere recta hinc, daturum me eum qui reducat, si vero voluerit Narvam redire, et inde per cultiora loca proficisci, in arbitrio eius situm esse, sed certe ut eat, pertinere ad mutuam cointelligentiam et amicitiam regum, et cum res celeritatem requirat, maturare iter debere. Hoc ita respondi de consilio maiorum natu rothmagistrorum, quod viderem Svecos vehementer angi hac pace, et si proficisceretur, timerem ne propter amicitiam, quae illi cum Possevino intercedit, nostra negotia, iam prope finita, turbaret. Hoc responso accepto, subintulit se rediturum Narvam et inde ad Ponthonum Revaliam, Revalia vero vel se vel alium quempiam ad Maiestatem Vestram iturum in Lithvaniam, vel etiam fortasse iam alios ivisse. Hoc tamen petere, ut illi tabellarium suum cum meo ductore cum litteris ad Possevinum et legatos regiae Maiestatis Vestrae Zapoliam mittere liceat. Dixi me cras illi responsum daturum; interim fortasse puto me accepturum certum nuncium de re cum Moscis perfecta et iuramentis firmata. Narvae quid agatur et quale praesidium sit in ea, quales muri et propugnacula, qui apparatus, ex litteris Charlenscij mei Maiestas Vestra cognoscet, qui ibi fuit per speciem rerum quarundam pro me emendarum, et iustitiae administrandae de cosacis causa Vincentius cosacus, qui plures dies ibi et familiariter vixit cum Svecis; refert non plus centum et quinquaginta pedites Narvae, ducentos Ivanogroggi esse. Missi etiam quendam Revaliam, quem in horas expecto. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris, ad Pleschoviam, die 13 mensis Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski etc. ut in prioribus.

227.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy, panie hethmanie! Pissałem do Waszmości, swego miłościwego pana, oznaimując, żeśmy mieli w then piątek przysięgę skończyć, alie ysz Moskwa coś nowego ieszcze w the sprawę wrzuciła beła, przeth tha przysięga dziś doisz nie mogła, alie, dali Bog, iutro w sobothę iusz się, dali Bog, wszystko skończy, a w niedzielę, dali Bog, y przysięgą się zmocniey. Dworzan tesz na thym pliaczu maią dać, a u nas się dopieraią, żebychmy im dali the dworzany do oddawania zamków; tedy za roskazaniem Waszmości, mego miłościwego pana iusz będę miał gothowe, iedno oni chcą wiedzieć y o tych, którzy będa od-bierać zamki, żeby tusz przy thym akcie beli, a oni tesz swoich chcą ukazać: otosz ysz ia tego od Waszmości nie mam, bendę tego bronieł, iako będę umiał, iednak iezliby tho mogło przyspiał na niedzielę, żebyś nam Waszmość raczeł oznaimić, kogo Waszmość posłać raczysz na branie tych zamkow, dobrze by tho beło. A naprzod dworzanie maią iachać do Iuryowa, do Nowogrodka, do Polczowa, do Pernawy y do Białego Kamie-nia, a drudzy do tych drugich zamkow. Rac-że Waszmość, moy miłościwy pan, wedlie tego do tych zamkow kielku naznaczyć, a wywożenie ma za-ras czo nawięczy zebrać podwod y iemi dacz, a oni od dania podwod za tydzień się zewsztykim maią wybrać y zamek zdacz. Nathęszszy bendzie do wywożenia Iuryow a Pernawa, bo tham, powiadaia, liudzi nawienczy siedzi; iakosz nas Moskwa y w thym nawienczy imieniem kniaza wielkiego upominała: aby, gdy będa władkę wywozicz z Iuriowa, od liudzi krolia Ie-go Mości żadnego urągania on sam y rzeczy czerkiewne nie mieli. A skoro dali Bog po zawarciu przysięgi, tedy zarazem s tegosz mieyscza Wasz-mości, swemu miłościwemu panu oznaimię. Panu Iordanowi tesz dam znać y zaras s thymi liudzi poiedziemy do Waszmości. Bog zna, że się tak staramy, że pan pissarz ustawicznie y czałą nocz pisze, a my się tesz czo dzień włoczemy, aby czo rychli ku kończowi. Nadzieia w Panu Bogu, że iusz koniec będzie. Zathym służby nasze Waszmości łascze, naszego miłościwego pana zaliczamy. Dath. s Zapolskich Iam, dnia 12 Ianuarii,

anno Domini 1582. Ten Tatarzyn wyiachał o trzeci godzinie w nocz. Waszmości, naszego miłosziwego pana zyczliwi służebnicy: Ianusz Zbaraski, Michał Haraburda.

228.

DO PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożni etc. Zaliecivszy etc. Odprawuicie się Waszmoście, prze Bóg, czo narychli, bo zalieczą, tak iakom Waszmościam pissał, wiatry iakie Szwedzkie y rostroią zaś wszytko, iezli Waszmoście wczas nie zawrzecie, boie się, skoro iedno tego Lorenza Cagnola listy tham iakie zalieczą, że nowa iaka quaestia urosce więtsza, niż o czarstwo Astrachańskie, a krol Iego Mość serio mi pissał, abym iusz rzeczy do pokoju przywodzięł koniecznie. Czo się dotycze tych dworzan, wszakem Waszmościam pissał, yszby Waszmoście obrali ich tak s towarzyszow pana Zebrzydowskiego, iako s sług swych, tak do odbierania kamków, iako do oddawania, y mają tho bydź iakoby po naszymu komorniczy, przes ktore Moskwa bendzie się upominacz tego, czo bendzie na zmowie, u tych rothmistrzow, ktore ia posię z owąd do tych zamków, których mi teras trudno tham do Waszmościow posyłać, y od statkow y od potrzeb sam owych ieszcze, bo snadnie Waszmoście mogą baczyć iezli mogę ia czo liudzi teras odrywać, pod tak srogie zimna y tak ciężkie sthraży. Pothym posię do Nowogrodka Lienka, do Derpta Rozna, do Polczowa Uchrowieczkiego, do Pernawy Liesniowolskiego, do Marienburku, do Marienhausu, do Lucen, do Rezytze, do Kokenhausen posię Bielawskiego, któremu oddam pewne ossoby, gdzie ktorego ma zostawić. Alie na thym wszytkim mało Moskwie należy, bo iusz ci czo ie Waszmoście ukážecie miasto komorników, będą thy Moskwie za Aarony do Pharaonow. O the podwody boie się trudności; Moskiewskiegom gospodarstwa nieswiadom; tylie ilie ich tham zastaniemy, bes pochyby będą miecz. O władikę mogą Waszmoście bezpiecznie przyrzec, że s taką uczciwością będzie odprowadzony, że s ni bendzie kontent, y gdyby namni kto mu smiał urągać, że wezmie kiem na bemben, bo tesz żaden tego uczciwy nie uczyni, chyba liotrzyk, któremu zijdzie się kiiem wzięncz. Iuszem kura indijskiego zarzezał na iutro beł, rozumieiąncz, że iusz po

woinie. Proszę, niech wiem, miłościwy panie marszałku, ktorendy Waszmość nazad poiedziesz, iezli na Inflanczką ziemię, mozem ieszcze s sobą czo kompagny zażycz, y ieszcze dla Waszmościow trzech, iezli nie kura indyjskiego, tedy gęś tłustą bendę miał. Ci, czo się o nosy boią na straży, benda za Waszmościow Boga prosić, że gim Waszmoście dacie znać o pokoiu, bo chocia iusz zamięskaią mięsopusta, Maia by się chcieli udać. Iacz się po diable udam, utraciełem iusz do końca swoje gładkości, a tak radni bendę smiał teras zimie społem s panem marszałkiem iesdzidz, a nische Maia. Bądziesz Waszmoście łaskawi, a skończie the tam rzeczy czo rychli. Zalieczam powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 13 Ianuarij, 1582. Ioannes Zamoiski.

229.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożni etc. Waszmości, swemu miłościwemu panu oznaymujemy: po pierwszym pisaniu naszym, iakośmy pissali, że się wszystkie rzeczy pothanowieły z Moskiewskimi posły, iakosz y tak iest zechmy na przod minuthy miedzy sobą korigowali, według których iusz y listhy przymerne są napisane, y czasechmy sobie przymowieli, iutrzeyszy dzień — niedzielle przysięgać. Teras w noczy dano nam znacz, że goniecz Moskiewski z Gubańskim, towarzyszem pana Iordanowym do Moskiewskich posłow przybieżał, o ktorymeśmy nicz, a nicz nie wiedzieli, a pothym godzin kielka w noczy, przyniesiono nam pisanie od xiedza Possowina, w którym pisze, ysz do niego Moskiewski nicz nie pisał, czego przedtym nie zwykł był czynić, a ysz posłowie Moskiewscy do niego przychodzili s tym, znowu nowe rzeczy wynaliaswszy, czo się iusz beło utarło y odstąpieli tego, to iesth, — aby oyczyzną (nie pissali) Moskiewskiego ziemię Inflanczką, — teras inaczy nie chcą ani przymierza przyjmować, naweth ani chramoth pisać swoich, które iusz beły gothowe, iedno zeby tho beło napissano: «postempuieth się z oyczyzny swoiey ziemi Inflanczkoiey s tych y tych zamkow w chramotach mienionych». Nie wiem, czo dali czynicz, Waszmość nam, nasz miłościwy pan, racz czo prendzy w thym naukę dać, bo się nam barzo za tym gonczem wspieli, gdysz iusz nie wiemy, czo z ieich nieustawicnością czy-

nić. Około strzelby ieszcze nie mamy nicz z Newlia, Zawolocia; a o pana lordana Waszmośc raczy pissać, ysz się go Waszmośczi tak znagła nie chce zwodzicz, aszby wprzod przysięgę odprawieli; mamy tho na dobrym baczeniu, acz nas o tho często upominaią, tim ich tesz odprawuiemy: zawieracie czo rychli, a skoro dokończycie tedy tho wszystko bendzie uczyniono; y owszem kiedy do pana lordana posyłamy, tedy go w thym upominamy, aby beł ostrożny y dbały, niczym się nie ubezpieczaiącz. O gończa kiedy się iednokolwiek s nami zgodzą, tedy zawsze proszą, aby do Pskowa od nich mogł byđż posłan, mamy tho na dobrym baczeniu, że asz zawarszy y ucziniwszy koniec, dopiero goncza do Pskowa dopusciemy im posłać; alie racz Waszmość wiediedz, że onegdy, kiedyśmy s nimi przez nocz (chcząc dokonać tych spraw) siedzieli, tedy nam, iusz się s nami zbracziwszy przyaczielsko, powiedzieli, że u nich ze Pskowa ze sthokroc bywaią, alie obawiamy się, by iedno nie nasz kto tho obniosł, gdysz y o Lithewskich nowinaeh nam powiadaiają, y o Krupskim nam powiadaiają, że umarł, a my żadny rzeczy nicz nie wiemy. Do Waszmośczia o naukę y radę posyłamy zwłascza o tho słowo: «postempuieth z oyczyzny swoiey Inflanczkoiey ziemi tych tam zamkow», iezliże przecie tego ustąpić nie zechczą, czo mamy czynić? iezliże s tym słowem mamy wziącz chramothę peremierną y s thym skończycz, albo s tym słowem chramothy nie biorącz y pokoiu nie zawieraiącz, rosiachać się. A ten Tatarzyn przyachał do nas dnia dzisieyszego w sobothę o południu, a odprawielišmy go sztery godziny w nocz, a insze listy Waszmośczia tedy nam chłopi Tatarszy przynoszą miasto swych panow, powiadaiańcz ysz ieich panowie chorzy. Zathym etc. Dath. z lam Zapolskich, anno Domini 1582. Ianuarii 13 die. Waszmośczi, swego miłościwego pana, życzliwi służebniczy: Ianusz Zbarski ręką swą, Michał Haraburda.

230.

RESPONS NA TENZE LISTH.

Iaśnie Wielmożny, a Miłościwy panie! Zalieczwszy służby swe etc. Napominam Waszmoścziom, gdyżście Waszmośczie wytargowali the zamki, abyście Waszmośczie radni tych innych rzeczy ustepowali, a czo

rychli pokoi zawarli, bo tak mam roskazanie konieczne od króla Iego Mosci, y czegom Waszmościam do tego czasu nie smiał pisać, aby listh nie przyszedł w rencze czyie, tedy piszę, że thu iusz żadną miarą woiska nie bendę mógł dali ośmi dni zadzierzec, ani w ziemię nieprzyaczielską wiesz prze zeście go. A tak przyszłoby sromotnie nazad odstąpić y z wielgim niebezpieczeństwem, bo iusz Wengrowie sami w tych nowych włościach wszystko w niwecz obroczieli, tak że by musiało woisko w odciążnieniu z głodu wyzdychać. Prze Bog, daicie Waszmoście thym ceremonialnym rzeczom pokoi; niech on pisze, że oiczyzny swy Infland ustempuie, a czo nam natym, y owszem liepi s tym list wziąncz, a nisz iaki czas choć krotki przewlec, zaczyby kliasnęły wszystkie nasze rzeczy społem ze sławą. Otoszczie się Waszmoście doczekali wiatrów nowych Moskiewskich, a iezliże ieszcze przystąpią y Szweckie, to iusz wszemu pańcz, o czymem Waszmościam we dwu lisciech pissał; mieycie Waszmoście y na nie pilną pieczę proszę; nicz inszego nie bendzie przyczyna tego czoby s tego beło, iedno zwłoka ta w tych sprawach, które nie mają w sobie vitulum, ale telko famy. Nowin ze Pskowa wiersz Waszmość, ysz z miasta oni nie miewaią, y że żaden nie wychodzi; tak to powiadaia Waszmościam, chcącncz udać; nie mowię, żeby iaki zdraicza (nie?) pisał z obozu, alie z miasta pewnie nie pissywaia im. O Krupskiego smierci fałszywa tho; piszą mnie o każdym, czo umrze; pomarli teras starosta Kamienieczki y Czerwonogrodzki, alie Krupski ieszcze żyw. Pan Iordan uczynił tho niedobrze, ysz tego goncza posłał mimo Waszmości wiadomosc, w czym go Waszmość przestreszcie, y ia napiszę mu, nie chwaiąc tego. Zalieczam etc. Dath. z obozu pod Pskowem, die 15 Ianuarij, 1582, Iohannes Zamoiski.

Cedula w tenże listh włożona.

O Szuyskim, żyw-li, wążpliwość wielka, dla tego Moskwa podobno nowinami thymi chlubi się. Proszę iusz Waszmościow nie odwłaczaicie, chcecie-li bene mereri de patria sua; bo the rzeczy nie na dymach, iedno na substantiiey nalieżą. Poprzysiągszy przymierze, dobrzeby abyście Waszmoście thu beli, można-li tho wszyscy, abyśmy się o dalszych postempkach wszech liepi rozumieli, bo odebranie tych zamkow, ktoreście Waszmoście

wytargowali, porządne y także opatrzenie namów naszych spólnych potrzebuie.

231.

(DO PANÓW POSŁÓW).

Jaśnie Wielmożnyey etc. Zalieczywszy etc. W sprawach tych naległych dla tego, iezlibyście mnie Waszmoście w czym nie nie zrozumieli, posyłam ku Waszmościom pana Zołkiewskiego, któremu proszę raczcie Waszmości dać zupełną wiarę we wszystkim, a czynćcie Waszmoście czo macie czynicz. S tym powtore etc. Dath. z obozu pod Pskowem, die 15 Ianuarij, anno Domini 1582, Ioannus Zamoiski.

232.

LITTERAE A DOMINO MAGNO AD DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnus, Dei gratia in Livonia, Oziliae, Vicae, Curoniaeque episcopatum Dominus, Haeres Norvegiae, Dux Selesvici, Holsatiae, Stormariae, Dichmarsiae, Comes in Oldeburg et Delmenhorsth.

Illustris Domine, amice noster charissime! Illustritati Vestrae studia promptissimamque operam nostram deferimus, significamusque, quod certum nuncium acceperimus. Exercitum Sveticum cum belli instrumentis ad oppugnationem civitatis Pernoviae esse, eamque obsidione auxisse prima die mensis Ianuarij, et in animo habere Felinum obsidere. Illustritatem Vestram bene valere desideramus. Dath. in arce nostra Ermes, die 5 Ianuarii, anno Domini 1582. Magnus manu propria.

Cedula.

Obsignatis litteris supervenit ab arce Helmeth nuncius, referens, priore die 400 equites Moschovitas ex arce Vittenstene profugos et ad Tarpatum morantes, ubi non admittantur, irruptionem et difrictum Helmet fecisse ex causa, quod per exploratores suos didicissent, praesidium arcis praefatae a nobis deductum esse. Verum cum in conspectum arcis populabundi venissent, omniaque igni et ferro vastarent, praesidarii nostri erum-

pentes, in fugam illos verterunt, caessisque multis, unum captum nobis adduxere, qui confessus est Moschovitas ex Alba Petra et caeteris arcibus profugos, fame atque squalore ad extremum confectos ex longa obsidione, intra maenia civitatis Tarpatam non recipi et ex raptu saltem vivere.

Tanta fame in arce Alba Petra illos laborasse, ut supra omnem frumentum, canes equosque omnes consumpserint, nec quicquam victualium Svedi, praeter tres canes, ibi invenerint, — pulveris tormentarii vim magnam et quidam supra trecentas tunnas maioris capacitatis. Dath. ut in litteris.

233.

EJUSDEM.

Magnus Dei gratia etc. ut supra. Illustris Domine, amice noster charissime! Studia nostra omnemque faelicitatem Vestrae Illustritati deferimus, optamnsque. Caeterum Illustritas Vestra noverit, quod superioribus diebus aliquot milites ex regijs castris irruptionem in districtum Kerepetium fecerint et hostiliter omnia egerint, et spoliatis misere afflictissimis rusticis supra triginta homines trucidarint, qua rei indignitate moti praesidarii nostri equites Kerepecenses, illos aggressi, cum rebus suis et equos ad arcem Kerepetium deduxere. Quapropter Illustritas Vestra Kerepecium certos homines mittere velit, qui negotium cognoscant de illatis iniuriis homicidisque ipsis, merita supplicia sumi curent, quo inter socios et hostes, discrimen in posterum violenti facere discant. Obsessam esse Pernoviam a Svedis ad illustritatem Vestram nuper scripsimus, eam obsidionem adhuc urget; quo in loco res cum Moscho sint, Illustritas Vestra nobis communicare velit, quam optime valere cupimus. Dath. in arce Ermesi, die 10 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Magnus, manus propria.

234.

A DUCE CURLANDIAE.

Salutem rerumque omnium felix incrementum, cum officiorum nostrorum commendatione a Deo Optimo Maximo ex animo precamur.

Illustris et Magnifice Domine, amice charissime! Posteaquam cogno-

vissemus sacram regiam Maiestatem, Dominum nostrum clementissimum, iustius gravissimis de causis ad reipublicae suae commitia regredientem, Illustritati Vestrae suo generali campiductori, in terra hostili relicto, summam rerum commendasse, facere non potuimus, quin pro nostro perpetuo et in Illustritatem Vestram intimae propensionis studio et salutis publicae desiderio, Illustritati Vestrae valetudinis incolumitatem, omniumque consiliorum atque actionum prosperrimos successus a Dei optimi Maximi benignitate precaremur et gratularemur. Agnoscimus sane Illustritatem Vestram ingens curarum et molestiarum onus sustinere, nec ita affecti sumus, ut Illustritati Vestrae, post tantam defatigationem et iam partam rerum gestarum gloriam, quietem, refocillationisque commoditatem invidemus, sed cum salus reipublicae summa lex sit, vehementer approbamus et laudamus, quod Illustritas Vestra suis commoditatibus, quas postea ex toto labore maximas, reipublicae curam praetulerit, malueritque in tanto negotio diutius fatigari, quam in proprio suo otio recreari. Deum iterum atque iterum precamur, ut hanc heroicam mentem inconcussam et valetudinem corporis integram Illustritati Vestrae conservet, longissimoque aevo proroget. Si quid in nostris fortunis esset, quo Illustritati Vestrae gratificari possemus, nihil omnino nos in eius gratiam intermissuros, Illustritas Vestra sibi prorsus persuadeat. Quod autem in subministratione pulveris tormentarii Illustritatis Vestrae expectationi non satisfacimus, nulla nostra voluntate, sed mero eius defectu factum est, si enim is apud nos in promptu fuisset, aut esset, tam Illustritati Vestrae, quam nostro usui inservisset: hoc omnino ab Illustritate Vestra summopere petimus, ne sibi quid negatum a nobis iri putet, cuius praestandi ulla apud nos facultas resideat. Caeterum et captivorum in monasterio Peczar non possumus apud Illustritatem Vestram, pro nostra necessitudine, non meminisse, etiam atque etiam rogantes, ut sibi eos commendatos nostra causa habeat, et quodcumque de illis fieri et sperari poterit, nos celare nolit. Dabimus omnem operam, ut Illustritati Vestrae nostrum gratitudinis referendae studium, quod poterimus, re ipsa probemus, — quam optime semper valere et faelicissimis successibus potiri optamus. Dath. in arce nostra Mithobia, die ultimo Decembris, anno 1582. Gothardus, Dei gratia in Laivonia Curlandiae Semigalliaeque Dux.

235.

A FARENSBACHIO.

Illustris Generosse et Magnifice Domine! Magnificentiae Vestrae debita mea et promptissima semper defero officia. Magnifice Domine! Magnificentiam Vestram (utpote cuius felicem successum, secundam et prosperam valetudinem, atque triumphantem contra inimicos suos victoriam audire perpetuo gestio), data occasione, litteris meis invisere haud dubitam ac notum Magnificentiae Vestrae esse volo. Vigesimo tertio die Decembris Rigam me pervenisse, relictis post me aliquot milliarium intervallo militibus Germanis, quorum adventum duorum dierum spatio expecto. Cum vero serenissimi et potentissimi regis Poloniae legatus Dominus Tidemanus Gise hesterno primum die huc conceperit, de rebus necessariis colloqui hactenus datum non fuit, sicuti de modo solutionis et satisfactione Germanorum militum nihil certi adhuc mihi constat praeterquam, quod nomine serenissimi et potentissimi regis Poloniae, Domini nostri clementissimi a Domino Tidemano Gisen significatum mihi est, regiae Maiestatis suae constitutioni et voluntati in stipendii persolutione ne memet opponerem. Cum itaque in serenissimae Maiestatis suae, nec non Magnificentiae Vestrae postulatione ac voluntate lubentissime acquiescam ac merito tum ad Maiestatis suae, tum Magnificentiae Vestrae nutum res meas componam, neque unquam, dum Maiestati suae hactenus militavi, aliud agere praesumpserim, quantum in me est, ita negotium hoc moderari cupio, ne (quod fieri poterit) Domini Tidemanni pustulatis me defugisse accusari possim.

Cumque, Generose et Magnifice Domine, in discessu meo mentionem apud Magnificentiam Vestram fecerim Gwilhelmi Kethleri, nec non aliorum nobilium, qui Pitzurae captivi detinentur, maioremque in modum petierim, ut Magnificentia Vestra vel in confirmatione pacis, vel quocunque fieri posset modo, rationem illorum haberet, ex vinculis suis ut liberarentur, quod et se facturam Magnificentia Vestra promisit, ut de hac re nullum mihi dubium esse possit aut debeat, Magnificentiam Vestram, vel non amplius hoc me monente, effectum illud daturam. Quia tamen antea iam nominati honesti ac strenui viri et iuvenes, ex praeclaro stemmate originem du-

centes, et quorum honesta fama apud multos divulgata est, sub me militiae onus subierunt apud Magnificentiam Vestram illorum denuo mentionem facere, subterfugere haut possum; a Magnificencia itaque Vestra summis contendo precibus, (utpote a qua non modo hactenus beneficiis et honore affectus sum, sed quem haud vulgari dilectione et amore Magnificencia Vestra prosecuta est) bonorum et honestorum istorum iuvenum diligentissimam rationem habeat, quo in transactione inter regiam Maiestatem et magnum Ruthenorum ducem oblivioni minime tradantur, sed a suorum vinculorum onere simul liberentur. Hoc labore et magnifica provisione ad augustissimum Magnificentiae Vestrae nomen haud vulgare decus et incrementum, tum apud nos Germanos, tum omnes bonos ac cordatos merito accedet; neque tanti beneficii unquam, quoad vixero, immemor ego futurus sum, quin potius hoc cum vitae et sanguinis profusione erga Magnificentiam Vestram demereri studebo. Res bellicae et Magnificencia Vestra, ut sese habeant, scire percupio. Cum itaque hanc ob causam apud Magnificentiam Vestram ministrum meum Iohannem Hoyier reliquerim, atque etiam hac de causa propriis sumptibus Rigor (Riga?) me sustentem ac commorari decreverim, maximopere peto, ut Magnificencia Vestra de statu, tam publico, tum rebus quoque privatis (quantum quidem eius fieri voluerit et litteris recte res illae committi poterunt) me faciat certiolem, quas quidem litteras Magnificencia Vestra antea dicto ministro meo offerre curabit. His Magnificentiae Vestrae me commendans, a Deo optimo maximo prosperam valetudinem, felicem in gubernatione successum, triumphantem contra inimicos victoriam ac felix ac faustum novi anni auspiciam ex animo opto et praecor. Dath. in regia arce Rigensi, prima die Ianuarii, 1582. Magnificenciae Vestrae servitor addictus et ad officia paratissimus, Iurgen. Farenbach.

236.

A TIDEMANO.

Illustrissime Domine, Domine beneficentissime! Sacra Regia Maiestas Duneburgo me ad Illustrissimum Curlandiae Ducem et ad Rigentes militum Germanorum causa misit. Facit militum ad Peczaram recensitorum nume-

rus opinione major, et militum pervicacia in poscendis plurium mensium, quam par est, stipendiis, ut et mihi et militibus res integra per litteras ad sacram regiam Maiestatem nudius tertius referenda fuerit, a qua nova mandata expecto. Pecunia pro eorum numero, qui ad Peczaram recensiti sunt, minor, ut video, a me his locis congrui poterit, nam et princeps et Rigenses a parata pecunia se imparitissimos esse ostendunt et faciunt profecto fidem. Laborat (sic) tamen apud nobilitatem, hi apud cives singulos suos, ut quam possint maximum pecuniae numerum hac in prope ratione cogant; eo me spero gregarium militum posse dimittere. Centuriones ipsos aliosque, quibus majora stipendia debentur, Gedanum, chirographis datis, allegabo, ut, quod debetur, inde summat miles; postridie demum, quam has scriberem, huc erat perventurus.

Rigam ut veni, negotia Illustritatis Vestrae diligentissime curavi: primum tuli modeste Koppium hoc de loco se nondum commovisse, sed tenuit illum cum corporis morbus, e qua se nec quidam satis confirmavit, tum itinerum ante haec frigora gravitas, quae benevolentem etiam (qui omnes hic affirmant) pervenire in castra ad Illustritatem Vestram non scivisset. Appelavi principem de vectura, quam prompte se praestitutum pollicetur, pulveris; erit ultra centenaria centum spero, neque enim adhuc omnes sunt comportati; iussi, ut satis ac ferri quantum posset, secum auferret Kappius, quod faciet ille; pro vecturae modo et copia Vraderus cubicularius hic cum pannis haeret, quos in castra importare oportuit; adduci se non patitur, ut abeat, antequam nova mandata hic a domino thesaurario Mlodzieiowio accipiat. Omnia hic spissiora facit fama et pervulgata omnium existimatio, pacem coire, atque adeo iam coivisse, quod equidem opto, sed si aliter se rem habere constabit, tam expeditis itineribus magna huic copia com meatus in castra Illustritatis Vestrae importabitur. Tormenta duo hic conflabuntur ex sententia Illustritatis Vestrae; augebit et Illustrisimus Curlandiae dux armamentarium Illustritatis Vestrae, idque hoc luculentius faciet, quo magis Illustritatis Vestrae opem in certis rebus suis expectat. De pecunia Dalensi, aliorum transferenda sacra regia Maiestas Vestra, lecta Illustritatis Vestrae epistola, jussit, ut cum Rigensibus agerem. Itaque egi, et responsum expecto, multo vero magis expectat ducissa ipsa, quam sibi Illustritas Vestra hoc officio, incredibile est, quam devinxerit. Sveticus

exercitus paucis ante diebus ad Parnavam excurrit, inde Velinum se contulit; pergit regis praefectus cum Parnavensibus agere, adhuc exitum Pleschoviensis obsidionis expectare iussus est, sed si vis a Sveco imminet, spero facturos, quod optamus; expecto in singulas horas aliquid novi. Buringius pridie ad me litteras scripsit, quibus significat, se cupidum esse mecum colloquendi, sed hoc tempore impediri et Moschorum in civitate et Svetici exercitus progressu, quominus Rigam ad me venire possit; interea orat, ut sibi meas ad Illustritatem Vestram litteras mittam, quibus se commendem, rogemque, ut si Illustritas Vestra in Livoniam pernentura est, inire eas rationes. Velit, quo contra vim suorum adversavorum tuto ad Illustritatem Vestram pervenire possit. Respondi: recte eum et par officio facturum suo, si se ad Illustritatem Vestram conferat, idque illum nullo metu facere posse, cum absint domini Lithvani omnes, quibus cum illi veteres offensae et inimicitiae intercedant. Dubium igitur mihi nullum est, quin ad Magnificam Dominationem Vestram, maxime ubi Livonia ipsa attinget, perventurus sit. Cum Dominum Gnesnensem in arce Lemsela accepisset, egit cum illo, ut se regiae Maiestati purgaret, fidemque faceret, in fide et officio semper permansurum, arces etiam traditurum, si meritorum suorum ac sumptuum haberetur ratio. Iussit Dominus Gnesnensis, ut una secum hominem certum ad regiam Maiestatem mitteret, itaque missit, qui causam suam isthic ageret. Haec ego scribenda putavi. Video me, dum expecto regia mandata et dum iis explicandis operam dabo, diem decem aut duodecem exituros; si interea hae perferri et referri aliquid mandatorum ab Illustritate Vestra poterit, officio erga Illustritatem Vestram servi promptissimi satisfaciam. Deus Illustritatem Vestram salvam et victricem cum exercitu servet. Riga. Die 5 Ianuarii, Illustritatis Vestrae servus officio et fide plenus, Tidemanus Gise.

237.

REGI SVETIAE.

Serenissime ac potentissime rex! Venit ad me in castra generosus dominus Laurentius Cagnolus, Maiestatis Vestrae militum praefectus, qui mihi summa cum diligentia ac cura exposuit ea, quae in mandatis habuit. Op-

tassem sane, ut is serenissimum regem Poloniae, Dominum meum clementissimum in castris reperisset, vel saltem quod de ipsius adventu regia Maiestas scivisset, nam mihi procul dubio aliquid mandati de eo dedisset, sed nihil aliud hoc tempore illi respondere potui quam, ut summa celeritate ad serenissimum Poloniae regem in Lithvaniam vel iret, vel mitteret, quemadmodum mittendum certum hominem putavit, cui ego ductorem meum adjunxi, ut eo securius et citius ad regiam Maiestatem itinere recto pervenire possit. Commendo me (in) gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini (etc.). Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 18 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski. In eadem verba scriptae aliae ad reginam Svetiae, mutatis mutandis.

238.

PONTO DE LA GARDIAE.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! De his cosacorum iniuriis, de quibus Magnificentia Vestra scribit, eos ego officii admonebo et castigabuntur a me, qui aliquid maleficii commiserint, modo ut Magnificentia Vestra committat Domino capitaneo Ivanogrodensi, ut ad me mittantur, vel saltem ad Carlensium, meum peditum praefectum, qui non longe—in Pribus versatur. Certe, hic in eos edito exemplo, facilius alii continebuntur, quam si vel Ivanogrodi plecterentur. Praeterea vero id fiet sine exacerbatione animorum istorum exercituum, quod ego itidem facturum me recipio, ut exercitus Svetici homines, si quid commiserint, itidem ad Dominum praefectum Ivanogrodensem mittam. Rogo vero Magnificentiam Vestram, ut etiam nostris iustitia reddatur, etenim multi conqueruntur nobiles se affici iniuriis et multorum famulos ac equos a hominibus illius exercitus vi abductos esse, quod non dubio Dominum capitaneum Ivanogrodensem pro sua aequitate et humanitate facturum, de quo si illum admonerit Magnificentia Vestra, tanto diligentius id faciet, — quam bene valere cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski. In eundem sensum scriptae sunt aliae ad capitaneum Ivanogrodensem, mutatum mutandis.

239.

SCRIPTAE, NON MISSAE.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Maiestas Vestra regia cognoscet ex his litteris Dominorum legatorum, iterum adduci in dubium hanc pacificationem, quod si accideret, nihil certe actionibus nostris incommodius accideret, si ab initio statim, ut Maiestas Vestra discessit, motus fuisset exercitus, utique per hiemem ad aestatem usque perdurare in hostico potuisset, cuius rei causa in dies Dominos legatos urgebam, ut accelerarent concludere. Sed dum de die in diem conclusio cum proposita spe prorogatur, interim et tantum temporis amissum est, et miles morbis ac frigore, vigiliis obeundo, fractus, equi etiam summa cum difficultate et nulla cum quiete fere propter paleae inopiam alebantur: misi ad Dominos legatos Zolkievium, per quem illos moneo, quod antea identidem per litteras monui, conclusione facta de arcibus, in quo fuit summa rerum, prorsus in hisce caeremonialibus non esse herendum. Deus eventum scit; si perfidus hostis arte illos extraxit et pax non coibit, nihil aliud facere possum, quam ut Lithuanos versus Lucum mittam, Hungaros in arcibus, quae ab Hungaris administrantur, reliquam; exercitum vero reliquum in Lithuaniam reducam. Si enim hic durandum est ad aestatem, concidet prorsus, quod praeterquam ignominiosum et invidiosum foret, pro futura etiam aestaset (aestavisset?). Necessaria igitur consilia in hoc casu potius sequenda sunt, quam spetiosa. Etenim cum is exercitus in Lithuania recreabitur, duorum aut trium mensium spatio equis recreatis et intertrimentis reffectis, usui statim deinceps Maiestati Vestrae fore poterit, et in hostem aestate reduci. Panni et pelles, quas Maiestas Vestra Rigae iussit coëmere, ibidem adhuc haerent; Vraderus quidam hortanti Tidemanno, ne cunctaretur in exercitum ire, respondit, prohibitum se esse a Mlodzieiovio, ne moveat, donec ab illo nova mandata accipiat. Ne pilus quidem vel obolus post Maiestatis Vestrae discessum huc allatus est intra septem fere hebdomadarum spatium! Dum expectantur ista nova mandata, novae hominum formae hic facta sunt, membris a multis militibus frigore amissis. Laurentius Cagnolus, de quo ad Maiestatem Vestram scripsi, mittit ad Maiestatem Vestram tabellarium su-

um, qui una cum hoc meo tabellario proficiscitur. Commendo me servitia-
que mea in gratiam sacrae Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clemen-
tissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno
Domini 1582.

Cedula.

Voluerat mittere Cagnolus loco sui, sed cum haberet Italum alium
subtiliorem se, quem missurus forte erat, putavi mihi manendum esse in
illo pristino responso, nam quod conjectura assequi possum, non tam ipsi
agunt, ut pacem habeant, quam ne Maiestas Vestra pacem faciat. Exem-
plum responsi illi dati mitto Maiestati Vestrae. Nunquam ego id futurum
sperabam, ut tam parva cura exercitus, abeunte Maiestate Vestra, haberetur,
ita ut ne ea quidem, quae jam parata essent, mitterentur; certe, enervati
exercitus non alia causa est et morborum, quam frigus et fames, quibus
mature obviam iri poterat, missis pannis et pellibus, quae, nescio, cur hae-
rent Duneburgi et Rigae sine ulla causa, et pecunia, quae parata erat, ut
et pedes ad internecionem non redigetur, et eques se saltim utcumque
potuisset.

240.

(LIST ŻOŁKIEWSKIEGO DO PANA KANCLERZA).

Łaśnie Wielmożny, a Miłościwy panie! Nanisze, a wieczne służby swe
zalieczam w miłościwą łaskę Waszmości etc. Pana Kuropathwę, którego
panowie posłowie ku Waszmości posłali, podkałem od mieyscza we ste-
rzech mieliach. Dał mi sprawę dostateczną, że wczora wieczor zawarł się
pokoi y przysięga się iusz stała. Isz mi o thym dowodnie powiedział; acz
beło roskazanie Waszmości, aliem iednak listhow tych othwierać nie chciał,
które ku Waszmości są pissane. Pan Kuropathwa ma s sobą szterzech Mos-
kwiczinow, którzy nie umieli dać sprawy, dla czego są posłani; a ysz s
nimi prendko barzo iachacz nie może y ku themu, że thego potrzeba, abyś
Waszmość iaki czas przed thym, nizli przyiedzie, o nim wiedziedz raczył,
themu Tatarzynowi, ktoregom przy nim zastał, roskazałem czo narychli do
Waszmości dawać znać; a sam przedsię do panow posłow bieję, że ich
napomnię, yszby albo wszyscy, albo ktorich będzie mogła commoditas znieść,

do Waszmości przyachali; także tesz urgebo, żeby dworzany dla zdawania zamków czo rychli wyprawowali, a sam dowiedziawszy się od panow posłów y innych potrzebnych rzeczy do wiadomości Waszmości, mego miłościwego pana, także tesz y tego, czo za habitus animorum u Moskwy po thym przymierzu, do Waszmości nazad wskok poiadę. Konie moje posthały, asz mię pan Markowski y pan Trzcieński, towarzysze pana Kochanowskiego na swych koniach odesłali. Iadę pospołu s Kiermanskim, bom go pogonię. Kazałem Tatarzynowi wskok biegać, acz y ieszcze Cangniola zastać bendzie mógł. S tym się miłościwy łascze Waszmości, mego Miłościwego pana poruczam. Dath. w Grodzisku, 16 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, mego miłościwego pana naniszy sługa, Stanisław Zołkiewski.

Adscriptum.

Listhów do Waszmości od panów posłów pissanych pan Kuropathwa dla iakiego przypadku dacz Thatarzynowi nie śmiał, ale sam za nim we dwie godzinie nadłuży bendzie; thym czasem gospoda dla Moskwy (niech?) się upatruie. Tak baczę, że tha Moskwa nicz innego nie ma, iedno do Pskowa oznaimienie o skończeniu przymierza etc.

Cedulka.

Przymierze tho do dziewięci liath etc.

241.

OD PANOW POSŁOW.

Iaśnie Wielmożny, a nam Miłościwy Panie Hethmanie! Waszmości, naszemu Miłościwemu panu oznaimuiemy, że Moskwa się nam beła na thym zaparła, że ich kniaz Moskiewski z oyczyzny swy posthempuie tych mianowanych w liście przymiernym zamków; teras iusz z łaski Boży s nimi wszystko utarszy, postanowili s nimi na dziesięcz liath przymierze, y przysięgami dnia dzisieyszego uthwierdzieli y hramothy przymierne y spiski strzelby na obie stronie, iako the, ktore oni zostawić a przy nas zostać maia, tak tesz które wywiesz maia, miedzy siebie oddaliśmy, a przepisawszy the hramothy przymierne, u Waszmości, swego Miłościwego pana,

krom wszego mieszkania bendę. Iachałbym y zarazem, lecz oczekiwam dworzan, których z Nowogroda czo godzina spodziewam się; skoro dworzany zbiorę, zaras u Waszmości, swego Miłościwego pana bendę. Gończa oni odprawili do Pskowa, którego do Waszmości, swego Miłościwego pana przez pana Kuropathwę possyłam, żeby go iusz do miastha puszczono. Pierwy do Waszmości pissałem, zem gończa posłał s pierwszym Tatharzynem; tak beło miało bydz, zem go beł miał posłać, zawarszy przymierze; liecz żeśmy się beli rostargneli, dla tegom y gończa nie puścieł. Do pana Iordana y do kozakow posyłam, aby się iusz do obozu do Waszmości ruszeli, wedlie pierwszego rozkazania Waszmości; na thym tesz nasz przywodzieli do przysięgiey, aby nicz w przysiędze s plionu nie beło brano. Przetho prosiem Waszmości, swego Miłościwego pana, aby Waszmość roskazał do panów stharosth, aby nicz s plionu przysięgi nie wywożono, bo tho na sumnieniach naszych bendzie sthało. Zathym nasze służby w łaskę Waszmości, swego Miłościwego pana zalieczamy. Dath. z Iam Zapolskich, dnia 15 Ianuarii, anno Domini 1582. Waszmości, swego Miłościwego pana zyczliwi służebniczy: Ianusz Zbaraski, Albright Radziwił, Michał Hara-burda.

242.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Iam igitur Dei gratia pax conclusa est die praeterita 15 Ianuarii, de quo est, quod Maiestas Vestra Deo optimo, maximo gratias agat, et tanto magis, quanto maiores difficultates interjectae erant,—inde vero etiam quanto maiorem gloriam Maiestas Vestra et utilitatem respublica percipiet! Non defuit Maiestati Vestrae fides et cura Dominorum legatorum, non defuit constantia et tolerantia militum. Legati quam bene se gesserint, particulatim Maiestas Vestra ex me coram intelliget, et certe satis officio suo fecerunt, ut omnia diligenter providerent. Quod attinet ad exercitum, nolui contristare Maiestatem Vestram regiam; summa tamen certe premebatur miseria; quovis in tugurio tot prostrati morbis milites, alii membris capti ex vi frigoris, tam equites quam pedites, in iis etiam nobilissimi homines; pedites vero miseri

fere exangues visebantur. Haec omnia tam obstinatis ferebant animis, in primis maiorum natu et nobilitatis, tam Polonicae, quam Ungariae adducti constantia, et suadeo Maiestati Vestrae regiae, quod tamen interim civitas maiori, quam usquam in metu fuit, nec vel nimium quicquam Moscis ex animo successit. Det mihi veniam haec Maiestas Vestra: jam, quod ad me attinet, res est peracta; ut tamen Maiestas Vestra regia in futurum possit evitare huiusmodi periculum, quod fortasse non semper ita laetum exitum habebit; dico me nunquam id audivisse, nec futurum unquam sperasse, ut exercitu, in hostico relicto, eoque famelico ac nudo, sub intentissima frigore, per tantum temporis intervallum, ne pilus quidem aut obolus subministraretur. Videat Maiestas Vestra, unde ista proficiscantur; iam tandem haerebant pelles et panni Duneburgi, haerent Rigae, tamen vix hodie aliquid Duneburgo, Riga nihil adhuc, allatum fuit. De pecunia etiam jam diu auditur, et novam audio Vilnam subvectam, ne obolus tamen allatus est. Si id spectatur, ut minori cum sumptu omnia deducantur, certe magnam usuram Maiestas Vestra ejus compendii solvit, mortuis nobilibus quibusdam, mortuis etiam militibus, aliis vero mutilatis membris et infirmitatibus pressis propter inedia et frigorem. Videat item, quam promptum deinde militem, externum praesertim, ad servitia Maiestatis Vestrae reddetur! Maiestas Vestra vero ipsa regia, quae princeps est bellicosus, non tantum tribuat cujusquam deligentiae, ut ipsa rem non urgeat, fieri enim poterit, ut et famae periculum subeat, et multum detrimenti cum republica capiat. Mandet Maiestas Vestra regia, ut jam tandem pecunia istius quadrantis, promissa in ante diem purificationis equiti, submittatur, et etiam illa pecunia, quae pro peregrino milite missa dicitur, nunquam tamen apparet, advehatur. De rebus Livonicis ac delegato ad exercitum, de quibus ad regiam Maiestatem Vestram scripsi, expecto Maiestatis Vestrae responsum; rogo, ut id mature habeam. Commendo Maiestati Vestrae regiae exercitum hunc, qui et mortes ac ipsum prorsus purgatorium pro Maiestate Vestra pertulit, ut Maiestas Vestra et civium benignam rationem habeat, et externos, si qui dimittendi erunt, benigne dimittat. Laurentius Cagnolus, de quo ad Maiestatem Vestram scripsi, mittit ad Maiestatem Vestram suum tabellarium, qui una cum hoc meo tabellario proficiscitur. Voluerat mittere aliquem Zapolium loco sui, sed cum haberet Italum alium subtiliorem se, quem missurus forte

erat, putavi mihi manendum esse in illo pristino responso, nam quod conjectura assequi potui, non tam isti acturi erant, ut pacem habeant, quam ne Maiestas Vestra pacem haberet, et rem magnam daturi erant, si vel saltem ad primam navigationem veris dilata fuisset istius pacis conclusio. Rogo, habeat Maiestas Vestra res istas Sveticas magnae curae, tamen iam habet in propinquó commitia regni. Exemplum responsi Cagnolo dati mitto Maiestati Vestrae. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 16 mensis Ianuarii, anno Domini 1582.

Adscriptum.

Pridie ante nuncium allatum de pace, Cagnolus ex castris discessit Narvam, inde summa celeritate Revaliam, primum ad Pontonem, mox in Svetiam ad regem excursus. Egit mecum praeter ea, quae Maiestati Vestrae ante scripsi, de reddenda media parte tormentorum ad Vendam captorum, itemque captivorum, quod dicebat a Maiestatis Vestrae exercitu Svetico exercitui promissum fuisse, inde intulit de arce Karckhauss oppugnanda, quam dicebat fuisse obligatam in pecunia regi suo, nunc vero a Magno duce nullo iure possideatur. Respondi de hoc utroque capite me relaturum ad Maiestatem Vestram regiam, ac de altero propterea, quod Magnus dux Maiestatis Vestrae cliens sit. Nunciatum mihi est ad primam diem Ianuarii excurrisse Svecos ad Pernaviam, et inde, ut audio, ituros fuisse sub Felinum et Karckhaus; admonui Cagnolum viva voce et per litteras Pontonem, ut huiusmodi excursiones in Livonia non faciant, in qua iam nihil Moschus habeat, nec illi excursionibus, sed Maiestati Vestrae noceri. Ioannes Zamoiski.

Cedula inserta.

Dominus Putiata rothmagister equitum Lithuanorum ante aliquod dies misit ad me captivos boiaros, ex arce Porchovia captos; vir est strenuus et humanus; commendo illum Maiestati Vestrae.

Cedula litteris ad Regiam Maiestatem inserta.

Suaderem ego, ut Maiestas Vestra regia nihil nunc aliud moveret rerum Livonicarum, saltem ut ad exercitum relinqueret Dominum palatinum

Braslaviensem, qui reliquas arces, quas ego non recipiam, recipiet; ipsa vero Maiestas Vestra ad indicta comitia ut excurrat, ego etiam ad comitia iter maturarem. In comitiis primo die statui poterit de obsidenda Narva et Albo Lapide subito ante navigationem veris, ne quid saltem in eas invehatur per exercitum, qui hic relinquetur. Inde necesse erit ordines et de sumptu providere et de solutione militum, post vero aestate res maiori apparatu geretur, caeteroqui Majestas Vestra nec subsidium ab ordinibus habebit et actiones suas in invidiam vocabit. Nunc autem subito Majestas Vestra celerem hominem ad Svecum regem mittat, repetitum ab eo Narvam et alias arces captas, ut haec Svetica—curae sint Majestati Vestrae, pertinet id ad existimationem Majestatis Vestrae apud barbaros et alios fortasse vicinos, qui haec stratagemata Svecum docuerunt.

243.

AD DUCEM CURLANDIAE.

Illustrissime princeps, Domine amice observandissime! Iam tandem per Dei gratiam, regiae vero Maiestatis summam curam et exercitus tolerantiam Moschum Livonia submovimus. Post discessum regiae Maiestatis, praeter velitationes alias, habuimus conflictum die 4 Ianuarii, in quo sub maenibus trecenti hostium occubere, praeter vulneratos et captos. In quo conflictu Theodorus Miessoiedovus, dux clarus periit. Post aliquot etiam dies juvenum quorundam, qui dum de corporibus ad sepulturam tradendis cum hoste colloquuntur, perfidia hostili vix non occisi fuerunt, is lusus militaris intercessit, post quem de Ioannis Petrovicij Szuisky vita magnum dubium fuit. Die vero 15 Ianuarii pax tandem conclusa est his conditionibus: ut Moschus omni Livonia regiae Maiestati decedat; Poloczka etiam regiae Maiestas, Suszam cum aliis arcibus, ante biennium captis, ac Iezierysciam, Usviathum et Vielisium Moschoviticum, anno superiore captas, retineat; Luco vero cum aliis aliquibus ulterioribus minoribus arcibus Moscho cesserit. Est igitur, quod Celsitas Vestra Deo optimo, maximo gratias agat, jam tandem patriam Celsitatis Vestrae post tot annorum calamitates in eum statum reductam esse, et Deum roget, ut si quid superest impedimentorum, id deinceps feliciter et cito tollatur, et inprimis defensio ac justitia ac bona

et aequa administratio cum publico omnium bono sanciat. Venturus est ad me huc brevi Magnificus Dominus palatinus Braclaviensis, unus e legatis, qui hanc pacem tractabat, ex quo cognoscam, quo in statu sint res captivorum, et generosi domini Kethleri diligentem curam habeo, atque etiam si ad aliquam permutationem res est reducta, diligenter ad regiam Maiestatem, Dominum meum clementissimum intercedam. Bene valere Celsitatem Vestram cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski de Zamoscie supremus etc. In simili ad Farensbachium et Rigenses, excepto Kethlero, scriptae sunt.

244.

PATRI POSSEVINO.

Reverendissime Domine, amice charissime! Quod haec pars orbis christiani pacificata sit, inprimis Deo optimo, maximo gratias ago, cuius nutu haec omnia geruntur, inde vero Dominationi Vestrae gratulor et gratias habeo, quid et hoc negotium per illum perfectum sit, et quod utriusque partis causa tantum laboris susceperit. Ego etsi fatear me non ita esse pusillanimum, ut leviter quamvis rem incipiam et leviter post statim deseram, tamen non ita ambitiosus sum, quemadmodum me quidam accusant, ut, sanguine potissimum Christiano fundendo, gloriam mihi parare velim, cum non desint occasiones aliunde, si possim, querendae. Faxit Deus optimus, maximus, ut Dominatio Vestra ea, quae sunt deinceps procuranda a Dominatione Vestra ad laudem Dei optimi maximi, tum in Moschovia, tum in oriente, illi pari felicitate succedant. Non dubitet Dominatio Vestra me operam daturum esse, ut in ordinanda provincia Livonica cultus Dei optimi, maximi a regia Maiestate cura inprimis habeatur. Rogo, si Dominatio Vestra facultatem habet indulgendi, ut in ecclesiis pristinis Livoniae, ab initio in usum religionis catholicae extractis, deinde vero in illa casuum varietate, quae Livoniam exercuit, in aliarum religionum usus conversis, liceat sacerdotibus meis sacra celebrare, eius indulti litteras mihi quamprimum mittat; teneor enim cupiditate in ecclesia episcopali Derpatensi cum exercitu universo immortalis Deo pro beneficiis acceptis gratias agere. Vehementer etiam rogo, si fieri potest, perficiat Dominatio Vestra, ut a Magno Domino

scire possim, si quando contra illos (scit Dominatio Vestra, quos dicam) aliquid tentabit, sive hoc sive altero sive tertio anno, modo sciam. Commendo me benevolentiae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 19 Ianuarii, anno Domini 1582. Dominum Zebrzydovium commendabo regiae Maiestati. Ioannes Zamoiski.

245.

AD DOMINUM ZYBRZYK.

Generose Domine, amice charissime! Iam tandem die 15 praeterita mensis huius Ianuarii pax est conclusa et utrinque legatorum iuramentis confirmata. Caeteris de rebus Dominationem Vestram certiozem reddam, cum ad me scripturae totius istius pacificationis deferrentur;—hoc tempore saltem moneo et regiae Maiestatis nomine mando, ne quid ex ditionibus istarum artium Zavolocensis et Nevlensis vi captivorum et pecudum abducere quenquam patiatur, haud miseros homines depraedari, etenim id iuramento a legatis regiae Maiestatis sancitum est, propterea, ut Mosci itidem homines provinciae Livoniae, quam regiae Maiestati reddunt, non depraedentur. Rogo, ut Dominatio Vestra juvet hunc meum tabellarium, ut quam primum ad regiam Maiestatem pervenire possit. Proficiscitur etiam cum eo tabellarius regis Svetiae. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

246.

(DO PANA KANCLERZA.)

Iaśnie Wielmożny, Miłościwy panie hehmanie etc. Doszło nas Waszmości pisanie naszego Miłościwego pana dnia wczoraiszego w noczy. The-ras nie mamy, czo na tho do Waszmości odpissowacz, gdysześmy skończeli y zawarli. Skoro iedno dworzanie kniaza wielkiego przijadą, zarazem ich do Waszmości, mego Miłościwego pana odesię y sam, bende-li żyw, przijadę. Zathym służby swe etc. Dath. s Zapolskich Iam, die 16 Ianuarii, 1582. Waszmości, mego Miłościwego pana służebnik, Ianusz Kx. Zbaraski.

247.

DO WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Miłościwy panie woiewodo! Służby swe braterskie etc. Tho mi wszystkie sprawy hamuie, ysz nie wiem, kiedi bendą czy dworzanie; dzien złoczyz ruszenia niebezpieczno mi, bo gdyby się miało czo odwlicz, a gdy by się wszyczy sciagneli s piczownikami, z wozowymi końmi, tedyby zgłodniało mi woisko, gdysz go nie mogę nigdzie indzie ruszycz, iedno do włości tych zamkow, ktore oddadzą; gdzie indzie w poliu bawicz woisko trudniby a nisz thu, gdzieśmy się sposobieli. Przetho, mow Waszmość panom posłom Moskiewskim, że y gim na thym należy y nam, aby czo rychli posłali do Nowogrodka, Iurijowa, Polcza, Felina, Pernawy, żeby iusz czy ubodzi liudzie haiff (sic) w zamku, s zamku mogli wychodzidz po drwa y po insze potrzeby, y szeby ziemia hospodara thego, ktory się iusz s nami pomierzeł, pustoszona długo nie beła, bo baczysz Waszmość sam y oni baczycz mogą, że mi trzeba posłacz czo liudzi przy nich ku Pernawie zaras stand dla Szwetoff, bo Boże uchowai, aby Szwethowie, ktorego Moskwičina mieli obrazicz za thym pomierzeniem, żal by tho beł y sromotha krowi Iego Mości panu naszemu. Niech tedy panowie posłowie pospieszają się wyprawowacz the dworany, s ktorymi bądz Waszmość czo rychli u mnie. S tem etc. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 18 Ianuarii, 1582, Ioannes Zamoiski.

Cedula w tenże listh włożona.

Goncza puszczałem do Pskowa y wraczełem; wielka beła radosc; nie strzymali się nog iego czałowacz, y przy naszych, ktorzy go odprowadzali, zbiegszy się do niego wielką kupą. Prosiel mnie, abym go zaś odpusciel do posłow, oglandałem się thu na dwie stronie, na iedną iezlizeby beł puszczon, aby pothuchy iaki nie dał, za ktorą by mogła bydz zwłoka iaka w tych sprawach, na drugą stronę zaś bałem się, aby z naszy strony nie poczęła się pokazowacz iaka nieuffnosc ich przysięgi, za czymby tesz y oni naszy nie wierzeli; druga, że nie thuszę, aby z miastha miał niescz tho, aby pokoiu mieli rosradzacz, bo maia za swe, y z muru wołaiąncz, wielką przyazn nam teras pokazuią; a tak zdało mi się tho nabezpieczni: przypus-

cicz tho tham na zdanie Waszmości y posłacz w drogę tego goncza, a przy nim pana Kuropathwę, który go zabawi gdzie w drodze praetextem pokarmu, a thym czasem dasz mu Waszmość naukę, czo bendzie dali miał czynicz. Ten pierwszy list dlia tegom do Waszmości pisał, abyś go Waszmość mógł ukazacz posłom Moskiewskim.

248.

PONTONI DE LA GARDIAE.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! Existimavi Magnificenciae Vestrae significandum esse, hodie ad me misisse legatos serenissimi regis mei, iam ab illis pacem cum Moscho, die 15 Ianuarii, conclusam et iuramentis firmatam esse, eiusque publicandae causa huc etiam venisse internuncium Moschoviticum. His vero conditionibus pax est conclusa: ut Moschus omni Livonia regiae Maiestati decedat, Poloczku etiam regiae Maiestas, Suszam cum aliis arcibus, ante biennium captis, ac Iezierzyszyam, Usviathum et Velisium Moschoviticum, anno superiore captas, retineat; Luco vero cum aliis aliquibus ulterioribus minoribus arcibus Moscho cesserit. Cum igitur delatum ad me sit, hisce diebus excurrisse copias Sveticas sub Pernaviam et inde versus Felinum ac fortasse Oberpolim et Karkchanes, monendum Magnificentiam Vestram ideo duxi, ut ne quid iis arcibus aut territoriis damni daret, et sciret iam eas esse non Moschoviticas, sed serenissimi regis Polonicae, ducem vero Magnum sciret regiae Maiestatis clientem et beneficiarium esse,—quam bene valere cupio. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 17 mensis Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoisvi de Zamoiscie, supremus etc.

Cedula iisdem litteris inserta.

Rogo, ut meum hunc tabellarium Paulum Leidenbergum Magnificentia Vestra quamprimum ad me remittat. Miserunt item regiae Maiestatis praefecti equitum, generosi Domini Ioannes Krethkowski et Stephanus Stareski tabellarium quendam suum Nicolaum, qui nondum revenit. Rogo, ut et is a Magnificentia Vestra remittatur cum responso de injuriis istorum Dominorum praefectorum.

249.

DO DEMBIEŃSKIEGO.

Moy łaskawy panie Dembieński! Isz iusz s łaski Boży z Moskiewskim tha woina się skończyła, za którymz z (w) Inflancki ziemie wszyczki wieszdzia krol Iego Mość; napominam, abys Waszmość tego przestrzegał y ze wszytкими innymi stharostami y rothmistrzami się porozumiał, iakoby krwie Moskiewski przelianie nie działo się, bo by tho beło przeciwko przysindze krola Iego Mosci y mogło by sprawy krola Iego Mosci zatrudnicz; także tesz aby pustoszenie się nie działo włosezi, ktore Moskwa dzierzała, bo by tho beło s szkodą krola Iego Mosci, nie Moskiewskiego. Podwod Waszmość zbijaiczie, czo Waszmość możecie nawienczy, dla wywożenia Moskwy s tych zamkoff czo narychli, żeby się tha ziemia czo narychli uspokoięła. Dziękuę, zesz Waszmość the pieniądze raczeł pilnie przesłacz; na Waszmości nicz nie zesło, aliecz y nie rychło y mało tych pieniędzy posłano. Za wino Waszmości dziękuę, oddaruię Waszmości y oddziałam. The uniuersaly, proszę, roszesli Waszmość do innych starosthw y rothmistrzów, także then posli Waszmość do xiązenczia Kurlandzkiego. S tym przyjacielskie chęnczi swe zaliczam Waszmości. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Panskiego 1582, Ioannes Zamoiski.

250.

UNIWERSAŁ DO ROTHMISTRZOW Y STAROSTOW INFLANCZKICH.

Ian Zamoiski s Zamosczia, kanczlersz y hethman koronny główny, Krakowski, Knyszyński, Miedzyrzeczki, Krzeszowski, etc. starosta. Wszem w obecz y każdemu z osobna starosthom, dzierzawczom, rothmistrzom zamkow y liudzi krola Iego Mości Polskiego w Inflanczki ziemi. Oznaimuę Waszmościam wszem, ysz przy conclusij tego pokoju z Moskiewskim, o którymem Waszmościam pierwszym uniuersałem dał znac, za ktorym Moskiewski ustempuie ziemię Inflanczki krolowi Iego Mosci panu naszemu, warowało się tho, że iusz ma stanącz przeliewanie krwie. Przetho Waszmość przestrzegaiczie tego, aby się czo nie działo przeciwko przysindze

posłów krola Iego Mosci, a zwłaszcza kozaczthwo y inne ludzie im podobne, mieycie Waszmość na wodzy, żeby iusz staneło przelewanie krwi, także tesz pustoszenie włosci, ktore iusz są krola Iego Mości, nie Moskiewskiego. Raczie Waszmość gothowacz czo naiwięczy podwod, żeby gimi thym rychli Moskiewskiego rzeczy były wyprowadzone, y żeby the podwody zaras mogły się poszłacz od Waszmościow, skoro oznaimię. A dawaicie Waszmość sobie z Moskwą wzaiem przystawy, aby się tho krwie przelianie zachamowało, obwieszczaiancz się, gdy ludzie Waszmoście gdzie poslieczie y gdy tesz oni ku Moskwie prowadzidz się bendą; pod łaską krola Iego Mości y powinnośczią swą, abyście Waszmość inaczy nie czynieli. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Ianuarij, 1582. Ioannes Zamoiski.

251.

UNIWERSAŁ DO PICZOWNIKOW.

Ian Zamoiski etc. ut supra. Wszem w obec y każdemu z osobna, żołnierzom woiska krola Iego Mości, ktorzy są w piczowaniu. Oznaimię wam, ysz iusz pokoi doszedł między krolom Iego Mością panem naszym a hospodarem Moskiewskim, ktory iest zaprzysięzon w przeszłą niedzielę. A tak wskazuję wam wszem, abyście przestrzegali wszeliakiego krwie przeliania, bo by tho beło przeciwno przysiendze posłów krola Iego Mości; także abyście się wszysczy gothowali do woiska, abyście zaras mogli, skoro wam oznaimią, do niego przybydź, gdysz czo dzień iusz woisko stąd ruszę, y dzień ruszania się o trzecim dniu postanowię, y panom rothmistrzom opowiem; inaczy abyście nie czynieli. Dath. z obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ioannes Zamoiski.

252.

UNIWERSAŁ DO KOZAKOW.

Ian Zamoiski etc. ut supra. Wszem w obec y każdemu z osobna, rothmistrzom kozackim, poddanym Iego Krolewskiej Mości krola Polskiego, naszego miłosziwego pana. Oznaimię wam wszem, ysz miedzy kro-

lem Iego Mością, naszym miłoszciwym panem, a hospodarem Moskiewskim iusz z łaski Boży doszedł pokoi, który iest poprzysiężon z obu stron, od posłów w przeszłą niedzielę: a tak, zem zasłyszał, żebyście mieli się zbieracz iscz w ziemię Moskiewską, tedy wam tego zakazuję, gdysz by tho beło przeciwko przysiędze y sprawam krola Iego Mości, a tak abyście koniecznie tego zaniechali, bo bendziecie na gardlie karani. O iutrze albo o trzecim dniu wysię uniwersały, oznaimuiącz dzień ruszenia woiska, ktore tesz ruszenie iusz bendzie barzo rychło. A tak y o was samych skore idzie, byście thu sami nie zostali między zamki czudzimi za wijsziem woiska, ktorego iusz tesz częszcz szła na Łuki do Lithwy nasad Dan s obozu pod Pskowem, dnia 20 Stycznia, roku Pańskiego 1582. Ioannes Zamoiski.

253.

AD PRINCIPEM MAGNUM.

Illustris princeps, Domine etc., amice charissime et observande! Mitto ad arces Felinum, Pernaviam et alias eiusdem viciniae tabellarios Moscos, qui Moschos reddant certiores de pace facta, utque discessum parent, ita ut cum aulici magni ducis venerint, movere possint, eos moneant. Rogo igitur, ut Celsitas Vestra ad eas arces illos deduci tuto ac secure curet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

Cedula.

Scribo litteras ad generalem exercitus Svetici, ne, quod subintellexi, aliquid tentet contra arcem Karkchauss, nec contra Celsitatem Vestram, sciret illam sub patrocinio serenissimi Poloniae regis esse, nec item excursions faciat sub Pernaviam, Felinum et alias arces, cum iam tota Livonia Moschus regiae Maiestati decessit, incommodum hoc regiae Maiestati Domino meo allatum iri, si quid adferratur. Rogo, ut Celsitas Vestra meum hunc tabullarium Paulum Leidenbergum deduci jubeat; si quid praeterea habet novi Celsitas Vestra, cerciorem me faciat.

254.

DUCI CURLANDIAE.

Illustrissime princeps, Domine, amice charissime et observande! Scio Celsitatem Vestram nihil magis expetere, quam ut Mosci quamprimum Livonia submoveantur. Rogo igitur, ut quot potest podvodis juvet, ut quamprimum ex arcibus educi possint, ac praesertim vicinis ducatu Celsitatis Vestrae, etenim rogarunt nos legati Moschovitici, ut id curaremus. Scit Celsitas Vestra, tanquam princeps prudens, si propter hanc parvam causam negotium ducatur, multae cadere solent res inter os et offam. Itaque dabit mihi hanc veniam, quod confidenter id ab ea petam; velit vero disponere Celsitas Vestra pro sua humanitate, ut quamprimum significavero podvodae, illae a Celsitate Vestra submitti possint. Commendo me in gratiam Celsitatis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski de Zamosczie etc.

Adscriptum manu Magnifici.

Plura Celsitas Vestra ex generoso Alberto Oborski cognoscet.

Cedula iisdem litteris inserta.

Rogo, ut per Celsitatis Vestrae favorem hae litterae meae ad Illustrissimum Marchionem vel ad aliquam (sic) eius Celsitatis sine mora perferantur.

Alia cedula.

Iam paraveram palatinum quendam, quem daturus eram, pro Domino Kethlero, sed is hac nocte per Dei gratiam salvus et incolumis evasit."

255.

LITTERAE REGIAE MAIESTATIS AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Duo mala sunt, quae res praesentes difficultatibus suis impediunt: alterum perversae nonnullorum sententiae proposito nostro adversae, quas ex adjunctis litteris intelli-

get; alterum tanta temporis rebus providendis et curandis angustia, ut etiam si jam pecunia ipsa in promptu atque in manibus sit, viae tamen satis tempestivae, prout res requirit omnia necessaria parari posse, (non?) perspiciamus. Huc et hoc accedit, quod hactenus scire non possimus, paxve coibit, an bellum sit continuandum, qua etiam mora tempus magis in angustum redigitur, miramurque qui (quid?) fiat, quod nec dum de peractis eo nomine per mutuos legatos tractatibus, quos jam peractos esse arbitramur, a Sinceritate Vestra atque a commissariis nostris ad nos litterae, quas singulas in horas expectamus, perveniant. Plurima erunt nobis cum Sinceritate Vestra communicanda, sed cum tota resolutio a fine illorum tractatum dependeat, quoad nobis, qui sit, non constet, supersedendum nobis est. Invenimus huc Vilna Turcium et Tartaricum legatos; quid attulerint, quomodoque expedientur, non intermitteremus, quin quamprimum Sinceritati Vestrae perscribamus. Eam pecuniam, quae hic parata erat, mittimus Sinceritati Vestrae; in remittenda illa alia, quamprimum ejus copia poterit haberi, nullam interponemus moram; hanstae (hastae?) prorsus nullae hic ad praesens ad manum haberi poterant; ferri non nihil mittimus quoque una Sinceritati Vestrae. Mittimus etiam pro Sinceritate Vestra duo vasa vini, — alterum limpidum defaecatum, alterum cum faecibus propter conservandum in longius suum saporem. Vacantiae duae — Camenecensem et Cirvonogrodensem capitaneatum hoc tempore prodierunt; earum collationem differimus, priusquam de dispositione illorum cum Sinceritate Vestra consilia communicaturi sumus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die 28 Decembris, anno Domini 1581. regni vero etc. Sthephanus rex.

256.

DISKURS, KTORY X. ARCZYBYSKUP KROLOWI IEGO MOSCI POSŁAŁ.

Odiachawszy od Waszmości, mego Miłościwego pana, iako na roczech, tak tesz sam iadąc do Prus, widziałem się z rozmaithymi liudzi y nasłuchałem się dziwnych diskursow około thy woiny, — popieracz-li iey, czyli przestacz, tho czo Pan Bog do ręku dał opatrzywszy; iako są, czo im, poczawszy, a nie dokonacz, nicz inszego się nie zda, iedno owego złego gos-

podarza nasładowacz, który z wielką praczą zasiąwszy, przed samymi zniwy dał sobie zboże popasz; tak tesz zasie drudzy są, ktorzy thy utraty tak dalieczy nie wazą, zeby ochraniacz iey,—czo lepszego na szaniecz, tho iest, wecznosecz sądzicz,—mieli. Iedni w thym tho incommodum ukazuią, że korona thą woiną zbytnie ubożeie, a maiąncz nad sziją częszkiego nieprzyjacziela, iako iest Turek, od rzeczy się zda wętlicz się na słabszym. A gdy się im powiada tho, ysz thy woiny prentki koniecz bydź może, na odpor przywodzą Iulium Cesarem, ktory ras s Rzymu do Franczij wiachawszy, umiał przes dziesiencz lath zwlicz woinę. Summoto ex Livonia Moscho, succedet Svecus, deinde Danus. Drudzy tho zaś przedsiębiorą, ysz woina, by niez gorszego nie przynosieła, tedy tho dossycz złego przynosi, że obyczaie odmienią stare, a nowe przywodzą, bo castra et forum różni maią obyczaie; a dowodzą tego nie postronnymi, alie domowymi przykłady, ysz żadna w Polsce woina długa nie beła, ktora iakiey odmiany w rzeczypospolitey nie uczynieła; ona dawna s Krzyżaki poselskie koło urodzieła, tha z Moskiewskim za niebosczyka krolia exequutią przyprowadzieła, Lithwę do unij wpędzieła, jurisditią ich mość xieży, czo nazałosnieysza, zgubieła. A ysz terasz libertas Polonia in summo est culmine; iezliby odmiana bydź miała, natura rerum ita ferente, tha spiża zdruzgotacz by się musiała. Przywodzą rempublicam Romanam, ktora ob continuata in decennium imperia in tyrannidem incidit, y obawiacz się trzeba, aby tha woina dziesienczinom smierczy nie przyniosła, zaczym chwały Boski, a za nię reipublicae interitus. Acz przyznawaią benignitatem summam principi, quae optima quaeque de se polliceri iubet; alie powiadaia: nad Alexandra Wielkiego, gdy się do Persij przebijał, nie beło niez łaskawszego y liepszego, alie skoro Persiją wziął y stolecz kroliewski opanował, zaras obyczaie odmienieł, et cum imperio barbarico faustum quoque barbaricum suscepit, tak ysz then, który externis beł humanus przed thym, w ten czas intollerabilis stał się amicis, y chociaz ono sławna rzecz beła Maczedończykom victricibus armis ad extremos penetrasse garamantes, wszakże skoro Alexander umarł, umarła zaras y sława, a ono państwo krwią Maczedończykow zbudowane, purpuratowie a naweth y pissarze miedzy się rosszarpali, auctoribus imperij iedno thwarzy posiekane, suknie zdrapane, szkornie dziurawe a szkapy chrome w zysku zostawiwszy. Tegosz by się obawiacz potrzeba; chocia by

król Iego Mość Moskiewskiego s państwa wygnał, unia s nim trudna, ba y mało potrzebna, ius consilij experts male unit sua. Widziemy, czo za rząd z Lithwą: musiałyby podobno bydź insza forma regimentu, w czym się obawiacz potrzeba, by się wolności w łeb dacz nie musiały; bo ieżliżebychmy ią in feudum komu dali, tedy nie sobie, iey wzdobrywamy, bo then, data occasione, nie wiem, iakoby nam wiary dotrzymał. A my thym czasem mieszki wytrząśniemy, chłopki zubożemy y predą, czego Boże uchowai, nie telko externo, alie y domestico paulo potentiori zostaniemy. Są y czy, Miłosciwy x., którzy się obawiaią, aby przedłużeniem thy woiny summa (potestas?) reipublicae ex comitijs non transferatur in castra. Uchowai Boże na krola Iego Mosczi w woisku śmierci; śmiercz by zaras na electią wolną przyszła; tam by nam zaras pana obrali, a na coronatią przyzwolicz do Krakowa iachali. Tak w Rzymie imperatorum electio a senatu ad milites translata; y powiadaia, że iusz theras militaris imperij nienagorsze początki, bo y dignitates albo vacantij nie umieią dacz, iedno żołnierzom, chocia nieosiadłym. Zaczym, occupatis primis in republica locis, łączno iem bendzie et summam rerum ad se transferre et formam reipublicae moribus suis convenientem inducere. Aczci udzielaią capellaniki legatis, ale nie przeważą legati, gdy zamki opanuią armati. I snacz urząd koronny iakiś woisku theras dano, ktorego przedtym iedno asz na seymie, za zdaniem rad koronnych nie dawano. Bełocz y wielie inszych diskurszow, alie ysz są particularia, na listh nie chcą. Iako baczycz mogę po ludziech, przijdzie-li do seymu, dziwnych się rzeczy nań naniesie, a ieżli by się iednemu panu zupa othworzeła przed seymem, liedwy by znacznie nie chciał zamanczicz; żeby tesz krol Iego Mość seym bes siebie złożycz chciał, thym by gorzy beło: dopiero by szytho bothy krolowi Iego Mości, radzie, urzędnikom koronnym, a Ich Mości xięży liedwa by, z łaską Waszmości, mego Miłosciwego pana mowiąncz, nie uklesniono. Pozwolonocz by podobno pobor, alie za takimi conditiami, żeby przystaneli ignominiosam pacem z nieprzyacielem uczynicz, anizeli od swych takie conditiae przijąncz. Tho mi się zdało Waszmości, memu Miłosciwemu panu oznaimicz, aby Waszmość na the humores remedia obmysliawał, iakoby y krol Iego Mość sławą swą na thym seymie nieruwał (nie runął?), y rzeczy się tak opatrzeły, żeby nas the timores nie obchodziły.

257.

A LEGATO SUMMI PONTIFICIS (AD D. CANCELLARIUM).

Illustris et Magnifice Domine! Auditum fuerat superioribus diebus Illustrem et Magnificam Dominationem Vestram morbi nonnihil ex nimis fortasse laboribus contraxisse; postea tamen laetiora ad nos perlata sunt, eam nimirum pristinam valetudinem jam propemodum recuperasse, quod mihi tantae voluptati fuit, quantum ex priori illo nuncio doloris acceperam. Quare volui huius meae laetitiae hoc, qualecunque sit, literarum testimonium ipsi praebere, idque hoc tempore eo feci libentius, quod existimabam ad mutuam nostram benevolentiam pertinere, ut quoties ad serenissimum regem litteras darem, etiam ad Illustrem et Magnificam Dominationem Vestram alteras adjungerem, quamquam quod separatim ad eam perscriberem. In praesentia illud tantum erat: nil me magis optare, quam ut Illustris et Magnifica Dominatio Vestra insignem eam voluntatem, quam mihi peroficiose significavit, constantissime retineat, ac de me vicissim sic habeat, datum me operam, ubicunque sese obtulerit occasio, ut meum illa studium minime desideret. Valeat, Varszoviae, die 16 Novembris 1581.

Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae deditissimus frater, Albertus Bolognetus, episcopus Massan.

258.

A PATRICIO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustris et Magnifice, Domine, Domine charissime! Ego jam inde ab eo tempore, ex quo ad te Vilna scripsi, peregrinatus sum hucusque; nunc ante diem tertium Varszoviam redii. Tu autem quoque, ocelle reipublicae, cum morbo interim, tibi pergravi, bonis omnibus peracerbo diceris esse conflictatus: nihil mirum igitur, si res quoque ipsa publica interea temporis, ut audimus, laboravit; illud mirum, si te per Dei gratiam pristinae valetudini restituto, pristinum ipsa decus dignitatemque suam non sit prope diem recuperatura, quod quidem in optimam partem velle omnes et optare, addo — jam etiam et sperare debemus. Breve est, quod me ad te scribere facit meum erga te studium vetus atque singulare. Quod magis novi impe-

tus tuos ad omne decus et gloriam mirifice incitatos, hoc magis a te peto et quaeso, vel non jam ego, sed ipsa potius a te respublica jure suo poscit ac flagitat, ut quantum maxime potes (quod quidem ipsum, quantum sit, cum munera tua in republica, cum amorem tuum erga rempublicam incensum atque inflammatum intueor, probe perspicio, quantum esse debeat, cum reipublicae nostrae necessitates bene considero, non ignoro), tantum effice et elabora, ut te nobis quam diutissime salvum atque incolumem conserves, existimesque id, quod est, in unius istius hominis anima, secundum eum quidem, qui unus universam rempublicam est complexus, quemque adeo unum respublica ipsa universa est complexa, vitam ac salutem omnium bonorum consistere. Vale. Dath, Varszoviae, die 15 Novembris, anno Domini 1584. Illustris Magnificentiae Vestrae servitor A. Patricius Nideczki, P. V.

Cedula iisdem litteris inserta.

De archidiaconatu meo Vilmense deque caeteris meis sacerdotiis, quae abdicare primo quoque tempore, per honestam aliquam occasionem aveo, obsecro te, fac me de tua sententia certiore. Sic tibi Deus optimus maximus mittat angelum suum de coelis, qui te custodiat in omnibus viis tuis. Amen.

259.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Die 17 mensis huius venit huc ad castra internuncius Moschorum, Alexander Basilij Chrustzow publicandae pacis causa. Cum a me in civitatem missus esset, tenere se praesidiarii non potuerunt, ut ad nomen pacis non concurrerent, et ejus archangeli, ut eum appellabant, ob tam laetum allatum nuncium, in praesentia etiam nostrorum, pedes exoscularentur. Inde venere reducendi internuncii ad me et visendi mei causa, praecipue ut ipsi se vocant, principis aulici, non Moschovitico more, sed nostro, humanissime scilicet, identidem futuram et firmam benevolentiam exoptantes, pro pace Deo gratias agentes. Multitudo etiam urbana, dum nostri obequitant circa arcem, blanda fratrum appellatione et capitis adoratione se omnibus commoveri

laetitiis palam ostentant, cum iis (ii), qui apud me fuerunt, prae-teritarum rerum mirum silentium (servarent). Internuncius tamen et maior natu ex-aulicis diserte rogavit, ut tuguria nostra castrensia, discedendo, illis integra relinquamus, et si quae victualia auferri non poterunt, hoc posterius maiori cum difficultate obtinebunt. Aulicos eos, qui arces reddere debent, in horas expecto; tormenta et omnem apparatus bellicum Derpatum conferam, propter commoditatem fluminis, sive Narvam demittenda, sive ad Album Lapidem deducenda, sive etiam in Lithuaniam deducenda forent. Aliis de rebus mandata Maiestatis Vestrae expecto. Pecunia pro pedite et peregrino milite jam, ut audio, octo inde milliaribus abest; supplico, ut pro equite Polono itidem mittatur. Postquam a Maiestate Vestra litteras accepero, fortasse Derpato recta Vilnam contendam, ut ad comitia mature venire possim. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Datb. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

Cedula inserta.

Pecunia ista prior jam est allata.

260.

LIST THAIEMNY.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Nunc demum accepi litteras de interpretatione actionum istarum bellicarum, sed quid futurum sit ex eventu particularium conventuum, Maiestas Vestra melius cognoscet. Nam nosco ego styllum istius, quod nunc ad Maiestatem Vestram missus est, scripti; est cujusdam clientis — domini archiepiscopi ac, ut nominatim scribam, Cossobuti esse videtur. Ipsum vero Dominum archiepiscopum video esse cupidissimum redditus Maiestatis Vestrae, tum ob conventiones cum Czarnevio, tum etiam ob difficultates regni domesticas. Dominus castellanus Praemisliensis ex Russia commodiora quaeque ad me scribit, ut est, ego existimo, non tam facile Maiestati Vestrae ab instituto comitiorum celebrandorum desistere debere; primum enim jam indicta sunt, et eum indicta sint, etsi non succederent, non est gravitatis Maiestatis Vestrae rumusculis commotam (commotis?) institutum mutasse videri, cum deinceps

etiam, post aliquot menses, vigore constitutionum cum maiori nausea celebranda forent. Exigit vero id Maiestatis Vestrae jam contestatum vel ipso vitae periculo erga rempublicam studium, ut de reliqua Livoniae parte ad ordines referat, et nondum elapsa occasione, minori cum difficultate ejus recuperandae referat, inde videant ordines, quid facere volent — in hanc aut alteram partem; modo Maiestas Vestra suo muneri et conscientiae satisfaciatur, et orbis terrarum videat, illam nihil omittere, quod ad utilitatem ac dignitatem regni ac nominis sui et populorum suorum spectet. Si succedent bona consilia, Deus etiam ea deinceps fortunabit; si non, at Maiestas Vestra post propositionem factam, aliquod diebus deliberationibus consumptis, iudicia ad festos dies exercere, inde ante diem palmarum conventum dissolvere poterit, nec eam indicendi ante biennium necessitatem ex constitutionibus habebit. Interim etiam lapsis in jure militibus per absentiam in bello succurri potest, ipsi etiam suam solutionem apud ordines urgebunt. Denique interest, ut post hoc confectum bellum cito nos invicem videamus, et invicem alter alterius ora intueamur. Nescio, quem (quam?) illorum facies tantum splendorem habere queunt, quem oculi nostri non valeant sustinere! Sublata difficultate, qua fortasse maxime premi posse Majestatem Vestram muscae committiales putabant, infringetur ipsa per se vis machinationum ab illis institutarum, animique mutabuntur et ad recta consilia revertentur. Nam quod ad constitutiones novas sanciendas, quod dominus archiepiscopus temere videtur spectat, jam Maiestas Vestra ex hac summa belli istius Moschovitici difficultate evasit, nec aliud adhuc orsa est; itaque nullam necessitatem habebit etiam importune flagitantibus concedere aliquid, quod iniquum foret. Non metuimus hostium arma et tormenta; non vicit nos horridissimus Boreas, non fames, non morbi; quaeso, ne istis rumusculis cedamus. In Livoniam ipsam venire, idem est Maiestati Vestrae et ante et post comitia et tempore quo illi videbitur; reliqua — Deo volente coram. Commendo me in gratiam sacrae regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 20 Ianuarii, 1582.

Cedula manu Magnifici scripta.

Pace facta cum tanta utilitate et dignitate, puto, omnia, quaecunque factiosi criminati fuissent, apud populum in favorem versa esse. Itaque et

aliae res requirunt, ut earum fundamenta in hoc conventu jaciantur, quae Deo volente coram plenius.

Cedula iisdem litteris inserta.

Mitto Pernaviam dominum Lesnowolski et aliquot turmas, ut claudant illud latus a Svecis, Derpatum Rosen, ad Novogrodek Lienkum.

Ut ante supplicavi Maiestatis Vestrae ante pacem factam, dum esset in castris, ut militum istius exercitus in distribuendis praefecturis Livonicis rationem habeat, utque illis ex responso Maiestatis Vestrae spem feci, id nunc etiam supplico, et magis sunt meriti, et hoc idem, quod alii, pensitabunt, et oneris ferent.

Cedula.

Illustrem Dominum Baltazarum ubi Maiestas Vestra manere velit, rogo significet.

261.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Dominus Bokiey supplicat Maiestati Vestrae, ut Maiestas Vestra fratri eius succamerarium Vladimiriensem dare velit. Eum nuper in castris Maiestas Vestra Domini Paluczki dederat, sed is, rediens, mortuus est; audio etiam Puzenium mortuum esse; doleo,—non inelegans certe ingenium habuit; possedit is villam quandam regalem ad Cracoviam. Ego ex gratia Maiestatis Vestrae eius loci capitaneus sum, nec ad tam magnificam capitaneatum ullam villam aut terrae vel minimam glebam habeo. Quid, si Maiestas Vestra vel adjecta hac villula capitaneatum hunc tantum tanta ignominia liberabit. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 22 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

Adscriptum manu Magnifici.

Dominus Albertus Oborski orat, et ego pro illo oro, ut Maiestas Vestra servitiorum illius rationem habere velit; id, quod antea Maiestas Vestra in Livonia illi adsignaverat, consequi non potuit.

262.

EPISCOPO PLOCENSI.

Reverendissime Domine, affinis observandissime! Nos jam per Dei gratiam Moschovitico bello finem imposuimus, longe lateque propagatis finibus, omnibusque in Livonia, quae Moschus haberet, potiti, retentis etiam, praeter Poloskum et arces ante biennium captas, Iezierzyszija, Uswiatha et Vielisio Moschovitica, anno superiore expugnatis. Clade hoste 4 Ianuarii affecto, variisque in dies rebus exagitato, pax est facta 15 Ianuarii. Die 18 mensis huius venit huc ad castra internuncius Moschorum Alexander Basilij Chrusezow, publicandae pacis causa. Cum a me in civitatem missus esset, tenere se praesidarii non potuerunt, ut ad nomen pacis non concurrerent, et ejus archangeli, ut eum appellabant, ob tam laetum allatum nuncium, in praesentia etiam nostrorum, pedes exoscularentur. Inde venire reducendi internuncij ad me et visendi mei causa, praecipui, ut ipsi se vocant, principis aulici, non Moschovitico more, sed nostro, humanissime scilicet, identidem futuram et firmam benevolentiam exoptantes, pro pace Deo gratias agentes. Multitudo etiam urbana dum nostri obequitant circa arcem, blanda fratrum appellatione et capitis adoratione se omnibus commoveri laetitiis palam ostentant, cum iis (ii), qui apud me fuerunt, praeteritam rerum mirum silentium servarent. Internuncius tamen et maior natu ex aulicis diserte rogavit, ut tuguria nostra castrensia, discedendo, illis integra relinquamus, et si quae victualia auferri non poterunt, (hoc posterius majori cum difficultate obtinebunt). Aulicos eos, qui arces reddere debent, in horas expecto, ubi praesidia immisero in arces praecipuas — Derpatum, Felinum, Pernavim, Marienburgum, Volmiriam, relicto legato ad exercitum et provinciam, decedam atque in aulam me referam, unde commodius reverendissimae Dominationi Vestrae re, quaque ad regiam Maiestatem relata, rescribam. Quaeso, ut reverendissimae Dominationi Vestrae summae curae sit negotium de Martino Leopoliense, alumno meo; magna me prorsus molestia boni isti patres afficient, et committent contra illud: «non concupisces»; hunc vero adolescentem peccare facient contra illud: «honora patrem et matrem». Rogo, ne meos bonos conatus impediunt. Bene valeat reverendissima Do-

minatio Vestra et me amet. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 21 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

In simili scriptae Marchioni ab Anshpach; tantummodo ab eo loco, ubi fit mentio, quod aulici in horas expectantur, haec addita sunt: urgenda obsidio fuerat ad pentecostes, interim vero alii, interclusis a Moschovia omnibus viis, arces Livonicas, velut a suo corpore avulsas et per se exangues ac emortuas, post tergum nostrum captabant. Commendo me favori celsitatis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 22 Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

263.

UNIVERSALES.

Illustrissimo principi, Domino Magno, haeredi Norvegiae, duci Schlesvici, Holsatiae, Stormariae, comiti in Oldenburg et Delmenhorst, Magnifico Svetici generali, ejusdemque exercitus militum praefectis ac militibus, ac generosis nobilibus, spectabilibus Livoniae ac artium et civitatum ejus capitaneis, burgrabiis, tenentariis, magistratibus caeterisque omnibus, ad quos hae litterae pervenerint, salutem et bene merendi studium. Cum Moschorum princeps sacrae regiae Maiestati Poloniae, Domino meo clementissimo cesserit Livonia, mitto ad arces Livonicas Pernoviam, Felinum, Oberpolim et alias quosdam nobilem Casparum Karniczki cum tabellariis quibusdam Moschorum, in negotiis sacrae regiae Maiestatis, Domini mei. Hortor igitur Dominationes Vestras, ut tam hunc nobilem, quam tabellarios Moschos tuto ac secure ubique transmittant, nec ullum impedimentum illis adferant subditis regiae Maiestatis, nomine illius Maiestatis mandó; ne secus faciant, pro gratia regiae Maiestatis. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 21 mensis Ianuarii, 1582. Ioannes Zamoiski.

264.

OD PANA WOIEWODY BRACZŁAWSKIEGO.

Jaśnie Wielmożny, a mnie Miłościwy panie! Dziś w godzinę po zachodzie słońca dowiedziałem się a pewnie, ysz kozaczy, którzy stoią nad

Lonoczią 12 mil od Hełma, kielka mil od Russi, za iakimsi powietrzem chcą iachacz na służbę do Moskiewskiego, których iako mam wiadomosc, iest wszystkich w kupie osmseth. Ia, dowiedziawszy się tego od Bielieczkiego, zarazem samemużem tijze noczy kazał, aby czo rychli do nich bieżał, aby tego żaden pod uczciwosczią nie czynieł, a iest sna nie mało sliachtyczow, y na dobre rysztunki się do tego pilno spossabiaia. Racz że Waszmość, moy Miłościwy pan o tym pewnie wiedziez. Do pana Iordana tesz posyłał, aby tesz tam temu zabieżał, iako naliepi umie, y posłałem do niego, aby się tam iusz y sam nie bawieł, ale obesławszy piczowniki y kozaki, zaras się ruszeł. Alie thego Waszmość racz bydź pewien, że s piczowniki y do mięsupust się Waszmość nie zbierze, bo są od obozu za pienczdzięsiąnth mil; minąwszy kozaki piczuią, a drudzy teras iadą tak daleko piczowacz; choc im czo mowisz, nie wierzą; bes mała drugim s piczowania na Chełm do Lithwy przijdzie, bo się trudno zebracz maia. Ia tesz iedno dworzan czekam; mniemam, że za tak złą drogą ich nie masz, alie przed się, da-li Pan Bog zdrowie, iutro się ich spodziewam; iednak bym beł wiedział, woliałbym nie przysięgacz; czyscie sam przysięgę dania podbieraią. Towarzysze moie yże mnie odiachali, nie wiedządz, mogą nie żałowacz, — telko bym wziął dworany, zarazem do Waszmości ze wszystkim u Waszmości bende, ktorego, Panie Boże day, bym rychło w dobrym zdrowiu oglądał, bo mnie sam iusz z wylki mieszkaiąncz pothuszno. Zathym służby me łasce Waszmości, mego Miłościwego pana pilnie zaleczam. S Zapolski lamy, 20 die w noczy. I thowarzyszow tam czos się przymieszało do thego. Waszmości sługa, służebnik nanisszij, Ianusz Zbarski ręką swą.

265.

A P. POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Hac ipsa hora litteras Vestrae Magnificentiae accepi, scripta (s) udenigessima huius mensis. Quod autem mihi scribit ac vero isthic fecit, ut christianum imperatorem decebat, cum gratias Deo cum lacrimis ab universo exercitu vel sui ipsius exemplo egit, postquam isthic allatus est nuncius pacis, me quidem summo gaudio affecit, sed certe meam spem non fefellit,

reminiscentem, quo fervore preces in tentorio ad Deum fundebat, cum isthic essem, quidquid mihi jucundissimo in illo itinere, quod Vilna Disnam fecimus, de pietate propaganda non semel sapienter significavit. Quod vero aliquem fuisse suspicatur, qui eam minus hanc pacem optasse iudicaverit, fortasse plus Vestra Magnificentia ex aliis rescivit, quam ego facile ista mihi a quoque dici patiar, colloquia enim adversus absentes ac puro erga talem et tantam personam, Deus novit, me nec libenter admittere et vero omni christiana libertate retundere. Quod autem mihi pollicetur, se divinam rem in Livonia promoturam, id cum mihi summae voluptati est, tum maximos et acutos stimulos adijciet (sic), ut, quacunque possim ratione, celeberrimam summo pontifici et (audeo dicere) posteritati, quantuluscunque sim, memoriam Vestrae Magnificentiae velinquam; nam et Vestrae Magnificentiae, quas modo litteras accepi, mittam post biduum eius sanctitati, et alia conabar praestare, ex quibus certe quatuordecim erga illam obsequii argumenta cognoscet. Nunc vero quod attinet ad facultatem indulgendi, ut in ecclesijs pristinis (ut scribit) Livoniae, ab initio in usum religionis catholicae extractis, deinde vero in illa casuum varietate, quae Livoniam exercuit, in aliarum regionum usus conversis, liceat Vestrae Magnificentiae sacerdotibus in ecclesia Derpatensi, pro beneficiis acceptis gratias Deo omnipotenti agere, ego, cui ipsam in tota Livonia facultatem ante triennium pontifex maximus, divinitus afflatus dederat, eandem libentissime sacerdotibus Vestrae Magnificentiae Illustrissimae impertio. Quod quidem, ut et Novogardiae Livonicae, aliisque in Livoniae civitatibus et templis omnibus fiat, concedo, ubi ea invocato salutari Dei nomine et aquae benedictae aspersione sanctificaverint; ut vero item tantisper, dum in Lithvaniam redeo, eadem facultate, quam habeo ad absolvenda haereticorum peccata, nexusque omnes in foro conscientiae, possint adhibere, etiam hanc ad id usque tempus iisdem Vestrae Magnificentiae sacerdotibus auctoritate s. sedis apostolicae, mihi concessa tribuo, quo tempore postea forsitan novam hanc facultatem Reverendissimus Dominus episcopus Massanensis, nuncius apostolicus vel tribuere poterit, vel a summo pontifice obtinebit. Hoc enim iam ad sui muneris et legationis propriam rationem spectabit, cum Livonia in regis potestatem concesserit; pontifex autem maximus, ut mihi in regnis septentrionalibus, in quibus episcopi catholici non sunt, ita in Pomerania, Saxonia, Livonia, Moschovia et Ungaria facultates satis amplas concesserat et quidem tum, cum Moscho-

viam aut partem istarum provinciarum additurum me unquam cogitassem, ut facile sit intelligere, divinae oculum providentiae multo antea vicarii sui menti illabi, quam res ad exitum adducantur, ut noscamus Domini manum fecisse haec omnia, cumque nos benedictionibus paevenire solitum, cui gloria sit in aeternum, amen.

Iam de eo, quod Vestra Magnificentia cupit, ut a me in Moschovia, orienteque possit promoveri, ubi ad Moschum rediero, agnosco christiani principis, id est, Vestrae Magnificentiae animum, qui si coeptis pontificis maximi apud regem atque alibi (sicut pro certo habeo) mihi affuerit, non minima de Dei bonitate spero. Est autem multiformis sapientia Dei, quae si creaturarum suarum cooperationem sedulam cernit, non sinit se in bono vinci, sed ita per villissimos quoque negotium suum, ut fecit in Indiis, promovet, ut verum appareat id, quod dixit apostolus: «quod infirmum est Dei, potentius est omnibus hominibus, et quod stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus». At vero quod denique Vestra Magnificentia Illustrissima petit a me, ut perficiam, ut ipsa a Magno domino scire possit, si quando contra aliquos aliquid tentabit, sive hoc, sive altero, sive tertio anno, id Deo dante, fidellissime praestabo, referamque ipse, ut credo non multo post, Magnificentiae Vestrae, quae cum illo ea de re deliberata fuerint. Nollim autem Vestrae Magnificentiae latere, me triduo hoc toto ea in cogitatione versatum fuisse, ut ab ipsa peterem, quam raitone me geram, si Moschus de me quaereret, ut a Sveco legatos procurarem, qui ad fines Finlandiae et Moschoviae convenirent cum suis, quemadmodum factum est cum serenissimo rege hoc in loco, nam et Mosci legati, nescio, quid de pace cum Sveco tractanda attigerunt. Ego vero quid habebam in mandatis, ut etiam principes illos ad pacem adducerem, cum sentiam praecipuam eius tractandae rationem non nihil esse mutatam, tum paternae pietatis summi pontificis, meaeque erga regiam Maiestatem syncerissimae observantiae studium monent, ne quid vel ejus Maiestate vel Vestra Magnificentia inscia tentem, quamvis, quid iam serenissimo nostro rege consentiente in castris Sveco scripserim, et antea in Moschovia ea de re egerim, ipsa novit. Audio autem isthic quenquam e Livonia a domino Ponto venisse, forsitan cum illius ad me litteris, sed ut me ille non invenit in castris, forsitan non ansus est omnia Vestrae Magnificentiae indicare. Placeat itaque Vestra Magnificentia cogitare, quid opus sit facto, ac quaeso me hic vel

in itinere, antequam sim prorsus in manibus Moschorum, diligentissime mone-
neret. Porro obsecro Vestram Magnificentiam Illustrissimam, nulla ut alia re
(si quid laboris hoc in pacificationis negotio suscepi) me removeret, nisi ut
mihi plene fiat, quod certe, ut testis mihi Deus est, haud cupio, nisi ut per-
specta eius mente ac prudenti consilio usus non errem; existimarem autem
e re fore, si Vestra Magnificentia (sicut regi quoque scripsi) litteras summo
pontifici scriberet, quibus id, quod effectum est quodque ad Dei gloriam
in Lithvania et alibi Vestra Magnificentia molitur, tanquam patri, orationibus
et allis rationibus negotia illa omnia adiuturo, fidentissime aperiat. In reditu
autem meo, quem spero, ut dixi, fore brevissime, cum illa de reliquis rebus
colloquar. Iesus Vestram Magnificentiam Illustrissimam suis coelestibus donis
impleat. Ex Kiverova Horca, die 21 Ianuarii, anno 1582.

266.

RESPONSUM MAGNIFICI DOMINI AD EASDEM LITTERAS.

Reverendissime Domine, amice charissime! De cultu Divino, in Livonia
propagando, audeo Dominationi Vestrae promittere, regiam Maiestatem dili-
genter laboraturam nec meum studium et opella, qualiscunque desiderabitur.
Deus autem optimus maximus per misericordiam suam causae suae non deerit.
Res prorsus longe jucundissima mihi accidit, quod Dominatio Vestra potestatem
sacrorum celebrandorum in ecclesiis Livonicis sacerdotibus meis indulserit.
Deo imprimis ac deinde sanctissimo Domino nostro et Dominationi Vestrae gra-
tias ago, ac etiam de illo, quod ultro addiit, — de lapsis, ad veritatem reverten-
tibus, ab iisdem sacerdotibus absolvendis. Facit Deus pro immensa sua bonita-
te, ut hoc in exercitu aliquorum corda moneat. Quod vero Erbesti etiam nostri
opera in meo Zamoscio inutilis prorsus non sit, Dominatio Vestra ex ejus litteris,
quas ad illam mitto, cognoscet. Laus sit Deo immortalis. Non dubio Domina-
tionem Vestram affecturam, ut saltem sciam, quid ille princeps et quando
facturus sit. Ego enim molirer fortasse aliquid sub idem tempus, et vel de
meis privatis viribus et facultatibus aliquid parum fortasse, sed non prorsus
tamen pusillum conferrem. Venerat huc in castra Dominus Laurentius Cagno-
lus, vir elegans, quem ego propter eam nationem, cui debeo, humanissime,
ut hoc loco potui, habui. Mirabar tamen a Domino Ponto ita missum fuisse,

ut ad regiam Maiestatem litteras ferret, nec eas quidem a Svetiae rege, sed ab ipso Ponto, legationem autem ad me obiret, inde vero ad conventum Zapoliensem eum progredi me sinere vellet, inscia et praeterita S. R. Maiestate, Domino meo. Respondi Domino Cagnolo, vel ire debere ad regiam Maiestatem, Dominum meum, vel mittere; me ad eius Maiestatem relaturum quoque esse. Quod cum iam nullum a rege Svetiae, post suum adventum, in castra venturum sperasset, nihil etiam hunc in casum mandatorum mihi dedisset, nec me quoque, cum minister sim, inconsulto Domino, quicque facere debere. Itaque misso ad regiam Maiestatem tabellario, cui ego meum ductorem adjunxi, ipse Narvam reversus est. Quod ad meam opinionem de re ipsa spectat, ego cupio, ut rex Svecus pacem a Moscho habeat; cupio etiam, ut nostrae reipublicae satisfaciat, cui non parum certe incommodi hisce novis, nescio, unde profectis consiliis, in septentrionalium nationum simplicitate inauditis, attulit. Sed de eo regiae Maiestatis iudicium esto et ordinum, non meum unius de multis. Vt ut est, cum tamen regia Maiestas pro sua constantia nihilominus et per Dominationem Vestram et per suos oratores orsa illi fuerit pacem procurare, certe ita deinceps illam a Domino Ponto praeteriri et ad pristinas injurias hunc novum contemptum accedere non cuperem. Credo ego Dominationem Vestram, et ad serenissimum regem, et ad serenissimam reginam misisse Varssavicum, et ad regiam Maiestatem, ecquid a Dominatione Vestra fieri cupiat, retulisse, et hoc, quod ad me Dominatio Vestra scribit, et ipse ad eius Maiestatem referam. Habebit igitur Dominatio Vestra de eo regiae Maiestatis litteras vel in media Moschovia. Et enim non puto Magnum Dominum regiae Maiestati, ut ad Dominationem Vestram mittat litteras, non permissurum, cum in ipsa castra regiae Maiestatis, ipsius ad Dominationem Vestram tabellarii identidem ubere ventitassent. Cuperem scire, quod in tempus Dominationi Vestrae reditus in Lithvaniam incidet, ut de legatione obedientiae ad S. D. N. sub illud tempus mittenda, tanto commodius cum regia Maiestate conferre possim. Faciat igitur me Dominatio Vestra certiolem. Zebrydovius iam a me regiae Maiestati est commendatus de meliore nota et meminit, quid benigni responsi a regia Maiestate tulerit; deinceps etiam illi non deero. Commendo me benevolentiae Dominntionis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 23 Ianuarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

267.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Supplicat Maiestati Vestrae generosus Dominus Andreas Zebrzydowski, pallatini Callisiensi filius, ut Maiestas Vestra illi dignetur concedere villam Godynicze in palatinatu Syradiensi, quae per mortem Domini Buzeny vacat. Summa probitate et modestia est is juvenis, et assidue, ut coepit in castris, in servitiis Majestatis Vestrae versatur. Dignetur Majestas Vestra illius rationem habere. Commendo me in gratiam sacrae regiae Majestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 23 Ianuarii, 1582, Ioannes Zamoiski.

268.

Iasnie Wielmożny, a mnie Miłościwy, panie hethmanie! Po odiachaniu panow posłow thowarzyszów moich, tydzień czały iednom thu z wilki mieszkał. Dziś iusz nie rano przijachali dworzanie wielkiego kniazia. Aby się nie mieszkało, zarazem sam do nich iachał, y odebrałem ich u posłow, ktore do Waszmości, mego Miłosczywego pana noczą wyssełam s przystawem, na regestr każdego mianowicie spisawszy, gdzie ktory iedzie, albo wolię Waszmości teras zaras wypissacz: w Lenewarth, Skrowno, Kokonhaus, Borzon, Czesthwin — Iwan Andrzeiowicz Fiefiliatiew Wołodimierecz; w Trykat, w Rowny, w Gowin, w Kierepeth, w Nowy Horodek Liwoński — kniaz Piotr Offanassowicz Wołkomski. Chezieli the wiedzieć, kto od nas iedzie tych zamkow odbieracz mianowicie; yszem nie miał kogo, mianowałem Gassowskiego na łotrostwo, dołożywszy tego, iezliże bendzie chor, że kogo inszego na iego mieyscze poslą, y na tym stanęło, to iest, do tych zamkow, gdzie Iwan Fiafiliatiew iedzie; a gdzie Wołkomski iedzie, tamem do tych zamkow Lienka położył; w Pierkel, w Salacz, w Pernawy obie, w Felin — Iwan Hiehorewicz Miłukow; tamem położył pana Liesniowolskiego; w Paide, w Polczów, w Thauruss, Iuriow — Wasiley Piotrowicz Hołowicz; tamem położył pana Uchrowieczkiego s panem Roznem, s tymże dokładem, iako y pierwy, gdyżem nie mógł ich zbycz. Tho niech przy woli Waszmości zostanie, kogo Waszmość chcecz

posłacz; w Reżycę, w Luczem, w Owlech — Ichnacy Alexandrowicz Kobyaków; ten iedzie prosto na Woroniecz z mogim przystawem, bo mu tędy droga prostsza, aby się nicz nie mieszkało. Racz że Waszmość do tych zamków kogo posłacz, żeby tego Kobyakowa then, który ma odbieracz the trzy zamki, wczasem przeymował, a rychło, a iam mu rzekł przez listh swoy oznaimicz imie tego, kto tam poiedzie, na czo membran Waszmości, memu Miłosciwemu panu possyłam; kogo Waszmość posyłącz bendziesz raczeł, racz Waszmość, moy Miłosciwy pan roskazacz list ode-mnie napissacz, oznaimuiąncz mu; a racz Waszmość, moy Miłosciwy pan czo-rychli odprawicz, bo ia ich y noczą wypycham, aby czo-prendzy dochodzieły the sprawy. A do Ostrowa y do Woronicza racz Waszmość kogo iednego posłacz, żeby mu tam wszdy wsdziecznoszcz pokazali, a wczas. Do pomienionych zamkow z mogimi przystawami do Waszmości, mego Miłosciwego pana iadą do Pskowa, a racz że Waszmość, moy Miłosciwy pan, pierwy, nizli oni do Waszmości przijadą, których w noczy wypycham, tych nagotowacz, którzy mają z nimi iachacz odbieracz, aby skoro po przijachaniu gich, nazaiutr zaras wsiadali s nimi nie bawiąncz się nicz, bo im prendzy the sprawy odprawimy, thym liepi. A zda mi się, żeby czi którzy poiadą, wskok się zachodzieli sami około podwod wyganiania, żebychmy ie thym rychli wywiezli, a nadziewam się na Pana Boga, żeby tho nicz nie zmieszkało, gdy sobie rządnie poczną, łagodnie się s nimi y s Moskwą obchodzandz, w registr podwody spissawszy y oddawszy każdemu, aby każdy swego Łothysza strzekł, tedy się tho łathwiey, kto się z nimi bendzie umiał obysz, wywiescz się może; gdysz sam dyaczy mnie y za przysięgą powiadaia, —iesli nie sterzy dwadzieszcia, tedy pewna dwadzieszcia tysiency Łothyszow gospodarzów oddaia, a naiwiency w Iurijowie, w Felinie, a w Polczowie; gdzie tho puidzie rządnie, może się wywiescz. Trzeba, aby tesz ludzie iusz pomału szli, którzy mają isdź do Pernawy y do Polczowa prowadzidz Moskwy, bo the zamki natrudni zwozicz. Na podanie Newlia listu nie mamy do pana Zybrzyka; trzeba abyś go Waszmość zarazem raczeł posłacz; potrzebuia tesz tego, aby then dworzanin, który do Reżycze iedzie, do Opoczki, do Siebieza posłał, yszby wiedzieli o przymierzu, a na naszych nie wychodzieli, tak tesz y naszymy, aby ich w plon nie brali; daię swoje listy, alie wiem, że nicz nie pomoga, iakosz y nie po-

magaią. Proszę, racz Waszmość, moy Miłosziwy pan czo wskok posłacz, y tego roskazuiącz, yszeby tesz nie brano y themu posłańczowi, aby wolno posłacz do Opoczki y do Siebieża. Racz że Waszmość, moy Miłosziwy pan, piczowniki z łaski swy obesłacz y wszystko woisko, aby się iusz do Waszmości scziagneło; także żebyś Waszmość, moy Miłosziwy pan, w tho raczeł potraficz, żebyśmy po odprawie dworzan, nazaiutrz pomału mogli wyiechacz z obozem, bo oni prendzy pobieżą, bo y tak iusz dosycz przy-mówek mamy około thego brania chłopow, iakosz y iest za czo, y tesz w przysiendze tak iest, że woisko zarazem wywiescz mamy; iakosz rozumiem, że Waszmość, moy Miłosziwy pan w tho potraficz raczysz, żeby się nasza przysienga nie skrzywieła, która się przez swawolią iusz barzo chyli. Do Wengrow tesz pissacz, aby iusz ze włosci wyiechali y dali chłopom pokoi, bo za tym braniem, kiedy ia iusz stąd wijadę, zechezą się chlōpi bronicz takij żywnosci, burda się iaka stanie, zwłaszcza terass. Woisko przyszło do Nowogroda, y drugie idzie z Mikithą Romanowiczem, Michaiłem Bezninem, s Fiedorem Mscisławskim młodem y starem Siemionem; mniemam, że na Szweda; by się w thym burda nie stała, czego Boże uchowai; pomieszalibychmy wszystko. I owszem, proszę Waszmości, mego Miłosziwego pana, abyś Waszmość raczeł roskazacz czo rychli woisku wychodzidź; ia się thu pozostawam y dla swych płochych koni y dla tego, aby ludzie schodzieli, iakosz ilie kogo mogę dosińcz, gdzie y nadali ilie posłańczow mam possyłam, bo mnie y Moskwa do tego zbudza, y swoich posłańczow z mogimi slią, — dla tego, aby wiedzieli, iezli ludzie schodzą, iezli się przysiendze dosycz dzieie. O kozaki, o którym do Waszmości pisał, którzy chcieli do Moskwy, posłałem do nich, roskazuiącz im pod podcziwosczią sliachcziczom y pod gardłem tym prostym, aby się żaden tego nie wazeł, y listem pisał othworzony; naostatekem thym wiernieyszym tego dopusciel: gdzieby tho pewnie obaczeli, że chcą iscz, y pothym tho statecznie ukazali, że tak beło, aby w nie bieli, iako w iednego nieprzyjacielia, y statki im brali. Do odbierania zamkow kniaziewi dworzanie, naprzod Hełma, Łuk, Newlia, Zawoloczia — Fiedor Laskierow przijachał, a iam mu dał dworzaniem kniazia Ogińskiego y Zacharyasza Kraiewskiego, dawszy im naukę, iakom nalepi rozumiał. Do tych drugich zamkow ostatnich iedzie woiewoda Porchowski do odbierania — Iwan Herebczow, ktorego

trzeba abyś Waszmość raczeł puszcziez do Pskowa, dla odbierania iemu strzelby, innych potrzeb także, y tych drugich, — który by chciał do miasta, aby mu tesz beło wolno iachacz; ia tesz sam iutro, da-li Bog zdrowie, iako narani bydz mogę, wyездzam do Waszmości, mego Miłoseziwego pana. Zalieczam służby swe w łaskę Waszmości, mego Miłoseziwego pana. Dath. z Zapolskich lam, dwie godzinie w noczy, 22 Ianuarij, anno 1582. Waszmości, mego Miłoseziwego pana służebnik, Ianusz kx. Zbaraski, woiewoda Braczławski, Krzemienieczki y Piński starostha.

269.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Heri vesperi, videlicet die 14 Ianuarii, pervenit ad nos a Sinceritate Vestra cubicularius Pruski cum litteris, ex quibus in expectatione eramus cognoscendi eventum tractatum pacificationis; verum praeter expectationem nostram accidit, ut nihil inde earum rerum, quae acta et quomodo conclusa sint, cognoverimus. Id tamen desiderium nostrum mitigavit relatione sua idem cubicularius, quod diceret Zołkievium in horas expectandum, si quidem ad id a Sinceritate Vestra eum destinatum esse, ut quanto ocius cum certo nuncio conclusionis illius pacificationis ad nos excurrat. Nulla mora interposita, curae nobis est provisio commeatus pro arcibus Livonicis, quae in potestatem nostram devenire debent; iam eius rei curatores designavimus — Lokniczki natu maiorem et Spil — secretarios; eos paratae pecuniae iusta summa instructos in instanti hinc expedimus, potestate illis etiam data cum quibusvis contractus ineundi, ut tanto citius hinc et inde uberem commeatum parent. Quod quidem ut melius illis succedat, eo nomine ad Rigenses, ducem et nobiles Curlandiae litteras nostras dedimus; alter vero horum Rigae atque in vicinia, alter Disnae et Duneburgi eum comparabit commeatum, atque uterque illorum habet a nobis in mandatis, ut Sinceritati Vestrae pareat in convertendo commeatu, cum comparabitur, eo, quo Sinceritas Vestra illorum alicui significabit. Quamprimum pacem conclusam esse certo intellexerimus, eos ducentos centenarios pulveris, qui a Domino Marchione ab Anspach dono

nobis sunt missi, Kokenchausium deduci curabimus; inde vero facile eo, quo opus erit, suppeditari poterunt. Tormenta ad providendas Livonicas arces haberi poterunt ex Venda et aliis similibus arcibus in meditullio sitis, quae non aequae periculis, ut Moscho et Sveco confines, obnoxiae erunt; praeterea quoque ex Luki, Chelma, tum et aliis arcibus, quae propriae nostrae sunt, atquae illarum Moscho cessio fiat, in usum Livonicarum arcium deducenda sunt, atque sub id tempus ea suffectura putamus, quoad de pluribus et pluribus tormentis, si res requiret, aliunde providerimus; non nihil jam temporis intercessit, ut hic in promptu habemus non postremam pecuniae pro militibus partem. Quod eam hactenus non remiserimus, duae causae impediverunt: altera, si interim pax coivisset, ut Sinceriti Vestrae in Livoniam eundum esset, non satis tute hunc et illuc pecuniam volutari potuisse; altera, quod in spe eramus illam ratam pecuniae, quae pro calendis Ianuarii debetur, allatam iri; — nihilominus tamen jam in omnem eventum hanc, quae ad manus est, pecuniam ad arcem Ascerats mittemus. Hanc inde, sive in Livonia propius Sinceritas Vestra erit, sive etiam remotius, commodius habere poterit; interim vero, forte et ea rata calendarum Ianuarii brevi hunc adferetur, quae simul ac allata fuerit, eodem Asceratum per nos remittetur. Caeterum, nihil usque adeo nobis hoc tempore curae est, quam ut quamprimum ex parte solutionis militibus satisfiat, ut et ipsi in officio suo eo alacriores sint. Si pax, ut speramus, constituetur, relicta selectioris equitatus et peditatus parte, quae sufficiat, reliquae missio dari poterit; quorsum etenim tanta multitudo conduceret, nisi ad confusionem? Iam binis litteris nostris apperimus mentem nostram Sinceritati Vestrae de Sveco, nihil nisi aperto Marte attentandum esse cum eo de receptis per eum in Livonia Moscho arcibus; istas vero, quas nondum receperit, sed eas presserit post admonitionem, uti nostras defendendas esse; de caeteris non multum essemus solliciti; de Narva tantum agitur, ne nos ad eam Moschus antevertat; qua quidem de re, tum cum Rigam pervenirimus et cum per conditiones pacis ejusce rei definitionem cognoverimus (cogitamus vero, Deo dante, eo pervenire, si pax jam coibit, ante dies carnis primi) cum a senatoribus respondebitur et vicissim consilia communicabimus, idque postea agemus, quod e republica erit maxime. Pernaviam nondum hactenus obsessam esse; imo vero Sveticas copias per munitiones et hyberna

distractas, vix ac necdum vix quidem ad quatuor millium numerum colligi posse, cognovimus. Id ipsum Sinceritas Vestra tum et alia cognoscet ex hisce adjunctis a Tidemano ad nos litteris, quas ob id, ut ex discursu illarum, quid facto ibi in re praesenti opus sit, Sinceritas Vestra consilium capiat, eidem remittimus. Nos nec Farensbegio nec cuiquam, ut aliquid praeter Sinceritatem Vestram attentare debeat, promittendum esse putavimus. Idem et nos faciendum esse censemus, ut Sinceritas Vestra valetudinem suam curet diligenter. Interim autem, accepta possessione arcium Livonicarum, poterit Sinceritas Vestra nos Rigam convenire, ibi videbimus, quid de discessu inde Sinceritatis Vestrae statuendum sit. Iam diu multumque nobiscum perpendimus, nec tamen hactenus venire nobis in mentem potest, quem Livoniae praeficere debeamus, qui nobis respondere atque satisfacere possit, oeconomia ibidem instituenda; altera, ut disciplinam militarem ibidem constituat; altera, ut subditos congregare, retinere, atque humanitate in provinciam allicere, easque rationes inire sciat, ut arces illae per se commeatu et apparatu ordinare instruantur, ut aliunde ejus rei provisionem non requirant, utque aliquando respublica ab ea cura, tantoque onere et expensis liberari possit. Quem ad id idoneum esse Sinceritas Vestra censeret hac in parte, nobis suam sententiam perscribat. Iusto Dei iudicio accidit, ut tota ista machinatio Szuysey in caput suum redundarit; intelleximus rem gestam conflictus illius, si pax erit, certe satis bona valedictio Moscis; sin minus, non mediocriter attenuatae sunt vires eorum, qui in obsidione sunt, quas non tam facile reficere poterunt, si quidem praestantiorem quemque ex Moscis cecidisse verisimile est. Quod etiam nostros aliquos Mars suo modo pignoraverit, nihil accidit novi; omnibus etenim mors proxima, viris autem fortibus magis contigua esse solet, verissimumque est illud divinum oraculum: «gladio illum perire, qui accipiat gladium». Legit nobis ea magister culinae, quae ad se Sinceritas Vestra scripsit. Miramur eam mutationem ordinis post discessum nostrum factam esse. Novit Sinceritas Vestra nos unquam ab eo fuisse alienos, quominus sontes et facinorosi licet nationis nostrae penas luant, nec, quod iste unus pro facinore plexus sit, contradicimus; optassemus tamen, ne usque adeo praepropere, sed ut, maioribus accedentibus solennitatibus, de illo supplicium sumptum fuisset, utque ad jurisdictionem nationis suae remissus, a deputatisque iudicibus

condemnatus fuisset. Putamus tamen in posterum Sinceritati Vestrae curae fore, ne deinceps aliquid simile contra ordinem admittatur. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die 15 Ianuarii, anno Domini 1582. regni vero nostri anno 6.

Adscriptum manu Regiae Maiestatis.

Ex conventibus particularibus satis constat non futuram difficultatem in una contributione consequenda; sed, si bellum redintegrandum esset, quid hoc inter tantos! Nos certe jam ad pacis rationes animo ferimur, postquam hucusque est perventum, nisi defraudati ab perfido hoste, omnem sollicitudinem et difficultatem defectus, temporisque brevitates iterum diligentia supplere opus habeamus. Sthephanus Rex.

270.

RESPONSUM MAGNIFICI AD EASDEM LITTERAS REGIAE MAIESTATIS.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Accepi litteras Maiestatis Vestrae Regiae, datas Vilna 15 Ianuarii, quibus respondet ad meas, datas 4 eiusdem. Video aliquot epistolas meas, quas antea dederam ad Maiestatem Vestram, non fuisse ad eam perlatas, ex quibus id, quod desiderabat, jam prorsus confidebam Regiam Maiestatem Vestram cognovisse. Etenim prout de qua re ad me referebant domini legati ante conclusionem pacis, ita etiam Maiestati Vestrae statim significabam. Miseram autem litteras caeteres pleniores ad capitaneos Ostroviensem, Voronocensem, Zavolocensem, dominum palatinum Polocensem, in absentia ejus, Lukensem, ut de manu in manum alter alteri eas ita traderent, ut ad Maiestatem Vestram pervenirent. Dedi item aliis, eo euntibus, alias: ubi haeserint hae litterae adhuc, ignoro; hoc scio parvam curam omnium rerum huiusmodi a quibusdam haberi, nec certe ego omnibus ipse sufficere possum, nec tot in dies tabellarios meos proprios mittere potui, cum etiam singulis diebus fere me necesse fuerit, — aliquando duos, aliquando etiam tres tabellarios ad dominos legatos mittere, alios etiam Narvam, Revaliam, Pernaviam ac alia in loca. De conclusione quidem scribere non potui, cum ad 15 ipsam

Ianuarii res producta sit, et producta novis in dies quaestionibus per Moschos ingerendis, ita ut quodam modo inficere velle ea, quae tractata essent, viderentur. Iam vero proculdubio Maiestas Vestra vel ex ipsis legatis, qui redierunt, novit conditiones pacis factae, ut Maiestati Vestrae Moschus omnibus arcibus Livonicis, quas tenet, decedat; Maiestas vero Vestra Regia illi Lucum, Zavolociam, Nevlum, Ostroviam, Chelmum, Crasnohorodkum, Voronecium reddat. Deo sit laus, satis cum dignitate Maiestatis Vestrae recessit, et tanto magis, quod etiam in tantis aerumnis et morbis exercitus Maiestatis Vestrae hostis et satis insigni clade affecus est, et variis ac variis rebus in dies exagitatus. Ego ad exercitum diu haerere non possum, nec ibo jam Felinum et Pernoviam, sed Derpato in Lithuaniam et Poloniam contendam, et etiam si Maiestas Vestra Regia iverit Rigam, ipsi plus uno aut allero die adesse non potero. Rogo itaque, ut me excusatum habeat et legatum, quem ad exercitum relinquam, designet ac litteras etiam ad ipsum scribat, easque sine mora ad me mittere quamprimum dignetur. Hodie aulici venerunt, qui nobis arces reddituri sunt, cum quibus ego rothmagistros ad recipiendas arces itidem mitto. Quod Maiestas Vestra Regia nunc velit subito excurrere Rigam, id an facere debeat, etiam atque etiam amplius deliberandam censeo. Primum, spectanda est dignitas Maiestatis Vestrae. Discessit Maiestas Vestra e castris; si tam subito deinde recurret, nec interim aliis rebus operam dabit, ut graviorum negotiorum causa ex hostico illam discessisse apparere possit: videat Maiestas Vestra Regia, an aemulis principibus non aliquam sugillandi sui occasionem dabit? Inde vero, non communicato cum senatoribus consilio, si quid de Livonia statuet, et non adjunctis sibi ex utraque parte senatoribus, in Livonicam veniet: absque causa se invidia onerabit. Censeo igitur, si comitia sequi debebunt, ad comitia excurrendum, in quibus una aut allera hebdomada Maiestas Vestra Regia, ut ex eventu conventuum particularium iudico, tributum sciscet; postquam sciverit, de Svetico negotio cum ordinibus, de Livonico cum senatoribus communicabit, atque ita omnibus rebus sine murmuratione hominum satisfaciet. Si vero in conventu Corcinensi et Colensi nobilitas jam tributum scivit, suadeo vel Lomzam vel aliquem alium in vicinum locum conventum senatorum cogendum, et de hoc utroque negotio ad illum referendum. Svetica cupio Maiestati Vestrae magnae curae esse, nec solum

Narvam, ut semper pro scuto Sveco sit, sed ita, ut vicino prorsus Maiestas Vestra in Livonia careat, et vicino eo imprimis, qui hic tectius Maiestatem Vestram circumvenerit, figmentis provinciam Maiestatis Vestrae ad se alligere tentaverit, famam rerum gestarum Maiestatis Vestrae et nationis nostrae corruperit. Res haec tota non est adeo magnae operae, si maturetur; Narva non est difficilis captu; Albus Lapis, si mature obsidebitur, per aestatem non subsistet; haec duo caetera ipsa per se consequentur. Pulverum jam habet Maiestas Vestra ducenta centenaria a Marchione; centum Luco Ostroviam jam delata sunt, Ostrovia vero Derpatum transferentur; centum, ut mihi scripsit Tydemannus, Rigenses paraverunt; proculdubio, Maiestas Vestra Regia totidem subito Gedano, Elbinga et Torunia habere poterit. Misi Maiestati Vestrae litteras Charlenscij, ex quibus, qualis sit munitio Narvensis cognovit, sed haec Maiestas Vestra judicet. Suplico, ut Maiestas Vestra numerum mihi significet equitum et peditum, quos retinere debeam, — duum ne, trium, aut quatuor millium; lubricum enim est me aliquid in hanc aut alteram partem facere, priusquam aliquid mihi diserte praescribat; praesertim vero cum nesciam, an Svecum ipsum ferret, an vero sua ab illo repetet. Moschus jam mittit exercitum Novogardiam, ducibus Mikitha Romanowicz, cear Siemion, Theodoro Mscislawski juniore, ut prae se ferunt. Mosci non diu sinent triumphare Svecum, et fortasse cogitant ver antevertere. Commendo me in gratiam Regiae Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 25 Ianuarii, anno Domini 1582.

Adscriptum.

De gubernatore Livoniae jam Maiestati Vestrae rescripsi—non esse properater agendum. Svecum certe in Livonia tanquam anguem in sinu habebit Maiestas Vestra, qui aliquando non tantum Livoniam, sed etiam fortasse universam Poloniam, tempore reipublicae periculoso, consiliis ex Gallia allatis, inficere tentabit. Rediit speculator meus hodie Revalia; jam moverant Sveci tormenta versus Pernaviam; cum iis non plures quam septingenti pedites et ducenti equites veniebant; miserant litteras ad praesidium Pernaviense, ut Pernoviam dederet. Respondit palatinus, a principe suo in mandatis haberi, ut si vim a Svecis patiatur, regi Poloniae se tradat. Iam per-

manabant ad illos rumores de tractationibus pacis. Itaque ab instituto destiterunt (ut audivit is explorator, nec tamen pro certo affirmat), sed fluvium quendam sub ipsa civitate posuerunt sibi limitem, eo usque dicentes pertingere vicam, atque hunc limitem contra quemvis praedicant se tutaturos esse. Panni etiam vilissimi carissime militi venduntur, quae adductus necessitate exercitus capere cogitur. Si id fit, propter compendiola magni Maiestati Vestrae constant, etenim propter ea ardorem et promptitudinem militum amittit. Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae fidelis subditus ac servitor, Ioannes Zamoiski.

271.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas Domine, Domine clementissime! Iterum me rogavit Dominus Bokey, ut Maiestati Vestrae Regiae supplicarem pro fratre ejus, de succamerariatu Wlodziemiensi, cujus causa mittit ex instituto ad aulam. Supplico Maiestati Vestrae pro illo, velit misero hoc officio gratitudinem fratri demonstrare, qui eum in hisce impensis, quas facit in serviitiis Maiestatis Vestrae, ut potest, juvat. Commendo me etc. ut supra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 28 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

272.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Quemadmodum plurimum solliciti et anxii fuimus, quod per longum tempotis intervallum nihil quidquam de successu tractatum illorum scire potuimus, ita nunc vehementer recreati sumus iis, quae hac in parte ex litteris Sinceritatis Vestrae vigesima sexta Decembris ad Pleschoviam scriptis, nobisque hodie redditis intelleximus. Non enim absque bona spe sumus, per eos tractatus inter nos mutuam pacem coire posse, quae quidem ut coeat ob eas causas, Sinceritati Vestrae cognitas, praestat plurimum; erit vero proposito nostro multum

accomodatam, si ex integro tota Livonia penes nos remanebit, et ea, quae nos hosti ademimus, restituamus; quod si vero etiam ex ademptis aliqua pars illorum, quae magis nobis sit obnoxia, penes nos remanserit, tanto foret melius. Nihilominus tamen et in eo pertinacius non esse persistendum, quominus pax concludi debeat, consilium Sinceritatis Vestrae probamus. Caeterum, in horas expectabimus a Sinceritate Vestra finalem istorum Moschoviticorum tractatum de pace conclusionem, ut vero eam quamprimum scire possimus, id ipsum Sinceritas Vestra summopere curet. Quemadmodum Sinceritati Vestrae perscribimus sententiam nostram de iis arcibus Livonicis, quae a Sveco oppugnantur, et nec dum illius potestati sunt reditae, ita quoque etiam uni in ea sententia perstamus, ut Sinceritas Vestra capitaneum copiarum regis Svetiae per litteras suas moneat, eas arces nostras esse, ut illas missas faciat, ab eisque decedat; quod si id ipsum facere minime curaverit, Sinceritati Vestrae officii esse, ut ea, quae nostra sunt, tueatur et defendat; postmodumque prout ex responso suo intelliget, hac in parte agat. Caeterum, de arcibus iis, quae jam in manus regis Svetiae pervenerunt, diversae cogimur esse sententiae, videmusque nam hic titubare senatores hosce de inferendo novo bello Sveco, absque decreto comitiorum; igitur Sinceritas Vestra nihil quidquam de receptis jam Moscho per Svecum in Livonia arcibus aperto Marte cum Sveco decernere attentabit. Quod si vero inire possint per Sinceritatem Vestram aliquae rationes huic inferendo bello, vel per tractatus aliquos, per quos fateretur nobis aditus Narva et aliis per eum receptis arcibus potiundi, non admodum a re alienum foret idipsum pertendandi, vel ea de re cum Sveco pertractandi; non sine spe alicujus boni successus idipsum fieret. Potissimum vero, prout ad nos Sinceritas Vestra scribit, quod Moschus in eo sit, ut eas arces, durante adhuc hac hieme, sub Sveco recuperet, aggredi, tentareque velit, cui ille ut resistere, receptaque retinere possit; ancipites, multumque dubios nos reddit. Est et aliud, quod non postremum hujus epistolae nostrae ad Sinceritatem Vestram caput est, de quo quidem antea cum Sinceritate Vestra consilia nos communicasse meminimus, — facta pace, praestare, ut comitiorum regni generalium celebrationem differamus nonnihil, interim vero ut quamprimum recta hinc levi comitatu Rigam nos conferamus ad redigendum jam una eademque opera Livoniam in eum, quem maxime cupi-

mus, salutarem statum, ut in ea provincia ante omnia cultus divinus per nos restauretur, militaris disciplina ad retinendam et tutandam provinciam in ea instituatur, artiumque provisio fiat, atque etiam reipublicae ex ea provincia commodo consulatur. Quid etenim prodesset recuperare eam provinciam, nisi id cedat in laudem Dei, in reipublicae utilitatem, nisi que id, quod partum est, conservetur? Quod nisi hoc tempore, dum hic in propinquo sumus, perfecimus; cum postea tanta loci distantia excludemur, in has oras veniendi non putamus, unquam alias talem occasionem ejus rei perficiendae nos habituros; atque illuc quidem ad nos Sinceritas Vestra, receptis in possessionem de Moschorum manibus Livonicis arcibus, excurrere poterit. Nec vero praeter mentem nostram est, conclusa pace, quominus Sinceritas Vestra recta Derpatum, indeque Felinum eat, arcesque, quas recipiet, rothmagistris, qui magis sint probati, administrandas ad aliam informationem nostram tradat. Numerum copiarum retinendarum putamus suffecturum, si, quod praesupponitur, pax coiverit, quatuor aut quinque millia equitum retinuerit, peditatum vero vel totum vel saltem selectiorem; faciat tamen in negotio Sinceritas Vestra, quod e re nata maxime consultissimum fore videbit. Non existimamus militi, si aliquis dimittendus erit, reficiendis equis locum aptiorem, quam ut ad Samogitiam, Prussiam versus, ubi loca sunt intacta, sese conferat. De tempore vero discessus illorum tribuendo nihil scribimus; permittimus id Sinceritatis Vestrae arbitrio; assentimur, ut Sinceritas Vestra Haraburdam penes se detineat. Facile causam asperioris frigoris subesse conijcimus, quod ad Pleschoviam utrinque quiescant, idque ex intenso frigore, quod et hic persentimus; jam tamen quemadmodum hic ante aliquot dies remissius est, ita et ibi esse putamus. Vehementer probamus, quod intentus sit Sinceritas Vestra in oram illam Novogrodensem, quodque eo Iordanem cum aliis rothmagistris expediverit, utque porro inde exercitui maxime caveat et prospiciat; operae pretium est, ne sub specie petendi Sveci hostis hic callidus fraudulenter nos petat; advertendumque est omnino, quod is ipse transfuga Theodorus Zubathow iudicavit censi ibi militem stipendiaque illi dari, qui alioquin ea omnia prodidit, quae cum eventu tractatum cum legatis Moschoviticis de summa rerum maxime conveniunt. Ad palatinum Vitepscensem et ad praefectum Drissensem expedivimus cubicularios cum litteris, qui ex consilio Sinceritatis Vestrae habent

id a nobis in mandatis, ne litteras nostras publicent de Vielisio cedendo, Drissaque demolienda, priusquam vel a Sinceritate Vestra vel a legatis nostris illis ea de re perscribetur. De cedenda quoque Iezierzysco Zybrzyk dedimus itidem litteras nostras ad loci illius praefectum, quas eidem Zybrzyk remissimus. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilna, die 7 mensis Ianuarii, anno Domini 1582. Stephanus Rex.

Adscriptum Regiae Maiestatis.

Egritudines, ut sunt febres acutae phrenesis, omnibus hisce locis grassantur, non saltim in plebe, verum etiam nobiles; unde etiam quosdam ex aulicis amisimus, ex quibus est Buzeński, longiore certe vita dignus; alii egri restituti, quidam et nunc periclitantur.

273.

A PATRE POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrissime Domine, in Christo observandissime! Redit Magnus Dominus palatinus omni remuneratione dignus ob integritatem et reliquas dotes, quas cum in aliis rebus, tum in hac pacificatione cumulate in rem contulit. Ego vero per illum tanquam digniorem latorem mitto Vestrae Magnificentiae Illustrissimae duo praeciosissimas, quas habeo, reliquias, futuras ipsi patrocinio ad Livoniam ecclesiae catholicae adjungendam, monumento autem pietatis suae posteris ea in ecclesia, quam ut struere in civitate Zamoscia parat; ita spero nunc diligentius extrui curabit, ob bellum hunc cum Moscho absolutum perhonorifice, ne Russia quoque non intelligat, quantopere Vestra Magnificentia erga Deum exercituum sit grata et vero animetur hoc praeludio ad arcendos eos hostes, qui pacem optimam illius provinciae excursionibus turbant. Mea officia perpetuo Vestrae Magnificentiae Illustrissimae addicta ei etiam atque etiam comendo, quam Deus omnibus bonis in aeternum ditet. Ex Kiverova Horca, die 23 Ianuarii, 1582.

Vestrae Dominationis Illustrissimae verus in Christo servitor, Antonius Possevinus.

274.

KOPIA LISTU PRZYMIERNEGO OKOŁO POKOJU S KNIAZIEM
MOSKIEWSKIM, DANEGO OD POSŁOW IEGO KROLA MOSCI.

Wielkiego hospodara Stephana, z laski Bozij krola Polskiego, wielkiego kniazia Litewskiego, Pruskiego, Zmudskiego, Mazowieckiego, Inflantskiego, xsiążęcia Siedmigrodskiego y innych, my posli: kniass Ianuss Mikolaiewicz Korybuthowicza Zbaraski, wojewoda Braclawski, starosta Krzemieniecki y Pinski; Albrycht Radziwił xiąże na Ołyce y Nieswierz, marszałek dworny wielkiego księstwa Litewskiego, starosta Kowienski, a Michał Haraburda, pissarz Iego Krola Mosci, wielkiego księstwa Litewskiego, — po powieleniu wielkiego hospodara naszego zieszdzalismy się na ziasd z — wielkiego hospodara Iwana Wassylewicza, Bożą miłością hospodara wssieia Russi y wielkiego kniazia Włodzimirskiego, Moskiewskiego, Nowogrodzkiego, Kazanskiego, Astrachanskiego, Pskowskiego, Ihwerskiego, Iuhorskiego, Permskiego, Wiaczkiego, Bolcharskiego y innych — s poslij: z dworaninem y namiestnikiem Kazanskim¹⁾, s kniazem Dimitrem Pietrowiczem Ielecckim, a z dworaninem, namiestnikiem Kozielskim, Romanem Wasyliewiczewym Olfierijewa, a z dziakiem Mikithą Bossienka²⁾, Mikittina syna Weresczachyna, a podijaczem iego hospodarskim, Zacharijm Swiaczyowym³⁾ o miru y o dobrej smołwie, czo przysełał k wielkiemu hospodarowi Iwanowi Wassilewiczowi, Bożą miłością wssieia Russi, y wielkiemu kniazowi, nabłogostawienyszemu papierza Rzymskiego, Hrzyhora trzynastego posseł dostojny Anthoni Possowinus s swoją chramothą człowieka swego, Iendreja Polonskiego, yszby z wielkim hospodarem naszym Stephanem krolew y wielkim kniazem zesławszy się w ktore miejsce posseł swymi, o miernym postanowieniu dohowor uczynicz. I my, wielkiego hospodara Stephana krola posseł — Ianusz Zbaraski, wojewoda Braclawski, Albrycht Radziwił, marszałek dworny, a Michał Haraburda, pissar, ziachawszy się na Zapolskim Iamie, między Porchową y Zawoloczią po Luczki drodze, wielkiego hospodara Iwa-

---

Варианты изъ той же грамоты на русскомъ языкѣ, напечатанной въ Книгѣ Посольской метрики великого княжества Литовскаго . . . Москв. 1843 г., т. 2, № 83. 1) Кашинскимъ. 2) Басецкимъ. 3) Связевымъ.

na, Bożą miłością hospodara wssieia Russi y wielkiego knizia s posty — z dworzaninem y namiestnikiem Kozelskim⁴⁾ Romanem Wassiliewiczem Olfieriewa s towarzyszy, przygoworeli peremiere na dziesięncz liath od krzeszczenia Chrystusowego, roku siedm tysiąncz dziewiencz dziesiątego roku, siedm tysiąncznego roku⁵⁾ do chrzesczeniasz Chrystusowego roku siedm tysiąncz setnego roku na thym, czo wielki hospodar nasz Stephan król dla pokoju krzeszczińskiego kazał postampicz się wielkiemu hospodarowi Iwanu, Bożą miłością hospodaru wssieia Russi y wielkiemu kniazui, zamkow, ktore hospodar nasz u wielkiego hospodara y wielkiego kniazia wziął, — zamek Łuki Wielkie, zamek Newel, zamek Zawolocze, tosz y Rzewo Pusta, zamek Chełm, ze wszytkimi wyasdy y włościami tych zamkow, a Pskowskie przychrody: Woroniecz, Wielia, Ostroff, Krasnę, abo czo bendzie teras potym wziął hospodar nasz y ze Pskowskich przychrodoff, Wrew, Włodmierzecz Dupkow, Wyszegrod, Wygorzecz, Izboresk, Opoczka, Chdow, Kobylic horodiszcze y Siebiesz, y the wszytkie zamki w stronę wielkiego hospodara y wielkiego kniazia po dawnemu, ku Pskowu. A w stronę wielkiego hospodara naszego, krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, Stephana, wielki hospodar Iwan, Bożą miłością hospodar wssieia Russi y wielki kniaz, kazał postom swym postampicz się w ziemi Inflanczki: goroda Kokonauza⁶⁾, goroda Skrownego, goroda Lewewarda, goroda Kruszbor-ka, goroda Borzimia⁷⁾, goroda Czestwina, goroda Trykatha, goroda Rownego, goroda Włodzimierza, goroda Alista, goroda Gowy⁸⁾, gorodyszcza Lawduna, gorodyszcza Golbiwa, goroda Rezyce, goroda Łuzy⁹⁾, goroda Wlecha, goroda Perkiela, goroda Salacza, goroda Iuryewa, Nowogrodka Liwońskiego, Kerepeti, Mukowa, Randecha, Ryngola, Konkotha¹⁰⁾, Kawletia, Kursłowa, Laissa¹¹⁾, Tarwassa, Polcziewa, Paydy, Weliana¹²⁾, Pernawa Starego, Pernawego Nowego, ze wszytkimi wyasdy y włościami tych zamkow; da w hospodara naszego stronę zamek Wielisz, a ziemia Wielizu po starym graniczam, iako beło w Witepski ziemi s Taropieczką ziemią, — Wytepska ziemia s gorodem Wieliszem k Witepsku, a s Taropieczka k Toropczu. A liudzi y narad y zapasy y (z) zamkow wywiescz na obie stronie po docho-

---

⁴⁾ Кашанскимъ, княземъ Дмитромъ Петровичемъ Елецкимъ, а з дворениномъ и на-мѣстникомъ . . . ⁵⁾ siedem tysiąncznego roku — лишнее. ⁶⁾ Куковоса. ⁷⁾ Борзуня. ⁸⁾ Кговья. ⁹⁾ Лузи. ¹⁰⁾ Ковгота. ¹¹⁾ Лауса. ¹²⁾ Вильяпа.

woru: iako przyadą hospodara naszego dworzanie, ktore posłane z Łuk Wielkich, z Newla, z Zawolocza, Ochylzowy Zonsty¹³⁾ y s Chelmu y ze Pskowskich przyhorodoff, ktore są za hospodarem naszym, wywiescz hospodara naszego liudzie y narad przybawiony, czo wielki hospodar nasz, krol y wielki kniaz w the zamki przybawieł; a wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworzanie posłani tych zamkow bracz u hospodara naszego dworan, zebrawszy liudzie tych zamkow s podwodami, s końmi y s saumi, maia dacz hospodara naszego dworanom pod hospodara naszego strzelbe y pod zapassy pusseczne y chliebne y pod woiewod y pod wszeliakich liudzi pod nich y pod ych zywothy, iako się mogę podiaecz. A iako liudzi s końmi zbiorą: y hospodara naszego liudziom nakładywacz się siedm dni od tego dnia, iako zebrawszy dadzą liudzie, a nakładzie ie w te siedm dni, isecz s grodow, a grody oddacz, y narad wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom posłanym the zamki wzięncz y prowadzidz hospodara naszego ludzi, y narad wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzie z Łuk Wielkich, s Chelmu, z Newlia, z Zawoloczia, do hospodara naszego hroda Ozieryszcz, a ze Pskowskich przychrodoff w Nowygrodek Liwonski. A stary narad, s którym ktory zamek wzientho, ostawiecz w tych zamkach y oddacz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom po rozpissiem dworanom danych, a przybawiony narad, czo hospodar nasz w the zamki przybawieł, wywiesicz z liudzi w miescie po spiskiem, iakowe spiski rosmienieli się s posły, z iadącemi przypismy¹⁴⁾. A ktorych chlebnych zapasow y s tych zamkow iednym razem podiaecz będa nie mogli, iezli stelko liudzi y koni nie zbiorą, y the dostatne chliebne zapassy hospodara naszego liudziem ostawowacz w tych zamkach za swymi pieczęciami y strozow w nych zostawicz; a wielkiego hospodara y wielkiego kniazia liudzie nad tymi zapissy¹⁵⁾ y nad strozami chytrosezi niktory nieuczynicz. A wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dworanom kazacz, zebrawszy liudzie, the zapassy drugim razem odwiescz do hospodara naszego zamkow, — do Ozieryszcz y do Nowegogradka Liwonskiego, y prowadzidz posłacz: takze y s tych zamkow, ktore wielkiemu hospodarowi naszemu postupił się wielki hospodar y wielki kniaz. Iako przyadą dworanie wielkiego hospodara y wiel-

---

¹³⁾ вместо этого: тожь и Ржевы-Пустое. ¹⁴⁾ за дьячими приписями. ¹⁵⁾ запасы.

kiego kniazia posłane z Inflanczkich horodow ludzi wywodzidz y z Iuryowa, y z Nowego Horodka Liwonskiego, y s Paydy, y s Polczyowa, y s Tharwasza, y z Laissa, y Perkola, y s Salacza, y s Pernawy, y z Wiliania: y wielkiego hospodara naszego dworanom zebracz Łotyszy z łoszadmi y s końmi pod wielkiego hospodara y wielkiego kniazia narad y pod zapassy pusieczne y chliebne y pod Iuryowskiego władyku y pod obrazy y pod czerkiewne stroienie y pod woiewody, pod wszellakich ludzi y pod nich y pod ich żywothy, iako się mogą podioncz; a iako Łothyszy pod tho zbiorą, y wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludziom nakładywacz się w siedm dni od tego dnia, iako dadzą Łotysze y podwody. A nakładszy się w siedm dni, iscz s tych zamkow ze wszytkim ku Pskowu y prowadzidz do Pskowa wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludzie y narad wielkiego hospodara naszego ludziom. A the zamki oddacz hospodara naszego dworanom, posłanym tych zamkow wzięcz. A y z ostalnych Inflanczkich hrodow, ktorych wielki hospodar y wielki kniaz wielkiemu hospodaru naszemu kroliu y wielkiemu kniaziiu postąpiel się, to iest: Kokonausza, s Krownego, z Lenowartha, y s Kroszburku¹⁶⁾, y z Borzunia, y s Czestwinia, y s Trykatha, y z Rownego, y z Włodymierza, y z Zalista¹⁷⁾, y z Gowy¹⁸⁾, y z Lewduna, y z Golbina, y z Rezyczy, y z Luzy, y z Owlecha¹⁹⁾, y z Kerepety, y z Mukowa, y z Raudecha, y z Rynchora²⁰⁾, y z Konchotha, y z Kawletia, y z Kursliowa, wywiescz ludzie y zapasy wszeliakie y chleb potemus Łothyszy na rok miesiācza Marcza czwarthego dnia y odprowadzidz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludzie y narad y zapassi do Pskowa, hospodara naszego ludzi²¹⁾. A narad przybawiony y zapassy dzielne s tych wszyczkich Inflanczkich zamkow z ludzmi, z iednego wywiescz na tenze rok po spiskom, iakowe spiski rosmieniely się posli s podpissaniem rēnki wielkiego hospodara y wielkiego kniazia dyaka, Mikithy Bassienki Wereszczachina, a Zacharzy Swieieczowa²²⁾, podiācznego²³⁾ y s podpissaniem rēki wielkiego hospodara, krolia y wielkiego kniazia pissara Michała Haraburdy. A ktory narad, s czym ktory zamek wzienth w ktorym zamku Inflanczkim, ostawicz po spiskomecze²⁴⁾, ktorymi rosmienieli się posli za

---

¹⁶⁾ Крыжборка. ¹⁷⁾ изъ Алыста. ¹⁸⁾ Кговья. ¹⁹⁾ Влеха. ²⁰⁾ Рыяголя. ²¹⁾ людемъ.
²²⁾ Связева. ²³⁾ поддѣячого. ²⁴⁾ по спискомъ же.

diaczemi przypiszmy poprociwnie. A iakich zapassow chlebnych y s tych horodow iednym razem podiancz y dowiesz do Pskowa bendzie trudno, iesli stelko ludzi y koni zebracz nie będa mogli: y the dostalne chlebne zapassy wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludziom ostawowacz w tych zamkach za swemi pieczenczmi y stroży w nich zostawicz; a hospodara naszego ludziom nad thymi zapassy y nad sthoroże chytrosczi niktory nie uczinicz; a the zapassy hospodara naszego dworanom y drugim razem wszystkie kazacz Łothyszom odwiesz we Pskow y prowadzidz posłacz po temusz hospodara naszego ludzy do Pskowa, y chytrosczi, obmany y obidy y nasielstwa niktorego w tych we wszytkich zamkach na obie stronie nie bydz. Iako poczną ludzie y²⁵⁾ wielkiego hospodara y wielkiego kniazia wywodzidz z Inflanczkich horodow, — władykę Iuryowskiego z obrazy, ze wszeliakim koscielnym ochędożeniem y popow y wszeljaki przeczoth²⁶⁾ czerkiowny y woiewod y dzieci boiarskich y strzelczow y kozakow y wszeliakich ludzi: y nad thymi ludzmi y nad władyką y nad naradą y nad kaznią²⁷⁾ hospodara naszego ludziom na drodze chytrosczi niiaki miency nich²⁸⁾ y nie pobicz, y zaszyłku²⁹⁾ Niemieczkim ludziom y Łotyszom pobicz nie kazacz, y nie pograbcz y od Niemieczkich ludzi y Łothyszow strzedz, zeby ich nie pobieli y nie pograbieli y ubithka ni w czym niakiego nie uczinieli, po thym dochowornym podpissem; y prowadzidz wielkiego hospodara krolia y wielkiego kniazia ludziom wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludzi y narad z Inflanczkich chrodow do Pskowa ze wszytkim, krom wszeljaki szkody, y dowiesz kazacz Łothyszom. A ktore hospodara naszego ludzie y Łothyszy będa do Pskowa prowadzidz y iako dowiozą do Pskowa: y tych ludzi hospodara naszego, — Łothysze odpuszczicz ze Pskowa, nie zadzierzwywaięcz, bes zaczepki wszeliaki, y na drodze ych kazacz nie pobicz y chytrosczi niiaki nad nimi nie uczynicz; także ktorych hospodara naszego ludzi s tych zamkow powiozą, ktorych wielki hospodar nasz krol, wielki kniaz wielkiemu hospodarowi y wielkiemu kniazowi postąpiel się y nad tymi wielkiego hospodara naszego ludzmi po themusz wielkiego hospodara y wielkiego kniazia ludziom chytrosczi niiaki na drodze nie uczynicz y tych ludzi nie pobicz y nie pograbcz y naradu nie odiancz

---

²⁵⁾ y — не нужно. ²⁶⁾ причеть. ²⁷⁾ казною. ²⁸⁾ не чинити. ²⁹⁾ засылкою.

y ubitka niktorego ni w czym nie uczynicz, y odprowadzidz ich y odwiescz do hospodara naszego zamkow po thym dochowornym zapissem. A ktore ludzie poczna ludzie y narad odprowadzacz y w prowadzeniu benda: y tych ludzi odpuszczacz bes wszeliaki zaczepki y bes szkody, y na drodze ich nie kazacz pobicz y chytroszczi nad nimi niaki nie uczynicz. I po themu naszemu dochoworu, wielkiemu hospodarowi naszemu y wielkiemu hospodarowi y wielkiemu kniazii poslacz swych wielkich poslow, a wielkiemu kniazii slacz swych poslow wielkich k naszemu hospodarowi tych spraw krestnym czałowaniem zatwierdzidz, po thym naszym dochowornym zapissem y przymiernymi chramothami wielkiemu hospodarowi kroliu y wielkiemu kniazii z wielkim hospodarem y wielkim kniazii rozmienicz się. A przyslacz wielkiemu hospodarowi naszemu do wielkiego hospodara y wielkiego kniazia swoich wielkich poslow na rok, na dzien Troycze swienty swienta przyszlego, roku siedm tysiancz dziewiench dziesianthegosz roku; a wielkiemu hospodarowi przyslacz swych wielkich poslow k hospodarowi naszemu na rok, na uspienie przeswienty Bogorodiczy przyslego swienta, roku siedm tysiancz dziewiench dziesianthegosz roku. A do tych rokoff, poki posli chodza miedzi hospodary y zakrepiu hospodary swym krestnym czałowaniem: w ten czas y pothym, do urocznych dziesianchi liath, wojnie na obie stronie nie bydz; samemu wielkiemu hospodarowi naszemu, kroliu Polskiemu y wielkiemu kniazii Litewskiemu na wielkiego hospodara Iwana Wasilewicza, Bozą miłoszczia, hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia w iego ziemie, we wszystkie iego hospodarstwa wojna nie chodzidz y panow radnych y wojewod z ludzmi nie possylacz y miast nigdzie nie zasiadacz y po rubiezom, po wszystkim miastom³⁰⁾ wojny nie wsczinacz y krziwd niakich nie dzialacz y nie wojowacz, ani zaczepkow czynicz w the przymiorne liatha Moskiewski ziemie wszystkie y Inowachoroda³¹⁾ wielkiego y wlosczi Nowogrodzkich y wszystkie ziemie Nowochrodzki, y horoda Pskowa y przychorodkow Pskowskich: Opoczki, Krasnego, Ostrowa, Woli³²⁾, Woroncza, Isborska, Zdowa³³⁾, Kobylia, Wrewa, Kubkowa³⁴⁾, Wyszehoroda, Włodymierza y wlosczy Pskowskich y Pskowski ziemie wszystkie, y choroda Siebieza y wlosczy Siebieskich, y choroda Thwery y Thwerski ziemie wszystkiej, y cho-

---

³⁰⁾ рати и войны. ³¹⁾ Новгорода. ³²⁾ Велии. ³³⁾ Вдова. ³⁴⁾ Дубкова.

roda Perosławka Rezańskiego y Rezański ziemie wszystkie, y hroda Pronska y Proński ziemie wszystkie, y nie woiowarz, y nie zaczepiacz niczym. Także wielkiemu gospodaru, kroliu Polskiemu y wielkiemu kniaziowi Litewskiemu Stephanu tych chorodow wielkiego hospodara Iwana, Bożą mięłością hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia nie woiowarz y niczym nie zaczepkacz w the przymierne liatha: horoda Relska³⁵⁾ z włoszczmi, horoda Pothowlia³⁶⁾ z włoszczmi, horodka Nowogrodka Siewierskiego z włoszczmi, horoda Radohosci z włoszczmi, horoda Czernichowa z włoszczmi, horoda Staroduba z włoszczmi, horoda Poczepa z włoszczmi, horoda Popowy Gory z włoszczmi y włoszczi: Zaliessia, Babicz, Swietyliowicz, Hołodeia, Skarbowicz, Lapicz, horoda Karaczewa z włoszczmi y włoszczi: Hothymia³⁷⁾, Snowska, Horobora³⁸⁾, Mehlin, Drokowa, horoda Thrupezesko z włoszczmi, horoda Mossalska z włoszczmi, horoda Serpieyska z włoszczmi y włoszczi: Zamoszia, Tuchaczewa, Deśny, Toowinicz³⁹⁾, Pochostycz, Moseziny, Demeny, Horodeczny, Ucheperethy⁴⁰⁾, Snopotha, Kowilny, Czny⁴¹⁾, Lazarewa chorodyseza, Blizewicz, Liuboni, Daniłowicz, horoda Branska z włoszczmi y włoszczi: Sotłowiewicz, Przykładne y Pacuny, Fedorowskiego, Ossowika, Kopynicz, Suchorow, Siesławka⁴²⁾, Worocznia, Ierzyny⁴³⁾, horoda Rosławka⁴⁴⁾ z włoszczmi, horoda Smolienska s puthmi y z włoszczmi, czo k niemu cziagnie, y włoszczi: Ielowcza, Bolwanicz, Łazarewszczyny, Pustosieła Romanowskiego, Kopothowicz⁴⁵⁾, Mołothwy⁴⁶⁾ wszystkiej, czo k niej pociągło, y Piotrowskiego, Dzierzania⁴⁷⁾, Kruthewa⁴⁸⁾, Zwierowicz, Dubrowinskiego Puczy⁴⁹⁾, Kathyni, Kaspli, Poroczia⁵⁰⁾, Rudy Szuczy, horoda Mięnska⁵¹⁾ z włoszczmi y horodyseza Dmitrowseza, horoda Nieszczowska⁵²⁾ z włoszczmi, horoda Pakowa⁵³⁾ z włoszczmi, y włoszczy: Zalidowa, Niedochodowa, Byskowiec, Lyczyna, horoda Wiaszmi y włoszczy Wiazręmskich wszystkich, czo k Wiazmie pociągło, horoda Dorochobuza y włoszczy Dochorobuskich wszystkich, czo k niemu pociągło y Stary⁵⁴⁾, horoda Biały z włoszczmi, y Wierchowia⁵⁵⁾, horoda Łuk Wielkich y włoszczy Ludzkich: Dolissibezara⁵⁶⁾, Uswara Lowsea⁵⁷⁾, Wiesni, Wołocha, horoda Chełmu y włoszczi Chelmskich: Wolily y Łopastyczy⁵⁸⁾ y Bujczy, horoda

35) Рыльска. 36) Путивля. 37) Хотимля. 38) Хоробора. 39) Оминичь. 40) Угрепереты. 41) Кобыльници. 42) Всеславля. 43) Жерини. 44) Рославля. 45) Копотковичь. 46) Молохвы. 47) Петровскаго держанья. 48) Кутева. 49) Дуброванскаго пути. 50) Поречья. 51) Мценска. 52) Мещевска. 53) Опакова. 54) изстары. 55) и Болшова и Шоптова и Моневидовы слободы. 56) Долыссы, Березая. 57) Усвя, Яловца. 58) Велины и Лопатицы.

Zawołoczia, tesz y Rzewy-Pusthy y Rzewskich włosci, horoda Newła, horoda Thoropcza y wczystkich Thoropieckich włosci: Pankowy⁵⁹⁾, Lubuthy, Dubna, Rożna, Thury, Biberowy⁶⁰⁾, Starczowy, Nizelski, Pliawieczko, Zyzeczkie, Wielizy, Ozioroczkie, Kazarzynowskie. A rubierzom bydź wczystkich zamkow po starym graniczam. Także y wielkiemu hospodaru Iwanu, Bożą miłoscią, hospodaru wsieia Russi y wielkiemu kniaziiu samemu na wielkiego hospodara Stefana, Bożą miłoscią krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithwę, wczystkiej ziemie hospodarstwa iego wojną nie chodzidz, y bojar y woiewod z ludzmi nie posyłacz, y miast nigdzie nie zsiadacz, y po graniczom, po wczystkim miastam woiny nie wczynacz y obith niakich nie działacz y nie woiewacz y nie zaczepiacz niczym w the przymierne latha: horoda Kijowa z włosczi, horoda Kanewa z włosczi, horoda Czerkass z włosczi, horoda Żythomiera z włosczi, horoda Wruezia z włosczi, horoda Lubicza z włosczi, horoda Komya⁶¹⁾ z włosczi, y Sieluwarowicz⁶²⁾, Thelieszewicz, Therenicz, Koseliewaliaszu⁶³⁾, Morozowicz, Lipinicz, Polieszon, horoda Thurowa z włosczi, horoda Mozyra z włosczi y włosci: Beziwa⁶⁴⁾, Brachiny, Reczyczy, Horwolia, Strossina, Czeczerska, Propoiska, Mochilowa, horoda Mstisławła z włosczi y włosci: Choczławicz, horoda Krzyczowa z włosczi, horoda Dubrowni z włosczi y włosci: Chor⁶⁵⁾ y Romanowa y horoda Orszy z włosczi y włosci: Liubawicz y Mikulina, horoda Witebska y włosci: Brussa, Dreczechluk, horoda Suraza y Surazskich włosci: Uswiatha, Ozierzysz, horoda Wieliza, horoda Połodska s przychrody y z włosczi, horoda Kopia, horoda Krasnego, horoda Uly, horoda Thurowlicz, horoda Drissy, horoda Kopcza, tosz y Dysna, horoda Kozyan, horoda Sythna, horoda Niesczardy, horoda Sokoła, da s Połoczkiego powiathu horoda Łukomla z włosczi, horoda Bełkłakow z włosczi, horoda Usaczy, horoda Liebedka, da Połoczkich włosci: Moszucow, Nieporothowicz, Wierbiliowy słobody, Liubka⁶⁶⁾, Wiiaszna⁶⁷⁾, Klina, Zamossia, Iscza, Newędreia, da horodyscza Krzeczotha, czo na ozierze, na Othuliowie, na Kuszowy⁶⁸⁾, z włosczi, horoda Druchy⁶⁹⁾ z włosczi, horoda Ikazna z włosczi. Także wielkiemu hospodaru Iwanu, Bożą miłoscią hospodaru wsieia Russi y wielkiemu kniaziiu, nie wojowacz y nie zaczep-

⁵⁹⁾ Давковы. ⁶⁰⁾ Бибаревы. ⁶¹⁾ Гомъя. ⁶²⁾ селъ: Уваровичъ. ⁶³⁾ Кошелева Лесу. ⁶⁴⁾ Бчича. ⁶⁵⁾ Горъ. ⁶⁶⁾ Кубъка. ⁶⁷⁾ Вязна. ⁶⁸⁾ Кугони. ⁶⁹⁾ Друи.

liacz niczym: Kurlandski ziemie wszystkie y horodow w ziemi Inflantskiey, — horoda Duchy⁷⁰⁾ Bolszyj y horoda Ryzy⁷¹⁾ Mały, horoda Dolienia, horoda Kor-
keluka⁷²⁾, horoda Kokenchausa⁷³⁾, horoda Skrownego, horoda Lenewarda,
horoda Kruszborka, horoda Iszkila, horoda Radopoza, horoda Dynemonta,
horoda Inessa, trzech horodow Kremona, tosz y Thurajna, Trejdenia, Zey-
wolda, horoda Souselia, horoda Nitowa, horoda Iurensborcha, horoda Nar-
beja, horoda Rozemboka, horoda Rozenia, horoda Liemzyna, horoda Muiana,
horoda Liethepiora, horoda Kiessy, horoda Ierli, horoda Newginy, horoda
Piboleni⁷⁴⁾, horoda Skuyny, horoda Zerbenia, horoda Smiltinia, horoda Bor-
zunia, horoda Czerstswinia⁷⁵⁾, horoda Trykatha, horoda Rownego, horodyscza
Lawduna, horodyscza Holbina, horoda Rezycze, horoda Liude⁷⁶⁾, horoda Wlie-
cha, horoda Włodymierza, horoda Iliessienia, horoda Pletemberecha, horoda
Plinthembora⁷⁷⁾, horoda Czalissa⁷⁸⁾, horoda Wokora⁷⁹⁾, horoda Wiekielia,
horoda Nowego horodka Liwonskiego, horoda Korubethy⁸⁰⁾, horoda Gowy,
horoda Kursliowa, Iuryowa, Mukowa, Randocha, Ryncholia, Konzotha⁸¹⁾,
Kawletia, Laiussa, Borchomla, Polcziewa, Haydy⁸²⁾, Wnoliana⁸³⁾, Tarwasza,
Pernawa Starego y Pernawa Nowego. Hrubiezom (A rubieżom) bycz wszyst-
kich zamkow po starym rubierzom y we wszystkim dzierzecz mocno, na obie
stronie, po thym naszym dohowornym zapisem y po naszymu krestnemu
poczałowaniu, a zakrepią krestnym czałowaniem y rozmienią się piere-
miernymi chramoty, po themu y dzierzecz tho peremiere. A posłom wiel-
kiego hospodara krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, kogo
poslie k wielkiemu hospodarowi y wielkiemu kniazowi, przyiachacz y odia-
chacz do hospodara naszego, krom wszeliakiego zadzierzenia, ze wszyst-
kimi ich ludzmi y majątnosciami po wielkiego hospodara y wielkiego knia-
zia opasnej chramocie. A tak (jak) wielki hospodar Stefan, Bożą mięloszczą
krol Polski y wielki kniaz Lithewski poslie wielkich posłow swych k wiel-
kiemu hospodarowi, Bożą mięloszczą, hospodarowi wsieia Russi y wielkiemu
kniazowi: y hospodarowi naszemu tym posłom swym dacz zupełną naukę o
więzniech, ktore u hospodara naszego są ludzi wielkiego kniazia, jako
ich oswobodzidz. A uczyni się jaka obieda pogranicznym ludziom, w ten

70) Риги. 71) Риги. 72) Коркельма 73) Куконоса. 74) Пяболды. 75) Чествина. 76) Лужи.
77) Plinthembora — нѣтъ. 78) Альста. 79) Векера. 80) Керепети. 81) Конгота. 82) Пайды.
83) Вильяна.

czas z obu stron woiewodom y dzierzawcom po wszystkim ukraginnym zamkom do tego roku, o tych obidnych krzywdach między sobą ssyłacz się y uprawę czynicz na obie stronie, a złych karacz. I na tym, na wszystkim my — wielkiego hospodara Stephana, Bożą mielosczią, krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego posły — kniaź Ianusz Mikołaiewicz Korbuthowicza Zbarazski, woiewoda Braclawski, starosta Kremieniecki y Pinski; Albrycht Radziwiłł, marszałek dworny, starosta Kowienski, a Michał Haraburda pissarz, z wielkiego hospodara Iwana, Bożą mielosczią, hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia y posły, — z dworaninem y namiestnikiem Kazinskim⁸⁴⁾ z kniazem Dymitrem Piotrowiczem Ielieckim, a z dworaninem y namiestnikiem Kozielskim, Romanem Wasyliewiczem Olforiewa a z dyakiem Mikithą Basieką⁸⁵⁾, Nikithyna syna Weresczachyna, a z podięczym Zacharą Swiazewym, o miernym postanowieniu dochowor uczynieli y zapissy dochowor ninie popisali y pieczęci swoje k tym zapisam przyłożyli, y ręką swoją Michał Haraburda pissar. podpisał y zapisy po protywnym między siebie roziełi y krestnym czałowaniem zakrepili y między siebie czaływali krest na tym na wszystkim, czo inak mimo tych dochowornych zapisow y między wielkiego hospodara Stephana, Bożą mielosczią krolia Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego, y między wielkiego hospodara Iwana, Bożą mielosczią hospodara wsieia Russi y wielkiego kniazia, thym dełam na obie stronie inako nie bycz. A o tym miernym postanowieniu dogowor uczynieliśmy y krestnym czałowaniem zakrepili, przy bytnoseci posła najbłogosławniejszego papierza Rzymskiego Hryhora trzynastego, dostojnego Antónia Possowinussa. Dan na lamie Zapolskim, liatha siedm tyssiącznego dziewiędziesiątego, miesiącza Honwara, a od narodzenia Pana Christusowego roku 1582.

275.

KOPIA LISTU PRZYMIERNEGO OKOŁO POKOJU S KNIAZIEM MOSKIEWSKIM, DANA OD POSŁOW KNIAZIA MOSKIEWSKIEGO.

Bożą mielosczią wielkiego hospodara, czara y wielkiego kniazia, Iwana Wasylewicza wsieia Russi, Włodzimierskiego, Moskiewskiego, Nowo-

⁸⁴⁾ Кашинскимъ. ⁸⁵⁾ Басенкомъ.

grodzkiego, czara Kazanskiego y czara Astrachanskiego, hospodara Twierskiego, hospodara Pskowskiego y wielkiego kniazia Smolenskigo, Iuchorskiego, Piermskiego, Wiatskiego, Bołcharskiego y innych, hospodara y wielkiego kniazia Nowochoroda, Nizowskiey ziemi, Czernichowskiego, Rzezanskigo, Nostochowskiego (Rostowskiego?), Iarosławskiego, Białojeziarskiego, Liflanczkiego, Udorskiego, Obdorskiego, Kondzinskigo y Sibirskiego y innych, my, wielkiego hospodara posły: dworzanin hospodarza, czarza y wielkiego kniazia y namiestnik Kasinski, kniaz Dimiter Piotrowicz Ieleccki; dworzanin hospodarza, czara y wielkiego kniazia y namiestnik Kozielski, Roman Wasylewicz Olfierzewa; hospodara, czara y wielkiego kniazia dyak Nikitha Bassionek, Nikieczyn syn Wieresczanin, y hospodarski poddyaczy Zacharzya Swiaziew, zieszdali się na zjazd z wielkiego hospodara Stephana, z łaski Boży krolia Polskiego y wielkiego książęcza Litewskiego, Russkiego, Pruskiego, Żmudzkiego, Mazowiedzkiego y Siedmigrodzkiego y innych s posły o mierze y o dobrej mowie, czo przyselał k wielkiemu hospodarowi naszemu, czaru y wielkiemu kniazium Hrzechora papy trzynastego posłanik, Antoni Possowinus s swą chramotą człowieka swego Iędrzeia Polonskiego, żeby hospodar nasz s krolēm Stephanem zesłał się w ktore miasto posły swymi o miernym postanowieniu dochoworsz uczynicz, — y my, hospodara y wielkiego kniazia posły: dworzanin y namiestnik Kosinski, kniaz Dymitrey Piotrowicz Ieleccki; dworzanin y namiestnik Kozielski, Roman Wasylewicz Olfierzyewa; dyak Nikitha Bassionek, Nikieczyn syn Wieresczaczyn y hospodarski poddyaczy Zacharyasz Swiaziew, zachawszy się po chospodarzu ukazu na Zapolskim łamie, między Porchową y Zawołoczią, po Łudzkiej drodze, z wielkiego hospodara Stephana krolia posły: z kniazem Ianuszem Mikołajewiczem Korybuthowicza Zbaraskim, wojewodą Bracławskim, Krzemienieczkim y Piskim starostą, a s panem Albrychtem Radziwiłem, książęciem na Ołyce y Nieswierza, marszałkiem Iego Krolewskiej Mości dwornym wielkiego księstwa Litewskiego, starostą Kowienskim, da s pissarzem wielkiego księstwa Litewskiego, s panem Michałem Haraburdą postanowili przymierzenie na dziesięć lat, — od kreszczenia Pana Chrystusowego liata siedm tysięcy dziewiędziesiątego roku do kreszczenia Pana Chrystusowego liatha siedm tysięcy setnego roku na tym, czo hospodar nasz, czar y wielki kniaz, dla pokoju chrzescianskiego, Stephanu kroliu

kazał postąpić w jego stronę z Inflanckiej ziemi: horoda Kokonchausa, horoda Skrowna, horoda Lenewartha, horoda Kryszborka, horoda Korzonia, horoda Czeſtwinia, horoda Trykatha, horoda Rownego, horoda Włodymierza, horoda Alista, horoda Gowy, horodyſcza Lewdunia, horodyſcza Holczinia, horoda Reżycze, horoda Luzy, horoda Wlicha, horoda Pierszkolin, horoda Salaczy, horoda Iurzyiowa, Nowego horodka Liwonskiego, Kerepieci, Mikowa, Randziecha, Rzynhda, Konchoda, Kowliecia, Kurszliowa, Laiussa, Tarwasza, Polcziewa, Paydy, Wiliana, Pernawy stary, Pernawy nowy, ze wszystkimi wyiazdy y z włosciami tych zamkoff; da w jego Krolewskiej Mosci stronę zamek Wielisz, a ziemia Wielizu po starym rubieżom, iako było w Witepskiej ziemi s Thoropieczką ziemią, — Witepska ziemia z zamkiem Wielizem k Wicziwsku, a Thoropieczka k Thoropieczu; a u hospodara naszego, czara y wielkiego kniazia stronę — ktore zamki u hospodara naszego Stephan krol pobrał, — zamek Łuki Wielkie, zamek Newel, zamek Zawołocze, tész y Rzewa pusta, zamek Chełm; a ktore zamki po-Pskowskie teraz krol u hospodara naszego pobrał, — Woroniecz, Wielia, Ostroff, Krasny, abo czokolwiek będzie teraz potym wziął Stephan krol y ze Pskowskich zameczkow w Rzew, Włodymierzecz, Dupkow, Wyborzech, Wyszehrod, Izborszk, Opoczka, Hdoff, Kobelin, Horodyſcze, Siebiesz: te wszystkie hrody w hospodara naszego stronę po staremu ku Pskowu ze wszystkimi włosciami y wyesdy tych zamkow. A ludzie y działa y zapassy z zamkow wywiescz y na obie stronie według postanowienia: jako przydad hospodara naszego dworanie, ktore posłane y z Inflanckich zamkow ludzi wywodzidz y z Iuriowa y z Nowego Horodka y s Paydy y s Polczowa y s Tarwasza y z Laiusza y s Pierkda y s Salacza y s Pernawy y z Wiliana: y krolewskim dworzanom zebrać Łothyszow s końmi y s sańmi po hospodarową armatę woiczną y pod zapassy chlebne y pod Iurzyewskiego władkę y pod obrazy y pod cerkiewne stroienie y pod woiewod y po insze ludzie, pod nie y pod ich żywothy, iako może podiącz się. A iako Łothyszow pod to zbiorą: y kniazia wielkiego ludziom nakładywacz się siedm dni od tego dnia, iako dadzą Łothyszow y podwod, a nakładszy się w siedm dni, poidz y z zamkow ze wszyczkim do Pskowa. A prowadzić do Pskowa wielkiego kniazia ludzi y armatę woiczną y zapassy Lithewskim ludziom, a zamki krolewskim

dworanom oddacz, ktore posłane the zamki wziąncz, a z dostalnych Inflanczkich zamkow, ktorych gospodar nasz Stephanu kroliu postąpię się — y s Kokonchaussa y s Krownego y z Lenewartha y s Kroszborka y z Borzunia y s Czestwinia y s Trykatha y z Rownego y z Włodymirza y s Czalistha y z Gowy y z Liedunia y s Cholbinia y z Rezyceze y z Luzy y z Owlicza y s Kierepeczy y z Mukowa y z Randziecha y z Rynzhda y s Konchotha y s Kawlecia y s Kurszliowa wywiesdz ludzi y armatę woieniā y zapassy wszelkie y chlieb po themusz Łothyszy na rok miesiācza Marcza czwarthego dnia y odprowadzidz kniazia wielkiego ludzi y armatę y zapassy do Pskowa Litewskim ludziom; a armatę przybełą y zapassy działmi ze wszyczkich Inflanczkich zamkoff z ludzmi wmiescie wywiescz na thymże z roku po spisku, iakowiemy spiski rosmienieli się s posły za dyaczymi przypismy. A czo ktory armathy, s czym ktory zamek wzienthy, w ktorym zamku Inflanczkim zostawicz po spiskom, ze ktorymi rozmienieli się posły, za dyaczemi przypismy po przeciwnem. A bendzie-li iakich zapassow chliebnych s tych zamkow z ludzmi wmiescie zaras podiāncz nie mogli y ludzi y koni stelko zebracz nie mogli: y the wszystkie dostalne zapassy chlebne gospodara naszego ludziom ostawowacz w tych zamkach za swemi pieczenczmi y strasz w nich ostawicz, a Lithewskim ludziom nad thymi zapasmi y nad stroży chytrosi niaki nie uczynicz, a krolewskim dworzanom y drugim podymom the dostalne zapassy kazacz Łothyszom odwiescz we Pskow y przewodzidz posłacz po themusz Lithewskim ludziom do Pskowa. Także y s tych zamkow, ktore gospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziu Stephan krol postąpię się, — z Łuk Wielkich z Zawolocia, tesz y Rzewy pusty, z Newlia, s Chelmu y ze Pskowskich przychorodoff wszystkich, ktore za Stephanem krolem beły, wywiescz Lithewskich ludzi y armatę przybełą, ktorā Stephan krol przybawieł, a kniazia wielkiego dworzanom, ktorzy posłani tych zamkow odbieracz, kazacz zebracz krzescian tych zamkow s podwodami, dacz krolewskim dworzanom pod ludzi y pod armatę woieniā y pod ich żywothy; a iako ludzie s końmi zbierzą: y Lithewskim ludziom po themusz nakładywacz się siedm dni, a nakładwszy się w the siedm dni, isdz z zamkoff, a zamki oddacz gospodara naszego dworzanom, ktore posłano tych zamkoff odbieracz, y przewodzidz Lithewskich ludzi y armatę gospodara naszego ludziom z Łuk Wielkich,

s Helmu, z Newlia, z Zawolocza, z lezieryszcz, a y ze Pskowskich przychrodow do Nowogrodka Liwońskiego; a armatha stara tych zamkow, s czym ktory zamek wzienth, ostawicz w zamkach, po rospiszy, iako rospis themu naradu dano gospodarowym dworanom; a przybelny narad, czo Stephan krol przybawieł, wywiesdz s tych zamkoff z liudzi wmiescie. A ktorych chlebnych zapassow y s tych horodow podińcz w drugi ras nie może bendzie, s telko w tych zamkach chrzescian y koni że zebracz nie może: y the dostalne chlebne zapassy Lithewskim liudziom ostawowacz w tych zamkach za swemi pieczęczmi y strasz u nich zostawicz, a hospodara naszego dworanom kazacz zebracz ludzi the zapaszy y drugim podymom odwiescz do Lithewskich zamkow y przewodzidz posłacz, y chytrosi y obmanu y obidy y nasielstwa niktorego w tych we wszytkich zamkach nie bydź na obie stronie. Iako poczną hospodara naszego ludzi wywodzidź z Inflanczkich zamkoff, władykę Iuryowskiego z obrazy y z inszym cerkiownym stroieniem y popow y wszelkie naczynie cerkiowne y woiewod y dzieczi bojarskich y strzelczow y kozakow y inszych ludzi: y nad hospodara naszego ludzi y nad władyką y nad naradem y nad skarbem Lithewskim ludziom chytrosi niktory na drodze nie uczynicz y nie pobicz y zasiełku Niemieczkim ludziom y Łothyszom pobicz nie kazacz, pochrabicz y od Niemieczkich ludzi y od Łothyszy bronicz, żeby ich nie pobieli y nie pochrabili y ubitku ni w czem niktorego nie uczynieli po siem postanowionym zapissom. I przewodzidz Lithewskim ludziom hospodara naszego ludzi y armathę z Inflanczkich zamkoff do Pskowa ze wszytkich bes każdy szkody y dowiescz kazacz Łothyszom. A ktore Lithewskie ludzie y Łothysze poczną do Pskowa prowadzidz hospodara naszego ludzie y iako dowiozą do Pskowa: y tych wszytkich ludzi Lithewskich y Łothyszow odpuscicz y ze Pskowa, nie zadzierzywaiącz, bes każdy zaczepki y na drodze ich nie kazacz pobicz y chitrosi nad nimi niktory nie czynicz. Także ktorych ludzi Litewskich y s tych zamkow powiozą, ktore hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniazii Stephan krol postąpiel się: y nad temi Litewskimi ludzi po themusz hospodara naszego ludziom chytrosi niktory na drodze nie uczynicz, y Lithewskich ludzi nie pobicz y nie pograbicz y armathy wojenny nie odjacz y ubitku niktorego niwezym nie uczynicz, y odprowadzidz ich y odwiescz tych zamkow chrzescianom do Stephanowych krole-

wych horodow po thym postanowionym zapissam. A ktore hospodara naszego ludzie Stephanowych krolowych ludzi y armatę woienną odprowadzą y u przewodnikow będa: y tesz ludzi odpuszcz bez każdyze zaczepki y bez szkody, y na drodze ich pobież nie kazacz y chytrosci nad nimi nie uczynicz niktory. I po temu naszemu postanowieniu Stephanu krolu hospodaru naszemu, czaru y wielkiemu kniaziiu słacz swoich wielkich posłow ku Stephanu krolu tych dzieł krestnym czałowaniem zakrzepicz po tym naszym postanowionym zapisam y peremiernymi chramothami hospodaru naszemu y Stephanu krolu rozmienicz się. A przysłacz Stephanu kroliu ku hospodaru naszemu swych wielkich posłow na zrok, na dzien Troicze swienthy roku siedm tysiącz dziewiené dziesiątego; a hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniaziiu słacz swoich wielkich posłow k Stephanu kroliu na Uspienie swienthy Bogorodzicze roku siedm tysienczy dziewienecz dziesiątego. A do tego roku, poki posły schodzą między hospodara naszego y Stephana krolia, Stephanowi kroliewi posły u hospodara naszego będą y zakrzepią krestnym czałowaniem: y w ten czas y pothym do urocznych liath dziesiąci wojnie na obie stronie nie bydz,—samemu hospodarzu naszemu czaru y wielkiemu kniaziiu u Stephana krolia ziemie woiną nie chodidz y boiar y woiewod z ludzmi nie possełacz y miast nigdzie nie zasiadacz y po graniczom wszystkim s Stephanem kroliem po wszystkim miastam wojny nie wsczynacz y obied nijakich nie czynicz y nie woiewacz y nie zaczepiacz niczym w the przymerne liatha: horoda Kijowa z włosczmi, horoda Czerkass z włosczmi, horoda Żythomierza z włosczmi, horoda Wrucza z włosczmi, horoda Liubieza z włosczmi, horoda Hony z włosczmi y sioł — Uwarowicz, Czieliesczewicz y Therzenicz; Kosseliewa, Liechu, Morozowicz, Lipinicz, Polieszan, horoda Turowa z włosczmi, horoda Mozey z włosczmi, da włosciey: Bezycza, Brachinia, Rzeczyczy, Horwola, Strzeszina, Czycerska, Propoiska, Mochilewa, horoda Mscisławlia y włosci Choczławicz, horoda Krzyczewa z włosczmi, horoda Dubczowny z włosczmi y włosci: Gyrzy, Romanowa y horoda Orszy z włosczmi y włosci: Liubawicz, Mikulina, horoda Withepska y włosci: Brussa, Drzeczych Łuk, horoda Surarzy y Surażskich włosci y Uswiatha y Iezieryszcza, horoda Wieliza, horoda Połothska s przychody y z włosczmi, horoda Krasnego, horoda Kopia, horoda Uly, horoda Turowli, horoda Dryssy, horoda Kopeza, tesz y Dzisna, horoda Koiziany, horoda Syth-

na, horoda Niesczardy y horoda Sokoła, da Połothskiegosz powiathu horoda Łukomla z włościami, horoda Bielmakow z włościami, horoda Usaczy, horoda Liebiedzka, da Połodskich włościcy: Mosnikow, Nieporothowicz, Wierzbilowy slobody, Kupka, Wiasniaklina, Zamosza, Iscza, Niewiedrzeia, da horodyscza Krzczetha, czo na ozierze na Othułowie, Nakuczom z włościami, horoda Drzwi, horoda Ikasna z włościami *). Także hospodaru naszemu czaru y wielkiemu kniazii Iwanu Wasylewiczu wsieia Russi, nie woiowacz, nie zaczepiacz niczym Kurlandskicy ziemie wszyczkicy y horodow w ziemi Inflanczkicy — horoda Rzygi Bolszey, horoda Rzygi Małey, horoda Dolenia, horoda Kierszkolma, horoda Kokonchaussa, horoda Skrownego, horoda Lienwartha, horoda Kruszborka, horoda Iszkila, horoda Radopecza, horoda Dziwnemiendza, horoda Inesza, trzech horodow Krzemona, tesz y Thurajna, Trzeydona, Zeywolda, horoda Sonselia, horoda Nithowa, horoda Iurzensborka, horoda Narbiecza, horoda Rosierabieka, horoda Rozenja, horoda Kuczenia, horoda Moiana, boroda Liethepierzy, horoda Kiesy, horoda Ierszli, horoda Niewsinia, horoda Piboldy, horoda Skwinia, horoda Zerwienia, horoda Smileczyna, horoda Borzunia, horoda Czestwinia, horoda Trykatha, horoda Rownego, horodyscza Lewdunia, horodyscza Golbinia, horoda Reżyczy, horoda Luzy, horoda Wliecha, horoda Wołodymierza, horoda Ilisienia, horoda Pletembierzycza, horoda Alistha, horoda Wieliana, horoda Wiekielia, horoda Nowogrodka Liwonskiego, horoda Kerepeczi, horoda Gowy, Kurszliowa, horoda Iuriowa, Frukowa, Randziecza, Rynkolia, Konchotha, Kawlieczia, Laiussa, Borcholma, Polczyowa, Paydy, Wiliana, Tharwasza, Pernawy starszego y Pernawy nowego **). A rubieżom bycz wszystkim hrodom po starym rubieżom; także y wielkiemu hospodaru Stephanu, z łaskicy Boży krolu Polskiemu y wielkiemu kniazii Lithewskiemu samemu na hospodara naszego czara y wielkiego kniazia Iwana Wasylewicza wsiey Russi we wszystkie ziemi panstwa jego wojną nie chodzicz y panow radnych y woiewod s ludzmi nie possełacz y miast hospodara naszego w ojczyznie nigdzie nie zasiadacz y po rubieżnym ludziom obyt żadnych nie czynicz w the przymierne latha, nie wojowacz, nie zaczepiacz y niczym hospodara naszego ziemi Moskiewski ziemie wszystkie y Nowogroda Wielkiego y

---

*) Слѣчи стр. 644.

**) Слѣчи стр. 645.

włosci Nowogrodskich y Nowogrodzki wszystkie ziemie y horoda Pskowa y przychrodkow Pskowskich — Opoczki, Krasnego, Ostrowa, Wieli, Worącza, Izborska, Hodowa, Kobieliawrzewa, Debkowa, Wyszochroda, Wołodymierza y włosci Pskowskich y Pskowski ziemie wszystkie y horoda Siebieża y włosci Siebieżskich wszystkich y horoda Twierzy y Twierski ziemie wszystkie y horoda Pierzesławka Rezanskiego y Rezanski ziemie wszystkie y horoda Pronska y Pronski ziemie wszystkie nie wojowacz, nie zaczepiacz niczym; także wielkiemu gospodaru Stephau kroliu y tych gospodara naszego hrodow y włosci y zieml nie wojowacz y nie zaczepiacz niczym w the przymerne latha, — horoda Rzelska z włosciami, horoda Pucziwla z włosciami, horoda Radohoszcza z włosciami, horoda Czernichowa z włosciami, horoda Staroduba z włosciami, horoda Poczepa z włosciami, horoda Popowy Gory z włosciami y włosci: Zaliessia, Babicz, Swieczilowicz, horoda Skarbowicz, Łapicz, horoda Karaczewa z włosciami y włosci: Hoczymlia, Snowska, Horobora, Tuchlinia, Drokowa, horoda Trusczeska z włosciami, horoda Mosselska z włosciami, horoda Sierpieyska z włosciami y włosci Zamossia, Tuchaczewa, Dzieszny, Fominicz, Pogoscicz, Moczyna, Dziemienny, Howdzieczny, Uziepierzeczy, Snopotha, Kowilny, Szny, Liazarzewa horodyscza, Blizewicz, Liuboni, Daniełowicz, horoda Branska z włosciami y włosci: Solawieicz, Przykładni, Paczyny Fiedorzowskiego, Ossowika, Kopynicz, Sucharza, Wsiesławka, Worocznia, Zierzyny, horoda Rosławka z włosciami, horoda Smolienska z ierzyny, s puszczmy y z włosciami, czo ku niemu cziagnie, y włosci: Iałowcza, Bolydanicz, Lazarzewszyny, Pustopiela Romanowskiego, Kopczkowiecz, Mołochwy wszystkie, czo k ni pocziagnęło, y Piotrowskiego dzierzenia, Kucziewa y Zwierowicz, Dobrowienskiego, Puczykatiny, Kaspli, Porzecza, Rzudy, Szuczy, horoda Niezenska z włosciami y horodyscza Dzmিতrowcza, horoda Miesceska z włosciami, horoda Opakowa z włosciami y włosci: Zalidowa, Niedochodowa, Byszkowiecz, Zyczyna, horoda Wiazmy y włosci Wiaznenskich wszystkich, czo k Wiazmie pocziagnęło, horoda Dorochohurza y włosci Dorochohużskich wszystkich, czo k niemu pocziagnęło starodawna, horoda Biały z włosciami y Wierszeho-
wia y Bolszego y Szeptowa y Monewidowy slobody, horoda Łuk wielkich y włosci Ludzkich: Dolisy, Bierzezaia, Uswa, Iałowcza, Wiesnybołocha, horoda Hielmu y włosci Chełmskich: Wieliki y Łopaczyczy y Buicza,

horoda Zawołocia, tesz y Rzewy Postey y Rzewskich włosci, horoda Newlia, horoda Thoropeza y wszystkich Thoropieczkich włosci: Dankowy, Liubuthy, Dubny, Rozny, Thurzy, Bybierzewa, Starczowy, Nizelskie, Pliawieczkie, Zyzejeczkie, Wielizy, Ozierzyczkie, Kazarzynowskie *). A z rubieżem bycz wszystkich zamkow po starym rubieżom y we wszystkim dzierzecz mocno z obudwu stron po thym naszym postanowionym zapissam y po naszym przysiędze. A zaprzysięgszy y rosmienieli stę przymiernymi chramothami po themu y dzierzecz tho prymierze. A posłom wielkiego hospodara Stephana kroła, kogo poslie ku hospodarowi naszemu czaru y wielkiemu kniazii przyachacz ku hospodarowi naszemu y odiachacz od hospodara naszego k Stephanu kroliu bes wszeljakiego zadzierzenia ze wszystkimi ich liudzi y majątnosciami po hospodarowi naszego opasny chramocie. A iak k hospodarowi naszemu Stephan krol posłow swych poste, y Stephanu kroliu thym posłom dacz zupełną naukę o polomienikach, ktore w Lithwie w polomu hospodara naszego liudzi, jako polomienikow swobodzidź z obu stron. A uczyni się iaka obieda po rubieżnym liudziom, w ten czas z obu stron y woiewodam y dzierzawczom po wszystkim ukraginym zamkom we wszystkich ziemiach z obu stron do tego z roku o tych obiednych rzeczach miedzy się ssełacz się y uprawa czynicz na obie stronie, a złych y winnych karacz. Na them na wszystkim, my wielkiego hospodara czara y wielkiego kniazia Iwana Wasilewicza wsiey Russi posły: ja dworzanin y namiesnik Kassienski, knias Dmitrey Piotrowicz Ieleccki, ja dworzanin y namiesnik Kozielski, Roman Wasilewicz Olfierzow, ja dziak Mikitha Bassionek, Mikyczyn syn Wieresczachyn, ja hospoddarski poddyaczy, Zacharsz Swiaziew z wielkiego hospodara Stephana kroła Polskiego y wielkiego kniazia Lithewskiego s posły: s kniazem Ianuszem Mikołaiewiczem Zbaraszskim, woiewodą Bracławskim, stharostą Krzemienieczkim y Piskim, da s panem Albrychtem Radziwiłłem księciem na Ołyce y Nieswieżu, marszałkiem dwornym wielkiego księstwa Lithewskiego, z Michałem Haraburdą o miernym postanowieniu dochoworz uczynieli y zapissy dochoworszne popissali y pieczenei swe k thym zapissam przywiesieli y zapissy po proeziwnym po sobie rosieli, y zaprzysięgszy na thym na wszystkim, że inaczy mimo tych dochowornych zapissy miedzy wielkiego hospodara na-

*) Слѣди стр. 642 — 643.

szego czara y wielkiego kniazia y wielkiego hospodara Stephana krolia thym dzieliom na obie stronie inaczy nie bydz, a o thym miernym postanowieniu dochoworsz uczynielismy y krestnym czałowaniem zakrzepieli, Grzegorza papy trzynastego, przy posłanniku, Antoniu Possowinusię, — pissana na Zapolskim lamie, roku siedm tysiącz dziewiendziesiątego, Ianuarij.

276.

ROSPIS PRZYBYŁEGO NARADU W INFLACZKICH HORODZIECH, KTORY NARAD POSSYŁAN W THE HORODY W PRZYBAWKU, A TERAZ PO DOCHOWORU HOSPODARA, CZARA Y WIELKIEGO KNIAZIA POSŁOW Z LITHEWSKIMI POSŁY Y S TYCH INFLANCZKICH HORODOW NARAD Y PUSZENNE ZAPASY ODWIESC DO PSKOWA ŁOTHYSZOM WEDŁUG THY ROSPISSU Y DOPROWADZIDZ DO PSKOWA LITHEWSKIM LUDZIOM, ŻEBY NA DRODZE LITHEWSCZY Y NIEMIECZCZY LUDZIE NARADU Y ZAPISU (ZAPASU?) NIE ODIĘLIY, ŻADNEY CHYTROSCI NAD NARADEM Y NAD ZAPASSEM NIE UCZYNIELI.

Kokenchauss.

S Kokenchaussa wziącz naradu przybełego, ktory possełal hospodar w przybawkę: pisczal miedziana Moskiewska na kołach, w ni kul żelaznych 300, każda kula waży 7 grzywienek.

Pisczal Moskiewskich połutornych 5 na kołach, u nich kul żeliaznych 1500, każda kula waży 6 grzywienek.

Pisczal graniasta Moskiewska 12 piendzy, u ni kul żelaznych ołowem oblewanych 19, każda waży 5 grzywienek.

Pisczali Moskiewskich połutornych na kołach 2, u nich kul żelaznych 510, każda waży 6 grzywienek.

Pisczali zaczynnich 50, prochu pudow 607, ołowu pudow 80, kónathoff 7, ieden 30 sażeni, a drugi 20 sażeni. Do podkopu naczienia — 2 buroff żelaznych po pułtoru sażeniu, szup 2 sażenia, kurow 10, kirog 15, łomow 5, zashupow 3, żelaza prenthow sredniego 800, w każdym prenczie po 20, bathogow, workow, pieczowy 124, piąnthki lnu 10, fonary.

S tegosz Kokonchausu wziącz prochu Moskiewskiego, ktory przywieziono z Ruczborka, beczek 31 y puł, a po smiecie do 150 pudow, ołowu pudow 29, siarki paliony beczek 10, a po smiecie ze 20 pudow.

S tegosz Kokochausa wziącz puszczennych zapassow: kul żelaznych 340, każda waży 4 grzywienki; kul 40 po pułtrzeci grzywienki; kul 380 po iedny grzywienecie; prochu beczek 10, a po smiecie go 60 pudoff; ołowu pudow 116; chołstow a w nych 834 arszyny, po 8 arszynow w chołsthu.

Lenewarth.

Z Lienewarthu wziącz naradu, ktory hospodar posyłał, przybawkę: piszczal potutorna Moskiewska w stanku na kołach 15 piędzy, u ni kul żelaznych 300, każda po 6 grzywienek; prochow pudoff 70; ołowiu pudow 26; piszczali zaczynnych 18; konathow 2, jeden 30 sażeni, a drugi 20; wielisza odnokoliesna z żeliazna sredniego; prentow 5; podkopne naczenia — buroff, szup na sażeniu, kurow 3, kirog 11, łomow 2, zastupy 3, fonary 36. lnu piąthkow . . .

S tegosz Lienewarthu wziacz narad: piszczal skoro-strzelna miedziana, u ni kul 50 po grzywienecie; piszczal miedziana, u ni kul ołowem obla-nych 50, każda po grzywienecie; piszczal miedziana snicziarska w sthanku na kołach, u ni kul żelaznych ołowem 5, każda po grzywienecie waży; tyuffiak żelazny drobowy na 3 piędzy; prochu pudow 24; chołsthu arszynow 104.

Skrownno.

S Skrownego wziącz naradn, ktory hospodar possyłał przybawkę: piszczali zaczynnych 30, prochu pudow 70, ołowu pudow 24, piathkow lnu 42, konatow 20 sażeni, wielisza iednokoliasna, fonary 2, żeliazna sredniego prethow 5, do podkopu naczenia — buraw, szup na sażeniu, kurow 3, kirog 5, łomow 2, zastupow . . .

S tegosz Skrownego wziącz puszczennych zapassow: 290 kul żelaznych, każda po grzywienecie waży; kul 78, każda po grzywienecie s trzecią częścią; kul 120, każda po puł grzywienki; prochu pudow 20, ołowiu pudow 10 y grzywienek 10, chołstow arszynoff . . .

Czesthwin.

S Czesthwina wziącz naradu, ktory hospodar possyłał przybawkę: piszczal zaczinnych 40, prochu pudow 150, piąthkow lnu 62, funa-

row 2, żelaza średniego prenthow 5, do podkopu naczynie: buraw, a szup na suszeniu (sic), kury 3, kiog 5, łom.

S tegosz Czesthina wzięcz puszennych zapassow: kul żelaznych 12, każda po grzywiecze waży; kul 13, każda po pułthoru grzywiece; kul 300 w czwieri grzywienki; kul 305, każda po pułgrzywienki waży; prochu pudow 20, ołowiu pudow 10, chołstu arszynow 24.

Borzuń.

Z Borzunia wzięcz naradu, który gospodar possyłał przybawkę. piszali zaczynnych 36, prochu pudow 125, ołowiu pudow 30, piątkow lnu 51, konath liekki, a wientsza iedno-koliesna, fonary 2, żelaza średniego prentoff 3, do podkopu naczynia — buraw, a szup na sażeniu, kury 3, kiog 5, łomow 2, zastupy.

S tegosz Borzunia wzięcz puszennych zapassow: kul 160 ołowianych, każda po dwie grzywienki; kul ołowianych 250, każda po grzywiece bes czwieri; kul ołowianych 140, po puł grzywienki; kul ołownych 30, każda ośmą częsez grzywienki waży; prochu 20 pudow y 35 grzywienki; ołowiu pudow 10, pudszczecie (sic) lnu, chołsthu arszynoff 16.

Wołodymirecz.

Z Wołodymiercza wzięcz naradu, który gospodar possyłał w przybawkę: piszali połutornych Moskiewskich 2, u niey kul żeliaznych 467, każda waży 6 grzywienek; piszali zaczynnych 50, prochu pudoff 300, ołowiu pudow 30, chołstu arszynow 600, do podkopu naczynia: buraw 3 wientszych, a buraff czienki na sażeniu, zasthupy 3, liszki 2, łom, kurow 5, kiog 12, wielksza iednokoliesna.

S tegosz Wołodymierza wzięcz puszczych zapassow: kul kamiennych, ołowem oblewanych 289, jadro po grzywiece waży; kul kamiennych, ołowem oblewanych 294, każda po grzywiece waży; kul kamiennych, ołowem oblewanych 300 częzeci grzywienki; kul kamiennych, ołowem oblewanych 50, każda po pułtrzeci grzywienki waży; kul kamiennych, ołowem oblewanych 164, każda po grzywiece waży; prochu pudow 134, ołowu pudow 20 y puł, chołstu łokci 90.

Rownei.

S Rownego wzięcz naradu: pisał miedzianych Moskiewskich 2, jedna swithek, a druga hładka; u nich kul 30, każda po 5 grzywienek waży; piszali Moskiewskich zaczynnych 10, pisał miedziana, kula waży 3 grzywienki; prochu pudow 140, ołowu pudow 30, konathow 2, jeden na 30 sążeni, a drugi 20 sążeni; szup 2 sążennych, buraw więtszy, żelaza, bathogow 30, fonarow 2, kirog 2, łoma... S tegosz Rownego wzięcz pussecznych zapassow: kul żelaznych 400, każda 2 grzywieneczne waży; kul żelaznych, ołowiem oblewanych 165, każda 3 grzywienki waży; kul 45 po pułthory grzywienki; kul 106 po pułthory grzywienki; prochu beczek 23, wagi nie wie, a po smiecie do 100 pudow; ołowiu pudow 20, siarki palony beczka, ze dwa pudy.

Trykath.

S Trykathu wzięcz naradu: piszali zaczynnych 40, do nich kul usieczkow 1000, ołowiem oblewanych; prochu pudow 40, ołowu pudow 17, salietry pudow 8 y pul, konathy 2, ieden na 30 sążeni, a drugi 20; wiksza iednokoliasna, żelaza, bathogow 30, fonar 1, buraw więtszy do podkopu, kierki 2, zastupow 2.

S thegosz Trykathu wzięcz pussecznych zapassow: kul żelaznych 30, każda po pułtrzeczi grzywienki waży; kul żelaznych 104, każda po pułthory grzywienki waży; kul żelaznych 300, po puł grzywienki waży; kul do hakowniez, z żelaza sieczonych, ołowem oblewanych 300, w czwierz grzywienki waży; prochu pudow 23 y grzywienek 35, ołowu pudow 10, wkładni żelazne 3, beczka smoły.

Rezycza.

Z Rezycze wzięcz naradu: pisał miedziana Moskiewska w stanku na kołach na 16 piendzi, do ni kul żelaznych 300, kula każda po 6 grzywienek waży s czwiercią; piszali zaczynnych 20; piszali miedzianych dwie, iedna 17 piendzi, a druga 8 piendzi, obiedwie w staniach na kołach, kula ich w pułczwarthy grzywienki; prochu pudow 300, ołowu pudow 20, naczienia do podkopu: kurow 10, kirog 10, zastupy 2, łomow 2, fonary 5.

S tyże Rezyce wziąć pussecznych zapassow: kul żelaznych 610, sieczonych, ołowem oblewanych, waży pułczwarthy grzywienki kula; kul żelaznych 60, waży grzywienkę s czwiercią; kul żelaznych 55, waży grzywienka w kulię; kul żelaznych 115, pułthory grzywienki waży; kul żelaznych 65, po grzywiencze waży; prochu pudow 95, ołowu pudow 14 y puł, chołsthu arszynow 100, lnu pudow 5.

Liuza.

Z Liuzy wziąć naradu: pischal miedziana pułthorna Moskiewska, w stanku na kołach, do niey kul żelaznych 549, waga kuli 6 grzywienek; pischel pułthorna Moskiewska, do niey kul żelaznych 55, waga kuli 5 grzywienek; cziuffiak żelazny zo wkładniem; pischali zaczynnych 35, do nich kuliek ołowianych 1786, waga ich 17 pudow y 30 grzywienek; ołowu pudow 22, prochu pudow 200, naczienia do podkopu: kurow 90, kirow 10, zastupow 2, łomy 2, żelaza, bathogow 100, fonary 5.

S tyże Liuzy wziąć pussecznych zapassow: kul żelaznych 111, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; kul żelaznych 14, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul z żelaza sieczonych, ołowem oblewanych 31, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul żelaznych 503, waga kuli w pułthory grzywienki; kul żelaznych 300, ołowiem oblewanych, wagi nie wie; prochu pudow 82 y grzywienek 32 y puł, chołsthu arszynow 100, lnu piątkow 24 bes czwierci.

Horod Wliech.

Ze Wliecha wziąć naradu: pischali pułthorowych miedziane Moskiewskie 2, w stankach na kołach, do nich kul 280, waga kuli 3 grzywienki; pischali zaczynnych 20, do nich kul ołowianych 616; prochu pudow 140, saletry, pułbeczki, beczka nie pełna siarki paliony, ołowu pudow 17, żelaza, bathogow 100, fonary 2.

S tegosz Wliecha wziąć pussecznych zapassow: kul żelaznych, ołowem oblewanych 12, waga kuli pułthory grzywienki; kul żelaznych, ołowem oblewanych 120, waga pułgrzywienki; prochu pudow 27, ołowu pudow 10, chołsthu arszynow 100, lnu pudow 5, kul żelaznych 24, waga pułtrzeci grzywienki; strzelacz s nich nie lza.

Iuryow.

Z Iuryowa wziąncz naradu: puszka sążenna drobowaia, do niey kul kamiennych 100, waga kuli pud y czwierć; piscal switek, do niey kul żeliaznych 150, waga kuli pud; puszka żeliazna, do niey kul kamiennych 100, waga kuli pułthora puda; piscali pułtornych 5, Moskiewskich, do nich po 300 kul, waga kuli po 6 grzywienek; piscal miedziana chliathka Pskowska, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 18 grzywienek; piscal graniastha Moskiewska, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 9 grzywienek; piscal hłathka Moskiewska na dwu sążeniu, do niey kul żeliaznych 300, waga kuli 8 grzywienek; piscal zołubczatha Moskiewska, do niey kul 200, waga kuli puł osmy grzywienki.

S tegosz Iuryowa wziąncz: prochu pudow 250, siarki pudow 20, lnu pudow 500, hołsthow 300; a puszczych zapassow: kul żeliaznych 100, waga kuli pułthory grzywienki bes czwierci; kul 540, waga kuli pułthory grzywienki; kul żeliaznych 750, waga kulie grzywienka y czwierć; kul 200, waga grzywienka; kul 500, waga kulie grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 52, kul żeliaznych, ołowem oblewanych 79, waga grzywienka; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 300, waga kuli 3 grzywienki; kul żeliaznych 100, waga kuli grzywienka; kul żeliaznych 900, waga kuli w puł grzywienki; kul żeliaznych 200, waga kuli grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 100, waga w trzecć grzywienki; kul żeliaznych 100, waga w czwierć grzywienki; kul żeliaznych 400, waga kuli grzywienka bes czwierci; kul żeliaznych 600, czo beły uzmieni (sic) Iuryowskich, a inne żeliazne, ołowem oblewane, waga pułczwarthy grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 300, waga puł grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 600, czo beły u Iuryowskich piscali, waga kuli pułtrzeci grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 300, waga czwierć grzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 200, waga kuli grzywienka y czwierz.

S tegosz Iuryowa wziąncz kul, czo u 12 piscali sorokowych miedzianych po 300 kul żeliaznych, ołowem oblewanych, waga kuli czwierz grzywienki, a co u ośmi piscali sorokowych miedzianych po 300 kul żeliaznych y czo u 9 piscali sorokowych beło po 300 kul żeliaznych, oło-

wem oblewanych, waga trzeci grzywienki; prochu pudow 150, jemczaby (sic) 17 pudow y 20 grzywienek, chłosthow 160, lnu pudow 395.

Hodia.

Is Hody wziąć naradu: pischali połutornych 2, do nich kul 190, waga do iednego 6 grzywienek, a do drugiego 5 grzywienek; pischal miedziana połutorna, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli pułczwarthy grzywienki; puszka żeliazna zo wkładaniem, do niey kul kamiennych 100, waga kuli 8 grzywienek; hakownicz 50, do niey kul żeliaznych po 50; prochu pudow 236, ołowu pudow 15.

S tegosz ys Hodia wziąncz naradu: pischal miedziana połuthorna, waga kuli 2 grzywienki; pischal miedziana skorostrzelna, do niey kul żeliaznych 276, waga kuli pułgrzywienki; pischali miedzianych 2 po 9 piendzi, do iedny kul 276, a do drugi 290, waga kuli grzywienka bes czwierci; pischal miedziana falkonet Niemieczka 11 piendzi, do niey kul żeliaznych 275, waga kuli grzywienka; pischali 2 po 7 piendzi, a pischal miedziana, do nich kul żeliaznych 535, waga kuli grzywienka bes czwierci; falkonet miedziany na 7 piendzi, do niego kul żeliaznych 265, waga kuli grzywienka s czwiercią; pischal miedziana falkoneth, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli grzywienka; pischal Niemieczka, do niey kul żeliaznych 280, waga kuli grzywienka bes czwierci; pischal miedziana, sorokowa, do niey kul żeliaznych 290, waga kuli czwierć grzywienki; hakownicz 22, hakownicz 2 bes stankoff; prochu pudow 100, ołowu pudow 5 y grzywienek 13, żeliazna, — drobiu do dwu thwiuffiakow grzywienek 36, chołszthu łokei 50, kul do różnych pischali 1600.

Aliszth.

Z Alisztha wziąncz naradu: 3 połuthornych orły, do każdego s nich kul żeliaznych po 50; hakownicz 20, do nich kul 4600; prochu pudow 170, ołowu pudow 15; pusszcznych zapassow: kul żeliaznych 1750, prochu pudow 64, ołowu pudow 7 y grzywienek 20, lnu piątkow 60.

Nowogrodek Liwoński.

Z Nowogrodka wziąncz naradu: pischal miedziana 7 piendzi Pskowska, do niey kul żeliaznych 390, waga kuli puł grzywienki; pischal połutorna,

do niey kul żeliaznych 390, waga 4 grzywienki; hakownic 20, do każdy po 50 kul; prochu pudow 70, ołowu pudow 20, workow hołsthowych 25; do (dwie?) piełthorny pischali; pusszeczných zapassow s tegosz Nowogrodka wzięncz: kul żeliaznych 600, waga kuli pułthory grzywienki; kul żeliaznych 300, drugie ołowem oblewane, waga grzywienka bes czwieri; kul żeliaznych 300, waga kuli w czwierz grzywienki, chołszthu łokci 24 y pułpientha puda ochłopkow lnianých; prochu pudow 51 grzywienek 37; ołowu, siarki pudow 9.

Wilian.

Z Wiliana wzięncz naradu: pischal chłatka Moskiewska, do niey kul 280, waga kuli 12 grzywienek; pischal miedziana chłathka, do niey kul 200, waga kuli 10 grzywienek; pischal pułthorna Moskiewska, do niey kul 600, waga kuli 7 grzywienek; pischali 3 pułthorne Moskiewskie, do nich kul żeliaznych 500, waga kuli 6 grzywienek; pischali na kołach 21, przezwiskiem soroki, do nich kule ołowiane; hakownic 27, pischal pułthorna Niemieczka, kula waży 3 grzywienki; prochu pudow 300, ołowu pudow 600, lnu pudow 300, chołszthu arszynow 300, siarki palony pudow 49. S tegosz Wiliana wzięncz pusszeczných zapassow: kul żeliaznych 150, waga kuli 5 grzywienek; kul żeliaznych 303, waga kuli 3 grzywienki; kul 120, wagi po 3 grzywienki; kul żeliaznych 960, waga kuli 2 grzywienki; kul 600 żeliaznych, waga ich po pułgrzywienki; kul żeliaznych 1000, ołowem oblewanych, waga kuli puł grzywienki, prochu pudow 197, ołowu pudow 110; lnu pudow stho, chołszthow arszynow 200, jemczuby (sie) pudow 41 bes piąnci grzywienek.

Tharwasz.

Is Tharwasza wzięncz naradu: pischal pułthorna, do niey kul 280, waga kuli 6 grzywienek; hakownic 30, do nich kul po 300; prochu pudow 80.

S tegosz Tharwaszu wzięncz pusszeczných zapassow: kul żeliaznych 530, waga ich po grzywience; kul żeliaznych 250, waga kuli po 2 grzywienek bes czwieri; kul żeliaznych 250, waga kuli po 2 grzywienek bes czwieri; kul żeliaznych 250, waga kuli po pułgrzywienki; kul żeliaznych, ołowem oblewanych 250, waga kuli grzywienka bes czwieri;

kul żelaznych 300, waga kulie grzywienka; prochu pudow 58, ołowu pudow 17.

Laiusz.

Iz Laiusza wziąncz naradu: pischali falkonethowych miedzianych 3, pischal połuthorna miedziana, hakownic 33, prochu pudow 150, ołowu pudow 30; a puszcnych zapassow s tegosz Laiusza wziąncz: prochu pudow 40, ołowu pudow 10, siarki pułthora puda.

Pernow.

S Pernowa wziąncz naradu: pischali połuthornych Moskiewskich 4, do każdy s nich kul po 525, waga kuli 6 grzywienek; hakownic 68, ktore y dziś w skarbie, do nich kul ołowianych 3000; prochu pudow 1200, ołowu pudow 62.

S teyże Pernawy wziąncz: pischal miedziana, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; pischal miedziana, falkoneth, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; pischali miedziane 3 pułczmia, w iednę kulie wagi 9 grzywienek, w drugie 6 grzywienek, w trzecie 8 grzywienek. S teyże Pernawy wziąncz pussecnych zapassow: kul żelaznych 675, waga kulie 20 grzywienek; kul żelaznych 115, waga kulie 9 grzywienek; kuli 115, waga kuli 8 grzywienek; kul 120, waga po 7 grzywienek; kul 620, waga kuli 3 grzywienki bes czwierci; kul 740, waga kulie po grzywienecze; hakownych kul 4000 ołowianych; prochu pudow 500 y grzywienek 36; ołowu pudow 40 y grzywienek 33; siarki paliony pudow 18, lnu pudow 88, zgrzebi lnianych pudow 32, konathow 2, podyem Niemieczki szwiekszyn, żelaza krycz 170, skor surowych prochowych 274, do naradu workow prochowych 639, kul żelaznych 330.

Pawda.

Is Pawdy wziąncz naradu: pischal miedziana 16 piendzi, do niey kul 60, waga kuli 7 grzywienek; pischal miedziana 14 piendzy, do niey kul 2150, waga kuli 6 grzywienek; prochu pudow 400. S tyże Pawdy wziąncz: pischal miedziana na 7 piendzi, w stanku na kołach okowanych, waga kulie 3 grzywienki; pischal miedziana 15 piendzy, waga kulie 3 grzywienki; pischal miedziana na 9 piendzi, w stanku na kołach, waga

kulie 2 grzywienki; piscal miedziana s ołowej 11 piendzy y puł; piscal miedziana 8 y puł piendzi, w stanku na kołach okowanych, waga kulie grzywienka; piscal miedziana drobowaia w kołodzie 6 y puł piendzy.

S teyże Pawdy wziąncz pussecznych zapassow: kul żeliaznych 255, każda waży po 3 grzywienki; kul 250, każda waży po 2 grzywienki; kul 300, po pułthory grzywienki ważą; kul 240, po grzywiencze ważą; kul 30, po grzywiencze bes czwieri waży każda kula; 38, po puł grzywienki ważą; kul 353, wagi nie wiedzą; prochu pudow 120, siarki pudow 10 paliony, workow prochowych do wientszego naradu 160,500, beczka smoły, konathow 3, stanki piscalne 2 łamane, a w kaznie kulie, ktore do naradu Pawdyńskiego nie przychodząc się, — kul żeliaznych wienthszych 22. K temu spisku ruku podpissal . . . .

Polcziov.

Is Polcziova wziąncz naradu: piscal strzała Moskiewska, do niey kul żeliaznych 300, waga kulie 3 grzywienki; piscali 2 sorokowych, do nich kul żeliaznych do kaszdego po 300, waga kulie po 42 grzywienki; hakownicz 30, do nich kul do każdy po 100; prochu pudow 60.

S tegosz Polcziova wziąncz pussecznych zapassow: kul żeliaznych 300, waga kulie 2 grzywienki; kul żeliaznych 300, waga kulie po grzywiencze; kul żeliaznych 300, waga kulie pułgrzywienki; prochu pudow 40.

277.

SPISEK NARADU, KTORY NARAD W INFLANCZKICH HORODZIECH ZOSTAWICZ PO DOCHOWORU S POSŁY.

Kokenchauss.

W Kokenchaussie naradu: piscali Niemieczkich miedzianych 2 po 9 piendzi, kula po 4 grzywny waży; piscali 2 po 9 piendzi, kula pułczwarthy grzywienki; piscal miedziana Niemieczka na 9 piendzi, kula 3 grzywienki waży; piscal Niemieczka miedziana, na kołach, kula grzywienkę waży; piscali Niemieczkich 2 po 7 piendzi, na kołach, kula grzywienkę waży; thyuffiaki 2 drobowe po 3 piendzi, thyffiakow 6; piscali zaczynnych y przyczynnych 26.

Skrowney.

W Skrownym naradu: piscal miedziana 9 piendzi, na kołach, kula grzywienkę waży; piscal żelazna skorostrzelna, stogi w wyszym horodzie, kula grzywienkę waży; piscal żelazna skorostrzelna, zo wkładniem, kula grzywienkę s trzecią waży; piscal żelaznych skorostrzelnych Niemieczkich 2, kula puł grzywienki waży.

Czesthwin.

W Czesthwinu naradu: piscal Niemieczka miedziana w stanku na kołach, 9 piendzi, kula grzywienkę waży; piscal miedziana w stanku na kołach, kula pułthory grzywienki; piscal 4 po 6 piendzi, kula czwierz grzywienki waży; piscal 2, iedna 7 piendzi, a druga skorostrzelna, kula w obu dwu puł grzywienki waży; piscal na 6 piendzi, kula czwierz grzywienki waży; thyuffiak wientszy na kołach na 4 piendzi, thyuffiakow 2 małych drobowych; soroki Niemieczkie 3 żelazne, w jedny soroki 8 piscali, a u drugi 7 piscali, a u trzeci 3 piscali.

Borzuń.

W Borzuniu naradu: piscal miedziana 9 piendzi, w stanku na kołach, kula 2 grzywienki waży; piscal żelazna skorostrzelna w 9 piendzi, na sobakę, kula waży grzywienkę bes czwierzi; piscal żelaznych skorostrzelnych 3 na 9 piendzi, do nich po 3 wkładni, iedna na sobakie, a dwie na wieitlinczach, kula puł grzywienki waży; piscal żelaznych skorostrzelnych 2, iedna 9 piendzi z dwiema wkładni, a druga 5 piendzi zo wkładniem, kula waży osmą część grzywienki; piscal żelaznych skorostrzelnych 2 na 5 piendzi.

Wołodymierzecz.

We Wołodymierzczu naradu: piscal 5 Niemieczkich, miedzianych, po 9 piendzi, kula po grzywienkę waży; piscal 5 żelaznych po 9 piendzi, kula grzywienkę waży; piscal żelazna withaią na sobaki, zo wkładniem na 7 piendzi, kula czwierz grzywienki waży; piscal na 7 piendzi, żelazna zo wkładniem; piscal falkoneth Niemieczki miedziany, kula pułtrzeci grzywienki waży; piscal skorostrzelna, miedziana, zo wkładniem

na 9 piendzi, kula grzywienkę waży; piszał żelazna na sobakie, 5 piendzi; piszali thiuffiakow Niemieckich miedzianych drobnych 6 po 3 piendzi; piszał falkoneth żelazny; piszał żelazna na 8 piendzi, strzelaią s ni drobom; piszali zaczynnych 28; falkonethow miarą zaczynnych piszali 9, a na deszcze 10 stwołow przykowanych rucznych; thyuffiak drobowy 2 piendzi żelazne; falkoneth żelazny bes stanku.

Rowney.

W Rownym naradu: piszał miedziana, kula 2 grzywienki waży; piszał miedziana hładka, kula 2 grzywienki waży; piszał miedzianych 2, kula pułthory grzywienki waży; thyuffiakow 6; hakownic 14.

Trykath.

W Trykacie naradu: piszał falkoneth na 9 piendzi, kula pułtrzeci grzywienki waży; piszał żelazna skorostrzelna, kula puł grzywienki waży; piszali falkonethy 3 po 9 piendzi, kulia pułthory grzywienki waży; puszkowa, miedziana na 7 piendzi, kulia czwierz grzywienki waży; thyuffiakow żelaznych, drobnych 2; hakownic 16.

Rezycza.

W Rezyczy naradu: piszał miedziana 5 piendzi y z zaczyniem na sobaki, kula waży grzywienkę y czwierz; piszali miedzianych Niemieckich 2, iedna z zaczeniem na sobakie, 5 piendzi, kula grzywienkę waży, a druga 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia pułthory grzywienki waży; piszali na 7 piendzi, w stanku na kołach, kulia grzywienkę waży; hakownic 16.

Horod Liuza.

W Liuzy naradu: piszał miedziana 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia 3 grzywienki bes czwierci waży; piszał miedziana Niemieczka 9 piendzi, kulia pułtrzeci grzywienki waży; piszał miedziana Niemieczka hranowatha 9 piendzi, w stanku na kołach, kulia pułthory grzywienki waży; piszał falkoneth w stanku na kołach, kulia puł grzywienki waży; piszał miedziana falkoneth, w stanku na kołach; piszał miedziana bes stanku; piszał żelazna bes okładniey y sporczenia; tyuffiakow żelaznych 2, bes okładniey, hakownic 44.

Horod Włiech.

We Wliechu narad: piscal połuthorna miedziana, kula waży 3 grzywienki bes pułczwierci; piscal połkowa miedziana, 10 piendzi, w stanku na kołach, kula pułthory grzywienki waży; piscali połkowych miedzianych 2, w stankach na kołach, iedna 5 y puł piendzi, a druga 2 piendzi, kula puł grzywienki waży; piscal zaczynnych 8; piscali skorostrzelnych żeliaznych po 6 piendzi 2, a trzecia pułpienty piendzi, kula waży pułtrzeci grzywienki, strzeliaz s nich nielza; piscali skorostrzelnych 2, iedna 7 piendzi w stanku poporczana, a druga 4 piendzi w stanku, strzeliaz s nich nielza.

Iuryow Liwoński.

W Iuryowie Liwońskim narad: piscal falkoneth miedziany, kulia 2 grzywienki waży bes czwierci; piscali falkonethowych 2 miedzianych, kulia pułthory grzywienki waży; piscali falkonethowych miedzianych 3, kulia waży grzywienkę y czwierz; falkonethow żeliaznych 2 zo wkładni, kulia grzywienkę waży; falkonethow 3, ieden miedziany, a dwa żeliazne, kulie ważą grzywienkę bes czwierci; falkonethow 2 żeliaznych zo wkładni, do iednego kulia waży puł grzywienki, a do drugiego grzywienkę; piscali sorokowych miedzianych 12, kulie do nich po czwierci grzywienki waży; piscali sorokowych miedzianych 8, kulie do nich po puł grzywienki ważą; piscali sorokowych miedzianych 9, kulie do nich pułtrzeci grzywienki; piscal sorokowa miedziana, kulia 3 grzywienki waży; piscal żeliazna zo wkładniem, kulia grzywienkę waży; piscali żeliazne zo wkładni 19, kulie po pułgrzywienki ważą; piscali żeliazne Iuryowskie 2, kulie po grzywieneczne bes czwierci ważą; piscali żeliaznych zo wkładni 2, kulie po 3 grzywienki ważą; piscal żeliazna czuhinna Niemieczka, kulia czwierz grzywienki waży; piscali żeliaznych 4 zo wkładni, kulia grzywienkę bes czwierci waży; piscalie — zmye, Iuryowskie 2, kulie do iedny 3 grzywienki y czwierz, a drugie pułczwarthy grzywienki ważą; piscal czuchenna żeliazna, kulia pułgrzywienki waży; piscali czuchenne żeliazne 2, kulie grzywienką bes czwierci ważą; puszkiz żeliazne 2 zo wkładni, iedna kulia 10 grzywienek, a druga 5 grzywienek waży; piscali połuthornych Iuryowskich 2, kulie po pułtrzeci grzywienki ważą; piscal Iuryowska mie-

dziana, kulia czwierz grzywienki waży; piscal czuchenna luryowska żelazna, kulia grzywienkę y czwierz waży.

Aliszth.

W Aliscie naradu: piscal połuthorna—lew, Aliszthka, Niemieczka; piscal połuthorna—lew, Alisthka; piscali 2 Niemieczkich po 9 piendzi, thyuffiaki żelazne Niemieczkie 2; piscal falkoneth Niemieczki; piscali sorokowych 3; tyuffiakow żelaznych Pskowskich 2; piscal sorokowa Niemieczka; piscal żelaznych na kołach 11; hakownicz 15, ruszycz 37.

W nowym Liwonskim horodku naradu:

Piscali miedzianych 2 po 9 piendzi, kule po pułthory grzywienki ważą; piscal miedziana Niemieczka 11 piendzi, kula waży grzywienkę bes czwierci; piscal Niemieczka 9 piendzi, kulia 3 grzywienki waży; hakownicz 15.

W Wilianie naradu:

Piscal Niemieczka żelazna; piscali 3 połuthornych Niemieczkich miedzianych, kule po 2 grzywienki ważą; piscali sorokowych 5, kulia pułgrzywienki waży; piscal żelazna zo wkładniem, a piscal sorokowa, strzelacz s nich drobom, przeciw kulie pułgrzywienki drobom; piscal Niemieczka żelazna zo wkładniem, puszki tyuffiaki miedziane 2, puszka thyuffiak miedziany, hakownicz 20.

W Tharwasie naradu:

Piscal miedzianych 2 po 11 piendzi Niemieczkie, kula grzywienkę waży; piscal miedziana 7 piendzi, kulia 2 grzywiencze bes czwierci; piscal miedziana sorokowa 9 piendzi Niemieczka; piscal miedziana sorokowa Niemieczka 7 piendzi; falkoneth, kulia grzywienkę bes czwierci; piscal sorokowa miedziana 9 piendzi, kulia grzywienkę waży; hakownicz 28.

W Laiussie naradu:

Piscal sorokowych miedzianych 7; piscal żelazna; falkonethow miedzianych 2 bes okładnia; falkonethow żelaznych czuchennych 4; tyuffiaczek zo wkładniem; hakownicz Niemieczkich 27.

W Polczewie naradu:

Falkonethow 2, kula 2 grzywienki waży; piscal falkoneth, kulia grzywienkę waży; piscal falkoneth, kulia puł grzywienki; hakownic 17.

W Pernawie naradu:

Pisczali 4 czuchennych, kulia grzywienkę waży; piscal czechenna żeliazna, kulia 3 grzywienki bes czwierci; piscal miedziana, kulia 20 grzywienek waży; piscal miedziana piethunia, 3 grzywienki bes czwierci; pisczali 2 czwierz, z nią kulia 3 grzywiny; piscal miedziana falkoneth, kulia 3 grzywienki bes czwierci; pisczali żeliaznych sorokowych 6 drobowych; pisczali tyuffiakow drobowych 14; pisczali miedzianych sorokowych 4, kulia grzywienkę waży; pisczali starostrzelnych (sic) drobowych 5; piscalizacyjnych 47, rusznicz 50 s sthanki, a bes stankoff y sporczennych 69 sthwołow.

W Pawdzie naradu:

Piscal miedziana — zmi 9 piendzi, w stanku w okowanych koliessach; pisczali 2 żeliaznych po 15 piendzi, obrogatych w kołodach, a w nich po 2 wkładni; pisczali 2 miedziane, iedna 19 piendzi, a druga 7 piendzi, kulia pułthory grzywienki; piscal miedziana 9 piendzi skorostrzelna, na kołach, kulia grzywienkę waży; piscal żeliazna 7 piendzi, przełomiona, bes stanku, na wierzyczynie, a thy pisczali obłomek 4 piendzi, kulia grzywienka; piscal żeliazna 9 piendzi na wierzyczynie, kulia grzywienkę bes czwierci; piscal miedziana, korabliena, na kołach, puł szosthy piendzi, na wierzyczynie na kołach, kulia puł grzywienki; piscal miedziana 9 piendzi na kołach, kulia w puł grzywienki; piscal żeliazna skorostrzelna zo wkładniem puł 9 piendzi, na wręczenie, kulia puł grzywienki; piscal żeliazna skorostrzelna zo wkładniem puł 9 piendzi na wręczenie, kulia puł grzywienki; piscal miedziana drobowa 7 piendzi; piscal skorostrzelna na wręczenie 8 piendzi; tyuffiak żeliazny drobowy na 2 piendzi; puszka żeliazna drobowa 5 piendzi; piscal koroptewa (sic) żeliazna 5 piendzi, bes stanku, na kruczniu; piscal miedziana drobowa koroptewa (sic) na 5 piendzi, bes stanku, na werczynie; 2 puszki drobowe żeliazne obruchałe, zo wkładniem, na stanku lieżanczym 11 piendzi; puszka żeliazna drobowa, puł piendzi, w stanku na kołach; puszka żeliazna obruchała, zo wkładaniem, drobowa, na

15 piendzi, w kłodzie; thyuffiak żelazny drobowy puł czwarty piendzi; thyuffiaki 2 żelaznych drobowych na wrocynie, ieden puł czwarty piendzi, a drugi na 3; piscal miedziana okręthowa 5 piendzi; piscal miedziana drobowa w kłodzie 5 piendzi; thyuffiaki 2 żelaznych, ieden puł czwarty piendzi, a drugi 3, w stankach na kołach okowanych; thyuffiaki 2 żelazne, ieden 4 piendzi, drugi puł czwarty piendzi.

W teyże Pawdzie naradu: piscal miedziana 9 piendzi bes stanku; piscal miedziana puł 6 piendzi; piscal miedziana pułkowa łamana we dwu zerkwiach (sic); piscal żelazna na wrocynie 7 piendzi; piscali 33 zaczynnych; piscali thyuffiakow żelaznych 3; połowina woroth miedzianych na dłusz 10 piendzi; do naradu bulszy miensch kol (sic) 40; do naradu bulszego 350 pizey.

278.

ROSPIS NEWELSKIEMU Y ZAWOŁOCZKIEMU NARADU, S KTORYM NARADEM THE HORODY LITEWSCZY LIUDZIE WZIELI, A TERAS THOTH NARAD OSTAWICZ W HORODZIECH PO DOCHOWORU S POSŁY.

Na Newliu naradu:

Piscali miedzianych połuthornych 2, waga kuli 6 grzywienek; piscali połuthornych hładkich 2, trzecia piscal graniastha, do niey kulia waży 3 grzywienki bes czwierci; falkonethow 6, do dwu falkonethow kulia waży po grzywience y po cwierci, a do szterzech falkonethow kulia waży po grzywience; hakownic 55, rusznicz 47. A przybylnego naradu w Zawołociu y na Newliu zwiesz, czo Stephan krol przybawieł: hakownic 600; kul, czoby iedno beło przybawnych.

Horod Helm.

Na Chelmu zostawicz starego naradu: piscali miedzianych 2, ktore naydzone na pogorzelsku. Z Łuk y s Chelmu wywiesz naradu: piscali przybawnych 16, hakownicze krolewskie wszystkie z Łuk wzięc y wywiesz.

W Zawołociu naradu zostawicz:

Piscali połutornych 2, kulia waży 6 grzywienek; piscal falkoneth 10 piendzi, waga kuli grzywienka; piscal miedziana falkoneth, druga pis-

czal miedziana sorokowa; falkonethy 4; piszczali sorokowych 3, waga kuli grzywienka bes czwierci; hakownic 46, rusznicz 25.

Wielikocho hospodara, czara Iwana Wassylowicza wssiey Russi, diiak Mikitha Bassenog Wieresczachin. A Ostrow podać ze wszytką strzelbą, tho iest z naradem, s którym then horoth wszienth, y ostawicz then narad w horodzie; a krolewskiey narad przybawiony wszystek s tego horoda wywiescz, Diak Bassenog Wieresczachin.

279.

DIE 27 IANUARIJ EX CASTRIS WYACHALI PP. ROTHMISTRZE Z DWORANY MOSKIEWSKIMI ZAMKI INFLANCZKIE ODBIERACZ, NA CZO INSTRUCTIAE WZIELI.

Pan Lesniowski iachał do	<table border="0"> <tr><td data-bbox="701 1258 1104 1320">Pernaw obu.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1320 1104 1383">Felina.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1383 1104 1445">Salacza.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1445 1104 1494">Perkiel.</td></tr> </table>	Pernaw obu.	Felina.	Salacza.	Perkiel.	<table border="0"> <tr><td data-bbox="1124 1289 1729 1476">Isz Salacz y Perkiel occupował Biring, okazacz to ma dworanimowi.</td></tr> </table>	Isz Salacz y Perkiel occupował Biring, okazacz to ma dworanimowi.			
Pernaw obu.										
Felina.										
Salacza.										
Perkiel.										
Isz Salacz y Perkiel occupował Biring, okazacz to ma dworanimowi.										
Pan Rozen iachał do	Derpthu.									
Pan Maciey Bielawski iachał do . . .	<table border="0"> <tr><td data-bbox="701 1569 1104 1631">Marienburku,</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1631 1104 1693">alias Olixta.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1693 1104 1756">Czestwina,</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1756 1104 1818">alias Szeswey.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1818 1104 1880">Bierzuny.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 1880 1104 1930">Kokenhausu.</td></tr> </table>	Marienburku,	alias Olixta.	Czestwina,	alias Szeswey.	Bierzuny.	Kokenhausu.	<table border="0"> <tr><td data-bbox="1124 1600 1729 1911">Ma posłacz do Aszkarathu, po Moskiewsku Skrownno, y do Lienewarthu y okazać dworanimowi, że tho dawno dzierzem.</td></tr> </table>	Ma posłacz do Aszkarathu, po Moskiewsku Skrownno, y do Lienewarthu y okazać dworanimowi, że tho dawno dzierzem.	
Marienburku,										
alias Olixta.										
Czestwina,										
alias Szeswey.										
Bierzuny.										
Kokenhausu.										
Ma posłacz do Aszkarathu, po Moskiewsku Skrownno, y do Lienewarthu y okazać dworanimowi, że tho dawno dzierzem.										
Pan Lieniek iachał do	<table border="0"> <tr><td data-bbox="701 1942 1104 2004">Nowogrodka.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2004 1104 2066">Gowia, alias Azel.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2066 1104 2128">Trykathu.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2128 1104 2191">Rowne,</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2191 1104 2253">alias Rumborg.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2253 1104 2315">Wołodymierzecz,</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2315 1104 2365">alias Wołmyr.</td></tr> </table>	Nowogrodka.	Gowia, alias Azel.	Trykathu.	Rowne,	alias Rumborg.	Wołodymierzecz,	alias Wołmyr.	<table border="0"> <tr><td data-bbox="1124 2097 1729 2222">Okazacz dworanimowi, że Kerepecz wzientho.</td></tr> </table>	Okazacz dworanimowi, że Kerepecz wzientho.
Nowogrodka.										
Gowia, alias Azel.										
Trykathu.										
Rowne,										
alias Rumborg.										
Wołodymierzecz,										
alias Wołmyr.										
Okazacz dworanimowi, że Kerepecz wzientho.										
P. Ruskowski iachał do	<table border="0"> <tr><td data-bbox="701 2377 1104 2439">Marienhausen, alias Wlech.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2439 1104 2501">Lucen, alias Luza.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2501 1104 2551">Rozythen, alias Rezycza.</td></tr> </table>	Marienhausen, alias Wlech.	Lucen, alias Luza.	Rozythen, alias Rezycza.						
Marienhausen, alias Wlech.										
Lucen, alias Luza.										
Rozythen, alias Rezycza.										
P. Golembiewski, thowarzysz pana Uchrowieczkiego iachał do .	<table border="0"> <tr><td data-bbox="701 2564 1104 2626">Laissa.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2626 1104 2688">Polczową.</td></tr> <tr><td data-bbox="701 2688 1104 2738">Tharwasza.</td></tr> </table>	Laissa.	Polczową.	Tharwasza.						
Laissa.										
Polczową.										
Tharwasza.										

280.

INSTUCTIA DO ODBIERANIA ZAMKOW PANOM ROTHMISTRZOM
WYSZEY OPISANYM.

Pan rothmistrz ma stand iachać naprzod do N; tam mu maia dacz chłopow posluszenstwo, y na swym mieysczu ma zostawicz thowarzysza swego s tą naukę:

Naprzod, ma się upomniec dworanom, aby chłopy włoszcz zebrano, a według postanowienia oddano; a po thym onym że chłopom wszystkim kazacz y spissac każdą wieś mianowiecie, y thym woythom kazacz, aby wszystkie chłopcy, czo ich iedno iest, tak s końmi, s sańmi, kto nie ma koni, wołmi, aby beli zaras gothowi, y oddacz ie Moskiewskiemu woiewodzie y wziąncz od niego recognitią, iako wielie podwod dadzą, na czo się on, woiewoda y wszysczy czo w zamku ze wszystkim wybracz maia, może-li bydz rychli nisz za thydzień, a nie może-li bydz rychli, thedy dłuży tego dnia wybieracz się nie maia, alie według postanowienia, skoro po oddaniu podwod, nie maia dłużey mieszkacz, iedno w thydzień zamek podac maia; a ostatek chłopow, którzy koni nie maia, y pieszych wyгнаć, aby działa ciągneli y prowadzieli do Pskowa.

Łothyszom zakazać, aby nicz Moskwie nie czynieli, alie się spokojem zachowali, y karacz ich za tho, iezli by czo uczynieli.

A iezli się razem Moskwa nie zabierze na the podwody, wszakosz iedno chlieb y spiza iaka, tedy Moskwa maia swoje stróże zostawicz, a naszy tego postrzegacz, aby się im w thym schowaniu szkoda nie stała, a stróże żeby pokoy mieli. A o tho nabarzi się staracz, iakoby ie czo rychli z zamku wyprowadzidz. Działa ktore maia bracz, a ktore maia zostacz, z registrow sprawi się, także y ktore insze woienne rzeczy, y o thym tesz ktore ma Moskwa wziąncz; ktory registr bendzie miał pod pieczęnczią ma y wypissawszy s niego tho, czo nalieży któremu zamkowi, ma tho pod strażą swoią miecz.

Ma tesz Moskwę y prosicz y napominacz, aby thych liudzi, którzy ich bendą odwodzidz, nie chrabieli, gdysz tho iest w postanowieniu przymier-

nym. Z Moskwą, która tam będzie, mają się ludzkie y przystoynie obchodzić, s poddanymi także. Dawszy tę naukę thowarzyszewi swemu, ma iachacz do Asel, po Moskiewsku Gowia; zostawiwszy thymże kształtem thowarzysza swego y tosz mu poruczywszy, czo N. w N., ma iachacz do N. y thymże kształtem także zostawicz thowarzysza; a tam stąd dali ma iachacz do Rumborku, po Moskiewsku Rowne, y tym że kształtem także zostawicz tam thowarzysza. Pothym tam stąd ma iachacz do N., po Moskiewsku N. y tymże kształtem thowarzysza zostawicz. Tho odprawiwszy ma się nazad do N. wrocicz y then zamek ma miecz w sprawie swy, do dalszy nauki krola lego Mosci. Ma okazacz, że Kerepecz wzientho.

W tych wszystkich zamkoff włoseziach ma rosказacz, aby boiarom niez nie brano zbosc ich y s statkow, bo ie mają wedle przymiernego listhu wolno wywiescz.

281.

DUCI MAGNO.

Illustrissime princeps! Mitto ad arces NN. ac alias quasdam generosum dominum NN. sacrae regiae Maiestatis equitum praefectum; unaque veniunt Mosci aulicus principis et alii quidam subditi, qui eas arces tradant et Moschos inde deducant. Rogo igitur, ut celsitas Vestra illos ad eas arces tuto et secure deduci curet, rem regiae Maiestati gratissimam faciet. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 27 Ianuarii, 1582, Ioannes Zamoiski.

282.

LITTERAE PASSUS.

Universis et singulis,—principibus, generalibus, exercituum capitaneis, militibus, arciumque capitaneis et tenutariis, nobilibus, civitatibus, earumque magistratibus salutem et mutuam benevolentiam. Mitto ad arces NN. ac alias quasdam generosum dominum NN. sacrae regiae Maiestatis equitum praefectum; unaque veniunt Mosci aulicus principis et alii quidam subditi, qui eas arces tradant et Moschos inde deducant. Rogo igitur, ut eos tuto

et secure ubivis transire sinant, nec Moschos excedentes ex arcibus ulla injuria aut damno affici patiantur, cum id caderet in praejudicium negotiorum sacrae regiae Majestatis Poloniae, Domini mei; subditis aut (autem) regiae Maiestatis, ne secus faciant, nomine regiae Majestatis mando, sub gratia regiae Majestatis. Dath. ex castris ad Plescoviam, die 27 Ianuarii, anno 1582, Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus etc.

283.

INSTRUCTIO LEGATIONIS AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM DOMINUM PONTUM DE LA GARDIA, GENERALEM EXERCITUS SVETICI, DATA GENEROSIS DOMINIS ERNESTH WEYER CAPITANEO NOVEN. ET MICHAELI KONARSKI S. R. MAIESTATIS SECRETARIO IN CASTRIS AD PLESCHOVIAM, 29. IANUARI, 1582.

Postquam Dominum generalem nomine meo salutaverint, dicent serenissimum Poloniae regem, Dominum meum clementissimum jam ante annum ex conventu Varsoviensi significasse serenissimo regi Svetiae, se prorsus iturum esse ad Plescovium obsidendam, ut, si serenitas ejus vellet, etiam aliquid ex sua parte in ditone ipsius Mosci tentaret, monuisse etiam serenissimum Svetiae regem, ne quid in Livonia ejus serenitas a tergo suo ageret, necne juribus ejus Maiestatis praejudicaret. Post conventum ipsum factum est, ut ultro Moschus ipse legatos ad regiam Poloniae Majestatem mitteret, et omnia, quaecumque possideret in Livonia, pacis causa illi concederet, excepta tantum Narva et aliis quibusdam arcibus minoribus, ad lacum Penbas sitis. Cum tamen jam regia Maiestas serenissimo regi Svetiae scripsisset de sua expeditione, etsi utiles illi admodum conditiones adferrentur, tamen ab eo, quod scripserat ad serenissimum regem Svetiae, discedere noluit. Interim tamen praeter omnem expectationem regiae Poloniae Majestatis accidit, ut exercitus serenissimi regis Svetiae non in Moschoviam, sed in Livoniam duceretur, et tum alias arces, tum etiam Narvam et Album-Lapidem post tergam copiarum regiae Maiestatis, aditibusque omnibus ex Moschovia a milite regiae Majestatis Poloniae interclusis, caeperit. Quoniam vero, producta obsidione Pleschoviensi et copiis regiae Maiestatis ad personam usque Mosci evagatis et vastantibus longe lateque

ejus ditiones ad hoc usque tempus, hoste permoto, interim vero Livonia ipsa variis rumoribus fluctuante, pax facta est inter serenissimum regem et principem Moschorum iis conditionibus, ut tum aliis arcibus alibi, tum Livonicis omnibus arcibus, quas teneret, regiae Maiestati decederet, et non solum alias arces remitteret, sed etiam nonnullarum, quas exercitus serenissimi regis Svetiae occupavit, jure concederet, ita ut etiam ejus rei causa quemadmodum ad alias arces, ita et ad eas aulicos quosdam destinaret, quasdam etiam arces Moschoviticis pro Livonicis a regia Majestate acciperet: mei officii putasse illum de eo admonere et ab eo perquirere, utrum juribus serenissimi regis mei contravenire velit, an non, — tum in arcibus, quarum jure Moschus cedat, tum in aliis, ut deinceps de eo, quod mihi responsum fuerit ipsius, regiam Maiestatem et ordines certiorum (sic) facere possim.

Cum vero me spes teneat, serenissimum Svetiae regem, et pro affinitate et pro aequitate sua, regiae Majestati Poloniae et juribus regni Poloniae, — quod ab illo omnem benevolentiam expectavit, itidemque et serenissimus rex Svetiae ab eodem expectare semper potuit, — regiae Majestati et regno satisfactorum esse, nec jura ipsius regiae Majestatis ac regni esse moraturum: hoc etiam illi significare volui, curasse regiam Majestatem per reverendum patrem Possovinum et oratores suos, ut inter serenissimum regem Svetiae et Moschum pax aut induciae componerentur, sed id adhuc effici non potuit. Itaque de eo Domino generali sciendum esse, nequam interim in serenissimi regis Svetiae ditiones impressionem Moschus faciat.

Haec me publice illi significare voluisse, privatim vero addere, tum propter serenissimam Svetiae reginam, a cujus divo fratre beneficia acceperim, tum propter ipsum Dominum generalem, quem audio nationis esse Francicae, in qua ego ab ineunte aetate aliquod annos ita consumpsi, ut benevolentiam illorum hominum magnam experirer: putare me pro eo loco, quem habet apud serenissimum Svetiae regem, nihil, inscio illo, incipi, et imprimis in Livonia, auctore illo, omnia geri et administrari. Debere igitur pro sua prudentia in omnes partes intueri, et imprimis illud curare, ut occasiones dissensionum inter reges affines tollantur, nec ordines regnorum, jam diu conjunctorum, et arctissima ad extremum vincula regum-sociato-

rum inter se exasperentur. Quod si accideret, facile illum cernere, orbem terrarum nemini quam ipsi adscripturum esse. Satis habere hostium Suetiam, habere etiam suos Poloniam, et si nunc cum omnibus pax constituta sit, nihil necesse est igitur illas inter se belligerare.

Consultissimum vero ea reddere, quae cujusquam sunt et quae barbarus, jam liber ab armis Polonicis, liber etiam a Tartaricis (nam et cum his faedus sancivit) fortasse occupare, et praesertim hoc tempore, omni usu navigationis ex Suetia, per hyemem intercluso, poterit. Nescire me, quo animo id a me accepturus sit Dominus generalis, pro ejus tamen sapientia et humanitate, de qua audio, arbitror accepturum in bonam partem; ut tamen erit, me officio meo erga serenissimam reginam et Dominum generalem amanti satisfacturum. Quid vero ad serenissimum regem Poloniae et ordines a me refferri voluerit, id summa cum fide et studio benevolentiae inter utrumque regem et regnum retinendos, sine mora, quas (quam?) res non patitur, relaturum esse.

Ad eum vero scopum eas res reducere admittentur, ut si Dominus generalis voluerit, Narvam et in arcēs, quae in periculo versantur, ne Moschus eas capiat, praesidia regiae Majestatis Poloniae, Domini nostri sine mora intromittere, iisque cedere; constituatur locus et tempus conventus commissariorum, per quos de juribus ac controversiis regum trasigi et componi sine injuria utriusque possit; interim vero bona vi civitas utrinque observetur, ut serenissimus rex Suetiae totus intentus esset in Moschum; serenissimum etiam Poloniae rex, tanto majori cum assensu ordinum, iterum de pace serenissimi Suetiae regis cum Moscho partes suas interponere apud Moschum possit.

Monebunt etiam Dominum generalem, ut cum Mosci ex arcibus vicinis — Pernavia, Felino, Uberpoli, Lais et aliis decedent, resque suas inde evehent, ne illis a milite Sveco noceatur; cum ea res non solum in Mosci, quod minus curandum esset, sed multo magis serenissimi regis Poloniae injuriam cederet, quandoquidem de securitate in hoc discessu legati ejus Maiestatis ipsi caverant. Ioannes Zamoiski de Zamoscie, supremus regni Poloniae cancellarius et exercituum generalis, Cracoviensisque etc. capitaneus.

284.

LITTERAE FIDEI AD GENERALEM EXERCITUS SVETICI
CAPITANEUM.

Magnifice ac generose Domine, amice charissime! Mitto ad Magnificentiam Vestram generosos Dominos Ernest Weier, capitaneum Novensem, et Michaëlem Konarski, sacrae regiae Maiestatis secretarium, quibus negotia quaedam regiae Maiestatis, Domini mei clementissimi, ad Magnificentiam Vestram deferenda commisi. Commissi etiam, ut quidam privatim nomine meo ad Magnificentiam Vestram pro mea erga serenissimam Svetiae regnam observantiam (observantia) et erga Francicam nationem Magnificentiae Vestrae benevolentiae (benevolentia) refferent. Rogo igitur, ut Magnificientia Vestra illis fidem adhibeat et eos cum responso ad me quamprimum remittat. Commendo me benevolentiae et amori Magnificentiae Vestrae, utque bene valeat, Deum rogo. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 28 Ianuarii, 1582.

285.

A DOMINO TIDEMANO.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Ternas ad me dominus secretarius eodem fasciculo Illustritatis Vestrae litteras misit, ex quibus munda (sic) Illustritatis Vestrae de aulaeis, musicis, caeterisque rebus accepi. Aulea ex praescripto Illustritatis Vestrae curabuntur: dextrorsum — Solon Palladius cum olea insignibus attexetur; sinistrorsum — Caranus Emathius cum capra. Cherubinum, an seraphimum utrum Illustritas Vestra malit, et de symbolo, itidemque mensura quaque versus, cum me Illustritas Vestra certiore rediderit, depingi Vilnae insignia toto cum emblemate curabo et Illustritati Vestrae, si ad eam ocius pervenire non potero, mittam; deinde cum plane Illustritas Vestra probaverit, curabo, ut in Belgico texantur et perferri ad Illustritatem Vestram summum Octobri mense possint, hoc enim curare se posse Lindanus mihi perscripsit; de symbolo, quod me Illustritas Vestra cogitare jubet, equidem non reperio, quod acumini Illustritatis Vestrae satisfacere possit: sarissae Illustritatis Vestrae distingui sapientius, et

melius nusquam referri potuerunt, quam referuntur ab Illustritate Vestra, — nempe ad pietatem una (modo ne in Lutheranos iaciatur) et ad belli artes altera atque altera togae actiones; symboli vero quid si subscribatur, quid inquam, si vox una haec: Qualibet, vel sarins (sic): Quacunque Sarissa, — vel ut et pietatis et belli et pacis haec tela est intelligatur: paulo apertius subscribatur: Mars, Pietas, Suadaque Sarissa, — scilicet sic habet hoc, usque hemistichio longius est et dilucidius, quod oportet indicare puto. Sed haec Illustritas Vestra uno cogitationis momento melius et argutius praescribet, quam ego reperiam longa consideratione. Itaque haec curabuntur pro eo ac Illustritate Vestra praescripserit. De Musicis ad me Lindanus scripsit — plures esse, qui cupidi sint e Belgico veniendi; misit ad me exemplum litterarum, quas ad se symponiaci quinque Antverpiensis civitatis scripsere, qui praestare in omni varietate — et fidibus et voce et tibys — canendi existimantur, sed praetium suae arti nimis auere statuunt, — singuli ducentenos thaleros et victum poscunt, — mille thalerorum hic sumptus esset musicus, dicerem magnus, nisi a magno faciendus esset, etsi minoris musici praestantes conduci possent, denique nisi plus esset dispendii, si choralo centum, quam citharedo exiguo mille tribuantur; sed de eo statuet Illustritas Vestra arbitrato suo; interea Lindano scripsi, operam daret, ut de aliis minus sumptuosis cognosceret; scripsi etiam musico Illustrissimi principis Domini marchionis Homilistalo, plane praestanti musico, ut scire me faceret, quo ex loco Illustritati Vestrae conquiri possent, qui illa in canendi tum voce, tum fidibus arte praestarent; ipsum exemplum litterarum musicorum Antverpiensium, hic additum, mitto, quod Dominus Schorcus explicare Illustritati Vestrae poterit. Qui rationes musicorum in Flandria praestantium norunt, negant multo minoris, quam ducentenis flor. singulos conduci posse. Marmoream tabulam arcis vestibulo Lindanus curavit. De re et studiis Corinthiorum egi cum eo, ad quem mihi Illustritas Vestra litteras dedit; ipse et ignarus est hominum eo loco et ipsis ignotus, sed mihi cives ostendit Corinthios, qui Carthaginem commigrarunt; his cum pro se loquutus est, aiunt omnes esse quidem cupidos, sed teneri, cum praesidio, tum captis nuper in vicino locis, et sperant posse revocari ad communionem pristinam iis rationibus, de quibus egi cum Illustritate Vestra coram; expecto in singulos dies virum primario Corinthi loco ortum, cuius ego (eo) loco peruetus et ampla

et semper magistratibus functa familia est, qui se, afflictis patriae rebus, et Massanissam Carthagini vicinum contulit; is notus mihi est, et cum eo me tuto colloqui posse certo scio; agam tamen omnia sensim et si malle subito in hac potissimum opportunitate, dum ista in loca Illustritas Vestra perveniet.

Illustritas Vestra meminit praefectum Rigensem cum palatino Pernaviensi de deditioe egisse, ad quam hoc tempore eo magis propendet, quo propius copiae Sveticae accedunt. Cum ante quadriduum capitaneus Rigensis iterum de ditione (deditioe) appellasset, dies quatuordecem periiit deliberandi causa; deinde se liquido recursurum, eo tamen addito: si Svecus oppugnare omnino velit, se citius recursurum, atque adeo orare, ut tum cogitet, quomodo Svetorum oppugnationem avertat, plane enim et praesidium Pernaviae parvum est et tenuis copia commeatus. Praeterea significat sibi nunciatum esse de pacis tractatibus, quibus ad conventionem adductis, honestius arcem sit regiae Maiestati traditurus, nulla cum principis suis offensa. De Svecis credo perlatum esse ad Illustritatem Vestram, ad Pernaviam copiae considerunt, duobus ab arce milliaribus; quae tormenta expectant, iam mota Revalia atque adeo ex ipsa Narva. Si pacis tractatus diutius ducentur, oppugnabunt illi fortasse et prohibetur non difficilis eo tempore expugnatio futura. Illustrissimus Curlandiae dux Ericum regem, Parnaviam obsidentem, cum copiis divi Sigismundi ita profligavit, ut tormenta in potestatem venirent omnia, ex quibus pulcherrima hoc loco servantur, — spero geminari hoc ab Illustritate Vestra posse. Hic omnes pacem aut confectam iam esse aut iri quamprimum speramus atque adeo confidimus, recuperata omni Livonia. Cum Illustritatem Vestram movere in Livoniam cognoscam, occurram hoc ex loco, nisi nova aliqua mandata a sacra regia Maiestate accipiam, quae quidem quotidie accipio et versor in maximis, hoc milite mittendo, molestiis, nam et sine pecunia adsolvenda ut (ad?) mensium stipendia extrusus sum, et hic difficillime mutuum exprimo, et Dominus Mlodziejovius omnia suis rationibus spissa facit. Sed de his meis angustiis Dominus Berzevicius Illustritati Vestrae exponet. Plerique mecum fuere ex ea nobilitate, quae duci Magno paret; orant per Deum immortalem, ut rationes reperiantur amovendi istius principis, cuius mores amplius ferri non possint et qui, cum sua omnia alienaverit, nobilitatem, a qua vitatim prope alitur, exhaurit.

Sunt et alia, quae sermonis potius sunt, quam epistolae; ea coram, Deo volente, exponam. Deus Illustritatem Vestram salvam servet et victoriis auctet, ac tandem janiculum claudat. Commendo me in gratiam Illustritatis Vestrae, Domini mei beneficentissimi. Ex arce Rigensi, die 23 Ianuarii, anno 1582. Illustritatis Vestrae servus obsequētissimus Tydemanus Gize.

286.

AB EODEM.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Cum Dominus Ioannes Buringius a me per litteras petisset, ut meas sui commendandi causa ad Illustritatem Vestram darem: etsi non esse putarem, cur meam ille commendationem requireret, quae Domini Buringii fidem in sacram regiam Maiestatem et navatam operam, meritaque sibi cognita habeat, tamen has dare visum est, quibus Illustritatem Vestram maiorem in modum rogo, ut qua Dominum Buringium benevolentia adhuc complexa est, eadem venientem ad Illustritatem Vestram complectatur, et cum jam suorum inimicorum pertimescat, contra eam illum tutum esse velit. Hoc etsi sponte sua Illustritatem Vestram facturum putarem, tamen cum meas litteras sibi profuturas esse Dominus Buringius putaret, ea de re supplicare Illustritati Vestrae volui, quam Deus salvam victricemque conservet. Rigae, die sexta Ianuarii, anno Domini 1582. Illustritatis Vestrae servus promptissimus Tydemanus Gize.

287.

LITTERAE AD REGIAM MAIESTATEM A MAGNIFICO DOMINO
CANCELLARIO.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Cum jam antea de omnibus rebus Maiestati Vestrae perscripserim, Dominus vero Berzevicius, hic cum esset, quae deinceps acciderint, cognoverit: nihil hoc tempore scribere me ad Maiestatem Vestram necesse est, saltem rogare, ut Maiestas Vestra ad ea, quae ad illam scripsi quaeque deinde ex Domino Berzevicio accipiet, mihi quamprimum rescribat. Buringius committatus huc

est Dominum Berzevicium; rogavit me, ut Maiestati Vestrae supplicem, ut illi Maiestas Vestra aequam aurem praebeat libenter, factorum suorum Maiestati Vestrae rationem redditurum, et ea contra criminatores inimicorum ipsi probaturum, quae Maiestas Vestra fusius ex Domino Berzevicio cognoscet. Aequum sane petit, ut audiatur; neque ignoro Maiestatem Vestram id illi libenter concessuram et pro ejus meritis rationem illius habituram. Commendo me in gratiam Maiestatis Vestrae, Domini mei clementissimi. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 30 Ianuarii, anno Domini 1582. Ioannes Zamoiski.

288.

A P. POSSOVINO AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Magnifice, Illustrissime in Christo Domine, plurimum observande! Optatissimas Vestrae Magnificentiae litteras hoc in pago, ad quem heri pervenimus, accepi; easdem mitto summo pontifici, futuras pergratas, quod istam candidam et ingenuam Domini gloriae propagandae propensionem, quam subiude liquidius ipse quoque agnosco, adeo mobili (ut ita dicam) characterere exprimit. Deus Vestram Magnificentiam Illustrissimam coelestibus donis remuneret. Amen.

Quod ad Dominum Caniolum, qui isthic fuit, pertinet, prudentissime quidem Vestra Maignificentia se gessit. Sed ut ille catholicus, nobilis, mihi que peramicus est, sic eum voluissem alloqui posse, scio enim illum mihi fuisse omnia aperturum, quod nemini nunquam fecisset; porro miro erga apostolicam sedem studio fertur; sed Dei providentia melius omnia disponit. Iam vero quod ad ipsam Sveci et Mosci pacem attinet, maximae mihi levationi erit, si quamprimum responsum aliquod a regia Maiestate acceperem, neque enim sum absque dubitatione, quin Moschus velit opera mea uti, si qua ratione Svecum ad restituendas sibi arces adigere posset. At ego, qui mentem summi pontificis non ignoro, quique scio, quantum serenissimi regis voluntati erga religionem catholicam propensissime debeat, omnia praecogito, quibus evadam ex istis laqueis, quibus possem irretiri, si eos incautius observassem. Sed, ut dixi, quaeso, sim praemonitus, ne errem; sincerissimae fidei nullum officium, Deo aspirante, praetermittam.

Quod attinet ad fructum, qui ex vinea Zamosciensi a Domino Herbesto meo amicissimo percipitur, gratias ago ex animo Deo omnipotenti, — eas denique illique. Litteras, quas mihi Vestra Magnificencia Illustrissima misit, ad sanctissimum Dominum nostrum cum adjuncto fasciculo mitto. Scio jam tamen haec, tum alia, quae litteris Vestrae Magnificentiae Illustrissimae continentur, cum res ipsas, non verba tantum exprimant, acutum calcar animo eius Serenitatis (sanctitatis) admotura, ut negotium illud alterum de addicendis iis, qui in arcu et sagitta Russiam vexant, melioribus, quam unquam factum sit, consiliis et ope promotteatur. Id autem, quis scit, anni orientem lucem aliquando illam illaturum sit, quam Christus, nunquam mentiens, vaticinatus est futuram, cum evangelium in universo orbe annunciandum sit.

De reditu autem meo in Lithvaniam atque Poloniam, equidem eum brevissime futurum spero, nam et propterea ad Moschum litteras misi, quibus mihi permetteret, ut celerrime ad eum Novogardiam possem proficisci, sed ut principis gentisque consilia non sunt in mea manu, non audeo quicque mihi certi polliceri, nisi quod evitar, ut quamprimum possim ad serenissimum regem reverti. Quod si paululum comitia differentur, nec in Martii initium indicta, statim inchoabuntur, sperabo fere, ut eius Maiestatem regiam, Vestramque Magnificentiam Illustrissimam in tempore, si Deo placuerit, visam. Quo tempore id effici queat, quod Livoniae firmandae, dignitatisque regiae amplificandae conducet, sin autem Orssam ad praefectum eius arcis Vestra Magnificencia interea scripserit, ut cumprimum me Smolencio appropinquantem et ad finem regni adventantem ex meo tabellario, quem praemittam, cognoverit, aliquos fideliores itineris duces et poduodas, pro quibus (ut feci) satisfaciam, diligenter mittant: tota ratio mei itineris diligentius explicabitur. Caeterum puto, reliquias illas sanctas ad Vestrae Magnificentiae manus pervenisse, quas per Dominum Illustrem palatinum Braczlaviensem misi. Quod vero ad hos legatos Mosci attinet, vix facile assequi possem verbis, quantopere me momentis singulis urgeant, uti ego milites regios deduci undequaque statim curem; sed nec rationes neque moderatio quicquam fere apud incultos animos possunt. Itaque ad id addo, quod cum eiusmodi mentibus mihi videtur quasi necessarium, ut rem me delaturum ad eorum principem intelligant, qui plus causae dent violandae, quam conservandae

pacis, nisi feritates suas intra terminos modestiae cohibeant: faciunt tum denique coacti metu, quod nescij charitatis non admitterent. Crastina die versus Solecz, inde Novogardiam in viam nos dabimus, ubi exercitum adversus Svecum cogi non mediarem audio. Iesus sit cum Vestra Magnificentia Illustrissima. Amen. Ex Biscovitio Pago, die 26 Ianuarii, 1582 anno. Vestrae Magnificentiae Illustrissimae verus in Christo servitor Antonius Possevinus.

289.

AB EODEM.

Magnifice et Illustrissime in Christo Domine! Quod ex Biscovitio Vestrae Magnificentiae scripsi urgeri me identidem ab his Mosci legatis, ut curarem exercitum isthinc deduci, id ipsum multo magis scribere nunc possum, cum nulla dies interfluxerit, quin me usque ad nauseam, iisdem iteratis petitionibus, tantum non oppresserint; sive quod suspicarentur, arcibus Livoniae restitutis, mansurum tamen isthic exercitum, sicuti dixerunt, sive quod gens querelis assueta videri vult occasionem habere, qua Domino suo gratificetur, si diligenter minuta quaeque colligat et ea, ubi minime opus est, referat; ad extremum igitur, cum omnes legati hodie me convenissent, ut Vestram Magnificentiam Illustrissimam pro ultimo (ut dicebant) meo erga principem suum obsequio et officio rogarem de copiis istinc deducendis, dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippe qui scirem jam pridem tormenta majora fuisse praemissa, equites vero, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, ut in castra omnes ad profectionem convenirent, commoratos porro aliquandiu, tum ne cosacos retro relinquerent, sed praemitterent, sicuti factum fuerat, tum ut tantis copiis castra moturis ordine succederent, quicumque vel ob pabulum vel propter aliam belli rationem variis in locis substitissent; cum autem iidem legati Mosci mecum hodie conquesti fuissent, quod quem Plescoviam miserant, Petrum Pivum, is per Vestram Magnificentiam nequiverit in eam ingregi, nec vero ab ipsa Vestra Maguificentia concederetur, ut aliquis tabellarius ex urbe Plescoviensi ad magnum ducem proficisceretur, respondi: id a me falsissimum esse putari de Petro Pivo; si quid mihi communicassent, cum

eum misserunt, fortassis fore, ut illi additus patuisset ad eam civitatem, cum id a Vestra Magnificencia rogassem; verum tamen, quoniam latenter illum fortasse miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur civitatem; caeterum scire me et optime illos Pleschovienses boiarios a Vestra Magnificencia acceptos fuisse et mercatores, qui erant obsessi, libera tractare commercia vel commutationes in castris et alia ejusmodi, quae tandem ipsi non denegarunt. Postremo illos serio ac saepe cohortatus, ne, dum vellent videri boni sui principis ministri, aliquid scriberent aut effutirent, quod veram inter serenissimum regem et Moschum amicitiam laedere posset, cui tamen rei haberem, quod opponerem; pollicitus sum, me Vestrae Magnificenciae Illustrissimae scripturum, ut quidem facio, pene invitus; sed in optimam partem prudentissimus vir et Dominus meus sic accipiet, ut fortassis mei missereatur adhuc inter hos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia sapere est. Quod si quis ad me vel de re cum Sveco agenda vel aliis de rebus a regia Maestate mittendus existimabitur, non erit forsanas re (forsan a re?), si multorum querelae militum istius exercitus attextantur, quibus horum querelis, qui de militibus congeruntur, cum veritate obviam eatur, id enim quadantenus ad tuendam pacem, iustitiam vero defendendam pertinebit. Porro, ex Biscovio litteras misi Vestrae Magnificenciae Illustrissimae una cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate Romano apostolico nuncio ad summum pontificem mittebam. Obsecro autem iterum illam, ut Orsae praefecto iubeat, ut quamprimum ad fines regni ex Moschovia rediero, non cunctetur podvodas, quas petam, mittere, pro quibus ubique satisfaciam, habeat vero in mandatis, aliis praefectis ut scribat, easdem ut parent, cum subinde in itinere processero. Filius magni ducis primogenitus, ut dudum erat rumor, diem obiit; palatino Novogardiensi idem accidit. Hic autem in Bor-pago, ultra phagam nullum Moscici exercitus adhuc vestigium cernimus. Perendie Novogardiam cogitamus, quo nobiles ad nos excipiendos magnus dux praemisit. Deus Vestrae Magnificenciae Illustrissimae ingressus et conatus omnes ad sui gloriam nominis ad exitum perducat. Ex Bor-pago, sub initium noctis die 29 Ianuarii, 1582. Vestrae Magnificenciae Illustrissimae verus in Christo servitor, Anthonius Possovinus. Magnificum Dominum palatinum Braczlaviensem percipio ex me salutari.

290.

A MAGNIFICO AD P. POSSOVINUM.

Reverendissime Domine, amice charissime et observandissime! Accepi binas litteras Dominationis Vestrae, unas Biscovitio pago, die 26 Ianuarii, alteras Boro die 29 Ianuarii datas. Quod Dominatio Vestra mihi calcaria addit ad promovenda ea, quae sunt ad laudem Dei, id ego certe pro virili parte mea faciam; Deum vero rogo, ut ipse pusillas vires meas adjuvet. Amen.

Sueci hoc tempore excursions fecerant versus Pernaviam. Misi ad Ponthonum tabellarium meum, sciret hanc arcem regiae Maiestatis esse, nec illi damna daret. Iam vero post ad duo miliaria a Pernavia exercitus Sveticus cum bombardis progressus fuerat, sed, credo, mutabit Pontus consilium. Brevi sciam, quomodo regia Maiestas tabellarium Domini Cagnoli remisserit. Quod Dominatio Vestra favet laboribus Herbesti nostri in meo Zamoscio, id certe quando ex litteris Dominationis Vestrae ad me scriptis, quas illi ostendam, cognoscet, tanto majorem illius animo ardorem addet. Immortales vero Dominationi Vestrae gratias ago, quod meum templum sanctis reliquiis ditare voluerit; supplicabo ejus sanctitati per litteras, ut mihi vel minimum reliquiarum, si fieri potest, S. Thomae apostoli impartiri dignetur, atque etiam monumentum aliquod vel minimum beatissimae Virginis, tum vero etiam aliquid reliquiarum s. Nicolai, cujus patrocinio Nicolaus, patruus meus magnus et alter superioribus saeculis gentilis meus, Nicolaus, praefectus Cracoviensis prospero usi sunt. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra vel per litteras hanc petitionem meam apud ejus sanctitatem juvet. Quod Dominatio Vestra scribit sperare se posse venire commitia regni, sciat Dominatio Vestra ea jam, ut puto, celebratum non iri, etenim in conventibus particularibus et maiores Poloni et minores Poloni et Russi et Massovi, omnes denique regni populi sciverunt in duos annos tributum ea ratione, ut legati nobilitatis Corcinum, decem a Cracovia miliaribus, convenirent, ut inde legatos mittant ad regiam Maiestatem, ne cursum negotiorum suorum, veniendo ad commitia, interrumpat, sed potius urgeat rem, nec nisi perfecta conquiescat; sumptum belli in duos annos illi suppeditatum

iri. Sed cum Deus effecerit, ut cum hoc principe christiano, quem spero in congregatione justorum, auxiliante dextera Dei omnipotentis, curaturum, ut laudem Dei promoveat, pax facta sit, hos sumptus et biennale tributum recte conferemus in alios usus. Regia Maiestas ipsa scripsit ad me se venturum esse Rigam ad carnisprivium, ut provinciam Livoniam ordinet; itaque rectius eo litteras suas Dominatio Vestra mittet, vel illac redibit, quanquam et Orsam scribetur de podvodis, ut Dominatio Vestra postulat. Ego jam hinc castra moveo, nec maturius movere potui, dum et tantum exercitum contraho et de tormentis atque id genus aliis impedimentis dispono. Praeterea vero incommode accidit, ut exemplum litterarum pacificationis ante aliquot dies saltem ad me deferretur; in movendo etiam isti homines magnam mihi adferunt difficultatem, quod nescio, quo cum fuco videntur progredi in tradendis arcibus. Ego enim ita jussi, ut ex aliquibus arcibus vel equis regiis ac meis res statim educerentur, et statim in arces jussi immitti custodes Moschorum, ut viderent, ne quid efferretur rerum, ad ipsorum principem spectantium; atque jam ipsis credo hodie datam Ostroviam, ita enim iussi, vel relictis etiam ibi quinque tormentis regiis, quae deinceps eveham; isti vero ridicule, convocatis aliquot saltem rusticis, ne inspiciendae quidem Novogrodecae facultatem D. Leniek aulico regiae Maiestatis et uni aut alteri, qui cum eo missi fuerant, dederunt; dixit vero Moschorum principis aulicus se neminem eam in arcem admissurum, nisi prius Vlodomireio, Rovna, Trykatho, Govia res omnes principis illius eveherentur; qua in re quis non videt saltem moram quaeri; quod credo alios etiam ea ratione facturos esse. Quae res certe non solum occupationem, sed etiam difficultatem castrorum movendorum mihi afferent, cum ubi deponam apparatus bellicum et impedimenta non habeam; tamen meo animo ista me superare malo. Moveo igitur exercitum a Pleschovia, ita ut hic ad arces Livonicas alicubi consistam cum exercitu; unde quoquo versum me necesse erit ire; non magis quam ex castris gravatim ibo; sed certe, si sincere nobiscum agetur, malo reducere in Lithuaniam exercitum, quam in Moschoviam. Scit enim Dominatio Vestra jam animi mei sensus, nec vel in confessione aliud ipsi dicere possem; nihil certe causa habent isti mortales, cur me morentur, statueram enim ego, praesidiis saltem in arces impositis, reliquum exercitum in Samogitiam ad hiberna mittere; se, quod tempus postulat, faciendum est; pro gravitate

sua faceret ille princeps, si mandaret suis, ne hujusmodi cavillationibus tempus terant. Nec vero solum id accidit, sed sciat Dominatio Vestra, quod cum eos pabulatores, qui supra Vdovam erant, raptim juberem in castra reverti, ut quam celerime decederem, atque ii non turmatim, sed sparsim ad castra venirent: non pauci ex iis caesi sunt; inde vero, cum eos milites qui in castris ad Svatahora erant, movissem et alios, qui ad Pieczaram, eosque supra Pernaviam, Felinum et Polczam contendere iussissem, ut Moschos excedentes a Svecis tutarentur, atque ab iis copiis pauci quidam pabulatores profecti in Kerepetensibus pratis faenum caperent: a Moscis ex arce Novogrodensi et Isburcensi caesi et spoliati sunt; et alia atque alia caedes et facinora committuntur, quae longum esset recensere. Nisi pax publicata esset, scirent illos hostes esse, utique caverent, jam vero neque nostros ad castra venire sinebant, neque etiam ex castris libere proficisci per ditiones arcium, a principe regi concessarum. Videbo deinceps, quomodo agent; pacem certe non violabo; ludificari etiam me non tam facile sinam. Qui ad me veniunt ex arce, humanissime certe semper habentur; heri tamen quidam arrogantius sunt me allocuti; significavi ipsis magni animi — non esse cum illis rixari, sed magna facere. Tabellarios, qui Pleschoviam veniebant et qui etiam Pleschovia emittebantur, certe non morabar; imo iis, qui a legatis veniebant, nobilissimos juvenes honoris causa, qui eos deducerent, obviam mittebam. Cuidam etiam, qui Novogrodam ex arce mitteretur, adjunxi comitem, ad quod velle intervallum, ne aliqui ex quisquiliis exercitus, redeuntes in castra, me inscio, aliquid injuriae illi adferent; de eo hodie exostulabant; dixi: si hoc illis grave videatur, me facile etiam hoc labore securitatis illorum curandae carere posse; mitterent igitur, quo vellet et quando vellet. Scio, cum de pace nuncius advenisset, rogaveram, ut per arces omnes, et alias et Livonicas, publicatum pacem mitterent; me etiam missurum ad arces regias, ut interim dum a legatis aulici veniant, ab injuriis inter se abstinerent. Videbantur ab initio non abnuere, deinde vero saltem ad Opoczkam et Siebiezum tabellarios mittebant, quominus occasionum inter se grassandi (abstinerent), quam aliis in locis fuerat. Expectabo litteras Dominationis Vestrae; si Derpatum non intromittar, in aliqua curia ad Derpatum. Rogo igitur, ut Dominatio Vestra quamprimum mihi rescribere velit. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 31 mensis la-

nuarii, anno Domini 1582. Reverendissimae Dominationis Vestrae observandissimae amicus, Ioannes Zamoiski, cancellarius et generalis regni, Cracoviensisque capitaneus.

Cedula, iisdem litteris inserta.

De Pivovo, ante acceptas litteras Dominationis Vestrae, nihil audiveram. Cum diligenter inquirerem, cognovi ex Domino palatino Braczlayiensi, ad septem milliaria cum illo versus castra progressum fuisse, inde in prandio hanc cervisiam (id enim pivum sclavonice significat) nimis cremato permixtam fuisse, atque ita primum substitisse, deinde vero ad legatos reversum esse per ebrietatem, etsi eum, qui duceret, quo vellet, adjunctum Domino palatino habuisset. Nec hoc sane est in pacificationis litteris, ut illorum tabellarios a vi cremati, si se illo ingurgitent, tueamur.

Adscriptum manu Magnifici.

Ex pacificationis formula tenentur me intromittere die lunae Novogrodecam. Etenim die lunae superiori rustici illis dati sunt, quibus in subvectione uterentur. Die vero Martis aut Mercurii Derpatum, eadem ratione videbo, quod agent, et an ludant verbis. Certe expeditum habebo iter et inde, ubi ero, cum exercitu in Moschoviam; mittant igitur legati quamprimum monitum hosce mortales, ne ludant.

Cedula, manu Magnifici scripta.

Haec omnia, quae hisce litteris continentur, non temporis causa, sed vere prorsus scribo et de tributo et de injuriis et omnibus prorsus de rebus.

Cedula postrema.

Postridie, ut haec scripsi, mane accurit ad me nuncius: cum arx Ortroff Moscis tradita esset, quinque ibi nostris adhuc tormentis relictis et aliquibus rebus, quibusdam hominibus, quod iis fideretur, jam aliquot ex iis Mosci occiderint. Videat Dominatio Vestra istas crocodilorum lachrymas; certe, si peierabunt; confido Deo meo, non solum hanc arcem illis sincere traditam, sed majora quaeque, Deo, perjurii vendice, juvante, me erepturum. Adhuc in equis nostris sedemus.

291.

EIDEM.

Reverendissime Domine, Domine observandissime! Cum quarta die Ianuarii Moschorum strages edita fuisset, Illustrissimus Dominus generalis, motus pietate christiana misit qui clamarent ad praesidarios, si vellent, concessum illis corpora caesorum ad sepulturam. Responderunt, gracias agendo atque rogando, ut post duas horas advenirent, qui cum illis de hoc negotio colloquerentur, fidem se dare de securitate; misit igitur eo Illustrissimus Dominus generalis militem quendam nobilem, Ioannem Theliateczki; ultro etiam, illo inscio, accessit Dominus Zolkievius, palatinides Belzensis, et Dominus Zoravniczki, capitaneides Lucensis et magister stabuli Illustrissimi Domini generalis. Mosci, agnito fortasse per iudicium transfugiae aut captivi, Domino Zolkevio, quod esset consanguineus Illustrissimi Domini generalis, cum eos diu verbis, interim insidia struendo, extraxissent, magistrum stabulo Illustrissimi Domini generalis globo ferierunt, ac simul in Zolkievium aliquot centennas pixides exploserunt, inde barbatae ac tormenta duo. Per Dei tamen gratiam ex ea procella evasit. Exclamarunt deinde isti juvenes: caveret perfidus Szuiscius; ejus perfidiam quocumque modo se ulturos. Inde cistam quandam praefectus tormentorum canis ferreis oneratis ac pulveris subtilis viginti duabus pondo implevit, aptato silice ac ferramentis, quibus, vel minimum mota cista, ignis excitaretur; quam per captivum quendam ad Szuiscium misit cum litteris, scribens se Hans Mülerum esse, qui cum Farensbechio in Moschovia fuerit, benigne se ibi habitum, inde extractum a Farensbechio ad Polones, maligne haberi, reversurum esse in Moschoviam et post unum aut alterum diem in arcem ad ipsum venturum, perpetrata re maximi momenti, quae ad solvendam obsidione civitatem spectaret; praemittere se res suas quasdam cum cistula; orare se, ut ad ejus adventum clausa maneat. Ubi illata est in arcem cista, custodes adhibiti erant, qui diligenter in eam domum, ubi consilium a Moschoviticis palatinis haberetur, prospectarent; emicuit flammam (flamma) alta et lata, inde per maenia urbis discurre caeptum ac non pauca signa trepidationis edi; ac tandem tertia die, quod per totam obsidionem nunquam fece-

runt, litteras ad Illustrissimum Dominum generalem miserunt, quibus protestarentur se vivere. Respondit generalis se etsi hac arte sustulisset Szuis-
cium, nihil aliud, quam hostiliter facturum fuisse, cum non latuisset Szuis-
cium, non tuendae ejus vitae, sed iugulo (sic) petendi causa ad civitatem
considerere; sed scire, quibus juvenibus, fide violata, pernicium adferre vo-
luisset, eos fortasse suam injuriam ultos esse; se vero nec antea opus habu-
isse, nec etiam opus habere ad tollendum Szuisium, quam dexteram suam;
si viveret et si vir esset, veniret in medium spatium inter castra et arcem,
se eo post meridiem venturum, uno aut altero comitatum, quos etiam sta-
tim a se remissurus esset, ut singulari cum illo certamine decernat; ex his
vero signis eum cogniturum, quod albo equo insidebit, auratis sagetur (saga-
tus?) armis, et proxime illum per puerum ferretur pileus cum pennis, affixus
ad summam hastam. Eodem etiam modo juvenes illi totidem alios Moschos,
qui vellent prodire, provocarunt. Postridie Illustrissimus Dominus gene-
ralis progressus est usque ad fossam eo, quo scripserat, equo et habitu, et
iterum ac tertio eodem rediit, nemine contra ex urbe prodeunte, sed tan-
tum ad quadraginta globis et bombardis in illum emissis, quod ex signis
nosceretur. Juvenes itidem illi aliove loco versus flumen progressi sunt,
ubi versus Vielicam flumen pauci aliqui equites ad portam fuere; sed
quamprimum illud signum pilei et pennarum efferri ceptum est ex castris
atque de turri visum, in civitatem se rejecerunt. Id adeo accidit octo die-
bus ante pacem conclusam, a quo tempore captivi et speculatores dicunt,
Szuisium et Choroscium nunquam in publico visum; dici egrotos esse,
nec nisi ternos boiaros illos adire; vixit jam, ut credimus. Dicunt quidam
superius, hypocaustum, in quo consilium habebant, totum cecidisse vi pul-
veris projectum; omnes, qui in hypocausto essent, mortuos, ac inprimis
Choroscium, qui eistam aperire voluisset; non paucos etiam, qui foris circa
domum starent, a trabibus cadentibus afflictos. Szuisium ipsum in hypo-
causto fragmento cannae in pectus ictum et concussum trabe aliquot die-
bus vitam duxisse, inde vero mortuum esse. Ut res est, brevi se ipsam
ostendet, nec, pace jam facta, ullum in eo momentum actionum nostrarum
positum est. Putavi me non ingratum Dominationi Vestrae facturum, si
haec illi perscriberem, ut ea plane sciret, de quibus credo ex rumoribus
incertis jam aliquid inaudivit. Fasciculum litterarum, quem ad me, reve-

rendissimo Domino episcopo Massanensi inscriptum, Dominatio Vestra misit, prima quaque occasione transmittam, nec est quod de mea hac in parte diligentia Dominatio Vestra dubitet; duos vero mihi hisce diebus redditos Dominationi Vestrae reverendissimae cum his mitto. Commendo me in gratiam reverendissimae Dominationis Vestrae. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 31 Ianuarii, anno Domini... Reverendissimae Dominationis Vestrae servitor additissimus, Ioannes Piotrowski.

292.

A DOMINO TYDEMANO.

Illustris Domine, Domine beneficentissime! Qui hasce reddet — Melchior Fulrecht, est familiaris Domini praefecti arcis Rigensis, viri (vir?) multo optimi (optimus?), quem ea de causa Dominus praefectus ad Illustritatem Vestram mittit, ut illam faciat de rebus Sveticis, quae ad Pernavam suscipiuntur, certiolem; praeterea ostendat, quo sua fides atque opera in tractando cum palatino Pernaviensi progressa sint, quae etsi, pace jam Dei benignitate ac sacrae regiae Maiestatis bona fortuna, tum pervicacia Illustritatis Vestrae inita, non requiri jam magnopere videatur, tamen Illustritati Vestrae benignissime recta omnium in regiam Maiestatem et rempublicam studia complectendi haec nota esse oportere iudicavi. Mitto epistolae exemplum, proxime a Pernaviensi palatino ad Dominum Thomam ab Emdem, praefectum arcis Rigensis missae, ex quo summam negotii intelliget et ex imo litterarum istarum cognoscet, quae Buringii a Pernaviensibus postulata fuerint. Svecus cum tormentis accedere pro certo nuntiatur. Cum Illustritas Vestra mittet, qui Pernaviam in potestatem accipiat, illi praefectus Rigensis arcis, qui in proximo suas possessiones — Sales nominatas habet, et ante haec annos complures Pernavia versatus, omni se opera affuturum pollicetur, si Illustritas Vestra, ut adsit, jubeat. Quod si etiam interea, dum copiae ab Illustritate Vestra ad Pernavam accedant, illum navare aliquid Illustritas Vestra volet, maxime si Sveci vim subito adhibere instituant, promptissime se mandatis Majestatis (Magnificentiae?) Vestrae paritulum promittit. Nudius tercius huc Illustritatis Vestrae litterae ad Illustrissimum Curlandiae Ducem et Rigenses et Dominum Farensbegium

allatae sunt, laureatis omnibus splendoriores, etsi ea particula litterarum dignissima laurea esset, quae de delata primis Ianuarii diebus excursionem nunciabat. Hodie hic omnibus templis gratulationes actae sunt, et publice recitata Illustritatis Vestrae epistola cum incredibili omnium hominum laetitia et celebratione nominis sacrae regiae Maiestatis et una etiam Illustritatis Vestrae. Deus firmet pacem istam, et maximis Illustritatis Vestrae in rempublicam meritis praemia caetera tribuet; nominis celebritudinem; gloriam, omnium hominum in hisce locis cultum jam consequuta est. Sacra regia Maiestas, his molestissimis rebus expeditis, me recurrere Vilnam per litteras jubet; mallet Maiestatis (Magnificentiae?) Vestrae Dorpatum versus occurrere et sermones quorundam Corinthiorum perferre, sed spero tamen ipsam sacram regiam Maiestatem brevi in Livonia futuram, ut vel hac opportunitate manum Illustritatis Vestrae, victoriis et auctoritate praestantem brevi osculari possem. Ego me ante quintum Februarii diem hinc discedere non posse video; iterum nova mihi mandata expectanda sunt a regia Maiestate, sine quibus me hinc commovere nullo modo possum. Commendo me benignitati Illustritatis Vestrae, quam Deus salvam diutissime servet. Ex arce Rigensi, die 28 Ianuarii, anno Domini 1582. Illustritatis Vestrae servus promptissimus, Tydemanus Gisius.

293.

RESPONSUM AD EASDEM LITTERAS.

Generose Domine! Studium Domini praefecti Rigensis vehementer probo, etsi credo jam cum minori difficultate negotium de Pernavia perfectum iri, cum jam aulicus Moschoviticus profectus sit Pernaviam cum Domino Lesniovolski, quorum ille eam arcem nomine principis sui tradet, hic accipiet nomine regiae Maiestatis. Non incommode tamen faciet Dominus praefectus, si se sub hoc tempus quam proxime ad Pernoviam admoveat et in omnia sit intentus ac, si quid acciderit, consilium et vires conferat cum Domino Lesniovolski, qui Pernavae, Domino Kozanovski, qui Feline, Domino Uchrovieczki, qui Uberpoli, Domino Andrea Orzechovski, qui Laissy futuri sunt. Etsi ego existimo Pontum quieturum, admonitum a me per litteras, quod regia Maiestas mandaverat, et deinde per Veierum ac

Konarscium, quos ad eum misi aliis etiam majoribus cum rebus; hi cum redierint, facilius sciam, quid sperare, quid cavere debeam; interim etiam fortasse nova mandata regiae Maiestatis accipiam. Vehementer rogo, ut si licet, ad me excurrat hisce diebus, vel Derpati vel in aliqua curia ad Derpatum me offendet. Aveo aliquid Corinthiaci; assentior de musicae sumptu; curetur igitur; de aulaeis quid postremo concluderim, scripsi ad Dominationem Vestram; cum vero verear, ne istae litterae ad Dominationem Vestram perlatae non sint, mitto earum exemplum*). Dominum praefectum ob tam bonum ejus studium erga rempublicam verbis meis collaudet et gratias agat. Rigensi senatui scribat me laborasse de illorum secretario recuperando et paratum fuisse alium captivum non vilem pro illo dare, sed mortuus est, ut audio. Bene valeat Dominatio Vestra. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Februarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski.

294.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Majestas, Domine, Domine clementissime! Duo sunt, quae adhuc me impeditum tenent: unum, quod necesse me est discedere a Pleschovia, antequam arces Livonicae a Moscis Majestati Vestrae tradantur; alterum, quod video futurum esse moram in evehendis rebus a Moscis ex arcibus, propter paucitatem podvodarum. Utrumque in litteris faederis est, — ut, scilicet, exercitus quamprimum reducatur, non expectata traditione arcium, et ut podvodis districtuum earundem arcium, quas tradit Moschus, res Moschorum educantur, ea ratione: ut quamprimum venerit nuncius, nomine Maiestatis Vestrae regiae missus, illi quidem jurisdictio subditorum statim concedatur; is vero deinde teneatur dare podvodas Moscis; illi septimo die a datis podvodis ex arce decedere. Sed cum parvus numerus podvodarum dari possit, inde occasionem ducendi temporis Mosci ne sumant, subvereor. Ego hanc viam sequi in animum induxi, ut et juramento legatorum satisfiat, et nihilominus videant nos in omnem partem intentos esse,

---

*) Въ рукописи вѣтъ этого письма.

quod moturus quidem sum castra a Pleschovia, sed quamprimum Livoniae fines attingero, in iis subsistam, donec eventum rei videam. Legati Moschorum identidem objectabant Domino Possevino me non discedere, et cum Domino palatino Braczlaviensi, tanquam legato per litteras ex postulabant; Pleschovienses etiam miserant ad me: nisi intra biduum discederem, pacem irritam fore. Respondi illis subridens: vitandam esse effusionem sanguinis, nec ullum praeterea responsum dedi; sed postridie misi: darent mihi tabellarium, per quem litteras mitterem ad Possevinum. Suspicati me scripturum, illos renunciasse paci: miserunt, qui orarent, ut saltem illo die, quem edixeram, discederem. Respondi: me discessurum, sed ita, ut nisi arces tradantur, subsistam in finibus Livoniae. Miserunt vero Novogrodenses et Derpatum cum meo tabellario suos quoque tabellarios, ut, non expectata die dicta, illae arces vacuae reddantur et ut id facilius praestare possent, miserunt etiam Derpatensibus bonum numerum podvodarum. Miror certe, in civitate, tam diu obsessa, tam magnum numerum iumentorum superfuisse. Nostri jam Ostroviam tradiderunt Moscis; id etsi praeter meam sententiam accidit, non incommode tamen videtur accidisse, etenim alacriores etiam videntur facti Mosci ad decedendum citius ex Livonia, suspicione illa sublata, qua etiam ipsi apud nos laborent. Ad Possevinum quid de ea re scripserim, Maiestas Vestra cognoscet ex litterarum exemplo, quod illi mitto. Credo et ab ipsis legatis venturum tabellarium, qui praesidia Livonica moveat, ut maturent decedere. Si subsistemus in finibus Livoniae, erit fortasse id cum aliquo subditorum novorum Maiestatis Vestrae onere et majoribus cum exercitus Maiestatis Vestrae aerumnis, sed melius est ista omnia ad finem perferre, quam deludi. Mitto Maiestati Vestrae regiae litteras palatini Pernaviensis, scriptas ad praefectum arcis Rigensis; videt Maiestas Vestra regiae, quid Sveci adhuc spirabant; videt etiam istum Biringium adhuc lusisse; merito hominis est ratio habenda. Spero ipsis Svecis jam spiritus imminutus esse post adventum nuncii Moschovitici, publicanda pacis causa missi. Scripsi ad Pontonem litteras hoc exemplo, quod mitto. Inde cum ad famam exercitus, qui in Moschovia contra illos cogatur, Svecos trepidaturos crederem et tormenta etiam majora Narva evehi audirem, mittendum putavi ad Pontonem Weyerum et Konarscium cum praescripto hoc legationis, quod his litteris adjeci, ac eo magis id feci, quod Maiestas

Vestra scripsisset tractatibus rem tentandam esse. Itaque hanc occasionem, qua nulla melior offerri poterat, negligendam non putavi; dedi etiam litteras Weiero Possevini, quas ostenderet Pontho (Ponthoni), in quibus de exercitu, qui Novogardiae contra ejus regem cogatur, scribit. Quidcunque mihi Veierus et Konarscius renunciaverint, subito Majestatem Vestram faciam certiozem. Derpatum misi Rozen; in aliqua etiam arce vel curia districtus Derpatensis subsistet Iordanus, ut, si necesse sit mittere Narvam, praesto sit. Felinum misi Kazanovium, Pernaviam Liesniovolski, Andream Orzechovski Laissium, Uchrovecium mittam Uberpolim, alios alibi, ut tempus demonstrabit. Nec ego quicquam his, quos mitto, aliquid aliud nomine Majestatis Vestrae dico, quam futuros eos ibi esse tantisper, donec Majestas Vestra ipsa, quid fieri velit, praescribat. Supplico, ut sciam, an Majestas Vestra regia conventum obibit, an convocationem senathorum tantum habebit, an vero, utroque omisso, Rigam veniet; ego, quod optimum putabam, Majestati Vestrae significam; ipsa prudenti suo judicio rem totam definiat. Credo jam Majestatem Vestram exitum conventuum particularium omnium prorsus cognovisse. Ostendit mihi Piotrovius secretarius litteras, ex quibus video res satis bene Srzodae constitutas; Kolae per pusillanimitatem quorundam, propter quam quacunq; ratione Majestatem Vestram retrahere in Poloniam volunt, (ac maxime, ut coadiutoriatum per decretum, quod non nisi in comitiis ferri posse videtur, rescindat) impeditas et perturbatas esse. Gratias ago Majestati Vestrae regia pro vino, quod mihi misit; maximas etiam gratias agunt milites pro pecunia. Pruscus cum nesciret, ubi me offenderet, et vinum et pecuniam in Ascherat deponendam putavit,— utrinque non incommode. Si quas Majestas Vestra regia litteras ad me dabit, ut puto daturam cum mandatis de omnibus rebus, de quibus ad illam retuli, tabellarius Majestatis Vestrae reperiet me vel Derpati vel in aliqua curia ad Derpatum. Die Martis hinc moveo. Uchroveczki omnia tormenta et omnem apparatus bellicum Ostrovia ad Novogrodecum jam fere deduxit; reliquum etiam, cum equi non sufficerent, ut omnia una ducerentur, ducit. Commodius ducta fuissent Derpatum, sed nec pedes ad extremum adterendus erat, nec equi podagra impediti valebant. Cogitet Majestas Vestra regia de peditatu aliquo ad arces Livonicas submittendo, loco delectorum ex bonis regalibus; jam tandem ratio habenda est miserorum. Schotos misi Felinum cum Kazanovio.

Si pax coletur cum Sveco, nostri sunt submittendi, ut his missio detur. Si res gerenda erit, credo, adductis a Garone ad hos, qui sunt, septingentis aut octingentis bonis pixidiariis ad nostros milites, satis nos a peditatu provisos fore. Commendo me etc. Dath. ex castris ad Pleschoviam, die 4 Februarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski..

Cedula, manu Magnifici adscripta.

Spem habeo Majestatem Vestram per Dominum Sendomiriensem multa utilia posse perficere. Id ex ejus litteris ad me et ex Ossolinii perspicio. Ne praecidat illi spes Majestas Vestra; rescribat illi humaniter, quod Majestas Vestra, cum ad eam rediero, de negotiis ejus mecum communicabit, cum sciat Majestas Vestra illum de suis rebus mecum communicare solere.

Cedula, iisdem litteris inserta.

Rogo, ut Majestas Vestra mihi significet, ubi Illustrem Dominum Baltazarum collocare debeam; item equitatum ac peditatum Ungaricum. Postquam rothmágistros miseram Felinum atque Derpatum, voluerint sibi a me dari has duas arces cum districtibus administrandas. Verebar, ne invidia, inde excitata actiones Majestatis Vestrae cum ordinibus de subsidiis institutas turbaret; sed consiliorum meorum rationem credo me Majestatem Vestram probaturam, cum illam videro; certe, ea ad utilitatem ipsius et dignitatem tendere prorsus cognoscet. Volebam, ut peditatus in duas arces majores duceretur, sed ostendit mihi Dominus Bornomissa litteras Majestatis Vestrae, scriptas ad Dominum Carolum, ut versus Rigam, pace facta, tendat, idque facturum Dominum Carolum dixit, ita tamen, ut ad Derpatum expectet eventum, si arces a Moscis bona fide tradentur. Melius est, Majestas Vestra nobis, quid fieri velit, de omnibus praescribat, nam subvereor, ne, dum quae illis me decere (dicere?) non licet, cum iis non loquor, de mea erga se voluntate dubitent; accedunt quorundam voces, quas ego et dum in me ipsum jaciantur, prohibere aliquando non potui.

295.

ARTIKUŁY, WEDLIE KTÓRYCH WSZYSCZY ZACHOWACZ SIĘ BENDĄ POWINNI, TAK W RUSZANIU, IAKO TESZ Y W CIĄGNIENIU OD PSKOWA Z OBOZU.

Naprzod, chore wszystkie, ktoby ie kolwiek miał, ma każdy wyprawicz przy rotach pana Bielawskiego y pana Warszawskiego, które naprzod pociągną do Zmodzy.

Wozy y inne impedimenta niepotrzebne, nie czekaiącz dnia wtorkowego, w który ruszenie z obozu wszystkich bydź ma, każdy w niedziele ieszcze aby naprzod wyprawował.

Gdy się obos bendzie ruszał, nikth aby nie wazeł się derewni, budek, ani stania zapaliacz, czego gdzie by się kto wazył, na gardlie karan bendzie.

Po ruszeniu się woyska, zaden thu w obozie zostawacz nie ma, bo kto zostanie, uczyni tho na swą szkodę, gdysz thu każdy od Moskwy gardłodacz musi.

W cziągnienu, rothy wszystkie nie maią się rosróżniacz, alie w kupie wszendzie stawacz dotąd, dokant czo inszego nie bendzie im roskazano od legomosci pana hethmana, a każda rotha tam ma stawacz, gdzie iey naznaczono bendzie, czudzego mieyscza nie zastempuiącz. A w każdy rocie każdy ma cziągnącz pod swą chorągwią, nie thułaiącz się, ani wprzod odiezdziącz, ani nazad zostaiącz, pod podcziwosczią y utraczeniem zasłużonego.

Moskwie z Inflanth cziągnący, która w drodze y gdzieszkolwiek pothykana bendzie, nikth aby przykrości y krzywdy żadny nie czynieł y niecz iey odymowacz nie smiał, gdysz thym wzruszeło by się przimierze, w którym tho obwarowano iest; w czym gdzie by się kto inaczy zachował, bes miłosierdzia srodze karan bendzie.

Także tesz, gdy iusz wcziągnie się do Inflanth, nowym poddanym króla legomości nikt aby nie wazył się krzywd, obciążliwości y gwałthow żadnych czynicz, y niecz ym oprócz żywności potrzebny y tho pomiernie, a wedlie ustawy, która na lieżach w Lithwie beła, aby zaden nie brał; a mia-

nowicze wołow robotnych, koni, sprzętu domowego y płaczia. A gdzie by wiencz kto taki beł, któryby na kupowanie sobie żywności, wedlie ustawy, pieniędzy miecz nie mógł, tedi przecie gwałtem bracz nie ma, alie za dobrą wolią dostawacz, dawszi recognitią tego themu, od kogo czo wezmie.

Dzieci Moskiewskie, białogłowy y inne wieźnie, które by kto w drodze pomiatacz, albo tesz głodem y zymnem morzycz miał, gdysz tho nie iest bes grzechu wielkiego, niechay by wszyscy do stanū legomosci pana hethmanowego sprowadzieli, żeby do Pskowa oddane beły.

Po zawarciu przimierza, komu by się iakiekolwiek krzywdy y szkody stały od Moskwy, na którymkolwiek mieysczu, niechay się oznaimi sendziem hethmańskiemu, gdysz iest tego potrzeba. Także tesz komubylkolwiek w potrzebie który na wycieczkach abo na posiłkach, brath abo powinny iaki, przyaciel, sąsiad, towarzysz albo sługa beł od Moskwy wzięty, do tegosz sendziego aby tho każdy odniósł.

Trupów nie pogrzebanych w staniach swych żaden odieszdzaiąc abzaby nie zostawował. In castris ad Pleschoviam, die 3 mensis Februarii, anno Domini 1582.

296.

PORZĄDEK, WEDLIE KTÓREGO WOYSKO Z OBOZU OD PSKOWA W PRZYSZŁY WTHOREK RUSZYCZ SIĘ Y CZIĄGNĄCZ MA.

Naprzod pan Bielawski s panem Warszewskim maia rothy swoje puścicz y obrociez ku Zmudzy, przy których zaras chorzy wszysczy maia iscz.

W poniedziałek piechota Wengierska wszyscka ma wyniszcz y wprzód porządnie cziągnącz.

Pan Kurcz z rothami wszyskimi Lithewskimi.

Iegomość pan Bathory s szeregiem Wengierskim; za nim z rothą pana Gostyńskiego y pana Soboczkiego.

Iegomość pan Radomski z rothami: pan Niszczyczki, pan Przyemski, pan Ruszkowski, pan Radeczki, pan Lanczkoruński.

Uffiecz hethmański, w którym the rothy cziągnącz maią:

Pan Konieczpolski, pan Struss, pan Potoczki, pan shtarosta Liwski, pan podkomorzy Rawski, pan Iakub Orzechowski. Hethmańska: pan Krayczy, pan Sieniawski, pan shtaroscziez Luczki, pan Pieniążek, pan podczaszzy Zebrzydowski, pan Mikołay Zebrzydowski.

Uffiecz legomosci pana woiewody Braczławskiego, w którym the rothy bydź maią:

Pan Pokiey, pan Pękosławski, pan Gnieznienski, pan Maciey Bielawski, pan Gniewosz, pan Wąssowicz, pan Stadniczki, pan chorąży Rawski, pan Choczymierski, pan Stareszki, pan Orzelski.

297.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra Regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Videt Maiestas Vestra, etiam favente summo pontifice, ut ex litteris Ticini ad me scriptis apparet, quas Maiestati Vestrae mitto, quosdam malevolentia sua negotium de episcopatu Praemislensi Romae morari. Qui autem sint, ex litteris praepositi cognoscet. Accessere et aliorum in regno hoc studia, quorum quidem, evector hoc ad archiepiscopatum Leopoliensem, vacuum fieri episcopatum Praemisiensem cupiunt; alii vero, dum hoc timent, et archiepiscopatu illum detrudere conantur, ut hoc modo viam sternant suo candidato, qui extra illorum technas satis virtute sua commendatus est. Tum etiam et aliud genus hominum reperitur, quod praepositurae inhiat, item quod ornamentis patrimonii mei invidet. Ita variorum varia ambitio diversis modis hunc exagitat, nemo tamen est, qui in illum lapidem jacere possit. Si vitam antea spectes, non solum non archiepiscopus, sed ne major fortasse aliquis alius etiam extra Poloniam; si dona data, — scit archiepiscopus, quid pro episcopatu Cujaviensi dedisset, et nescio, quis non dederit a temporibus Bonae ad tempora Majestatis Vestrae; vitium vero non fuit aliis dedisse, nunc piaculum est dedisse ecclesiae. Quid vero aliis in regnis non semel, sed in annos etiam singulos dant, et quaedam sacerdotia mulieres quoque obti-

ment. Hoc certe piaculum est, non scholas instituere. Conati sunt pontifices aliquando nominationes regum infringere, sed efficere id non potuerunt. Etiam in corruptis illis ab haeresibus saeculis, quid Casimirus tuendi sui juris causa fecerit, notum est. Rogo igitur, ut Maiestas Vestra iterum Romam litteras det, et tanto magis rogo ex parte Maiestatis Vestrae, quod praecavere debeo, ne jus nominandi Maiestatis Vestrae contra privilegia regni infrigatur. Ex mea vero parte, quod jam non tam de re (quam Deus alia ex parte pro gloria sua mihi sarcire posset), quam de existimatione mea agatur, cum ad Majestatem Vestram rediero: scribam ego ad Dominum Commendonum et Comensem, ut nomina eorum, a quibus de corrupto me audiverint, mihi edant. Fortasse aut illos non edere, aut quos ediderint, scripsisse pudebit. Videtur Caligarius Romam scripsisse commendationis Maiestatis Vestrae litteras, aliud ipsa agente, ut nesciret, quid subscriberet, illi obtrusas esse. Etenim commissum est nuncio novo, ut resciscat, an Majestas Vestra praepositum ad hunc episcopatum nominarveit. Hoc ad suam adstruendum auctoritatem, illud quoque non minori cum arte, quod litteras meas Romam scriptas retinuerit. Mirifica est istorum sanctitas! Commendo me etc. Dath. ex stationibus supra Novogrodek, die 10 Februarii, 1582. Ioannes Zamoyski.

Adscriptum.

Declaret se Majestas Vestra modo non esse suae gravitatis revocare beneficium, quod dedit; nec istis spatium cavillandi concedat; certe conticescent; tentant saltim Majestatis Vestrae animum; etiam ipso summo pontifice aliud sentiente, nec certe legibus et institutis istius regni Majestas Vestra nominationem suam rescindere, nisi jure non Romano et Cortesano, sed terrestri vincatur, potest.

Cedula, iisdem litteris inserta.

Post scriptas superiores litteras heri ingressus sum Novogrodecum; cum non agnoscerer, dedi equos ex illis podagricis tormentariis, quibus Mosci educantur. Hodie migrant ac nostri tormenta inferunt et ipsi migrant. Conabor etiam Moschos Derpato quamprimum educere. Dabo ad eam rem equos meos omnes curules, a militibus commodato(s) sumam. Pro eve-

hendo vladicam, vel lecticam honoris causa, ut quam citissime demigret, mittam. Ad alias etiam arces necesse me fuit mittere rotmagistros, qui hoc idem curent. Rogavi principes Curlandiae et magnam nobilitatem, monui capitaneos et Biringum per litteras, ut juvent. Majestas Vestra, rogo, ut ipsa rem litteris suis urgeat, et Lithuanicas etiam aliquas podvodas, ex vicinia coactas, Kokenhausium et inde, quo opus erit, mittat. Multi nebulones ad Moschos profugiunt ac praesertim cosaci. Ad Majestatem Vestram velent plerique bojarorum filii, sed utilitatem eorum nullam video, nam si saltem ut aliquid illis detur, satis habemus eorum, qui accipiant. Unum tamen militem certe virum, qui in omnibus excursionibus primum locum semper tenuerit et omnibus consiliis interfuerit, ad Majestatem Vestram puto me deducturum. Ex eo exacte statum rerum Pleschoviensium et Moschoviticarum cognoscimus, nec in servitiis Majestatis Vestrae opera ejus inutilis erit, et quod illi Majestas Vestra dabit, non frustra dabit, modo veniat.

298.

COPIA LITTERARUM AD SUMMUM PONTIFICEM, NOMINE
REGIAE MAIESTATIS SCRIPTARUM.

Post oscula beatorum pedum etc. Commendavi nuper Sanctitati Vestrae more, institutoque antecessorum meorum, piae memoriae Poloniae regum, ad episcopatum Praemisliensem reverendum Simonem Lugovski, praepositum Miechoviensem, supplicavique Sanctitati Vestrae, ut eum episcopatum illi confirmare, praeposituramque Miechoviensem una conservare vellet. Quod quo (quae?) ejus merito, pertinente ad propagationem cultus divini in Russia provincia, et varietate haereseum et templorum ac scholarum vastitate ac solitudine mirum in modum deformata fecerim, Sanctitati Vestrae prioribus litteris meis explicavi, simulque id etiam explicatum puto per litteras Sanctitati Vestrae a nuncio Sanctitatis Vestrae, reverendo Antonio Possevino, cum quo de negotio hoc ad Polociam contuli. Etenim is praepositus cultum divinum non jactat verbis, sed re ac facultatibus suis juvat, nec id ex ullo contractu, sed ultro ac libere, et certo mihi persuadeo, quod deinceps etiam tum alendis doctis et piis sacerdotibus, tum bonae indolis

alumnis juvabit, et bona illius episcopatus, injuria superiorum episcoporum vastata, ad aliquam culturam rediget. Nunc audio, delatis ad urbem quibusdam rumoribus, malevolentia quorundam concitatis, negotium hoc non sine suggillatione existimationis bonorum virorum, et ut de nobis ac regno Poloniae, ita non minus de ecclesia bene meritorum extrahi, et ita extrahi, ut etiam ea res pertineat ad dignitatem meam. Itaque iterum litteras dandas ad Sanctitatem Vestram putavi, rogando eam, ut tantum commendationi meae tribuat, quantum et ipsa Sanctitas Vestra et sedes apostolica commendationi antecessorum meorum tribuebat, quandoquidem non minus, quam illi, de ecclesia Dei et sede ista bene mereri semper studui et studebo, et jus nominandi non minus, quam illi, habeo. Cujus gratiae et favori . . .

299.

AD CARDINALES: FARNENSIUM, SABELLUM, COMENSEM,
BONCOMPAGNUM, GVASTAVILLANUM, COMMENDONUM.

Commendavimus nuper S. Domino nostro ad episcopatum Praemisiensem reverendum Simonem Lugovski, praepositum Miechoviensem, ac ejus sanctitatem rogavimus, ut eum episcopatum illi confirmare ac una praeposituram Miechoviensem conservare vellet. Qua de re dederamus quoque litteras ad reverendissimam Dominationem Vestram postulando, ut ipsa in eo negotio suas partes interponeret. Intelleximus vero rem vanis quibusdam rumoribus, malevolentia, nescimus, quorum, in urbem delatis, extrahi. Quamobrem iterum ab illa postulamus, ut eam commendationem nostram magnae curae habere velit, et tanto magis, cum dignitatem nostram attingat. Nec certe videmus, quid causae sit, cur minus commendationi nostrae tribui debeat, quam ante semper regum Poloniae tributum est, cum non minus, quam quisquam illorum, jus nominandi habeamus, et non minus, quam quisquam illorum, de ecclesia Dei et de sede ista bene mereri non evitamus, ita ut hoc nostrum studium nullius malevolentia obscurare possit. In eundem sententiam ad Iacobum Boncompagnum, mutatis mutandis.

300.

EPISCOPO MASSALIENSI, NUNCIO.

Quod ad sanctum Dominum nostrum scribamus, ex exemplo litterarum, quod ad Paternitatem Vestram mittimus, cognoscet. Rogamus igitur, ut paternitas Vestra negotium hoc quam commendatum habeat, et quod ad illum spectat, ita id expediat, ut dignitatis nostrae rationem ab illa habitam esse, apparere possit, — quandoquidem et nos ita de ecclesia et sede apostolica meremur, et ea in re nulli concedamus.

Scribatur etiam diligenter ad Dominum episcopum Plocensem.

Item ad Dominum Ticinum. Utrique exempla litterarum ad summum pontificem et cardinales mittantur.

301.

DO X. SEKRETARZA W. (WIEKSZEGO).

Miłosciwy xięże sekretarzu! Pisałem nie mało tam listhow; na żadne odpissu nie mam, y gdy na czo tam czo mi odpissuią, tedy obiter iakoś y evasive. Chocz mi tho odpiszczie, że they a thy dathy listhy moie was doszły, ieźli nie może bydź czo dali; abym wszdy wiedział, że iakom nie omieszkał o wszystkim, czo trzeba, dacz znacz, tak tesz że the listhy doszły. Alie tho iusz fatalie, że iusz sprawy wszystkie w Polsce tak idą. Na thym mi sieła nalieży, abym wiedział pewnie, iako się król Iegomość resoluie,—ieźli bydź w Rydze, czyli nie zaras; druga, żebym o thym wywożeniu Moskwy z Inflanczki ziemie pilnie myslieł. Wienczy tho piszę dla was dworowych, nisz dla krolia samego, bo sam krol Iegomość doświadczył na nendznych kuliach y prochach, czo tho za molestya. Widzę, że cześć ambitiosi et cupidi, cześć invidi mei nasadzili się na tho, aby proboscza Miechowskiego od biskupstwa odrzadzili; asz y owa truchna iusz trzeci ras w tem gmerze, alie tho nie bendzie. Nie mogli themu dosycz uczinicz xięża panczeszkowie, aby biskupa Kijowskiego ruszeli, chocia Luther; iuszby tak za liada przyczyną pierwy duchowną radę, pothym szweczka (swiecka) chcieli w Rzymie degradowacz. Bendę ia sam urzędnikiem u

xieża probosza y w biskupstwie Przemyskim y w Miechowskim probosztwie: niech tam przyedzie z bullami s Rzyma, uysrzy wygra-li czo, ba y s articulami xieża Borkowskiego, za moje dobrodzieystwa przez Bieykowskiego, a przez woiewodę Mazowieczkiego pissanymi. Wielka się tho teras castitas xieży Rzymski y Polski ięła. Ach biadasz s tą obłudą! Przijdzie-li na rug, obaczem kto nań kamień rzuci. A tho teras krzywda, że na kościoł dano; przedthym nie krzywda beła, kiedy Giszankam dawano za przyczynę, że Włoskie y Franczuskie błędy ieszcze wientsze minę! Powiedzcie tho wszystko Iego Królewskiey Mości, a proście, żeby Iego Królewska Mość raczeł declarowacz, że nie iest gravitatis Iego Królewskiej Mości, czo uczynieł, odmieniacz, y że przyczyny nie widzi taki, ani w ossobie taki kogo zaliczał, a thym mni sam w sobie. Widzę ia, że za poddaniem occasij, s ambitij naszych et ex levitate radzi by thu nogę włożeli Rzymianie, żeby possent mutare quadrata rotundis, alie nie bendzie tho. Proszę, odprawcie tego posłańcza xieża proboszczowego czo narychli, wedlie thy kopiiey, którą wam posyłam. Powiedzcie królowi Iegomości, że zwłoka króla Iegomości y haesitatio nicz tem nie prziniesie, iedno że ie wssadzi barzi na barzego, a skoro się daclaruie krol Iegomość, niech bendzie tego pewien, że umilkna. Iakosz papiesz y wszyscy kardinali czo inszego rozumią y nie przeczą themu, telko tho dwa, x. Caligarius a naszy ambitiosi nadęli. Przeczytaicie then moy list królowi Iegomości. S thym Waszmosci etc. Dath. in statis supra Novogrodek, 10 Februarii, 1582.

Proszę komunikucie the sprawy wszystkie s p. kuchmistrem. Czo się dotycze sliachectwa x. Ługowskiego, wszak wedlie prawa może się kto aktorem uczinicz y s nim o tho czynicz, a pasquilusami themi nie narabia nikt, iedno komu prawdy nie staie, a zathym się boii paenam talionis, y nie poidzie tho. Wiedzą wszyscy, że u Ługowy ubogi sliachty Ługowskich iest sieła, a iesli ocziecz iego w mieszczie mieszkał kiedy, bendancz ex progenitoribus sliachcicz, iest o thym dosycz dekretow Sigmuntha Starego, że tho sliachectwu nie szkodzi nicz; z ubożeniem sieła by ich sliachecthwa potraczięło. Wszak go lieda iako nie puszczano do capituły Posnańskiej y Krakowskiej; y tho przeczytaicie królowi Iegomości. Listh x. probosza Miechowskiego przeczytaicie królowi Iegomości, a zwłascza the mieysza, ktorem naznaczeł, pokaszczie. Ioannes Zamoyski.

302.

A DUCE MAGNO.

Magnus, Dei gratia episcopatum Curoniae et Maritimae dominus, administrator diocesis Revaliensis, haeres Norvegiae, dux Schlesvici, Holsatiae etc. Illustris et Magnificentissime Domine, amice charissime! Litteras Illustritatis Vestrae, in castris 18 Ianuarii scriptas, 2 Februarii ambalus (ambabus) ulnis amplexas, inefabili gaudio perlegimus, annunciarunt etenim nobis ultra annos viginti quatuor in Livonia desideratam pacem, per Altissimi benedictionem, summam sacrae regiae Maiestatis curam, atque Illustritatis Vestrae per omne aevum celebrandam vigilantiam, prudentiam, huic hactenus afflictissimae Livoniae restitutam esse. Altissimo sit gloria atque sacrae regiae Maiestati et Illustritati Vestrae honos immortalis! Hanc celeberrimam victoriam, quod feram illam pessimam hoc regium bellum demovit, laudabunt omnes christiani, unoque ore Livoniensium posteris incessabili voce dicent: vivat rex, vivat rex in aeternum! Tabellarium Illustritatis Vestrae ad generalem Svetici statim transmissimus, habemusque Illustritati Vestrae immortales gratias, quod ea in omnibus nostri adeo piam rationem habet; eam autem immeritam benevolentiam si sanguine nostro demereri possemus, faceremus libentissime. Injuximus pro voto Illustritatis Vestrae capitaneo Kerempensi, Ulsensi et Ermensi, Ioanni Anreb, nostrarumque artium reliquis, ut podvodos in usum Illustritatis Vestrae paratas habeant: igitur Illustritas Vestra, quatenus ea ipsa iis indigent (indicet?), pro libitu mandare poterit, quorsum et quando mittendae sint; verum, quod ad Moschos attinet, nota est nobis fallacia et dolus, quibus, si podvodos daremus, ne unam reciperemus, mendaces enim sunt ab utero, quod nos cum nostro maximo malo experti sumus; praeterea isti ex nostris ditionibus tot rapuerunt podvodos, ut iis facile sua, quorsum velint, vehere possint. Porro ad nos perlatum est Illustritatem Vestram castra, quod felix faustumque sit, movere; cum igitur Illustritati Vestrae ex Helmeth non ita pridem ad eam scripsimus, libenter conveniremus, amice petimus ea nobis, quorsum iter suum dirigat, ubique commode ipsam convenire possimus, per praesentem significare velit. Post-

remo rogamus Illustritatem Vestram, quoniam Felinenses quondam ministrorum nostrorum, nomine Macz Langomesser captiverunt, quem secum abducere, atque in tyranni manus tradere decreverunt, ut Illustritas Vestra ipsum, propter hanc nostram intercessionem, ex potestate illorum liberare dignetur. Deus omnia etc. Dath. Karkus, anno 1582, 4 Februarii. Magnus manu propria.

303.

RESPONSUM AD EASDEM LITTERAS.

Illustrissime princeps, Domine, amice observandissime! Gratias ingentes ago celsitati Vestrae, quod jusserit dare podvudas ad hoc negotium educendorum Moschorum ex arcibus Livonicis. Providebo, qua possum ratione, ut Mosci Derpatho educantur; has vero podvudas ex his tribus praefecturis, rogo, ut celsitas Vestra mittet Felinum, qua de re etiam scribo ad praefectum; celsitati Vestrae mitto vero nobilem Casparum Koszlia, qui eas deducat. Rogo vero, ut ex aliis quoque vicinioribus arcibus Pernaviae, itidem ex illa arce evectionem juvent; gratissimum Majestati regiae faciet. Ego excurro Derpatum, ut Moschos inde demittere possim, quod contracto jam bono numero equorum, puto, me brevi facturum; inde ad regiam Majestatem contendam, quae Vilna Rigam cras movet; proficiscar vero recte itinere: faciat igitur celsitas Vestra me cerciorem, quo loco convenire debeamus, cupio enim et ipse celsitatem Vestram videre. Non vero timendum, ne eas podvudas Mosci rapiant, nam Felino cum illis mittetur pristavus. De captivis nondum quicquam est cum Moscho transactum; res dilata est ad oratores, qui ultro citroque ad principes pro exigendo juramento venient; habeo tum curam ministri celsitatis Vestrae. Dath. in Seskiell, die 11 Januarii, anno Domini 1582, Ioannes Zamoyski.

304.

LITTERAE A GENERALI EXERCITUS SVETICI.

Magnifice et Illustris Domine, Domine amice charissime! Litteras Vestrae Illustritatis, datas in castris ad Pleschoviam, ego in castris ad Pernaviam

accepi, in quibus erat—pacem inter regiam Maiestatem Poloniae et Moschum certis quibusdam enumeratis conditionibus, in quibus nulla neque regiae Majestatis, neque regni Svetiae facta est mentio, esse conclusam. Quod, quamvis mihi consolum, verumetiam multis prudentibus hominibus videretur mirum,—imprimis cum Illustritatem Vestram non fugiat, quid jam ante biennis inter utrasque Majestates regias, earumque consiliarios ultro citroque convenerit. Attamen ego hanc factam pacificationem, omnibus haereticis ingeniis dijudicandam, in medio relinquo, atque regiae Majestati Poloniae, Vestraeque Illustritati de ea congratulor, idque vero affirmare possum, quod si regia Majestas Svetiae, Dominus meus clementissimus, affinem et fratrem suum regiam Maiestatem Poloniae excludere ex suis actionibus, atque non tam communis, quam proprii commodi rationem habere constituisset, memor pactorum et promissorum; sane jam pridem luculentas ejus Maiestati esse datas occasiones cum Moscho, ablatis tollerabilibus et regno Svetiae non inconvenientibus conditionibus, pacisci; sed tam sui, quam regiae Maiestatis Poloniae affinitatis fraternae, amicitiae, initaeque confederationis gratia, istiusmodi actiones omnes plane respugit (respuit), neque futurum credit, ut aliter quid regia Maiestas vel etiam regni Polonici ordines attentarent. Quid autem Moschus, licet decies pacta sua juramento confirmaverit, per hanc regum divulsionem callidissime machinetur; id prudentioribus et experientia edoctis judicandum relinquo, et ipsum tempus, quod plerumque veritatis est parens, olim demonstrabit. Ego quidam non solum operam dedi, quo regiae Majestati Poloniae et Vestrae etiam Illustritati meum studium liberaliter offerrem et probarem, etiam si sic occasio tulisset, sed de hac re hactenus ne quidem responsa (sic) dignatur, quod quidem valde miratus sum. Bellum contra utriusque communem hostem Moschum, tam in Finlandia, quam hic in Livonia, ea fide, qua me decuit, gessi, curavique praecipua diligentia, ne quenquam praeter Moschum offenderem, sicuti id omnibus honestis hominibus notum est.

Nuper cum Pernoviam obsidione premerem, ita quidem ut inde quoque indubitata victoriam expectarem, et Illustritas Vestra virum nobilem equitum magistrum cum litteris plenipotentiae, cui Rutheni civitatem traderent, Pernoviam versus mississet: ego ipsum honorifice ad me deduci curavi, eique, cum nisi in suburbium non intromitteret, meam non solum

operam in omnibus promisi, verumetiam obsidionem paulo post solvi, atque militem ad confinia, quae regiae Majestatis Svetiae ditionis ac juris sunt, abduxi. Oberpolum obsessam et ad extrema deductam similiter intactam reliqui, militemque revocavi, cum indubitata victoriam pene in manibus haberem, et haec tamen omnia respectus et honoris causa regiae Maiestatis Poloniae et Illustritatis Vestrae. Biduo, postquam haec gesta sunt, misit ex suburbio idem magister equitum aliquot nobiles, qui suo nomine quosdam districtus postularent, qui proprio jure ad provinciam Vile spectant et flumen Pernaviense discernit, nostrique equites continuis stationibus per tot menses ab hoste defenderunt. Cum autem ego hanc eius postulationem tanquam parum pudentem illi denegarem, ad minas processit, affirmavitque se vi petita occupaturum, adducturumque propediem, tot Ungaros atque Polonos, qui brevi totum Sveticum nomen ex Livonia extirparent, nam regiam Majestatem Poloniae cum Moscho hac de re foedus sanxisse referebat. Quae omnia cum ab affinitate, fraternitate et amicitia, quae inter utrosque reges merito est arctissima, valde sint aliena, Vestra Illustritas quoque facile pro sua prudentia intelliget; vim vi repellere ipsis legibus licitum esse, verisimile mihi quoque minime videatur Vestram Illustritatem illi tale quicque demandasse. Ob id peto, quo Vestra Illustritas ipsi serio mandato injungat, quo regiae Majestatis ditione et districtibus abstineat, et (non appetens aliena) fruatur istis, quae illi a Ruthenis largita et concessa sunt; quamvis non tam Ruthenis ista, quam regiae Majestatis Svetiae militibus, qui ob ea sanguinem et vitam multoties profuderunt, merito acceptum referre debebat. Novi ego quidem regiae Majestatis Svetiae animum ita erga regiam Majestatem Poloniae affectum, ut de levi quavis re non facile cum affini disputare, multo minus rixari velit, et ut maxime olim pacatis rebus, vel de finibus, vel de quibuslibet aliis rebus controversia incidere possit: puto ego hanc consultius per utriusque regni deputatos amicis verbis, quam armis discerni posse. Qua de re ego etiam cum primis ad regiam Maiestatem Svetiae, Dominum meum clementissimum scribam, quod et Illustritatem Vestram facturam confido. De duce Magno, quod scribit Illustritas Vestra, existimo Vestram Illustritatem jam pridem intellexisse me nunquam post id tempus, cum rescivissem illum in regiae Majestatis Poloniae tutela esse, aliquid attigisse, quod ejus pro-

prium fuit; unde Vestra Illustritas, me tacente, facile existimare potest, quo animo hactenus erga ipsam (ipsum?) fuerim, et etiam futurus sim, quam diu ipse se intra suos limites continuerit, de qua quidem re nihil dubito.

Intellexi etiam regiam Maiestatem Poloniae Rigam et Vestram Illustritatem Derpatum brevi profecturam esse. Cum autem constituerim meos tam ad regiam Majestatem, quam ad Vestram Illustritatem ablegare inter-nuncios; peto quam amice et officiose, quo Vestra Illustritas id per idoneum nuncium mihi significare dignetur. Si qua in re vel simili vel majori Vestrae Illustritati vicissim gratificari poterō, id vel lubens fecero, quam feliciter valere cupio. Dath. in regia arce Wittensten, 10 Februarii, anno Domini 1582. Regiae Majestatis Svetiae, Domini mei clementissimi gubernator et exercituum generalis ductor in Livonia, Vestrae autem Illustritatis amicus deditissimus, Vestrae Illustritatis amicus omnino deditissimus, Pontus de la Gardiae.

305.

AD REGIAM MAIESTATEM.

Sacra regia Maiestas, Domine, Domine clementissime! Satis certe in lubricum locum deduxerunt res Domini legati, cum et de reductione exercitus promiserunt, priusquam aliquae arces Livonicae in potestatem venirent; deinde vero, cum nullam diem certam tradendarum arcium statuerunt, sed jurisdictionis tantum in rusticos, in quo nihil positum est; tertio, cum onus eorum educendorum et podvodarum dandarum receperunt. Video adhuc ita Moschos animatos esse, ut non tam in fide mutare videantur, quam vereri, ne si prius res suas educant ex finitimis arcibus, dum educant ex ulterioribus, a nostris spolientur; verumtamen multa interdum cadunt inter os et offam. Mirum est illos aliquot hebdomadas in titulis haesisse et in dies de iis ad me perscripsisse, ita ut etiam mihi stomachum moverent, ac praesertim cum de cearitatu Astrachanensi disputaretur; de re vero tanti momenti, in qua fundamentum totius rei constituebatur, ipsos per se constituisse, ita ut cum post conclusionem non paucis diebus exemplum foederis accepissem, nihil aliud scirem, quam mihi ad Pleschoviam eo usque consistendum esse, donec ad minimum Derpatam (sic) et Novogrodecum (sic)

traderetur; sed deinde a Domino palatino Braczlaviensi admonitus sum, ita esse transactum et ita faciendum, ni ipsorum jusjurandum violare velim. Movi igitur a Pleschovia eo consilio, ut supra Derpatum cum exercitu subsistam, sed si ducent Mosci negotium, inops sum consilii, quid deinde facere debeam; si exercitum retinebo, magis magisque atteretur, provincia vastabitur; si non retinero, majorem facultatem cunctandi Moscis concedam. Expectabo igitur mandata Majestatis Vestrae; rogo vero, ut sine mora, quid fieri velit, perscribat, inprimis vero curet de podvodis, quibus quamprimum Mosci Kukenhausio, inde ex Rozithen, Lucen, Marienhausio, Marienburgo, ac item Volmiria, Rumburgo, Trykatho, Abzelo, Novogrodeco moveantur, deinde etiam ex aliis arcibus. Scio, quantae id sit difficultatis, utinam id reputassent Domini legati, vel saltem alios consulissent; eorum certe, quae illis consului, non me poenitet; quae vero haec sint, facile liquabit; tamen habent litteras meas, quas ad illos scripsi. Vehementer vereor, ne interim taedio et aerumnis affectus D. Filon Luco decedere properet, etsi Dominus palatinus Braczlaviensis me securum esse jusserit, quod ita illum informasset ac Oglienskium, quem cum aulico Moschovitico mittebat, ne prius decederent, quam Derpatum traditam audivissent, quamquam et ego post, cum de his tricis podvodarum cognovissem, illum admonuerim, ne decedat, priusquam litteras a me accipiet. Ungaros vero capitaneos litteris, quas in manus Dominorum legatorum miseram, initio admonuerem, ut jussi a Dominis legatis, cederent inde, vero ne cederent Nevlo, Zavoloczia, Voronecio, donec a me novas litteras haberent, admonui, quas litteras scio satis mature illis redditas esse, sed intellexi post Zavolocium ursisse, jussi tamen ne locum arcis desererent; nondum despero de voluntate Moschorum, etenim quibus viribus nobis post resistant, non video, sed tamen quo in statu res sint, volui Maiestati Vestrae significare, ut mature in omnes eventus consilia capere possit. Scripsi ad Spilium et Lokniczkium, ut in Livonia a Moscis commeatum comparent, quem ipsi satis vili praetio vendunt; Volmiriae et Rumburgo, ut audio, sex grossis avennae tunnam, Derpati grossis octodecim, Siliginis vero principis quatuor milia tunnarum saltem in ipsa Rumburga sunt, major vero vis Felini et Derphati. Ad capitaneos Maiestatis Vestrae et tenentarios pristinos arcium Livoniae scripsi de suppeditandis podvodis; scripsi etiam ad duces Curlandiae et Magnum, Bi-

ringium, nobilitatem; quid facturi sint adhuc ignoro. Commodum esset, ut Majestas Vestra, quantum numerum potest, podvodarum cogat et Koekenhansium ad Bielavium mittat; ni (nisi) provideret, timeo, ne nimis ista additio possessionis arcium extrahatur. Det et ipsa Majestas Vestra litteras ad duces, Biringium et nobilitatem, et aliquos etiam homines, qui urgeant, ex aula mittat, et ipse interim rothmagistros, qui curent, ut poterunt, mitto. Commendo me in gratiam etc. Dath. in stationibus supra Novogrodek, die 10 Februarii, anno 1582. Ioannes Zamoyski.

306.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM
CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, syncere nobis dilecte! Nullam moram interposuimus in curandis et providendis necessariis exercitus nostri. Quamprimum Duneburgum venimus et aqua glacie concreta transitum praebuit, statim inde in usum militum merces expedivimus. Cum quoque ibidem Duneburgi cognovissemus servitorem Magnifici regni thesaurarii cum nonnulla pecunia Vilnae substitisse, statim per nos admonitus est, ut cum illa pecunia obviam nobis iret; verum ille quodve a Magnifico thesaurario aliorum, quam Vilnam, pecuniam deducendam nihil quidquam in commissis habuerit, sive itineri cum pecunia tuto se committere minime ausus fuerit, edoctus de proximo nostro huc Vilnam adventu, non progressus ultra, hic nos expectavit. Simulac vero huc pervenimus, statim Dembiensio eam provinciam (pecuniam?) dedimus, ut id, quidquid ad manum erat pecuniae, recto itinere per Livoniam Sinceritati Vestrae deferendam quamprimum curaret, nisi forte ille aliquid in via tardaverit, id quod illi omnino improbaremus, quamvis, quoad milites non collegerit, qui tuto eam deducerent pecuniam, tum quoque itineri, per illas vastas solitudines faciendo, ubi nulli equi subvectitii habentur, nonnihil temporis necessario insumendum fuerit. In nobis certe nihil desiderari passi sumus diligentiae, quominus necessitatibus exercitus nostri, quoad ejus fuit rei possibilitas, consuleremus; utinam vero tantae facultates et vires nobis subpeterent, quanta hac in parte fuit nostra cura atque sollicita diligentia, omnino rebus satisfactum per omnia fuisset. Intel-

leximus tamen ex hoc eodem nobili, qui hodie nobis posteriores a Sinceritate Vestra attulit litteras, se in quatuor miliaribus a castris obviam habuisse, eamque per Dembienskium adducebatur pecuniam, nec dubitamus interim id, quidquid ea mora creatum fuit molestiae, eo ipso sublatum esse; collectam vero aliam pecuniam, pro exolvendo uno quartuali, quod ignari fuerimus, num eo usque eodem loco in castris Sinceritas Vestra perseveraret, tum etiam, qua via tuto, ne huc atque illuc inter medios hostes volutaretur, mittenda esset, atque etiam quod ratam circumcisionis Domini expectaverimus, non nihil eo consilio hic detinuimus. Quamprimum autem aliquid certi de Sinceritate Vestra, ubinam versaretur, cognovissemus, nihili-que amplius afferretur ex hac ipsa rata pecuniae, saltem chartae (chartas?), ad quas nonnullis militibus aliquot millium exoluta sunt stipendia, illico id totum, quidquid in promptu habuimus pecuniae, Asceratum, unde Sinceritatis Vestra, cum in Livonia versabitur, commode petere poterit, expedivimus, eamque secundum eam rationem, quam ex Mlodzieiovij litteris inttelliget, solutioni unius integri quartualis suffecturam putamus. Cum ordines regni Corneinensi conventu, absentibus nobis, idque absque comitiis tributum decreverint, nos quoque hanc illorum promptitudinem juvantes rebus conatibusque nostris in dubium vocare noluimus. Proposuimus itaque recta hinc nos Rigam conferre, ut in re praesenti statum Livoniae constituamus, eandem provideamus, jamque discessui hinc nostro 12 Februarii diem designavimus, quem non est nobis animus mutandi, nisi ardua aliqua forte intervenerit causa, aut legatorum minoris Poloniae expectatio retardarit. Ibi coram de reliquis, de quibus nos admonet, communicabimus, atque constituemus. Ea, quae Riga petenda erant, Tidemanno commisimus, quem satis diligenter curare putamus, nisi forte id remoretur, quod ea negotia, quae non in nostris, sed in alienis manibus sunt, difficultates habere suas soleant. Iam antea Sinceritati Vestrae perscripsimus, expedivisse nos Lokniczkium et Szpil secretarios, numeratis illis paratis mille quingentis florenis, atque datis illis sufficientibus mandatis ad contractus cum duce Curlandiae, Rigensibus et nobilibus Curlandiae de com meatu parando. Alter illorum, Lokniczki nempe Disnae et circum, alter Rigae curabit negotium; habent isti in mandatis, ut ex voluntate Dominationis Vestrae pendeant, administrentque. Quod si forte Sinceritas Vestra aliquos jam ex militibus dimittere

velit, per nos idipsum facere poterit, Ante alios vero Germano et alio majoris stipendii, minusque necessario militi missionem det; sufficereque rebus praesentibus arbitramur, ut praeter eos, quos iu arcibus Livonicis disponet milites, duo millia equitum reservet. Deus sospitet et fortunet Sinceritatem Vestram. Dath. Vilnae, die 29 Ianuarii, anno Domini 1582, regni vero nostri anno 6.

Manu regiae Majestatis adscriptum.

Ex equitatu item Hungarico, qui dimittendi aut remorandi sint, brevi scriptum mittemus; peditatus si pateretur, ut delectum eorum haberet, probarem, dubio tamen, ne omnes abire velint. Stephanus rex.

307.

A LEGATO SUMMI PONTIFICIS AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Illustrissime ac Magnifice Domine! Faciendum mihi omnino esse iudicavi, ut cum de episcopatu Praemisliensi ad serenissimum regem copiose perscriberem, earum litterarum exemplum ad Illustram et Magnificam Dominationem Vestram transmitterem, ex quibus illa totius negotii statum penitus cognosceret, mihi que adeo id, quod facturam eam confido, gratia sua et auctoritate, ut alias semper solet, in hoc potissimum adesset, eo que maxime quod vix est, ut ejus rei alium sat bonum exitum sperare possimus, nisi nodus iste, iudicio meo inexplicabilis, ea demum ratione recidatur, quam iis ego in litteris plenissime exposui. Neque vero est, quid vereatur Illustris et Magnifica Dominatio Vestra, quantum ad se attinet, quin eam ipsam, quam sua sibi pietas, tot jam in rebus perspecta, jam pridem apud alios omnes peperit existimationem; inprimis etiam apud summum Dominum nostrum integram inviolatamque et antehac obtinuerit semper et nunc ut cum maxime obtineat, illam enim praesens haec occasio non modo nulla ex parte diminuit, sed maxime potius in posterum augebit, si Illustris et Magnifica Dominatio Vestra (quando jam hucusque antiquae praeposito Miechoviensi in familiam suam devotioni fecit satis) hoc vicissim dederit ecclesiae Dei, ut ejus hominis causam tueri desinat ac regiae

Maiestati alium potius aliquem suggerat, qui tanto hoc patrocínio dignior existimetur. Etenim cum magis magisque in dies ea patuerint, quae antehac obscuriora fuerunt, quaeque Illustram et Magnificam Dominationem Vestram itidem, ut nos omnes, latere aliquando potuerunt: apparet jam eo deductam rem esse, ut non nisi cum maximo, communique omnium scandalo, nedum ecclesiae Praemisliensis incommodo, Miechoviensis ipse praepositus id, quod tantopere concupierit, valeat obtinere. Enixius hac de re rogarem Illustram ac Magnificam Dominationem Vestram, nisi illam prorsus intelligere arbitrarer, nulla se alia ratione magis nominis sui famam illustrare posse, quam si hac in re, cujus maxima merito ubique expectatio est, perspicua ostenderit id, quod mihi ego facile peruadeo, se Dei optimi maximi gloriam, ut par est, rebus longe omnibus anteferre. Valeat. Varsoviae, die 18 Ianuarii, 1582. Illustris ac Magnificae Dominationis Vestrae deditissimus, uti frater, Albertus Bolognetus, episcopus Massaniensis.

308.

LITTERAE A LEGATO SUMMI PONTIFICIS AD REGIAM
MAIESTATEM.

Serenissime rex! Cum me non lateat sacram regiam Maiestatem Vestram summis continue occupationibus distineri, cui antehac semper, ut debui, ne meis illam litteris aut crebrioribus obtunderem, aut longioribus distinerem, nunc vero res incidit ejusmodi, ut verear magnopere, ne solita brevitate uti possim; sed dabitur mihi venia, ut spero, apud Deum assiduis precibus agere, si quemadmodum Majestatis Vestrae causam non intermitto, ita nunc vicissim causam Dei apud eandem Majestatem Vestram pluribus egero. Iam dudum, ut arbitror, ad ipsam perlatum est, mandata accepisse me a Romana curia, ut Miechoviensis praepositi vitam, moresque perquirerem, criminaque ipsi objecta diligentissime cognoscerem, tam diu vero, dum haec ipse praestarem, Praemisliensi ecclesiae, ad quam fuerat ille nominatus, expeditionem fuisse intermissam; — idque non exiguo summi Domini nostri cum dolore, qui, quantum ex litteris perspexi, ea de re ad me conscriptis, variis animi quasi fluctibus et procellis vexabatur, dum vi-

deret necessariis se rationibus impediri, quominus posset in hoc quoque eandem, quam vellet in omnibus Majestatis Vestrae negotiis, alacritatem prae se ferre. Ego vero non tantum sanctitatis suae, ut par est, dolorem doleo, sed praecipuo etiam maerore quodam propterea afficior, quod videam in maximas me quoque angustias adductum esse; quodque propius etiam ut in re praesenti illas intuear difficultates, quae nulla forsitan industria, nullaque animi contentione queant superari, si id modo agamus, ut ex praepositi ipsius voto negotium hoc conficiatur. Verum cum alia mihi ejus expediendi ratio occurrat, qua et Deo optimo maximo multo sit futura acceptior, et Majestatis Vestrae gloriam . . . . конца недостаетъ, вырванъ листь; дальше слѣдовало письмо Замойскаго. Въ рукописи на слѣдующемъ листѣ сохранился только слѣдующій конецъ его: Majestatis Vestrae animum et meam constantiam libuerit, notae enim mihi satis sunt illorum artes. Commendo me in gratiam sacrae regiae Majestatis Vestrae, domini mei clementissimi. Dath. in Seskiel, die 15 Februarij, anno Domini 1582, Ioannes Zamoiski.

309.

A REGIA MAIESTATE AD MAGNIFICUM DOMINUM CANCELLARIUM.

Stephanus etc. Magnifice, sincere nobis dilecte! Litterae a Sinceritate Vestra, die 25 Ianuarii, ad Pleschoviam datae, hodie sunt nobis redditae, quibus sine mora respondemus. Intelleximus sententiam Sinceritatis Vestrae de sequentis comitiis aut de indicenda conventionem Lomzae. Nos vero dum tempora temporibus et res rebus pensamus, censemur consultius id facturos, ut nunc una eademque opera provisionem Livoniae absolvamus; alioquin si hinc, non perfectis rebus, abiverimus, veremur, ut postea alias unquam in horas has redeundi, idque perficiendi facultatam habeamus. Nullam necessitatem celebrandorum comitorum adesse videmus, nisi fore eam ordinum promptitudinem in dubium vocare, neque illi acquiescere velimus. Ut vero convocationem indicere debeamus, videmus hac re extractum nobis iri tempus, illuc eundo et iterum redeundo sub resolutionem per ea loca, quae quale praebent iter, sumus experti. Interim vero commodi-

tate navigationis omnia difficiliora nobis redderentur, quae nunc longe facilius temporis praesentis occasione peragi possent; putamusque pro ea conuocatione vix plures affuturos Dominos senatores, quum hic ad nos jam veniunt et absentes per litteras consulere possumus, cum quibus, adhibitis quoque ad eam rem magni ducatus Lithuaniae senatoribus, communicabimus consilia, quid hac in parte nobis erit faciendum. Optaremus atque cuperemus quidem, ut si per valetudinem liceret, ut Sinceritas Vestra, tolleratis atque perpessis tanto tempore, tot incommoditatibus, dum promovet reipublicae negotium, ut adhuc unam atque alteram septimanam una nobiscum daret in extrema opponenda manu rebus; sed si Sinceritas Vestra adeo esset afflicta valetudine, ut id sine periculo facere non posset, nollemus illi esse molesti. Neminem vero alium videmus, cui in absentia Sinceritatis Vestrae eam provinciam demandare debeamus praeter Dominum palatinum Braczlaviensem; in omnem eventum scribimus eo nomine ad eundem, quid vero scribamus, ex adjuncto exemplo intelliget. Cum hoc si jam aliter fieri non possit, quam ut inde Sinceritas Vestra propter valetudinis curam discedere deberet, agendum erit Sinceritati Vestrae, ut hoc onus suscipiat. De retinendis militibus jam antea Sinceritati Vestrae mentem nostram aperuimus, ut si cognoverit Moschum hac hyemae nihil attentaturum, praeter eos milites, quos per arces Livonicas disponet, ut duo millia equitum retineat, peditum item selectorum duo, aut ad summum tria millia; quod si vero aggredi vellet Moschus arces, per Svecum captas, retinendi essent omnes. Igitur intenta sit Sinceritas Vestra in eam rem atque id faciat, quod ibi in re praesenti faciendum esse cognoverit. Pannum quod attinet, id ne per mercatores elevaretur super modum pretio, curam dedimus thesauri officialibus, ut adverterent atque eo pretio, quo emptus est, justis tantum in deducendis impensis appositis, ut id et sine damno et sine ulla utilitate nostra fiat, injunximus, ejusque rei regestrum ad manus Sinceritatis Vestrae mitti jussimus, ex quo Sinceritas Vestra rei aequitatem videre potuit. Nos, qui nunquam mercaturam exercuimus, ut aliquam quaestum ex panno faciamus, nunquam ne in mentem quidem nobis venit. Bene valeat Sinceritas Vestra. Dath. Vilnae, die 10 Februarii, anno Domini 1582. regni vero nostri anno 6.

Manu regiae Maiestatis adscriptum.

Posito casu, ut nos conventum senatorum indicamus, minimum sex septimanas perdemus, si redeundum in Livoniam erit, praeter tempus anni incommodissimum ad reditum, totidem septimanas computamus; exequentibus autem ibi rebus, totam aestatem consumimus, atque hoc modo vix in sequentem annum in Poloniam veniremus, sumptibusque modum imponeremus; aperta autem navigatione, multa illi praeter nos commoda consequentur. Si quid igitur mihi agendum est, cito id erit exequendum, et sperarem ego vel sola fama illos adigi posse, vel si tractationibus ad eam rem cum rege transigendam accedendum fuerit, propinquitate nostra maturabitur negotium et promovebitur apud eum regem, apud quem verba fortasse sine viribus minime proficerent. Huc accedit, quod cum nullum hoc tempore provinciae administratorem dare possum, erunt quasi oves errantes distracti ab ipsis regulis, a quibus jam pridem appetuntur, excussi a militibus nostris, qui in absentia Dominationis Vestrae, nullo imperio parituri sunt, sine lege, sine ordine, confusi et angustiati, ne quid pejus accidat timendum certe erit.

Equitatum Hungaricum, si ad Narvam hac hyeme oppugnandam Moschus non accedet, aut si eorum opera non adeo necessaria est, remittat Dominatio Vestra in aliquem . . . . конца недостаетъ.

К О Н Е Ц Ъ.

УКАЗАТЕЛЬ.

ИМЕНА ЛИЧНЫЯ.

А.

Abrahamowicz 74.
Adadurow 437.
Agrippa 29.
Alamani 95.
Alapkirej 282.
Albani 525.
Albertus Bolognetus, episcopus Massan 9.
612. 702. 703. 714.
Albricht x. 305.
Aleb Kierej 335. 336. 338. 339. 345.
Alexander Kn. 258. 263. 313.
Alexander Wielki 610.
Alibek, Halibek 447. 459. 472.
Amelich 323. 327.
Amurath 337. 341. 345.
Andrzej (Michałkow) 258.
Andreas (comes de Thenczin) 190.
Anglicowie 28.
Anna (Curlandiae ducissa) 194.
Anna (regina) 191.
Apollonius 384. 396. 421. 535.
Arkubuziery, Archabuzorowie 28. 68.
Asan (tłumacz) 280.
Aslam (soltan) 279.
Aslamkirej 289.
Astrachancy 474.
Astrachanskie strzelcy 99.
Augustus (dux Saxoniae) 410.
Awdakin 402 403.

В.

Bayzeth (cesarz Turecki) 313.
Balassy Transalpinus 344. 345.
Baltazar Batory см. Batory Baltazar.
Bałakirow 437. 546.

Baranowski 15. 16. 162. 197. 198. 220. 223.
349. 524.
Bassa Siauss 336. 339. 341. 344. 345.
Bassienok Mikita Wereszczachin 637. 640.
646. 647. 654. 671.
Batorius Andreas 545.
Batory Baltazar 12. 13. 109. 117. 133. 165.
172. 175. 214. 400. 514. 517. 518. 529.
552. 616. 696. 698.
Batory Chrystophor 214.
Batory Stefan 46. 158. 179. 180. 185. 189.
191. 195. 196. 200. 224. 225. 228. 235.
237. 238. 256. 265. 278. 281. 283. 285.
329. 334. 336. 337. 339. 340. 345. 347.
350. 362. 366. 369. 373. 374. 375. 387.
388. 390. 391. 400. 401. 467. 486. 531.
532. 533. 541. 546. 547. 568. 608. 609.
627. 630. 636. 638. 642. 643. 644. 645.
546. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653.
654. 711. 713. 715.
Baturkin 253.
Baworowski 563. 565.
Bazilius 384. 475. 518.
Bech Mathias 68. 107. 108. 120. 191. 526.
527. 528. 529.
Bekiesz Gabr. 77. 349. 355.
Belerbej 10.
Bełzeccki Ian 1. 5. 19. 111. 524.
Berezinsczy kozacy 397.
Berdebusz 164.
Bergam 15.
Bernata sw. mnichi 307.
Bernamissa, Bornamissa 75. 98. 142. 155.
158. 162. 382. 696.
Berzewicz, Berzevicius 69. 679. 680. 681.
Bessenin 168. 383. 387.
Beznin Michaiło 438. 626.
Besobrazow Iacobus 353.
Białobrzieski Martinus, epis. Camenesc.
190.
Bidgowski pan 350.

Bieykowski 704.
 Bielawski Stefan 81. 82. 86. 89. 94. 97. 98.
 99. 100. 113. 122. 150. 152. 501. 582.
 Bielawski Maciej 92. 143. 166. 167. 169.
 671. 698. 699.
 Bieliecki Tomas 381. 397. 398. 494. 619.
 Bielski 11. 12.
 Bielski Bogdan 182.
 Bienieczki 433.
 Bybernsteyn (Carolus á) 224.
 Biring, Boringius, Biringus 416. 461. 519.
 Bizanczow Theodorus 402. 403.
 Bokiej 56. 76. 150. 152. 616. 633.
 Bołkin, Bolcin, Болтинъ 373. 374. 375.
 376. 418.
 Bonar, Boner 20. 35. 55. 56. 69. 105. 106.
 110. 115. 147. 148.
 Bona (regina) 699.
 Boncompagnus cardin. 702.
 Bonichowski Dmitrasz 181.
 Boratinski Piotr 181. 184.
 Boratinski Iwan 253.
 Borkowski x. 704.
 Borukowski Ioannes 184. 191.
 Bossienok Mikita см. Bassienok.
 Bracławski wojew. (Ianusz Zbaraski) 57.
 61. 67. 98. 112. 168. 353. 381. 386. 405.
 413. 419. 431. 444. 492. 496. 500. 501.
 502. 506. 508. 509. 510. 525. 526. 527.
 539. 563. 565. 568. 569. 570. 571. 574.
 600. 601. 602. 603. 618. 619. 682. 684.
 688. 694. 799. 710. 716.
 Braun Georgius 120. 208. 209. 226. 227.
 230. 231. 232. 233.
 Brilowy brācia 181.
 Brudziecki 234.
 Bucella 81. 402.
 Buchowiecki Lew 289.
 Bułhakow Sulmen 353.
 Bunzonek Michitta. См. Bassionek.
 Burach 14.
 Burba 379. 431. 433.
 Burindus 449.
 Burkulabówna, жена Чарторыйскаго 114.
 Butler 151.
 Buturlin Choma 183.
 Buturlin Roman 253.
 Buzeński, Bużeny Ian 110. 205. 206. 488.
 489. 624. 636.
 Bzowski 113.

C.

Cagnolus, Cagniolus Laurentius 570. 571.
 573. 578. 694. 595. 596. 598. 599. 622.
 623. 681. 685.
 Caligarius x. 700. 704.
 Caliski sędzia 45. 53. 59.

Campecio 10.
 Caranus Emathius 448. 530. 677.
 Carl arczixiąże 9. 171.
 Carl pan 529. 696.
 Carolus (frater regis Svetiae) 521.
 Carnkowski Stanislaus 190.
 Carwat 89.
 Castella (biskup z Rawinu) 10.
 Cazimirus rex 288. 313 700.
 Caezar Iulius 610.
 Charleński, Charlewski Simon 172. 351.
 422. 423. 572. 579. 580. 593. 632.
 Chiłkow Wasilej 364.
 Chliewiczki 80.
 Choczimierski 96. 150, 152. 699.
 Choieczki 181.
 Choyniczki 181. 498. 501.
 Chorosin, Choroscin Andreas 380. 690.
 Christophorski castelan Siradzki 1.
 Christophorus Meklenburg. 516.
 Chruszczow Alex. Wasil. 613. 617.
 Chwiedor peremythczyk 485.
 Chworostenin Andrei Iwanowicz 253.
 Chwostow Mikita 96. 97. 100.
 Cidonia dux Medinae 10.
 Cieczerzin 259. 320.
 Cirilus quidam 402. 403.
 Clodzinski Mathias 191.
 Comendonus 700. 702.
 Comensis card. 450. 700. 702.
 Cossobutus 614.
 Costomski Hieronim pod. Rawski 1.
 Cozninensis comes 232.
 Cranucius 36.
 Cromer x. 95.
 Curlandzki xiąże 64. 74. 382.
 Curlandiae nobiles 627.
 Czangirey 281. 282.
 Czarnkowski Albertus 78. 92. 198. 221.
 234. 614.
 Czarny 95.
 Czartoryjski 114.
 Czausz Hussein 334. 335. 336. 337. 339.
 344. 360. 361. 362.
 Czechowski 198.
 Czerepczuk Klementiew 200.
 Czerkaski starosta 70. 279. 280.
 Czermikoj Iwan Kolanczuk 253.
 Czerny 84. 349. 350.

D.

Dolmath 80. 88. 198.
 Daniel 96. 97.
 Daniae rex 191. 192. 193.
 De la Garde Pontus, Ponto, Pontonus 174.
 460. 566. 578. 580. 593. 599. 604. 621.
 622. 523. 674. 685. 692. 694. 695. 709.

Dembinski 113. 423. 424. 425. 449. 460.
472. 485. 564. 567. 605. 711. 712.
Dementi 249.
Demetrius dux 419.
Demian Offanaziej 438.
Dimitr Andrzejowicz 353. 502.
Denisek 137. 151.
Dimiski 115.
Dobrzilewski 247.
Drohojowski 285.
Dulski Ian 1. 191.
Durnakow Michael 448.
Działynsczi 24.
Dzierżek 11. 13. 17. 20. 23. 24. 27. 28. 70.
73. 222. 223. 248. 249. 250. 255. 274.
284. 287. 302. 341. 345.
Dziezin Nazar 181. 182.

E.

Eugeniusz papierz 306.
Erberstus 622. 682. 685.
Eric dux 679.
Ernst p. 370.

F.

Farensbachius, Farensbeg 18. 40. 56. 63.
64. 66. 68. 69. 71. 73. 74. 76. 80. 103.
137. 138. 140. 145. 148. 151. 155. 162.
211. 287. 377. 378. 382. 523. 577. 589.
590. 601. 629. 689.
Farnezy, Fernesius cardinal 8. 244. 245.
702.
Ferdinand cesarz 26. 234.
Ferens 80. 526. 527. 552.
Fiefiliatiew (Iw. And.) 624.
Fielenski Grzeg. 190.
Filon см. Kmita.
Firlej Andrzej 190.
Firlej Nikołaj 190.
Francuzy 10.
Fulgenius Ludovicus 357.
Furstenberg magister 192.
Fustow Fiedor 253.

G.

Gajewski 205, 11. 12. 13. 21.
Galga 34. 279. 283.
Garon Franczus 66. 377. 696.
Gaskowski 624.
Georg Fabius 195.
Georgius Fridericus 194.
Georgius dux Lign. 232. 234.
Georgius Chorwat 351.

Gerdeński, Gindersch 234.
Gerzinski 231.
Głoskowski 6. 55. 65. 351.
Glinski Zigmunt 324.
Giziusz Tidemanus 19. 42. 43. 121. 157.
221. 401. 410. 448. 530. 531. 567. 589.
590. 592. 594. 629. 632. 677. 680. 691.
692. 712.
Gniewosz 81. 92. 150. 152. 164. 511. 514.
699.
Gnieźnieński pan 53. 54. 60. 63. 84. 86.
92. 91. 93. 110. 112. 116. 129. 130. 133.
136. 144. 149. 150. 152. 157. 164. 165.
174. 175. 223. 246. 247. 392. 461. 511.
513. 514. 592. 699.
Gołkowski 54. 55. 56. 58. 68. 91. 106. 107.
355. 608. 610. 611. 612. 616. 617.
Gołochowski 145.
Gołochcionow Dmitr 182.
Gorca Andrż. 227. 231. 234.
Gorcanus Stan. 207. 226. 228. 229. 231.
232.
Gosliczki 15. 145.
Gostinski 61. 62. 69. 78. 90. 133. 148. 151.
153. 165. 166. 403. 511. 514. 698.
Gostomski Anselm 23. 56. 58. 63. 78. 83.
95. 99. 105. 115. 122. 151. 153. 190.
Gostomski Mik. 83. 86. 151. 511.
Gotgard dux. Curland. 193. 587. 588. 590.
591. 600. 608. 627. 691. 712.
Grabski 525.
Grajewski 13.
Gralewski 13. 45. 82. 83.
Grodzieczki 169. 190. 392. 399. 514. 531.
Grodzienski 380.
Grudzinski Giorgij 289.
Grodzki 511.
Grzymało 184.
Guanin 36.
Gubański 583.
Gulski 251.
Gutt Stanisław 181.

H.

Hans von Reder 78.
Haraburda 35. 42. 43. 122. 123. 156. 160.
161.
Haraburda Piotr 257. 258. 292. 293. 327.
398.
Haraburda Michał 413. 432. 439. 444.
447. 463. 471. 478. 483. 492. 496. 499.
502. 504. 536. 539. 549. 554. 555. 557.
562. 563. 565. 570. 582. 584. 597. 635.
638. 640. 646. 647. 654.
Harbuzow Iakow 182.
Hariuka Węgrzinowski 105.
Helena, żona xiążencia Alexandra 314.

Henrik krol 317. 391. 554. 555.
Herbor Stan. 190.
Hlebowicz 191.
Hodonow 438.
Hołowczanski, Hołowrzinski 24. 251. 252.
Hołowicz Wołodimir 253.
Holowicz Wasilej Piotrowicz 624.
Hołowin Piotr Iwanowicz 257.
Hołub 181.
Holubek Iordanus 184. 397. 447.
Hołubkow 472.
Hrebor dworzani 261.
Hryhor XIII papierz 373. 546. 637. 646.
647. 655.

I.

Iagełło 258. 268. 309. 326.
Iakula, haeres Moldaviae 337.
Ian Friderik Stetinski 210.
Ianczi 280.
Ianiscolus Petrus 343. 344.
Iasinski 32.
Iarzina 55. 111.
Iendrzey (sługa Possewina) 373.
Iermak Czimofiej 253.
Iezierski 249.
Ieży Friderich x. Prusski 305.
Ieczki 383. 637. 646. 647. 654.
Iłowski Andrż. 190.
Ioann Georgius Brandenb. 410.
Ioannes-Andreas, episcopus Britonorien-
sis 356.
Ioannus Georgius 234.
Ioachim Friderik 234.
Jordan 23. 122. 134. 151. 163. 169. 249.
459. 469. 472. 475. 496. 498. 500. 501.
510. 516. 562. 575. 581. 583. 584. 585.
597. 619. 635. 695.
Iosef patriarcha 269.
Iosof, Iozeph Metertius 361. 362.
Isidor mitropolit Russki 306.
Islam sułtan 334. 340.
Istwan Carol 57. 75.
Iwan Wasilewicz 179. 185. 200. 254. 324.
327. 373. 374. 375. 393. 538. 637. 642.
643. 644. 646. 648. 652. 654. 671.
Iwan starszy syn w. kn. 473. 488.
Iwan III 263. 266. 310.
Iwan Manułowicz 269. 306.
Iulius, dux Brunsvicens. 409.
Iuriowski władyka 640. 641. 648. 650.
Ixel niemiecz 66.
Izmailow 253.

K.

Kajterow Michajło 253.
Kaliski p. 78.

Kamienieezki p. 198. 585.
Kanazy 529.
Karchowski 55. 56.
Kardas 353.
Karnkowski 175. 195. 199. 203. 204. 235.
236. 237. 238.
Karpow 257.
Karniczki, Karssniczki 618.
Kazanowski 21. 23. 122. 134. 163. 248.
249. 251. 692. 695.
Kazimirz kr. 256. 258. 264. 267. 320.
Kazmirski 106. 110. 111. 112.
Kendy Peter 68. 70. 81. 349. 355.
Kermanski 596.
Ketler 77. 265. 371. 589. 601. 608.
Kiereus Dzichan 335.
Kijowski wojew. 139. 563.
Kilian Liatosinski 363.
Kriski Stanislaus 190. 290.
Kiska Nicolaus 190.
Kmita Philon w. Sm. 6. 10. 184. 350. 354.
Kobiakow 494. 625.
Kobylinski 234.
Kobor Franciscus 514.
Kochanowski 596.
Koklina Piotr 183.
Konarski Michał 674. 693. 694. 695.
Konieczpolski 151. 153. 380. 381. 699.
Konopaczki 18.
Konopkowski 77.
Konrad x. Mazow. 268.
Konrad brat Władzysława K. P. 305.
Korf Inflaneczki 81. 95. 100. 101. 113.
114. 116. 118.
Kosseczki 352. 511. 513.
Koscielieczki 84. 95. 135. 190. 349. 350.
Kossyuski 380. 381. 511. 514.
Koss 34. 281. 363.
Kostka 166. 378. 381.
Koszel Kaspar 706.
Kotłowski 169. 379. 380. 384. 395. 447.
Kotwitz Fabianus 226.
Krakowski x. 146.
Krajewski 626.
Kretkowski 167. 378. 461. 513. 603. 604.
Krimcy 397.
Krinski 398.
Krupski 584. 585.
Krzizackie rycerze 308. 313. 610.
Krziski 256.
Kurcz Marcin 181. 398. 500. 510. 698.
Kurzbach Sigismund 232. 234.
Kurbat Taras 257.
Kurbski 259. 319. 320.
Kurojed 251.
Kuropatwa 595. 596. 597. 604.
Kussieczkoj Iury 184.
Kussikow Iurij Iwanow. 392. 399. 531.

Kuszowicz 150.
Kwilinski 112.

L.

Lańczkoroński 53. 88. 135. 151. 152. 578.
698.
Lascz Alexander 190.
Laskiorow Fiedor 626.
Laskowski 63.
Laski 198.
Laterna 22.
Lawinski 353.
Legniczki 25.
Leidenberg Paweł 604. 607.
Lempicki Iacobus 239. 240. 243.
Lencziczki 83. 524.
Leniek 115. 137. 151. 582. 616. 671. 686.
Leopoliensis Martinus 617.
Lesczinski 134.
Leśniewolski 134. 150. 152. 516. 553. 582.
616. 624. 671.
Lichtenstajner 103.
Lindanus 677. 678.
Lipski Georgius 233. 380.
Litwini 23. 24. 25. 26. 38. 39. 40. 42. 43.
54. 121. 125. 133. 223. 266. 353. 355.
356. 398. 417. 474. 534. 546. 552. 557.
594.
Litewskie Luteranie 466.
Litewskie posły 655.
Liwonskie Luteranie 466. 488. 534. 678.
Liuboszczinski 262.
Liubowieczki 21. 138.
Lokniczki 627. 710. 712.
Lopaczynski 259. 260.
Lotyszy 497. 498. 550. 562. 625. 640. 641.
648. 649. 650. 655. 672.
Lothwa 308.
Lozowiczki Hrehor 179. 180. 185. 262.
Luczki staroscicz 699.
Lugowski Simon 701. 702. 704.

M.

Maciejowski 106. 198.
Macz Langomesser 706.
Madruczy card. 8.
Magnus dux. 305. 326. 569. 586. 587. 673.
690. 705. 706. 710.
Machmut mercat. 361. 362.
Malachowski 234.
Markowski 23. 24. 596.
Masłowski 43. 58. 68.
Maxentiusz 275. 323. 327.
Maximilian 327.
Mazury 23. 685.

Mechmet chan 360. 361.
Medziechoczki 133.
Menard bisc. Infl. 308.
Menzik Paukratowicz Panak. 184.
Meriensi 184
Mezoczki 364.
Michaelus Archangelus 530. 531.
Medziborski 230.
Miedzichoczki 133.
Miedzirzeczeki 24. 78. 97. 144. 157.
Mieleczki Adamus-105. 209. 232. 233.
Mielinski 226. 227. 228. 229. 232.
Mieszoid 99. 100. 115. 515.
Mieszoidow Hrehor 513. 517. 528. 553.
Mieszoidow Theodor 552. 600.
Mikolski 397.
Miłkow, Milukow Iwan 438. 624.
Miukwicz 165. 166.
Missienko 352.
Miszko Czerkaszanin 60.
Myskowski 190.
Myszka Abraham 363.
Młody 571.
Młodziejowski 190. 212. 221. 532. 679.
712.
Mnissek 76. 105. 110. 135. 151. 152. 190.
Modywanin Stephan 364.
Mosciczki 524.
Moskwa—Русские (нѣкоторыя указанія):
2. 89. 94. 429. 433. 444. 446.
Moskwa (войско русское) 19. 21. 24. 25.
26. 39. 44. 53. 55. 56. 59. 64. 71. 87. 88.
97. 98. 133. 145. 401. 431. 432. 474.
Moskwa, Mosci—послы русские (нѣкто-
рыя указанія): 418. 421. 458. 464.
Moschus — Іоаннъ IV, (нѣкоторыя ука-
занія): 416. 420. 425. 428. 441. 443.
449. 453. 464. 467. 475. 478. 480. 490.
Motowidło Bohdan 380.
Mscisławski 83.
Mscisławski młody, Fiedor 424. 425. 626.
Mscisławski starszy, Siemion 632.
Müller Ioannes 577.
Müller Hans 689.
Murath sulta 361.

N.

Nahi Offanasiej 438.
Nakielski 18. 35. 60. 62. 108. 121. 170.
172. 174. 212. 382. 392.
Narwit 246.
Naszokin Christoff (Григорій) 260. 296.
299.
Nath 351.
Nathan (propheta) 450.
Niewengłowski 20. 21. 27. 248.
Nicolaus sanctus 685.

Nicolaus praefectus Crak. patruus magnus
Замойскаго 685.
Nicolaus tabellarius 604.
Stefan Stareski 604.
Niderlandczikowie 10.
Niemcze, Niemczy, Germani 10. 40. 65.
74. 97. 148. 352. 371. 397. 432. 650.
Niemczyna 438. 474.
Nizowczy 34. 223. 355. 364.
Niszczicki 53. 54. 57. 60. 63. 107. 110.
115. 147. 151. 153. 285. 698.
Nohajczy 306.
Nozdrowati kniaz Michaiło 253.

O.

Obolenski kniaz 98.
Oborscius Emanuelus 405. 406.
Oborski Albertus 608. 616.
Offucomeiow Iwanus 353.
Oginski kn. 626.
Ogliczki 106. 710.
Olbricht x. Pruski 268.
Olbricht x. Lit. 258. 313.
Olgierd 258. 313.
Olifierow Iwan 438.
Olfierow Roman 637. 638. 646. 647. 654.
Olivares (comes de) 10.
Olumiae dux 10.
Orynski 511. 513. 514. 524. 525.
Orsienski kniaz 181.
Orzechowski Ierzy 150.
Orzechowski Iakub 56. 151. 153. 599.
Orzechowski Andrzej 56. 76. 152. 351.
400. 692. 695.
Orzelski 23. 45. 122. 134. 152. 163. 699.
Orziszowski Ian 34. 279. 281. 363.
Ostrorog 92. 110. 112.
Ostroskie xiazenta 23.
Ostrowski 198.
Ostromecius 576.
Oswaldus a Graban 193.
Opalenski, Opalinski Andrzej 190. 232.
234. 334.

P.

Padniewski Philippus 278.
Palczewski 211.
Paluczki 616.
Paliwanow Konst. 513.
Paweł rotmistrz 138. 198.
Paweł kozak 118.
Pawłoś 24. 43.
Pawłowski 18. 19. 472. 474.
Pdiczki 80.

Pękosławski 63. 80. 81. 106. 115. 150. 152.
234. 249. 699.
Peterkin Choma 188.
Petronius domin. 463. 535. 539. 541.
Petrus (Valachiae palat.) 285.
Philip Hiszpański kr. 317.
Philip Portug. krol 9.
Philipowski 13. 19. 83. 198. 246.
Piątkowski 514.
Pieczelin, Петелинъ 261.
Pieniążek 53. 76. 77. 96. 151. 153. 163.
164. 351. 699.
Pilchowski 511. 514.
Piotr Sw. 497.
Piotrowski 222. 451. 452. 457.
Piotrowski Stanisław 439.
Pisiemski Fiedor 201. 255. 272.
Piwow Roman 188. 261.
Piwow Petr 683.
Piwko 102. 105.
Plater 380.
Pokiey 699.
Polacy, Poloni 223. 352. 353. 370. 378.
382. 388. 417. 467. 513. 520. 521. 523.
528. 529. 543. 572. 576. 685. 689. 708.
Policzki, Ian 370. 372.
Polonski Iendrzej 637.
Possevinus iesuita 9. 17. 18. 22. 27. 31. 32.
33. 34. 35. 83. 84. 90. 92. 93. 97. 98. 99;
101. 114. 116. 119. 123. 124. 134. 140.
155. 157. 161. 162. 166. 168. 170. 171.
174. 176. 208. 209. 350. 354. 369. 373.
374. 376. 377. 378. 379. 382. 384. 385.
386. 387. 389. 390. 395. 396. 397. 398.
408. 411. 412. 414. 415. 418. 427. 429.
430. 431. 432. 433. 435. 436. 437. 441.
444. 451. 452. 453. 454. 458. 461. 462.
463. 466. 468. 471. 475. 479. 480. 482.
486. 487. 489. 491. 492. 493. 495. 496.
497. 498. 500. 501. 506. 508. 509. 516.
518. 526. 531. 532. 533. 538. 539. 542.
543. 545. 546. 547. 550. 551. 555. 558.
560. 563. 565. 567. 569. 570. 571. 573.
574. 579. 580. 583. 601. 619. 646. 647.
655. 681. 682. 685. 694. 701.
Potoczki p. 87. 92. 150. 152. 517. 699.
Potworowski Dobrogostus 234.
Powodowski 160.
Pritvicz Casp. 224. 230.
Pritvitz Bernard 230. 231.
Pritonwitz Ernst 234.
Pritwitz Ioach. 224.
Promwitz Zeifrid 234.
Pronski kniaz 81. 88. 92. 164. 353.
Przijemski 19. 24. 45. 52. 55. 67. 78. 79.
86. 88. 102. 103. 104. 105. 107. 112. 115.
147. 148. 150. 151. 153. 157. 160. 161.
285. 378. 480. 511. 513. 698.
Pruss, brat Augusta 305. 308. 325.

Pskowianie 74.
 Pudłowski 40. 41. 87. 151.
 Puninski Alexander 62.
 Puszkín Ostaph. 201. 202. 263. 272. 276.
 277. 300.
 Putlier 74. 77.
 Puzenius 616.

Q.

Quileczki 106.

R.

Raczki 138.
 Raczajski Albertus 190.
 Rabstyński starosta 151. 153.
 Radomski p. 32. 35. 53. 54. 55. 57. 58.
 61. 66. 109. 110. 112. 116. 147. 150. 152.
 164. 223. 698.
 Radecki 150. 152. 698.
 Radzanowski 152.
 Radziminski 1.
 Radziwiłł 88. 110.
 Radziwiłł Albricht 161. 386. 396. 413. 434.
 463. 465. 479. 483. 492. 496. 502. 504.
 549. 556. 558. 597. 636. 646. 647. 654.
 Radziwiłł Georgius, bisk. Wil. 249. 359.
 Radziwiłł Hrehor 364.
 Radziwiłł Nicolaus 190. 264.
 Radziwiłł Stanisław 87. 356.
 Radziwiłł starszy, marszałek 22.
 Radziwiłłowie 144. 285.
 Rambinski 13.
 Ramelius 382.
 Razancy 473.
 Rechenberg 224. 225.
 Reczarski 1.
 Rederr Czech 67.
 Rederr Szlązak 138.
 Rominski star. 372.
 Rembowski 63.
 Repczuk 180. 185. 186. 188.
 Rezen 113.
 Riarius leg. pap. 10.
 Romanowicz Mikita 167. 169. 183. 383.
 397. 419. 424. 425. 474. 626. 632.
 Rozdrażewski x. 12. 15. 16. 222. 226. 228.
 229.
 Rozdrażewski p. 35. 120. 209.
 Rozen 151. 153. 170. 392. 399. 582. 616.
 624. 660. 671. 695.
 Ruber 198. 343.
 Rudolf (im. Rom.) 208. 209.
 Ruś (Русские) 29.
 Russi 685.
 Ruskowski 63. 65. 150. 152. 671. 698.

Ruszieczki 442. 456.
 Rutheni 357. 421. 590. 708.
 Rzymianie 704.

S.

Sabellus cardinal 702.
 Salisz Sigismundus 229.
 Sałtikow Michajło Hlebow 253.
 Sapięha młody 363.
 Sarwar 275.
 Sarnoczki 511. 513.
 Scoty, Schoty, Szoty 18. 71. 74. 80. 113.
 116. 211. 377. 378. 516. 567.
 Srchocius 678.
 Szawinski 190.
 Szczerbati Merkulej kniaz 253.
 Szudoff Michajło 510. 513.
 Szulipnikow Piotr 438.
 Sekel Andreas 81. 355.
 Seliga 83.
 Senocherib 275. 323. 327.
 Serny 27. 88. 89. 351.
 Serbini 526.
 Sicki Iwan Wasil. 2. 179. 185. 188. 200.
 261. 270. 276.
 Sidor mitropol. 269.
 Siemaszko 103.
 Siemien car 494.
 Siemienski Ioannes 190.
 Sieniawski 56. 150. 152. 359. 699.
 Sigismuudus rex 391. 419. 679.
 Sirakowski 190.
 Siszmarow Fiedko 261.
 Skarbek 511. 513.
 Skarga x. 16. 27. 314. 221.
 Skarzewski Andrż. 369.
 Skabordejow Hrehor 201. 202. 203.
 Skotnicki 181.
 Sochaczewskij 2. 5. 7.
 Sobieski 172. 402.
 Soboczki 12. 28. 57. 61. 65. 73. 80. 133.
 148. 151. 153. 526. 698.
 Socolonicus 22.
 Solikowski 15. 145. 524.
 Solometkieri 279. 283. 335. 336. 338. 339.
 345.
 Solon Palladius 448. 530. 677.
 Solnis (von) graf 68.
 Sokowski 233.
 Sonan basza 10.
 Sorowski 231.
 Sorawinski, Zorawinski 151. 193.
 Spil 710. 712.
 Srzeniawa 55.
 Szrempski 220.
 Stadniczki 46. 77. 80. 86. 87. 88. 104. 110.
 150. 152. 351. 565. 699.

Sthabrowski 181.
 Stanievius Albert 239. 240.
 Stanisławski 382. 576.
 Stareczki 150. 152.
 Stański 56.
 Starewski, Stański, Stareszki (Stefan) 461.
 604. 699.
 Staroscicz Słucki 86.
 Stefanus Carolus 575.
 Stefanovscius 128.
 Stoltz us Ioannes 229.
 Strzelecki setnik 438.
 Stramouchow Lew 260.
 Strawinski 252.
 Strumiłow Piotr 438.
 Stus, Struś 87. 150. 152. 378. 379. 578.
 699.
 Sujski см. Szujski.
 Sulikowski см. Solikowski.-
 Sulimowski 65.
 Sulmień Iwan 437.
 Surin marza 281.
 Suszczow Mikifor 2. 179. 180. 185. 262.
 Szaporowski, Saporowski 135. 138.
 Szeferedinow 438. 485. 488.
 Szeniawski 167. 380.
 Szemion czar 167. 423. 632.
 Szemionowicz czar 425.
 Szresnioff 517. 553.
 Swed, Svecus, (Шведы, король Швед.)
 94. 97. 123. 174. 354. 397. 413. 432. 435.
 437. 438. 442. 443. 447. 461. 470. 480.
 481. 484. 485. 486. 487. 494. 496. 497.
 505. 507. 509. 514. 518. 519. 520. 523.
 534. 535. 539. 542. 547. 550. 562. 564.
 572. 574. 579. 580. 586. 587. 592. 593.
 599. 600. 603. 604. 610. 616. 621. 626.
 628. 631. 632. 634. 635. 681. 682. 684.
 685. 687. 691. 694. 696. 705. 706. 708.
 716.
 Swiaziew Zacharij 637. 640. 646. 647. 654.
 Szwiejkowski 473.
 Szuchodolski 485. 488.
 Szuyński 84. 105. 115. 123. 124. 141. 163.
 167. 175. 448. 510. 512. 513. 517. 553.
 567. 576. 577. 629. 689. 690.
 Szujski starszy 371.
 Szujski młody 96.
 Szujski Ioannes 352. 353. 405.
 Szujski Wasil 353.
 Szujscy 60. 65.

T.

Tańkoj Prokopiej 437.
 Tarło Ioannes 190.
 Tarnowski 53. 86. 102.
 Tarnowski Ioannes 359.

Tatary 19. 21. 23. 31. 55. 87. 182. 223.
 253. 307. 523. 609. 676.
 Tatary Nohajskie 438.
 Tatarskie czariki 355. 557.
 Tewerna bispup 9.
 Thauba 471.
 Thelatowski 517. 553. 689.
 Thoma (переводчикъ при Поссевиный)
 208. 475.
 Thomas capellanus 467. 469. 470. 490.
 Thomas ab Emdem 691.
 Ticinus 699. 703.
 Tiest tyran 308.
 Tiliczki 36.
 Timruk, Temruk 23. 122. 152. 248. 251.
 447. 459. 474.
 Tiskiewicz wojewodzicz Smol. 120.
 Tiskiewicz Wasilij 264.
 Tłukomski 24. 77. 349.
 Tomiczki Mikołaj 160.
 Trifanow 201. 202. 255. 272.
 Troczki pan 23. 24. 27. 36. 38. 39. 40. 42.
 83. 86. 98. 104. 113. 114. 121. 122. 123.
 151. 172. 248. 249. 251. 287. 350. 354.
 371. 398. 402.
 Trzeciński 596.
 Tur Franciscus 517.
 Turek, Turki 8. 10. 13. 360. 416. 506. 609.
 610.
 Turhinow Demetrius 403.

U.

Uchanscius Iacobus 236.
 Uhrowieczki 35. 55. 57. 58. 59. 66. 77. 80.
 89. 94. 97. 109. 114. 116. 151. 164. 351.
 353. 511. 514. 582. 624. 671. 692. 695.
 Umar 431.

W.

Waijer 18. 54. 76. 103. 144. 370.
 Waldus Henricus 234.
 Walichin Offanas 353.
 Warszawiczki C. 456. 466. 468. 470. 483.
 484. 487. 534. 551. 558. 559.
 Wasilewski 567.
 Wasil Iwanowicz kn. 266. 67. 68.
 Wasil Wasilewicz 267.
 Weyer Ernesth 571. 674. 677. 694.
 Wengry 24. 26. 42. 53. 57. 59. 60. 61. 101.
 148. 211. 223. 352. 353. 355. 370. 371.
 377. 378. 380. 382. 400. 483. 486. 501.
 511. 513. 517. 518. 519. 526. 528. 552.
 560. 570. 585. 594. 626. 696. 697. 698.
 708. 710. 717.
 Wengerski król 309.

Werżikowski Arnolph 183.
 Woroneczki Matia 525.
 Wąszowicz 105. 152. 699.
 Wibranowski 21. 53. 351.
 Wielogorski x. 18.
 Wiczupiłowicz (Пушкинъ) 254.
 Wielski 233.
 Wielucski 43.
 Wiessel 195.
 Wilhelm Arcybiskup Ryski 265. 268. 308.
 Wilenski pan 2. 27. 29. 31.
 Wileński wojewoda 53. 60. 87. 121. 133.
 Wilter 265.
 Wincentius cosacus 580.
 Withold Wituld 182. 258. 268. 326.
 Wirzbiczki 190.
 Wiśniowieczki 282. 363. 365.
 Władimirz brat Iwana 326.
 Włodek 172. 405. 524. 567.
 Włochy 10. 20. 313. 370.
 Wołoczkow Marcin 265.
 Wołosniow 354.
 Wołowicz Eustachi 7. 190. 278.
 Wołkowski Piotr 624.
 Wonar 463.

Z.

Zabołoczki 259.
 Zaba Ioanes 448.
 Zachariasz vicenotarius 419. 421. 534.
 Zajączkowski Woyciech 43.
 Zaydlicz 135.
 Zaleski 20.
 Zamojski Ian kancl. 213. 349. 359. 360.
 379. 407. 460. 481. 488. 490. 502. 510.
 515. 518. 531. 553. 554. 561. 565. 571.
 573. 575. 577. 580. 583. 585. 586. 593.
 599. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 678.
 614. 616. 618. 623. 624. 633. 673. 674.
 676. 681. 688. 693. 696. 700. 704. 706.
 711. 715.
 Zapka Wacław 181.
 Zaremba Stanislaus 233.

Zarnowski 2. 5. 7.
 Zaskirow Fiedor 494.
 Zawisza 517. 553.
 Zbaraski Ianusz 396. 398. 413. 415. 433.
 455. 463. 483. 492. 494. 496. 499. 502.
 504. 508. 539. 543. 549. 551. 555. 562.
 563. 569. 582. 584. 597. 602. 619. 627.
 637. 646. 647. 654.
 Zbikowski 251.
 Zborowski Andrzej 15. 16. 22. 23. 32. 45.
 52. 54. 56. 58. 66. 91. 110. 126. 133. 144.
 198. 355. 359.
 Zebrzydowski 122. 147. 163. 168. 500. 502.
 503. 534. 540. 542. 545. 561. 570. 582.
 602. 623.
 Zebrzydowski koniuszy 19.
 Zebrzydowski podczaszy 56. 101. 151. 153.
 694.
 Zebrzydowski Mikołaj 23. 39. 40. 42. 142.
 151. 162.
 Zebrzydowski Andreas 624. 699.
 Zegzulin Piotr 437.
 Żelazo kozak 87. 135. 162.
 Zemboczki 82.
 Żerebcow Iwan 494. 626.
 Zybin Michaiło 184.
 Zibin Waszilej 438.
 Zibrzik 39. 404. 448. 483. 497. 554.
 Zichlinski 224. 225.
 Zigmunt Pierwszy 158. 258. 268. 272. 273.
 310. 314. 704.
 Zigmunt August 256. 258. 264. 265. 273.
 278. 303. 309. 314. 520. 554. 555. 557.
 559. 560.
 Zisnij Ioannis in Tirpitz 234.
 Zołkiewski 107. 108. 117. 167. 171. 173.
 378. 381. 425. 427. 428. 429. 430. 431.
 432. 435. 436. 441. 451. 453. 454. 458.
 487. 516. 517. 518. 553. 576. 586. 594.
 595. 596. 627. 689.
 Zołkiewski hetman 20. 36. 93. 145.
 Zołkiewski Stanisław 408. 433. 596.
 Zorawinski, Sorawinski 56. 151. 133.
 Zubatoj Fiedor 396. 437. 444. 489. 635.
 Zubrik 287.

ИМЕНА ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ.

A.

Absiel 505.
 Adsel (Gowia) 216. 218.
 Adesz, Adzies, Agiesz 255. 273. 300. 505.
 Alba Petra 587.
 Alexandrowa Słoboda 183.
 Alswangen 217. 219.
 Alist, Aliszt, Czalis, Zalist 505. 638. 640.
 645. 648. 652. 661. 668.
 Ambothen 217. 219.
 Ander 216. 219.
 Angermunde Angermudo 217. 219.
 Anspach 214. 215. 521. 618. 627.
 Ansprach 14.
 Antwerpen 678.
 Apsel Hapsel) 218.
 Arensburg 216. 219.
 Arries 217. 218.
 Ascerat, Ascharath, Aschakarath, Aska-
 rat (Skrowen) 32. 99. 216. 218. 472. 628.
 671. 695. 712.
 Astrachań 564.
 Azel 671. 673. 710.

B.

Babicze 643 653.
 Balticum mare 522.
 Barotcie 253.
 Bausk 217. 219.
 Bczicze, Bczycz, Bczywa 644. 651.
 Belgica terra 677.
 Belska ziemia 559.
 Bełkłaki 644.
 Bełkłackie włości 644.
 Bereza, Bierzezaja 643. 653.
 Berzon 215. 218.
 Biała 643. 653.
 Bialskie włości 643. 653.
 Biały-Kameń (Albus-Lapis, Paid) 94. 171.
 172. 174. 175. 217. 218. 394. 395. 407.
 440. 447. 484. 487. 488. 496. 497. 500.
 521. 538. 574. 581. 600. 614. 632. 674.

Biberowa, Biberzewa 644. 654.
 Bielmaki 652.
 Bielmakskie włości 652.
 Bielsk 10.
 Bielskie wojewodztwo 145.
 Bierki 190.
 Bierze 84.
 Bierzuna 671.
 Biscovitus pagus 385. 387. 388. 390. 392.
 544. 683. 684. 685.
 Byskowicze 643. 653.
 Bliżewicze 643. 653.
 Bobrojedowo 299.
 Boguszczyce, Boguszyce 45. 53.
 Bohemia 227. 229.
 Bolczin 386. 388. 397.
 Bolidanicze 653.
 Bolszy 653.
 Bołoch 643.
 Bołwanicze 643.
 Bor 684. 685.
 Borek 1.
 Borhenol, Borcholim 216. 218. 645. 652.
 Bortnik 216. 218.
 Borzień, Borzon, Borzuń 505. 624. 638.
 640. 645. 649. 652. 657. 665.
 Bracławaska castellania 103.
 Brahino 644. 657.
 Brańsk 364. 643. 653.
 Brańskie włości 643. 653.
 Brazin 365.
 Brega 234.
 Brodnia 1. 5.
 Brussa 644. 651.
 Bujcz 643. 653.

C.

Cartago 678. 679.
 Cassuby, (Kassuby) 231.
 Charz 10.
 Chdow, cm. Hdow.
 Chełm, Cholm 42. 181. 182. 184. 250. 256.
 263. 301. 330. 422. 426. 428. 429. 430.
 443. 445. 451. 454. 461. 462. 467. 493.

498. 501. 543. 548. 619. 628. 631. 638.
639. 643. 648. 649. 650. 651. 670.
Chełmska ziemia 305.
Chełmskie włości 643. 653.
Choczławicze 644. 651.
Chodzież 206.
Chołbin см. Golbin.
Chotyń 19.
Chlubokie 220.
Ciechanowiec 190.
Cola 231. 695.
Constantinopolis 10. 69. 73. 133. 334. 335
342. 361.
Corcinensis convent. 631. 712.
Corocinium 387.
Crakow 18. 22. 36. 62. 82. 292. 316. 318.
525. 611. 616. 636. 685.
Crakowskie wojewodstwo 36.
Crasnohorod 354. 401. 402. 412. 426. 428.
429. 442. 443. 445. 446. 531. 631.
Cujaviensis episcopat. 699.
Curlandia 520. 679.
Czeczersk 363. 644. 651.
Czelieszczewicze (Thelieszewicze) 651.
Czerkasy 34. 279. 281. 644. 651.
Czerkasskie włości 651.
Czernihow 643. 653.
Czernihowskie włości 653.
Czerniowicy 220.
Czerotha, Czerocha 61. 62. 352.
Czestwin (Seswegen) 218. 505. 624. 640.
645. 649. 652. 656. 657. 665. 671.
Czeskie krolewstwo 309.
Czołow 45.
Czyraw 217. 219.

D.

Dagden insula 216. 219.
Dalen 215. 217.
Dałmaczskie krolewstwo 309.
Dambrowicza 190.
Dania 452. 541.
Danilowiczy 643. 653.
Delczepar 505.
Delmenhorst 586.
Demeny 643. 653.
Derpt (Juriew) 94. 97. 174. 211. 213. 216.
218. 310. 395. 402. 440. 447. 466. 482.
486. 509. 518. 519. 538. 541. 543. 544.
548. 564. 570. 582. 601. 614. 616. 617.
631. 632. 635. 671. 687. 688. 693. 694.
695. 696. 706. 709. 710.
Dineburg 216. 218 см. Duneburg.
Dniemonth 216. 217.
Dobilin 217. 219.
Don 125.
Dondangen 217. 219.

Dorohoburz 40. 253. 254. 330. 643. 653.
Dorohoburzskie włości 653.
Doworzec 475.
Drahinnia 220.
Drissa 21. 35. 273. 274. 301. 310. 431.
440. 446. 447. 453. 455. 457. 461. 467.
490. 541. 542. 635. 636. 644. 651.
Drobnin 190.
Drokowo 643.
Dubno 182. 644. 654.
Dubinka 190.
Dubrowno 24. 205. 252.
Duneburg 532. 574. 576. 595. 598. 627.
711.
Dupkow 638. 642. 648. 653.
Durben 217. 219.
Dziszna (городъ) 17. 25. 26. 38. 75. 82.
211. 220. 222. 223. 246. 249. 250. 620.
627. 643.
Dziszna (рѣка) 248. 363. 644. 651. 653.

E.

Edwalen 217. 219.
Eichenanger 215. 218.
Elbing 523. 632.
Erle 215. 218.
Ermes 216. 219. 586. 587.

F.

Falkenaw 216. 218.
Fegfeuer, Fegsewen 216. 218.
Felin (Wielian) 94. 171. 217. 219. 394.
399. 402. 447. 467. 486. 487. 501. 509.
515. 516. 519. 538. 542. 548. 564. 570.
585. 599. 603. 604. 607. 617. 618. 624.
625. 631. 635. 671. 676. 687. 692. 695.
696. 706. 710.
Ferstenberk 94.
Ferwes 219.
Festen 215. 218.
Flandria 10. 311. 678.
Fiedorowicze 643.
Fominieze 653.
Francia 10. 28. 69. 610.
Frawenborg 217. 219.
Frukow 652.

G.

Gallia 632.
Garwolin 197.
Gdansk 268. 371. 437. 521. 522. 533. 591
632.
Gdow, Hdoff 353. 648. 653.
Germania, Germani milites 246. 401. 516.
531. 567. 589. 590. 713.

Głogowo 25. 225.
 Głubokie 287.
 Goldingen 217. 219.
 Gnezna 231.
 Godyniczy 624.
 Golbin, Chołbin, Gulbin (Szwaneborg) 218.
 638. 640. 645. 649. 652.
 Gowa, Gowia, Gowin (Azal, Adzel) 218.
 624. 638. 640. 645. 648. 649. 652. 671.
 673. 686.
 Gorze 159.
 Gorka 234.
 Grabowo, Grabau 193. 234.
 Grebin 217. 219.
 Grodna, Grodno 15. 196. 203. 205. 300.
 316. 521.
 Grodziandz 224.
 Grodzisk 596.
 Gyrza 651.

H.

Hapsel (Apsel) 216. 218. 365.
 Hasenpoth 217. 219.
 Hdow см. Gdow.
 Helmeth 216. 219. 586. 705.
 Hełm см. Chelm.
 Hispania 9. 10.
 Hochrozen 215. 218.
 Hoczymł 653.
 Hodia 661.
 Holczyń 648.
 Holsatia 192.
 Hołodej 643.
 Hołomyza 505.
 Hołowczin 248. 252.
 Hon 651.
 Horobor 653.
 Horodeczna 643.
 Horodlense capitaneat 524.
 Horodyszcze 648.
 Horwol 644. 651.
 Hosniowy ogrodek 220.
 Hotymł, Hoczymł 643. 653.
 Howdzieczna 653.

I.

Iamhorod 574.
 Iangrod 440.
 Iarosław 350.
 Iełowiecz 643. 653.
 Ierla 645. 652.
 Ierzyna 643.
 Iezierziszcze 3. 6. 284. 298. 299. 321. 604.
 617. 636. 650. 651.
 Ikazń 644. 652.

Illiesien 644. 652.
 Indie 163.
 Iness 645. 652.
 Inflanti 4. 11. 14. 20. 28. 32. 33. 42. 43.
 84. 136. 146. 156. 161. 166. 170. 172.
 174. 175. 179. 186. 188. 200. 202. 248.
 250. 257. 258. 259. 263. 264. 266. 267.
 269. 290. 292. 293. 305. 307. 308. 309.
 310. 320. 322. 323. 327. 354. 372. 394.
 397. 412. 414. 423. 424. 429. 430. 432.
 435. 437. 438. 439. 440. 442. 444. 451.
 452. 454. 455. 456. 457. 460. 462. 469.
 470. 481. 482. 483. 485. 493. 496. 500.
 504. 506. 525. 526. 527. 546. 547. 548.
 550. 552. 557. 570. 583. 584. 585. 605.
 638. 645. 648. 652. 697. 703.

Inflanczkie goroda, Inflanczkie zamki
 640. 641. 648. 649. 650. 655. 671.

Iode 365.

Irfis 10.

Iscz 644. 652.

Iszkil 645. 652.

Iurensborh, Iurgiensburk 217. 218. 645.
 652.

Iuriow, Iuriow Liwonski (Derpt) 218. 432.
 497. 505. 550. 562. 581. 603. 624. 638.
 640. 645. 648. 652. 660. 667.

Iwanhorod 85. 88. 94. 97. 123. 222. 365.
 372. 407. 422. 423. 432. 440. 447. 449.
 521. 522. 526. 572. 573. 579. 580. 593.

Iwanokol (Rewel) 219.

Izborsk 109. 127. 638. 642. 648. 653. 687.

K.

Kalczenaw 215. 218.

Kalisz 204. 409.

Kamieniec 405. 524. 567. 609.

Kandaw 216. 219.

Kanew 644.

Kanewskie wlosczy 644.

Karaczew 643. 653.

Karkchaus 599. 604. 607. 706.

Karkus 216. 219.

Kaspla 643. 653.

Kawelicht 216. 219.

Kawlet 505. 638. 640. 649. 652.

Kazarzynowska wlosc 644.

Kerepecz (Kierempe) 219. 422. 425. 452.

455. 456. 461. 462. 467. 496. 535. 541.

573. 575. 587. 624. 638. 640. 645. 648.

649. 652. 671. 673. 686.

Kierszkolm 652.

Kies 217. 292.

Kijow 644. 651.

Kijowskie wloszy 651. 644.

Kircholin (Nircholin) 216. 217.

Kiwerowa Horoka 418. 422. 434. 453. 456.
 466. 467. 468. 475. 478. 479. 481. 538.
 542. 545. 546. 622. 636.
 Klin 71.
 Kniezycze 248. 251.
 Knyszyn 213.
 Kobieliawrzew 653.
 Kobylic horodyszcze 638. 642.
 Kobylin 472. 473. 648.
 Kobilnik 220.
 Kokenhaus, Kokenhausen, Kokenos 2. 30.
 32. 99. 215. 218. 472. 485. 488. 501.
 538. 582. 624. 628. 638. 640. 645. 648.
 649. 652. 655. 656. 664. 671. 701. 711.
 Koliwan 505.
 Kolski sejm 132. 137.
 Kołowierz (Tykel) 218. 505. 507. 169.
 Konkoth, Konchocz 422. 628. 640. 645.
 648. 649. 652.
 Konktet 216. 219.
 Konzad 505.
 Konstantynopol см. Constantinopolis.
 Kopecz 644. 651.
 Kopij 644. 651.
 Kopynicze 643. 653.
 Kopyscz 248. 251. 253.
 Kopołtowicze 643. 653.
 Korczin 190.
 Korelia 440. 488. 489.
 Koscian 62.
 Koscienniki 24.
 Kosselew 651.
 Kostrziń 206.
 Кошелевъ дѣсь 644.
 Kothyn 643.
 Kowilna 643. 653.
 Kowno 26.
 Kozyany 644. 651.
 Krakow см. Crakow.
 Krasny 461. 497. 501. 638. 642. 644. 648.
 651. 653.
 Krasnohorodok см. Crasnohorod.
 Kreczoth 644. 652.
 Kremou 215. 218. 645. 652.
 Krenczburg, Krenczbork (Tersisburg)
 215. 218.
 Krisenka 477. 537.
 Kroackie krolewstwo 309.
 Krolewski most 26.
 Krosbord 505.
 Kroszburg 638. 640. 645. 648. 649. 652.
 Krownno 640. 649.
 Kruchla 248. 251.
 Kruthew 643.
 Krzyczow 644. 651.
 Krzyczowskie włosci 644. 651.
 Kucziew 653.
 Kujawskie biskupstwo 12. 15. 16. 222.
 Kukenkan, Kukenkain 216. 218.

Kupek 652.
 Kurlandzka ziemia 30. 32. 99. 273. 284.
 291. 298. 401. 531. 646. 652.
 Kurolew 505.
 Kurslow 638. 640. 645. 648. 649. 652.
 Kuszow (Kugonia) 644.

L.

Lais 217. 219. 404. 426. 428. 441. 443.
 445. 452. 486. 501. 519. 540. 541. 566.
 575. 638. 640. 645. 648. 652. 663. 668.
 671. 676. 692. 695.
 Landuń, Laundon, Leuduń 215. 218. 505.
 638. 640. 645. 648. 649. 652.
 Lawarzynski 220.
 Lazarewo horodyszcze 643. 653.
 Lazarowsczyna 643. 653.
 Leal (Liwel) 216. 218. 365.
 Lell 216. 218.
 Lemborg 217. 218.
 Lemsel, Lemsil 215. 592.
 Lenewarth, Lennarth, Lienwarth 32. 99.
 215. 218.
 Leweward 638.
 Lichowierz 505. 507. 569.
 Liech 651.
 Liebiedok 644.
 Liebidzk 652.
 Liemzyn 645.
 Liethepor 645. 652.
 Lipiniche 644. 651.
 Lipionka 18. 167.
 Lipsk 206.
 Litwa, Lithuania, Litewskie xięstwo 11.
 28. 182. 189. 207. 308. 309. 315. 331.
 346. 358. 359. 368. 372. 398. 439. 440.
 445. 481. 485. 489. 502. 515. 520. 522.
 536. 556. 562. 580. 593. 607. 610. 611.
 614. 619. 620. 623. 631. 637. 648. 649.
 650. 655. 686. 697. 698. 716.
 Liubelska ziemia 20.
 Liubeka 210.
 Liuboń 643. 653.
 Liubowicze 644. 651.
 Liuchen Liuza) 218.
 Liwel см. Leal.
 Liwonia 176. 284. 329. 365. 366. 387. 389.
 391. 395. 399. 403. 404. 405. 415. 416.
 417. 419. 421. 422. 427. 428. 443. 444.
 445. 446. 447. 449. 452. 458. 465. 470.
 476. 477. 478. 479. 480. 484. 486. 488.
 490. 514. 515. 516. 518. 519. 520. 521.
 522. 523. 533. 534. 535. 536. 537. 538.
 539. 540. 543. 544. 561. 566. 573. 578.
 592. 598. 599. 600. 601. 602. 604. 607.
 610. 615. 616. 617. 618. 620. 622. 628.
 631. 632. 634. 636. 674. 675. 679. 682.

686. 692. 694. 704. 707. 708. 709. 711.
712. 715. 717.
Lode, Lioden 216. 218.
Lomza 631. 715.
Lonocza 619.
Lopaczyczy, Lopostycze 643. 653.
Lublin 316.
Lubiez 644. 651.
Lubutha 644.
Luczana 220.
Luczen, Lucen, Liuczon 172. 216. 486.
496. 501. 515. 518. 524. 525. 582. 625.
641. 671. 706. 709. 710. 713. 716.
Lude 216. 218.
Lugdun 308.
Lugowa 704.
Luza 505. 638. 640. 645. 648. 649. 652.
659. 666. 671.
Lwow 292.

Ł.

Łapicze 653.
Łyczyn 643.
Łuczow 253.
Łuczka droga 374. 375. 376. 637.
Łudzkie włości 653.
Łowicz 198. 204.
Łuki 5. 10. 26. 30. 31. 32. 116. 142. 221.
223. 262. 263. 287. 297. 299. 301. 318.
320. 321. 359. 397. 401. 402. 412. 426.
430. 432. 435. 437. 438. 445. 449. 451.
452. 454. 457. 458. 461. 462. 493. 498.
501. 502. 507. 509. 515. 540. 541. 543.
548. 555. 560. 594. 600. 607. 626. 628.
630. 631. 632.
Łuki Wielkie 179. 184. 213. 223. 250. 251.
284. 420. 422. 428. 429. 430. 433. 435.
443. 445. 467. 487. 515. 567. 573. 575.
638. 639. 643. 648. 649. 653.
Łukowo 20.

M.

Makow 422.
Magdeburg 409.
Malbork 15. 125. 134. 159.
Margema 216. 218.
Marienhausen (Owlioch) 5. 215. 218. 486.
501. 515. 518. 582. 671. 710.
Marienburg (Olist) 216. 218. 486. 496.
501. 515. 518. 522. 570. 582. 617. 671.
710.
Markowo 19.
Mehlin 643.
Mediołanskie państwo 10. 311.
Michalisk, Michaliszki 220. 522.
Miechowskie probostwo 701. 704.

Miedział 246.
Międzirzeczce 25. 206.
Mieliecz 190. 234.
Miescesk 653.
Miescesskie włości 653.
Mikow 648.
Mikolin 644. 651.
Minsk 643.
Minskie włości 643.
Minska castella. 205.
Mithaw 217. 219.
Mithobia (arx) 588.
Mogielnicze 80.
Mohilow 21. 23. 36. 38. 39. 248. 251. 252.
253. 287. 644. 651.
Mołdawia 337. 345.
Mołothwa 643. 653.
Monewidowa sloboda 653.
Monaster na Piaszech 397.
Mokił 505.
Morozowicze 644. 651.
Mosczin 643. 653.
Moskwa (городъ, земля Московск.) 9. 19.
33. 183. 202. 277. 291. 311. 361. 362.
369. 371. 372. 383. 384. 389. 403. 413.
417. 421. 425. 434. 452. 466. 479. 488.
490. 515. 522. 532. 533. 540. 545. 547.
559. 577. 601. 620. 621. 686. 688. 689.
694.
Mosniki 652.
Mossalsk 643. 653.
Mossuki 644.
Mozej 651.
Mozeyskie włości 651.
Mozyr 644.
Mscibowo 11. 197. 198.
Mstisławł 21. 23. 36. 38. 39. 248. 251.
252. 253. 287. 644. 651.
Mstisławskie włości 644. 651.
Mujan 215. 218. 645. 652.
Mukow 638. 640. 645. 649.

N.

Naben, Narbej 215. 218. 645. 652.
Nakoczom (Кургомя) 652.
Narew, Narwa 13. 14. 20. 30. 32. 84. 85.
88. 94. 97. 99. 123. 171. 172. 173. 175.
176. 211. 213. 217. 218. 222. 284. 310.
351. 354. 365. 372. 394. 404. 422. 423.
432. 437. 440. 444. 447. 449. 471. 484.
485. 487. 488. 506. 507. 518. 519. 521.
522. 526. 572. 573. 580. 593. 600. 614.
623. 628. 630. 632. 634. 674. 676. 679.
694. 695. 717.
Narewski port 248.
Neapol 10.
Neapolitańskie królcwstwo 34.

Nerchow dwor 215. 218.
 Neumuhl 217.
 Newborg 217. 219.
 Newel 3. 180. 256. 262. 263. 270. 287.
 299. 301. 321. 412. 420. 422. 428. 429.
 430. 432. 435. 438. 440. 443. 445. 451.
 452. 454. 457. 458. 461. 462. 464. 467.
 498. 501. 506. 516. 526. 540. 541. 543.
 544. 549. 552. 555. 564. 573. 575. 584.
 602. 625. 626. 631. 638. 639. 644. 648.
 649. 650. 654. 670. 710.
 Newelskie starostwo 483.
 Newgin 645.
 Newhaus (Nowi Horodok) 216. 217. 219.
 Newendrej 644.
 Newszlos 217. 219.
 Niderlandia 28. 69.
 Niedochodow 643. 653.
 Niemcze (страна) 25. 38.
 Niepr (Днѣпръ) 21. 24. 34. 125. 251.
 Niepołomicze 131.
 Nieporotowicze 644. 652.
 Nieszcarda 37. 220. 440. 446. 644. 652.
 Nieszczowsk 643.
 Nieswiesz 502.
 Niewiedrzej 644.
 Niewsiń 652.
 Nircholin, Kircholin 216. 217.
 Nitow, Nythaw 217. 218. 645. 652.
 Nizelsk 644. 654.
 Norwegia 618.
 Nosakowski ostrow 280.
 Nothesz 53.
 Nowokoster 425.
 Nowograd, Novogardia 36. 41. 52. 68. 87.
 92. 93. 96. 123. 142. 160. 161. 169. 182.
 188. 266. 267. 307. 310. 329. 354. 372.
 373. 374. 379. 381. 383. 384. 385. 389.
 391. 395. 397. 398. 413. 414. 420. 423.
 424. 425. 433. 436. 437. 447. 449. 459.
 460. 469. 472. 473. 474. 489. 490. 492.
 494. 496. 497. 500. 514. 516. 537. 567.
 575. 597. 626. 632. 635. 642. 651. 682.
 683. 684.
 Nowogradka droga 141. 567.
 Nowogradzki wjazd 373.
 Nowgorodzkie włosci 453. 496.
 Nowi Horodok см. Newhaus.
 Nowogrodek Liwonski, Nowogrodek In-
 flanczki 255. 273. 300. 364. 404. 422.
 426. 428. 429. 461. 462. 452. 465. 466.
 467. 470. 471. 476. 477. 479. 480. 481.
 486. 490. 496. 501. 505. 515. 518. 535.
 540. 541. 550. 562. 566. 573. 574. 575.
 581. 582. 603. 616. 620. 624. 638. 639.
 640. 645. 648. 650. 652. 661. 668. 671.
 688. 700. 704. 709. 710. 711.
 Nowgorod Siewerski 643.
 Nowomlin 218.

O.

Oberpolie, Oberpoln см. Półczow.
 Odenpe 216. 219.
 Ochylzowa Zonsta (Ржева пустая) 639.
 Odruczok 248.
 Olchiow 505.
 Oldonthorn 216. 219.
 Olica 357. 358. 502.
 Olist (Marienburg) 218.
 Olitha 522.
 Olixta 570. 671.
 Okrowna 505.
 Opakow 653.
 Opakowskie włosci 653.
 Opathowskie imienie 23.
 Opoczka 21. 56. 136. 456. 489. 498. 511.
 554. 625. 626. 653.
 Opoka 92.
 Orel 364.
 Orsza 19. 22. 24. 27. 35. 203. 205. 248.
 251. 253. 287. 371. 644. 651. 682. 686.
 Orszanskie włosci 644. 651.
 Ossowik 643. 653.
 Ostra 54.
 Ostrow 52. 54. 57. 59. 60. 68. 101. 118.
 132. 174. 330. 332. 345. 354. 370. 412.
 426. 428. 429. 433. 442. 443. 445. 446.
 461. 471. 497. 501. 508. 533. 549. 552.
 553. 555. 561. 625. 630. 631. 632. 638.
 642. 648. 653. 671. 686. 694. 695.
 Othulowo 644. 652.
 Owlech, Owloch (Marienhausen) 218. 625.
 640. 649.
 Ozierzisce 180. 256. 261. 263. 639. 644.
 654.

P.

Padcza 505.
 Paderowitius 418. 422.
 Padis 216. 219.
 Padwa, Pawda 120. 663. 669. 670.
 Pajda (Bjaly-Kamien) 218. 505. 624. 638.
 640. 645. 648. 652.
 Pakow 643.
 Pakowskie włosci 643.
 Pankow 644.
 Papieżskie państwo 8.
 Paryż 61.
 Paczynny, Pacuny 643. 653.
 Pazdzierowice 386. 697.
 Pebalg 215. 218.
 Penbas (lacus) 674.
 Perkel (Ungorpil), Pierkiel 7. 215. 218.
 505. 671.
 Pernaw, Pernawa 139. 171. 172. 174. 175.
 193. 216. 217. 365. 394. 395. 399. 402.

407. 423. 428. 439. 440. 445. 446. 447.
457. 461. 469. 472. 486. 487. 500. 501.
505. 506. 509. 515. 516. 519. 521. 522.
538. 542. 548. 552. 562. 564. 566. 570.
573. 581. 582. 586. 587. 592. 599. 603.
604. 607. 616. 617. 618. 624. 625. 630.
631. 632. 638. 640. 645. 648. 652. 663.
669. 671. 676. 579. 685. 687. 691. 692.
694. 695. 706.
Pernawa Nowa 638. 645. 648. 652. 671.
Pernaviense flumen 708.
Perosławiec, Pierzesławiec Rezański 643.
654.
Persia 610.
Pibold 645. 652.
Pieczary 124. 137. 138. 140. 145. 147.
148. 155. 156. 158. 162. 163. 166. 371.
380. 466. 471. 496. 497. 510. 516. 565.
588. 590. 591. 687.
Piergd 648.
Pjeszkolin 648.
Pilthen 217. 219.
Piotrowskie dzierzanie 643. 653.
Pliawieczk 644. 654.
Pletemberech, Plinthembor 645. 652.
Plissa 220.
Płoczkie jezioro 307.
Płoczkie probostwo 15. 16.
Płoczkie włoczy 644. 651. 652.
Poczep 643. 653.
Poczepowskie włoczy 363. 378. 643. 653.
Poczepow 364.
Poczyn Fiedorowski 653.
Podole 398.
Podolsk 644.
Podolskie prychody 644.
Podolskie włoczy 644.
Pogorze 44.
Pohostycze 643. 653.
Polczow (Oberpoln) 217. 219. 484. 542.
552. 560. 569. 574. 581. 582. 603. 624.
625. 638. 640. 645. 648. 652. 664. 669.
671. 687.
Poleszony 644. 651.
Polska 9. 28. 62. 71. 80. 101. 149. 189.
309. 314. 356. 359. 360. 366. 370. 378.
384. 385. 391. 402. 409. 410. 416. 434.
478. 497. 515. 516. 524. 529. 544. 571.
589. 598. 610. 618. 631. 632. 674. 675.
676. 682. 695. 699. 701. 704. 706. 712.
717.
Połocz 3. 14. 20. 24. 26. 29. 30. 31. 32.
35. 37. 39. 75. 90. 98. 99. 114. 129. 131.
211. 220. 221. 223. 249. 251. 254. 259.
272. 273. 278. 279. 287. 295. 298. 307.
310. 311. 314. 318. 320. 321. 329. 354.
369. 391. 437. 446. 502. 516. 541. 544.
600. 604. 617. 620. 651. 701.
Połoczki grunt 310.
Połoczkie państwo 324.
Połoczki powiat 644. 652.
Połoczkie włoczy 644. 651. 652.
Połtowsk, Pultoffsk 13, 18.
Pomerania 220. 221. 382. 620.
Pomorska ziemia 220.
Popowa Góra 643. 653.
Popowo-gorskie włoczy 643. 653.
Porchow 86. 87. 92. 98. 104. 113. 114.
116. 118. 124. 141. 155. 166. 168. 373.
374. 376. 383. 384. 387. 388. 389. 392.
395. 398. 399. 414. 494. 498. 513. 599.
637.
Pochowska droga 169. 392.
Porecze 643. 653.
Porta 73. 339. 361.
Postawy 220.
Pothulicze 190.
Poznań 65. 133. 206. 334.
Poznańskie send. 16. 45. 59. 205.
Pozwolie 105.
Příkladne 643. 653.
Proszowicze 148.
Pronsk 643. 653.
Pronska ziemia 643. 653.
Propoisk 644. 651.
Prussy, Prussia 19. 43. 267. 305. 309.
313. 382. 447. 515. 521. 523. 609. 635.
Przemyslskie biskupstwo 36. 699. 701.
713. 714.
Psaga vel Selec 385.
Pskow 36. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 52. 53.
57. 59. 60. 69. 82. 84. 85. 86. 94. 97.
109. 114. 118. 122. 125. 126. 132. 133.
141. 142. 144. 146. 160. 161. 170. 174.
188. 249. 266. 267. 286. 287. 294. 321.
329. 330. 332. 334. 336. 338. 341. 346.
349. 351. 352. 353. 354. 360. 361. 365.
366. 369. 370. 371. 372. 373. 376. 377.
378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 391.
393. 394. 395. 396. 399. 400. 403. 404.
405. 406. 407. 408. 410. 416. 417. 419.
420. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 437.
438. 439. 441. 442. 443. 444. 447. 448.
449. 451. 458. 459. 460. 461. 462. 469.
470. 472. 474. 478. 481. 485. 486. 488.
489. 490. 494. 501. 502. 503. 509. 512.
515. 517. 524. 525. 528. 531. 540. 543.
549. 550. 553. 554. 561. 562. 563. 567.
571. 573. 574. 575. 577. 580. 583. 585.
586. 592. 593. 595. 596. 597. 599. 601.
602. 604. 606. 607. 608. 614. 615. 616.
618. 623. 624. 625. 627. 632. 633. 635.
636. 637. 640. 641. 642. 648. 650. 653.
655. 673. 674. 675. 681. 683. 684. 685.
686. 687. 693. 694. 695. 696. 698. 706.
709. 710. 715.
Pskowska droga 354.
Pskowskie jezioro 93.

Pskowskie pryhorody 430. 451. 454. 467.
482. 638. 639. 642. 649. 650. 653.
Pskowskie włosci 642. 653.
Pskowski zamki 648.
Pskowska ziemia 642. 653.
Pskowa (rzeka) 61. 167.
Pskowka 62. 63. 113.
Puczk 18. 144. 159. 523.
Puczykatina 653.
Pustosielle Romanowskie 643. 653.
Putiwl 364. 520. 644. 653.
Pyzdry 78. 209. 227.

R.

Radohocz 643. 653.
Radoml 253.
Radopcz, Radopoz 645. 652.
Radziejowo 45.
Randeck, Raudeck 422. 505. 638. 645.
648. 649. 652.
Randen 216. 219.
Rakobor (Wesenberg) 219. 496. 505.
Rawa 128.
Regenspark 94.
Regiomontum 522.
Republica Romana 610.
Rezyca см. Rozythen.
Rewel (Iwanokol) 216. 217. 219.
Rezanska ziemia 38.
Riga 18. 30. 32. 42. 90. 94. 97. 99. 100.
103. 124. 128. 134. 166. 216. 217. 284.
291. 298. 378. 382. 401. 515. 521. 522.
534. 567. 589. 590. 590. 591. 592. 595.
598. 601. 628. 629. 631. 632. 634. 644.
680. 686. 695. 696. 703. 706. 709. 712.
Rilsk 364. 653.
Rinden 216.
Rindoch 422.
Rynchol 505. 638. 640. 645. 652.
Ringen 219.
Rynzhd 649.
Riwenthal, Riven 216. 219.
Rizskie arcibiscupstwo 20.
Rizski port 506.
Rizski zamek 680. 691. 692. 694.
Rodenpais, Rodenpeus 217. 218.
Rohadow 397. 505.
Romanow 644. 651.
Rop 215. 218.
Rosławle 254.
Rosławsk 643. 653.
Rosławskie włosci 643. 653.
Rowno (Runeburg) 182. 218. 505. 624.
638. 640. 645. 648. 649. 652. 658. 666.
671. 673. 686.
Rozebok, Rozenbek, Rosierobiek 215.
218. 645. 652.

Rozen 645. 652.
Rozyten (Rezyca) 216. 218. 501. 671.
710.
Rozno 644. 651.
Rzew 256. 306. 462. 463. 464. 648.
Rzewo Pusto 638. 644. 648. 649. 654.
Rzewskie włosci 644. 653.
Rzim 7. 8. 74. 196. 241. 243. 269. 275. 456.
525. 610. 611. 699. 700. 703. 704.
Rzimska curia 714.
Rzyga bolszaja 645. 652.
Rzyga malaja 645. 652.
Rzynhd 648.
Ruczbork 655.
Ruda 643. 653.
Rugodiw. Ruhodiew 255. 279. 300. 444.
486. 494. 498. 499. 504.
Rumbork 671. 673. 710.
Runeburg, Runeborg (Rowne) 215. 218.
Russa 125. 182. 197. 474. 502. 619.
Russa Nowa 163. 372. 378. 404. 447.
Russia 614. 636.

S.

Sabel 217. 219.
Sake 217. 219.
Salcz, Solocz 9. 505. 624. 638. 640. 648.
671.
Sales, Salsa 215. 218. 691.
Samogitia 635.
Samotuły 18. 71. 74. 80. 113. 116.
Sanczel 215. 218.
Sapiensk 251.
Sarmatia 450.
Saxonia 620.
Szczeszzen 102.
Szczekarzowicze 190.
Szczemesadziecz 255.
Sczidutt 297.
Sczuczka 643. 653.
Sendomirskie wojewodstwo 15. 134. 144.
Sendomirska castella. 145.
Senneburgiensis arx 191.
Semigalska ziemia 99.
Sereniesk 255. 273. 300. 486. 494. 501.
Serpiejsk 643. 653.
Seswegen (Czertwin) 218.
Siebiesz 21. 63. 223. 248. 249. 250. 251.
256. 263. 264. 272. 273. 301. 303. 310.
428. 429. 430. 431. 435. 437. 439. 440.
443. 445. 446. 451. 452. 454. 456. 457.
461. 467. 482. 483. 486. 489. 490. 492.
493. 496. 498. 511. 516. 537. 541. 542.
555. 573. 625. 626. 638. 642. 648. 653.
687.
Siebiezskie włosci 642. 653.
Siebiezka ziemia 473.

Siedmigradzka ziemia 13. 134. 145.
 Sieskiel 706. 715.
 Siesławsk 643.
 Siewierska ziemia 188. 363. 364. 372.
 Silezia 233.
 Siradzka castella 1.
 Skarbowicze 643. 653.
 Skłow 21. 248. 251. 253.
 Skrowno (Askerath) 624. 638. 645. 648.
 652. 656. 665. 671.
 Skujna, Skwin 645. 652.
 Słoboda (Александровская) 374. 375.
 Smilten 215. 218. 645. 652.
 Smolensk 38. 188. 511. 556. 560. 643.
 653. 682.
 Snopoth 643. 653.
 Sokół 259. 295. 321. 322. 644. 651.
 Solecz 365. 682.
 Solejovia 195. 241.
 Sołowiewiczze 643. 653.
 Sommerpal 216. 219.
 Sonneborg 216. 219.
 Sonselia 645. 652.
 Sowkiany 248.
 Spiskie starostwo 198.
 Sranden 217. 219.
 Srzedens. conv. 367.
 Ssuien, Szuien 217. 218.
 Starczow 644. 653.
 Starodub 363. 653.
 Starodubskie włosci 653.
 Stauritia (Срап. Pyca) 514.
 Stetin 211.
 Stiria 9.
 Straczi 220.
 Swancburg (Gulbin) 215. 218.
 Swatohora 687.
 Swetia 68. 365. 369. 388. 390. 395. 406.
 407. 409. 416. 419. 420. 446. 449. 452.
 466. 487. 488. 521. 524. 541. 571. 572.
 578. 579. 599. 634. 674. 675. 676. 679.
 707.
 Szwedskie zamki 499. 508. 563.
 Suchary 643. 653.
 Sudoscz 364.
 Suraż 641. 651.
 Surażskie włosci 644. 651.
 Susza 3. 295. 600. 604.
 Szreda 157. 160.
 Szredski sejmik 137. 148. 150.
 Szeptow 653.
 Szeswey 671.
 Szna 653.

T.

Talkofen 217. 218.
 Tarwasz, Taurusz 505. 624. 638. 640. 645.

648. 652. 662. 668. 671.
 Tczew 142. 159.
 Tersisburg (Kreuczburg) 218.
 Terwe 217.
 Thelieszewicze 644.
 Therenicze 644. 651.
 Thowinicze 643.
 Thrykath 216. 218. 505. 624. 638. 640.
 645. 648. 649. 652. 658. 666. 671. 686.
 710.
 Thura 644.
 Thurajn 645. 652.
 Thurowl 295. 644. 651.
 Thurowskie włosci 644. 651.
 Thurowlicze 644.
 Thurza 654.
 Tykkel (Kolowier) 216. 218.
 Tyrzen 215. 218.
 Tyrzemuzy 424.
 Tolczborg 217. 219.
 Toropecz 98. 299. 321. 330. 354. 638.
 644. 648. 654.
 Toropeczkie włosci 644. 654.
 Toropeczka ziemia 638. 648.
 Toruń 242. 244. 246. 632.
 Tozef 18.
 Trachtenberg 234.
 Transilwania 13. 73. 342.
 Treidan 215. 218. 645. 652.
 Trykathen cm. Thrykath.
 Troyczy sw. czerkiew 60.
 Trscieński kopiec 526.
 Trubesk 363.
 Truszczewsk 653.
 Truszczewskie włosci 653.
 Tuchaczew 643. 653.
 Tuchlin 653.
 Tukom 217. 219.
 Twer 642. 653.
 Twerska ziemia 642. 653.

U.

Uberpol 500. 676. 692. 695.
 Uchreperetha 643.
 Ula 125. 644. 651.
 Ulcz, Ulczen 216. 219. 220. 231.
 Ukraina 22. 261.
 Ungorpil (Perkiel) 218.
 Usacz 26. 208. 220. 644. 652.
 Uswiat 5. 179. 256. 261. 263. 284. 297.
 298. 299. 600. 604. 617. 644. 651.
 Uswie 643. 653.
 Uwarowicze 644. 651.
 Uziepieriecz 653.
 Uxkul 215. 218.

W.

Walachia 70.
 Walcz 220.
 Wansel 215. 218.
 Warninska canonía 95.
 Warszawa, Varsovia 11. 13. 45. 62. 82.
 132. 145. 159. 190. 194. 198. 262. 292.
 295. 299. 316. 356. 369. 389. 391. 449.
 515. 612. 613. 714.
 Warszawskie pszedmiescie 305.
 Warthenberg 208.
 Wdow, Wdowa zamek 94. 115. 118. 138.
 403. 404. 449. 459. 474. 489. 687.
 Welikaja 62. 354. 378. 380. 381. 510. 513.
 553. 577. 690.
 Welin см. Wielian.
 Weker 645.
 Wenda, Wenden 218. 391. 628.
 Wenecia 9. 10.
 Wengry (Wengria), Ungaria 93. 214.
 598. 620.
 Wenety 8.
 Werbech 216. 219.
 Wesenbek, Wesenberg (Rakobor) 217. 219.
 Wiasniaklin 652.
 Wiasna 644.
 Wiaszma, Wiazma 643. 653.
 Wiekiel 645. 652.
 Wielian см. Felin.
 Wielika (Chołmska włość) 653.
 Wielis(ż) 3. 24. 34. 179. 213. 250. 261.
 263. 297. 299. 301. 321. 329. 354. 359.
 379. 412. 420. 422. 428. 429. 430. 432.
 435. 439. 440. 441. 442. 443. 445. 446.
 447. 451. 452. 454. 455. 456. 457. 458.
 461. 462. 465. 467. 470. 476. 477. 479.
 480. 481. 482. 483. 486. 489. 490. 492.
 493. 496. 500. 516. 526. 535. 537. 540.
 541. 543. 544. 573. 575. 600. 604. 617.
 636. 638. 644. 648. 651. 654.
 Wielizska ziemia 648.
 Wielkoluczki grunt 181.
 Wierbiłowa sloboda 644. 652.
 Wierchowje 643. 653.
 Wiesnia 643.
 Wiesnybołoch 653.
 Wicziewsk 648.
 Wila (prowincja) 708.
 Wilia rieka 220.
 Wilian 505. 645. 648. 652. 662. 668.
 Wilno 11. 12. 13. 14. 16. 17. 19. 22. 25.
 30. 31. 32. 36. 40. 74. 75. 82. 124. 128.
 134. 145. 156. 198. 208. 211. 212. 213.
 220. 223. 224. 235. 238. 239. 246. 248.
 268. 284. 288. 293. 295. 296. 300. 316.
 326. 354. 356. 357. 368. 369. 391. 401.
 404. 420. 432. 434. 465. 479. 484. 531.

532. 551. 567. 574. 598. 609. 612. 614.
 620. 630. 677. 706. 711. 713. 716.
 Wilenski archidiakonát 613.
 Windaw 217. 219.
 Witepsk 23. 39. 250. 261. 287. 354. 446.
 447. 638. 644. 651.
 Witepska ziemia 638. 648.
 Wyborzecz 648.
 Wygorzecz 638.
 Wyszegrad 638. 642. 648. 653.
 Władysławie 199.
 Wlech 505. 638. 645. 648. 652. 659. 667.
 671.
 Włodmierzecz 638. 648. 657. 665. 671.
 Włoska ziemia 88.
 Włoszakowicze 25.
 Wolfarth 216. 218.
 Wolmir, Wolmer (Włodmierzecz) 4. 216.
 218. 617. 671. 710.
 Wolha 350.
 Wołchow 522.
 Wołhinia 357. 358.
 Wołodzimierz 505. 638. 640. 642. 645.
 649. 652. 653. 686.
 Wołpia 147. 249.
 Wongrowieczki klasztor 198.
 Woroczeń 643. 653.
 Woroniecz 43. 46. 56. 101. 112. 125. 286.
 329. 332. 354. 355. 360. 366. 367. 370.
 412. 426. 428. 429. 443. 461. 501. 625.
 630. 631. 638. 642. 648. 653. 710.
 Wratisławia 208. 210. 227. 230. 233.
 Wrew 638. 642.
 Wrona rzeka 220.
 Wrucz 644. 650.
 Wsiesławsk 653.

Z.

Zachodziew (Rugodziew) 255.
 Zaliesie 643. 653.
 Zalidow 643. 653.
 Zamosczie 449. 450. 502. 622. 636.
 Zamoszie 643. 644. 652. 653. 682.
 Zapolski Jam 161. 162. 165. 166. 168.
 171. 373. 374. 375. 376. 378. 383. 384.
 385. 386. 388. 389. 392. 395. 396. 397.
 398. 399. 413. 415. 417. 422. 431. 433.
 435. 436. 452. 454. 455. 463. 483. 484.
 487. 494. 496. 499. 503. 504. 508. 511.
 516. 518. 535. 539. 549. 551. 554. 555.
 558. 559. 563. 569. 571. 573. 579. 580.
 581. 584. 597. 598. 612. 627. 637. 646.
 647. 655.
 Zawołoczce 22. 24. 26. 35. 37. 38. 39. 44.
 95. 124. 155. 180. 213. 220. 248. 249.
 250. 256. 263. 285. 287. 299. 301. 328.

359 370. 373. 375. 376. 412. 422. 428.	Zierzyna (Jerzyna, Жерина) 643. 653.
429. 430. 432. 435. 438. 440. 443. 445.	Zyzeska, Zyzejeczka wtocz 644. 654.
451. 452. 454. 456. 457. 458. 461. 462.	Zyczyn 653.
464. 467. 497. 501. 516. 526. 535. 540.	Zytomier 644. 651.
541. 544. 549. 552. 553. 554. 555. 564.	Zytomierskie włoczy 644. 651.
573. 575. 584. 602. 626. 630. 631. 637.	Zmodź 697. 698.
638. 639. 644. 648. 649. 650. 654. 670. 710.	Zmodska ziemia 292. 294. 308.
Zejwold. Zeigwold 217. 218. 645. 652.	Zwierowicze 643. 653.
Zelburk 217. 219.	Zwena 238.
Zerbeń 215. 218. 645. 652.	Żuławy 159.
Zesvegen 215.	Żuławskie grunta 57.

СОДЕРЖАНІЕ

ДНЕВНИКА И ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ПЕРЕПИСКИ.

1581 г.

20 Января. Прибытіе къ королю Стефану гонца отъ Московскаго князя, стр. 1.

21 Января. Представленіе королю этого гонца. Гонецъ вручаетъ Стефану грамоту отъ Іоанна, 1.

1 Февраля. Представленіе королю пословъ Московскаго князя. Описывается церемонія ихъ въѣзда въ Варшаву изъ деревни Бродни и представленія королю, 1—2. Назначаются сановники для переговоровъ съ ними, 2—3. Переговоры, 34. Отъѣздъ пословъ въ Бродню, 4—5.

13 Февраля. Вторичное представленіе королю пословъ Московскихъ и переговоровъ съ сими Польскихъ сановниковъ, 5—6. Воевода Смоленскій Филонъ Кимта прислалъ письмо отъ ротмистровъ и рыцарства, посланныхъ въ непріятельскую землю, 6.

16 Февраля. Отправленіе Московскаго гонца съ грамотой къ Іоанну, 6. Король желаетъ отправить назадъ пословъ, 6. Послы уклоняются отъ этого и просятъ вновь начать съ ними переговоры, 6—7. Король требуетъ, чтобы они явились на прощальную авдіенцію, 7. Прощальная авдіенція Русскихъ пословъ у Баторія, 7.

Извѣстія изъ Рима, сообщенныя коронному маршалу епископомъ Плотскимъ.

23 Февраля. Прибытіе Русскаго гонца въ Римъ, 1—8. ~~Особенная внимательность къ нему папы, 8.~~

26 Февраля. Авдіенція его у папы; описаніе ея. Гонецъ вручаетъ папѣ грамоту отъ своего государя. ~~Излагается содержаніе грамоты. Посла Русскаго задерживаютъ въ Римѣ на праздникъ пасхи, чтобы онъ присмотрѣлся къ обрядамъ Римской церкви, 8.~~

18 Марта. Авдіенція у папы Португальскаго посла въ присутствіи Русскаго посла, 9.

27 Марта. Отправленіе Русскаго посла изъ Рима. Подарки ему и его товарищу. Подарки Іоанну. ~~Съ посломъ Русскимъ отправляется Поссевинъ и нѣсколько іезуитовъ. Планъ папы, чего добиваться въ Россіи. Маршрутъ всего этого посольства, 9.~~

30 Марта. Извѣстіе о назначеніи пунціевъ въ Польшу, Испанію (9), во Францію, Венецію, Австрію, 10. Политическія извѣстія, 10.

Письмо къ маршалу коронному отъ одного изъ его друзей при дворѣ.

Извѣстіе о взятіи Русы, 11—11. Извѣстіе о томъ, что ѣдетъ отъ Іоанна новый посоль, 11.

Около 20 Іюня. Извѣщаетъ о неудачныхъ переговорахъ съ Московскими послами въ Варшавѣ. Содержаніе предложеній Московскихъ пословъ. Мнѣнія о войнѣ съ Москвой. Извѣстіе, что въ Литвѣ находятся шпионы Московскаго князя, 11—12. Авдіенція Татарскаго посла. Прибытіе въ Польшу изъ Венгрии королевскаго племянника Бальтазара. Сборы въ походъ. 12.

Письмо отъ того же къ коронному маршалу.

20 Іюня. Авторъ извѣщаетъ, что король печаленъ по случаю смерти его брата; говоритъ о затрудненіяхъ съ продажей соли; извѣщаетъ, что ждуть гонца изъ Москвы и ожидаютъ мира, 13., что король выѣзжаетъ изъ Вильны, что съ трудомъ собираются войска; обѣщаетъ описывать этимъ походъ, 14. жалуется, что его дѣла идутъ не хорошо; извѣщаетъ, что Мальборкъ никому не отданъ; передаетъ сужденіе о покойномъ воеводѣ Сендомірскомъ; извѣщаетъ о прибытіи маршала Зборовскаго, благодаритъ за попеченія о какомъ-то хромомъ сиротѣ, 15; предполагаетъ, что описаніе встрѣчи короля іезуитами доставлено маршалу; извѣщаетъ, что канцлеръ пробудетъ въ Вильнѣ около недѣли; говоритъ о нѣкоторыхъ вакансіяхъ и замѣщеніи ихъ, 16.

Письмо къ коронному маршалу отъ одного изъ его друзей при дворѣ.

1 Іюля. Прибытіе въ Дисну короля и сопровождавшихъ его сановниковъ и Поссевина, 17. Нѣкоторыя извѣстія о путешествіи изъ Вильны въ Дисну автора съ канцлеромъ и съ Поссевиномъ, 18. Извѣстія о лицахъ, добывающихся вакансій, 18—19. Извѣстіе о сожженіи Русскими Орши и деревень около Могилева и Шклова; безпокойство объ этомъ короля. Медленный сборъ войска, 19. Надежды на заключеніе мира, 19—20.

4 Іюля. Прибытіе Виленскаго епископа; отношенія между Виленскимъ епископомъ и канцлеромъ, 20. Козаки у Нещарды поймали Нѣвенгловскаго, который намѣревался передаться Московскому князю, 20—21.

5 Іюля. Король каждое утро охотится на зайцевъ. Канцлеръ сидитъ у себя запершись, пишетъ, безъ сомнѣнія, инструкцію Перемышльскому старостѣ, отправляющемуся въ Турцію; распускаетъ нарочно невѣрныя извѣстія, куда король двинется, 21.

6 Іюля. Русскіе у Дриссы захватили лошадей ротмистровъ Выбрановскаго и Любовицкаго. Поляки поймали двухъ крестьянъ Русскихъ. Опасеніе, чтобы Русскіе изъ Сѣбежа не напали на Дисну по удаленіи короля. Подтверждается извѣстіе объ опустошеніи Русскими деревень около Могилева, Шклова и Копыся; подробности этого извѣстія. Обращеніе Нѣвенгловскаго въ латинство, 21.

7 Іюля. Выѣздъ короля изъ Дриссы откладывается до вторника черезъ недѣлю. Войска медленно собираются. Староста Перемышльскій секретно переписывалъ инструкцію. 22.

8 Іюля. Войска медленно собираются, пушки отправляются водой къ Заволочью.

9 Іюля. Поссевинъ говорилъ проповѣдь. Проповѣдникъ Соколовій болѣнъ. При королѣ проповѣдникомъ Лятерна. Приѣздъ маршала Зборовскаго и мар-

шала Виленскаго Радзивила. Вторая обѣдня была у канцлера. Передъ обѣдомъ было тайное совѣщаніе у короля. Виленскій воевода и кастелянъ Трокскій обѣдали у канцлера и перепились, 22.

10 Юля. Извѣстіе изъ Украйны, что Русскіе съ Татарами собираются взять Оршу; распоряженія по этому поводу. Банкетъ у канцлера для всѣхъ сенаторовъ. Медленный сборъ войска, 23.

11 Юля. Извѣстіе объ опустошеніяхъ около Могилева—фальшиво. Поручикъ роты Казановскаго привезъ вѣрныя свѣдѣнія объ этомъ. Описание нападенія Русскихъ подъ Могилевомъ, 23—24. Король радъ. Извѣстіе о вакансіяхъ. Извѣстіе отъ Витебскаго воеводы о пораженіи Русскихъ подъ Велижемъ. Извѣстіе, что возвращается гонецъ Держекъ, 24.

12 Юля. Въѣздъ въ Полоцкъ назначенъ въ будущую субботу. Множество разныхъ извѣстій разсѣвается о Русскихъ. Литва въ этомъ обвиняется. Бесѣда автора съ канцлеромъ объ Австрійскомъ императорѣ. Канцлеръ два раза пилъ за здоровье маршала. Описание инвеституры Курляндскаго князя, 25. Просьба автора, чтобы маршалъ просилъ пана Виленскаго давать ему списывать грамоты изъ Москвы, 25—26.

13 Юля. Извѣстія изъ Мстиславля о непріятелѣ, привезенныя козакомъ. Нѣсколько Венгерцовъ перебѣжало къ Московскому князю. Войска медленно собираются, 26.

14 Юля. Выѣздъ изъ Дисны канцлера. Староста Перемышльскій уѣзжаетъ въ Турцію. Описание моста, сдѣланнаго въ Ковнѣ и привезеннаго къ Диснѣ, 26.

15 Юля. Канцлеръ пріѣхалъ въ Полоцкъ. За нимъ вечеромъ въѣхалъ король. Король смотрѣлъ войска Литовскихъ маршаловъ и ротмистра Серна. Пріѣхалъ Держекъ и привезъ громадную грамоту отъ Іоанна. Король смѣялся, когда увидѣлъ такую большую грамоту. Казнили Нѣвенгловскаго, 27.

16 Юля. Король былъ на богослуженіи у іезуитовъ. Скарга говорилъ проповѣдь. Іезуиты строятся. Король имъ помогаетъ, 27. Банкетъ у Полоцкаго воеводы. Держекъ былъ въ Москвѣ подъ сильнымъ карауломъ, 28.

17 Юля. Четыре Англичанина пріѣхали на службу и представлялись королю. Ожидаютъ пріѣзда гонца отъ Іоанна. Приказано Русскимъ посламъ пересмотрѣть свои грамоты. Ожидаютъ мира. Король желаетъ обезпечить іезуитовъ имѣніями Русскихъ церквей. Полоцкая шляхта протестовала противъ этого на прошедшемъ сеймѣ, 28. Король теперь разбираетъ этотъ протестъ. Его рѣчь: описываетъ грубость нравовъ народа; требуетъ, чтобы ему представили жалованныя грамоты на эти имѣнія; шляхта Полоцкая говоритъ, что грамоты забраны въ Москву; король рѣшаетъ забрать тѣ церкви и игуменства, которыя основаны королями и воеводами Полоцкими; шляхта недовольна, начинаетъ нападать на имѣнія, отданныя іезуитамъ, 28—29.

18 Юля. Ночью украли Литовскую печать. Пріѣхалъ Русскій гонецъ и отдалъ грамоту, 29—30. Переговоры между Польскими сановниками и Русскими послами 30—31. Участіе Поссевина. Многие желаютъ мира. 31. Разказъ, какъ украли печать, 31—32. Канцлеръ съ большею пышностію ѣдетъ къ королевскому шатру, чтобы присутствовать при авдіенціи Русскихъ пословъ, 32.

19 Юля. Неудачные переговоры Поссевина съ Русскими послами, 32—33. Авдіенція Русскихъ пословъ у короля. Рѣчь къ нимъ Виленскаго кастеляна, въ которой онъ объявилъ, что послы могутъ ѣхать къ своему князю, а король пойдетъ воевать дальше. Авторъ встревоженъ этимъ оборотомъ дѣлъ, 33. Канцлеръ даритъ Русскимъ посламъ двухъ плѣнныхъ. Коссъ привозитъ извѣстіе, что козаки поймали двухъ царевичей Перекопскихъ. Свѣдѣнія объ

нихъ, 34—35. Смотръ отряда княгини Слуцкой. Прибытіе на службу Бѣлогородскихъ Татаръ, 35.

20 Июля. Смотръ новоприбывшихъ отрядовъ. Пишутъ письма къ старшимъ сенаторамъ. Посевинъ уѣзжаетъ. Пишется отвѣтъ Іоанну, 35.

21 Июля. Дворъ двинулся изъ Полоцка. Трудность пути. Канцлеръ ѣдетъ съ почетомъ, какъ гетманъ, 35.

22 Июля. Ночлегъ надъ рѣкою Дриссою. Канцлеръ обезпокоенъ отвѣтомъ Іоанну. Король хочетъ послать Іоанну двѣ книги, въ которыхъ описывается Іоаннъ,—книгу Итальянца Гванини и книгу Крауція. Король желалъ бы отвѣтить Іоанну кратко; канцлеръ желаетъ отвѣтить на все. Недоумѣніе автора, отъ чего Іоаннъ такъ ободрился, 35—36.

23 Июля. Ночлегъ въ лѣсу подъ сосной. Двое боярскихъ дѣтей передались Стефану. Извѣстія отъ нихъ. Извѣстія о вакансіяхъ, 36.

Письмо къ тому же отъ того же.

Описаніе пути отъ Полоцка къ Заволочью. Сомнѣнія автора, будетъ ли этотъ походъ удачнымъ. Панъ Трокскій стережетъ Русскихъ у Могилева. Канцлеръ все занятъ отвѣтомъ Іоанну. Отвѣтъ этотъ пошлется и въ Римъ, чтобы извѣстенъ былъ всему міру, подобно тому, какъ то же, кажется, дѣлаетъ и Іоаннъ съ своими письмами и отъ Баторія, которыя разсылаетъ по Германіи. Ночлегъ въ лѣсу надъ озеромъ, гдѣ годъ тому назадъ войско канцлера на-терпѣлось много бѣды, 37—38.

25 Июля. Ночлегъ въ лѣсу подъ сосной. Застали тутъ артиллерію; прибыли новыя войска, 38—39.

26 Июля. Прибытіе подъ Заволожье. Описаніе этой крѣпости. Старостой здѣсь Зибжикъ. Его управленіе; заботливость объ исправленіи дорогъ. Недоброжелательство Литовцевъ, 39.

27 Июля. Извѣстія отъ пана Трокскаго. Короля беспокоитъ недоброжелательство Литовцевъ, 39—40. Медленный сборъ войска. Опасенія автора, если походъ затянется. Получено письмо отъ Шведской королевы, 40. Ссора канцлера съ надворнымъ подскарбіемъ, 40—41.

28 Июля. Медленный сборъ войска. Досада канцлера. Недоброжелательство Литовцевъ, 41.

29 Июля. Тайное совѣщаніе съ Литовскими сенаторами. Рѣшено идти къ Пскову. Соображенія. Недоумѣніе и предположенія автора, что ободряетъ Іоанна, 41—42.

30 Июля. Послѣ обѣдни читанъ отвѣтъ Московскому князю. Отвѣтъ будетъ переведенъ на Польскій языкъ, а Литовцы переведутъ его на Русскій языкъ. Военныя распоряженія, 42.

31 Июля. Смотръ Татарскаго отряда, 42.

2 Августа. Авторъ досадуетъ, что много хлопотъ съ отвѣтомъ Іоанну. Сообщаетъ свѣдѣнія о перебѣжчикахъ, 42—43.

3 Августа. Извѣстія, какія есть вакансіи и кому раздаются. Авторъ остается на мѣстѣ, чтобы окончить переводъ отвѣта Іоанну; говоритъ, что мы ксензы добиваемся, чтобы намъ сполна доставлялась десятины, 43. Выѣздъ подъ Псковъ. Свѣдѣнія о военныхъ силахъ Пскова, 44.

7 Августа. Ночлегъ въ дорогѣ. Описаніе мѣстности, 44.

8 Августа. Ночлегъ близъ Воронца. Страна плодородная. Народъ разбѣжался, 44.

9 Августа. Составляются военные артикулы. Войска медленно собираются. Опасенія. Русскіе сожгли Красный городокъ, 44.

10 Августа. Военныя артикулы читаны ротмистрамъ. Ротмистры на нихъ согласились, кромѣ пункта о запрещеніи уѣзжать домой. Просили при этомъ о назначеніи гетмана и объ уплатѣ жалованья, 45. Свѣдѣнія о вакансіяхъ, 45—46. Военныя артикулы для войска королевскаго, 46—62.

11 Августа. Маршалъ Зборовскій въ присутствіи всѣхъ ротмистровъ объявилъ канцлера (Замойскаго) гетманомъ. Канцлеръ говорилъ рѣчь. Неизвѣстно, на всегда или на время дано ему гетманство. Король поздравлялъ канцлера. Церемонія. Мнѣнія о новомъ гетманѣ, 52. Король выѣзжаетъ завтра. Намѣрены по дорогѣ взять крѣпость Островъ. Посланы грамоты во Псковъ и въ Новгородъ. Военныя распоряженія. Вакансіи 52—53.

12 Августа. Смотръ. Авторъ подъ секретомъ говоритъ, что войска мало. Описаніе церемоніи, съ какого выѣзжалъ гетманъ распоряжаться войскомъ. Военныя распоряженія, 53—54.

13 Августа. Литва выступаетъ. Споръ гетмана съ маршаломъ Зборовскимъ о предѣлахъ ихъ власти. Буйство королевскаго дворянина Голковскаго. Споръ изъ-за этого между гетманомъ и придворнымъ маршаломъ. 54. Извѣстія о Русскомъ войскѣ, 54—55.

14 Августа. Строгость гетмана къ женщинамъ вольнаго поведенія. Гетманъ приказываетъ арестовать Голковскаго. Стычки съ Русскими, 55.

15 Августа. Ночью арестованъ Голковскій. Волненіе между придворными. Переговоры между придворными. Переговоры между ними и гетманомъ, 55—56. Выступленіе гетмана съ войскомъ изъ Воронца, 56.

16 Августа. Король выѣхалъ на слѣдующій день. Отряды, сопровождавшіе его, 56—57.

17 Августа. Прибытіе подъ Островъ. Осмотръ крѣпости. Отряды, отправившіеся подъ Псковъ, 57.

18 Августа. Придвинулись къ крѣпости. Описаніе Острова. Расположеніе Польскихъ отрядовъ, артиллеріи. Канонада изъ крѣпости, 57—58.

19 Августа. Неудачное устройство баттарей. Король въ четверти мили отъ крѣпости. Зборовскій помогаетъ гетману. Голковскій подъ арестомъ. Масловскій тоже, 58.

20 Августа. Стрѣляютъ въ крѣпость и пробили уже стѣну. По взятіи Острова, всѣ двинутся подъ Псковъ. Вакансіи, 59.

Письмо отъ того же.

21 Августа. Островъ сдался. Условія сдачи. Описаніе военныхъ силъ крѣпости, 59—60.

22 Августа. Русскіе вышли изъ крѣпости и ограблены до рубашки. Крѣпость отдана въ управленіе какому-то Венгерцу. Ропотъ противъ этого назначенія. Походъ подъ Псковъ. Описаніе мѣстности. Послали добывать языковъ. Извѣстія о Псковѣ, 60.

23 Августа. Ночлегъ въ двухъ миляхъ отъ Острова. Смотръ отряда Гостинскаго, 61.

24 Августа. Приблизились на милю къ Пскову. Авторъ удивляется громадности Пскова. Смятеніе въ Польскомъ войскѣ по поводу стычки съ Русскими воеводы Брацлавскаго. Неудавшаяся хитрость воеводы, 61.

25 Августа. Переправа обоза черезъ рѣку Чероху, 61—62. Гарцовники выѣзжаютъ ко Пскову и завязываютъ перестрѣлку. Гетманъ осматриваетъ Псковъ. Описаніе Пскова и его окрестностей. Буйство Венгерцовъ, 62. Шунинскій попался въ плѣнъ подъ Сѣбежемъ, 62—63.

26 Августа. Переправа войска черезъ рѣку. Король желалъ, чтобы станъ

былъ надъ рѣкой Псковкой, но Русскіе стали такъ сильно стрѣлять, что рѣшено устроить станъ въ другомъ мѣстѣ, 63.

27 Августа. Смятеніе въ лагерѣ ночью по поводу крика на той сторонѣ рѣки, 63—64. Одинъ пахоликъ убѣжалъ въ городъ. Послана въ городъ королевская грамота. Затрудненія устроить лагерь. Двинулись подальше отъ Пскова, 61.

28 Августа. Поймали троихъ Русскихъ. Пойманные сообщаютъ, что Шуйскіе рѣшились держаться крѣпко, имѣютъ во всемъ достатокъ, послали къ князю извѣстіе о приходѣ Баторія. Дороговизна, беспорядки въ войскѣ. Буйство одного Венгерца. Вступленіе войска въ лагерь, 65—66.

29 Августа. Ночью стрѣльба изъ крѣпости. Войско вступило въ лагерь. Гарцы. Сильная стрѣльба изъ крѣпости. Посылаются люди за хворостомъ для устройства кошовъ, 66. Французъ Гаронъ ухитрился измѣрить ровъ у крѣпости, 66—67. Стычка съ Русскими Чеха Редера, 67.

30 Августа. Гетманъ собралъ ротмистровъ и просилъ соблюдать правила, не ходить на гарцы. Объявляетъ, что его помощникомъ будетъ воевода Брацлавскій. Каждая нація будетъ имѣть своихъ судей, которые объявлены. Все это потомъ предложено и одобрено въ совѣтѣ сенаторовъ при королѣ. Литва обѣщала назначить своего судью, 67—68 Казнь Русскаго, передавнагося Полякамъ и покушавшагося бѣжать отъ нихъ. Съ нетерпѣніемъ ожидаютъ, чѣмъ кончится дѣло Маславскаго и Голковскаго. Одинъ Нѣмецъ рѣшился поднести королю большую книгу о военномъ искусствѣ, соч. графа Ренигардъ-фонъ-Сольнисъ. Извѣстно, что Іоаннъ находится въ Старицѣ. Стычка Нѣмцевъ съ Русскими, 68.

31 Августа. Приѣздъ Турецкаго Чауса. Церемоніальный приѣмъ его. Неудовольствіе въ ротѣ Гостинскаго, который болѣнъ. Фаренсбекъ часто бываетъ въ совѣтѣ у короля. Тишина во Псковѣ. Извѣстія изъ Трансильваніи. 69.

1 Сентября. Приѣмъ пословъ султана Турецкаго и воеводы Молдавскаго, стр. 69—70.

2 Сентября. Начали дѣлать шанцы. Стычки. Совѣщаніе, какой дать отвѣтъ Турецкому султану, 70—71. Стычки, стрѣльба изъ крѣпости, 71.

3 Сентября. Осада идетъ медленно. Затрудненія съ Нѣмцами отряда Фаренсбека. Русскіе зажгли ночью одну башню, чтобы видѣть Поляковъ и помѣшать имъ дѣлать шанцы. 71.

4 Сентября. Хитрости Русскихъ, чтобы помѣшать Полякамъ дѣлать шанцы. Перебраниваются съ Поляками изъ стѣнъ. Осада идетъ тихо, работающіе въ шанцахъ слышатъ крикъ и шумъ въ городѣ, 72.

5 Сентября. Русскіе передвигаютъ пушки, чтобы помѣшать работамъ Поляковъ. Вредятъ калеными ядрами. Работа въ шанцахъ трудна, 72—73. Отправленіе Чауса Турецкаго съ Держкомъ. Староста Перемышльскій не поѣдетъ въ Турцію. Приѣмъ и награжденіе Редера за отличную службу, 73. Затрудненія съ Нѣмцами Фаренсбека, — требуютъ много денегъ. Фанатическія дѣйствія Виленскаго епископа въ Вильнѣ противъ еретиковъ, — сожигаетъ ихъ книги. Назначенъ новый легатъ, 74.

6 Сентября. Шанцы къ завтешнему дню будутъ готовы. Русскіе калеными ядрами освѣщаютъ мѣстность и бьютъ, куда намѣтятъ, 74—75.

7 Сентября. Канонада противъ крѣпости. Стѣна пробита. Завтра можетъ быть будетъ штурмъ. Русскіе стрѣляютъ не дурно. Ѣдетъ другой Турецкій посолъ. Ему очень не рады. 75.

8 Сентября. Несчастный день. Рѣшено было послать отрядъ осмотрѣть пробитыя дыры въ стѣнахъ крѣпости. Собрались для этого охотники. Когда они пошли, то Венгерцы и Нѣмцы неудержались и двинулись за ними. По-

терпѣли жестокое пораженіе. Перечисленіе убитыхъ, 75—78. Дѣло мѣщанъ Косцѣнскихъ. Дѣло пана Калишскаго съ Мендзижецкимъ, 78—79.

9 Сентября. Затруднительное положеніе осаждающихъ послѣ штурма. Недостатокъ въ порохѣ. Осажденные задѣлали дыры въ стѣнѣ и теперь она еще крѣпче. Поляки думаютъ о новомъ штурмѣ. Подкопъ. Нѣкоторыя извѣстія объ убитыхъ и раненныхъ, 79—80.

10 Сентября. Ухровецкій и Пдицкій — больны. Шотландцы, нанятые Фаренсбекомъ идутъ. Неудовольствіе противъ назначеній Венгерцовъ на вакансіи, 80.

11 Сентября. Идутъ приготовленія къ штурму. Русскіе постоянно стрѣляютъ, но безъ вреда. Теплая погода. Знатные строятъ себѣ на зиму домики, 80—81.

12 Сентября. Кенди умеръ. Секель безнадежно болѣнъ. Русскіе повѣсили у стѣны Венгерца и насмѣхаются надъ Поляками и надъ королемъ; хвастаются своимъ достаткомъ; портятъ стрѣльбой шанцы. Поляки дѣлаютъ подкопъ. Смотръ новоприбывшихъ отрядовъ. Русскіе захватили пахолика, другіе сами перебѣжали къ нимъ; опасеніе, что отъ нихъ Русскіе узнаютъ о подкопѣ, 81.

13 Сентября. Опасеніе автора, что осада будетъ неудачна, 81—82. Смотръ отряда старосты Снятынскаго. Передвиженіе роты Бѣлявскаго, 82. Дѣло между Гралевскомъ и Зембочскимъ о продажѣ соли, 82—83.

14 Сентября. Гостинскій поймалъ татарина, жившаго при Іоаннѣ. Извѣстія о положеніи Іоанна, о томъ, что его обнадеживаетъ Шуйскій касательно Пскова, 83—84.

15 Сентября. Получено извѣстіе, что Шведскій король взялъ Нарву. Прибылъ Гнѣзненскій кастелянъ. Гетманъ ѣздилъ на ту сторону города и ставилъ стражу, чтобы недопускала Русскихъ прорываться въ крѣпость. Русскіе изъ крѣпости ранили нѣкоторыхъ изъ свиты гетмана, 84—84.

16 Сентября. Ночью въ крѣпость прошли два бота съ людьми. Принимаются мѣры, чтобы преградить Русскимъ доступъ къ крѣпости, 85.

17 Сентября. Поляки поймали 16 ботовъ, пробиравшихся ночью въ городъ. Перехвачены письма къ Іоанну изъ Нарвы и Пскова. Извѣстія о раненныхъ, 85—86.

18 Сентября. Перехвачено письмо къ Іоанну изъ Пскова. Король ѣздилъ осматривать вчерашнюю добычу. Рѣка перегорожена брусьями. На озарѣ собралось много Русскихъ. Извѣстія о ~~нападении Русскихъ на обозъ Пржіемскаго.~~ Трокскому кастеляну приказано идти подъ Псковъ, 86.

19 Сентября. Гетманъ съ Гнѣзненскимъ кастеляномъ по неосторожности чуть не попались въ плѣнъ къ Русскимъ, 86.

Письмо къ маршалу королевства отъ одного пріятеля при дворѣ.

20 Сентября. Поляки ожидаютъ, пока привезутъ порохъ и кончатъ мины, 87.

21 Сентября. Гетманъ заболѣлъ. Виленскій воевода отдалъ королю плѣнныхъ. Свѣдѣнія, полученные отъ нихъ, 87.

22 Сентября. Гетманъ еще болѣнъ. Литовцы согласились быть на стражѣ. Ссора Стадницкаго съ Станиславомъ Радзивиломъ, 87—88. Военныя извѣстія, 88.

23 Сентября. Гетманъ еще не выходитъ. Приготавливаются къ штурму. Теплая погода. Военныя извѣстія, 88.

24 Сентября. Русскіе взорвали одну мину. Гетманъ еще болѣнъ. Безпо-

койство автора. Русскіе сильно стрѣляютъ изъ крѣпости. Русскіе снова покушались прорваться въ крѣпость на ботахъ, 89.

25 Сентября. Въ крѣпости какая-то радость; играютъ въ трубы, бьютъ въ барабаны. Гемнанъ былъ у короля, хотя еще очень слабъ, 89.

26 Сентября. Гетманъ болѣнъ. Король беспокоится. Въ войскѣ неудовольствіе. Пороху еще нѣтъ. Недостатокъ провіанта. Беспокойство автора за послѣдствія этого похода 89—90.

27 Сентября. Русскіе взорвали вторую мину; третьей вести нельзя; минеры встрѣтили скалу. Всеобщее уныніе въ войскѣ. Многіе отказываются служить дальше. Денегъ нѣтъ. Негодуютъ на гетмана, что не совѣтуется ни съ кѣмъ. Отношенія гетмана къ Гнѣзненскому кастеляну и къ Андрею Зборовскому. Два Итальянца купили у козаковъ двѣ женщины и надѣлали въ лагерь ночью шуму, 91. Военныя извѣстія. Неудовольствіе придворныхъ на Чарнковскаго, 92.

28 Сентября. Извѣстно, что флотъ Поссевина отъ Иоанна. Торжественная встрѣча слуги Поссевина по снѣжкѣ. Гетманъ опять слабъ, 92—93.

29 Сентября. Гетманъ болѣнъ. Получено письмо изъ Венгріи. Перемышльскаго старосту опять посылаютъ въ Турцію. Литовцы усердно держатъ караулы. Извѣстія о намѣреніи Русскихъ прорваться въ крѣпость. Описаніе Псковскаго озера и рѣки Великой, 93—94. Успѣхи Шведскаго короля. Пороху еще нѣтъ. Холода. Беспорядки въ караулахъ, 94—95. Вакансіи. Чарный убитъ. Косцѣлецкій поправляется, 95.

30 Сентября. Гетманъ не выходилъ изъ дому. Морозъ, 95.

1 Октября. Русскіе сдѣлали выказку. Наши взяли двухъ бояръ, которые впрочемъ сказали, что сами переходятъ къ королю. Плѣнные говорили, что чернь желала бы поддаться королю, 96.

2 Октября. Перехвачено письмо Хвостова, который идетъ ко Пскову изъ Новгорода съ 700 стрѣльцовъ. Гетману лучше, 96.

3 Октября. Поймали Хвостова. Только часть его отряда вошла въ крѣпость, остальные повернули назадъ. Описаніе Хвостова. Свѣдѣнія, сообщенныя имъ. Мрочекъ привелъ плѣнныхъ. Бѣлявскаго гетманъ обвиняетъ, за чѣмъ пропустилъ въ крѣпость отрядъ стрѣльцовъ, 96—97.

4 Октября. Поссевинъ уже близко. Снаряжается экспедиція на островъ. Переменчивая погода. Трудная жизнь въ лагерѣ. Приводятъ плѣнныхъ изъ отряда Хвостова. Хвостову дозволено послать во Псковъ письмо съ просьбой прислать ему вещи и слугъ. Отвѣта нѣтъ. Король и гетманъ, узнавъ, что въ Полоцкѣ, при взятіи его Русскими, были зарыты деньги и церковныя вещи, послали отыскивать ихъ. Авторъ смѣется надъ этимъ. Военныя извѣстія, 97—98.

5 Октября. Снѣгъ и морозъ. Воевода Брацлавскій чуть не былъ убитъ во время рекогносцировки. Поссеванъ пріѣхалъ. Борнемисса встревожилъ Русскихъ отрядомъ пахоликовъ, 98—99.

6 Октября. Поссевинъ былъ на совѣщаніи у короля: привезъ непріятныя извѣстія. Пошлетъ въ Москву своего слугу. Морозы усиливаются. Поймали перебѣжчика, 99.

7 Октября. Ночью Русскіе, бывшіе на островѣ, хотѣли пробраться въ Псковъ. Поляки ихъ разбили: 150 взяли въ плѣнъ. Начальникъ этого отряда Мясоѣдовъ неизвѣстно куда дѣвался. Извѣстія, сообщенныя плѣнными. Корфъ долженъ сегодня или завтра привести порохъ изъ Риги; ведетъ онъ такъ же отрядъ Шошландцевъ. Авторъ смѣется надъ ихъ костюмомъ. Приготовленія къ штурму, котораго войско проситъ съ отчаянія, 99—100.

Письмо къ тому же отъ пріятеля при дворѣ.

8 Октября. Негодование автора, что коморники не скоро возвращаются изъ Польши съ отвѣтами. Авторъ сомнѣвается, чтобы остающіеся дома не перебили награду у тѣхъ, которые на войнѣ. Морозы. Трудность доставать провіантъ. Авторъ сомнѣвается, выведутъ ли отсюда король и гетманъ благополучно войско. Навѣрно неизвѣстно, какія извѣстія привезъ Поссевинъ, но говорятъ, что онъ привезъ плохія извѣстія. Іоаннъ упирается. Сомнительно, чтобы этотъ іезуитъ помирилъ насъ, говоритъ авторъ. Поссевинъ послалъ своего слугу къ Іоанну. Ожидаютъ привоза пороху. Приготовленія къ штурму. Солдаты прячутся отъ холода. Отнимаютъ другъ у друга теплую одежду. Сильно занимаютъ грабежемъ, особенно Венгерцы около Воронца и Острова. Негодование Поляковъ на Венгерцовъ. Воровства тоже много въ лагерѣ. Посылаются къ епископамъ требованія прислать недосланный налогъ. Русскій отрядъ выходилъ изъ крѣпости и скоро возвратился назадъ, 100—102.

9 Октября. Гетманъ приказалъ ударить въ барабанъ для сбора ротмистровъ; говорилъ къ нимъ рѣчь, укорялъ ихъ за то, что дѣлаютъ сходки и хотятъ помимо его обращаться къ королю; просилъ, чтобы впередъ не дѣлали этого, а что имъ нужно, пусть завтра скажутъ ему. Пржіемскій увѣрялъ, что сходокъ не было, 102—103. Авторъ пересылаетъ копію съ грамоты на гетманство канцлеру. Совѣщаніе у короля, какъ взять крѣпость. Вакансія. Лихтенштейнеръ изъ Силезіи пріѣхалъ на службу, 103.

10 Октября. Ударили въ барабанъ. Собрались къ гетману ротмистры. Ротмистры жаловались на трудность службы, на недостатокъ зимней одежды, на буйство Венгерцовъ, просили награды. Гетманъ обѣщалъ, что по мѣрѣ возможности просьбы будутъ исполнены, 104—105. Гетманъ затѣмъ просилъ, чтобы сказали свое мнѣніе, какъ взять крѣпость. Судъ надъ воровъ Пивкомъ. Шуйскій во Псковѣ объявилъ о чудесномъ явленіи Божіей матери. Въ крѣпости куютъ ядра и берутъ уже на это желѣзо изъ церквей; пороху имѣютъ много, 105.

11 Октября. Русскіе слѣлали вылазку. Въ ротѣ Оглецкаго на баттареѣ, около бочки меду собралось много солдатъ; изъ крѣпости ударили ядромъ въ бочку; пять человекъ убито, три ранено, изъ которыхъ двоихъ добились сами Поляки, 105—106. Пивка повѣсили. Голковскій совершилъ новое преступленіе — ранилъ въ лице блюдомъ крайчегו Мнишка. Разборъ этого дѣла, 106—108.

12 Октября. Гетманъ снова собралъ ротмистровъ и объявилъ, что докладывалъ королю ихъ просьбы. Король изыскиваетъ средства заплатить жалованье; обѣщаетъ раздавать имъ вакансіи; поручаетъ своему племяннику разбирать ссоры между Венгерцами и Поляками, 108—109. При этомъ Накѣльскій вмѣстѣ съ подскарбіемъ завѣряли, что деньги будутъ скоро. Дано право брать у купцовъ теплую одежду подъ поручительствомъ Накѣльскаго и подскарбія. Литовскій маршалъ въ совѣтѣ осуждалъ экспедицію подъ Псковъ. Гетманъ просилъ ротмистровъ, чтобы доставили на баттареи по мѣшку земли съ каждой лошади. Лагерь превратился въ городъ. Военныя приключенія, 109. Зборовскій друженъ съ гетманомъ. Кастелянъ Гнѣзненскій тоже, какъ будто, ладитъ съ нимъ. Неудалось помирить Радзивила съ Стадницкимъ. Завтра назначено разбирать дѣло Голковскаго съ Мнишкомъ, 110.

13 Октября. Собраны ротмистры. Судъ надъ Голковскимъ. Показанія свидѣтелей. Просьбы помиловать Голковскаго. Рѣчь гетмана. Гетманъ отсрочилъ произнесеніе приговора, 110—113. Военныя распоряженія. Нетерпѣливое ожиданіе Корфа съ порохомъ. Русскіе слѣлали вылазку, 113.

14 Октября. Русскіе снова сдѣлали вылазку. Дѣлаютъ вылазки каждый день; въ городѣ укрѣпляются; но людей у нихъ не много, 113—114. Лагерь превращается въ настоящій городъ. Продовольствіе добывается съ трудомъ. Кастелянъ Трокскій прибылъ подъ Порховъ. Нетерпѣливое ожиданіе Корфа. Приготовленія къ штурму. Смерть князя Чарторыйскаго, 114.

15 Октября. Устраивается новая батарея. Корфъ уже въ 12 миляхъ. Поссевинъ говорилъ проповѣдь въ церкви гетмана, 114—115.

16 Октября. Перехвачено много писемъ изъ Пскова—Шуйскаго къ Іоанну и къ Мясоѣдову и частныя письма. Русскіе, находящіеся на островѣ на озерѣ напали на Венгерцовъ въ одной деревнѣ и изрубили ихъ. Русскіе въ большомъ числѣ выходили изъ крѣпости. Извѣстія о Русскомъ войскѣ подъ Вдовомъ. Трудно доставать продовольствіе. Новыя батареи. Дѣло Голковского нерѣшено еще, 115—116.

17 Октября. Русскіе хотѣли взорвать одну церковь подлѣ стѣнъ, которая мѣшала имъ стрѣлять, но это имъ не удалось. Корфъ пріѣхалъ. Гетманъ подвергаетъ себя опасности во время объѣздовъ. Пиръ у Поссевина. Религіозныя бесѣды. Голковскому грозитъ бѣда, 116—117.

18 Октября. Порохъ привезенъ въ лагерь тайно. Смотръ Шотландцевъ. Голковский бѣжалъ. Русскіе дѣлали вылазку, 117.

19 Октября. Ротмистры были въ совѣтѣ у короля. Разсуждали о штурмѣ. Мнѣнія различны. Гетманъ сильно сердитъ по случаю бѣгства Голковского. Подозрѣваетъ, что устроили это придворные и самъ король, 117—118. Секретное совѣщаніе сенаторовъ у короля. Разныя мнѣнія о штурмѣ. Бѣдственное положеніе осаждающихъ. Козакъ одинъ съ 60 другими разбилъ Русскій отрядъ въ 40 миляхъ отъ Пскова и привелъ плѣнныхъ, 118. Русскіе выходили за дровами, но должны были воротиться назадъ, 118—119.

20 Октября. Былъ совѣтъ сперва между Литовцами, потомъ у короля. Литовцы сказали, что могутъ служить только 18 дней. Они сильно вооружены противъ этой экспедиціи. Ссора между ними и Поляками, 119. Поссевинъ совѣтуетъ мириться. Говоритъ онъ такъ потому, что надѣется обратить въ латинство Іоанна, что смѣшно и невѣроятно. Іоаннъ уклонился отъ бесѣды съ нимъ о вѣрѣ и запретилъ Русскимъ бывать у него при богослуженіи. Поссевинъ оставилъ въ Литвѣ двоихъ іезуитовъ, 119—120. Поссевинъ послалъ своего слугу къ Іоанну и дожидается его. Насмѣшки Литовцевъ надъ Поляками, въ особенности надъ гетманомъ, 120. Пріѣхалъ курьеръ отъ Австрійскаго императора. Пріѣхалъ Турецкій посолъ, 120—121.

21 Октября. Авдіенція Турецкому послу. Извѣстія, привезенныя Накѣльскимъ объ опасномъ состояніи здоровья маршала, 121.

22 Октября. Пріѣздъ Трокскаго кастеляна. Торжественная встрѣча его Литовцами и особенно отцомъ его, воеводой Виленскимъ. Насмѣшки надъ этимъ авторомъ. Литовцы не были въ совѣтѣ, праздновали прибытіе Трокскаго кастеляна. Гетманъ надѣется взять Псковъ. Русскіе дѣлаютъ вылазки. 121—122.

23 Октября. Кастелянъ Трокскій давалъ отчетъ въ совѣтѣ о своихъ дѣлахъ. Проситъ, чтобы послали подъ Порховъ Гарабурдѣ помощь. Прибывшіе съ кастеляномъ Трокскимъ говорятъ, что были чуть-ли не подлѣ Персіи, 121. Военныя распоряженія. Совѣщаніе о томъ, чтобы послать Горабурдѣ подкрѣпленіе, 122—123. Другое совѣщаніе о томъ, что дѣлать въ настоящемъ затрудненіи,—продолжать осаду или поспѣшить заключить миръ? Король убѣждаетъ, чтобы войска переносили трудности и оставались подъ Псковомъ, въ особенности убѣждалъ, чтобы не объявляли, что будутъ оставаться подъ Псковомъ только 18 дней; высказалъ надежду, что Псковъ сдастся, 124—125. Литовцы находятъ невозможнымъ оставаться долго подъ Псковомъ. Маршалъ

Зборовскій предлагаетъ немедленно созвать сеймъ. Гетманъ убѣждалъ не опредѣлять срока пребыванія подъ Псковомъ. Король рѣшилъ оставаться подъ Псковомъ. Военныя извѣстія, 125—127.

24 Октября. Гетманъ собралъ ротмистровъ и пошелъ съ ними къ королю. Рѣчь къ нимъ короля, въ которой онъ убѣждаетъ ихъ мужественно переносить трудности и оставаться подъ Псковомъ; обѣщаетъ заплатить жалованье, доставить теплую одежду; приглашаетъ ротмистровъ употреблять власть надъ безпокойными подчиненными, 127—129. Кастелянъ Гнѣзненскій оправдываетъ неповиновеніе своихъ подчиненныхъ неимѣніемъ одежды. Гетманъ коронный проситъ короля надѣяться на войско; извиняетъ безпокойныхъ. Кастелянъ Гнѣзненскій проситъ дозволенія посовѣтоваться съ ротмистрами. Гетманъ коронный обижается этимъ и просится въ отставку, 129—132. Постановлено дожидаться, и если не будетъ взятъ Псковъ и не будетъ заключенъ миръ, то созвать сейчасъ сеймъ. 132—133. Литовцы предлагали, чтобы сеймъ былъ созванъ въ Литвѣ. Маршалъ жаловался королю, что ему подбрасываютъ пасквили. Русскіе сдѣлали сильную вылазку. Гетманъ ѣздилъ по баттареймъ и убѣждалъ переносить трудности. Было совѣщаніе, на которомъ обсуждали отвѣтъ Турецкому султану. Поссевинъ послалъ письмо къ Іоанну, съ извѣстіемъ, что убѣдилъ короля удержаться отъ штурма Пскова; пусть князь присылаетъ пословъ для переговоровъ о мирѣ. Козаки собираются идти опустошать подъ Москву. Нѣкоторые ротмистры затѣваютъ бунтъ. Вакансіи, 133—134.

25 Октября. Русскіе сдѣлали вылазку, 134.

26 Октября. Чауса отправили. Русскіе сдѣлали вылазку, 134—135. Была сильная схватка. Литвинъ-Желѣзо поймалъ нѣсколькихъ Русскихъ, которые везли письма къ Іоанну. На пикетахъ погибаетъ много людей. Венгерцы устроили баттарею на башнѣ, отнятой у Русскихъ, 135.

27 Октября. Рѣка Великая замерзла. Стѣна городская тамъ слаба. Поляки противъ нея устроили баттарею. Кажется, хотятъ снова сдѣлать приступъ. Объясненія между гетманомъ и кастеляномъ Гнѣзненскимъ о гетманствѣ. Военныя извѣстія. Русскіе сдѣлали вылазку, 136.

28 Октября. Жестокій холодъ. Литва не хочетъ идти на стражу. Насильно гонятъ солдатъ, но тѣ не слушаются. Гетманъ въ отчаяніи; король сердитъ, 136. Король послалъ Фаренсбека взять монастырь Печерскій. Стрѣльба въ стѣну у рѣки. Хитрость Венгерцовъ. Распоряженія о сеймикахъ, 137.

29 Октября. Пожаръ въ лагерѣ. Во Псковѣ тоже былъ пожаръ. Русскіе встревожились, стали стрѣлять калеными ядрами. Венгерцы все ломаютъ стѣну; засѣли въ ней и заложились досками; Русскіе никакъ не могутъ выжить ихъ оттуда. Разнесся слухъ, что будетъ штурмъ. Русскіе ушли съ острова. Поляки нашли тамъ много продовольствія, 137—138.

30 Октября. Фаренсбекъ поймалъ нѣсколькихъ Русскихъ у Печерскаго монастыря. Свѣдѣнія отъ нихъ о военной силѣ въ монастырѣ, о плѣнныхъ и вещахъ Редера, захваченныхъ Русскими. Жестокая стрѣльба изъ крѣпости, 138. Стало теплѣе. Оригинальная борьба между Венгерцами, засѣвшими въ стѣнѣ крѣпости и между Русскими. Приготовленія къ штурму. Письма, 138.

31 Октября. Жестокая стрѣльба изъ крѣпости. Русскіе мѣтко стрѣляютъ и многихъ убиваютъ. Понастроили надъ стѣною башень. Смѣются надъ Поляками, что тѣ не имѣютъ пороху. Русскій, передавшійся Полякамъ и видѣвшій многое, убѣжалъ назадъ, 139. Военныя извѣстія, 139—140. Меньше говорятъ о штурмѣ. Снарядовъ мало. Безпокойное ожиданіе отвѣта отъ Іоанна на письмо Поссевина. Трудно добывать продовольствіе. Надѣются найти его въ Печерскомъ монастырѣ. Нашли его не много на островѣ. Кто-то пустилъ стрѣлу въ крѣпость. Русскіе пустили ее назадъ съ насмѣшливою надписью. Послали снаряды къ Печерскому монастырю, 140.

1 Ноября. Затишье въ военныхъ дѣлахъ. Войско скучаетъ. Литовскій маршалъ уѣзжаетъ, 140—141.

2 Ноября. Рѣшено бросить осаду. Король уѣдетъ. Гетманъ разглашаетъ, что останется съ войскомъ и перейдетъ къ Порхову. Вчера говорилъ объ этомъ съ военными людьми и увѣрялъ, что они получаютъ жалованье и награду. Русскіе выгнали изъ города мальчика и приказали ему зажечь лагерь. Его поймали и онъ говоритъ, будто Шуйскій убитъ, въ городѣ морь, продовольствія много, простой народъ желалъ бы поддаться Полякамъ, 141.

3 Ноября. Гетманъ объявилъ ротмистрамъ, что король оставляетъ войско здѣсь — на мѣстахъ, которыя будутъ указаны; жалованье будетъ уплочено, но въ каждой ротѣ должно быть полное число солдатъ; пусть ротмистры завтра скажутъ свое мнѣніе объ этомъ дѣлѣ. Слуга Поссевина ѣдетъ съ письмомъ, 141—142. **Вакансіи.** Венгерцы направили пушки въ ту часть стѣны, которую ломали; стѣна пала, они кинулись въ проломъ; была сильная схватка, особенно изъ-за соли, которая лежала за стѣной, 143.

4 Ноября. Гетманъ собралъ ротмистровъ, объявилъ имъ, что король оставляетъ ихъ здѣсь, что войска разведены будутъ по мѣстамъ, гдѣ будетъ продовольствіе; дано будетъ жалованіе, сколько достанетъ денегъ; онъ — гетманъ останется съ ними, но желалъ-бы остаться съ полными ротами, 142—143. Ротмистры одни говорили, что готовы остаться, лишь бы хорошо были расквартированы и получили жалованье здѣсь — въ станѣ; другіе говорили, что остаться не могутъ, потому что многіе изъ ихъ ротъ ушли домой и имъ самимъ нужно туда же ѣхать. Иные требовали, чтобы гетманъ обезпечилъ уплату жалованія своими имѣніями, 143. Гетманъ увѣрялъ, что король выплатитъ жалованье, что раздавать здѣсь жалованья нельзя, что судебныя дѣла остающихся здѣсь будутъ задержаны. Нѣкоторые стали грозить, что поѣдутъ за королемъ. Пушки уже свезли съ панцовъ въ лагерь, 144.

5 Ноября. У гетмана обѣдали ротмистры. Передъ обѣдомъ гетманъ имѣлъ тайное совѣщаніе съ паномъ Гнѣзненскимъ, 144. **Вакансіи,** 144—145. Фаренсбекъ осаждаетъ Печерскій монастырь, въ которомъ богатая добыча, 145.

6 Ноября. Большое волненіе въ войскѣ. Требуютъ денегъ, а ихъ везутъ такъ мало, что едва-ли придется на каждого по 3 злотыхъ, 145.

7 Ноября. Сегодня наши удалились съ батареей. Русскіе въ знакъ радости заиграли въ трубы, ударили въ барабаны, стали стрѣлять и утромъ вышли осматривать наши шанцы, 145. Всѣ ротмистры собрались у короля. Гетманъ предложилъ каждому изъ нихъ высказать свое мнѣніе и говорилъ, что стыдно раздавать присланныя деньги, — такъ ихъ мало (60,000 злотыхъ); всю вину за это возлагалъ на сборщиковъ денегъ, 145—146. Затѣмъ говорилъ рѣчь король, въ которой тоже жаловался на сборщиковъ налоговъ и увѣждалъ ротмистровъ оставаться въ Россіи на зиму, выставляя на видъ опасность, которой подверглись-бы завоеванныя мѣста въ случаѣ удаленія войска, — удобства зимнихъ квартиръ и будущія награды за труды. При этомъ король говорилъ, что оставляетъ при войскѣ своего племянника, а самъ долженъ ѣхать въ Польшу противъ воли, хотя предпочиталъ бы лучше находиться въ опаснѣйшемъ сраженіи съ неприятелемъ, нежели въ Польшѣ на сеймѣ, 146. Подавали затѣмъ мнѣнія сперва сенаторы, а потомъ ротмистры. Сенаторы согласились служить. Ротмистры тоже согласились, но не ручались за товарищей ротъ и ушли, почесывая затылки, 147. Панъ Гнѣзненскій пишетъ своимъ сборщикамъ, чтобы были исправны. Нѣмцы пошли на штурмъ въ Печерскій монастырь и отбиты, 147.

8 Ноября. Приѣхалъ Русскій гонецъ отъ Новгородскаго воеводы къ Виленскому воеводѣ съ письмомъ. Новгородскій воевода проситъ послать опас-

ную грамоту гонцу, который идетъ отъ великаго князя за опасною грамотою для великихъ пословъ. Радость въ лагерѣ. Частный разговоръ Русскаго гонца, что Виленскій воевода лучше и миролюбивѣе гетмана, 147—148.

9 Ноября. Гонца отправили; долго придется ждать еще, пока приѣдетъ великій посолъ. Придется жить здѣсь, пока онъ не приѣдетъ. Великое затрудненіе съ войскомъ. Богатые ротмистры успокоили солдатъ, обезпечивъ имъ уплату денегъ своими имѣніями, а бѣдные вопіютъ, чтобы имъ дали хоть не много денегъ. Нѣмцы рѣшительно отказываются служить. ~~Нѣмцамъ у Печерскаго монастыря не счастливится. Монахи сильно ихъ побии.~~ 148.

10 Ноября. Возня съ войскомъ. Король обезпечиваетъ имъ жалованье своими имѣніями. Недовольны и этимъ. Новыя назначенія, 148. Войско останется на мѣстѣ, пока не будетъ заключенъ миръ. Военные теперь могутъ рассчитывать на награды; но и сидящіе дома тоже будутъ хлопотать о себѣ, 148—149.

11 Ноября. Войско сильно страдаетъ отъ недостатка одежды, продовольствія и безденежья, 149.

12 Ноября. Сегодня приѣхалъ коморникъ съ письмами отъ сенаторовъ. Удивленіе автора, что такъ не скоро доходятъ письма изъ Польши, 149.

13 Ноября. Русскіе сдѣлали вылазку, но не удачно: они были пьяны, 149.

14 Ноября. Получено извѣстіе, что ѣдетъ гонецъ. Нетерпѣніе, что долго еще придется ждать пословъ. Посылки въ Польшу и порученія, 150. Списокъ ротмистровъ и сколько у cadaго солдатъ, 150—151. Росписаніе карауловъ по ротамъ, 151—153. Подробное объясненіе, какъ должны быть устроены караулы, какъ нужно ѣздить за припасами, 153—154.

Письмо отъ нѣкоего изъ лагеря подъ Псковомъ къ г. маршалу королевства.

15 Ноября. Русскій гонецъ отдалъ письмо отъ князя и опасную грамоту на нашихъ пословъ. Когда Виленскій костелянъ сталъ говорить къ нему, то онъ сказалъ, что не умѣетъ говорить по-русски. Костелянъ повторилъ, — онъ сказалъ: не знаю по-литовски. Костелянъ разсердился и отправилъ его въ лагерь, 154—155.

16 Ноября. Авдѣнція гонцу по просьбѣ Поссевина. Описаніе, какъ онъ шелъ цаловать королевскую руку въ ярмолкѣ и разсмѣшилъ всѣхъ. Авторъ просилъ у Виленскаго костеляна копій съ писемъ Іоанна. Нѣмцы вторично сдѣлали неудачный приступъ къ Печерскому монастырю. Одни объясняютъ эту неудачу чародѣйствомъ, другіе святостію мѣста, 155.

17 Ноября. Гонецъ уѣхалъ. Надѣются, что будетъ миръ, но скрываютъ это, кажется для того, чтобы не узнали на сеймѣ. Переговоры будутъ происходить между Порховомъ и Зоволочьемъ. Поссевинъ будетъ тамъ. Переговоры съ ротмистрами объ уплатѣ денегъ, о срокѣ службы. Дурная погода; дожди. Гетманъ говоритъ, что останется здѣсь, но этому не вѣрятъ, 155.

18 Ноября. Посланъ порохъ къ Печерскому монастырю. Русскіе изъ крѣпости сильно стрѣляютъ. Убили автору лошадь, 156.

19 Ноября. Авторъ посылаетъ къ маршалу письма Виленскаго костеляна Нетерпѣніе, когда придется ѣхать домой. Плѣнные говорятъ, что Іоаннъ собираетъ войско. Татары у Порхова угрожаютъ Гарабурдѣ. Затрудненіе доставить продовольствіе, 156.

20 Ноября. Ротмистры были у гетмана и представили списки солдатъ. Завтра гетманъ объявитъ время выступленія отсюда, 156.

21 Ноября. Объявлено придворнымъ объ отъѣздѣ короля. Гетманъ остается и не поѣдетъ на сеймъ, чему авторъ не вѣритъ, 156—157. Просьбы о вакан-

сіяхъ. Король откладываетъ раздачу вакансій до окончанія войны. Расужденія Равскаго подкомарія о вакансіи послѣ смерти Мендзижецкаго. Разговоръ автора съ паномъ Гнѣзненскимъ. Пржіемскій поѣдетъ на сеймикъ частнымъ образомъ. Авторъ совѣтуетъ распросить Пржіемскаго о дѣлахъ въ войскѣ и описываетъ волненіе въ немъ, а также затруднительное положеніе гетмана и нерасположенность къ нему Литовцевъ, 157.

22 Ноября. Совѣщанія, кого послать для переговоровъ съ Русскими. Посевина подозрѣваютъ въ неискренности. Онъ очень хвалитъ Іоанна, который ему не показался варваромъ; говоритъ, что Іоаннъ постоянно крестится, на немъ навѣшены иконки. Нѣмцы ничего еще не сдѣлали у Печерскаго монастыря. 157—158.

23 Ноября. Обезпеченіе отъ имени короля войску въ уплатѣ жалованія. Король говоритъ въ немъ, что войско обѣщало ждать уплаты до слѣдующаго сейма; восхваляетъ рѣшимость войска остаться въ непріятельской землѣ; обѣщаетъ уплатить ему все ко дню св. Мартина 1582; а если бы не пришлось уплатить этихъ денегъ, то король обезпечиваетъ ихъ доходами Мальборка и деревень Жулавъ, Тчева, Пуча, Горы, вакантныхъ и арендныхъ староствъ, каковыя имѣнія въ случаѣ неуплаты денегъ войско можетъ занять; король обѣщаетъ привести чины королевства къ тому, чтобы они утвердили это обезпеченіе или уплатили войску деньги, 158—160. Вакансіи. Поймали Русскаго съ письмами въ Москву. Шуйскій мало пишетъ. Пойманнаго допрашивали; показываетъ, что городъ бѣдствуетъ и Шуйскій поручилъ ему просить у Іоанна помощи. Ожидаютъ Поляки пріѣзда слуги Поссевина. Лица для переговоровъ назначены: Брацлавскій воевода (Збаражскій), Литовскій маршалъ (Альбертъ Радзивилъ) и Гарабурда (Михаилъ, Лит. писарь). Одни надѣются, что будетъ миръ, другіе, особенно Литовцы, нѣтъ, 160.

24 Ноября. Пржіемскій уѣзжаетъ. Авторъ заканчиваетъ письмо и обѣщаетъ еще написать, если будетъ о чемъ, 160—161.

Письмо изъ лагеря подъ Псковомъ къ маршалу королевства.

25 Ноября. Пріѣхалъ слуга Поссевина и гонецъ отъ Русскихъ пословъ съ письмами къ Поссевину и сенаторамъ. Послы пишутъ, что ѣдутъ для переговоровъ въ Запольскій-Ямъ, пусть туда ѣдутъ и Польскіе послы, 161.

26 Ноября. Рѣшено — завтра посламъ (Польскимъ) ѣхать въ Запольскій-Ямъ для переговоровъ; ѣдетъ и Поссевинъ. Различно думаютъ о мирѣ. Гетманъ убѣждаетъ ротмистровъ оставаться здѣсь въ лагерѣ, покрайней мѣрѣ, на двѣ недѣли пока не уяснится, будетъ-ли миръ, 160. Ротмистры согласились на это. Жизнь трудна. Отъѣздъ короля отсроченъ до пятницы по причинѣ дурной погоды. Русскіе дѣлаютъ вылазки, но съ вредомъ для себя. Пойманные бояре на пыткѣ сказали, что въ городѣ довольно продовольствія, 161—162.

27 Ноября. Послы и Поссевинъ отправляются въ Запольскій-Ямъ съ инструкціей для переговоровъ, 162.

28 Ноября. Посланъ козакъ Желѣзо на встрѣчу къ Русскимъ посламъ съ опасною грамотою для нихъ. Всѣ съ радостію ожидаютъ мира. Венгерцы и Нѣмцы никакъ не могутъ взять Печерскаго монастыря, и говорятъ, что или Русскіе тамъ чародѣйствуютъ или тамъ дѣйствительно святое мѣсто. Этотъ монастырь здѣсь тоже, что въ Польшѣ Чеснтохово, 162.

29 Ноября. Барановскій получилъ большую секретарскую должность. Николай Збжидовскій отправляется съ ротою къ Запольскому-Яму для наблюденія, чтобы не было у Русскихъ противозаконныхъ сношеній и торговыхъ

сдѣлокъ, 162—163. Вѣсти, перехваченныя у гонца къ Іоанну отъ Шуйскаго. Военныя извѣстія, 162—163.

30 Ноября. Весьма многіе уѣзжаютъ изъ-подъ Пскова. Въ субботу будетъ смотръ войскамъ, 163.

1 Декабря. Сегодня король уѣхалъ. Авторъ думаетъ, что затѣмъ придется ему писать о немногомъ: Надѣется на скорое заключеніе мира. Литва бѣжить домой. Гетманъ устрояетъ караулы. Гетманъ съ трудомъ удержалъ, чтобы не ломали на топливо строеній, оставленныхъ Литовцами. Сцена съ Пеніонжкомъ, 163—164.

2 Декабря. Ходатайствуютъ у гетмана за Пеніонжка. Ротмистры совѣтуютъ ему уѣхать домой. Ссора между паномъ Гнѣзненскимъ и княземъ Пронскимъ, 164. Русскіе сдѣлали сильную вылазку, 165.

3 Декабря. Снова Русскіе сдѣлали вылазку. Потомъ они выстрѣлили изъ пушки и ядро упало у королевскаго шатра, гдѣ живетъ его племянникъ. Вѣроятно, эти фокусы выдѣлываетъ убѣжавшій отъ Поляковъ пушкарь, 165.

4 Декабря. Составляли списокъ коннаго войска. Оказалось 7000. Панъ Гнѣзненскій уѣзжаетъ; отсюда можно заключать, что будетъ миръ. Въ пятницу послы съѣдутся въ Запольскомъ-Ямѣ для переговоровъ, 165.

5 Декабря. Сегодня на зарѣ Русскіе перепугали Поляковъ. Сдѣлали выказку противъ Венгерцевъ. Тѣ ихъ отразили; но шинкари, перекупщицы и одинъ Венгерець подняли крикъ, что Русскіе въ обозѣ. Сдѣлалась тревога (описание ея), а Русскіе уже въ городѣ. Бѣлявскому и пану Варшавскому тяжело на той сторонѣ крѣпости, 165—166.

6 Декабря. Гетманъ устроилъ противъ Русскихъ засаду на пути къ Печерскому монастырю, гдѣ они часто ловили Поляковъ, но Русскіе не вышли, вѣроятно, по случаю праздника; во всю ночь и день у нихъ большой звонъ. Получены письма отъ пословъ и отправлены къ королю; пословъ Русскихъ еще нѣтъ, 166. Военныя распоряженія; новоприбывающія войска; умершіе, 166—167.

7 Декабря. Былъ большой пожаръ въ крѣпости. Сегодня удалась засада. Русскіе погнались за Сѣнявскимъ и наткнулись на засаду. 20 изъ нихъ убиты, 9 пойманы, многіе ранены. Гетманъ не былъ при этомъ, 169. Поймали Поляки нѣсколько знатныхъ Русскихъ. Пойманные говорятъ, что въ городѣ нѣтъ недостатка, что народу не мало умираетъ, что надѣются на подкрѣпленіе. Соображенія автора по этому поводу, 167—168.

8, 9, 10, 11, 12 Декабря. Ничего новаго не случилось. Послы Русскіе уже близко и говорятъ, будто ѣдутъ съ хорошимъ дѣломъ. Пословъ три: Димитрій Илецкій, Бессенинъ, третій дьякъ. Часть войска, отправленная на мѣсто переговоровъ, подѣхала къ Порхову. Русскіе сдѣлали вылазку. Поссевинъ изъ любопытства подѣхалъ тоже и страшно перепугался. Гетманъ очень недоволенъ Поссевиномъ и бранилъ его за то, что онъ желалъ знать условія мира; подозрѣваетъ его въ измѣнѣ. Литва просила Поссевина хлопотать о мирѣ, 168—169. Рекогносцировка подъ Новгородѣмъ. Русскіе въ крѣпости все знаютъ, что у Поляковъ дѣлается. Послано подкрѣпленіе Бѣлявскому, 169.

13 Декабря. Гродзецкій встрѣтилъ недалеко отъ Пскова гонца Русскаго, который говорилъ, что ѣхалъ съ письмами къ посламъ и къ Поссевину и сбился съ дороги, но такъ какъ онъ шептался съ слугой, который сейчасъ же убѣжалъ, то Гродзецкій привелъ гонца къ гетману. Гонецъ увѣрялъ, что ѣдетъ къ посламъ съ секретнымъ письмомъ, зашитымъ въ сѣдло, откуда и выпоролъ его. Гетманъ отправилъ гонца къ посламъ, хотя объ этомъ можно жалѣть, говоритъ авторъ, потому что гонецъ этотъ очень подозрителенъ, 169—170. Получены письма отъ Поссевина. Пишетъ, что послы скоро будутъ, что они не имѣютъ полномочія уступить всю Ливонію, и совѣтуетъ отложить

это дѣло до сейма. Сильное подозрѣніе противъ Поссевина. Гетманъ пишетъ посламъ, чтобы остерегались Поссевина и требовали всей Ливоніи. Свѣдѣнія о завоеваніяхъ Шведскаго короля. На дняхъ получитъ извѣстіе о ходѣ переговоровъ, 170—171.

14, 15 Декабря. Сильная оттепель, дожди, явилась радуга. Русскіе сдѣлали вылазку, 171.

16 Декабря. Получены письма отъ пословъ. Нельзя говорить, о чемъ пишутъ, говоритъ авторъ, 171.

17 Декабря. Гетманъ посылаетъ посламъ инструкцію, 171. Военныя успѣхи Шведскаго короля. Вакасиіи. Банкетъ у пана Баторія гетману и ротмистрамъ. Накельскій прямо говорилъ, что боится, чтобы Баторій не былъ сдѣланъ Лифляндскимъ княземъ. Получено письмо отъ короля. Очень дурная дорога. Неудачное покушеніе противъ Люцена, 172.

18 Декабря. Шведы прислали разузнавать, что дѣлается въ обозѣ у Поляковъ. Гетманъ за тѣмъ же послалъ Харленскаго въ Нарву, 172.

19 Декабря. Шведы сдѣлали большія завоеванія; нужно торопиться заключать миръ. Гетманъ послалъ первыя, вторыя и третьи условія. Іоаннъ тоже сильно сердитъ на Шведовъ и хотѣлъ бы скорѣе сразиться съ ними. Запутывается дѣло о Ливоніи, 172—173.

20 Декабря. Сильные холода, люди мерзнутъ, голодъ. Въ крѣпости тишина, 173.

21, 22, 23 и 24 Декабря. Отъ пословъ еще нѣтъ извѣстій. На дняхъ узнаемъ, говоритъ авторъ, будетъ ли миръ или продолжится война. Если будетъ миръ, пойдемъ отнимать крѣпости у Шведовъ. Отъ Русскихъ пословъ перебѣжалъ Русскій и говоритъ, что Іоаннъ не столько жалѣлъ бы, если бы взятыя Шведами крѣпости были въ рукахъ Поляковъ, 173.

25, 26, 27, 28, 29 Декабря. Получены письма отъ пословъ. Кажется будетъ миръ. Русскіе уступаютъ всю Ливонію за крѣпости, взятыя у нихъ въ прошедшемъ году. Поссевину на грошъ не вѣрятъ (поляки). Придется воевать съ Шведами. Ихъ успѣхи. Дворянство Ливонское охотно подчиняется имъ. Панъ Гнѣзненскій прислалъ письмо, въ которомъ описываетъ положеніе дѣлъ въ Ливоніи, 173—174. Бѣдственное положеніе Польскаго войска въ обозѣ. Бесѣда автора съ гетманомъ, кто бы могъ быть губернаторомъ Ливоніи. Получены письма изъ Польши, въ которыхъ между прочимъ Карнковскій пишетъ, чтобы, въ случаѣ отсутствія короля председателемъ на сеймѣ былъ маршалъ королевства (патронъ автора). Во Псковѣ тишина, 174—175.

30, 31 Декабря. Послы еще торгуются. Іоанну не хочется удалиться изъ Ливоніи; на Шведскаго короля онъ въ ярости, 175. Приготавливается къ войнѣ съ нимъ. Русскіе послы не соглашаются, чтобы въ договорѣ не писать въ ихъ сторону крѣпостей, взятыхъ Шведами. Поссевинъ у насъ еще въ большемъ подозрѣніи. Сперва писалъ, что Русскіе уступаютъ всю Ливонію, а теперь, что исключая крѣпостей, взятыхъ Шведами. Неудивительно, что онъ такъ поступаетъ: послѣ заключенія мира поѣдетъ къ Іоанну; тотъ принялъ бы его дурно, если бы онъ не хорошо служилъ ему, 176.

СОДЕРЖАНІЕ

дипломатической переписки.

1.

1580. 4 Декабря. Копія письма Московскаго князя Іоанна къ Польскому королю Стефану. Іоаннъ говоритъ, что вопреки обычаямъ посылалъ къ Баторію пословъ (князя Сицкаго съ товарищами); но Баторій, недождавшись ихъ, пошелъ на Іоанна войной, взялъ Велижъ, Усвятъ, Великіе-Луки, приказалъ посламъ идти за нимъ и водилъ ихъ за собою, когда бралъ города Іоанна. Затѣмъ Баторій послалъ къ Іоанну своего гонца Григорія Лозовицкаго, и посламъ позволилъ послать боярскаго сына Никифора Суцова и въ своей грамотѣ писалъ къ Іоанну, чтобы онъ послалъ посламъ надлежащее полномочіе касательно Ливоніи и прекращенія войны, 179—180. Іоаннъ, не смотря на явное нарушеніе Баторіемъ всѣхъ обычаевъ, отпустилъ присланныхъ гонцовъ съ надлежащимъ полномочіемъ посламъ; но Баторій, не дождавшись отвѣта, пошелъ дальше въ землю Іоанна, взялъ города — Невель, Озерище и Заволочье; тогда какъ Іоаннъ не посылаетъ ни куда своего войска. Не смотря и на это, Іоаннъ послалъ новаго гонца—Климентьева съ грамотой, въ которой спрашиваетъ, желаетъ-ли Баторій мириться съ нимъ-Іоанномъ, и предлагаетъ отпустить его пословъ и прислать къ нему своихъ пословъ. Іоаннъ приказалъ тоже гонцу передать посламъ, какъ вести переговоры съ нимъ — Баторіемъ, 180. Въ заключеніе, Іоаннъ проситъ допустить этого гонца къ посламъ, 180—181.

2.

1581. 8 Января. Письмо Смоленскаго воеводы Филона Кмиты къ королю Стефану. Филонъ доноситъ объ экспедиціи подъ Холмъ отряда въ 1000 человекъ подъ начальствомъ Жапки, который прибылъ туда въ самый день Рождества Христова. Воевода Холмскій, князь Пегръ Борятинскій, предъувѣдомленный объ этомъ, выслалъ пикетъ, который Поляки перехватили. Борятинскій вышелъ затѣмъ самъ, но не вступая въ битву съ отрядомъ короля, возвратился въ крѣпость и сильно сталъ отбиваться, но Поляки зажгли городъ и стали жечь окрестные монастыри и села, 181—182. Холмскій воевода выслалъ чернца съ просьбой невоевать во время переговоровъ. Поляки сказали, что войну начинаютъ Русскіе люди, нападающіе на Поляковъ. Воевода отговаривался незнаніемъ и просилъ дать списокъ виновниковъ раздора. Ротмистры исполнили эту просьбу, 182. Послѣ того отрядъ королевскій пошелъ дальше и въ 6 миляхъ за Холмомъ расположился въ Ровномъ — имѣніи временщика Іоаннова, Богдана Бѣльскаго. Оттуда Поляки распустили загоны къ Новгороду, которые доходили до Дубна (въ 12 миляхъ отъ Новгорода), гдѣ, говорятъ, была граница съ Россіей при Витовтѣ. Другой отрядъ доходилъ до Русы. На возвратномъ пути загоны отражали нападенія, впрочемъ, большого войска нигдѣ не видѣли, 182. Въ этой экспедиціи взяли въ плѣнъ боярскаго

сына Назара Ивановича Дѣжина (Dziessina), Якова Арбузова, Дмитрія Голохціонова и другихъ. Плѣнные показываютъ, что нѣтъ войска нигдѣ, кромѣ Александровской слободы, въ которой никого не допускаютъ къ Іоанну, развѣ онъ самъ кого-либо потребуетъ къ себѣ, — это дѣлается для того, чтобы какъ-нибудь не огорчить его, 182—183. Говорятъ еще, что въ эти времена Іоаннъ собиралъ у себя сеймъ, желая узнать мнѣніе подданныхъ — воевать-ли съ Баторіемъ или нѣтъ. Говорятъ, вся земля просила заключить миръ, потому что нѣтъ силъ воевать дальше. Постановлено мириться, уступить Стефану всѣ Ливонскіе города. Іоаннъ желаетъ тоже мириться съ ханомъ Перекопскимъ. Говорятъ, Іоаннъ уже послалъ къ королю гонца Бутурлина, а затѣмъ снаряжаетъ большихъ пословъ Никиту Романовича и другихъ бояръ. Далѣе Филонъ пишетъ, что весь его отрядъ возвратился безъ потери, что онъ посылаетъ королю плѣнныхъ, 183. Въ заключеніе проситъ обратить вниманіе на участвовавшихъ въ этой экспедиціи и заплатить имъ жалованіе, безъ чего они больше служить не могутъ и не желаютъ, 183—184.

3.

(Годъ, мѣсяцъ и число необозначены). **Письмо къ Филону Кмитѣ ротмистровъ и рыцарства, посланныхъ въ непріятельскую землю.** Ротмистры и рыцарство доносятъ о приступѣ къ Холму, который и взятъ ими, при чемъ взяты въ плѣнъ старшій воевода Петръ Ивановичъ Борятинскій, второй воевода Менжикъ Панкратовичъ Панакъ, стрѣлецкій голова Михаилъ Алексѣевичъ Зыбинъ. Въ крѣпости было: дѣтей боярскихъ 100, стрѣльцовъ 600, 184—185.

4.

Копія грамоты Баторія, посланной къ Іоанну съ гонцомъ. Въ этой грамотѣ Баторій отвѣчаетъ на грамоту Іоанна (см. № 1). Баторій говоритъ, что Іоаннъ присылалъ гонца Климентьева, очевидно, съ тѣмъ, чтобы развѣдать о намѣреніяхъ его Баторія, что покаместъ Іоаннъ не уступитъ всей Ливоніи, до тѣхъ поръ не будетъ мира, что такъ какъ и Іоаннъ въ своей грамотѣ и послы его при переговорахъ дѣлаютъ ничтожныя уступки; то Баторій и гонца и пословъ отсылаетъ къ Іоанну назадъ, впрочемъ, говоритъ, что готовъ вступить въ новые переговоры, если Іоаннъ пришлетъ пословъ съ полномочіемъ сдѣлать надлежащія уступки, 185—187.

5.

Отвѣтъ короля Стефана посламъ Московскаго князя, данный черезъ Вилецкаго кастеляна. Въ рѣчи говорится, что такъ-какъ послы не дѣлаютъ надлежащихъ уступокъ Баторію, то онъ отсылаетъ ихъ назадъ. При этомъ Баторій объявляетъ, что готовъ заключить миръ, если Іоаннъ уступитъ ему Ливонію, послѣ чего будетъ рѣчь о Сѣверской земли, о Смоленскѣ и его пригородахъ, а также о Новгородѣ и Псковѣ, незаконно отторнутыхъ отъ владѣній короля, 186—188.

6.

Письмо Баторія къ Іоанну, врученное Русскимъ посламъ. Баторій пишетъ, что послы Іоанна, присланные къ нему, Баторію, Иванъ Васильевичъ Сицкій Романъ Михайловичъ Пивовъ и дьякъ Ѳома Дружина Пантелеевъ Петѣркинъ, оставались долго у Баторія, ожидая отъ Іоанна надлежащаго полномочія; но такъ какъ Іоаннъ не прислалъ его даже и теперь черезъ гонца Климентьева, то Баторій отсылаетъ пословъ назадъ, впрочемъ, говоритъ, что если Іоаннъ пожелаетъ мира, то пусть присылаетъ пословъ съ надлежащимъ полномочіемъ. 188—189.

7.

1581. 20 Февраля. Грамота Батарія и королевы Анны. Королева отказывается отъ своихъ наслѣдственныхъ имѣній въ Польшѣ за себя и за своихъ потомковъ и обѣщаетъ на ближайшемъ сеймѣ дать такое удостовѣреніе въ этомъ, какого Поляки пожелаютъ. Подъ этой грамотой подписались важнѣйшіе Польскіе сановники свѣтскіе и духовные, 189—101.

8.

Требованія Курляндскаго князя. 1) Если король пошлетъ пословъ къ Датскому королю, то они должны ходатайствовать о томъ, чтобы дѣло о Сонненбургской крѣпости и принадлежащихъ къ ней окрестностяхъ было улажено; просить имѣть тоже въ виду это дѣло, если для какихъ-либо переговоровъ пріѣдутъ послы отъ Датскаго короля. — 2) Нужно также имѣть въ виду дѣло о двадцати тысячахъ талеровъ, взятыхъ у Датскаго короля магистромъ Фюрстенбергомъ. — 3) Чтобы Кробинская крѣпость съ прилежащими землями была уступлена князю, пока совершенно не запустошена настоящимъ владѣтелемъ. Приводятся основанія, по которымъ это нужно сдѣлать. — 4) Чтобы король освободилъ князя отъ долга, сдѣланнаго имъ у гражданъ Данцига. — 5) Чтобы король освободилъ князя отъ долга гражданамъ Риги, за ихъ несправедливости и обиды, причиненныя ему — князю. — 6) Чтобы король поскорѣе сообщилъ свои мысли касательно Пернавы, 191—193.

9.

Отвѣты короля на требованія Курляндскаго князя. Когда будутъ сношенія съ Даніей, то король прикажетъ хлопотать о дѣлѣ князя. — Король охотно будетъ хлопотать о дѣлѣ Кробинскомъ, когда освободится отъ военныхъ дѣлъ. О дѣлахъ князя съ гражданами Данцига и Риги король дастъ отвѣтъ теперь, не смотря на военные дѣла. Что касается до дѣла Пальскаго, (Дальскаго) о которомъ пишетъ княгиня Анна, то изъ донесенія своихъ комиссаровъ король видитъ, что по закону князь не получитъ столько, сколько король уступаетъ. Въ заключеніе король проситъ князя принять болѣе дѣятельное участіе въ военныхъ дѣлахъ, 193—194.

10.

1581. 21 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ номинату Гнѣзненскому, Станиславу Кариковскому. Король пишетъ, что такъ какъ умеръ Гнѣзненскій архіепископъ, то король посылаетъ Кариковскому номинацію на это архіепископство вмѣсто коадьютарства, которое имѣлъ Кариковскій. Вмѣстѣ съ тѣмъ король требуетъ уничтожить избраніе Солеіовскими монахами аббата, помимо короля; назначить новые выборы, постараться, чтобы выбранъ былъ королевскій кандидатъ Георгій Фабій и внушить монахамъ, чтобы они не дѣйствовали вопреки королевскому праву номинаціи, 195.

11.

1581. 22 Апрѣля. Королевская номинаціонная грамота на Гнѣзненское архіепископство Станиславу Кариковскому, 196.

12.

1581. 28 Марта. Письмо ксендза Барановскаго къ маршалу королевства. Барановскій извѣщаетъ маршала о пріѣздѣ посла отъ Валахскаго господаря и о подозрѣніи, что онъ шпіонъ. Далѣе пишетъ, что король рѣшилъ нѣкоторыя

судныя дѣла, остальные, говорятъ, отложены до возвращенія съ войны, впрочемъ, для нѣсколькихъ дѣлъ сдѣлано исключеніе. При отъѣздѣ король былъ у королевы и былъ хорошъ съ ней. Канцлеръ на праздники уѣхалъ въ Горволинъ. Кастелянъ Гнѣзненскій пріѣхалъ вчера. Нѣтъ ничего новаго со стороны Москвы. Подяки были подъ Русой, городъ сожгли и воротились цѣлы. Іоаннъ сердится, что послы ничего не сдѣлали и говоритъ, что если бы самъ поѣхалъ, то былъ бы и королемъ и помирился бы, что ему нужно самому видѣться съ королемъ, 107. Долго-ли король будетъ въ Мстибовѣ, неизвѣстно. Говорятъ, будетъ въ Вильнѣ въ концѣ Мая, и въ Іюнѣ отправится въ армію. Кастелянъ Каменецкій помирился съ Филиповскимъ. Дѣло контрактное между воеводой Сѣрадскимъ и Чеховскимъ. Чарнковскій референдарій и Зборовскій были у архіепископа; должно быть хотѣли хлопотать о коадьюторіи въ пользу Куавскаго епископа; архіепископъ не принялъ ихъ. Король старается сдѣлать Солеіовскимъ аббатомъ Фабія Дамлата, но дѣло не устроится; монахи избрали Островскаго изъ Венгровицкаго монастыря, что весьма разсердило короля и онъ хочетъ поставить на своемъ, но окрестная шляхта съѣхалась и протестуетъ, 198.

13.

1581. 7 Апрѣля. Письмо Куявскаго епископа, Станислава Карнковскаго къ маршалу королевства. Епископъ Карнковскій извѣщаетъ о смерти Гнѣзненскаго архіепископа, о своей номинаціи на это мѣсто, проситъ помогать ему въ исполненіи этой трудной должности и увѣряетъ въ своей расположенности. Въ припискѣ говоритъ, что посылаетъ маршалу письмо короля, 199.

14.

1581. 15 Марта. Копія письма Московскаго князя къ королю Стефану. Сказавъ о томъ, что Баторій отправилъ назадъ гонца Климентьева и пословъ, вопреки принятымъ обычаямъ и справедливости, Іоаннъ извѣщаетъ Баторію, что онъ — Іоаннъ, не смотря на все это, посылаетъ пословъ снова — Евстафія Михайловича Пушкина, Феодора Андреевича Писемскаго и дьяка Ивана Андреевича Трифанова съ надлежащимъ полномочіемъ, что пусть Баторій безъ замедленія пришлетъ этимъ посламъ опасную грамоту черезъ посылаемаго гонца Григорія Скабардѣева, пусть прикажетъ своимъ панамъ вести переговоры о Ливоніи, на счетъ которой дано посламъ полномочіе, пусть Баторій не собираетъ войска и не дѣлаетъ себѣ убытковъ; при этомъ Іоаннъ жалуется на нападенія Поляковъ на Русскія владѣнія по всѣмъ украинамъ; наконецъ, говоритъ, что эту грамоту посылаетъ съ гонцомъ Григоріемъ Скабардѣевымъ, 200—202.

15.

1581. 21 Апрѣля. Отвѣтъ короля Стефана на письмо Іоанна. Изложивъ содержаніе вышешприведеннаго письма Іоанна, Баторій говоритъ, что всегда заботится о сохраненіи мира, но если онъ не состоялся между нимъ — Баторіемъ и Іоанномъ, то виновенъ въ этотъ Іоаннъ. Далѣе Баторій говоритъ, что хотя онъ уже собралъ войско и уже почти на половинѣ дороги, но посылаетъ опасную грамоту для пословъ Іоанна, которыхъ пусть Іоаннъ присылаетъ въ Вильну въ теченіи шести недѣль отъ настоящаго числа. Въ заключеніе жалуется на опустошенія, сдѣланныя Русскими у Орши, 202—203.

16.

1581. 21 Апрѣля. Письмо Куявскаго епископа къ маршалу королевства. Отвѣтъ на поздравительное письмо маршала, 203—204.

17.

1581. 23 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король пишетъ, что за предложеніе Лигникскаго князя идти на службу къ Баторію нужно благодарить, но теперь уже нѣтъ надобности ему идти служить лично; эта служба можетъ понадобится послѣ, 204—205.

18.

1581. 16 Апрѣля. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король пишетъ, что охотно соглашается назначить Познанскимъ судьей рекомендованнаго маршаломъ Гаевскаго и уже избраннаго на эту должность. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Русскіе нападали на Дубровну — крѣпость Минскаго кастеляна и хотя тамъ, по недостатку въ этой странѣ продовольствія, не было войска, но Русскіе были отражены. Въ это самое время ѣхалъ черезъ Оршу гонецъ Іоанна, но какія извѣстія везетъ онъ, еще неизвѣстно, 205.

19.

1581. 25 Апрѣля. Письмо Бузенскаго къ маршалу королевства. Бузенскій пишетъ, что занятыхъ 32,000 ренскихъ золотыхъ онъ не могъ промѣнять ни въ Лейпцигѣ, ни у Курфирста Саксонскаго, потому что было невыгодно и не знаетъ, что дѣлать; проситъ маршала дать совѣтъ, 205—206.

20.

1581. 30 Апрѣля. Письмо Познанскаго воеводы графа Гурки къ маршалу королевства. Воевода пишетъ, что ему жаловались купцы на то, что помимо сеймоваго распоряженія сдѣлано королемъ еще какое-то распоряженіе о взносѣ четвертаго гроша отъ всякой продажи какъ внутренней, такъ и заграничной и указывали, что пошлины не берутся съ товаровъ заграничныхъ, что если будутъ обложены пошлиной эти товары, то заграничные купцы не повезутъ ихъ въ Польшу, а Польскимъ купцамъ ѣздить за-границу трудно и тогда товары будутъ дороги. Маршалъ негодуетъ, что королю внушили сдѣлать такое распоряженіе, что подобныя вещи дѣлались только въ Литвѣ. Маршалъ объявляетъ, что онъ по долгу своему не можетъ допустить исполнять это распоряженіе и объявляетъ это маршалу, 206—207.

21.

1581. 12 Мая. Письмо короля къ маршалу королевства. Король пишетъ, чтобы папскому интернунцію Поссевино и Русскому къ папѣ послу ~~Омѣ давали въ Польшѣ свободный проѣздъ и чтобы имъ данъ былъ приставъ~~, 208.

22.

1581. 23 Мая. Письмо Австрійскаго императора Рудольфа къ маршалу королевства. Рудольфъ пишетъ, что не смотря на распоряженіе Польскаго короля приостановить дѣло Брауна до новаго изслѣдованія его, подстароста Познанскій, Роздражевскій позвалъ Брауна и его поручителей именемъ короля въ судъ, какъ на это жалуется Браунъ. Рудольфъ проситъ маршала приостановить разбирательство этого дѣла, 208—209.

23.

1581. 25 Мая. Письмо Поссевина къ маршалу королевства. Поссевинъ благодаритъ маршала за дружеское письмо, которое посылаетъ къ папѣ и извѣщаетъ, что послѣ трехъ дней онъ отправляется изъ Вратислава въ Калишь съ однимъ изъ Русскихъ пословъ, другой посолъ ѣдетъ въ Любекъ, 209—210.

24.

1581. 27 Мая. Письмо Фридриха, князя Штетинскаго къ маршалу королевства. Фридрихъ пишетъ, что не можетъ прислать къ назначенному маршаломъ времени комиссаровъ для разбора споровъ о границахъ и проситъ избрать другое время, 210—211.

25.

1581. 28 Мая. Письмо придворнаго подскарбія Млодзѣвскаго къ маршалу королевства. Подскарбіи извѣщаетъ, что король, хотя неохотно, но согласился освободить Гаевскаго отъ уплаты чоповаго и четвертаго гроша, что грамота, касательно четвертаго гроша дурно составлена потому, что — онъ подскарбіи хотя исправилъ ее, но не могъ вновь пересмотрѣть; проситъ, чтобы изъ-за этого не останавливалось взиманіе пошрины, 211. Далѣе извѣщаетъ, что Русскіе послы справляли посольство, что въ ихъ рѣчахъ много словъ, а мало дѣла, — уступаютъ Ливонію, но безъ Нарвы и Дерпта, за которые король больше всего стоитъ, какъ за портовые города. По недостатку денегъ король отсрочилъ выѣздъ до 20 Іюня; изъ Дисны поѣдетъ въ Полокць, а куда оттуда, неизвѣстно. Венгерской пѣхоты у него будетъ 4000 больше, чѣмъ въ прошедшемъ году; Фаренсбекъ въ Ригѣ имѣетъ 1500 Шотландцевъ; Польскихъ солдатъ будетъ 6000; коннаго войска новаго 3400, стараго 8000; но двинуть ихъ мудрено. Правительство имъ должно больше 350,000 флориновъ, а Венгерцамъ придется уплатить 50,000 флориновъ и затѣмъ платить каждый мѣсяць валичными; между тѣмъ о казначей Накѣльскомъ ничего не слышно. Король пишетъ къ нему, чтобы ѣхалъ не съ пустыми руками, 211—212.

26.

1581. 28 Мая. Письмо короля Стефана къ маршалу королевства. Король соглашается освободить Гаевскаго отъ чоповаго и четвертаго гроша, но онъ долженъ платить другіе взносы, потому что имя его по опредѣленію сейма внесено въ число плательщиковъ и король не можетъ измѣнить этого, 212.

27.

1581. 28 Мая. Письмо ксендза подкапцлера къ маршалу королевства. Извѣщаетъ, что Гаевскій освобожденъ отъ уплаты чоповаго и четвертаго гроша, что Русскіе послы начали переговоры, уступили нѣсколько новыхъ крѣпостей и, хотя Литовцы говорятъ, что Русскіе уступаютъ уже всю Ливонію, но такъ какъ не уступлены Дерптъ и Нарва, которые составляютъ сущность всего дѣла, то ничего не рѣшено и послы отосланы въ свои квартиры. Будетъ-ли миръ, неизвѣстно; во всякомъ случаѣ, король долженъ будетъ ѣхать къ войскамъ. Іоаннъ за Ливонскіе города хочетъ получить Луки, Заволочье и Велижъ, взятые королемъ въ прошедшемъ году, 112—213.

28.

1581. 2 Іюня. Письмо канцлера Замойскаго къ маршалу королевства. Замойскій извѣщаетъ о дѣлѣ Гаевскаго, благодаритъ за присылку обозныхъ лошадей, жалуется на неисправность сборщиковъ податей, говоритъ, что былъ не совсѣмъ здоровъ, 213.

29.

Описаніе религіозной церемоніи, бывшей въ Вильнѣ, 16 Іюня 1581 г., по поводу смерти Седмиградскаго воеводы, Христофора Баторія. Описывается, какъ устроенъ былъ въ костелѣ гробъ, какъ былъ убранъ костелъ, какія бы-

ли эмблеммы и съ какою торжественностію присутствовали при богослуженіи король и разные чины, 214—215.

30.

Списокъ Ливонскихъ городовъ, 215—217.

31.

Списокъ Ливонскихъ городовъ съ указаніемъ, кто ими владѣеть, 217—219.

32.

Маршрутъ короля Стефана отъ Вильны до Полоцка, 220.

33.

1581. 23 Іюня. Письмо ксендза Барановскаго къ маршалу королевства. Барановскій пишетъ, что посылаетъ дѣло о Поморской комиссіи, извѣщаетъ, какъ по мнѣнію канцлера нужно сдѣлать разграниченіе съ Поморскою землею; по секрету сообщаетъ слѣдующее: когда-то старшій референдарій Чарнковскій взялъ изъ архива привилегіи касательно этого разграниченія и, неизвѣстно почему, оставилъ ихъ въ Познанской ратушѣ; привилегіи не возвращены, а другихъ бумагъ касательно этого дѣла нѣтъ; канцлеръ поэтому проситъ маршала сдѣлать глухо распоряженіе, чтобы въ Познани отыскивали всѣ королевскія грамоты и прислали. Далѣе Барановскій извѣщаетъ, что Гаевскій освобожденъ отъ чоповаго, что Познанцы освобождены отъ призыва въ судъ, что посылаетъ королевскій приказъ о производствѣ повѣрки счетовъ налоговъ у Калишанъ, что посылаетъ маршалу разныя бумаги: инвеституру касательно Анспаха и уступку королевой (имѣній въ пользу королевства), обѣщаетъ прислать инвеституру Прусскаго князя, извѣщаетъ, что Скарга посылаетъ маршалу привѣтствіе королю, по случаю взятія Лукъ; привѣтствіе по случаю взятія Полоцка маршалъ, вѣроятно, уже получилъ; авторъ пишетъ, что посылаетъ письмо Поссевина; Гизій удивляется, что маршалъ недоволенъ его описаніемъ дѣлъ; будетъ самъ оправдываться. Извиняется, что какое-то дѣло маршала не устроилось. Король выѣхалъ изъ Вильны 20 Іюня. Король ожидаетъ гонца отъ Іоанна. Когда гонецъ пріѣдетъ, рѣшится, будетъ-ли война или миръ. Король очень огорченъ смертію воеводы Седьмиградскаго. Извѣщаетъ о вакансіяхъ, о прибытіи Венгерцовъ, о пріѣздѣ кастеляна Радомскаго, 220—223.

34.

1581. 24 Іюня. Письмо Нарвита къ Гибзненскому кастеляну. Нарвита извѣщаетъ о маршрутѣ короля до Полоцка и до Лукъ, пишетъ, что старался узнать, будетъ ли миръ, котораго всѣ желаютъ. Авторъ удивляется, почему король не принимаетъ условій Іоанна, который уступаетъ ему всю Ливонію кромѣ Нарвы. Король желаетъ получить при заключеніи мира 300,000 флориновъ, уступаетъ Іоанну Луки и другія его крѣпости, а Себежъ требуетъ сжечь. Трудно сомнѣваться, чтобы миръ не былъ заключенъ. Притомъ, Шведскій король очень усилился на счетъ Іоанна, — взялъ у него земли на 20 миль. Татары тоже надѣлали Іоанну много зла. Когда эти послѣдніе возвращались съ плѣнными, Низовскіе козаки разбили ихъ, и взяли у нихъ двухъ цариковъ, за которыми король послалъ Косса. Братъ короля, Седьмиградскій воевода умеръ, король очень огорченъ. Никогда не было при королѣ такъ много Венгерцевъ — ихъ 10,000. Поляковъ и Литвы нѣтъ столько при королѣ. Въ дорогѣ, Венгерская пѣхота идетъ по обѣ стороны короля, а конница позади. Король окружилъ себя худобой и дурень съ старыми солдатами. Солдаты, какъ Бога, ожидаютъ кастеляна, — спрашиваютъ автора о пріѣздѣ кастеляна; они теперь

какъ овцы безъ пастыря. Авторъ увѣряетъ кастеляна, что всѣ будутъ рады его приѣзду. Король сердитъ, что нѣтъ кастеляна. Канцлеръ будетъ имѣть подъ своимъ начальствомъ 10,000 войска; находится еще въ Вильнѣ; ѣдетъ точно второй король. Сообщаетъ авторъ свѣдѣнія о своихъ личныхъ дѣлахъ, 223—224.

35.

1581. 27 Іюня. Письмо Глоговскаго начальника ботвица къ маршалу королевства. Котвиць, пишетъ что староста Биберштейнъ, котораго мѣсто занимаетъ онъ—Котвиць, поручилъ между прочимъ наблюдать, чтобы не былъ нарушаемъ миръ на границахъ Глоговскаго княжества съ Польшей; между тѣмъ нарушение это дѣлается Жихлинскимъ, который, имѣя споръ о землѣ съ Рехенбергемъ, нападаетъ на него, пустошитъ его землю и дѣлаетъ самому Рехенбергю угрозы, не смотря на то, что Рехенбергій не даетъ ему съ своей стороны повода къ ссорѣ. Онъ—Котвиць убѣдилъ Рехенбергя сносить оскорбленія и обиды Жихлинскаго, пока Конвиць не снесется съ маршаломъ, котораго онъ и проситъ наказать Жихлинскаго и сдержать его буйство, 224—225.

36.

1581. 1 Іюля. Письмо барона Брауна къ маршалу королевства. Браунъ напоминаетъ, что по рѣшенію Варшавскаго сейма дѣло его съ графомъ Гуркой отложено до разбора его комиссарами, и ни онъ, ни его поручители не должны быть притягиваемы къ суду. Между тѣмъ его поручитель Роздражевскій призванъ въ судъ въ Пыздрахъ. Браунъ надѣется, что это сдѣлано безъ вѣдома маршала, что маршалъ не дастъ Брауну повода приносить новыя жалобы, въ чемъ увѣренъ и Австрійскій императоръ, какъ маршалъ можетъ видѣть это изъ прилагаемыхъ писемъ (см. № 22); объ этомъ же дѣлѣ, безъ сомнѣнія, будетъ писать къ маршалу и король. Въ заключеніе Браунъ высказываетъ увѣренность, что маршалъ, какъ въ другихъ дѣлахъ, такъ и въ этомъ окажетъ ему свое вниманіе, 226—227.

37.

1581. 19 Іюля. Письмо Брауна къ судьямъ Пыздренскаго суда Калишскаго воеводства. Въ этомъ письмѣ Браунъ разказываетъ, что графъ Гурка подкупилъ злыхъ людей, которые задумали сдѣлать зло ему—Брауну и въ мирное время напали на него, нанесли ему и его женѣ нѣсколько ранъ, избили жестоко молодыхъ людей благороднаго происхожденія, нанесли три удара дѣвицѣ Котвиць, а его Брауна взяли и держали долго въ тяжеломъ заключеніи, какъ это можно видѣть изъ приложеннаго документа подъ буквой А. Въ этомъ участвовалъ Адамъ Меленскій, подкупленный Гуркой съ другимъ лицомъ, котораго имени Браунъ не хочетъ упоминать изъ уваженія къ семейству, къ которому онъ принадлежитъ. Чтобы прикрыть это преступленіе, Меленскій поднялъ дѣло его—Брауна съ Гуркой о границахъ имѣній. Доведенный до крайности, угрожаемый смертью, Браунъ долженъ былъ по требованію своихъ враговъ обязаться уплатить 10,000 флориновъ и взять поручителемъ Роздражевскаго и такимъ образомъ получилъ свободу. Объ этомъ писалъ къ королю Австрійскій императоръ и король приказалъ до разбора дѣла отсрочить вышолненіе обязательства имъ—Брауномъ и его поручителемъ. Не смотря на это, Меленскій зоветъ на судъ Роздражевскаго и требуетъ, чтобы онъ отвѣчалъ за всю тяжбу Брауна, хотя тотъ ручался только въ уплатѣ 10,000 флориновъ и хотя затѣмъ Браунъ не подалъ никакого повода къ новой тяжбѣ, тогда какъ Меленскій высылаетъ людей для нападанія на земли и лю-

дей его—Брауна. Что же касается до спора о границахъ, то это давній споръ и больше касается государствъ—Польши и Богеміи, нежели лично его—Брауна. Браунъ надѣется, что судьи не пожелаютъ поступать противъ воли короля и не произнесутъ приговора ни противъ его — Брауна, ни противъ его поручителя, 227—233.

Приложеніе первое: подробный разказъ о нападеніи на Брауна, заключеніи его въ темницу и о вытребованіи отъ него обязательства уплатить 10,000 флориновъ, 230—233.

Второе приложеніе: имена участвовавшихъ въ нападеніи, 233—234.

Третье приложеніе: обязательство Андрея Гурки, данное Брегенскому князю Георгію въ томъ, что онъ — Гурка предоставитъ суду чиновъ королевства рѣшеніе дѣла о взятіи въ плѣнъ и заключеніи его Гурки Георгіемъ Курчбахомъ, барономъ Трахтенбургскимъ, 234.

38.

1581. 19 Іюня. Письмо короля Стефана къ Владиславской капитулѣ. Король пишетъ Владиславской капитулѣ, что онъ на просьбу номината Гнѣзненскаго, Станислава Карнковскаго дозволить ему въ теченіи года пользоваться половиной доходовъ Владиславской епископіи, согласился, не будетъ въ это время назначать номината на эту епископію и требуетъ, чтобы капитула дала на это согласіе и доставляла Карнковскому означенные доходы, 235.

39.

(Мѣсяцъ и день не показаны). **Письмо короля Стефана къ папѣ.** Король проситъ, чтобы папа, изъ уваженія къ разстроеннымъ средствомъ Гнѣзненской архіепископіи, уменьшилъ Карнковскому расходы по утвержденію его въ санѣ архіепископа и разерочилъ уплату этихъ расходовъ, 236.

40.

Другое письмо короля Стефана къ папѣ. Проситъ согласиться на уплату Владиславской епископіей Карнковскому половины ея доходовъ, 236—237.

41.

1281. 19 Іюня. Письмо короля Стефана къ Тицино (кардиналу) о томъ же, 237—238.

42.

1581. 15 Іюня. Письмо короля къ Станиславу Чарнковскому. Король требуетъ, чтобы Чарнковскій возвратилъ Гнѣзненскому архіепископу, принадлежащее этой архіепископіи имѣніе—Звену, незаконно имъ захваченное и грозитъ лишить своей милости и подвергнуть суду, если Чарнковскаго не сдѣлаетъ этого, 238—239.

43.

(Мѣсяцъ и день не показаны). **Письмо Гнѣзненскаго номината, архіепископа къ папѣ.** Карнковскій извѣщаетъ папу о своей номинаціи на Гнѣзненское архіепископство, говоритъ, что посылаетъ за утвержденіемъ его въ этомъ санѣ декана Лемпицкаго и каноника Станевскаго, проситъ имъ вѣрить и обѣщаетъ исполнять по мѣрѣ силъ обязанности своего званія, 239.

44.

Письмо его же къ кардиналу протектору королевства. Извѣщаетъ о томъ же, пишетъ, что поручилъ Лемпицкому и Станевскому руководствоваться совѣтами кардинала и проситъ не отказать имъ въ этомъ, 240.

45.

1581. 9 Августа. Копія письма Гибзенскаго и Познанскаго епископовъ къ королю. Пишущіе извѣщаютъ короля, что притязанія комиссара Цистеріанскаго ордена подорвать власть епископовъ надъ монахами этого ордена въ Польпѣ дошли до открытаго раздора и скандала, что комиссаръ этотъ, вопреки законамъ королевства и обычаямъ, позвалъ на судъ нѣкоторыхъ аббатовъ этого ордена изъ Польши во Францію и даже нѣкоторыхъ изъ нихъ — епископовъ зоветъ на судъ въ Римъ, и удалился изъ Польши. Для устранения затрудненій, какія отсюда могутъ выйти, епископы рѣшились составить мѣстный соборъ и просятъ короля согласиться на это и написать въ Римъ, чтобы дѣла по жалобамъ этого комиссара не рѣшались, пока не получатся отъ упомянутаго собора надлежащія свѣдѣнія, 240—242.

46.

1581. 9 Августа. Письмо тѣхъ же къ епископу Плоцкому. Просятъ Плоцкаго епископа (бывшаго тогда въ Римѣ) доложить папѣ и кардиналу протектору о поступкамъ Цистеріанскаго комиссара и постараться, чтобы не обращали вниманія на его отлученія и позвы къ суду. При этомъ епископы жалуются, что имъ и безъ этихъ хлопотъ дѣла не мало, что нужно опасаться, какъ бы, изъ-за подобныхъ дѣйствій монаховъ, не были отняты у монастырей имѣнія какъ это случилось въ Германіи, что никогда аббатовъ не звали на судъ въ другую страну и что пусть папа сохранить этотъ порядокъ вещей. Въ заключеніе просятъ епископа Плоцкаго слѣдить за этими дѣлами, 243—244.

47.

1581. 9 Августа. Письмо отъ тѣхъ же къ кардиналу Фернезію о томъ же, 245—246.

48.

1581. 9 Июля. Письмо Нарвита къ Гибзенскому кастеляну. Нарвита пишетъ, что рѣшился идти на войну и присталъ къ ротѣ кастеляна, что король очень досадуетъ на медленный сборъ войска и на то, что кастелянъ не пріѣхалъ, что при королѣ нѣтъ распорядительныхъ людей, что кастеляну лучше отказаться отъ этого похода, если онъ не можетъ пріѣхать. Далѣе авторъ говоритъ, что король несправедливо жалуется на медленный сборъ войска, потому что жалованье войску не заплачено за пять четвертей, — не съ чѣмъ собираться на войну; однимъ Венгерцамъ даютъ деньги, 246—247. Добржилевскій пріѣхалъ было за деньгами и по своимъ дѣламъ: король послалъ къ нему узнать — съ ротой-ли пріѣхалъ и когда узналъ, что нѣтъ, то разбранилъ и приказалъ немедленно прибыть съ ротой. Рота Гибзенскаго кастеляна скоро будетъ у Дисны. Король никогда не былъ такъ сердитъ, какъ теперь. Взятся воевать безъ денегъ и теперь не знаетъ, что дѣлать, — войска годнаго къ войнѣ у него не больше 10,000; теперь приходятъ роты и волонтеры, но ихъ не много. Далѣе авторъ говоритъ, что онъ ошибся, высказывая надежду на миръ; теперь нужно ожидать большого кровопролитія. Трудно было не надѣяться на миръ, — Іоаннъ уступалъ было всю Ливонію кромѣ Нарвы, дѣло останавливалось изъ-за уплаты за издержки войны; а между тѣмъ Іоаннъ послалъ 45,000 Русскихъ и Татаръ въ Русскія области короля, и это войско надѣлало зла у Орши, Копыся, Шклова, Могилева, Княжичь, Одруцка, Головчина, Кругля, Соквянъ. Если бы Казановскій и Тимрукъ не подоспѣли, то Русскіе взяли бы и Оршу. Должно быть, когда Держекъ ѣздилъ въ Москву, Русскіе послы какъ нибудь дали знать, что король не готовъ къ войнѣ; притомъ Русскіе

плѣнные даютъ обо всемъ знать, а наши, говоритъ авторъ, еще лучше ихъ занимаютъ шпионствомъ; поймали перемѣжчика Нѣвенгловскаго; подъ Заволочьемъ повѣсили пять Венгерцовъ, которые собирались бѣжать къ Русскимъ; говорятъ, что бѣжало конныхъ Венгерцевъ больше десяти. Авторъ высказываетъ опасеніе, какъ-бы не кончилась дурно эта война, когда уже теперь столько случаевъ измѣны. Авторъ извѣщаетъ о нападеніяхъ на войско со стороны Русскихъ, осуждаетъ управленіе гетмана, насмѣшливо отзывается о томъ, что онъ все самъ дѣлаетъ; говоритъ, что гетманъ черезъ недѣлю отправится къ Себежу и будетъ имѣть 10,000, что гетманъ выступилъ на войну съ большимъ достаткомъ и не удивительно, — возьметъ, что захочетъ; дадутъ, что прикажетъ дать. Пришло извѣстіе, что у Орши переправляется у Днѣпра 40,000 Русскихъ; посылаютъ Трокскаго кастеляна. Получивъ это извѣстіе, король сердится на кастеляна Гнѣзненскаго, котораго хотѣлъ-бы послать въ эту экспедицію. Держекъ изъ Москвы еще не возвратился. Король завтра выѣзжаетъ въ Полоцкъ, а оттуда вскорѣ поѣдетъ въ Заволочье, думаетъ и зимой вести войну. Говорятъ, войска будетъ больше, чѣмъ въ прежнюю экспедицію, въ чемъ авторъ сомнѣвается. Венгерцовъ всего 5,000. Волонтеровъ меньше, чѣмъ было въ прошедшемъ году. Скольکو будетъ войска, — окажется на смотрехъ. При королѣ находятся изъ сенаторовъ: Виленскій воевода, Трокскій кастелянъ, оба Литовскіе маршалы, Виленскій епископъ Радзивилъ, канцлеръ и другіе. Авторъ удивляется, что подати собираются, а денегъ нѣтъ; войско жалуется, дворъ тоже, — одни Венгерцы молчатъ. Авторъ совѣтуетъ Гнѣзненскому кастеляну пріѣзжать въ траурѣ, потому что дворъ носитъ его. Смотръ будетъ у Заволочья; собираютъ туда войска. Неизвѣстно, куда король двинется, но вѣроятно ко Пскову; совѣтуютъ прежде взять Себежъ. Наконецъ, авторъ сообщаетъ свѣдѣнія о дѣлахъ роты кастелина Гнѣзненскаго, 247—250.

49.

Условія мира, посланныя къ Іоанну Баторіемъ съ гонцомъ Русскихъ по словъ :

I. Іоаннъ долженъ уступить Баторію всю Ливонію и отказаться отъ всякаго права на нее.

II. Баторій возвратитъ Іоанну Великіе-Луки, Холмъ, Невель и Велижъ, впрочемъ Невель и Велижъ король хотѣлъ бы оставить за собой, такъ какъ эти города издавна принадлежатъ къ Витебску и къ Полоцку. За возвращеніе Великихъ-Лукъ, Заволочья и Холма Іоаннъ долженъ заплатить издержки войны и возвратитъ или разрушитъ Себежъ.

III. Заключить не перемиріе, а вѣчный миръ.

IV. Обсудить средства къ освобожденію плѣнныхъ съ обѣихъ сторонъ.

V. Въ условія мира должны быть внесены друзья и сосѣди короля, короли—Шведскій и Датскій.

VI. Король не прочь послѣ заключенія мира видѣться съ Іоанномъ и поговорить о дѣлахъ военныхъ, о дѣлахъ для удовольствія и о дѣлахъ славы, нужныхъ обоимъ государствамъ.

VII. Для заключенія такого мира пусть Іоаннъ пришлетъ надлежащее полномочіе въ теченіе трехъ недѣль, считая съ 1 Іюня, 250—251.

50.

1581. 30 Іюня. Письмо Головчинскаго къ королю Стефану. Головчинскій доноситъ о нападеніи войска Іоаннова на Русскія области короля. Войска эти переправилась черезъ Днѣпръ у Орши и Могилева 25 Іюня и, начиная отъ Орши, Копыся, Шклова, Кругленска, Дудановска, Сапенска, Княжича, надѣлали столько зла, что жители незапомнятъ подобнаго. У самого Могилева, въ

предмѣсты сожгли нѣсколько сотъ домовъ и чуть было не ворвались въ самый Могилевъ; но отряды Казановскаго и Тимрука отразили ихъ. Перечисляются убитые изъ королевскаго войска. Далѣе Головчинскій говоритъ, что Русскіе запустошили его имѣніе Головчинское, что поэтому Головчинскій не можетъ идти на войну, и проситъ короля не лишать его за это своей милости; по слухамъ Русскіе намѣреваются снова сдѣлать нападеніе на эти страны во время жатвы, 251—252.

51.

— Копія письма Стравинскаго къ королю, изъ Могилева. Стравинскій доноситъ о нападеніи Русскихъ на Могилевъ. Нападеніе сдѣлано 27 Іюня. Перечисляются выжженные мѣстности и дома. Перечисляются начальники Русскаго отряда: старшіе воеводы—Михаилъ Петровичъ Кайтеровъ, Андрей Ивановичъ Хворостинъ, Измайлъ, Романъ Дмитріевичъ Вутурлинъ, князь Михаилъ Васильевичъ Поздроватый, князь Иванъ Михайловичъ Волховскій, князь Меркулей Щербатый, Иванъ Михайловичъ Батуркинъ, Феодоръ Фустовъ, Михаилъ Глѣбовъ Салтыковъ, князь Иванъ Борятинскій, въ сторожевомъ полку татаринъ, князь Иванъ Куланчукъ Чермикой, Владиміръ Головичъ, воевода Донскихъ козаковъ Василій Яновъ, *атаманъ козацкій Ермакъ Тимофѣевичъ*. Съ ними было Русскихъ и Татаръ 45,000, стрѣльцовъ Донскихъ и Московскихъ на лошадяхъ 1,000. Осаждали они крѣпость цѣлый день, но были отбиты; ранили двоихъ, сами потерпѣли большую потерю и въ тотъ же день вечеромъ повернули къ королевской деревнѣ у Днѣпра — Баторкѣ, ночью переправились черезъ Днѣпръ и на слѣдующій день распустили загоны по направленію къ Радомлю и Мстиславлю, 252—253. Отъ плѣннымъ получены свѣдѣнія, что Іоаннъ послалъ это войско на семь городовъ королевскихъ—Дубровну, Оршу, Копысь, Шкловъ, Могилевъ, Радомль и Мстиславль, что онъ приказалъ потомъ идти къ Рославлю и оттуда къ Дорогобужу, войску тамъ отдыхать, а воеводамъ ѣхать къ Іоанну и дать отчетъ, 253—254.

52.

1581. 29 Іюня. Копія письма великаго князя Московскаго Іоанна къ Польскому королю Баторію. Іоаннъ сначала разказываетъ содержаніе письма Баторіева, присланнаго къ нему съ гонцомъ Держкомъ, именно, что къ Баторію пріѣхали послы Іоанна — Пушкинъ, Писемскій и дьякъ Трифоновъ, которые при переговорахъ съ Польскими панами требовали оставить въ Ливоніи за Іоанномъ четыре города — Ливонскій Новгородъ, Серенескъ, Адежъ и Ругодивъ, что когда при такомъ требованіи миръ не могъ устроиться, то послы Іоанна просили дозволить имъ послать къ нему гонца за новымъ полномочіемъ, что Баторій на это согласился и съ своей стороны высказалъ требованіе, чтобы полномочіе прислано было поскорѣе, чтобы ради мира Іоаннъ не стоялъ за Себежъ, который тянетъ къ Полоцку, чтобы Іоаннъ отпустилъ задержанныхъ имъ Польскихъ купцовъ, наконецъ, чтобы не задерживалъ гонца Держка, а отпустилъ его поскорѣе, 254—256. Далѣе Іоаннъ передаетъ содержаніе письма къ нему его пословъ, именно, что при переговорахъ Польскіе сенаторы отъ имени короля объявили имъ, что миръ можетъ быть заключенъ не иначе, какъ если Іоаннъ уступитъ Баторію всю Ливонію, если за Баторіемъ останутся завоеванные имъ города — Велижъ, Усвяты и Озерище, если Іоаннъ разрушитъ Себежъ и заплатитъ 400,000 червонныхъ злотыхъ за издержки войны и за то, что Баторій оставилъ позади себя Луки, Заволочье, Ржевъ и Холмъ, 256. Затѣмъ Іоаннъ разбираетъ эти условія мира и говоритъ, что при такихъ условіяхъ миръ не возможенъ, что въ прежнія времена и Польскіе короли и Польскіе паны болѣе были расположены къ миру и болѣе терпѣливы при перего-

ворахъ. Стараясь доказать неправду Баторія и пановъ его, Іоаннъ припоминаетъ исторію недавняго перемирія его съ Баторіемъ, именно, что послы Баторія Станиславъ Крискій съ товарищами заключили было въ Москвѣ перемиріе, Іоаннъ утвердилъ его печатью и присягой и послалъ къ Баторію — Карпова, Головина и дьяка Грамотина принять отъ него присягу въ соблюденіи этого мира, но посла Карпова, неизвѣстно какимъ образомъ, не стало на дорогѣ, а когда прибыли къ Баторію его товарищи, то онъ не принялъ постановленнаго мира и держалъ пословъ подъ стражей, въ большой нуждѣ. При этомъ Іоаннъ оправдываетъ своихъ пословъ въ томъ, что они не отправляли передъ Баторіемъ своего посольства, когда увидѣли, что онъ не встаетъ противъ имени Іоанна, и осуждаетъ распоряженіе Баторія, чтобы послы отправляли посольство передъ его панами, и еще болѣе то, что онъ нарушилъ заключенный миръ и черезъ Петра Гарабурду предложилъ Іоанну прислать полномочіе для новыхъ переговоровъ, чего не дѣлаютъ даже бусурманскіе государи и чего прежде не дѣлалъ ни одинъ государь изъ предшественниковъ Баторія, 256—258. За это Іоаннъ задержалъ у себя Гарабурду, надѣясь, что Баторій одумается, но узнавъ, что Баторій поднимаетъ войну, отправилъ къ нему Гарабурду и съ нимъ своего гонца съ убѣжденіемъ оканчивать дѣло съ послами и для переговоровъ о Ливоніи прислать въ Москву своихъ пословъ. Баторій прогналъ пословъ Іоанна, не пожелавъ даже видѣть ихъ, и прислалъ къ Іоанну гонца Вацлава Лопацинскаго съ оскорбительнымъ письмомъ, потомъ отпустилъ Іоаннова гонца Андрея съ новымъ яростнымъ письмомъ, а самъ съ большимъ войскомъ и съ измѣнниками Іоанна Курбскимъ, Заболоцкимъ, Тетеринымъ и другими пошелъ въ его землю и взялъ Полоцкъ измѣнническимъ образомъ, написавъ къ жителямъ грамоту, въ которой приглашалъ ихъ къ измѣнѣ, 258—259. Неожидая этого, Іоаннъ послалъ войско очищать свою отчину Ливонію, и узнавъ потомъ о дѣлахъ Баторія, будучи въ Псковѣ, послалъ небольшой отрядъ къ Соколу, но Виленскій воевода, придя къ Соколу, взялъ этотъ городъ необычнымъ образомъ и Поляки глумились надъ знатными убитыми, разрѣзывали ихъ и вынимали изъ нихъ сало и желчь, 259. Не смотря на это, Іоаннъ дозволилъ своимъ боярамъ сноситься съ панами Баторія, но Баторій превознесся безъ мѣры, какъ не дѣлали никогда его предки; въ письмѣ, присланномъ черезъ гонца Лопацинскаго говорилъ, что приказалъ Русскимъ посламъ явиться передъ его маестатъ, на которомъ возсѣдалъ, какъ богъ. Кромѣ того, Баторій прислалъ съ человѣкомъ Іоанна Львомъ Стремуховымъ необычную опасную грамоту для пословъ, точно для проѣзда какихъ-нибудь купцовъ, 259—260. Не смотря и на это, Іоаннъ черезъ дворянина своего Григорія Нащокина послалъ къ Баторію письмо, въ которомъ просилъ прислать надлежащую опасную грамоту для пословъ и на словахъ сказалъ гонцу, что готовъ прислать ихъ, пусть Баторій дожидается ихъ. Баторій прислалъ опасную грамоту, но для пріѣзда пословъ назначилъ такой малый срокъ, что имъ невозможно было прибыть, а между тѣмъ самъ пошелъ войной въ землю Іоанна, 260—261. Іоаннъ поторопился послать пословъ — князя Сицкаго, дворянина Пивова и дьяка Петелина, а впереди ихъ послалъ къ Баторію Шипмарева съ просьбой подождать пословъ; но Баторій, котораго гонецъ встрѣтилъ въ Витебскѣ, даже не посмотрѣлъ на письмо Іоанна и пошелъ съ войскомъ дальше. Іоаннъ приказалъ посламъ вопреки обычаямъ идти къ Баторію въ войско. Баторій не дождалъ пословъ, а приказалъ имъ идти за собою, взялъ Велижъ, Усвятъ, Озерище, подошелъ къ Лукамъ и, добывая этотъ городъ, приказалъ посламъ справлять посольство. Притомъ, Баторій прислалъ съ гонцомъ Лазовицкимъ письмо съ несообразными предложеніями, а черезъ другаго гонца Гавріила Любоцинскаго прислалъ извѣстіе о взятіи Лукъ, наконецъ волочилъ за собою пословъ Іоанна осень и зиму и отпустилъ ни съ

чѣмъ. За все это Іоаннъ осуждаетъ Баторія и говоритъ, что такъ не дѣлается и въ бусурманскихъ странахъ. Осуждаетъ онъ также то, что, по распоряженію Баторія, къ посламъ приходили члены меньшей рады (послы сейма) и что паны Баторія требовали уступокъ больше прежнихъ, потому что теперь сдѣлано много новыхъ издержекъ на войну, 261—263. Іоаннъ отправилъ къ Баторію новыхъ пословъ — Пушкина съ товарищами. Баторій объявилъ имъ, чтобы ему уступлена была вся Ливонія, такъ какъ Баторій присягалъ, что возвратитъ ее Польшѣ, чтобы отданъ былъ Себежъ, чтобы за нимъ остались Велижъ и Невель, что у него — Баторія уже позади Луки, Заволочье и Холмъ, а также Озерице и Усвятъ, потребовалъ также, чтобы заплатить ему издержки войны, 263. Іоаннъ говоритъ, что такимъ образомъ не будетъ конца войнѣ, что Баторія невозможно ни чѣмъ удовлетворить, что онъ постоянно мѣняетъ условія и въ то же время воюетъ, 263—264. — Далѣе Іоаннъ разбираетъ дѣло о Ливоніи. Онъ говоритъ, что Баторій несправедливо считаетъ Ливонію своею землею, что этого онъ не можетъ доказать, что только съ того времени Виленскій воевода, Николай Радзивилъ и другіе паны стали говорить объ этой странѣ, когда въ ней началось лютеранство, — съ 1559 года, когда Сигизмундъ-Августъ присылалъ къ Іоанну пословъ воеводу Василия Тышкевича съ товарищами, которые однако говорили о Ливоніи, какъ о чужой землѣ, за которую вступались ради родственника короля Рижскаго, архіепископа Вильгельма. Потомъ уже, 1560 г. Сигизмундъ-Августъ черезъ посла Володкова началъ говорить, что Ливонія отдана его предкамъ Австрійскимъ императоромъ и принадлежитъ Литовскому княжеству. Это повторилъ и Баторій и также противорѣчилъ себѣ, какъ и Сигизмундъ-Августъ. Паны несправедливо говорятъ, будто Іоаннъ отказывался отъ Ливоніи, — такого отказа они не могутъ представить; Ливонія была отчиною Іоанна; Литовскихъ людей въ ней не было; сама Ливонія, отдаваясь Іоанну, отказывалась отъ Литвы; Іоаннъ готовъ показать грамоты, изъ которыхъ можно видѣть, какъ Ливонія была челомъ отцу Іоанна — царю всей Руси Василию; была челомъ и прадѣду Іоанна, Василию Васильевичу; присылала она челобитія и къ дѣду Іоанна и неоднократно къ нему самому, чего Ливонцы не дѣлали-бы, если-бы были отчиною предковъ Баторія, и Польскіе короли не молчали-бы объ этомъ, 264—267. Возраженіе пановъ, что Іоаннъ заключалъ перемиріе съ Ливоніей, не сильно, потому что это особенная страна и заключала перемиріе съ Новгородомъ, по согласію Іоанна. Баторій называется Прусскимъ, но въ Пруссіи тоже особое управленіе. Изъ уваженія къ тому, что въ Ливоніи жители иной вѣры и Нѣмцы, Іоаннъ далъ имъ право выбирать себѣ магистра и начальниковъ; брали они ихъ у папы, который и для Польши ставилъ духовныхъ, а не короли ставили; и Вильгельма, родственника короля Сигизмунда по королевской просьбѣ взяли Ливонцы на Рижское архіепископство, такъ какъ ему не куда было дѣться; короли вѣдаютъ гражданскія дѣла, а папы — духовныя, 267—268. Не сильно и то возраженіе пановъ, что Ливонцы поднимали войну противъ отца Іоаннова, потому что подданные не рѣдко встаютъ противъ своихъ государей, какъ Пруссы противъ Ягайлы и Витовта, Мазовецкій князь Конрадъ противъ предковъ Баторія, Прусскій магистръ противъ Сигизмунда старшаго, просившій помощи у отца Іоаннова, да и самъ Баторій воевалъ противъ Данцига, 268. Не сильно и то возраженіе пановъ, что Ливонцы обратились къ защитѣ Польскаго короля и Литовскаго князя: обратились къ защитѣ, когда измѣнили Іоанну, за что онъ ихъ наказывалъ, но не обращались, когда жили мирно. Баторій никакимъ образомъ не можетъ доказать, чтобы Ливонія подчинилась Польшѣ, пока не была въ смятеніи и изъ всего видно, что она больше присягала государству Іоанна, нежели государству Баторія. Притязанія на Ливонію выдвигаются Баторіемъ и панами только для пролитія крови, 268—269.

Іоаннъ называетъ не христіанскимъ дѣломъ то, что Баторій присягалъ возвратить Польшѣ Ливонію. Объясненіе пановъ, что Поляки всей землей стали за Ливонію, потому что она одной съ ними вѣры, что, избравъ по своей волѣ государя, Поляки имъ управляютъ и что, избирая Баторія, они указали ему на отнятыя у нихъ земли и онъ поклялся возвратить ихъ и вѣ томъ числѣ Ливонію, Іоаннъ находитъ тоже нехристіанскимъ дѣломъ и опровергаетъ тѣмъ, что сами латиняне считаютъ греческую и латинскую вѣру одною, при чемъ касается исторіи Флорентійскаго собора, и говоритъ, что слѣдовательно не бѣда Ливоніи находится надъ властію государя греческой вѣры, тѣмъ болѣе, что Іоаннъ оставляетъ Ливонцамъ и всѣмъ иновѣрцамъ свободу вѣры. Что же касается до присяги Баторія завоевать отнятыя земли, то это придумано для кровопролитія, это значитъ, что мира никогда не будетъ, но для чего же Баторій, давъ эту присягу панамъ, посылалъ къ Іоанну пословъ заключать миръ? Какъ онъ можетъ совмѣщать двѣ присяги — воевать и держать миръ? 269—271. Далѣе, Іоаннъ осуждаетъ Баторія за то, что когда онъ позволилъ посламъ Іоанна отправить къ нему боярскаго сына Никифора Суцова, то паны приказали принести къ нимъ письмо пословъ къ Іоанну и прочитали его, точно послы невольники у нихъ. Потомъ опять нападаетъ на Баторія за присягу добыть отнятыя у Польши земли и говоритъ между прочимъ, что этимъ Баторій, какъ будто, хочетъ доказать, что прежніе короли и ихъ паны не умѣли этого сдѣлать, а Баторій и его паны умнѣе ихъ; говоритъ что Баторія ничѣмъ нельзя утѣшить, пока онъ не насытится христіанскою кровью, что онъ, поступая такимъ образомъ, явно предаетъ христіанство бусурманамъ; онъ разоритъ и Русскую и Литовскую землю и обѣ онѣ достанутся въ руки бусурмановъ—онъ желаетъ гибели христіанства, 271—272. Далѣе, Іоаннъ не соглашается на заключеніе вѣчнаго мира, потому что перемирія лучше соблюдались, нежели миръ, притомъ Баторію нельзя вѣрить, потому что у него присяга ничего не значитъ. Требованіе Баторія разрушить или сжечь Себежъ, который Іоаннъ построилъ, когда былъ еще въ юныхъ лѣтахъ, и за который не вступался Сигизмундъ старый, онъ находитъ несообразнымъ. Объясняетъ, что давалъ посламъ Пушкину, Писемьскому и Трифонову полномочіе въ такой формѣ, въ какой всегда давались полномочія; другого полномочія Іоаннъ дать не можетъ; и такъ уже послы уступили Баторію больше семидесяти городовъ, чего нигдѣ не дѣлается, т. е. чтобы уступать крѣпости, между тѣмъ Баторій не хочетъ уступить Іоанну Новгородка (Лив.), Серенеска, Адежа и Ругодѣва и даже не хочетъ уступать городовъ вѣчной отчины Іоанна. Вообще, изъ письма своихъ пословъ, которое Баторій позволилъ имъ послать къ Іоанну, онъ—Іоаннъ видитъ, что не будетъ мира и при потомкахъ Іоанна и Баторія, 272—273. Далѣе Іоаннъ опять возвращается къ вопросу о Себежѣ и находитъ ненадежнымъ предложеніе пановъ, что если Себежъ будетъ разрушенъ, то король разрушитъ Дриссу; также мало заслуживающимъ довѣрія находитъ онъ предложеніе Баторія заключить прочный миръ. Что касается до задержанныхъ купцовъ, то они задержаны, потому что теперь война между Іоанномъ и Баторіемъ и если бы купцы были отпущены, то могли бы передать разныя вѣсти, чего и Баторій съ своей стороны опасается, не давая на выкупъ Русскихъ плѣнныхъ; впрочемъ, купцы содержатся не какъ плѣнные, товары ихъ цѣлы и когда будетъ заключенъ миръ, то они будутъ отпущены, 273—274. Гонца Баторіева Держка Іоаннъ отпускаетъ, но Держекъ самъ запоздалъ, въ срокъ не можетъ возвратиться, да и нѣтъ надобности въ этомъ,—Баторій все равно будетъ проливать кровь. Что касается до уплаты издержекъ, то это бусурманскій обычай; въ христіанскихъ государствахъ нигдѣ не дѣлается, чтобы брать другъ съ друга убытки войны; даже и бусурманы между собою этого не дѣлаютъ. Іоаннъ совѣтуетъ Баторію взыскивать убытки на томъ, кто ему приказывалъ вое-

вать, 274—275. Затѣмъ, Іоаннъ жалуется, что когда между нимъ и Баторіемъ ходятъ послы; то жители Орши и Дубровки грабятъ ихъ людей, проводниковъ и отнимаютъ у нихъ лошадей, 275. Далѣе Іоаннъ доказываетъ надменность Баторія, жажду крови, сравниваетъ его съ Амаликомъ и Сennaхеримомъ, утѣшаетъ себя надеждою на Бога, при чемъ дѣлаетъ выписки изъ священнаго писанія, и говоритъ въ заключеніе, что если Баторій пожелаетъ заключить съ нимъ миръ, то пусть ведетъ переговоры съ его послами, которымъ онъ посылаетъ и открытое письмо, по желанію Баторія, и надлежащій наказъ. Если же на эти условія Баторій не согласится, то пусть отошлетъ назадъ пословъ и тогда въ теченіе сорока, пятидесяти лѣтъ не будутъ между ними ходить послы, 275—277.

53.

1581. 18 Іюля. Универсалъ о пропажѣ печати великаго Литовскаго княжества. Говорится, что на канунѣ 18 Іюля пропала у Литовскаго канцлера, Евстафія Воловича печать этого княжества; всякій, кто узнаетъ, гдѣ находится эта печать, обязанъ донести въ ближайшее судебное мѣсто и за это ему оказана будетъ особенная милость, и напротивъ, если сдѣлается извѣстнымъ, что знающій объ этой печати, не донесъ, то таковой подвергнется суровому наказанію, какъ участникъ въ преступленіи. Объявляется также, что приказано сдѣлать новую печать, какъ въ подобномъ случаѣ сдѣлана была новая печать при Сигизмундѣ Августѣ, когда украдена была въ Краковѣ печать королевства у подканцлера Филиппа Падневскаго, 278—279.

54.

1581. 3 Іюля. Письмо къ королю отъ порутчика низовыхъ Днѣпровскихъ козаковъ, Оришовскаго, доставленное королю подъ Полоцкомъ. Оришовскій пишетъ, что голодъ заставилъ его идти съ козаками на Днѣпръ для прокормленія ихъ рыбою и дичью, при чемъ онъ наблюдалъ, чтобы Крымскому Хану не давать никакихъ поводовъ къ войнѣ. Тамъ къ нему приходили извѣстія, что въ Крыму смятеніе. Ханъ посылалъ братьевъ на Кизильбашу и за то, что тѣ его не слушались, онъ погубилъ одного брата съ сыномъ; другіе братья разбѣжались къ Ногайцамъ и къ Пятигорцамъ. Алинкирей и Соламеткирей, которыхъ ханъ тоже желалъ погубить и звалъ къ себѣ, не пошли къ нему, а задумали выманить за Днѣпръ, будто для войны съ Русскими, Черкаскаго старосту, разбить его, взять Черкасы и отдаться Турецкому султану, у котораго находится и хлопочетъ объ ихъ дѣлахъ братъ ихъ Асланъ-султанъ и при содѣйствіи котораго они надѣялись низвергнуть Крымскаго хана, 279. Зная все это, Оришовскій разставилъ вездѣ у Днѣпра караулы; но въ его отсутствіе козаки, ниже пороговъ, поймали царевичей, донесли объ этомъ Черкасскому старостѣ, который, не дожидаясь извѣстій отъ него, Оришовскаго, написалъ къ королю; между тѣмъ, козаки хотѣли продать царевичей хану, который присылалъ за этимъ. Оришовскій не допустилъ этого и, согласно приказанію короля, передалъ царевичей черезъ Черкаскаго старосту придворному—Коссу, 280—281.

55.

Письмо Татарскихъ царевичей Аліфирея (Алипкирея) и Соламеткирея къ королю Стефану. Царевичи разказываютъ, что за расположенность къ королю и желаніе воевать съ Московскимъ княземъ они подверглись преслѣдованіямъ со стороны хана, что бѣжавъ отъ него и желая отправиться къ Турецкому султану, были захвачены предательскимъ образомъ козаками, которые требовали отъ нихъ большого выкупа и хотѣли было уже продать ихъ Москов-

скому князю или Крымскому хану, но князь Вишневецкій отнялъ ихъ у козаковъ. Царевичи указываютъ королю на свои услуги ему; говорятъ, что братъ ихъ Асламкирей находится у султана Турецкаго и будетъ Крымскимъ ханомъ; поэтому они просятъ отпустить ихъ въ Турцію, увѣряя, что будутъ вѣрно служить королю, 281—283.

56.

1581. 20 Июля. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ маршала, что Іоаннъ, давшій было надежду, что уступитъ всю Ливонію, теперь не только не соглашается на это и требуетъ назадъ уступленныя было крѣпости, но еще выслалъ войско, которое у Днѣпра сдѣлало большія опустошенія: поэтому онъ, Баторій, рѣшается продолжать войну и извѣщаетъ объ этомъ маршала, какъ сенатора королевства. Въ припискѣ король извѣщаетъ, что посылаетъ къ султану Дрогоіовскаго съ просьбой назначить господаремъ Валахіи прежде бывшаго господаря Петра и съ ходатайствомъ о дѣлахъ племянника своего; извѣщаетъ также маршала о дѣлахъ въ Крыму и о царевичахъ, находящихся теперь въ рукахъ короля, 283—285.

57.

Письмо Равскаго подкоморія къ коронному маршалу. Описываетъ трудное свое путешествіе за королемъ къ Заволочью черезъ дремучіе лѣса; извѣщаетъ, что король теперь въ лучшемъ расположеніи духа, но сердитъ, какъ и канцлеръ, на войско за медленный сборъ, что изъ Заволочья король отправляется подъ Псковъ; затѣмъ, описываетъ трудность службы, затрудненія въ движеніи артиллеріи, недостатокъ и распорядительность Зубрика (Зибржика), начальника въ Заволочьи; извѣщаетъ, какіе Литовцы находятся при войскѣ, какія дѣлаются военныя распоряженія, какія ожидаются новыя войска; наконецъ, извѣщаетъ, что во Псковѣ больше 6000 стрѣльцовъ и 3000 конныхъ, кромѣ горожанъ и бояръ. Письмо не кончено, 285—287.

58.

1851. 2 Августа. Отвѣтъ короля Стефана Московскому князю Іоанну на его письмо, привезенное королю Держкомъ въ Полоцкъ, 15 іюля 1581 г. Баторій говоритъ, что по надлежащему не слѣдовало бы отвѣчать на безстыдное письмо Іоанна, тѣмъ болѣе, что весь свѣтъ знаетъ, кто изъ нихъ правъ и кто виноватъ; но чтобы Іоаннъ не превозносился и въ виду того, что можетъ быть онъ исправится, Баторій рѣшается отвѣчать, но не будетъ отвѣчать по порядку мыслей Іоанна, такъ какъ онѣ перепутаны и заставляютъ думать, что у него не въ порядкѣ голова, а кратко изложить, что происходило между нимъ — Баторіемъ и Іоанномъ, со времени вступленія на престолъ Баторія, 287—289. Выполняя эту задачу, Баторій сначала говоритъ, что, вступивъ на Польскій престолъ, онъ обвѣщалъ объ этомъ другихъ государей, желая жить съ ними въ мирѣ, и между прочимъ, послалъ пословъ къ Іоанну. Другіе государи приняли эти посольства, какъ слѣдовало, а Іоаннъ позволилъ себѣ говорить королевскимъ посламъ много неприличныхъ словъ, однако не чуждался мира, предложилъ не воевать обѣимъ сторонамъ и прислалъ Баторію опасную грамоту на пословъ. Вслѣдствіе этого, Баторій послалъ къ нему пословъ для заключенія перемирія; но Іоаннъ, пользуясь тѣмъ, что онъ, Баторій, занятъ былъ въ то время дѣлами Пруссими, приказалъ медленно вести къ Москвѣ его пословъ, а самъ пошелъ воевать Ливонію. Когда, не смотря на это, Баторій приказалъ своимъ посламъ вести переговоры о перемирії, то Іоаннъ, возгордившись своимъ успѣхомъ, позволилъ себѣ неприлично отзываться о Баторіѣ, стѣснялъ пословъ и, когда они заключили съ нимъ перемиріе на три

года, то онъ въ своей грамотѣ прибавилъ произвольно, что Баторій за это перемиріе позволяетъ ему воевать Ливонію до самой Пруссіи, забывъ даже, что между Ливоніей и Пруссіей находится Жмудь, 289—292. Баторій не согласился принять такое перемиріе и снесся объ этомъ съ Іоанномъ. Іоаннъ задержалъ гонца Баторія, и, пославъ къ нему пословъ для принятія присяги, въ то же время послалъ въ его землю свои войска, которыя однако были разбиты, 292. Послы Іоанна, допущенные къ королю въ Краковѣ, во время сейма, держали себя крайне гордо; требовали, чтобы Баторій вставалъ при имени Іоанна и чтобы даже отвѣчалъ по-русски, и когда Баторій этого не сдѣлалъ, то они съ дерзостію вышли и поѣхали изъ Кракова, 292—293. Баторій послѣ этого пошелъ въ Вильну. Туда прибылъ его гонецъ, задержанный Іоанномъ, а за нимъ гонецъ Іоанна съ предложеніемъ утвердить заключенное перемиріе присягой и прислать къ Іоанну пословъ для переговоровъ о Ливоніи, 243. Баторій не поддавался на этотъ обманъ и, приказавъ посламъ Іоанна продолжать свой путь назадъ — въ Москву, сталъ собираться на войну, чтобы защитить Ливонію, тѣмъ болѣе, что Іоаннъ сталъ собирать войска у Пскова, и послалъ къ Іоанну гонца объявить объ этой войнѣ, 293—295. Затѣмъ Баторій говоритъ, какъ онъ тогда взялъ Полоцкъ, Соколъ и Сушу. Іоаннъ въ это время побѣждалъ къ Москвѣ, Баторій же возвратился въ Вильну и затѣмъ въ Варшаву на сеймъ, для совѣщанія съ чинами королевства о дальнѣйшихъ дѣйствіяхъ, а оттуда воротился въ Вильну, 295—296. Туда прислана была грамота отъ бояръ Іоанна къ панамъ Баторія съ просьбой склонить его къ миру и прислать пословъ въ Москву. Баторій отвѣтилъ, что не прочь отъ мира, но пословъ не пошлетъ, а пусть Іоаннъ присылаетъ къ нему своихъ пословъ. Затѣмъ пріѣхалъ другой гонецъ съ такою же грамотою отъ Іоанна, получилъ такой же отвѣтъ и былъ уже отпущенъ, но воротился и подалъ другую грамоту, въ которой Іоаннъ соглашался на присылку своихъ пословъ, пусть только Баторій ждетъ ихъ въ Вильнѣ, 296. Баторій не согласился ждать, но отвѣтилъ, — пусть послы пріѣдутъ къ нему; гдѣ онъ будетъ, тамъ приметъ ихъ прилично и велитъ панамъ вести съ ними переговоры. Когда Баторій былъ въ Щудутѣ, пріѣхалъ новый гонецъ отъ Іоанна съ извѣстіемъ, что идутъ послы, и съ просьбой воротиться въ Вильну. Баторій повторилъ прежній отвѣтъ и пошелъ войной далѣе, во время которой взялъ Велижъ, Усвятъ, направился къ Великимъ-Лукамъ и осадилъ ихъ. Туда прибыли послы Іоанна, которымъ Баторій дозволилъ вести переговоры, 296—297. Послы вели дѣло лукаво: требовали, чтобы Баторій воротился въ Вильну, измѣняли свои предложенія, смотря потому, въ какой опасности былъ осаждаемый городъ. Баторій потребовалъ отъ нихъ рѣшительныхъ условій: тогда они сказали, что не имѣютъ требуемаго полномочія и просили дозволенія послать къ Іоанну гонца. Въ это время Луки были взяты. Баторій послалъ къ Іоанну съ извѣстіемъ объ этомъ гонца и съ требованіемъ полномочія посламъ. Затѣмъ войско Баторія разогнало Татарское войско Іоанна у Торопца, о чемъ, Баторій думаетъ, Іоанну не доложили бояре, чтобы не разстроить его веселія по случаю свадьбы. Далѣе взяты были Невель, Езерище, Усвятъ. Когда Баторій воротился къ Невелю, воротились и гонцы и принесли такія предложенія, которыхъ Баторій не могъ принять, 297—299. Наступила зима. Баторій оставилъ часть войска въ землѣ Іоанна. Послы Іоанна пріѣхали въ Варшаву. Баторій назначилъ для переговоровъ съ ними знатнѣйшихъ сенаторовъ, и для большей прочности дѣла, пословъ сейма; но послы Іоанна стали предлагать только маленькія крѣпости, а большія оставляли за Іоанномъ. Тогда сеймъ потребовалъ всей Ливоніи и рѣшилъ вести войну далѣе. Съ этимъ послы Іоанна отпущены, но сказано имъ, что если Іоаннъ уступитъ всю Ливонію, то миръ можетъ быть заключенъ, и тогда же дана была опасная

грамота для новыхъ пословъ, 299—300. Войска Баторія уже вновь собирались, какъ пріѣхалъ въ Гродно гонецъ отъ Іоанна за опасной грамотой для новыхъ пословъ и съ просьбой, чтобы Баторій подождалъ ихъ въ Вильнѣ. Баторій назначилъ посламъ срокъ. Въ Вильну прибылъ Пушкинъ съ товарищами. Они уступали всю Ливонію кромѣ — Ливонскаго Новгорода, Ругодѣва, Адежа и Серенеска и требовали назадъ крѣпостей, завоеванныхъ въ прошедшемъ году: Лукъ, Заволочья, Велижа, Невля, Холма; но оказалось, что эти условія послы предлагали лукаво,—для того лишь, чтобы узнать точно мысли Баторія и передать ихъ Іоанну. Дѣйствительно, Баторій изложилъ точно свои условія (касательно Себежа, уплаты издержекъ войны) и Русскіе послы отправили съ ними гонца къ Іоанну. Послы Іоанна въ это время были особенно откровенны, показывали свои письма къ Іоанну, просили исправлять ихъ, предлагая при этомъ прекратить войну, 300—302. Баторій согласился на это. Но Іоаннъ послалъ войско къ Днѣпру, которое дѣлало тамъ опустошенія, задержалъ гонцовъ и затѣмъ прислалъ посламъ полномочіе, послѣ котораго послы измѣнили вседѣло,—потребовали назадъ 30 крѣпостей, 302. Послѣ этого Баторій отослалъ пословъ назадъ къ Іоанну, 303—304. Изложивъ эту исторію сношеній, Баторій желаетъ дать отвѣтъ касательно Ливоніи, Себежа, издержекъ военныхъ, вѣчнаго мира и касательно Виленскихъ купцовъ, 303. Слѣдуетъ опроверженіе доказательствъ Іоанна, что Ливонія принадлежитъ ему. Излагается подробно исторія Ливоніи, 303—310. Доказывается, что справедливо Баторій требуетъ разрушить Себежъ, 310—311. Доказывается, что требованіе вознаградить военныя издержки справедливо и выполнялось не разъ государями, 311—312. Говорится, что если вѣчный миръ бывалъ не проченъ, то виной этому были сами Московскіе князья, 312. Доказывается, что справедливость требуетъ отпустить задержанныхъ купцовъ и что опасеніе Іоанна, какъ бы они не сообщали свѣдѣній о дѣлахъ Іоанна, не основательно, 312. Затѣмъ Баторій отвѣчаетъ на укоризны, на обидныя рѣчи Іоанна; опровергаетъ мнѣніе Іоанна, будто онъ, Баторій, поступаетъ несогласно съ обычаями прежнихъ Польскихъ и Литовскихъ государей, и доказываетъ, что напротивъ предки Іоанна и онъ несправедливо поступали по отношенію къ Польскимъ государямъ, 313—315; насмѣхается надъ сожалѣніемъ Іоанна, что онъ, Баторій, ведя войну, разоряетъ Польшу и Литву и что ими овладѣютъ Турки, 315; доказываетъ, что Іоанну слѣдовало бы хвалить Баторія и благодарить за то, что при переговорахъ допущены были послы сейма, 315—316; доказываетъ, что не обязанъ посылать пословъ своихъ въ Москву, 316; доказываетъ, что нѣтъ ничего страннаго въ томъ, что онъ, Баторій, требовалъ присылки пословъ къ войску, 316—317; доказываетъ, что въ дѣйствіяхъ его, Баторія, нѣтъ гордости, 317—318; объясняетъ Іоанну что послы его, при представленіи въ Краковѣ, не были унижаемы и что слово маестатъ не заключаетъ въ себѣ ничего богохульнаго, 318; говоритъ, что извѣщалъ Іоанна о своихъ побѣдахъ не по гордости, а для вразумленія его и что самъ Іоаннъ подалъ примѣръ къ такимъ оповѣщеніямъ, когда взялъ Полоцкъ, 318—319; что опасная грамота для пословъ Іоанна не заключала въ себѣ ничего оскорбительнаго, 319; доказываетъ, что неудовлетворялся предложеніями Іоанна не по гордости, а потому, что въ нихъ не было надлежащаго вознагражденія за убытки королевства Польскаго, 319—320; говоритъ, что нечего осуждать его за то, что онъ не дозволилъ обмануть себя, 320; смѣется надъ обвиненіемъ въ томъ, что Соколь взяли необычнымъ образомъ, что будто Курбскій, Заболоцкій и Тетеринъ помогли взять Полоцкъ, что Баторій объявилъ въ грамотахъ милость покоренному народу и осуждаетъ Іоанна, что онъ оставилъ безъ защиты свой народъ, 320—321; доказываетъ, что не онъ, а Іоаннъ нарушилъ клятву, 321; отвѣчаетъ бранью на укоръ Іоанна, что Баторій присягалъ вое-

вать, проливать кровь, 321—322; объясняетъ, что изъ мертвыхъ людей вынимали сало для лекарствъ, и доказываетъ, что не это жестоко, а жестоко мучить живыхъ, 322—323; защищаетъ сенаторовъ отъ обвиненія, будто они поступаютъ не такъ, какъ поступали сенаторы прежнихъ королей Польскихъ, и предполагаетъ, что Іоаннъ сердится за то, что Баторій милостивъ къ нимъ и слушаетъ ихъ совѣтовъ, 323; доказываетъ Іоанну, что онъ самъ—дурной гордый человѣкъ, называетъ себя царемъ всея Руси, Іоанномъ, а не Иваномъ, ойчицомъ, дѣдичемъ; указываетъ, что Іоаннъ родился отъ дочери Глинскаго, измѣнника короля Сигизмунда; доказываетъ благородство своего рода и честь своего избранія въ короли; смѣется надъ генеалогіей Іоанна отъ Пруса и надъ его титулами—обладатель восточныхъ странъ и проч. доказываетъ, что у Іоанна нѣтъ постоянства, искренности, вѣры, человѣчности, благочестія; наконецъ Баторій вызываетъ Іоанна на единоборство, 323—328.

59.

1581. 14 Августа. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ о бывшемъ у него совѣщаніи съ сенаторами и главнѣйшими военными начальниками о томъ, куда направить военныя силы—на Новгородъ или на Псковъ. Предположеніе идти на Новгородъ было отвергнуто по причинѣ отдаленности этого города и опасности заходить такъ далеко. Рѣшено идти на Псковъ (указываются причины этого рѣшенія), на пути къ которому Баторій получилъ извѣстіе о сдачѣ Велицы и Красногодка. Въ Воронцѣ, откуда Баторій пишетъ это письмо, онъ дѣлалъ смотръ войскамъ. Оттуда Баторій двинется далѣе, по рѣкѣ Великой, отдѣливъ часть войска для взятія Острова и для отраженія войска Іоанна у Днѣпра, 329—330. Если война затянется, то Баторій предполагаетъ оставить въ Россіи войско на зиму и указываетъ причины, которыя заставляютъ принять такое рѣшеніе, 330—331. Баторій предлагаетъ маршалу узнать объ этомъ мнѣнія другихъ, обдумать средства къ содержанію войска и скорѣе сообщить Баторію свое мнѣніе объ этихъ дѣлахъ, 331—332.

60.

1581. 14 Сентября. Отвѣтъ королю короннаго маршала Андрея Опалинскаго. Опалинскій извѣщаетъ короля, что совѣщался о порученныхъ дѣлахъ съ сенаторами и желалъ, чтобы написано было объ этомъ къ королю коллективное письмо, но сенаторы не согласились, по этому онъ пишетъ самъ отъ себя. Опалинскій благодаритъ прежде всего Бога, что онъ направляетъ дѣла короля къ славѣ, 332—333; что же касается до оставленія войска въ Россіи на зиму, то Опалинскій одобряетъ это рѣшеніе, но не соглашается, чтобы тамъ оставался и король, котораго присутствіе по многимъ причинамъ (указываются) необходимо въ королевствѣ, 333. Касательно средствъ на содержаніе войска трудно узнать мнѣнія и Опалинскій полагаетъ, что трудно будетъ получить на частныхъ съѣздахъ что-либо другое, кромѣ поземельнаго налога, назначеннаго сеймомъ, и нѣкоторыхъ налоговъ съ городовъ; другихъ средствъ маршалъ не видитъ, но готовъ содѣйствовать видамъ короля и располагать въ его пользу умы, 333—334.

61.

1581. въ Іюнь. Копія письма Турецкаго султана; письмо подано королю Стефану подъ Пековомъ, 1 Сентября 1581 года. Султанъ проситъ отпустить къ нему Татарскихъ царевичей, которыхъ онъ отправитъ къ Крымскому хану, такъ какъ помирилъ уже его съ ними. О томъ же писано было письмо къ Стефану и отъ Исламъ-султана, брата царевичей, 334—335.

62.

Письмо къ королю Стефану о томъ же Сіяусь-баши, 336.

63.

1581. 10 Іюля. Письмо Валахскаго (въ подписи Молдавскаго) господаря Якулы къ Польскому королю, доставленное подъ Пековомъ, 1 Сентября 1581 г. Якула говоритъ, что получилъ приглашеніе отъ султана Турецкаго писать къ королю о пересылкѣ въ Молдавію бѣглеца (?) изъ Крима, пойманнаго козаками. Поэтому проситъ короля исполнить эту просьбу султана, если не будетъ къ тому особенныхъ препятствій, 336—337.

64

1581. 3 Сентября. Отвѣтъ Польскаго короля Стефана Турецкому султану. Баторій пишетъ, что готовъ исполнить желаніе султана, но долженъ напередъ узнать о положеніи и намѣреніяхъ царевичей, что не скоро можно сдѣлать, по отдаленности настоящаго мѣстопробыванія короля отъ Черкасъ, гдѣ находятся царевичи; но такъ какъ Крымскій ханъ можетъ сдѣлаться врагомъ короля за освобожденіе царевичей, то Стефанъ проситъ сдѣлать ханомъ одного изъ царевичей и вообще устроить такъ, чтобы это дѣло не причинило Баторію какого-либо вреда, 337—338.

65.

Отвѣтъ короля пашѣ — о томъ же, 339—340.

66.

Отвѣтъ на письмо Исламъ-Султана — о томъ же, 340.

67.

Отвѣтъ на письмо господаря Валахскаго. Баторій извѣщаетъ Якулу, что по дѣлу царевичей писалъ къ султану о готовности своей исполнить его желаніе, 340—341.

68.

1581. 5 Сентября. Инструкція придворному короля, Христофору Держку, отправляемому къ Турецкому султану Амурату. Прежде всего требуется, чтобы Держекъ, когда будетъ допущенъ къ Сіяусь-пашѣ, говорилъ и дѣйствовалъ точь въ точь, какъ требуетъ эта инструкція. Держекъ долженъ говорить, что король готовъ возвратить царевичей, хотя разныя соображенія могли бы побуждать его поступить иначе. Но король съ своей стороны ожидаетъ отъ султана тоже услуги, — прежде всего король не можетъ сносить того, что его измѣнникъ находится въ Константинополѣ и позоритъ короля; Баторій проситъ доставить его къ нему, что дѣлаютъ обыкновенно всѣ государи, 341—343. Не можетъ также король не жаловаться на то, что владѣетъ Транзальпійскою областію (Молдавскою) Петръ Янисколъ, негоднѣйшій человѣкъ, который мутитъ спокойствіе на границахъ, грабитъ купцовъ и слугъ короля и отнимаетъ письма: король проситъ удалить его оттуда, 343—344. На вторичномъ представленіи, когда Держекъ замѣтитъ готовность паши удалить Янискола, долженъ рекомендовать на его мѣсто Молдаванина Баласси, за что Держекъ отъ имени Баласси можетъ обѣщать пашѣ отъ 20 до 80 тысячъ талеровъ, 344—345.

69.

1581. 4 Сентября. Вѣрющая грамота Христофору Держку, отправляемому посломъ къ Турецкому султану, 345.

70.

1581. 5 Сентября. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король извѣщаетъ, что послѣ взятія Острова придвинулся ко Пскову, что въ три дня устроилъ станъ у этого города, о которомъ говоритъ, что это большой, многолюдный и хорошо укрѣпленный городъ; далѣе говоритъ, что сдѣлалъ батареи на южной сторонѣ, сталъ бить стѣны и, пробивъ ихъ, послалъ охотниковъ для осмотра, удобно-ли сдѣлать приступъ, но посланный отрядъ не могъ ворваться и былъ отозванъ. Отъ плѣннаго потомъ получено свѣдѣніе, что при этомъ непріятель больше понесъ потерь, чѣмъ войско Баторія. Такъ какъ война можетъ продолжиться и нельзя будетъ отводить войска въ Литву, то король опять проситъ маршала о доставкѣ необходимаго для войны, 345—347.

Въ припискѣ первой король проситъ внушать усердіе къ дѣлу, давать примѣръ въ этомъ и извѣстить короля, чего онъ долженъ ожидать. Остатки прежнихъ налоговъ не собраны; налоги, опредѣленные Варшавскимъ сеймомъ, не доставлены: того и другого передано казначею едва 100,000 злотыхъ, тогда какъ по меньшей мѣрѣ нужно было ожидать 700,000; вслѣдствіе этого затянулись долги войску (перечисляются); сборщики денегъ должны за это дать отвѣтъ.—

Во второй припискѣ король извѣщаетъ о пораженіи Русскаго подкрѣпленія, старавшагося прорваться въ крѣпость, 347—348.

71.

1581. 16 Сентября. Письмо канцлера Замойскаго къ коронному маршалу. Канцлеръ пишетъ, что для окончанія войны нужно, чтобы и войско и король оставались въ землѣ непріятельской на зиму: поэтому проситъ маршала подумать о средствахъ для этого. Въ припискѣ извѣщаетъ о пораженіи Русскаго отряда, старавшагося прорваться въ крѣпость, и о томъ, что Косцѣлецкій и Черный ранены, 348—349.

72.

1581. 15 Сентября. Письмо кеенза Барановскаго къ коронному маршалу. Барановскій говоритъ, что хотя ему не безопасно сообщать извѣстія, но онъ рѣшается писать и извѣщаетъ, что штурмъ былъ неудаченъ; Бекешъ и Глукомскій убиты, Кенды былъ раненъ и умеръ; вчера ранены Косцѣлецкій и Черный. Филонъ (Кмита) и Трокскій кастелянъ опустошаютъ Русскія области подъ Старицей, гдѣ находится великій князь и занимается богословіемъ, пишетъ отвѣтъ Поссевину. Иоаннъ очень встревоженъ, перевелъ жену и дѣтей въ Ярославль и самъ думаетъ тоже уйти далѣе отъ опасныхъ мѣстъ. Поссевина высылаетъ къ королю. Войскъ своихъ не пускаетъ для отраженія. Впрочемъ, онъ говоритъ, что настанетъ и для него пора удачь. Это сообщилъ Татаринъ, который у него былъ постельничимъ и ушелъ къ Трокскому кастеляну. Наконецъ, Барановскій извѣщаетъ о пораженіи Русскихъ, желавшихъ прорваться въ крѣпость, и о завоеваніяхъ Шведскаго короля, 349—351.

73.

Инструкція войску на случай приступа и нѣкоторыя извѣстія о событіяхъ 17 и 18 Сентября 1581 г. Впереди должны были идти 20 Поляковъ и изслѣдовать ровъ; за ними 50 Нѣмцевъ, которые должны дать знакъ, можно-ли приступать, и если можно, то за ними должны идти всѣ Нѣмецкія роты. Затѣмъ изчисляются подкрѣпленія имъ. Разказывается, какой былъ результатъ приступа. Разказывается, какъ Венгерцы взошли на стѣны и были отбиты. Извѣстія о Русскихъ, убитыхъ при этомъ приступѣ, 351—352. 17 Сентября — рассказы-

вается подробно о поражении Русскихъ, старавшихся прорваться въ крѣпость на судахъ. 18 Сентября—поймали Русскаго, который посланъ былъ въ Гдовъ. Приводится письмо Шуйскихъ къ Дмитрію Андреевичу, котораго они извѣщаютъ, что Баторій съ войскомъ тѣснитъ Псковъ, разрушилъ во многихъ мѣстахъ стѣны и башни, перебилъ много народу. Шуйскіе укоряютъ Дмитрія Андреевича, за чѣмъ не помогаетъ Пскову, 352—354.

74.

1581. 15 Сентября. Письмо придворнаго маршала, Андрея Зборовскаго къ коронному маршалу. Извѣщаетъ, что Поляки у Пскова уже три недѣли, исчисляетъ разстояніе Пскова отъ Полоцка и Вильны, говоритъ о взятыхъ на пути крѣпостяхъ, которыя Русскія войска плохо защищали, о походѣ внутрь Россіи до Старицы Смоленскаго воеводы Филона, который уже воротился благополучно въ сторону къ Новгороду; говоритъ, что на Іоанна напалъ большой страхъ и можно надѣяться, что онъ будетъ просить мира. Описываетъ Псковъ, говоритъ о неудачномъ штурмѣ, при которомъ погибло изъ войска Баторія около 150, и перечисляетъ нѣкоторыхъ изъ убитыхъ. Наконецъ, извѣщаетъ о назначеніи гетманомъ Замойскаго, о присвоеніи имъ власти надъ придворными и проситъ короннаго маршала дать ему совѣтъ, какъ ему—придворному маршалу поступать въ спорахъ съ гетманомъ о власти, 354—355.

75.

1581. 9 Сентября. Письмо Іоанна, епископа Бриттонорскаго къ епископу Познанскому. Хвалитъ Виленскаго епископа (Георгія Радзивила) за то, что сжегъ еретическія книги и запретилъ ихъ печатать и продавать, что запретилъ мимо его дворца носить тѣла умершихъ еретиковъ, въ чемъ ему особенно помогаетъ родственникъ Станиславъ Радзивиль. Епископъ Іоаннъ убѣждаетъ, чтобы другіе епископы поступали такимъ же образомъ, 356.

76.

1581. 12 Августа. Эдиктъ Георгія Радзивила, епископа Виленскаго и краткія свѣдѣнія о дѣйствіяхъ Станислава Радзивила противъ еретиковъ. Епископъ объявляетъ, чтобы книгопродавцы представили ему для пересмотра и утверженія каталоги книгъ, а типографщики не смѣли печатать ни одной книги безъ его цензуры. Въ свѣдѣніяхъ о дѣятельности Станислава Радзивила сообщается, что онъ выгналъ изъ своего княжескаго мѣстечка Олыки всѣхъ еретиковъ и разрушилъ ихъ храмы, а Русскимъ предложилъ или соединиться съ Римскою церковью или оставить городъ и назначилъ имъ срокъ, а между тѣмъ заставилъ ихъ посвятить латинскіе костелы; что онъ изгналъ изъ той мѣстности всѣхъ проповѣдниковъ еретическихъ; предложилъ своимъ родственникамъ и друзьямъ-еретикамъ или принять латинство или лишиться имѣній, какія получили отъ него; удалялъ отъ себя знакомыхъ еретиковъ, строилъ въ своихъ имѣніяхъ въ Литвѣ и Волыни костелы; постоянно самъ читалъ благочестивыя книги и другимъ совѣтовалъ читать, 357—358.

77.

1581. 11 Августа. Копія грамоты коронному канцлеру на гетманство. Баторій выставляетъ на видъ заслуги Замойскаго, особенно въ прошлогоднюю экспедицію, во вниманіе къ которымъ онъ, Баторій, по совѣту съ сенаторами и военными начальниками, рѣшился вручить Замойскому пожизненное гетманство и подчиняетъ ему всѣхъ, находящихся въ походѣ—военныхъ и придворныхъ, 359—360.

78.

Переводъ письма Турецкаго султана къ Польскому королю Стефану, которое вручилъ Турецкій посолъ подъ Псковомъ того же дня (11 Августа). Султанъ приглашаетъ Баторія на торжество обрѣзанія своего сына Махметъ-хана, 360—361.

79.

Переводъ другого письма Турецкаго султана къ Баторію, которое подалъ тогда же тотъ же посолъ. Султанъ проситъ короля, чтобы пропустилъ въ Россію слугу его Іософа Метерція и обратно оттуда его и купца Махмута, который туда посланъ по дѣламъ, касающимся торжества обрѣзанія султанскаго сына и будетъ возвращаться съ товарами, 361.

80.

1581. 26 Октября. Отвѣтъ Польскаго короля Стефана на письмо Турецкаго султана. Баторій поздравляетъ султана съ наступающимъ торжествомъ и извѣщаетъ, что повелѣлъ присутствовать на немъ своему послу, который къ тому времени будетъ у султана, 361—362.

81.

Отвѣтъ на другое письмо. Баторій извѣщаетъ, что приказалъ провести въ Россію слугу султана Метерція и оттуда пропустить его и купца Махмута съ товарами беспошлинно, 362—363.

82.

1581. 8 Октября. Письмо Кіевского кастеляна, Мухайла Вишневецкаго къ гетману. Извѣщаетъ гетмана, что собравъ козацкаго войска 1580 ч. и присоединивъ къ нему отряды нѣкоторыхъ старостовъ (перечисляются), ходилъ въ Сѣверскую область. разрушилъ Трубчеськъ, опустошилъ окрестности и когда возвращался, то воеводы сосѣднихъ городовъ (перечисляются) заступили ему дорогу у рѣки Судощи и вступили въ бой, но были отражены и потеряли убитыми 1500, а войско его—Вишневецкаго цѣло воротилось въ предѣлы Польскаго государства. Вишневецкій проситъ гетмана, чтобы обращено было вниманіе на эту службу его и чтобы удовлетворены были нужды войска, для чего отправленъ къ нему—гетману слуга его—Вишневецкаго Скаржевскій, 363—365.

83.

1581. 1 Ноября. Письмо короля Стефана къ коронному маршалу. Король пишетъ, что Шведскій король, воспользовавшись тѣмъ, что съ осадой Пскова Русскія войска должны были оставить Ливонію безъ защиты, сдѣлалъ въ ней большія завоеванія. Король проситъ маршала подумать объ этомъ и передать ему свое мнѣніе, 365—366.

84.

1581. 1 Ноября. Письмо Польскаго короля Стефана къ коронному маршалу. Король говоритъ, что еще прежде писалъ о томъ, что можетъ быть придется остаться съ войскомъ на зиму въ непріятельской землѣ и такъ какъ средства на войну, опредѣленные прежнимъ сеймомъ, недостаточны, то король просилъ обдумать это на частныхъ сѣздахъ. Получивъ увѣдомленіе, что этимъ путемъ нельзя получить средствъ, онъ назначаетъ на 29 Декабря меньшій сѣздъ въ Смедѣ, а на 12 Января главный сѣздъ Кольскій, на который будетъ присланъ депутатъ отъ войска. Король проситъ маршала председательствовать, помогать депутату отъ войска, всѣхъ склонять въ его пользу, и указываетъ при этомъ, какія будутъ печальныя послѣдствія, если придется

вести войска назадъ, а потомъ снова начинать войну. Въ случаѣ неблагопріятнаго рѣшенія дѣла на этихъ сѣздахъ, король долженъ будетъ созвать сеймъ, но тогда все крайне замедлится. Король проситъ маршала постараться, чтобы на эти сѣзды избраны были хорошіе депутаты и разсуждали только о назначеніи пособія на войну. Главный сеймъ будетъ созванъ по заключеніи мира, чего можно вскорѣ ожидать. Если же на частныхъ сѣздахъ не будетъ рѣшено назначить пособіе, то пусть маршалъ приметъ заблаговременно мѣры къ созванію общаго сейма, 366—369.

85.

1581, во вторникъ послѣ св. Мартина (14 Нояб.). Письмо Полицкаго къ коронному маршалу. Полицкій описываетъ военныя дѣла во время похода отъ Заволочья къ Пскову; съ подробностію говоритъ объ осадѣ Острова, осуждаетъ распоряженія при осадѣ Пскова, въ особенности осуждаетъ, что король и канцлеръ слѣдуютъ совѣтамъ Италіянцевъ; указываетъ, какъ слѣдовало бы осаждать Псковъ; говоритъ о неудачныхъ попыткахъ взять Печерскій монастырь, о томъ, будто старшій Шуйскій убитъ; говоритъ, что по словамъ двухъ перебѣжчиковъ Іоаннъ не можетъ дать отпоръ Баторію, и что должно быть онъ дѣйствительно слабъ, потому что Трокскій кастелянъ безпрепятственно опустошалъ его владѣнія у Старицы; у Іоанна Сѣверская страна жестоко опустошена. Затѣмъ авторъ описываетъ затруднительность своего положенія; извѣщаетъ маршала объ успѣхѣ Шведскаго оружія и о томъ, что многіе волонтеры разбѣгаются, солдаты требуютъ жалованья, терпятъ нужду, 370—372.

86.

1581. 29 Октября. Письмо великаго князя Московскаго Іоанна къ Польскому королю Стефану, поданное у Пскова 15 Ноября. Іоаннъ пишетъ, что вслѣдствіе сношеній съ нимъ папскаго посла Поссевина, по порученію Баторія, онъ, Іоаннъ готовъ начать переговоры о мирѣ и предлагаетъ Баторію отойти отъ Пскова и прекратить военныя дѣйствія съ обѣихъ сторонъ, пока будутъ идти переговоры. Іоаннъ посылаетъ гонца съ опасною грамотой для Польскихъ пословъ и проситъ дать ему такую же грамоту для пословъ Русскихъ. Тѣ и другіе послы сѣдутся у Запольскаго-Яма, 373—374.

87.

1581. 27 Октября. Копія опасной грамоты для Польскихъ пословъ, 374—375.

88.

1581. 16 Ноября. Отвѣтное письмо Польскаго короля Стефана Московскому князю Іоанну. Баторій извѣщаетъ Іоанна, что соглашается на переговоры о мирѣ и посылаетъ опасную грамоту; касательно удаленія отъ Пскова и прекращенія военныхъ дѣйствій отвѣчаетъ уклончиво и говоритъ, что все будетъ зависѣть отъ того, какъ скоро поведутъ дѣло о мирѣ послы Іоанна, 375—377.

89.

1581. 7 Декабря. Письмо канцлера Замойскаго къ королю послѣ отъѣзда короля изъ-подъ Пскова. Замойскій извѣщаетъ короля, что устроилъ засаду на Русскихъ, когда они выйдутъ изъ крѣпости; что уже недалеко 200 Шотландцевъ, которые идутъ на службу къ королю. Замойскій спрашиваетъ короля, что съ ними дѣлать, — отослать назадъ нельзя, а нѣтъ денегъ на уплату жалованія. Посылаетъ королю письма — Поссевина и комиссаровъ (пословъ), прибывшихъ въ Запольскій-Ямъ. Извѣщаетъ, что далъ приказъ козакамъ, ушедшимъ къ Русѣ, воздерживаться отъ опустошеній. Въ припискѣ говоритъ, что засада ждетъ выхода Русскихъ, и что во Псковѣ былъ пожаръ, 377—378.

90.

1581. 7 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Замойскій извѣщаетъ, что засада, устроенная противъ Русскихъ, удалась,—они вышли и поражены. Обѣщаетъ написать подробнѣе; ходатайствуетъ за Струся, 378—379.

91.

1581. 8 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевицу. Замойскій извѣщаетъ Поссевина, что его письмо немедленно отправилъ къ королю; сожалѣетъ, что его везли неудобно; проситъ писать къ нему о ходѣ переговоровъ; извѣщаетъ о поражениі Русскихъ, наткнувшихся на засаду, 379.

92.

1581. 8 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля, что посылаетъ къ нему двухъ плѣнныхъ и подробно доноситъ о поражениі Русскихъ, наткнувшихся на устроенную засаду, и о военныхъ распоряженіяхъ, дѣлаемыхъ имъ; въ заключеніе извѣщаетъ, что многіе бѣжали изъ лагеря и просятъ ловить ихъ по дорогѣ. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Русскіе выходили изъ крѣпости подбирать тѣла убитыхъ, но не долго оставались, 379—381.

93.

1581. 8 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля о своихъ переговорахъ съ Нѣмецкимъ отрядомъ, который удаляется; проситъ короля сдѣлать распоряженіе по этому дѣлу; ходатайствуетъ за Рамелія. Въ припискѣ извѣщаетъ короля, что приказалъ увести къ себѣ (въ Польшу) двѣ пушки и два колокола, 381—383.

94.

1581. 11 Декабря. Третье письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ короля, какъ Поссевинъ перепугался, когда изъ любопытства подѣхалъ съ отрядомъ къ Порхову и когда оттуда стали стрѣлять; извѣщаетъ, что Русскіе послы — Илецкій князь безъ княжества, Бессенинъ и третій дьякъ прибыли въ Запольскій-Ямъ, что онъ—Замойскій постарается узнать, что дѣлается въ Новгородѣ, куда по словамъ плѣннаго Колтовскаго идетъ съ войскомъ Никита Романовичъ; извѣщаетъ о военныхъ распоряженіяхъ, 383.

95.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ коронному канцлеру, Замойскому. Поссевинъ отвѣчаетъ на письмо Замойскаго, котораго проситъ прочитать его письмо къ королю и отослать по принадлежности. Затѣмъ пишетъ, что постарался, чтобы посламъ передано было извѣстіе о поражениі Русскихъ подъ Псковомъ, и спрашивалъ ихъ о собирающихся войскахъ въ Новгородѣ, но они показали изумленіе и ничего нельзя было узнать. Въ заключеніе проситъ Замойскаго имѣть попеченіе объ оставленномъ въ лагерѣ, больномъ Андрѣ Аполлоніѣ и прислать къ нему какого-либо переводчика, потому что у него теперь одинъ только Василій и Поссевинъ боится, какъ бы и онъ не заболѣлъ, 383—384.

96.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ Польскимъ комиссарамъ. Поссевинъ пишетъ, что согласно желанію Польскихъ пословъ, измѣнившихъ прежнее свое рѣшеніе съѣхаться для переговоровъ на Падеровомъ полѣ, онъ ѣдетъ вмѣстѣ съ Русскими послами въ Запольскій-Ямъ. При этомъ Поссевинъ опровергаетъ обвиненія противъ Русскихъ пословъ, будто они нарочно медлятъ, 384—386.

97.

1581. Декабря, въ ночь съ 10 на 11 число. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Поссевину. Комиссары извѣщаютъ Поссевина, что они не могутъ ѣхать на Падерово поле, а должны ѣхать въ Запольскій-Ямъ, куда и Поссевина просятъ пріѣзжать съ Русскими послами, 386.

98.

1581. 11 Декабря. Письмо Поссевина къ королю. Поссевинъ извѣщаетъ короля, что, когда онъ находился на Биксовомъ полѣ, то къ нему прибыли Русскіе послы, съ которыми онъ вступилъ въ бесѣду объ условіяхъ мира и хотя они называли условія короля великими и доказывали, что имъ нельзя уступить Ливоніи, потому что черезъ нее князь ихъ ведетъ торговлю съ другими народами и держитъ дружбу съ другими государями и между прочимъ съ папою, но есть надежда, что они будутъ податливы, потому что просили, чтобы онъ, Поссевинъ, вразумилъ ихъ, если они будутъ въ чемъ слишкомъ упорны. Что Поссевинъ отвѣтилъ имъ и что думаетъ въ настоящемъ случаѣ, король узнаетъ изъ прилагаемой (см. ниже) копіи его письма къ великому князю Московскому. Далѣе, Поссевинъ извѣщаетъ, что Русскіе послы очень досадовали, что ихъ не пустили въ Порховъ, что они не хотятъ слышать, чтобы въ условіяхъ мира упомянутъ былъ Шведскій король; извѣщаетъ короля, что Польскіе послы не согласились съѣхаться въ другомъ мѣстѣ, кромѣ Запольскаго-Яма; наконецъ, спрашиваетъ короля, что ему дѣлать, если Русскіе послы не уступятъ всей Ливоніи, — убѣждать-ли Іоанна, чтобы прислалъ новыхъ пословъ, или, чтобы задержалъ ихъ въ Новгородѣ, пока сеймъ рѣшитъ дѣло о Ливоніи, 386—389.

99.

1581. 7 Декабря. Письмо Поссевина къ Московскому князю. Поссевинъ извѣщаетъ Іоанна, что съѣхался съ его послами и бесѣдовалъ, что посылаетъ ему инструкцію, полученную имъ отъ Польскаго короля Стефана; убѣждаетъ Іоанна быть уступчивымъ и рисуетъ картину разоренія его страны; убѣждаетъ согласиться на уступку Ливоніи; высказываетъ опасеніе, что Псковъ можетъ быть взятъ; наконецъ, проситъ Іоанна, чтобы въ случаѣ неудачи переговоровъ позволилъ ему пріѣхать къ нему, 390—392.

100.

1581. 13 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ, что препровождаетъ къ комиссарамъ Юрія Куссикова, который сказался гонцемъ отъ Іоанна къ Поссевину и къ посламъ, но возбуждаетъ сильное подозрѣніе, что намѣренъ былъ пробраться во Псковъ. Замойскій пишетъ комиссарамъ, чтобы они высказали по этому поводу неудовольствіе Русскимъ посламъ, чтобы сами были осторожны и постарались узнать, о чемъ пишетъ Іоаннъ въ письмахъ, которыя везетъ Куссиковъ. Въ припискѣ Замойскій говоритъ, что посылаетъ комиссарамъ копіи разныхъ писемъ Поссевина, и проситъ неоскорбляться, если комиссары найдутъ въ нихъ что-либо непріятное для себя; затѣмъ излагаетъ соображенія, на основаніи которыхъ думаетъ, что Іоаннъ не можетъ не уступить Ливоніи и если это дѣло было бы предложено на сеймѣ, какъ желаетъ Поссевинъ, то и сеймъ рѣшилъ бы тоже требовать Ливоніи; поэтому Замойскій предлагаетъ комиссарамъ твердо стоять на уступкѣ Ливоніи и проситъ извѣстить его о дѣлахъ, 392—394.

101.

1581. 13 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій пишетъ, что дѣйствительно были поражены Русскіе, вышедшіе изъ Пскова, а извѣ-

стія, сообщенныя Колтовскимъ едва-ли вѣрны; затѣмъ доказываетъ Поссевину, что дѣло объ уступкѣ Ливоніи не можетъ измѣниться, хотя бы было предложено сейму; наконецъ, рассказываетъ, какъ поймали Русскаго гонца, который ѣхалъ не тою дорогой, какой долженъ былъ ѣхать, и который своими поступками возбудилъ сильное подозрѣніе, но котораго Замоискій однако отправилъ въ Запольскій-Ямъ, 395—396.

102.

1581. 13 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замоискому. Извѣщаютъ, что къ нимъ перебѣжалъ отъ пословъ Русскихъ Федоръ Зубатовъ котораго они съ его показаніями пересылаютъ къ Замоискому; извѣщаютъ также, что 12 Декабря Русскіе послы прибыли въ Запольскій-Ямъ, и что сегодня (13 Декабря) комиссары надѣются начать съ ними переговоры и дадутъ знать Замоискому, что узнаютъ отъ нихъ, 396.

103.

1581. 12 Декабря. Письмо Януша Збаражскаго къ Замоискому. Збаражскій извѣщаетъ, что послѣ нѣсколькихъ сношеній съ Поссевиномъ и Русскими послами касательно того, гдѣ остановиться для переговоровъ о мирѣ, Польскіе комиссары рѣшились вести эти переговоры въ Запольскомъ-Ямѣ; затѣмъ извѣщаетъ, что Польскія войска около Порхова плохо держатъ караулы, что онъ не могъ узнать, дѣйствительно ли собираются новыя Русскія войска и Бѣлецкій узналъ только, что Іоаннъ будетъ воевать съ Шведами, что тотъ-же Бѣлецкій слышалъ отъ людей изъ свиты Русскихъ пословъ, что Польшѣ можетъ быть придется подвергнуться нападенію со стороны Крыма; далѣе Збаражскій пишетъ, что послалъ снова развѣдывать о Русскомъ войскѣ и наконецъ передаетъ извѣстіе, полученное Бѣлецкимъ, что теперешніе Русскіе послы не будутъ вести окончательныхъ переговоровъ, а только завяжутъ ихъ и будутъ тянуть, чему Збаражскій не вѣритъ, 396—398.

104.

1581. 13 Декабря. Письмо канцлера Замоискаго къ королю Стефану. Замоискій пишетъ, что пересылаетъ королю письма Поссевина и комиссаровъ къ нему, при чемъ сильно заподозриваетъ Поссевина въ неискренности и проситъ короля внушить Поссевину, что и сеймъ не рѣшилъ бы иначе дѣла о Ливоніи, какъ оно теперь рѣшено, но проситъ недовѣрять Поссевину секретныхъ мыслей; затѣмъ Замоискій рассказываетъ дѣло гонца Куссикова и наконецъ, о пораженіи Русскихъ, вышедшихъ изъ Пскова и наткнувшихся на засаду, 398—400.

105.

1581. 12 Декабря. Письмо короля Стефана къ канцлеру Замоискому. Король благодаритъ Замоискаго за то, что поразилъ Русскій отрядъ, благодаритъ за присылку плѣнныхъ; далѣе пишетъ, что по извѣстіямъ, полученнымъ имъ, Русскій посолъ еще не прибылъ; о Нѣмецкомъ отрядѣ, Баторій будетъ писать въ Ригу и пошлетъ къ Курляндскому князю и жителямъ Риги когolibо стараться достать денегъ; извѣщаетъ, что приказалъ послать изъ Вильны сукна и мѣха для войска; соглашается, чтобы Замоискій взялъ себѣ двѣ пушки и колокола, 400—401.

106.

1581. 12 Декабря. Письмо Тидемана Гизія къ Замоискому. Гизій, по приказанію короля, извѣщаетъ Замоискаго о необыкновенныхъ трудностяхъ пути, которыя вѣроятно не дозволятъ королю прибыть въ Вильну къ празднику

Рождества Христова и которыя особенно замедляютъ движеніе артиллеріи; извѣщаетъ, что Собѣскій, желавшій вести переговоры съ Русскими въ крѣпости Красный-городокъ, раненъ въ руку, 401—402.

107.

1581. 16 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій передаетъ королю извѣстія, полученныя отъ захваченныхъ Русскихъ — нѣкоего Кирилла, Θεодора Бизанчева и Авдакина, посланныхъ изъ Пскова съ письмами въ Дерптъ, Феллинъ и Пернову. По этимъ извѣстіямъ, переданнымъ Кирилломъ Псковъ страдаетъ отъ недостатка продовольствія, особенно чернь, (что впрочемъ отвергали другіе два плѣнные), и отъ заразы. На этомъ основаніи Замойскій думаетъ, впрочемъ, не рѣшительно, что если продолжать осаду, то Псковъ будетъ въ крайнемъ положеніи, но и Польское войско, пишетъ Замойскій, сильно страдаетъ отъ недостатка продовольствія и заразы, такъ что все войско проситъ его удалиться изъ этого мѣста. Замойскій думаетъ, что нужно будетъ двинуться къ Русѣ. Извѣщаетъ объ успѣхахъ Шведовъ, о невозможности помѣшать имъ; жалуется, что не привозятъ ему пороху; говоритъ о погодѣ, о вылазкѣ Русскихъ и о своихъ стараніяхъ нанести имъ пораженія, 402—404.

108.

1581. 16 Декабря. Другое письмо Замойскаго къ королю. Замойскій полагаетъ, что если уступить Іоанну малыя крѣпости Ливонскія—Новгородокъ Ливонскій, Серенескъ и Лаисъ, которыхъ Іоаннъ и прежде добивался, то миръ скорѣе могъ бы быть заключенъ; проситъ короля прислать обѣщанныя бланки съ своею подписью, на случай надобности; проситъ дать Каменецкое староство Влодку, прислать въ лагерь идущихъ Шотландцевъ, такъ какъ надежда на миръ не вѣрна, 404—405.

109.

1581. 16 Декабря. Третье письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій описываетъ вылазку Русскихъ, хитрости, придумываемыя Шуйскимъ, и тѣ, которыя противопоставляетъ ему Замойскій. Въ припискѣ извѣщаетъ о прибытіи Шведскаго гонца съ жалобой на козаковъ и о привезенныхъ имъ извѣстіяхъ о взятіи Шведами Бѣлаго-камня и объ осадѣ Пернавы генераломъ Делагарди, 405—407.

110.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивангорода. Замойскій высказываетъ сожалѣніе о безчиніяхъ козаковъ, говоритъ, что посылаетъ универсалъ къ козакамъ, обѣщаетъ послать вскорѣ кого-либо изъ военныхъ, которому проситъ передать виновныхъ козаковъ, 407.

111.

1581. 17 Декабря. Универсалъ Замойскаго военнымъ строевымъ и козакамъ съ запрещеніемъ производить грабежи и опустошенія, 407.

112.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій пишетъ Поссевину, что посылаетъ къ нему своего родственника Жолкѣвскаго, которому проситъ вѣрить и надѣяться, что Жолкѣвскій сохранитъ въ тайнѣ сказанное, 408.

113.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Извѣщаетъ комиссаровъ, что посылаетъ къ нимъ Жолкѣвскаго, который передастъ имъ

что нужно отъ Замойскаго, и просить комиссаровъ не разъяжаться, пока снова не свесутся съ нимъ, — Замойскимъ, 408.

114.

1581. 23 Июля. Письмо Саксонскаго и Брандебургскаго электоровъ къ Польскому королю Стефану. Электоры извѣщаютъ, что при разборѣ дѣла о наслѣдствѣ жены Баторія съ Брусвикскимъ княземъ Юліемъ, они по приказанію императора должны принять во вниманіи притязанія и Шведскаго короля; что для разбора всего этого дѣла они назначаютъ съѣздъ уполномоченныхъ въ Магдебургѣ и просятъ короля прислать туда своихъ уполномоченныхъ, 408—410.

115.

1581. 17 Декабря. Письмо Замойскаго къ доктору Тидеману. Замойскій вооружается противъ того, что дѣло о наслѣдствѣ королевы назначено разбирать въ Магдебургѣ, но полагаетъ, что лучше все-таки послать туда депутата; поручаетъ выбрать для этого дѣла опытнаго юриста; требуетъ, чтобы разбиралось прежде дѣло между королевой и Патриціемъ, и извѣщаетъ, что посылаетъ письмо электоровъ, 410.

116.

1581. 14 Декабря. Письмо комиссаровъ къ гетману Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что 13 Декабря открыли переговоры съ Русскими послами, что они требовали, чтобы Русскіе послы показали имъ свою инструкцію, но тѣ показали имъ только голословное полномочіе и увѣряли, что ничто другое никогда не показывалось при переговорахъ; при этомъ Русскіе послы открыли имъ, что имѣютъ полномочіе заключить миръ, утвердить его присягой и принимать и отдавать крѣпости. Они — комиссары согласно своей инструкціи протестовали противъ того, что русскіе послы непоказываютъ своей инструкціи и объявили, что не станутъ вступать съ ними ни въ какіе переговоры. По убѣжденію Поссевина они однако приступили къ переговорамъ, сдѣлавъ оговорку, что при заключеніи мира потребуютъ того удостовѣренія въ дѣйствительности полномочія Русскихъ пословъ, какое найдутъ нужнымъ, и избѣгая лишнихъ церемоній, спросили Русскихъ пословъ, уступаютъ-ли они всю Ливонію. Послы Русскіе послѣ долгихъ колебаній и доказательствъ, что Ливонія — отчина ихъ князя, прибавили къ прежде уступленнымъ городамъ города, взятые королемъ, и спрашивали, что мы имъ за это уступаемъ. На вторичное требованіе комиссаровъ уступить всю Ливонію, Русскіе послы объявили, что комиссары должны имъ что-либо уступить. Комиссары по настоянію Поссевина начали говорить, что выведутъ свои войска изъ Россіи, стали сбавлять сумму денегъ за издержки войны и наконецъ обѣщали уступить Островъ, Красный городокъ, Велье, Воронецъ. Послы черезъ Поссевина спросили: отдадутъ ли комиссары Луки, Заволочье, Невель и Велижъ; тогда они скажутъ, могутъ ли уступить всю Ливонію. Комиссары не дали отвѣта и уѣхали къ себѣ. Поссевинъ отъ имени пословъ просилъ, чтобы съѣхаться еще завтра. Такъ какъ комиссары видятъ, что безъ уступки Лукъ трудно заключить миръ, а о Лукахъ у нихъ нѣтъ ничего въ наказѣ, то они просятъ Замойскаго дать имъ письменное наставленіе, т. е. какъ имъ смотрѣть на это ненадежное полномочіе Русскихъ пословъ, далѣе уступать-ли Луки, Заволочье, Невель и Велижъ? Пока не получится отвѣтъ, комиссары будутъ вывѣдывать отъ пословъ мысли, касательно Ливоніи. Комиссары просятъ дать знать обо всемъ королю и прислать имъ инструкцію. Далѣе, комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы не хотятъ и слышать о внесеніи въ трактатъ Шведскаго короля, что переговоры съ Русскими послами ведутся не въ Запольскомъ-Ямѣ, ко-

торый заустошенъ, но въ двухъ миляхъ отъ него людей, что, по словамъ перебъжавшихъ отъ пословъ, въ Новгородъ прибыли войска, 410—413.

117.

1581. 14 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы, Януша Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій отвѣчаетъ на письмо Замойскаго, именно, на вопросы его касательно Русскихъ пословъ, надежные-ли переговоры ведутъ они и касательно войска, собирается-ли оно у Новгорода? Касательно пословъ Збаражскій отвѣчаетъ, что хотя они не имѣютъ (надлежащаго) полномочія и, по отзывамъ людей — послы не важные, но это не можетъ препятствовать вести съ ними переговоры, — все же они послы и присланы для заключенія мира; съ ними нужно рѣшить дѣло коротко и скоро. Касательно войска пишетъ, что не могъ узнать ничего вѣрнаго, потому что лошади замучены, слуги больны, а послы уклоняются отъ разговора объ этомъ. О Шведскомъ королѣ послы не хотятъ и слышать. Поссевинъ до сихъ поръ хорошо служитъ королю. Больныхъ много. Русскіе послы хотятъ отправить своихъ людей въ Новгородъ, 413—415.

118.

1581. 13 Декабря. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ передаетъ королю свою бесѣду съ Русскими послами о заключеніи мира. Для болѣе успѣшнаго хода дѣла Поссевинъ предложилъ посламъ помолиться Богу вмѣстѣ съ нимъ на слѣдующій день; затѣмъ показалъ имъ инструкцію, полученную отъ короля, и предложилъ сравнить съ своею, чтобы избѣжать напрасныхъ преній. Русскіе послы на это стали говорить, что Ливонія изначала принадлежала Московскимъ князьямъ, что ихъ князь воздерживался прежде и теперь воздерживается отъ войны, чтобы не дать усилиться надъ Россіей и Польшей Туркамъ, что король своими войсками и въ 20 лѣтъ не завоеуетъ крѣпостей, которыхъ требуетъ, что самъ онъ теперь подъ Псковомъ видитъ, какая разниа брать деревянные и каменные крѣпости, что Псковъ имѣетъ припасы на 15 лѣтъ, что у короля не достанетъ денегъ для уплаты наемному войску и тогда Іоаннъ могъ бы вознаградить понесенныя потери; наконецъ, послы просили Поссевина быть правдивымъ, 415—416. На это Поссевинъ отвѣчалъ, что ему самому принадлежитъ мысль объ уступкѣ Ливоніи, что доказательства на нее Русскихъ слабы, что Іоанну трудно бороться съ Баторіемъ, а Баторію легко завоевать Ливонію, когда и Шведы ежедневно берутъ Ливонскіе города, что если Псковъ будетъ взятъ, то трудно будетъ заключить миръ, что Русскіе и деревянные крѣпости защищали, да не всегда могли защитить, что Псковитяне иначе говорятъ о своихъ припасахъ, что войско Баторія, оставаясь въ Россіи, тѣмъ болѣе берегаетъ свою землю, что средства Польши при этомъ не истощаются, а напротивъ увеличиваются, потому что Поляки, сидя дома, тратили-бы деньги на пиры и вина, а теперь деньги обращаются на пользу частную и государственную, что онъ, Поссевинъ, постарается быть безпристрастнымъ посредникомъ, что князь обѣщалъ уже уступить Ливонію и странно, почему онъ не сдерживаетъ въ своемъ обѣщаніи. Послы Русскіе увидѣли себя въ такомъ затрудненіи, что едва кое-что отвѣчали на это, говоритъ Поссевинъ. Между тѣмъ Польскіе послы прислали спросить Поссевина, угодно-ли ему, чтобы они прибыли къ нему для переговоровъ о мирѣ. Король узнаетъ отвѣтъ комиссарамъ Поссевина изъ копій его письма къ нимъ, 416—418.

119.

1581. 15 Декабря. Письмо Поссевина къ Замоискому. Поссевинъ пишетъ, что о дѣлахъ до сѣзда пословъ, Замоискій узнаеть изъ прилагаемаго письма къ королю, а затѣмъ дѣла были такого рода: Поссевинъ разказываетъ затрудненія, возникшія по поводу голословнаго полномочія Русскихъ пословъ и говоритъ, что онѣ разрѣшены такъ, чтобы Польскіе комиссары протестовали передъ Поссевиномъ противъ этого полномочія и чтобы тѣ и другіе послы передали ему копіи своихъ полномочій. Потомъ, въ присутствіи Польскихъ пословъ Поссевинъ спрашивалъ Русскихъ пословъ, дѣйствительно-ли у нихъ всегда была такая форма полномочія. Послы утверждали, что дѣйствительно такая у нихъ форма полномочія. Тогда Поссевинъ сдѣлалъ внушеніе, что если тутъ скрывается обманъ, то позоръ падеть на Русскихъ, а дѣла короля не должны отъ этого страдать. Послы Польскіе засвидѣтельствовали тоже и пожелали узнать, чтѣ Русскіе послы въ силу своего полномочія отдають королю? Цѣлый день прошелъ въ спорахъ о Ливоніи, о крѣпостяхъ, уступаемыхъ Баторію, и о томъ, чтѣ онъ уступаетъ Іоанну; наконецъ Русскіе послы объявили, что если Польскіе послы скажутъ, что уступятъ всѣ (Русскія) завоеванныя крѣпости, то они подумаютъ ночью и завтра объявятъ свои мысли касательно Ливоніи. Поссевинъ при этомъ сказалъ, что много уже будетъ уступлено, если король отведетъ войска отъ Пскова и Новгорода, что если уступить еще Великія-Луки и Велижъ и другіе города, то это будетъ больше, нежели вся Ливонія, 418—420. Затѣмъ Поссевинъ подъ великимъ секретомъ рѣшается открыть Замоискому, что Русскіе послы, наконецъ, открыли ему, что получили полномочіе—въ случаѣ уступки всей Ливоніи, никакъ не уступать Баторію всѣхъ (Русскихъ) крѣпостей, взятыхъ имъ и въ томъ числѣ Невеля, что они просили Поссевина похлопотать, чтобы хоть нѣсколько Ливонскихъ крѣпостей осталось за Іоанномъ лишь для удержанія титула — Ливонскій, что если все это будетъ принято, то Поссевинъ можетъ увѣрить короля, что миръ состоится и они съ нимъ помимо Шведскаго короля заключатъ его; наконецъ, просили Поссевина засвидѣтельствовать передъ Іоанномъ объ ихъ усердіи, 420—421. За эти свѣдѣнія Поссевинъ просить Замоискаго быть откровеннымъ и предъ нимъ, просить также не пренебрегать счастливымъ случаемъ заключить выгодный миръ и не гоняться за бѣдшимъ. Сообщаетъ при этомъ Поссевинъ записку Русскихъ пословъ (ниже), какія Ливонскія крѣпости они желаютъ оставить за собою и просить дать скорый отвѣтъ. Далѣе, Поссевинъ извѣщаетъ о смерти переводчика Андрея-Аполлонія, просить ходатайствовать о наградѣ его роднымъ и позаботиться о распредѣленіи между ними его денегъ и одеждъ. Наконецъ, просить переслать королю всѣ эти извѣстія, 421 — 422. Приложена записка Русскихъ пословъ, въ которой перечисляются крѣпости, которыя Іоаннъ желаетъ получить назадъ отъ Баторія, именно: Великія Луки, Невель, Заволочье, Холмъ и всѣ крѣпости Псковскія; въ Ливоніи: Новгородокъ Ливонскій, Нарву, Керепеть, Маковъ, Раудехъ, Риндолъ, Конхоть, 422.

120.

1581. 18 Декабря. Письмо Замоискаго къ Шведскому начальнику Ивалгорода. Замоискій пишетъ, что посылаетъ къ нему Харленскаго, которому просить передать козаковъ, виновныхъ въ безчиніяхъ, просить также пропустить его въ Нарву для покупки вещей, нужныхъ Замоискому, 422.

121.

1581. 18 Декабря. Письмо Замоискаго къ начальнику Нарвы. Замоискій высказываетъ сожалѣніе о буйствахъ козаковъ, говоритъ, что послалъ Хар-

ленскаго взять ихъ для наказанія и просить дозволить Харленскому купить нужныя вещи въ Нарвѣ, 423.

122.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ пану Дембинскому. Замойскій просить Дембинскаго узнавать и доносить ему, что дѣлается въ Ливоніи, гдѣ воюють Шведы, извѣщаетъ, что собираются Русскія войска у Новгорода и предлагаетъ имѣть осторожность и подвинуться съ войскамъ къ Тизимузу, 423—424.

123.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ войску, размѣщенному по крѣпостямъ въ Ливоніи. Просить, чтобы по первому извѣстію отъ Дембинскаго войско подвигалось къ Пскову, 424.

124.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ князю Магнусу. Замойскій пишетъ, что король, уѣзжая изъ-подъ Пскова, поручилъ ему пользоваться содѣйствіемъ Магнуса, поэтому онъ—Замойскій, вслѣдствіе извѣстій, что Русскія войска идутъ на помощь Пскову, просить Магнуса подвинуться къ этому городу, 425.

125.

1581. 18 Декабря. Письмо Замойскаго къ Жолкѣвскому. Замойскій пишетъ, что для устраненія недоразумѣній посылаетъ ему—Жолкѣвскому для передачи посламъ условія мира въ трехъ видахъ (см. ниже № 128). Первыя условія пусть Жолкѣвскій съ вѣдома пословъ передастъ Поссевину, а если онѣ окажутся недостаточными, то пусть передастъ вторыя и, наконецъ, третія. Въ припискѣ напоминаетъ, что въ посольской инструкціи сказано, чтобы послы требовали у Іоанна какой-либо крѣпости за плѣнныхъ: пусть послы говорятъ по этому поводу о Себежѣ. Объ этомъ нужно сказать и Поссевину, когда будутъ отвергнуты первыя условія, 425—426.

126.

1581. 19 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Извѣщаетъ комиссаровъ, что посылаетъ къ нимъ на бумагѣ условія мира, просить предлагать ихъ постепенно, а если комиссары придумаютъ что либо лучшее, то пусть удержатся предъявлять эти условія. Въ припискѣ обращаетъ вниманіе комиссаровъ на тотъ пунктъ ихъ инструкціи, по которому они обязаны требовать прибавки крѣпости за плѣнныхъ, 426—427.

127.

1581. Декабря (19?) Письмо Замойскаго къ Поссевину. Извѣщаетъ Поссевина, что посылаетъ на бумагѣ тѣ уступки, какія могутъ быть сдѣланы въ Ливоніи, 427.

128.

Условія, посланныя съ Жолкѣвскимъ. Первыя условія: если за королемъ останутся Великія Луки съ крѣпостями—Заволочьемъ, Невелемъ, если будетъ переданъ королю Себежъ и оставленъ за нимъ Велижъ и будетъ заключенъ миръ безъ новыхъ сношеній съ Іоанномъ: то Іоанну уступаются: Новгородъ Ливонскій, Серенескъ, Ляисъ и крѣпости: Островъ, Холмъ, Красный—городокъ, Воронежъ и Велье.

Вторыя условія : если Русскіе послы не имѣютъ полномочія , получивъ Новгородокъ Ливонскій, Серенескъ и Ляисъ, уступить королю Луки, Заволочье, Невель, Велижъ и отдать или разрушить Себежъ; то Замойскій не можетъ уступить и тѣхъ, выше упомянутыхъ городовъ Ливонскихъ; но, отдавъ Русскимъ Великія Луки, Холмъ, Островъ, Красный-городокъ, Воронежъ, Велье, удержать за королемъ всю Ливонію съ Новгородкомъ Ливонскимъ, Серенескомъ, Ляисомъ и крѣпостями: Заволовьемъ, Невлемъ, Велижемъ, а Себежъ или тоже передать королю или разрушить.

Третьи условія: удержавъ за королемъ всю Ливонію съ крѣпостями: Новгородкомъ Ливонскимъ, Ляисомъ, Серенескомъ, удержавъ Велижъ, удержавъ или разрушивъ Себежъ, уступить Великія Луки, Заволочье, Невель, Холмъ, Островъ, Воронежъ, Красный-городокъ и Велье. Больше уступать Замойскій ничего не можетъ и закликаетъ комиссаровъ не уступать, 428—429.

129.

1581. 20 Декабря. Письмо къ Замойскому Польскихъ пословъ. Послы пишутъ, что не рѣшаются уступать Іоанну ничего въ Ливоніи, потому что на это не имѣютъ права по инструкціи и это повело-бы къ другимъ требованіямъ со стороны Русскихъ пословъ; они согласились только принять словесное предложеніе Замойскаго, переданное Жолкѣвскимъ, уступить Русскимъ Великія Луки съ тѣмъ, чтобы они прибавили къ Ливоніи Себежъ, но по совѣту Поссевина объявили имъ глухо, что готовы уступить одну изъ крѣпостей—Луки, Заволовье, Невель, Велижъ. Комиссары просятъ прислать имъ письменную инструкцію, потому что они не могутъ рѣшать дѣлъ на основаніи одного словеснаго сообщенія Жолкѣвскимъ порученій Замойскаго; извѣщаютъ, что Русскіе касательно Себежа говорятъ, что не имѣютъ никакого полномочія, но комиссары отъ переметчика слышали, что Іоаннъ готовъ разрушить Себежъ, если король сожжетъ Дриссу: комиссары просятъ инструкціи и на этотъ счетъ; пишутъ, что Русскіе послы жалуются на задержаніе ихъ гонца, что Поссевинъ и Бурба жалуются на неудобства и недостатки, 429—431.

130.

1581. 20 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы къ Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что посылаетъ къ Замойскому Русскаго переметчика и его показанія (см. № 135), что комиссары были въ затрудненіи касательно гонца, захваченнаго Замойскимъ, что ничего не узнали, съ какими письмами онъ пріѣхалъ, но изъ словъ Русскихъ пословъ можно заключить, что Шведы не въ мирѣ съ Русскими. Далѣе передаетъ о переговорахъ съ Русскими послами, которые, наконецъ, предлагаютъ остаться обѣимъ сторонамъ при томъ, чѣмъ каждая сторона владѣетъ; они, комиссары, при этомъ грозили разѣхаться; ~~Поссевинъ, который знаетъ секретныя дѣла больше самихъ комиссаровъ, предлагаетъ завести рѣчь объ уступкѣ Русскими Юрьева, но Збаражскій думаетъ, что Русскіе не уступятъ ни Юрьева, ни Нарвы; проситъ у Замойскаго инструкціи; указываетъ на опасность, какъ-бы Шведскій король не помирился съ Іоанномъ; пишетъ, что Русскіе послы жалуются на стѣсненія и просятъ дозволенія послать за припасами въ Новгородъ и что нужно было на это согласиться, что Поссевинъ терпитъ нужду и его кормятъ Русскіе послы, что Бурба не имѣетъ никакихъ средствъ. Збаражскій проситъ Замойскаго подумать объ этомъ, 431—433.~~

131.

1581. 20 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ извѣщаетъ о полученіи писемъ отъ Замойскаго; проситъ прислать на бумагѣ то,

что передавалъ Жолкѣвскій, просить вѣрить ему; доказываетъ, какъ важно было-бы комиссарамъ имѣть обѣщанную инструкцію, подписанную рукою короля—тогда-бы дѣло не замедлялось, 433—434.

132.

1581. 20 Декабря. Письмо Радзивила къ Замойскому. Радзивилъ пишетъ, что такъ какъ дѣло затягивается и онъ не вѣрить въ успѣхъ переговоровъ, то просить отпустить его домой, куда его призываютъ разныя дѣла; притомъ у нихъ (комиссаровъ) такая крайняя нужда, что придется, чего добраго, поневолѣ бѣжать, 434—435.

133.

1581. 21 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пересылаютъ Замойскому письмо къ нимъ Поссевина, просятъ сказать имъ прямо и передать на бумагѣ съ своею подписью и печатью, можно-ли отдать Русскимъ Заволочье, Невель, Велижъ за всю Ливонію; просятъ прислать съ такими же формальностями инструкцію, но не одну, а раздѣливъ ее на двое, и не давать объ ней знать Поссевину; пишутъ затѣмъ, что дозволили Русскимъ посламъ послать гонца; что касается до плѣнныхъ, то комиссары имѣютъ отъ короля иную инструкцію за его подписью, какъ расскажетъ объ ней Жолкѣвскій, 435—436.

134.

Записка Поссевина къ комиссарамъ. Поссевинъ извѣщаетъ, что имѣлъ бесѣду съ Русскими послами, которые ему открыли все; что объ этомъ онъ написалъ къ Замойскому; что еслибы комиссары имѣли надлежащую инструкцію, то можно было-бы сейчаеъ заключить миръ; просить дозволить Русскимъ посламъ послать гонца къ князю и сейчасъ дать ему провожатаго; далѣе говоритъ, что если-бы Замойскій имѣлъ право уступить сейчасъ всѣ (Русскія) крѣпости, завоеванныя у Іоанна, то можно было-бы покончить дѣло и безъ обсылокъ къ Іоанну и къ королю, что онъ — Поссевинъ посылаетъ письмо къ Іоанну, о чемъ — комиссары узнаютъ завтра, а также о томъ, что не даромъ онъ призывалъ къ себѣ Русскихъ пословъ, отъ которыхъ всегда удается что либо вывѣдать, 436—437.

135.

Показанія переметчика Феодора Зубатова: Іоаннъ желаетъ уступить всѣ крѣпости, взятыя имъ въ то время, когда король былъ подъ Данцигомъ.

Потомъ Іоаннъ говорилъ, что отдастъ всѣ крѣпости (Ливонскія) кромѣ Нарвы, а отъ короля желаетъ получить назадъ Луки.

Желаетъ сжечь Себежъ, но чтобы была сожжена и Дрисса. Пойдетъ къ Лукамъ, если король удалится съ войскомъ, а если не удалится, то войска будутъ собираться въ Новгородъ, а по удаленіи Поляковъ въ—Псковъ.

Іоаннъ приказалъ посламъ присылать во время переговоровъ гонцовъ за разрѣшеніемъ вопросовъ, а если гонцовъ Поляки не пустятъ, то кончить дѣло безъ обсылки. Гонецъ Адауровъ далъ въ Новгородъ знать, что старшій сынъ Іоанна смертельно болѣнъ, что нужно выпустить всѣхъ заключенныхъ въ тюрьму,—доправили на нихъ 240,000, простили 70,000 (рублей?)

Эти послы не будутъ присягать и не поѣдутъ къ королю, а будутъ только принимать и отдавать крѣпости, для чего ждуть къ себѣ дворянъ (поименовываються).

Іоаннъ получилъ извѣстіе объ отъѣздѣ короля, о маломъ числѣ оставшагося войска, объ оплошности солдатъ, размѣстившихся по деревнямъ, знаетъ,

что при послахъ не малая стража. Говорилъ переметчикъ, что у Іоанна Ногайскихъ татаръ не больше 300, что его особенно раздражаютъ завоеванія Шведовъ, что эти послы могутъ заключить миръ на 10 лѣтъ, а о вѣчномъ мирѣ будутъ вести переговоры другіе послы. Далѣе переметчикъ говорилъ, между прочимъ, какихъ пословъ Іоаннъ сначала предполагалъ послать, что Іоаннъ послѣ отъѣзда ихъ возвратился въ Москву, что еслибы послы, пріѣхавъ, узнали, что король ушелъ съ войскомъ, то не должны были ничего оканчивать, но подъ какимъ либо предлогомъ разбѣжаться; Іоаннъ тогда-бы послалъ войско добывать Луки, 437—438.

136.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ, что посылаетъ комиссарамъ вторично пункты касательно Лукъ, Заволочья и Невеля; что же касается до Велижа, то Замойскому труднѣе всего дать объ этомъ мнѣніе; онъ предоставляетъ это дѣло Радзивилу, какъ сенатору и Гарабурдѣ, какъ сановнику Литовскаго княжества, къ которому принадлежитъ Велижъ, при чемъ проситъ ихъ обратить вниманіе на успѣхи Шведовъ и другія обстоятельства, о которыхъ Замойскій не считаетъ удобнымъ говорить въ письмѣ; впрочемъ, Замойскій надѣется, что они постараются, чтобы дѣло обошлось безъ уступки Велижа. Въ припискѣ первой Замойскій объясняетъ, что, уступая Іоанну ничтожныя крѣпости Ливонскія, имѣлъ въ виду удержать за королемъ Луки, обладаніе которыми было-бы очень важно для удержанія Ливоніи; извѣщаетъ, что послалъ вторые и третьи пункты мира; проситъ стараться, чтобы Іоаннъ не помирился съ Шведами, чтобы въ трактатъ внести въ сторону короля и тѣ крѣпости, которыя завоевалъ Шведскій король, а если Русскіе послы не дозволятъ внести Нарвы, то сдѣлать протестацію передъ Поссевиномъ; проситъ сильно отстаивать, чтобы не разрушать Дриссы, но если-бы изъ за-нее разрывался миръ, то Замойскій готовъ уступить.

Во второй припискѣ спрашиваетъ, нельзя-ли получить за плѣнныхъ Опочку и Себежъ, а то можно было-бы промѣнять ихъ на Велижъ, если его нельзя оставить за королемъ по договору.

Въ третьей припискѣ говоритъ, что если будетъ заключенъ миръ, то нужно будетъ, какъ можно скорѣе, послать дворянъ для принятія Ляиса и Серенеска.

Въ четвертой — извѣщаетъ, что послалъ къ Жолкѣвскому связку бумагъ; если Жолкѣвскій уѣхалъ, то пусть комиссары примутъ ее и распечатаютъ.

Въ пятой — проситъ поскорѣе отправить назадъ мальчика (котораго послалъ Замойскій съ этими письмами), какъ только комиссары придутъ къ соглашенію съ Русскими послами; Замойскому крайне нужно подумать, какъ и куда двинуть войско, 438 — 441.

137.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій извѣщаетъ, что поручилъ комиссарамъ сообщить Поссевину то, о чемъ онъ просилъ; затрудненіе при переговорахъ произошло отъ того, что Русскіе послы стали требовать городовъ, о которыхъ не упоминали при прежнихъ переговорахъ. Подробнѣе Поссевинъ узнаетъ дѣло отъ комиссаровъ изъ собственноручной его инструкціи, въ которой показано, что уступить Русскимъ, 441.

138.

1581. 22 Декабря. Письмо Замойскаго къ придворному Литовскому маршалу Радзивилу. Убѣждаетъ Радзивила не уѣзжать отъ комиссаровъ, такъ какъ онъ и домашнихъ дѣлъ не устроилъ-бы и переговоры рушились-бы, потому что его имя находится въ полномочіи посламъ, 442.

139.

1581. 23 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій поручаетъ комиссарамъ отстаивать Велижъ, впрочемъ, изъ-за него не нужно разрывать мира; пусть комиссары скорѣе дають знать, какъ идетъ дѣло; Замойскому необходимо это знать, чтобы видѣть, какъ готовится къ походу; напоминаетъ комиссарамъ, что нужно будетъ поскорѣе послать дворянъ для принятія Ляиса, Серенеска, такъ какъ эти крѣпости вблизи Шведскихъ владѣній; напоминаетъ также, что можетъ быть Русскіе послы промѣняютъ Велижъ на плѣнныхъ, 442 — 443. Приложены пункты, какъ уступать постепенно крѣпости:

Пунктъ 1. Принявъ всю Ливонію, комиссары уступятъ Іоанну къ крѣпостямъ Холму, Острову, Красному, городку, Воронцу, Велью, уступка которыхъ уже объявлева, Великіе-Луки, а за королемъ останутся: вся Ливонія, Заволочье, Невель, Велижъ и пусть будетъ переданъ или разрушенъ Себежъ.

Пунктъ 2. Если такимъ образомъ миръ не можетъ быть заключенъ, то пусть комиссары прибавятъ въ сторону Іоанна Заволочье.

Пунктъ 3. Въ крайности пусть комиссары отдадутъ и Невель и Луки, 443.

140.

1581. 24 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Поручаетъ комиссарамъ настаивать, чтобы Русскіе послы допустили вписать въ сторону короля Ругодевъ; если же этого нельзя будетъ добиться, то настаивать, чтобы онъ не былъ вписанъ ни въ Русскую, ни въ Польскую сторону, согласно инструкціи комиссаровъ, 444.

141.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій пишетъ, что посылаетъ королю показанія переметчика Зубатова, а также письма Поссевина, который хлопоталъ, чтобы уступить что-либо Іоанну въ Ливоніи, но котораго Замойскій убѣдилъ оставить это дѣло; затѣмъ рассказываетъ ходъ переговоровъ о Русскихъ крѣпостяхъ, взятыхъ королемъ въ прошедшемъ году и въ этомъ, въ особенности подробно рассказываетъ свою переписку съ комиссарами по дѣлу объ уступкѣ Іоанну Велижа и касательно Себежа; проситъ короля послать приказъ о сдачѣ Велижа и о разрушеніи Себежа, если иначе нельзя будетъ заключить мира; извѣщаетъ короля, что по заключеніи мира будетъ возвращаться черезъ Ливонію, въ которой будетъ принимать мѣры противъ Шведовъ (перечисляются эти мѣры); спрашиваетъ, сколько удержать войска; пишетъ, что возьметъ съ собою Гарабурду, что послалъ подъ Новгородъ наблюдать за Русскими войсками, что къ 5 Января собираетъ въ лагерь фуражировъ; извѣщаетъ, что убѣждалъ въ крѣпость Іоаннъ Зуба, который сообщилъ Шуйскому нѣкоторыя весьма важныя вещи, что взять въ плѣнъ Михаилъ Дурнаковъ. Въ первой припискѣ ходатайствуетъ за Зибжика, во второй говоритъ, что поспѣшать заключеніемъ мира побуждаютъ свирѣпствующія въ войскѣ болѣзни, 444 — 148.

142.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Тидеману. Замойскій пишетъ объ эмблемахъ для торжества (по случаю заключенія мира), 448.

143.

1581. 24 Декабря. Письмо Замойскаго къ епископу Плоцкому. Замойскій пишетъ, что по удаленіи короля, онъ съ войскомъ остается подъ Псковомъ, борется съ стужей, поражаетъ врага, козаки его пробивались за Новгородъ къ Москвѣ, ~~вся Ливонія и Псковская область отрѣзаны отъ Москвы.~~ Пользуясь этимъ, Шведскій король дѣлаетъ завоеванія въ Ливоніи; Замойскій подробно говоритъ объ этихъ завоеваніяхъ. Затѣмъ Замойскій пишетъ, что его озабочиваетъ дѣло о постройкѣ храма въ Замостьѣ, жалуется, что іезуиты переманили къ себѣ одного изъ молодыхъ людей, посланныхъ имъ для довершенія образованія въ Римѣ съ тѣмъ, чтобы потомъ они были учителями въ ~~школѣ при этой церкви (Академіи Замойскаго)~~ и проситъ настаивать у генерала и у самаго папы, чтобы іезуиты возвратили ему этого молодого человѣка, 449—451.

144.

1581. 22 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что, наконецъ, Русскіе послы объявили, что если король уступитъ всѣ (Русскія) крѣпости, взятая имъ, и если не будетъ упоминанія о Себежѣ, то они готовы предоставить Поссевину на разсужденіе дѣло объ уступкѣ ~~всей Ливоніи;~~ Поссевина, между тѣмъ, стали потомъ просить, чтобы постарался оставить за Іоанномъ хоть нѣсколько Ливонскихъ крѣпостей для сохраненія титула. Комиссары спрашиваютъ Замойскаго, какъ имъ поступать, если 1) Русскіе послы не уступятъ всей Ливоніи, чтобы удержать у своего государя титулъ—Ливонскій; 2) если, уступая всю Ливонію, не уступятъ четырехъ городовъ: Лукъ, Заволочья, Велижа и Невеля, между тѣмъ, по инструкціи можно имъ уступать только три города и 3) если Русскіе послы не захотятъ ни уступить, ни разрушить Себежа? Въ заключеніе комиссары просятъ скорѣе избавить ихъ изъ этого чистилища, 451—452.

145.

1581. 24 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ извѣщаетъ Замойскаго о полученіи отъ него писемъ и о томъ, что Русскіе послы высказали послѣднія свои предложенія, которыя состоятъ въ томъ, чтобы или уступить имъ кромѣ Псковскихъ крѣпостей Луки, Велижъ, Невель и Заволочье, а они уступятъ всю Ливонію; или уступить имъ Новгородъ Ливонскій и Керепеть и затѣмъ Луки и Заволочье, а они отдадутъ всю остальную Ливонію и Невель и Велижъ; или, наконецъ, принять второе предложеніе Замойскаго и сообщить его Іоанну и Баторію, при чемъ Русскіе послы со слезами и съ клятвою увѣряли, что это послѣднее ихъ рѣшеніе, 452—453.

146.

1581. 24 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій пишетъ, что переговоры о мирѣ, хотя медленно, но все-таки подвигаются и будутъ кончены, за что нужно будетъ ~~благодарить Бога и Поссевина,~~ безъ котораго дѣло это, по всей вѣроятности, не состоялось-бы. При этомъ Варшевицкій доказываетъ чистоту намереній Поссевина, его умъ и благочестіе, 453—454.

147.

1581. 28 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что такъ какъ присланныя отъ него инструкціи назначены Поссевину, то они не могутъ принять ихъ въ руководство себѣ и

просятъ Замойскаго прислать эти инструкціи имъ съ надлежащею подписью; просятъ также дать наставленіе касательно Велижа и Себежа; наконецъ, спрашиваютъ, разрывать-ли переговоры, если Русскіе послы не согласятся принять послѣднія условія, 454—455. Въ припискѣ извѣщаютъ, что Русскіе послы подняли вопросъ о Керепети; что касательно Велижа, они — комиссары не могутъ сами разсуждать, а должны держаться инструкціи и потому снова просятъ наставленія по этому дѣлу, а также касательно того, что дѣлать, если Русскіе послы не согласятся отдать за плѣнныхъ ни Опочки съ Себежемъ, ни Велижа, 455—456.

148.

1581. 24 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замоискому. Благодаритъ за письмо, надѣется на заключеніе мира, упоминаетъ о требованіи Русскихъ пословъ уступить имъ Керепеть и говоритъ, что не желалъ-бы, чтобы Русскимъ уступлено было что нибудь въ Ливоніи, 456

149.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замоискій посылаетъ комиссарамъ требуемую инструкцію, по которой вся Ливонія должна остаться за королемъ, а изъ Русскихъ крѣпостей нужно уступать сперва Луки, потомъ Заволочье, далѣе Невель, затѣмъ Велижъ, наконецъ, можно согласиться на скрытіе Себежа и Дриссы. Касательно плѣнныхъ, можно въ крайности согласиться на выкупъ. Замоискій затѣмъ убѣждаетъ комиссаровъ стараться сдѣлать меньше уступокъ, но стараться также ускорить заключеніемъ мира въ виду того, что происходитъ въ Ливоніи и по другимъ причинамъ, о которыхъ онъ теперь умалчиваетъ. Въ концѣ письма говоритъ, что посылаетъ комиссарамъ копію своего письма къ Поссевину. 456—458. Въ припискахъ—въ первой совѣтуетъ упираться, сколько будетъ можно, и не отдавать Велижа; во второй, говоритъ, что надѣется на успѣхъ этой твердости и совѣтуетъ въ крайности уступить Велижъ, 458.

150.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замоискій пишетъ, что теперь не должно быть рѣчи объ уступкѣ Русскимъ чего либо въ Ливоніи, когда Русскіе послы говорятъ, что не могутъ уступить Лукъ, а ждать новой инструкціи нельзя въ виду завоеваній Шведскаго короля; поэтому Замоискій проситъ Поссевина оставить дѣло о Ливоніи, 458.

151.

1581. 26 Декабря. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивангородской крѣпости. Замоискій требуетъ, чтобы начальникъ Ивангородской крѣпости отослалъ къ нему взятыхъ имъ на фуражировкѣ дворянъ, 459.

152.

Отрывокъ письма Замойскаго къ Юрдану, который отправлялся подъ Новгородъ и котораго Замоискій убѣждаетъ не жечь тамъ.... 459.

153.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ князю Магнусу. Извѣщаетъ Магнуса, что слухи о непріятелѣ оказались невѣрными, поэтому Магнусу не нужно двигаться съ войскомъ къ нему—Замоискому; проситъ присылать извѣстія, проситъ переслать къ Дембинскому прилагаемое письмо, 460.

154.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Дембинскому о томъ же; просить дать знать и другимъ ротмистрамъ, 460.

155.

1581. 27 Декабря. Письмо Польскихъ ротмистровъ — Кретковскаго и Старевакаго къ Шведскому полководцу Делягарди съ жалобой на захватъ ихъ пахоликовъ солдатами начальника Ивангородскаго и съ просьбой возвратить ихъ, 460—461.

156.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что скоро придется потерять всю Ливонію, если миръ не будетъ заключенъ въ скоромъ времени, что Поссевинъ прислалъ ему троякія условія для заключенія мира: 1) или чтобы Іоаннъ уступилъ всю Ливонію и взялъ себѣ Островъ, Холмъ, Красный, Велье, Луки, Заволочье, Воронецъ, Велижъ и Невель, а Себежъ и Дрисса пусть будутъ сожжены; или 2) Невель и Велижъ пусть останутся за королемъ, а Іоанну уступить за нихъ Керепеть и Ливонскій Новгородокъ; и 3) позволить посламъ Московскимъ послать къ Іоанну, а Польскимъ къ королю за новыми инструкціями, 461. Замойскій пишетъ, чтобы послы не соглашались ни на второе ни на третье условіе, а что касается до перваго, то пусть стараются выторговать, сколь возможно больше; во всякомъ случаѣ, пусть скорѣе заключаютъ миръ. 461—462.

157.

1581. 25 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что Русскіе послы уступаютъ уже всю Ливонію, а они — комиссары уступили имъ еще только Псковскіе пригороды — Луки, Холмъ, а затѣмъ Ржевъ и Заволочье и только въ крайности заведутъ рѣчь объ уступкѣ Велижа. Русскіе послы требуютъ, чтобы имъ уступить или Невель и Велижъ или Керепеть и Ливонскій Новгородокъ. Они — комиссары не уступаютъ и объявляютъ передъ Поссевиномъ, что не обязаны слушаться Замойскаго, а должны исполнять инструкцію, данную имъ королемъ, 462—463. Въ припискѣ Янушъ Збаражскій жалуется на Вонара, который наѣхалъ на домъ слугъ его, связалъ его шляхтича, забралъ вещи и еще дѣлаетъ ему — Збаражскому угрозы. 463.

158.

1581. 26 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ жалуется, что Польскіе комиссары слишкомъ неговорчивы въ переговорахъ, что они неосновательно отказываются слѣдовать указаніямъ его — Замойскаго, 464. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что упросилъ комиссаровъ непрерывать переговоры и сдѣлать еще уступку, но они предложили уступить Ржевъ и одну изъ крѣпостей — Невель или Заволочье, а Московскіе послы находятъ несообразнымъ отдѣлять Ржевъ отъ Заволочья; что Московскіе послы показали ему послѣднія свои условія, которыя онъ посылаетъ Замойскому (см. подъ слѣдующимъ №); что завтра окажется, можно ли будетъ еще что вырвать у Москвы; что въ случаѣ затрудненій касательно уступки Іоанну Ливонскаго Новгорода;

а Баторію Велижа, онъ—Поссевинъ готовъ ѣхать въ Москву, надѣется, впрочемъ, что Богъ лучше устроитъ дѣло, чѣмъ можно думать, 464—465. Далѣе Поссевинъ жалуется на колебанія комиссаровъ, въ особенности онъ, недоволенъ маршаломъ Альбертомъ Радзивиломъ, о назначеніи котораго въ посольство самъ старался. Поссевинъ увѣренъ, что миръ былъ-бы устроенъ, еслибы хоть одинъ день Замойскій былъ при переговорахъ, а теперь изъ-за одной крѣпости Ливонія переходитъ въ чужія руки (Шведскія), 465. Въ заключеніе Поссевинъ пишетъ, что нужно послать къ Замойскому проектъ трактата, что при заключеніи мира нужно хлопотать о дѣлахъ Шведскаго короля и оказать Варшевицкому содѣйствіе въ путешествіи къ нему. Въ случаѣ же, если миръ не состоится, не сочтетъ ли Замойскій нужнымъ написать объ чемъ либо ему—Поссевину, когда онъ соберется ѣхать въ Москву, при чемъ проситъ вѣрить ему, 465—466. Въ припискѣ Поссевинъ говоритъ, что когда онъ сказалъ Московскимъ посламъ, что не можетъ быть допущена посылка къ Іоанну за новыми инструкціями; но они клялись, что дѣло останавливается не изъ-за нихъ, что ихъ князь особенно беспокоится, чтобы въ Дерптѣ протестанты не глумились надъ возстановленнымъ тамъ православіемъ. По этому поводу Поссевину пришла мысль, не внести-ли этого въ условія мира. На увѣщаніе Поссевина, чтобы послы изъ-за одной крѣпости не разрывали мира, они отвѣчали, что не знаютъ, что дѣлать. Въ заключеніе Поссевинъ проситъ прислать на короткое время капеллана—Оому, 466—467.

159.

1581. 25 Декабря. Условія мира, сообщенныя Поссевину Никитой Буинкомъ. Въ сторону Іоанна: Великія Луки, Заволочье, Холмъ, Невель, Велижъ, всѣ крѣпости Псковскія и не сжигать Себежа. Въ сторону Баторія: всѣ Ливонскія крѣпости, находящіяся во власти Іоанна.

Если это невозможно, то въ сторону Іоанна: Ливонскій Новгородокъ и Керепеть, а въ сторону Баторія: Велижъ и въ крайности сжечь Себежъ, но чтобы Баторій сжегъ и Дриссу.

Если и это невозможно, то въ сторону Іоанна одинъ Ливонскій Новгородокъ, а въ сторону Баторія одинъ Велижъ, 467.

160.

1581. 25 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замойскому. Варшевицкій высказываетъ увѣренность, что миръ скоро былъ-бы заключенъ, если-бы при переговорахъ присутствовалъ Замойскій; совѣтуетъ имѣть терпѣніе и высказываетъ похвалы Поссевину за его усердіе, 468.

161.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій одобряетъ дѣйствія комиссаровъ, увѣряетъ, что необижается тѣмъ, что они его не хотятъ слушаться и проситъ поскорѣе заключить миръ, потому что по слухамъ Пернава уже взята Шведами и Феллинъ въ опасности. Іорданъ посланъ на рекогносцировку къ Новгороду (см. № 164). Проситъ пословъ сейчасъ же дать знать, если заключать миръ, высказываетъ опасеніе, какъ-бы непотеряютъ много времени на составленіе трактата, 468—469.

162.

1581. 27 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій говоритъ, что хотя ему, какъ главнокомандующему, оставлена нѣкоторая власть направлять переговоры, но онъ не можетъ принуждать къ чему либо комиссаровъ,

такъ какъ они сенаторы, что требованіе Велижа Русскими послами кажется и ему страннымъ и онъ проситъ Поссевина устранить это затрудненіе. Касательно боязни Русскихъ, чтобы Лютеране не глумились надъ вѣрою въ Новгородѣ Ливонскомъ (?) увѣряетъ, что этого не будетъ, но Велёгорскій и Оома будутъ прославлять тамъ Бога. Варшевицкій пусть самъ пишетъ о своемъ дѣлѣ, а онъ Замоискій напишетъ королю. Проситъ, какъ можно скорѣе, дать знать о заключеніи мира, 469—470.

163.

1581. 30 Декабря. Письмо Замоискаго къ комиссарамъ. Замоискій предостерегаетъ комиссаровъ, чтобы не соглашались писать въ трактатѣ, что Іоаннъ уступаетъ тѣ только Ливонскіе города, которыми владѣетъ, какъ это сказано въ какой то запискѣ Поссевина (см. № 159), хотя прежде онъ самъ писалъ, что Іоаннъ уступаетъ всю Ливонію. Нужно бояться, какъ-бы остальной Ливоніей Поссевинъ не помирилъ съ Іоанномъ Шведскаго короля. Если Русскіе послы не согласятся писать въ сторону Баторія Нарвы, то не писать ей ни въ чью сторону и сдѣлать протестацію передъ Поссевиномъ. Не надобно соглашаться и на то предложеніе Поссевина, чтобы вписать въ трактатъ, что при храмахъ оставляются пожалованія, сдѣланныя Іоанномъ, потому что Іоаннъ почти всю волость Ливонскаго Новгородка пожаловалъ Нечерскому монастырю и потому что неприлично показывать, будто король благочестивъ по трактату. Въ заключеніе пишетъ, чтобы въ случаѣ неудачи переговоровъ Поссевинъ подождалъ въ Островѣ письма отъ короля и высказываетъ опасеніе, какъ-бы Поссевинъ, не подѣлалъ зла, присмотрѣвшись къ недостаткамъ Польскимъ; поэтому Замоискій полагаетъ, что лучше-бы теперь заключить миръ. Въ заключеніе Замоискій характеризуетъ Поссевина, который по его мнѣнію больше занимается планами устроить этотъ миръ, нежели созерцаніемъ небесныхъ силъ, и можетъ много надѣлать зла, особенно при его горячности и честолюбіи, 470—472.

164.

1581. Въ день св. Стефана (26 Декабря). Письмо Снытка Іордана изъ Заключина къ Замоискому. Іорданъ доноситъ Замоискому о своей рекогносцировкѣ къ Новгороду. Іорданъ узналъ, что въ Новгородъ пришло нѣсколько Русскихъ полковъ. Расположившись на главной дорогѣ изъ Новгорода во Псковъ, Іорданъ послалъ отрядъ на подгородный монастырь; но солдаты занялись грабежемъ, въ городѣ о нападеніи узнали, стали стрѣлять, выслали отрядъ, и солдаты Іордана должны были отступить, захвативъ только простыхъ плѣнныхъ, которыхъ Іорданъ совѣстится посылать Замоискому. Подождавъ не много на главной дорогѣ и недождавшись нападенія, Іорданъ повернулъ назадъ и послалъ 70 конныхъ къ дорогѣ, ведущей изъ Москвы въ Новгородъ. Іорданъ извѣщаетъ затѣмъ Замоискаго, что многіе изъ Польскаго войска разбѣзжаются по странѣ и занимаются грабежемъ, что по извѣстіямъ отъ плѣнныхъ сынъ великаго князя умеръ, что Іоаннъ съ горя заболѣлъ и разослалъ по церквамъ милостыню на поминъ души царевича, что по деревнямъ оповѣщено, чтобы народъ надѣялся на миръ и спокойно жилъ, что Русскіе собираютъ войска противъ Нѣмцевъ, готовятъ снаряды и квартиры для войска, которое приведутъ Мстиславскій и Никита Романовичъ, а за ними придетъ самъ князь, что теперь пришло пять полковъ Рязанцевъ и Астраханцевъ, — войско плохое, бѣдное, 472—473. Далѣе Іорданъ пишетъ, что не могъ расположить отрядовъ по дорогамъ, потому что никто его не слушаетъ, а козаки забрались за Русу въ мѣста, богатая продовольствіемъ, и жи-

вуть себѣ безъ всякой пользы для войска. Князь Темрукъ радъ-бы пойти къ Гдову, но у него подбились лошади. Впрочемъ, и Рускіе не думаютъ двинуться къ Пскову; имъ тоже трудно; они желаютъ мира, чтобы потомъ идти на Нѣмцевъ, какъ узналъ это Іорданъ отъ гонца, ѣхавшаго къ посламъ, 474. Въ заключеніе Іорданъ хвалитъ бывшихъ съ нимъ ротмистровъ и въ частности королевскаго дворянина Павловскаго и увѣряетъ Замойскаго въ своей преданности, 474—475.

165.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ жалуется, что его усилія убѣдить комиссаровъ продолжать переговоры ~~напрасны~~, что завтра или послѣ завтра онъ уѣзжаетъ съ Русскими послами; можетъ быть Замойскій сочтетъ нужнымъ написать что либо ему; при этомъ Поссевинъ посылаетъ письмо къ королю, которое проситъ Замойскаго прочитать, 475.

166.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ Польскимъ комиссарамъ. Поссевинъ извѣщаетъ комиссаровъ, что въ эту ночь Рускіе послы объявили ему, что не могутъ уступить всей Ливоніи, если Баторій желаетъ оставить въ своихъ рукахъ какую либо изъ Русскихъ крѣпостей, взятыхъ имъ; по этому поводу Поссевинъ предлагаетъ комиссарамъ на обсужденіе слѣдующее: оставить Ливонскій Новгородокъ во власти Іоанна, а Велижъ во власти Баторія до обсылки съ ними, а между тѣмъ заключать миръ и сдавать уступленные города. Объ этомъ онъ проситъ комиссаровъ сейчасъ извѣстить Замойскаго. Дѣло же объ этихъ городахъ рѣшится послѣ самими государями или при участіи (даже денежномъ) папы, 475—477. Если же этотъ планъ негодится, то Поссевинъ предлагаетъ дать Русскимъ посламъ 10 дней, въ теченіе которыхъ они узнаютъ рѣшеніе Іоанна касательно этого дѣла, а между тѣмъ миръ пусть заключается своимъ порядкомъ, и тѣ и другіе послы пусть принесутъ присягу, что искренно объявятъ волю своихъ государей касательно Велижа и Ливонскаго Новгорода. Если же комиссары не согласны и на это, то Поссевинъ закликаетъ ихъ подождать четыре дня отвѣта отъ Замойскаго или, по крайней мѣрѣ, не уѣзжать далеко, 477. Въ заключеніе Поссевинъ настойчиво убѣждаетъ комиссаровъ согласиться на посылку гонца къ Іоанну, обращаетъ ихъ вниманіе на бѣдствія Ливоніи, трудности, испытываемыя королевскимъ войскомъ, припоминаетъ, какъ сами они протягивали время, чтобы снестись съ Замойскимъ, какъ противозаконно задерживались Рускіе гонцы, и закликаетъ комиссаровъ не разрывать дѣла, 477—478.

167.

1581. 28 Декабря. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ посылаетъ королю письмо, посланное имъ къ комиссарамъ, и если оно не будетъ имѣть успѣха, то онъ съ Русскими послами завтра соберется ѣхать въ Москву, при чемъ высказываетъ сожалѣніе, что дѣло разстроивается и говоритъ, что изъ писемъ его къ Замойскому король можетъ узнать, въ какомъ положеніи было дѣло, 479.

168.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ (неотправленное къ нимъ). Замойскій пишетъ, что получилъ копію письма Поссевина къ комиссарамъ съ предложеніемъ оставить нерѣшеннымъ вопросъ о Ливонскомъ Нов-

городѣ и Велижѣ, разбираетъ это предложеніе и находитъ его несообразнымъ, потому что тогда-бы было—ни война, ни миръ, и деньги за Велижъ, о которыхъ говоритъ Поссевинъ, неизвѣстно, отъ кого-бы пришлось получить—отъ Іоанна или отъ папы? Въ послѣднемъ случаѣ нечего и думать объ нихъ. Замоѣскій однако предлагаетъ комиссарамъ обсудить это предложеніе, 479—481. Въ припискѣ Замоѣскій подозрѣваетъ, не дурными-ли деньгами заплатятъ за Велижъ и полагаетъ, что нужно-бы Велижъ ~~отдать въ секвестръ Поссевину, пока съ нимъ король не уладитъ этого дѣла и что это было-бы пріятно Поссевину, такъ какъ ему вездѣ хочется имѣть значеніе; но ничего не нужно уступать въ Ливоніи Іоанну. Проситъ комиссаровъ поспѣшить заключеніемъ мира, 581.~~

169.

1581. 29 Декабря. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замоѣскому. Комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы не соглашаются писать въ сторону Баторіа Ливонскихъ крѣпостей, взятыхъ Шведами, что они не соглашаются даже написать, что съ обѣихъ сторонъ война можетъ быть за Ливонію во владѣніяхъ Шведскаго короля, а не должна касаться областей договаривающихся сторонъ; что объ этомъ комиссары сдѣлали протестацію и получаютъ ее отъ Поссевина съ его подписью, но просятъ въ этомъ дѣлѣ совѣта отъ Замоѣскаго, а также въ томъ, что теперь Русскіе послы отказываются говорить о Себежѣ, потому что за ними не остался Дерптъ и, чтобы отстранить вопросъ о Себежѣ, рѣшаются уступить Велижъ. Комиссары предлагаютъ, ~~чтобы Велижъ и Себежъ оставалась пока во власти Поссевина, 481—483.~~ Въ заключеніе комиссары просятъ прислать грамоты о сдачѣ Русскимъ Заволочья и Невеля и прислать людей, которые бы передавали Русскимъ крѣпости; жалуются на буйство Венгерцевъ, которые бьютъ слугъ комиссаровъ и не даютъ имъ доставать продовольствія, 483.

170.

1581 (пятница послѣ Рождества Христова). 29 Декабря. Письмо Варшевицкаго къ Замоѣскому. Варшевицкій пишетъ, что исполнилъ порученіе Замоѣскаго,—говорилъ Поссевину о Велижѣ и Поссевинъ убѣдилъ Русскихъ пословъ уступить Велижъ. Теперь, надѣется Варшевицкій, миръ скоро будетъ заключенъ, 483—484.

171.

1581. 30 Декабря. Письмо Замоѣскаго къ Польскимъ комиссарамъ. Замоѣскій сильно недоволенъ, что Русскіе послы не хотятъ писать въ сторону короля Ливонскихъ крѣпостей, взятыхъ Шведскимъ королемъ, и проситъ комиссаровъ представить Поссевину, что на это нельзя согласиться, что Русскіе послы всегда говорили о всей Ливоніи, что самъ Поссевинъ писалъ объ уступкѣ всей Ливоніи и письмо его отправлено къ королю, что только въ виду уступки всей Ливоніи Іоанну уступлено столько крѣпостей, что эти Ливонскіе города, завоеванные Шведами, легко могутъ повести къ миру между Іоанномъ и Шведскимъ королемъ или Іоанну легко будетъ отнять ихъ, а королю Польскому это будетъ трудно и притомъ можетъ выйти снова столкновеніе между Баторіемъ и Іоанномъ, 484—485. Замоѣскій проситъ комиссаровъ отстаивать, чтобы въ сторону короля писались всѣ Ливонскія крѣпости, а въ случаѣ упорства Русскихъ пословъ совѣтуетъ предложить, чтобы и Нарва не писалась ни въ сторону короля, ни въ сторону Іоанна; если же и это неудастся, то сдѣлать протестацію, 485—486. Далѣе предлагаетъ добиваться, чтобы за ко-

ролемъ остался Велижъ, а за плѣнныхъ добиться Себежа. Увѣряетъ комиссаровъ, что Венгерцы выступятъ изъ занятыхъ ими крѣпостей, когда онъ этого потребуетъ; проситъ прислать ему копію договора и имѣть наготовѣ дворянъ для сдачи и пріема крѣпостей; съ своей стороны, Замойскій тоже сдѣлаетъ распоряженія, 456. Въ припискѣ Замойскій предлагаетъ такое выраженіе для уступки Ливоніи: «уступилъ великій государь королю Стефану всѣ Ливонскіе города, какіе Шведскій король взялъ и беретъ, кромѣ Ругодѣва», а касательно Ругодѣва сдѣлать протестацію, въ которой сказать, что король будетъ отнимать этотъ городъ у Шведовъ, 486—487.

172.

1581. 30 Декабря. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Проситъ Поссевина убѣдить Русскихъ пословъ, чтобы не отказывались писать въ сторону короля всей Ливоніи и обращаетъ вниманіе Поссевина на его собственное письмо объ этомъ, которое извѣстно королю, извѣстно сенаторамъ и которымъ могутъ злоупотреблять сенаторы—Лютеране, если на дѣлѣ окажется иначе, нежели какъ писалъ Поссевинъ, 487—488.

173.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій пишетъ королю, что посылаетъ къ нему Теодора Зубатова, перебѣжавшаго отъ Русскихъ, и проситъ оказать ему милость, 488—489. Высказываетъ надежду, что за королемъ останется Велижъ или Себежъ, по выбору короля, а за плѣнныхъ можетъ быть будутъ уступлены Опочка и Себежъ или хоть одинъ Себежъ. Наконецъ, извѣщаетъ, что сильный холодъ держитъ его въ бездѣйствіи и что вскорѣ вѣроятно будетъ заключенъ миръ, и онъ пришлетъ обстоятельное письмо, 489.

Въ припискѣ Замойскій извѣщаетъ, что, по извѣстіямъ отъ перебѣжчиковъ и доносчиковъ изъ Новгорода, старшій сынъ Іоанна умеръ, что Іоаннъ собираетъ войско на Шведовъ у Старицы, и что Русскіе отняли у Шведовъ назадъ Корелію, 489.

174.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Извѣщаетъ короля, что перебѣжавшій къ нему бояринъ, вѣкій Теодоръ захваченъ Русскими у Гдова и, вѣроятно, догибъ уже, что его жена съ дѣтьми отправляется въ Литву; проситъ оказать имъ милость, 489—490.

175.

1581. 31 Декабря. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ радуется, что Замойскій принимаетъ къ сердцу дѣло латышской вѣры въ Ливоніи, извѣщаетъ, что Велижъ останется за королемъ, но касательно Себежа встрѣчаются затрудненія, проситъ Замойскаго быть болѣе откровеннымъ, убѣждаетъ удерживать козаковъ и другихъ военныхъ отъ неистовствъ, которыя они дѣлаютъ надъ жителями; въ заключеніе говоритъ, что Русскіе послы требуютъ передачи плѣнныхъ безъ вознагражденія, 490—491.

176.

Записка Польскихъ комиссаровъ къ Поссевину. Извѣщаютъ, что не могутъ сегодня быть у Поссевина, потому что не получили еще отъ Замойскаго ожидаемаго письма, и просятъ придумать какой-либо благовидный предлогъ и объявить Русскимъ посламъ, что комиссары сегодня не будутъ, 491—492.

177.

Отвѣтъ Поссевина на эту записку. Изъявляетъ готовность исполнить желаніе комиссаровъ, извѣщаетъ, что Русскіе послы готовы послать въ Новгородъ за дворянами для сдачи крѣпостей, но въ такомъ только случаѣ, если комиссары скажутъ свое мнѣніе о Себежѣ, чему Поссевинъ удивляется, но находитъ въ этомъ и средство протянуть время, 492.

178.

1581. 29 Декабря. Письмо Брацлавскаго воеводы, Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ Замойскаго, что 27 Декабря комиссары прервали было переговоры съ Русскими послами, а 29-го—послы уступили Велижъ съ тѣмъ, чтобы при нихъ остался Себежъ, но никакимъ образомъ не соглашаются, чтобы писать въ сторону короля Ливонскіе города, взятые Шведами, 492—393. Затѣмъ Збаражскій пишетъ, что была рѣчь о сдачѣ городовъ, которые Русскіе послы соглашаются сдавать съ уѣздами, волостями и крѣпостными орудіями, что была рѣчь о томъ, какъ и когда вывозить изъ городовъ имущество; о плѣнныхъ было тоже упомянуто. По мнѣнію Збаражскаго, можно бы взять одинъ Велижъ, а Себежъ оставить Русскимъ, но другіе комиссары на это не соглашаются, 493. Збаражскій жалѣетъ, что нельзя вести войны въ эту зиму и лѣто, и боится, какъ бы крѣпости, взятые Шведами, не были причиной новой войны, 493—494. Изъ объясненій пословъ Русскихъ можно заключать, что Русскіе этой весной пойдутъ на Шведовъ. Дворяне для сдачи и приема крѣпостей у Русскихъ пословъ готовы (перечисляются). Къ будущей средѣ комиссары думаютъ окончить переговоры и въ пятницу дадутъ знать Замойскому. Бѣлецкій пріѣхалъ изъ подъ Новгорода и говоритъ, что тамъ войска еще нѣтъ; говорятъ только, что придетъ Семень съ 20000, стр. 494.

179.

1582. 1 Января. Письмо Польскихъ комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пишутъ Замойскому, что Русскіе послы рѣшительно отказываются писать въ сторону короля города, взятые Шведами; затѣмъ комиссары выписываютъ пунктъ изъ своей инструкціи, по которому они могутъ въ крайности уступить въ этомъ Русскимъ посламъ, сдѣлавъ только протестацію, и просятъ Замойскаго поскорѣе отвѣтить имъ, ограничиться-ли протестаціей или прервать переговоры, 494—496. Далѣе комиссары пишутъ, что Велижъ остается за королемъ, а Себежъ за Іоанномъ, что Русскіе послы посылаютъ въ Новгородъ за дворянами для сдачи и приема городовъ и такъ какъ съ этими дворянами будетъ четыреста людей, то комиссары извѣстили Іордана, что-бы былъ остороженъ, 496. Въ припискѣ комиссары извѣщаютъ что дѣло о волостяхъ Новгорода Ливонскаго рѣшено, что Русскіе уступаютъ Бѣлый-камень, при чемъ упоминается разрисованныя росписи крѣпостей — *malowanie*, 496.

180.

1582. 1 Января. Письмо Збаражскаго къ Замойскому. Збаражскій пишетъ, что Русскіе послы не только не соглашаются писать въ сторону короля Ливонскихъ городовъ, взятыхъ Шведами, но даже не хотятъ дать списокъ этихъ городовъ, въ чемъ Збаражскій видитъ хитрость съ ихъ стороны, и спрашиваетъ, не сочтеть-ли Замойскій нужнымъ двинуть войско къ Новгороду и для этого затянуть еще переговоры, 496—497. Далѣе Збаражскій пишетъ, что Рус-

скіе послы требовали, чтобы Поляки обезпечили имъ безопасный вывозъ изъ крѣпостей ихъ вещей и хлѣба или допустили прислать для этого Русское войско, чтобы срокомъ сдачи городовъ назначить день св. Петра; что они — комиссары съ своей стороны сказали посламъ, что продовольствіе получено Русскими изъ волостей тѣхъ-же крѣпостей, что Поляки безъ хитрости будутъ провожать Русскихъ до ихъ границы, что комиссары были противъ присылки войска Іоаннова и противъ срока вывоза — къ Петрову дню, а требовали просто, чтобы сдавать крѣпость черезъ три дня по пріѣздѣ королевскаго дворянина, 497. Далѣе, Збаражскій говоритъ, что можетъ быть хорошо было-бы свести продовольствіе изъ Заволочья, Острова, Краснаго и Вельи въ Юрьевъ и вывести оттуда до границъ Русскихъ — Юрьевскаго епископа и другихъ и сдѣлать это даже до заключенія перемирія; что Русскіе послы спрашиваютъ о дворянахъ для сдачи и пріема крѣпостей; что Русскіе уже шлютъ за своими дворянами, которыхъ будетъ семь и съ ними прибудетъ 500 или болѣе людей; что это многолюдство Русскіе послы объясняютъ важностію лицъ, посылаемыхъ для пріема и сдачи крѣпостей; что между тѣмъ Польскихъ военныхъ людей у Порхова чрезвычайно мало; что Русскіе послы желаютъ сдавать крѣпости только съ тѣми орудіями, какія въ нихъ были при взятіи этихъ крѣпостей, но не хотятъ давать тѣхъ орудій, которыя взяты въ битвахъ съ Нѣмцами внѣ крѣпостей, хотя-бы теперь находились въ крѣпостяхъ; что Посевинъ убѣдилъ Русскихъ заключить перемиріе на восемь лѣтъ, на что комиссары охотно согласились, но не могутъ не удивляться, почему Русскіе болѣе расположены брать перемиріе на короткій срокъ; что вопросъ о пленныхъ комиссары теперь устранили, когда объ этомъ заводили рѣчь послы и Посевинъ, потому что комиссары ожидаютъ, что Русскіе еще заговорятъ объ этомъ настойчивѣе; что Русскіе послы заводили рѣчь о присылкѣ пословъ для пріятія присяги на соблюденіе мира и, кажется, рассчитываютъ, что прежде къ нимъ поѣдутъ королевскіе послы; что, какъ видно, Русскимъ очень желательно имѣть пространство Ливоніи отъ Ругодѣва до Невеля, — не хочется имъ уступить моря. На этотъ счетъ Збаражскій проситъ Замойскаго дать сейчасъ свое мнѣніе; говоритъ затѣмъ, что нельзя вѣрить Іоанну, что нужны войска, нужно продовольствіе и деньги, наконецъ спрашиваетъ Замойскаго, гдѣ они встрѣтятся, если миръ не (?) состоится и Замойскій рѣшилъ двинуться (?), 497—490.

181.

1582. 3 Января. Отвѣтъ Замойскаго на письмо комиссаровъ. Замойскій удивляется, почему комиссары не дѣлаютъ протестаціи противъ того, что Русскіе послы не хотятъ писать въ сторону короля всѣ крѣпости, взятыя въ Ливоніи Шведами; совѣтуетъ, чтобы Гарабурда написалъ копію перемирія, внесъ всѣ вообще Ливонскія крѣпости: тогда комиссары увидятъ, какія крѣпости станутъ вычеркивать Русскіе послы; увѣдомляетъ, что Серенескъ, Пернава, вѣроятно, еще въ рукахъ Русскихъ (не взяты Шведами); проситъ комиссаровъ въ крайности ограничиться одною протестаціей, но поскорѣе заключить миръ, 499—500. Далѣе Замойскій пишетъ, чтобы комиссары добивались скорѣйшей сдачи крѣпостей, чтобы, если можно, внесенъ былъ въ списокъ сдаваемыхъ городовъ Уберполь; говоритъ, что не возражаетъ противъ договора касательно Велижа, что хорошо имѣть предосторожность противъ многолюдства Русскихъ, ѣдущихъ для сдачи и пріема крѣпостей; проситъ Збаражскаго и другихъ комиссаровъ избрать и указать Русскимъ дворянъ, которые поѣдутъ принимать города, увѣдомить его о днѣ сдачи городовъ; говоритъ, что хорошо было-бы начать это со стороны Новгорода и Острова, куда онъ пошлетъ съ ротой Бѣлявскаго, и обозначаетъ дальнѣйшій маршрутъ; говоритъ, что самъ онъ отпра-вится черезъ Дерить, Лаисъ, Феллинъ, откуда можетъ двинуться къ Чернавѣ, а

кого либо третьяго пошлетъ въ середину Ливоніи, что поэтому слѣдовало-бы лицамъ, назначеннымъ для пріема крѣпостей, быть поскорѣе у Замойскаго въ лагерь, что пусть ѣдетъ Хойницкій для сдачи Холма, Лукъ, Невля, что Островъ сдать скоро нельзя, потому что тамъ много вѣщей короля; проситъ дать знать, чтобы изъ Лукъ былъ перевезенъ въ Островъ порохъ; извѣщаетъ, что просьба Поссевина, чтобы дать знать Шведамъ о заключеніи перемирія, можетъ быть исполнена, что посылаетъ комиссарамъ приказъ для передачи Венгерцамъ касательно сдачи крѣпостей; проситъ написать наставленіе старостамъ cadaго города касательно его сдачи; извѣщаетъ о полученіи письма комиссаровъ. 550—501. Въ припискѣ проситъ Брацлавскаго воеводу приказать Іордану, Литовскимъ ротамъ и козакамъ поспѣшить въ лагерь къ нему, а войску изъ Лукъ идти на Полоцкъ, 501—502.

182.

1582. 3 Января. Приказъ Замойскаго начальнику Заволочья о сдачѣ этого города Русскимъ. Когда королевскіе послы пришлютъ ему эту грамоту, онъ обязанъ сдать городъ Русскимъ дворянамъ, 502.

183.

1581. 30 Декабря. Письмо къ Замойскому отъ Зебржидовскаго. Извѣщаетъ, что къ нему перебѣжали отъ перваго Русскаго посла Димитрія двое слугъ, которыхъ тотъ требуетъ возвратить ему. Проситъ по этому дѣлу дать совѣтъ, а также извѣстить, скоро-ли пріѣзжать къ Замойскому по заключеніи мира и что дѣлать съ больными, которыхъ у него много, 502—503.

184.

1582. 3 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій пишетъ, что Зебржидовскому нужно пріѣхать въ лагерь, что перебѣжчиковъ не слѣдуетъ отдавать. Въ припискѣ пишетъ, чтобы назначенные для сдачи и пріема крѣпостей непременно ѣхали по назначенію, 503.

185.

1582. 2 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что передали Поссевину его записку и говорили ему, что самъ онъ прежде увѣрялъ, что Русскіе послы уступаютъ всю Ливонію и только въ виду этого имъ уступлено столько крѣпостей. Поссевинъ отвѣтилъ, что разумѣлъ ту Ливонію, какою владѣетъ Іоаннь. Русскіе послы никакъ несоглашаются писать въ сторону короля крѣпости, взятая Шведами. Поссевинъ объявилъ, что Русскіе готовы заключить перемиріе на 9 лѣтъ. Комиссары не продолжали дальше переговоровъ, въ ожиданіи отвѣта отъ Замойскаго; поэтому комиссары просятъ Замойскаго поскорѣе отвѣтить, ограничиваться ли протестаціей противъ того, что Русскіе послы несоглашаются писать въ сторону короля городовъ, взятыхъ Шведами, и заключать-ли миръ; наконецъ, говорятъ, что посылаютъ списокъ городовъ, уступаемыхъ Іоанномъ Баторію, и городовъ взятыхъ Шведами, 503—504.

186.

Списокъ городовъ, уступаемыхъ Московскимъ княземъ королю Стефану, и городовъ, взятыхъ у Іоанна Шведскимъ королемъ, 505.

187.

1582. 2 Января. Письмо Брацлавскаго воеводы, Збаражскаго къ гетману Замойскому. Збаражскій извѣщаетъ, что письмо къ Поссевину отдано, что онъ

самъ будетъ отвѣчать Замойскому, что онъ Збаражскій посылаетъ Замойскому списокъ городовъ, уступаемыхъ Іоанномъ, и городовъ, взятыхъ у Іоанна Шведами, что Русскіе послы никакимъ образомъ нехотятъ писать въ сторону Баторія этихъ послѣднихъ, что, какъ видно на картѣ (z talowania znać), они хотятъ оставить себѣ возможность добиться къ морю, 506. Далѣе Збаражскій пишетъ, что когда они — комиссары потребовали, чтобы Русскіе послы написали въ перемирной грамотѣ, что Іоаннъ ничего неоставляетъ себѣ въ Ливоніи, то противъ этого возсталъ Поссевинъ, который мечтаетъ соединить Іоанна съ Персидскимъ шахомъ противъ Турокъ и потому, чтобы заслужить расположенность Іоанна, старается примирить съ нимъ Шведскаго короля посредствомъ куска Ливоніи, 506—507. Збаражскій спрашиваетъ, какъ поступить въ настоящемъ случаѣ, но при этомъ высказываетъ мнѣніе, что лучше-бы принять Русскія условія, заключить миръ, дать четыре года отдыху странѣ, а въ слѣдующія пять лѣтъ, которыя останутся изъ 9 лѣтняго перемирія, хорошо приготовиться къ новой войнѣ, впрочемъ и раньше этого времени можно было-бы воевать, потому что Русскіе оставляютъ себѣ право воевать города, остающіеся за Шведами, слѣдовательно, поводъ къ войнѣ будетъ всегда. Далѣе говоритъ, что члены сейма мало знаютъ города Ливонскіе, которые не будутъ поименованы въ перемиріи; другое дѣло Нарва; ее всѣ знаютъ; впрочемъ, все это Збаражскій говоритъ не потому, чтобы желалъ уклоняться отъ войны, 507. Наконецъ, Збаражскій говоритъ, что нужны люди для сопровожденія Русскихъ, которые ѣдутъ сдавать и принимать города, что для этого имѣется мало войска и то расходится, что нужна осторожность по городамъ, что они — комиссары еще не просили Поссевина поѣхать въ Островъ и подождать тамъ, да и не знаютъ, какъ онъ поѣдетъ, потому что у него нѣтъ ни кучера, ни пристава, ни человѣка, который-бы его кормилъ, между тѣмъ Русскіе уже приготовили ему сани, для путешествія въ Москву, 507—508.

188.

1582. 4 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій совѣтуетъ комиссарамъ ограничиться одною протестаціей противъ того, что Русскіе не соглашаются писать въ сторону короля городовъ, завоеванныхъ у Іоанна Шведами, и поскорѣе заключить миръ, потому что иначе придется можетъ быть потерять и Пернаву и кое-что важнѣе ея. Что касается до Серенеска, о которомъ неизвѣстно, взятъ-ли онъ Шведами или нѣтъ, то можно писать условно — «если его не взялъ Шведъ» или и касательно его ограничиться особой протестаціей. Далѣе Замойскій пишетъ, что послалъ приказъ ротамъ, находящимся ближе къ комиссарамъ, быть въ распоряженіи комиссаровъ, что сдачу Лукъ нужно сообразовать съ сдачей Дерпта, Феллина и Пернавы, что Замойскій надѣется получить въ субботу или въ воскресенье извѣстіе объ окончаніи всего дѣла, 508—509.

189.

1582. 2 Января. Письмо Замойскаго къ Іордану. Замойскій приказываетъ Іордану исполнять приказанія воеводы Брацлавскаго и другихъ комиссаровъ и передать это другимъ ротамъ (находящимся у Запольскаго-Яма для безопасности комиссаровъ), 510.

190.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что Русскіе во Псковѣ, получивъ извѣстіе отъ перебѣжчиковъ, что у Замойскаго въ лагерѣ мало людей, стали дѣлать вылазки, что Замойскій

ввелъ ихъ въ заблужденіе, запрещая своимъ выходить противъ нихъ, и что сегодня, когда Русскіе опять сдѣлали вылазку, его войска нанесли имъ жестокое пораженіе; около трехъ сотъ Русскихъ легло на мѣстѣ (дѣло это описывается подробно). 510—511. Затѣмъ Замоискій пишетъ, что комиссары должны ~~требовать~~, чтобы прежде Русскіе послы ѣхали къ королю за утвержденіемъ перемирія, потому что король послалъ своихъ пословъ въ Запольскій Ямъ только по просьбѣ папы; если-же Русскіе послы не согласятся, то пусть за утвержденіемъ мира съѣдутся послы обоихъ государей въ Смоленскъ и оттуда уже Русскіе поѣдутъ къ королю, а Польскіе къ Іоанну; наконецъ, если Іоаннъ уступитъ Опочку и Себежъ, то Польскіе послы поѣдутъ къ нему прежде; это, впрочемъ, самъ Замоискій считаетъ шуткой, 511—512.

191.

1582. 4 Января. Письмо Замоискаго къ королю Стефану. Замоискій доноситъ о пораженіи Русскихъ (см. № 190), 512—514; выражаетъ надежду, что миръ состоится, хотя Русскіе послы явно затягиваютъ время, — потому вѣрнѣе всего, что хотятъ ударить на Шведовъ; далѣе говоритъ, какую потерю несетъ Іоаннъ, уступая Ливонію, какъ много онъ положилъ тамъ средствъ, какъ изнурилъ теперь свое государство; поэтому королю нужно подумать о вооруженіи Ливонскихъ крѣпостей, снабженіи ихъ продовольствіемъ и о томъ, какія войска назначить для этого. Конное Польское войско требуетъ денегъ и если онѣ не будутъ доставлены къ назначенному сроку — Срѣтенію, то никакимъ образомъ нельзя будетъ удержать его: поэтому Замоискій проситъ прислать денегъ. Далѣе проситъ назначить кого либо на его мѣсто начальникомъ войска въ Ливоніи, потому что онъ — Замоискій не можетъ быть здѣсь долго, по нездоровью. Замоискій предполагаетъ, пославъ Бѣлявскаго принимать крѣпости — Новгородокъ (Лив.), Мариенбургъ, Мариенгаузъ, Рѣжицу Люценъ, а кого другого — принимать города, находящіеся между этими и Русскими владѣніями, самому ѣхать черезъ Дерптъ, Лаисъ, Феллинъ и даже Пернаву, если понадобится, далѣе черезъ Ригу, Литву, въ Польшу, 514—515.

Въ припискѣ извѣщаетъ, что отослалъ къ посламъ Русскаго гонца, что Поссевинъ показывалъ Жолкѣвскому письмо, писанное къ нему отъ Іоанна, что сущность его, записанную въ присутствіи Поссевина Замоискій посылаетъ королю, что войску еще не присланы деньги, которыя проситъ прислать, что посылаетъ списокъ самовольно ушедшихъ военныхъ, что по извѣстіямъ Шведы еще не взяли Пернавы, что собираются они осадить Феллинъ, что войска Шведскія проводятъ зиму въ Ревелѣ, что Шведскій король нанимаетъ въ Германіи новое войско, 515 — 516, что Русскіе послы не приняли предложенія, чтобы Велижъ остался за королемъ, а Себежъ за Іоанномъ съ правомъ короля помѣняться ими въ теченіи года, но что Велижъ окончательно остается за королемъ; что около ста Шотландцевъ прибыло къ Печерскому монастырю, что послѣ сдачи Лукъ, Заволочья, Невля нужно будетъ имѣть большее попеченіе о Полоцкѣ, что прежде всего Замоискій озабоченъ снабженіемъ продовольствіемъ Ливонскихъ городовъ, что Іорданъ не могъ узнать подъ Новгородомъ ни о какихъ военныхъ приготовленіяхъ Іоанна, что Русскіе послѣ пораженія сидятъ смирно во Псковѣ, вышли было собирать тѣла убитыхъ, но увидѣвъ двоихъ только всадниковъ, удалились назадъ; Замоискій послалъ имъ объявить, что они могутъ свободно подобрать тѣла убитыхъ, но Русскіе стали спрашивать, не получено-ли извѣстіе о заключеніи мира, и когда посланные объявили, что не за тѣмъ пріѣхали, то Русскіе вѣроломнымъ образомъ стали стрѣлять въ нихъ. Замоискій надѣется, что это вѣроломство будетъ отомщено и предполагаетъ, что Шуйскій не пожелалъ подобрать убитыхъ для

того, чтобы множество ихъ не встревожило народа. Наконецъ, Замоискій пишетъ, что въ вышесказанномъ пораженіи убитъ Русскій бояринъ Мясоѣдовъ и что нѣкоторые Русскіе взяты въ плѣнъ, 516—517.

192.

Извлеченіе изъ письма Іоанна къ Поссевину, привезенное изъ Запольскаго-Яма Жолкѣвскимъ. Іоаннъ извѣщаетъ Поссевина, что получилъ его письмо, что даль надлежащее полномочіе посламъ; проситъ склонять Баторія къ миру, такъ какъ Поссевинъ пишетъ, что Баторій держитъ войско у Пскова и въ Лукахъ и что онъ собираетъ новое войско; въ случаѣ, если послы въ чемъ не согласятся, проситъ Поссевина постараться, чтобы дозволена была обсылка съ Іоанномъ въ теченіи трехъ или четырехъ недѣль; жалуется, что во время переговоровъ проливается кровь, и проситъ писать къ королю, чтобы запретилъ это войскамъ, а посламъ своимъ запретилъ развѣзжаться, пока не постановятъ мира, 518.

193.

Письмо Замоискаго къ королю, составленное не окончательно, но съ тѣмъ, чтобы въ послѣдствіи больше разъяснить дѣло. Если состоится миръ, то какимъ образомъ вооружить крѣпости, ближайшія къ владѣніямъ Русскимъ и Шведскимъ, какимъ образомъ снабдить ихъ оружіемъ, продовольствіемъ, войсками, возстановить разрушенныя изъ нихъ? Крѣпости, ближайшія къ Русскимъ владѣніямъ слѣдующія: Люценъ, Рѣжица, Маріенбургъ, Маріенгаузенъ, Ливонскій Новгородокъ, Дерптъ и Серенескъ, если онъ не взятъ Шведами. Крѣпости, ближайшія къ Шведскимъ владѣніямъ слѣдующія: Лаисъ, Феллинъ, Пернава, если невзята уже Шведами, и, вѣроятно, нѣсколько малыхъ крѣпостей, 518—519. Далѣе Замоискій высказываетъ опасеніе, какъ-бы Шведы не увезли изъ Ливоніи много орудій; говоритъ, что на Магнуса плохая надежда, между прочимъ, потому, что онъ повасажалъ въ крѣпости начальниками дурныхъ людей, которые разорили земли Феллинскія и Дерптскія; на Биринга тоже плохая надежда; дворянство приманивается къ Шведскому королю обѣщаніями возвратитъ имъ всѣ имѣнія, даже имѣнія отцовъ и дѣдовъ, и въ тоже время разсѣваются ложныя слухи, что Баторій изгонитъ всѣхъ Ливонцевъ (*pristinios Livones*) и раздастъ имѣнія Венгерцамъ, что при ихъ узахъ племени и языка (съ Шведами?) сильно должно волновать ихъ, и это тѣмъ опаснѣе, что многіе изъ нихъ владѣютъ крѣпостями и не легко могутъ быть подчинены дисциплинѣ, 519. Что-же касается до поселянъ, то хотя они будутъ радоваться, когда состоится предположенное распоряженіе объ уменьшеніи ихъ работъ и поборовъ, которыми они обременены до крайности, но угнетенія отъ солдатъ уничтожатъ эту радость. Поэтому пусть король подумаетъ, какъ-бы все это устроить, 519. Далѣе Замоискій напоминаетъ королю, что ни въ Дерптѣ, ни въ Пернавѣ и ни въ какомъ городѣ Ливонскомъ изъ бывшихъ подъ властію Іоанна нѣтъ мѣстныхъ горожанъ, потому что они уведены въ рабство, а города заселены Русскими. Дарованіемъ привилегій и призывомъ Голландцевъ и другихъ можно будетъ наполнить города, но нужно будетъ имѣть въ этихъ городахъ большіе гарнизоны, 519—520. Нужно подумать, какими законами управлять этой провинціей и кого призывать къ участию въ совѣтахъ, судѣ, администраціи? Замоискій говоритъ, что Ливонцевъ не нужно совсѣмъ устранять отъ этого, 520. Суда у нихъ, говорятъ, долго не было. Сигизмундъ Августъ далъ право устроить съѣздъ рыцарства и обращаться къ нему. Такихъ съѣздовъ ненужно-бы лишать Рижанъ, 520. Нужно описать всѣ города и ихъ владѣнія, опредѣлить посредствующіе пункты, имѣющіе удобство сообщенія по рѣкамъ и моремъ и назначить квестора, 520. Далѣе

Замойскій подробно разказываетъ затрудненія съ Шведскимъ королемъ, противъ войны съ которымъ будутъ возставать Поляки и который между тѣмъ займетъ новыя крѣпости и взволнуетъ страну, въ которой Делагарди и теперь распространяетъ слухъ, что завоевываетъ города съ согласія короля, какъ родственника Шведскаго короля, что все весною онъ будетъ дѣлать съ большею смѣлостію: что-же будетъ, если притомъ Іоаннъ завладѣетъ Нарвой или когда онъ помирится съ Шведскимъ королемъ, взявъ Нарву, Ивангородъ и другія свои крѣпости? 520—521. Для успѣха въ войнѣ съ Шведами нужно поскорѣе задавить конницу Шведскую, которою Швеція не изобилуетъ, устроить лагерь у Бѣлаго-Камня и взять Пернаву, между тѣмъ нужно жаловаться сосѣднимъ родственнымъ государямъ — что Шведскій король мѣшалъ всему дѣлу войны съ Іоанномъ. Если удастся уничтожить Шведскую конницу, то удобнѣе будетъ вести переговоры, но для этого употребить кого другого, а не Франко-Итальянца — т. е. іезуита, 521. Далѣе Замойскій излагаетъ средства и способы веденія войны съ Шведами: имѣть достаточно хорошаго пѣхотнаго войска, умѣющаго брать каменные крѣпости; имѣть надлежащія военныя снаряды; позаботиться о продовольствіи, котораго мало въ Ливоніи, но можно получить изъ Риги и Двиною, а также моремъ изъ Данцига; коннаго войска нужно имѣть не много, но отборное. Что касается до средствъ вести эту войну, то нужно, чтобы на сеймѣ назначенъ былъ новый налогъ, чтобы на это-же обращенъ былъ налогъ будущаго года, уже назначенный, а также можно военнымъ начальникамъ раздавать въ Ливоніи имѣнія. Затѣмъ Замойскій указываетъ откуда брать рожь и овесъ, откуда брать снаряды, 521—522. Далѣе Замойскій предлагаетъ, чтобы Баторій, представивъ Іоанну удобства морской торговли, побудилъ его двинуть войска въ Финляндію и овладѣть *заливомъ, идѣ устье рѣки Волхова*. Нужно также подумать, нельзя-ли вовлечь въ эту войну и Данію, а также и приморскіе города; нужно подумать, не принесетъ-ли эта война вреда городамъ Пруссіи? 523. Слухи, распускаемые Шведами о томъ, что ихъ король заключилъ договоръ съ Татарами, и что когда они станутъ воевать Польшу, то онъ нападетъ на нее съ другой стороны, не опасны, хотя нельзя этого оставить безъ вниманія. На все это Замойскій проситъ короля обратить вниманіе, 523—524.

194.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ королю Стефану. Ходатайство о разныхъ лицахъ: объ Оринскомъ, Соликовскомъ, Барановскомъ, Мосцицкомъ, Белзецкомъ, о родственникѣ Замойскаго Влодкѣ, о Воронежскомъ, Грабскомъ, 524—525. (См. № 219.)

195.

1582. 4 Января. Письмо Замойскаго къ королевскому кухмистру. Замойскій извѣщаетъ кухмистра о ходѣ переговоровъ, объ усиліяхъ Іоанна понести меньше потерь, чему Замойскій не удивляется, потому что Іоаннъ сталъ воевать Ливонію, когда Замойскій съ кухмистромъ еще учились въ училищѣ, положилъ на это громадныя средства своей страны, которая теперь страшно разорена, 525. Іоаннъ имѣлъ намѣреніе не заключать перемирія, если-бы король отвелъ войска отъ Пскова, а тянуть дѣло до Августа, въ надеждѣ, что счастье повернется въ его сторону. Замойскій далѣе говоритъ, что Ливонія—прекрасная страна, но въ ней много хлопотъ съ Шведскимъ королемъ; при томъ и Поссевицъ умышляетъ помирить Шведскаго короля съ Іоанномъ. Замойскій проситъ кухмистра обратить вниманіе короля на записку Замойскаго о дѣлахъ Ливоніи, которую онъ посылаетъ королю (см. № 193). Съ войскомъ Замойскій имѣетъ много хлопотъ, особенно съ Венгерцами, которые страшно своеволь-

ничаютъ (перечисляются ихъ дѣла), о чемъ кухмистръ пусть не разглашаетъ, а скажетъ только королю и Ференсу. Все войско вооружено противъ Венгерцовъ; необходимо назначить при молодомъ Баторіѣ кого-либо опытнаго, 526—527. Замойскій извѣщаетъ, что долженъ будетъ ѣхать домой по заключеніи мира и просить, чтобы король предложилъ начальство надъ войскомъ Брацлавскому воеводѣ или кому другому; просить непременно прислать денегъ для уплаты войску, 527—528. Въ припискѣ Замойскій разказываетъ о томъ, что приходили къ нему Венгерцы съ жалобой на недоброжелательство Поляковъ и на Беха, (который казнилъ за преступленія одного Венгерца); передаетъ подробно содержаніе своей рѣчи къ нимъ, въ которой убѣждалъ ихъ соблюдать дисциплину, жить съ Поляками мирно, обращаться для разбора дѣлъ къ назначеннымъ судьямъ, 528—530.

196.

1582. 7 Января. Письмо Замойскаго къ доктору Тидеману. Замойскій дѣлаетъ распоряженія, какія Тидеманъ долженъ дѣлать эмблеммы (для торжества по случаю заключенія мира), 530—531.

197.

1581. 18 Декбря. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король пишетъ, что посылаетъ Замойскому копію письма его—Баторія къ Поссевину, что хотя гонецъ Куссиковъ возбуждаетъ подозрѣніе, дѣйствительно-ли онъ гонецъ, но Гродзицкій не хорошо сдѣлалъ, что задержалъ его, потому что это даетъ врагамъ поводъ позорить насъ, говоритъ Баторій. Далѣе онъ описываетъ свое трудное путешествіе изъ подъ Пскова къ Динабургу и извѣщаетъ, что изъ Вильны привезены деньги для войска (12,000 злотыхъ), которыя скоро будутъ отправлены далѣе съ росписаніемъ, кому ихъ раздавать. Въ припискѣ Баторій извѣщаетъ, что хотѣлъ къ святкамъ поспѣть въ Вильну, но не можетъ, потому что въ воскресенье буря не дала переправиться черезъ рѣку (Двину), а ночью того дня рѣка замерзла, но еще ледъ не довольно крѣпокъ, 531—532.

198.

1581. 18 Декабря. Письмо короля Стефана къ Поссевину. Баторій извѣщаетъ Поссевина о полученіи отъ него писемъ, говоритъ, что отказъ Русскихъ пословъ уступить королю всю Ливонію не заставитъ его—Баторія измѣнить принятое рѣшеніе, какіе-бы ни потребовались издержки, труды и даже опасности, что и ни одинъ членъ сейма не будетъ иначе смотрѣть на это дѣло, что предложенія Іоанна послать своихъ пословъ на сеймъ Баторій ни принимаетъ, ни отвергаетъ: угодно Іоанну, пусть присылаетъ ихъ. ~~Когда переговоры прервутся, Поссевинъ можетъ ѣхать въ Москву для исполненія другихъ своихъ дѣлъ,~~ 532—533.

199.

1582. 3 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. ~~Поссевинъ доказываетъ, что онъ всегда говорилъ, что Русскіе никогда не откажутся отъ права воевать Ливонію и отъ титула у ихъ государя—Ливонскій, что если-бы у Поляковъ записывались переговоры пословъ, какъ это дѣлается у Русскихъ пословъ, у которыхъ этимъ занимается подьячій Захарій, то оказалось-бы, что Поссевинъ говоритъ правду.~~ Впрочемъ, это видно изъ того, что записываетъ (приставленный къ этому дѣлу) Василій, и что слышали Зебжидовскій и Варшевицкій, 533—535. Точно также въ письмѣ къ Замойскому Поссевинъ говорилъ, что Іоаннъ уступаетъ всю Ливонію, но разумѣлъ только ту Ливонію, которая была во власти Іоанна и завоевана была королемъ, а о томъ, чтобы Іоаннъ отказался отъ пра-

ва и титула касательно всей Ливоніи, онъ — Поссевинъ никогда не писалъ, 535—536. Мысли Поссевина объ этомъ были подробнѣе изложены въ письмѣ къ Замоискому, которое читалъ Петроній, но котораго Поссевинъ не послалъ, потому что комиссары сказали, что дѣло это оставлено. Далѣе Поссевинъ просить Замоискаго припомнить бесѣды его объ этомъ въ лагерь, припомнить слова короля и письмо Поссевина къ Иоанну, которое въ этомъ пунктѣ писано было по диктовкѣ короля; наконецъ, что дѣйствительно такова была мысль Поссевина, это подтверждаютъ первоначальныя дѣйствія самихъ комиссаровъ. При этомъ Поссевинъ передаетъ, какъ онъ отклонялъ комиссаровъ отъ желанія вставлять условіе объ уступкѣ всей Ливоніи. Въ виду всего этого Поссевинъ не боится, если его письма будутъ читаны въ сенатѣ, хотя-бы то Лютеранамъ, напротивъ, просить объ этомъ, 536. Далѣе Поссевинъ говоритъ, что дѣйствительно можно было думать, что послы Иоанна имѣютъ большее полномочіе, нежели какое показываютъ, и Поссевинъ старался склонить Иоанна къ отказу отъ всей Ливоніи, но Польскіе комиссары не сносились съ нимъ во время, обращались къ нему только затѣмъ, чтобы скрыть ихъ (промахи), чтобы выгадать время для сношеній съ Замоискимъ, какъ это можно видѣть изъ посылаемой записки ихъ (см. слѣд. №), и не мало давали ему — Поссевину поводовъ ослабить его усердіе къ пользамъ рѣчи посполитой. Далѣе жалуется на замедленіе дѣла, чему причиной сами комиссары; говоритъ, что Русскіе сдѣлали большія уступки (уступили 31 крѣпость), съ которыми не могутъ сравниться крѣпости, отдаваемые Баторіемъ. Затѣмъ Поссевинъ говоритъ, что если возстановлено будетъ Латинство въ Дерптѣ и другихъ городахъ, уступленныхъ Иоанномъ, то и остальные Ливонскіе города перейдутъ въ руки Баторія. Въ заключеніе Поссевинъ жалуется, что комиссары затрудняютъ ему возможность писать къ Замоискому, почему онъ теперь посылаетъ къ нему съ письмомъ своего человѣка, 537—538.

200.

1582. 3 Января. Записка комиссаровъ къ Поссевину. Комиссары извѣщаютъ Поссевина, что получили списокъ городовъ, уступленныхъ Иоанномъ, а также списокъ городовъ, которыми завладѣлъ Шведскій король; но такъ какъ въ этомъ спискѣ поименованы малые и неизвѣстные имъ города, то комиссары просятъ потребовать у Русскихъ пословъ обстоятельнаго списка городовъ, если можно, съ Русскими и Нѣмецкими ихъ названіями; просятъ также извѣстить ихъ, что сегодня не будутъ на переговорахъ, потому что, не имѣя надлежащихъ свѣдѣній объ этихъ городахъ, ничего не могутъ рѣшать, 539.

201.

1581. 24 Декабря. Письмо Поссевина къ Замоискому. Поссевинъ пишетъ, что прибылъ въ Запольскій-Ямъ Петроній и, уже отправляясь назадъ, спрашивалъ, не имѣетъ-ли письма къ Замоискому Поссевинъ. Поссевинъ очень удивился, что къ нему нѣтъ никакого письма. Наконецъ, пришедшіе къ нему комиссары вручили ему, послѣ убѣжденій, которыя слышалъ Петроній, письмо, присланное къ нему, и узнавъ о бесѣдахъ его съ Русскими послами и замѣтивъ, что онъ сердится на нихъ, удалились къ себѣ, 539—540. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что старался узнать дѣйствительныя мысли Русскихъ пословъ, касательно уступокъ, какія они могутъ сдѣлать Баторію и узналъ, что они находятъ три пути къ миру: или они уступятъ всю Ливонію, какой владѣютъ, а Баторій уступитъ завоеванныя Псковскіе города, уступитъ Луки, Велижъ, Заволочье, Невель; если же это негодно Баторію, то они за Заволочье, Луки, Ли-

вонскій Новгородокъ и Керепеть, уступятъ остальную Ливонію и Невель и Велижъ; имѣютъ они также полномочіе согласиться, чтобы былъ сожженъ Себежъ, если король сожжетъ Дриссу; требуютъ, чтобы границы Псковскія и Полоцкія возстановлены были по древнему; наконецъ, они уступятъ Дерптъ. Больше послы не могутъ ничего уступить. Если король не согласится на которое либо условіе, то имъ остается послать за новымъ полномочіемъ къ Іоанну, который пришлетъ его въ теченіе 10 дней. При этомъ послы сказали, что Серенскъ въ рукахъ Шведскаго короля, Лаисъ находится въ срединѣ Ливоніи и окруженъ другими семью городами, а Керепеть—городъ не укрѣпленный, 540—541. Въ заключеніе Поссевинъ проситъ внушить комиссарамъ, чтобы дѣлали дѣло съ нимъ—Поссевиномъ, дать надлежащій отвѣтъ, касательно Себежа и Дриссы, касательно плѣнныхъ, приѣма крѣпостей и вообще открыть ему свои мысли, 541—542.

202.

1582. 5 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій извѣщаетъ комиссаровъ, что, по словамъ шпионовъ, Шведы еще не взяли Пернавы и Оберполя, даже еще неосаждаютъ ихъ. Объ этомъ Замойскій пишетъ къ комиссарамъ потому, что Оберполя онъ не находитъ въ спискѣ уступленныхъ городовъ, не знаетъ какъ онъ называется по-русски и уступаютъ-ли его Русскіе послы. Затѣмъ говоритъ, что Поссевинъ прислалъ ему длинное письмо, что если онъ будетъ тянуть дѣло, то пусть комиссары скажутъ, что не нуждаются больше въ наставленіяхъ его—Замойскаго и пусть поскорѣе заключаютъ миръ, потому что королевскіе совѣтники плохо заботятся о нуждахъ войска, 542—543. Въ припискѣ извѣщаетъ, что Поссевинъ въ письмѣ обѣщалъ добиваться, чтобы писать съ сторону Баторія тѣ города въ Ливоніи, которые по день заключенія мира были во власти Іоанна: Замойскій предлагаетъ комиссарамъ предложить съ своей стороны эту оговорку, 543.

203.

1582. 6 Января. Письмо Поссевина къ королю Стефану. Поссевинъ извѣщаетъ короля о полученіи писемъ, между прочимъ, отъ Московскаго князя, (см. № 205) который, какъ Баторій увидитъ изъ его письма, очень желаетъ мира. Затѣмъ говоритъ, какія уступки дѣлаетъ Іоаннъ,—уступаетъ всю Ливонію, какая была въ его власти, а также Велижъ, оставляетъ въ уступаемыхъ крѣпостяхъ часть пушекъ, сдаетъ Ливонскіе города, начиная съ Дерпта, въ теченіе 8 недѣль; король же съ своей стороны долженъ уступить Луки, Заволочье, Невель, Холмъ, Псковскіе города, завоеванные въ прошедшемъ году и отвести войско отъ Пскова. Миръ будетъ заключенъ на 9 лѣтъ, но Поссевинъ попробуетъ предложить большій срокъ. Остается обсудить вопросъ о плѣнныхъ, 543—544. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что Іоаннъ прислалъ новое полномочіе, что онъ—Поссевинъ отсовѣтовалъ комиссарамъ предлагать Іоанну, что либо въ Ливоніи, если-бы онъ уступилъ Заволочье, Велижъ и другіе города, 544. Затѣмъ Поссевинъ проситъ учредить въ Дерптѣ латинское епископство и коллегію (иезуитскую), указываетъ на непріятности Полоцкихъ иезуитовъ отъ воеводы лютеранина, проситъ назначить начальникомъ надъ всею Ливоніей и ея городами—надежнаго латинянина и рекомендуетъ въ эту должность Зебржидовскаго; въ заключеніе проситъ назначить Андрея Баторія въ посольство, о которомъ онъ говорилъ королю въ лагерьъ подъ Псковомъ, 544—545.

204.

1582. 6 Января, Письмо Поссевина къ Замойскому. Извѣщаетъ, что всѣ пункты, касательно мира, улажены, кромѣ пункта о плѣнныхъ, и затѣмъ ходатайствуетъ, чтобы начальникомъ Ливоніи назначенъ былъ Зебржидовскій, 545—546.

205.

1581. Въ Декабрѣ. Копія письма Іоанна къ Поссевину. Іоаннъ пишетъ, что получилъ письмо Поссевина, присланное съ боярскимъ сыномъ, Прокопомъ Балакпревымъ; жалуется, что Поляки грабятъ его гонцовъ и стѣсняютъ пословъ; говоритъ, что послалъ посламъ новое полномочіе, и проситъ Поссевина порадѣть о дѣлахъ Іоанна и уговорить Баторія къ миру, 546—547.

206.

1582. 6 Января. Письмо комиссаровъ къ Замоискому. Комиссары извѣщаютъ, что въ день Богоявленія, въ субботу, они сошлись съ Русскими послами и покончили переговоры о мирѣ. Миръ заключается на 9 лѣтъ, но можно надѣется, что онъ будетъ заключенъ и на большее число лѣтъ. Всѣ города, кѣторыми владѣлъ въ Ливоніи Іоаннъ, будутъ написаны въ сторону короля. Комиссары домогались еще двухъ городовъ, которые Русскіе послы утаивали, а касательно Серенеска и теперь идетъ споръ, въ рукахъ-ли Шведовъ находится онъ. Города, завоеванные Шведами, не будутъ писаны, ни въ сторону короля, ни въ сторону Іоанна. Въ воскресенье комиссары надѣются прочесть посламъ уже составленную грамоту мира; въ понедѣльникъ она будетъ окончательно написана, а во вторникъ будетъ утверждена присягой, 547—548. Далѣе комиссары говорятъ, что много имѣли хлопотъ, пока добились сдѣланныхъ Русскими уступокъ. Затѣмъ комиссары пишутъ, что требовали отъ Русскихъ пословъ, чтобы крѣпости были сдаваемы съ тѣмъ вооруженіемъ, съ какимъ были взяты, что Русскіе послы дали списокъ вооруженія ихъ крѣпостей, комиссары его приняли; поэтому просятъ Замоискаго послать описать вооруженіе въ Заволочьи, Невелѣ и Островѣ и прислать къ нимъ это описаніе для передачи Русскимъ посламъ, 548—549.

207.

1582. 6 Января. Письмо комиссаровъ къ Замоискому. Комиссары извѣщаютъ, что Русскіе послы несоглашаются, чтобы за утвержденіемъ мира ѣхали сперва Русскіе послы къ Баторію, а потомъ уже послы Баторія къ Іоанну, выставя на видъ, что Іоаннъ уже три раза посылалъ къ Баторію пословъ. Гарабурда отвѣчалъ имъ, что это дѣлалось потому, что Іоанну нуженъ былъ миръ. Русскіе послы не согласились и на среднюю мѣру, т. е. чтобы одновременно пріѣхать посламъ на границы государствъ. Послы отложили все это дѣло до слѣдующаго дня. Касательно сдачи городовъ условились, чтобы Поляки вывозили Русскихъ изъ ихъ городовъ; когда, на примѣръ, будутъ даны подводы Русскимъ, они въ теченіе недѣли должны выбратъся изъ крѣпости и сдать ее. Предлагаютъ комиссары позаботиться, чтобы прежде всего получить отъ Русскихъ Юрьевъ, гдѣ, по словамъ пословъ, 3,000 Русскихъ, кромѣ владыки и воеводъ. Просятъ комиссары снова прислать имъ списокъ вооруженія въ городахъ, сдаваемыхъ Русскимъ; извѣщаютъ, что Русскіе послы хотятъ послать во Псковъ гонца съ извѣстіемъ о заключеніи мира. Далѣе комиссары пишутъ, что положеніе Русскихъ весьма тяжелое, — послы ихъ говорятъ, «чтобы не только намъ, но и дѣтямъ нашимъ не пришлось дожить до подобныхъ временъ.» Наконецъ, комиссары говорятъ, что извѣстіе о пораженіи Русскихъ у Пскова пришло къ нимъ очень кстати и очень помогло, 549—551.

208.

1582. 6 Января. Письмо Варшевицкаго къ Замоискому. Варшевицкій пользуется случаемъ написать письмо къ Замоискому; о дѣлахъ не пишетъ, потому

что не былъ при переговорахъ по нездоровью; надѣется, что миръ будетъ заключенъ и желаетъ этого поскорѣе, потому что и такъ уже они живутъ (въ Запольскомъ-Ямѣ) четыре недѣли и терпятъ много неудобствъ; впрочемъ, если-бы не удалось теперь заключить миръ, то это дѣло устроить Посевинъ когда снова поѣдетъ въ Москву, 351.

209.

1581. 7 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Замойскій пишетъ, что послалъ требованіе доставить описаніе орудій городовъ, что нѣсколькихъ орудій не будетъ доставать, такъ какъ ихъ Замойскій взялъ себѣ; за нихъ можно предложить другія, при чемъ проситъ убѣдить Русскихъ пословъ, чтобы не требовали всего въ точности, такъ какъ во время смутъ многое перепорчено, перегорѣло; напоминаетъ объ Оберполѣ; наконецъ, говоритъ, что при пораженіи Русскихъ у Пскова убитъ Мясоѣдовъ однимъ Венгерцомъ, который непонималъ Мясоѣдова, когда тотъ объявилъ, кто онъ; описываетъ видъ, одежду, вооруженіе Мясоѣдова; разказываетъ, какъ Русскіе стрѣляли въ посланныхъ объявить имъ, что могутъ свободно убирать тѣла убитыхъ и надѣется отплатить за это Шуйскому, 552—553.

210.

1582. 9 Января. Приказъ начальникамъ Острова, Заволочья, Невеля доставить опись вооруженія этихъ городовъ, 553—554.

211.

1582. 9 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары пишутъ, что хотя имъ совѣстно такъ часто обращаться къ Замойскому за совѣтами, но они принуждены это дѣлать, чтобы не оказаться въ чемъ либо виновными. Далѣе пишутъ, что возникъ новый споръ: Русскіе послы требуютъ, чтобы Іоанна писать царемъ Казанскимъ и Астраханскимъ, да еще требуютъ писать его Смоленскимъ (княземъ), между тѣмъ Гарабурда, хорошо знающій этого рода дѣла, говоритъ, что никогда не писали Іоанна царемъ, напротивъ, всегда ему отказывали въ этомъ. Комиссары просятъ сказать имъ, какъ поступить въ этомъ случаѣ, такъ какъ въ ихъ инструкціи нѣтъ объ этомъ указанія; просятъ также поскорѣе прислать опись вооруженія уступаемыхъ городовъ, 554—553. Въ припискѣ комиссары говорятъ, что требовали за титулъ уступки Лукъ, Опочки, Себежа, но Русскіе послы не желали и слышать объ этомъ 555—556.

212.

1582. 7 Января. Письмо Альберта Радзивила къ Замойскому. Радзивиль подробно разказываетъ о спорѣ по поводу титуловъ. Русскіе требовали, чтобы писать Іоанна великимъ царемъ, но вскорѣ уступили, когда имъ доказали, что прежде этого не было. Когда на счетъ титула—Смоленскій князь—комиссары стали говорить, что король послѣ можетъ добывать Смоленскъ, такъ какъ это Литовская страна, то послы ничего не сказали и, можетъ быть, уступятъ въ этомъ пунктѣ. Что же касается до титуловъ—царь Казанскій и Астраханскій, то хотя комиссары доказывали имъ, что прежде Іоанна писали—господарь Казанскій и Астраханскій, но Русскіе послы возражали, что слово царь есть въ прежнихъ грамотахъ и предложили доставить эти грамоты въ теченіе 10 дней. Радзивиль высказываетъ свое мнѣніе, что можно уступить оба титула и заключить миръ, тѣмъ болѣе, что какъ видно, Русскіе послы изъ-за этого готовы разорвать миръ 556—558.

213.

1582. 9 Января. Письмо Варшевицкаго къ Замоискому. Варшевицкій пользуется случаемъ написать письмо къ Замоискому; говоритъ, что дѣло о мирѣ еще не кончено, что Русскіе послы еще торгуются — о титулѣ, и хотя ихъ Поссевиныхъ сбиваетъ на этомъ пути, но они — по пословицѣ: волкъ остается при своемъ нравѣ, хотя-бы и лишился шерсти — плачутъ и клянутся, но все таки торгуются и просятъ дозволить имъ послать за прежними грамотами, 558—559.

214.

1582. 9 Января. Письмо Замоискаго къ комиссарамъ. Замоискій говоритъ, что лучше-бы посламъ самимъ оканчивать возникшій споръ (изъ-за титуловъ Іоанна), а не спрашивать его, Замоискаго, такъ какъ онъ этихъ дѣлъ не знаетъ; жалѣетъ, что Гарабурда не взялъ съ собою грамотъ прежняго времени; пусть комиссары потребуютъ отъ Русскихъ пословъ на бумагѣ, чего еще они хотятъ, и пусть спросятъ ихъ окончательно, желаютъ-ли они мира или войны. Что же касается до титуловъ — царь Казанскій и Астраханскій, то Замоискій соглашается съ мнѣніемъ маршала Радзивила, такъ какъ эти титулы не придадутъ Іоанну особеннаго значенія и похожи, думаетъ Замоискій, на то, какъ въ Польшѣ одинъ назывался графомъ по имени деревни, а другаго называли королемъ Захаранскимъ. Впрочемъ, и по этому дѣлу комиссары могутъ сдѣлать протестацию; могутъ также воспользоваться копіей перемирной грамоты воеводъ Мазовецкаго и Минскаго, которая находится у Поссевина, если она пригодится. О Смоленскѣ гетманъ ничего не можетъ сказать; сильно проситъ поскорѣе кончить дѣло; удивляется, что комиссары не отвѣчаютъ ему касательно Оберполя; говоритъ, что послалъ приказъ дѣлать описи вооруженія городовъ, но едва ли онѣ скоро будутъ; предлагаетъ сказать въ грамотѣ вообще, что отдадутся орудія, какія будутъ, или равныя имъ. Въ припискѣ говоритъ, что посылаетъ письмо къ Поссевину, а также опись вооруженія города Острова, но боится, не написано-ли лишнее, притомъ тамъ написаны колокола, между тѣмъ какъ дѣло идетъ только объ оружіи. Проситъ комиссаровъ предложить написать въ грамотѣ, что все возвращено будетъ по чести, 559—561.

215.

1582. 9 Января. Письмо Замоискаго къ Поссевину. Замоискій говоритъ, что не желаетъ далѣе входить въ изслѣдованіе, въ какомъ смыслѣ Поссевиныхъ говорилъ прежде объ уступкѣ Іоанномъ всей Ливоніи, тѣмъ болѣе, что это дѣло теперь улажено и возникаютъ новыя затрудненія, какъ на примѣръ, споръ о титулахъ. Замоискій говоритъ, пусть, наконецъ, Русскіе послы скажутъ, желаютъ-ли они мира или желаютъ тянуть время. Въ послѣднемъ случаѣ, можетъ выйти то, чего-бы они не желали, 561.

216.

1582. 9 Января. Письмо Збаражскаго къ Замоискому. Збаражскій извѣщаетъ, что наконецъ Русскіе послы, благодаря стараніямъ Гарабурды, уступили въ спорѣ о титулахъ и Іоаннъ будетъ написанъ съ титуломъ старымъ. Далѣе, Русскіе послы не соглашались писать въ договорѣ пограничныхъ городовъ и требовали, чтобы вообще сказать: «а границѣ Литовской и Ливонской быть по старому». Свѣряются уже перемирныя грамоты и въ пятницу (11 Января), Богъ дастъ, будутъ утверждены присягой. За дворянами для сдачи и приѣма городовъ Русскіе послы уже послали. Прежде всего будутъ сдавать:

Новгородокъ (Ливонскій), Юрьевъ, Пернаву; сдавать будутъ такимъ образомъ, что Поляки дадутъ имъ Латышскія подводы: черезъ недѣлю они выѣдутъ и Польское войско будетъ провожать ихъ до Пскова. Послѣдній срокъ для сдачи послѣдняго города 4 Марта. Просятъ Русскіе послы двинуть Иордана съ войскомъ подъ Псковъ, о чемъ Збаражскій посылаетъ Иордану приказъ, и замѣчаетъ, что Польскіе солдаты жестоко мучаютъ Русскій народъ. Збаражскій проситъ прислать опись оружія въ городахъ. Послы Русскіе посылаютъ во Псковъ гонца съ извѣстіемъ о мирѣ и съ приказаніемъ, чтобы Русскіе не выходили (для войны съ Поляками). Замойскій, не сочтетъ-ли нужнымъ задержать при себѣ гонца, пока не получитъ извѣстія, что послы принесли уже присягу. Протестацію (противъ того, что Русскіе послы не согласились писать въ сторону Баторія городовъ, взятыхъ Шведами), Гарабурда пишетъ. Поссевинъ сначала не желалъ ея подписать, но теперь подпишетъ: Богъ обратилъ его противъ Москвы. Кость между нимъ и Русскими брошена слѣдующая: Поляки желали написать въ грамотѣ, — протестуетъ Поссевинъ (противъ того, что Русскіе послы не желаютъ писать въ сторону Баторія вышесказанныхъ городовъ); Русскіе послы не желаютъ и слышать объ этомъ; за это Поссевинъ и сердится на нихъ. Збаражскій проситъ Замойскаго не сердится, что такъ долго тянется дѣло. Наконецъ, проситъ помочь въ спорѣ его брата Баворовскаго съ Кіевскимъ воеводой, 562—563.

217.

1582. 11 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій пишетъ, что доволенъ рѣшеніемъ спора о титулахъ и о границахъ, но полагаетъ что вопросъ о подводахъ можетъ надѣлать хлопотъ, такъ какъ ихъ можетъ не доставать, и предлагаетъ постановить такъ, что будутъ даны подводы, какія найдутся въ волостяхъ, принадлежащихъ крѣпости; затѣмъ говоритъ, что Русскіе должны-бы поскорѣе сдать и Феллинъ и вообще поскорѣе сдавать крѣпости, какія поближе къ Шведскимъ владѣніямъ. Къ этому пословъ нужно склонять опасностію отъ Шведовъ и тѣмъ, что въ такой голодной странѣ не можетъ долго быть войско, нужное для сопровожденія Русскихъ, выѣзжающихъ изъ этихъ крѣпостей. Иордана Замойскій не можетъ такъ скоро двинуть къ Пскову, — опасно и затруднительно съ продовольствіемъ. Противъ неистовствъ солдатъ надъ крестьянами Замойскій будетъ принимать мѣры, но виноваты въ этомъ и Русскіе послы и самъ Иоаннъ, затягивающіе переговоры изъ-за титуловъ. Касательно оружія въ городахъ, Замойскій уже писалъ; опись оружія въ Островѣ послалъ; скоро-ли будутъ готовы описи другихъ городовъ, не знаетъ; нѣкоторыя орудія повезъ за собой король; за нихъ будутъ даны другія. Гонца во Псковъ не надобно присылать раньше присяги, — онъ можетъ видѣть недостатки въ лагерѣ. Надѣется Замойскій, что протестація будетъ написана, какъ слѣдуетъ, и для засвидѣтельствованія ея можно найти другого нотариуса (чѣмъ Поссевинъ). При этомъ Замойскій говоритъ: «я полагалъ, что Русскіе повѣсятъ портретъ Поссевина подлѣ иконы Николая или Пречистой въ Пещерахъ, а теперь оказывается, что они не хотятъ допустить, чтобы его имя написано было въ перемирныхъ грамотахъ: старая дружба, видно лучше!» Замойскій приглашаетъ къ себѣ по заключеніи мира Збаражскаго и Гарабурду, извѣщаетъ, что просимая грамота дана будетъ Баворовскому, 563—565.

218.

1582. 10 Января. Письмо Замойскаго къ начальнику Ивалгорода. Проситъ отдать назадъ слугъ ротмистра Стадницкаго, бѣжавшихъ съ украденными вещами и лошадьми къ Шведскому войску 565.

219.

1581. 30 Декабря. Письмо короля Стефана къ Замоискому. Король отвѣчаетъ на письмо Замоискаго, какъ вести дѣла въ Ливоніи по отношенію къ Шведамъ (см. № 104)? Говоритъ, что совѣтовался съ сенаторами и даетъ такой отвѣтъ: по заключеніи мира съ Русскими, пусть Замоискій объявитъ Понто-Делагарди, что Пернава — королевская крѣпость, и если онъ неуступитъ, то отразитъ силу силою. Новгородка, Серенеска и Лаиса нельзя уступать Іоанну. На сеймахъ трудно получить согласіе на выдачу новыхъ средствъ къ продолженію войны. Просьбы касательно вакансіи для Влодка Баторій не можетъ теперь исполнить, потому что не можетъ измѣнить объявленнаго уже рѣшенія — нераздавать вакансій до окончанія войны. Нужно затруднить доставку продовольствія во Псковъ. О Шотландцахъ, гдѣ они находятся, ничего еще неизвѣстно. Порохъ посланъ, 566—567. Въ припискѣ король говоритъ, что много имѣетъ причинъ желать мира; времени (для войны) уже мало, недостатки велики, денегъ почти совсѣмъ нѣтъ и что всего важнѣе — безчестныя сужденія неблагодарнѣйшихъ людей о рѣчи-посполитой и объ немъ, 568.

220.

1582. 10 Января. Письмо къ Замоискому отъ Брацлавскаго воеводы, Януша Збаражскаго. Збаражскій проситъ Замоискаго не сердиться, что такъ долго тянутся переговоры и что они — комиссары такъ часто обращаются къ нему: они комиссары сами рады бы поскорѣе кончить, но не могутъ. За дворянами послали; когда они пріѣдутъ, съ ними поѣдетъ къ Замоискому онъ — Збаражскій. Посевинъ сердится на Русскихъ. Всего вдругъ окончить нельзя, потому что Русскіе послы, начавъ разсуждать объ одномъ, не двинутся ни къ чему другому, пока не кончатъ начатаго. Когда начали писать протестацію и одинъ посоль сказалъ, что этого не должно быть; то другой приказалъ ему молчать и сказалъ: «если папа напишетъ — уступить Москву, то это не состоится, но когда мы съ тобою что напишемъ и утвердимъ присягой, то это состоится». Затѣмъ Збаражскій совѣтуетъ наблюдать за Шведами въ Ливоніи; говоритъ, что пошлетъ въ лагерь отрядъ войска, когда придутъ дворяне, но о козакахъ не имѣетъ свѣдѣній; говорятъ, они забрались вглубь земли и мучатъ народъ, на что жалуются Русскіе послы, 568—569.

221.

1582. 13 Января. Письмо Замоискаго къ комиссарамъ. Замоискій извѣщаетъ, что получилъ письмо Збаражскаго; радуется, что дѣло приближается къ концу, и проситъ торопиться; извѣщаетъ, что прибылъ посоль отъ Шведскаго короля или точнѣе не отъ Шведскаго короля, а отъ Шведскаго главнокомандующаго съ предложеніемъ пользоваться помощью Шведовъ и имъ помогать, не оставлять въ сторонѣ, при заключеніи мира съ Русскими, Шведскаго короля, и съ извиненіемъ, что дурное время для морскаго плаванія задержало его такъ долго. Посломъ какой-то капитанъ Лорензо-Кагньола — Итальянецъ, который еще проситъ, чтобы его пропустить къ Поссевину. Замоискій обратился къ совѣту присутствующихъ въ лагерь сенаторовъ и, какъ общее рѣшеніе, объявилъ послу, что онъ долженъ прямо ѣхать къ королю; поэтому пусть комиссары поскорѣе заключаютъ миръ; нужно опасаться, какъ-бы не вышло чего дурного, когда Итальянецъ сойдется съ Итальянцемъ (Поссевинокъ), потому что хотя Кагньола самъ не поѣдетъ, но можетъ переслать письмо. Противъ этого въ лагерь приняты мѣры, но онъ можетъ послать письмо съ

дороги, съ какимъ либо козакомъ: поэтому пусть комиссары остерегаются. Далѣе Замойскій пишетъ, чтобы всѣ комиссары по заключеніи мира ѣхали къ нему; говоритъ, что Русскихъ, перебѣжавшихъ отъ пословъ къ Зебжидовскому не нужно возвращать; проситъ разузнать, не Венгерцы-ли неистовствуютъ надъ народомъ, покоровшимся Баторію. Въ припискѣ Замойскій извѣщаетъ, что къ нему не пріѣзжалъ гонецъ Русскихъ пословъ, о которомъ писали комиссары, да ему и не нужно пріѣзжать, но Замойскій не знаетъ, отправленъ онъ или нѣтъ, какъ-бы чего не случилось, 569—571.

222.

1582. 13 Января. Отвѣтъ сенаторовъ, находящихся въ лагерѣ подъ Псковомъ, послу Шведскаго короля Лаврентію Кагньолю. Высказывается сожалѣніе, что посолъ прежде не далъ о себѣ знать королю, что теперь Замойскій не имѣетъ отъ короля никакого порученія касательно его дѣла и не можетъ самъ собою что либо рѣшать, тѣмъ болѣе, что король уже далъ повелѣніе своимъ посламъ въ Запольскомъ-Ямѣ касательно Шведскаго короля, имѣлъ сношеніе съ Поссевиномъ и послалъ къ нему секретаря, котораго Поссевинъ пошлетъ къ королю и королевѣ Шведскимъ съ извѣщеніемъ о ходѣ ихъ дѣлъ. Замойскому остается только совѣтовать послу, чтобы онъ прямо отъ него отправлялся къ королю. Что касается до жалобъ Ивангородскаго начальника на козаковъ, то Замойскій уже писалъ объ этомъ и просилъ его прислать ихъ для наказанія, 571—572.

223.

1582. 12 Января. Письмо Замойскаго къ Ивангородскому начальнику. Проситъ прислать для наказанія козаковъ, если они будутъ попадаться въ его руки, какъ преступники, и убѣждаетъ такъ именно поступать, а не наказывать самому, что можетъ возбудить ненависть между Поляками и Шведами. О другихъ дѣлахъ Ивангородскій начальникъ узнаетъ отъ Кагньолю, 572—573.

224.

1582. 11 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій описываетъ ходъ переговоровъ объ уступкѣ городовъ, о титулахъ Іоанна, говоритъ, что все уже кончено и миръ скоро будетъ заключенъ. Далѣе описываетъ дѣйствія Поссевина и между прочимъ говоритъ: «нѣкоторые всѣхъ іезуитовъ называютъ плутами; это несправедливо, но вѣроятно не ошибся бы тотъ, кто назвалъ-бы плутомъ этого іезуита (Поссевина). Наконецъ, извѣщаетъ, что Русскіе разсердили Поссевина, просятъ короля заботиться о вооруженіи Ливонскихъ городовъ и не спускаться въ этомъ дѣлѣ на усердіе другихъ, 573—575.

225.

1582, 11 Января. Другое письмо Замойскаго къ королю Стефану. Замойскій доноситъ, что войско отъ холода и недостатка въ продовольствіи страдаетъ болѣзнями, что многіе солдаты бродяжничаютъ, что хотя уже прошло шесть недѣль со времени отъѣзда короля, и съ тѣхъ поръ, какъ король былъ въ Динабургѣ, слышно было, что везутъ деньги, но до сихъ поръ не привезенъ ни одинъ оволь; войско уже теперь начинаетъ волноваться. Далѣе вспоминаетъ о томъ, что Русскіе стрѣляли въ посланныхъ объявить имъ, что могутъ убирать тѣла убитыхъ и рассказываетъ, какъ Остромецкій принесъ ему — Замойскому ящикъ, въ которомъ внутри были желѣзные трубочки, мелкій порохъ, кремь, и говорилъ, что если немного тронуть этотъ ящикъ, то онъ воспламенится, и что

пославъ этотъ ящикъ въ крѣпость, можно погубить имъ, если не Шуйскаго, то многихъ другихъ и такимъ образомъ отомстить за обманъ. Замойскій отдалъ это на обсужденіе пожилыхъ ротмистровъ, между прочимъ, Вейера и всѣ они просили, чтобы не запрещать Остромецкому употребить въ дѣло его изобрѣтеніе, что такимъ образомъ можно будетъ остановить перебѣжчиковъ и заставить непріятеля бояться новыхъ хитростей, что теперь при болѣзняхъ и затруднительномъ положеніи войска можетъ быть особенно полезно, что если будетъ убитъ Шуйскій, то погибнетъ свѣтило, которое теперь осталось одно въ Россіи, причемъ ротмистры оправдывали разными соображеніями (перечисляются) употребленіе этого изобрѣтенія. Замойскій отпустилъ Остромецкаго, давъ ему ни дозволенія, ни запрещенія употребить въ дѣло его ящикъ. Ночью Остромецкій отправилъ къ Шуйскому этотъ ящикъ съ однимъ плѣннымъ, черезъ котораго передалъ, что онъ—Іоаннъ Миллеръ, что ему въ Россіи было лучше, чѣмъ здѣсь, и онъ хочетъ перебѣжать къ Шуйскому, но впередъ посылаетъ этотъ ящикъ, котораго проситъ не вскрывать, а если понадобится вскрыть, то вскрывать въ своемъ присутствіи. Черезъ два часа послѣ того, какъ вошелъ въ крѣпость плѣнный, показался огонь надъ домомъ, гдѣ обыкновенно собираются бояре, послѣ чего на стѣнахъ стали чаще показываться караулы и замѣтно было смятеніе въ крѣпости. Затѣмъ выброшено было письмо отъ Шуйскаго, который укорялъ его—Замойскаго за то, что желалъ тайно убить его. Замойскій отвѣтилъ, что хотя Шуйскій за свое вѣроломство достоинъ былъ этого, но Замойскій не думаетъ мстить ему иначе, какъ своею рукою и вызываетъ его на поединокъ, для чего и выѣхалъ, но Русскіе, показавшіеся было у воротъ, удалились назадъ. Замойскій достовѣрно не знаетъ, убитъ-ли Шуйскій, но, вѣроятно, какой либо вредъ былъ причиненъ Русскимъ, 575—577.

Въ первой припискѣ Замойскій говоритъ, что не знаетъ, какъ онъ двинетъ войска; холодъ такъ силенъ, что многіе отморозили члены; ~~говорятъ, птицы падаютъ отъ холода; большая часть войска больна, а отвозить больныхъ трудно, потому что всѣ обозныя лошади погибли; хлѣба нѣтъ, теплая одежда не привезена, деньги не привезены, да если и привезутъ ихъ, то достанетъ развѣ только для части войска.~~ Замойскій проситъ прислать деньги къ Срѣтенію. Во второй припискѣ представляетъ Струся и Ланцкоранскаго къ занятію вакансіи старосты Червоногородскаго, 577—578.

226.

1582. 13 Января. Третье письмо Замойскаго къ королю. Замойскій описываетъ прибытіе Шведскаго посла Кагньоло, излагаетъ его требованія, свой отвѣтъ (см. №№ 221—222); говоритъ, что посолъ воротился въ Ревель; пересылаетъ письмо Харленскаго, изъ котораго король узнаетъ о дѣлахъ въ Нарвѣ, извѣщаетъ, что послалъ тоже въ Ревель рзвѣдывать, что тамъ дѣлается, 578 — 580.

227.

1582. 12 Января. Письмо къ Замойскому отъ комиссаровъ. Збаражскій извѣщаетъ, что присяга не состоялась въ пятницу, но будетъ въ субботу, что Русскіе требуютъ дворянъ, которые-бы присутствовали при сдачѣ крѣпостей; проситъ назначить этихъ дворянъ; передаетъ, какъ будетъ происходить сдача городовъ и что Русскіе просятъ, чтобы при вывозѣ Юрьевскаго владыки и церковныхъ вещей не дозволено было подвергать ихъ какому либо глумленію, 581.

228.

1582. 13 Января. Письмо Замойскаго къ комиссарамъ. Просить поскорѣе кончать дѣло, потому что могутъ возникнуть большія затрудненія, особенно, если дойдетъ въ Заполье письмо Кагньооло; дворянъ предлагаетъ избрать изъ отряда Зебжидовскаго, перечисляетъ, кого самъ пошлетъ; пишетъ, что Юрьевскаго владыку никакой порядочный человекъ не станетъ оскорблять; жалуется, что зарѣзалъ уже индійскаго пѣтуха для угощенія комиссаровъ, а они еще не заключили мира; жалуется, что сильно самъ похудалъ на этой войнѣ и что всѣ желали-бы поскорѣе отправиться домой, 582—583.

229.

1582. 13 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ Замойскаго, что къ Русскимъ посламъ пріѣхалъ гонецъ, что ночью Поссевинъ прислалъ къ нимъ записку, въ которой пишетъ, что отъ Іоанна не получилъ никакого письма, но что къ нему — Поссевину приходили Русскіе послы и требуютъ, чтобы въ перемирной грамотѣ написать что Іоаннъ уступаетъ свою отчину Ливонію. Комиссары просятъ Замойскаго поскорѣе дать имъ знать, что дѣлать при такомъ непостоянствѣ Русскихъ пословъ. Затѣмъ комиссары напоминаютъ объ описяхъ оружія въ Невлѣ и въ Заволочьѣ, о дворянахъ для пріема и сдачи крѣпостей, о томъ, что Русскіе послы требуютъ, чтобы послѣ заключенія мира послать во Псковъ гонца съ объявленіемъ объ немъ; а что касается до опасенія, чтобы имъ не переданы были вѣсти, то Русскіе послы, разговорившись однажды, сказали, что сотни разъ получали эти извѣстія. Комиссары предполагаютъ, что кто либо со стороны Поляковъ сообщаетъ имъ эти извѣстія, потому что послы знаютъ многое изъ Литовскихъ дѣлъ и между прочимъ сказали, что умеръ Курбскій, о чемъ они — комиссары ничего не знаютъ, 583—584.

230.

1582. 15 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій требуетъ, чтобы комиссары согласились на новое требованіе Русскихъ пословъ и поскорѣе заключали миръ, потому что онъ дольше 8 дней никакъ не можетъ удержать войско подъ Псковомъ, и если-бы замедлилось дѣло, то онъ долженъ былъ-бы съ посрамленіемъ и великою опасностію сдѣлать отступленіе. «Вотъ вы, господа, дождались новаго вѣтра Московскаго, а если еще подуетъ вѣтеръ Шведскій, то все погибнетъ», говоритъ Замойскій. Далѣе, Замойскій пишетъ, что увѣренія Русскихъ пословъ, будто они получили извѣстія изъ Пскова, не справедливы; никто изъ Пскова не выходилъ; развѣ изъ лагеря сообщаетъ извѣстія какой либо измѣнникъ; извѣстіе о смерти Курбскаго не вѣрно, онъ еще не умеръ; кто умеръ въ эти времена, Замойскій перечисляетъ. Въ припискѣ говоритъ, что очень сомнительно, живъ-ли Шуйскій; проситъ поскорѣе заключить миръ и пріѣзжать къ нему, 584—585.

231.

1582. 15 Января. Записка Замойскаго къ комиссарамъ. Пишетъ, что посылаетъ къ комиссарамъ Жолкѣвскаго, который разъяснитъ его мысли, если комиссары встрѣтятъ въ чемъ недоразумѣніе, и проситъ во всемъ вѣрить ему, 586.

232.

1582. 5 Января. Письмо Магнуса къ Замойскому. Магнусъ извѣщаетъ Запольскаго, что Шведы осадили Пернаву 1 Января и намѣрены осадить и Фелархидіако. Припискѣ извѣщаетъ, что 400 Русскихъ, уйдя изъ крѣпости Замойскаго д.

Виттенштейна, подходили къ Дерпту, напали на окрестности Гельмета и стали пустошить, но были прогнаны. По словамъ взятаго плѣннаго, Русскіе томи-
мые голодомъ и заразой вышли изъ Бѣлаго-камня и другихъ городовъ; въ
Бѣломъ-каменѣ такой былъ голодъ, что всѣ собаки и лошади были съѣдены,
586 — 587.

233.

1582. 10 Января. Письмо Магнуса къ Замоискому. Магнусъ извѣщаетъ, что
Польскіе солдаты изъ лагеря подъ Псковомъ ворвались въ окрестности Керепети,
стали пустошить и убили около 30 крестьянъ; что эти солдаты приве-
дены въ Керепеть со всѣмъ награбленнымъ; пусть Замоискій пришлетъ кого
либо для разбора этого дѣла; проситъ извѣстить о дѣлахъ Русскихъ, 587.

234.

**1581. 31 Декабря. Письмо Готгарда, Курляндскаго и Семигальскаго князя
къ Замоискому.** Готгардъ высказываетъ Замоискому свое уваженіе къ нему,
превозноситъ предпринятые имъ труды, желаетъ добраго здоровья, извиняет-
ся, что не доставилъ порошу, потому что не имѣлъ его, проситъ имѣть въ виду
плѣнныхъ, попавшихся въ Печерскій монастырь и сообщить объ нихъ извѣ-
стіе. 587—588.

235.

1582. 1 Января. Письмо Фаренсбека къ Замоискому. Извѣщаетъ Замоискаго,
что 23 Декабря прибылъ въ Ригу, что дня черезъ два ожидаетъ прибытія туда
Нѣмецкаго отряда, что отъ присланнаго туда Гизія услышалъ, касательно вы-
дачи отряду жалованія, только то, чтобы онъ — Фаренсбекъ не противорѣчилъ
распоряженію короля. Далѣе, Фаренсбекъ напоминаетъ Замоискому о Кетлерѣ
и другихъ плѣнныхъ, находящихся въ Печерскомъ монастырѣ, и проситъ
помнить объ нихъ при заключеніи мира; проситъ извѣстить его о дѣлахъ
Русскихъ и передать письмо объ этомъ Вейеру, 589—590.

236.

1582. 5 Января. Письмо Тидемана Гизія къ Замоискому. Тидеманъ извѣ-
щаетъ, что онъ посланъ королемъ изъ Динабурга къ Курляндскому герцогу и
къ Рижанамъ по дѣлу Нѣмецкаго войска (чтобы уплатили имъ жалованіе);
что изъ этого войска теперь больше оказывается плѣнныхъ въ Печерскомъ
монастырѣ, (чѣмъ думали прежде) и солдаты требуютъ жалованіе за большее
число мѣсяцевъ, чѣмъ слѣдуетъ. Далѣе пишетъ, что и герцогъ и Рижане по-
казываютъ, что они вовсе не готовы къ уплатѣ денегъ, впрочемъ, хлопочутъ
объ нихъ. Солдатамъ здѣсь будетъ заплачено, а начальникамъ сотней — въ
Данцигѣ, 590 — 591. Далѣе Тидеманъ пишетъ о болѣзни Коппія, о доставкѣ
порошу въ лагерь, объ отливкѣ двухъ пушекъ, о Даленской суммѣ денегъ;
извѣщаетъ, что нѣсколько дней тому назадъ Шведское войско отправилось къ
Пернавѣ, а оттуда къ Феллину, что Бирингъ проситъ свиданія съ нимъ — Тиде-
маномъ, проситъ рекомендаціи объ немъ Замоискому и дозволенія прибыть
къ нему, на что Тидеманъ отвѣчалъ, что онъ можетъ безопасно прибыть, такъ
какъ при Замоискомъ нѣтъ Литовскихъ сенаторовъ, съ которыми у Биринга
давняя вражда; извѣщаетъ Тидеманъ также, что Бирингъ, по совѣту Гнѣзнен-
скаго кастеляна отправилъ гонца къ королю, 591—592.

237.

1582. 18 Января. Письмо Замоискаго къ Шведскому королю. Извѣщаетъ, что
къ нему пріѣзжалъ Кагньоло, сожалѣетъ, что Кагньоло не ^{сдача} ^{дѣлки и}
то время, когда въ лагерѣ былъ король, что самъ Замоискій могъ ^{либо} ^{глум-}

ложить Кагньолю, чтобы ѣхалъ самъ или кого-либо отправилъ къ королю, что Кагньолю отправилъ гонца, которому Замойскій далъ проводника, 592—593.

238.

1582. 16 Января. Письмо Замойскаго къ Понту-Делагарди. Замойскій увѣряетъ, что козаки, пойманные Шведами, будутъ наказаны; пусть только Делагарди прикажетъ прислать ихъ къ нему или къ Харленскому; проситъ также оказывать правосудіе Полякамъ, которымъ Шведы причиняютъ обиды и отнимаютъ слугъ и лошадей, 593.

239.

1582. 16 Января. Письмо Замойскаго къ королю, непосланное. Извѣщаетъ короля, что заключеніе мира снова замѣдлилось, что это ставить его—Замойскаго въ великое затрудненіе, такъ какъ войско страдаетъ отъ холода, болѣзней и недостатка продовольствія, что онъ—Замойскій послалъ къ комиссарамъ Жолкѣвскаго съ понужденіемъ скорѣе заключать миръ и предложить—покончить сперва дѣло о крѣпостяхъ, а потомъ уже рѣшать другія недоумѣнія. Далѣе пишетъ, что если это предложеніе не будетъ имѣть успѣха и миръ не будетъ заключенъ, то Замойскій будетъ вынужденъ Литовцевъ послать въ Луки, Венгерцевъ оставить въ занимаемыхъ ими крѣпостяхъ, а съ остальнымъ войскомъ отойти въ Литву, 594. Замойскій полагаетъ, что изъ Литвы можно будетъ снова вести войско на войну, когда оно отдохнетъ. Извѣщаетъ, что хлѣбъ и мѣха недоставлены, что деньги до сихъ поръ тоже не доставлены; между тѣмъ люди поотмораживали себѣ члены; наконецъ, извѣщаетъ, что курьеръ Кагньола ѣдетъ къ королю, 594—595. Въ припискѣ говоритъ, что Кагньолю хотѣлъ было, чтобы послать въ Заполье вѣсто себя кого-либо другого, но такъ какъ онъ послалъ-бы, вѣроятно, Италиянца, котораго имѣетъ при себѣ, то Замойскій остался при прежнемъ рѣшеніи (см. стр. 598). Далѣе Замойскій говоритъ, что никогда не думалъ, чтобы послѣ отъѣзда короля такъ мало заботились о войскѣ, что даже не прислано то, что уже приготовлено,—не прислали ни хлѣба, ни мѣховъ, ни денегъ; войско доведено до изнеможенія, 595.

240.

1582. 16 Января. Письмо Жолкѣвскаго къ Замойскому. Жолкѣвскій извѣщаетъ, что на пути къ комиссарамъ встрѣтилъ пана Куропатву, который ѣдетъ съ письмомъ къ нему—Замойскому и сказалъ, что миръ уже заключенъ. Съ Куропатвой ѣдутъ 4 Русскихъ, которые не могли объяснить, за чѣмъ посланы. Жолкѣвскій взялъ отъ нихъ Татарина и послалъ его поскорѣе къ Замойскому. Самъ Жолкѣвскій между тѣмъ ѣдетъ въ Заволочье, поторопитъ высылать дворянъ для приѣма и сдачи городовъ и между прочимъ будетъ наблюдать, какое у Русскихъ настроеніе духа послѣ заключенія мира, 595—596.

Въ первой припискѣ говоритъ, что Куропатва не рѣшился дать Татарину письма отъ комиссаровъ, впрочемъ, черезъ два часа и самъ будетъ.

Во второй извѣщаетъ, что миръ заключенъ на 9 лѣтъ, 591.

241.

1582. 15 Января. Письмо комиссаровъ къ Замойскому. Комиссары извѣщаютъ, что наконецъ миръ заключенъ на 10 лѣтъ, присяга принесена, грамоты написаны, Збаражскій скоро будетъ у Замойскаго; сейчасъ пріѣхать Збаражскій не можетъ, потому что ждетъ изъ Новгорода Русскихъ дворянъ для сдачи и приѣма городовъ; Русскіе послы посылаютъ гонца во Псковъ объявить миръ; пусть Замойскій пропуститъ его. Гонецъ, о которомъ Збаражскій прежде пи-

салъ, что посылаютъ его Русскіе послы во Псковъ, не былъ посланъ. Збаражскій послалъ Іордану и козакамъ приказъ, чтобы шли къ лагерю. Наконецъ, проситъ дать по войскамъ приказъ, чтобы не брали теперь въ плѣнъ, когда принесена присяга на соблюденіе мира, потому что комиссары на это присягали, 596—597.

242.

1582. 16 Января. Письмо Замоискаго къ королю Стефану. Замоискій извѣщаетъ короля, что 15 Января заключенъ миръ, за который тѣмъ болѣе нужно благодарить Бога, чѣмъ затруднительнѣе было положеніе войска. Замоискій хвалитъ комиссаровъ за ихъ дѣйствія во время переговоровъ. Затѣмъ описываетъ бѣдствія войска; въ каждомъ баракѣ, говоритъ Замоискій одни — больны, другіе съ отмороженными членами, и всѣ однако мужественно переносятъ трудности жизни, такъ что осада не была ослаблена, 597—598. Замоискій проситъ короля обратить вниманіе на то положеніе, въ какое было поставлено войско, чтобы въ будущемъ избѣжать подобнаго положенія. «Никогда я не слышалъ, говоритъ Замоискій, и никогда не ожидалъ, чтобы войску, оставленному въ непріятельской землѣ, притомъ войску голодному и нагому, среди жесточайшего холода, въ теченіе столь долгаго времени, не прислали ни куска шерсти, ни овода денегъ», 598. Далѣе Замоискій пишетъ, что ничего не привезли до сихъ поръ изъ обѣщаннаго и проситъ приказать, чтобы доставили деньги, для уплаты которыхъ уже назначенъ срокъ; наконецъ, проситъ наградить войско. Кагньолу Замоискій не дозволилъ послать кого либо въ Заполье, потому что подозреваетъ, что Шведы желаютъ не заключенія мира, а того, чтобы протянулись переговоры до весны. Посылаетъ свой отвѣтъ, данный Кагньолу, 598—599.

Въ первой припискѣ говоритъ, что Кагньоло уѣхалъ въ Нарву, оттуда поспѣшно отправился въ Ревель къ Десягарди и далѣе въ Швецію къ королю. Кагньоло говорилъ еще о томъ, чтобы возвратить часть пушекъ взятыхъ у Вендена, а также плѣнныхъ; что Шведы собираются осадить Каркгаузъ, который долженъ королю Шведскому деньги и которымъ безправно владѣетъ Магнусъ. Замоискій отвѣтилъ, что обо всемъ донесетъ королю. Получены извѣстія, что Шведы осадили Пернаву, собираются осадить Феллинъ и Каркгаузъ. Замоискій словесно убѣждалъ Кагньола и писменно Понта (Десягарди), чтобы не дѣлали экспедицій въ Ливоніи, 599.

Во второй припискѣ хвалитъ ротмистра Литовскаго Путятю, который доставилъ королю бояръ, взятыхъ въ Порховѣ, 599.

Въ третьей припискѣ проситъ назначить воеводу Брацлавскаго (Збаражскаго) для приѣма крѣпостей. Замоискій за королемъ поспѣшить на сеймъ, на которомъ теперь же нужно добиваться средствъ для отнятія у Шведовъ—Нарвы, Бѣлаго-Камня; нужно также, чтобы король послалъ кого къ Шведскому королю съ требованіемъ возвратить взятые города, 599—600.

243.

1582. 17 Января. Письмо Замоискаго къ Курляндскому герцогу. Извѣщаетъ герцога о пораженіи Русскихъ у Пскова, о вѣроломномъ обращеніи Русскихъ съ посланными объявить имъ дозволеніе убирать тѣла убитыхъ и объ отплатѣ за это, о заключеніи мира, выгоды котораго будутъ особенно чувствительны владѣніямъ герцога, и совѣтуетъ герцогу позаботиться у себя о хорошемъ судѣ и хорошей администраціи; обнадеживаетъ, что будетъ помнить о плѣнныхъ (въ Печерскомъ монастырѣ), 600—601.

244.

1582. 19 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій благодаритъ Поссевина за подъятыя труды, желаетъ ему успѣха въ его дѣлахъ въ Россіи и на востокѣ, увѣряетъ, что въ Ливоніи возстановлено будетъ почитаніе Бога и проситъ дозволить его священникамъ священнодѣйствовать въ церквахъ Ливонскихъ, бывшихъ прежде латинскими; наконецъ упоминаетъ о какой-то своей просьбѣ къ папѣ, 601—602.

245.

1582. 17 Января. Письмо Замойскаго къ Зибржику. Извѣщаетъ о заключеніи мира, приказываетъ не брать плѣнныхъ, не дѣлать опустошеній и наконецъ, приказываетъ содѣйствовать посылаемому гонцу скорѣе ѣхать къ королю, 602.

246.

1582. 16 Января. Письмо Збаражскаго къ Замойскому. Извѣщаетъ о заключеніи мира и о томъ, что самъ пріѣдетъ къ Замойскому, какъ только дождется Русскихъ дворянъ, 602.

247.

1582. 18 Января. Письмо Замойскаго къ Брацлавскому воеводѣ (Збаражскому). Замойскій проситъ передать Русскимъ посламъ, чтобы поскорѣе присылали дворянъ, потому что безъ этого ему — Замойскому нельзя двинуться изъ-подъ Пскова, да и собирать въ лагерь всѣ войска нельзя, иначе войско голодало-бы; его нужно вывести въ тѣ города, которые сдадутъ Русскіе; потому пусть комиссары требуютъ скорѣйшей сдачи Ливонскаго Новгорода, Юрьева, Польчева, Феллина и Пернавы и пусть представляютъ посламъ, что имъ же будетъ лучше, когда Польское войско не будетъ пустошить Русской земли и сами послы понимаютъ, что къ Пернавѣ Замойскій долженъ послать отрядъ для безопасности Русскихъ отъ Шведовъ, 603. Въ припискѣ извѣщаетъ, что дозволилъ гонцу объявить во Псковѣ миръ, что тамъ была великая радость; Русскіе въ присутствіи Поляковъ не удержались, чтобы не цѣловать ногъ гонца и со стѣнъ изъявляютъ Полякамъ большую дружбу. Гонца Замойскій колебался пускать назадъ къ Русскимъ посламъ, но долженъ былъ отпустить, чтобы не дать повода предполагать въ немъ недовѣріе къ Русскимъ, впрочемъ Куропатва, который ѣдетъ съ нимъ, задержитъ его на дорогѣ подъ предлогомъ поѣсть, а комиссары пусть между тѣмъ дадутъ ему знать, какъ поступить, 603—604.

248.

1582. 17 Января. Письмо Замойскаго къ Понту-Делагарди. Замойскій извѣщаетъ, что миръ заключенъ; перечисляетъ города, уступленные Русскими и возвращаемые имъ; далѣе говоритъ, что такъ какъ Іоаннъ уступаетъ Баторію всю Ливонію, и такъ какъ доходятъ слухи, что на дняхъ Шведы осадили Пернаву и предполагаютъ осадить Феллинъ, а также Оберполь и Каркгаузъ; то Замойскій проситъ оставить эти дѣла, такъ какъ эти города уже не Іоанна, а Баторія. Въ припискѣ проситъ сейчасъ же отослать назадъ посылаемаго съ этимъ письмомъ гонца — Лейденберга, а также отослать гонца ротмистровъ Кретковскаго и Старецкаго, которые жалуются, что гонецъ ихъ не возвращается, 604.

249.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ Дембинскому. Замойскій приказываетъ Дембинскому наблюдать самому и передать другимъ ротмистрамъ, чтобы войска не убивали теперь Русскихъ и не дѣлали опустошеній; приказыва-

ваетъ собирать какъ можно больше подводъ для вывоза Русскихъ изъ сдаваемыхъ крѣпостей; благодарить Дембинскаго за пересылку денегъ, за присланное вино; приказываетъ переслать нижеслѣдующіе универсалы, 605.

250.

1582. 20 Января. Универсалъ ротмистрамъ и старостамъ Ливонскимъ. Замоискій приказываетъ прекратить кровопролитіе и опустошеніе земли, наблюдать въ особенности за козаками, чтобы этого не дѣлали; собирать какъ можно больше подводъ; давать Русскимъ и принимать отъ нихъ приставовъ 605—606.

251.

1582. 20 Января. Универсалъ, стоящимъ на пикетахъ. Приказъ наблюдать, чтобы не было кровопролитія, быть готовыми къ возвращенію въ лагерь и возвращаться по первому объявленію, 606.

252.

1582. 20 Января. Универсалъ козакамъ. Замоискіи извѣщаетъ козацкихъ ротмистровъ о заключеніи мира, приказываетъ бросить затѣю—идти въ Русскую землю, какъ объ этомъ узналъ Замоискій; за непослушаніе грозитъ смертною казнію; извѣщаетъ, что завтра или послѣ завтра будетъ объявлено выступленіе войска; поэтому пусть козаки не подвергаются опасности остаться между чужими крѣпостями, 606—607.

253.

1582. 20 Января. Письмо Замоискаго къ Магнусу. Проситъ приказать проводить Русскихъ гонцовъ, отправляющихся въ Феллинъ и Пернаву и ближайшія къ нимъ крѣпости съ тѣмъ, чтобы объявить Русскимъ о заключеніи мира и приказать готовиться къ выѣзду, 607. Въ припискѣ проситъ приказать проводить гонца къ Шведскому главнокомандующему, къ которому пишетъ, чтобы не трогалъ Ливонскихъ городовъ, такъ какъ Ливонія уступлена Баторію, 607.

254.

1582. 20 Января. Письмо Замоискаго къ Курляндскому герцогу. Проситъ собрать какъ можно больше подводъ для вывоза Русскихъ изъ сдаваемыхъ крѣпостей и по первому извѣстію выслать ихъ. Въ первой припискѣ говоритъ, что остальное герцогъ узнаетъ отъ Альберта Оборскаго; во второй, проситъ переслать прилагаемыя письма къ маркграфу (?); въ третьей—говоритъ, что уже выбралъ было (изъ числа плѣнныхъ) одного боярина для обмѣна на Кетлера, но Кетлеръ этой ночью ушелъ изъ плѣна, 608.

255.

1581. 28 Декабря. Письмо короля Стефана къ Замоискому. Король говоритъ, что двѣ причины затрудняютъ успѣхъ настоящихъ дѣлъ—превратныя мнѣнія людей, которыя Замоискій можетъ видѣть изъ приложеннаго письма (см. ниже), и трудное время года, при которомъ не легко переслать войску деньги, даже если-бы онѣ были въ рукахъ; притомъ король не знаетъ, будетъ-ли миръ или нѣтъ; наконецъ, долго не приходятъ письма отъ Замоискаго и комиссаровъ, 608—609. Далѣе король пишетъ, что въ Вильнѣ нашелъ Турецкаго и Татарскаго пословъ, о дѣлахъ которыхъ не замедлитъ извѣстить Замоискаго. Посылаетъ Замоискому деньги, какія можно было собрать, — остальныя обѣщаетъ прислать въ скоромъ времени; снарядовъ не можетъ много послать;

посылаетъ Замоискому вино; наконецъ, извѣщаетъ, что открылись двѣ вакансіи: староства-Каменецкое и Червоногородское, замѣщеніе которыхъ Баторій отложилъ до совѣщанія съ Замоискимъ, 609.

256.

Бесѣды, какія велъ съ разными лицами Гибзенскій архіепископъ (Карнковскій) и передалъ королю. Архіепископъ пишетъ, что когда ѣхалъ отъ короля въ Польшу и Пруссію, то слышалъ разныя сужденія о войнѣ. Одни говорятъ, что дурно было-бы, начавъ дѣло, не кончить его; но другіе иначе на это смотрятъ. Они выставляютъ на видъ, что Польша бѣднѣетъ отъ войны и что, имѣя подлѣ себя сильнѣйшаго непріятеля—Турка, не слѣдовало-бы ослаблять слабѣйшаго—Россію, на счетъ которой усилятся Швеція и Данія. Иные говорятъ, что война приноситъ уже то зло, что измѣняетъ существующіе порядки: такъ война съ крестоносцами дала начало посольной палатѣ; война съ Россіей при покойномъ королѣ (Сигизм. Августѣ) произвела экзекуцію (взиманіе четвертой части доходовъ съ столовыхъ королевскихъ имѣній, розданныхъ разнымъ лицамъ), пригнала Литву къ уни и, что хуже всего, загубила юрисдикцію духовенства. Указываютъ, что въ Римѣ десятилѣтнее существованіе имперіи привело къ тиранніи и что теперь нужно бояться, чтобы и настоящая война, если продолжится, не привела къ уничтоженію десятины, послѣ чего погибнетъ служеніе Богу, а затѣмъ и рѣчипосполитая. Хотя хвалятъ теперь любезность короля, но указываютъ при этомъ на Александра великаго, который послѣ Персидской войны измѣнился въ обращеніи, сдѣлался несноснымъ Македонянамъ и послѣ его смерти имперія его погибла; говорятъ, что нужно опасаться того же и теперь, 609—610. Если бы король даже успѣлъ выгнать Іоанна изъ его владѣній; то не легко было-бы соединить его государство съ Польшей; доказательствомъ можетъ служить Литва, съ которою такъ трудно ладить; пришлось-бы отдать Россію кому-либо въ вѣчное владѣніе и современемъ самимъ сдѣлаться его добычей, 611. Другіе боятся, чтобы, если продолжится война, не перешла въ лагерь верховная сеймовая власть рѣчипосполитой, особенно, если-бы, сохрани Богъ, король умеръ; тогда бы войско избрало государя и повторилось бы то же, что было въ Римѣ, да и теперь уже замѣтны признаки усиленія военныхъ людей; уже только имъ раздаются вакансіи, а занявъ важнѣйшія должности, военные могутъ присвоить себѣ всю власть и внести въ рѣчипосполитую свои нравы. Нужно бояться волненій на сеймѣ и трудно рассчитывать на удовлетворительное рѣшеніе касательно налога, 611 (см. № 260).

257.

1581. 16 Ноября. Письмо къ Замоискому отъ папскаго легата Болоньета. Сожалѣетъ о бывшемъ нездоровьи Замоискаго и желаетъ ему хорошаго здоровья, 612.

258.

1581. 15 Ноября. Письмо къ Замоискому отъ Патрїція Индецкаго. Тоже содержаніе, съ тою особенностію, что авторъ высказываетъ необыкновенное уваженіе къ Замоискому, котораго называетъ ненагляднымъ для рѣчипосполитой, и убѣждаетъ заботиться о своемъ здоровьи, столь необходимомъ для рѣчипосполитой. Въ припискѣ говоритъ, что намѣренъ отказаться отъ Виленскаго архидіаконства и отъ другихъ своихъ священническихъ мѣстъ и проситъ Замоискаго дать объ этомъ свое мнѣніе, 612—613.

259.

1582. 20 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Замойскій пишетъ, что при объявленіи мира во Псковѣ, Русскіе необыкновенно радовались, что вышедшіе для сопровожденія гонца, приходили посмотрѣть на Замойскаго, что когда Поляки ѣздятъ около крѣпости, то народъ называетъ ихъ братьями, снимаетъ шапки и показываетъ великую радость; что Русскіе просятъ оставить лагерные бараки и жизненные припасы, какихъ нельзя будетъ взять. Далѣе Замойскій пишетъ, что пушки отправить или въ Дерптъ, или въ Бѣлый-камень, или въ Литву, что деньги для конницы и иноземнаго войска уже близко; проситъ помнить и о пѣхотѣ; получивъ отъ короля письмо, Замойскій, вѣроятно, поѣдетъ изъ Дерпта прямо въ Вильну, чтобы во-время поспѣть на сеймъ. Въ припискѣ извѣщаетъ, что деньги для войска уже привезены, 613—614.

260.

1582. 20 Января. Секретное письмо Замойскаго къ королю. Извѣщаетъ, что получилъ изложеніе сужденій о дѣлахъ во время настоящей войны и полагаетъ, что это писалъ кліентъ архіепископа, Коссобутскій. Замойскій тоже получилъ извѣстіе отъ Перемышльскаго кастеляна, на основаніи которыхъ полагаетъ, что королю не слѣдуетъ уклоняться отъ созванія сеймиковъ и колебаться предложить имъ на обсужденіе дѣла Ливонскія. Что касается до опасеній Поляковъ, чтобы неизмѣнилось устройство рѣчипосполитой, то Замойскій находитъ, что теперь, когда кончилась война, они теряютъ силу. «Мы не боялись, говоритъ Замойскій, пушекъ непріятели, насъ не одолѣли страшнѣйшій морозъ, голодъ и болѣзни: такъ не уступимъ этимъ толкамъ.» Въ первой припискѣ Замойскій говоритъ, что радость о заключеніи мира заставитъ народъ смотрѣть снисходительно и на самыя дурныя дѣла; поэтому тѣмъ болѣе нужно предложить на обсужденіе сейма трудныя дѣла; во второй припискѣ извѣщаетъ, что послалъ отрядъ для прегражденія Шведамъ дороги къ завоеваніямъ; проситъ короля при раздачѣ должностей въ Ливоніи не забывать военныхъ; въ третьей припискѣ проситъ сказать, гдѣ король прикажетъ быть Балтазару (Баторію), 614—616.

261.

1582. 22 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Проситъ о вакансіяхъ для своихъ подчиненныхъ; проситъ присоединить какой-то городъ близъ Кракова къ его кастеляніи. Въ припискѣ проситъ при назначеніяхъ не забывать Оборскаго, 616.

262.

1581. 22 Января. Письмо Замойскаго къ Посевнну. Извѣщаетъ о заключеніи мира, о радости Псковитянъ, о посѣщеніи его нѣкоторыми изъ нихъ, объ ихъ просьбахъ касательно бараконъ и продовольствія, говоритъ о дворянахъ для пріема и сдачи крѣпостей, о своемъ маршрутѣ при возвращеніи; наконецъ, проситъ не забывать о дѣлѣ касательно воспитанника Мартина (взятаго іезуитами).

Въ припискѣ (сдѣланной очевидно въ канцеляріи Замойскаго) говорится, что такое-же письмо нужно написать къ маркграфу Анспахскому до словъ, гдѣ говорится о дворянахъ, 617—618.

263.

1582. 21 Января. Універсалъ Магнусу, Шведскому главнокомандующему и всѣмъ властямъ о пропускѣ дворянина Польскаго и Русскихъ гонцовъ, отправляющихся въ Ливонскіе города (перечисляются) по дѣламъ короля Польскаго, 618.

264.

1582. 20 Января. Письмо Брацлавскаго воеводы къ Замоискому. Збаражскій даетъ знать Замоискому, что около 800 козаковъ сговорились ѣхать на службу къ Московскому князю, что онъ — Збаражскій послалъ убѣждать ихъ, чтобы этого не дѣлали. Далѣе пишетъ, что не легко будетъ и до заговинъ собрать пикеты, потому что нѣкоторые забрались въ Россію на 50 миль. Наконецъ, извѣщаетъ, что приѣдетъ къ Замоискому, какъ только дождется дворянъ, 618—619.

265.

1582. 21 Января. Письмо Поссевина къ Замоискому. Поссевинъ высказываетъ удовольствіе, что Замоискій и войско благодарятъ Бога за заключеніе мира; радуется, что Замоискій обѣщаетъ возстановить латинство въ Ливоніи и обѣщаетъ донести объ этомъ папѣ; даетъ разрѣшеніе, чтобы священники Замоискаго совершали Богослуженіе въ Ливонскихъ храмахъ, бывшихъ прежде латинскими и прибавляетъ къ этому право военнымъ священникамъ разрѣшать грѣхи ереси, такъ какъ эта власть тоже дана ему — Поссевину въ странахъ сѣверныхъ именно: въ Помераніи, Саксоніи, Ливоніи, Московіи и Венгріи, 619—621. Далѣе Поссевинъ спрашиваетъ, какъ ему поступить, если Іоаннъ пожелаетъ обратиться къ его посредству для заключенія мира съ Шведами? При этомъ Поссевинъ говоритъ, что хотя онъ имѣетъ приказаніе отъ папы помирить сѣверныхъ государей, но не желалъ-бы этого дѣлать безъ вѣдома короля Стефана и Замоискаго. Упоминаетъ, что, по слухамъ, кто-то приѣзжалъ отъ Понта (Делагарди), можетъ быть съ письмами и къ нему — Поссевину, но не найдя его въ лагерь, можетъ быть не рѣшился открыть все Замоискому (разумѣется Кагньолю). Поссевинъ проситъ Замоискаго подумать и открыть ему — Поссевину свои мысли касательно всѣхъ этихъ дѣлъ; совѣтуетъ также написать письмо къ папѣ, 621—622.

266.

1582. 23 Января. Отвѣтъ Замоискаго на это письмо. Замоискій благодаритъ Поссевина за разрѣшеніе Польскимъ священникамъ совершать Богослуженіе въ Ливонскихъ храмахъ и принимать возвращающихся въ латинство; излагаетъ дѣло о прибытіи въ лагерь Кагньолю; высказываетъ желаніе, чтобы Шведскій король заключилъ миръ съ Іоанномъ и чтобы онъ удовлетворилъ рѣчь посполитую, но прибавляетъ, что все это — дѣло короля и чиновъ Польши; обѣщаетъ донести объ этомъ королю, который напишетъ къ Поссевину письмо, хотя-бы Поссевинъ былъ уже въ Россіи; наконецъ проситъ дать знать, когда Поссевинъ возвратится въ Литву, чтобы къ этому времени можно было снестись съ королемъ касательно посольства въ Римъ, 622—623.

267.

1582. 23 Января. Письмо Замоискаго къ королю. Замоискій проситъ дать сыну Зебжидовскаго деревню Годыниччи и дѣлаетъ объ немъ хорошій отзывъ, 624.

268.

1582. 22 Января. Письмо Януша Збаражскаго къ Замоискому. Збаражскій извѣщаетъ, что прибыли Русскіе дворяне для приѣма и сдачи крѣпостей, что онъ ихъ посылаетъ къ Замоискому, что посылаетъ также списокъ этихъ дворянъ, съ показаніемъ, кто куда ѣдетъ (дворяне перечислены); пишетъ, кого съ Польской стороны назначаетъ, и проситъ Замоискаго дополнить число посы-

лаемыхъ дворянъ; просить позаботиться о скорѣйшей доставкѣ подводъ, о сдачѣ крѣпостей, о назначеніи отрядовъ для сопровожденія Русскихъ; просить приказать войску собираться въ лагерь и не дѣлать обидъ народу; извѣщаетъ, что Русское войско идетъ къ Новгороду, вѣроятно, противъ Шведовъ; извѣщаетъ, что послалъ увѣщевать козаковъ не идти на службу къ Іоанну и даже приказалъ бить ихъ, если окажется, что идутъ на службу; перечисляетъ дворянъ Русскихъ, прибывшихъ принимать крѣпости, возвращаемыя Іоанну; наконецъ, пишетъ, что скоро прибудетъ самъ къ Замойскому, 624—627.

269.

1582. 15 Января. Письмо короля Стефана къ Замойскому. Король высказываетъ сожалѣніе, что еще ничего не знаетъ, заключенъ-ли миръ; пишетъ, что сдѣлалъ распоряженіе о приготовленіи продовольствія для Ливонскихъ крѣпостей, что сдѣлалъ распоряженіе касательно пороху и пушекъ, объясняетъ, почему до сихъ поръ не были доставлены деньги; обѣщаетъ впредь заботиться объ уплатѣ жалованья войску; пишетъ, что послѣ заключенія мира нужно будетъ оставить только отборное войско, а остальное распустить; повторяетъ, что города, взятые Шведами нужно отнимать силою, не взятые защищать отъ нихъ; извѣщаетъ, что военныя силы Шведовъ по полученнымъ свѣдѣніямъ не могутъ собраться въ отряды больше 4 тысячъ, что не давалъ Фаренсбеку права дѣлать что либо помимо Замойскаго; соглашается, что Замойскому нужно побережь свое здоровье; вадѣтся видѣться съ нимъ въ Ригѣ; говоритъ, что не видитъ еще никого, кто-бы способенъ былъ управлять Ливоніей; радуется, что хитрость Шуйскаго обратилась на голову Русскихъ-же (разумѣются — стрѣльба въ парламентаровъ и разрывной ящикъ); удивляется, что послѣ его удаленія начались безпорядки въ войскѣ, 627—630. Въ припискѣ король извѣщаетъ, что отъ сеймиковъ можно ожидать только согласія предоставить въ распоряженіе короля налогъ, чего разумѣется будетъ мало въ случаѣ возобновленія войны, 630.

270.

1582. 25 Января. Отвѣтъ Замойскаго на это письмо. Замойскій сожалѣетъ, что король не всѣ его письма получаетъ; досадуетъ, что лица, которымъ онъ ихъ передавалъ, не совсѣмъ усердны къ дѣлу, и что у него недостаетъ гонцовъ на всѣ посланки. Далѣе извѣщаетъ о заключеніи мира и объ условіяхъ его, о томъ, что поѣдетъ изъ Дерпта въ Литву и въ Польшу и съ королемъ можетъ видѣться въ Ригѣ только на самое короткое время; просить прислать поскорѣе кого либо къ войску на его мѣсто; извѣщаетъ, что прибыли Русскіе дворяне для сдачи крѣпостей и что назначены къ нимъ Польскіе дворяне. Затѣмъ Замойскій проситъ короля подумать, слѣдуетъ-ли ему — Баторію ѣхать въ Ригу и высказываетъ соображенія, по которымъ не слѣдовало-бы этого дѣлать, а ждать результатовъ частныхъ съѣздовъ, 630—631. Проситъ заботиться о дѣлахъ Ливоніи и высказываетъ соображенія, какъ ихъ устроить. Проситъ указать, сколько оставить въ Ливоніи войска. Извѣщаетъ, что собираются къ Новгороду Русскія войска, 631—632. Въ припискѣ Замойскій говоритъ, что съ назначеніемъ правителя Ливоніи неслѣдуетъ торопиться, что Шведскій король въ Ливоніи — какъ змія за пазухой, что отсюда со временемъ можетъ онъ подвергнуть великой опасности всю Польшу; извѣщаетъ, что Шведы удержались отъ осады Пернавы, что у нихъ недостатокъ продовольствія, 632—633.

271.

1582. 28 Января. Письмо Замойскаго къ королю. Просить дать брату Бокея должность Владимірскаго подкоморія, 633.

272.

1582. 7 Января. Письмо короля къ Замойскому. Король высказываетъ радость, что послѣ долгаго времени узналъ наконецъ о ходѣ переговоровъ; желаетъ, чтобы за нимъ осталась вся Ливонія; касательно крѣпостей, подвергающихся въ Ливоніи опасности отъ Шведовъ, король полагаетъ, что ихъ нужно защищать, но сенаторы думаютъ, что безъ рѣшенія сейма не слѣдуетъ начинать войны съ Шведами; поэтому пусть Замойскій не вступаетъ съ ними въ открытую борьбу, 633—634. Далѣе король пишетъ, что намѣренъ отсрочить созваніе сейма и хочетъ ѣхать въ Ригу для устройства дѣлъ Ливоніи, именно: для восстановления въ странѣ латинства, дисциплины между войскомъ и доставленія продовольствія по крѣпостямъ, такъ какъ послѣ все это труднѣе будетъ устроить. Затѣмъ король полагаетъ, что Замойскому нужно ѣхать въ Дерптъ и Феллинь и назначить въ крѣпости лучшихъ ротмистровъ, что войска въ Ливоніи нужно оставить 4 или 5 тысячъ конницы, а пѣхоту всю или лучшую часть ея, что возвращаемые отряды нужно отослать въ Самогитію и Пруссію, что назначить время выступленія войска король предоставляетъ Замойскому, что Замойскій можетъ оставить при себѣ Гарабурду. Король проситъ Замойскаго имѣть наблюденіе за Русскимъ войскомъ, собирающимся у Новгорода, чтобы, подъ предлогомъ нападенія на Шведовъ, оно не напало на Поляковъ; наконецъ извѣщаетъ, что приказалъ Витебскому воеводѣ, Дризенскому начальнику объявлять о передачѣ Русскимъ Велижа и разрушеніи Дриссы не иначе, какъ по совѣщаніи съ Замойскимъ, что подобный приказъ послалъ въ Езерище, 634—636. Въ припискѣ извѣщаетъ, что свирѣпствуетъ горячка не только въ народѣ, но и между шляхтичами (писано изъ Вильны), 636.

273.

1582. 23 Января. Письмо Поссевина къ Замойскому. Поссевинъ пишетъ, что съ Збаражскимъ, ѣдущимъ изъ Заполя (къ Замойскому), посылаетъ Замойскому мощи для строящагося въ Замостьѣ костела, 636.

274.

1582. Въ Январѣ (15). Копія перемирной грамоты, данной Русскимъ посламъ Польскими послами. Перечисляются послы Польскіе и Русскіе (637), указывается, время, на какое заключено перемиріе (10 лѣтъ) (638), города возвращаемые Іоанну и уступаемые Іоанномъ Баторію (638); опредѣляется время и способъ передачи городовъ (638—642), время присылки пословъ для утвержденія перемирія (642); говорится, что съ этого времени и до истеченія годовъ перемирія не воевать Баторію городовъ Іоанна (перечисляются) (642—644) и Іоанну городовъ Баторія (перечисляются) (644—645). Слѣдуютъ увѣренія въ сохраненіи мира, въ безопасности пословъ, какіе будутъ посылаемы для утвержденія мира; говорится о разборѣ порубежныхъ ссоръ; наконецъ, говорится, что эта перемирная грамота составлена послами (перечисляются снова) и утверждена въ присутствіи Поссевина, 646—646.

275.

1582. Въ Январѣ (15). Копія такой-же грамоты, данной Польскимъ посламъ Русскими послами. Тоже содержаніе, 646—655.

276.

Опись (военнаго) наряда въ Ливонскихъ городахъ, какой доставляемъ былъ въ эти города въ прибавку и долженъ быть отвезенъ Латышами во Псковъ при сопровожденіи Литовскихъ людей. Нарядъ въ Кокенгаузѣ (655—656), Лене-вартѣ (656), Скровномъ (656), Чествинѣ (656—657), Борзунѣ (657), Владиміръцѣ (657), Ровномъ (658), Трикатѣ (658), Рѣжицѣ (658—659), Люзѣ (659), Влехѣ (659), Юрьевѣ (660—661), Годіи (661), Алистѣ (661), Ливонскомъ Новгородкѣ (661—662), Вилянѣ (662), Тарвашѣ (662—663), Лаисѣ (663), Пернавѣ (663), Пайдѣ (663—664), Польчевѣ (664).

277.

Опись наряда (Русскаго), какой нужно по договору оставить (Полякамъ) въ городахъ. Перечисляются тѣ-же города и описывается ихъ нарядъ, 664—670.

278.

Опись наряда въ Невелѣ и Заволочьи, съ какимъ эти города были взяты Литовскими людьми и какой они должны оставить въ нихъ теперь, согласно договору. 670—671.

279.

Списокъ дворянъ (польскихъ), отправленныхъ принимать Ливонскіе города. Перечисляются дворяне и города, въ которые они посылаются, 671.

280.

Инструкція, данная ротмистрамъ, отправляющимся принимать города. Прибывъ въ городъ N, ротмистръ приметъ въ свою власть хлоповъ и оставитъ на своемъ мѣстѣ товарища (по ротѣ) съ такимъ наказомъ:

Онъ долженъ требовать, чтобы собрали народъ съ волости и передали въ его власть; затѣмъ переписать всѣ волости, приказать всѣмъ хлопамъ быть готовыми съ лошадьми, а кто не имѣетъ лошадей, — съ волами; передать ихъ подъ росписку (русскому) воеводѣ и пусть онъ въ теченіе недѣли или раньше, но не позже соберется и сдастъ крѣпость; хлоповъ, которые не имѣютъ лошадей, выгнать пѣшими и приказать имъ тянуть пушки ко Пскову.

Приказать Латышамъ, чтобы не дѣлали зла Русскимъ и, если сдѣлаютъ, наказывать ихъ за это.

Если Русскіе не заберутъ на подводы всѣхъ своихъ вещей, то пусть оставятъ свои вещи съ караульными, которымъ не дѣлать никакой обиды. Стараться однако, чтобы Русскіе выбрались какъ можно скорѣе. Справиться по описямъ, какія орудія они могутъ взять и какія должны оставить. Просить Русскихъ, чтобы не грабили данныхъ имъ людей; съ Русскими и съ подданными (короля) обходиться хорошо. Такимъ же порядкомъ поступать и въ другихъ городахъ. У боярѣ ничего не отнимать, 672 — 673.

281.

1582. 27 Января. Образецъ Письма отъ Замойскаго къ Магнусу. Говорится, что въ крѣпость NN и въ другія посылается такой-то ротмистръ съ Русскими дворянами для пріема крѣпости и вывоза изъ нея Русскихъ: Магнусъ долженъ позаботиться безопасно переслать ихъ, 673.

282.

1582. 27. Января. Проѣзжая грамота людямъ, отправляющимся для пріема крѣпостей, 673 — 674.

283.

1582. 29 Января. Инструкція посламъ Эрнесту Вейеру и Михаилу Копарскому, посылаемымъ изъ подъ Пскова къ главнокомандующему Шведскаго войска

Понту Делягарди. Засвидѣтельствовавъ Делягарди почтеніе отъ Замойскаго, послы должны сказать Делягарди, что Польскій король, отправляясь осаждать Псковъ, приглашалъ Шведскаго короля воевать съ нимъ Россію, но не брать ничего въ Ливоніи позади Баторія; между тѣмъ Шведскій король не пошелъ въ Русскую землю, а взялъ въ Ливоніи Нарву и Бѣлый Камечъ; теперь Баторій заключилъ миръ съ Іоанномъ и получилъ отъ него Ливонскіе города, какими владѣлъ Іоаннъ, для принятія которыхъ и посланы уже дворяне и въ числѣ которыхъ есть города, взятые Шведами; поэтому Замойскій желаетъ знать, признаетъ ли Делягарди права короля или будетъ дѣйствовать противъ нихъ; Замойскій донесетъ объ этомъ королю и чинамъ рѣчи посполитой, 674—675.

Такъ какъ Замойскій надѣется, что Шведскій король не будетъ идти противъ правъ короля Польскаго и исполнитъ желаніе его и королевства, то Замойскій считаетъ нужнымъ объявить, что Польскій король ~~черезъ Поссевина и своихъ пословъ старался помирить Іоанна съ Шведскимъ королемъ~~, но это желаніе не исполнилось. Делягарди нужно теперь знать, что Іоаннъ можетъ вторгнуться во владѣнія Шведскаго короля, 675.

Частнымъ образомъ, изъ уваженія къ Шведской королевѣ, отъ брата которой (Сигизмунда Августа) Замойскій получилъ много благодѣяній, и изъ уваженія къ Французской націи, изъ которой происходитъ Делягарди и у которой Замойскій въ юности провелъ нѣсколько лѣтъ, онъ, Замойскій, считаетъ нужнымъ сказать, что Делягарди, какъ человѣку имѣющему значеніе у Шведскаго короля слѣдовало бы стараться, чтобы между Швеціей и Польшей, у которыхъ не мало враговъ, не было раздоровъ; пусть лучше всего при каждомъ изъ этихъ государствъ остается свое, тѣмъ болѣе, что варваръ (такъ Замойскій называетъ Іоанна), освободившись теперь отъ войны съ Польшей и находясь въ мирѣ съ Крымскимъ ханомъ, можетъ завладѣть тѣмъ, что удерживаетъ Швеція. Замойскій надѣется, что Делягарди приметъ хорошо эти мысли и обѣщаетъ передать королю и чинамъ Польскимъ все, что желаетъ передать Делягарди, 676.

Если Делягарди согласится, чтобы Нарва и другіе города, находящіеся въ опасности подвергнуться нападенію со стороны Іоанна, были заняты отрядами Польскими; то послы должны согласиться, чтобы назначено было время и мѣсто комиссарамъ, которые бы уладили взаимные споры и сказать, что король будетъ стараться помирить Шведскаго короля и Іоанна, 676.

Послы должны убѣждать Делягарди, чтобы, когда Русскіе будутъ выѣзжать изъ городовъ — Пернавы, Фелмина, Уберполя, Лаиса и другихъ, Шведы не дѣлали имъ обидъ, такъ какъ это будетъ касаться короля, потому что послы короля дали Русскимъ ручательство въ этой безопасности, 676.

284.

1582. 28 Января. Полномочіе отъ имени Замойскаго Вейеру и Копарскому, отправляющимся къ Делягарди, 677.

285.

1582. 23 Января. Письмо къ Замойскому отъ Тидемана. Тидеманъ извѣщаетъ, что, согласно приказанію Замойскаго, онъ составляетъ въ Вильнѣ рисунки (для торжества послучаю заключенія мира) и послѣ того, какъ они будутъ готовы, отошлетъ ихъ въ Бельгію, гдѣ Линданъ окончитъ ихъ къ октябрю; что многіе музыканты готовы пріѣхать, но дорого спрашиваютъ — каждый по 200 талеровъ на готовомъ содержаніи. Тидеманъ проситъ Замойскаго дать объ этомъ свое мнѣніе и говоритъ, что между тѣмъ онъ наводитъ новыя справки касательно музыкантовъ. Касательно Коринейанъ (художниковъ) ничего вѣрнаго не узналъ, 677—679. Далѣе Тидеманъ извѣщаетъ, что Рижскій начальникъ крѣпости требовалъ отъ воеводы Пернавы сдачи ея и назначилъ

14 дней на размышленіе, заявивъ, что въ случаѣ нападенія Шведовъ, онъ, долженъ будетъ удалиться раньше, но пусть воевода подумаетъ, какъ онъ защитится отъ Шведовъ, имѣя мало войска и мало продовольствія; притомъ идутъ переговоры о мирѣ и ему можно будетъ сдать Полякамъ крѣпость безъ оскорбленія своего государя. Затѣмъ Тидеманъ пишетъ, что Шведы уже въ двухъ миляхъ отъ Пернавы и что ожидаемыя ими пушки уже двинулись изъ Ревеля и изъ Нарвы, что всѣ ожидаютъ мира, что онъ, Тидеманъ выѣдетъ къ Замоискому въ Ливонію, если не получитъ другихъ приказаній отъ короля, что его очень затрудняютъ дѣла по уплатѣ жалованія войску, что дворяне изъ области Магнуса умоляютъ удалить этого князя, потому что съ нимъ жить нельзя, — онъ грабитъ ихъ, 679 — 680.

286.

1582. 6 Января. Письмо къ Замоискому отъ того же Тидемана. Рекомендательное письмо Тидемана въ пользу Бурина (или Биринга), 680.

287.

1582. 30 Января. Письмо Замоискаго къ королю. Замоискій проситъ короля выслушать Биринга и оказать ему вниманіе, о чемъ проситъ Бирингъ и что подробнѣе король узнаетъ отъ Берзевickaго, 680 — 681.

288.

1582. 26 Января. Письмо Поссевина къ Замоискому. Извѣщаетъ, что получилъ письмо Замоискаго касательно возстановленія латинства въ Ливоніи и посвящаетъ его папѣ; сожалѣетъ, что Кагноло не видѣлся съ нимъ, такъ какъ онъ открылъ бы ему многое, чего никому не откроетъ; говоритъ, что хорошо было бы ему получить отъ короля отвѣтъ касательно мира между Шведскимъ королемъ и Іоанномъ, такъ какъ Іоаннъ, безъ всякаго сомнѣнія, обратится къ посредству его, Поссевина, и онъ не желалъ бы погрѣшить въ чемъ либо, 681. Поссевинъ радуется, что въ Замостьѣ усердно трудится Гербестъ, говоритъ что перешлетъ къ папѣ письмо Замоискаго объ этомъ и надѣется, что папа уладитъ и другое дѣло Замоискаго (о воспитанникѣ его, захваченномъ іезуитами). Далѣе Поссевинъ говоритъ, что не знаетъ, какъ скоро возвратится въ Литву, хотя просилъ Іоанна, чтобы ему, Поссевину, можно было поскорѣе пріѣхать къ Іоанну въ Новгородъ; впрочемъ, если сеймъ будетъ не въ самомъ началѣ Марта, то онъ надѣется увидѣться во время и съ королемъ и съ Замоискимъ, котораго проситъ распорядиться, чтобы приготовлены были проводники и подводы, когда получитъ извѣстіе о прибытіи его въ Смоленскъ. Затѣмъ Поссевинъ пишетъ, что посланныя имъ съ Брацлавскимъ воеводой мощи, вѣроятно, получены Замоискимъ, что Русскіе послы настаиваютъ, чтобы онъ, Поссевинъ, хлопоталъ о скорѣйшемъ выходѣ изъ Русской земли Польскаго войска; извѣщаетъ, что завтра уѣзжаетъ въ Новгородъ, 681 — 683.

289.

1582. 29 Января. Письмо Поссевина къ Замоискому. Поссевинъ извѣщаетъ Замоискаго, что Русскіе послы снова настаиваютъ, чтобы Польскія войска уходили изъ Россіи и чтобы Поссевинъ писалъ къ Замоискому, что они жалуются на это, а также на то, что гонецъ Пивовъ не пущенъ во Псковъ и недозволено Псковитянамъ послать гонца къ великому князю. Поссевинъ въ разговорѣ съ послами укорялъ, зачѣмъ при посылкѣ этого гонца не обращались къ посредству его. Поссевина, увѣрялъ, что Замоискій принималъ у себя Псковскихъ бо-

яръ, что Псковскіе купцы свободно ведутъ торговлю въ лагерѣ Замойскаго, и убѣждалъ пословъ не писать объ этихъ дѣлахъ къ своему князю, 683—684. Далѣе Поссевинъ пишетъ, что когда будутъ у короля сношенія съ Шведскимъ королемъ, то не мѣшаетъ занести и жалобы Польскаго войска (на Шведовъ), что поведетъ къ удовлетворенію ихъ жалобъ и можетъ содѣйствовать къ охраненію мира. Затѣмъ Поссевинъ повторяетъ просьбу — приказать начальнику Орши приготовить подводы къ его возвращенію и передать это распоряженіе и другимъ начальникамъ, черезъ области которыхъ будетъ проѣзжать Поссевинъ. Извѣщаетъ, что старшій сынъ Іоанна умеръ, что также умеръ Новгородскій воевода, что Русскихъ войскъ нигдѣ не видно, 684.

290.

1582. 31 Января. Письмо Замойскаго къ Поссевину. Замойскій извѣщаетъ Поссевина о полученіи имъ его писемъ, о движеніи Шведскаго войска къ Пернавѣ и сношеніяхъ Замойскаго по этому поводу съ Делягарди; надѣется скоро узнать, съ какимъ отвѣтомъ король отошлетъ гонца Кагньооло; благодаритъ за вниманіе Поссевина къ трудамъ Гербеста и за мощи, присланныя Поссевиномъ; проситъ другихъ мощей, между прочимъ, св. Николая, котораго покровительствомъ счастливо пользовались предки Замойскаго; извѣщаетъ Поссевина, что сейма, вѣроятно, не будетъ, такъ какъ на сеймикахъ назначены уже подати за два года на продолженіе неконченныхъ дѣлъ; король предполагаетъ пріѣхать въ Ригу; поэтому пусть Поссевинъ лучше туда посылаетъ свои письма и даже самъ туда пусть ѣдетъ; впрочемъ, и касательно его пути на Оршу будетъ сдѣлано распоряженіе, 685—686. Далѣе Замойскій пишетъ, что уже двигаетъ войско изъ лагеря, что прежде не могъ двинуться, да и теперь не знаетъ, какъ двигать войска, потому что Русскіе не пускаютъ Поляковъ въ тѣ крѣпости, которыя должны сдать, пока не вывезутъ вещей князя, тогда какъ Замойскій далъ приказаніе сдавать имъ нѣкоторыя крѣпости даже до окончательнаго вывоза вещей короля. Это затрудняетъ выступленіе войска, такъ какъ некуда дѣвать орудій. При этомъ Замойскій жалуется, что Русскіе убиваютъ его фуражировъ, даже не пропускаютъ Поляковъ въ лагерь и изъ лагеря черезъ крѣпостей, которыя должны быть сданы королю. Замойскій говоритъ, что изъ-за этого онъ не будетъ нарушать мира, но не позволитъ вѣдаться надъ нимъ, 686—687. Далѣе Замойскій доказываетъ, что съ тѣмъ, которые приходили къ нему изъ Пскова, хорошо обращался, что гонцовъ не задерживалъ, напротивъ даже побуждалъ посылать ихъ по всѣмъ городамъ и только для безопасности ихъ давалъ своихъ людей. Наконецъ, пишетъ, что будетъ ожидать писемъ отъ Поссевина, что самъ онъ будетъ въ Дерптѣ или около Дерпта; проситъ поскорѣе написать письмо къ нему, 687—688. Въ первой припискѣ говоритъ, что по справкамъ гонецъ Пивовъ на пути напился пьянъ и потому не возвратился во время, что въ условіяхъ мира не сказано удерживать отъ пьянства гонцовъ (см. № 247). Во второй припискѣ говоритъ, что Русскіе обязаны сдать Ливонскій Новгородокъ въ слѣдующій понедѣльникъ; Замойскій увидитъ, сдѣлаютъ-ли такъ Русскіе или обманутъ; проситъ, чтобы Русскіе послы написали внушеніе (дворянамъ Ливонскаго Новгорода). Въ третьей припискѣ увѣряетъ, что все написанное въ этомъ письмѣ вѣрно. Въ послѣдней припискѣ извѣщаетъ, что въ Островѣ Русскіе убили нѣсколькихъ сторожей, оставленныхъ Поляками при пушкахъ и вещахъ короля, что войско уже двигается изъ лагеря, 688.

291.

1582. 31 Января. Письмо Пётровскаго къ Поссевину. Пётровскій подробно описываетъ, какъ Русскіе изъ Пскова стрѣляли въ парламентаровъ, послан-

ныхъ извѣстить ихъ, что могутъ убирать тѣла убитыхъ въ недавней стычкѣ, какъ посланъ былъ во Псковъ особеннымъ способомъ приготовленный ящикъ и какъ его разорвало, когда Русскіе стали вскрывать его. Авторъ также подробно передаетъ и слухи, кто пострадалъ отъ этого во Псковѣ, 689—691.

292.

1582. 28 Января. Письмо Тидемана Гизія къ Замоискому. Тидеманъ пишетъ, что посылаемый съ этимъ письмомъ Мельхиоръ Фульфрехтъ,—человѣкъ прекрасный—сообщить Замоискому о дѣлахъ Шведовъ, о переговорахъ съ воеводой Пернавы, что онъ—Тидеманъ посылаетъ Замоискому письмо Пернавскаго воеводы къ Рижскому начальнику крѣпости Томъ фонъ-Эмдемъ, что если Замоискій пошлетъ кого принимать крѣпость Пернаву, то фонъ-Эмдемъ готовъ предложить свои услуги; наконецъ описываетъ, какъ велика была радость въ Ригѣ, когда здѣсь узнали о заключеніи мира; и говоритъ, что онъ—Тидеманъ получилъ приказаніе возвратиться въ Вильну, но предпочиталъ-бы лучше ѣхать въ Дерптъ и видѣться съ Замоискимъ, 691—692.

293.

1582. 3 Февраля. Отвѣтъ Замоискаго на это письмо. Замоискій хвалитъ готовность Эмдема оказать содѣйствіе при приѣмѣ Пернавы, но находитъ неудобнымъ пользоваться имъ; высказываетъ однако желаніе, чтобы при сдачѣ этой крѣпости Эмдемъ былъ не далеко и въ случаѣ надобности оказалъ свое содѣйствіе; надѣется, что Делягарди покорится сдѣланнымъ ему внушеніямъ; проситъ Тидемана прибыть въ Дерптъ, чтобы переговорить о дѣлахъ по устройству торжества мира; поручаетъ благодарить Эмдема за усердіе и написать Рижскому сенату, что онъ—Замоискій старался освободить плѣннаго секретаря Рижскаго сената, но, какъ слышно, онъ умеръ, 692—693.

294.

1582. 4 Февраля. Письмо Замоискаго къ королю. Замоискій пишетъ, что по условіямъ мира онъ долженъ отступить отъ Пскова, не дожидаясь сдачи уступаемыхъ городовъ, а сдача ихъ должна происходить черезъ недѣлю послѣ того, какъ даны будутъ подводы; между тѣмъ подводы не достаютъ и сдача крѣпостей замедляется. Въ этомъ затруднительномъ положеніи Замоискій рѣшился отступить отъ Пскова, но остановится въ предѣлахъ Ливоніи и оттуда будетъ наблюдать за ходомъ дѣлъ, 693—694. Далѣе Замоискій пишетъ, что Русскіе послы жазовались Поссевину на то, что Польскія войска не отступаютъ отъ Пскова и требовали этого отступленія письменно у воеводы Брацлавскаго, а изъ Пскова Русскіе послали къ Замоискому требованіе отступить въ теченіе двухъ дней, иначе миръ будетъ нарушенъ, но когда Замоискій предложилъ имъ дать гонца для посылки письма объ этомъ къ Поссевину, то они испугались и стали просить, чтобы отступить въ день, назначенный самимъ Замоискимъ. Новгородцы послали въ Дерптъ съ приказаніемъ сдать городъ Полякамъ. Островъ сданъ Русскимъ, 694. Затѣмъ Замоискій передаетъ королю, какія писалъ письма къ разнымъ лицамъ по дѣламъ сдачи городовъ, по сношеніямъ съ Шведами; перечисляетъ посланныхъ по этимъ дѣламъ; спрашиваетъ короля, будетъ-ли онъ на сеймѣ или поѣдетъ въ Ригу; передаетъ извѣстія, по которымъ дѣла съѣзда въ Сжодѣ устроились хорошо, а въ Колѣ представляютъ затрудненіи; благодаритъ за присылку денегъ; извѣщаетъ, что въ Дерптѣ или около Дерпта можетъ найти его гонецъ короля, если король будетъ писать, что въ будущій вторникъ выступитъ изъ лагеря; наконецъ извѣщаетъ, о движеніи артиллеріи, о распредѣленіи войска въ Ливо-